Biographisch woordenboek der Nederlanden. Deel 2. Derde en vierde stuk

A.J. van der Aa

bron
A.J. van der Aa, *Biographisch woordenboek der Nederlanden. Deel 2. Derde en vierde stuk*. J.J. van Brederode, Haarlem 1855

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/aa__001biog03_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. huygens ing

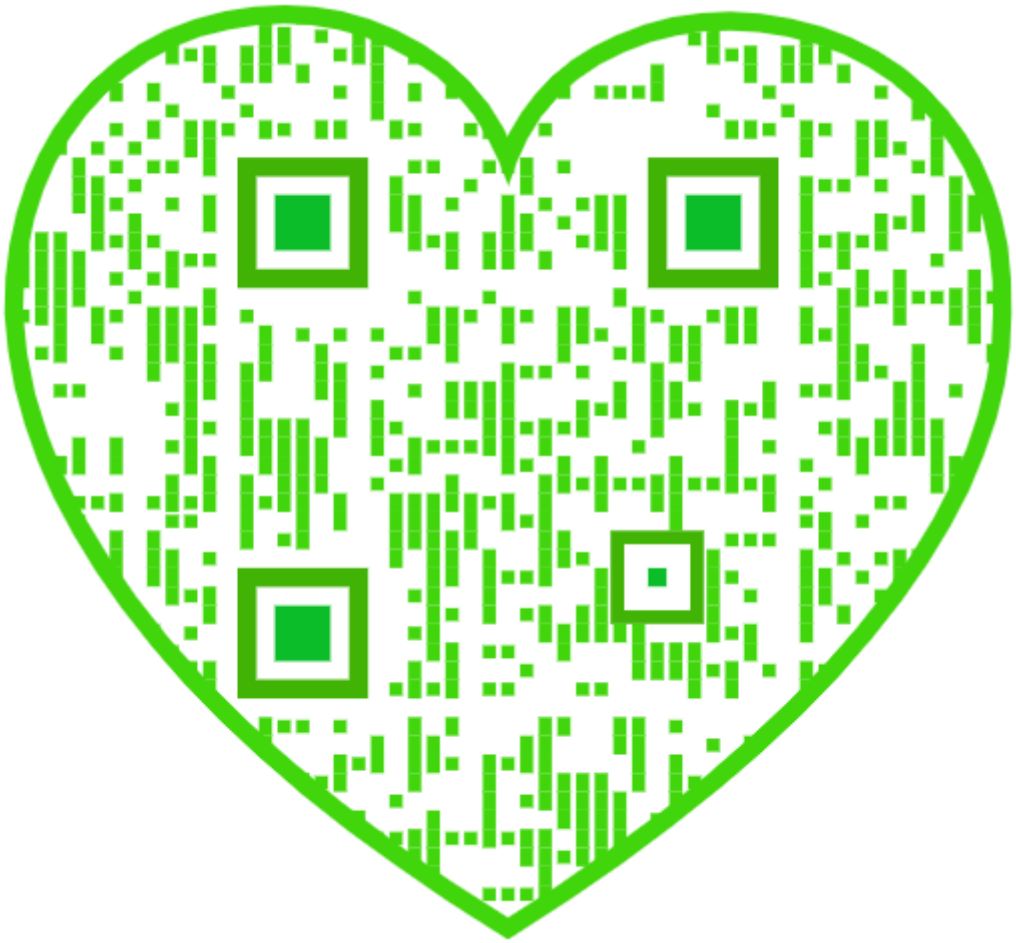

[Derde stuk]

[Anna van Borssele]

BORSSELE (ANNA VAN), dochter en, bij gebrek aan mannelijk oir, erfgename van Wolfert van Borssele, Graaf van Bouchane en van Charlotte van Bourbon, geboren op het Kasteel Sandenburg, waarschijnlijk in 1471, huwde reeds in 1481 met Filips van Bourgondië, een zoon van Antonie van Bourgondië, bijgenaamd de groote Bastaard, welk huwelijk echter uit hoofde van hare jonkheid eerst later voltrokken werd. In 1488 bragt zij eene dochter en in 1489 een zoon Adolf van Borssele ter wereld, wiens opvoeding zij aan den oudsten der Zeeuwsche kronijkschrijvers Cornelis Battus[1] en den geleerden Desiderius Erasmus opdroeg. Omstreeks 1500 trad zij weder in den echt met Lodewijk van Montfoort, eenen Edelman zonder middelen, dien zij in 1503 tot Heer van Vere deed huldigen. Hij stierf den 10den November 1505.

Ruim een maand later deed Filips, Koning van Spanje, als Graaf van Holland en Zeeland, Vere door eenig krijgsvolk bezetten, waarschijnlijk om de weduwe tot het inwilligen en opbrengen van eene sterke bede te noodzaken.

Anna moet niet slechts eene groote begunstigster der Geleerden, maar zelve ook hijzonder geleerd geweest zijn. Erasmus roemt haar bijzonder als eene milde Patrones zoo der Kerkelijken als der Geleerden, alsmede wegens hare heuschheid, vriendelijke gemeenzaamheid, niettegenstaande haren hoogen rang, standvastigheid in wederspoed, zachtzinnigheid in het dragen van ongelijk, kloekmoedigheid te midden der zorgen en meer andere schoone deugden.

Deze edele vrouw had met onderscheidene tegenspoeden en wederwaardigheden te worstelen, vuur en water, pest en oorlog bragten haar en hare aanzienlijke bezittingen aanmerkelijke schade toe. Zij overleed den 8sten December 1518.

Zie Boxhorn, *Croniick van Zeel.*, D. II. bl. 222, 223, 349, 350, 278 en 391; Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 323, 393; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 65; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. II. bl. 83; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 509 en 510; Ermerins, *Zeeuwsche Oudh.*, D. III. St. II. bl. 118-133; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 814; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. A bl. 326.

[Jan van Borssele]

BORSSELE (JAN VAN) of Joannes Borssalus, geboren te Vere, en vermoedelijk uit het adellijke geslacht van dien naam, was eerst in 1516 Hoogleeraar der Latijnsche taal aan de Hoogeschool te Leuven, daarna in 1519 Deken van het Collegie van Sandenburg of Vere. Men getuigt van hem dat bij een bij uitstek geleerd en tevens zeer eerlijk man was. Erasmus noemt hem in zijne zamenspraken[2] onder de voornaamste Geleerden, die

(1) Zie over hem hiervoor bl. 175.
(2) *In Epithalamio*, P. Aegidii.

zich destijds te Leuven ophielden. Men vermoedt dat hij de zelfde geweest is, met Johannes Beeckerk Borssalus, van wiens schriften Jan Janssen Reygersbergh van Cortgene gebruik gemaakt heeft, bij het zamenstellen van zijne *Cronycke van Zeelandt*.

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chronijcke ende Hist. van Holl. enz.*, D. I. bl. 218; Boxhorn, *Chroniick van Zeel.*, D. I. bl. 457; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 511; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. X. bl. 186; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Adolf van Borssele]

BORSSELE (ADOLF VAN), Heer van Schellach en Spreeuwenstein, zoon van Wolfert van Borssele, Heer van Spreeuwenstein, en van Magdalena van Borssele van der Hooge, geboren in 1527, was Erfbaljuw van Brouwershaven en Lid der Edelen, toen Filips II, op den 20sten September 1549, te Reimerswaal, als Graaf van Zeeland gehuldigd werd, gelijk ook later.

Hij was een man van gezag; zoo als onder anderen daaruit blijkt, dat Willem I, als voogd over zijnen zoon Philips Willem, voor dezen in 1562 de waardigheid van Eerste Edele, als Heer van St. Martensdijk begeerende, Adolf van Borssele als Vertegenwoordiger van dien zoon voorstelde.

In en na de omwenteling bleef hij den Koning genegen. Hij overleed te Vere in 1584 en was gehuwd eerst aan Catharina, natuurlijke dochter van M. van Hoorn, Heer van Gaasbeek, en daarna aan Levina Tuyl van Serooskerke en was dus de zwager van Philibert van Thuyl en Bruynink van Wijngaarden, Rentmeesters Bewesten- en Beoosten-Schelde, beide ijveraars voor de belangen van den Koning. Adolf van Borssele liet na twee zoons en eene dochter.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. III. bl. 618; Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 393; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 65; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. I. bl. 285; W. te Water, *Hoogadel. Zeel.*, bl. 74; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 133 en 134.

[Pieter Janszoon van Borssele]

BORSSELE (PIETER JANSZOON VAN), Heer van der Hooge en in Cleverskerke, zoon van Jan van Borssele, Heer van der Hooge en in Cleverskerke, bijgenaamd de Jonge en van Anna Coomans, was in het jaar 1570 bekend, onder de Edelen en Ridderschap van Zeeland; werd in 1586 Rentmeester Generaal Bewesten-Schelde, en den 11den Maart 1596 als eerste Edele in de Staten van Walcheren benoemd, voor welke bezending hij in 1603 en te gelijk voor de bediening van Rentmeester-Generaal bedankte. Hij was een geleerd man en heeft geschreven:

Traktaat van de Zeeuwsch Hollantsche en Geestelijke Leenen, hetwelk door Smallegange in zijne *Cronyk van Zeeland*, grootendeels is overgenomen.

Bij zijne echtgenoote Cornelia Bourgois had hij eenen zoon en eene dochter verwekt.

Zie Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 398; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 66; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Philibert van Borssele]

BORSSELE (PHILIBERT VAN), oudste zoon van Wolfert van Borssele en Maria van Lier, geboren te Goes, waar zijn vader destijds Baljuw was, was Burgemeester te Tholen, naderhand in 1625 Rentmeester Beoosten-Schelde te Zierikzee, welken post hij niet lang heeft bekleed, doordien hij den 17den Januarij 1627 in genoemde stad overleed. Uit eenige gedichten van hem in den *Zeeuwschen Nachtegaal* geplaatst en een voor P. Merula, Tractaat *over de Wildernissen* blijkt, dat hij een beoefenaar van de Nederduitsche Dichtkunst was.

Ook was hij de Dichter der beide volgende werkjes.

Strande oft gedichte van de Scelpen Kinckhornen ende andre wonderlycke zeescepselen, *tot lof van den Scepper aller dinghen*. Haarl. 1611. kl. 8°. tweede druk Amst. 1614. 4°, welk werkje in 1838 door de Antwerpsche Rederijkkamer *den Olijftak* te Antwerpen in 8° herdrukt is.

Den Binckhorst, *ofte het leven des ghelucsalighen ende gherustmoedighen Landlevens. Aen Jonckheer Jacob Snouckkaert*, *Heere van den Binckhorst*. Amst. 1613. 4°.

Hij was gehuwd met Lucretia van Hersbeke en liet vier zonen en eene dochter na.

Zijne zinspreuk was *Van monde Sober*, *bli van geest*, *Simpel van hert*, zijnde een anagramma van zijnen naam.

Zie Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, bl. 394; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 65; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 395; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 65, aant.; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.;* Mr. J.C.W. Le Jeune, *Bouwst. voor de Nederl. Letterk.*, St. II. bl. 78-96; *Algem. Konst- en Letterb.*, 1846, D. I. bl. 5; *Catal. voor de Biblioth. der Maatsch. van Nederl. Lett. te Leiden*, D. I. bl. 236.

[Jacob van Borssele]

BORSSELE (JACOB VAN) VAN DER HOOGE, Heer van Cleverskerke en Geldermalsen, oudste zoon van Joos van Borssele en van Cornelia van der Dussen, geboren te Middelburg in 1622, werd in 1650 Raad in zijne geboortestad en vervolgens in 1655 Lid van den Raad van State, waarin hij bleef tot aan zijn overlijden in 1686 en veel gezag erlangde door ervarenis, bij de afwisseling der Afgevaardigden van de andere gewesten. Inmiddels was hij in 1663 of eerder een der afgezondenen naar den Bisschop van Munster, om de geschillen, reeds in 1657 begonnen, te vereffenen.

Hij was gehuwd aan Maria van Varick en bij deze vader van Filips Jacob van Borssele en Adriaan van Borssele, die beide volgen.

In vele Zeeuwsche Staatsstukken vindt men zijnen naam, even als van velen zijner voorouders, alleen van der Hooge. Hij en

zijn vader Joos hebben begonnen, zich van Borssele van der Hooge te onderteekenen, op grond dat de hoofdtak van het huis Borssele zou uitgestorven zijn.

Zie Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 399; Luïscius, *Algem. Hist Woordenb.;* D. II. St. II. bl. 67; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 81 en 82; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 141 en 142, D. II. bl. 569.

[Filips Jacob van Borssele]

BORSSELE (FILIPS JACOB VAN) van der Hooge, Heer van Voorhout, zoon van den voorgaande, geboren in 1656, was Raad en Rentmeester-Generaal der Domeinen van Braband, en verwisselde in 1697 genoemden post, met dien van Raad der stad Middelburg. In 1712 werd hij als Buitengewoon Gezant, wegens de Republiek der Vereenigde Nederlanden, naar Engeland aan Koningin Anna gezonden; vervolgens in 1715, met het luisterrijk karakter bekleed van Buitengewoon Ambassadeur naar het zelfde Rijk, met last, om George I in naam van den Staat geluk te wenschen, over zijne komst tot den Troon van Groot Brittanje; vervolgens bleef hij aan dat zelfde Hof resideren tot in het jaar 1723, en verwierf den roem van zich gedurende het geheele tijdvak zijner zending als een eerlijk en voor het Vaderland getrouw Afgezant te hebben gedragen, die veelvuldige blijken heeft gegeven van zijne verkleefdheid aan zijn Vaderland in het algemeen, en aan Zeeland in het bijzonder, wier belangen hij altijd met een warmen ijver heeft behartigd. Den 16den April 1728 werd hij nevens de Regering van Middelburg, door de Staten van Zeeland aangesteld, tot hunnen Gewonen Gedeputeerde in de vergadering van Hun Hoog Mogenden, welken aanzienlijken post hij bekleed heeft, tot aan zijn overlijden, den 5den Maart 1735. Hij werd begraven te Geldermalsen, in het graf zijner moederlijke voorzaten.

Bij zijne echtgenoote Maria Elisabeth van Strijen had hij eenen zoon verwekt, die jong overleed.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 67; de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 37 en 38; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Adriaan van Borssele van der Hooge]

BORSSELE (ADRIAAN VAN) VAN DER HOOGE, Heer van Geldermalsen en in Cleverskerke, een broeder van den voorgaande, geboren den 6den Mei 1658, werd in 1677 Edelman van den Stadhouder Willem III, naderhand Koning van Engeland. Deze Vorst verzelde hij in zijne krijgstogten, alsmede op zijne reize naar Londen, Berlijn, Zelle en Hannover; verder volvoerde hij onderscheidene bezendingen wegens den gemelden Vorst, naar Engeland, Brunswijk, Lunenburg en meer andere hoven; ook verzelde hij hem op den togt naar Engeland in het jaar 1688, toen Willem III bezit ging nemen van den Engelschen Troon. Niet lang hierna werd hij Edelman der bedkamer van dien Vorst, en vervolgens gezonden aan den Gouverneur-Generaal der Spaansche Nederlanden,

bij wien hij den veldtogt van 1689 bijwoonde. In het volgende jaar vergezelde hij Koning Willem op zijnen togt naar Ierland, en nam deel aan den veldtogt van 1691. Eenige jaren vroeger was hij reeds tot Schepen en Raad van Vlissingen aangesteld, en in 1686 wegens die stad Gecommitteerd in de Provinciale Rekenkamer van Zeeland, nemende het volgende jaar, wegens gemelde Provincie, zitting in de Generaliteits-Rekenkamer te 's Gravenhage. In 1692 werd hij Lid van de Raad van Staten, fungeerde in die hoedanigheid, wegens hun Hoog Mogenden van 1693 tot 1718, als Gedeputeerde te velde, en woonde tien veldtogten bij. In 1699 stelde men hem aan, tot extra-ordinaris Envoyé aan het Hof van Engeland, waar hij eenige jaren verbleef, waarna hij aan onderscheidene Duitsche Hoven die zelfde waardigheid bekleedde. In 1714, was hij een der Afgevaardigden van hun Hoog Mogenden op het Congres van Antwerpen, tot het sluiten van een Barrière-traktaat. Hij stierf te 's Gravenhage den 29sten April 1728 en had bij zijne echtgenoote, Geertruid van Welderen, tien zonen en vijf dochters verwekt, van welke hem drie zonen en drie dochters overleefd hebben. Onder de zonen was Jan van Borssele van der Hooge enFilips Jacob van Borssele, die beide volgen.

Zijne afbeelding naar het oorspronkelijke schilderij van Aart Schouman gegraveerd door Johannes Houbraken komt voor bij Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVIII. bl. 46 en in de *Atlas van Zeel.* Amst. bij Is. Tirion.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 67; de la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 36 en 37; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XV. bl. 312, D. XVIII. bl. 47; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 136 en 137, D. II. bl. 568; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 494 en 495.

[Jan van Borssele van der Hooge]

BORSSELE (JAN VAN) VAN DER HOOGE, zoon van den voorgaande, geboren 1707, werd in 1736 tot Raad der stad Middelburg benoemd. Zeer in gunst staande bij Prins Willem IV van Oranje, werd hij, door dezen, tot zijnen Vertegenwoordiger als Eerste Edele van Zeeland aangesteld, kort nadat gemelden Vorst, bij resolutie der Staten van dat gewest, van 18 Mei 1747, was opgedragen, de waardigheid van Eerste Edele op de gewone voorwaarden, en voorts onder beding: ‘dat 's Prinsen persoon zou verbeeld worden, door lieden den Staten aangenaam, in Zeeland geboren, en behoorlijk gegoed, van de ware Hervormde Godsdienst, en geene krijgsambten bekleedende,’ alle welke hoedanigheid in van Borssele werden gevonden. Hij bleef in deze bediening, gedurende de minderjarigheid van 's Vorsten zoon, tot den 14den Maart 1764, toen van Borssele overleed. De Gouvernante Anna had ook veel vertrouwen in hem gesteld, en hem met nog zeven andere Regenten tot Voogden over haren zoon gesteld.

Veel gezags oefende hij in gemeld tijdvak, zeer ten nutte van Zeeland, volgens de Registers der Staten van dat Gewest. In 1748 was hij een der Gemagtigden tot den Vredehandel te Aken; in 1761 werd hij aangezocht tot een Buitengewoon Gezantschap naar Engeland, doch bedankte. De Staten van Zeeland waren zoo dankbaar voor de diensten welke van Borssele hun gewest had bewezen, dat zij hem eene lijfrente of een ander kostbaar geschenk aanboden, het welk hij de edelmoedigheid had, uit hoofde van den bekrompen staat der gewestelijke geldmiddelen, heuschelijk van de hand te wijzen.

Van Borssele was gehuwd met Anna Margaretha Elisabeth Coninck, Ambachtsvrouw van Ritthem enz. en liet twee kinderen na, beide met Vorstelijke statie gedoopt. Voor den zoon, Willem Zelandus van Borssele, geboren in 1757, boden de Staten van Zeeland, zich tot Peters aan, terwijl de Gouvernante, Prinses Anna op zich nam gemoeder over hem te zijn. Bovendien ontving hij bij zijne gebeorte, ter belooning van de verdiensten van zijnen vader en uit hoofde van diens edelmoedigheid, van de Staten van Zeeland, tot pillegift, de verzekering van het eerst openvallend ambt wegens Zeeland, in de Staten-Generaal, Raad van State of Generaliteits-Rekenkamer, na dat hij den ouderdom van 20 jaren zou bereikt hebben. Een pillegift, die om hare zeldzaamheid, destijds verschillend werd beoordeeld en waarvan de begiftigde als gewoon Lid der Staten-Generaal tot aan de omwenteling van 1795 genot had. De dochter, geboren te 's Gravenhage in 1758, over wie de Regering van Middelburg het gevader en Prinses Carolina, naderhand Prinses van Nassau Weilburg het gemoederschap op zich namen, ontving bij den doop de namen Carolina Medioburgensis van Borssele van der Hooge en trouwde in het jaar 1775 met den reeds vroeger door ons vermelde[1] Berend Hendrik Baron Bentinck tot Buckhorst, Heer van Zalk en Vecaten.

De afbeelding van Jan van Borssele naar de schilderij van Aart Schouman, gegraveerd door Johannes Houbraken, is te vinden bij Wagenaar, *Vaderl. Geschied.*, D. XX. bl. 100, naar de Schilderij van J. Fournier, gegraveerd door Pieter Tanjé, vóór den *Atlas van Zeeland*.

Zie *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. IX. bl. 49; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XX, bl. 99, 179; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Scharp, *Geschied. en Costumen van Axel*, St. I. bl. 171 en 172; *Vaderl. Hist. ten onmidd. verv. op* Wagenaar, D. XXII. bl. 355 en 356; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 142 en 143, D. II. bl. 569; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 36, 168, 169, 524; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 604.

(1) Zie hiervoor bl. 344 en 345.

[Filips Jacob Borssele van der Hooge]

BORSSELE (FILIPS JACOB) VAN DER HOOGE, een broeder van den voorgaande, in krijgsdienst getreden, werd Kolonel-Commandant van de Kavallerie, en was Commandeur van Lillo, en onderhoorige forten. Hij werd ten jare 1757, door de Gouvernante tot Medelid der Geëligeerden in de Staatsvergadering van Utrecht benoemd. Daar het nu een onvermijdelijk vereischte was, dat de Edellieden, alvorens zij in dit eerste Lid der Staten konden worden aangenomen, hunnen adeldom moesten bewijzen, had v a n B o r s s e l e reeds het jaar te voren, een omstandig geschrift ingeleverd, om van zijne riddermatigheid blijk te geven; doch zulks baarde tweespalt tusschen de drie Staatsleden, want de Geëligeerden en de steden, uitmakende het eerste en derde lid der Stichtsche Staatsvergadering, schreven aan de Gouvernante, dat zij de bewijzen des adeldoms van den Heer v a n B o r s s e l e v a n d e r H o o g e, hun ten onderzoek door hare Koninklijke Hoogheid toegezonden, voldingend gevonden hadden, en die Heer, diensvolgens, geregtigd hielden, om als Edelman, in bet Lid der Geëligeerde Raden te worden aangesteld. Doch de Ridderschap, uitmakende het tweede Lid, was van een tegenstrijdig gevoelen, zij zochten hunne zwarigheden tegen de echtheid der bewijzen van den adeldom van v a n B o r s s e l e onder het oog der Gouvernante te brengen, en vaardigden, om hier in te slagen, een Lid uit hun midden naar die Vorstin af, met een vertoog ten dien einde strekkende, doch zij verschoonde zich van het aan te nemen; maar werd naderhand te rade, ofschoon zij betuigde zich op het gedane onderzoek van het eerste en derde Lid, gerustelijk te kunnen verlaten, en met hunne bedenkingen volkomen in te stemmen, echter de zwarigheid en aanmerkingen van de Ridderschap mede in overweging te willen nemen, ‘ten einde voor te komen alle reden van beklag, even of gunst en genegenheid zou hebben kunnen aanvullen, hetgeen aan de bondigheid der bewijzen ontbrak.’ Zij had alle de papieren van weerszijden, gesteld in handen van Edelen, uit onderscheidene Gewesten, en niet zijnde van het Duitsche Huis. Hun verslag hield de bewijzen des adeldoms van v a n B o r s s e l e, voor voldingend; waarom de Gouvernante niet langer uitstelde, hem te benoemen tot Lid van de Geeligeerde Raden, ‘niet twijfelende, of Hun Ed. Mogenden zouden Hoogst derzelver omzigtige handeling in alles billijken, als die tot geen ander einde gestrekt had, dan om aan niemand ongelijk te doen, en te gelijk weg te nemen, alle verdenking, van welk een aard die ook zou mogen wezen, als of in dezen niet gehandeld ware naar de strikste regelen van eene volmaakte Justitie.’ V a n B o r s s e l e, nu zich van zijne Militaire posten ontdaan hebbende, nam den 1sten Maart 1758 zitting als Edelman in het Lid der Geëligeerden, niet zonder hevige tegenkanting der Edelen, die er een protest tegen lieten aanteekenen; het welk vernieuwd werd, toen de Gouvernante in het volgende jaar, de in dienst zijnde Geëligeerde Raden, voor drie jaren had doen aanblijven.

Zie d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*, D. III. bl. 9-11; S t u a r t, *Vaderl. Geschied.*, D. I. bl. 502-507.

[Abraham van Borssum]

BORSSUM (ABRAHAM VAN) was een Nederduitsch schilder, van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, doch wiens werken bestaan in land- en stadsgezigten, gedierten en vogels. Zijne schilderijen zijn meest in eenen donkeren bruinachtigen toon, met krachtige lichtvallen gedaagd, en hebben eenige overeenkomst met de werken van Rembrandt, maar zijn meer dik en minder kunstig behandeld. De teekeningen van van Borssum hebben grootere waarde dan zijne schilderijen. Zij zijn met veel uitdrukking van gevoel der ware natuur; met de rietpen geestig getoetst en dun gekleurd, en men vindt daarin veel helder- en doorschijnendheid, waarom zij door de kenners hoog gewaardeerd worden, en als zij voorkomen, aanzienlijke prijzen gelden.

Ook heeft hij vier prentjes met vee en vogels geëtscht, die zeldzaam voorkomen.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 147 en 148; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunstschild. en Schilder*.

[Cornelis Borsteegh]

BORSTEEGH (CORNELIS), geboren te Ameide in 1773, werd, na door de Akademie van beeldende kunsten te Amsterdam geëxamineerd te zijn, in het jaar 1819 tot Stadsteekenmeester te Gouda aangesteld, welke betrekking hij tot aan zijne dood, den 7den April 1834, zeer loffelijk waarnam. Doordien hem weinig tijd van zijne lessen overschoot, bestaan er weinige schilderijen of teekeningen van zijne hand, hij heeft evenwel eenige zeer verdienstelijke landschappen, met oude gebouwen, paarden en verdere stoffaadje geleverd. Onder zijne voornaamste kunstwerken telt men vier kapitalen sapverw-teekeningen, voorstellende: *Gezigten op*, *de buitenplaats van den Heer Beeldsnijder van Voshol aan de Vecht*, *tusschen Amsterdam en Utrecht*.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 354.

[Jakob Borstius]

BORSTIUS (JAKOB), geboren den 15den Julij 1612 te Purmerland, uit wel eerlijke, doch onaanzienlijke ouders, werd wegens zijne ongemeene vorderingen in de rekenkunde op de school zijner geboorteplaats, opgemerkt door den Predikant Johannes Jacobi Gaal, die zich het lot van den knaap aantrok, en hem tot de II. Dienst opleidde. Met bewilliging der ouders, zond hij zijnen pleegzoon naar Haarlem, om zich aan de toen bloeijende Latijnsche school van die stad, in de voorbereidende wetenschappen te oefenen, ten einde vervolgens met nut de Akademische lessen aan de Leidsche Hoogeschool te kunnen bijwonen. Te Leiden oefende hij zich van 1632-1637 in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid, en was daar gedurende de zware pest in de jaren 1635 en 1636; zelfs zette hem dat smetvuur een pestkool in den nek, welker lidteekens hem namaals als hij in besmette huizen kwam waarschuwde. Hij was de eerste Hervormde Leeraar van Wormerveer en Zaandijk, die eer hij daar kwam, noch kerk noch Predikant hadden, doch

voor zijn vertrek, elk eene schoone nieuwe kerk, in plaats van een houten preekhuis gesticht en betaald zagen. Van daar werd hij beroepen naar Dordrecht, in het laatst van het jaar 1643, waar hij, buiten zijne gedachten, in veel moeite raakte over zijne predikatie *Over het langh hayr* Nadat Borstius hier tien jaren gestaan had, werd hij te Rotterdam beroepen, waar hij in de allerwenschelijkste eendragt met zijne medebroeders zulk een groot genoegen vond, dat hij, na verloop van jaren, met aandrang verzocht zijnde, om weder naar Dordrecht te keeren, zulks weigerde, evenals hij ook niet lang daarna voor de beroeping naar Haarlem en bij de Engelsche gemeente te Amsterdam bedankte. Dus leefde hij gezond en welvarende gedurende 18 jaren, maar de overige acht, die nog bij zijnen leeftijd gevoegd werden, waren vol weedom en smart; want hij werd door eene kwaal aangegrepen, die men voor eene verzwering in de krop van de blaas hield, en nogthans bleek een ongemak van eenen anderen aard te zijn, doordien men na zijn overlijden, de oorzaak van zijne bittere smart willende nasporen, eenen grooten steen in 's mans blaas vond. Hij stierf den 1sten Julij 1680. Borstius was een vlijtig beoefenaar der Classische Literatuur, en vlechtte menige schoone beschrijving en menig kernachtig gezegde, door hem uit de Ouden opgeteekend, in zijne Leerredenen, die alle wel zeer verstaanbaar waren, doch buitengemeen plat en laag, ja dikwerf grof van taal en opgevuld met dagelijksche spreekwoorden en gezegden. Hij zocht volkmatig welsprekend te zijn, en daarop spitste hij zijn vernult; maar zijne Leerredenen teekenden een valsch vernuft. Verstandigen konden die soms niet aanhooren zonder meesmuilen. Zijne ongemeene ervarenheid in de Engelsche taal, waarin hij, zoo te Leiden als te Dordrecht en Rotterdam, meermalen predikte, deed hem de hand slaan aan het overbrengen van eenige geschriften van Rutherford, Durham en anderen, in zijne moedertaal. Ook de Nederduitsche lier liet hij niet onaangeroerd. De weinige gedichten echter, die ons van hem onder de oogen kwamen, zijn middelmatig en verdienen geen onderscheiding. Zijne meeste Godgeleerde werken zijn in den zelfden populairen toon geschreven, waardoor zijne Leerredenen zich onderscheiden, en die hij van de Engelschen, met wier Asketischen arbeid hij zeer was ingenomen, ontleend had. Voor dien tijd zijn zij niet zonder verdiensten. Het beste zijner werken is zijn *Geestelicke Geneeskonst*, en een der nuttigste, zijn *Onderwijs-boekje in de Christelijke Godsdienst*, onder de beste van dat tijdperk te rangschikken en in de vorige eeuw in vrij algemeen gebruik, ja in het begin van deze nog op nieuw gedrukt, zelfs werd het door den vermaarden Valentijn, met een werkje van d'Outrein, in het Maleisch vertaald, uitgegeven.

Borstius was gedurende zijn verblijf te Dordrecht de huisvriend der familie de Witt, en vooral zeer gezien bij Jacob de Witt, Burgemeester der stad Dordrecht, en diens kinderen, Diderik Hoefft, Heer van Fontaine Peureuse, den 1sten

October 1641, gehuwd met Maria de Witt, Jacobs dochter, de Ruwaard Cornelis de Witt en de Raadpensionaris Johan de Witt. Deze laatste vooral was hem zeer gunstig, en bewees hem nu en dan belangrijke diensten, doch de zelfde man, die zich gedurende zijn verblijf te Dordrecht, zoo naauw aan de de Witten verbond, die zoo vele blijken van hoogachting voor den Raadpensionaris aan den dag legde, ja hem ter eere *remarquable gedichten* vervaardigde, blijken van een dankbaar en genegen gemoed, de zelfde man ontmoeten wij, in 1672, aan het hoofd der Prinsgezinde partij, te Rotterdam. Hij was het, die, met zijn Collega Johannes Ursinus, groote aanleiding gaf, tot de feiteijkheden, door het opzetten der Gemeente tegen hare wettige Overheden, en zoo doende ook mede oorzaak van den moord, den 20sten Augustus 1672, te 's Gravenhage gepleegd. Dat Borstius een ijverig voorstander van het Oranjehuis was, kan niemand wraken, die redelijk denkt, ofschoon hij een tegenstrijdig gevoelen mogt koesteren; maar dat een Leeraar van den Goddelijken Jezus, zijnen en onzen Meester, zich in zoo verre kon vergeten, van de zachtmoedige lessen dezes grooten Menschenvriends en Heilgezants als het ware in den wind te slaan, door, en van den predikstoel, en op de straten, het wuste gemeen, dat ras bewezen diensten vergeet, en niets te verliezen hebbende, altijd tot verandering geneigd is, tegen zijne wettige Regenten aante hitsen, en als het ware den oproerkreet te bazuinen, kan niemand, die een waar Christen is, goedkeuren.

Dat Borstius, voor het overige een vurig ijveraar was, om de regtzinnige leer, ingevolge het denkbeeld van de Dordsche Vaderen op het Nationale Synode van 1618 en 1619 bepaald, met hand en tand vast te houden en te beschermen, blijkt ten duidelijkste, uit zijne menigvuldige schriften door den druk bekend gemaakt, zijnde:

Predikatie over het langh hayr, *of Paulus zedeles daarover*, Dordrecht 1645, later meermalen herdrukt, als o.a. in den bundel *Leerredenen*, in 1696 uitgekomen.

Predikatien tegen de Gierigheid (Hebr. XIII:5) *en Geveinsheid* (Luk. XII:1), Utrecht 1647.

Geestelicke Geneeskonst: inhoudende Raedt tegen de Doodt, *en de Middelen tot een eeuwighdurende Gesondtheydt*, Dordrecht 1651 en 1652, 2 deelen, 8°, welk werk driemaal, laatst te Rotterdam in 1736, 8°, herdrukt werd.

Vijf Predikatien, Rotterd. 1654. Rotterd. 1659. (De vier bovengemelde met eene vijfde, over 1 Tim. III:16.

Gesprek met eenighe die zich Socynianen noemen, Rotterd. 1656.

De Koning Ahasueros dronken en gram, *eene beknopte verklaring van het eerste Cap. van Esther*, Rott. 1663, in 8°.

Het Nieuwe Zion met de Nieuwe Hemel ende Nieuwe Aarde, *in eenige predicatien over onderscheyde texten gepredikt*, Rotterd. 1664, meest Leerredenen tot inwijding van nieuw gebouwde kerken, later in de bundels van 1659 en 1696 herdrukt.

De Sugtende Bruyd over den Bloedtbruidegom, *ofte Korte Bedenkingen en Gebeden over het Lijden en sterven J.C.*, Rotterd. 1664, in 12°., en in den bundel van 1696.

Bedenkingen over het H. Avondmaal, Rotterd. 1665, in 8°.

Historie der Kerken van Schotland, tot 1667, Rott. 1666.

Lucifer's Quaestie in Christi familie, *of eene verhandeling over het Meesterschap*.

Van het opregten eener Suivere Kerk, Rott., Wezel 1570, in 8°.

Van het Dansen, *Kussen en Omhelzen van* J. L a b b a d i e , Rotterd. 1671, 4°.

Ongeregelde en Kleinmoedige Christen, in 12°.

Vermaakelijke wandeling naar den Hemel, *een verklaring van Paulus woorden: Wij wandelen door geloof en niet door aanschouwen*. Rott. 1672. Amst. 1734 in 12°.

Verschillende Engelsche werken werden door hem vertaald, en bewijs van zijne ervarenheid in het Latijn leverde menig dichtstuk, door hem in die taal gezongen.

Na zijn dood verschenen:

Predikatien over het Lijden van J.C. Rott. 1694, in 12°.

Vijftien Predikatien over verscheyde Texten van de H. Schrifture, *behelzende de voornaamste pligten van een Christelijk leven*, *met eene verhandeling van het Lijden en Sterven van onsen Saligmaker Jezus Christus*, *in eenige korte bedenkingen over alle de Passietexten*, *door Jacobus Borstius*, *in zijn leven Bedienaar des Goddelijken Woords*, *te Rotterdam*, *nu vermeerderd met deszelfs laatste verhandeling over Eccl. VII:*13. *Wie kan regt maken*, *etc. Nevens een verhaal van zijn leven*, *afsterven ende voornaamste gevallen*, *hem in zijnen dienst bejegent*. Amst. bij G e r a r d B o r s t i u s en Utrecht bij T h o m a s A p p e l s 1696, in 4°, 74 bladen.

In dezen bundel vindt men, hetgeen reeds te voren gedrukt was, onder den titel van de *vijf predikatien*, het *Nieuw Sion* en de *Sugtende Bruyd over den Bloedtbruydegom*.

De afbeelding van B o r s t i u s is geplaatst voor zijn *Geneesmiddel tegen den Doodt*, met het onderschrift van zijnen vriend J a c o b B r a a t :

Hier is geleerde deught, hier zijn de braefste gaven;
Hier is Hij, die Gods volck met Hemels-broot komt laven,
Hier is des waerheyts glans, hier is d'uytnementheydt,
Hier is het regte spoor, dat u ten Hemel leydt.
Een tong vol ware deught, een tong vol goede reden,
Een tong die Godes lof gedurigh komt besteden.
Wij hooren zijne stem in Hollants ronde tael,
En Hij, in onzen tijdt, verwint 'et al-te-mael.
In Hem is 't beste deel, in Hem is 't al te vinden,
Dat ons kan saligh zijn en aen den Hemel binden.
Hij is 't, die door Gods geest des Satans vyer uytblust,
En roept gedurigh Heyl, tot dat de ziele rust.

Borstius had bij zijne echtgenoote verwekt: Joannes Borstius, Boekverkooper te Rotterdam, en Sebastianus Borstius, Predikant in 1674 te Bovencarspel, in 1675 te Arnhem, in 1677 te Alkmaar en in 1685 te Gouda.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 67, 78; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Brouërius van Nidek en le Long, *Kabinet van Nederl. en Kleefsche Oudhed.*, D. IV. bl. 60; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. St. II. A. bl. 736 en 737, D. V. bl. 148 en 149; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. bl. 229; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 449-473, D. II. bl. 770; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der Predik. te Rotterd.*, bl. 39-41; Glasius, *Godgel. Nederl.; Kanselontluistering door* Sincerus, waar men proeve van zijne welsprekendheid vindt aangehaald.

[Balthasar Bort]

BORT (BALTHASAR), geboren in 1626, werd in 1662 door het hoog bestuur van Neêrlands Indië met eene vloot van 12 schepen uitgezonden, om een gezantschap naar China over te brengen, op welken togt hij den 12 Augustus van dat jaar de stad Swatia, den 17 November die van Chittat en voorts nog 27 zoo groote als kleine schepen op de Chinesche kusten vernielde. In het volgende jaar vertrok hij den 17 Junij, met eene tweede vloot van zestien schepen van Batavia derwaarts. En hoewel een woedende storm, den 7 September, voor de rivier van Hoksieuw de vloot overviel, ja die in veel gevaar in de onbekende Baai van Heytan wierp, had hij niet alleen het geluk van zich uit dien grooten nood te redden, maar ook op de hoogte van Quemuy de tegens hem in zee gebragte vloot der Chinezen, die omtrent 250 schepen sterk was, nadat er drie van in den grond geschoten waren, uit zee te jagen. In erkentenis van dit heldhaltig gedrag in beide deze togten gehouden, werd Bort, den 15den October 1685 tot Opperbestuurder van Malakka aangesteld en drie jaren daarna, op uitdrukkelijke aanschrijving der Heeren Zeventienen, tot eersten Landvoogd van dat gewest verheven. Sedert van daar te Batavia teruggekeerd, werd hij, in het jaar 1670, Buitengewoon Raad, en, na dit ambt acht jaren bediend te hebben, Lid van den Gewonen Raad. Nadat Bort in 1679 reeds tot President van Justitie was aangesteld, werd hem in 1681 den moeijelijken post van Directeur-Generaal van den Handel opgedragen, dien hij met onvermoeiden ijver tot aan zijn overlijden, den 11 Januarij 1684, waarnam, van welk afsterven de gedachtenis op eenen gouden begrafenispenning bewaard wordt.

Er bestaat een portret van hem in breed 4°.

Zie *Borts Voyagie naar de kust van China en Formosa*, *berymt door* M. Cramer, Amst. 1670. 8°; Valentijn, *Oud- en Nieuw-Oost-Indiën*, D. IV. A. bl. 368, 370, 371, 384, C. bl. 9 en 10, D. V. A. bl. 349; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 306 en 307; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 630 en 631.

[Pieter Bort]

BORT (PIETER), omtrent het midden der zeventiende eeuw, te 's Gravenhage geboren, beoefende de Regten, en werd een der beroemdste Advokaten, die in zijnen tijd voor de hoven van Justitie te 's Gravenhage hebben gepractiseerd. Hij schijnt tot op het jaar 1680 geleefd te hebben. Men is aan de schrandere pen van dezen kundigen Regtsgeleerde de volgende werken verschuldigd, die door den druk zijn gemeen gemaakt:

Tractaat van de Hollandsche Leenen en de wijze om die bij uiterste wille enz. te bekomen. 's Hage 1649. 4°.

Over het Appel in de Provintie van Holland en Westfriesland, *omtrent criminele zaken* enz. 's Hage 1652. 8°.

Alle de Werken van Mr. P. Bort. 's Hage 1681. fol. Herdrukt in 1702, en nogmaals te Utrecht in 1730, beide ook in F°.

Nagelatene werken voor dezen nooit in 't licht gegeven, *en dienende tot een Aanhangsel*, *of tweede Deel van alle des Schrijvers werken*. Utr. 1745. F°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Cornelis Borwinkel]

BORWINKEL (CORNELIS), woonde in de laatste helft der vorige eeuw te Amsterdam en beoefende de dichtkunst, zoo als blijkt uit een werkje van zijne hand getiteld:

Dichtkundige Bespiegelingen over de zinnebeeldige sieraden in den Oosterkerk te Amsterdam, *bij gelegenheid van het eerste eeuwgetij der inwijinge van dat Godsgebouw op den vierden van Wijnmaand* 1771. Amst. 1772, 8°., hetwelk echter niet veel meer dan berijmd proza is.

Van betere gehalte zijn de gedichten van hem vóór de werken van Rutger Schutte en onder de grafschriften op dien beroemden Amsterdamschen Predikant, wiens vriend hij was, even als van Johannes Eusebius Voet, Ook heeft hij eene bijdrage geleverd tot de *Dichtkundige Cypressenbladen gestrooit by het Afsterven van Willem IV*. Amst. 1752.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken; Biogr. Woordenb. van Nederl. Dicht. ten vervolge op* Witsen Geysbeek.

[Jeronimus Bos]

BOS (JERONIMUS), geboren in 1440 te 's Hertogenbosch, was een Kunstschilder, die zich onderscheide door de zonderlinge keuze van zijne onderwerpen, zijnde zijne tafereelen doorgaans gestoffeerd met verwonderlijke figuren van duivels, spoken, en helsche gedrochten. Zijne behandeling was vast, vlug en aardig. Hij schilderde vele zijner stukken in eens op, en had gelijk meer andere oude meesters, de gewoonte, zijne ontwerpen op het wit der paneelen te schetsen en te teekenen, er een doorsnijdend plamuursel over te leggen, en de gronden te doen medewerken. Zijne stukken, hoe goed ook geschilderd, verwekten echter eer afgrijzen, gepaard met verwondering, dan wezenlijk genoegen. Toen hij in het Escuriaal in Spanje de

bewonderenswaardige voortbrengselen der goede meesters aanschouwde, waarmede

dat paleis versierd is, wanhoopte hij om immer iets te maken, dat daarbij kon vergeleken worden, en om die rede verkoos hij zich eenen stijl, die van hen allen verschilde en vol grillige en woeste verbeelding was. Onder verscheidene andere stukken van de hand dezes meesters, in het Escuriaal voorhanden, is het merkwaardigste eene zinnebeeldige voorstelling van de vermaken des vleesches, waarin hij de voornaamste figuur voorstelt in eenen wagen, door monsterachtige gedaanten wordende voortgetrokken, voorafgegaan door duivels en gevolgd door den Dood. Ook bestaat er van hem een stuk, verbeeldende *de vlugt naar Egypte*, waarin J o s e p h vooraan, een boer naar den weg vraagt, en M a r i a op een ezel zit, in het verschiet vertoont zich eene rots met veel gewoel, als bij eene herberg en vele vreemde potsemakers, die eenen grooten beer voor geld doen dansen; alles zeer zonderling en kluchtig bijeengebragt. Nog is er een stuk van hem, verbeeldende *de Hel*, waaruit de Oudvaders verlost worden, en eenige geesten J u d a s , die mede poogt door te slippen, met eene strop naar boven trekken, alles doorgaans met verwonderlijke gespensen gestoffeerd, waaruit onder anderen blijkt, hoe natuurlijk hij vlammen, branden, rook en smook, wist af te beelden Vele zijner schilderijen gingen naar Spanje of werden door hem in dat Rijk geschilderd.

Van dezen aard waren genoegzaam alle zijne tafereelen; waarom ook D o m i n i c u s L a m p r o n i u s , in zijne Gedichten, hem volgenderwijze aanspreekt:

> Quid sibi vult, H i e r o n y m e B o s c h i ,
> Ille oculis tuus atonitus? quid
> Pallor in ore? Velut lemures si et
> Spectra *Erebi* volitantia coram
> Aspiceres? Tibi *Ditis* avari
> Crediderim patuisse recessus
> *Tartarea*sque domos; tua quando,
> Quicquid habet sinus imus *Averni*,
> Tam potuit bene pingere dextra.

hetwelk wij aldus vertaald vinden:

> Wat wil dat zoo verbaasd gezigt,
> J e r o e n ? die bleekheid op de wangen?
> Zou u ook 't helsch gespook veelligt
> Om de oren vliegen en u prangen?
> Zou P l u t o ook den afgrond wel
> U hebben opgedaan? zijn Landen
> En 't Rijk doen zien der nare hel?
> 'k Vat anders nimmer hoe uw handen
> Zoo kunstig malen alles, wat
> De schoot der hel in zich bevat!

In de galerij te Weenen zijn van hem een:
Aartsengel Michaël, *die den Draak bevecht*, en twee kleine stukjes, voorstellende:
eene *Tentatie van St. Antonius*.
een *Orpheus*, *die zijne Euridice in de benedenwereld*, *van Pluto terugëischt*.
Bos heeft ook hout-figuren gesneden; onder anderen bestaat van hem een houtsneeprent, verbeeldende een *St. Anthonis tentatie* of *aanvechting*, gemerkt 1522. Vele prenten zijn nog onder de liefhebbers voorhanden, die door onderscheidene Plaatsnijders naar zijne schilderijen en teekeningen in het koper gebragt zijn, als: een *Luiaards en Lanterfantenleven; daar men den Gek scheert; daar de eene blinde den anderen leidt; daar de groote visschen de kleine eten* en vele anderen meer, doorgaans kluchtig en zoo grappig van ordonnantie, dat men ze niet zonder lagchen kan beschouwen.

Bos overleed omstreeks 1530. Zijne afbeelding komt voor op plaat L n°. 2 in van Manders *Leven der Schilders*.

Zie voorts dat werk D. I. bl. 96-99; Hoogstraten, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* Immerzeel, *de Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univers; Convers. Lexicon*, 10e auflage (1851), Band III. S. 132 u. 133; Meyers, *Convers. Lexicon*, Band V.S. 272 u. 273, welke beide laatsten hem Hieronymus Bosch noemen.

[Jacob Bos]

BOS (JACOB). Zie BOSCH (JACOB).

[Lambert Bos]

BOS (LAMBERT), geboren te Workum in Friesland den 23 November 1670, was een zoon van Jakob Bos, Rector der Latijnsche school aldaar, en van Gerarda de Haan. Hij genoot van zijnen vader grondig onderwijs in de Latijnsche en Grieksche talen. De lagere klassen doorloopen hebbende, vermeerderde de jonge Bos zijne reeds verkregene kundigheden, door het vlijtig lezen in Grieksche en Latijnsche schrijvers. In 1694 begaf hij zich naar de Hoogeschool te Franeker, ten einde zijne letteroefeningen voort te zetten. De beroemde Campegius Vitringa, zijn bloedverwant, in hem veel lust tot het doorgronden van de Grieksche taal, hare oudheden en wat verder daaraan verwant is, bespeurd hebbende, gaf hem den wijzen raad, om zich enkel en alleen op het beoefenen daarvan toe te leggen, en hij deed zulks. In October 1696 gaf men hem de vrijheid om openlijk de Grieksche taal aan de Hoogeschool te onderwijzen, en in Februarij vereerden hem de Curatoren den titel van Lector in die wetenschap. In 1704 werd Bos tot Hoogleeraar in de Grieksche taal benoemd, en hij aanvaardde dien post met eene redevoering: *over de voortplanting der wetenschappen door de Grieken in hunne koloniën*(1). Hij vervulde de pligten aan zijn ambt verknocht, met een ongemeen werkzamen

(1) *De cruditione Graecorum per colonias eorum propagata*.

ijver en veel nut voor de studerende jeugd. Op het einde van het jaar 1716 door eene kwaadaardige koorts overvallen zijnde, verviel hij in de tering; eene kwaal, welke bij van zijne moeder scheen overgeërfd te hebben, die aan de zelfde ziekte was gestorven. Hij overleed den 6 Januarij 1717.

B o s was begaafd met een uitmuntend verstand, gezond en welwikkend oordeel, gemakkelijke bevatting en stalen geheugen; bij die hoedanigheden paarde hij een opregt karakter; hij was ongeveinsd, zacht van zeden, eenvoudig en onopsprakelijk, voorts was hij teeder godvruchtig. Onvermoeid werkzaam, was niets in staat, hem van den arbeid af te trekken, en hij beklaagde de oogenblikken, die hij niet met letteroefeningen had doorgebragt. Ook was naauwgezette zedigheid een hoofdtrek van zijn karakter; hij schatte een ander altijd hooger dan zich zelven, en scheen de eenigste te zijn, welke zijne eigene waarde niet kende. Als een verstandig, bedaard en beschaafd Criticus, stelde hij nimmer de misstellingen van anderen op eene hatelijke wijze ten toon, maar schikte het zoodanig, dat de waarde van hunnen arbeid er niets door leed, het als een blijk van een slecht karakter aanmerkende, zijn naam op de puinhoopen van die van anderen te willen vestigen.

Den ouderdom van veertig jaren bereikt hebbende, trad B o s in den echt met F e i k j e S i n e d a, weduwe van G e r a r d u s H o r r e u s, in leven Predikant te Lieve Vrouwen-Parochie op het Bildt in Friesland, bij wie hij twee dochters verwekte, P e t r o n e l l a B o s, die gehuwd is geweest aan B e n j a m i n B e e r e n s t e i n, Burgemeester te Franeker, in 1735 overleden, en G e r a r d i n a J o h a n n a B o s, eerst getrouwd met H o b b e d e B o e r, Burgemeester, en ten tweedenmale met H e s s e l v a n T o u t e n b u r g, Secretaris te Workum, overleden in 1745.

Zijne gedrukte werken zijn, behalve vele onafgedane letterarbeid, die hij in schrift heeft nagelaten:

Animadversiones ad Thomae Magistri Dictionum Atticarum Eclogas. Franeq. 1698. 8°.

Exercitationes philologicae ad loca nonnulla Novi Foederis. Franeq. 1700. 8°. Edit. alt. *Multis partibus aucta accedit Diss. de Etymologia Graeca*. Ib. 1713. 8°.

Observationes miscellaneae ad Loca quaedam, *cum Novi Foederis*, *tum exterorum Scriptorum Graecorum. Accedit Horatii Vitringa Campegii fil. Animadversionum ad Jo. Vorstii Philologiam sacram specimen*. Ibid. 1607 8°. Edit. alt. Leov. 1731. 8°.

Ellipses Graecae. Franeq. 1702. 12°, waarvan naderhand onderscheidene drukken zijn uitgekomen, sommigen met aanteekeningen van C h r . S c h o e t t g e n, J o h . F r . L e i s n e r, N.G.S. B e r n h o l d enz. verrijkt.

Antiquitatum Graecarum, *principue Atticarum*, *descriptio brevis* 1714. 12°, van welke mede onderscheidene drukken in het licht zijn gekomen; en, in 1749, eene met *additis testimoniis*

ex fontibus et observationibus quibusdam. Is. Fred. Leisneri. Lipsiae 8°., terwijl er in 1809 te Groningen nog een druk in 8°. van het licht zag.

Animadversiones ad scriptores quosdam Graecos. Accedit specimen Animadversionum Latinarum. Franeq. 1715. 8°

Vetus Testamentum ex versione LXX Interpretum cum variis Lectionibus, *Prolegomenis*, *etc.* Franeq. 1709. 4°.

Ook wordt van zijne hand gehouden:

Regulae praecipuae Accentuum et Syntaxis Graeca in concinnam methodum reducta. Amst. 1715. 8°.

Zie Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Vriemoet, *Athen. Frisiae*, pag. 723-727; Saxe, *Onomast. Liter.* Pars V, pag. 504 et 505; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 414, D. III. bl. 123; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. II. bl. 33 A bl. 218; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* (de Jong) *Alphabet. Naaml. van Boeken*.

[Cornelis Bos]

BOS (CORNELIS). Zie BOSCH (CORNELIUS).

[Salomon Bos]

BOS (SALOMON), geboren te Amsterdam den 8sten November 1749, legde zich op den handel toe en daar hij onderscheidene schepen in zee had, verloor hij die en het grootste gedeelte van zijn vermogen door den oorlog met de Engelschen.

In de onrustige tijden vóór het jaar 1787 was hij de zaak der patriotten toegedaan, en bevond zich in het begin van dat jaar op *de Lijst van veertig Vaderlandsche Medeburgeren*, *om daaruit te benoemen een getal van vijfentwintig Persoonen*, *als Nationale Geconstitueerden tot de zaak der onderhandelingen te Parijs*. Later was hij een der Burger-geconstitueerden, ‘om met de Heeren van den krijgsraad of met eene commissie uit denzelven zoo veel mogelijk, gemeenschappelijk te overleggen en te beramen al hetgene ter bevordering van de goede zaak des Vaderlands en inzonderheid van de goede burgerij dezer stad (Amsterdam) zou dienstig geoordeeld worden.’

Van 1787 tot 1795 leefde hij te Amsterdam stil en buiten openbare betrekkingen, zich toen alleen met den weinig levendigen handel bezig houdende. Na de omwenteling van 1795, werd hij dadelijk aangesteld tot Lid der Municipaliteit in zijne geboortestad, en deed als Voorzitter daarvan eene doelmatige aanspraak op het feest der vrijheid den 4den Maart 1795. Later was hij Voorzitter van het Committé van Waakzaamheid aldaar, in 1798 werd hij Commissaris van het Uitvoerend Bewind in het Departement Texel, welke betrekking hij bekleedde in de moeijelijke omstandigheden, tijdens de landing der Engelschen in 1799.

Aangezien Bos uit zuivere vaderlandsliefde gehandeld en slechts verbetering in het bestuur, en geenszins eigen grootheid bedoeld had, onttrok hij zich in 1802 aan het bewind, zoodra hij zag

dat velen meer hun eigen belang dan dat des Vaderlands behartigden.

Bij de komst van den Raadpensionaris Rutger Jan Schimmelpenninck, met wien hij in vroeger jaren reeds, in naauwe vriendschapsbetrekkingen verkeerde, trad hij weder in het openbare leven en werd Directeur van het Lands Zegel, welken post hij onder de Regering van Koning Lodewijk bleef bekleeden, onder den titel van Directeur van 's Rijks algemeen Zegel, tot aan het tijdstip der inlijving van ons Vaderland in Frankrijk; toen hij om zijne bekende Anti-Fransche gevoelens door den beruchten Franschen Prefeci de Celles uit zijne betrekking ontslagen werd en den betrekkelijk geringen post van Ontvanger van Velsen en de Beverwijk geplaatst werd, welken post hij bleef bekleeden tot 1828, toen hij met een gering pensioen ontslagen werd; hij overleed te Beverwijk den 18den November 1832, uit zijn huwelijk met Johanna Dorsman met wien hij in 1776 in den echt was getreden, liet hij na: twee zoons en drie dochters. Een zijner zonen was de verdienstelijke, in 1850 Gepensioneerde Generaal-Majoor der Genie, Inspecteur en Directeur der Fortificatien, Dirk Bos.

Salomon Bos heeft zich mede als dichter doen kennen door eenige Tooneel- en Zangspelen, van welke onder anderen

Het feest der Braminnen, zangsp., Amst. 1798. gr. en kl. 8° en
Oberon. Zangspel.
ontelbare malen met veel bijval zijn ten tooneele gevoerd. Ook zijn er nog een aantal onuitgegeven gedichten van Bos bij de familie berustende.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XV. bl. 110, D. XVII. bl. 73, D. XXVIII, bl. 143, D. XXIX. bl. 253, 261, 311, D. XXXI. bl. 254, D. XXXV. bl. 239, uit familiepapieren aangevuld.

[Lambert van den Bos]

BOS (LAMBERT VAN DEN), ook wel, ofschoon ten onregte als VAN BOSCH voorkomende, geboren in 1610, te Dordrecht, waar hij, in het midden der zeventiende eeuw, Rector der Latijnsche scholen was, doch wegens dronkenschap en nalatigheid werd afgezet, onder het curatorschap van den Ruwaard de Witt, tegen wien hij, in zijnen *Reysende Mercuur*, volgens het getuigenis van Oudaan vooral om die oorzaak, schrikkelijk heeft uitgevaren, en welken hij in een schandelijk daglicht heeft pogen te stellen. Hij, die in 1698 overleed, heeft zich eenen naam gemaakt door zijne menigvuldige schriften, welke hij, of op zijnen eigenlijken naam of onder dien van Sylvius, in het licht zond. Als Historieschrijver is hij echter zeer partijdig, en als Dichter bezat hij middelmatige bekwaamheden, doch als Vertaler bezat hij onmiskenbare verdiensten.

De volgende werken zien van hem het licht:

Poëtische Betragtingen, *zijnde de Thebaidos*, *Belgiados en Mauritades*. Amst. 1640. 8°.

Batavische Aeneus, Amst. 1648. 8°.

Lingua; ofte strijd tusschen de tong en de vijf zinnen om de heerschappij, uit het Engelsch vertaald. Amst. 1648. 4°.

Napelsche Beroerte. Amst. 1652. 12°.

Der Poeten Lustprieel of Dichtkunst. Amst. 1649.

Historisch Verhael van de Scrickelycke beroerte van Napels; met de wonderlycke opkomst en ongeluckige ondergangh van Mas' Aniëllo. Vyt het Italiaensch vertaelt. Amst. 1650.

Het tweede deel van het Oproer te Napels, *of Verhael van het rustige opset desselven Volks om sich en het gantsche Ryck t'ontlasten van het onverdraeghlycke juck der Spanjaerden. Vyt het Italiaensch vertaelt*, den tweeden druk. Amst. 1652.

Engelsche Florus of kort begryp der Engelsche geschiedenis tot de doodt van Koning Karel I, *eerst in 't latijn beschreven door L. van Bos* en door denzelven vertaelt. Amst. 1652. 24°.

Avonturen van Don Quichot de la Manche. Dord. 1657, in 1732 voor de zevende maal herdrukt.

Het Vorstelijk Treurtoneel. Amst. 1660. 2 deelen met pl.

Historie van Zijne Majesteyt Koning Karel den II. Dord. 1660. met pl.

Britannias, *of Herstelde Majesteyt*, *heldendicht*. Dord. 1661. kl. 8°.

Wegwyser door Italien. Dord. 1661. 12°.

Sacrum melos of Schat der kennisse en dienst Gods. Dord. 1662. 8°.

Goddelyke voorzienigheid en Rym-Atlas of Sphaera mundi. Dord. 1662. 8°.

Wilhem of gequetste Vryheyt, treusp. Dord. 1662. kl. 8°. met pl.

Gillis Neering. 1662. kl. 8°.

Zuydhollandsche Thessalia. Gron. 1662. 12°.

Kerksgeheymenis in Rym. Dord. 1662. 12°.

Dordrechtsche Arcadia; bevattende Oude en Nieuwe, *soo binnen- als buytenlantsche Geschiedenissen*, *verschiet van verhandelingen*, *staet en wyskunde*, *minnery en poësy*, *vermaek en nut*. Amst. 1663. 24°. van hetwelk ook eene druk Amst. 1701 bestaat.

De Reysende Mercuur. Amst. 1674. 8°.

De Spaansche Mercurius. Amst. 1674. 2 deelen. 8°.

Tooneel des oorlogs, *opgerecht in de Vereen. Nederlanden*, *door de wapenen van de Koningen van Vrankryk en Engeland*, *Keulsche en Munstersche Bisschoppen*, *enz. tegen de Staten der Vereenigde Nederlanden enz. zedert* 1669. Amst. 1675. 4 deelen met pl. 4°.

Leven en Daden der Zeehelden. 1676. met pl. 4°.

Treurstof dezes tijds. Amst. 1676. 8°.

Het Oude Nieuws der ontdekte wereld, met pl. 12°.

Flavii Josephi - Boeken, *- nu op nieuws uyt de Grieksche en Latynsche sprake vertaelt*. Amst. 1682. met pl. F^{o}.

Historiën onses tyds, *behelzende Saken van Staet en Oorlogh*, *voorgevallen in*, *en omtrent de Vereenigde Nederlanden en door geheel Europa*, *mitsgaders in meest alle deelen des werelds. Beginnende met het jaar* 1669 *daar het de Heer Lieuwe van Aitzema heeft gelaten*. Amst. 1685-1699. 3 deelen met pl. in folio, van welk werk het laatste deel eerst na zijnen dood het licht zag.

Praal-Tooneel der Doorlugtige Mannen. Amst. 1691. 3 deelen met pl.

Toneel der ongevallen, Amst. 1692. met pl. 8°.

Leven van Maria Stuart, *Koningin van Schotland*. 4°.

Treurtoneel van Doorluchtige Mannen. Amst. 1698. 3 deelen. 4°.

Behalve de hier reeds vermelde moet v a n d e n B o s nog meer werken vertaald hebben, waarvan wij evenwel de titels niet vermeld vinden.

Zie P a r s , *Naamrol van Bat. en Holl. schrijv.*, bl. 111; v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. II, St. III; v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamr. van Nederd. Boeken*; W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.;* G.D.J. S c h o t e l , *Beoord. der Arcadia's*, medegedeeld in de *Bijdragen tot Boeken- en Menschenkennis*, D. I. bl. 184-189, D. II. bl. 79-80, v a n H a s s e l t , *Brief aan G.D.J. Schotel*, in het zelfde werk, D. II. bl. 94-97.

[P. van den Bos]

BOS (P. VAN DEN), van wien ons geen levensbijzonderheden bekend zijn, heeft in het licht gezonden:

Beschrijving van verscheidene Oost-Indische Gewesten. Rott. 1677. 4°.

Zie v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamr. van Nederd. Boeken*.

[Gasper of Casper van den Bos]

BOS (GASPER of CASPER VAN DEN), geboren te Hoorn in 1634, waar zijn vader Scheepstimmerman was, legde zich eerst op het vaderlijk beroep toe; maar door eene groote zucht tot de Schilderkunst gedreven, teekende en schilderde hij, zonder bijkans eenig ander voorbeeld dan de natuur en slechts zijn vernuft tot Leermeester hebbende, zeeën en stille wateren met allerlei vaartuigen, zoo kunstig, net en los van behandeling, als vast en vloeijende met de punt van het penseel gegraveerd, dat kenners betuigden nooit iets beter te hebben gezien; doch hij stierf zeer jong, zoodat het te verwonderen is, dat hij nog zoo vele stukken heeft kunnen vervaardigen, als men in zijne geboorteplaats van hem aantreft.

Zie H o u b r a k e n , *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 327 en 229; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Albert van den Bos]

BOS (ALBERT VAN DEN), van wien wij verder niets weten, dan dat hij in het midden der vorige eeuw leefde; heeft in het licht gezonden:

De veilige weg om eerlijk, *regtvaardig*, *vrolijk*, *gezegend te leven en de zaligheid deelachtig te worden*. Alkmaar 1763.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*.

[Jan van Bosbeke]

BOSBEKE (JAN VAN) of BOSBEQUE was Cipier van 's Gravestein te Middelburg, toen de Admiraal Willem van Blois gezegd Treslong aldaar in 1585 gevangen zat. Bosbeke gaf voor medelijden met Blois te hebben, en stelde hem alzoo voor, om hem los en vrij uit de gevangenis te helpen, waarvoor hij genieten zou twee duizend gulden, te weten duizend gulden eer hij hem uit de gevangenis liet en duizend gulden moest hem door des Admiraals huisvrouw geteld worden, zoodra hij in vrijheid was, voorts zou Bosbeke met Blois naar Engeland reizen en door dezen laatste worden onderhouden tot zoo lang de Admiraal hem, hetzij in Engeland of hier te Lande, aan een goed bestaan geholpen had, Blois moest hem bovendien, zoodra zij in Engeland waren aangekomen, nog eene vereering schenken, voor het verlies van zijne meubelen. Dit accoord alzoo, den 3den Julij 1585, tusschen hen aangegaan zijnde, werd door den snooden Cipier aan den Baljuw van Middelburg David Zomer, den gezworen vijand van Blois, verraden, waardoor de aanslag, zoo als van zelf spreekt, te niet liep. Het blijkt evenwel, dat niet de Cipier maar de Baljuw het geld had naar zich genomen. Zijne erfgenamen zijn daarom bij den Hove van Holland veroordeeld, die gelden terug te geven, ter somme van 1300 gulden 12 stuivers kapitaal en interest; zeker alleen van de eerste 1000 gulden.

Zie Bor, *Nederl. Oorlogen*, B. XX. bl. 576 (17).

[Simon Bosboom]

BOSBOOM (SIMON), geboren te Einden, in 1614, had onder het bestuur van den vermaarden Bouwmeester en Kunstschilder Jacob van Campen, deel aan het vervaardigen der beelden en sieraden van het Paleis te Amsterdam, die nog heden strekken ten blijke van den hoogen trap van volkomenheid, waarop de Beeldhouwkunst te dier tijde gestegen was. Bosboom werd mede gebruikt door den Keurvorst van Brandenburg, tot het vervaardigen van Bouw- en Beeldhouwkundige werken te Berlijn. Hij heeft mede geschreven:

Bouworde van de vijf kolommen. Amst. 1664 folio met pl., welk werk in 1784 te Amsterdam herdrukt is onder den titel van:

De kolomorde met derzelver Deuren en Poorten vermeerderd en verbeterd door C. Philips en J. Houthuyzen.

Kort onderwijs van de V Kolommen. Amst. folio met pl.

Beide werken zijn in het Engelsch vertaald.

Bosboom overleed te Amsterdam, omstreeks 1668 en liet eenen zoon na, Dirk Bosboom, die volgt.

Het afbeeldsel van Simon Bosboom, door Pieter de Jode gegraveerd naar de schilderij van Nicolaas de Helt, bijgenaamd Stokkade, wordt in het *Gulden Kabinet* van C. de Bie aangetroffen.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* van Eynden en van der Willigen, *Geschied. dér Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 148-150; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Dirk Bosboom]

BOSBOOM (DIRK), een zoon van den voorgaande, volgde zijnen vader op in het waarnemen van de steenhouwerij; doch later, door den Burgemeester Nicolaas Witsen, met eene en andere bediening begunstigd, had hij gelegenheid, om de hem, van het waarnemen van zijnen post, overschietende tijd te besteden, in de beoefening der Schilderkunst. Daar zijne keus viel op het voorstellen van gebouwen en doorzigtkundige voorwerpen, waartoe hij de kennis van de regelen der Perspectief noodig had, legde hij zich daarop inzonderheid toe, en vervaardigde over die wetenschap een boek, dat hij ten nutte der Schilderjeugd uitgaf, onder den titel van:

Doorzichtkunde. Amst. 1703. 4°.

Dit werk bevat wel vele nuttige onderrigtingen en schrandere inzigten, doch het is te onduidelijk en te verward geschreven, om met vrucht door eerstbeginnenden gebruikt te worden.

Ook schreef hij met medewerking van Simon Schijnvoet:

Verhandeling van de Algemeene Bouworde. Amst. 1765 met pl., hetwelk bij van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, abusivelijk op den naam van G. Bosboom staat.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 149 en 150, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Pierre Thomines Sieur du Bosc]

BOSC (PIERRE THOMINES Sieur DU) zoon van Guillaume du Bosc, Advokaat voor het Parlement van Rouaan, geboren te Bajeux den 21sten Februarij 1635. Na grondig in de Geleerde talen en daaraan verknochte beginselen der Fraaije Letteren onderwezen te zijn, beoefende hij gedurende 18 maanden de Godgeleerdheid te Montauban, en vervolgens nog drie jaren te Saumur, waarna hij, een allerloffelijkst examen ondergaan hebbende, tot Proponent werd aangenomen; voorts 23 jaren oud zijnde, werd hij als Predikant te Caën beroepen.

Zijn naam werd intusschen door zijne overgroote bekwaamheid zoodanig beroemd, dat men hem als een orakel aanmerkte, en zijne welsprekendheid werd zoo wereldkundig, dat die van Charenton hem in 1658 tot hunnen Predikant verzochten, en daartoe de sterkste aanzoeken deden; doch te vergeefs, want hij wilde zijne geliefde Gemeente te Caën niet verlaten.

Intusschen kon het niet missen, of zulk een uitmuntend man en die zoo veel nut aan de partij der Hervormden toebragt, moest in het oog loopen en ongerustheid aan de tegenstrevers van die Godsdienst inboezemen; dit werd hij in 1664 gewaar doordien hij, bij een Koninklijk bevel, naar Chalons in ballingschap werd gezonden. Zekere Paumier, die van Her-

vormd Roomsch was geworden, beschuldigde hem valschelijk, dat hij in ongepaste bewoordingen van de Oorbiecht had gesproken. Door Parijs trekkende, om zich naar de plaats van zijne ballingschap te begeven, gaf hij aan den Kanselier M i c h e l L e T e l l i e r zijne denkbeelden over de Biecht te kennen, en op welk eene wijze hij er zich over had uitgelaten. L e T e l l i e r scheen er over voldaan te zijn, en betuigde hem zelfs, dat hij nimmer eenigen twijfel had gehad aan de onwaarheid der beschuldiging. Ook bekwam hij den 15den October 1664 zijne vrijheid weder, tot overgroote blijdschap van zijne Gemeente niet alleen, maar zelfs kwamen hem een groot aantal Roomschgezinden hartelijk geluk wenschen; zoodanig was deze brave man van een ieder bemind.

Den 13den Julij 1668, werd hij als Afgevaardigde der Gereformeerde Kerken van Normandië, naar Parijs gezonden, om, ware het mogelijk, verzachting te bewerken, ten aanzien van de strenge verklaring, die de Koning reeds in 1666 tegen de Hervormden had doen aankondigen. Te Parijs gekomen, werd hij door de andere Afgezondenen verzocht, om de smeekschriften op te stellen, waaraan hij voldeed. Hij werd ook maar alleen tot het gehoor bij den Koning toegelaten, voor wien hij op den 27sten November 1668 de belangen van zijne Geloofsgenooten, met zulk een kracht van woorden en welsprekendheid voordroeg, dat de Koning ten uiterste over hem voldaan scheen, en aan het geheele Hofgezin zijn genoegen over de voorzigtigheid en overtuigende welsprekendheid van dezen Leeraar betuigde; zelfs zou de Koning bij deze gelegenheid gezegd hebben: *Je viens d'entendre le plus beau parleur de mon Royaume*, (Ik heb daar zoo even de schoonste spreker van mijn rijk gehoord). In den beginne scheen dit eenige goede uitwerking te weeg te zullen brengen, doch het was op den duur van geen gunstig gevolg.

Na het herroepen van het Edict van Nantes, in 1685, deelde d u B o s c in het lot zijner overige geloofsgenooten en hem werd, bij een gewijsde van het Parlement van Normandië, verboden den Predikstoel langer te beklimmen. Hij begaf zich hierop naar Holland, en werd reeds in November van dat zelfde jaar te Rotterdam als Predikant in de Waalsche Gemeente beroepen, waar hij werkzaam bleef tot aan zijne dood, welke voorviel den 2den Januarij 1692.

Nimmer was er iemand, die met meer geschiktheid en deftigheid, de achtbaarheid van zijn beroep wist te doen gelden; ook stemde hier het ligchaam met de ziel overeen; bij eene schoone welgeëvenredigde reizige gestalte, had hij eene vriendelijke deftigheid in zijn wezen, welke geen geringe klem aan zijne welsprekendheid bijzette, zijne levenswijze was stichtelijk en zeer geregeld; ook was hij bij een ieder gezien, bemind en geacht. Hij was tweemalen gehuwd, en liet twee dochters na.

Van hem zijn onder anderen in het licht gekomen:

Sur les caractères des enfants de Dieu, een destijds zeer veel gelezen, meermalen herdrukt en nog voor weinige jaren in

Duitschland wederom vertaald, praktikaal werkje van groote waarde.

Sermons sur divers textes de l'écriture sainte. 5 vol. 8°, welke in het jaar 1745 in het Nederduitsch vertaald, in twee deelen in 4° te Leiden zijn gedrukt, zijnde deze vertaling met niet minder gretigheid dan het oorspronkelijke ontvangen.

Sermons sur l'Epître de S. Paul aux Ephesiens. 4 vol., waarvan in 1777 te Utrecht mede eene Nederduitsche vertaling in 4 deelen 8° in het licht verscheen.

Lettres, *avec sa vie*. 1716.

Van du Bosc bestaan drie verschillende afbeeldingen; een in folio zwarte kunst, door Vaillant en Jan Gole, een van Etienne Jean Andier Desrochers en eene in de verzameling van Michiel Odieuvre.

Zie Ph. Legendre, *Vie de Pierre Thomines du Bosc*, Rott 1694; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V. pag. 284; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot. *Biogr. Woordenb.;* Koenen, *Geschied. der Fransche Vlugtel. in Nederl.*, bl. 91, 167; van Harderwijk, *Naaml. der Predikanten te Rotterdam*, bl 127-129.

[Jonkvr. Elisabeth Machtelt Bosc de la Calmette]

BOSC DE LA CALMETTE (Jonkvr. ELISABETH MACHTELT), overleden den 13den Mei 1801, was de Schrijfster van een bundeltje zwakke *Gedichtjes*, 28 bladz. 4° beslaande.

Zie *Aanh. op het Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters van* Witsen Geysbeek.

[Hieronymus Bosch]

BOSCH (HIERONYMUS). Zie BOS (JERONIMUS).

[N. Bosch]

BOSCH (N.), bij Bor BOSK geheeten, komt op de rol der Verbonden Edelen voor, en wordt evenzoo onder de Watergeuzen genoemd, als deel hebbende aan de verovering van een groot Groninger schip, bij Emden, door Sonoy, Thomasz. en Gerrit Sebastiaansz. van Gorcum. Hij is hoogst waarschijnlijk de zelfde als Mr. de Bosch, die met Adrien de Montoye naar Oudenaarde en Aalst werd gezonden, om daar bondgenooten te verzamelen, ten einde zich den 3den April te Brussel te bevinden, met eene magt zoo groot mogelijk, om aan de Gouvernante het request of de remonstrantie der Edelen, tot vernietiging der Inquisitie en plakkaten aan te bieden.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. IV. bl. 169; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. 266 en 267; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 178; Groen van Prinsterer, *Arcbives*, Tom II. pag. 59.

[Cornelis Bosch]

BOSCH (CORNELIS) of VAN DEN BOSCH ook SYLVIUS, Advokaat voor den Hove van Holland, werd in 1615 tot Gewoon Hoogleeraar in de Regten aan de Hoogeschool te Leiden aangesteld, doch vond zich, uit hoofde van zijne groote genegenheid tot de Remonstranten, genoodzaakt in 1619 zijn ontslag te vragen, en ontving,

ter gelegenheid, dat dit hem verleend werd, eene aanzegging dat hij zich van het geven van bijzondere lessen en het oefenen der jonge lieden door Disputatiën zou hebben te onthouden, waarnaar hij, onder ernstige betuiging van zijne onschuld aan het geen ten zijnen laste mogt zijn voortgebragt, beloofde zich te zullen gedragen. Hij vestigde zich nu weder te 's Gravenhage, waar hij de Regtsgeleerde praktijk met lof en voordeel oefende. Toen in 1623 de aanslag tegen het leven van Prins M a u r i t s ontdekt was, werd B o s c h in zijn huis verzekerd, maar, nadat zijne onschuld gebleken was, geslaakt.

Men houdt hem voor den schrijver van de

Historie van het Leven en Sterven van Heer Johan van Oldenbarnevelt, *Ridder Heer van den Tempel*, *Berkel*, *Rodenrys*, *Advocaat en Groot-Zegel-Bewaarder van Holland enz.*, *waarachtelijk beschreven door een Lief hebber der waerheid. In 't jaar onses Heeren Anno* 1648. zonder plaatsvermelding.

Ook schijnt hij de hand te hebben gehad, in de uitgave der oudste *Hollandsche Consultatien en Advysen*, bij I s a a k N a e r a n u s te Rotterd. gedrukt, althans er komen in de eerste deelen onderscheidene adviezen van hem voor.

Zie B r a n d t , *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 919-922, D. IV. bl. 941; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist*, D. X. bl. 462; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 102, 117; B i l d e r d i j k , *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. 307-309, D. X. bl. 327, D. XI. bl. 281 en 282.

[Theodorus Bosch]

BOSCH (THEODORUS), van wien wij volstrekt niets anders weten, was schrijver van:

Practyk der Schieterijkunde en Constapelkonsten. Amst. 1630 en 1697. 4°.

Gedagten over de Wyzen uyt het Oosten. 4°.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III.

[Jacob Bosch]

BOSCH (JACOB), een Ingenieur, die in de noodlottige tijden dat L o d e w i j k XIV ons den oorlog aandeed, aan zijn Land groote diensten bewees, bragt toen de oorlog met Frankrijk in 1672 niet meer twijfelachtig was, met veel ijver en bekwaamheid de vesting Rijnberk in staat van verdediging en de overgaaf dier vesting, den 6den Junij 1672, door verraad geschied zijnde, kan niet als bewijs worden aangehaald, dat de diensten door hem bewezen niet van zeer groot nut hadden kunnen zijn geweest. Daarna is hij in die dagen van kommer gebruikt tot het in verdedigbaren staat brengen van Amsterdam en bij resolutie van den Raad dier stad werd hij, den 16den Junij 1672, aangesteld tot Stads-Ingenieur. Den 17den November daaraanvolgende vesterkte hij op last van den Veldmaarschalk M a u r i t s v a n N a s s a u , den Uithoorn. Ook werden de posten aan het Woerdensche Verlaat en bij den Groenen Jonker door B o s c h aangelegd.

In December 1672 maakte hij het ontwerp tot bevestiging van de stad Weesp en onder zijn toezigt werd met de uitvoering daarvan in Mei 1673 aangevangen.

Blijkens het geen men vermeld vindt in het geschrevene door de Regering van Amsterdam, schijnt hij een man te zijn geweest van groote voortvarendheid, doch die zich bij die gelegenheid jegens zijne ondergeschikten somwijlen liet vervoeren tot drift, welke hij niet bedwingen kon.

Zie Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 138; van Sypesteyn en de Bordes, *Verded. van Nederl. in* 1672-1673, D. I. bl. 35, D. II. bl. 53, 72, 73, 74, 75, 76, 97 noot(1) en 104, Bosscha, *Held. te Land*, D. II. bl. 53.

[Apollonius Bosch]

BOSCH (APOLLONIUS), een Orgelmaker uit de zeventiende eeuw, bouwde in 1679 te Brielle het orgel in de Groote Kerk. Het bezat achttien stemmen, drie klavieren en een aangehangen pedaal.

Zie Hees, *Disposit. der Orgels*, E.L. Gerber, *Lexicon für Tonkünstler*, bl. 481.

[Samuel Bosch]

BOSCH (SAMUEL), naar het schijnt een inwoner van Amsterdam, werd aldaar in 1684 openlijk ingedaagd als zijnde beschuldigd van met Johan van Banchem (I) een aanslag gesmeed te hebben op den persoon van Koenraad van Beuningen. Of hij de zelfde is met S. Bosch van wien in het *Swart Tooneelgordijn*, *opgeschoven voor de Heeren Gebroederen Cornelis en Johan de Witt.* 1678 een grafschrift op Johan de Witt voorkomt, durven wij niet verzekeren.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, St. I. bl. 683; de zelfde, *Vaderl. Hist.*, D. XV. bl. 204; *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Cornelis Bosch]

BOSCH (CORNELIS), geboren te Utrecht, werd in 1656 Predikant te Renswoude, vertrok van daar in 1663 naar Maasland, voorts in 1667 naar Brielle en in het zelfde jaar nog naar Alkmaar. In 1676 naar 's Gravenhage beroepen, werd hij aldaar Emeritus in 1713, en overleed den 28sten Maart 1715.

Hij heeft geschreven:

Over de Wedergeboorte. 's Grav. 1708.

Het Heil der Koningen, 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Maria Bosch]

(1) Zie hiervoor bl. 94.

BOSCH (MARIA), geboren te Amsterdam, in 1741, en aldaar overleden den 19den November 1773, bezong in eenen vloeijenden, onopgesmukten stijl eenige godvruchtige en zedelijke onderwerpen, die hare boezemvriendin A g a t h a D e k e n, met eenige gelijksoortigen van haar zelve, en daaronder eene aandoenlijke dichtmatige

beschrijving van het krankbed en godvruchtig einde harer vriendin, in het licht gaf, onder den titel van:

Stichtelijke Gedichten van M. Bosch en A. Deken, Amst. 1575, 4°.

Deze dichtstukken onderscheiden zich niet zoo zeer door eigenlijk gezegde hooge vlugt en uitnemende dichterlijke sieraden, als wel door eene beminnelijke eenvoudigheid, helderheid van denkbeelden en zuivere godvrucht; verdraagzaamheid, liefde en deugdbetrachting is de geest, welke daarin heerscht.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*

[Jacobus Bosch]

BOSCH (JACOBUS), een fluweelwever te Leeuwarden, begaf zich in het jaar 1771 met der woon naar Kampen, alwaar hij in een hooggevorderden ouderdom moet overleden zijn. Het was een dweepzuchtig mensch, doch zeer ervaren in de schriften des Ouden en Nieuwen Verbonds, en bovendien onderwijzer in de Hebreeuwsche taal.

Van hem is door den druk gemeen gemaakt:

De Ware hope en verwagtinge Israëls, *of de Triumpherende Waarheid*, *vertoond in eenige Samenspraken*, *gehouden op bijzondere tijden*, *tusschen den Geleerden Rabbi Hartog Leuwy*, *Leeraar der Jooden en den Koopman Jacobus Bosch; waar in niet alleen de gehele Joodsche en Christen Godtgeleertheid op een zeedige wijze word verdedigt*, *maar ook aan zeer veele duystere plaatsen veel ligt bijgezet*, *en daarom zeer nodig zo van Jooden als van Christenen gelezen te worden*. Leeuwarden, 1747, 8°.

Trouwhertige waarschuwing tegen het Doodelijk Banket, *opgedist op een Doopsgezinde Schotel door Johannes Stinstra*, *berugt*, *verdagt en zoogenaamd Leeraar der Doopsgezinden tot Harlingen*, *onder den Naam van Waarschouwingen tegen de Geestdrijverij*, *aan alle Regtzinnige Doopsgezinden in Friesland en in andere Provinciën*. Leeuw. 1751, groot 8°.(1)

(1) Hier tegen is gevolgd: *Lof-Reeden op de Trouwhertige Waarschouwing van den Vreedelievenden*, *Alomberugten en geenzints verdagten Heere Jacobus Bosch*, *ter gelegentheid van zijn Ed. verstandig*, *doorwrogt en met doorslaande blijken van een Exacte Belezentheid voorzien Werkje*, *genaamt Trouwhertige Waarschouwing tegen het Doodelijk Banket*, *enz. gehouden in 't Genootschap der* Petits Scavans, *door* Blankenburg Junior. Harling. 1751, groot 8°. - *Jacobus Bosch*, *Schrijver en Weever te Leeuwarden ontmaskerd*, *Hekeldigten*, *dienende tot verdediging van Joh. Stinstra*, *en zijn nu onlangs uitgegeven Tractaatjes over de Geestdrijverije.* Leeuw. 1751, groot 8°. - en *Zeedige Aanmerkingen over het zeedeloos verdedigen van de Brief van den Heer Stinstra*, *G.W. Leeraar der Doopsgezinden tot Harlingen*, *genaamt Waarschouwinge tegen de Geestdrijverij*, *aan de Doopsgezinden in Friesland*, *reedeloos beredeneerd door J.P. Dorrée tegens de Trouwhertige Waarschouwing door Jacobus Bosch*, Leeuw. 1751, groot 8°.

Harmonie der IV Euangelisten. Leeuw. 1765, 8°.

Het licht ten tijde des daags, *zijnde een onderwijzing in de Hebreeuwsche Taalkunst*. Leeuw. 1770, 8°.

Wegwijzer in het Boek van den Propheet Jeremias. Leeuw. 1770.

De slang bij de vrouw in het midden van den Hof, *onderzogt naar den oorspronkelijken text*, *en naar den meening van Mozes ontdekt*. Leeuw. 1773, 8°.

Nog schreef hij *over de Ridders van Maltha; Brieven aan de Amsterdamsche Synagoge*, enz.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV en V, v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamreg. van Nederl. Boeken;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Bernardus Bosch]

BOSCH (BERNARDUS), geboren te Deventer den 4den September 1746, werd in het jaar 1770 Predikant bij de Hervormde te Spanbroek en Opmeer, daarna in 1779 te Oudcarspel, voorts in 1780 te Vollenhove, en eindelijk in 1782 te Diemen, waar hij nog stond toen hij in 1785 het dichtstuk, getiteld: *de Eigenbaat*, zonder zijnen naam in het licht zond. Dit beviel zoodanig aan een Amsterdamsch patriottisch gezelschap, dat het in de couranten den maker daarvan eenen gouden medaille ter waarde van veertig ducaten aanbood, indien hij zijnen naam wilde openbaren. B o s c h deed wel het laatste, doch wees de medaille edelmoedig van de hand, en nu was zijn roem gevestigd; het regende lofdichten, maar ook afgunstige paskwillen, op hem. Te Diemen moesten de zitplaatsen in de kerk vermeerderd worden, en de deuren in den zomer openstaan, omdat de kerk de menigte niet kon bevatten, doch dit was juist niet een gevolg van het voorgevallene met dit dichtstuk, maar B o s c h had zich ook als Prediker eenigen naam verworven. De uit het Engelsch vertaalde geschriften van J a m e s H e r v e y , maakten toenmaals in ons Vaderland grooten opgang, en menig Predikant beijverde zich den verhevenen en bloemrijken stijl van den uitheemschen schrijver, die zoo algemeen bewonderd werd, na te volgen. Onder deze en wel onder de beste navolgers van H e r v e y s stijl, behoorde B o s c h . Hoezeer minder dan andere, zijn zijne leerredenen kenbaar door eene overdrevene jagt naar beelden, bloemen en hetgeen men indrukwekkend meende te wezen. Er heerscht een gezwollen stijl in, gepaard met iets hartogtelijks, maar dat toch de onloochenbare kleur draagt van alleen kunstig aangebragt, niet uit het gevoel voortgevloeid te zijn. Intusschen zijn 's mans predikatiën desniettegenstaande verstaanbaar en vrij wat duidelijker, dan die van anderen, die aan hunne zucht voor het gezwollene alle duidelijkheid ten offer bragten.

Bij de komst der Pruissiche troepen in het najaar van 1787 vond hij het geraden, als bekend tegenstander van de Stadhouderlijke regering, zich van zijne standplaats te verwijderen. Na het vertrek dier troepen wilde hij de predikdienst hervatten, doch hij

had nu de wufte volksgunst verloren, en het prediken werd hem door de Dorps-regering ontzegd, waarom hij van den Kerkeraad zijn ontslag verzocht en verkreeg, en zich met der woon naar Amsterdam begaf, alwaar hij met G e r r i t B r e n d e r à B r a n d i s het Dicht- en Letteroefenend Genootschap oprigtte, hetwelk in korten tijd twee dikke deelen met verzen uitgaf. Doch eene aanzegging bekomen hebbende om Amsterdam binnen vier en twintig uren te verlaten, begaf hij zich eerst naar Durgerdam en vervolgens naar Buiksloot. Na het aanbod van den Prins v a n N e u w i e d , die B o s c h tot Hofprediker verlangde, te hebben van de hand gewezen, nam hij, in Mei 1790, een beroep naar Poortvliet aan; doch, uit hoofde van zijne politieke gevoelens, werd hij daar van den predikstoel geweerd.

Hij vestigde zich toen te Bergen op Zoom, waar hij een Departement der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* oprigtte en eene vernieuwde uitgave begon van V o n d e l s *Werken*, die hij niet voltooide. Vervolgens woonde hij te Zaandam, en vond zijn bestaanmiddel in het schrijven voor den drukpers, tot dat hij bij de omwenteling van 1795 Voorzitter werd der Zaandamsche Munisipaliteit. Van bier begaf hij zich naar Amsterdam, waar hij Secretaris van de Algemeene Wijkvergaderingen, en in 1796 Representant van het Bataafsche volk werd, in welke hoedanigheid hij zich dan ook zeer werkzaam betoonde tot den 12den Junij 1798, toen hij gearresteerd en met andere Representanten op het Huis in 't Bosch gevangen gezet, doch in Augustus weder ontslagen werd; hiermede liep zijne staatkundige loopbaan ten einde. Vruchteloos deed hij nu aanzoek bij het Departementaal Bestuur van Holland om een pensioen als Emeritus Predikant.

B o s c h overleed, in de kommerlijkste omstandigheden, den 1sten December 1803, op het buitenverblijf Zeldenrust, aan den Scheveningschen weg, toebehoorende aan den Heer O o s t h u y s e n , die er hem edelmoediglijk huisvesting had verleend. Na zijn overlijden vond men zelfs niet genoeg huisraad, om uit de opbrengst daarvan de kosten van zijne begrafenis goed te maken. De vrijmetselaars loge *de Ware Bataven* te 's Gravenhage voorzag daarin en deed hem in de Nieuwe kerk te dier stede ter aarde bestellen.

Zonder hem onder de groote Staatsmannen te rekenen, meenen wij hem onder de onbaatzuchtige te mogen rangschikken, en dat hij niet tot die Patriotten behoorden, die minder het welzijn des Lands, dan het voordeel van hunne beurs beoogden, blijkt genoegzaam uit de armoede en het gebrek, waarmede hij op het laatst zijns levens te worstelen had. Onder de dichters verdient B o s c h geen hooge plaats.

De voornaamste zijner werken zijn:

De geachtte Euangelie Arbeider en de welgeraden Jongeling geschetst, Amst. 1778.

Leerredenen, 3 deelen. Amst. 1783, 8°.

De Eigenbaat, *een Dichtstuk.* Amst. 1785, 8°.

De vrijheid der drukpers; dichtstuk. Amst. 1787, 8°.

Leerredenen, 2 deelen. Amst. 1789, 4 stukken, gr. 8°.

Onze verpligting om tot nut van 't algemeen te werken; dichtstuk, Bergen-op-Zoom, 1791, 8° met eene plaat.

Onze verpligting om tot nut van 't algemeen te werken en de voordeelen, die daaruit voortvloeijen, Zaandam en Amst. 1794, 8°.

Redenvoering, over het werk der Goddelijke Voorzienigheid in Nederlands gezegende Staatsomwenteling zigtbaar, eene stof van gejuich en lofzangen voor alle Bataaven, uitgesproken op het Feest ter eere van het Opperweezen. Amst. 1795, 8°.

Napoleon Buonaparte; lierzang, 2de druk. 's Hage, 1799, gr. 8°.

De Baatzucht. 's Hage, 1801, gr. 8°.

Gedichten, 3 deelen. Leyden, 1803, gr. 8°.

Ook was Bosch medewerker aan sommige staatkundige Tijdschriften, zoo als den *Politieken Blixem* en *Heer Janus Januszoon*.

Zijne afbeelding is onderscheidene malen in prent gebragt, als twee malen door Reinier Vinkeles, eens in 4° en eens in 12°; voorts door Noach van der Meer in 12° en eens in schaduwbeeld kl. 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXI. bl. 25, 44, D. XXIV. bl. 47-58, D. XXXI. bl. 110, D. XXXIV. bl. 392, 407, D. XXXV. bl. 99, 100, 119, 267, D. XXXVII. bl. 63, 213, 227, 233, D. XXXVIII. bl. 78, 121, 225 noot, 228, 254, D. XXXIX. bl. 112, 256, 268, D. XL. bl. 25, 181, 188, XLV. bl. 119; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.*, 1793-1802, D. IV. bl. 32, 33, 191-203; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken; Algem. Konst- en Letterbode* 1803, D. II. bl. 370; *Biogr. des Contemp.;* Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Nederd. Dicht.;* van Kampen. *Vaderl. Karakt.*, D. II. bl. 710; *Biogr. Nation.;* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 484 en 485; Glasius, *Godgel. Nederl.; de Navorscher* 1852, bl. 52.

[Jean Louis Bosch]

BOSCH (JEAN LOUIS), bevond zich, in 1779, als Luitenant, op het fregat *de Venus*, gevoerd door den Kapitein Jacob Pieter van Braam, toen op dat schip eene hevige muiterij ontstond, welke grootendeels door de kordaatheid en onverschrokkenheid van Bosch gedempt werd.

Als Tweede Bevelhebber op het schip van den Kapitein Bentinck *de Batavier* van 54 stukken, woonde hij den 5den Augustus 1781 den slag van Doggersbank bij, nam, na de verwonding van Bentinck, het bevel op zich, en zette met onverschrokken moed het gevecht op *de Batavier* tegen *de Bienfasant* zoo dapper voort, dat het Engelsch schip, na omtrent anderhalf uur slaags te zijn geweest, tot op den afstand van een zesponderschot afdeinsde, blijvende op dien afstand gestadig vuren. Een vierenzeventiger kwam *de Batavier* dwars op zijde en gaf hem drie malen de volle laag, waardoor de kruissteng benevens de vlag van

het achterschip nederstortte, en de verschansing bij het groote want in brand vloog: deze gebluscht zijnde, liet Kapitein B o s c h terstond een Geus opheischen. Van dien vijand ontslagen, zag zich *de Batavier*, bij het doel van den Engelschen Vice-Admiraal P a r k e r om door te breken, door vier schepen te gelijk beschieten, welk schrikkelijk vuur B o s c h beantwoordde met dubbele ladingen van zijne nog bruikbare stukken, terwijl al zijn staand en loopend want vernield werd, de zeilen aan flarden hingen, de ra bijna neder kwam, de roerpen brak en het schip in een wrak verkeerde. Daar de Schout bij Nacht Z o u t m a n digt onder lij van *den Batavier* heenliep, nam B o s c h die gelegenheid waar, om dien Vlootvoogd den slechten stand en geheel stuurloozen staat van zijn schip bekend te maken en een fregat te verzoeken om hem te slepen. Alle moeite aangewend om *den Batavier* zeilvaardig en stuurbaar te maken, bleek te vergeefs, het schip bleef onbeweeglijk liggen en moest het sein doen van niet te kunnen volgen. Waarop de fregatten *de Venus* en de *Amphitrite*, op het bevel van de Schout bij Nacht naar hem toe laveerden. Middelerwijl hielden vijf Engelsche schepen, voor den wind af, op den onbewegelijk liggende *Batavier* aan. Doch de moedige Kapitein B o s c h , 's Vijands bewegingen bemerkende, liet terstond het sein van onvermogen om te kunnen volgen neder en de vlag weder ophalen. Dit deed de vijanden wederom bij den wind opsteken. Het schip *de Batavier* geraakte voor den wind om en weder bij de vloot, waar het bevel ontving om de eerste haven de beste in te loopen. Wegens zijn uitmuntend gedrag te dezer gelegenheid ontving B o s c h eenen eeresabel met draagband.

In het volgende jaar had B o s c h weder het bevel op *de Batavier* bij het eskader onder den Schout bij Nacht J a n H e n d r i k v a n K i n s b e r g e n en later bij de vloot onder den Vice-Admiraal A n d r i e s H a r t s i n c k . In 1793 was hij Bevelhebber op een der kanonneerbooten aan den linkervleugel der linie van verdediging van Zuid-Holland onder den Kolonel en Kapitein ter zee A l e x a n d e r A r n o l d u s B o l s .

In 1794 was Kapitein B o s c h met *de Overijssel* van 64 stukken, ter begeleiding van eenige koopvaarders naar Cadix vertrokken. Daar gekomen werd zijn schip afgekeurd, en hij kocht een Spaansch oorlogschip van 68 stukken, dat hij den zelfden naam gaf. Met dit schip, den 2den December 1794, naar het Vaderland vertrokken, werd hij door stormen, hooge zeeën en gebrek aan levensmiddelen gedwongen om, in plaats van in Zeeland, in de Bantrybaai, in het Zuidwesten van Ierland binnen te vallen. Terwijl B o s c h daar lag, kwam de tijding van de omwenteling hier te lande in Engeland, en de Engelsche regering beval, dat geene Nederlandsche schepen uit de Engelsche havens mogten uitloopen. Dit bevel bragt B o s c h en andere Kapiteins zeer in verlegendheid, vooral daar de levensmiddelen zeer schaarsch waren, en hun slechts van de Engelsche schepen sober werden toegemeten. Het zeevolk

begon te morren, verliet de schepen, of sloeg aan het muiten, zoo zelfs dat op het linieschip *Zeeland*, onder bevel van Kapitein H a r i n x m a n , de tweede Kapitein door zijn eigen volk vermoord werd. De hoop op terugkeer naar het Vaderland verflaauwde; de Oost-Indievaarders en Koopvaardijschepen werden naar de Theems gevoerd, en eindelijk werden 's Landsschepen, ten getalle van zeven, in Maart 1797, door de Engelschen voor goeden prijs verklaard, onder welke schepen ook dat van B o s c h behoorde. In het Vaderland terug gekomen, werd hij den 30sten November 1798 tot Schout bij Nacht aangesteld.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. II. bl. 137-145, D. III. bl. 311, 312, 314, 332, D. IV. bl. 213, 224, 319, D. VI. bl. 176, 178, D. XXV. bl. 240, D. XXXII. bl. 308; S t u a r t , *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 232-244; d e J o n g e , *Nederl. Zeew.*, D. VI. bl. 546.

[Gerardus Balthasar Bosch]

BOSCH (GERARDUS BALTHASAR), zoon van J o h a n n e s B o s c h en van G e r a r d a C a t h a r i n a P o e l , geboren te Utrecht den 4den September 1794, oefende zich aan de Hoogeschool zijner geboortestad in de Godgeleerdheid, en verwierf zich weldra in ruime mate de achting der Hoogleeraren, zoowel door de warme liefde tot de studiën als door een geregeld en stil levensgedrag. Met het afleggen zijner examina behaalde hij grooten lof, en men voorzag reeds toen in hem den man, die eenmaal eene eervolle plaats in de Maatschappij zou bekleeden. Reeds in 1815 werd hij, door bijzondere aanbeveling, ofschoon nog slechts ruim 20 jaren oud, tot Predikant te Curaçao benoemd. Toen echter plotseling de mare zich verbreidde, dat N a p o l e o n uit Elba op Franschen bodem was geland, meende hij zich geroepen, om voor het zoo zeer bedreigde Vaderland te velde te trekken. Hij voegde zich bij het korps Studenten, dat voor de vrijheid des Vaderlands de wapenen aangordde, en nam aan den veldtogt tegen den Franschen Keizer deel, omdat hij begreep, vóór dat hij den Vaderlandschen bodem verliet, te moeten medewerken aan het behoud van het Vaderland. Hierdoor verloor de jeugdige Leeraar niet alleen het voorregt van vrijen overtogt, dat hem op het linieschip *de Prins van Oranje* was toegestaan, maar moest later voor eigene rekening met eenen zeer onhandelbaren Kapitein naar Curaçao oversteken.

Op Curaçao was hij steeds in zijnen werkking zeer nuttig bezig. Hij verwierf er zich de genegenheid en liefde niet slechts van alle de leden zijner gemeente, maar ook van allen, die met hem in aanraking kwamen. Tot Schoolopziener aangesteld, wijdde hij ook aan het onderwijs voortdurende en gelukkig bekroonde zorgen. - Vooral was zijn werken in dit opzigt gelukkig, doordien hij de verwikkelingen tusschen de leden van verschillende Protestantsche Kerkgenootschappen wist bij te leggen, en allen vereenigde tot ééne Evangelische Kerk. Ook stichtte hij eene Evangelische Gemeente te Aruba, alwaar er destijds nog geen bestond. In verschillende opzigten was hij voor de kolonie buiten-

gemeen nuttig, algemeen was men dus verheugd, toen de Koning hem voor zijne ijverige diensten de Ridderorde schonk van den Nederlandschen Leeuw.

Gedurende zijn verblijf op Curaçao schreef de Predikant B o s c h omtrent eenige zijner reizen bijdragen in de *Vaderlandsche Letteroefeningen*. Deze voldeden algemeen, en hij liet zich, toen hij in 1829, tot herstel zijner gezondheid, met verlof in Nederland kwam, overhalen, om die stukken bijeen te zamelen. Hij gaf toen het 1e deel zijner *Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Amerika* uit, hetwelk later door een 2e deel werd gevolgd; beiden vonden vele lezers, en verwierven den schrijver ruimschoots dank, omdat hij het Vaderland op eene zeer geschikte wijze bekend maakte met onze West-Indische bezittingen, waarover tot dus verre vele onnaauwkeurigheden in omloop waren. Na zijnen dood, die den 1sten April 1839, op het buitengoed Leeuwenstein nabij Arnhem, voorviel, toen hij nog weinig van het hem verleend pensioen had genoten, werd het 3de deel zijner reizen uitgegeven, meer in het bijzonder Suriname ten onderwerp hebbende. Hij trok daarin zeer te velde tegen den Slavenhandel en betoogde niet alleen de mogelijkheid maar ook de noodzakelijkheid der afschaffing van dien menschonteerenden handel.

Men leert B o s c h uit zijne geschriften kennen, als een man begaafd met eenen geest van fijne opmerking, die zeer goede inzigten had, ook in die onderwerpen, die niet tot zijne betrekking behoorden, als een man die nuttig trachtte te zijn, niet alleen door prediking en leering in zijne Gemeente, maar door ten goede te werken ook in uitgebreider kring. Ziekte en vroege dood beletten hem er meerdere bewijzen van te geven.

Hij was Lid correspondent van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1839, D. I. bl. 225; T e e n s t r a , *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 945, uit familiepapieren aangevuld.

[Willem Brouwer Bosch]

BOSCH (WILLEM BROUWER), zoon van P i e t e r B o s c h en van E l i s a b e t h B r o u w e r , werd geboren te Haarlem, den 31sten Maart 1758, waar zijn vader een zeer geacht Heelmeester was, die zich vooral beroemd gemaakt had door vele gelukkige genezingen der doofheid. Reeds vroeg gaf B r o u w e r B o s c h duidelijke blijken van schranderheid en zeer vluggen geest, en koos, ten geschikten tijd, het pad der Letteren. Zich aan de loopbaan der Geneeskunde toewijdende, verloor hij zijnen vader reeds, toen hij pas op de Latijnsche school was; maar, bij alles wat hij leerde vlug en werkzaam, leidde hij daar goede gronden, maakte, vooral onder den Rector H e r m a n n u s J o h a n n e s E g b e r t s , groote vorderingen, en werd, den 13den December 1775, naar de Hoogeschool bevorderd, na het houden eener, door hem loffelijk

zamengestelde *Dichtmatige Redevoering tot lof der Geneeskunst*[1], welke hij sierlijk en krachtig bezong.

Met zijne zorgvuldige moeder, ter voortzetting zijner studiën, naar Leiden verhuisd, besteedde hij aanvankelijk, eenen geruimen tijd bij een voornaam Apotheker, ter verkrijging van Artsenijmengkundige kennis, en nam voorts aan de beroemde Leidsche Hoogeschool de Akademische lessen, onder de Hoogleeraren Fredericus Bernardus Albinus, Adrianus van Roijen, Gualtherus van Doeveren, Eduard Sandifort, Johannes David Hahn, Nicolaus Georgius Oosterdijk en anderen, met zoo veel vlijt en inspanning, waar, dat hij den 13den October 1780, met veel lof tot den graad van Doctor in de Geneeskunde werd bevorderd, na het verdedigen van zijne verhandeling, *over de misgeboorten en de oorzaken waardoor zij ontstaan*[2], eene stof, welke zijne zucht tot onderzoek blijkbaar kenmerkte, en welker bewerking van zijne belezenheid en oordeelkunde getuigen mogt.

Weldra kwam hij, met veel kennis en ervarenheid toegerust, van Leiden te Haarlem en zette zich in zijne geboorteplaats als Medicinae Doctor neder, waar zijne kunde en grondige oefening hem weldra eene algemeen uitgebreide praktijk bezorgde, aan welke hij hart en verstand geheel en met vrucht toewijdde.

Niet zeer lang had hij de Geneeskunst aldaar uitgeoefend, toen, in de maand Julij vna het jaar 1782, de catarrhale ziekte, welke geheel Europa doortrok, ook Nederland naderde; na eenen buitengewoon spoedigen overgang van eene zeer heete en drukkende tot eene sterk bekoelde luchtgesteldheid werd ook Haarlem eensklaps door die ziekte (toen *la Grippe*, *Influenza* of de Noordsche ziekte genoemd) aangetast en wel zoo algemeen dat er naauwelijks een huis was, waarin niet enkele, ja zelfs vele, waarin alle huisgenooten er van getroffen en op het krankbed nedergeworpen werden. Daar de overige Geneesheeren te Haarlem deze ziekte voor het ware zijdewee (*Pleuritis inflammatoria*) hielden, welke door veelvuldige en herhaalde aderlating moest genezen worden en Bosch die integendeel als eene *Galpleuris* beschouwde, oordeelde hij het nuttig van zijn bijzonder inzien in deze te doen blijken en gaf te dien einde daarover een klein geschrift uit, onder den titel:

De Aderlating, in de tegenwoordige heerschende ziekte van de maand Junij 1782 *in de meeste gevallen grootelijks nadeelig*. Haarl. 1782.

Hoewel dit geschrift in den beginne sterk werd wedersproken, had Bosch ten laatste de groote voldoening, dat zijne collega's niet alleen van hunne vooroordeelen tegen hem terugkwamen, maar hem begonnen hoog te schatten en tot zijne dood toe zijne vrienden bleven.

(1) *Oratio metrica in Laudem Medicinae*.
(2) *Dissertatio Medica inauguralis de Monstris eorumque caussis*.

Van kindsheen af een uiterst tenger en zwak gestel hebbende, had B o s c h , bijna van den aanvang zijns levens af, aan eene borstkwaal gesukkeld, die, van tijd tot tijd verergerende, eindelijk zoo plotseling toenam, dat zij hem, na slechts twee dagen bedlegering, op den 24sten November 1788 deed bezwijken. Bij zijne echtgenoote M a g d a l e n a M a l e f i j t , met wie hij den 15den October 1780 in het huwelijk was getreden, liet hij eene dochter en eenen zoon na.

B o s c h was een ervaren Geneesheer en liefderijk menschenvriend. Blijken van zijne kunde vindt men in zijne Verhandeling *over de Geelzucht*, die met zijnen naam in de werken van het Genootschap *Servandis Civibus*, is uitgegeven, en waarvoor hij de zilveren Medaille van dat Genootschap ontving; behalve deze Verhandeling zijn nog andere stukjes van hem in het licht verschenen, die allen van eenen Geneeskundigen aard zijn, doch meest den naam des Schrijvers niet dragen. Zijne Theoretische kundigheden, door vlijtige oefening aan de Hoogeschool verkregen, gaven hem veel praktijk; en dewijl hij zeer menschlievend was, behandelde hij rijken en armen met de grootste oplettendheid en zonder eenig onderscheid, waardoor hij veler liefde en achting won.

Een bijzonder liefhebber der Natuurkunde zijnde, wilde hij zijne kundigheden in die wetenschappen gaarne aan anderen mededeelen, om dit te beter te doen, rigtte hij een Natuurkundig Gezelschap op; dit Gezelschap bestond in den aanvang uit zes Leden, doch groeide wel ras tot vier en twintig aan. Daarin bekleedde B o s c h den post van onderwijzer, en gaf wekelijks, in een daartoe geschikt vertrek, lessen in de Natuurkunde, welke lessen hij met proeven staafde, en waartoe zijne verzameling van Natuurkundige werktuigen hem goed te stade kwam. Behalve op deze wijze, was B o s c h ook een werkzaam Lid in het Physische Gezelschap, *Liefde tot Wetenschap*, en beoefende aldaar de Geneeskundige Electriciteit, vooral ten dienste der armen.

Bij zoo vele en zoo groote begaafdheden bleef de jonge en veel belovende Arts ook in de geleerde kringen niet onopgemerkt. Al spoedig werd de brave en verdienstelijke man als Lid des eersten Genootschap van Teylers stichting aangenomen, en de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem benoemde hem, in hare vergadering van den 21sten Mei 1788, tot haar Medelid.

Vóór de omwenteling van 1787 was B o s c h mede een werkzaam Lid van het Excercitie-genootschap *Pro aris et Focis* en bekleedde daarbij den rang van Kapitein der Artillerie.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XV. bl. 354 en 369; C. d e K o n i n g Lz., *Tafereel der stad Haarl.*, D. III. bl 28, D. IV. bl. 89-91; maar vooral *Vruchten van de Rederijkkamer de Wijngaardranken*, bl. 64-77.

[Mattheus van Heyningen Bosch]

BOSCH (MATTHEUS VAN HEYNINGEN), zoon van M a t t h e u s B o s c h en van C a t h a r i n a G e z i n a B o l t , uit een deftig burgerlijk geslacht, geboren te Groningen den 13den November 1773,

werd, na het Latijn, gedeeltelijk door bijzonder onderwijs, gedeeltelijk op de Latijnsche scholen zijner geboorteplaats, te hebben geleerd, in 1791 aan de Groninger Hoogeschool tot de Regtsgeleerdheid opgeleid. De woelige tijden echter, welke ruim drie jaren later invielen, verijdelden dit voornemen en bragten hem in andere betrekkingen. In 1796 was hij Lid van het Collegie van Heeren Gedeputeerde Staten van Stad en Lande, en werd ook nog ten zelfden jare aangesteld als Secretaris van Groningen, doch, uit een lofwaardig beginsel, bedankte hij voor deze hem opgedragene bediening. Van 1806 tot aan zijnen dood, die den 29sten December 1821 voorviel, was hij schrijver, drukker en uitgever der *Ommelander* (nu *Provinciale Groninger*) *Courant*.

Hij was een ijverig Letterkundige en bevallig dichter, blijkbaar uit zijne *Nagelatene gedichten*, van welke de Hoogleeraar J a n t e n B r i n k in 1823 de uitgave bezorgd heeft. Zijne verzen zijn zacht, zoetvloeijend, en vol kiessche, fraaije beelden. Aan een stil, huisselijk leven van zijne eerste jeugd gewoon, beoefende hij reeds vroegtijdig dit schoone talent. Aan de lier huwde hij de teekenpen, en maakte ook in deze kunst meer dan gewone vorderingen. Uit zijne gedichten herkent men spoedig in hem den man van smaak en van een uitnemend aangeboren dichtvermogen. Indien v a n H e y n i n g e n B o s c h zich in de poëzij met aanhoudende vlijt had willen oefenen, dan zoude hij zekerlijk in het schoonste tijdperk van de Nederlandsche dichtkunst eene achtbare plaats onder onze Vaderlandsche zangers verkregen hebben.

Meer algemeen echter is v a n H e y n i n g e n B o s c h bekend als schrijver voor de jeugd. In dit vak is hij boven alles gelukkig geslaagd, en weinigen zijn er, die in hunne opstellen den echten kindertoon zoo rein hebben kunnen treffen, en die het eerste onderwijs zoo eenvoudig, zoo natuurlijk en zoo geheel naar wijsgeerige gronden hebben voorgesteld. Zijne eenvoudige, bevattelijke en bevallige onderwijsboekjes, zoo geheel natuurlijk, zoo regt kinderlijk, zijn:

De gestolen kersen, *Tooneelspel voor jonge lieden*. Groningen 1804. 12°.

De kleine Kindervriend, *een schoolboekje voor jonge kinderen*. Groningen 1804. 8°., waarvan in 1845 de 36ste druk het licht zag.

Vader Jakob en zijne kindertjes, *of vervolg op de kleine Kindervriend*, *een schoolboekje*. Amsterdam 1805. 8°., waarvan in 1807 reeds een tweede druk verscheen.

Moeder Anna en hare kindertjes, *een schoolboekje*, Groningen 1806 en 1807, twee stukjes. 8°., van welke het eerste stukje in 1845 voor de 19de, en het tweede stukje in 1846 voor de 13de maal verscheen.

Berigt over het eerste onderwijs aan doofstommen. Gron.

Jan en zijn zusje, *of eerste leeslesjes*, *met een prentje bij ieder lesje*. Gron. 1886.

Roosje vlijtig, *of tweede leeslesjes*, *met een prentje bij ieder lesje*. Gron. 1818.

Grootmoeder en haar kindje, *of derde leeslesjes*, *met een prentje bij ieder lesje*. Gron. 1819.

Figuurlijk onderwijs, afgedeeld in de volgende drie stukjes, als: *AB prentjes voor moeder en kind*, *in zeventien losse kaartjes. AB en eerste woordenboekje voor de Nederlandsche schooljeugd. AB Prenten voor Schoolhouders die klassikaal onderwijzen*.

Ook werd onder zijne medewerking uitgegeven.

Adolf, *eene leerzame geschiedenis voor de jeugd*. Gron. 1817. 16°., met 12 gekl. pl., waarvan in 1844 een derde druk verscheen.

Van Heyningen Bosch was in 1796 gehuwd met Margareta Lucretia Willige, die twee jaren daarna overleed, en eene dochter naliet. In 1800 hertrouwde van Heyningen Bosch met Johanna Riedel, uit welk huwelijk drie kinderen zijn gesproten, onder welke een zoon, Mr. Philip Willem van Heyningen Bosch, die zijnen vader als redacteur en uitgever der *Provinciale Groninger courant* opgevolgd is.

De afbeelding van Mattheus van Heyningen Bosch gaat in plaat uit, gegraveerd door Pieter Velijn. gr. 8°.

Zie Mr. H.O. Feith en Mr. B.H. Lulofs, *Redev. en Dichtreg. uitgesproken ter gelegenh. van het vijfentwintig jarig feest van het Depart. Gron. der Maats. T.N.v. 't A.*, Aant. bl. 199-204; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Biogr. Univers.;* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken*, uit familiepapieren aangevuld.

[Jeronimo de Bosch]

BOSCH (JERONIMO DE), zoon van Jan de Bosch, en Ida de Pottre, geboren den 7den Julij 1619 hield zich eenen geruimen tijd in Spanje op, waar hij de Spaansche Letterkunde beoefende.

Van hem zijn, in 1667, te 's Gravenhage in het licht gekomen:

Eenige stichtelijke Tractaatjes van Don Francisco de Quevedo, met eene opdragt aan zijnen vriend W. van Heemskerk.

Hij was gehuwd met Brechta Verhoorn, uit welk huwelijk vier kinderen zijn geboren.

Zie Mr. J. de Vries, *Aanteeken. achter de Lofr. van Mr. D.J. van Lennep op Jeronimo de Bosch*, vert. door Ds. C. Westerbaan en medegedeeld in H.W. Tydeman en N.G. van Kampen, *Mnemosyne*, D. VIII, alwaar vele bijzonderheden omtrent de leden van het geslacht de Bosch voorkomen.

[Jeronimo de Bosch]

BOSCH (JERONIMO DE), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Martinus de Bosch en Paulina van Bronkhorst, geboren te Amsterdam den 18den November 1677, was Apotheker en gedurende meer dan vijftig jaren Mede-Inspector van het Collegium Medicum in zijne geboortestad. Bij gelegenheid van zijne vijftigjarige dienst in 1764, op tachtigjarigen leeftijd gevierd, is eene medaille vervaardigd, welke beschreven is door Jeronimo de Vries Jerz. en medegedeeld in het Vde stuk *ten*

Vervolge van de Beschr. van Ned. Historip. van Mr. G. van Loon, uitgegeven door de 2de klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut in 1848, alwaar uitvoerig, over hem gehandeld wordt.

De Bosch liet bij zijn overlijden eene uitmuntende, met kieschen smaak en fijn oordeel bijeen gebragte verzameling zoo van vreemde als inlandsche zeldzaamheden en prenten na, welke laatste inzonderheid eene buitengemeene collectie portretten van vermaarde Nederlandsche mannen bevatteden. Hij was gehuwd met Judith Willink en verwekte bij haar negen kinderen, van welke echter de meeste in jeugdigen leeftijd overleden zijn.

Het afbeeldsel van Jeronimo de Bosch is door Johannes Houbraken zeer uitvoerig in het koper gebragt.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, uit familiepapieren aangevuld.

[Bernardus de Bosch]

BOSCH (BERNARDUS DE), zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 28sten Maart 1709, waar hij zich met der woon vestigde. Hij verwierf in zijn tijd den roem van een keurig dichter, en indien stichtelijke onderwerpen, kiesche behandeling, behagelijke voorstelling, keurigheid van taal en eene rollende versmaat op dichtverdiensten regtmatige aanspraak geven, dan kan men den braven, den keurigen, den godvreezenden de Bosch die niet weigeren, ofschoon er in zijne gedichten, die onder den titel van *Dichtlievende verlustigingen*, Amst. 1741-1785, 5 deelen 4°., het licht zagen, onderscheidene stukken gevonden worden, die meer blijken dragen van koel, kunstkeurig overleg en naauwgezetheid op de zuiverheid van taal, dan van oorspronkelijk vernuft, vurige verbeelding en hooge dichterlijke vlugt. De wakkere man deelde in het zwak zijner eeuw, die netheid, zuiverheid van taal en zoetvloeijendheid de hoofdzaak achtte in een dichtstuk; waarom hij ook op de twee eerste deelen zijner *Dichtlievende Verlustigingen* tot in het beuzelachtige toe aanmerkingen en verbeteringen maakte, welke onder den titel van *Taal- en Dichtkundige Aanmerkingen*, *ter verbetering zijner Dichtlievende Verlustigingen*, voorkomen in het tweede deel der *Werken van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde*.

Met dat al getuigen zijne dichtstukken van 's mans reine godsvrucht, braafheid van hart, edele denkwijze en nederig gevoel van zich zelven. Behalve de vertalingen der beste *Fabelen van* Gellert, zijn ook onderscheidene *Psalmen uitgegeven door het kunstgenootschap: Laus Deo salus populo*, van zijne hand, alsmede eenige kerkgezangen, in gebruik bij de Doopsgezinden, tot welk kerkgenootschap hij behoorde. Hij was de vriend, raadgever en aankweeker van jonge dichters, en zijn huis de verzamelplaats der beroemdste letterkundigen van zijnen tijd.

Gehuwd met Margaretha van Leuvening, wier blindheid en overlijden, den 11den November 1785, hij zoo aandoenlijk bezong, volgde hij haar in het graf den 27sten October 1786. Hij had bij haar geene kinderen verwekt.

Zijne afbeelding is door T. Renger s geschilderd en door Johannes Houbraken gegraveerd; eene vroegere afbeelding van

hem, door Jan Maurits Quinkhart in 1741 geschilderd, is in het weleer zoo beroemde Pan poëticon geplaatst.

Zijn geheel leven, en zelfs zijn laatste ademtogt, was aan de dichtkunst gewijd. Zijn dichtstuk: *De Ouderdom* voltooide hij op zijn sterfbed, en een uur voor zijn overlijden sprak hij nog met zijn vriend Henri Jean Roullaud over de uitgave van het vijfde deel zijner gedichten, die dit ook op zich genomen en volvoerd heeft.

Het vak, waarin de Bosch het best slaagde, was de godsdienstige en zedepoëzij; ook in het leerdicht beproefde hij met goed gevolg zijne krachten.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, St. IV. bl. 553 en 554; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXXVI. bl. 255; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk*, D. II. bl. 151-153; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Biogr. Univers.;* S. Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.*, *Zeel. Utr. en Geld.*, D. II. bl. 152; uit familiepapieren aangevuld.

[Joannes de Bosch]

BOSCH (JOANNES DE), broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1713, liet, ofschoon niet opzettelijk tot de Teekenen Schilderkunst opgeleid, nogthans van zijne vroegste jeugd af aan, daarvoor zoo veel zucht en genegenheid blijken, dat die edele kunst vervolgens eene der hoofdbezigheden van zijn arbeidzaam leven werd. Krachtig voedsel ter aankweeking van deze aangeborene geneigdheid vond de Bosch deels in de keurige verzamelingen van teekeningen en prentkunst van zijnen vader, deels in de gemeenzame verkeering met de beroemdste kunstenaars van zijnen tijd, Jan en Michiel van Huyzum, Izaäk Moucheron, den uitmuntenden Jacob de Witt en anderen, die hem als vrienden gulhartig hunnen raad mededeelden, welke hij dan ook zeer goed tot heilzaam gebruik wist aan te wenden. Ongemeen behaagde aan de Bosch de teekeningen van Jan van Huyzum, en hij drong zoo diep in den geest van dien schilder door, dat hij eenige van van Huyzums voornaamste en uitvoerigste teekeningen zoodanig heeft gekopiëerd, dat kunstkundigen dikwijls moeite hebben, om de kopiën van de originele te onderscheiden. Daarenboven zijn de eigen inventiën van de Bosch, van Arkadische landschappen, insgelijks in den trant van den zelfden Jan van Huyzum, of ook wel in die van Moucheron zamengesteld. Meer hield de Bosch zich bezig met teekenen dan met schilderen in olieverwen, als zijnde dit laatste te omslagtig voor iemand, die de kunst niet als eene kostwinning, maar slechts tot zijn vermaak, behandelde. De voornaamste proef zijner bekwaamheid in het schilderen met olieverw, is eene kamer, met Arkadische landschappen beschilderd, in een huis op de Heerengracht te Amsterdam.

In onderscheidene deelen der *Dichtlievende verlustigingen* van zijnen broeder Bernardus komen fraaije titel- en andere vignetten voor, door Johannes de Bosch geteekend en door Jacob

Folkema en Reinier Vinkeles in het koper gebragt. Voor het overige was Johannes de Bosch een eerlijk, welmeenend, openhartig en bij uitstek godvruchtig man.

Hij overleed ongehuwd den 31sten Januarij 1785; 's mans nagelatene teekeningen worden onder zijn kunstlievend geslacht bewaard. Hij behoorde tot de kerkgemeenschap der Hernhutters hier te lande.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, St. IV. bl. 562 en 563; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 135-127; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Hendrik de Bosch]

BOSCH (HENDRIK DE), broeder van de beide voorgaanden, geboren te Amsterdam in 1720, was Stads-geneesheer aldaar, en een man vol smaak en fijn gevoel voor het schoone, taalkennis en veelvuldige bekwaamheden. Den 20sten September 1737, en dus reeds in zijn zeventiende jaar, hield hij, bij het verlaten der Latijnsche school, eene openbare verhandeling *over de Geneeskunde bij de Egyptenaren*[(1)], welke zijn broeder met een lofdicht vereerde, en in 1743, bij zijne bevordering tot Geneesheer, verdedigde hij zijne Geneeskundige verhandeling *Over het gebruik en de werking der Ingewanden*[(2)].

Hij was een keurig dichterlijk vertaler; zijne overzettingen der fraaije Latijnsche gedichten van Adriaan van Roijen en Petrus Burman, bij gelegenheid der verheffing van Willem V tot Stadhouder, in 1766, en eenige andere dichtstukken uit het Engelsch zijn daarvan het bewijs. Hij stierf den 30sten Junij 1772, bij zijne echtgenoote, Alida Ottens, geene kinderen nalatende.

Zijn portret is twee malen gegraveerd door Reinier Vinkeles in 8°.

Zie de Vries, *Proeve eener geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III; bl. 154; Witsen Geysbeek; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht.*, Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl., Zeel., Utr. en Gelderl.*, D. II. bl. 52; uit familiepapieren aangevuld.

[Jeronimo de Bosch]

BOSCH (JERONIMO DE) of HIERONYMUS BOSCHIUS, een neef van de drie voorgaanden en zoon van Jeronimo de Bosch en van Catharina van der Heiden, geboren den 23sten Maart 1740 te Amsterdam, waar zijn vader, even als zijn grootvader, Apothekar was, werd in het zelfde vak opgeleid, om alzoo eerst zijnen grootvader behulpzaam en daarna diens opvolger in de winkel te zijn; waartoe bevorderlijk werd geacht, dat hij zich de Latijnsche taal zou magtig maken. Reeds vroeg kreeg hij lust tot de Letteroefeningen, waarin hij vooral veel te danken had aan den toenmaligen Conrector der Latijnsche scholen te Amsterdam Willem Frederik van der Wilp, die de in den knaap sluimerende geestkracht wist op te

(1) *Oratio de Medicina Aegyptiorum*.
(2) *Specimen Medicum Inaugurale, de Intestinorum usu et actione*.

wekken, met dat gelukkig gevolg, dat de Bosch, bij het verla ten der Latijnsche school, toen zeventien jaren oud, eene Redevoering hield *over de ware dapperheid*[1], welke zooveel goedkeuring vond, dat zij waardig werd geoordeeld, om gedrukt te worden met lofverzen van eenige zijner medeleerlingen, waarin niet alleen hulde aan zijne letterverdiensten, maar ook aan zijn beminnelijk karakter doorblonk. Ofschoon nu de kleinzoon zijnen grootvader in den winkel behulpzaam was, vergunde de laatste hem gaarne zijne letteroefeningen aan het Athenaeum voort te zetten. Alzoo werd de Bosch een leerling van den beroemden Hoogleeraar Petrus Burmannus Secundus, die hem, wegens zijnen leergierigen aard en uit hoofde van eene bijzondere zucht voor de Latijnsche Dichtkunst, toen reeds in hem kenbaar, met nadruk aanspoorde, om op die loopbaan voort te gaan. Op zijn twintigste jaar den rang van Apothekar bekomen hebbende, verwierf hij aandeel in 's grootvaders zaak en behartigde die naar behooren. Door zijne dagelijksche bezigheden alzoo van de letteroefeningen afgetrokken, werd hij, gelukkig voor hem en de wetenschappen, in eenen anderen werkkring geplaatst. De Regering van zijne geboortestad de Bosch, uit hoofde van zijne kundigheden en van zijnen werkzamen geest, tot gewigtige bezigheden geschikt oordeelende, begunstigde hem, in het jaar 1773, met de werkelijke en voordeelige bediening van Eersten Klerk ter Sekretarie; welke post hij omtrent 40 jaren, met ijver en trouw, ten genoegen van het Bestuur en ten nutte zijner stadgenooten, heeft waargenomen. Maar al de tijd, die hem van deze bediening overbleef, besteedde hij bij voortduring aan de Grieksche en Latijnsche taal; doch inzonderheid aan de Dichtkunde; terwijl een gemeenzaam verkeer met voorname Geleerden, onder welke Daniel Wyttenbach, Petrus Burman en Pieter Fontein, hem de schoonste gelegenheid aanbood, om zijne reeds verkregene kundigheden meer en meer uit te breiden.

Het eerste dat door de Bosch werd in het licht gezonden, waren de Latijnsche Gedichten van zijnen vriend Gerrit Hooft, die met eene sierlijke Voorrede van de Bosch, waarin het leven van dien voortreffelijken Dichter beschreven wordt, in 1770 werden uitgegeven. Daar hij zeer beminnelijk en zeer gevoelig van aard was, liet hij geen gelegenheid voorbijgaan, om zijne vrienden, in Latijnsche verzen, bekend te maken, met zijne deelneming, hetzij in hunne vreugde of droefheid, doch tevens bezong hij de meest verhevene onderwerpen. Achtereenvolgende verschenen van hem:

Genethliacon D.J. van Lennep. 1774.

In funere Egberti de Vry Temminch, *Amstelodamensium consulis*. 1785. 4°.

Epicedion in funere acerbo sororis Judithae de Bosch. 1793. 8°.

(1) *De vera fortitudine*.

Carmen de aequalitate hominum. Amsteld. 1793. 4°, in het Nederduitsch vertaald door J.G. D o o r n i k en in het licht gekomen onder den titel van:

De gelijkheid der menschen en de pligten daaruit voortvloeijende, Dichtstuk. Amst. 1794. 8°.

Ad manes dilectae sororis. 1794. 8°.

Laudes Buonaparti et Elegia. (*ad Galliam*) *cum Primi consulis vita ferro atque insidiis appeteretur*, welke beide Dichtstukjes in het Nederduitsch, Fransch en Hoogduitsch het licht zagen, onder den titel van:

Latijnsche Gedichten ter eere van Bonaparte met de Nederduitsche vertalingen van C. van Lennep, *P. Pypers en R.H. Arntzenius*, *mitsgaders de Fransche en Hoogduitsche vertalingen*. Utr. 1801. 8°.

Poëmata, Utrecht. 1803. 4°, edit alter. *cum effigie auctoris*. Ultr. 1808. 4°.

Ad virum honestissimum C. van Lennep, Amstel. 1804. 4°.

Consolatio ad Janum Bondt, *cum suavissimam et optimam uxorem amisisset*. 1807. 8°.

Appendix Poëmatum. 1808. 4°.

Toen de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde in het jaar 1777 gevraagd had: *Welke zijn de vereischten van eene Lofrede*? ontving zij een Latijnsch antwoord, den beloofden Eereprijs waardig gekeurd, en waarvan de Schrijver bleek te zijn d e B o s c h . Deze Verhandeling in het vijfde deel der *Werken van de Maatschappij* gedrukt, met bijvoeging van eene Nederduitsche vertaling, door P i e t e r v a n d e n B o s c h , draagt veelvuldige blijken van des Schrijvers uitgebreide ervarenheid in de oude schriften der Grieken en Romeinen, en van een welwikkend oordeel. Dit zelfde mag men zeggen van het antwoord op de vraag: *Hoedanig was het gevoelen der oude Wijsgeeren*, *van Thales en Pythagoras af tot op Seneca toe*, *wegens het leven en den staat der zielen na den dood des ligchaams*? opgegeven door Teyler's Godgeleerd Genootschap, met eenen zilveren Eereprijs bekroond, en door het Genootschap in het vierde deel der *Verhandelingen*, *rakende den Natuurlijken en Geopenbaarden Godsdienst* uitgegeven; op deze laatste vraag werd de gouden eerepenning behaald door den huisgenoot van d e B o s c h , D a n i e l W y t t e n b a c h , aan wien d e B o s c h gulhartig zijn geheele ontwerp had medegedeeld, terwijl W y t t e n b a c h dezen niets van zijn oogmerk had bekend gemaakt.

Geen minderen roem behaalde hij met zijne antwoorden op de vragen door Teylers tweede Genootschap voorgesteld: *Welke zijn de beste en duidelijkste kenmerken van zoodanige regelen*, *die*, *omdat zij in den aard van 't onderwerp te vinden*, *of met de form van 't gekozen dichtstuk verknocht zijn*, *niet mogen noch kunnen veronachtzaamd of te buitengegaan worden?* en, *Welken invloed heeft de Dichtkunst*, *voornamelijk*

in de vroegere eeuwen op de beschaving van het menschelijk verstand gehad? Aan het antwoord op de eerste vraag werd door de Bezorgers van het Genootschap, die in de Voorrede den Schrijver roemen als vermaard door zijne lang bekende bedrevenheid in de Dichtkunde en in andere takken van Geleerdheid, de gouden Eereprijs toegewezen, en het andere antwoord werd met den zilveren Eerepenning bekroond. Deze beide Verhandelingen werden door het gemelde Genootschap, in den jare 1783 en 1804, in druk uitgegeven; almede werd *de inhoud van den Ilias van Homerus*, *als een volmaakt voorbeeld van Dichterlijke navolging aangeprezen*, en met zeer fraaije aanmerkingen opgehelderd, door het zelfde Genootschap met den gouden Penning vereerd, en in het jaar 1788 in het licht gegeven; terwijl daarvan in het zelfde jaar eene Hoogduitsche vertaling verscheen onder den titel van

J, de Bosch, *Uber Homers Ilias*, *aus dem Holländischen uebersetzt von* Mutzenbecher. Amst. 1788. 8°.

Ook moet men niet vergeten zijne Redevoeringen *over de herleving der beschaafde Letteren in Italie*, *waartoe zeer veel hebben toegebragt drie inboorlingen van Etrurië*, Dantes Alighierius, Franciscus Petrarcha en Joannes Boccacius, te vinden in het *Nieuw Algemeen Magazijn van Wetenschap*, *Kunst en Smaak*. Hoewel hij gevoelde, dat het bezwaarlijk valt voor iemand, die zelf geen geneeskundige is, aan voortreffelijke Geneesheeren na hunnen dood den billijken lof in redevoeringen te geven, gaf hij niet te min een sprekend bewijs, dat hij de vereischten van eenen Lofredenaar, door hem te voren geschetst, zelf bezat, en dat hij die geteekende vereischten met den besten uitslag in oefening wist te brengen, in de twee overschoone Lofredenen op de beroemde Amsterdamsche Geneesheeren, Hermannus Gerardus Oosterdijk en Joan Rudolph Deiman, in de jaren 1795 en 1808, in het Genootschap: *Concordia et Libertate*, te Amsterdam, uitgesproken, en door den druk algemeen gemaakt, onder den titel van

Lofrede op H.G. Oosterdijk. Amst. 1795. 8° met port.

Lofrede op J.R. Deiman. Amst. 1808. 8° met port. In welke Lofredenen goede schikking, eenvoudigheid, welsprekendheid en gevoel van vriendschap om den voorrang twisten.

In dat zelfde Genootschap, waarvan hij ook in zijne Gedichten met opzet gewaagt, heeft hij nog eene menigte kleine verhandelingen voorgelezen, die door de Leden met uitstekend genoegen gehoord zijn, en waaronder waarschijnlijk ook behoord hebben de gedrukte *Lofrede over Pieter Cornelisz. Hooft; de Lof van Joost van den Vondel*, *als Dichter*, en *de Lofrede over Gerardus Joannes* (*Joannisz.*) *Vossius*, geplaatst in het *Algemeen Magazijn van Wetenschap*, *Konst en Smaak*, in alle welke stukken de Bosch blijken gaf, hoezeer hij alle noodige bekwaamheden bezat tot het vervaardigen van lezenswaardige

Lofredenen. Intusschen waren van 's mans hoofdwerk, waarmede hij zich ruim 25 jaren onledig hield, de *Anthologia Graeca*, *cum versione latina H. Grotii* van 1795-1813 vier deelen in het licht gekomen[1], een werk hetwelk met groote toejuiching ontvangen, en, door vele niet slechts Nederlandsche, maar ook Fransche en Hoogduitsche Tijdschriften, met uitbundigen lof werd aangekondigd.

De Bosch bezat eene uitmuntende en allerkeurigste boekverzameling, in welke niet alleen voorhanden waren zeer vele zeldzame boeken en kostbare afdrukken der Oude Grieksche en Latijnsche Schrijvers, maar ook eene menigte van de vroegste uitgaven, welke in de vijftiende en zestiende eenwen te voorschijn kwamen. De nieuwsgierigheid van zijne goede vrienden werd dikwijls opgewekt, om nopens dien boekenschat iets naders te vernemen, of ook om dien te bezigtigen. Dit bewoog den bezitter, om eene korte beschrijving van zijne boekverzameling in het Latijn te doen drukken, onder den titel van

Brevis descriptio bibliothecae Hier. de Bosch, *quatenus in eâ graeci et latini scriptores asservantur*. Utr. 1808. 8°, en aan zijne goede vrienden ten geschenke aan te bieden.

Het kon naauwelijks anders zijn, of zulk een man moest met de voornaamste geleerden in en buiten ons Vaderland in vriendschap staan en gemeenzame briefwisseling met hen houden, gelijk hij deed met David Ruhnkenius, Johannes Schrader, Ericus Hubertus van Eldik, Christiaan Gottlob Heyne, Fredericus Jacobs, Philippus Willem van Heusde, en, om van zoo vele anderen te zwijgen, met Daniël Wijttenbach, die van hunne wederzijdsche vriendschap met genoegen spreekt in eenen brief, aan het hoofd van een zijner werken[2] geplaatst.

Dat hij vele geleerde vrienden had, kan bovendien blijken uit zijnen vriendenrol, waarin onder anderen van zestig Hoogleeraren de handteekeningen voorkomen. Vele naderhand verdienstelijke mannen werden door hem met lust en ijver voor de wetenschappen bezield en grootendeels gevormd; en onder deze de beroemde Pieter Nieuwland en Jan Frederik van Beeck Calkoen, van welke de eerste zijne opleiding wel aan het geheele geslacht der de Bosschen te danken had, en Bernardus, den broeder van Jeronimo, zijnen bijzonderen voedstervader noemen moest, maar toch vooral door Jeronimo in de Letteren onderrigt werd.

Was het ook te verwonderen, dat de verdienstelijke de Bosch werd uitgenoodigd, om Lid te zijn van onderscheidene openbare Maatschappijen van Wetenschappen en Fraaije Letteren? Zoo werd

(1) De uitgave van het 5e deel is na den dood van de Bosch door zijnen vriend David Johannes van Lennep hezorgd.

(2) *Bibliotheca Critica*, *vol. III. part.* 3. *et Miseell. Dootr* lib. II p. 208.

hij verkozen tot Lid der Maatschappij tot Bevordering van den Landbouw, te Amsterdam gevestigd, en bij welke hij eenigen tijd den post van Secretaris waarnam, tot Lid van de Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, tot Lid van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, tot Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, en eindelijk in 1811 tot Lid der Koninklijke Maatschappij van Wetenschappen te Göttingen, *als den eersten gunsteling en vereerder der Latijnsche Zanggodinnen*, *even zoo beroemd*, *om de zuiverheid en braafheid van zijn hart*, *als om zijne verdiensten ten aanzien der Schoone Letteren*, van welke benoeming het diploma, door den beroemden Christiaan Godtlob Heyne, als President onderteekend, eerst na het overlijden van de Bosch aankwam.

Toen Koning Lodewijk, die hem reeds in 1807 tot Ridder der Hollandsche Orde van verdiensten of gelijk zij daarna genoemd werd der Unie had verheven, in 1808 het besluit tot oprigting van het Koninklijk Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten opvatte, werd hij door den Vorst onder de vier mannen benoemd[1] volgens wier uitgewerkte plan deze instelling werd ontworpen en tot stand gebragt. Natuurlijk werd hij ook zelf bij de eerste benoeming tot Lid gekozen, en nog dat zelfde jaar tot Voorzitter van de Tweede klasse benoemd. Reeds in 1798 was hij van Staatswege aangesteld tot Curator der Hoogeschool te Leiden. Bij de aanvaarding van deze betrekking nam hij zich voor, onderscheidene onregtvaardigheden, die ten gevolge van de omwenteling van 1795 begaan waren, te herstellen, en men mag zeggen dat hij in vele opzigten daarin geslaagd is, onder anderen door de in 1795 afgezette Hoogleeraren Adriaan Kluit, Carolus Boers en Jan Luzac in hunne posten te doen herstellen. Hij heeft den post van Curator dan ook altijd hoog gewaardeerd, en bleef dien behouden tot zijnen dood toe, den 1sten Junij 1811 voorgevallen.

De Bosch was zachtzinnig, minzaam en openhartig, en afkeerig van achterhoudendheid en veinzerij; terwijl zijn vredelievend karakter, bij de minste verkoeling van vriendschap tusschen anderen, of tusschen hem en zijne vrienden, hem niet deed rusten, voor dat de onderlinge toegenegenheid hersteld was. Steeds behield hij eenen dankbaren eerbied voor zijne vroegere begunstigers. Hij bezat eene bijzondere hoogachting voor de Geopenbaarde Godsdienst, inzonderheid voor de gewigtigste waarheden des Christendoms, welke op ons hart, in leven en sterven, eenen vertroostenden invloed hebben.

Eene schoone Lofrede op de Bosch werd in de openbare vergadering der derde klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut gehouden door zijnen leerling en vriend den Amsterdamschen

(1) De drie anderen waren Jean Henri van Swinden, Martinus van Marum en Martinus Stuart.

Hoogleeraar David Johannes van Lennep, welke ook het licht ziet onder den titel van:

Memoria Hieronimi de Bosch, *Instituti regii Belgicii quondam Socii*, *rite celebrata in publico classis tertiae consessu*. Amstel. 1817. 4°.

Het portret van de Bosch, gegraveerd door Reinier Vinkeles, komt voor in 8° in de *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XLIV. en in 4° voor de uitgave der *Poëmata* van de Bosch.

De Dichter Johannes Lublink *de Jonge* vervaardigde het volgende bijschrift op hem:

Geleerdheid, Menschenmin en echte vriendentrouw,
Een waardig drietal, uit den schoot der Deugd geboren,
Verschilden onderling, zoo 't ooit gebeuren zou,
Welk Edel stervling haar tot Broeder was beschoren;
Toen, tot haar aller vreugd, die zusterlijke twist
Werd door de Waarheid, voor haar' vriend de Bosch beslist.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, Pars VIII. pag. 370-373; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVIII. bl. 168; D. XXXIII. bl. 290, D. XLIV. bl. 212 en 213; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1806, D. II. bl. 70, 1807, D. I. bl. 129, 1811. D. I. bl. 354. D. II. bl. 2, 98, 149-151, 193-200, 211-215, 225 en 226, 1818. D. I. bl. 180-184, 1819, D. I. bl. 168-170; te Water, *Aanspr. in de Jaarl. Algem. Verg. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leyden den* 3*den van Hooimaand* 1811, bl. 16-34; *Galerie des Contemp.;* Hoefft, *Parnasus Latino Belgic.*, pag. 238; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. II. bl. 513, 547 en 548, 551-554, 565; Hofman Peerlkamp, *de Poetis Latin. Neerl.*, pag. 541-553; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 37, 92, A bl. 208 en 209; *Biogr. Nation.;* M. Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.*, D. II. bl. 34-36; van Lennep, *Illustr. Amstel. Athen. Memorabilia*, pag. 178, 241 et 242; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Biogr. Univers.;* Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 312 noot, 391; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl. en Zeel.*, *Utr. en Gelderl.*, D. II. bl. 127 en 128 in noot, 129 noot, 130, 151-155.

[Bernardus de Bosch]

BOSCH (BERNARDUS DE), een broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 31sten Augustus 1742, bragt, als naamgenoot en lieveling, zijne kinder- en jongelingsjaren meest door ten huize van zijnen oom den bovenvermelden Bernardus de Bosch, bij wien hij ook woonde, nadat bij de Latijnsche scholen verlaten had, en ten wiens huize hij verkeering kreeg met de beste Letterkundigen van dien tijd, terwijl zijn grootvader, vader en oom, den mede reeds gemelde Johannes de Bosch, den gevoeligen jongeling smaak voor en kennis van Schilder-, Teekenen Prentkunst inboezemden. Zijne hoofdliefhebberij werd alzoo

de kunst, ofschoon de Letteroefeningen ook niet door hem veronachtzaamd werden. Hierdoor toch was het dat hij de voedstervader en verzorger werd van P i e t e r N i e u w l a n d en dien uitstekenden man, door gulhartige vergunning van inwoning en leiding, eene geleerde opvoeding bezorgde, in welk opzigt Nederland, ja de geheele geleerde wereld groote verpligting aan den edelaardigen d e B o s c h heeft. Aan die liefde tot de Schoone Kunsten en tot de Letteren, welke d e B o s c h bezielde, had men menige Verhandeling te danken, door hem in onderscheidene Letterkundige Genootschappen voorgedragen, welke allen zoo door netheid en zuiverheid van stijl, als door keurigheid van uitdrukking, deftigheid van voordragt, en gewigt van wel te pas gebragte zaken en bewijzen, de kieschte Letterkundigen behaagden; terwijl hij zelf, in deze uitspanningen Kunst en Letteren zusterlijk vereenigende, liefst zulke onderwerpen behandelde, die tot de Kunst bepaaldelijk betrekking hadden, als J a n v a n d e r H e i d e n; J a n L u i k e n; P e t r u s P a u l u s R u b b e n s; J a c o b d e W i t; G e r a r d d e L a i r e s s e; J a n P u n t; *de Goede smaak; De beminnaar*, *de bevoegde Kunstregter; Vergelijking tusschen de Italiaansche en Vaderlandsche Schilderscholen*, en *De verscheidenheid der Kunst-voorstellingen bij Nederlandsche Meesters*. Die zelfde netheid en keurigheid, in zijne Redevoeringen zigtbaar, blonk inzonderheid uit in zijne uitstekende en zeldzame verzameling van Schilderijen, Teekeningen en Prenten.

Het karakter van d e B o s c h was zacht, minzaam, gul en opregt; de deftigheid met vriendelijkheid waren in den geheelen man zigtbaar, iets innemends en belangrijks vermeesterde de harten, zoo ras men hem zag, terwijl bij altijd achting en eerbied bij meerder verkeer achterliet. Met raad en daad stond hij ieder bij, vooral den Kunstenaar. De oude Meesters vereerde hij zeer hoog, en deed onpartijdig hulde aan levende en jeugdige Kunstenaars, zijne nagelatene verzameling bewees het ontegenzeggelijk. Zijn huis stond voor de laatsten altijd open, en hij, wien de kunst ter harte ging, werd hartelijk ontvangen, en werd bij en met hem in die edele kunstdrift ontstoken, die het leven van zijn leven uitmaakte.

Afzonderlijk gedrukt bestaat er van zijne hand:

Redevoering en Verslag, *bij gelegenheid van de eerste prijsuitdeeling*, *door de Maatschappij der Teekenkunst*. Amst. 1807. 8°.

Hij overleed den 30sten Julij 1816 en liet bij zijne echtgenoote, C h r i s t i n a d e V r i e s, geene kinderen na.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r, D. XXVIII. bl. 168; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1817, D. I. bl. 51-54; S t u a r t, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl. voor het jaar* 1861, St. III. bl. 149; B l a u p o t t e n C a t e, *Geschied. der Doopsqez. in Holl.*, *Zeel.*, *Utr. en Gelderl.*, D. II. bl. 130, 155, uit famieliepapïeren aangevuld.

[Goris of Gregorius de Bosch]

BOSCH (GORIS of GREGORIUS DE), een broeder van de beide voorgaande, geboren in 1751 te Amsterdam, waar hij geplaatst was bij de Stads-Wisselbank, was een man van geest en smaak

en met innige liefde bezield voor Wetenschappen en Letteren, waarin hij dan ook bijzonder ervaren was, doch zijne nederigheid wederhield hem, em, hoe ook door zijne geletterde vrienden, onder welke de groote Wyttenbach, daartoe aangezocht, iets van zijnen arbeid in het licht te zenden. Hij overleed ongehuwd in 1804.

Zijn meeste vermaak vond hij in de hoeken, waarvan hij eene bij uitstek fraaije verzameling bezat. Vrolijk en gezellig van aard, was zijn gezelschap zeer gezocht, en hij werd door ieder, die hem kende, bewonderd om zijn sterk geheugen, naïviteit en goedhartigheid.

De familie de Bosch is met eenen Jeronimo de Bosch, die in 1836 ongehuwd overleed, uitgestorven, waardoor de Hoogleeraar Mr. J. de Bosch Kemper, wiens moeder Christina de Vries, eene dochter was van Gerrit de Vries en van Catharina de Bosch, zuster van den Latijnschen Dichter Jeronimo de Bosch, thans de eenige is die, bij zijnen geslachtsnaam Kemper, dien van de Bosch voert.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1817, D. I. bl. 52, uit familiepapieren aangevuld.

[Philippe du Bosch]

BOSCH (PHILIPPE DU), Heer van Maasdam enz., zoon van Jan du Bosch en van Anna van Dorp, Ambachtsvrouw van Maasdam, geboren te Aalst in Vlaanderen, uit een oud adellijk geslacht, was meermalen Schepen in zijne gehoorteplaats, werd naderhand tot Edelman van het Huis der Aartshertogen Albert en Isabella verheven, teekende in 1577 de Unie van Brussel en werd in 1618 tot Ridder geslagen.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel des Jaars* 1577, bl. 199 en 200; de zelfde, *Bijvoegs. en Verhet. op de Unie van Brussel* 1577, bl. 35.

[Cornelis van den Bosch]

BOSCH (CORNELIS VAN DEN), geboren te 's Hertogenbosch omstreeks 1510, was een Plaatsnijder, die blijkens eenige prenten, door hem te Rome vervaardigd, reeds in jeugdigen leeftijd Italië bezocht heeft.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Lodewijk Jansz. van den Bosch]

BOSCH (LODEWIJK JANSZ. VAN DEN), misschien wel een broeder of zoon van den voorgaande, geboren te 's Hertogenbosch in de zestiende eeuw, schilderde zeer fraai fruiten en bloemen, die hij veeltijds als in een glas met water staande verbeeldde. Veel tijd, geduld en oplettendheid besteedde hij aan zijne tafereelen, zoodat alles de natuur zelve scheen te zijn; ook maalde hij den daauw ongemeen aardig op zijne bloemen en kruiden, en bragt er eenige torretjes, vliegjes, en dergelijk gedierte bij.

Zie van Mander, *Leven der Sohild.*, D. I. bl. 99; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 827; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Jan van den Bosch]

BOSCH (JAN VAN DEN), een Burger van Haarlem, die zich in het beleg van 1573 bijzonder onderscheiden had, was daarom een der zeven en vijftig burgers, die van het pardon des Hertogs van Alva waren uitgesloten, en een der zes van hen, welke dadelijk werden ter dood gebragt.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B VI. bl. 443 (325).

[Jan of Johan van den Bosch]

BOSCH (JAN of JOHAN VAN DEN), was in Augustus 1620 als Ingenieur geplaatst bij het leger, hetwelk onder Prins Maurits bij Wezel was bijeen getrokken en bevond zich bij de belegering van Grol onder Frederik Hendrik, van 19 Julij tot 9 Augustus 1627. Hij bewees als Kapitein-Ingenieur vele diensten bij de belegering van 's Hertogenbosch onder Frederik Hendrik in 1629. Onder zijne leiding werd den 19den Julij het fort St. Anthonie vermeesterd, waartoe den 23sten Mei reeds door hem de loopgraven geopend waren.

Den 4den Junij 1632 stelde Frederik Hendrik hem, in het leger bij Venlo, aan tot Luitenant-Generaal der Artillerie, in welke betrekking hij den 14den December van dat jaar, door den Raad van State bevestigd werd.

Van 1638 tot 1641 werd hij vermeld onder de deskundigen die aan Hun Hoog Mogenden berigtten omtrent het verzoek van Balthazar Floriszen van Berekenrode, ‘om als ordinaris Landtmeter ende Caertemaecker van de Generaliteyt te worden aangesteld.’ Hij moet in het laatstgemelde jaar overleden zijn, want den 31sten December van dat jaar werd Daniel de St. André in zijne plaats tot Luitenant-Generaal aangesteld.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, bl. 425, 443, 449; Bodel Nijenhuis, *Over de Landm. en Kaarten-grav. Floris Balthasar en zijne zonen*, overgedrukt uit *het Instituut* enz. 1845, N° 4 bl. 44; van Sypesteyn, *Bijdr. tot de Geschied. van het Nederl. Artillerie-korps*, medegedeeld in *de Militaire Spectator* 1849, bl. 502.

[Jacob van den Bosch]

BOSCH (JACOB VAN DEN), geboren te Amsterdam in 1636, schilderde zeer natuurlijk allerhande soort van smakelijk zomerooft, dat de snoeplustige doet watertanden. Hij overleed in 1676.

Zie Houbraken, *Schoub. der Nederl. Konsts.*, D. III. bl. 78; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univers*.

[Johannes van den Bosch]

BOSCH (JOHANNES VAN DEN) of VAN DEN Bos, Bestuurder van de Lombard of Bank van Leening en Koopman te Leeuwarden, zond in 1770 in het licht:

De Heeren Stadhouderen van Vriesland, *zedert den jare* 800 *volgens Hoogst derzelver Successie*, *Kortelijk beschreven etc*. Leeuw. bij Abr. Ferwerda en G. Tresling in folio, een werk, dat, zoo ten aanzien van de daar bijgevoegde portretten als met betrekking tot beschrijving, volkomen aan elkander in wanschapene

slechtheid gelijk is. Een liefhebber der Vaderlandsche Geschiedenissen zal er te vergeefs iets nieuws in zoeken.

Ook bestaat er van hem:

Naauwkeurige beschrijving der Doorlugtige Heeren, *Graven en Prinsen van Oranje-Nassau*, *beginnende met den jare* 682 *tot* 1779, met 28 Portretten, folio.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl 42.

[Pieter van den Bosch]

BOSCH (PIETER VAN DEN), geboren te Amsterdam, oefende zich aan het Athenaeum zijner geboorteplaats in de Godgeleerdheid, doch ging in 1755 tot de broederschap der Remonstranten over en werd, na volbragte studie, in 1757 Predikant te Zegwaart en Soetermeer; werd vervolgens in 1760 te Oude Wetering, in 1765 te Zwammerdam en in 1769 te Leiden beroepen, waar hij in 1783 wegens aanhoudende verzwakking, zijn emeritaat verzocht en verkreeg. Hij was een man van geleerdheid en smaak, een ijverig medearbeider aan de voortreffelijke *Algemeene Oefenschool* en schrijver of vertaler van onderscheidene andere nuttige en wetenschappelijke werken, en ook als dichter, hoewel niet beroemd, echter geenzins onvoordeelig bekend. Van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde was hij een waardig en werkzaam lid, zoo als onder anderen blijkt uit de werken dier Maatschappij, waarin van zijne hand voorkomen:

De Twaalfde der Olympische Lierzangen van Pindarus (in dichtmaat) *nagevolgd*.

De ware dichtkunst altijd eenvoudig (in dichtmaat).

en eene vertaling van H. de Bosch *responsio ad quaestionam: quidnum est: quod in laudatione requiritur*? onder den titel:

Antwoord op de Prijsvraag, *welke zijn de vereischte van eene Lofreden*?

Nog bestaat er van zijne hand:

Beschrijving der plegtigheden bij het tweede Eeuwfeest van de Leydsche Akademie, Leyd. 1775 8°. met pl.

Feestrede van Hieronymus David Gaubius, *bij den heuglyke aanvang der Derde Eeuw van Hollands Hoogeschool te Leyden*, *den agsten van Sprokkelmaand des jaars* 1774. *In de St. Pieterskerk op openbaer gezag uitgesproken*, *toen hij ten derdemale als Rector Magnificus afging. Uit het Latijn vertaald door* Pieter van den Bosch, Leid. 1775.

Deerlijk was het einde van deze kundigen, braven en verdienstelijken man. Na van zijnen post als Predikant ontslagen te zijn, sleet hij zijne oude dagen in stille rust op het dorp Soetermeer. In de onrustige tijden vóór het jaar 1787 werd hij, die de zaak der Patriotten was toegedaan gebragt, op de *Lijst van veertig Vaderlandsche Medeburgeren om daaruit te benoemen een getal van vijfentwintig Personen als Nationale Geconstitueerden tot de zaak der onderhandelingen te Parijs*. Het gemeen, hierom op hem verbitterd, mishandelde hem, zoodra de omwenteling van genoemd jaar had plaats gehad, op eene wreede

wijze; om de handen zijner moordenaars te ontkomen, verborg hij zich eerst met zijne vrouw in de snijding tusschen twee huizen, blootgesteld aan eenen zwaren regen met donder vergezeld; het gezigt der voorbijtrekkende Pruissen beangstigde hem dermate, dat hij zijne schuilplaats verliet, in het water sprong en oogenblikkelijk verdronk. Zijn lijk werd vervolgens de prooi van het gepeupel, hetwelk daarmede allerlei baldadigheden bedreef. Vijf dagen lang bleef het in eenen staat van bespotting liggen, tot twee geregtsdienaars een touw er om heen sloegen, het in het water wierpen, en, als een kreng achter aan eene schuit gebonden, naar het kerkhof sleepten en zonder kist in eenen kuil smeten. Na deze schandelijke en gruwelijke mishandeling moest zijne ongelukkige weduwe nog op last van den Baljuw vijftig dukaten aan den bode betalen.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r D. XV. bl. 110, D. XX. bl. 408-414; W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Woordenb. der Ned. Dicht.;* T i d e m a n , *de Remonstrantsche Broederschap* bl. 88, 119, 163, 178, 374.

[Iman Jakob van den Bosch]

BOSCH (IMAN JAKOB VAN DEN), geboren te Tholen, den 6den Februarij 1731, werd in zijne jeugd opgeleid tot Heelmeester, en om daartoe bekwaam te worden, begaf hij zich eerst te 's Gravenhage en daarna te Dordrecht bij bekwame mannen in dat vak. Met alle vlijt zich daar geoefend hebbende, veranderde hij op twintigjarigen leeftijd van besluit, en nam voor zich op de Geneeskunde toe te leggen. Diensvolgens ging hij naar de Hoogeschool te Leiden, waar hij door zijn naarstig studeren en zijne aangeboren gaven de hoogachting der Hoogleeraren in die Wetenschap verwierf, en bijzonder in de vriendschap van den beroemden P e t r u s M u s s c h e n b r o e k deelde.

Hij vestigde zich als Geneesheer eerst te Sommelsdijk, daarna te 's Gravenhage, waar hij eene uitgebreide praktijk had; terwijl hij zich bijzonder toelegde op eene vlijtige nasporing van den aard, loop en toevallen van de zoo vernielende pokjes of kinderziekte, en om een tegengift te zoeken, krachtig genoeg, om het sloopvergif aan deze ziekte eigenaardig, te bedwingen en al haar geweld te benemen. Zoodanig arcanum, hetwelk de kracht had van eene prompte genezing, zelfs van de ergste zamenvloeijende, ja zelfs van de zwarte pokken te bewerken, dacht v a n d e n B o s c h gevonden te hebben. Dat dit zijn middel ook in vele gevallen van eenen gewenschten uitslag is geweest, blijkt uit de getuigenis van voorname mannen, waaronder men telt de beroemde geneesheeren: J o b B a s t e r te Zierikzee, J. d e M a n te Nijmegen; J. d e B o i s H o o l e w e r f f te Alkmaar en vele anderen; alsmede de onwraakbare getuigschriften, te vinden in het *Bericht wegens eene verbeterde geneeswijze der Kinderziekte* enz. en *in de Genees- Natuur- en Huishoudkundige Jaarboeken*, D. IV. voor 1786.

Evenwel sprak hij van deze uitvinding altijd op eene zeer nederige wijze, zeggende: ‘alles is eenvoudig, den door anderen aange-

wezen weg heb ik gevolgd, en wat ik gedaan heb kunnen anderen ook doen.' Gewis hij was geen grootspreker en hoezeer anderen er mede mogen gespot hebben, vijfhonderd proeven hebben getoond, dat zij zeker ging. Hij kon evenwel niet besluiten, zijne wijze van behandeling aan het papier toe te vertrouwen, en zij zou zeker zijn verloren gegaan, indien niet de beroemde Johannes Florentius Martinet op zekeren morgen bij hem, die toen krank te bed lag, was gekomen en ten sterkste bij hem aangedrongen had, om zoodra hij hersteld zou zijn, het middel op te teekenen en verzegeld ter bewaring in zijn bureau weg te leggen, zoo als ook nog dien eigen dag geschiedde.

Van zijne hand heeft men:

Historia constitutionis epidemiae verminosae, *quae annis* 1760-1763 *per insulam Overflakkée grassata fuit* etc. L.B. 1769. 8°.

Proeve over de voorbehoeding der kinderpokjes en de middelen, *die deze schadelijke ziekte zouden kunnen voorkomen*, Leid. 1770. 8°.

Natuur- en geschiedkundige vèrhandeling over de oorzaken, *voorbehoedmiddelen en geneeswijze der ziekte in ons vaderland*, Amst. 1778 welke door de Hollandsche maatschappij der wetenschappen te Haarlem met goud bekroond is.

Verhandeling over de waren aard der kinderpokjes en derzelver gemakkelijke en zekere genezing, Rott. 1791, welke verhandeling na zijnen dood eerst is in het licht gekomen, daar van den Bosch reeds den 27sten Mei 1788 overleden was. Het jaar te voren heerschte er te 's Gravenhage eene zware epidemie, duch daarbij verloor van den Bosch geen enkelen zijner poklijders. Na 40 jaren tijdsverloop heeft de *Algemeene Konst en Letterbode* van 29 Julij 1831 N°. 30 weder de geneeswijze van van den Bosch herinnerd, omdat zij, bij het algemeen worden der koepokinënting onverdiend in vergetelheid was geraakt, en daardoor het belangrijke van de uitgave dezer verhandeling erkend.

Doch reeds vroeger waren ook de verdiensten van van den Bosch, door onderscheidene zoo binnen- als buitenlandsche Maatschappijen gehuldigd, hij toch was Lid van de Keizerlijke Akademie der Natuuronderzoekeren; van het Keurvorstelijk Instituut te Göttingen; van de Keurmentzische Akademie der Fraaije Wetenschappen te Erfurt; van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, en van het provinciaal Utrechtsch genootschap van Kunsten en Wetenschappen, Correspondent van de Geneeskundige Akademie te Parijs, en van het Bataviasche Genootschap; mitsgaders Oprigter, Directeur en Secretaris van de Natuur- en Geneeskundige Correspondentie Societeit te 's Gravenhage.

Van den Bosch liet bij zijne echtgenoote Sara Barbara Cornelia Kolff, 3 zonen en 8 dochters na, zijne zonen waren Gualtherus Jacob van den Bosch, Cornelis Jacob van den Bosch, die beide hier volgen, en Eliza van den Bosch.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. II. bl. 232; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken; Almanak voor Jonge Heeren en Juffers*, 1791, bl. 90; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Stuart, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 411; *Algem. Konst- en Letterb.* 1831 D. II. bl. 65-68, 1836 D. II. bl. 215; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*, uit familiepapieren aangevuld.

[Reijer van den Bosch]

BOSCH (REIJER VAN DEN), zoon van Johannes van den Bosch Predikant te Middelharnis en van Anna Overgaauw, geboren te Delft den 15den Mei 1748, twee maanden na het overlijden zijns vaders, legde zich te Leiden op de Regtsgeleerdheid toe, en vestigde zich na volbragte studie als Advokaat in zijne geboorteplaats. In de onrustige tijden vóór het jaar 1787 de zaak der Patriotten toegedaan, bevond hij zich in het begin van dat jaar op de *Lijst van veertig Vaderlandsche Medeburgeren om daaruit te benoemen een getal van vijfentwintig Personen*, *als Nationale Geconstitueerden tot de zaak der onderhandelingen te Parijs*, daarna was hij een der Geconstitueerden uit het ligchaam der burgerij, en werd later tot Lid der Regering te Delft gekozen. Na de omwenteling van 1787 het Vaderland hebbende verlaten, vestigde hij zich te Brussel, waar hij drie jaren verbleef, na welken tijd hij, buiten eenige betrekking te Nijmegen woonde. Die stad in 1795, uit vrees voor een bombardement verlaten hebbende, begaf hij zich naar Kampen en van daar in 1796 naar Haarlem. Aldaar in 1797 tot lid der Provinciale Staten van Holland gekozen, vestigde hij zich te 's Gravenhage, doch gedurende zijn verblijf aldaar tot lid van de Rekenkamer benoemd, vertrok hij als President van dat ligchaam, in 1808 naar Utrecht, om het hof te volgen; telkens herkozen, bekleedde hij die betrekking tot in 1810. Als lid van het Hof van Rekeningen, volgde hij tot in 1813 de verplaatsing van het Hof van Utrecht naar Amsterdam, en zette zich in Mei 1814 met der woon te Voorburg neder, waar hij zijn leven eindigde den 25sten Augustus 1823; bij zijne echtgenoote Cornelia Maria Kellerman, nalatende 2 zonen en 3 dochters. Zijne zonen waren Engelbert Batavus van den Bosch, die hieronder volgt en Mr. Jan Anthonij Kallenberg van den Bosch, geboren te Nijmegen den 1sten November 1790, overleden te 's Gravenbage den 8sten Februarij 1823, als eerste Klerk bij de Algemeene Rekenkamer.

Zijn wapen bestond in een schild van goud, met eenen hartekop en drie liggende halve manen, staande twee en drie, alles van zilver.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XI. bl. 203, D. XV. bl. 110, D. XVI. bl. 184, 206, D. XXII. bl. 212, D. XXXV bl. 235, D. XXXIX. bl. 8, D. XLIV. bl. 307, uit familie-papieren aangevuld.

[Antonie van den Bosch]

BOSCH (ANTONIE VAN DEN), geboren te Nijmegen, in December 1763, legde de gronden der kunst op de Stads Teeken-Akademie te Amsterdam. Vervolgens arbeidde hij als Landschapschilder, in de toen bloeijenden behangselfabriek van Troost

van Groenendaele. Daar dit werk door verandering der mode, in verval geraakte, en van den Bosch, als echtgenoot en vader, voor een bestendig bestaan moest zorgen, legde hij zich bijzonder toe op het geven van onderwijs in de Teekenkunst. Tot het schilderen met olieverw, bleef hem nu weinig tijds over, doch met ijver maakte hij van de uren, welke ter zijner beschikking stonden, gebruik, om beelden, landschappen en buurtgezigtjes, zoo gekleurd als ongekleurd, te teekenen. Ook heeft hij een aantal platen, van onderscheidene grootte, in de *aqua tinta* manier vervaardigd en geëtst; twee *Gezigten op het oude Stadhuis van Amsterdam*, naar den beroem de Saenredam, kunnen tot schoone proeven daarvan verstrekken.

Als Tooneelschilder worden zijne verdiensten geroemd, en er bestaat van hem een werkje, met kleine zinnebeeldige teekeningen en vignetten, door hem zelven aardig uitgedacht.

Hij was een der Bestuurderen van het met lof bekende Teekengenootschap: *Kunst zij ons doel* te Amsterdam, bij hetwelk hij in 1818 eenen gouden medaille behaald had. Hij overleed in Januarij 1838.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1818. D. II. bl. 79, 1819 D. II. bl. 383; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.* D. III. bl. 109-111; Immerzeel, *Levens en werken der Kunstschild. en Schilder*.

[Gualtherus Jacob Bosch]

BOSCH (GUALTHERUS JACOB), oudste zoon van Iman Jacob van den Bosch en van Sara Barbara Cornelia Kolff, geboren te Sommelsdijk den 12 Mei 1767, werd van zijn twaalfde jaar tot den zeehandel opgeleid en bevlijtigde zich ook, om grondige kennis te verkrijgen van alles, wat op dit vak betrekking heeft, met dat gelukkig gevolg, dat hij, toen zijn waardige vader bij diens overlijden eene weduwe met elf kinderen naliet, hij gedeeltelijk de vaderplaats bezetten kon en den zijnen ten steun en raadsman verstrekken. Hij wijdde dan ook daaraan zijne jeugdige krachten in eenen tijd, waarin aller hartstogten in beweging gebragt werden, en die woelingen een aanvang namen, welke Europa op hare grondvesten hebben geschokt. Hij onthield zich zoo veel mogelijk van alles wat op de staatkundige gebeurtenissen betrekking had, en wij zouden bijna niet meer weten tot welke partij hij destijds behoorde, zoo hij zich in 1793 niet eenigzins had doen kennen. Van Boetzelaers heldhaftige verdediging van de Willemstad had de voorstanders van het Stadhouderlijk huis verblijd. Van onderscheidene zijden werd den dapperen, die Neêrlands krijgsroem hadden opgehouden, ververschingen en geld gezonden. Ook te Rotterdam vormde zich eene commissie, onder den naam van: *de Vrienden*. Van deze was van den Bosch Secretaris, en gaf, als zoodanig, van hare verrigtingen een vrij uitvoerig verslag in het licht. Overigens leefde hij voor de zijnen, en huwde in 1796 met Margaretha Sara van der Meulen. Bij haar verwekte ook hij elf kinderen, van welke er bij zijn overlijden nog zes in leven waren.

Vonden de kinderpokjes eenen magtigen bestrijder in den vader van v a n d e n B o s c h , hij zelve nam, ofschoon geen geneeskundige zijnde, in tegendeel de koepok-inenting in bescherming. De eerste kinderen, in Holland gevaccineerd, waren die van zijnen tuinman te Rotterdam; toen de ontwikkeling in alles bleek overeen te komen met J e n n e r s opgave, werden daaruit zijne drie oudste kinderen in 1800 mede ingeënt.

Hoe talrijker zijn gezin werd, des te meer wenschte hij buiten aanraking met staatkundige bemoeijingen te blijven. Dit viel intusschen hoe langer hoe moeijelijker in eenen tijd, in welke, bij de in beweging gebragte hartstogten, alle onzijdigheid strafbaar gerekend werd. Naar gelang de Fransche overheersching toenam, vermeerderde ook zijn verlangen, om vrij man te blijven, en den vreemde van de gelegenheid te berooven, om over zijn persoon te beschikken. In 1803 bood zich daartoe eene gunstige gelegenheid aan. De Deensche Consul te Rotterdam, A m a l r y , was door zijne hooge jaren niet meer in staat zijne functiën naar behooren waar te nemen. De Minister des Konings van Denemarken droeg met 1804 de waarneming van het Consulaat aan v a n d e n B o s c h op; de Vorst bekrachtigde die verkiezing, en, toen in April 1805 de jonge A m a l r y tot Consnl werd aangesteld, werd v a n d e n B o s c h door C h r i s t i a a n VII, ter vergelding van zijne belangeloosheid en veelvuldige diensten, gedurende den korten tijd, dien hij als waarnemend Consul werkzaam geweest was, op eene zeer vereerende wijze, benoemd tot Zijne Majesteits Agent te Rotterdam met den rang van werkelijk Commercieraad. Dus had hij het begeerde, eene buitenlandsche betrekking, welke hem tegen Frank rijk beveiligde. Uit dien hoofde stelde hij dan ook prijs op deze eeretitels, en maakte daarvan gebruik, wanneer deze hem als schild konden dienen. Hij verdiende die echter ook, want hij had Denemarken aan zich verpligt. Als Hollandsch zeehandelaar een vriend van orde zijnde, hinderde het hem, toen hij de waarneming van het consulaat aanvaardde, dat er geenerlei rigtsnoer bestond, waarnaar men zich in voorkomende gevallen gedragen kon. Alles lag verspreid in Edicten, Instructiën, Plakkaten, Aanschrijvingen enz. Hij getroostte zich daarom den onaangenamen arbeid, van deze stukken van 1761 af te doorlezen en daaruit een geheel te vervaardigen onder den titel van: *Pligten en regten van den Deenschen Consul*, hetwelk reeds in Junij 1804, door die regering, aan welke hij het had toegezonden, met hoogen lof werd vereerd, en na eenige kleine wijzigingen, ten algemeenen rigtsnoer gesteld.

Frankrijks gedurig toenemend geweld bragt intusschen aan den Nederlandschen zeehandel eene hartwonde toe. Kort was de verademing geweest, welke de vrede van Amiens had te weeg gebragt. N a p o l e o n s continentaal stelsel deed velen alle herleving van dien handel onmogelijk achten, zoo lang die man des gewelds aan het hoofd stond. Onderscheidene handelhuizen besloten dus hunne kapitalen op eene andere wijze te beleggen, en onder deze was ook

dat, waarvan v a n d e n B o s c h medelid was. In 1809 bood zich daartoe eene gelegenheid aan door den verkoop der schorren, uit welke sedert de Wilhelmina polder in Zuid-Beveland is bedijkt. Door de geïntresseerden in deze onderneming daartoe uitgenoodigd, verliet hij in 1813 Rotterdam, nam zijn verblijf te Goes, als meer in de nabijheid des polders, en vond nu aldaar, in het beheer en de bebouwing van deze uitgebreide landbezitting, gedurende 23 jaren, eene even overvloedige als voor de maatschappij nuttige bezigheid. Ofschoon 's mans levensloop zich dus door geene groote lotverwisselingen kenmerkte, zal evenwel ieder, die v a n d e n B o s c h als Handelaar en als Landhuishoudkundige meer van nabij beschouwt, moeten erkennen, dat hij geen gewoon mensch was. Als Handelaar had hij in 1804 aan de Rotterdamsche Kamer van Koophandel een uitvoerig vertoog ingeleverd: *Over den waren aard van den Bataafschen Koophandel en de vereischten tot deszelfs instandhouding als den voornamen grondslag van de nationale welvaart en de bron van deszelfs voortdurend vermogen*. Hij verklaarde zich daarin met nadruk tegen alle stremming, als het levensbeginsel des handels aantastende. Bij de komst van L o d e w i j k N a p o l e o n tot den troon van Holland verlangde de Kamer het onder het oog des nieuwen gebieders te brengen. V a n d e n B o s c h vertaalde het dus op haar verzoek, vermeerderde het met eene belangrijke inleiding, en alzoo werd het ingezonden. Toen men in 1810 N a p o l e o n zelve te Rotterdam verwachtte, werd hij nogmaals door die Kamer uitgenoodigd de belangen des handels en der stad te willen bepleiten. Hij stelde dien ten gevolge op eene uitgebreide *Memoire statistique sur la commerce et les fabriques de Rotterdam*, welke aan het bewind werd ingeleverd, en naderhand aan den Schrijver van het *Tableau de Rotterdam* belangrijke bouwstoffen verschafte, welke hij heeft weten op prijs te stellen en te gebruiken.

In 1807 had de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem gevraagd: '*Voor welke uitbreiding is de handel tusschen ons Vaderland en de kust van Afrika, gerekend van Kaap Palmas tot de rivier de Volte en de Juida vatbaar?* Men vorderde bij de beantwoording, behalve getuigschriften ook *locale proeven*, welken niet wel geleverd konden worden. V a n d e n B o s c h zond nogthans eene verhandeling in, welke, wegens gemis van hetgeen niet te leveren was, onbekroond bleef, doch evenwel als zeer belangrijk beschouwd kan worden. De Koloniaalraad P. v a n I J z e n d o o r n , die in zijn geschrift *de Goudkust*, volgens zijne eigene erkentenis, vrij wat daaruit heeft overgenomen, geeft haar bij berhaling den verdienden lof; en de steller zelf maakte niet lang daarna, doch zonder zich te noemen, een ander gedeelte daarvan publiek in zijne

Tafereelen van West-Afrika, *gemeenzaamst bij ons bekend onder den naam van de Kust van Guinea een bijdrage tot de geschiedenis der menschheid*, te Rotterdam 1815 8°, welke

eigenlijk gerigt waren tegen de voorstanders van den slavenhandel, dien hij verfoeide.

V a n d e n B o s c h was, tijdens deze uitgave, geen handelaar meer, maar onvermoeid bezig in de bevordering van den bloei en den vooruitgang van den Wilhelmina polder, en het daarin verrijzende Wilhelmina-dorp. Dit laatste fraaije dorp is geheel aan hem zijn bestaan verschuldigd, en daarin heeft hij zich een schoon en duurzaam gedenkteeken opgerigt. Deze inrigting nam echter zijn hart niet geheel en al in, ofschoon zijn leven grootendeels aan haar was toegewijd. Elke inrigting, welke op de eene of andere wijze aan de ligchamelijke of zedelijke welvaart zijner natuurgenooten kon dienstbaar zijn, vond in v a n d e n B o s c h eenen warmen voorstander, ijverigen medewerker en belangeloozen ondersteuner. Zoo was hij voor het Zendeling-Genootschap een met beradenheid werkende Directeur. Hij was in de ruimste beteekenis menschenvriend. De Maatschappij *tot Nut van 't Algemeen* had aan hem een werkend lid, en vooral haar Departement Goes was hem veel verschuldigd. In vroegere jaren trad hij daarin ook meermalen als spreker op; zijne voorlezingen, steeds blijken leverende van vele en veelzijdige kundigheden, hadden altijd de strekking, om in den Departementalen kring het hoofddoel der Maatschappij te bevorderen, en waren doorgaans uit de bestaande omstandigheden ontleend. Zoo sprak hij in Augustus 1817, toen de vergadering juist inviel op het vierde eeuwgetij der gevierd wordende Goessche kermis, *over de jaarmarkten*, en maakte hij zijne hoorders op eene aangename wijze bekend met *den aard*, *den oorsprong*, *de geschiedenis*, *en den tegenwoordigen toestand der Nederlandsche jaarmarkten*. En toen hij in 1819 de eerste spreekbeurt met de jaarsverwisseling vervullen moest, handelde hij *over den tijd*, *deszelfs afmeting*, *berekeningen en aanwijzing*.

V a n d e n B o s c h gaf weinig uit, en hetgeen hij uitgaf zonder naam. Eene uitzondering maakte hierop het stukje over F. N a e r e b o u t , in de *Vaderlandsche Letteroefeningen* van 1812 N°. 10. ten gevolge van bijzondere omstandigheden. Anders arbeidde hij liefst in stilte. Eene zijner spreuken was: *Pourvu que le bien se fasse n'importe par qui* (Als het goede maar geschiedt, komt het er niet op aan door wien). Daarom hoorde men ook zoo zelden zijnen naam, wanneer er het een of ander goeds verrigt was, ofschoon men hem dikwerf het eerst had moeten noemen. Het is dus niet wel mogelijk, alles wat hij uitgaf te vermelden. Onder anderen evenwel was van zijne hand:

Iets over den oorsprong en de stichting van Goes in de *Goessche Courant* van 21 Nov. 1817.

De 400*sten verjaardag van het Charter*, *waarbij zij stedelijke regten had verkregen;* overgenomen onder anderen in de *Algemeene Konst- en Letterbode* van 19 Dec. 1817 N°. 53.

Iets over het droogmaken of bedijken van het Haarlemmermeer, in de *Goessche Courant* van 23 April 1819.

Lofrede op Frans Naerebout, *uitgesproken in de Vergadering van het Goessche Departement der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen, *den* 20*sten van Wintermaand* 1819, *met eenige opheldernde Aanteekeningen door een der Leden van hetzelve departement*. Goes, 1820, 8°.

In den huisselijken kring bij familiefeesten enz. maakte van den Bosch een eenvoudig maar roerend vers, waarin zijne edele en Christelijke beginselen het zuiverste uitkomen; want Christen was hij en Christelijke zin bestuurde zijne daden, en deed hem gelaten blijven bij vele smartelijke verliezen en ligchamelijk lijden.

Zijn stof rust in den Wilhelmina-polder te midden van die bevolking, welke hij als zijn huisgezin beschouwde.

De oudste zijner zonen Iman Gualtherus Jacob van den Bosch, geboren te Rotterdam in 1794, bekleedt eene eerste plaats onder de Landhuishoudkundigen van ons Vaderland. Behalve dat hij zich als zoodanig door eenige werken in dat vak heeft doen kennen is hij de stichter van eene fabriek van meekrapbereiding, voor Zeeland van het hoogste gewigt. De aldaar sinds ruim twee jaren bereide meekrap houdt de concurrentie met eere vol tegen de Fransche, die ons produkt reeds bijna geheel verdrongen had, ofschoon zij veel hooger in prijs stond dan de Zeeuwsche.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1836. D. II. bl. 210-217; uit familiepapieren aangevuld.

[Hubert van den Bosch]

BOSCH (HUBERT VAN DEN), zoon van Willem van den Bosch en Gerharda Hillegonda Nauta, geboren te Amsterdam den 7den Maart 1770, oefende zich in de Geneeskunde, eerst te Harderwijk en daarna te Utrecht, ter welker laatst gemelde plaatse hij reeds in 1792 eene verhandeling in het licht zond *over den aard en het nut van het Lamsvocht*(1), terwijl hij den 19den Maart 1794 tot Medicinae Doctor bevorderd werd, na het openlijk verdedigen van eene verhandeling *over het purperkleurig Vingerhoedenkruid*, *en het geneeskundig gebruik daarvan*, *door proeven en waarnemingen opgehelderd*(2).

Nu begon hij zijne geneeskundige loophaan te Wageningen, doch vestigde zich in het jaar 1803 te Rotterdam, waar hij den 9den Maart 1838 overleed, uit zijn eerste huwelijk met Henriëtta Digna Meyners twee dochters, en uit zijn tweede huwelijk met Maria Catharina van Ravesteyn nalatende eenen zoon.

Behalve kleinere geneeskundige opstellen in tijdschriften, heeft hij in het licht gezonden:

(1) *Dissertatio chemico-physiologica de naturâ et utilitate liquoris amnii.* Amstel. 1793, 4°.

(2) *Dissertatio inauguralis de Herbâ Digitali purpureâ ejusque usu medico*, *experimentis illustrato.* Traj. ad Rhen. 1794, 4°.

Geneeskundige waarnemingen over sommige onderwerpen der beoefenende geneeskunde. Rott. 1808, 8°.

Het voortdurend nut der Enting met Koepokstof tegen de nog heerschende vooroordeelen aan waarnemingen getoetst en gehandhaafd in eenen brief aan Dr. J.B. Crol te Dordrecht. Rott. 1808, 8°.

De kinderpokken, *welke voornamelijk in de jaren* 1816 *en* 1817 *zoo fel te Rotterdam geheerscht hebben*, *in verband beschouwd met de Enting der Koepokstof*, *en deze in derzelver waarde gehandhaafd*. Rott. 1818, 8°.

Waarnemingen omtrent het roodvonk of scharlakenziekte. Amst. 1824, 8°.

Geneeskundige waarnemingen uit den Veldtogt van Rusland, *uit het Fransch vertaald*, *met Geneeskundige waarnemingen en bijvoegingen*.

Van den Bosch was Lid der Plaatselijke Geneeskundige Commissie te Rotterdam, vervolgens Lid der Provineiale Commissie van Geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in Zuid-Holland, waarvan hij in de laatste jaren van zijn leven het Voorzitterschap bekleedde.

Ook beijverden zich onderscheidene geleerde Genootschappen en Maatschappijen om hem het Lidmaatschap aan te bieden, als in 1807 het Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen; in 1809 het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen; in 1814 de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, in 1817 het Genootschap ter bevordering der Heelkunde te Amsterdam; in 1830 de Societas Medica Bruxellensis; onder de zinspreuk: *Curam impendere Vero;* in 1834 het Bataafsch Genootschap van Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam, en Zijne Majesteit Koning Willem I benoemde hem in dat zelfde jaar tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1808, D. II. bl. 8-12, 1809, D. I. bl. 268, 1814, D. I. bl. 397, 1818, D. I. bl. 117-119, D. II. bl. 327, 1830, D. I. bl. 227, 1833, D. I. bl. 306 en 307, 1834, D. I. bl. 203, D. II. bl. 162, 1838, D. I. bl. 193 en 194, D. II. bl. 219; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* uit familiepapieren aangevuld.

[Cornelis Jacob van den Bosch]

BOSCH (CORNELIS JACOB VAN DEN), tweede zoon van Iwan Jacob van den Bosch, geboren te 's Gravenhage den 1sten Julij 1772, bezocht de Latijnsche school zijner geboorteplaats en ging later naar het Gymnasium te Lingen, om zich voor de Hoogeschool voor te bereiden. Daar zijnde overleed zijnen vader in 1788, waardoor hij genoodzaakt werd zijne Letteroefeningen te laten varen. Hij begaf zich in het zelfde jaar in 's lands zeedienst, en vertrok als Kadet in 1788 naar Oost-Indië. Aldaar tot Luitenant bevorderd zijnde, keerde hij in 1792 in het Vaderland terug, werd op de Schelde op een der kanonneerbooten geplaatst, om het doordringen der Franschen te beletten. Bij het beleg van Willemstad door hen gevangen genomen, werd hij wel

spoedig uitgewisseld, doch de krijgsdienst stond hem zoo zeer tegen, dat hij besloot zich op nieuw aan de studiën te wijden. Als leerling nam hij in 1793 dienst bij den Apothekar Olivier te Amsterdam; na drie jaren oefening in de artsenijmengkunde, vertrok hij naar Göttingen, legde zich aldaar op de genees- en vroedkunde toe, en werd in 1800 tot Doctor bevorderd. Bij zijne terugkomst van die Akademie ontving hij van zijnen broeder Gualtherus Jacob van den Bosch eene volledige verzameling van stukken betreffende de Koepok inenting, met den raad zich daardoor ingang te verschaffen. Hij gedroeg zich daarnaar, vestigde zich te Haarlem, en binnen het jaar vaccineerden ook zijne hevigste tegenstanders; die overwinning ontsloot hem eene eervolle uitgebreide praktijk.

Hij overleed den 22sten Mei 1812 en liet bij zijne echtgenoote Margaretha Christina Schneevoogt een zoon en vijf dochters na.

Uit familiepapieren bijeengebragt.

[Jan Graaf van den Bosch]

BOSCH (JAN GRAAF VAN DEN), zoon van Johannes van den Bosch en van Adriana Sönich, geboren den 2den Februarij 1780, te Herwijnen, waar zijn vader Geneesheer was, trad reeds in 1797 dus in zijn zeventiende jaar, als Luitenant bij het Corps der Genie, in militaire dienst, en vertrok in het jaar 1801, als Kapitein en Adjudant van den toenmaligen Gouverneur-Generaal, Mr. Pieter Gerardus van Overstraten, naar Oost-Indië. Hem werd door zijnen Chef opgedragen een plan van verdediging van Batavia te ontwerpen, en hij verdedigde zelfs eene der batterijen aldaar, tijdens de afsluiting van het eiland Java, door de Engelschen, het voorspel van de later gevolgde vermeestering. In 1804, tot Majoor verheven, werd hij Adjudant van den Gouverneur-Generaal Sieberg, en voerde den regter vleugel van het Nederlandsche leger aan, bij den aanval van genoemde hoofdstad, in 1806, door de Engelschen ondernomen. In het zelfde jaar en de twee volgende had hij het bevel over onderscheidene expeditiën tegen inlandsche Vorsten. De militaire bekwaamheid, waardoor hij zich onderscheidde, deed hem in 1807 den rang van Luitenant Kolonel en Adjudant Generaal van den Gouverneur-Generaal Wiese verwerven. Ten gevolge van oneenigheden tusschen hem en den Gouverneur-Generaal Herman Willem Daendels, ontving hij in Mei 1808, met toekenning van den rang van Kolonel, zijn eervol ontslag. Van dien tijd af tot op den 24sten November 1813 bleef hij buiten dienst, maar toen was hij de eerste, die den degen ontblootte om het Vaderland zijne onafhankelijkheid terug te geven. In zijnen vroegeren rang van Kolonel, als Adjudant bij den Generaal Kraijenhoff geplaatst, nam hij Utrecht in naam van den Prins van Oranje in bezit, en voerde het bevel over de troepen, die Naarden belegerden.

De kennis welke van den Bosch van de Indische zaken had opgedaan, gedurende zijn verblijf op Java, deed hem, omstreeks het einde van 1814 tot Directeur der militaire zaken over die aan

Nederland terug gekeerde bezittingen benoemen. Vijf maanden later werd hij tot Chef van den generalen staf aangesteld, bij den Generaal Constant de Villars, en bevond zich, toen de slag van Waterloo geleverd werd, bij zijnen Chef te Maastricht. In November 1816 werd van den Bosch tot Generaal-Majoor verheven en twee jaren later op nonactiviteit gesteld. In September 1823 tot Administrateur voor de zaken der militie en schutterij bij het Ministerie van Binnenlandsche zaken benoemd, bleef hij die betrekking onderscheidene jaren vervullen.

De jaren van rust, die hem na het jaar 1808 ten deel werden, besteedde bij op het loffelijkst ter zamenstelling van een werk, waarin hij zijne met groote vlijt verkregene kundigheden, omtrent onze bezittingen buiten Europa, bijzonder in Azië, heerlijk ten toon spreidde. Het zag het licht, onder den titel:

Nederlandsche bezittingen in Azie, *Amerika en Afrika*, *in derzelver toestand en aangelegenheid voor dat Rijk*, *Wijsgeerig*, *Staatkundig en Geograpisch beschouwd*, *met bijvoeging der noodige tabellen*, *en eenen Atlas nieuwe kaarten*. 's Grav. en Amst. 1818, 8°, en prijst zich niet slechts door belangrijkheid van inhoud, maar ook door keurigheid van taal en stijl en gepaste levendigheid van voordragt grootelijks aan.

In het zelfde jaar kwam nog een ander hoogst merkwaardig geschrift van hem te voorschijn, namelijk eene

Verhandeling over de mogelijkheid, *de beste wijze van invoering en de belangrijke voordeelen eener algemeene armeninrigting in het rijk der Nederlanden*, *door het vestigen eener landbouwende Kolonie in deszelfs Noordelijk gedeelte*.

Het is bekend, dat de menschlievende inrigtingen der Maatschappij van Weldadigheid hieraan haren oorsprong te danken hebben, aan welke de edele stichter, onder het werkzaam toezigt van Prins Frederik der Nederlanden, jaren achtereen, met onvermoeiden ijver zijne zorgen wijdde.

Met moeite scheurde hij zich van deze hartelijk geliefde instellingen los, toen hem, in het jaar 1828 door Koning Willem I eene zending als Commissaris-Generaal naar West-Indië werd opgedragen, waarin hij, binnen korten tijd, veel goeds tot stand bragt. Dan nog grootscher en belangrijker taak werd hem door den Vorst in het volgende jaar aanbevolen door zijne benoeming tot Gouverneur-Generaal onzer Oost-Indische bezittingen, welke hij vroeger met degen en pen had voorgestaan. Het mogt den kundigen en werkzamen man gebeuren, om den vijfjarigen Javaanschen oorlog, welke in de laatste maanden van het Bestuur van den Commissaris-Generaal du Bus de Gisignies reeds ten einde spoedde, onder zijn bestuur, door wijsheid en krachtbetoon geheel uit te dooven en tot een roemrijk en gezegend besluit te zien brengen; en hij maakte van deze gelukkige gelegenheid gebruik, om de maatregelen te nemen, waardoor het bezit van het eiland Java niet alleen voor ons Nederlanders eene grootere waarde

erlangde, maar waardoor meer dan een millioen Javanen, uit handen van slaafsch en despotiek wanbestuur ontslagen, onder de vaderlijke regering van ons Gouvernement zijn gebragt.

Nog geen maand na de gevangenneming van het hoofd der muitelingen, D i p o N e g o r o , was reeds door den Gouverneur-Generaal een ontwerp beraamd, strekkende om, zoo veel mogelijk vergoeding te erlangen voor de groote geldelijke opofferingen, waartoe de rampzalige oorlog 's Lands schatkist genoodzaakt had, en om de herstelde rust op zoodanige vaste grondzuilen te vestigen, dat het in het vervolg niet weder, zoo als vroeger, in de magt van eenen enkelen kwalijkgezinden Prins zou liggen, om die te verstoren. Een tweede groote weldaad, ten gevolge van het dempen der onlusten, door v a n d e n B o s c h aan Java bewezen, was de betere bepaling van de grenzen tusschen de Rijken Soerakarta en Djocjokarta, welke vroeger geheel verward dooreen lagen. Een derde groote weldaad door hem aan Java geschonken, was de afschaffing der tolpoorten, waar alle goederen, van welken aard ook, met uitzondering alleen van Gouvernementszout, aan de betaling van eenige geregtigheden onderworpen waren, terwijl zij, veelal aan Chinezen verpacht zijnde, aanleiding tot geweldige knevelarijen gaven. De meesten, die van nabij in de gelegenheid geweest zijn, de taak van v a n d e n B o s c h , bij zijne komst op Java in 1829 te beseffen, roemen om strijd zoowel zijne doorzettende kracht in het herstellen, als zijne voorzigtigheid en beleid, om, na de verwoestingen door den oorlog aangerigt en bij de nog geschokte gemoederen, het roer van Staat wel te sturen. Hij bezat eene bijzondere gave om de juiste menschen te kiezen, geschikt om het Nederlandsche gezag te handhaven, thans niet door geweld maar door overreding en zachtheid; terwijl het hem tevens gelukte, bij vele verbeteringen in den inwendigen toestand van Java, waardoor hij zich de dankbaarheid der bevolking verwierf, een geheel nieuw stelsel van landbouw voor te bereiden en grootendeels in te voeren, hetwelk, bij zijne verdere ontwikkeling, zoo voor de kolonie zelve, als inzonderheid voor het Moederland de weldadigste vruchten tot uitbreiding der algemeene welvaart heeft voortgebragt en 's mans naam gewisselijk aan beide oorden bestendig in zegening zal doen blijven.

Terwijl de Gouverneur-Generaal, door den vrede zulke zegeningen op Java kon verspreiden, was een moorddadige krijg op Sumatra's Westkust uitgebarsten. V a n d e n B o s c h verloochende ook hier zijn karakter niet, om eerst, zoo mogelijk, door zachtheid te winnen en, dit ondoenlijk zijnde, met kracht te handelen. Ten sterkste beval hij den zoo begaafden Resident, den Luitenant-Kolonel E l o u t , bij diens vertrek naar Sumatra, aan, eerst den minnelijken weg te beproeven. De strijdbare aard der Sumatrasche bevolking maakte dien weg echter onmogelijk, en nu ook besefte de Gouverneur-Generaal dat men alles moest inspannen, om Sumatra voor Nederland te behouden. Hij zond de keurigste troepen en vele

bekwame Bevelhebbers naar de schouwplaats van dien hardnekkigen krijg, en toen deze hem te lang aanhield, bezocht hij in Augustus 1833 zelf het oorlogstooneel, latende zich voor een deel door de moeijelijkste streken, en op de gevaarlijkste punten voeren; in October van dat jaar woonde hij eene ernstige beweging tegen den vijand bij, doch deze had geen goed gevolg. Hij trof nu de best mogelijke schikkingen, en reisde naar Java, om van daar de noodige, verdere ondersteuning voor te bereiden. Nog eenigen tijd duurde die Sumatrasche opstand; maar te midden van den krijg was de Generaal v a n d e n B o s c h werkzaam om het koffijproduct op dit eiland mede te doen aanbouwen, hetgeen dan ook hand over hand toenam.

In het jaar 1834, kort na zijne terugkomst uit Oost-Indië, werd v a n d e n B o s c h met algemeene goedkeuring, door Zijne Majesteit tot Minister der Koloniën aangesteld, en bleef in die betrekking ten nutte van het Vaderland, met den hem eigenen ijver werkzaam tot het laatst van het jaar 1839, toen de verwerping van een voorstel tot het aangaan van eene leening, ten einde de door hem met de Handel-Maatschappij aangegane contracten te vereffenen, waarop hij hoogen prijs stelde en hetwelk hij met al het vuur zijner welsprekendheid verdedigde, hem, naar zijne overtuiging, verpligtte, tot leedwezen van allen, die het wel meenden met het Vaderland, ook van zijne tegenstanders in de Kamer, van zijnen post af te treden. De Koning, die hem bovenal hoogst ongaarne uit zijne dienst ontsloeg, voegde, bij de schitterende bewijzen van achting, welke hij hem vroeger gegeven had, door hem den 8sten Julij 1815 het Ridderkruis der militaire Willemsorde derde klasse te schenken, en door zijne benoeming den 26sten Maart 1831 tot Grootkruis der Orde van den Nederlandschen Leeuw, te dezer gelegenheid een nieuw blijk van zijne hooge goedkeuring, door hem tot den Gravenstand en Minister van Staat te verheffen.

In het jaar 1842 ontving de Graaf, voor de vele ongunstige beoordeelingen, aan welke hij had bloot gestaan, eene streelende vergoeding van de zijde der Staten van Zuid-Holland, in zijne verkiezing tot Lid van de tweede Kamer der Staten-Generaal. Ook in deze betrekking zocht hij het Vaderland, naar zijne beste inzigten, nuttig te zijn, en zoo door zijne uitgebragte advijzen, als door de uitgave van onderscheidene staatkundige geschriften, tot herstel van den verwarden staat der geldmiddelen mede te werken. De daartoe door hem gedane voorstellen mogen vele bestrijders hebben gevonden, zeker gaat het, dat v a n d e n B o s c h tot de voordragt daarvan alleen door innige overtuiging en opregte zucht tot bevordering van 's Lands welzijn gedreven werd. Dat welzijn verder te behartigen werd hem ontzegd, door zijn onverwacht overlijden, hetwelk den 28sten Januarij 1844, na eene hevige ziekte van slechts weinige dagen, op zijn landgoed Boschlust, even buiten 's Gravenhage plaats had.

Behalve de beide boven vermelde werken, bestaan nog van zijne hand:

Onderzoek naar de beginselen, *waaraan de bezuiningen en hoogere belastingen*, *aan de tweede Kamer der Staten-Generaal voor* 1844 *en* 45 *voorgedragen*, *behooren getoetst te worden*, *en naar doelmatige middelen*, *die deze zouden kunnen vervangen*. 's Hage en Amst. 1843, gr. 8°.

Vervolg van het onderzoek, *enz.* 's Hage en Amst. 1843, gr. 8°.

Militaire administratie. Een woord over dat onderwerp, *in verband tot de beschouwingen daaromtrent in de Militaire Spectator*. 's Hage 1843, gr. 8°.

Van den Bosch was sedert 1818 Lid der tweede klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut, sedert 1833 van de Nederlandsche Maatschappij van Letterkunde te Leiden, sedert 1834 honorair Lid van het Provinciaal Utrechts genootschap, en sedert 1838 Lid der eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsche Instituut.

Er bestaan van hem twee portretten, waarvan een eene uitmuntende lithographie (niet in den handel) naar de schilderij van Cornelis Kruseman. Voorts is door bezorging van den Hoogleeraar van der Chys een fraaije gedenkpenning ter gedachtenis van den grooten man, zoo in zilver als in brons, verkrijgbaar gesteld. Zij is door 's Rijks stempelsnijder Johannes Petrus Schouberg gegraveerd.

Zie H. Bosscha, *Geschied. der Staatsomwenteling in* 1813, D. I. bl. 226, D. II. bl. 81; *Algem. Konst- en Letterb.* 1818, D. II. bl. 418, 1833 D. II. bl. 93, 1834 D. II. bl. 137, 1833 D. II. bl. 370; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 636; *Biogr. Nation.;* Nahuys, *Verz. van Offic. rapp. betreffende den Oorl. op Java*, D. I. bl. 137, 188, 205-223; Boelhouwer, *Herinner. van mijn verblijf op Sumatra's Westkust*, bl. 38; Teenstra, *de Negerslaven in de Kol. Suriname*, bl. 330; de zelfde, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 308, 313, 314, 385, 702, 714, 767, 803-805; Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken; Onze tijd*, D. IV. bl. 8; Tijdeman, *Leven van Krayenhoff*, bl. 114; en vooral M. Siegenbeek, *in de Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden*, gehouden den 20sten van Zomermaand 1844, bl. 13-18, dien wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Engelbertus Batavus van den Bosch]

BOSCH (ENGELBERTUS BATAVUS VAN DEN), zoon van Reijer van den Bosch en van Cornelia Maria Kellerman, geboren te Brussel, den 15den September 1789, trad in 1803 als Kadet surnumerair in 's Lands Zeedienst. In 1804 tot Kadet der derde klasse en nog in dat zelfde jaar tot Kadet der tweede klasse aangesteld, diende hij van 1806-1809 op de flotille op de *Wadden* en was in 1807 tegenwoordig bij het nemen van eene Engelsche brik. Inmiddels werd hij in 1808 tot Luitenant, in 1814 tot Luitenant ter Zee der tweede klasse en nog in dat zelfde jaar tot Luitenant ter Zee der eerste klasse bevorderd en deed in laatstgemelde betrekking binnenslands op onderscheidene schepen dienst, tot dat hij in 1823, als Kommandant op de brik *de Pelikaan*, eenen togt

naar de Middellandsche zee deed, waar hij tot in 1827 verbleef, zijnde intusschen in 1825 tot Kapitein-Luitenant bevorderd.

Van dien togt huiswaarts gekomen werd hij in 1829 met het fregat *de Proserpina* naar West-Indië gezonden, van waar hij in het volgende jaar terugkeerde. In dat zelfde jaar tot Adjudant van Prins Frederik der Nederlanden als Admiraal der vloot benoemd, werd hij tevens van 1840-1841 met de Directie der Marine bij het Ministerie van Marine en Koloniën belast.

Van zijne betrekking als Adjudant van Prins Frederik in 1844 ontslagen, werd hem, die inmiddels in 1833 tot Kapitein ter Zee en in 1844 tot Schout bij Nacht was bevorderd, in het volgende jaar het kommando der zeemagt in Oost-Indië opgedragen, in welke hoedanigheid hij in 1846 deel had aan de expeditie naar Bali.

In 1848 in het Vaderland teruggekomen werd hij eerst tot Tijdelijk Minister van Marine, daarna ook van Koloniën aangesteld. In het volgende jaar eervol uit die betrekking ontslagen, en tot Vice Admiraal bevorderd, werd hem andermaal het kommando over 's Lands Zeemagt in Oost-Indië toevertrouwd, waar hij in Mei 1850 aankwam, doch reeds den 11den Februarij 1851 ongehuwd overleed. Den 13den daaraanvolgende werd hij te Buitenzorg begraven, waar een gedenkteeken ter zijner eere is opgerigt.

Van den Bosch was tot loon zijner verdiensten met onderscheidene Ridderordes versierd. Zoo was hij sedert 1846, na de affaire van Bali, Kommandeur van de Militaire Willemsorde, terwijl hij reeds vroeger Kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw, Ridder der Johanniterorde van Pruissen, Ridder van de Guelphenorde van Hannover, Ridder van de orde van St. Anna tweede klasse van Rusland en Kommandeur van het Legioen van Eer was. Bovendien was hij tot Adjudant des Konings in Buitengewone dienst benoemd, en sedert 1829 Lid van het Provinciaal Utrechtsche Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1829, D. II. bl. 250; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 327 en 509, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Jan van Boschhuysen]

BOSCHHUYSEN (JAN VAN), bijgenaamd Jan met de Witte Valk, zoon van Floris van Boschhuysen en van Hillegonda Spruyt van Kriekenbeek, was Raad van Karel den Stoute, Hertog van Bourgondië, en een der Bevelhebbers op de vloot, welke in 1470 onder Hendrik van Borssele, de vloot van den Graaf van Warwick, die de Hollandsche koopvaarders wegsleepte, opzocht, op de kust van Normandië achterhaalde, en op de vlugt dreef. In 1475 woonde hij het beleg van Nuyts bij en verwierf zich den naam van een dapper Oorlogsman te zijn. Hij liet, behalve een bastaardzoon, Krispijn van Boschhuysen, die volgt, bij zijne echtgenoote N. van Tourneur eenen zoon en drie dochters na.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.*, I. bl. 880; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 108.

[Claas van Boschhuysen]

BOSCHHUYSEN (CLAAS VAN), bijgenaamd Korf, ook wel genoemd Niklaas Prins, of Nicolaas Pyns, een zoon van Willem van Boschhuysen, Rentmeester van Noord-Holland en van Beatrix van Zwieten, bekleedde het zelfde ambt als zijnen vader, oefende zeer veel gezag uit en deelde, uit hoofde van zijne bekende schraapzucht, bijzonder in het misnoegen, hetwelk de invordering van de nieuwe belastingen en het ruitergeld in 1491 verwekte, en welke uitbarsting onder den naam van het Kaas- en Broodspel in de Geschiedenis is vermaard geworden; zijn huis te Alkmaar werd overvallen, en geheel uitgeplunderd. Hij ontkwam het lijfgevaar door de vlugt, dan zijn dienaar werd omgebragt.

Het schijnt, dat hij den bijnaam Korf, met welken hij bij Velius en anderen alleen bekend is, heeft erlangd, omdat hij zijnen dienaar ter invordering der belastingen, met eenen korf of mand rondzond.

Van Boschhuysen overleed te Alkmaar den 24sten Februarij 1506. Eene dochter van hem, Lutgaard genoemd, huwde aan Hugo van Zwieten.

Zie van der Woude, *Kronyk van Alkm.*, bl. 49; van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 50; Velius, *Chronyk van Hoorn*, bl. 151; Gouthoeven, *Chronycke van Holl.*, D. I. bl. 517; J.J. Orlers, *Beschr. van Leyden*, bl. 461; Heemskerk, *Batav. Arcadia.* bl. 269; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 979; van Mieris, *Nederl. Vorsten*, D. I. bl. 234; Boomkamp, *Alkm. en zijne Geschied.*, bl. 34, 50; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 273; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 293.

[Krispijn Jansz. van Boschhuysen]

BOSCHHUYSEN (KRISPIJN JANSZ. VAN), een bastaardzoon van Jan van Boschhuysen, wiens moeders naam men niet vermeld vindt, was in de zestiende eeuw Rentmeester Generaal van Zuid-Holland. Bij zijne huisvrouw Agnetie Pieters geene kinderen verwekt hebbende, maakten zij hunne aanzienlijke goederen, na alvorens ruime legaten aan de beiderzijdsche vrienden besproken te hebben, aan de regte Armen, zoo als in hunne testamenten stond uitgedrukt. De benoemde Executeurs dachten aan hunnen last te voldoen, met aan vele arme menschen ruime uitdeelingen te doen; doch gewaar wordende, dat velen hunner een slecht gebruik van die aalmoezen maakten, werden zij bedacht, om een middel uit te denken, ten einde beter aan de letter van het testament te voldoen, en zij begrepen, dat de arme Weeskinderen, voor de regte Armen konden worden gehouden. Dit gaven zij bij request aan het Hof van Holland te kennen, en verwierven, bij acte van den 17den Mei 1563, consent en autorisatie, om al hetgeen beide voorschreven boedels specteerde, tot geld te maken, en daarvan een Arme-Weeshuis te 's Gravenhage te stichten; tot meer-

dere bekrachtiging, verkregen zij ook daarop approbatie en confirmatie van den Bisschop van Utrecht, Frederik van Toutenburch, bij brieven van den 16den October des zelfden jaars, zoodat van Boschhuysen en zijne vrouw als de stichters van het Weeshuis te 's Gravenhage kunnen beschouwd worden. Hij overleed in 1535.

Zie J. de Riemer, *Beschr. van 's Gravenhage*, D. I. bl. 511-514; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Willem van Boschhuysen]

BOSCHHUYSEN (WILLEM VAN) of BOSHUYSEN, zoon van Willem van Boschhuysen en van Elizabeth van Noorden, eerst Kastelein van Woerden, daarna Baljuw van Rijnland, werd door den Stadhouder van Holland in het jaar 1481, met 400 gewapende Stalbroeders ter hulp gezonden van David van Bourgondië, den vijf en vijftigsten Bisschop van Utrecht, en woonde den 13den October van dat jaar het gevecht aan de Vaart omtrent Engelenburg, tegen die van Utrecht, bij, en werd dapper strijdende gevangen genomen, doch later weder gelost. Hij overleed in 1518, was getrouwd geweest met Lysbeth Coppier van Kalslagen, die hem bij haar overlijden in 1505, drie zonen en twee dochters naliet.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 879; Burman, *Utrecht. Jaarb.* D. III. bl. 517 en 521, die hem ter eerstgemelde plaatse abusivelijk Jakob noemt.

[François van Boschhuysen]

BOSCHHUYSEN (FRANÇOIS VAN), Admiraal van den Koning van Spanje tijdens het verblijf van den Hertog van Alva hier te Lande, kwam in Mei 1568, met een eskader van acht schepen, op de Eems, om het leger van Graaf Lodewijk van Nassau te benaauwen. De Graaf, ten einde hiertegen te voorzien, gaf den 1sten Junij commissie uit aan Diederik van Sonoy, Hendrik Thomasz., Gerrit Sebastiaansz. van Gorinchem en meer andere vrijbuiters, om zich tegen Boschhuysen te verzetten. Deze ontnamen hem daarop een schip van honderd lasten en dreven hem den 10den Julij met de zijnen op de vlugt. Wind en tij beletteden de Geuzen hem verder te vervolgen, doch den volgenden morgen, daar de andere vrijbuiters niet volgen konden of wilden, tastten Sonoy en Sebastiaansz. met beide schepen Boschhuysens vloot aan en vermeesterden vier schepen en twee hulken met welke zij voor Delfzijl binnen liepen.

In 1570 behaalde van Boschhuysen als Admiraal op de Eems eenen grooten buit op de Geuzen-vrijbuiters. In het volgende jaar bragt hij den Staatschen groot nadeel toe, door het overmeesteren van vele hunner schepen, ofschoon hij moest zien, dat de groote Amsterdamsche Galei hem ontnomen werd. Hij voer de Zuiderzee in, verdreef van daar de Vrijbuiters, zeilde voorts naar het Kanaal, joeg 17 Geuzenschepen, die bij de Engelsche kust onder het kasteel van Dover lagen, op de vlugt, begaf zich toen weder naar de Zeeuwsche kusten en keerde na alzoo de zee gezui-

verd te hebben, naar Enkhuizen terug, waar de vloot voor den winter werd opgelegd.

In 1572 zoekende Spaansch Krijgsvolk binnen Enkhuizen te brengen, werd hij aldaar gevangen door het volk en gedwongen aan zijne onderhebbende Scheepsbevelhebbers te schrijven, dat zij voor de stad zouden komen en hunne schepen stellen in handen der burgerij, zoo als sommigen ook deden. Voornamelijk was men op hem vertoornd, omdat hij, bij den oploop des volks een burger van Enkhuizen met stokslagen had durven aantasten. Eerlang werd van Boschhuysen evenwel in het geheim door de Regering losgelaten, waarop hij zich veiligheidshalve naar Amsterdam begaf.

In dat zelfde jaar nog door den Prins van Oranje, Sonoy en Bardesius, aangezocht zijnde om van partij te verwisselen, liet hij de brieven onbeantwoord, ofschoon hij destijds daartoe wel genegen scheen, maar het innemen van Bergen in Henegouwen, Mechelen en andere plaatsen deed hem weder van gedachten veranderen. Later vertoonde hij zich met zijne schepen dagelijks voor Enkhuizen, doch met geen ander gevolg, dan dat drie zijner Hoplieden, met hunne manschappen overliepen en zich onder Oranje's eed begaven. Ook brandde hij op zekeren tijd eenige huizen buiten de Noorderpoort af, zonder verder iets uit te rigten. In 1573 woonde hij, na eenige dagen te voren door een kogel in den arm gewond te zijn, als Vice-Admiraal op de *Heilige Geest*, een schip bemand met 115 koppen, den slag onder Bossu tegen Cornelis Dirksz. op de Zuiderzee bij, doch was een der eerste die de vlugt namen, en had naderhand de laaghartigheid, ten einde zijn eigen schande te bedekken, het verlies van den slag te wijten aan het slechte beleid van Bossu, die zich mannelijk verdedigd had.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. IV. bl. 237 (169), B. V. bl. 340 (246), B. VI. bl. 371 (270), 372 (271), 404-406 (294-296), 413 (301); Velius, *Chronyk van Hoorn*, bl. 315 noot, 318, 322 noot, 327, 329, 340, 343, 344 noot, 389 noot, 398 noot; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 209, 230-232, 239, 272; (Brandt en Centen), *Hist. van Enkhuyzen*, D. I. bl. 106-109, 114, 132, 136, 137; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 80, 409; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. 274, 356, 357, 364, 382, 383, 384, 448; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, D. I. bl. 318, 326; Siegenbeek, *Gesohied. der Burgerw.*, bl. 40-44; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 31, 79; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl* D. II. St. V. bl. 80, 163, 183-186, 189, 312-315; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. I. bl. 161; Gachard, *Corresp. de Phil. II.* T. II. pag. 230.

[Hieronymus Boschius]

BOSCHIUS (HIERONYMUS). Zie BOSCH (JERONIMO DE).

[Willem Kornelisz Boschman]

BOSCHMAN (WILLEM KORNELISZ.), Koorndrager te Amsterdam, werd den 4den December 1568 ten zwaarde verwezen, om, ‘dat hij de wapenen tegen de Wethouderschap en Katholyke ingezetenen gedragen; het smeekschrift tegen het aannemen van meer-

der knechten geteekend; een half last rogge helpen brengen had in zestien tonnen, in ieder van welken een vaatje buskruid stond, en welken daarna aan B r e d e r o d e s knechten te Vianen gezonden waren, zonder dat hij zulks der Wethouderschap had aangebragt. Voorts had hij de eerste Preek te Overveen bijgewoond, en nog onlangs te Sloterdijk, daar hij sedert eenigen tijd gewoond had, vergaderingen met het zingen van Psalmen gehouden ten zijnen huize.'

Zie W a g e n a a r , *Beschr. van Amsterdam*, bl. 312 en 313.

[Nicolaas Boschman]

BOSCHMAN (NICOLAAS), ook wel, hoewel verkeerdelijk B o s m a n gespeld, Luitenant bij het Tweede Regement Infanterie, onderscheidde zich bijzonder in een gevecht, den 16den April 1806 bij Pasewalk, tegen de Zweden geleverd. Wat er verder van hem geworden is vinden wij niet vermeld.

Zie L o d e w i j k B o n a p a r t e , *Geschiedk. Gedenkst.*, D. II. bl. 109; B o s s c h a , *Heldend. te Land*, D. III. bl. 257.

[Jacques François Bosdijk]

BOSDIJK (JACQUES FRANÇOIS) zoon van J a c o b u s B o s d i j k en van A p o l o n i a H a r i n c k , geboren te Goes, den 29sten November 1812, waar zijn vader Directeur en Dijkgraaf van den Wilhelmina-Polder was, legde zich van der jeugd af inzonderheid op het aanleeren van levende talen toe. In het jaar 1842 gehuwd met Mejufvrouw E l i z a b e t h A n t o i n e t t e P e t i t , Stadskostschoolhouderesse te Schoonhoven, vestigde hij zich in die stad als Touwfabrijkant, hield zich in den tijd, die hem restte, bezig met het schrijven en vertalen van werken, en verpoosde zich, door van tijd tot tijd de Nederduitsche Lier te handteeren. In het jaar 1846 vertrok hij met der woon naar Amsterdam, waar hij zich enkel met arbeiden voor den pers bezig hield, en ten gevolge van overspannen werkzaamheid den 26sten Februarij 1850 overleed. Hij had bij zijne echtgenoote, twee zoons en twee dochters verwekt, van welke echter alleen de jongste dochter, bij zijn overlijden nog in leven was.

Aan B o s d i j k s vruchtbare pen heeft onze Letterkunde de volgende werken te danken:

Nederland gedurende den opstand der Belgen. Goes. 1833. gr. 8°.

Honderd en een raadsels, Winterswijk en Kamp. 1835. 16°.

Dichterlijke boogontspanning. 1837. gr. 8°.

Lierzang, *den schrijver van de Pleegzoon en de Roos van Dekama toegewijd*. Schoonh. 1837. gr. 8°.

Tweede en derde honderdtal raadsels. Schoonh. 1839. 16°, 2 st.

Agneta van Kruiningen. Geschiedkundig romantisch tafereel uit den tijd van Graaf Floris den Vijfden. Amst. 1839. gr. 8°.

De Waardin. Een verhaal uit het midden der 17*de eeuw.* Amst, 1839 en 1840. gr. 8° 4 deel. met vignetten.

De Koning heerscht niet meer! de Koning heerscht! harptoonen voor Oranje en Nederland, *na den overgang der Kroon*. Schoonh. 1840. gr. 8°.

Het jaar der dwaasheid. Een geschiedkundig verhaal uit de 17*de eeuw.* Gor. 1840. gr. 8°.

De Zeeuwsche balling. Een geschiedkundig verhaal uit de Grafelijke regering. Gor. en Amst. 1841. gr. 8°. met pl.

Ignatius, *Geschiedkundig romantisch verhaal uit het tweede tijdperk van het Christendom*. Amst. 1841. gr. 8°. 2 dln.

Vierde honderdtal raadsels. Zier. 1842. 16°.

Het beleg en de verdediging van Haarlem in 1572-1573. Schoonh. 1843 en 44, 3 dln. gr. 8° met platen.

Belangrijke stukken voor Geschied- en Oudheidkunde, *zijnde bijlagen en aanteekeningen betrekkelijk het beleg en verdediging van Haarlem in* 1572-73. Schoonh. 1844. gr. 8°, beide laatste werken onder den pseudo-naam van J. v a n d e C a p e l l e.

Bloemen en Vruchten. Haarl. 1846. gr. 8°.

De Amsterdamsche plantaadje. Amst. 1846. gr. 8°.

De bruid van den doode. Een familie-tafereel uit den tijd van Lodewijk XV. Amst. 1846. gr. 8°.

Klaverblad van vieren. Zier. 1846. gr. 8°, beide laatsten onder den pseudo-naam van C.F. v a n d e V e l d e.

De zeeslag van Reimerswaal. (28 *Jan.* 1574), vervaardigd voor de declamatie. Amst. 1847. gr. 8°.

Het beleg en de moord van Oudewater in 1575. Amst. 1847. 2 dln. gr. 8°, onder den pseudo naam van J. v a n d e C a p e l l e.

Praktisch handboekje voor liefhebbers van Zang- en Kamervogels, *behelzende derzelver behandeling*, *oppassing*, *voeding*, *enz.* Amst. 1847. kl. 8°.

Hoe men het verst komt. Een blik op het leven en de maatschappij in onzen tijd. Utr. 1848. gr. 8°.

Schout Foppens en Aecht Jafies, *Historisch romantisch tafereel uit den tachtigjarigen oorlog*. Amst. 1848. gr. 8°, onder den pseudo-naam van J. v a n d e C a p e l l e.

Gedenkschrift ter inhuldiging van Z.M. Koning Willem III in de Nieuwe kerk te Amsterdam 12 *Mei* 1849. Haarl. en Amst. 1849. gr. 8°, met uitslaande platen.

Achter de schermen. Een verhaal uit den laatsten tijd. Utr. 1849. gr. 8°.

Bovendien bestaan er nog onderscheidene door hem uit het Fransch, Deensch, Engelsch en Hoogduitsch vertaalde werken. Ook treft men in onderscheidene Jaarboekjes van zijne Dichtvruchten aan.

Zie B r i n k m a n, *Naaml. van Boeken*, uit familiepapieren aangevuld.

[Johannes Boshamer]

BOSHAMER (JOHANNES), geboren te Dordrecht den 29 Januarij 1800, was de oudste zoon en leerling van den nog levenden zeeschilder J o h a n H e n d r i k B o s h a m e r.

Hij schilderde eerst watergezigten; doch ging vervolgens tot het portretteren en het vervaardigen van kaars- en lamplichten over, van welke men behaaglijke proeven op onderscheidene tentoonstel-

lingen heeft mogen beschouwen, die dan ook gereedelijk plaats vonden in de verzamelingen der liefhebbers. Niettegenstaande hij, uithoofde van eene verlamming aan regterarm en hand, genoodzaakt was met de linkerhand te werken, beoefende hij de kunst met ijver, en was, even als zijn Vader, Lid van het genootschap *Pictura* te Dordrecht, waar hij ongehuwd overleed.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 195; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Jan, Claas, Krispijn Jansz., Willem en François van Boshuizen]

BOSHUIZEN (JAN, CLAAS, KRISPIJN JANSZ., WILLEM en FRANÇOIS VAN). Zie BOSCHHUYSEN.

[Jakob Boshuizen]

BOSHUIZEN (JAKOB) woonde als Kapitein den zeeslag in de Sont tusschen de Nederlanders onder Wassenaer Obdam en de Zweden onder Wrangel in 1658, bij, en muntte door dapperheid uit. Ook was hij later bij de verdere gevechten in die streken tot in het jaar 1660, toen hij, onder het bevel van den Vice-Admiraal Kortenaer, naar het Vaderland terugkeerde.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 155, 204; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. I. St. I. bl. 260.

[Jakob Bosius]

BOSIUS (JAKOB). Zie CASTRO (JACOBUS A).

[J. Boskam]

BOSKAM (J.), geboren te Nijmegen, was een Stempelsnijder, die in het laatst der zeventiende en in het begin der achttiende eeuw, moet geleefd hebben, en van wien in van Loon, *Beschrijving der Nederlandsche Historipenningen*, onderscheidene Gedenk- en Pronkpenningen gevonden worden. Nadat hij eenige keurig bewerkte stempels voor gedenkpenningen, zoo als op den Rijswijkschen Vrede, op Prins Willem II, op den slag bij Neerwinden, en op meer andere groote gebeurtenissen, ons Vaderland betreffende, alsmede op merkwaardige personen, had gesneden, vertrok hij naar Berlijn, alwaar hij eenen bijzonder fraaijen gedenkpenning op het huwelijk van den toenmaligen Kroonprins bewerkte. Het schijnt, dat hij in 1706 aldaar nog in leven was; vermoedelijk is hij er ook overleden.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 288 en 289; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Johannes Boskoop]

BOSKOOP (JOHANNES), geboren te Rotterdam den 20sten Januarij 1714, werd in het jaar 1736, Proponent zijnde, beroepen tot Predikant in de Kethel, vervolgens in het jaar 1739 te Rijswijk bij 's Gravenhage, naderhand in het jaar 1740 te Utrecht

en in 1746 te Amsterdam, waar hij den 1sten Junij 1772 overleed. In 1755 was hij gehuwd met J o h a n n a B o n t e k o n i n g , die hij kinderloos als weduwe achterliet. B o s k o o p , die zoowel met de pen als door mondeling onderwijs leerde en stichtte, heeft door den druk gemeen gemaakt.

Eerste en Laatste Uytrechtsche Kerkreeden, *by gelegentheyd van Intree en Afscheyd van dezelve Gemeente Gods aldaar*. Uytr. 1746. 4°.

Intree Reeden tot de Gemeente Gods te Amsterdam over Zach. IV vs. 4-7. Amst. 1746. 4°.

Jacobs Pragtige Uytvaart, beschouwdt op den dag der Begraaffenis van den Doorlugtigen Prins van Oranje en Nassauw W.C.H. Friso, Erf-Stadhouder enz. enz. in een Leerreeden over Genesiss L vs. 1-4. Amst. 1752. 4°.

Gods Alwetenheit van David beschouwdt, betoogd en zich ten nutte gemaakt in den CXXXIX Psalm. Amst. 1762. 4°.

Lykreden op D. Molenaar en zijne Huisvrouw. Rott. 4°.

Leerredenen over Ruth I vs. 14-17. Amst. 1766. 4°.

Leerredenen over het VII kapittel van Lukas. Amst. 1768. 4°.

Lykreden op Ds. Temmink. Amst. 1768. 4°.

Dankreden wegens deszelfs XXV jarigen Predikdienst over Exod. XV vs. 2. Amst. 1771. 4°.

Er bestaan portretten van B o s k o o p , gegraveerd door J o h a n n e s F o l k e m a in 4° en in folio, door J o h a n n e s H o u b r a k e n , naar de schilderij van J o h a n n e s M a u r i t s Q u i n k h a r d , in 8° en in folio, het laatste met het volgende bijschrift van A r n o l d H o o g v l i e t .

> Dus stelt de Kunst het Beelt van B o s k o o p ons ten toon:
> Wy kunnen in 't gelaat nog d'eedle Vriendschap lezen,
> Vorst J e z u s Bruit beschouwt haar Godstolk in dit Wezen.
> De Godgeleertheit juicht, en kent haar echte zoon:
> Ja zelfs de Waarheit dreigt, door Godsvrucht aangedreven,
> Dien Amstelpriester, in dit Beelt, een kus te geven.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV en V; v a n A b k o n d e en A r r e n b e r g , *Naamr. van Nederd. Boeken;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Naaml. der Predik. te Amsterdam*, bl. 39, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Jacob van Boskoop]

BOSKOOP (JACOB VAN), schijnt in het midden der vorige eeuw de Dichtkunst beoefend te hebben, althans wij vinden van hem vermeld:

Vernedert Nederland in de Beginselen verhoogt en opgeluystert door de algemeen, onverwagte, spoedige, gelukkige, hoogtydige en plechtige Verkiezinge, Aanstelling en Inhuldiging, van zyne Hoogheyd den Heere W.C.H. Friso tot Stadhouder enz. enz. Opgedragen aan Zijn Vorstelijke Hoogheyd, deszelfs Koninglijke Gemalinne en verdere luysterrijke Familie, met een Voorrede aan gansch Nederland toegezongen. Rotterd. 1747. 4°.

Aangezien wij dit werkje evenwel slechts bij name kennen, kunnen wij over de dichterlijke waarde evenmin oordeelen, als wij weten te zeggen, of de volgende werkjes van v a n B o s k o o p s hand in proza of in verzen geschreven zijn.

Het in de Beginselen Verhoogde Nederland, verder opgeluystert: Inzonderheyd door het Erflijk verklaaren der hooge

Waardigheyd des Stadhouderschaps met den aankleeve deszelfs in de regt Vorstelyke Familie Zijns Doorl. Hoogh. Willem Carel Hendrik Friso, *zoo in de Mannelyke als Vrouwelyke Linie*, *alsmede door de daar opgevolgde hooge geboorte van Willem V*, *Graaf van Buuren enz.* 2de stuk. Rotterd. 1748. 4°.

Nederlandsche herstelde Luyster, *nog merkelijk aangewassen door de blyde opdaging eener langgewenste Vreedezon*, *enz. of de gesloten Vreede in deszelfs verwonderenswaerdige Opkomst*, zijnde dit het 3de en laatste stukje. Rotterd. 1749. 4°.

Gedenk-Pylaar, *omvlogten op het* 60*ste jaar der Geboorte van den Heer Ds. B. ten Dam*, *Predikant te Rotterdam*. Rotterd. 1749.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV.

[Benjamin Bosma]

BOSMA (BENJAMIN), een Fries, was een zeer ervaren Wis- en Natuurkundige, in welke beide wetenschappen hij in de laatste helft der vorige eeuw te Amsterdam met zeer veel lof, onderwijs gaf. Van hem ziet het licht:

Volledig zamenstel van lessen over de Natuurkunde, waarvan in 1793 te Utrecht eene tweede druk het licht zag.

Zie E k a m a , *de Fris. Ingen. Mathem. inprimis fert.*, pag. 46 et 47; (d e J o n g), *Alphab. Naaml. van Boeken*.

[Gijsbert Bosman]

BOSMAN (GIJSBERT), geboren te Utrecht, oefende zich eerst in de Regtsgeleerdheid, en werd den 6den December 1627 in de Hoogeschool te Anjou voor Licentiaat in de Regten aangenomen, maar legde zich naderhand op de Godgeleerdheid toe en werd Pastoor te Aarlanderveen, welk ambt hij tot aan zijne dood bekleedde. Hij wordt als een goed Latijnsch Dichter vermeld.

Zie v(a n) H(e u s s e n) en v(a n R(h i j n), *Kerkl. Outh.*, D. III. bl. 385; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.*

[Willem Bosman]

BOSMAN (WILLEM), geboren te Utrecht den 12den Januarij 1672, trad, naar het schijnt nog zeer jong, in dienst van de Nederlandsche West-Indische Compagnie, en, na onderscheidene jaren den post van Koopman op de Kust van Guinea te hebben waargenomen, werd hij Opperkoopman van Axim en eindelijk Raad en Opperkoopman op het Kasteel George d'Elmina, mitsgaders tweede Persoon van de kust van Guinea (na den Gouverneur-Generaal). Terwijl hij zich in dat land bevond, werd in 1695 het Fort Vredenburg, waar hij destijds gezag voerde, des nachts door de Negers aangetast, doch, niettegenstaande de bezetting nog geen twintig man sterk was, dwong B o s m a n den vijand, na vijf ure strijdens, met verlies af te wijken. Hij zelf had slechts twee gekwesten bekomen.

Gedurende een veertienjarig verblijf in die streken, bezocht B o s m a n bijna alle de merkwaardige plaatsen en na in het Vaderland te zijn teruggekeerd, zond hij de beschrijving van hetgeen hij gezien had in het licht, onder den titel van:

Naauwkeurige Beschrijving van de Guinese-, *Goud-*, *Tanden Slavenkust*, *nevens alle desselfs Landen*, *Koningryken*, *en Gemenebesten; van de Zeeden der Inwoonders*, *hun Godsdienst*, *Regeering*, *Regtspleging*, *Oorlogen*, *Trouwen*, *Begraven*, *enz. Mitsgaders de gesteldheid des Lands*, *Veld- en Boomgewassen*, *alderhande Dieren*, *so wilde als tamme*, *viervoetige en kruipende*, *als ook 't Pluimgedierte*, *Vossen en andere zeldzaamheden meer*, *tot nog toe de Europeërs onbekend*. Amst. 1704, waarvan de tweede druk, *van veel fouten gesuyverd en vermeerdert*, *en met veel nieuwe fijne Kopere Platen vermeerderd en vercierd in* 1709 (niet, zoo als de Chalmot zegt, in 1711) te Amsterdam het licht zag.

Dit werk verscheen in het Fransch vertaald onder den titel van *Voyage de Guinée*. Utrecht 1705 12° met kaarten en platen. Ook werd het overgezet in het Engelsch, Londen 1705 8° en 1721; in het Hoogduitsch, Hamburg 1706, in 8° en in het Italiaansch naar de Fransche vertaling, Venetië 1752-1754 in folio. Het is geschreven op eenen vrolijken, soms snaakschen trant, met naïve eenvoudigheid, die overal het merk der waarheid draagt. De vrij luchtige stijl gaat somtijds tot het dartele over, waarover de Schrijver zich zelfs in de voorrede meent te moeten verontschuldigen. Hij kon zich daartoe ook beroepen op de omstandigheid, dat hij geen deftige Reisbeschrijving, maar eene reeks van gemeenzame brieven over zijn onderwerp heeft uitgegeven, aan onderscheidene personen in het Vaderland geschreven, en die den natuurlijken, zedelijken staatkundigen toestand des Lands en van zijne bewoners op eene ongedwongene en behagelijke wijze schilderen. Voor het werk staat bet afbeeldsel van Bosman, met het volgende bijschrift van Daniel Havart.

> Dit 's Bosman, kunstig hier geschilderd naar het leven
> Dog aan zyn Oordeel, Ryp Vernuft en Vluggen Geest,
> Die in zyn jonkheyd wel uytschitt'ren op het meest,
> Kan niemand, die 'er leeft den juysten omtrek geeven:
> Plaatsnyder, hou terug uw staal-penzeel, of stift;
> 'Tis Bosman, die zig zelf best schilderd in dit schrift.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 76; de zelfde, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. II. bl. 407-412; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 354; *Biogr. Univers.*; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 740, 907.

[Barend Bosman]

BOSMAN (BAREND), geboren even buiten Dordrecht, vermoedelijk in 1742, werd door zijnen schoonbroeder Wouter Uiterlimmige in de Teeken- en Schilderkunst onderwezen, en, vervolgens het schilderen van miniatuur-portretten beoefenende, hield hij zich te 's Gravenhage, te Amsterdam en elders in Holland op.

In de beste tijd zijns levens maakte hij met miniatuurschilderen veel opgang en was beroemd als een voornaam Toonkunstenaar, die voortreffelijk op de dwarsfluit speelde.

Van eene ongemeen schoone gedaante en daarbij wellevend zijnde, was hij zeer in aanzien bij de groote wereld, vooral bij de schoone sekse.

Na gehuwd te zijn, begaf hij zich met der woon naar 's Hertogenbosch, waar hij in 1807 overleed.

Op het laatst zijns levens leed hij veel door jichtpijnen, zoodat hij weinig meer aan de kunst deed.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 330 en 331; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Jan Bosman]

BOSMAN (JAN), zoon van Jan Bosman en van Maria Doorschot, geboren te Rotterdam den 12den Maart 1750, werd, na aan de Hoogeschool te Leiden zijne studiën volbragt te hebben, in het jaar 1779 Predikant te Opperdoes, vervolgens in het jaar 1780 in de Beemster, en daarna in 1783 te Geervliet, van waar hij in 1794 beroepen werd tot Hoogleeraar der Wijsbegeerte en Akademieprediker te Groningen; terwijl hij tevens als Predikant te Zierikzee was beroepen, waarvoor hij bedankte. Hij aanvaardde het Hoogleeraarambt te Groningen den 26sten November 1794, met het houden van eene plegtige Redevoering *over het groote nut dat voor de beoefenaars der Wijsbegeerte uit het lezen der schriften van Cicero moet voortvloeijen*[1]. Te Groningen verwierf hij met zijne kerkelijke welsprekendheid grooten roem. Op vereerende uitnoodiging der Stedelijke Regering van Groningen voerde hij het woord den 19den December 1799, bij gelegenheid der feestviering, waarbij het verdrijven der Engelsche en Russische legers uit Noord-Holland plegtig met dankzegging werd herdacht. De feestrede is in druk verschenen en de spreker door de Regering met een kostbaar geschenk van zilver vereerd. Reeds als Hoogleeraar te Groningen gevestigd, werd hij tot Predikant naar Amsterdam beroepen, waarvoor hij echter heeft bedankt. Als Hoogleeraar moet hij; volgens het oordeel van bevoegde beoordeelaars, in hooge mate de gave magtig zijn geweest, om de afgetrokken waarheden der Bespiegelende Wijsbegeerte duidelijk en bevattelijk voor de stellen en te verklaren, zoodat die zelfs door eerstbeginnenden terstond werden begrepen. Hij overleed te Groningen den 8sten Januarij 1804, en was gehuwd geweest met Maria Clasina van Crimpen, die hem echter in jeugdigen leeftijd door den dood ontviel en hem naliet eenen zoon Jan Bosman, Medicinae Doctor, vroegtijdig overleden, en eene dochter Elizabeth Bosman, eerst gehuwd geweest aan Samuel Tresling,

(1) *Oratio de insigni utilitate ex lectione Ciceronis in Philosophiae cultores redundante*.

Geneesheer te Groningen, en later aan Mr. J. Le Maire, Regter der Instructie bij de Regtbank van eersten aanleg te Leeuwarden.

Zie H. Muntinghe, *Acta Saec.*, pag. 55, 121, uit aanteekeningen van de familie aangevuld.

[Nicolaas Bosman]

BOSMAN (NICOLAAS). Zie BOSCHMAN (NICOLAAS).

[Thomas Willibrord Bossaart]

BOSSAART (THOMAS WILLIBRORD). Zie BOSSCHAERT (THOMAS WILLIBRORD).

[Herman Bosscha]

BOSSCHA (HERMAN), zoon van Pieter Bosscha en van Catharina Posthumus, geboren den 18den Maart 1755 te Leeuwarden, waar zijn vader Secretaris van den Hove van Friesland was, legde onder de leiding van den geleerden Valentius Slothouwer de eerste gronden der Oude talen, en werd in 1770, dus met zijn vijftiende jaar, met veel lof tot de akademische lessen bevorderd, na het reciteren van een, door hem zelven vervaardigd, Latijnsch dichtstuk *over den door de deugd en de ondeugd aangezochten Hercules*[1]. Wegens zijne jonkheid, echter, begaf hij zich niet dadelijk naar de Friesche akademie, maar naar het Deventersch athenaeum, alwaar hij aan de bijzondere leiding van den geleerden Johannes Ruardi werd toevertrouwd, die toen aldaar het conrectoraat bekleedde, en genoot er eenigen tijd het onderwijs van den Hoogleeraar Everwinus Wassenbergh. Toen deze echter naar Franeker beroepen, en door Ruardi opgevolgd werd, bleef hij het openbaar en bijzonder onderwijs van dezen laatsten genieten. Daarenboven woonde hij de lessen van Abramus Fredericus Ruckersfelder, over de Oostersche talen, en die van Nicolaus Heyneken, over de Logica, bij. Na aldus, vooral door den kundigen Ruardi, tot den echten smaak voor het schoone en goede te zijn opgeleid, begaf hij zich naar de Friesche Hoogeschool, en mogt zich aldaar verblijden in de bijzondere vriendschap van Wassenbergh, met wien hij naderhand eene schoone vertaling der Levens van Plutarchus leverde, en van den onvergetelijken Joannes Schrader, door wiens voorbeeld en aanmoediging vooral hij zijnen aanleg en lust tot de Latijnsche poëzij, meer en meer voelde ontwikkelen. Voorts voegde hij, bij de beoefening van de Oude letteren, de Regtsgeleerdheid, en hoorde daarover de lessen van Hermanus Cannegieter en Elias Wigeri; terwijl hij tevens niet verzuimde die van den beroemden Jean Henri van Swinden over de Wijsbegeerte, bij te wonen. Aldus, gedurende vijf jaren, zich met den meesten ijver op de verkrijging van die kundigheden hebbende toegelegd, welke den waren beoefenaar der letteren onmisbaar zijn, kon het wel niet anders, of men moest op hem, dien een Schrader en Wassenbergh met hunne bijzondere gunst vereerden, al spoedig het oog laten vallen bij de vervulling van eene letterkundige betrekking. En inderdaad, nog naauwelijks zijn een en twintigste jaar ingetreden zijnde, werd

(1) *De Voluptate et virtute Herculem allicientibus.*

hij tot Rector der Latijnsche scholen te Franeker benoemd, en aanvaardde in Julij 1776 dien leerstoel, met het houden eener redevoering: *over de voornaamste oorzaken*, *welke de Oude Geschiedenis onzeker en duister hebben gemaakt*[1].

Niet lang hierna boden de bezorgers der school te Gouda hem, op zeer voordeelige voorwaarden, het conrectoraat in die stad aan; doch hij begreep, om meer dan eene reden, hiervoor te moeten bedanken. Anders dacht hij over het aanbod, hem in 1780 gedaan door Curatoren der scholen te Deventer, waar hem het rectoraat werd opgedragen. In het volgende jaar aanvaardde hij dezen nieuwen post met eene doorwrochte redevoering: *over de waardigheid van het ambt van Onderwijzer en de voornaamste eigenschappen*, *welke daartoe vereischt worden*[2]. Zeven jaren had hij, met den lofwaardigsten ijver, in dezen werkkring gearbeid, en bij allen den lof van meer dan gewone kunde, regtschapenheid en beminnelijke zedigheid verdiend, toen de omwenteling van 1787 hem, die uit overtuiging de toen onderliggende partij aankleefde, op het verlies van ambt en betrekking te staan kwam: want zijne Muze had hem gezangen voor Vaderland en vrijheid doen ontboezemen, die, hoe welluidend ook en door alle kunstkenners geacht, evenwel in het oor van hen, die thans den toon gaven, wanklank waren. Dan, even als in zoo vele andere omstandigheden, was ook deze noodlottigheid de weg tot ruimer werkkring en grooter roem: want nog geen drie jaren waren verloopen, of hij werd aan het Veluwsch Gymnasium te Harderwijk, onder den titel van Subconrector, aangesteld, en, ofschoon die post van minder aanzien was dan de verlorene, legde deze echter den grond tot zijne verdere bevordering.

Nu aan de letteren wedergegeven, bleek het meer en meer, hoe men de verdiensten van B o s s c h a , ook elders, op prijs leerde stellen. Immers niet lang hierna ontving hij eene beroeping als Rector en Hoogleeraar aan het Gymnasium te Lingen. Hiervoor echter bedankende, werd hij, ten bewijze hoe zeer allen over dit zijn besluit verheugd waren, niet slechts tot het conrectoraat zijner tegenwoordige standplaats aangesteld, maar ontving hij tevens van den Senaat der Geldersche Hoogeschool de zeldzame eer, dat hem het doctoraat in de beide regten, eershalve, met de meeste plegtigheid werd opgedragen.

Toen hij nu, na de omwenteling van 1795, eervol naar Deventer werd teruggeroepen, wendde men te Harderwijk alle pogingen aan, om hem tot Hoogleeraar in de Geschiedenis, Grieksche taal en Welsprekendheid te doen benoemen, hetwelk dan ook gelukte.

Tot een bewijs hoe zeer B o s s c h a de achting zijner stadgenooten wegdroeg, werd hij, bij gezegde omwenteling, met eenparige stem-

(1) *De causis praecipuis*, *quae historiam veterem incertam reddiderint et obscuram.*
(2) *De muneris scholastici dignitate*, *et primariis*, *quas idem postulat virtutibus.*

men van de daartoe opgekomen burgers, aangesteld tot een der Gelastigden tot het werk der Regeringsverandering, terwijl die Gelastigden zelve B o s s c h a tot hunnen Secretaris verkozen.

In Junij 1795 aanvaardde hij zijne nieuwe waardigheid aan de Geldersche Hoogeschool met eene plegtige redevoering: *over de beoefening der Grieksche en Latijnsche letterkunde*, *inzonderheid den burgers van een vrij Gemeenebest aan te bevelen*[1]. Twee jaren daarna sprak hij, bij het nederleggen van het Rectoraat, eene Latijnsche verhandeling uit, ten betooge dat men *de studie der letteren met het lezen der Dichters moet beginnen*[2].

Hij bekleedde tot 1804 zijnen post onafgebroken, en met zijnen meer dan gewonen ijver, tot vorming van jonge geleerden en in de bevordering van smaak en beschaving.

In dien tusschentijd echter had het hem niet aan gelegenheid ontbroken, om zijne tegenwoordige loopbaan tegen eene nog luisterrijker te verwisselen: want, toen men in 1798 bezig was met het organiseren van het openbaar onderwijs, en men daartoe een bijzonder ministerie oprigtte, kreeg B o s s c h a , in Junij van dat jaar, een besluit van het intermediair uitvoerend bewind, waarbij hij aangesteld werd tot Chef van het eerste bureau van agentschap van nationale opvoeding; doch den stillen werkkring eens geleerden kiezende boven het woelige en wisselvallige leven van eenen Staatsman, ofschoon dan ook in verband gebragt met de beoefening der letteren, wees hij, bij eene missive aan het toenmalig bewind, de eer dezer verkiezing van de hand. Desniettegenstaande werd hem, in het jaar 1800, van gouvernementswege de redactie opgedragen van een tijdschrift, onder den titel van: *Bijdragen tot den staat en verbetering der geleerde scholen in de Bataafsche Republiek*, aan welk werk hij wel gearbeid heeft, hoewel het, door de noodlottige tijdsomstandigheden, niet in het licht verschenen is.

Zich dus geheel en al aan de wetenschappen toewijdende, versierde hij de Geldersche akademie tot den jare 1804, terwijl hij niet slechts als Letterkundige, maar ook als Bibliothecaris, hare belangen ijverig behartigde; doch toen Groningen en Franeker beide hem, in dat jaar, zochten tot zich te trekken, oordeelde hij den hem aan eerstgenoemde Hoogeschool aangeboden hoogleeraarsstoel in de Historiën en Oudheden te moeten aannemen. Dezen post aanvaard hebbende met eene schoone redevoering: *over den vroegtijdigen en uitnemenden aanleg der Nederlanders*, *niet slechts tot beschaafdheid van zeden*, *maar ook tot den regten smaak van geleerdheid*[3], wist hij ook aldaar spoedig zich de achting

(1) *Oratio de Graecarum Romanarumque literarum studio, liberae reipublicae civibus inprimis commendando.* Harderw. 1795. 4°.

(2) *Oratio de humanitatis studio à Poëtarum lectione vel maxime incipiendo.* Harderw. 1797, 4°.

(3) *De Batavorum ingenio, cum ad morum humanitatem, tum ad doctrinae elegantiam, et mature et eximie composito.*

en vriendschap van allen te verwerven; maar vond zich, na verloop van naauwelijks twee jaren, op eens tot geheele andere werkzaamheden geroepen. Want daar destijds het rectoraat der Latijnsche scholen te Amsterdam open gevallen was, werden Curatoren te rade, om, ter vervulling van dezen post, waarmede de roem en bloei dezer aanzienlijke school zoo naauw verbonden is, naar eenen man om te zien, die dezen roem krachtdadig kon handhaven, en lieten het oog vallen op B o s s c h a , wien zij wisten, dat het onderwijs der jeugd steeds zoo naauw ter harte genomen had en nog nam. Ofschoon deze nu eenen post bekleedde, welke op zich zelven in waardigheid boven het rectoraat verheven was, zette hij, die altoos een groot behagen geschept had, om vooral jonge kweekelingen in den tempel der zanggodinnen in te leiden, alle valsche eerzucht, alsof bij eene mindere waardigheid boven eene hoogere verkoos, ter zijde; en gaf, alleen gedachtig aan het nut, dat hij meende te kunnen stichten, gehoor aan de inspraak van zijn hart, en aanvaardde, in Julij 1806, het bestuur der Latijnsche scholen te Amsterdam, waar hij, bij de eerst volgende promotie, eene redevoering: *over den Koophandel als hoofdbron der menschelijke beschaving*(1) hield.

Had hij nu, door deze zijne keus, de waardigheid van Hoogleeraar opgeofferd, deze werd hem nog in het zelfde jaar hergeven, doordien de Hoogleeraar v a n L e n n e p , als eene hulde der verdiensten, aan den waardigen man toegebagt, ten zijnen behoeve, zoo ongezochten als edelmoedigen afstand deed van een gedeelte zijner professie. Diensvolgens werd B o s s c h a Hoogleeraar in de Geschiedenissen van de midden- en latere eeuwen van het Vaderland, welke waardigheid hij aanvaardde met eene plegtige rede *ter aanprijzing van de Geschiedenis der Middeneeuwen*(2).

Thans in zijn geliefdkoosd vak, op de vereerendste wijze, geplaatst, midden in den kring van geleerde en hoogst geachte vrienden, eeniglijk ijverende voor den bloei der echte beoefening der Ouden, en den luister der hem toebetrouwde school, genoot B o s s c h a de achting van allen, die ware verdiensten weten op prijs te stellen, en wist hij, ook in de benardste tijden onzer onderdrukking, die alle grondig onderwijs met den ondergang dreigden, den roem der Hollandsche vastheid, zoo in karakter als in wetenschappen, op eene edele wijze te handhaven, en was hem geen last te zwaar, geen werk te moeijelijk, dat tot nut der menschheid strekken kon, hetwelk hij niet volvaardig op zich nam en ijverig ten uitvoer bragt.

Dat iemand, met zoo groote verdiensten, door verschillende Maatschappijen tot Lid werd aangenomen, behoeft naauwelijks eenige melding, en het kan wel zijnen roem, maar niet zijne waarde vergrooten, dat hij Lid was van het Koninklijk Nederlandsch Instituut en van

(1) *De Mercatura humanitatis matre*.
(2) *De studio historiae medii aevi commendando*.

de Haarlemsche, Leydsche, Utrechtsche, Zeeuwsche en andere Maatschappijen in ons Vaderland.

Bosscha overleed den 12den Augustus 1819. Hij was tweemalen gehuwd, eerst met Cecilia Drabbe, die hij reeds in 1780 verloor, daarna met Helena Scheers, bij wie hij drie zonen en even zoo vele dochteren verwekte. Zijne zonen waren: Pieter Bosscha, geboren te Deventer den 21sten October 1788, thans Hoogleeraar in de oude Letterkunde aan het Athenaeum te Deventer; Hendrik Bosscha, die volgt, en Johannes Bosscha, geboren te Harderwijk den 19den Maart 1797, thans rustend Hoogleeraar in de oude Letterkunde aan het Athenaeum te Amsterdam.

Herman Bosscha heeft, zoo voor de studerende jeugd als voor het algemeen, onderscheidene nuttige schriften in het licht gegeven als daar zijn:

Blair, *lessen over de redekunst en fraaije letteren*, uit het Engelsch vertaald, Amst. 1788, 3 deelen, gr. 8°, waarvan eene tweede uitgave in 1804 te Utrecht is verschenen.

Musa Daventriaca. Davent. 1786, 8°.

Auspicia muneris scolastici in Ill. Gymn. Vel. Harderv. Gelr. 1790.

Bibliotheca Classica, *sive lexicon manuale*, *quo nomina propria pleraque apud. scriptores Graecos et Romanos maxime classicos obvia illustrantur*. Davent. 1794, 8°, waarvan in 1816 een tweede druk het licht zag.

Symbola critica in Propertium, medegedeeld in de *Verhandeling van het* Provinciaal Utrechtsche Genootschap, D. III. bl. 211-226.

Pax Ambianensis Publice celebrata in academia Hardervicena. Harderw. 1802, 4°, welk gedicht zelfs te Parijs bij Didot herdrukt is.

Initia lectionis scholasticae. Amst. 1804, 12°, waarvan in 1816 een derde druk verscheen.

Denon, *Reizen in Opper- en Neder-Egypten*, *gedurende de veldtogten van Buonaparte*, uit het Fransch vertaald. Amst. 1806, 3 deelen, met kaarten en platen.

Belgica libera, *ad principem Gulielmum Auriacum*, *carmen festum*. Amstel. 1814, 4°.

Geschiedenis der Nederlandsche Staatsomwenteling in 1813. Amst. 1814-1817, 2 deelen in 4 stukken 8° met portretten.

Disputatio de male neglecto Poëseos Latinae studio. Amst. 1817, 8°.

Carmen de inventae typographiae laus Kostero Harlemensi potenter tamen assertâ.

Voorts moeten er nog andere dan de hier boven opgegevene werken door Bosscha vertaald, doch zonder zijnen naam uitgegeven zijn. Bovendien leverde hij in 1808 eene nieuwe uitgave van:

Struchtmeijer, *Rudimenta linguae Graecae*.

Ook bewerkte bij met Everwinus Wassenbergh:

Plutarchus, *levens van doorluchtige Grieken en Romeinen*, *onderling vergeleken; uit het Grieksch vertaald met aanteeken*. Amst. 1789-1809, 13 deelen, 8° met platen. Waarvan in 1825 en volgende jaren een tweede druk met vermeerderingen, door de zorg van den geleerden Barend Frederik Tydeman, in het licht kwam.

Na Bosscha's dood verscheen nog:

H. Bosscha Poëmata. Editionem curavit P. Bosscha. Davent. 1820, 8°.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door T. Koning, 8°, en voor de *Levens van Plutarchus*.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVIII. bl. 349; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars VIII. pag. 435 et 436; *Algem. Konsten Letterbode*, 1804, D. II. bl. 36, 1805, D. I. bl. I, 1806, D. II. bl. 209, 1807, D. II. bl. 324, 1808, D. I. bl. 395, 1809, D. I. bl. 269, 1819, D. II. bl. 114 en 115; Stuart, *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.*, 1815, D. II. bl. 281-282, 1819, D. II. Bl. 213-215; *Galerie des contemp.;* Hoefft, *Parnasus Latino-Belgicus*, pag. 248-249; Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst- en Wetens.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 537 en 538, D. III. bl. 242 en 243; Holman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Neerland.*, pag 560-562; Feith en Kantelaar, *Bijdrag. ter bevorder. der Schoone Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 124-169; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 245; de Wal, *de Clar. Fris. Jurecons.*, *Annot.*, pag. 375-378; *Biogr. Nation.*; Fransen van Eck en P. Bosscha, *het Tweede Eeuwf. van het Athen. te Deventer*, bl. 74; van Lennep, *Ill. Amstelod. Athen. Memorabilia*, pag. 221, 284 et 285; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Supplement op die Naaml.; Biogr. Univ.;* Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 234, 456, 512-516, 605, 630.

[Johannes Bosscha]

BOSSCHA (JOHANNES), een broeder van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 21sten April 1766, kwam, na de eerste gronden der Oude taalkunde in zijne geboortestad gelegd te hebben, onder het opzigt en onderwijs van zijnen broeder, toen Rector der Latijnsche scholen te Deventer, en werd, na het houden van eene lofspraak op den Vrede, plegtig bevorderd naar de doorluchtige school in dezelfde stad. Hier hoorde Bosscha, gedurende den tijd van twee jaren, de lessen van den Hoogleeraar Jacobus Terpstra in de Latijnsche en Grieksche Letterkunde en in de Geschiedenissen. Nu begaf hij zich, ter verdere voortzetting zijner letteroefeningen, naar de Hoogeschool te Franeker, waar hij het onderwijs genoot van Theodorus van Kooten in de Oude Letterkunde, van Everwinus Wassenbergh in de Grieksche Letterkunde en van Johannes Valckenaer in de Regtsgeleerdheid.

Eene teleurgestelde hoop op het rectoraat der Latijnsche scholen te Dockum, hetwelk hem door de Regering dier stad reeds genoegzaam toegezegd was, en welke mislukking hem, na de staatsverandering in het jaar 1787, aan alle bevordering in zijn Vaderland deed wanhopen, was oorzaak, dat hij zich liet overhalen, om,

op een gunstig uitzigt op beter geluk, zoo het scheen, het opzigt en onderwijs van twee zonen van Balthasar Elias Abbema, die zich toen te Parijs gevestigd had[1], op zich te nemen. Bijna zeven jaren in die stad vertoevende, beleefde hij aldaar de geduchte Staatsomwenteling, welke hem en Abbema, wiens vriend en Secretaris hij was geworden, onder het schrikbewind in groot levensgevaar bragt.

In het jaar 1795 uit Frankrijk terug gekomen zijnde, om zijne bloedverwanten te bezoeken, zonder nog het voornemen te hebben om in zijn Vaderland te blijven, werden hem de sterkste aanzoeken gedaan om deel aan het Bestuur te nemen, en, na voor eenen en anderen post bedankt te hebben, liet hij zich eindelijk de verkiezing tot Raadsheer in het Hof van Friesland welgevallen. Eer hij dit ambt aanvaardde, vervoegde hij zich bij den Akademischen Senaat te Harderwijk, ter verkrijging van het meesterschap in de Regten; hij verkoos die bevordering aldaar te zoeken, omdat zijn broeder toen aan die Hoogeschool het hoogleeraarsambt bekleedde. Men oordeelde op goede gronden, dat zijne aanstelling tot Lid van een Geregtshof een anders gewoon onderzoek zoo onnoodig als ongepast maakte. De Senaat besloot derhalve, hem de begeerde waardigheid, eershalve en zonder voorafgaand onderzoek, met buitengewone plegtigheid op te dragen, gelijk in soortgelijke gevallen ook wel te voren, ofschoon niet dikwijls, had plaats gehad. Dit is dan de reden geweest, dat geen verhandeling toen van hem in het licht gegeven is, als wordende zulks bij dergelijke bevorderingen niet vereischt; waartoe het hem anders noch aan stof, noch aan bekwaamheden, noch aan lust zou ontbroken hebben.

Wanneer het Hof van Friesland, door het bedanken der weinige oude leden, die in het eerst nog daarin waren gebleven, en door het inkomen van zeer ongeschikte personen, die hunne plaats vervingen, welhaast al zijnen vorigen luister verloor, drong hij, herhaalde malen, op zijn ontslag aan; doch dit verkreeg hij niet dan met groote moeite, evenwel op de vereerendste wijze.

Na dien tijd vergezelde hij de Vos van Steenwijk, die als Gezant naar Parijs vertrok, in hoedanigheid van Secretaris; en nam ook, voor Huber, den post van Muntmeester-Generaal waar.

Daar hij onder de gematigden in ons Vaderland behoorde, kon het niet anders, of hij moest door zulken, die in Januarij 1798 het bewind in handen namen, geheel en al uitgesloten, doch integendeel, na het gebeurde in Julij van dat zelfde jaar, tot de waarneming van eenen gewigtigen post aangezocht worden. De aanstelling tot Secretaris-Generaal bij het Ministerie van Buitenlandsche Zaken kon in geene betere handen komen. Hij bekleedde dien post nog, toen Lodewijk Napoleon als Koning van Holland de Regering aanvaardde. Deze bevestigde hem, volgens besluit van den 28sten Junij 1806, in dit belangrijk ambt, waarin hij onafgebroken

(1) Zie over dezen hiervoor D. I. bl. 24 en 25.

bleef volharden tot op zijn overlijden den 7den Maart 1810. Bij de telkens opkomende veranderingen, in den tijd van vijftien jaren in het bewind van ons Vaderland voorgevallen, waren er zeer weinige voorbeelden, dat iemand het zelfde politiek ambt van groot aanbelang omtrent tien achtereenvolgende jaren bleef bekleeden. Wij mogen hieruit opmaken, dat B o s s c h a aan den eenen kant zich in dezen post had weten noodzakelijk te maken, en aan de andere zijde, dat hij dien met de beste trouw, met den meesten ijver, met de schitterendste bewijzen van alle noodige kundigheden had waargenomen, en dit ten genoege van allen, die het hoogste bewind in handen kregen. Koning L o d e w i j k gaf ook hiervan een bewijs, door hem in 1808 tot Ridder te benoemen, en door hem in het volgende jaar te verkiezen tot Lid van het Koninklijke Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten. Hiertoe had hij zonder bedenking alle bevoegdheid, hoewel hem, onder veelvuldige en dagelijksche ambtsbezigheden, tijd en rust ontbraken, om door de uitgave van eenig werk zich in de geleerde wereld bekend te maken, en aldus ook hierdoor zijnen naam en roem te vereeuwigen. Dan, dit gemis van eigene schriften vergoedde hij door zijne voorbeeldige bereidvaardigheid, om, bij zijn langdurig verblijf in Frankrijk, en ook in lateren tijd, aan zijne geleerde landgenooten de behulpzame hand te bieden, en hunne pogingen ter uitbreiding der wetenschappen allezins te begunstigen. Ook gaat hem den roem na van in de Latijnsche Dichtkunst niet ongelukkig geslaagd te zijn, waarvan één of twee staaltjes voorkomen in de *Deliciae Poëticae*, door T h e o d o r u s v a n K o o t e n uitgegeven. B o s s c h a was ook sedert 1805 Lid van de Maatschappij van Letterkunde te Leiden.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1805, D. II. bl. 130, 1810, D. II. bl. 213; B o u m a n , *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 568 en 569 en vooral t e W a t e r , *Aanspraak in de jaarl. Algem. Vergader. van de Maats. van Nederl. Letterk. te Leyden*, *den* 4*den van Hooimaand* 1810, bl. 12-17, dïen wij hier grootelijks gevolgd zijn.

[Hendrik Bosscha]

BOSSCHA (HENDRIK), een zoon van H e r m a n B o s s c h a en van H e l e n a S c h e e r s , geboren te Harderwijk den 25sten December 1791, werd door zijnen geleerden vader in de voorbereidende wetenschappen onderwezen en kwam alzoo wel toegerust aan het Athenaeum te Amsterdam, waar hij zich in de Geneeskunde oefende. In het jaar 1813 tot Doctor in die wetenschap bevorderd, na het verdedigen eener Verhandeling bevattende eene waarneming van een gebrek in de Geslachtsdeelen[1], vestigde hij zich als Geneesheer en Vroedmeester te Amsterdam, waar hij in het jaar 1814 tot Stadsgeneesheer, en in het jaar 1820 tot Hoogleeraar in de Ontleed-

(1) *Dissertatio inauguralis sistens observationem de vesiculae seminalis sinistrae defecta*, *integris testibus vase vero deferente sinistro clauso*. Leidae. 1813.

en de Natuurkunde van den mensch en in de Heelkunde aan het Athenaeum werd aangesteld, welken laatsten post hij aanvaardde den 9den April 1821 met eene Redevoering: *over de noodzakelijkheid van het oprigten eener Clinische school hier ter stede*, *ten behoeve van Heelmeesters*, *vooral van de zulke*, *die op het platte land hunne Kunst zullen uitoefenen*[1]. Zijne stem was toen niet die eens roepende in de woestijne: want hij had het genoegen te zien, dat er ten jare 1828 te Amsterdam eene Clinische school werd opgerigt, waaraan hem zelven de post van Hoogleeraar in de Ontleed- en de Natuurkunde van den Mensch en de Theoretische Heelkunde werd opgedragen.

Niet lang echter mogt die school zich in het bezit van dezen verdienstelijken man verheugen, want reeds den 13den September 1829 daalde hij ten grave, nalatende eene weduwe Cornelia van Hees.

Een drukke Geneeskundige praktijk, die hij onvermoeid en zonder baatzucht waarnam, heeft hem, wiens inborst door zachtheid en braafheid werd gekenmerkt, belet van zijne verkregene kennis, meer dan door zijne openbare lessen, aan het publiek blijk te geven. Sedert 1815 was hij Lid van het Genootschap ter Bevordering der Heelkunde te Amsterdam.

Zijn portret bestaat gesteendrukt zonder naam in gr. 4°.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1815, D. II. bl. 301, 1820, D. II. bl. 259, 1821, D. I. bl. 277, 1829, D. II. bl. 180; van Lennep, *Ill. Amstel. Athen. Memor.*, pag. 221, 278, uit familiepapieren aangevuld.

[Willibrordus Bosschaerts]

BOSSCHAERTS (WILLIBRORDUS), of BOSSCHAERT geboren te Bergen op Zoom, in 1577, was Kanunnik in de Abdij van Tongerloo en naderhand Hoogleeraar in de Godgeleerdheid. Hij was een geleerd man inzonderheid ervaren in de kerkelijke en wereldlijke zaken. Den 25sten Julij 1657 overleed hij te Mechelen, de volgende werken nalatende:

De initiis et progressibus Monasticis. 1619.

De vita contemplativa et activa. Lovan. 1620. 4°.

Dissertatio de candido habitu candidi ordinis Praemonstratensis. Lovan. 1621.

De ordine Praemonstratensi Clericali seu Canonico. 1622. 4°.

De laudibus B. Siardi, *Horti B.M. in Frisia Abbatis*. Mechl. 1263. 4°.

Natura Veritatis, *expositas ad Symbolum*, *quod Coenobium Tungerloense gerit Veritas Vincit*. Lovan. 1624. 4°.

Het Leven van B. Siardus. Lovan. 1625. 8°.

Microcosmus, *sive Humani corporis fabrica*, *ex sacris DD. et Physicis summatim exhibita in annua congregatione V. Pastorum Regul. Coenobii Tungerloensis*, *in Profesto S. Norberti*. Lovan. 1626. 4°.

(1) *Oratio de condenda in hac urbe Schola Clinica*, *in commodum Chirurgicorum*, *eorum praesertim*, *qui ruri artem facturi sunt*.

Exegesis D. Augustini in Passionem Dominicam. Lovan. 1645. 4°.

Diatribe de primis Veteris Frisiae Apostolis; sive Dissertationes 156, *quibus eorum anni*, *actus*, *res*, *personae*, *loca*, *tempora in eorum actis occurrentia*, *discutiuntur*, *illustrantur*, *erroresque ab aliena manu illapsi refelluntur*. Mechlin. 1647. 8°.

Enchiridion de Actis S. Patris Augustini, *ex voluminibus ejus collectis*, *cum Appendice de Translationibus ejusdem Praesulis*. Mechl. 1647. 8°.

Feria sexta, *sive ejus dignitas ac opera sacra ejusque diei collecta ex S. Script. probatisque Autoribus cum explicatione*. Mechl. 1653.

Zie Sweertii, *Athen. Belgic*, pag. 706; Foppens, *Bibl. Belg.* pag. 1165; Saxe, *Onom. Liter.*, Pars IV. pag. 283; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hermans, *Conspect. Onomast. Liter.*, pag. 17; *Biogr. Univ.*

[Thomas Willibrords Bosschaerts]

BOSSCHAERTS (THOMAS WILLIBRORDS), of BOSSCHAERT ook wel BOSSAERT genoemd, vermoedelijk een bloedverwant van den voorgaande, was een Kunstschilder, die in 1613 te Bergen op Zoom geboren is. Hij had tot Leermeester Gerard Segers, en was een goed Schilder van groote beelden en portretten. Aanmerkelijke vorderingen in de kunst gemaakt hebbende, bezocht hij Rome en andere steden van Italië, alwaar hij alle wenschelijke voorwerpen voor zijne studie vond. Vervolgens vertrok hij naar Engeland en Duitschland, oefende er eenigen tijd zijne kunst en vond er voordeelige gelegenheid tot het plaatsen van zijne kunstwerken. In zijne geboortestad terug gekeerd, vervaardigde hij met steeds toenemende bedrevenheid vele altaarstukken en portretten van Vorsten en aanzienlijken, welke naar het werk van Anthony van Dijck zweemden. Zijn penseel was malsch en harmonieus; zijne teekening vrij naauwkeurig; de houdingen van zijne hoofden waren behagelijk; zijne ordonnanties zeer beredeneerd en oordeelkundig. In 1649 werd hij benoemd tot Directeur van de Akademie te Antwerpen, alwaar hij den 23sten Januarij 1656 overleed en in de kerk der Karmeliten begraven werd, in welke kerk men mede eene schilderij van hem ziet voorstellende *de H. Maagd*, *het kind Jezus en de H. Catharina*. De kerk van St. Willibrord, buiten Antwerpen, bezit een zijner kunstgewrochten, hetwelk men lang voor een schilderij van Rubbens heeft aangezien.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 357; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B bl. 336; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 831; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 46; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.*

[Hendrik Josephsz van den Bossche]

BOSSCHE (HENDRIK JOSEPHSZ VAN DEN) had onder Brederode gediend in 1567 met nog eenige andere in dezelfde Sententie

genoemd, en was met meer krijgsvolk onder hunnen Hopman of Luitenant, uit Vianen over de Lek in het land van Utrecht als vijand gekomen, ter beschadiging der onderdanen van Z.M. en werd dien ten gevolge levenslang veroordeeld tot de galeijen en ten eeuwigen dage verbannen met verbeurdverklaring zijner goederen.

Zie Marcus, *Sent. van Alva*, bl. 258.

[J. van den Bossche]

BOSSCHE (J. VAN DEN) is, wat zijn persoon betreft onbekend. Hij was waarschijnlijk een Bedienaar van het Evangelie, en betoonde zich een getrouw vriend van de Hervormde Godsdienst en van Oranje. Er bestaat van hem, een brief aan dien Vorst geschreven uit Brussel, den 22sten October 1576, waarin hij hem ernstig de zaak der Christelijke Godsdienst (de Hervormde) aanbeveelt en zich beklaagt over de Staten, die openlijk verklaarden, dat zij alleen de Roomsch Katholijke Religie in alle 's Konings landen, ook in Holland en Zeeland wilden hebben uitgeoefend. Hij wijst daartoe op den weinigen wederstand tegen de Spaansche benden, en den moedwil der Spanjaarden te Maastricht den 19den October, en betuigt zijn verlangen en dat der geheele Gemeente, dat Oranje mogt komen, en het gebied in handen nemen. De Prins moest voorzigtig zijn met hen die regeerden (de Staten) maar hij mogt veilig op de gemeente vertrouwen, ‘die u bewaren souden’ (dus schrijft van den Bossche) ‘ghelick den appel haerder ooghen sunderlinge die van Brusseel, die nacht en dach nae uwer Exc. verlangen.’

Zie Groen van Prinsterer, *Archives*, T.V. p. 454 suiv.

[H. van de Bossche]

BOSSCHE (H. VAN DE), een Ingenieur, was de zamensteller van het groote vlot, hetwelk gemaakt was op 112 voet lange masten en waarop borstweringen waren aangebragt. Het werd *fin de la guerre* genoemd en heeft gediend bij de belegering van Antwerpen door den Hertog van Parma in 1585.

Zie Hondius *Beschr. der Fortificatiën*, bl. 76.

[Jacob van den Bossche]

BOSSCHE (JACOB VAN DEN), een bekwaam Ingenieur, van wien men weinig vindt opgeteekend. Hij was bij de belegering van Grave, door Prins Maurits, van 18 Julij tot 19 September 1602, tegenwoordig en heeft zeer zeker daarbij een werkelijk aandeel genomen aan de insluiting der vesting. Hij sneuvelde bij dat beleg, even als de Ingenieur Andries de Roy. Zij beiden werden door Prins Maurits betreurd, om ijver, bekwaamheid en onverzaagdheid.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. VIII. bl. 173; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 389 noot; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. bl. 488.

[Pieter van den Bossche]

BOSSCHE (PIETER VAN DEN), geboren in 1634 te Mechelen, werd Dominikaner Monnik in het klooster van die orde, te 's Hertogenbosch, ging van daar naar zijne geboorteplaats, alwaar hij den 19den Maart 1653 in het openbaar zijne gelofte deed, voorts zijne studiën voltrokken hebbende en tot Priester geordend zijnde,

wijdde hij zich ten eenemale toe aan de Predikdienst en de Biecht, en werd, in 1674, Pastoor van St. Jacob te 's Hertogenbosch; doch zijn onbezonnen ijver voor zijne geloofsbelijdenis, en de leelijke kleuren, waarmede hij inzonderheid de Hervormden van den predikstoel afschilderde, gevoegd bij de hatelijkheden in een door hem geschreven boek te vinden, bragten te wege, dat de Regering hem, in 1685, uit die stad bande; waarop hij naar Mechelen terugkeerde, en Prior van zijn klooster werd, waar hij den 19den Maart 1690 stierf.

Het boven bedoelde werkje heeft tot titel:

Den Catholycken Pedagoge ofte Christelycken Onderwyser in den Cathechismus, *verdeelt in vijf deelen; uitleggende in hondert lessen de Christelycke waerheden*, *en de principale Mysteriën van het heyligh*, *Roomsch*, *Catholyck*, *Apostolyck Gheloof*, *by manier van vraeghen ende antwoorden*. Antw. 1685. 4° en herdrukt in 1690, 1716, 1743, 1780 en 1786

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* (A. VAN GILS), *Kathol. Meyer. Memor.*, bl. 202; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.*, pag. 20.

[Zas van den Bossche]

BOSSCHE (ZAS VAN DEN), was in 1696 Kapitein op het schip *Delft* van vijftig stukken, en hij, of een ander van den zelfden naam, had in 1700 bevel op het schip *de Provincie Utrecht* mede van vijftig stukken en geleidde, met andere Kapiteins van fregatten, onder het bevel van den Vice-Admiraal Gelein Evertsen, de bombardeerschepen, welke Koppenhagen moesten beschieten. Het bombardement duurde kort en deed weinig schade.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. I. bl. 59, 567, St. II. bl. 172, 549.

[Hendrik Zas of Sas van den Bossche]

BOSSCHE (HENDRIK ZAS of SAS VAN DEN), vermoedelijk een broeder van den voorgaande, werd den 2den October 1693 aangesteld tot Extra-Ordinair Ingenieur, den 23sten April 1697 tot Ordinair Ingenieur, den 1sten December 1702 tot Ingenieur ad 600 guld., den 20sten September 1708 tot Directeur der Approches en den 7den Julij 1710 tot Luitenant-Kolonel titulair, tevens Kapitein in het Infanterie-Regiment van Savorinus. Hij was in 1710 met den Ingenieur Pierre Jassaud belast met het oppertoezigt over de werkzaamheden bij de belegering van Aire, welke in de krijgsgeschiedenis eene eerste plaats bekleedt. Hij overleed den 24sten October 1724.

Zie Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 507 en 508, uit partikulicre berigten aangevuld.

[Frans Antoni Bosse]

BOSSE (FRANS ANTONI), geboren te Middelburg den 14den September 1775 uit burgerlijke ouders, die hem voor de Schilderkunst wilden opleiden, dewijl hij op de Teeken-Akademie goeden aanleg toonde, of anders in den koophandel, wegens vorderingen

op de scholen gemaakt, werd op aanraden van den, in 1785, te Middelburg beroepen Evangelisch-Lutherschen Predikant Christoffel Siedenburg tot de studie opgeleid. Nu kwam hij op het Gymnasium te Middelburg, waar hij zich in de oude talen oefende en hetwelk hij in 1795 verliet met eene oratie *Over de vergoding der oude Helden*[1]. Tot zijn geluk geraakte hij toen in kennis met den eerst na dien tijd beroepen Rector Coenraad Joan Wenckebach, een smaakvol onderwijzer, die zich zijner aantrok en hem vooral in het Grieksch privaat onderwees. Aan dien man was Bosse dan ook alles verschuldigd, zoo als hij zelf in latere jaren erkende; die toch vormde zijn verstand en hart en deed hem in de Letteren vorderingen maken, waartoe hij noch tijd noch moeite spaarde. Intusschen woonde Bosse ook de lessen bij der Hoogleeraren van het Athenaeum zijner geboortestad, in de Oostersche talen, Wiskunde, Geschiedenis, Aardrijkskunde, Geschiedenis des Aardbols en het gebruik der Globen, terwijl hij de oefening in het Engelsch, Hoogduitsch en Fransch voortzette.

Steeds goede vorderingen makende in het Grieksch en Latijn, werd hij, in Januarij 1800, tot eersten Praeceptor bij de Latijnsche Scholen te Haarlem aangesteld. Hier was Bosse regt op zijne plaats; vol last en ijver maakte hij goede leerlingen en kreeg eenige bekendheid, ook door den invloed van den Franschen Predikant Josué Teissèdre l'Ange, die hem veel hulp en vriendschap bewees.

Na ruim twee jaren te Haarlem te zijn geweest, werd hij in Januarij 1802 naar Leiden beroepen als Conrector of Adjunct van den ouden Rector Lambertus Wensinck van Rouveroy. Hier vond hij negen leerlingen en veel wanorde en onkunde, doch veel bijstand en hulp van den President Curator Hermanus Adrianus Bake[2]. Spoedig rees het getal der leerlingen tot 70 en 80, zoodat er nog een Praeceptor moest bijkomen.

In 1809 werd Bosse Rector in plaats van Wensinck en kreeg ook vier leerlingen bij zich aan huis. Hij aanvaardde zijnen post in Maart 1810 met eene redevoering ten betooge *dat men de inrigting van onze Gymnasiën*, *of Latijnsche scholen*, *niet naar den Geest der Eeuw moest schikken*, *plooijen en misvormen*[3].

Hij kreeg gedurig meer naam, als goed, kundig en ijverig docent, waardoor de scholen en ook zijne, bij hem inwonende, leerlingen steeds toenamen.

Ten gevolge van de nieuwe verordeningen op het Hooger onderwijs sedert 1815, waarbij voor het rectoraat in groote steden eene Akademische en wel de Doctorsgraad vereischt wordt, werd Bosse,

(1) *De veterum Heroum consecratione*.
(2) Zie over dezen hiervoor bl. 16 en 17.
(3) *Oratio de Gymnasiorum nostrorum ratione non ad seculi genium accommodanda*.

die zijne studiën lang voleind had, voor dat er nog eene afzonderlijke Letterkundige Faculteit bestond en er in de Letteren gepromoveerd werd, den 24sten October 1818, op voordragt van de Faculteit der Bespiegelende Wijsbegeerte en Oude Letteren, aan de Leidsche Hoogeschool, door den Akademischen Senaat, eershalve benoemd tot Meester in de Bespiegelende Wijsbegeerte en Leeraar in de Oude Letteren, eene aan zijne lang beproefde verdiensten voorzeker wel verschuldigde eerbewijzing, en misschien de eenige van dien aard, welke hem ooit ten deel viel.

Een aanval van beroerte, in December 1834, aan Bosse op de school overgekomen, en de daarop gevolgde meer en meer wankelbare staat zijner gezondheid, noodzaakten hem, hoewel ongaarne, in den aanvang van 1838, zijnen post neder te leggen. Zijn Emeritaat, *salvo honore et stipendio*, goedgunstiglijk verkregen hebbende, vertrok hij in Mei daaraanvolgende naar Amsterdam, in de nabijheid zijner naaste familiebetrekkingen. Nog geen volle twee jaren mogt hij aldaar zijne eervolle rust genieten, toen eene, door een bijkomend ligchaams-ongemak smartelijke, maar met uitnemend geduld doorgestane ziekte van weinige dagen, den 23sten December 1839, aan zijn nuttig leven een einde maakte.

In 1806 was hij in den echt getreden met Charlotte Dorothea Schneither, in dat zelfde jaar werd hem eenen zoon geboren, Frans Karel Willem Bosse, die, in 1831, na het verdedigen van eene verhandeling *over de belemmeringen van het huwelijk*, *volgens het Romeinsche*, *het Hedendaagsche en het Nieuwste Regt*[1], tot Meester in de Regten bevorderd, in 1837, op jeugdigen leeftijd, ten grave daalde. Behalve dien zoon had Bosse nog eene dochter Charlotte Bosse, die in 1831 in het huwelijk trad met Willem Hendrik de Vriese, thans Hoogleeraar in de kruidkunde aan de Hoogeschool te Leiden.

Door Bosse werden in het licht gegeven:

A.H. Niemeyer, *Over het lezen van Grieksche Dichters ter ontdekking der trapsgewijze ontwikkeling van zedelijke denkbeelden*, *eene bijdrage tot de onderwijskunde*, door hem, zonder vermelding van zijnen naam, uit het Hoogduitsch vertaald. Amst. 1799.

Programma de Gymnasio Leidensi. 1810.

Geographiae Antiquae compendium, *in usum Scholarum. Scriptum a F.A. Bosse*. Lugd. Bat. 1818. *Editio secunda auctor et emendatior*. L.B. 1826. 8°, welk leerboekje, geheel 's mans eigen werk was.

Antiquitatum Romanarum brevis descriptio, *olim ex G.H. Nieupoortio concinnata*, *nunc in usum praecipue Scholae Goudanae per quaestiones distincta. Editio quarta*. L.B. 1828. 8°, bij welke uitgave Bosse een *Supplementum Annotationis* voegde.

(1) *Dissertatio Juridica Inauguralis. De Matrimonii impedimentis e Jure Romano*, *hodicrno atque novissimo*. L.B. 1831.

Zie (J.T. Bergman) *Levensschets van Frans Antoni Bosse*, Haarl. 1841, vroeger geplaatst in de *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1840, D. I. bl. 387-392, 402-410, 418-423, 434-438.

[Mattuijs van Bossem]

BOSSEM (MATTUIJS VAN) of MATTHIAS BOSSEMIUS, geboren te Amsterdam in 1527, werd door zijne ouders, die deftige brave lieden waren, toevertrouwd aan de leiding van den deugdzamen Pieter Crocus, destijds Priester en Rector der Latijnsche scholen aldaar, onder wiens opzigt hij spoedigen voortgang in het beoefenen der fraaije letteren maakte. Daarna legde hij zich eerst te Leuven op de Wijsbegeerte toe, toog toen het geestelijke kleed aan, en beoefende vervolgens de Godgeleerdheid aan die zelfde Hoogeschool. Den trap van Licentiaat beklommen hebbende, nam hij eenigen tijd den post van Lezer in de Godgeleerdheid in het klooster van Heverle waar; doch de roem, dien hij reeds te Leuven had verkregen, was zoo groot, dat hij op de Akademie van Douai, toen pas door Filips II gesticht, tot Hoogleeraar beroepen en den 16den Julij 1751 in die waardigheid bevestigd werd, welke hij tot aan zijnen dood toe heeft waargenomen, die voorviel den 4den Februarij 1579. Van Bossem heeft, bij zijn overlijden, zijne goederen bestemd tot het stichten van eene school, onder de bescherming van de Maagd Maria.

Hij wordt geroemd als een voorbeeld van godsvrucht, nederigheid en kuischheid; en heeft in druk nagelaten:

De clericorum cum Faeminis cohabitatione licitanea sit an non? *etc.* Duaci. 1586. 12mo.

De stupidissima et verae Idolatriae, *quae quondam apud Ethnicos fuit*, *hypocoristica interpretatione contra Joh. Calvinum*. Duaci. 1586. 8°.

De speciali Dei auxilio. Duaci. 1586. 8°.

Oratio paraenetica ad novicios Theologiae studiosos. Duaci. 1586. 8°.

Zie Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb;* Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Jacobus Bossius]

BOSSIUS (JACOBUS). Zie CASTRO (JACOBUS à).

[Abraham de Bosson]

BOSSON (ABRAHAM DE) legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Geneeskunde toe, waarin hij den graad van Doctor bekwam.

Reeds tijdens zijn verblijf aan de Hoogeschool hanteerde hij met goed gevolg de Nederduitsche lier en ging daarmede ook na zijne bevordering tot Doctor in de Medieijnen voort, zoo als blijkt uit zijne

Dichtkundige Akademische uitspanningen. Leid. 1771 en 1780. 8° 2 stukjes.

De Nationale opvoeding der Jeugd, *Natuur- en Zedekundig beschouwd in* 3 *zangen*. Amst. 1780. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*

[Maximiliaan, Jan en Pieter de Hennin Graaf van Bossu]

BOSSU (MAXIMILIAAN, JAN en PIETER DE HENNIN Graaf VAN). Zie HENNIN (MAXIMILIAAN DE), HENNIN (JAN DE) en HENNIN (PIETER DE).

[Francis van Bossuit]

BOSSUIT (FRANCIS VAN), in het jaar 1635 te Brussel geboren, werd tot de beeldhouwkunst opgeleid. Reeds vroeg vertrok hij te dien einde naar Italië, en bragt daar zijne jeugd en een groot aantal zijner mannelijke jaren als vlijtig kunstbeoefenaar door. Inzonderheid te Rome de onvergelijkelijke verzameling van schoone antieke beeldwerken naauwkeurig bestuderende en aanhoudend waarnemende, werd hem daar, bij de schilder-bend, den naam van *den waarnemer* gegeven. Doordrongen van den grootschen stijl der ouden, vervuld met dat dichterlijk gevoel, waartoe inzonderheid die klassieke bodem aanleiding geeft, en daarbij het werktuigelijke der kunst in zijn vermogen hebbende, verliet hij Italië om zijne kunsttalenten in onze bloeijende gewesten over te brengen. Bonaventuur van Overbeeke, een Amsterdamsch schilder, zich mede in Italië bevindende en naar het Vaderland terugkeerende, nam van Bossuit tot zijn reisgezel mede en bragt hem te Amsterdam, waar deze laatste zich voornamelijk als een kunstenaar van den eersten rang in ivoren beeldwerken deed kennen. Weldra werd zijn roem verbreid niet alleen te Amsterdam, waar hij zich met der woon nederzette, maar onder de kunstminnaars in het algemeen, zoo binnen als buiten 's lands. Zijne vrije, stoute en tevens teedere, bevallige manier, en de gemakkelijke wijze waarop hij het ivoor bewerkte en als was wist te vormen tot schoone groepen of tot enkele beelden deed hem te regt als een man van zeer ongemeene verdiensten in zijn vak bewonderen en hoogachten.

Hij overleed te Amsterdam den 22sten September 1692. Men maakte op hem het volgende grafschrift:

> De groote konstenaar Francis rust in dit graf,
> Die beelden uit ivoor en steen het leven gaf;
> Daar Romen nog meê praalt en de Amstel van kan tuigen,
> Weg, weg, Pigmalion, uw konst moet hiervoor buigen.

Een aantal zijner beeldwerken, zoo van klei geboetseerd als van ivoor, werd door den Amsterdamschen schilder Barend Graat geteekend, door Matthijs Pool in het koper gebragt, en uitgegeven onder den titel van:

Beeldsnijders kunstkabinet, *door den vermaarden Beeldsnijder Franc van Bossuit*, enz., Amst. 1727, gr. 4to.

Voor dat werk vindt men zijn portret, alsmede dat van Graat.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 150-162; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Paulus Bosveld]

BOSVELD (PAULUS), geboren te Dordrecht, in 1732, werd door Johannes Dam, Rector der Latijnsche scholen in zijne

geboorteplaats, in de oude talen onderwezen. Na aldaar spoedig groote vorderingen te hebben gemaakt, vertrok hij naar de Hoogeschool te Leiden, waar hij den grondslag legde van die uitgebreide geleerdheid, waarin hij naderhand met den grootsten roem heeft uitgeblonken. Na zijne akademische loopbaan voleindigd en te Dordrecht eene proefpredikatie gehouden te hebben, werd hij in 1756 tot Predikant te Brandwijk-en-Gijbeland, in 1771 te Oud-Alblas, en eindelijk in December 1774 in zijne geboorteplaats beroepen. In den beginne had B o s v e l d ter laatstgemelde plaatse eenen ongemeenen toeloop, doch den 26sten Januarij 1796, in eene vergadering van 30 kiezers te dier stede, met 17 stemmen tot Representant van het Bataafsche volk gekozen, vertrok hij tot waarneming van die betrekking naar 's Gravenhage, waar hij een zeer werkzaam deel nam in de beraadslagingen der Nationale vergadering. Hoewel hij reeds in 1798 de staatkundige loopbaan had verlaten, was de toeloop, dien hij vroeger had, toen zeer verminderd, waartoe ook niet weinig bijdroeg B o s v e l d s vrije en ongebondene handelwijze in het verklaren van den Bijbel, waarin sommigen een onverholen afwijken van de leer der Hervormde kerk meenden te vinden.

Eene opkomende kortademigheid en daarbij komende smartelijke bezoeking, noodzaakte hem in 1802 zijn emeritaat te vragen, dat hij spoedig op eene loffelijke wijze verkreeg. Ongeveer een jaar later werd hij aan de regterzijde geheel geraakt, van het gebruik zijner spraak beroofd en daarenboven bijna ontbloot van de hebbelijkheid om zijne denkbeelden door teekenen gemakkelijk mede te deelen, waartoe sprakeloozen veelal de toevlugt nemen. Hij bleef echter bestendig in staat om blijken te geven van een vast en gelukkig geheugen, gepaard met een opgeklaard en helder begrip. In dien toestand werd hij dagelijks door zijne vrienden en ambtgenooten bezocht, en sommigen hunner vereenigden zich op gezette tijden in zijne woning, om hem door hunne onderlinge gesprekken en het voorlezen van werken naar zijnen smaak, te vertroosten en te verkwikken, Eindelijk ontfermde zich de Heer over den lijder en nam hem, nadat hij zich zelven zes jaren als overleefd had, den 21sten Januarij 1809, tot zich. Hij was gehuwd met C o r n e l i a V a l k .

Van hem zien het licht:

Vijf Brieven van Philadelphus aan zijnen vriend, *ter beoordeeling van het boek genaamd: den doop der kinderen verworpen en der bejaarden verkoren*, *in vier uitgebreide Redevoeringen*, Harl. 1782, welke hoewel zonder naam uitgekomen, aldra aan de wel versneden pen van B o s v e l d werden toegekend, die zelf ook dit niet tegensprak en naderhand nooit heeft tegengesproken.

Philadelphus aan zijnen broeder den veelwaardigen Heer N., *Predikant te....in V.*, *ter verantwoording zijner leere aangaande de Goddelijke verbonden*, *de kerk en den kinder-*

doop, *tegen de brieven van den Heer Alethophilus*, Harl. 1789.

Hoe de Godsdienstgezindte van de aanzienlijken des lands in stand moet gehouden worden, zijnde eene aanspraak van B o s v e l d , 20 Maart 1797, in de Nationale vergadering gehouden, en te vinden in *Dogverhaal der Handelingen der Nationale vergadering*, D. V. bl. 340, en later medegedeeld in *den Katholiek*, Maart 1844, bl. 205 en volg.

De waarheid der opstanding van onzen Heer Jezus Christus, *de grond onzer hope op eene zalige opstanding uit de dooden*, *in eene verklaring van het XV Hoofdstuk van Apostel Paulus eersten Brief aan de Korinthers*, Dordr. 1798. 8°. tweede druk, 1825.

Verklaring van Paulus Brief aan de Galatiërs, Dordr. 1802. 2 deelen. 8°.

Verklaring van Paulus Brieven aan de Thessalonikers, Dordr. 1803. 8°.

Verklaring van de vijf eerste Hoofdstukken van Paulus tweeden Brief aan de Korinthers, Dordr. 1804. 8°.

Verklaring van Paulus Brief aan de Romeinen, Dordr. 1805-1807. 2 deelen 4 stukken. 8°.

Verklaring van Paulus Brief aan de Kolossers, Dordr. 1809. 8°.

Verklaring van Paulus Brief aan de Ephesiers, Dordr. 1809. 8°.

Verklaring van Paulus eersten Brief aan de Korinthers, Dordr. 1811. 2 deelen. 3 stukken. 8°.

Zestal van Leerredenen over de elf eerste verzen van het twaalfde Hoofdstuk van Paulus tweeden Brief aan de Korinthers, *waarmede Paulus Bosveld zijn gewoon openbaar dienstwerk besloten heeft*, Dordr. 1815. 8°.

Ook is hij de schrijver van

Proeve over de vervolgingen tegen de Christenen.

Den doop der Proselyten.

Den eersten dag der Week.

Waarschijnlijk ook van de

Verhandeling over den hoogen leeftijd der Aartsvaderen, *vóór den algemeenen watervloed*.

Na zijn overlijden zagen nog van hem het licht:

Tijdmeter of beknopte tijdlijst des gewijde geschiedenis van Abrahams geboorte tot aan het einde der eerste Christeneeuw, Dordr. 1818, 4 deelen 8°.

Proeve eener eenvoudige en duidelijke verklaring der voornaamste waarheden van de Christelijke godsdienst, Dordr. 1825.

Bovendien bestaat er van B o s v e l d een onderwijsboekje, dat te Dordrecht en elders lang in gebruik was.

B o s v e l d behoort ongetwijfeld tot de vermaardste Godgeleerden uit het einde der achttiende eeuw. Hij was in den echten zin des

woords liberaal, achting toedragende aan een ieder, die van hem mogt verschillen, rondborstig en eerlijk. Hij beminde de zuivere waarheid boven alles, rekende zich geen arbeid te zwaar, geen moeijelijkheid te afmattend om ze op die wijze te zoeken, op welke hij begreep er het veiligst toe te kunnen geraken. Als Prediker maakte hij het meeste werk van de tekstverklaring, en deze was doorwrocht en geleerd. Zijne toepassingen waren kort. Hierdoor achtte men hem minder voor den kerkelijken kansel, meer voor den akademischen leerstoel geschikt. Doch het was vooral als Bijbeluitlegger dat B o s v e l d eenen roem verwierf, die niemand zijner tijdgenooten als zoodanig deelachtig werd. De hoofdkenmerken van zijnen uitlegkundigen arbeid zijn duidelijkheid, onafhankelijkheid en grondig onderzoek; de hoofdverdienste het opsporen van den gang der redenering, waarover hij, door het toepassen eener gezonde logica, een helder licht verspreidde.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XXX. bl. 366, D. XXXIV. bl. 54, 65, 171, 187, 342, 407, D. XXXV. bl. 96, 364, D. XXXVII. bl. 268, 284; C. v a n d e r A a , *Geschied. van den Oorlog* 1793-1800, D. III. bl. 392-403, D. IV. bl. 210, 211, 379; Y p e i j en D e r m o u t , *Gechied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 618-620, Aant. bl. 272 (865), D. IV. bl. 278 en 279 Aant. bl. 45 (261); v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 578 en 579, D. III. bl. 179, waar hij verkeerdelijk P i e t e r genoemd wordt; C o l l o t d ' E s c u r y , *Holland's Roem*, D. V. bl. 38 en 39; S c h o t e l , *Kerkel. Dordr.*, D. II. bl. 555-575; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*

[G. van Bosveld]

BOSVELD (G. VAN), misschien wel de zelfde, die in 1802 tot Lid der Nationale Rekenkamer werd aangesteld, schreef:

Redevoering over den aard en de natuur der verlichting. Utr. 1792. 8°.

Gezondheids Katechismus. Utr. 1793. 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XLIV. bl. 307; (d e J o n g), *Alphab. Naamreg. van Nederd. Boeken*, en *Supplement op dat werk*.

[Godert Bot]

BOT (GODERT). Zie BOTH (GODERT).

[Elbert van Botbergen]

BOTBERGEN (ELBERT VAN), een Geldersch Edelman, werd benevens J a c o b M o m , Ambtman van het land tusschen Maas en Waal, A d r i a a n E i n d h o u t s , Schout in het Overambt van Cuyk, en nog anderen meer, beschuldigd en overtuigd van voor het eindigen van het twaalfjarig bestand, met de Spanjaarden heimelijk geheuld te hebben, hebbende M o m , met voorkennis van zijne medepligtigen, aangenomen Tiel in handen van den Aartshertog te leveren. Dit verraad had echter de bedoelde uitwerking niet, want het werd tijdig genoeg ontdekt, om het voor te komen. B o t b e r g e n werd hierop, even als E i n d h o u t s en M o m , gevat, naar 's Gravenhage gevoerd, en door Commissarissen van H.H.M. veroordeeld om onthalsd te worden, welk vonnis dan ook, den 17den April 1621, werd ten uitvoer gebragt.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 421; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Hugo Boter]

BOTER (HUGO). Zie BOTTER (HUGO).

[IJsbrand Boterkoper]

BOTERKOPER (IJSBRAND), geboren te Enkhuizen, omstreeks 1643, trad als soldaat in 's Lands dienst en klom door zijne dapperheid weldra langs alle trappen tot den rang van Kapitein op. Na in den oorlog tegen Munster, bij het veroveren van Loghem, en in onderscheidene zeeslagen blijken van zijne kloekmoedigheid te hebben gegeven, was hij tot Bevelhebber van het fort Crevecoeur aangesteld. Doch bij het uitbarsten van den oorlog in het jaar 1672, daar uitgeligt zijnde, om in het veld dienst te doen, werd hij den 12den October met een musketkogel door den buik geschoten. Voorts naar Bodegraven vervoerd, overleed hij aldaar den 15den dier maand, nalatende eene zwangere weduwe en twee kinderen. Misschien was wel een zoon van hem, P e t r u s B o t e r k o p e r , die in 1698 van Enkhuizen als Predikant naar Batavia vertrok, kort na zijne aankomst aldaar in 1699 te Banda beroepen, in 1712 voor een jaar naar Ternate gezonden werd, en nog in dat zelfde jaar op dat eiland overleed.

Zie B r a n d t en C e n t e n , *Hist. van Enkhuizen*, D. II. bl. 350, 353; V a l e n t y n , *Oud- en Nieuw-Oostindië*, D. III. bl. 4, 113, D. IV. b. bl. 87, 88, 108, 110.

[Konstantijn of Kostijn van Boternisse]

BOTERNISSE (KONSTANTIJN of KOSTIJN VAN), een der misnoegde en zaamverbonden Edelen, die in 1296 tegen Graaf F l o r i s V aanspanden, was ook een dergenen, die op het slot Kronenburg gevangen geraakte; onzeker is het evenwel of hij aan de woedende Kennemers of aan anderen is overgegeven.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 67, 90; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Johannes Botesius]

BOTESIUS (JOHANNES), die zich bijzonder op de Wijsbegeerte had toegelegd, verwierf den 29sten December 1643, de noodige vergunning van de Curatoren der Leidsche Hoogeschool, om, voor eene tijd voorlezingen over die wetenschap te houden, en bij disputatiën daarover voor te zitten.

Zie S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. T en B. bl. 269 en 270.

[Godert Both]

BOTH (GODERT), BOT of BOTT, was in 1449 Raad der stad Utrecht, in 1451 Ouderman en in 1453 Overouderman van de Riemsnijders. Hij koos in de geschillen tusschen D a v i d v a n B o u r g o n d i ë en G i j s b e r t v a n B r e d e r o d e , de zijde des

eerstgenoemden, en werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang de stad uitgebannen; terwijl daarbij tevens bepaald werd, dat hem nooit zou worden toegestaan, met eenen nieuwen Bisschop weder in te komen.

Zijn wapen bestond in een veld van zilver, met eene bot van azuur en twaalf klootjes of bolletjes van goud.

Zie B u r m a n , *Utrechts Jaarb.*, D. II. bl. 124, 156, 225, 314.

[Pieter Both]

BOTH (PIETER), geboren te Amersfoort, misschien wel een afstammeling van den voorgaande, begaf zich van der jeugd af ter zeevaart en bragt het door goed gedrag en bekwaamheid zoo ver, dat hem in 1599 het opperbevel werd toevertrouwd over eene vloot van negen schepen, met welke hij naar Oost-Indië zeilde. Hij vertrok van daar, na vele bemoeijingen tot voortzetting van den handel, in 1601 naar het Vaderland terug met zeven goed bevrachte schepen. In 1609 werd hij op nieuw met eene vloot van dertien schepen naar Oost-Indië gezonden, waar de zaken in verwarring waren, door het overlijden van den Admiraal Verhoeven, het gevangen nemen van Paulus van Caerden, en het verslaan onzer vloot door Don Juan de Sylva, den Spaanschen Gouverneur der Philippijnsche eilanden. Doch bij de aankomst van Both veranderden de zaken welhaast van gedaante, zijn eerste werk was het oprigten eener faktory te Djakatra, volgens een verdrag met den Koning dier stad gesloten, zijnde dit de eerste oorsprong geweest van de naderhand zoo beroemde vestiging te Batavia. Hij regeerde als Gouverneur-Generaal, met verstand, gematigdheid en kloek beleid, van 1610 tot 1612, en wist de Moluksche eilanden, door de Sylva bedreigd, voor de Compagnie te behouden. Voorts bevestigde hij de Nederlanderen in het bezit van de eilanden Solor en Timor, zond Jacques Spex en Pieter Zegers, met goed gevolg naar Japan, en werd, na een tweejarig bewind, door Gerard Reynst opgevolgd.

Both vertrok den 2den Januarij 1615 met vier rijk geladen schepen van Java, met oogmerk om naar het Vaderland terug te keeren. Doch het eiland Mauritius aandoende, om er verversching in te nemen, had hij het ongeluk met drie zijner schepen te vergaan, en daarbij in de golven om te komen. Zijn naam is op het eiland Mauritius vereeuwigd, door eenen hoogen en zonderlingen kegelberg, die steeds den naam van Pieter Both draagt, welken de Franschen echter in Petre Botte bedorven hebben.

Zijn portret komt voor bij Valentyn, *Oud- en Nieuw-Oost-Indië* en bij du Bois, *Vies des Gouvern.-Géneraux*, *Holland. aux Indes Orientales;* ook bestaat er nog een portret van hem door Jacobus van der Schley, in 12°.

Zijn wapen bestond in een veld van keel, met drie leliën en eene roos van zilver.

Zie *Kort Verhael ofte Journael van de Reyse naar Oost-Indiën onder den Admiraal P. Both in* 1559, 1600 en 1601; Valentyn, *Oud- en Nieuw Oost-Indië*, D. I. a. bl. 198 en 199, b. bl. 250-245; D. III. a. bl. 264-266; Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.; Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XII. bl. 41; du Bois, *Vies des Gouvern.-Géner.*, pag. 11-24; Luzac, *Holl. Rijkdom*, D. I. bl. 272; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 857-872; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 339 en 340; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 103, 183-189; Swaluwe, *de Daden der Zeeuwen*, bl. 261-264; Teenstra,

Nederl. Overz. Bezitt., bl. 59, 71, 120, 702; Lauts, *Pieter Both* in de *Utrechts. Volks-Alm.* 1845, bl. 145 en volg.; de zelfde, *Johan Both Volkerts* in de *Utrechts. Volks-Almanak*. 1850, bl. 55.

[Jan Both]

BOTH (JAN), broeder van den voorgaande, geboren te Amersfoort, was een dapper en ervaren krijgsman, die in het jaar 1601, in het beleg van Ostende, door de Heeren van den krijgsraad werd aangesteld tot Luitenant van de compagnie van Kapitein Jan Antonissen, 'ende dat door consideratie dat hij een kloek ervaren krijgsman was.'

Zie Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 338.

[Volkert Both]

BOTH (VOLKERT), geboren te Utrecht, werd in 1592 Lid van den Raad zijner geboorteplaats, in 1599 Schepen en in 1605 en 1606 Burgemeester, zoowel als Kolonel der schutterij, toen hij den 21sten Januarij 1610 door de muitende burgerij werd afgezet. Later kwam hij in zijne vaderstad weder op het kussen, en werd in 1611 van wege Utrecht ter vergadering der Algemeene Staten afgevaardigd, en daarna benoemd tot Gecommitteerde ter admiraliteit van Friesland. Onder zijne zonen was Johan Both Volkertsz., die volgt.

Zie Lauts, *Johan Both Volkertsz.*, in de *Utrechtsche Volks-Almanak*, 1850, bl. 56.

[Johan Volkertsz. Both]

BOTH (JOHAN VOLKERTSZ.), zoon van den voorgaande, geboren te Utrecht, werd in 1610 Ontvanger der Staten van Utrecht, doch daar men in 1613 een te kort van 100,000 gulden in zijne kas ontdekte, werd hij op Hazenberg gevangen gezet; den 4den Maart 1614 ontslagen zijnde, vertrok hij den 30sten Mei als Onderkoopman, uit Texel naar Java, wat hij aldaar verrigt heeft vinden wij niet vermeld, evenmin als de tijd van zijn overlijden. Doch gedurende de reis derwaarts kortte Both zich de tijd met er eene berijmde beschrijving van te maken, welke nog in handschrift bestaat en ten titel voert:

Cort verhael, *sangsgewijse gesteld*, *op de voys van den* 6*en Psalm*, ofte schoon lief wilt mijn troost geven, *van de principaelste plaetsen daer wij in 't vaeren naer Oost-Indiën gepasseert sijn*, *mitsgaders eenige dingen op deselfde voijagie geschiedt*.

Zijne zinspreuk was: *In lijden geduldich*.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Algem. Konst- en Letterbode* 1846, D. I. bl. 356; Lauts, *Johan Both Volkertz.*, in de *Utr. Volks-Alman*. 1850, bl. 54-64.

[Andries en Jan Both]

BOTH (ANDRIES en JAN), Kunstschilders, geboren te Utrecht, de eerste in 1609, de tweede in 1610, stamden vermoedelijk af van G o d e r t B o t h , en leerden de beginselen der kunst eerst hij hunnen vader, die een Glasschilder was, en

vervolgens bij A b r a h a m B l o e m a e r t. Zij trokken te zamen eerst naar Frankrijk, en van daar naar Rome, en namen hunnen tijd naarstig waar. J a n zette zich aan het schilderen van landschappen, en bootste daarin de manier van C l a u d e L o r r a i n na, hetgeen hem wel gelukte; want zijne achting groeide aan, en die van C l a u d e verminderde, doordien deze wel fraaije landschappen maakte, maar sobere beeldjes en beesten schilderde; terwijl B o t h zich van zijnen broeder bediende, die een treffelijk beelden- en beestenschilder was, en zich de behandeling van B a m b o o t s had eigen gemaakt. Beide broeders waren bijzonder vaardig in het schilderen, waardoor men vele hunner stukken zoo te Rome als te Venetië, in welke beide steden zij eenigen tijd gewoond hebben, bij de kunstminnaars en handelaars aantrof, want hunne tafereelen waren ras geschilderd, maar ook spoedig verkocht. De meeste stukken, welke men van hen ziet, zijn groot, en vele daarvan verbeelden de opgaande zon stralende, door de boomen boven het gebergte, over de velden, die natuurlijk met morgendaauw overspreid schijnen te wezen, wordende alles wat op eenen afstand ligt door schemeringen bedekt. Duidelijk kan men er de verdeelingen van den dag aan de verschillende temperingen der verwen in bespeuren. Men ziet den morgenstond, de velden met blaauw floers bekleeden; den helderen middag de voorwerpen duidelijk ontdekken en den avondstond door zijnen saffraankleurigen gloed, groene velden, boomen en gronden tanen.

Vele jaren heeft dit broederpaar in Italië in de volkomenste vriendschap en eendragt te zamen gewoond, hebbende zij veel dienst van elkander in het schilderen. Hun voornemen was daar langer bijeen te blijven, maar na den dood van A n d r i e s, die in 1650, op eenen donkeren nacht, te Venetië ongelukkiglijk verdronk, had J a n geen rust noch duur meer in Italië, maar vertrok onverwijld naar zijn Vaderland en geboortestad, waar hij als de fenix der landschapschilders van dien tijd, voor zijne kunst wel betaald werd, en veel te doen had.

Doch hij, die zich ook op het etsen heeft toegelegd en van wien een werkje met geëtste platen bestaat, leefde niet lang na zijne terugkomst, want hij overleed in 1665. Zijne beeldtenis komt voor hij I m m e r z e e l, *Levens en Werken der Kunsts*.

In 's Rijks Museum te Amsterdam vindt men van deze Schilders

Een Italiaansch bergachtig en boomrijk Landschap, *doorsneden met eene rivier*, *wordende de lucht en de wolken op eene aangename wijze verlicht*. Op den rijk bewassen voorgrond ziet men bij het aankomen van eene schuit met beesten, eene vrouw te paard, die door eene Heer wordt aangesproken, terwijl een muilezel wordt weggeleid. Dit stuk waarin het zonlicht op de natuurlijkste wijze wordt verbeeld is een der voortreffelijkste van deze Meesters. Daarvan is eene prent te vinden in het geëtste werk van J a n B o t h.

Van J a n B o t h alleen heeft men op het zelfde Museum:

Een gezigt bij eene Italiaansche stal met paarden en figuren.
In het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage treft men van beide Meesters aan:
Twee Italiaansche Landschappen.
Het Museum te Parijs bezit van hen:
Een Italiaansch Landschap bij ondergaande zon.
Een holleweg tusschen twee rotsen.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 114-117; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VII. bl. 857; de Chalmot *Biogr. Woordenb.;* Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. I. bl. 67, 97; *Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univers.; Aanwijz. der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam*, bl. 10; *Notice der Schilder. van het Koninkl. Kabinet te 's Gravenhage*, bl. 3; Meyers, *Conversat. Lexicon*.

[Johannes de Both]

BOTH (JOHANNES DE) NICOLAASZ., gaf in het licht:

Het Huwelijk van Mars met de Vrede. Staat-spel. 's Gravenh. 1703. kl. 8°.
Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catal. van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. bl. 64.

[Jan Both Hendriksen]

BOTH HENDRIKSEN (JAN). Zie HENDRIKSEN (JAN BOTH).

[Feyke of Frederik Botnia]

BOTNIA (FEYKE of FREDERIK) of BOTTINGA, want de naam werd eertijds dan op deze dan op gene wijze geschreven, was een Friesch Edelman, uit het oude geslacht Botnia, dat zoude afstammen van Odo Botnia, die in 927 met de Noormannen in Friesland kwam. Hij nam in 1095, even als eenige andere Friesche Edelen, deel aan eenen kruistogt naar het Heilige Land, waar hij zich bij uitstek dapper gedroeg, waarom hij bij het beleg van Nicea, in 1097, door Godfried van Bouillon werd aangesteld tot Kapitein over eene bende van 3000 man.

In het bestormen van Jeruzalem in 1099 werd hij zwaar gekwetst en bleef verlaten onder de dooden liggen; doch een dienaar van zijnen boezemvriend Eelko Liauckema, hem ziende, bragt hem in het huis van zijnen Heer, waar hij gelukkig genezen werd. Wegens zijnen betoonden moed werd hij door Godfried van Bouillon tot Ridder geslagen en bleef, zoo lang die Vorst leefde, in hooge gunst bij hem. In 1106 naar het Vaderland teruggekeerd, deed hij in 1109 andermaal eenen togt naar het Heilige Land. Toen echter zijn reisgenoot Eelke Liauckema kort na hunne aankomst overleden was, kwam Botnia spoedig weder naar het Vaderland, doch waar en wanneer hij overleden is, vindt men niet opgeteekend.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 99 en 100; F. Sjoerds, *Histor. Jaarb.*, D. II. bl. 272, 275, 280, 303.

[Odo Botnia]

BOTNIA (ODO), zoon van F e y k e of F e i k o B o t n i a , die, in 1356 op zijne voorvaderlijke stins te Marrum leefde en bij

de Friesche Staten in aanzienlijke betrekkingen schijnt geweest te zijn, werd op die Stins geboren en groeide op tot een moedig krijgsman, die, om zijne roekelooze dapperheid en onbegrensden moed door zijnen vrienden geëerd en bemind, maar door zijne vijanden gevreesd en ontzien werd. Daar hij de partij der Vetkoopers was toegedaan, hadden de Schieringers in Westergoo veel van zijne stoutmoedige invallen te verduren en schrikten reeds op het hooren noemen van zijnen naam. Met zijnen vriend J a c k l e J e p p e m a , wiens zuster hij tot vrouw had, plunderde en verbrandde hij de stinzen der aanzienlijke Schieringers, terwijl zij roofden en moordden zooveel zij konden, tot S i x t u s D e k a m a en G a l e H a n y a zich aan het hoofd der Schieringers plaatsten, en op hen eene bloedige wederwraak namen.

De Vetkoopers, deze hoon niet kunnende verkroppen, besloten eenen inval in Westergoo te doen en B o t n i a werd tot Kapitein en aanvoerder van het leger verkozen. Hierop had er den 18den Augustus 1397 op den Menaldumer-Mieden, tusschen Marsum en Dronryp, eenen hardnekkigen strijd plaats, welke ten nadeele van de Vetkoopers uitviel, en waarin B o t n i a en D e k a m a beide gevaarlijk gekwetst werden; doch zij waren weldra weder van hunne wonden hersteld, en, even of het vijandelijke bloed hun op de Menaldumer-Mieden te eenemaal was afgestapt, werden zij door tusschenspraak van eenige verstandige en welmeenende vrienden zoo opregt en hartelijk met elkander verzoend, dat zij sedert altijd goede vrienden gebleven zijn.

Nu wendden zij hunne gezamenlijke pogingen aan, om A l b r e c h t v a n B e i j e r e n , Graaf v a n H o l l a n d , die Friesland zocht onder het juk te brengen, te keer te gaan. Zoo speelde B o t n i a en zijne nieuwe vrienden D c k a m a en H a n y a steeds eene hoofdrol in dat worstelperk der onafhankelijkheid. Toen onder anderen 's Graven zoon, W i l l e m v a n O o s t e r v a n t , na met eene ontzaggelijke krijgsmagt Stavoren en Hindeloopen te hebben ingenomen, met een groot leger door Westergoo en Oostergoo trok, om ook het oostelijke deel van Friesland te bemagtigen, stond B o t n i a bij het klooster Foswerd met eene bende Friezen gereed, om hem den doortogt te betwisten; maar hij moest, even als altoos, voor de groote overmagt bukken, en was met zijne landgenooten genoodzaakt den Hertog als hunnen wettigen Heer te erkennen. Doch *een gedwongen eed is God leed* zeiden zij, en zij namen elke gelegenheid, die zich aanbood, te baat, om tegen den Graaf op te staan en het hatelijke juk af te schudden; en alzoo bragt de dappere B o t n i a ook het zijne toe, om Friesland voor altijd van de overheersching der Hollandsche Graven te verlossen.

Nadat de Friezen nu weder hunne vrijheid herwonnen hadden, hielden zij, daar hun vorige Potestaat J u w J o n g h e m a gesneuveld was, eenen algemeenen landdag, waarin besloten werd, even als vroeger eenen Potestaat aan te stellen, tot wegneming van alle

twisten en tweespalten, tot bevestiging van eenen goeden inlandschen vrede en tot vestiging der vrijheid tegen uitheemsche mogendheden. De keuze viel op S i x t u s D e k a m a , deze bedankte echter voor die eer en wees zijnen vriend G a l e H a n y a als meer geschikt voor dit ambt aan. Doch ook die weigerde de aangeboden waardigheid en prees den meer bejaarden O d o B o t n i a aan, als een man van meerdere kennis, en meerdere ondervinding, vroom van wezen en zeer onversaagd tegen zijne vijanden, stoutmoedig en dapper, hetgeen hij zelf ondervonden, en tot groot perikel van zijn leven beproefd had. B o t n i a weigerde mede het Potestaatschap te aanvaarden. Nederig van aard bekende hij zijne gebreken, en prees de bekwaamheden van zijne vrienden, even als zij de zijnen gedaan hadden.

Hoezeer ook thans weder de partijgeest van Schieringers en Vetkoopers was ontwaakt en aanleiding gaf tot dagelijksche schermutselingen; terwijl het rooven, moorden en branden, even als vroeger, werd hervat, - geen partijschap was meer in staat den band van vriendschap te verbreken, welke ons drietal zoo innig vereenigd hield; zelfs bedwongen zij, zoo veel zij konden, den partijzuchtigen geest en hielden de gistende gemoederen in bedwang. Doch nadat de Schieringers in Westergoo, door het overlijden van H a n y a in 1409 en dat van D e k a m a in het volgende jaar, de mannen verloren hadden, die hen nog eenigzins in toom hielden, vielen zij teugeloos de Vetkoopers in Oostergoo aan, en bedreven daar allerlei baldadigheden. Dat rooven, moorden en plunderen kon B o t n i a niet lang met geduld aanzien. Nog in het zelfde jaar 1410 rukte hij met de zijnen uit, deed eenen inval in Westergoo, viel Mantgum, Jellum, Boxum en Marsum aan, en vernielde daar alle stinzen, welke door de Edelen op nieuw waren opgebouwd of versterkt en slechtte ze tot den grond toe. Doch te Weidum gedoogde bij niet, dat de huizen van D e k a m a en H a n y a zouden beschadigd worden; zelfs moest ter liefde van zijne afgestorven vrienden geheel Weidum gespaard blijven.

Het schijnt dat B o t n i a bij deze gevechten weder gewond is geworden; ten minste men leest van hem, dat hij na dien tijd nooit weder genezen is. Zeker is het, dat hij zich aan alle posten en betrekkingen onttrok en het voornemen opvatte, om verder in rust en vrede zijne dagen te slijten. Doch reeds den 24sten Augustus 1411 overleed hij, twee dochters en een zoontje nalatende.

Zie O c c o S c a r l e n s i s , *Waeracht. Beschriuinge van Friesl.*, bl. 79, 146, 148, 149, 150, 152, 154, 160, 161; S c h o t a n u s , *Geschied. van Friesl.*, bl. 219, 229, 234; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.; Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XIII. bl. 543, 546-548, 583; S j o e r d s , *Friesche Jaarb.*, D. IV. bl. 114; A r e n d , *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 315, 411; E e k h o f f , *Geschied. van Friesl.*, bl. 491, en vooral H.G. C a n n e g i e t e r , *Odo Botnia*, in den *Friesche Volks-Almanak*, 1848, bl. 60-83, wien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[Tjalling van Botnia]

BOTNIA (TJALLING VAN), van Nieuwland, Ridder, zoon van Sijds van Botnia en N. Sijbeda, woonde in 1498 den togt naar Bergum tegen de Groningers bij, en werd in 1513 Grietman van Hennaarderadeel. Later werd hij Heerschap te Franeker. Hij was een der zestig Edelen, die in 1515 den eed van huldiging van Keizer Karel aflegden, en werd met nog drie anderen door den Stadhouder Egmond tot Ridder geslagen. In het zelfde jaar werd hij tot Raad in het Hof van Friesland aangesteld, welk ambt hij als gewoon Lid schijnt te hebben waargenomen tot in 1520, hoewel hij vervolgens met nog vier anderen daarin ontboden werd, wanneer er hoogst gewigtige zaken aan de hand waren. In 1517 nam hij voor de Bourgondische partij met twaalf honderd man Nijeklooster in. In 1521 werd hij Grietman van Franekeradeel en in dat zelfde jaar teekende hij den lastbrief voor Kempo van Martena en Sibrand Roorda, die, in 1521, naar Worms reisden bij Keizer Karel V. Met den Stadhouder Schenck zich vervolgens in 1522 bij het beleg van Genemuiden bevindende, werd Botnia door de Gelderschen gevangen genomen, terwijl Schenck zich ter naauwernood door de vlugt redde. Botnia schijnt echter eerlang ontslagen te zijn. In 1529 was hij mede Dijkgraaf en Ontvanger der floreenrente van Westergoo.

Hij overleed in 1533, en was twee malen gehuwd, eerst met Reinsk Idsinga, bij wie hij twee zonen verwekte, daarna met Frouwk Hottinga, met wie hij het kasteel Hottinga te Nieuwland verkreeg.

Zie F. Sjoerds, *Beschrijv. van Friesl.*, D. I. bl. 864; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. H. bl. 267 noot; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 187 en 138.

[Juw van Botnia]

BOTNIA (JUW VAN), zoon van Feyke Botnia en van Ael, Gaethjes dochter, Juwsma van Rinsumageest, onderteekende den 9den Maart 1504 den Reversaalbrief, waarbij aan den Hertog van Saksen de Regering van Friesland werd opgedragen, en hoorde in 1515 onder de zestig Edellieden, die, toen de Keizer het gewest van den Saksischen Hertog gekocht had en door zijne overwinningen op de Gelderschen meester van een groot gedeelte van Friesland was geworden, hem den eed van huldiging en getrouwheid zwoeren. Met meer anderen werd hij dan ook, in de plaats van eenen Geldersch-gezinden voorganger, den 1sten F bruarij 1517, tot Grietman van Ferwederadeel aangesteld, welk ambt hij bekleedde tot in 1520, toen hij Lid van het Provinciale Hof werd. Van Gewoon Lid dezer vergadering werd hij in 1527 Buitengewoon Lid, of een der zoodanigen, welke in de vergadering kwamen, wanneer het hun behaagde of wanneer zij daartoe expresselijk geroepen werden. Ook was hij Ridder van het H. Graf en Dijkgraaf van Oostergoo en Westergoo, en schijnt dus bij den Keizer zeer in gunst gestaan te hebben, hetwelk hij door zijne trouwe diensten ook allezins verdiende, als hebbende hij onder an-

deren, onder bevel van Lubbert Turk en Goslick van Jongema, Bolsward mede ingenomen en Sneek belegerd. Zijne echtgenoote, benevens de vrouw van Hessel van Martena, in laatstgemelde stad in hechtenis gehouden, liepen veel gevaar aan de bloedgierige partijzucht van die dagen opgeofferd te worden, daar Jancko Douwama en andere Gelderschgezinden hem en Martena bedreigden, dat, zoo het gerucht bevestigd werd, dat de Bourgondischen Epo van Douma en Abbe Saskers Heringa, te Irnsum gevangen genomen, zouden laten onthoofden, aan hunne vrouwen wederwraak zou uitgeoefend worden. Ofschoon nu hunne beden bij hunne partij geen ingang vonden, en de gezegde Edelen onthoofd werden, zagen zij evenwel hunne vrouwen, hetzij uit medelijden, hetzij om eenige staatkundige redenen, gespaard.

Naderhand bij de Gouvernante beschuldigd zijnde, met den Keizerlijken Stadhouder, eenige zijner mederaden en anderen, gedurende den wapenstilstand met de Gelderschen, den ingezetenen overlast te hebben aangedaan, door het aanwerven van krijgsknechten, zoowel als door brandstichten en plunderen, wisten zij zich daarvan, bij monde van Kempo van Martena, een der medebeschuldigden, zoo wel te zuiveren, dat zij in plaats van straf, dankzegging voor hunne trouwe diensten bekwamen. Overtuigd dat Friesland, even als de overige provinciën des Rijks, gehouden was, den Keizer een geschenk aan te bieden, en vreezende, dat Z.M. bij zijne komst zulks zoude vragen, en dan misschien meer eischen dan men hem wenschte te geven, werd door de Staten op den Landsdag van 1531 besloten, de Ridders en Raden, Tjaard van Burmania en Juw van Botnia, met Sijds Tjaerda en Hector van Hoxwier naar Brussel te zenden, om veertien duizend gulden (van twintig stuivers het stuk) aan te bieden, welke gratieuselijk werden aangenomen. Op den Landsdag van 1535 werd hij met eenigen zijner mederaden gecommitteerd, om orde te stellen op den staat van oorlog en tot behoud en bewaring van de provincie. Later vindt men geen gewag meer van hem gemaakt, en denkelijk is hij omstreeks 1538 gestorven, daar men op dat jaar vijf nieuwe Leden van het Hof aantreft, en een daarvan voorzeker in zijne plaats is benoemd geworden.

Jancko Douwama beschuldigde hem, den last op zich genomen te hebben, om hem op eene reis van Sneck naar Harlingen te vermoorden en, na volbragte daad, de schuld op de Gelderschen te werpen. Juist in tijds gewaarschuwd, was hij ter naauwernood dit gevaar ontsnapt.

Van Botnia was gehuwd met Foockel Juws dochter van Hottinga, en had bij haar drie kinderen verwekt, een zoon van hem Juw of Julius van Botnia, hield de Spaansche zijde en werd in 1567 Grietman van Baarderadeel.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen* St. II. bl. 268 noot, en vooral Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 39-42, dien wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Jarich van Botnia]

BOTNIA (JARICH VAN), zoon van den voorgaande, hoogst waarschijnlijk van zijne tweede vrouw, was in 1551 reeds Grietman van Franekeradeel en werd tevens den 6den Februarij 1554, benoemd tot Olderman van Franeker. Hij schijnt een voorstander van de vrijheid van geweten geweest, en daarvoor in 1566 vrijmoedig uitgekomen te zijn, doch bleef evenwel Koningsgezind, en verklaarde zich in 1579 tegen de Unie van Utrecht. In het zelfde jaar ontving hij zijne aanstelling als Kastelein en Ambtman van Koevorden en Drost van Drenthe. Uit Friesland voortvlugtig, werd hij in 1580 onderscheidene malen ingedaagd, om zich te komen verantwoorden, en tot zoo lang verboden, hem de inkomsten zijner bezittingen te laten toekomen.

Hij stierf te Groningen in 1583, en werd aldaar in de kerk der Predikheeren begraven. Bij zijne huisvrouw Luts Stania, had hij drie kinderen verwekt.

Zie Piccard, *Chronyck des Landts. Drenthe*, bl. 265; Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 96; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 268 noot, St. III. bl. 485, Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml van Grietm.*, bl. 191 en 192.

[Julius van Botnia]

BOTNIA (JULIUS VAN), zoon van Frederik van Botnia en van Maximiliana Absalons, eene adellijke dochter uit Brussel, was een aanzienlijk voorstander van vrijheid van godsdienst. Hij hielp Franeker voor den Prins van Oranje verzekeren, en ontzag zich niet, in den nijpenden winter, een gezantschap aan dien Vorst, die te Haarlem was, te bekleeden, ter verkrijging van noodigen bijstand, waardoor geheel Friesland aan 's Prinsen zijde zou kunnen gebragt worden. Doch toen de Spanjaarden eerlang in dat gewest meer voet kregen, moest Botnia zijn huis te Franeker verlaten en de vlugt nemen.

Het onaangenaam lot van Botnia, zijne omzwervingen buiten het vaderland, duurde tot dien tijd, wanneer de vrijheid het hoofd opstak. Toen leende hij op nieuw de hand aan Neêrlands heil. Het bevorderen der Utrechtsche Unie en het betengelen der verraderlijke handelingen van Rennenberg waren er de bewijzen van. De Aartshertog Matthias, Landvoogd der Nederlanden, gebruikte hem, nevens drie andere Edelen, in 't jaar 1578, tot het ligten van penningen, ten einde Friesland zijnen aanslag ter Generaliteit zou kunnen opbrengen. Bij een der togten in 1580 was hij zeer ongelukkig: door een val van zijn paard brak hij zijn been, werd gevangen genomen, doch kort hierna gelost. Het verlies van een gevecht aan het Tjeukemeer in 1581 werd aan zijne ontijdige vlugt toegeschreven, en hij verdacht wegens gebrek aan moed. Hij kwam weder in het bezit van zijn huis, en kreeg wegens Franeker zitting in de Staten van Friesland, onder welke hij gevonden wordt in het jaar 1582, en in de aanzienlijkste ambten tot aan zijn overlijden, den 28sten April 1614.

Zie te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 167-270; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Schelterma, *Staatk. Nederl.*

[Sijdts, Sikko of Sixtus van Botnia]

BOTNIA (SIJDTS, SIKKO of SIXTUS VAN), zoon van Sijdts van Botnia en van Bauk van Camstra, gezegd Heringa, werd door Koning Filips den 20sten Mei 1578 aangesteld tot Grietman van Wymbritseradeel, doch eerst den 29sten April van het volgende jaar beëedigd. In het hoofd der commissie, deed men den Koning zeggen: 'dat hij, om het goede berigt, hem gedaan van den persoon van Sixtus van Bottnija, van zijne wetendheid en bekwaamheid, en zich volkomen betrouwende op zijne regtvaardigheid en goede ernstigheid, hem tot dien post aanstelde.' Ofschoon uit naam van de Spanjaarden aangesteld, had hij reeds vroeger getoond, in het geheel niet Spaanschgezind te zijn: want hij was niet alleen teekenaar van het verbond der Edelen, maar ook onder diegenen, welke in 1572 pogingen aanwendden om de Friesche steden in de magt van den Prins van Oranje te brengen. Hij was een voorstander van de Unie van Utrecht, en een bekwaam man, die zeer in gunst stond bij den Stadhouder en het toenmalig Hof: want in 1580 afstand willende doen van zijnen post als Grietman, werd hij door beide met moeite overgehaald, om van zijn voornemen af te zien, daar men verklaarde in die gevaarvolle lijden hem niet te kunnen missen. Vele jaren was hij Volmagt ten landsdage, en den 26sten Maart 1603 Gedeputeerde uit Westergoo. Men zegt, dat hij in 1615 overleden is. Hij was gehuwd met Tet van Douma.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 71, die hem abusivelijk Botma noemt; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 247; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 828; F. Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. II. bl. 712; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 270 en 271, St. III. bl. 485-487; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. der Grietm.*, bl. 297 en 298.

[Duco van Botnia]

BOTNIA (DUCO VAN), zoon van Julius van Botnia en van Fokel Walta van Jongema, was in 1612 Monster-Commissaris van het Friesche Nassausche regiment, en werd den 20sten Junij 1615 Grietman van Wymbritseradeel en in 1619 Dijkgraaf. Als Lid van de Friesche Staten woonde hij de lijkplegtigheid van Graaf Willem Lodewijk bij. In 1621 teekende hij als Dijkgraaf van Wymbritseradeel een verdrag met de Regering van Workum, over het onderhouden van den nieuw aangelegden dijk der Workumer buitenlanden, en in het zelfde jaar, als Volmagt ten landsdage, de resolutie betrekkelijk het oprigten eener West-Indische Compagnie. Hij overleed den 1sten October 1621.

Hij was gehuwd met Ymck van Dekama, bij wie hij verwekt had eenen zoon Dominicus Justus van Botnia, Grietman van Baarderadeel, en Lid van de Staten van Friesland, overleden in 1660, en eene dochter.

Zie Jhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 234, 235, 298 en 299.

[Hugo Botter]

BOTTER (HUGO), een kloek Ridder, vermaard om zijne Ridderlijke daden, werd door Harderbertus, den zes en twintigsten Bisschop van Utrecht, tot Veldheer aangesteld, en versloeg met weinige ruiteren bij Hemschen, het volk des Paltsgraven, waarbij vele vijanden sneuvelden en onder deze Otto Graaf van Buhlo, terwijl de overige zich met de vlugt reddeden; doch de Paltzgraaf zelf werd gevangen genomen en naar Utrecht gebragt.

Botter heeft waarschijnlijk de Bottersloot gegraven, welke van de Vlist naar Schoonhoven loopt; althans den 12den Junij 1119 ontving hij een stuk land, om des te gemakkelijker te komen uit de Lek naar Haastrecht. Hij sneuvelde in 1144.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 92; van Spaan, *Inleid. tot de Hist. van Gelderl.*, D. III. bl. 215; van der Aa, *Beschr. van den Krimpenrewaard en Lopikerwaard*, bl. 21.

[Hugo Botter]

BOTTER (HUGO) of HUYG BOTTERMAN, vermoedelijk een afstammeling van den voorgaande, woonde den 11den Julij 1302 den slag bij Kortrijk tegen de Franschen bij, waar hij zich zeer dapper gedroeg, doch door het gedrang van den slag van binnen gekwetst, overleed hij kort daarna en werd te Axel, in eene fraaije tombe, versierd met zijn wapen, begraven.

Zie Kemp, *Beschr. van Gorinchem*, bl. 54-57.

[Hendrik Botter]

BOTTER (HENDRIK), te Amerssoort geboren, heeft geleefd in het laatst der zestiende en begin der zeventiende eeuw. Eerst is hij geweest Lijfarts van den Aartsbisschop van Keulen en stads-Doctor aldaar; vervolgens heeft hij die zelfde bediening bij den Hertog van Gulik en Kleef waar genomen, en nog later, toen hij Hoogleeraar te Marpurg was, bij den Landgraaf van Hessen. Ten laatste het Hoofsche leven moede, verkoos hij ambteloos zijn overige dagen te slijten, kwam in zijne vaderstad terug, alwaar hij ook overleden en begraven is.

Hij heeft geschreven:

De Expurgatione Empyematis Epistola, welke in *Graegorii Horstij*, *Observationum Medicarum*, *libri IV* te Ulm gedrukt is in het jaar 1621.

Ook bestaat er van hem:

De Scorbuto. Lubek 1646. 4°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Levinus Botter]

BOTTER (LEVINUS), mede te Amersfoort geboren, heeft eerst als Advokaat gepraktiseerd, en naderhand gedurende 33 jaren zijne vaderstad als Secretaris ten dienste gestaan; vervolgens was hij Ordinaris-Reviseur des Hofs van Utrecht. Hij stierf ongehuwd den 5den Maart 1612, in het zes en vijftigste jaar zijns ouderdoms.

Hij was een zeer goedaardig, kundig en deugdzaam man, behalve in andere wetenschappen, inzonderheid in de Regten bui-

tengemeen ervaren, en onderhield eene gemeenzame verkeering met vele geleerde mannen.

Zie v(a n) H(e u s s e n) en v(a n) R(h y n), *kerk. Oudh.*, D. II. bl. 99; B u r m a n , *Traject. Erud.*, pag. 32 et 33; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Eppo Botterman]

BOTTERMAN (EPPO), waarschijnlijk geboren te Groningen, studeerde om Leeraar bij de Doopsgezinden te worden, te Amsterdam onder de leiding van G a l e n u s A b r a h a m s z .[1], het hoofd der Lammisten en schijnt van diens meer liberale begrippen nog al te hebben overgenomen. Den 12den Mei 1700 werd hij tot Leeraar bij de vereenigde Waterlandsche en Vlaamsche Doopsgezinden te Groningen aangesteld. Hij was te gelijk Opzigter bij de Collegianten, in Caroli-weg vergaderende, en zelfs een zoo ijverig voorstander van deze afdeeling, dat zulks tot ergernis van sommige leden zijner gemeente schijnt te hebben verstrekt, waarop B o t t e r m a n in 1714 zijne bediening bij de vereenigde Waterlandsche en Vlaamsche gemeente varen liet. In 1725 werd hij echter op nieuw door den Kerkeraad dezer gemeente aangezocht, om het Leeraarsambt waar te nemen, hetwelk zonder stoornis plaats had tot dat J a c o b R i j s d i j k , in 1728, tot zijnen ambtgenoot te Groningen werd aangesteld. Deze, meer tot de regtzinnigen behoorende, geraakte weldra in onmin met B o t t e r m a n , dien hij eindelijk van Socinianery beschuldigde, waarop B o t t e r m a n , ten einde alle verdenking voor het vervolg te ontgaan, zich door het Consistorie der Heryormde te Groningen liet examineren. Maar ook dit liep hem tegen van eene zijde, van waar hij het niet verwacht had, want het examen pleitte hem van die verdenking wel vrij, maar viel zoo goed uit, dat R i j s d i j k hem nu, op grond van het gezegde des Hoogleeraars C o r n e l i u s à V e l z e n , beschuldigde, dat hij eene Hervormde belijdenis had afgelegd.

B o t t e r m a n was een der eerste bestuurders van de Doopsgezinde Societeit, en stond nog te Groningen in 1752; maar heeft na dien strijd niets bijzonders van zich doen hooren.

Hij heeft uitgegeven:

Het ware afbeeldsel van een Collegiant; Leeuw. 1735, 8°; welk stuk door den Groninger Hoogleeraar D r i e s s e n en door R i j s d i j k hevig aangevallen werd.

Aenmerkingen over J. Rijsdijks Theologische verhandelinge. Gron. 1742. 8°.

Zie F. S j o e r d s , *Beschr. van Friesl.*, D. II. bl. 861; B l a u p o t t e n C a t e , *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 153, 187; de zelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Gron.*, *Over. en Oost-Friesl.*, D. I. bl. 166-171.

[Bottinga]

BOTTINGA. Zie BOTNIA.

(1) Zie over deze hiervoor D. I. bl. 32-34.

[Jean de Bou]

BOU (JEAN DE), was Kapitein bij een Regiment Walen in Nederlandsche dienst, en sneuvelde roemrijk strijdende in den slag bij Nieuwpoort den 2den Julij 1600.

Zie (Schuller van Peursum), *Krijgsbev. bij Nieuwpoort*, bl. 50.

[Johannes Cornelis Boubereel]

BOUBEREEL (JOHANNES CORNELIS), geboren te Ostende, begaf zich n de Oratorie. Na zijne studiën in de Godgeleerdheid voleindigd te hebben, werd hij naar Kevelaar in het hertogdom Gelder gezonden, om er die wetenschap te leeraren en er tevens de bediening van den biegtstoel bij uit te oefenen. Toen François Lodewijk de Sanguessa, Bisschop van Roermond, hem den 20sten Augustus 1727 voorstelde om de bulle Unigenitus aan te nemen, weigerde hij zulks; waarop die Prelaat hem in zijne bediening schorste. Zich naar Holland begeven hebbende, werd hij den 10den Augustus 1728 aangesteld tot Pastoor van de voornaamste kerk te Rotterdam, in den Oppert, in welke bediening hij den 19den Mei 1744 overleed.

Pater Boubereel heeft in druk gegeven:

Den Kristelijken vader, *breekende het geestelijk brood voor de kinderen*, *ofte uytleggingen van alle de Evangeliën*, *die door het geheele jaar in de kerke voorgelezen worden. Getrokken uit de H.H. Vaderen en Kerkelijke schrijvers*, *en gesteld op vragen en antwoorden*. Antw. 1744. 4 Deelen, 12°.

Den Kristelijken Vader, *ofte uytleggingen van alle de Epistelen*, *enz.* Antw. 5 Deelen. 12°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Arnold Bouchel]

BOUCHEL (ARNOLD). Zie BUCHELIUS (ARNOLDUS).

[Jurrien Boucholt]

BOUCHOLT (JURRIEN) of GEORGE VAN BOECKHOLT tot Aldenhoven, zoon van Herman van Boucholt, Landrost van Zutphen en Georgia van Hilvelich, was Rigter van Doesborgh en Drost van Bredevoort, tevens was hij Hopman en wordt onderscheidene malen gemeld als garnizoen houdende in Gelderland, onder anderen te Elburg in 1579. Hij had later zitting in de Ridderschap van het Graafschap Zutphen, en komt voor op de Riddercedulen van 1592 en 1597. Hij was gehuwd met Cunne van Erp en won bij haar vier dochters. Waarschijnlijk was hij het, die onder den naam Boucholt voorkomt op eene der lijsten der verbonden Edelen.

Zie te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II. bl. 271 en 272; St. IV. bl. 430 en 431.

[Adriaen van den Bouchorst]

BOUCHORST (ADRIAEN VAN DEN). Zie BOUCKHORST (ADRIAEN VAN DEN).

[Jan Bouckart]

BOUCKART (JAN), geboren omstreeks 1620, beoefende de Nederduitsche Dichtkunst blijkens:

De Nederlaag van Hannibal. treurspel. Amst. 1653 2e druk. Amst. 1658. 3e druk folio, 4° en 8°.

De Ballingschap van Scipio Afrikanus. Amst. 1658. folio, 4° en 8°.
Th. a Kempis *Navolging Christi*. berijmd Amst. 1663.

Zie *Catal. van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht*.

[Adriaen van den Bouckhorst]

BOUCKHORST (ADRIAEN VAN DEN) BOUCHORST of BUCHORST, zoon van Floris van Bouckhorst en van Jenne van Schagen, was een der genen, die ingevolge een aanschrijving van de vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1566 door Commissarissen van den Hove van Holland geroepen werd om te verklaren: ‘wat affectie ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning hadden: ende of zij gezind waren het met Zijne Majesteit te houden, en denzelven tegens een ieder te dienen, in hetgeen hun wegens Zijne Majesteit zal worden bevolen te gehooren, alles ingevolge de verpligting van hunne Leenen en van den Eed, als mede om te renuncieren van alle Verbonden, Confederatien en Obligatien ter contrarie.’

Het schijnt dat hij werkelijk voor Commissarissen verschenen is en zich verantwoord heeft.

Hij overleed te Utrecht in hoogen ouderdom en was gehuwd met Engel Uyttenenng, bij wie hij vier zoons en eene dochter verwekte. Zijne zoons waren Barend van den Bouckhorst, Kanunnik te Utrecht, Cornelis van den Bouckhorst, Floris van den Bouckhorst, die beide volgen, en Amelis van den Bouckhorst, Raad in den Hoogen Raad te 's Gravenhage.

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chronijoke van Holl.*, D. I. bl. 155; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 882; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 346; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verbond der Nederl. Edelen*, bl. 2, 64, in welk werkje mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

[Cornelis van den Bouckhorst]

BOUCKHORST (CORNELIS VAN DEN), een zoon van den voorgaande, werd even als zijn vader en ter zelfder oorzake voor Commissarissen geroepen en ook hij schijnt werkelijk te zijn verschenen en zich te hebben verantwoord. Later echter was hij Raad van den Prins van Oranje. Hij stierf ongehuwd in 1574.

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chronycke van Holl.*, D. I. bl. 155; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 882; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 346; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verbond der Nederl. Edelen*, bl. 2, 64, in welk werkje men mede het facsimilé van zijne handteekening aantreft.

[Floris van den Bouckhorst]

BOUCKHORST (FLORIS VAN DEN), een broeder van den voorgaande, werd te Nijmegen geboren in 1537. Na vooraf goede gronden van de Letterkunde gelegd te hebben, gaf hij zich aan de beoefening der Regtsgeleerdheid over, waarin hij in

1562 aan de Hoogeschool te Poitiers nog studeerde; eenige tijd daarna legde hij zich

op de Geneeskunde toe; doch eindelijk bepaalde hij zich tot de Godgeleerdheid, en begaf zich in het Genootschap der Jezuiten. Zijne Oversten maakten gedurende zes jaren gebruik van hem, om de Rhetorica en de Grieksche taal te leeraren; vervolgens werd hem de zorg aanbevolen, om de zedekundige godgeleerdheid of de gewetensgevallen te verklaren. Ook hield hij zich gedurende onderscheidene jaren bezig, met in verschillende steden, zoo in het Vlaamsch, als Fransch en Latijn, te prediken. In de laatstgenoemde taal deed hij het te Leuven, waar hij ook eenige tijd de broederschap der Heilige Maagd bestierde. Men wil, dat de geleerde Justus Lipsius nimmer in gebreke bleef, om zijne Sermoenen te hooren. Pater Bouckhorst was ook Rector van het collegie te Leuven, en hij stierf er den 14den Junij 1610. Hij had zich aan het genootschap verbonden, door de plegtige omhelzing der vier beloften. Voor dat hij tot de Jezuiten overging, heeft hij het volgende Dichtstuk in het licht gegeven:

Urbis Pictaviae Tumulus; et ejusdem restitutio, *variis aspersa allegoriis*, *sic ut totam fere historiam rei gestae persequatur*, *Carmine Elegiaco reddita per Florentium Bouchorstium*, *Noviomag. J. Ctum Pictav*. 1562. 4°.

Zie van Gouthoeven, *d' Oude Chronyche van Holl.*, D. I. bl. 155; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 882; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 346; de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Nikolaes van den Bouckhorst]

BOUCKHORST (NIKOLAES VAN DEN) of VAN DEN BOEKHORST, Heer van Noordwijk en Wimmenum, een zoon van Amelis van den Bouckhorst, Raadsheer in den Hoogen Raad en van Alyd van der Duyn, was in het jaar 1621 Lid der Staten Generaal geworden en behield die betrekking tot zijne dood, die in 1641 voorviel.

In 1621 werd hij met Adriaan Pauw, Pensionaris van Amsterdam, Adriaan Manmaker, Eersten Edele van Zeeland en Adriaan Ploos, Raad in den Hove van Utrecht, naar Frankrijk gezonden, om de vroegere vriendschaps-verbindtenissen met dat Rijk aangeknoopt, te vernieuwen. Den 24sten Junij verwierven zij eene verklaring van den Koning: ‘dat hij gezind was, het verbond van vriendschap met de Staten gemaakt, te onderhouden en hunnen onderzaten vrijen handel in zijn Rijk toe te laten, hetwelk hij zich van hunnen kant insgelijks beloofde.’

In 1624 weder naar Frankrijk gezonden zijnde, bewerkte hij met Adriaan Pauw en Hendrik van Essen Raad in den Hove van Gelder en Zutphen, het vermaarde Verbond van onderlinge bescherming. Als eerstbenoemde der Hollandsche Afgevaardigden ter Staten-Generaal, had hij vervolgens veel deel aan de onderhandelingen, die te 's Gravenhage plaats vonden, en hierdoor werd zijn naam dikwijls onder de Staatsstukken gezien. Hij was een der bekendste Staatkundigen van die tijden.

Gehuwd aan Anna van der Noot, was hij vader van Amelis van den Bouckhorst, die volgt en van drie dochters.

Zie Gouthoeven, *d' Oude Chronyke van Holl.*, D. I. bl. 155; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 882; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 346; Wagenaar. *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 425 en 426, 495-497; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 149 en 150; D. II. bl. 569; *Geschiedk. Aanteek. omtrent Frederik Hendrik, zijnen tijd enz.*, bl. 109 en 110.

[Amelis van den Bouckhorst]

BOUCKHORST (AMELIS VAN DEN), Heer van Wimmenum, zoon van den voorgaande, werd voor het eerst in 1642 als Ridder ter dagvaard beschreven, en geraakte spoedig in belangrijke bezendingen. In 1646 was hij Gedeputeerde te velde, toen Frederik Hendrik oog had op Antwerpen. Op last zijner meesters, openbaarde hij de geheime punten, omtrent de oefening van de Roomsche Kerkdienst, ontworpen. Hij maakte als Voorzitter der Staten-Generaal het besluit tot den vrede van Munster, met vijf stemmen op; de Voorzitter de Knuyt weigerde zulks, omdat Zeeland niet was bijgetreden. In 1653 werd hij met Pieter de Huybert naar Mechelen gezonden, ter regeling van eenige napunten van het tractaat van Munster.

Bij gelegenheid van het onthaal van Koning Karel II hier te Lande, was hij Voorzitter van Gecommitteerde Raden; aan hem vielen vele bemoeijingen in dezen ten deele. De Koning liet hem, ten blijke van genoegen over dit alles, een kostbaar Juweel aanbieden, dan hij had de edelmoedigheid het heusschelijk te weigeren. De Staten zich deze prijselijke daad zonderling doende welgevallen, maakte hiervan loffelijk gewag ten dienste en navolging der nakomelingschap.

Hij werd in 1643, wegens de Ridderschap van Holland tot Curator der Hoogeschool te Leiden benoemd en bekleedde die waardigheid met lof tot den 27sten September 1669, toen hij ongehuwd overleed.

Hij was het laatste manlijk oir van zijn oud geslacht, waarom zijn wapen bij hem in het graf werd gelegd.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. III. bl. 798; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 882; van Hoogstraten en Bronërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 346; *Bijvoegs. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XIII. bl. 20 en 21; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Engelbert François le Boucq]

BOUCQ (ENGELBERT FRANÇOIS LE), die naar het schijnt eerst Predikant in de Waalsche Gemeente te Dordrecht was, kwam in 1703 als Predikant te Batavia aan, bleef aldaar om Portugeesch te leeren en der zieken Predikanten beurt waar te nemen, tot in December 1706 als wanneer hij, op Drakestein aan de Kaap de Goede Hoop beroepen zijnde, derwaarts vertrok. Hier werden hem door den tijdelijken Landvoogd d'Ablaing vele moeijelijkheden aangedaan, zoodat hij zich genoodzaakt zag in 1708 naar Batavia terug te keeren, waar

hij na het onderzoek zijner zaak in zijne eer hersteld werd. Voorts in 1712 naar Ceilon beroepen, bleef hij aldaar tot in 1717, als wanneer hij op zijn verzoek naar Batavia terugkeerde en in 1719 Predikant op Onrust werd, waar hij in 1724 nog stond.

Voor dat hij naar Oost-Indië vertrok, heeft hij in het licht gezonden:

Bedriegelijk Aanloksel der Babelsche Hoere, *tegen J.H. Janctium*. Rott. 1700. 8°.

IJdele Syrenesang. 8°.

Warnest der Papisten. Rott. 1701. 8°.

Principale puncten der Dwalinge van 't Afgodisch Pausdom. 8°.

Afscheid-Predicatie van Dordt. 8°.

Zie K o l b e , *Beschrijv. van de Kaap de Goede Hoop*, D. II. bl. 397-431; V a l e n t y n , *Oud- en Nieuw Oost-Indiën*, D. III. B. bl. 94, 95, 96, 99, 106, 107, 109, 111, 112; v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III.

[R. Boud]

BOUD (R.), een Plaatsnijder, die omstreeks 1590 bloeide, hield zich voornamelijk bezig met het graveren van portretten voor Boekverkoopers, onder anderen dat van H e n d r i k G o l t z i u s door de Faam met eene Lauwerkrans bekroond wordende.

Zie I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Gualtherus Boudaan]

BOUDAAN (GUALTHERUS) of, zoo als hij zich ook wel noemde, G u a l t h e r u s B o u d a a n C o u r t e n , was gesproten uit een oud aanzienlijk geslacht uit Normandië, dat zich eerst naar Kamerijk, daarna, wegens de vervolging om de Godsdienst naar Engeland en later naar de Nederlanden verplaatste, in welk laatstgemeld land de Leden van dit geslacht, in aanzienlijke betrekkingen in de Kerk, den Staat en het Krijgswezen zijn geplaatst geweest. G u a l t h e r u s was een zoon van P i e t e r B o u d a a n , Kiesheer der stad Middelburg en Bewindhebber der geoctrooijeerde Oost-Indische Compagnie aldaar, en van C a t h a r i n a F o u r m e n o i s , en werd geboren in Mei 1637. Na zich, onder de voornaamste Godgeleerden van zijne tijd, tot de Predikdienst te hebben bekwaam gemaakt, zag hij zich in de maand Junij 1662 tot Predikant te St. Laurens op Walcheren verkoren. In 1667 naar Vere en in Junij 1670 naar Amsterdam beroepen, overleed hij ter laatstgenoemde plaatse den 14den Februarij 1684, van zijne schriften zijn in druk uitgegeven:

De Leere der Waarheid en Opstanding der twee getuigen. Amst. 1680. 2 deelen 4°, meermalen herdrukt.

Pligt van den Dienaar des N. Testaments. 5°.

Kentekenen van de staat der Nature en der Genade, *en Dankpredikatie over de herstelling der ware Godsdienst in 't jaar* 1578. Amst. 1684 en 1727. 12°.

Eens Christens hoogste Goed in Leven en in Sterven. Ibid. 1685 en 1724. 12°.

Men houdt hem ook voor den opsteller van dit Verdedigschrift:

Eenvoudig en opregt Berigt van 't geene door den Heer Joh. Coccejus, en die met hem gevoelen, aangaande den geestelijken Staat der Vaderen voor Christi komste, de natuur der tien Geboden en d'alomtegenwoordigheid Gods, geleerd word; mitsgaders eene klaare ontdekking van de verlegentheid en ontrouw der genen, die voorgeven bewesen te hebben dat de befaamde positien uit schriften van Coccejus en anderen te vinden zijn; tevens een noodsakelijk ondersoek na de oorsaken, waaruit die onrusten in Land en Kerk rijsen, opgestelt door Timotheus Delector. Amsterd. 1676. 4°.

Na 's mans overlijden werden zijne werken bijeenverzameld uitgegeven onder den titel:

Alle de Werken van G. Boudaan. Amst. 1693. 4°.

Er bestaan onderscheidene afbeeldselen van Boudaan als door Christiaan Hagen groot folio, door Johan Faber in 12°, door J. Waterloos 4° en 8°. Onder een daarvan maakte de vermaarde Johan d'Outrein, na zijnen dood dit bijschrift.

> Dit 's 't beeld, en 't beeld maar, van Boudaan, wiens wijze mond
> Wyskonstiglijk verklaard' het Oud en Nieuw Verbond,
> Die Jesus toonde uit de Propheten, in zijn schets,
> En hem ontzwagtelde uit de schaduwen des Wets,
> Gansch Neêrland was verbaast en stond met opene ooren,
> Om van die gladde tong de Christen' lessen t' hooren,
> 't Was voor Gods Kerk te vroeg, dat hem de dood quam vellen,
> Zij doet aan Amsterdam een schaê, naauw om t' herstellen.

Boudaan liet bij zijne echtgenoote Maria Coymans vijf zonen en vier dochters na. Zijne zonen waren: Petrus Boudaan die volgt, Gualtherus Boudaan, ongehuwd overleden, Matthias Boudaan, die mede volgt, Balthazar Boudaan, Predikant te Middelburg, overleden den 7den Februarij 1729 en Joseph Boudaan, ongehuwd gestorven.

Het wapen van Boudaan bestaat in een schild van azuur met eenen keper van zilver, verzeld van drie vijfbladige bloempjes van goud; en chef een veld van goud, met drie meerlen van sabel.

Zie Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 344; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 36-38; Vrolikhert, *Vliss. Kerkh.*, bl. 162 en 163; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Renier, *Nieuwe Verbet. Naaml. der Predik. te Vere*, bl. 9, 42-44; *Naaml. der Predik. te Amst.*, bl. 29; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 32.

[Petrus Boudaan]

BOUDAAN (PETRUS), oudste zoon van den voorgaande, werd te Middelburg in het huis van zijnen grootvader Pieter Boudaan geboren in Augustus 1666. Hij studeerde onder den vermaarden Campegius Vitringa te Franeker en ook elders. In 1691 werd hij Predikant te Rijnsburg, en had daar reeds veel toeloop uit

Leiden en andere naburige plaatsen. Vervolgens werd hij in 1693 beroepen te Arnhem en in 1694 te Amsterdam, doch uit hoofde van zijne jonkheid had die beroeping toen geen voortgang; maar in 1703 werd hij Predikant te Utrecht en eindelijk in 1710 te Amsterdam. Nadat hij aldaar zijnen post met veel ernst en roem bekleed had, overleed hij den 20sten Mei 1734 op de hofstede Leeuwenburg in het Sticht van Utrecht, waar hij zich toevallig bevond; doch werd te Amsterdam in de Onde kerk begraven.

Hij was tweemalen getrouwd, eerst met Catharina Elizabeth de Ruysscher en daarna met Margaretha van der Hell. Uit het huwelijk met zijne tweede vrouw won hij twee zonen, Hendrik Jan Boudaan en Gualtherus Petrus Boudaan, die beide volgen.

Van hem zijn alleen in druk twee Predikatien, getiteld:

Nutteloose en Nuttige Arbeid tegens malkander overgestelt in de Verhlaring en Toepassing van de woorden bij Jesaias Cap. XXXV vers 2 *en* 3 *eerste lid.* Amst. 1712. 8°.

Tot het in het licht geven van deze predikatiën gaf aanleiding het ongenoegen van den vermaarden Utrechtschen Hoogleeraar Petrus Burman, in een openbaar Geschrift betoond; als had Boudaan, in eene dier Predikatiën, hem in het bijzonder der Gemeente hatelijk voorgesteld, ter oorzake van eene Redevoering tot lof der komedie, kort te voren door gemelden Hoogleeraar gedaan.

Nog heeft Boudaan eene Voorrede geschreven voor Frederik Adolf Lampe's *Verborgenheid van het Genadeverbond*.

Er bestaan afbeeldingen van hem door Frederik Ottens in folio, en door Johan Faber in 4°. Onder een dezer afbeeldingen, eenige jaren voor zijn dood sierlijk in het koper gebragt, leest men deze dichtregels van Nicolaas Simonsz. van Leeuwaarden:

> Zoo geeft de Teekenkonst ons 't deftige Gelaat
> Van Christus Tolk Boudaan, die met zijn kragtig preeken
> Het swakste herte sterkt, en 't hartste hert kan breeken,
> En als een koopere muur pal voor de Waarheid staat,
> Gods Geest verzell' zijn Werk en doe Hem lang dus stigten
> En namaals als den glans der sterren eeuwig lichten.

Zie Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 344; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 39-41; Kok, *Vaderl. Woordenb.; Naaml. der Predik. te Amst.*, bl. 39.

[Matthias Boudaan]

BOUDAAN (MATTHIAS) of BODAAN[1], een broeder van den voorgaande, werd, na vermoedelijk in mindere rangen te hebben deelgenomen aan de krijgsverrigtingen ter zee van den tweeden Franschen oorlog, in 1696 door Willem III Koning van Engeland tot Buitengewoon en drie jaren later tot Gewoon Kapitein

(1) Hij schreef zijnen naam Bodaan.

ter zee bij de Admiraliteit te Amsterdam henoemd. Hij staat bekend als een der dapperste en ervarenste Zeeofficieren van zijnen tijd; deed zijnen eersten togt als Kapitein onder het eskader van den Kapitein P h i l i p s S c h r i j v e r in de Noordzee, in 1697, werd na het sluiten van den Rijswijkschen vrede in het zelfde jaar, ten geleide van verschillende koopvaarders, naar Biscaye gezonden en kruiste in 1700, onder den Schout bij Nacht J a n G e r r i t v a n W a s s e n a e r, in den mond van het Kanaal, tegen de Algerijnen. In 1703 werd hij geplaatst onder het eskader van den Schout bij Nacht v a n d e r D u s s e n, dat eerst zijne bestemming naar West Indië had, maar later de Oost-Indische retourvloot beschermen en geleiden moest. Op dezen togt raakte B o u d a a n slaags met een Fransch oorlogschip, dat veel sterker was dan het zijne, tusschen de Schotsche eilanden Barray en Fero, doch door het verlies van zijne groote steng en voorsteng was hij genoodzaakt af te houden. Zijn schip was het eenige dat in staat was de vijandelijke bodems in te halen, de overige waren door onbezeildheid daarin verhinderd. Vervolgens was hij met zijn schip onder den Luitenant-Admiraal C a l l e n b e r g in 1704, bij de inneming van Gibraltar, en hielp later de vijandelijke vloot vernielen en de stad ontzetten, na eerst met andere Kapiteinen, eene Hollandsche koopvaardijvloot tot aan Plymouth te hebben geleid. In Maart 1705 was B o u d a a n met zijn wel bezeild schip *de Overijssel* van 52 stukken, de eerste uit de vereenigde Engelsche, Portugesche en Nederlandsche vloot, die op de Franschen onder P o i n t i s aanviel, en het Fransche oorlogschip *l'Arrogant* van 60 stukken zoodanig teisterde, dat het de vlag moest strijken. Op dien oogenblik veranderde de wind; B o u d a a n geraakt in lij van den vijand, waardoor de Franschman van hem afdreef, en bij een Engelsch schip kwam, waarvan de Bevelhebber de onedelmoedigheid had, het te bezetten, voor dat de sloepen van B o u d a a n hem aan boord konden komen. Door deze teleurstelling niet ontmoedigd, achterhaalt B o u d a a n een ander Fransch schip, *l'Ardent* van 68 stukken, legt het aan boord, entert en verovert het met den sabel in de vuist, terwijl te gelijkertijd Kapitein O c k e r s e, met *de Veere* van 60 stukken, het schip *le Marquis* van 58 stukken verovert.

Voorts was B o u d a a n tegenwoordig bij de verovering van Barcelona door de onzen, in het zelfde jaar en in het volgende onder v a n d e r D u s s e n in de Noordzee.

Op het schip *de Hollandia* van 72 stukken in 1707 op nieuw naar de Middellandsche zee gezonden, hielp hij, onder den Schout bij Nacht v a n d e r G o e s, den overtogt van het leger der Bondgenooten over de Var bevorderen en Toulon belegeren. In 1709 bragt hij met Kapitein B e e k m a n en anderen, de Oost-Indische retourvloot in de Hollandsche havens binnen. Na dezen tijd ging hij vooreerst niet meer in zee, tot hij in 1717 Schout bij Nacht bij de Admiraliteit van Amsterdam werd en als zoodanig het bevel

had over een der eskaders, welke in dat jaar ter eere van Czaar Peter de Groote en diens gemalin een spiegelgevecht op het IJ leverde. Nog in het zelfde jaar werd hij met drie oorlogschepen en de Kapiteinen Abraham Akersloot en Nicolaas Cau ter begeleiding eener koopvaardijvloot naar Portugal en Spanje gezonden, met last om de zeeroovers van Algiers en Salee aan te tasten. Terwijl dus de Koopvaarders te Cadix hunne lading losten en eene nieuwe innamen zeilde hij, tot genoemd oogmerk, de Straat van Gibraltar door, kruiste eenigen tijd tusschen de Kapen Palos en Gaëta, ontdekte vier Algerynen, doch die hem ontzeilden. Hij bleef aldaar tot den 18den Januarij 1718, en wilde zich op nieuw bij de koopvaarders voegen, toen hij tusschen den 23sten en 24sten Januarij den Spaanschen Kapitein Torres met twee schepen ontmoette, die de domheid had, hem en de zijnen voor Turken aan te zien. De Spanjaarden, ofschoon met de Nederlanders in vrede, grepen het eskader van Boudaan hevig aan, en vooral ontstond er tusschen hen en *de Batavier*, Kapitein Akersloot, een scherp gevecht, dat twee uren volgehouden, aan den zoon van den Schout bij Nacht de Veth, behalve aan anderen, het leven kostte. Vrij laat ontdekte de Torres zijnen misslag, en verontschuldigde zich over zijne onbedachtzaamheid, doch dit voorval was oorzaak, dat Boudaan niet aan zijnen last kon voldoen, om met Algiers te handelen over den vrede. Zijne schepen waren te zwaar beschadigd, en de koopvaarders wachtten op zijn geleide. Boudaan overleed in Maart 1722, geene kinderen uit zijne, reeds in 1711 overledene, echtgenoote Jacoba Boreel Jacobs dochter nalatende.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, St. I. bl. 731; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. IV. St. II. bl. 246, 329 en volg., 363, 419, 441, 531*, 574 en volg., D. V. bl. 21-23, 44, 85, 141.

[Hendrik Jan Boudaan]

BOUDAAN (HENDRIK JAN), een neef van den voorgaande en zoon van Petrus Boudaan en van Margaretha van der Hell, diende als vrijwilliger, zelf reeds Kapitein zijnde, onder den Kapitein Baron van Wittenhorst, op het fregat *Meervliet* van vierenveertig stukken, in het eskader van den Vice-Admiraal van Aerssen van Sommelsdijk, tegen de Algerijnen afgezonden. Deze vloot zeilde, met eenige koopvaarders, den 29sten April 1725 op de hoogte van Finisterre, toen zij twee Algerijnen ontmoette, die door de Kapiteinen Elias en Wittenhorst werden aangegrepen. Juist toen een der Algerijnen, een schip van 46 stukken, in gevaar van genomen te worden was, werd Wittenhorst door een geweerkogel, zwaar gewond. Boudaan nam het bevel op zich, maar de voor een poos ontstane vertraging, doodelijke windstilte, en het ongemak dat de geschutpoorten der onderste batterij te laag waren, gaven oorzaak, dat de Algerijn ontkwam. Even ongelukkigen uitslag had de aanval op eenen anderen zeeroover, die echter vier dagen daarna, onder het

geschut van Tanger loopende, zonk. Bij een later gevecht, waarbij op nieuw een Algerijn vernield werd, was B o u d a a n mede tegenwoordig. Wegens het niet nemen van eerstgenoemd roofschip, werd het gedrag van B o u d a a n voor eenen Krijgsraad beoordeeld, doch hij van pligtverzuim vrijgesproken. Zelf op een schip bevel voerende, voegde hij zich, in 1736, met Kapitein v a n d e r W a a i j e n, bij den dapperen Kapitein L a m b r e c h t s, die voor Marokko kruiste. Terwijl B o u d a a n, in Augustus 1737, de wacht voor Salee hield, veroverde de beide anderen eene Moorsche bark, joegen eene andere op strand, en hernam v a n d e r W a a i j e n, onder het geschut der forten van Tanger een rijk geladen Fransch koopvaardijschip. In 1742 behoorde B o u d a a n onder de Kapiteinen naar de Oostzee bestemd, ter bescherming van de koopvaardij tegen de Zweden, en had het bevel over *de Middelburg* van 34 stukken. Met het eskader van acht schepen, den Engelschen ter hulp gezonden in 1745, bij de landing van den Pretendent, voerde hij *de Assendelft* van 54 stukken. Door een groot getal zieken onder hun scheepsvolk belemmerd, waren Kapitein B o u d a a n en F r e n s e l verpligt de vloot te verlaten en zeilden naar Lissabon, waar zij een geruimen tijd vertoefden, en zich in November weder voegde bij de Vereenigde Britsche en Nederlandsche vloot. Allerlei oorzaken, de overmoed der Engelschen, de flaauwheid van den Luitenant-Admiraal G r a v e en vrees voor vijandelijkheden van Frankrijk drongen tot de terugroeping van het eskader. B o u d a a n evenwel bleef met anderen, onder den Vice-Admiraal 't H o o f t achter, en hielp een Fransch fregat en eenige koopvaardijschepen veroveren. Eindelijk werden ook de overige teruggeroepen en ontslagen van eene dienst, waarin, volgens schrijven van B o u d a a n niets dan hunne *ruïne en schande* te behalen was. Waarschijnlijk hielp hij ook in 1747, het Vaderland op de Schelde verdedigen, en werd in 1750 bij de Amsterdamsche Admiraliteit, door W i l l e m IV tot Schout bij Nacht aangesteld. In die hoedanigheid werd hij aan het hoofd van een eskader van acht schepen, naar de Middellandsche zee gezonden, ter beteugeling van de Algerijnsche roovers. Doch deze waren niet in staat vele schepen in zee te brengen en ontweken de Nederlandsche vloot, welke alleen met beleid en goeden uitslag de koopvaarders kon beschermen. Dit geschiedde in 1755. Na veertien maanden keerde B o u d a a n naar het Vaderland terug, en schijnt na die tijd niet meer in 's Lands dienst gebruikt te zijn. Hij overleed ongehuwd en wordt onder de kundigste en moedigste Zee-Officieren van dien tijd geroemd.

Zie K o k, *Vaderl. Woordenb.;* S t u a r t, *Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 179; d e J o n g e, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 43 en volg., 85, 98, 117, 141, 145, 279, 297.

[Gualtherus Petrus Boudaan]

BOUDAAN (GUALTHERUS PETRUS), een broeder van den voorgaande, geboren te Utrecht in 1704, legde zich op de beoefening der Regtsgeleerdheid toe, en werd tot Meester in die Wetenschap bevorderd. In het jaar 1730, nam hij, voor de eerste

maal, zitting in Schepensbank, en bekleedde, sedert, dien gewigtigen post in de jaren 1735, 1738, 1739, 1741, 1742, 1747 en 1748 om, vervolgens opklimmende tot de Burgemeesterlijke waardigheid, in het jaar 1761, en nog elf malen, met eer en luister daarmede bekleed te worden. In het jaar 1730 was hij Raad der stad en, in het jaar 1741 Bewindhebber der Oost-Indische Maatschappij geworden, daarenboven, bekleedde hij onderscheidene jaren, het ambt van Commissaris Politiek.

Boudaan overleed den 3den Januarij 1781.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, St. IV. bl. 545; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

[Artus van Boudechon]

BOUDECHON (ARTUS VAN). Zie BATSON (ARTUS VAN).

[Boudewijn]

BOUDEWIJN aangenomen naam onder welke J.L. van der Vliet de meeste der door hem geschreven werken uitgaf. Zie VLIET (J.L. VAN DER).

[Boudewijn]

BOUDEWIJN, Bisschop van Utrecht. Zie BALDUINUS.

[Martinus Boudewijns]

BOUDEWIJNS (MARTINUS). Zie RIETHOVEN (MARTINUS BOUDEWIJNS VAN).

[Pieter Boudewijns]

BOUDEWIJNS (PIETER) Leeraar bij de Doopsgezinden te Haarlem, zond in het licht:

Onderwyzinge des Christelyken Geloofs, *volgens de Belydenis der Christenen*, *die men Oude Vlaamsche Mennoniten noemt*, *waar in derzelver Leere en Huyshouding schriftmatig voorgesteld en bewezen wordt*. Haarl. 1743. 8°, tweede druk 1744.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III. Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.*, *Zeel.*, *Utr. en Geld.*, D. II. bl. 145.

[Willem Boudewijnszoon]

BOUDEWIJNSZOON (WILLEM). Zie EIK (WILLEM BOUDEWIJNSZOON VAN).

[Levinus Boudins]

BOUDINS (LEVINUS), geboren te Gent omtrent het jaar 1448, toog, nog maar een jongeling van 16 jaren oud zijnde, in die stad het Predikheeren monnikkenkleed aan. Men ontmoet hem in 1484 te Brugge. Na eenigen tijd lessen in de Godgeleerdheid gegeven en zich door zijne Predikatiën beroemd gemaakt te hebben, verkreeg hij in zijn klooster den rang van Prior en Prediker-Generaal. Op het kapittel

gehouden te Zwolle in Overijssel, ten jare 1493, werd hij tot Vikaris Generaal van de Hervormde Congregatie in Holland benoemd. Deze bediening gedurende drie jaren hebbende waargenomen, werd hij op Nieuw Prior van het Dominikaner klooster te Gent, in welke dienst hij tien jaren achtereen volhardde.

Vervolgens leefde hij nog tien andere jaren, zonder eenige andere bezigheid, dan de uitoefening der pligten aan zijne orde verknocht, en hij stierf in die stad den 11den Julij 1516.

Boudins heeft de volgende werken nagelaten:
Catechismus fidei Catholicae.
Annotationes in Euangelia quadragesimae.
Antiquum dierum etc.
Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Mejufvrouw Bouhon]

BOUHON (Mejufvrouw), dochter van de beroemde Tooneelspeelster Ghyben, was een der voornaamste zoo niet de voornaamste der Nederlandsche Tooneelkunstenaressen in het midden der achttiende eeuw. Zij beminde vooral die rollen daar de gevoelens van eenen grootschen ziel in gedurigen zelfstrijd worstelen tegen diepen rouw en treurige wederwaardigheden. Eene loffelijke beschaafdheid, haar zoo eigen, als of zij aangeboren ware wederhield haar eenigzins van woedende partijen, waarin zij echter, indien het vereischt werd, zonderling slaagde. Naar het oordeel der kenners stemden alle de gaven van Bouhon in de gelukkigste evenredigheid overeen, om een verwonderlijk geheel uit te maken, zoo dat men dikwijls niet wist te bepalen of het gezigt wel berekender was dan de handen, of de stem het gelaat overtrof en of de natuur haar in alles bezielde, dan of zij ten deele aan eene diepverborgene kunst den betooverenden zwier van hare vorstelijke houding en gestalte verschuldigd was. Dit is zeker dat zij de uitdrukking der taal met eene zuiverheid betrachtte, die voor alle Dichters verpligtend was. Ook wist zij zich naar den toon van het blijspel te schikken, en speelde somtijds onder anderen eene onbetaalbare Xantippe.

Zie *Levensbes. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. IX. bl. 67, 68, 70; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 174; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. II. bl. 606.

[Bernhard Bouhusen]

BOUHUSEN (BERNHARD), te Zutphen geboren, schijnt ook in die stad Hoogleeraar in de Fraaije Letteren te zijn geweest. Hij was bijzonder ervaren in de Latijnsche, Grieksche en Hebreeuwsche talen, en schonk vele boeken aan de Bibliotheek der groote kerk zijner geboorteplaats, onder anderen eene vertaling der *Idyllen van Theocritus*, door hem in de Hebreeuwsche taal geschreven, welk handschrift aldaar nog bewaard wordt. Bij de Nonnen in het Heer Hendrikshuis zijne kost gekocht hebbende, moet hij aldaar in 1600 of in 1601 overleden zijn, want in 1602 werden zijne boeken op last der Regering van Zutphen uit gezegd huis naar de groote kerk overgebragt en aldaar grootendeels aan ketenen vastgelegd.
Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[David Renaud Bouillier]

BOUILLIER (DAVID RENAUD), uit een geslacht dat uit Auvergne afkomstig was, geboren te Utrecht den 24sten Maart 1699, werd in 1734 van Londen beroepen tot Predikant in de Walsche Gemeente te Amsterdam, doch in 1749 weder naar Londen beroepen, vertrok hij derwaarts. Na eenige jaren aldaar te zijn verbleven bedankte hij er voor zijne dienst en keerde terug naar zijne geboortestad, waar bij den 23sten December 1759 overleed.

Hij heeft onder anderen geschreven:

Essai philosophique sur l'âme des bêtes. Amst. 1727. 12°, de tweede druk vermeerderd met *Traité sur les vrais principes qui servent de fondement à la certitie de morale*. Amst. 1737, 2 vol. 12°, het eenige zijner werken, dat nog eenige waarde heeft.

Lettres sur les vrais principes de la religion, *ou l'on examine le livre de la religion essentielle à l'homme*. Amst. 1741 2 vol. 12°.

Recueil de Sermons. Amst. 1748. 8°.

Court Examen de la thèse de l'abbé de Prades et examen de son apologie. Amst. 1753. 12°.

Lettres critiques sur les lettres philosophiques de Voltaire. Amst. 1754. 12°.

Observationes miscellaneae in librum Jobi. Amst. 1756. 8°.

Pièces Philosophiques et littéraires. 1759, 2 vol. 12°.

Discours Philosophiques sur les causes finales, *sur l'Inertie de la matière*, *sur la liberté des actions humaines*. Paris.

Hij heeft ook nog uit het Engelsch vertaald een Verhandeling van B e r k e l e y .

B o u i l l i e r onderscheidde zich door zijnen ijver tegen de nieuwe leerstellingen, en bestreed die, hetzij in zijne Leerredenen of in bijzondere geschriften, maar zijne bekwaamheden evenaarden geenszins zijne bedoelingen; het gebrek aan zuiverheid van stijl, de duisterheid en de verwarring welke zijne schriften ontsieren, maken dat zij onaangenaam zijn om te lezen. Doch als mensch was B o u i l l i e r bijzonder bemind wegens zijn zacht karakter.

Zie W a g e n a a r , *Beschr. van Amst.* St. II. bl. 170; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. III. bl. 178; *Biogr. Nation.; Algem. Noodw. Woordenb. der Zamenl.; Biogr. Univers.*, Tom. II. bl. 61; *Naaml. der Predik. te Amsterd.*, bl. 57; *Nouv. Biogr. Univ*.

[Jacques Renaud Bouillier]

BOUILLIER (JACQUES RENAUD), eenige zoon van den voorgaande, geboren te Londen omstreeks 1735, werd in het jaar 1779, insgelijks beroepen van Londen, tot Predikant in de Walsche Gemeente te Amsterdam, doch na de komst der Franschen hier te Lande in 1795 nam hij zijn ontslag, vertrok naar Zwitserland, keerde in 1797 naar zijn Vaderland terug, vestigde zich te 's Gravenhage en overleed aldaar den 22sten September 1798.

Hij was een geleerd, oordeelkundig en welsprekend Prediker, van hem is in druk:

Discours et Prière, *prononcés a l'Eglise Wallonne d'Amsterdam le* 17 *Mars* 1793. Londres 1793. 8°.

Sermons, waarvan eenige in het Nederduitsch vertaald zijn, onder den titel van:

J.R. Bouillier Leerredenen; uit het Fransch door IJ. van Hamelsveld. Amst. 1805. 1ste deel. 8°.

Reflexions sur l'Eloquence extérieure.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Algem. Noodw. Woordenb. der Zamenl.; Biogr. Univ.; Naaml. der Predik. te Amst.*, bl. 58; *Nouv. Biogr. Univ*.

[Adriaen van den Boukhorst]

BOUKHORST (ADRIAEN VAN DEN). Zie BOUCKHORST (ADRIAEN VAN DEN).

[Gellius Faber de Bouma]

BOUMA (GELLIUS FABER DE) of JELLE FABER DE BOUMA, geboren te Leeuwarden, waar zijn vader koopman was, koos, welligt uit neiging, den geestelijken stand. Nadat hij de daartoe noodige kennis had opgedaan, werd hij Priester te Jelsum, een klein uur van Leeuwarden. Reeds vóór dat Luther in Saksen zich als Hervormer der Kerk had laten hooren, had hij het Evangelie zuiver van de zuurdeeg des Pausdoms in het gezegde dorp gepredikt.

Van eenen nadenkenden aard, werkzamen geest, en godsdienstigen zin, bleef hij niet aan de uiterlijke plegtigheden zijner kerk hangen, maar, tot het wezen daarvan trachtende door te dringen, ontdekte hij al spoedig groote gebreken in de Godsdienstleer, die hij beleed en verkondigde. Ofschoon hij dit met sommigen zijner tijdgenooten gemeen moge gehad hebben, muntte hij hierin boven hen uit, dat hij zulks niet voor zich zelven hield en verzweeg, maar er rondborstig voor uitkwam en openlijk zijne Hervormde gevoelens verkondigde. Dit kon natuurlijk niet lang verborgen blijven, maar drong spoedig tot het naburige Leeuwarden door; men ging van daar in menigte hem hooren en sommigen hoorden hem met stichting. Zijne denk- en handelwijze, ofschoon door eenigen toegejuicht, werd door de Geestelijkheid ten hoogste afgekeurd en maakte hunnen haat derwijze gaande, dat hij zich gedrongen vond te vlugten. Hij begaf zich naar Oost-Friesland, en werd aldaar in 1536 Predikant te Norden, waar hij zich zoo wel van zijnen pligt kweet, dat hij reeds het volgende jaar in de aanzienlijke gemeente te Emden werd beroepen. Men stelt hem daarom gewoonlijk aan de zijde der Hervormden, doch hij schijnt in de leer van het Avondmaal Luthers gevoelen te hebben ombelsd: want zijn ambtgenoot Johannes à Lasco verwierp zijnen Catechismus, omdat die op dit punt niet duidelijk genoeg, dat is Zwingliaansch, was. Toen de Bouma op verzoek van Anna, Gravin van Oost-Friesland, in wiens bijzondere gunst hij stond, den 10den Mei 1552, de vergadering te Wirdum, een dorp tusschen Emden en Norden, bijwoonde, met oogmerk om een geschil over het Avondmaal tusschen de Predikanten van Norden bij te leggen, wilde hij ook de zoogenaamde *Formula Wirdumana*, waarvan hij mede opsteller was, goed Luthersch gesteld hebben. Hij overleed te Emden den 2den Januarij 1564.

Het schijnt, dat de Gravin Anna hem eenig medeopzigt over de Oost Friesche Kerk heeft aanbevolen; althans leverde hij haar in 1559 een geschrift in, behelzende eenigermate een verslag van den toestand dier kerk, doch meer bepaaldelijk van het gedrag der Predikanten te Pilsum, Norden, Loppersum en Wirdum.

Bovendien zocht hij ook door zijne schriften nut te stichten. Hij liet te Maagdenburg in 1551 een *Verdedigingsschrift* drukken, ten einde de Hervormde kerk te zuiveren van de blaam, welke de onzinnige Wederdoopers op haar trachtten te werpen. Ook leverde hij eenige berijmde stukken, ten dienste van het openbaar kerkgezang. Zijne

Vermeerderde Christelyke Catechismus. 8°.

droeg algemeene goedkeuring weg, en was reeds, met goedvinden van de Gravin, naar Bremen opgezonden, om onder het opzigt van den bekenden Albrecht Hardenberg te worden in het licht gegeven, maar à Lasco wist te bewerken, dat dit gestaakt werd; want ofschoon het drukken spoedig daarna, met eenige weinige veranderingen, toegestaan werd, schijnt de Bouma er van te hebben afgezien, en eerst lang na zijne dood is dat boek uitgegeven door zijnen kleinzoon Gellius de Bouma Petruszoon, Predikant te Zutphen.

Ook stelde hij met zijne ambtgenooten Johannes à Lasco en Hermannus Bras op.

Oostfriesche Catechismus of bybel der Eenvoudigen. Emden. 1544.

Gellius Faber de Bouma liet twee zonen na, die beide den stand des vaders kozen; als: Petrus Gellius de Bouma, die volgt, en Assuerus de Bouma, eerst in 1573 Predikant te Groot-Borsum, daarna in 1574 te Emden, waar hij den 27sten Augustus 1575 aan eene kwaadaardige ziekte overleed.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.*, pag. 395; Greydanus, *Naaml. der Pred. van de Class. van Franek*., voorr. bl. 2, en bl. 133; Engelsma, *Volgl. van Pred. van de Class. van Zevenwouden*, bl. 249 noot; Ypeij en Dermout, *Gesch. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 47, Aant. bl. 30 (59); Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdragen tot de Geschied. der Evangel. Luth. Kerk.*, St. V. bl. 176 en 177; Eekhoff, *Beknopte Geschied. van Friesl.*, bl. 165; Glasius, *Godgel. Nederl.*, D. I. bl. 451-453, en vooral T.A. Romein, Gellius Faber de Bouma, in de *Friesche Volks-Almanak* 1839, bl. 74-80, wien wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Petrus Gellius de Bouma]

BOUMA (PETRUS GELLIUS DE), zoon van den voorgaande, was eerst Predikant in den Paltz, daarna uit Duitschland terugkomende, werd hij in 1578 beroepen te Nijmegen. Hier het Evangelie zuiver hebbende gepredikt, werd hij door Johan van Nassau, Stadhouder van Gelder en Zutphen, aangezocht, om Zutphen, hetwelk ook reeds smaak in het Evangelie begon te krijgen, van het Pausdom te zuiveren; diensvolgens werd hij daar in 1580 beroepen. Hier stond hij tot in het jaar 1583, toen de stad den 12den September, bij verrassing, door de Spanjaarden werd ingenomen, als wanneer hij met andere gevangen genomen, gedurende zeven weken eene zeer harde gevangenis moest verduren. Hieruit verlost zijnde, werd hij in 1584 Predikant te Leer in Oost-Friesland, en van daar, na de reductie van Zutphen in 1591, weder te dier stede teruggeroepen zijnde, heeft hij die gemeente, als verstrooide schapen uit

alle hoeken weder zamengekomen, met de spijze des Goddelijken Woords gevoed tot het einde zijns levens, zijnde hij den 3den Augustus 1604 overleden; nalatende eenen zoon, Gellius de Bouma, beroepen in 1604 tot Predikant te Warnsveld, in 1608 te Landsmeer-en-Buiksloot, in 1610 te Angerlo, in 1614 te Gorssel, in 1621 te Nijkerk en in 1622 te Zutphen, waar hij den 1sten November 1658, in den ouderdom van 79 jaren, overleed.

Het is opmerkelijk, dat deze drie Bouma's, vader, zoon en kleinzoon, het Evangelie ongeveer honderdvijftig jaren achtereen hebben verkondigd.

Zie Engelsma, *Volgl. van Pred. onder de Class. van Zevenwolde*, bl. 249 noot.

[Dominicus Acronius à Bouma]

BOUMA (DOMINICUS ACRONIUS à), zoon van Johannes Acronius, die den naam van Bouma, heeft aangenomen, zonder dat men de reden daarvan vindt opgeteekend, was Rector te Steenwijk, toen hij in 1647 tot Hoogleeraar in de Welsprekendheid en Staatkundige Geschiedenis aan de Hoogeschool te Franeker beroepen werd, waar hij den 15den Maart 1656 overleed.

Van hem zijn gedrukt:

Historia Civitatis. Franeq. 1651. 12°.

Parentatio in obitum Joannis Phocylidae, voorafgegaan van diens *Physica Vetus-Nova*. Harl. 1651. 8°.

Oratio de causis institutae Magnificentissimae apud Frisios Curatelae, uitgesproken bij het nederleggen van het Rectoraat in Julij 1653. fol.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac.*, pag. 395-397; *Biogr. Univers.*

[D. Bouman]

BOUMAN (D.), van wiens levensbijzonderheden ons niets bekend is, heeft in het licht gezonden:

Ware genade Gods. Amst. 1721.
Vernieuwde Mensch. Amst. 1726.
Geestelijke Mensch. Amst.
De Heere Jezus Christus levende in zijne navolgeren. Amst.
Werkzaamheden der hinderen Gods. Dord. 1728.
Triumph der gunste Gods. Amst. 1728.
Staat der Genade. Amst. 1740.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naaml. van Nederd. Boeken*.

[Johannes Bouman]

BOUMAN (JOHANNES), geboren te Amsterdam in 1706, legde zich op de Bouwkunde toe, waarin hij bijzondere vorderingen maakte, en grooten roem verwierf, zoodat hij in 1732 door Koning Frederik Willem naar Potsdam geroepen en tot Koninklijk Bouwmeester aangesteld werd. Hij bouwde aldaar, onder de Regering van genoemden Vorst, de zoogenaamde Hollandsche huizen, terwijl hij onder Frederik den Groote, het opzigt had over den bouw van de Berlijnsche Poort, het Raadhuis en vele andere op hoog gezag ter genoemde plaatse gestichte gebouwen. Ook te

Berlijn zijn vele voorname gebouwen onder zijn opzigt opgerigt, en wel bepaaldelijk de Domkerk, het Paleis van Prins H e n d r i k , de Nieuwe

Munt, het Invalidenhuis, de nieuwe Ridder-Akademie enz. Nog werd te Potsdam onder zijn opzigt de Fransche kerk, volgens de Dorische bouworde, naar het model van het Pantheon te Rome, gebouwd; zij werd in het jaar 1752 voltooid. In Duitschland wordt hij met den bijnaam van *de Vader* genoemd, en men zou daaruit mogen afleiden dat hij een zoon gehad heeft, die mede een Bouwkundige geweest is.

Zie I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Pieter Bouman]

BOUMAN (PIETER), geboren te Dordrecht, omstreeks 1764 of 1765, legde aldaar de eerste gronden der Schilderkunst, die hij vervolgens, inzonderheid te Amsterdam beoefende, vestigde zich later te Heemstede, waar hij, die zich voornamelijk op het Landschapschilderen toelegde, ruimschoots gelegenheid vond om naar de natuur te teekenen.

Zie I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Artur Bourbon]

BOURBON (ARTUR), in het jaar 1475 Pastoor te Gouda, was afkomstig uit een doorluchtig geslacht, Pausselijke Protonotaris, en in groot aanzien bij K a r e l d e n S t o u t e Hertog van Bourgondië en Graaf van Holland. Hij werd als 's Graven Raadsheer en Referendaris herwaarts gezonden, om de schatting, die van 's Gravenwege van de kerken en kloosters hier te lande geheven werd, in te vorderen en bijeen te verzamelen. De pastorij te Gouda schijnt hij niet lang bediend te hebben, want in 1477 was aldaar Pastoor A d a m v a n K r a a m l a d e .

Zie v(a n) H(e u s d e n) en v(a n) R(h i j n), *Kerk. Hist. van Outh.*, D. II. bl. 487.

[Charlotte van Bourbon]

BOURBON (CHARLOTTE VAN). Zie CHARLOTTE VAN BOURBON.

[Louis Fabritius du Bourg]

BOURG (LOUIS FABRITIUS DU), geboren te Amsterdam den 2den Julij 1693, was de zoon van een koopman in manufacturen, wiens geslacht uit Frankrijk herkomstig was. In het eerst schreef d u B o u r g eenigen tijd bij zijn vader op het kantoor, met oogmerk om tot den handel te worden opgeleid. Intusschen had hij een vurige drift voor de beoefening der teekenkunst, die aangewakkerd werd, door het onderwijs, dat hij daarin genoot, eerst van J a n d e L a i r e s s e , daarna van J a k o b v a n H u y z u m . Naderhand, eerst door het bekomen van een ambt op het stadhuis, en vervolgens van het kosterschap der Amstelkerk, meer ledigen tijd bekomen hebbende, nam hij die vlijtig in acht, om zijne heerschende neiging bot te vieren. Sedert, met den beroemden Plaatsnijder B e r n a r d P i c a r t kennis en vriendschap hebbende aangeknoopt, werd hij bekend met de fraaije teekeningen van R e i n i e r v a n P e r s y n , E u s t a c e l e S u e u r en C h a r l e s l e B r u n ; kreeg daardoor smaak in het verhevene der kunst en werd eerlang een bekwaam Historieschilder. Inzonderheid echter strekte zich zijne genegenheid uit tot het wel treffen van het

naakte, en hieraan moet men toeschrijven, dat hij het teekenen van akademie-beelden, meer dan 25 jaren met onafgebroken

lust en ijver heeft aangehouden. Vele zijner teekeningen zijn, door bekwame Plaatsnijders, zoo in boeken als anderzins, in het licht gebragt. Eene zinnebeeldige vertooning van de zorgen voor behoeftige kranken en gebrekkigen, hangende voor den schoorsteen in de Weeskamer, bij de Nieuwe Kerk, is door d u B o u r g geschilderd. De wapens der Kerkmeesters van de Westerkerk, in een zinnebeeldig tafereel geschilderd, hangende in het kantoor van Kerkmeesteren, zijn insgelijks de vrucht van zijn penseel. Een diergelijk stuk, van hem hangt ook in het kerkmeestersvertrek van de Amstelkerk, dit vertoont de wapens der Kerkmeesters, gehecht aan eene zuil, bij welke het beeld der Waarheid staat, waarop de voornaamste deugden het gezigt gevestigd houden; boven aan de zuil ziet men, de zinnebeelden van het Gebed en de Boetvaardigheid; een kindje, de Liefde tot de Godsdienst afbeeldende, wijst naar een klein schild, waarop de Schriftuurteksten: Gen. XXVII vs. 17, Psalm V vs. 8, Pred. IV vs. 17 en Jez. LVI vs. 7 aangeteekend zijn. Het IJ, de Amstel en het Wapen der stad, toonen de plaats aan, waar de kerk gesticht is. Onder aan het stuk ziet men op een schildje, deze regels van den Dichter L a u r e n s B a k e, Heer v a n W u l v e r h o r s t, weleer Kerkmeester dezer kerk:

> De Godsvrugt plaatste wel de Godsdienst in de kerken,
> Dog God die 't goede mint, geen woorden zonder werken,
> Bewoont nog hout nog steen, maar een opregt gemoet,
> Dat nedrig smeekt, en hem met dank en lolzang groet.

Dit schoone schilderstuk vervaardigde hij in 1750, doch het voornaamste zijner kunststukken, is het groot Schoorsteenstuk, voor den kleinen of noordelijken schoorsteen van de voormalige Schepenskamer in het Paleis te Amsterdam. Het verbeeld de Geregtigheid, zittende op eenen zetel, verzeld van de Wakkerheid en de Standvastigheid, raadplegende met Wijsheid, Voorzigtigheid en Godsvrucht, doende Geweld en Bedrog wijken, en wordende gekroond door de Gelukzaligheid. Dit schilderij is overheerlijk gepenseeld, en bekleed eene plaats in de rij der beste kunststukken, die het Paleis te Amsterdam versieren. D u B o u r g overleed in zijne geboortestad, den 16den September 1775, den roem nalatende, dat zijnen deugdzamen wandel, liefdadigheid en gulle verkeering geen minder lof verdienden, dan de uitoefening van zijne penseelkunst, die zijne gedachtenis voor de sterfelijkheid zal bewaren.

Zie W a g e n a a r, *Beschr. van Amsterdam*, St. II. bl. 113, 133, 138, 331, St. IV. bl. 559; d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.; Aanh. op het Woordenb. van Kunsten en Wetens. van* G. N i e u w e n h u i s.

[J.B. Bourgois]

BOURGOIS (J.B.), diende als Kapitein bij het 9de Regiment Hollandsche Infanterie en sneuvelde den 31sten Mei 1809 dapper vechtende bij de inneming van Straalsond.

Zie B o s s c h a, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 273.

[Bourgondie]

BOURGONDIE. Zie omtrent de Vorsten, Vorstin en Bisschoppen uit dat huis op DAVID, FILIPS, KAREL en MARIA.

[Anthonie van Bourgondie]

BOURGONDIE (ANTHONIE VAN), Graaf van la Roche in Ardennes, Heer van Crevecoeur, Vassi en Beveren, bijgenaamd de *Groote Bastaard*, werd geboren in 1420 en was een zoon van Filips van Bourgondië, bijgenaamd *de Goede*, Graaf van Holland, Zeeland enz., die hem verwekt had bij Jola Prallea, dochter van den Heer van Lisy. In 1456 tot Ridder van het Guldenvlies geslagen, trok hij in 1458 met omtrent 1000 knechten meest Lijfschutters, zijnen broeder David van Bourgondië, den vijf en vijftigste Bisschop van Utrecht, te hulp, tegen de stad Utrecht, waardoor die vrede spoedig gesloten werd. In 1464 zeilde hij met twaalf galeijen uit Sluis in Vlaanderen, ten einde eenen zeetogt tegen de ongeloovigen te doen, doch keerde uit hoofde van 's Pausen overlijden spoedig van daar terug. Toen er in 1465 onlusten tegen zijnen broeder Karel den Stoute, toen nog Graaf van Charolois gerezen waren, wist de *Groote Bastaard* die te bevredigen. In het zelfde jaar volgde hij dien Graaf naar Frankrijk, waar zij onderscheiden sterkten en steden wegnamen en in eenen veldslag bij Montlehery, wonderen van dapperheid bedreven. Van hier teruggekeerd werd Anthonie in het volgende jaar door Hertog Filips met een groot gevolg naar Engeland gezonden, ten einde het huwelijk tusschen Graaf Karel en Margaretha van York te sluiten.

Na in plaats van Frank van Borssele, die den 19den November 1470 overleden was, tot Houtvester van Holland te zijn aangesteld, werd Anthonie, in 1472, benevens Adolf van Ravestein broeder van Jan, Hertog van Kleef, en Gerrit Entzoon, Burgemeester van Enkhuizen, door zijnen natuurlijken broeder, Hertog Karel de Stoute gebruikt, om een verregaand oproer te Zierikzee te stillen, hetwelk ontstaan was door het invoeren van nieuwe belastingen en met zulk een onbesuisd geweld aan het hollen was, dat Jan Simonszoon Priester, en Michiel van Heenvliet, Baljuw van Zierikzee en Schouwen, terwijl zij op het stadhuis over het heffen dier belastingen in onderhandeling waren, door eene woeste menigte Poorters, met knodsen, pieken en messen gewapend, overvallen, van het leven beroofd, en dood, ten venstere uit, op straat gesmeten werden. Dit woeste geweld joeg den geheelen Raad schrik aan, zoodat de Schout zijne roede, het teeken zijner waardigheid, uit de hand smeet, ook de Burgemeesters de sleutels der stad voor de voeten der Poorters nederwierpen, en allen der vertoornde gemeente om lijfsgenade baden, die hun eindelijk vergund werd. De Poorters, de schoutsroede en de sleutels der stad opgenomen hebbende, stelden, terstond hierna, eenen Schout naar hunnen zin aan, en bevalen den oudsten en bekwaamsten Gildebroeders de regering der stad, doch dit brak hun deerlijk op; want de Afgezanten in de stad gekomen zijnde, en door Wolfert van Borssele, Heer van

Vere, geholpen, deden terstond eenige der hoofden vatten en onthalzen, waardoor het oproer gestild werd.

Door Karel de Stoute in 1475 naar Engeland gezonden ten einde Koning Eduard over te halen om in Frankrijk te vallen, had hij naauwelijks de toezegging daartoe van dien Vorst bekomen, of hij begaf zich naar Rome, met inzigt niet alleen om, door de beloofde aflaat ter gelegenheid van het Jubelfeest, zich van zijne zonden te ontlasten, maar ook om met meer luister den gewigtigen toeleg zijns broeders te volbrengen. Want Hertog Karel, overwegende, dat de aanzienlijkste zijner landen, Leenen van Duitschland of Frankrijk waren en na het overlijden zijner eenige dochter en erfgename, indien zij geene kinderen naliet, weder aan die kroonen zouden vervallen, dacht de Vorsten dier landen van dien aanzienlijken buit te ontzetten, door de aanstootelijke vlek der geboorte van zijnen bastaard-broeder uit te wisschen. Dierhalve zond Karel hem naar Italië, ten einde de Paus hem voor een wettiggeboren zoon van Hertog Filips mogt verklaren en hij alzoo het regt verkrijgen om, bij ontstentenis van erfgenamen, in de heerschappij en lande van Hertog Karel op te volgen. Zoo als dan ook, den 25sten Mei 1475, met eenige kerkelijke plechtigheden geschiedde. Na welke tijd Anthonie, om zich als eenen echten zoon uit het huis van Bourgondië te doen gelden, den zeldzamen titel van *Groote Bastaard*, dien hij vroeger voor eenen eernaam hield, achter liet.

Uit Italië teruggekeerd, voerde hij het bevel over het leger, dat Hertog Karel in Bourgondië op de been hield, en stond in den slag bij Nancy, den 5den Januarij 1477, zijnen broeder Karel moedig ter zijde, doch werd nadat deze gesneuveld was, krijgsgevangen gemaakt door den Hertog van Lotharingen, die hem aan den Koning van Frankrijk overgaf, welke laatste hem alom mede voerde.

Aangezien hij nu door zijn gestadig afwezen uit Holland, de zaak der houtvesterij niet naar behooren kon gadeslaan en daarin alzoo groote verwarring heerschte, werd hij in het laatst van 1477 van het houtvesterschap ontheven en dit aan Wolfert van Borssele opgedragen.

Daar men na die tijd niets meer van Anthonie vermeld vindt, schijnt hij nog een aantal jaren in stille rust te hebben doorgebragt, want eerst den 5den Mei 1504 daalde hij ten grave. Zijne beeldtenis komt voor bij Gargon, *Walchersche Arkadia*, D. II. bl. 106, en op twee gedenkpenningen afgebeeld bij van Mieris, *Nederl. Vorsten*. Zijne zinspreuk was: *Nul ne s'y frotte*. (Niemand stoote er zich aan). Bij zijne gemalin Maria de Vreville had hij onderscheidene kinderen verwekt, onder welke Filips van Bourgondië, die volgt.

Zie Gouthoeven, *Chronycke*, D. I. bl. 494; Boxhorn, *Chron. van Zeel.*, D. II. bl. 266-273; van Mieris, *Nederl. Vorsten*, D. I. bl. 78, 79, 86, 88, 93, 111, 125, 127, 134, 135, 143, 359; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 124 en 125; Kok, *Vaderl.*

Woordenb., *Bijvoeg.*, D. I. bl. 259; de Chalmot, *Biogr. Woor denb.;* Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 50; *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1846, D. I. bl. 6.

[Filips van Bourgondie]

BOURGONDIE (FILIPS VAN), Heer van Beveren, zoon van den voorgaande, werd na de dood van Karel den Stoute onder die Veldoversten geteld, welke de invallen der Franschen in de Nederlanden hielpen wederstaan, zoodat hij zich reeds vroeg een nuttig dienaar der Landvorstin Maria toonde. Hij schijnt ook tegenwoordig te zijn geweest in het beleg van Terouanne, en bij den veldslag van Blangis, in het jaar 1478. Men vindt hem als Ridder van het Gulden Vlies tegenwoordig op een feest dier orde, hetwelk de Aartshertog Maximiliaan ten jare 1481 binnen s Hertogenbosch deed plaats hebben, en in het zelfde jaar trad hij in den echt met Anna van Borssele, erfdochter van Vere, waardoor hij, als haar gemaal, tot Heer van Vere, Vlissingen enz. werd gehuldigd.

Na de dood van Maria van Bourgondië werd hij door de Vlamingen verkoren tot een der voogden over den jongen Erfvorst, Philips den Schoone. Ook werden in het jaar 1484 zijne krijgsdeugden beloond, met zijne aanstelling tot Gouverneur-Kapitein Generaal van Vlaanderen, voorts was hij een der Bevelhebbers, onder welke de Vlamingen in dat zelfde jaar eenen inval in Braband deden; dan weinig tijds daarna verliet hij de partij der Vlamingen en omhelsde mede de gevoelens van het Hof.

De Hoekschen in het jaar 1492 in Walcheren geland zijnde staken Westkapelle in brand, Filips begaf zich onmiddellijk derwaarts, doch kwam te laat om het onheil te verhoeden. Naauwelijks was dit verrigt of hij moest, als Admiraal der Nederlanden, zich aan het hoofd stellen der zeemagt, die Sluis, waar zich nog eenige voorname Hoekschen ophielden, te water allen toevoer en het uitloopen moest beletten.

Of hij na het bemagtigen van Sluis zijn Bevelhebberschap te Lande weder heeft opgenomen en tegenwoordig was bij den inval die de Roomsche Koning Maximiliaan deed in Artois en bij het overmeesteren van Atrecht blijkt niet, maar wel dat hij zich gestadig bij Hertog Albert van Saksen te Sluis ophield, zeker ten einde die vesting, welke van veel gewigt was, te verzekeren en den Hoekschen, zoowel als den misnoegden Vlamingen, alle hoop te benemen, van die weder in hun geweld te krijgen.

Filips overleed den 4den Julij 1498 te Brugge in Vlaanderen. Hij won bij zijne bovenvermelde gemalin eenen zoon Adolf van Bourgondië, die volgt, en twee dochters Magdalena van Bourgondië, die gehuwd is geweest aan Joost van Cruyninghen, Heer van Heenvliet, Hazertswoude enz. en Charlotta van Bourgondië, die men ook Anna genoemd vindt. Het afbeeldsel van Filips treft men aan in Gargon, *Walchersche Arkadia*, D. II. bl. 106.

Zie G o u t h o e v e n , *Chronycke*, D. I. bl. 511, B o x h o r n , *Chron. van Zeel.*, D. II. bl. 330; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 291; E r m e r i n s , *Zeeuws. Oudh.*, D. III. St. II. bl. 1-27; d e J o n g , *Ned. Zeew.*, D. I. bl. 59; A r e n d , *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 276.

[Adolf van Bourgondie]

BOURGONDIE (ADOLF VAN), zoon van den voorgaande en van A n n a v a n B o r s s e l e , na wier dood hij in 1519 als Heer van Vere, Vlissingen, Westkapelle, Domburg enz. gehuldigd werd, werd geboren in 1489 op het slot Sandenburg bij Vere en had tot Leermeesters den geleerden D e s i d e r i u s E r a s m u s en den Kronijkschrijver C o r n e l i s B a t t u s .

Op zijnen naam werd in 1508 een gezantschap naar Schotland afgevaardigd, waarschijnlijk om de Schotten, die twee jaren te voren hunnen stapel van Brugge naar Vere hadden gelegd, aldaar bestendig te doen verblijven. Van dit gezantschap was een der vruchten dat de Koning van Schotland A d o l f de Ridderorde van St. Andries zond. Daar hij een groot vriend van praal en pracht was en K a r e l V belang vond om deze aan te moedigen, ten einde de voorname Edelen te verzwakken, vielen hem vele kostbare reizen of bezoeken ten deele. Gedeeltelijk bragt hij die schade over de Ingezetenen zijner heerlijkheden; zoodat zijne bezittingen veel door dit alles leden. In 1516 werd hij tot Ridder van het Guldenvlies verkoren, en tevens tot Groot-Baljuw van Henegouwen en Admiraal en Kapitein-Generaal van der zee aangesteld. De zeetogt, waarbij hij het eerst als Admiraal eene vloot gebood, was die met welke de Landvorst K a r e l v a n O o s t e n r i j k den 13den Junij 1516 in zee stak en de reis naar Spanje gelukkig volbragt.

Omstreeks het jaar 1519 werd, op naam of door bestel van den Koning van Denemarken, veel hinder aan de koopvaart en visscherij der Hollanders en Zeeuwen toegebragt, vooral leed de haringvaart hierdoor. A d o l f , aan wien als Admiraal het beveiligen der zee was toevertrouwd, de gevolgen hiervan voorziende en zoo mogelijk eenen nieuwen oorlog willende voorkomen, zond, waarschijnelijk op hoogen last, een gezantschap naar Koppenbagen, dat gelukkig de gerezene geschillen bij een verdrag met den Deenschen Koning vereffende.

Nevens andere Nederlandsche Edelen diende hij den Keizer in het beleg van Mazières. Dit opgebroken en het oorlogstooneel in de Nederlanden overgebragt zijnde, deed A d o l f op last des Keizers, ter bescherming der haringvaart, bekwame oorlogschepen uitrusten, hetwelk ten gevolge had, dat alle haringbuizen behouden te Vere terug kwamen.

In het jaar 1525 bekleedde hij eene kostbare Ambassade van wege den Keizer aan het Hof van Engeland, waar hij, nevens den President van den Grooten Raad en andere groote Heeren, een bestand met Frankrijk hielp sluiten, in hetwelk de haringvisscherij middelerwijl vrij verklaard werd.

Met veertig schepen te Vere uitgerust en vierduizend landknechten, moest hij in 1536 op 's Keizers bevel, Koppenhage van een zwaar beleg gaan bevrijden en beslissen wie de Deensche kroon zou dragen, dan een geschil met Holland, dat eenen eigen Admiraal wilde hebben en de oorlog, welke te dezer tijd met den Hertog van Gelder ontstond, deden dezen voorgenomen togt eerst vertragen en eindelijk geheel te niet loopen.

Een nieuwe oorlog met Frankrijk ontstaan, deed eene vloot uitrusten, op welke de bovenvermelde 4000 man landtroepen werden ingescheept. Adolf nam, met Reinoud van Brederode, het bevel op zich en zij staken af, doch konden door tegenwind de ruime zee niet bereiken, wachtten te vergeefs naar eenen spoedigen keer, toen een hevige storm hun voornemen verder te leur stelde; de naderende winter benadeelde intusschen alle hoop op eenen gelukkigen uitslag, waarom de vloot op hoog bevel onttakeld werd.

Adolf werd in 1537 Lid van den Raad van State en was de Landvoogdes met raad en daad behulpzaam tegen de oproerige Gentenaars, zelfs met oogenschijnlijk levensgevaar.

Hij overleed den 24sten December 1539 en liet bij zijne weduwe Anna van Bergen, een zoon Maximiliaan van Bourgondië, die volgt, en drie dochters na. Zijne goederen waren met vele schulden bezwaard. Men ziet zijne beeldtenis bij Gargon, *Walchersche Arkadia*, D. II. bl. 107.

Zeeland heeft in het algemeen vele verpligting aan hem gehad, uit hoofde zijner oplettendheid, kunde, zorgen en onvermoeiden ijver om de ondergevloeide landen weder te beverschen en met dijken tegen de zee te beschutten; ook vonden zijne onderzaten hem altoos gewillig en bereid om de zijnen met raad en al zijn vermogen, zoo ten Hove als elders, voor te staan en hunne belangen te bevorderen; tevens werden de haringvangst, koopvaardij en zeevaart zeer door hem beschermd, maar als een ijverig voorstander der Roomsch Katholijke leer was hij een hevig tegenstander der Hervorming en onverbiddelijk omtrent de zoogenaamde ketters.

Zie Boxhorn, *Chron. van Zeel.*, D. II. bl. 370, 388, 389, 393, 406, 407, 417, 421, 427, 430, 443, 444, 462, 463; Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 553; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. III. bl. 15, 28, 32; Wagenaar, *Vader. Hist.*, D. V. bl. 121, 140, 193; Ermerins, *Zeeuwsche Oudh.*, D. III. St. II. bl. 23-69; Schellema, *Staatk. Nederl.;* de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. I. bl. 67, 140.

[Maximiliaan van Bourgondie]

BOURGONDIE (MAXIMILIAAN VAN), Markgraaf van Vere en Vlissingen, Heer van Beveren, zoon van den voorgaande, geboren te Bergen op Zoom, den 28sten Julij 1514, woonde, in alle krijgsoefeningen zoo te water als te lande volleerd zijnde, het beleg van Perronne, onder Graaf Hendrik van Nassau, in 1536 bij.

Men vindt hem, vóór het overlijden van zijnen vader, reeds Heer van Tournehem en Admiraal genoemd, het laatst zal te verstaan

zijn, dat hij onder het Opperbevel van zijnen vader, door den Keizer tot Onder- of Vice-Admiraal was aangesteld.

Zoodra verstond de Keizer niet dat Adolf van Bourgondië overleden was, of hij ontbood Maximiliaan in het graafschap Namen bij zich, en droeg hem de waardigheid van *Admiraal en Generaal-Kapitein van der zee* op. De Keizer wist hoe loffelijk de vader die waardigheid had bekleed en stelde geen minder vertrouwen in de kunde en dapperheid van den zoon.

In Mei 1543 deed hij zes schepen te Vere toerusten, welke, onder Gerrit van Hekeren en Jan in de Gans in zee staken, waarna er zich nog 3 schepen van Middelburg, onder Jonker Jeronimus Sandelyn, Rentmeester Bewesten Schelde bijvoegden. Zij voeren zamen de Garonne op, maakten de daar liggende Fransche vloot reddeloos, verbrandden vele schepen met wijnen, die van Bordeaux kwamen en bragten er zeventien te Vere op, nadat zij voor hun vertrek nog eene landing gedaan, vele verwoestingen aangerigt en van onderscheidene dorpen de kerkklokken weggeroofd hadden. Nog in het zelfde jaar stelde Maximiliaan tien wel toegeruste schepen onder Gerard van Mekeren als Vice-Admiraal, die een klein eiland op de kust van Poitou plunderde, 4 Fransche Terreneufvaarders met visch veroverde, een Spaansch schip hernam en die 5 prijzen te Vere binnen bragt; doch het was in Junij 1544 dat Maximiliaan eerst in persoon als Admiraal eenen zeetogt ondernam, ten einde den Koning van Engeland van Doeveren naar Calais te helpen geleiden.

Nadat hij in 1546 tot Ridder van het Guldenvlies was aangesteld, werd hij benevens Mr. Cornelis Schepperus, Heer van Eecke, van wege de Gouvernante gecommitteerd, om ter beveiliging van Walcheren onderscheidene sterkten te doen opwerpen, waaraan het thans nog in wezen zijnde kasteel te Rammekens zijn aanwezen te danken heeft.

In het volgende jaar werd hij, door den Keizer, tot Stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht benoemd, en vereenigde alzoo het bevel over de zee- en landmagt. Dat hij bij de Staten welgevallig was, blijkt uit een aanzienlijk geschenk, dat zij hem in 1550 toekende en dat hij bij den Keizer in gunst stond, kan men opmaken uit de verheffing van zijne heerlijkheden Vere en Vlissingen in 1555 tot een markgraafschap.

Hij had zich ook in 1552 zeer verdienstelijk gedragen door de Hollandsche, Zeeuwsche en Friesche stranden door de Franschen oorlogschepen bedreigd, te beveiligen.

In het jaar 1551 was hij, als daartoe door de Staten van Zeeland uit het Lid der Edelen afgevaardigd, tegenwoordig toen Keizer Karel V het bewind over de Nederlanden plegtig aan zijnen zoon afstond, en in 1556 werd hij door Koning Filips II in het stadhouderschap over Holland, Zeeland en Utrecht bevestigd, terwijl de Staten van Holland hem weder een geschenk van tien duizend gulden toelegden. Maximiliaan van Bourgondië over-

leed den 4den Junij 1558 zonder bij zijne gemalin, Louise van Croy, kinderen te hebben verwekt. Hij vermaakte zijne goederen aan zijns zusters zoon Maximiliaan d'Hennin, Heer van Bossu, die echter uit hoofde van de schulden, waarmede zijnen boedel bezwaard was, dien verzaakte.

Men getuigt van Maximiliaan van Bourgondië, dat hij was een man van groot beleid, onvermoeid, en zoo zorgvuldig voor het gemeenebest, dat zijne eigene zaken er bij ten achteren gingen, houdende eenen grooten staat niet uit hoovaardij, maar om de eer van het land overal op te houden, zoodat hij groote schulden achter liet. Als Stadhouder liet hij grooten roem na. In zijne heerlijkheden heeft hij dikwijls doen blijken, dat hij een goed Heer was, die zijne onderzaten krachtig voorstond; doch de menigte zijner schulden, en de strenge vervolging, welke hij tegen de onroomschen in het werk stelden, deden de algemeene liefde en achting der onderzaten aanmerkelijk bekoelen.

Zijn portret komt voor bij Gargon, *Walchersche Arkadia*, D. II. bl. 107, en zijne handteekening bij Ermerins, *Zeeuwsche Oudheden*, D. III. St. II. bl. 130.

Zie Boxhorn, *Chron. van Zeel.*, bl. 468, 469, 474, 475, 477, 478, 482, 508-512, 522; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. III. bl. 32, 97, 126, 127, 185, 228, 243, 374; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XI. bl. 224; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. V. bl. 193, 194-198, 294, 295, 353, 380, 428, D. VI. bl. 6, 11, 12, 13, 35 en 36; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXII. bl. 376-378; Ermerins, *Zeeuws. Oudh.*, D. III. St. II. bl. 70-115; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 154, D. II. bl. 569.

[Anthonie van Bourgondie]

BOURGONDIE (ANTHONIE VAN) Heer van Wakkene en Kapelle, zoon van Antonis van Bourgondië, Heer van Kapelle, en van Maria Andriessen, dochter van den Rentmeester Andries Andriessen, Heer van Wakkene. Was Luit. Admiraal van Vlaanderen, Groot-Baljuw van Gent en vertegenwoordiger van den Edelen ter Staatsvergadering. Als Onder-Admiraal van den Graaf van Hoorne voerde hij in 1558 het bevel over een eskader van 20 groote schepen, en hielp daarmede den Franschen groote afbreuk doen. In 1566 hielp hij te Gent een oproer stillen, dat ontstaan was wegens de duurte der levensmiddelen. Bij den Koning stond hij zoodanig in gunst, dat hij. toen Karel van Brimeu, Graaf van Megen, gesneuveld was, die bij de afwezigheid van Willem I, in 1567 Stadhouder van Zeeland was geweest, namens den Koning tot zijne opvolger werd aangesteld. Ook werd hij naar Zeeland gezonden, om, ingeval de Bondgenooten er zich nestelden, de middelen aan te geven, om hen te verjagen. Hij kweet zich zoowel van dezen last, dat de poging van Jan van Marnix, Heer van Thoulouse, en Pieter Haak, op Walcheren mislukte. Na het omslaan van Vlissingen zocht hij het volk met zachte woorden wederom tot onderwerping te brengen,

doch men bejegende hem zoodanig, dat hij zich verheugde behouden te Middelburg terug te zijn. Weldra werd hij hier door de Vlissingers belegerd en ingesloten, doch hij had besloten zich tot het uiterste te verdedigen, hopende inmiddels op een spoedig ontzet. Hij sneuvelde buiten Middelburg, den 21sten Junij 1573, terwijl hij poogde een bolwerk der Staten te bemagtigen, dat de haven van Middelburg bestreek.

Zijne echtgenoote was Clara van der Mark, waarschijnlijk de zuster van den vermaarden Heer van Lumey.

Zijne beeldtenis vindt men bij van Loon (Dl. 1. bl. 150) op eene penning ter zijner eere geslagen.

Zie de Kempenare, *Vlaemsche Kronyk*, bl. 24; Bor, *Nederl-Oorl.*, D. VI. bl. 369 (268), 438 (321); van Meteren, *Nederl. Hist.* D. II. bl. 28; Hooft, *Nederl. Hist.* bl. 222; van Loon, *Nederl. Historip*. D. I. bl. 20, 150; (Beaufort), *Leven van Willem I.* D. II. bl. 371; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 440; 's Gravezande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijh.* bl. 117, 139, 167, 168, 170, 183, 283, 284, 290, 326; (van den Spiegel), *Satisfactie van Goes*, bl. 25, 107, 108, 114, 116; Ermerius, *Zeeuwsche Oudheden*, D. VI. bl. 64 en 65; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Siegenbeek, *Geschied. der Burgerm.* bl. 30 en 31; de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. I. bl. 67 en 68; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. IV. bl. 440, waar hij evenwel verkeerdelijk Adolf wordt genoemd, St. V. bl. 177, 179, 181, 308; Swalue, *de Daden der Zeeuwen*, bl. 16, 50.

[Jeanne Olivier Beauval geboren Bourgignon]

BOURGIGNON (JEANNE OLIVIER BEAUVAL geboren), geboren in Holland omstreeks 1643, werd in hare kindschheid, aan de deur eener kerk te vondeling gelegd zijnde, door eene waschvrouw opgenomen, die haar tot haar twaalfde jaar opvoedde. Vervolgens aangenomen door den Directeur van een gezelschap Fransche tooneelspelers, welke zich in Holland bevonden, verliet zij dit gezelschap om zich aan den schouwburg te Lyon te verbinden, welks Directeur haar als zijn kind aannam. Zij trouwde tegen zijnen wil, met zekeren Beauval, bediende van den schouwburg, en deed deze, als tooneelspeler aannemen. De beroemde Tooneelspeler en Blijspeldichter Jean Baptiste Poquelin Molière, die in de gelegenheid was geweest haar te zien spelen, bekwam een bevel van Lodewijk XIV, Koning van Frankrijk, om haar bij zijnen schouwburg te plaatsen, waar zij in September 1670 voor het eerst speelde; toen de Koning haar de eerste maal zag spelen beviel zij hem niet, maar daar Molière het bevel van Lodewijk om de rol van Nicole, in de *Bourgois gentilhomme* aan eene andere te geven, had weten te ontduiken, zeide de Koning tot Molière, na haar in die rol gezien te hebben: ‘ik neem uwe tooneelspeelster aan.’ Evenwel konden hare stem en haar gelaat den Vorst nimmer behagen. Van 1679 tot 1704, in welk laatste jaar zij zich aan het tooneel onttrok, heeft zij onderscheidene kameniersrollen op het tooneel gebragt en die van Koningin in het treurspel gespeeld. De laatste rol waarin zij optrad was die van Lisette in de *Folies Amoureuses*, op haar

acht en vijftigste jaar. Het hooghartige en tegenstrevende karakter van Mejufvrouw B e a u v a l vindt men terug in onderscheidene kameniersrollen welke de tooneeldichters, inzonderheid R a y n a r d , voor haar geschreven hebben. Zij overleed den 20 Maart 1720.

Zie *Biogr. Nation.* Tom. I. pag. 58; *Biogr. Univers.* Tom. II. pag. 150.

[Jacobus van Bouricius]

BOURICIUS (JACOBUS VAN), ook wel verkeerdelijk BOURITIUS gespeld, werd geboren in 1544, te Dockum. Hij schijnt den naam zijns vaders, die B o u r i t s heette, in B o u r i c i u s te hebben veranderd. De geslagtsnaam zijner moeder was O n g a . Hij leidde zich aan de Hoogeschool te Leuven op de Regtsgeleerdheid toe, bezocht vervolgens de Fransche en Italiaansche hoogescholen, en werd tot Meester in de regten bevorderd aan de vermaarde hoogeschool te Boulogne, waar hij de vriendschap van den beroemden Oudheidkundige C a r l o S e g o n i o genoot. Van daar kwam hij te Dôle. Hier pleitte hij voor de eerste maal en verdedigde zekeren adellijken Vlaamschen jongeling, die beschonken zijnde, in zijne herberg zijn opperhoofd uitgescholden had en daarom in hechtenis gezet was. Hij had het geluk, dat de beklaagden, ofschoon niet zonder veel moeite, in vrijheid werd gesteld. Hierop begaf hij zich, tot voortzetting zijner studiën, nog twee jaren naar Douai, na welken tijd hij op de rol der Advokaten voor den Hoogen Raad te Mechelen werd ingeschreven. In het Vaderland teruggekeerd, schreef hij het eerst van allen zijnen naam in het album der Advokaten voor het Hof van Friesland, waar achter naderhand de woorden gevoegd zijn: *Ordinus Advocatorum primicerius* (de Allereerste van de orde der Advokaten).

Zijne bekendheid met de Fransche taal kwam hem goed te stade toen in het jaar 1572 de Walen in Friesland kwamen, en alles in beroering en door de partijschappen geslingerd was; terwijl vele edelen en burgers niet zonder levensgevaar te Leeuwarden op het blokhuis geplaatst werden. Toen werden velen, wier zaak hij verdedigde, door hem als aan den dood ontrukt. Van die tijd af heeft hij met veel lof en groote naarstigheid en zorg, een aantal zaken verdedigd, tot hij in het jaar 1608 zijne zaken nederlegde en rust nam.

In het jaar 1600, toen er in Friesland eene groote oneenigheid bestond tusschen de bevolking der steden en de landbewoners; toen de gemoederen van wederzijden door schimpschriften werden opgewonden, en men voor eenen burgeroorlog vreesde, was hij een der acht mannen, die het twistvuur uitdoofden en de rust herstelden.

Hij werd in 1602, met zijnen zwager T j e r k T i a r a , door de orde der Advokaten gekozen om de eerste Lands Ordonnantie van Friesland zamen te stellen. Ook was hij Pensionaris van Leeuwarden, en in 1610, 1611 en 1620 tot op den dag van zijn overlijden, den 3den December 1622, lid der Regering van Leeuwarden.

Bouricius is twee malen gehuwd geweest. Eerst met Jetske Gijsberti, die hem eenen zoon schonk, Gijsbert van Bouricius, welke te Leiden heeft gestudeerd, daarna eene reis door Frankrijk deed, waar hij op de Akademie te Pont à Mousson met lof tot Meester in de regten bevorderd werd, in 1598 Advokaat bij het hof van Friesland werd en in 1618 overleed. De tweede vrouw van Jacobus van Bouricius was Baukje Buygers, bij wie hij verwekte Hector van Bouricius, die volgt. Bovendien had hij nog eene dochter Johanna van Bouricius, zonder dat het blijkt, of zij van de eerste of van de tweede vrouw was.

Met veel zorg en vlijt behartigde hij de belangen van hen, die hem hunne zaken toevertrouwden, en niet zelden bragt hij slapelooze nachten door, ten einde te zorgen, dat de zaak der van misdaad beschuldigden, die hij verdedigen moest, niet langer dan noodig was onderhanden bleef.

Eerst in rijper jaren zette hij zich aan het schrijven voor den drukpers. De werken, welke van hem in het licht verschenen, waren deels van Godgeleerden, deels van Regtsgeleerden inhoud.

Zij zijn:

Advocatus, Arnh. 1604, 4°. Leid. 1643, 12°. Harl. 1666, 4°. terwijl er bovendien drie drukken van in Duitschland verschenen.

Meditatien en Samenspraken op verscheide schriftuurlijke stoffen, hetwelk in 1608 schijnt geschreven en uitgegeven te zijn.

Captivus, *sive Enchiridion defensionum*, Amst. 1610, 12°. Leov, 1644, 4°. Harl. 1655, 4°, van hetwelk in Duitschland ook nog vier drukken het licht zagen.

Liber Singularis, *sive Panegyricus ad Pandectas Juris civilis eorumque auctores*, *et praecipue ad Ulpianum*, Leov. 1613, 4°.

Dialogus ofte t'samenspreeckinge van een rijck ende een arm mensche, Bolsw. 1613, 8°.

Eenige heilige bijbelsche dialogen of zamenspraken, uit het Latijn vertaald, Leeuw. 1620.

Epistola Bouricii ad Suffridum Petri, gevoegd bij *Furmerii Apologia*.

Eteostichon in obitum Viglii ab Ayta.

Ook zijn zijne regtsgeleerde werken met die van zijnen hierna volgenden kleinzoon uitgegeven onder den titel van:

Jacobi et Johannis Bouricii Opera Juridica, Franeq. 1700, 4°. Amst. 1701, 4°.

Zie Vriemoet, *Athen. Fris.* pag. 206 et 207; de Chalmot, *Biograp. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens*. D. III. bl. 255; de Wal, *de Clar. Fris. Jurec.* pag. 48, Annot. 237-243, Add. pag. 444; *Biogr. Univers*.

[Hector van Bouricius]

BOURICIUS (HECTOR VAN), zoon van den voorgaande en van Baukje Buygers, geboren te Leeuwarden in 1593, werd den 4 Mei 1608 als student te Franeker ingeschreven, en leidde zich met veel ijver op de regtsgeleerdheid toe, waarbij hij gebruik maakte

van de lessen der Hoogleeraren, Marcus Lycklama a Nijeholt en Timaeus Faber, bij welken laatsten hij inwoonde. Toen in 1609 het bestand tusschen dit Gemeenebest en den Aartshertog Albert gesloten was, bekroop hem de lust om de Spaansche Nederlanden te zien; hij reisde derhalve derwaarts, ging te Leuven zijne studiën voortzetten en bekwam aldaar in 1610 de waardigheid van Baccalaureus in de regten; hier was het ook, dat bij gemeenzaam met Erycius Puteanus verkeerde, en van hem les nam in de fraaije letteren. Van hier ging hij naar Douai, bezocht voorts Dôle, Parijs en Orleans, in welke laatstgenoemde stad hij de waardigheid van Meester in de beide regten bekwam. Vervolgens was zijn voornemen om naar Italië over te steken, doch hij veranderde van gedachten, en scheepte zich in naar Engeland, waar hij den beroemden Izaak Casaubonus opzocht en diens vriend werd. Te Leeuwarden teruggekeerd, liet hij zich den 2 Mei 1612 op de rol der Advokaten van het Hof van Friesland inschrijven, en hij praktiseerde voor deze regtbank in die hoedanigheid tot in 1620, toen men hem als Hoogleeraar aan Frieslands Hoogeschool beriep. Hij verliet in 1625 dezen post, om dien van Griffier bij het Hof Provinciaal van Friesland waar te nemen, dat enkel een trap was om hem tot de waardigheid van Raadsheer in dat zelfde Hof te doen opklimmen, welke gewigtige bediening hem den 30 Maart 1626 werd toevertrouwd. Vervolgens werd Bouricius als Ordinaris Gedeputeerde ter vergadering van Hun Hoog-Mogenden naar 's Gravenhage gezonden. Deze betrekking, welke in het geheel niet van zijnen smaak was, nam hij echter eenige jaren met de grootste trouw waar, zonder dat hij evenwel de beoefening der studiën verwaarloosde. Bij de hoogloopende twisten, ter welker demping de Staten-Generaal in 1632 krijgsvolk naar Friesland zonden, was hij een der Afgevaardigden. Later vinden wij zijnen naam in de behandeling der zaak van den Ontvanger Jan van Bootsma[(1)]. Hij overleed den 3 Januarij 1636 te Franeker. Bij zijne huisvrouw Hauckje van Hillema, met wie hij den 19 Julij 1618 gehuwd was, had hij twee zoons en twee dochters verwekt; zijne zoons waren Johannes van Bouricius en Jacobus van Bouricius, die beide volgen.

Hector van Bouricius heeft de volgende werken door den druk gemeen gemaakt:

Oratio anniversaria dicta honori Isaaci Casauboni, *Additae sunt ejusdem epistolae*, Leov. 1615, 4°.

Carmen funebre in obitum Gisberti Bouricii, *Icti et Advocati*, Leov. 1618, 4°.

Dissertationes Academicae. Quibus accedit Lectionum Juris Liber, *quo varia Juris Civilis loca*, *pruecipue in Institutionibus Justiniani Imperatoris*, *explicantur*, Amst. et Franeq. 1612, 4°.

(1) Zie over dezen hiervoor bl. 898-900.

Oratio de origine, *progressu et laudibus jurisprudentiae Romanae*, Fran. 1620, 4°.

Oratio de Ambitu, sive *Dissertatio ad Legem Juliam*, Franeq. 1623, 4°.

Oratio funebris in obitum Timaei Fabri, Franeq. 1623, 4°.

Vijf Latijnsche brieven van hem aan C u n a e u s zijn gedrukt in de *Epistolae Cunaei;* en een aan G r o t i u s wordt gevonden in de door G e r a r d B r a n d t uitgegeven *Epistolae Clarissimorum Virorum*.

Van de Latijnsche gedichten van B o u r i c i u s zijn slechts weinige over, zoo als voor *Herbaji Res Quotidianae*, voor *Sandii Decisiones Frisicae*, voor *Ubbo Emmius*, *de Agro Frisiae etc.*, voor *Winsemii Amores* en elders.

Zie V r i e m o e t, *Athen. Frisiac.*, pag. 206-211; S a x e, *Onomast Liter.* Pars IV. pag. 253; d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* S c h e l t e m a, *Staatk. Nederl.;* v a n K a m p e n, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. III. bl. 255; d e W a l, *de Clar. Fris. Jurec.*, pag. 49, Annot. pag. 244-250, Add. pag. 444; *Biog. Univers*.

[Johannes van Bouricius]

BOURICIUS (JOHANNES VAN), de zoon van H e c t o r v a n B o u r i c i u s en H a u c k j e v a n H i l l e m a, werd te Leeuwarden geboren. Hij beoefende, naar het voorbeeld van zijnen vader en grootvader, de Fraaije Letteren en de Regtsgeleerdheid, eerst te Franeker en daarna te Leiden, waar hij B e r n a r d u s S c h o t a n u s hoorde. In 1646 in Friesland teruggekeerd, werd hij op de rol der Advokaten ingeschreven, doch kort daarna schijnt hij zich naar 's Gravenhage te hebben begeven als Rekenmeester, waarna hij in 1656 Raadsheer in het Hof van Friesland werd, welken zwaarwigtigen post hij gedurende 18 jaren bediende, zijnde hij in 1671 overleden.

Van hem is in druk:

Satyricon in corruptos hujus saeculi mores, Leov. 1654. 4°.

Canticum Canticorum, 1656. 4°.

Proverbia et Cantica Salomonis. 1660.

Paraphrasis poëtica sive Ecclesiastes Salomonis, *carmine redditus*, 1666. 4°.

Tractatus de officio Judicis et usu fori, *in suprema Frisiorum curia*. Harl. 1668, 4°. hetwelk ook in *Jacobi et Johannis Bouricii opera* voorkomt.

Tractatus de Jure Codicillorum. Accedit Censum calumniae, Leov.

Men treft nog Latijnsche gedichten van hem aan voor de werken zijner tijdgenooten, zoo als voor de *Epistolae* door G a b b e m a, in 1666 uitgegeven, voor G u t b e r l e t h i *Poemata*, enz.

Zie d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* v a n K a m p e n, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. III. bl. 255; d e W a l, *de Clar. Fris. Jurec.*, pag. 50, Annot. pag. 250-252, Add. 444.

[Jacobus van Bouricius]

BOURICIUS (JACOBUS VAN), een broeder van den voorgaande, werd in 1653 aangesteld tot lid der *Chambre Mipartie* tot be-

slechting der zaken in het 21 Artikel van het Munstersche Vredesverdrag voorkomende. Den 17 Julij 1657 benoemd tot Grietman van Aengwirden, was bij twee jaren later tevens Gedeputeerde, en zat in 1672 mede in de Staatscommissie tot het beramen van middelen ter verbetering in de zaken van militie, politie en financiën der provincie Friesland. Hij overleed den 29 December van dat jaar, en liet bij zijne echtgenoote Sytske Crack vier kinderen na, onder welke Johannes Crack van Bouricius, die in 1675 te Leiden Meester in de regten werd, na het verdedigen eener verhandeling *over de Genootschappen*(1), in 1677 zijnen vader als Grietman opvolgde en den 27 Maart 1700 overleed, en Hector van Bouricius, die in 1686 Raadsheer van het Hof van Friesland werd en in 1705 ongehuwd overleed.

Jacobus van Bouricius wordt geprezen wegens zijne regtschapenheid, zedigheid, eerlijkheid, rondheid, regtvaardigsheidliefde, verstand, scherpzinnig oordeel, regtskennis en gelukkige beoefening der Latijnsche dichtkunst.

Zie Balen, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 126 en 127; de Wal, *de Clar. Fris. Jurec.*, pag. 50, Annot. pag. 252 et 253, Add. pag. 445; Jonkhr. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmannen*, bl. 339.

[Martinus van Bouricius]

BOURICIUS (MARTINUS VAN), een kleinzoon van Johannes Crack van Bouricius en zoon van Jacobus van Bouricius en van Wiskjen van Scheltinga, geboren in 1708, werd, ofschoon minderjarig, den 23sten Julij 1721, Grietman van Aengwirden, waarvan hij de functiën evenwel eerst later aanvaardde. Reeds in 1734 was hij Lid van Gedeputeerden, en muntte onder vele Staatslieden uit wegens bekwaamheid en moed, waardoor hij ook tot zeer vele bedieningen wegens Zevenwolden benoemd werd. Hij behoorde in 1748 tot de commissie van staatsleden, belast met de overbrenging van het diploma van Erfstadhouder aan Willem IV, Prins van Oranje, en werd in dat zelfde jaar aangesteld tot Meesterknaap van de Houtvesterij in de provincie Friesland. Ter Staatsvergadering dier provincie had hij veel invloed. In 1753 werd hij door de Gouvernante geroepen in eene commissie, om middelen uit te denken tot eene vaardige regtspleging bij den militairen Regter. Hij overleed aan eene uitterende ziekte den 1 Julij 1755, na gehuwd te zijn geweest aan Romelia Margaretha Lycklama à Nijeholt, bij wie hij twee dochters verwekt had.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Stuart, *Vaderl. Hist.* D. I. bl. 92; Jonkh. Mr. H. Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 340 en 341.

[Daniel de Blocq van Bouricius]

BOURICIUS (DANIEL DE BLOCQ VAN), een broeder van den voorgaande, geboren den 27sten Januarij 1713, was eerst Kapitein,

(1) *Disertatio Inaugurnlis de Collationibus.*

vervolgens Ritmeester en eindelijk Sergeant-Majoor van de Kavalerie en Gouverneur van Bredevoort. Den 11den October 1746 woonde hij als Kommandant van het Regiment Oranje-Friesland den slag bij Rocoux bij, en liet daar dapper vechtende het leven.

In November 1739 was hij gehuwd met Maria Helena van Kuffeler, bij wie hij geen kinderen naliet.

Zie Ferwerda, *Wapenboek*, D. I. bl. 329; Bosscha, *Heldend. te Land*, D. II. bl. 602.

[Willem Livius van Bouricius]

BOURICIUS (WILLEM LIVIUS VAN), zoon van Cornelis Livius van Bouricius en van Elkske van Viersen, geboren den 8sten October 1746, werd den 17den November 1777 tot Kapitein ter zee bevorderd. In het jaar 1780 met een fregat in het Vlie binnen gevallen zijnde, had hij in de Sloot en aan het Pierveld niet alleen gedurende den winter eene goede ligplaats gevonden, maar oordeelde die eene zeer schoone bewaar- en havenplaats voor alle soorten van schepen, bevrijd voor alle belemmeringen of kruijing van het ijs en zeer gemakkelijk in en uit te zeilen met eene genoegzame diepte van water. Hij gaf daarvan bij eenen brief berigt. Dan ofschoon het aan het Hooge Bewind aangenaam was te vernemen, dat het Vlie den schepen 's winters eene veilige ligplaats aanbood, had men die liever in Texel, als zijnde die reede in vele opzigten boven het Vlie te verkiezen.

Als Kapitein had Bouricius het bevel over het fregat *de Eensgezindheid* van 36 stukken, met hetwelk hij, gedurende den slag bij Doggersbank, den 5den Augustus 1781, achter of buiten de linie lag om de zwaardere schepen te ondersteunen. Na het einde van den slag werd *de Eensgezindheid* en *de Amphitrite* door Zoutman geseind, om *den Batavier* op het sleeptouw te nemen, doch eer zij bij hem kwamen, raakte *de Batavier* voor den wind en kwam bij het eskader. In 1782 hielp hij de naar Oosten West-Indië bestemde schepen begeleiden, zoo verre als men die voor eenige vijandelijke magt in de Noordzee meende te moeten beveiligen.

Nog wordt van Bouricius gemeld, dat hij in 1787 met het fregat *de Pallas* in het Vlie zeilree lag, toen de Stadhouder den Officieren van dit en drie andere schepen bevel gaf, om vooreerst niet uit te zeilen. In hetgene daar verder voorviel met Decker, Tulleken en den Luitenant Aegidius van Braam wordt Bouricius niet genoemd.

In 1788 en 1789 was Bouricius met *de Pallas*, een vieren-veertiger, in de Middellandsche zee, onder het eskader van den Kapitein J. Schrender Haringman, en werd door dien Bevelhebber met zijn schip en *de Castor* Kapitein van Capelle naar Gibraltar gezonden, om een wakend oog op de Marokkanen te houden.

Terwijl hij in 1793 met 's Lands hulk *de Dwinger* in het Vlie lag, ontstond er den 15den Maart brand op dat vaartuig, hetwelk te vergeefs noodschoten deed, daar eene zware mist de loodsschuiten belette

spoedig ter hulp te snellen. Men wierp het kruid wel over boord doch de vlam nam de overhand, en verteerde het schip, dat afgebrand op zijde sloeg. Van de 140 zeelieden reddeden zich 73 op drijvende masten en houten, doch onder deze waren nog 20 gekwetsten en Bouricius kwam bij deze ramp deerlijk om.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar D. III. bl. 230, 306, D. IV. bl. 141, 223-227, D. XXVI. bl. 284 en 285; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 237; de Jonge, *Ned. Zeew.*, D. V. bl. 555, 596, 598, 630, D. VI. St. I. bl. 403, 416, 421, 455.

[Johan Pieter Bourjé]

BOURJÉ (JOHAN PIETER), zoon van Isaac Bourjé en van Johanna Rachel Alffels, geboren den 27sten Augustus 1774 te Middelburg, waar zijn vader Koopman was, werd, naauwelijks de leeftijd van zes jaren, bereikt hebbende, door eene rotziekte aangetast, met dat noodlottige gevolg, dat hij het behoud van zijn leven met het verlies van het gehoor moest bekoopen. De volslagen doofheid, waarin hij sedert verkeerde, moest noodwendig eenen gewigtigen invloed op zijn volgend leven uitoefenen. Van zelve veroorzaakte zij eenen grooten hinderpaal in het dagelijksche verkeer, welke ook nog eenigermate hierdoor vermeerderd werd, dat de uitspraak zijner moedertaal, op de kinderlijke leeftijd, waarop hem het ongeluk trof, nog niet volkomen gevormd was. Voor zijne huisgenooten en bekenden, die in zijnen dagelijkschen omgang deelden, had evenwel eene langdurige gewoonte dien hinderpaal genoegzaam geheel opgeheven, daar men hem zijne gedachten, zoowel door zigtbare teekens, als door het schrijven met den vinger in de lucht, vrij spoedig mededeelde, waartoe tevens een vlug begrip van zijne zijde niet weinig medewerkte. Een meer dan middelmatige aanleg voor de gelijktijdige beoefening van Kunsten en Wetenschappen, een helder doorzigt en een bijzondere smaak voor het schoone, waren de gaven, welke hem tot vergoeding van het gemis des zoo belangrijken gehoorzintuigs, ten deele viel. Zijne ouders deden hem in alle die kundigheden onderrigten, welke, naar den toenmaligen staat van het onderwijs gerekend werden tot eene beschaafde opvoeding te behooren. Reeds vroegtijdig maakte hij snelle vorderingen in de kennis der Nederduitsche en Fransche talen, zoo mede in de gronden der wetenschappen, waarin hij zekeren J. Piester tot leidsman had. Weldra moest deze ondervinden, dat leerling en onderwijzer daarin op eenen gelijken trap van vordering stonden, zoodat eerstgenoemde zich verder verpligt vond, zijnen leerlust zonder hulp van anderen te bevredigen.

De beoefening der Teeken- en Schilderkunst behoorde onder zijne geliefkoosde werkzaamheden. Hierin had hij het eerste onderrigt genooten op de Stads-Teeken-Akademie van Jan van den Broeken en Jacobus Perkois en zijne verdere volmaking aan den Schilder Pieter Gaal te danken. Vele door hem vervaardigde schilderstukken strekken ten getuige, tot op welk eene hoogte hem de behandeling van het penseel eigen was geworden. Behalve eenige familieportretten, door zijn kunstvermogen voortgebragt, ver-

dienen hier eene opzettelijke vermelding, het welgelijkende afbeelsel van den bekenden Loods Frans Naerebout, en eene kopij van het oorspronkelijk portret van den grooten Michiel Adriaansz. de Ruiter, beiden door den Admiraal Jan Hendrik van Kinsbergen, aan het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen ten geschenke aangeboden en aldaar in het Museum voorhanden; voorts de fraaije afbeeldsels van twee verdienstelijke landgenooten, te weten, van den voormaligen Gouverneur der provincie Zeeland Jacob Hendrik Schorer, en den President van voormeld Genootschap Nicolaas Cornelis Lambrechtsen.

Bourjés verdiensten als Kunstenaar bepaalde zich echter geenszins tot het gebied der zoo even vermelde schoone kunst. Ook aan meer werktuigelijken arbeid had hij een gedeelte zijns levens met even gunstig gevolg gewijd. Het kunstdraaijen onder anderen maakte hij zich, door onderrigt van eenen bekwamen kunstenaar, vrij spoedig eigen en verkreeg hij hierin eene groote vaardigheid. Vele door hem in dat vak geleverde proeven mogen, naar het getuigenis van deskundigen, als wezenlijke kunststukken beschouwd worden. Buitendien had hij zich, uit bijzondere zucht tot de Proefondervindelijk Natuurkunde veel met de vervaardiging van Natuurkundige Instrumenten bezig gehouden, inzonderheid van zoodanige toestellen, welke bij de verklaring der verschijnselen, door de electriciteit te weeggebragt, gebruikt worden, en aan sommige van welke hij geen geringe tijd en moeite besteedde, om die met de vereischte juistheid en volkomenheid te voltooijen.

Ook de Sterrekunde werd door Bourjé met goed gevolg beoefend, zoo als kan blijken uit zijne in 1818 gedane berekening en meetkundige projectie der voor ons Vaderland zoo opmerkelijke zonsverduistering van den 7den September 1820, waarvan hij de naauwkeurige beschrijving heeft in het licht gezonden, onder den titel van:

Algemeene en bijzondere omstandigheden der zonsverduistering van den 7den September 1820. Middelb. 1820, met pl., ook geplaatst in het 3de deel der *Werken van het Zeeuwsche Genootschap der Wetenschappen*, van hetwelk den schrijver ter belooning van 's Genootschaps genoegen over de mededeeling van dat stuk, eenen zilveren medaille werd aangeboden.

Door het overlijden zijns vaders in het bezit van een matig vermogen geraakt zijnde, kon hij een onbekommerd bestaan genieten, geheel gewijd aan zijne liefhebberijen en wetenschappelijke oefeningen. Toen echter het voor ons Vaderland zoo noodlottige jaar 1810 ook hem in zijne geldelijke vermogens zwaar getroffen had, zoodat deze ontoereikend werden, om in de behoefte van zijn gezin te voorzien, maakte deze zorgelijke omstandigheid het hem ten pligt, om zijne talenten aan zijne tijdelijke belangen dienstbaar te maken, en trachtte hij alzoo het portretschilderen, zoo mede het teekenen van kaarten voor onderscheidene administratiën, als een middel tot verbetering van zijn bestaan, aan te wenden. Daar de kunst hem

evenwel te weinig voordeel opbragt, om daaruit bij voortduring de gewenschte verbetering te kunnen erlangen, gaf zulks aanleiding, dat hij later, bij de op handen zijnde invoering van het metrieke maten- en gewigten-stelsel, als sollicitant naar den post van IJkmeester optrad; eene poging waarin hij door de gunstige medewerking van het Provinciaal Bestuur naar wensch slaagde; terwijl hij vervolgens, in 1820, tijdens de organisatie van het personeel der nieuwe IJkbeambten door Koning W i l l e m I tot Arrondissements-IJker over het Eerste district der provincie Zeeland werd aangesteld, welke post hij met den meesten ijver en de uiterste naauwgezetheid waarnam, waarom de Koning hem, op gunstige voordragt van den Minister van Binnenlandsche Zaken, in December 1833, met eene gratificatie van vijfhonderd gulden vereerde, als een nader bewijs van Zijner Majesteits welgevallen over zijne bemoeijenissen, ten voordeele van het ingevoerde maten- en gewigten-stelsel, waarmede hij vol hield tot een hevige catarrale ziekte hem den 12den Maart 1834 uit dit leven rukte. Hij liet bij zijne echtgenoote M.J. v a n d e K r u y s s e een viertal kinderen na, te weten twee zoons, beide Ambtenaars der Marine en twee dochters.

De beoefening der Wis- en Natuurkundige Wetenschappen had voor B o u r j é s navorschenden geest steeds veel aanlokkelijkheid gehad. Het kon dus niet anders of de invoering van het nieuwe wijsgeerige stelsel van maten en gewigten, moest hem een heilzame maatregel toeschijnen, zoodat hij het in werking brengen daarvan reikhalzend te gemoet zag. Zijne benoeming tot Arrondissements-ijker stelde hem dan ook in de aangename gelegenheid, om door zijne kundigheden een werkzaam aandeel te hebben aan de invoering van dat nieuwe stelsel. Hij bezat juist al die theoretische en practische kennis, welke tot de rigtige waarneming van den hem opgedragen post gevorderd werden, en welke men destijds minder dan thans; bij het meerendeel der IJkers vereenigd vond. Van den oogenblik af, dat hij dien aanvaard had, strekten alle zijne bemoeijingen uitsluitend tot de bevordering der belangen van het nieuwe stelsel. Met eenen voorbeeldigen ijver en de strikste opvolging der op het stuk van den ijk bestaande voorschriften, vervulde hij zijn ambt dikwijls zelfs met terzijdestelling van geldelijke voordeelen: want naauwgezette pligtsbetrachting stond bij hem boven eigenbelang. Als kunstenaar en handwerksman was hij bovendien te grondig bekend met de werktuigelijke zamenstelling der onderscheidene maten, om op het onvoldoende werk van onkundige fabrikanten ligtvaardig zijnen ijkstempel te drukken, en het hierdoor in omloop te doen komen.

Als een natuurlijk gevolg van het gemis van het zintuig des gehoors genoot hij het voorregt van in zijne studiën en werkzaamheden weinig of geene afleidingen te ondervinden, en die, te midden van den huisselijken kring te kunnen voortzetten, of, wanneer het de waarneming van zijnen post gold, dezen soms, ten overstaan van een talrijk publiek, ongestoord uit te oefenen;

hierdoor was hij dan ook in staat aan alle zijne verrigtingen eene buitengewone mate van naauwkeurigheid bij te zetten

Het is wel te verwonderen, dat een man van zoo veelzijdige kennis alleen met het Lidmaatschap van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen vereerd was, zijnde hij daartoe in 1817 benoemd.

Reeds in dat zelfde jaar deed hij zich als een ijverig voorstander van het metrieke stelsel kennen, door de uitgave van een

Kort onderrigt in het Nederlandsche tientallig stelsel van maten en gewigten. Middelb. 1817, een werkje dat hoofdzakelijk bestemd was, om tot leidraad te dienen, bij het overeenkomstig de wet van 21 Augustus 1816 te geven onderwijs op de lagere scholen en waarvan in 1819 reeds een tweede druk verscheen.

Voorts bestaan er nog van zijne hand:

De opening van Middelburgs nieuwe havens den negenden van Oogstmaand 1817, *met eene afbeelding van den gedenkpenning*. Middelb. 1817. gr. 8°.

Vergelijkings-schalen van de overeenkomsten der oude en nieuwe maten en gewigten, *met eene verklaring*. Middelb.

Handleiding tot de verificatie der lengtematen en gewigten met standaards naauwkeurigheid. Middelb. 1825. gr. 8°.

Leesboek over de maten en gewigten, *uitgegeven op aanbeveling der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*. Middelb. 1833. kl. 8°, zijnde het antwoord op eene Prijsvraag door de Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen* uitgeschreven, waaraan eenstemmig de zilveren Medaille werd toegewezen.

Zie Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 123, noot; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.;* (Brinkman), *Alphab. Naaml. van Boeken; Algem. Konst- en Letterb.* 1818, D. II. bl. 321, 323, 1819, D. II. bl. 51, 289 en 290; 1830, D. II. bl. 320 en vooral 1834, D. II. bl. 179-184, 195-199, 210-212, dien wij hier vooral gevolgd zijn.

[Antoinette de Bourignon]

BOURIGNON (ANTOINETTE DE), dochter van Jean de Bourignon en van Marguerite Bockwarth, geboren den 13den Januarij 1616 te Rijssel, waar haar vader koopman was, was bij hare komst in de wereld zulk een afschuwelijk leelijk schepseltje, dat hare nabestaanden in overweging namen om haar als een monster te smoren. Zij had echter eenen uitnemenden geest, zoodat zij reeds in hare teedere kindschheid dikwijls plag te vragen, waar het land der Christenen was: want zij geloofde niet onder Christenen te wonen, doordien zij bespeurde, dat men niet overeenkomstig de voorschriften van den Zaligmaker leefde. Aan zich zelve overgelaten, kon zij uren achtereen in eenzaamheid besteden met het lezen van Godsdienstige werken en de Geschiedenis der eerste Christenen. Dit lezen verhitte hare vurige verbeelding. Zij had gezigten, verrukkingen, en waande zich geroepen te zijn om de Geest des Evangelisch te herstellen. Op haar twintigste jaar wilde men

haar uithuwelijken, doch zij zeide door eene hoogere beweging daarvan teruggehouden te worden. Mogelijk werkte ook wel het voorbeeld van haren vader, die hare moeder niet wel behandelde, mede, om haar een afkeer voor het huwelijk te doen krijgen. Zij werd evenwel aan eenen koopman verloofd, maar toen alles tot het voltrekken van haren echt gereed was, nam zij op Paaschdag 1636 in mans gewaad de vlugt; doch te Boesècles, een dorp in Henegouwen, herkend en aangehouden zijnde, trok de Pastoor der plaats zich harer aan en gaf er den Aartsbisschop van Kameryk kennis van. Deze wist haar te bewegen tot hare ouders terug te keeren, doch raadde hen haar niet tot het huwelijk te dwingen. Daar haar vader evenwel zijne belofte niet hield en haar anderwerf met huwelijksvoorstellen lastig viel, poogde zij het nogmaals door de vlugt te ontkomen, en wisselde daar over met haren Biechtvader onderscheidene schriften, die naderhand onder den titel van *Beroepinge Gods en Weigering der menschen* gedrukt zijn. Zij verliet derhalve in 1639 andermaal het ouderlijke huis, begaf zich naar Mans en erlangde van den Aartsbisschop de vrijheid, om, benevens eenige andere jonge jufvrouwen van hare denkwijze, eene soort van genootschap te vormen. Te dien einde huurde zij een huis te Blaton, niet ver van Doornik, waarin zij zich gezamenlijk vestigden. Dan spoedig herriep de Aartsbisschop de haar gegevene vrijheid; waarop Antoinette zich naar het Luiksche begaf, van waar zij echter na korte tijd naar Vlaanderen ging. Hier leefde zij gedurende eenige jaren in de grootste eenvoudigheid en afzondering, ten laatste keerde zij naar Rijssel terug en bleef aldaar tot aan de dood van hare moeder, en vervolgens ook nog eenige tijd bij haren vader; waarna zij haar voorgaand eenzaam en afgezonderd leven weder hervatte. Na het overlijden van haren vader wilde zij voor altoos afstand doen van zijn erfgoed, dat vrij aanzienlijk was, doch zij veranderde van besluit, en de nalatenschap van hare ouderen groeide onder haar bestuur aanmerkelijk aan.

In het jaar 1653 werd zij bestierdster van het Gasthuis van Onze Lieve Vrouw der Zeven Weeën te Rijssel, en vijf jaren daarna Augustijner Non. Zij verbleef in het gezegde gesticht tot in 1662, toen de haar toevertrouwden van tooverij beschuldigd werden, en zij zelve daarvan verdacht werd gehouden. Zij zuiverde zich wel ten volle; doch aan vele vervolgingen blootstaande, begaf zij zich naar Braband en verliet tevens de Augustijner orde. Nu hield zij zich vier jaren lang dan te Gent, dan weder te Mechelen op, en kwam in het jaar 1667 te Amsterdam, waar zij, zoo door hare schriften, als door het bezoek, dat zij van geleerden van onderscheidene gezindten bekwam, eenige vermaardheid verkreeg. Inmiddels had een harer beste vrienden Christiaan de Cort, met wien zij te Mechelen was in kennis geraakt, het Holsteinsche eiland Nordstrandt gekocht, om er zich met zijne vrienden te onthouden en deze liet bij zijn sterven, den 12den November 1669, alle zijne goederen aan Antoinette, die zich in 1671 derwaarts begaf en

er eene eigen boekdrukkerij oprigtte, waarop zij hare werken in het Fransch, Hoog- en Nederduitsch deed drukken. Doch vele Luthersche Predikanten te Tongeren, Sleeswijk, Husum en Flensburg schepten geen behagen in hare onderneming, waarom haar het verder drukken en verspreiden van hare werken verboden werd.

In December 1673 begaf zij zich naar Flensburg, waar zij echter niet lang verbleef; want het gemeen tegen haar opgeruid zijnde, maakte haar uit voor eene Tooverkol, en het zou erg met haar afgeloopen zijn. indien zij niet door in stilte de stad te verlaten, het gevaar was ontweken, Vervolgens zocht zij eene schuilplaats te Tonningen, Sleeswijk, Husum en elders, doch vond die nergens en werd van plaats tot plaats zoodanig vervolgd, dat zij ten laatste genoodzaakt werd het Holsteinsche te verlaten en de wijk naar Hamburg te nemen, waar zij echter ook niet lang veilig was: want zoodra was het niet bekend, dat A n t o i n e t t e d e B o u r i g n o n in die stad was, of men zocht haar te vatten, hetwelk zij te goeder ure door eene tijdige vlugt voorkwam. Na zich eenige dagen verborgen te hebben gehouden, week zij naar Oost-Friesland, waar zij door den Baron v a n L u t z b u r g in bescherming werd genomen. Hier gelukte het haar Bestuurderes van een Godshuis te worden, aan welks welzijn zij alle hare zorgen en vernuft, doch geenszins hare beurs, toewijdde. De ongestoorde rust, welke zij hier genoot, was echter van geen langen duur; zij werd op nieuw van sommige heethoofdige Lutherschen vervolgd, zoodat zij in 1680 besloot de wijk naar Holland te nemen, doch op deze reis werd zij ongesteld en overleed te Franeker, den 30sten October van het genoemde jaar.

De rampspoeden en wederwaardigheden, welke haar in Duitschland troffen, verhinderde niet, dat zij eene menigte boeken schreef, en door den druk gemeen maakte, met inzigt, om hare zonderlinge gevoelens wereldkundig te maken, en, ware het mogelijk, aanhangelingen te lokken.

P i e r r e P o i r e t, een van de voornaamste navolgers van A n t o i n e t t e, heeft de aaneengeschakelde hersenschimmige denkbeelden van haar op eene kunstige wijze weten te rangschikken, en daaraan de gedaante van een geregeld zamenstel gegeven; in zijn uitvoerig werk *l'Oeconomie Divine ou Système Universel etc.*, in 7 deelen 8° en vervolgens ook in 1686 in het Latijn, in 2 lijvige deelen 4°, te Amsterdam gedrukt.

De karakterschets van deze vrouw levert geen zeer bevallig tafereel op. Zij was grillig en knorrig van humeur, daarbij verbazend oploopend en wraakzuchtig ten aanzien van hen, die haar beleedigd hadden; ook was zij eene onverzoenlijke vijandin van die, welke haar leerstelsel aanrandden, en het ongerijmde daarvan aan den dag bragten. Ofschoon zij ruime middelen bezat, schonk zij zelden iets aan de armen, voorgevende, dat zij geene ware armen ontmoette, en dat zij vreesde, dat men misbruik zou maken van hetgene zij gaf.

Hare werken zijn in ruim 20 deelen in het Fransch in 12° gedrukt; ook bestaat er eene uitgave van in het Hoogduitsch, alsmede in het Engelsch en het Schotsch, terwijl hare ongerijmde leerstelsels in het laatste rijk vrij wat begunstigers vonden.

In 1686 kwamen hare schriften in 19 stukken in 8° in het Nederduitsch in het licht. Vooraf gaat

Het Leven van Juffrouw Antoinette Bourignon, waarin begrepen is eene verdediging van hare persoon en leer; haar *innerlyk Leven* door haar zelve geschreven; haar *uiterlyk Leven*, mede door haar zelve opgesteld, en haar *gehele Leven*, van hare geboorte af hervat en tot hare dood vervolgd door iemand van hare kennis.

Voorts bestaan hare werken uit:

De roeping Gods, *en Weigering der menschen*, zijnde het eerste harer werken, en bij wijze van brieven aan haren Biechtvader geschreven.

Het licht schijnende in de duisternisse, verdeeld in 4 deelen en mede geschreven bij wijze van brieven.

Het Graf der valsche Theologie, *uitgeroeit door de ware*, *komende van den H. Geest*, begrepen in 4 deelen.

Advertissement tegen de Quakers, zijnde eene verdedigende verhandeling tegen een geschrift, door die sekte tegen haar gemaakt.

Verhandeling van de vaste of ware deugt, in twee deelen.

Het Licht der Wereldt, 3 deelen.

De Akademie der Godgeleerden, 3 deelen.

Het Getuigenis der Waarheit, zijnde een verdedigschrift tegen twee geschriften van Hervormde schrijvers.

De Toetsteen, een verweerschrift tegen eenen van de Luthersche kerk.

De verblindheit der hedendaagsche menschen, een verdedigende Verhandeling tegen eenige Doopsgezinden.

De Antichrist ontdekt, 3 deelen.

De nieuwe Hemel en de nieuwe Aarde.

De heilige Verrekijker, inzonderheid gerigt tegen de Cartesiaansche Philosophie.

De laatste barmhertigheit van Godt.

De vernieuwing van den Evangelischen Geest, 3 deelen.

Heilzame Raadgevingen, aan alle soorten van menschen en over allerlei stoffen, 2 deelen.

De stenen van het nieuwe Jerusalem.

Getuigenis der Waarheit, 2e deel tegen de Luthersche Geestelijken in Holstein.

De vervolging der Regtvaardigen, zijnde eenige brieven, door haar geschreven, bij gelegenheid van allerlei vervolgingen, op alle plaatsen en in alle tijden haar aangedaan.

De Morgenster, handelende van den staat der Schepping, den wederopregting en de middelen ter zaligheid.

De verblindheit der hedendaagsche menschen, 2e deel.

De Roeping Gods en de Weigering der menschen, 2e deel.

Verwarring der werklieden van Babel.

Vele schriften zijn er tegen Antoinette Bourignon in het licht gekomen; als, van Petrus Serarius en Benjamin Furly, nevens andere Kwakers te Amsterdam; van Johannes Berkendal, eenen Smid der Hervormde Gemeente te Altona, in Holstein; van Petrus Yvo, voorstander der Labadisten te Altona; van M. Georg Hendrik Burchard, tegen wien Antoinette den voornoemden *Toetsteen* geschreven heeft; van Wolfgang Ouwe, en meer anderen. Onder hare voornaamste aanhangers was den meergenoemden Pierre Poiret; die onder andere schriften ter harer verdediging het oordeel door Veit Ludwich von Seckendorf in de *Acta Eruditorum Lipsiensium* van Januarij 1686 van haar en hare leer, leven en schriften geveld, wederlegd heeft in een boekje genaamd: *Monitus necessarius ad Acta Eruditorum Lipsiensia an.* 1686 *mense Jan. Spectans*, *et Compilatorem articuli illorum tertii de Bourignonia ejusque operibus plus quadragies falsi convincens*.

Hare beeldtenis is door Pieter van Gunst in het koper gebragt.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 84, A. bl. 53 (121); Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. I. A. bl. 251 noot; *Biogr. Univers*.

[Andre Bourlette]

BOURLETTE (ANDRE), een Luikenaar, was in de dagen der beroerten uit de Hervorming ontstaan, Ontvanger-Generaal van Limburg, een man van een deftig geslacht, dat reeds in de veertiende eeuw bekend was, aanzienlijk en rijk en evenzeer met de Schriften der Ouden als met de Godgeleerdheid vertrouwd. Der Hervormde leer toegedaan, stond hij met Willem van Lumey, Delvaux, Bethon en andere Luiksche edellieden in betrekking, en had in 1562 de zaak der Hervormden met zijnen raad bijgestaan. Openbaar beleed hij de Hervormde leer niet, want tot in October 1568 genoot hij het jaargeld van zijnen post van Koning Filips II. Hij werd door zekeren Jan van Wiek, eenen verraderlijken guit, beschuldigd, vervolgens in den kerker geworpen, doch bewees, dat de woorden, die hem tot beschuldiging moesten strekken, [bij] eenen maaltijd, waar beiden waren tegenwoordig geweest, door v[an] Wick zelven waren gesproken. Hij bleef echter in bewaring maar kwam voor zijne gevoelens met vrijmoedigheid uit. Verwezen tot eeuwige ballingschap, verzette hij zich tegen dit vonnis, werd echter in scherper gevangenis van Luik naar Hoei vervoerd, doch bleef zich, met edele fierheid tegen de mishandelingen hem aangedaan, verzetten. Na veel moeite werd hij, na twee jaren gevangenis, ontslagen, en begaf zich naar Aken, waar hij Lumey en Delvaux aantrof, en, door den laatste met Oranje bekend ge-

worden, tot Proviandmeester van het leger werd benoemd, waarmede deze Prins de Nederlanden van Alva's tijrannij wilde verlossen. Bourlette was toen reeds in jaren gevorderd. Met hart en ziel omhelsde hij de zaak van den Prins, beleed openlijk zijn Hervormd geloof, en werd door Oranje aangespoord, om, door zijne verstandhouding binnen Luik, den doortogt van het leger door die stad te bevorderen. Hij nam het aan, stelde alle pogingen in het werk, en daar hij te Luik zeer bekend en geacht was, scheen het gelukken dier pogingen bij aanvang zeker, hij wist zelf Oranje door wat hem werd medegedeeld, te waarschuwen tegen sommigen plannen van den Hertog van Alva. Kort daarop kwam Bourlette's schoonzoon, Johan de Somme, Controleur van het Kasteel van Antwerpen, tot hem, en dezen droeg hij zijnen post als Proviandmeester van Oranje's leger op, dat nogthans 's Prinsen goedkeuring niet wegdroeg. De Somme bragt evenwel vrij wat geld ten offer, en zijn schoonvader had op nieuw het geluk het leger met eenig koorn uit Aken te voorzien. Ofschoon Bourlette eenige aanzienlijke Luikenaars tot eene zamenkomst met Oranje wist te brengen, en de laatste door eenen trompetter den Luikenaren liet aankondigen, dat hij tot hen kwam ter verlossing uit Alva's dwingelandij, de doortogt door die stad bleef hem gesloten. Het is bekend hoe het met 's Prinsen togt afliep. Zijn leger verliep, allerlei oorzaken werkten mede tot mislukking, en toen Bourlette den Prins weder ontmoette te Awans, vond hij hem allertreurigsen zeer ter neêrgeslagen. Op nieuw werd een aanslag op Luik voorgenomen, de stad zelf belegerd, maar spoedig trok het overschot des legers af, en de verbitterde Luikenaars wreekten zich aan de achterblijvers en gekwetsten. Bourlette bleef den Prins ook in zijne ongelukken getrouw en was van plan naar Sedan in Frankrijk te gaan, waar hij met andere vlugtelingen zich wilde vestigen. Doch hij bereikte die stad niet. Met eenige anderen werd hij nabij Por chien door zijne vijanden gegrepen, naar Mezières gevoerd, en in de gevangenis geworpen. Zijn jeugdige medegevangene Philips de la Nuefforge, liet bij het verhoor den moed zinken, en vermeerderde zelfs de beschuldigingen tegen Bourlette, door het melden van hunne gemeenzame gesprekken in de gevangenis. Maar de oude man hield onwrikbaren moed, zelfs toen de bekentenis van zijnen schoonzoon de Somme, desgelijks gevangen, zijne schuld moest verzwaren. Ook de pijnbank stond hij onbezweken door, beleed met edelen moed zijne trouw aan de Gereformeerde Godsdienst, en verliet de regtszaal met de woorden, op de vraag of hij iets tot zijne ontschuldiging had bij te brengen: ‘Wat men over mij moge besluiten, ik zal het onder Gods hoede aannemen, en zoo ik den dood verdiend heb, dan bidde ik dat men het kort met mij make.’ Men zegt dat de beruchte Jan Hessels bij zijn laatste verhoor tegenwoordig was. Bourlette en de la Nuefforge werden beiden, 7 Julij 1569, ter dood veroordeeld. De eerste werd als verrader gehangen, zijn lijk gevie-

rendeeld, de stukken op staken gesteld en zijn hoofd aan de galg genageld. Zijn schoonzoon werd op den 12 November van dat jaar te Antwerpen onthoofd en gevierendeeld. Bourlette was een opregt vriend van Oranje en de Hervorming, standvastig ook in het ongeluk, en een der getrouwen, die hun geloof en trouw met hunnen marteldood bezegelden.

Zie Bakhuizen van den Brink, *Andries Bourlette*, medegedeeld in *de Gids*, 1844. N°. 3, 4 en 5; Gachard, *Corresp. de Guill. le Taciturne*, T. III. Préf. p. VI et VII.

[Claude la Bourlotte]

BOURLOTTE (CLAUDE LA). Zie BARLOTTE (CLAUDE LA).

[Bournon]

BOURNON is niet anders in de geschiedenis bekend dan bij dezen zijnen geslachtsnaam en als een der vele Kapiteinen, die in den oorlog tegen de Duinkerksche zeeroovers moedig de eer van het Vaderland handhaafden. In 1624 had hij twee Duinkerksche schepen verslagen en werd tot belooning van dit beldenfeit door de Admiraliteit van Amsterdam met eene gouden keten en penning beschonken. In 1627 streed hij met Anthonis Floris tegen acht Duinkerkers en was waarschijnlijk de zelfde als Kapitein Bournon, aan wien als den oudsten der Zeekapiteinen, bij de begrafenis van den Luitenant-Admiraal Pieter Pieterszoon Hein, in het jaar 1629, het dragen van diens helmet werd aanbevolen, om daarmede voor het lijk te gaan, doch die zich als onmagtig verschoonde, omdat hij zijne leden in de dienst van het Land verloren had.

Zie v(an) d(en) B(os), *Levens en Daden der Doorl. Zeehelden*, D. II. bl. 70; de Jonge, *Nederl. Zeew.* D. I. bl. 344.

[Oudard of Odoard soms ook Eduard de Bournonville]

BOURNONVILLE (OUDARD of ODOARD soms ook EDUARD DE) of DE BOURNOVILLE, Ridder, Graaf van Hennin, Vicomte van Barlin, Baron van Houllefort, Heer van Capres, onder welken laatsten naam hij bijzonder in de geschiedenis bekend is, was een zoon van Gui de Bournonville, Heer van Capres, Haurek, Montigne, Baron van Houllefort, Gouverneur van het Graafschap Ponthieu, en Opperland-Jagermeester van het Boulonnesche. Odoard de Bournonville wordt genoemd onder de Edellieden van 's Konings mond (*Gentilshommes de la bouche du Roi*), onder welke de voornaamste Edelen geteld werden. Hij teekende echter in 1565 het verbond der Edelen; doch Roomsch-gezind zijnde; bleef hij na de oplossing van dit Verbond den Koning getrouw. Tijdens den eersten veldtogt van Oranje in Braband in 1568 diende hij reeds onder den Hertog van Alva toen hij den Prins, die over de Maas was getrokken te gemoet toog en werd met Mondragon aan het hoofd van 400 harquebuziers naar Leuven gezonden. In het volgende jaar werd hij begiftigd met eene der dertig Kommanderijen door Alva ingesteld en met een inkomen van 600 gulden. Hij werd in 1752 Kolonel van een Regiment Walen, vatte in Mei van dat zelfde jaar, met zijn Regiment post

te Bouchain, bleef met eene kompagnie Walen in bezetting te Mechelen na de rampzalige plundering en moord in die stad; diende, onder Don F r e d e r i k , in het beleg van Haarlem en had zich met 10 benden Walen en 400 ruiters te Overveen nedergeslagen. Eveneens was hij onder de belegeraars van Alkmaar en had zich in het Bergerzand gelegerd. Tot de dood van R e q u e s e n s was hij den Koning getrouw, maar zoodra de bewegingen in de Zuidelijke gewesten eenen aanvang namen, ging C a p r e s tot de zijde der Algemeene Staten over, en hielp Antwerpen in 1576 tegen de woestheid der Spaansche krijgsknechten verdedigen. Bij die gelegenheid werd hij gevangen genomen en naar het kasteel dier stad gevoerd, alwaar de trotsche Spanjaard H i e r o n y m u s R o d a hem op de vernederendste wijze zijn verraad verweet. Bij de uitwisseling in het jaar 1577, bekwam hij zijne vrijheid, nam het bevel van een Regiment Staatsche ruiterij op zich en werd belast met de Stadvoogdij van Atrecht. Ook teekende hij ten zelfden jare de Unie van Brussel. Zeer aan de Roomsche Godsdienst verkleefd, was hij verbitterd over de beroerten, welke te Gent plaats vonden, en hij zocht die met zijn onderhebbend krijgsvolk te bedwingen. Zoo handelende zette hij zich, met eenige andere Edelen, aan het hoofd der misnoegden, bekend onder den naam van Malcontenten, en verpligtte zich bij onderteekening om zich met zijne bende, bij die van Artois, Henegouwen en Douai te voegen, en allen, die van de Gentsche bevrediging afweken met kracht te wederstaan. Hierin liet hij niets onbeproefd en was een der voornaamste bewerkers van de verzoening der Waalsche gewesten met den Koning en van de scheuring, welke tusschen de Nederlandsche Provinciën plaats greep. Zijne onderwerping aan den Koning was op deze wijze gemakkelijk; wat meer is, hij werd met vreugde als een der grootste herstellers van 's Konings gezag aangenomen, en, als een getrouw aanklever van de Spaansche zaak, met eerbewijzen en geschenken overladen. Sedert dien tijd gaf hij blijken van ijver en trouw voor den Koning; zonder dat de grootste aanbiedingen, door den Prins v a n O r a n j e gedaan, hem daarvan konden aftrekken. Het is dus niet vreemd, dat Koning F i l i p s IV getuigde, dat O d o a r d d e B o u r n o n v i l l e , Graaf v a n H e n n i n , opgevoed aan het Hof van Keizer K a r e l , groote diensten gedaan heeft aan Koning F i l i p s II, gedurende de beroerten in Nederland, vooral door de Waalsche gewesten weder te brengen onder 's Konings gebied, die hem eenen brief van dankzegging toeschikte, en hem aanstelde tot Bevelhebber van Atrecht en het landschap van Artois, met bijvoeging van andere aanzienlijke posten, in welken hij zich allezins tot genoegen kweet. Hij overleed den 28sten December 1585, in den ouderdom van 52 jaren, en liet eenen zoon na, A l e x a n d e r d e B o u r n o n v i l l e , Graaf van H e n n i n , Ridder van het Gulden Vlies, Keizerlijk Kamerheer, Overste te voet, Veldmaarschalk in de Nederlanden, Gouverneur

van Walsch Vlaanderen en der stad Rijssel, overleden in 1616, dien hij gewonnen had bij Maria Christina van Egmond, dochter van den te Brussel onthoofden Lamoraal, Graaf van Egmond, welke hertrouwde eerst met Willem van Lalaing, Graaf van Hoogstraten, daarna met Karel Graaf van Mansfeld.

Hij wordt vermeld als een der meest beroemde Ridders van zijnen tijd, zoo wel bekwaam in krijgs- als burgerlijke zaken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 422 (309), B. XIII. bl. 35 (91); Strada, *Hist. de la Guerre des Pays-Bas*, Tom. III. pag. 51, 54, 56, 60, 71-75; Nanning van Foreest, *Kort verhaal van de beleger, van Alkmaar*, bl. 26, 77; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 266; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. bl. 353; Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.* D. II. St. II. bl. 104; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. III. bl. 109; Boonkamp, *Alkmaar en zijne Geschied.*, bl. 230; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 125, 414, D. VII. bl. 113, 269; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 273-275, St. III. bl. 488; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. IX. bl. 181; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 89 en 90; Gachard, *Corresp. de Filippe II*. Tom. I. pag. 548; Tom. II. pag. 142, 246, 258, 263, 286, 327; Le même, *Corresp. de Guillaume le Taciturne* Tom. III. pag. 327.

[Pontus van Noyelles Heer van Bours]

BOURS (PONTUS VAN NOYELLES Heer VAN). Zie NOYELLES (PONTUS VAN).

[Anthonie Cornelis Boursse]

BOURSSE (ANTHONIE CORNELIS), zoon van Simon Boursse, Apothekar te Amsterdam werd te dier stede den 8sten Januarij 1769 geboren. Terwijl hij van zijne geboorte af het gebruik zijner oogen miste, waren zijne overige zintuigen, vooral zijn gehoor zoo veel te scherper. Reeds vroeg openbaarde zich bij hem de lust voor de muzyk en trachtte hij aan die neiging te voldoen, door tegen verschillende soorten van kelken en andere klinkende voorwerpen te tikken. Zijne eerste en verdere leiding in het muzykale vak, had hij aan den kundigen Franken te danken, onder wiens opleiding hij zulke groote vorderingen maakte, dat hij meermalen de bewondering der toehoorders tot zich trok. Dit was vooral eens het geval, toen hij, na het hooren van een treffend muzykstuk, door den beroemden Abt Vogler voorgedragen, het zelfde thema dadelijk voor de vuist kopiëerden en voordroeg, bij welke gelegenheid Mejufvrouw Maria Louisa Griethuyzen, geboren Carelius, in een vloeijend gedicht zijne verdiensten lof toezwaaide. In het jaar 1783 werd hem de Organistplaats in de Nieuwezijdskapel te Amsterdam aangeboden. Hoewel nog slechts veertien jaren oud, aanvaardde hij dien post, en voldeed daarin bijzonder. Achtervolgens bekleedde hij die betrekking sedert 1791 in de Wester, sedert 1793 in de Nieuwe- en sedert 1804 in de Oudekerk te dier stede, terwijl hij tevens in 1791 tot Klokkenist van het toenmalige stadhuis

werd aangesteld. Herhaalde aanvallen van beroerte maakte den 15den November 1830 een einde aan zijn leven. Hoewel zijn hoofdvak het Orgelspel was, beoefende hij echter vrij gelukkig de piano, het carillon, de viool, de flageolet en den zang. Zijne stijl en genie vielen grootendeels en bij voorkeur op kerkelijke en statige muzyk; en men mag gerust zeggen, dat men, te dier tijd, daarin bezwaarlijk zijnen meester hier te lande zou hebben kunnen aanwijzen. Zijn karakter was zacht en bij uitstek medelijdend en hulpvaardig. Meermalen gaf hij concerten, ten voordeele van hulpbehoevenden, zoo als bij gelegenheid van den watersnood in 1825, hetwelk eene aanzienlijke som opbragt, alsmede ten behoeve van de Kweekschool voor de Zeevaart. Behoeftigen en vooral blinden ontvingen van hem gratis onderrigt, en hij had het geluk vele kundige en geachte onderwijzers te vormen.

Zie v a n d e r V i j v e r, *Jaarboek der stad Amsterdam* 1830, bl. 225 en 226; v a n W i j k, *Algem. Wetensch. Woordenb.* en vooral *Nederl. Muzyk. Tijds.* 1841, bl. 109.

[Philippe Bousquet]

BOUSQUET (PHILIPPE), zoon van D a n i e l B o u s q u e t en van J a c o b a A d r i a n a d e W i t h, geboren den 9den Februarij 1781 te Amsterdam, werd met zijne drie broeders, op den ouderdom van 10 jaren, aan de leiding van den Baron d e L e p e l te Offenbach toevertrouwd, met wien hij vervolgens naar Straatsburg vertrok. Na drie jaren onder diens opzigt te zijn gebleven doorliep B o u s q u e t de Latijnsche scholen te Amsterdam, met het oogmerk, om ter voortzetting zijner studiën, de Hoogeschool te bezoeken, doch door de tijdsomstandigheden daarin verhinderd, leidde hij een ambteloos leven. Daar evenwel de lust tot de beoefening der wetenschappen hem bijbleef, gaf hij daarvan onderscheidene proeven, onder anderen door het beantwoorden eener Prijsvraag, in 1824, door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen uitgeschreven, waarhij verlangd werd *Eene duidelijke theorie*, *uit Physische gronden afgeleid en door proefnemingen gestaafd*, *hoe de schoorsteenen in alle gevallen behooren te zijn ingerigt*, *en wat men daarbij heeft in acht te nemen*, *om van rooken geheel vrij te zijn*, aan welk antwoord de zilveren medaille werd toegekend.

B o u s q u e t was tevens een voorstander van alle nuttige inrigtingen, zoo als hij, onder anderen, getoond heeft, door een aanzienlijk legaat aan de Maatschappij van Weldadigheid. Hij overleed ongehuwd te Amsterdam den 28sten Januarij 1829 en is, volgens zijne uiterste wilsbeschikking op het Kerkhof te Frederiksoord begraven.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1825, D. I. bl. 346, uit familiepapieren aangevuld.

[Jan Carel Bousquet]

BOUSQUET (JAN CAREL), een neef van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 12den Maart 1782, kwam na zijns vaders dood ter wereld. Zijne voortreffelijke aanleg en bijzonder vlug verstand werden, onder de leiding zijner uitmuntende

moeder, door eene zorgvuldige opvoeding, heerlijk ontwikkeld. Reeds op zijn dertiende jaar was hij bekwaam de Hoogeschool te bezoeken. Met ijver zich op de Regtsgeleerdheid toeleggende, oefende hij zich bovendien in verschillende soorten van ernstige en luimige Poëzy, zoo in het Fransch als in het Nederduitsch, van welke geestvruchten echter nimmer iets in het licht verscheen. In 1800 te Leiden tot Meester in de beide Regten bevorderd, bezocht hij, gedurende eenige jaren, de voornaamste landen van Europa, en vestigde zich, op het laatst van 1806, als Advokaat te 's Gravenhage, en in 1808, na eene teleurgestelde verwachting, als zoodanig te Amsterdam, waar hij den 5den Augustus 1828 overleed.

In de laatste jaren zijns levens zich meer uitsluitend met Letterkundige studiën bezighoudende, hield hij meermalen doorwrochte Redevoeringen waarvan eene in druk is uitgegeven.

Over de vraag in welke opzigten de Welsprekendheid en de Poëzy onderling verschillen. Amst. 1826. 8°.

Ook zien nog van hem het licht:

Amsterdam in 1672, *oorspronkelijk Vaderlandsch treurspel*. Amst. 1822. kl. 8°.

De Ruiter te Syracuse, treursp. Amst. 1828. kl. 8°.

Macao, gedichten ten voordeele der Grieken uitgegeven.

En nog eenige andere hier en daar verspreide gedichten van minderen omvang, die allen doen zien dat hij op eene niet ongelukkige wijze de lier hanteerde. Ook maakten zijne groote belezenheid, zijne meer dan gewone gemeenzaamheid met de meeste levende en doode talen en met al, wat men onder oudere en nieuwere litteratuur bevatten kan, hem bij uitnemendheid geschikt voor de gelukkige beoefening van poëzy en welsprekendheid.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1828, D. II. bl. 99; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Jan Janszoon Bout]

BOUT (JAN JANSZOON) was een Zee-Kapitein, die in de jaren 1671-1675 onderscheidene branders aanvoerde en daarbij groote onverschrokkenheid aan den dag legde.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 631, 653, 686, 778, 785, 912, 916.

[Pieter Bout]

BOUT (PIETER), geboren te Brussel in 1660, schijnt zich ook eenen geruimen tijd te Amsterdam te hebben opgehouden, waarom hij door sommige onder de Amsterdamsche Schilders geteld wordt. Hij was een Beeld- en Landschapschilder, die veel met den Belgischen Schilder Antonie François Boudewijns zamen gewerkt heeft, wiens land-, strand- en dorpgezigten hij gewoon was met net geteekende en kunstig getoetste figuurtjes te stofferen. Zijne teekeningen zijn fraai en gezocht. Er bestaan van hem 5 geëtste prentjes, winter- en jagtgezigten, vol gewoel voorstellende.

Hij overleed in 1740.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 128; Immerzeel, *Levens en Werken der Schilders.*; Wonder, *Alphab. Lijst der Nederl. Kunsts*.

[J. Boutkamp]

BOUTKAMP (J.), van wien ons verder niets bekend is, gaf in 1734 J o h a n n e s E w y l e r s , *Ziels Eenzame Meditatiën over de voornaamste Waarheid des Euangeliums*, eenigzins verarbeid op nieuw uit, onder den titel:

Nuttige zamenspraak tusschen een' heilbegeerigen en Evangelist. Rotterd. 1734.

Dit werkje werd toen, even als naderhand bij eene tweede uitgave, vooraf goedgekeurd door de Classis van Schieland, die echter in 1738 deze goedkeuring weder introk, terwijl de Zuid-Holland-landsche Synode eene bijzondere waakzaamheid aanbeval tegen de verspreiding van dat boek en de verderfelijke gevoelens die het omhelsde. Ook zou zij gaarne gezien hebben dat de Staten van Holland en West-Friesland den verkoop er van verboden hadden; maar aan dien wensch werd niet voldaan. Inmiddels werd het toen algemeen meer en meer, voornamelijk in Zuid-Holland, bekend, onder den naam van *het bosk van Boutkamp*, en op onderscheidene plaatsen door onderscheidene uitgevers nagedrukt. Daardoor geraakte het in veler handen, even als de inhoud in veler harten. Daar sommigen dit werk zeer hoog roemden en anderen het als uiterst verderfelijk uitkreten, zijn daaruit groote verdeeldheden in de kerk ontstaan, die jaren lang onder Leeraars en Lidmaten hebben voortgeduurd, zoodat de gevolgen daarvan in vele Zuid-Hollandsche gemeenten allertreurigst waren.

Zie Y p e i j en D e r m o u t , *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 322-324; S c h o t e l , *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 302.

[Jan Bouvier]

BOUVIER (JAN), ‘een kloeksinnigen Meester’ was ‘een seer konstig vyer-werck-maker van des Prinsen M a u r i t s leegher’ die onder anderen de brandkogels of vuurballen bestuurden, welke in 1597 bij het beleg van Grol gebruikt werden.

Zie B o s s c h a , *Heldend. te Land*, D. I. bl. 335.

[Willem Bouwema]

BOUWEMA (WILLEM). Zie BONGA (WILLEM).

[Hotze Bouwema]

BOUWEMA (HOTZE). Zie BUMA (HOTZE).

[Kristiaan Bouwens]

BOUWENS (KRISTIAAN), geboren te Maastricht, was Pastoor te Vlijtingen, niet ver van zijne geboorteplaats, en heeft geschreven:

Arcana linguae Teutonicae. Leodii. 1629. 8°.

Romani Imperii symmetria cum corpore humano: De initio, *progressu*, *statu et fine Imperii ad usque finem mundi*. Leodii. 1629.

Zie d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Mr. Reynier Leendert Bouwens]

BOUWENS (Mr. REYNIER LEENDERT), geboren te Amsterdam in 1755, in de onrustige tijden van het jaar 1787 de zijde der Patriotten gekozen hebbende, werd, bij de omwenteling van dat jaar, van zijnen post als Raad en Vroedschap der stad Amsterdam ontzet en kort daarna voor altoos uit Holland en West-Friesland gebannen, als beschuldigd, dat hij, als Vroedschap der stad en voorgevende

Lid te zijn van het Defensiewezen, op den 1sten October 1787, bevolen had dat de schutdeuren in den Westerbeer, aan de stadsvest even buiten de Haarlemmerpoort, werden opengezet; ten einde daardoor de groote inundatie te bewerken, nadat het besluit om geen tegenweer aan de Pruissen te bieden, te zijner kennisse gekomen was, welk bevel hij had doen uitvoeren.

Hij verliet toen het Vaderland tot op de omwenteling van het jaar 1795. Daarna teruggekeerd, werd hij Lid van het Committé van Justitie te Amsterdam. Ook was hij een der 29 Leden van de Commissie tot onderzoek naar het Politiek en Finantieel gedrag der Leden en Ministers van het vorig Bewind in Holland, welke Commissie, ingevolge Decreet van de Provisioneele Representanten van het volk van dat gewest, den 21sten Januarij 1796, benevens haren Secretaris en verdere aanhoorigen, van hunne werkzaamheden werd gehouden voor ontlast en ontslagen. Dit ontslag kwam Bouwens te ontijdig voor en zulks om vele redenen, die hem deden besluiten, de stukken, welke onder hem berustende waren, met eene opgave dier redenen, in openbaren druk uit te geven; dit nu heeft gelegenheid gegeven tot de geboorte van het werk getiteld:

R.L. Bouwens *aan zijne Committenten*, hetwelk inzonderheid gerigt was aan de Burgers der stad Amsterdam, zijne bijzondere Committenten. Dit werk, waarvan binnen weinige maanden eene tweede druk het licht zag, bevat eene verzameling van stukken, waaronder vele belangrijke, welke wel eene plaats verdienen bij de staatsstukken van dat tijdvak.

Bouwens overleed op de buitenplaats Voorzigt in de Diemermeer, den 6den Junij 1798, Zijne beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door Quenedey in 12°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XI. bl. 257, D. XVII. bl. 54, 96, D. XXI. bl. 7, 30, 31; D. XXXII. bl. 157, D. XXXIV. bl. 304, 305, 308; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* 1793-1803, D. V. bl. 32-36 noot.

[Johan Bouwens]

BOUWENS (JOHAN) ook wel verkeerdelijk BOUWENSCH gepeld, zoon van Mr. Gerard Bouwens, Burgemeester van Tiel, trad in de krijgsdienst en was in het jaar 1672 tot den rang van Kapitein opgeklommen. Hij bevond zich in dat jaar met 60 soldaten in het dorp Rumpt, toen de Graaf de Lorges aan het hoofd van acht vendelen Fransche Ruiterij, zonder tegenstand de Betuwe inrukte, alwaar zijne Krijgsknechten de Landlieden niet weinig mishandelden. Bouwens en de zijnen ontvingen deze vijandelijke overmagt zoo kloekmoedig, dat zij geheel op de vlugt werd geslagen, haren zwaar gekwetsten Bevelhebber met moeite medevoerende, maar eene som van zestig duizend gulden den overwinnaars achterlatende. Bouwens dezen buit in veiligheid willende brengen, raakte omtrent Leerdam in een tweede gevecht met 80 Fransche Dragonders. Ook dezen joeg hij op de vlugt; maar twee vijandelijke kogels troffen hem in den borst, of-

schoon niet ter dood; en gedurende het gevecht, gingen de voerlieden door met den veroverden buit.

Zie Valkenier, *'t Verwerd Europa*, D. I. bl. 480; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 207 en 208; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 108 en 109; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 63, 65.

[Willem Adriaan Bouwensch]

BOUWENSCH (WILLEM ADRIAAN) was Burgemeester te Arnhem, toen, in het begin der achttiende eeuw, door het overlijden van Willem III, Prins van Oranje, het Stadhouderschap in vijf provinciën vernietigd werd en daardoor groote opschuddingen in Gelderland, Zeeland, Utrecht en Overijssel plaats hadden. Bouwensch behoorde tot die Regenten, welke zich wilden handhaven in het gezag hun door den overledenen Stadhouder opgedragen, en welke die van de nieuwe plooi genoemd werden. Te Arnhem zelf schenen de voorstanders der oude Regering, in zoo verre de meerderheid van stemmen in den Raad te hebben, dat de Burgemeester Johan van Brienen in Junij 1705 voorsloeg en doordreef, dat men de vrijwilligers, welke de nieuwe Regering had aangeworven, om zich van het Bewind te verzekeren, zou afdanken; waarna, zoo als met grond vermoed werd, een gedeelte der Regering zou worden afgezet. Maar de Burgemeester Bouwensch, die Kolonel der vrijwilligers was, rukte met dit korps op en plaatste zich daarmede op de markt tegenover de gewapende burgerij, die hier bijeen gebragt was, om de verandering der Regering te begunstigen. Doch deze laatste geen last hebbende tot het plegen van eenige dadelijkheid, dropen eindelijk af, en lieten de vrijwilligers het veld houden; zoodat die van de Nieuwe plooi voor ditmaal zegevierden, hetwelk ten gevolg had dat de Burgemeester van Brienen sedert van zijn ambt werd verlaten en ter stad uitgezet, waar hij echter na verloop van drie jaren weder binnen kwam en in zijne waardigheid werd hersteld.

Toen in het jaar 1707 in de provincie Gelderland nieuwe moeijelijkheid ontstaan en de band van eenigheid tusschen de steden genoegzaam gebroken was, openbaarde de tweedracht zich allersterkst op den kwartierdag te Arnhem. Wageningen alwaar men het op de Gemeensmannen gebeten had, en die ook afgezet werden, geraakte geheel in beroerte. Godard Adriaan van Issum, een der afgezette Gemeensmannen, was Hoofdman over eene bende vrijwilligers, en bragt, zonder zich aan de Regering te bekreunen, zijn volk op de been. Jan Aalders mede een der afgezette Gemeensmannen, had zich, om hulpe naar Arnhem begeven; waarop de Regeerders dier stad besloten den Burgemeester Bouwensch, met zijnen Ambtgenoot Derck Reinier van Bassum[1], aan het hoofd van eenige vrijwilligers, met drie of vier stukken geschut, naar Wageningen te zenden. Die van Arnhem waren niet

(1) Zie over deze hiervoor bl. 162 en 163.

voor Wageningen gekomen, of men deed hun aanzeggen, dat zij zich te wachten hadden, van eenige dadelijkheden te plegen, zoo zij niet geweld met geweld gekeerd wilden zien. Men eischte de poorten te openen; waartoe die van binnen weinig zin hadden. De Arnhemmers vonden buiten de stad een burger schildwacht, dien zij naar binnen zonden; waarop de voorzittende Burgemeester Bartold Schaats en drie Schepenen buiten traden. Dan naauwelijks waren zij buiten gekomen, of Burgemeester Bouwensch trok zijnen degen, roepende: 'dezen zijn het; die moeten wij hebben, nu zijn ze in onze magt.' Hierop werden de Wageningers aangetast, van hun geweer beroofd, en naar de stad teruggevoerd, waar men de poort gesloten vond, doch men plantte er het geschut voor en opende ze met geweld. De gevangenen werden naar het Raadhuis gebragt en naauw bewaard; doch diep in den nacht gevankelijk naar Arnhem gevoerd, waar zij slechts een etmaal in de gemeentemanskamer gevangen bleven; toen werden zij naar Wageningen terug gebragt en eerlang weder ontslagen. Kort daarna werden te Arnhem twaalf personen door de Burgerij uit de Regering gezet, onder welke vermoedelijk ook Bouwensch was.

Zie van Loon, *Nederl. Historip.*, D. IV. bl. 416-418; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVII. bl. 242, 243, 300-305; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 346-352.

[Geleyn Bouwensz.]

BOUWENSZ. (GELEYN), een der Watergeuzen, was in 1572 Kapitein onder Willem Lumey, Graaf van der Marck; hielp Brielle veroveren, en was ook bij het omslaan van Dordrecht. Nadat bij op kosten van die stad met krijgsbehoeften rijkelijk voorzien was, zeilde hij, met Marinus Brand, de rivier op naar Gorinchem, en hielp waarschijnlijk ook die stad veroveren. Zijne verdere lotgevallen zijn onbekend.

Zie Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. I. bl. 56 noot (3); van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 176 en 177.

[Leenaert Bouwensz]

BOUWENSZ, (LEENAERT), een Zeeuw van geboorte, was vroeger Rederijker geweest, doch vlugtte, wegens het aankleeven van het gevoelen der Doopsgezinden, naar Emden, waar hij in 1551 Oudste bij die gezindte werd, na aldaar reeds eenigen tijd het ambt van Vermaner bij de gemeente te hebben bediend. In zijne betrekking van Oudste bezocht hij dikwijls onderscheidene gewesten en doopte aldaar meer dan 1000 personen. Hij was een man van gestrenge beginselen, bezat veel ijver in zijne werkzaamheden en was een welsprekend redenaar.

Na het overlijden van Menno Simonsz. in 1561 bleven Bouwensz. en Dirk Philips de aanzienlijkste mannen in het genootschap der Doopsgezinden. Maar Bouwensz. daalde te Emden in de achting der gemeente, waartoe niet weinig bijdroeg zijne gestrenge denkwijze, die vooral uitkwam in een geval met zekere Swaantje Rutgers, door hem gebannen, omdat zij haren geban-

nen man niet wilde verlaten. Ook maakte men aanmerking, dat hij zoo dikwijls naar Friesland reisde. Deze oneenigheid rees zoo hoog, dat hij (misschien in het jaar 1566) afgezet werd en zich genoodzaakt zag, zijne bediening te Emden neder te leggen. Hij vertrok van daar en ging kort bij Harlingen wonen. Hier bleef hij nog veel toeloop houden en was zoowel bij de Friesche als bij de Vlaamsche vlugtelingen zeer gezien. Misschien is hij wel weder Oudste bij de Friezen geworden, welke partij hij bij de scheuring tusschen de Friesche en Vlaamsche Doopsgezinden gekozen had, hoewel hij zich in deze twistzaak veel zachter schijnt gedragen te hebben, dan hij zich bij het leven van M e n n o S i m o n s z. wel eens betoond had, zooals toen hij, in de tijd van verdeeldheid over den ban, M e n n o zelven eens met den ban durfde bedreigen. Later ziet men hem telkens als bevorderaar des vredes optreden. Zoo deed hij herhaalde vredespresentatiën aan de Vlamingen, doch te vergeefs. Later begaf hij zich met der woon naar Hoorn, waar hij in 1578 overleed.

B o u w e n s z. was niet van scherpzinnigheid en gezond verstand ontbloot. Voornamelijk heeft hij zich doen kennen door zijne gestrenge beginselen, die hij voor zich zelven uitoefende en aan de verkondiging van het Evangelie wijdde; welke beginselen voor die tijd van heroering heilzaam schenen, maar, waardoor hij zich wel eens te ver liet vervoeren.

Zie B r a n d t, *Hist. der Reform.*, D. I. bl. 179, 180, 182; B l a u p o t t e n C a t e, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 59, 60, 61, 87, 88, 102, 103, 109, 110, 111 noot, 115 noot; de zelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Gron.* enz., D. I. bl. 23, 50, 52, 111-113, D. II. bl. 122, 323, 134; de zelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.*, *Zeel.* enz., D. I. bl. 22-24.

[Hans Hendriksz. Bouwer]

BOUWER (HANS HENDRIKSZ.) nam, als Commies op het schip *Zeeland*, deel aan den togt die J a c o b C o r n e l i s z. v a n N e k in 1598 naar Indië ondernam, en kwam in het volgende jaar van daar met eene rijke lading terug.

In 1601 ondernam bij eenen tweeden togt als Vice-Admiraal op het schip *Zelandia*, dat met 4 andere, onder het bevel van W o l p h e r t H e r m a n s z., naar Oost-Indië stevende. Hij had zijn deel in de roemruchtige overwinning in de nabijheid van Bantam, waar de Admiraal H e r m a n s z. eene veel sterkere vloot der Portugezen op de vlugt sloeg en eenige hunner schepen verbrandde of nam. De Portugesche vloot bestond uit 8 gallioenen en 22 grootere of kleinere galeijen, die der Nederlanders slechts uit 5 schepen.

Zie de *Oost-Indische Reyse onder den Adm. Wolphart Hermansz vooral bl.* 17 *volgg.;* V a l e n t y n, *Oud en Nienw Oost-Indiën*, D. I. a bl. 174, 181.

[Hans Bouwinga]

BOUWINGA (HANS). Zie BONGA (JOHAN).

[Cornelis Bouwmeester]

BOUWMEESTER (CORNELIS) vindt men vermeld als een kunstig teekenaar van schepen te Rotterdam, die ook meesterlijk de

steden, kusten, baaijen, inhammen, stormen en schipbreuken wist af te beelden en de schepen zoo naauwkeurig afschetste dat er geen touwtje aan ontbrak. Hij schijnt in het laatst der zeventiende eeuw geleefd te hebben.

Zie van Spaan, *Beschrijv. van Rotterd.* bl. 413; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.;* D. I. bl. 296; Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts*.

[Gillis Bovy]

BOVY (GILLIS), Stadstimmerman te Zutphen, in het midden der vorige eeuw, meende de quadratuur des cirkels te hebben gevonden en gaf daarover een werkje uit, getiteld: *Wishundige Demonstratie*, *dat het rond staat tegen zijn omgeschreven vierkant als* 11 *staat tegen* 14, *of de zoo lang gezochte quadratura Circuli ontdekt in den jare* 1749 Zutphen 1754.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. V; *De Navorscher*, 3e jaargang bl. 265.

[Marten Bowier]

BOWIER (MARTEN), zoon van Jan Bowier en van Henriëtta Maria Hermina Ackersdijk, geboren te 's Hertogenbosch den 13den December 1750, werd in 1787 Pensionaris van 's Hertogenbosch, doch legde in 1794, nadat de stad door de Franschen was ingenomen, zijnen post neder, en onttrok zich voorts aan alle bestuur van zaken, doch in November 1813, toen de hoop op verlossing van het Vaderland kwam opdagen, bood hij in het geheim zijne dienst, bij eene toekomstige bevrijding der stad aan den Souvereinen Vorst aan, en was reeds den 11den December met eene geschreven volmagt van dien Vorst voorzien geworden, om, zoodra de tijd daar was, alles in zijnen naam te regelen. Naauwelijks was dan ook de verlossing gekomen of Bowier gaf aan den Pruissischen Brigadier-Generaal Hobe, die de stad in naam van den Prins van Oranje-Nassau had in bezit genomen, kennis van deze volmagt en riep diens hulp tot het volvoeren van zijnen last in. De Generaal maakte zwarigheid zulks zonder voorkennis en toestemming van zijnen Opperbevelhebber den Generaal von Bulow te doen; waardoor Bowier verhinderd werd zijnen eersten last ten uitvoer te brengen, doch kort daarop zijne aanstelling als Commissaris-Generaal bekomen hebbende voldeed hij, met zijnen ambtgenoot Johannes Baptista Verheyen door eene plegtige afkondiging aan 's Vorsten begeerte.

Hij overleed den 27sten Februarij 1830, bij zijne echtgenoote, Vrouwe Susanna Everdina Donker van der Hoff, geene kinderen nalatende.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XIX bl. 348; H. Bosscha *Geschied. der omwent. van* 1813, St. III. bl. 50 en 51, uit familiepapieren aangevuld.

[Mr. Hugo Boxel]

BOXEL (Mr. HUGO) of BOXELIUS, ook wel verkeerdelijk BOXTEL geschreven, geboren te Heusden, studeerde eerst te Leiden, waar

hij tot Meester in de vrije konsten en in de wijsbegeerte bevorderd werd, daarna te Parijs waar hij het Meesterschap in de regten bekwam. Hij bekleedde van 1634-1645, den post van Secretaris te Gorinchem en heeft aanteekeningen en vermeerderingen gevoegd bij de volgende werken:

Hect. Felicius, *J.C. Ital*, *de Communione et Societate*, *deque lucro et quaestu*. Gorinch. 1666 in 4°.

Corn. Neostadius, *de Feudi juris scripti et Hollandici Westfrisicique successione*, Gorich. 1670 12°.

Men roemt hem wegens zijne uitgebreide geleerdheid, uitmuntende welsprekendheid en groote regtskennis.

Zie v a n O u d e n h o v e n , *Beschr. van Heusden*, bl. 189; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*, die ten onregte Gorinchem als zijne geboorteplaats opgeeft; H e r m a n s , *Consp. Onom. Liter.* p. 18.

[Hendrik Boxhorn]

BOXHORN (HENDRIK) of BOCHORINC, geboren te Brussel in 1550 uit behoeftige doch eerlijke ouders, had tot vader M e l c h i o r B o x h o r n , doodgraver aldaar, en tot moeder G u d u l a L a b u s e . Na de wijsbegeerte beoefend te hebben studeerde hij in de Godgeleerdheid te Leuven, werd Licentiaat in die wetenschap, en tot Priester geordend. Vervolgens tot Deken en Pastoor van de kerk van Sint Germain te Thienen in Braband benoemd, werd hij door den Aartsbisschop van Mechelen tot Aartspriester van dat distrikt aangesteld. In den aanvang van dezen zijnen loopbaan liet hij zulk eenen warmen ijver voor de Roomsche Godsdienst doorstralen, dat men hem Inquisiteur maakte, doch allengskens aan het weifelen geraakt zijnde over eenige leerstukken van zijne geloofshelijdenis, inzonderheid wat de transsubstantiatie en het verbod van trouwen aan de Geestelijken betreft, besloot hij eindelijk de leere van het Pausdom vaarwel te zeggen, en toen uit eenen minnehandel met S i b i l l a S t y l s een kind werd geboren, vlugtte hij met haar uit Thienen naar Mondorf in het hertogdom Berg, alwaar bij haar in Januarij 1580 trouwde; vervolgens begaf hij zich naar Wermelskerken in het zelfde hertogdom, waar hij de Roomsche godsdienst afzwoer, en gedurende zeven jaren, als Predikant de dienst waarnam; in 1595 werd hij Predikant te Woerden waar toen de Predikanten nog de leer van L u t h e r volgde. Ook B o x h o r n deed zich aanvankelijk voor als der Luthersche leer toegedaan; doch ziende, hoezeer diegenen, die eenige gehechtheid aan haar lieten blijken, van de openbere bedieningen meer en meer werden uitgesloten, hoe meer ieder jaar de als voorstanders van L u t h e r bekend staande Regeringsleden werden verdrongen en door anderen vervangen, poogde ook B o x h o r n , even als zijn ambtgenoot S e g e r u s K o n i n g s b e r g e n langzamerhand en ongemerkt de Woerdenaren gezamenlijk tot de Hervormde kerk over te brengen, hetwelk hun met een groot gedeelte gelukte; zoodat hij nu Hervormd Predikant aldaar was, doch den 29sten Julij 1600, werd hij door de Stedelijke Regering van zijn ambt ontzet, omdat hij haar op den predikstoel verachtelijk ten

toon gesteld had voor de gemeente. De Kerkeraad gaf hem echter een bewijs van zijne goede diensten der gemeente bewezen, hetwelk hij aan de Staten vertoonde, die daarop besloten, hem in zijne dienst te laten en de Regering aanschreven, om indien zij eenige klagten tegen den Predikant hadden, die alsdan te brengen voor de Staten. In het jaar 1602 predikte Boxhorn te Breda; en de Kerkeraad te Woerden, vreezende dat hij aldaar zou worden beroepen, verzocht en verkreeg van de Staten het besluit, dat hij te Woerden zou blijven, opdat niet te gelijk met zijn vertrek een geheel verval in de kerk van Christus aldaar komen, en zoo de vrucht van omtrent zeven jaren verloren zou gaan. Evenwel werd het van hooger hand voor het algemeen belang beter geoordeeld, dat hij naar Breda ging, waar hij van groote vrucht en hoop voor de kerk geoordeeld werd, terwijl men zich toch te Woerden van zijn langer verblijf weinig vruchts meer beloofde, uit hoofde van de verbittering van die van de confessie jegens den persoon van Boxhorn. Hij vertrok diensvolgens naar Breda, waar hij zeer gezien was, en zoodanig in de gunst van den Gouverneur Justinus van Nassau geraakte, dat deze gemeenzaam met hem verkeerde, en hem dikwijls aan zijne tafel noodigde. Toen Breda in 1625 op nieuw in de magt der Spanjaarden geraakt was, begaf Boxhorn zich naar Leiden, alwaar hij de opvoeding van zijnen kleinzoon Marcus Zuerius Boxhorn, die volgt, bestierde, en waar hij vermoedelijk in 1631 overleed.

Hendrik was een warm verdediger van de door hem aangenomene geloofsbelijdenis, en een ijverig bestrijder der Roomschgezinde leer. Het mangelde hem ook aan geene tegenstrevers, waarvan de voornaamste was Hendrik Cuickius, Hoogleeraar in de wijsbegeerte te Leuven, Groot-Vicaris en Officiaal van den Aartsbisschop van Mechelen en eindelijk Bisschop van Roermond, die met eene pen in gal gedoopt, tegen hem heeft geschreven en hem van vele en verregaande misdrijven heeft betigt, welke beschuldigingen door Boxhorn mannelijk zijn wederlegd; terwijl hij de onwaarheid der meeste, benevens de kwaadaardige verdraaijingen van andere, middagklaar aantoonde in de beide volgende werkjes.

Apologeticus adversus Henricum Cuyckium, Lugd.-Bat. 1595 12°.

Anticuyckius et Commentariorum de Euchuristiae Harmonia libri III. *Adversus Henrici Cuyckii*, *Cancellarii Academiae Lovaniensis*, *Orationem paroeneticam*, *Transubstantionem Pontificiam*, *Missae Idolomaniam*, *et manducationem carnis Jesu Christi corporalem. Accessit justitia Reformationis congregationisque Ecclesiae Woerdanae*, *ad Christianam communitatem*, *cum Hollandiae et aliarum Provinciarum Belgicarum Ecclesiis ex Dei verbo reformatis*, *Henrico Boxhornio*, *Theologo Licentiato Lovaniensi*, *Ministro Euangelii Jesu Christi auctore*. Lugd. Bat. 1598, II. Tom. 12°.

Mede ziet van Boxhorn het licht:

Daniel, *dat is*, *Godts oordeel voor de Victorie ende Triumph der waerheyt*, *teghen het Advys ende leughentael der boecken Johannis Goudae Jesuwyts Mis- ende Woordendienaars tot Brussel.* 2 *Tim*. 3. 8. *Ende gelyck Joannes en Jambres teghen Moses stonden*, *alsoo staen dese ook teghen de waerheyt*. Schied. 1613. 4°.

Bovendien komt nog voor:

Waerachtich verhael van de Disputatie ende het Ghespreck gehouden den vierden januarij Anno MDCXIII tusschen D. Henricum Boxhornium, *Licentiaat ende Bediende des H. Evangelii tot Breda*, *ende M. Peeter van Doorneik*, *Licentiaet ende Paeps pastoor in de Haghe*, *by Breda.* Schied. 1613. 4°.

Zie van Goor, *Beschrijv. van Breda* bl. 76; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hermans, *Conspect. Onom. Liter.* pag. 13; Hermans, *Bijdragen over Noord-Braband*, D. I. bl. 340-342, *Biogr. Univers.* en vooral *Bijdrag. tot de Geschied. der Evang. Luth. kerk* St. III. bl. 97-106.

[Marcus Zuerius Boxhorn]

BOXHORN (MARCUS ZUERIUS), een kleinzoon van den voorgaande, zoon van Jacob Zuerius en van Anna Boxhorn, geboren den 25sten September 1602(1) te Bergen op Zoom, waar zijn vader destijds Predikant was, verloor, nog zeer jong zijnde, dien vader; waarop hij met zijne moeder naar Breda trok, en aldaar huisvestte bij zijnen grootvader, tot dat de Spanjaarden zich in 1625 meester van die stad maakte, als wanneer hij zijnen grootvader naar Leiden volgde, die, geen mannelijk oir hebbende, wilde dat hij zijnen naam zou dragen. Marcus Zuerius maakte goede vorderingen, en vervaardigde in 1629 dichtstukken op de verovering van 's Hertogenbosch door Prins Frederik Hendrik en eenige andere overwinningen, door dien Vorst op de Spanjaarden behaald. Drie jaren later maakte hij aanzienlijke werken door den druk gemeen, als:

Theatrum Urbium Hollandiae.

Scriptores Historiae Augustae cum Animadversionibus ac Notis.

Poëtae Satyrici minores, *cum commentariis*.

Plinii Panegyricus.

Wegens zijne groote kunde werd hem in 1632, door de Curatoren der Leidsche Hoogeschool, toegelaten om op de proef opnebare voorlezingen te houden in de Dicht- en Redekunst, en gaf daarmede zoo veel genoegen, dat hij, in het volgende jaar, tot Buitengewoon Hoogleeraar in de Welsprekendheid benoemd werd. Die taak nam hij met zulk een ongemeenen luister waar, dat de Kanselier Oxenstiern, destijds Buitengewoon Gezant wegens het

(1) Overal elders wordt het geboortejaar van Boxhorn op 1612 bepaald, doch daar zijn vader reeds in 1604 overleden was, is dit ongetwijfeld eene schrijffout, waarvoor men 1602 lezen moet.

Zweedsche Hof te 's Gravenhage, hem, uit naam van de Koningin Christina, een aanzienlijk ambt in dat rijk aanbood; maar Boxhorn, den toestand, waarin hij in zijn Vaderland geplaatst was, boven alle eereposten verkiezende, wees zulks van de hand. In 1636 werd hem het Bestuur over het *Collegium Oratorium* aan de Leidsche Hoogeschool en vier jaren later de waardigheid van Gewoon Hoogleeraar opgedragen. In 1643 kreeg hij verlof, om door openlijke disputatiën de studerende jongelingschap in Staat- en Geschiedkunde te oefenen, en in 1648 werd hem het onderwijs in de Historiën toevertrouwd, onder voorwaarde, dat hij voortaan van dat der Welsprekendheid zou afzien. Hij bekleedde die waardigheid op eene wijze, die even eervol voor hem, als nuttig voor de hoorders zijner lessen was.

Bij gelegenheid van het onverwachte overlijden van Prins Willem II sprak Boxhorn, des daags na zijne begrafenis, in de groote Gehoorzaal der Leidsche Akademie, op hoog gezag eene Lijkrede uit.

Eenige tijd leefde hij in geschil met Salmasius, maar deze twist, die hem noodzaakte de pen tegen dezen geduchten Criticus op te vatten, werd door tusschenkomst van eenige vrienden bijgelegd. Zijne onvermoeide werkzaamheid in het studeren en zamenstellen van eene menigte boeken veroorzaakte hem eene slepende ziekte, die hem allengskens verzwakte, den eetlust benam, en hem eindelijk den 3den October 1653 in het graf rukte.

Boxhorn is getrouwd geweest met Susanna Duvelaar, verwekte bij haar twee dochters en liet haar bij zijn afsterven van het derde kind zwanger.

Veelomvattend was zijne geleerdheid. Hij schreef over velerlei soorten van onderwerpen, onder anderen over de uitvinding der Boekdrukkunst, hoewel hij daaromtrent een gevoelen koesterde, hetwelk geheel en al verschilde van dat van Bernard de Mallinkrot, deed zijne verhandeling over dit onderwerp, hem de achting en vriendschap van dien Geleerde winnen. Voorts bestudeerde hij de oudheden en oorsprong der Galliërs, welke hij, bij de gebrekkigen taal- en volkenkunde dier tijden, van de Scyten afleidde. Als Latijnsch Dichter verhief hij zich niet boven het middelmatige en beging zelfs fouten tegen de maat. Doch als Redenaar was hij bij zijne tijdgenooten beroemd. Hij maakte zich voor zijnen tijd ook verdienstelijk omtrent vele Latijnsche schrijvers. Want behalve de hierboven reeds opgenoemde oude Schrijvers, die hij in den aanvang van zijne Letteroefeningen, met aan teekeningen verrijkt, ter drukperse overgaf, gaf hij naderhand nog uit:

Justinus, Tacitus, Plinii *Epistolae*, Dionysii Catonis *Disticha*, Suetonius, Julius Caesar, Plautus en Vellejus Paterculus, alle met zijne oordeelkundige aanmerkingen voorzien, doch thans vergeten. Boxhorn beoefende den geheelen omvang der Geschiedenis en zou waarschijnelijk in het vak der Noordsche en Fransche taaltakken als een eerste licht geschenen hebben, als een langer leven hem ware vergund ge-

weest. Men kan hem te laste leggen, dat hij meest alle zijne schriften met te groote overhaasting in het licht gaf. In het kort tijdsbestek van 22 jaren zond hij meer dan zestig zoo groote als kleine werken in de wereld. Behalve de reeds vermelde en een aantal Latijnsche Redevoeringen over verschillende onderwerpen, heeft hij nog de volgende werken doen in het licht verschijnen:

Poëmata. 1629. 12°. Amst. 1662 Lips. et Francof. 1679.

Respublica Moscovitica. Amst. 1630. 24°.

Granatorum horrendae et stupendae in bello virtutis Encomium. Leid. 1630. 4°.

Theatrum sive Hollandiae comitatus et Urbium descriptio. Qua omnium Civitatum praecipiorumque locorum Icones, *Origines*, *Incerementa*, *Res domi forisque gestae*, *Jura*, *Privilegia*, *Immunitates*, *ipsis Principum Tabulis expressa*, *et Viri illustres exhibentur*. Amst. 1632. fol. oblong, hetwelk in het Nederduitsch vertaald is onder den titel van:

Toneel ofte Beschryvinge der Steden van Hollandt waer in haer Beginselen, *Voortganck*, *Privilegien*, *Histori ende Gelegentheyt vervat worden. In 't Latyn beschreven door Marcus Zuerius Boxhornius. Int Nederlandts overgeset uyt de Copye*, *by den Autheur*, *verbetert ende merckelycken vermeerdert door Geeraardt Baerdeloos*. Amst. 1632. langwerpig folio.

De Republica Leodiensi Auctores praecipui etc. Amst. 1633. 24°, zijnde een der bekende *Respublicae* uitgegeven bij E l z e v i e r en anderen.

Apologia pro Navigationibus Hollandorum adversus Pontum Heuterum, *qua praecedentium Saeculorum Navigationes earumque Jura et Constituta ex Tabulis*, *praesertim publicis asseruntur*. Lugd. Bat. 1633, 1638. 12°. Ook gedrukt achter het *Mare Liberum* van H u g o G r o t i u s.

Emblemata Politica et Orationes. Amst. 1635. 16°.

Grammatica Regia sive nova et facillima ratio discendi Linguae latinae praecepta, *pro Christina Sueciae Regina*. Holm. 1635. 12°.

Quaestiones Romanae, *quibus sacri et profani ritus eorumque caussae et origines plurima etiam Antiquitatis monumenta eruuntur et explicantur etc.* Lugd. Bat. 1636. 4°.

Character caussarum Patroni. Lugd. Bat. 1637. 4°.

Character amoris. Lugd. Bat. 1637. 4°.

Panegyricus Celssisimo Arausionum Principi: Frederico Henrico post Bredam oppugnatam dictus. Lugd. Bat. 1637. fol.

Monumenta Illustrium Virorum et elogia etc., Amst. 1638. fol.

Panegyricus in classem Hispanorum profligatam. Lugd. Bat. 1639. fol.

Historia obsidionis Bredanae et rerum anno 1637 *in Belgio aut alibi gestarum*. Lugd. Bat. 1640. fol.

De Typographicae artis inventione et Inventoribus etc., Lugd. Bat. 1640. 4°.

Dissertatio de Trapezitis, *vulgo Longobardis*, *qui in faederato Belgio mensas faenebres exercent*. Lugd. Bat. 1640. 12°, Gron. 1658. 4°.

Spiegeltien vertoonende 't lanck hayr ende hayrlocken bij de oude Hollanderen en Zeelanders gedragen. Middelb. 1644. 12°.

Spiegeltien vertoonende 't cort hayr bij de Hollanders ende Zeelanders jonest gedragen, *ende van de vreemde ontleent*. Middelb. 1644. 12°, welke beide *Spiegeltiens* in 1742 bij F i l i p p u s B o n k, in 16° herdrukt zijn.

Nederlandsche Historien 1*e boeck*, *behelzende de eerste veranderingen in den godsdienst en de leere: nevens de harde vervolgingen daarover ontstaen in de Nederlanden*, *vóór ende tot de tijden van Keyser Karel de Ve.* Leyd. 1644 tweede druk Leyd. 1649 4°, herdrukt onder den titel van:

Nederlands merkwaardigste Gebeurtenissen, *vervattende een aaneengeschakeld verhaal der Wisselvalligheden*, *zoo in voorals Tegenspoed ons Vaderland overgekomen*, *zedert den Jaare* 1000 *tot de tijden toe van Keizer Karel de Vde door M.Z. Boxhorn en den Nederlandschen Sulpius van J. Basilius*, *of de Historie van de Godsdienst in Nederland*, *en van de Nederlanders hersteld enz. met eene Voorrede van* M e l c h i o r L e y d e k k e r. Utr. 1700. 8°, Amst. 1737. 8° en 1753 2 deelen.

Chroniick van Zeelandt, *eertijds beschreven door d' Heer Johan Reygersbergen*, *nu verbetert*, *ende vermeerdert door Marcus Zuerius van Boxhorn*. Midd. 1644. 2 deel. 4°.

Bediedinge van de tot noch toe onbekende Afgodinne Nehalennia, *over ettelike honderd jaren onder 't sant begraven*, *ende onlanghs ontdeckt op het strandt van Walcheren*. Leyd. 1647. 4°, met pl., ook achter R e i t z i i *Belga Graeciscans*.

Antwoordt op de vrage, *voorgestelt over de bediedinge van de Afgodinne Nehalennia in welcke de gemeyne herkomste van de Griecken*, *Romeynen ende Duytsche tale uyt de Schythen duydelick bewesen ende verscheyden Outheden ontdekt ende verklaert worden*. Leyd. 1648. 4°.

Commentariolus de Statu Confaederatarum Provinciarum Belgii. Hagae 1649, welk werk onderscheidene malen herdrukt en wel eens, ofschoon ten onregte, aan anderen toegeschreven is.

Dissertatio de Graecae, *Romanae*, *et Germanicae linguarum Harmonia*. Lugd. Bat. 1650. 16°.

Chroniick van Holland, *Seland en Westfriesland*, *door Veldenaar*, *voor omtrent* 200 *jaren geschreven*, *uitgegeven ende met Aenmerkingen als ook verscheide Gravelyke Brieven*, *rakende de oudheden ende saken van de gedagte Landen*, *verrykt door M.Z. van Boxhorn*. Leyd. 1650. 4°.

Historia universalis sacra et profana a natu Christi ad annum 1650. Lugd. 1651, 1652 et 1654. 4°, Colon. Allobrog. 1674. 4°.

Metamorphosis Anglorum, *sive mutationes variae regum rerumque Angliae*. 1653. 12°.

Originum Gallicarum liber, *in quo veteris et nobilissimae Gallorum gentis origines*, *antiquitates*, *mores*, *lingua et alia eruuntur et illustrantur. Cui accedit antiquae linguae Britannicae Lexicon Britannico-Latinum cum adjectis et insertis passim ejusdem Auctoris Adagiis Britannicis*, *sapientiae veterum Druidum reliquiis et aliis antiquitatis Britannicae*, *Gallicaeque nonnullis monimentis*. Amst. 1654 4°, zijnde een fraai, geacht en zeer zeldzaam werk.

Ideae Orationum e selectiori materia moderni status Politici desumptae. Lugd. Bat. 1657. 16°, Lips. 1669. 16°.

Institutionum seu Disquisitionum Politicorum Libri II, *quibus proponuntur ac deciduntur casus Politici*, *cum notis Georgii Hornii*. Lugd. Bat. 1657 et 1668. 16°. Lips. 1659 et 1672. 16°, Amst. 1663. 16°.

Epistolae et Poëmata. Amst. 1662. 16°, Lips. 1673, bij welke Leipziger druk Jakob Thomasius Hoogleeraar in de Welsprekendheid eene zeer lezenswaardige voorrede gevoegd heeft.

Varii Tractatus Politici. Amst. 1663. 32°.

Dissertationes politicae, *de regio Romanorum imperio et quaedam aliae*. Amst. 1663. 32°.

Overweging van Staat en Bestiering, *bestaande in zestig voorvallen van Staat*. Amst. 1669. 12°.

Ook was bij begonnen te schrijven

Boekzaal der Vrouwen die zich door hare geleerdheid en schriften beroemd gemaakt hebben, doch dit werk is nooit in het licht gekomen.

Zijn portret komt voor in de *Effigies* bij van der Aa en in Pars *Naamr. van Batav. en Holl. Schrijv.;* voorts bestaan van hem eene voortreffelijke afbeelding door Jonas Suiderhoef in folio en eene zonder naam in 12°.

Zijne zinspreuk was: *Quantum est quod scitur* (hoeveel is het dat er geweten wordt).

Zie Pars, *Naamr. nan Batav. en Holl. Schrijvers* bl. 98-100, 276; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luiscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* C.V. Vonk, Voorrede voor A. Huygens, *Beschrijv. van Doesburg*, pag. XXI. noot a; Saxe, *Onomast. Liter.* Pars IV. pag. 354-356; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hoefft, *Parnasus Latino-Belgicus* pag. 171; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.* D. I. bl. 253, 277, D. III. bl. 78; Hofman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nederl.* pag. 371-374; *Biogr. Nation.;* Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.* D. I. bl. 147, D.H.T. en B. bl. 118, 119, 268, 404; *De Vriend des Vaderlands* voor 1830 N°. I. bl. II; de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.* 445-450, 589; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.* pag 16; Hermans, *Bijdragen over Noord-Braband*, D. I. bl. 276-284; *Algem.*

Konst- en Letterb. 1846. D. I. bl. 356; *Biogr. Univers.; Nouvell. Biogr. Univ.*

[Willem van Boxstael]

BOXSTAEL (WILLEM VAN) of VAN BOXTEL was Krijgsbevelhebber in dienst van Jakob van Oudshoorn, den vierentwintigsten Bisschop van Utrecht, die hem het slot ter Horst had toevertrouwd, toen dit in het jaar 1333 door de Hollanders onder Willem van Duivenvoorde belegerd en bestormd werd. Doch Boxstael wederstond hem met zoo veel dapperheid, dat de aanvaller, niettegenstaande hij door het schieten met vurige pijlen veel schade in het slot had aangerigt, zich genoodzaakt zag het beleg op te breken.

Zie Vossius, *Histor. Jaerb.* bl. 345.

[Mr. Hugo Boxtel]

BOXTEL (Mr. HUGO). Zie BOXEL.

[Jan van Hoorne Heer van Boxtel]

BOXTEL (JAN VAN HOORNE Heer VAN). Zie HOORNE (JAN VAN).

[Mr. Cornelis Boy]

BOY (Mr. CORNELIS). Zie BOEY (Mr. CORNELIS).

[Cornelius Janssenius Boy]

BOY (CORNELIUS JANSSENIUS), geboortig van Zierikzee, werd aangenomen in het Dominikaner-klooster te 's Hertogenbosch, toen de Roomsche godsdienst daar nog in bloei was. Te Leuven zijne studiën voltrokken hebbende, werd hij Voorlezer in de Godgeleerdheid te Boulogue, en naderhand tot Apostolisch zendeling in Neder-Saksen aangesteld, van hier teruggekeerd, moest hij op bevel zijns Overste, de dienst als Pastoor te Monnickendam waarnemen; vervolgens ter zee naar Rome reizende, leed hij met zijnen neef, Ambrosius Janssenius Boy, mede een Dominikaner-Monnik, den 11 October 1627, schipbreuk, en kwam jammerlijk in de golven om.

Hij heeft geschreven:

Replica in defensionem libri Fratris Nicolai Janssenii Boy, *contra Joannem Mullerum*, *Lutheranum Predicantem Hamburgensem*.

Doch dit boek is, eer het gedrukt was, met den schrijver vergaan.

Nog heeft bij uit het Italiaansch overgezet:

Mirakelen van O.H.V. Dominikus te Soriano, *bijeenvergaderd door den Eerw. P.F. Sylvester Frangipani*, Antw. 1643. 8°. hetwelk na zijn overlijden onder opzigt van zijnen broeder Dominicus Janssenius Boy is in druk verschenen; terwijl het eerste deel van dat werk reeds te voren door den Dominikaner Monnik Aegidius van Swieten in 1633 te Antwerpen in 8° was in het licht gezonden.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 290 en 291; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.* D. IX. bl. 370; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Nicolaas Janssenius Boy]

BOY (NICOLAAS JANSSENIUS), een broeder van den voorgaande, en ook lid van de orde der Predikheeren, was bovendien Licentaat

in de Godgeleerdheid. Te Antwerpen, alwaar hij woonde, hield men hem, om zijn welsprekendheid en uitlokkende stem, voor een beroemd Godgeleerde en welsprekend Prediker. Als zendeling van den Roomschen stoel naar Denemarken gezonden en met allen ijver aldaar zwoegende om het Lutherdom te keer te gaan, overleed hij te midden van dien arbeid den 21sten November 1634 te Frederikstad. Door hem zijn de volgende schriften nagelaten:

Vita S. Dominici, *Ordinis Praedicatorum fundatoris*, Antv. 1622. 8°.

Scholia et animadversiones in Apologiam de vita et morte Joannis Duns, *Scoti Ordinis S. Francisci*, Colon. 1622. 8°.

Defensio fidei Catholicae Apostolicae Romanae, *opposita Oppositioni necessariae Joh. Mulleri Lutherani Praedicantis Hamburgensis*. Antv. 1631. 8°.

Beneficia Fratribus Praedicatoribus D. Virgine collecta. Antv. 1632. 12°.

Instructio Sacerdotum ex Hispanico Antonii de Molina Antv. 1618. 8°.

Summa Casuum Petri de Ledesma, *Ordin. Praedicat. Cathedr. Salmanticensis. ex Hispanica*.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Hist.* D. IV. St. III. bl. 94; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 292; *Tegenwoordige Staat der Vereen. Nederl.* bl. 370; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Dominicus Janssenius Boy]

BOY (DOMINICUS JANSSENIUS), een broeder van de beide voorgaanden, en mede Dominikaner Monnik was tevens Apostolisch zendeling naar het rijk van Denemarken. Hij schreef onderscheidene werkjes tot wederlegging van de leer der Protestanten, als, in het Hoogduitsch:

Verhandeling van het Vasten tegen de Lutherschen.

Een Tractaatje van de Broederschap des Allerheiligste Naam Jezus ingesteld in de Orde der Predikheeren.

Korte Getyden van Gods Allerheerlyxten Naam, *uit Davids Psalmen getrokken*, te Hamburg in 1634 in het Latijn gedrukt.

Destijds hield hij zich te Hamburg op, doch ontving, wegens zijne schriften, uitdrukkelijk bevel, om die stad te verlaten. Hierop begaf hij zich naar Keulen, waar hij het laatstgenoemde werkje liet herdrukken en daar achter in het Hoogduitsch voegde

Korte leerwijze van de Biegt en Communie met eenige Gebeden en Lofzangen wegens den Naam van Jezus, Keulen 1636. 8°.

Naderhand te Antwerpen gekomen werd hij door zijne Oversten naar Amsterdam gezonden, waar hij den post van Apostolisch Zendeling met veel ijver bekleedde, tot dat hij er den 14 Maart 1647 overleed.

Zie van H(eus)sen en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.* D. IV. St. III. bl. 94; de la Rue, *Geletterd Zeel.* bl. 291; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.* D. IX. bl. 370; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Leonardus Janssenius Boy]

BOY (LEONARDUS JANSSENIUS), een broeder van de drie voorgaanden, en, even als zij, een Dominikaner-Monnik, woonde te 's Hertogenbosch. Hij heeft in het Vlaamsch overgezet en met bijvoegsels vermeerderd
H. Hyacinthus Choquetius de Sanctis Belgis Ordinis Praedicatorum. Hij is in 1663 overleden.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.* bl. 291 en 292; *Tegenw. staat der Vereen. Nederl.* D. IX. bl. 370; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hermans, *Conspect. Onom*, *Liter.* pag. 17.

[Peter Boyen]

BOYEN (PETER) ook PETER BOUDYN, een burger van Utrecht, werd in 1450, 1452 en 1454 Raad dier stad en koos in de geschillen tusschen David van Bourgondië en Gijsbert van Brederode de zijde des eerstgenoemde. Hij werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uitgebannen, terwijl daarbij tevens bepaald werd, dat hem nooit zou worden toegestaan, met eenen nieuwen Bisschop weder in te komen. Later werden er twee honderd Beijersche guldens toegezeid aan ieder die hem gevangen nam en overleverde:

Zie Burman, *Utrechts. Jaarb.* D. II. bl. 170, 203, 230, 314, 335

[Johan en Willem van Boyingha]

BOYINGHA (JOHAN en WILLEM VAN). Zie BONGA (JOHAN VAN) en BONGA (WILLEM VAN)

[Frans Jacob Otto Boymans]

BOYMANS (FRANS JACOB OTTO), zoon van Johannes Andreas Boymans en van Theodora Barbara Berg, stamde af van eene familie voortspruitende uit de Ridders Albert, wier afkomst zich verliest in de duistere middeleeuwen. Uit aanmerking hunner krijgsverrigtingen tegen de Saracenen, in den kruistogt van 1147, werd hun de eer toegestaan, om drie halve manen op een zilver schild te voeren. De invoering van vaste geslachtnamen, deed deze Ridders, bij gelegenheid van eenen oorlog met de Hongaren, onder de Regering van Keizer Frederik IV, omtrent het jaar 1450, den naam van Albert Boyermans aannemen, die naderband in Boymans werd veranderd. In het vervolg bekleedden de leden dier familie de eerste posten in het Land van Gulick, doch de godsdienst-onlusten van de zeventiende eeuw noodzaakten hun de wijk te nemen naar de Vereenigde Nederlanden, en zij zetteden zich op het einde van die eeuw te Maastricht neder, waar ook Frans Jacob Otto Boymans in 1774 geboren werd. Zich op de Regtsgeleerdheid toegelegd hebbende en met eene Jufvrouw uit eene patricische familie te Utrecht gehuwd zijnde, vestigde hij zich, ten gevolge van dit huwelijk, in die stad. Vervolgens naar Pruissen gevlugt, om zich aan de maatregelen van het Bataafsche Bestuur te onttrekken, werd hij, uit hoofde van de oudheid zijner familie, stilzwijgend in den adel van dat Rijk bevestigd en door den Koning tot Geheimraad benoemd. Gedurende zijn verblijf aldaar belastte de Prinses van Oranje hem,

om den beroemden A n t o n i u s C a n o v a op te zoeken, ten einde eene grafnaald voor

den te Padua overleden Prins Frederik van Oranje te vervaardigen, van welken last hij zich naar eisch kweet.

Later weder in het Vaderland teruggekomen werd hij in 1813 Arrondissements-raad van het arrondissement Utrecht. Daarna zag hij zich benoemd tot Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof te Utrecht, alwaar hij den 19den Junij 1847 overleed.

In zijn leven ging hem als Regter niets meer ter harte, dan zich genoodzaakt te zien om jeugdige misdadigers te veroordeelen tot de gewone gevangenissen, waar zij alzoo verwezen werden naar eene leerschool van nog grooter kwaad. Daarom was hij dan ook bijzonder ingenomen met de gevangenis van jeugdige veroordeelden te Rotterdam; en het was uit dien hoofde dat hij, na aftrek van eenige legaten, alle zijne goederen, zoo roerende als onroerende, waaronder eene uitgebreide verzameling van schilderijen zoo van oude als latere Italiaansche, Nederlandsche en Fransche Meesters, mitsgaders onderscheidene kunstboeken met teekeningen, omslagen met prenten, alsmede eene aanzienlijke hoeveelheid oud porselein, bij uitersten wil aan de stad Rotterdam vermaakte, ten einde die verzameling de kern zou zijn van een aldaar te vestigen Museum; terwijl de voordeelen voortvloeijende uit het laten bezigtigen van dat Museum volgens 's mans uiterste wil moesten strekken ten bate van de in die stad gevestigde inrigting tot zedelijke verbetering van jeugdige gevangenen. Aan welke beschikking alzoo het *Museum Boymans* te Rotterdam zijn bestaan te danken heeft. Het was dus niet ten onregte dat de Ridderorde van den Nederlandsche Leeuw 's mans borst versierde. De executeuren, belast om de gezegde verzameling naar Rotterdam te doen vervoeren waren de Heeren Pieter Hendrik Tromp, Wethouder te Rotterdam, Mr. Johannes Jacobus van der Hagen van den Heuvel, Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof te Utrecht, en Jacob Hendrik van Schermbeek, Notaris te Utrecht, die zich dan ook met de grootste zorg van dien last gekweten hebben.

Boymans had eenen zoon, Johannes Andreas Boymans, dien hij reeds voor zich zag ten grave dalen, nadat deze zich als schrijver had doen kennen door:

Bijzonderheden op eene Reize van Brussel naar Parijs van April-Junij 1823. Dord. 1823. kl. 8°.

De Garde d'Honneur of de episode der Regering van Napoleon Buonaparte. Zutph. 1823. 8°.

Zie J.A. Boymans, *de Garde d'Honneur*, bl. 15 en bl. XXV-XXVII; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 444 en 445; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.* uit particuliere berigten aangevuld.

[Warnar du Boys]

BOYS (WARNAR DU). Zie BOIS (WARNAR DU).

[Karel en Lodewijk Boysot]

BOYSOT (KAREL en LODEWIJK). Zie BOISOT (KAREL) en BOISOT (LODEWIJK).

[Cornelius Boyus]

BOYUS (CORNELIUS). Zie BOEY (CORNELIS).

[Hendrik van Bra]

BRA (HENDRIK VAN) of HENRICUS á BRA, geboren te Dockum den 20 September 1555, was de zoon van Lubbert van Bra, Geneesheer in genoemde stad, afkomstig uit een eerlijk Oostfriesch geslacht, en van Anna van Besten, een meisje van aanzien uit het graafschap Bentheim. Hij begon zijne letteroefeningen in de plaats zijner geboorte, vervolgens ging hij naar Norden in Oost-Friesland, om zich verder te bekwamen, en van daar naar Keulen, om in de Geneeskunde te studeren, alwaar hij twee jaren doorbragt. Nadat zijn vader tijdens zijn verblijf aan deze Hoogeschool gestorven was, vertrok hij eerst naar Bazel, destijds zeer beroemd door de Hoogleeraren in de Geneeskunde Theodorus Zwingerus, Felix Platterus, Henricus Pantaleon en Nicolaus Stephanus, toen naar Weenen en vervolgens, na verloop van drie jaren, weder naar Bazel. Door eenige huiselijke zaken te Dockum teruggeroepen, oefende hij daar voor eenen korten tijd de praktijk uit want sedert reisde hij naar Italië, en bleef een jaar te Rome, waar hij de openbare lessen hoorde van den geleerden wijsgeer en geneeskundige Alexander Trajanus Petronius. Uithoofde van de pest, die in de jaren 1577 en 1578 door geheel Italië woedde, verliet hij Rome, en bezocht ter loops de Hoogescholen van Sienna, Florence en Ferrare, doch toefde iets langer te Boulogne. Na dus twee jaren in Italië te zijn verbleven, trok hij naar Frankrijk, en bezocht er eenige Hoogescholen, inzonderheid die van Parijs; doch de burgergeschillen, die er tot eenen openbaren oorlog waren uitgebarsten, beletteden hem naar Montpellier te gaan; maar hij begaf zich naar Geneve, waar hij eenige maanden uitrustte, en reisde voor de derde maal naar Bazel, waar hij in 1580 tot Doctor in de Geneeskunde werd bevorderd. Eindelijk in Friesland teruggekeerd, oefende hij twee jaren de praktijk te Leeuwarden, vanwaar hij te Kampen als Stads-Doctor werd beroepen. Gedurende omtrent acht jaren dezen post waargenomen hebbende, trok hij naar Dockum in die zelfde hoedanigheid. De liefde tot zijne vaderstad was de sterkste drijfveer, die er hem heen voerde; deze drijfveer was echter niet bestand tegen de voordeelen, die hem in 1593 overhaalden, om op nieuw naar Kampen te trekken, alwaar hij bleef tot in 1603, toen de Regering van Zutphen hem den post van Doctor van het geheele Graafschap opdroeg; diensvolgens vestigde hij zich te Zutphen, waar hij ook schijnt te zijn overleden. Zijne werken getuigen, dat hij zeer geleerd was en veel gelezen had. Hij was in de Roomsche Godsdienst geboren en opgevoed; doch tot Doctor gepromoveerd zijnde, geraakte hij aan het weifelen, en was niet zoodra te Dockum van zijne reizen teruggekeerd, of hij aanvaardde de geloofsbelijdenis der Hervormden. Wilhelmus Baudartius, Predikant te Zutphen[1], was een van zijne gemeenzaamste vrienden. van Bra heeft geschreven en door den druk gemeen gemaakt:

(1) Zie over dezen hiervoor bl. 177-183.

Medicamentorum simplicium et facile parabilium ad calculum, *enumeratio: et quomodo iis utendum sit*, *brevis Institutio*. Franeq. 1589. 16°. 1591. 16°.

Medicamentorum simplicium et facile parabilium ad Icterum et Hydropem Catalogus: et quomodo sis utendum Lugd. Bat. 1590. 12°. 1597, 1599. 12°.

De novo quodam Morbi genere (de Varen) *Frisiis*, *Westphalis et Geldris peculiari observato; una cum D. Joannis Heurnii ad eam responsione*, gevoegd achter de *Observationes Medicae* van P i e t e r F o r e e s t lib. XIX et XX p. 414. Lugd. Bat. 1595. 8°. Francof. 1619 fol.

De Curandis Morbi Veneris per Medicamenta simplicia et facile parabilia lib. II. Arnh. 1603. 16°. Leovard, 1616. 16°.

Catalogus Medicamentorum simplicium et facile parabilium adversus Epilepsiam, *et quomodo iis utendum sit*, *brevis Institutio*. Arnh. 1603. 12°, 1605 12°. welk werkje is opgedragen aan de Regering en de burgers van Dockum.

Catalogus Medicamentorum simplicium et facile parabilium Pestilentiae veneno adversantium Antonii Sneebergeri Tigurini; recognitus et multorum remediorum accessione adauctus opera et studio Henrici à Bra. Franeq. 1605. 12° met eene opdragt aan de Staten van Friesland, gedagteekend uit Zutphen in de maand Maart 1604. *Editio altera* Leov. 1616. 12°.

Zie H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* v(a n) H(e u s s e n) en v(a n) R(h i j n), *Kerk. Outh.* D. V. St. I. bl. 102; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univ.*

[Joris Pietersz. Braak]

BRAAK (JORIS PIETERSZ.) of BRAECK was een der Kapiteinen, die met zijn schip onder het eskader van den Kommandeur B a n k e r t was, toen deze in 1639 door den Admiraal M a a r t e n H a r p e r t s z . T r o m p ontboden werd om de Spaansche vloot onder d'O q u e n d o bij Duins te helpen bevechten. Hij kon echter niet veel deel aan den strijd nemen, omdat zijn schip tot berging van het volk bestemd was. Verder werd hij gewoonlijk tegen de Duinkerkers gebruikt. Zoo bestreed hij in Augustus 1642 een Duinkerker van 20 stukken en 110 man veroverde hem na een scherp gevecht en bragt hem te Harlingen op.

Waarschijnlijk was wel een zoon van hem, die B r a a k of B r a e c k , aan wien in 1695 de linkerhand werd afgeschoten, bij het bombardement van St. Malo, waar bij als Kommandeur bevel bevoerde over een der Amsterdamsche bombardeerschepen.

Zie C o m m e l i j n , *Leven en bedrijf van Frederik Hendrik*, D. II. bl. 56, 60, 129; d e J o n g e , *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. II. bl. 16.

[Adriaan Braak]

BRAAK (ADRIAAN), Kapitein ter zee, had in Mei 1704 het geluk met zijn schip en twee anderen onder zijn bevel, gevoerd door de Kapiteins C o r l e e en S c h a a p eene koopvaardijvloot tegen den aanval van acht Duinkersche kapers te verdedigen en

op de vlugt te slaan. Op het schip *de Raaf*, van 44 stukken, voerde hij het bevel over een convooi van zes schepen, onder de Kapiteins en Kommandeurs Jan de Meijer, Adriaan Couwenaar, Martin Corlee, Thijsde Widt en Hendrik Ravens, dat eene vloot van 70 koopvaarders uit de Oostzee en Noorwegen naar het Vaderland geleidde. Den 2den October 1706 werden zij op de hoogte van het Doggerszand door zeven Fransche schepen, onder den Graaf de Forbin aangetast. Ofschoon de sterkte der Fransche hodems die der Nederlandsche in geschut te hoven ging, verweerden zich de Kapiteins met dapperheid en beleid. Forbin tastte met zijn zes en vijftiger Braak zelven aan. Na een allerhevigst gevecht, uit grof geschut en klein geweer, sprongen de Fransche op zijn schip over. De Nederlanders verdedigden zich met volharding en deden velen der vijanden sneuvelen, tot dat Braak den heldendood stierf, zijn schip vermeesterd werd, doch in brand geraakt, en in de lucht vloog. Nog een schip, dat van Gouwenaar, *Groningen*, zonk na eene heldhaftige verdediging, doch al het volk werd door Corlee geborgen, die met het grootste deel der koopvaarders behouden in het Vlie kwam. Alle de andere koopvaarders ontvloden den vijand; alleen het schip van de Meijer, dat mede kloekmoedig was verdedigd, werd door de Forbin te Duinkerken opgebragt.

Zie de Jonge, *Ned. Zeew.*, (die in zijn verhaal uit echte stukken, de misslagen van den *Europeschen Mercurius* verbetert), D. IV. St. II. bl. 348, 406-412.

[Adriaan Braak]

BRAAK (ADRIAAN) vermoedelijk een kleinzoon van den voorgaande, geboren te Alkmaar, werd in 1765 als Bevelhebber op een fregat, onder het bevel van Kapitein N. de Beer, naar de Middellandsche zee gezonden, ten einde zich voor de Barbarijsche kusten te vertoonen en het uitloopen der Zeeroovers uit de havens van Marokko te beletten.

Den 17den November 1777 als Kapitein ter zee aangesteld, was hij in 1779 Lid van den Hoogen krijgsraad. Na met het fregat de *Amphytrite* van 36 stukken deel gemaakt te hebben van de vloot die den 9den Mei 1781 in zee stak, maar spoedig binnengaats terugkeerde, streed hij met zijn schip *de Erfprins*, van 54 stukken den 4den Augustus van dat jaar in den slag bij Doggersbank, onder den Schout bij Nacht Johan Arnold Zoutman, aan het hoofd der linie, en verweerde zich dapper tegen the Berwick, een vier en zeventiger, onder het bevel van den Engelschen Kapitein Keith Stuart. Hij werd dan ook tot loon van zijn ten dezen gehouden gedrag omhangen met eenen gouden gedenkpenning ter waarde van 1300 gulden en ontving bovendien eenen sabel met zijnen draagband en het regt om eene witte pluim op zijnen monteringhoed te dragen.

Onder den Vice-Admiraal van Byland had Braak in 1782 het bevel over vijf schepen, waarmede hij in zee moest blijven

kruisen, om een vijandelijk convooi uit de Wezer te ontmoeten. Doch berigt hebbende ontvangen, dat eene aanzienlijke Britsche vloot in aantogt was, had hij nog tijd om in het Vlie te wijken.

Zich aan de zijden der Patriotten geschaard hebbende, liet hij zich in 1787 eene benoeming welgevallen, van wege de Woerdensche en Amsterdamsche commissie van defensie, als Kommandant der vaartuigen op de Zuiderzee, en voerde, zonder toestemming der Staten-Generaal en van den Admiraal-Generaal, wimpel en geus van den Staat, terwijl de schepen onder zijn bevel, zich niet ontzagen, de jagten der Raden van Staat, en der Staten van Gelderland met scherp te begroeten, de Eems te bezetten, de vaart op de Zuiderzee onveilig te maken, en allerlei geweld tegen de schepen der andere provinciën te plegen.

Na het binnen trekken der Pruissen, in 1787, werd aan deze gewelddadigheden een einde gemaakt. B r a a k was na het gebeurde met de Kapiteins S e l s en v a n P e l t uitgeweken. Dit verhinderde echter niet, dat B r a a k en v a n P e l t van hunne posten ontzet, onbekwaam verklaard om den lande te dienen en gebannen werden. B r a a k voor tien en v a n P e l t voor vijftien jaren. S e l s werd onschuldig verklaard.

Na de omwenteling van 1795 in het Vaderland teruggekeerd werd B r a a k den 26 Junij van dat jaar tot Vice-Admiraal aangesteld. Hij vertrok in het voorjaar van 1796, als Kommandant van een eskader van acht schepen met het schip *de Admiraal Piet Hein* van 56 stukken, naar West-Indië, ten einde aldaar alle de Ambtenaren uit den ouden eed te ontslaan en hun den nieuwen af te nemen. Met slechts zes schepen kwam hij in Mei te Suriname aan. De *Venus*, Luitenant K r a a y , was door storm genoodzaakt eerst naar Bergen en Noorwegen en verder naar het vaderland te keeren; *de Jason* Kapitein Luitenant D o n c k u m werd door het muitend volk vermeesterd en naar Engeland gevoerd. Na in Suriname zijnen last volbragt te hebben werd B r a a k aldaar door eene ziekte aangetast, die hem binnen weinige dagen aan boord van zijn schip, uit het leven rukte. Het eskader bleef in West-Indië, zonder iets te kunnen uitvoeren, tot in 1799, toen het overschot in Noorwegen aankwam, en aangezien het wegens de onveiligheid der zee, de Vaderlandsche havens niet kon bereiken, werd het voor sleet verkocht.

De beeldtenis van B r a a k gaat in plaat uit gegraveerd door R e i n i e r V i n k e l e s .

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r , D. II. bl. 142 en 143, D. III. bl. 230, 305, 331, 332, D. IV. bl. 226, D. VI. bl. 127, D. XIV. bl. 418, D. XV. bl. 214, D. XX. bl. 108, 117, D. XXXII. bl. 315, D. XXXIII. bl, 227, D. XXXVI. bl. 306, 308, 313, 315; S t u a r t , *Vaderl. Hist.*. D. I. bl. 256, D. IV. bl. 235-241, v a n K a m p e n , *de Nederl. buiten Europa* D. III. bl. 395 en 396; T e e n s t r a , *Nederl. Overz*, *bezitt.* bl. 614. 700, welke beide laatste hem ten onregte v a n B r a a k noemen, d e J o n g e , *Nederl. Zeew.* D. V. bl. 555, 598 en volg. D. VII. St. I. bl. 22, 399, 400, 413. St. II. bl. 13, 48-54, 431-433.

[Balduinus ter Braak]

BRAAK (BALDUINUS TER) werd in het jaar 1720 Predikant te Katwijk aan Zee en van daar in 1732 van zijne dienst ontzet, doch in 1738 door de synode weder beroepbaar verklaard.

Hij heeft geschreven:

Eerste melk der kinderen, waarvan de tweede druk in 1725 te Leid. in 8° het licht zag:

Melk voor zuigelingen. Leid. 1724. 8°.

Zeeden en Mengelstoffen, *vervattende XX Predicatien over sommige voorname Dingen der Christenen*, *alsmeede over eenige bijsondere keurstoffen des Ouden en Nieuwen Testament*. Leyd. 1731. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, uit particuliere berigten aangevuld.

[Johannes van Braam]

BRAAM (JOHANNES VAN), gesproten uit een geslacht dat herkomstig was uit Vlaanderen, en voortkwam uit eenen jongeren zoon der Villains, welks kinderen den naam van de Braam, en hunne afstammelingen later dien van van Braam, hebben aangenomen, en geboren den 1sten November 1677, vestigde zich als Boekhandelaar te Dordrecht, waar zijn winkel de verzamelplaats was van allen die in de stad zijner inwoning, op verstand, smaak en kunde aanspraak konden maken. Een kundig en deftig man zijnde, die mede de Dichtkunde beminde en beoefende, heeft hij eenige niet onverdienstelijke gedichten in het licht gezonden.

Hij overleed den 23sten Februarij 1751 na gehuwd te zijn geweest met Maria Verhoef, bij wie hij twee zoons en twee dochters verwekte, zijne zonen waren Cornelius van Braam, Predikant bij de Hervormden te Vianen, alwaar hij den 25sten Junij 1761 overleed en Willem van Braam, bestemd om zijnen vader in den Boekhandel op te volgen, doch vroegtijdig overleden.

Zie B. Huydecoper, *Proeve van Taal- en Dichtkunde*, bl. 40, 290, 386, 529, 567; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III. bl. 94; E. Kist, *Lofrede op Pieter van Braam*, bl. 50; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*, uit familiepapieren aangevuld.

[Willem van Braam]

BRAAM (WILLEM VAN), gesproten uit het zelfde geslacht als de voorgaande en zoon van François Thomas van Braam en van Anna Helena van Rijssel, geboren den 10den November 1732 te Werkhoven, in de provincie Utrecht, waar zijn vader destijds Scholtus en Gaardermeester was, begaf zich ruim twaalf jaren oud, reeds in zeedienst en werd in 1745 aangesteld als Adelborst bij de Admiraliteit van Amsterdam; voorts in 1748 tot Luitenant, in 1756 tot Kommandeur, en in 1762 tot Kapitein. In zijne drie eerste posten deed hij acht reizen ten oorlog en daarna, tot 1770 vier reizen naar Oost-Indië en China. In alle welke togten hij zoo de Oost Indische Compagnie als den Staat met bijzonderen roem gediend heeft, waarvan ten bewijs strekt, dat hij, in het jaar 1763 als Kommandeur van de retourvloot in het Vaderland

teruggekeerd, met eenen gouden medailje, hangende aan eene keten van het zelfde metaal door de Maatschappij begiftigd werd.

Sedert 1771 kommandeerde hij drie Oorlogsfregatten. Met het laatste, *de Alarm* genaamd, hernam hij in 1778 van de Engelschen het schip van H y l k e O b l e s, van Oleron naar Duinkerken bestemd, en bragt het met zes Engelschen, die zich aan boord bevonden, behouden in Texel binnen. Vervolgens bekwam hij in 1780 het bevel over het schip *de Admiraal Piet Hein* van 56 stukken, waarmede hij den 5den Augustus 1781 den slag op Doggersbank bijwoonde. Als wanneer hij den driedekker *de Prinses Amalia* van 96 stukken tot zijne tegenpartij had; welk schip, niettegenstaande zijne groote overmagt, door v a n B r a a m allerdeerlijkst gehavend werd; terwijl de Kapitein M a c a r t n y sneuvelde. De *Admiraal Piet Hein* was niet minder geteisterd en ter naauwernood het gevaar ontkomen; hebbende, door de menigte grondschoten, onderscheidene voeten waters in het hol gekregen. Dan het voorzigtig en kundig bestuur van den Bevelhebber behield het schip, door binnen in het ruim de gevaarlijke plaatsen op te zoeken en de gaten te stoppen; iets hetwelk buiten boord met veel moeite zou zijn vergezeld zoo niet onmogelijk geweest; hierdoor werd men eindelijk den toevloed van het binnen komend water meester en het schip behouden in Texel binnengebragt. Gedurende het gevecht waren er ruim 900 schoten gedaan; terwijl alles met eene verwonderenswaardige bedaardheid en goede orde was toegegaan. V a n B r a a m had het geluk van, niettegenstaande hij in het hevigst van het vuur geweest was, slechts negen dooden en achttien gekwetsten te hebben. Zijne dapperheid werd beloond met de bevordering tot Schout bij Nacht, met den rang van Adjudant-Generaal van Prins W i l l e m V als Admiraal-Generaal, alsmede met eenen gouden Medaille, hangende aan een Oranjelint.

In 1781 was v a n B r a a m met zijn schip *de Admiraal de Ruiter* van 64 stukken bij het smaldeel, onder den Vice-Admiraal R e y n s t, dat in de Middellandsche zee door eenen hevigen Orkaan geteisterd werd, doch had het geluk behouden te Toulon binnen te vallen. Bevel bekomen hebbende in 1782 om den 15den September van dat jaar in zee te loopen, ten einde onze koopvaardijschepen tot bij de vereenigde Fransche en Spaansche vloot te geleiden, welke de koopvaarders verder zou convoyeren, verliet hij op dien dag met zijn convooi de reede van Texel, maar vernemende dat die vloot zich uit de Noordzee verwijderd had en bovendien uit hoofde van den westelijken wind de reis niet kunnende voortzetten liep hij, na vier dagen in zee te zijn geweest, ten einde zijne onderhebbende schepen, niet bloot te stellen aan de gevaren van door de Engelsche overmagt te worden genomen, of door eenen storm te worden beloopen, weder binnen; welke daad door velen als verraad werd uitgekreten, doch niettegenstaande het gestrengste onderzoek vond men geen reden om v a n B r a a m deswege te vervolgen.

Hij werd in 1789 tot Vice-Admiraal en in 1793 tot Luitenant-Admiraal van Holland benoemd, en was gehuwd met Suzanna Binckes, eene dochter van den Schout bij Nacht Jan Binckes[1].

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door Matthijs de Sallieth, in folio en door Hendrik Pothoven, in 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. I. bl. 199, D. III. bl. 230, 305, 329, 331, 360, 361, D. IV. bl. 218, 225, 227, 319, D. VI. bl. 127, 175, 176, D. VIII. bl. 16-18; C. van der Aa, *Geschied. van Willem V*, D. III. bl. 53-60; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 237, 251, 255, 272-277, 401; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 259; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 592, 598, D. VI. St. I. bl. 3, 238, 365-370, 417, 422.

[Jacob Pieter van Braam]

BRAAM (JACOB PIETER VAN), een halve broeder van den voorgaande, zijnde een zoon van François Thomas van Braam, bij diens tweede vrouw Everardina Catharina van Nijmegen, werd geboren te Werkhoven den 27 October 1737. Hij werd Luitenant den 25 Februarij 1753, Kommandeur den 16 Maart 1758 en kwam in 1774 als Kapitein Extraordinair in dienst van de Oostindische Kompagnie, in welke dienst hij bleef tot in 1776, wordende inmiddels den 14den April 1766 tot Kapitein Ordinair bevorderd, als zoodanig had hij het bevel over het schip *de Venus* van 26 stukken, liggende ter reede van Texel, doch bevond zich niet aan boord, toen daarop in 1779 eene muiterij ontstond, welke zoo door zijne tusschenkomst als die van den Luitenant Jean Louis Bosch[2], gedempt werd. In 1783 werd hij benoemd om met een smaldeel naar Oost-Indië te stevenen, en de gewapende Oost-Indische schepen mede te nemen: hij zou daar aangekomen den titel van *zijne Edelheid* voeren en zitting in den Raad hebben. Hij vertrok alzoo op het schip *Utrecht* van 68 stukken, onder zijn bevelen hebbende de schepen *Wassenaar* van 68 stukken, Kapitein Gerardus Oorthuis; *Goes* van 54 stukken, Kapitein J.S. Stavorinus; *Prinses Louise* van 56 stukken, Kapitein Grave van Rechteren; *Monnickendam* van 44 stukken, Kapitein Kuiper; *Juno* van 47 stukken, Kapitein M. de With. Ter reede van Batavia gekomen, vernam hij, dat de Compagnie in eenen moeijelijken en hardnekkigen oorlog met Radja Hadji, Koning van Riouw, gewikkeld was, en dat deze, na vier Compagnies-schepen, die tegen hem gezonden waren, met eenige troepen, afgeslagen en tot terugtrekken naar Lakka gedwongen te hebben, zijn rijk verlaten en, bijgestaan door den Koning van Salangor, naar Malakka getrokken was en het van de landzijde ingesloten en belegerd hield. Hierop stevende van Braam, nadat de schepen, welke op de reis veel geleden hadden, gerepareerd waren, met zijn eskader derwaarts, deed den 18den Junij, onder het geschut der vijandelijke

(1) Zie over dezen hiervoor blz. 561.
(2) Zie hiervoor bl. 990-992.

batterijen eene landing te Toele-Katapang, drie mijlen ten Z. van Malakka, nam vervolgens de batterijen stormenderhand in, waarbij de Koning van Salangor sneuvelde, en bewerkte hierdoor het ontzet van Malakka, terwijl den onzen twintig vaandels, 126 metalen en 15 ijzeren stukken geschut in handen vielen, en zij slechts 12 dooden, 30 zwaar en 24 ligt gekwetsten hadden. Nu zeilde v a n B r a a m naar Salangor; ook hier vermeesterden de onzen met onverschrokken heldenmoed de vijandelijke batterijen en kregen 68 stukken geschut in handen, hebbende slechts 6 dooden, 10 zwaar en 6 ligt gekwetsten. Daarna verdreven zij den Koning uit zijne versterkte stelling langs de rivier en stelden eenen Atsjinschen Prins, die hun met volk en vaartuigen van Sumatra tot bijstand gekomen was, tot Koning van Salangor aan, zoodat door deze expeditie dat Rijk voor de Compagnie gewonnen en aan haar schatpligtig gemaakt werd. Naar Malakka teruggekeerd, zeilde v a n B r a a m den 10den October van daar naar Riouw, den zetel van het Boeginesche rooversnest. De vijanden, door de gebeurtenissen bij Malakka en Salangor onthutst, smeekten om vrede, doch slechts om tijd te winnen. Men nam daarop het voor de rivier liggende eiland Mars in bezit, nadat de vijand eerst eenen woedenden aanval gedaan had. De onwankelbare moed der Nederlanders echter kwam alle hinderpalen, ook het doortrekken der ongebaande bosschen en moerassen, te boven, met verlies van 49 dooden en gekwetsten. De nederlaag, die den vijand vijfmaal zooveel had gekost, brak den trots des Konings van Riouw, die ook door zijne dapperste troepen, de Boeginezen, verlaten was; hij gaf zich dus onvoorwaardelijk aan de Maatschappij over. Twee-en-twintig vaandels werden naar 's Gravenhage gezonden en den Prins Stadhouder, W i l l e m V, aangeboden. Dus eindigde deze oorlog voorspoedig. Riouw kwam onder de Nederlanders, die daarvan later eene vrije haven hebben gemaakt, en de Koning werd naar het naburige Rijk Lingga verwezen. Bij de verovering van Salangor was v a n B r a a m eigenaar geworden van eene zeer belangrijke verzameling Oostersche handschriften; welke men in het huis van den Mohhammedaanschen Opperpriester had buit gemaakt. Dien ganschen letterschat stond hij, na in het Vaderland te zijn teruggekeerd, in 1791, aan de Hoogeschool te Harderwijk af.

V a n B r a a m, die in 1788 tot Schout bij Nacht en in 1793 tot Vice-Admiraal bevorderd was, overleed den 16den Julij 1803.

Zijn portret, gegraveerd door R e i n i e r V i n k e l e s, naar de schilderij van S c h m i d t, komt voor in de *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r, D. IX. bl. 182.

Zie dat werk, D. II. bl. 137-146, D. IV. bl. 319, D. VI. bl. 140, 175, D. IX. bl. 181 en 182; C o l l o t d'E s c u r y, *Holland's Roem*, D. III. A. bl. 389; v a n K a m p e n, *Geschied. der Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 324-327; E n g e l b e r t G e r r i t s, *Heldend. ter Zee*, D. II. bl. 424-439; B o u m a n, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. II. bl. 574 en 575; T e e n s t r a, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl.

419, 427; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. I. bl. 179, 138 en vooral J.C. Baane, *Reis in Oost-Indië*, bl. 168-185 en bl. 293-388.

[Pieter van Braam]

BRAAM (PIETER VAN), een kleinzoon van den boven vermelden Johannes van Braam en zoon van Cornelis van Braam en Clara Maria Bruin, werd geboren den 22sten December 1740 te Vianen, waar zijn vader destijds Predikant was. Eerst had men plan, hem tot de studie der Regtsgeleerdheid op te leiden. Tot dat einde werd hij naar de openbare Latijnsche scholen te Dordrecht gezonden en aan het opzigt en onderwijs van den toenmaligen Rector Johannes van Dam toevertrouwd. Hier lag hij den grondslag tot die uitgebreide geleerdheid, waardoor hij naderhand heeft uitgeblonken.

Het schijnt dat het ontijdig afsterven van zijnen oom Willem van Braam, die zijns vaders boekwinkel waarnam, de familie genoopt heeft hem verder tot den Bockhandel op te leiden, althans hij werd naar Amsterdam gezonden, om zich onder den geleerden Petrus Schouten in dien handel te bekwamen, welke intusschen in het grootvaderlijk huis, door zijne tante Maria van Braam zou worden aangehouden. Te Amsterdam geraakte hij in betrekking met den beroemden Hoogleeraar Petrus Burman, wiens collegiën hij met zooveel ijver en weetlust als naarstigheid bijwoonde, alzoo het leeren van den Boekhandel met de studie der Letteren gelukkig vereenigende. Ook maakte hij de grootste vorderingen en zijne geheele ziel werd dermate met eene brandende zucht voor geleerdheid vervuld, dat hij gewoon was, zijnen ledigen tijd aan de wetenschappen toe te wijden. Daar Burman hem het rangschikken van zijne rijke boekverzameling opdroeg, ontmoette hij, gedurende drie jaren dat hij hiermede bezig was, dien geleerden genoegzaam dagelijks op diens boekvertrek en trok veel voordeel uit zijnen omgang. Van Amsterdam te huis gekomen dreef hij eerst den Boekhandel in gemeenschap met Maria van Braam, en naderhand voor eigen rekening in het grootvaderlijke huis, waar hij die tot aan zijnen dood den 28sten September 1817 voortzette[1].

Behalve zijne beroepsbezigheden, nam hij ook eenige eereposten waar; zoo was hij een reeks van jaren in kerkedienst bij de Waalsche gemeente te Dordrecht. In 1787 werd bij tot Oudraad in de Vroedschap aldaar geroepen en na de omwenteling van 1813 op nieuw tot Lid van het Schoolbestuur. Sedert de oprigting van het Genootschap *Diversa sed Una* tot aan zijnen dood was hij Voorzitter van dat genootschap en een jaar voor zijn overlijden werd hij tot Lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde gekozen.

(1) Deze Boekhandel is daarna door zijnen schoonzoon Pieter Blussé de Jonge, die ook Boekhandelaar was, voortgezet, onder de firma van *Blussé en van Braam* en bestaat nu nog onder de leiding van zijnen kleinzoon Pieter van Braam Blussé.

Daar van Braam de studie zoo gelukkig met den Boekhandel verbond, kon men hem onder de geleerde Boekhandelaars rangschikken; zelfs buiten 's lands deed men dit. Is het te verwonderen, dat hij, die zoo vele Dichters kende, en met hunne lettervruchten zoo zeer was ingenomen, ook zelve Dichter was? - Hij was tegelijk Latijnsch en Hollandsch Dichter, en wist zelve niet te zeggen, in welke van heide talen het dichten hem het gemakkelijkst viel, en zijne beoordeelaars stonden verlegen, of zij aan zijne Latijnsche of aan zijne Hollandsche zangen den voorrang moesten toekennen. In de Latijnsche Dichtkunst wist hij den trant van zijnen Leermeester Burman te vatten. Dan, daar hij, zoo iemand, een zelfdenker was, hebben zijne Latijnsche gedichten van latere jaren een meer eigen gelaat en aanzien gekregen, en wat zij in dat bloemrijke, dat zwierige, dat schitterende van den Leermeester verloren, in wijsgeerigen plooi, in zedelijke strekking, in zaakrijkheid en oorspronkelijkheid in dubbele mate gewonnen. Zijne meeste gedichten zijn gelegenheidsverzen; - maar gelegenheidsverzen, welke ons overal den voortreffelijken Dichter doen herkennen, en als modellen van deze soort van poëzij kunnen worden aangemerkt.

's Mans uitstekende nederigheid is ongetwijfeld de oorzaak dat er zoo weinig van hem is in het licht verschenen. Zijne *Carmina* zijn in 1809 enkel tot geschenk voor zijne vrienden gedrukt en dus niet openlijk verkrijgbaar; zoo ook de meeste zijner Nederduitsche gedichten, voor zoo verre die niet in andere Dichtbundels verspreid zijn, zoo als zijn fraai dichtstuk: *de opvoeding der Jeugd ten nutte van dit Gemeenebest*, waarmede hij in 1775 bij het Dichtgenootschap *Kunstliefde spaart geen Vlijt*, den zilveren eereprijs behaalde en dat voorkomt in de *Proeven van Poëtische Mengelstoffen* van dat Genootschap (D. III. bl. 235), en zijne vertalingen van Hoeufts Latijnsche Lofdichten op Gerardus Oorthuis en Pieter Melvill, medegedeeld in de *Lauwerbladen voor de Zonen der Vrijheid* (D. I. bl. 89 en 91).

Overigens ziet van hem het licht:

Mariamne, treursp. gevolgd naar het Fransch van de Voltaire, Dord. 1774.

En met J. Immerzeel leverde hij *Eeuwzangen bij den aanvang der* 19*de Eeuw*. Dord. 1801.

Ook treft men nog eenige Dichtstukken van hem aan in E. Kist, *Lofrede op Pieter van Braam*.

Van Braam was den 2den October 1768 gehuwd met Anna Christina Lentfrink, uit welk huwelijk drie zonen en eene dochter gesproten zijn, welke laatste, gehuwd met Pieter Blussé den jonge, alleen haren vader overleefd heeft.

's Mans afbeelding *en silhouette* treft men voor de bovengenoemde *Lofrede* op hem aan, met het volgende bijschrift van J. Kisselius:

Van Braam! al zonkt ge in 't graf, gij Roem der Merwe-stad!
Leeft steeds in 't hart van elk, die ware grootheid schat.
Ja! onvergeetbaar blijve uw naam, hoe onvolprezen!
Geen kennis viel uw' geest, ontgloeid voor 't Schoone en 't Waar',
Geen deugd uw zucht voor 't Goede, uw Hart geen pligt te zwaar.
De Wijsheid had U 't spoor naar 't rein geluk gewezen!
Zoo schifte Waarheid-zelve U 't wezen van den schijn!
Uw Nedrigheid verborg een' schat van kunde en gaven...
Wel U! Gij schuwde een' lof, waar velen dwaas om slaven;
Maar - schoon in kunst verdiept - in wetenschap begraven -
Wist ge andren ALLES en U zelv' GENOEG te zijn.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1817, D. II. bl. 292, 1818, D. I. bl. 67-71, 1819, D. I. bl. 245-249; Hoefft, *Parnasus Latino-Belg.*, pag. 237; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.;* van Kampen, *Geschiéd. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 565; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 37, A. bl. 208; *Biogr. Univers.*, en vooral Kist, *Lofrede op Pieter van Braam*, die wij hier grootelijks gevolgd zijn.

[Aegidius van Braam]

BRAAM (AEGIDIUS VAN) was Luitenant van den Kapitein Tulleken, die in 1787 het bevel voerde op de Kotter *de Salamander*, op de reede van Texel liggende met het fregat *Medemblik* Kapitein Decker, *de Pallas* Kapitein Bouricius en de kotter *de Snelheid* Luitenant Hinxt. Aan dezen zond de Stadhouder bevel niet uit te zeilen, opdat zij den handel en zeevaart op de Zuiderzee, tegen de willekeurige handelingen der Staten van Holland en Westfriesland mogten beschermen. Het gerucht liep dat de genoemde Bevelhebbers last hadden de gewapende vaartuigen der Woerdensche en Amsterdamsche commissiën van Defensie aan te houden en des noods in den grond te booren. Hoewel dit gerucht niet bevestigd werd, deden de Afgevaardigden van Rotterdam in de vergadering der Staten van Holland het voorstel, dat de Admiraliteiten niet zouden gedogen, dat de scheepsbevelhebbers, die andere bevelen gehoorzaamden dan de hunne en wie door den Admiraal-Generaal - die toch hun opperhoofd was - tot iets anders werden gebruikt dan tot bescherming van den handel, hunne betaling zouden missen. Derhalve ontvingen de genoemde Kapiteinen bevel van de Staten om ten spoedigste zee te kiezen. Twee hunner Decker en Tulleken, vurige aanhangers van Oranje, zoo als het zeevolk in die dagen meestal was, hadden zich woorden laten ontvallen tegen de handelingen der Staten. Het gevolg daarvan was, dat beide in hechtenis werden genomen, terwijl spoedig daarop aan van Braam het zelfde lot ten deel viel, omdat hij op forschen toon het los laten van zijnen Kapitein had geëischt. Decker en van Braam werden voorloopig ontslagen en na de omwenteling in September van dat jaar geheel vrijgesproken, zoowel als Tullcken, die tot dien tijd toe gevangen bleef. Van Braam werd later bevorderd, en

voerde het bevel over *de Argo* van 36 stukken, waarmede hij in 1794 in het Nieuwe diep lag.

In 1798 was hij op nieuw in zeedienst getreden bij de Bataafsche republiek, hetwelk hij vroeger geweigerd had en bevond zich in dat jaar, onder het eskader van den Schout bij Nacht S t o r y , dat met 5000 man troepen onder den Generaal D a e n d e l s naar Java zou uitzeilen. Zoodra het de linie voorbij was, zou S t o r y den rang van Vice-Admiraal en de Kapiteinen v a n B r a a m en v a n C a p e l l e n dien van Schout bij Nacht verkrijgen. Doch het kwam zoo ver niet, de Schout bij Nacht S t o r y vond zich in 1799 genoodzaakt zijn eskader aan de Engelschen over te geven, hetzij dat zijn beleid niet genoegzaam was, of dat de oproerigheid van het zeevolk hem en de zijnen belette de vloot te verdedigen; ten minste v a n B r a a m die het bevel had op het schip *Leyden* van 64 stukken, verklaarde beducht te zijn, dat allerbedenkelijkste gevolgen zouden voortkomen uit den oproerigen geest van het volk. Op de *Washington*, het vlaggeschip, weigerde het volk te vechten, ofschoon S t o r y en v a n B r a a m hun zelfs met bedreigingen tot hunnen pligt aanzette. Doch het word gevraagd, wat v a n B r a a m ongeroepen in dezen nood op het Admiraalschip te doen had, daar zijn eigen volk ook in opstand was. Hoe het zij, de vloot werd overgegeven. S t o r y , v a n d e r C a p e l l e n , v a n B r a a m en K o l f f werden verklaard, meineedig, eerloos en infaam, en hun leven te hebben verbeurd, gecasseerd en ten eeuwigen dage gebannen, met bedreiging des doods, zoo zij weder in het land kwamen. K o l f f was het ontvlugt, waar v a n B r a a m zich in ballingschap heeft opgehouden is niet bekend, doch in 1814 werd hij en anderen die nog leefden, in zijne eer en vroegeren rang hersteld en den 1 Julij 1814 tot Vice-Admiraal bevorderd. In April 1817 vertrok hij als zoodanig met het fregat *de Frederika* naar de Middellandsche zee om het kommando over 's Lands eskader aldaar van den Vice-Admiraal v a n d e C a p e l l e n over te nemen, later schijnt hij het bevel gehad te hebben over een eskader in West-Indiën. Hij overleed den 17 Mei 1822, na tot Ridder der Militaire Willemsorde te zijn benoemd en in den Adelstand te zijn verheven, met het predicaat van *Jonkheer*.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r , D. XIV. bl. 412, 414, 416, 417, D. XXVII. bl. 430, D. XLI. bl. 186; V o n k , *de landing der Engelschen in Noord-Holl.* D. I. bl. 48 noot, 51, 53, 55; S t u a r t , *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.* 1817 St. I. bl. 380; d e J o n g e , *Ned. Zeew.* D. VI. St. I. bl. 406, 562; St. II. bl. 340, 343, 359, 371, 377, 387, 396, 398, 400, uit partikuliere berigten aangevuld.

[F.T. van Braam]

BRAAM (F.T. VAN) was Luitenant ter zee en werd door Prins W i l l e m V in 1799 benoemd tot Kapitein van het fregat *Minerva*, dat met andere door de Engelschen in dat jaar van de Bataven genomen was. Hij schijnt dus met den Stad-

houder in 1795 naar Engeland te zijn geweken, want vroeger voerde hij als Luitenant het bevel over *de Mug*, eene brik van 8 stukken. Naderhand kommandeerde hij *de Galathee* van 16 stukken, en bleef in dienst van den Prins Stadhouder en te gelijk van den Koning van Engeland. Het eskader waarbij de *Galathee* behoorde, bestaande uit vier schepen, onder bevel van den Vice-Admiraal T u l l e k e n , bleef werkeloos te Sheerness liggen tot in 1801, toen het naar Ierland werd gezonden, tot overbrengen van troepen en kruistogten langs de Fransche kust gebruikt werd. Zoo bleef het werkzaam tot in 1802, toen het bij de vrede van Amiens werd opgelegd, en de Officieren en het zeevolk met eene treffende dankzegging voor hunne getrouwheid door den Prins werden afgedankt.

Zie d e J o n g e , *Ned. Zeew.* D. IV. St. I. bl. 561, St. II. bl. 406, 409, en volg.

[Andreas Everard van Braam Houckgeest]

BRAAM HOUCKGEEST (ANDREAS EVERARD VAN), een halve broeder van W i l l e m v a n B r a a m en volle broeder van J a c o b P i e t e r v a n B r a a m , geboren in 1739 te Werkhoven, in de provincie Utrecht, diende van der jeugd af bij de zeemagt, doch verliet in 1758 de zeedienst om als Supercarga der Nederlandsche Oost-Indische Compagnie eene reis naar China te ondernemen. Hij woonde aldaar te Macao en te Canton tot in het jaar 1773 en deed in dien tusschentijd twee korte reizen naar Europa. Na een verblijf van acht jaren aldaar in het vaderland teruggekomen, vestigde hij zich in de provincie Gelderland, tot hij, nadat de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten van Noord-Amerika plegtig erkend was, zich derwaarts begaf en in de staat Zuid-Carolina koopman en planter op eene rijstplantaadje werd; terwijl hij zich in 1784 zelfs als burger der Vereenigde Staten deed aannemen. Hier leefde hij gerust en gelukkig tot dat hij in eene enkele maand vier zijner kinderen verloor. Dit verlies en tevens dat van een gedeelte zijner goederen, veroorzaakt door het vertrouwen, dat hij op eenen geveinsden vriend had gesteld, deden hem besluiten de voorslagen aan te nemen, welke een zijner broeders hem van wege de Nederlandsch Oostindische Compagnie deed, om de zaken dier Maatschappij als Bewindhebber te Canton te gaan waarnemen. Hij keerde derhalve naar Nederland terug, ging van daar weldra de reis naar Canton aannemen en zag zich in 1794 benoemd tot de tweede persoon in rang in het Gezantschap dat de Oost-Indische Compagnie aan de Keizer van China zond. Na zijne terugkomst te Canton in Mei 1795 vernemende, wat er in het begin van dat jaar in de Nederlanden was voorgevallen, nam hij het besluit om zich weder naar de Vereenigde Staten van Amerika te begeven. Den 9den December 1795 uit China vertrokken, kwam hij den 24 April 1796 te Philadelphia aan.

Nadat hij zich voor de tweede reis in de Vereenigde Staten gevestigd had, stelde hij zijn dagverhaal en aanteekeningen ter hand

aan Méderic Louis Elie Moreau de Saint Mery, een destijds te Philadelphia als Boekverkooper gevestigde Franschman, die ze in de Fransche taal uitgaf onder den titel van:

Voyage de l'ambassade de la compagnie des Indes Orientales Hollandaises vers l'empereur de la Chine en 1794 *et* 1795 Philadelphie 1787-1798 2 vol. en 4°. avec planches et une carte. Tweede druk Paris an V (1798) 4°. et 8°.

Van dit werk bestaat mede eene Nederduitsche vertaling onder den titel:

Reize van het Gezantschap der Hollandsche Oostïndische Compagnie naar den Keizer van China in de jaren 1794 *en* 1795, *waarin gevonden wordt eene beschrijving van verscheidene aan de Europeanen nog onbekende gedeelten van dat Keizerrijk. Getrokken uit het dagverhaal van A.E. van Braam Houckgeest*, *Opperhoofd der Nederlandsche Directie in China en Tweede bijgemelde Gezantschap*, *door M.L.E. Moreau de Saint Mery*. Haarl. 1804, 2 deelen 8°. met pl.

Zie van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens*. D. II. bl. 633; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. III. bl. 415 en 416, D. VI. St. I. bl. 354-356; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa* D. III. bl. 359-362; *Biogr. Univ.;* Teenstra, *Overz. Bezitt*. bl. 943.

[Daniel Braams]

BRAAMS (DANIEL). Zie BRAEMS DANIEL.

[Jacob Braat]

BRAAT (JACOB) was, in de zeventiende eeuw, een geleerd Boekdrukker te Dordrecht, die mede de Nederduitsche lier handteerde; terwijl zijne gedichten bij zijne tijd- en stadgenooten zoo geacht waren, dat men ze bij die van Propertius vergeleek. Zoo veel wij weten is er evenwel geen afzonderlijke bundel van hem gedrukt, doch men vindt zijne poëzij voor de werken, welke bij hem gedrukt werden, en vóór die van Simonides, Borstius enz. De verzen, die ons van hem in handen vielen, komen ons, niettegenstaande den ophef die zijne tijdgenooten er van maakten, zeer middelmatig voor.

Zie Schotel, *Kerk. Dord.* D. I. bl. 458; *Biogr. Woordenb. over Nederl. Dicht. ten vervolge op Witsen Geysbeek*.

[Jan Hertog van Braband]

BRABAND (JAN Hertog VAN). Zie JAN.

[Simon Brabant de Quercue]

BRABANT DE QUERCUE (SIMON). Zie EYCKEN (SIMON VAN DER).

[Hendrik van Bracht]

BRACHT (HENDRIK VAN), naam onder welke HENDRIK GOLTZIUS zich in 1591 te Rome ophield. Zie GOLTZIUS (HENDRIK).

[Tieleman van Bracht]

BRACHT (TIELEMAN VAN) of van BRAGHT, ook wel TIELEMAN JANSZ. VAN BRACHT, zoon van Jan van Bracht, een lakenbereider te Dordrecht, werd in die stad geboren den 29 Januarij 1625. Hij leidde zich vroegtijdig op de beoefening der fraaije letteren toe, maakte zich zeer bekwaam in de Grieksche taal, en verstond daarenboven, behalve zijne moederspraak, het Latijn, Hebreeuwsch, Fransch en Hoogduitsch. Hij had veel smaak voor de

Nederduitsche poëzij, en beoefende ook de wijsbegeerte, de sterrekunst, de kerkelijke geschiedenis, de oudvaders, en de godgeleerdheid, in gevolge de grondbeginselen der Doopsgezinden. Ook werd hij door het genootschap van deze belijdenis te Dordrecht in 1648 tot hunnen Predikant gekozen. Hij nam deze bediening met grooten lof en veel stichting, gedurende een tijdvak van 16 jaren, waar, en stierf in den omtrek van Moordrecht aan den IJssel den 7 October 1664, hij is begraven in de groote Kerk te Dordrecht, alwaar men deze regels op zijne grafzerk vindt gebeiteld:

Hij die aan 't weerloos volk, een zuil was in haar Kerk,
Nadat hij zestien jaar had 't Leer-Ambt waargenomen,
Is hij die kudde ontrukt, besloten in dees zerk:
En wacht d'opstandinge der dooden, met de vroomen.

Het beste afbeeldsel, dat van T i e l e m a n v a n B r a c h t voorhanden is, heeft de Kunstenaar B l o t e l i n g in het koper gesneden. Zijne zinspreuk was: *de Heere is mijn steenrots*.

Men heeft van hem de volgende werken in druk:

Schole der zedelijcke deugd, *geopent voor de Christen jeugd*. Dordr. 1657 in 12°, van welk werkje meer dan 25 drukken het licht zien.

Het bloedigh tooneel der Doopsgezinde en wereloose Christenen, *die om het getuygenisse Jesu haeres Salighmakers geleden hebben en gedoodt syn*, *van Christi tyt af*, *tot dese onse laatste tyden toe: Begrepen in twee Boeken zijnde eene vergrooting van de voorgaenden Martelaers-spiegel*, *uyt vele geloofwaardige Chronyken*, *Memoriën*, *Getuyghenissen enz.* Dord. 1660. waarvan de tweede druk verscheen onder den titel van:

Het bloedig Tooneel, *of Martelaers Spiegel der Doopsgezinde of weereloose Christenen*, *Die*, *om 't getuygenis van Jezus haren Salighmaker*, *geleden hebben*, *ende gedood zijn*, *van Christi tijd af tot desen tijd toe. Versamelt uyt verscheyde geloofweerdige Chronyken*, *Memorien en Getuygenissen*. Amst. 1685. twee deelen in folio, met fraaije platen van J. Luiken.

Een uittreksel van den eersten druk verscheen onder den titel van *Merg van de Historie der Martelaren* door J(o o s t) B(o u t) 1671, herdrukt in 1669, 1722 en 1769.

Gewichte kruiwagen tot opvoering der stad Dordrecht. Zijnde een klein dichtstukje van welken aard hij er meer heeft uitgegeven.

Een en vijftig Predikaatzien over verscheidene onderwerpen. Amst. 1669. 4°, na zijn dood door zijn broeder in 't licht gegeven.

Zie B a l e n , *Beschr. van Dord.* bl. 223; S c h i j n en M a a t s c h o e n , *Gesch der Mennon.*, bl. 41, 534-540; K o k , *Vaderl. Woordenb.*; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* d e W i n d , *Bibliotheek der Nederl. Geschieds*. D. I. bl. 503 en 504; S c h o t e l , *Jaarboekje der Doopsgez*. 1837, bl. 96; C r a m e r , *Leven en verrigt. van Menno*

Simons, bl. I, 15; *Kerk. Dord.* D. I. bl. 359 noot, 537; *Biogr. Univ.; Algem. Konst- en Letterb.* 1846, D. I. bl. 356; Blaupot Cate, *Geschied. der Doops. in Holl. enz.* bl. 197, 285-239; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Pieter van Bracht]

BRACHT (PIETER VAN), van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn dan dat hij een jongere broeder was van den voorgaande, schreef

Gouden orgel, *geluytmakende van Godt en Christi*, *eergezangen*, *geestelycke mengelingen en geboorteliederen*. Dordt. 1653 meestal van geestelijken en zedelijken inhoud.

Voorts vindt men nog onderscheidene gedichten van hem vóór de werken zijner tijdgenooten.

Zie Scheltema, *Letterk. Nederl.* D. III. St. III. bl. 129; Schotel, *Kerk. Dord.* D. I. bl. 363; *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doops. in Holland enz.* D. I. bl. 287.

[Cornelis van Bracht]

BRACHT (CORNELIS VAN), geboren te Pijnacker, vermoedelijk een bloedverwant der beide voorgaanden, werd den 20sten Maart 1689 Ondste bij de Doopsgezinde gemeente te Dordrecht, doch was der gemeente tot aanstoot, waarschijnlijk wegens zijne ergerlijke levenswijze, wordende hij in eenige spotdichten als een schijnheilige en wellusteling ten toon gesteld. Hij beoefende de Nederduitsche dichtkunst en schreef:

Vredezang, *opgezongen ten troost der gemeente* op den 7den Junij 1682. Dordr. 1682. 4°. waarachter men ook vindt D. van Deyl, *Sions Vredewensch*.

Ook vervaardigde hij Lofdichten op de werken zijner tijdgenooten, die alle vrij vloeijend zijn doch anders van geen verheven aanleg getuigen.

Zie Schotel, *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 360, D. II. bl. 218, 219, 763; *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Herman van Bracht]

BRACHT (HERMAN VAN), zoon van Harman van Bracht, die in 1710 overleed, was in 1717 Predikant in de Hervormde gemeente te Brandwijk, van waar hij in 1722 naar Hardinxsveld werd beroepen, doch hij vertrok in 1728 naar Londen en overleed aldaar in 1535.

Van hem heeft men:

Kerkelijke Redevoeringen van de Christelijke Godsdienst. Gor. 1732. 8°. Ook tokkelde hij wel eens de Nederduitsche lier blijkens een *Grafschrift* op Pompejus de Roovre, Heer van Hardinxsveld en andere gedichten.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*, die hem abusivelijk Hendrik noemt, en met zijnen broeder van dien naam verwart; Schotel, *Kerkel. Dord.*, D. I. bl. 360.

[Tieleman van Bracht]

BRACHT (TIELEMAN VAN), misschien een broeder van den voorgaande, van wien ons geene levensberigten voorkomen, heeft zich bekend gemaakt als dichter van

Christus in het Vleesch, *Uytbreiding van het Hooglied Salomons en Psalm XLV berymt*. Delft 1719.

Tuingedachten. Dord. 1755.

Zie de Vries, *Proeve van eene Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III. bl. 91 en 92; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.;* Schotel, *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 360 noot.

[Hendrik van Bracht]

BRACHT (HENDRIK VAN), een broeder van Herman van Bracht, heeft zich als tooneeldichter doen kennen door

Fedra en Hippolytus, treursp. naar het Fransch van Racine. Amst. 1715.

Valentiniaan, treursp. Amst. 1716,

Herstelde Vrijheid, zinnesp. Amst. 1718, welke echter geen groote kunstwaarde bezitten.

Zie de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.;* D. III. bl. 92; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.;* Schotel, *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 360 noot; *Catal. van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. bl. 65.

[Daniel Brachthuiser]

BRACHTHUISER (DANIEL), geboren te Amsterdam, den 28sten September 1779, had in zijnen vroegsten leeftijd met eene aaneenschakeling van ziekten en ongemakken te kampen, waardoor hij ten gevolge van de verkeerde behandeling door eenen Geneesheer, bij eene huidziekte (daauwwurm), nog geen drie jaren oud zijnde, het gezigt verloor. Reeds op den ouderdom van 8 of 9 jaren, gaf hij bewijzen van buitengewone vlugheid van geest, een voorbeeldeloos geheugen en eene levendige verbeelding; op zijn gedurig aanhouden voldeden zijne ouders aan zijn vurig verlangen en zonden hem met zijnen jongeren broeder naar de school, om, zoo veel hij kon, met dezen het onderwijs te genieten. Door zijne zeldzame begaafdheden leerde hij de Fransche taal verstaan en spreken, vaardig uit het hoofd rekenen en meer andere zaken. Weldra begon men nu ook bij hem eene meer dan gewone neiging voor de toonkunst te ontwaren, doch het ondoelmatig onderwijs van eenen eigendunkelijken leermeester voor de piano schrikte hem af, en boeide eenigzins de vlugt van zijn genie. Gelukkig was zijn natuurlijke aanleg te goed, om hierdoor ten onder gebragt te worden; hij leerde uit zich zelven, hoewel met verkeerdheden, fantaiseeren en zijn muzikaal gehoor was reeds zoo ontwikkeld, dat elke toon, die aangegeven werd, door hem bij den naam kon genoemd worden.

De zucht om zijne kennis te vermeerderen, deed hem gelegenheid zoeken, om iets te hooren voorlezen, en zijn staal geheugen en gezond oordeel trokken weldra aller bewondering tot zich.

Hij was 12 jaren oud toen hij leerling werd van W. Focking, Organist bij de Doopsgezinde Gemeente te Amsterdam. Onder dezen bekwamen onderwijzer, die even als zijnen leerling van het gezigt beroofd was, maakte de jonge Brachthuiser zulke verbazende vorderingen, dat hij, naauwelijks 14 jaren oud, na een vergelijkend examen, als de bekwaamste van alle zijne

mededingers tot Organist van de Nieuwezijds-kapel in zijne geboortestad werd aangesteld. Van dat tijdperk af was zijn roem als Orgelspeler gevestigd; hij deed zich Duitsche en Fransche werken over de muzijk voorlezen en al het goede, schoone en verhevene, dat hij daarin vond, werd het zijne. De kunstgewrochten van B a c h , H ä n d e l , H a y d n , M o z a r t en andere beroemde Toonkunstenaars leerde hij van buiten en zijn wijsgeerige geest drong diep in het wezen der Toonkunst door; zijn muzijkaal geheugen had hij tot zulk eenen graad van volkomenheid gebragt, dat hij, behalve een aantal *Concerten*, *Sonaten* enz. de 48 *Preludia's* en *Fuga's* van B a c h , de melodiën, en ook de woorden der 150 Psalmen, volmaakt uit het hoofd kende. De vierstemmige zangpartijen en de *Klavier-auszug* van de *Schepping - de Jaargetijden* van H a y d n en meer anderen, waren hem zoo eigen, dat hij meermalen bij de uitvoering daarvan eene koorpartij zong en geheele repetitiën dier stukken accompagneerde hij met de piano of het orgel Slechts eenmaal had B r a c h t h u i s e r eene nieuwe compositie te hooren, en hij speelde haar met eene juistheid, die niets te wenschen overliet; reusachtig was zijne kennis en zijne dorst naar wetenschappen onlesbaar, zoodat er bijna geen enkele was, waarover hij niet met een voor zijnen toestand verbazingwekkend oordeel sprak.

Twee-en-twintig jaren oud zijnde, werd hij Organist in de Nieuwe kerk der Hervormde gemeente van zijne geboortestad, en begaf zich twee jaren later, in den echt met Mejufvrouw M.E. M e r t e n s die hem drie kinderen schonk, twee zonen en eene dochters, wier muzijkale talenten en voortreffelijk levensgedrag hen zulk eenen edelen vader waardig maakten. Zijne zonen zijn J o h a n D a n i e l B r a c h t h u i s e r geboren te Amsterdam, den 5den Mei 1804 Muzijkonderwijzer in zijne geboorteplaats en W i l l e m H e n d r i k B r a c h t h u i s e r , geboren den 29sten Maart 1806, overleden den 6den Augustus 1833.

Als Organist van een der aanzienlijkste kerken van Amsterdam, was B r a c h t h u i s e r op zijne regte plaats; de grootsche gewelven weergalmde van zijne verheven toonverbindingen, en zijn stout vernuft voerde de bewondering van zijne toehoorders ten top. Alle deelen der Toonkunst omvatte hij en muntte evenzeer uit in het komische als in het ernstige. Aan deze bewonderenswaardige eigenschappen verbond hij nog eene zeldzame bekwaamheid in het onderwijzen. Doch was B r a c h t h u i s e r groot als Toonkunstenaar, hij was niet minder edel als mensch. Aan de reinste zeden paarde hij eene gulhartige vrolijkheid, en toonde eene zeldzame grootheid van ziel, om zich boven die, vaak ontmoedigende, teleurstellingen te verheffen, waarmede groote vernuften maar al te dikwijls te kampen hebben Vol gevoel voor zijne lijdende natuurgenooten poogde hij daar, waar hij kon, hun lot te verzachten, voor dat edel doel gaf hij gewillig zijn talent prijs en menig orgelconcert door hem ten voordeele van ongelukkigen gegeven, goot balsem in de wonden zijner natuurgenooten.

Hij overleed den 10den Junij 1832 en werd door eenige zijner stadgenooten, die zich daartoe vrijwillig hadden aangeboden, ter aarde besteld in de Oude kerk te Amsterdam.

Zie *Algem. Konst- en Letterb. voor* 1832, D. I. bl. 403 en vooral J.J. A b b i n k , *Korte Levensschets van den beroemden Orgelspeler Daniel Brachthuiser*, Amst. 1332, wien wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Liven Brackelman]

BRACKELMAN (LIVEN) of BRAKELMAN, Koopman en Oudschepen te Gent, was in de Spaansche tijden een voornaam voorstander van de Hervorming, en ontzag zich niet om in October 1566 gelden in te zamelen tot het bouwen van eene Protestantsche kerk. Hij werd diensvolgens den 7den Junij 1568 gedaagd om voor den Hertog van A l v a te verschijnen en te antwoorden op de beschuldigingen, welke de Procureur ten zijnen laste had. Hij zal wel vermoedelijk niet verschenen zijn, doch zijne goederen werden verbeurd verklaard en reeds den 27sten October van het zelfde jaar openlijk verpacht.

Zie d e K e m p e n a r e , *Vlaemsche Kron.*, bl. 18, 53, 61.

[George de Bracle]

BRACLE (GEORGE DE), Heer v a n H a u t e r i v e , gesproten uit een oud en aanzienlijk geslacht van Vlaanderen, dat in het bezit was van de heerlijkheid Bracle, niet ver van Aalst, was gedurende de jaren 1576-1579 Burgemeester van Brugge. Door de burgerlijke oneenigheden, welke gedurende deze jaren in die stad plaats hadden bevond hij zich in eenen moeijelijken toestand en de uitoefening van zijne waardigheid wikkelden hem in bezwaarlijke omstandigheden. Hij komt ook voor onder de teekenaars van de Unie van Brussel in 1477.

Zijn geslacht had tot wapen een veld van keel met vier kepers van zilver.

Zie t e W a t e r , *Verbond der Edelen*, St. II. bl. 278 noot; d e J o n g e , *de Unie van Brussel*, bl. 194 en 195.

[W. de Bracle]

BRACLE (W. DE), een der teekenaars van het Verbond der Edelen, was vermoedelijk uit het zelfde geslacht als den voorgaande afkomstig.

Zie t e W a t e r , *Verbond der Edelen*, St. II. bl. 277 en 278.

[Joris Pietersz. Braeck]

BRAECK (JORIS PIETERSZ.). Zie BRAAK (JORIS PIETERSZ.)

[Reinold van Braeckel]

BRAECKEL (REINOLD VAN) of BRAEKEL. Zie BRAKEL (REINOLD VAN).

[Daniel Braems]

BRAEMS (DANIEL) of BRAAMS, zoon van D a n i e l B r a e m s , Schatbewaarder van de Kroon van K a r e l I, Koning van Engeland, en van M a r i a L e M a i r e , dochter van den bekenden reiziger J a c o b L e M a i r e , stamde af van een zeer aanzienlijk geslacht uit Vlaanderen, gesproten uit eene jongere tak der V i l a i n s uit den huize der Burggraven van Gent. Tijdens de Spaansche vervolging om de Godsdienst waren zijne voorouders, omstreeks het jaar 1550,

uit Vlaanderen geweken en hadden zich te Dover in Engeland gevestigd.

Na het overlijden van den ouden Daniel begaf zijne vrouw zich met haren eenigen zoon naar Holland, waar zij vele bloedverwanten had. Te Amsterdam hertrouwd zijnde met Andries Schellingwouw, vergezelde zij dezen, met haren zoon Daniel Braems, naar Oost-Indië, waar Schellingwouw tot Secretaris der Schepenen te Batavia werd aangesteld, en haar zoon mede spoedig in dienst der Oost-Indische Compagnie kwam, en eindelijk in 1683 Boekhouder-Generaal werd, welk ambt hij tot in 1686 waarnam, toen hij wegens zijne bewezene diensten van wege de Oost-Indische Compagnie begiftigd werd met eene gouden keten en eerepenning.

In het laatstgenoemde jaar zijn ontslag bekomen hebbende, nam hij, na 34 ½ jaar in Indië te zijn geweest, den 29sten November 1686 met vrouw en kinderen de terugreis naar het Vaderland aan.

Hij was te Batavia tweemalen gehuwd geweest, eerst met Clara Reyers, die hem drie dochters schonk, en daarna met eene dochter van den Extra-Ordinaris Raad van Indië, Anthonio Paviljoen, bij wie hij eenen zoon verwekte Johannes Jacobus Braems, geboren in 1683, kinderloos overleden in 1743.

Braems liet in handschrift na:

Mémoires touchant le Commerce que les Provinces Unies des Pays-Bas font dans les divers endroits du Monde.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. IV. St. I. bl. 377; en vooral *de Navorscher*, derde Jaarg. bl. 91 en 92, dien wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[Egidius Braes]

BRAES (EGIDIUS), Abt van Heylissem, die een zoon was van Bernardus Braes, komt onder de teekenaars der Unie van Brussel in 1577 voor.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 37.

[Nicolaas Braeu]

BRAEU (NICOLAAS) was een Graveur, die in de manier van Hendrik Goltzius werkte, van wien hij een leerling moet geweest zijn.

Zie Immerzeel, *Levens en werken der kunsts*

[Cornelis, Hendrik, Herman, Pieter en Tieleman van Braght]

BRAGHT (CORNELIS, HENDRIK, HERMAN, PIETER en TIELEMAN VAN). Zie BRACHT (CORNELIS VAN), BRACHT (HENDRIK VAN), BRACHT (HERMAN VAN), BRACHT (PIETER VAN) en BRACHT (TIELEMAN VAN).

[Jan Jacob Brahé]

BRAHÉ (JAN JACOB), oorspronkelijk uit een aanzienlijk Zweedsch geslacht, is geboren te Delft den 13den November 1726, in welke stad zijn vader Jan Jacob Mauritz Brahé, toen als gepensioneerd Luitenant zijn verblijf hield; zijn moeder was Elizabeth Holtius, dochter van Gualtherus Holtius, Predikant te

Koudekerk bij Leiden. J a n J a c o b B r a h é doorliep de Latijnsche scholen te Amsterdam, en oefende zich daar vierdehalf jaar aan de Doorluchtige school, waarna hij de Hoogeschool van Utrecht ging bezoeken.

Hier werd hij inzonderheid opgeleid tot de kennis der Godgeleerdheid en de Predikdienst, bedienende zich ten dien einde voornamelijk van het onderwijs van den Hoogleeraar Willem van Irhoven. In 't jaar 1749 werd hij Proponent en ten volgende jare als Predikant beroepen in de Hervormde gemeente te Watergang, onder de Classis van Edam. Nog geen twee jaren stond hij daar, toen hij beroepen werd naar Vlissingen. Hier werd Brahé in October 1775 overvallen van eene beroerte, waardoor hij buiten staat gesteld werd, om zijne ambtsbezigheden waar te nemen; diensvolgens werd hem het Emeritaat toegestaan, waarvan hij echter geen genot had, daar hij reeds den 5den Julij 1776 overleed. In eerste huwelijk had hij Maria Katharina Ligthart, die hem een zoon naliet, welke in jeugdige leeftijd overleed. Ten jare 1754 trad hij in een tweede huwelijk, met Anna Kornelia Evertsen, uit welken echt hij twee zonen en eene dochter won.

Brahé was een man van zeer groote bekwaamheden. Bij zijne uitgebreide kundigheden in de Talen en Godgeleerdheid, was hij mede een welsprekend redenaar en beoefende de Dichtkunst, hoewel hij daarin geen zeer hooge vlugt nam. Onderscheidene Dichtstukken zijn met en zonder zijnen naam in druk gegeven. Hij was in 1753 een der eerste Oprigters van 't Vlissings Dichtlievend Genootschap: *Tenues conamur grandia* en Lid van verschillende Dichtgenootschappen. In het jaar 1769 werd Brahé Lid en tweede Secretaris van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen, van hetwelk hij een der Oprigters was en in het eerste deel van wiens verhandelingen, men een zeer fraai stuk van hem aantreft, genaamd:

Salomo's Kroonregt verdedigt; en Adonia, *Abjathar en Joab wegens hoog verraad gestraft*.

Bekend zijn de geschillen onder de Godgeleerden, bijzonder der Classis van Walcheren, over de leer der Regtvaardigmaking des zondaars voor God uit en door het Geloof. Brahé had hiertoe aanleiding gegeven, door het ten jare 1758 uitgeven, van: *Aanmerkingen over de vijf Walchersche Artykelen*, *welke benevens de gewone Formulieren van eenigheit*, *in die Classis geteekend worden*. Middelb. 1758, waarin hij beweerde: dat de Regtvaardigmaking ging voor het Geloof, en dat het Geloof alleen was het middel waardoor de Geregtvaardigde van zijne Regtvaardigmaking verzekerd werd. Hiertegen verzette zich bij schrifte Pieter Boddaert, Griffier van de Admiraliteit in Zeeland, en Augustus van der Sloot, Predikant te Middelburg, terwijl anderen de verdediging der leere van Brahé op zich namen. Deze geschillen rezen zoo hoog, dat de Staten van Zeeland zich genoodzaakt vonden, bij besluit van 13 September 1761, er in te voorzien en een einde te maken aan dezen twist.

Behalve die *Aanmerkingen over de vijf Walchersche Artykelen*, heeft Brahé nog geschreven:

Vertoog aan de Classis van Walcheren wegens de handelingen gehouden in het geschil over zijn boek genaamd Aanmerkingen over de vijf Walchersche Artykelen. Middelb. 1760.

Proeve van Aanmerkingen op de Wolke van Getuigen, *mitsgaders de Wolke van Getuigen voor de Leer der Rechtvaardigmaking onderzocht*, *hersteld en vermeerderd*. Middelb. 8°.

Brief ter opening van de geschillen wegens zijn Boek over de Walchersche Artykelen. Utr. 8°.

Noodige verdediging van Waarheit en Leere tegen Ds. A. van der Sloot. Middelb. 1760. 8°.

Brief aan Vrolykhert. Amst. 1760. 5°.

De Kerklust van Vlissingen, *vertroost door het herbouwen en inweiden van haar afgebrande Tempel*. Middelb. 4°.

Ethans onderwijzing in den LXXXIX Psalm geopend en verklaard. Amst. 1765. 4°.

Lijkrede op Wilhelmus Schortinghuis, *Predikant te Koudekerk in Walcheren*. 1768.

Kerkelijke Redevoering van het nieuwe orgel in de Groote of St. Jacobskerk te Vlissingen. 1769.

Kerkelijke Redevoering ter gelegenheid van het tweede eeuwgetijde der Vlissingsche vrijheid, *op den 6den van Grasmaand* 1772 *aldaar uitgesproken*. Vliss. 1772.

Vlissings eeuwvreugde, *op den twee-honderdste geboortedag harer vrijheid*, *den* 6*den van Grasmaand* 1772. Vliss. 1773. met pl.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Vrolikhert, *Vlissingsche Kerkh.*, bl. 300-311; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij en Dermont, *Geschied. der Herv. Kerk*, D. III. bl. 497-501; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.*

[Pieter Brakel]

BRAKEL (PIETER), meestal verkeerdelijk als Pieter van Brakel voorkomende, geboren te Boskoop omstreeks het jaar 1756, van eerlijke doch geringe lieden, werd van zijne vroege jeugd af tot Tuinder opgeleid en werkte in dit beroep als jongen en knecht bij zijnen oom den Boomkweeker Jan van Es. Twintig jaren oud zijnde, zocht hij verkeering met de eenige dochter van zekeren Warmoesier te Gouda, die een burgerkapitaal bezat. Weldra won hij de genegenheid van het meisje, ofschoon haar vader geen genoegen in deze verkeering nam; dit huwelijk werd echter, hoewel niet zonder weerzin van den ouden man, toegestaan en voltrokken. In het vooruitzigt dat hij met deze dochter eene goede som ten huwelijk zou erlangen, of immers daardoor crediet genoeg verkrijgen, om eene uitgebreide zaak te kunnen aanvaarden, kocht of huurde hij een vrij aanmerkelijk gedeelte lands en hetgeen voorts noodig was om de boomkweekerij met kracht voort te zetten; doch Brakel verloor al zeer spoedig zijne vrouw en met haar de verwachte erfenis van zijnen schoonvader. Brakel, die geen kapitaal van zich zelven bezat, en echter, zoowel om zijne gewone,

nog al rijkelijke levenswijze uit te houden, als om zijne zaken voort te zetten, niet zonder geld zijn kon, bedacht alle middelen om zich staande te houden, doch alles liep hem tegen, zoodat hij ten laatste te rade werd, de voormalige huisvrouw van den beruchten J a k o b C a t o K a m e r l i n g te Brouwershaven ten huwelijk te vragen; deze echter, vernomen hebbende dat hij bij zijn ongunstig fortuin nog eene rijkelijke levensmanier voegde, sloeg hem af.

Nu geen kans ziende om door eerlijke middelen het hoofd boven te houden, verzon hij een der afschuwelijkste, die men immer kon uitdenken. Het was dan in het laatst van 1781 en in het begin van 1782, dat het geroep zeer algemeen was, er moest landverraad zijn. Onder allen nu die hier van riepen was B r a k e l een der voornaamsten. In koffijhuizen en op andere publieke plaatsen voegde hij zijne stem bij de algemeene, en zeide dikwijls: het kon niet anders zijn, of er moest eene verraderlijke briefwisseling en zamenzwering plaats hebben, ja zelfs, meende hij zeer wel te weten, dat die in waarheid stand greep. Doch B r a k e l wist er niet meer van dan anderen, maar zijn doel was om de premie van 14000 gulden in handen te krijgen, die er op het ontdekken van landverraad gesteld was, en daartoe meende hij dat het genoeg was om dit te verdichten, ten einde vervolgens van het bekend maken daarvan, als den redder van het Vaderland, met eer en geld te worden beloond. Hij stelde, met dat oogmerk, eenen brief op, en ging daarmede naar den Raadpensionaris v a n B l e i s w i j k , zeggende: dat hij sedert eenigen tijd was gebruikt geweest tot het bestellen van brieven, welke hier of daar hem in stilte ter hand gesteld werden, en die hij vervolgens moest overgeven in een of ander koffijhuis of herberg op zekere seinen; dat hem wel gezegd was, dat deze correspondentie over den actiehandel liep, maar dat hem de buitengewone wijze, waarop die brieven besteld werden, te bijzonder voorkwam; dat hem derhalve op de gedachten was gekomen, of deze brieven soms niet het een of ander, 's Lands zaken betreffende, ten onderwerp hadden; waarom hij zich, voorzigtigheidshalve, met dezen brief bij den Raadpensionaris vervoegde, opdat deze, zulks goedvindende, dien kon openen en, zoo er eenige zwarigheid in was, hem zijnen raad mededeelen. De Raadpensionaris, de brief gelezen hebbende, zeide dat deze correspondentie inderdaad over geene kleinigheden liep, maar dat er het Land aan hing, en raadde hem verder, zich in het bevorderen der zaak, met alle getrouwheid te laten gebruiken; alle brieven of andere stukken, welke hem in handen kwamen aan hem, Raadpensionaris, ter hand te stellen, maar voor alles zijn best te doen, om, zoo veel hem mogelijk was, van de zaken te weten te komen en personen op te sporen; zullende hem, zoodra men iets wezenlijks ontdekt had, de premie ter hand gesteld worden. Nu ging B r a k e l op nieuw met allen ijver aan het werk, om brieven van allerlei inhoud en handteekening te zamen te stellen. In sommigen, als uit Engeland

komende, werd, zoo als men voorwendde, onderzoek gedaan naar den staat van 's Lands zeemagt, magazijnen, werven of getal matrozen, naar den tijd wanneer een schip of schepen zouden uitloopen, hoe sterk zij bemand zouden zijn enz. Andere, ten antwoord, behelzende eene opgaaf van dit alles, die al zeer na met de waarheid overeenkwam; men berigtte daarin, wat deze of gene (allen onder verbloemde namen) ten dienste van het oogmerk zou uitvoeren. Alle deze brieven bragt B r a k e l achtereenvolgende aan den Raadpensionaris. Dezen handel kon hij echter niet lang, met schijn van waarheid aan zijne zijde, volhouden, ook wist hij al te wel, dat hij nimmer de bedoelde 1000 gouden rijders, zou krijgen, voor dat hij werkelijk daden of personen aan den dag bragt. Hij besluit dus een kort einde aan de zaak te maken en tevens zijn oogmerk te bereiken. Eerst stelt hij brieven op, waarin onderzoek gedaan werd, naar de mogelijkheid om op het eiland Schouwen en Goedereede eene landing te doen. Deze vertoond zijnde, brengt hij anderen voor den dag, waarin de gesteldheid der stranden, de hoeveelheid, gelegenheid en sterkte der batterijen met hare bezettingen opgegeven wordt en voorts wat men noodig had, om die gemakkelijk, en wel door visschersschuiten met manschappen beladen, te overmeesteren. Nu begeeft hij zich naar Zierikzee, waar hij vroeger kennis had gemaakt met den Vaandrig J a k o b E d u a r d d e W i t t e , een jongman tusschen de 19 en 20 jaren, die met een gedeelte van het regiment, waartoe hij behoorde, de batterij den Os, gelegen aan de buitenzijde van het eiland Schouwen, bezet hield. Dezen, van wien hij wist, dat zijne verteeringen niet zelden zijne bezittingen en inkomsten overtroffen, te Zierikzee in eene herberg ontmoet hebbende, weet hij in eene kolfpartij te wikkelen. D e W i t t e verloor daarbij meer dan hij op dat pas betalen kon. B r a k e l bedenkt zich geen oogenblik maar biedt terstond aan, om hem het verlorene voor te schieten, en doet dit onmiddellijk. Daarna roept hij hem afzonderlijk en geeft niet onduidelijk te kennen, ‘dat hem niet onbekend was, dat het den Vaandrig zoowel in zijne kas als in zijne beurs haperde; dat het hem leed deed dat een Heer van fatsoen, niet beter naar zijnen zin kon leven; maar dat hij wel een middel wist, om zijne finantiën te verbeteren, en hem tot eene levenswijze met zijn karakter overeenstemmende in staat te stellen. D e W i t t e onderzocht terstond na dat bewuste middel, waarop B r a k e l hem zeide: ‘dat hij vooreerst eene afteekening moest maken van het eiland Schouwen, met zijne nieuw aangelegde en oude fortificatiën, en eene juiste aanwijzing van de diepten aan den zeekant en de binnenzijde, en voorts al hetgeen noodig was, om een volledig denkbeeld van de sterkte en gelegenheid van het eiland te kunnen maken, dat hij hiervoor zeer rijkelijk zou beloond worden, en dat hem voorts meer gezegd zou worden, waar hij zijn voordeel bij vinden zou.’ D e W i t t e gaat daarop aan het werk en bezorgt B r a k e l , zoodra mogelijk, eene zeer net met de pen ge-

teekende kaart van het gemelde eiland, in dier voege als hem was opgegeven, waarop de batterijen en bolwerken naauwkeurig met nommers en letters waren aangewezen. B r a k e l had naauwelijks deze teekening in handen of begaf er zich mede op reis, en hield zich eerst opzettelijk eenige dagen te Rotterdam en elders op, om hierdoor de gedachten te versterken, dat er over dit onderwerp door het veronderstelde complot briefwisseling gehouden werd.

Van deze veronderstelde correspondentie stelde hij eenen brief op, geaddresseerd aan den Vaandrig d e W i t t e , van dezen inhoud:

'Sir!

Met veel aandoening des gemoeds moet ik U berigten, dat ons geheele complice ontdekt is; derhalven maakt U schielijk onzigtbaar. Ik blijf intusschen

Uw Vriend en Beschermer,

BRITTANNICUS.'

Met dezen brief, als een, dien hij laatst ontvangen had, om aan d e W i t t e te bezorgen, en met het kaartje, gaat hij naar den Raadpensionaris: het kaartje zeide hij in het Hoogduitsche koffijhuis te Rotterdam te moeten overhandigen aan zeker Engelsch Ingenieur, dien hij daar aan zijne kleeding en seinen zou kennen; doch die nu, zoo als men uit dezen brief kon opmaken, zeker onzigtbaar zou zijn. Het onmiddellijk gevolg hiervan was, dat d e W i t t e aanstonds, op last van den Hoogen Krijgsraad, werd gearresteerd en naar 's Gravenhage overgebragt. Zoodra hij verhoord werd, bekende hij het kaartje geteekend te hebben, en had eerst de edelmoedigheid niets van B r a k e l te reppen, doch, toen men hem dezen als zijnen aanbrenger noemde, zeide hij alleen met B r a k e l en nooit met eenig ander mensch over dit geval te hebben gesproken, dat het B r a k e l zelf was, die hem er toe had aangeraden; en dat hij er den dood, dien hij toch niet ontgaan kon, op zou inwachten, dat zulks de zuivere waarheid was. Op deze bekentenis werd ook B r a k e l van Boskoop gehaald en te 's Gravenhage eerst in de Kasteleny van den Hove van Holland en daarna op de Gevangenpoort gebragt. Vervolgens van schuld overtuigd, werd hij, den 29sten October 1783, verwezen, om met den strop om den hals onder den galg gestrengelijk te worden gegeesseld en gebrandmerkt, en verder voor vijf-en-twintig jaren in het tuchthuis te Gouda gezet, om aldaar met zijnen handenarbeid de kost te winnen en na verloop van dien tijd ten eeuwigen dage uit vier der Vereenigde Gewesten verbannen, op straffe van den galg zoo hij er immer den voet weder inzette. Hij wist zich in Januarij 1789 door geweld eenen weg ter ontkoming te banen. Het Hof van Holland loofde honderd ducatons uit, aan dengenen die dezen booswicht weder in handen van het geregt leverde. Reeds was hij in Braband, toen iemand, door de uitgeloofde prijs aangezet, zich derwaarts begaf, hem wist te bepraten, en op Statenbodem te lokken, waar hij gevat, herwaarts gevoerd en op nieuw in hechtenis gezet werd.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r , D. V. bl. 20-22, 39, 52; S t u a r t , *Vaderl. Hist.* D. IV. bl. 482-488 en vooral *De voornaamste levensbyzonderheden van Pieter Brakel*, *Boomkweeker te Boskoop*, *thans gevangene op de Voorpoorte van den Hove van Holland*. Amsterdam, 's Hage enz.

[Johannes Brakel]

BRAKEL (JOHANNES), Krankbezoeker te Rotterdam, was een kundig en braaf man, die zich in 1788, uit liefde voor de Remonstrantsche Broederschap, aanbood tot het waarnemen van eenige predikbeurten, betwelk hem werd toegestaan, en hij kweet zich zoodanig naar genoegen daarvan, dat hem gedurende de jaren 1791-1793 daarvoor eene toelage werd uitgereikt. Hij werd toen tevens bedankt voor zijne diensten, met vergunning om, zoo hij door een of ander Predikant daartoe verzocht werd, eene gemeente met eene Leerrede te stichten. Hij heeft zich mede verdienstelijk gemaakt door het bewerken van een Chatechiseerboekje, hetwelk in het licht kwam onder den titel:

Onderwijs in den Godsdienst, *byzonderlyk geschikt ten dienste der Christelyke jeugd*. Amst. 1778.

Zie T i d e m a n , *de Remonstr. Broeders*, bl. 375 en 376; *de Navorscher*, 2e Jaarg. bl. 344, 3e Jaarg. bl. 344.

[Dirk Gerrits of Theodorus Gerardi à Brakel]

BRAKEL (DIRK GERRITS of THEODORUS GERARDI à), afkomstig uit Braband van ouders, die de Roomsche godsdienst waren toegedaan, werd in het jaar 1608 te Enkhuizen geboren. Na de Latijnsche scholen in zijne geboortestad te hebben doorloopen, begaf hij zich naar de Hoogeschool te Franeker, beoefende aldaar de Godgeleerdheid, en werd den 13den Maart 1638, in de gemeente van Beers-en-Jellum, in de provincie Friesland, als Predikant beroepen. Gedurende 14 jaren, dat hij hier stond, werkte hij, zoo door zijn voorbeeldig leven als stichtelijke predikatiën en ijverig waarnemen van het overig dienstwerk, ongemeen veel goeds bij die gemeente uit; in 1652 aanvaardde hij het beroep aan den Burg op Texel, doch hier geviel het hem niet, waarom hij met blijdschap de roepstemme gehoor gaf, die hem het volgende jaar in het welgelegen Friesche vlek Makkum noodigde. Hier verbleef hij tot aan zijnen dood, welke voorviel den 14 Februarij 1692: want voor een beroep naar Huizum bij Leeuwarden had hij bedankt.

Hij had tot vrouw M a r g r i e t H o m m a , bij wie hij zes kinderen heeft verwekt, vijf dochters, die alle voor hem zijn overleden, en eenen zoon, W i l h e l m u s à B r a k e l , die volgt.

T h e o d o r u s à B r a k e l is zoowel door zijne pen, als door zijnen voorbeeldigen wandel en het getrouw waarnemen van zijne hediening, nuttig geweest; getuige hiervan de volgende door hem uitgegeven stichtelijke werkjes:

Het Geestelyk Leven ende de staat eens gelovigen mensches hier op aarde, *uyt Godes heylig woordt vergadert en bijeengebragt*. Amst. 1648, welk werkje met zulk eene graagte ontvangen werd, dat het nog bij zijn leven vijf malen en na zijne dood herhaaldelijk herdrukt is. In 1777 verscheen de vijftiende druk

met verbetering van stijl en spelling en met bijvoeging van eenige aanteekeningen door G. Brinkman, Predikant te Dirksland.

Eenige christelijke meditatiën, gebeden en dankzeggingen om 's nachts, 's morgens, 's middags en 's avonds te gebruiken, mitsgaders bij andere gelegenheden. 1650. 8°., hetwelk mede meermalen herdrukt is.

Trappen des geestelyken levens. Amst. 1670, waarvan ook onderscheidene drukken het licht zien.

Zijne afbeelding door Johannes Verkolje, in zwarte kunst is in 1686 te Rotterdam uitgegeven.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. 364; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VIII. bl. 924; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. IV. bl. 176 en 177; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk* D. III. bl. 25 en 26; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. V. bl. 178; Schotel, *Kerkel. Dord.* D. II. bl. 242 noot; *Biogr. Univers;* Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Willem à Brakel]

BRAKEL (WILLEM à), zoon van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 10 Januarij 1635, gaf van zijne jeugd af reeds blijken, dat hij de godvruchtige voetstappen zijner brave ouders drukte; en na de Latijnsche scholen in zijne geboortestad doorloopen te zijn, legde hij zich met ijver op de Godgeleerheid toe, eerst te Franeker onder Nicolaas Arnoldus, Christianus Schotanus en Johannes Valckenier, en vervolgens te Utrecht onder Gijsbertus Voetius en Andreas Essenius. Een loffelijk examen ondergaan hebbende, werd bij ten jare 1662 als Predikant te Exmorra in Friesland beroepen. Hier vond hij eerst veel hardigheid onder het volk, doch verkreeg daarna aanmerkelijken zegen; ook hield hij zich zoo digt en naarstig bij en binnen zijne kudde, dat hij buiten Exmorra schier niet bekend was. Hij huwde aldaar in 1643 met Sara Nevius. In 1665 vertrok hij naar Stavoren, waar hij eerst alleen was, doch weldra de Vorstin van Friesland bewoog, om, uit hare eigen middelen, eenen tweeden Predikant te bezoldigen; vervolgens werd hij in 1670 beroepen te Harlingen, in 1678 te Middelburg, voor welk laatste beroep hij echter bedankte, en eindelijk in 1683 te Rotterdam, waar hij door eenen godzaligen wandel en het getrouw waarnemen van de pligten aan zijne zwaarwigtige bediening verbouden, zijnen naam in gezegend aandenken bij die bloeijende gemeente liet. Hij stierf den 30 October 1711 en liet eene dochter na, die gehuwd was met Franco van der Kluit, Predikant te Alblasserdam

Dat Willem à Brakel buitengemeen werkzaam is geweest, getuigen de menigvuldige geschriften, welke uit zijne pen zijn gevloeid, en inzonderheid tot stichting van eenvoudige Christenen met veel vrucht zijn gebruikt geworden.

Zij zijn:

Waarachtig verhaal van rekenschap, gegeven van D°. W. Brakel, wegens zijne verdediging van het regt der kerk. Utr. 1682.

Trouwhertige waarschouwinge, *aangaande de Dwaalingen der Labadisten*. Leeuw. 1683. 8°.

De Heere Jezus Christus voor de alleen ende souvereine Koninck over syne kercke uytgeroepen, *in eene verhandeling over Psalm II*, 6. Amst. 1668. 4°.

De schreupuleuse omtrent de Communie des H. Avondmaals. Rott. 1690. 8°.

Eerste beginselen. 's Grav. 8°.

Stichtelyke oefeningen over het Avondmaal. Amst. 8°.

Λογικη Λατρεια *dat is: Redelyke Godsdienst*, *in welke de goddelyke waerheden des genade-verbondts worden verklaert*, *tegenpartyen beschermt en tot de praktyke aangedrongen*. Rott. 1700. 3 deel. 4°, van welk werk reeds in het volgende jaar een tweede druk het licht zag, terwijl het in 1795 een twintigste druk beleefde.

Over het doopen voor dooden. Rott. 1710.

Brief behelzende bestiering en opwekking tot en in de Heiligmaking. Rott. 1711. 4°.

Halelujah of verklaring over het Genade verbond. 8°. waarvan de achtste druk in 1737 te Rotterdam het licht zag.

De ware Christen. Amst. 1738. 8°.

Leer en leiding der Labadisten met eene voorrede van J. du Vignon over 't Boek, *genaamd Ziels eenzame Meditatien samengestelt door J.E. en uytgegeven door J.B.* Rott. 1738. 8°.

Yvon van vele dwalingen overtuigd.

Trouwhartige Brief met eene voorrede van J. Hanapper, *over de begenadigde Kracht en Magteloosheid*. Rott. 1735. Amst. 1739. 8°.

Brief aan een koopman in Nieuw-Nederland. Rott. 4°.

Brief aan N.N. Gron. 8°.

Godvruchtige Brief. Amst. 8°.

Oeffening over de Voorbereyding, *Betragting en Nabetragting van het Heylig Avondmaal*, *en eene Oeffening hoe een Mensch uit vrye Genade van God bekeert en tot het Geloof in Christus werd overgebragt*. Rott. 1751. 8°.

Zielroerende Predicatie. Amst.

Toetsteen der Waarheid en Dwalingen. Amst. 8°.

Brief over het Leven des Geloofs op de beloften. Dord. 1775. 8°.

Waarschouwende bestiering tegen de Piëtisten en Quiëtisten.

B r a k e l was een der beroemdste Godgeleerden zijner eeuw, wiens werken nog bij geleerden en ongeleerden in hooge achting staan. Hij was een schrander, vooruitziend en werkzaam man, die vroeger den Labadisten zeer genegen was, en een steun is geweest der Schotsche Presbyterianen, welke onder K a r e l II naar Engeland de vlugt namen. Hij was een ijverig Voetiaansch Godgeleerde en zijne leerredenen zijn geheel op de leest der Voetiaansche predikwijze geschoeid. Voor het, door de navolgers van V o e t i u s aangenomen stelsel, om de overheid het regt in de kerk te betwisten,

ijverde hij zeer, en vierde aan zijnen ijver voor het begrip, dat het kerkregt alleen de geestelijkheid toekwam, den vollen teugel. Zoo voerde hij eerst met de regering van Leeuwarden, daarna met die van Rotterdam geschil over het regt der Overheid in de kerk. Hij vermogt echter zijn gevoelen niet door te drijven en werd eenigen tijd in zijne dienst geschorst; doch was niet de eenigen Predikant te Rotterdam, die met de Regering over het regt der kerk overhoop gelegen heeft.

De afbeelding van Brakel werd op onderscheidene wijzen in het licht gegeven, onder anderen in zwarte kunst van Johannes Verkolje (Rotterd. 1686) f°.; door N. Car geschilderd en door Houbraken gegraveerd in 4°. en door Adriaan van der Werff geschilderd en door Pieter van Gunst gegraveerd in 4°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. bl. 364 en 365; van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boek.*, D. I. St. I, III, IV en V; Greydanus. *Naaml. der Predik. in de Class. van Franeker*, bl. 48; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. VIII. bl. 924 en 925; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv*, *Kerk*, D. I. aant. bl. 217. D. III. bl. 115; 302-305, 354, 355, 579, 580; Schotel, *Kerk. Dord.* D. II. bl. 242 noot, 785; van Harderwijk, *Naaml. der Predik. te Rotterd.* bl. 52-54; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Reinold van Brakel]

BRAKEL (REINOLD VAN), uit een oud geslacht van dien naam, welks naam ook BRAKELL, BRAEKEL of BRAECKEL geschreven werd en dat zich eerst in Holland, naderhand meest in Gelderland en Utrecht gevestigd heeft, was de derde zoon van Godschalk van Brakel, Raad en Rentmeester-Generaal van Zuid-Holland en Schepen te Dordrecht. Hij moet een moedig Krijgsman geweest zijn, althans wij lezen van hem, dat hij zich dapper gedroeg in het beleg van Dordrecht, door Jan Hertog van Braband in 1418 en in eenen uitval aan den Zuidkant werd gevangen genomen maar na ‘lyfleke gezwoerd te hebben gestaefts eedts ten heilige, dat hi nemer meer doen en soude noch doen tegen sine genadige hertogh van brab.’ ontslagen.

Hij was gehuwd met Jennette Eggert, eene dochter van den vermaarden Willem Eggert, Rentmeester van Holland en eerste Heer van Purmerende, en verwekte bij haar 3 zonen en eene dochter.

Het wapen van hem en zijn geslacht bestaat in een veld van keel, met twee zalmen van zilver.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 884; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 363; te Water, *Verb. der Edelen*, St. IV. bl. 235; Schotef, *Geschied-Letter- en Oudheidk. Uitspann.*, bl. 57 en 58.

[Johan van Brakel]

BRAKEL (JOHAN VAN), een afstammeling van den voorgaande en zoon van Kornelis van Brakel, op Kermestein te Lienden, en van Margareta toe Boecop, was van 1555-1578 in de Ridderschap van Nijmegen, en komt onder de teekenaars van het

Verbond der Edelen voor. Hij overleed in het jaar 1580 en was gehuwd met Johanna van Meerten tot Ingen, bij wie hij vader was van drie zonen.

Zie te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 277 St. IV. bl. 237, 238, 431.

[Dirk van Brakel]

BRAKEL (DIRK VAN), een neef van den voorgaande en zoon van Kornelis van Brakel en Antoinette van Wijhe was mede Lid der Ridderschap van Nijmegen en verscheen aldaar van 1576-1592. Hij bekleedde het ambt van Drost ter Lede, nam ook deel aan het Verbond der Edelen, en overleed vermoedelijk in 1592.

Gehuwd met Anna Vijgh verwekte hij bij haar twee zonen Floris van Brakel, Drost ter Lede, en Dirk van Brakel, door wien hij de stamvader werd der tegenwoordige Heeren van Brakel.

Zie te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 276 en 277; St. IV. bl. 237, 238, 431.

[Cornelis van Brakel]

BRAKEL (CORNELIS VAN), vermoedelijk uit het zelfde geslacht als de drie voorgaanden, werd Kapitein op het schip *Clara* den 6den April 1629, Kapitein ter zee, ter Admiraliteit van Amsterdam, den 2den April 1638.

Hij onderscheidde zich loffelijk in den strijd tegen de Duinkerksche zeeroovers. Van hem wordt gemeld dat hij meer dan eens Duinkerksche schepen vermeesterde, onder anderen eens in 1630 en eens in 1639 waarvoor hij beloond werd.

Hij overleed in 1644 en liet bij zijne echtgenoote Anna de Wilde, een zoon na, Pieter van Brakel, die volgt.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. I. bl. 363, 532, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Pieter van Brakel]

BRAKEL (PIETER VAN), zoon van den voorgaande, werd den 25sten November 1644 benoemd tot Extra-Ordinair Kapitein ter Admiraliteit van Amsterdam en den 1sten April 1647 tot Ordinair Kapitein. Hij was in 1658, als Kapitein op het schip *het Huis te Kruiningen*, van 54 stukken, bij de vloot van den Vice-Admiraal de Ruiter en woonde in het volgende jaar met dat zelfde schip den togt naar de Sont bij.

In 1664 voerde hij het bevel over drie Staatsche schepen, dienende ter begeleiding van de Smirnasche vloot, bestaande uit 30 koopvaarders, van Mallaga naar het Vaderland zeilende, toen deze den 26sten December van dat jaar door den Engelschen Bevelhebber Thomas Allen, met acht oorlogschepen, voor de Baai van Cadix, op het aller onverwachts werden aangetast, zonder dat Engelands Koning, Karel II, zich nog als openbaren vijand van den Staat verklaard had. Van Brakel vereerde het Opperhoofd van het Engelsche eskader met eereschoten, doch ontving welhaast de volle laag en sneuvelde, nogthans verweerden de onzen zich zoo

dapper, dat de Engelschen, met al hun overmagt niet meer dan twee schepen van de vloot buit maakte.

van Brakel was gehuwd met Geertruid van Salingen en verwekte bij haar, onder anderen, een zoon, Cornelis van Brakel, die volgt.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 141, 159, 206, 376; V(an) d(en) B(os), *Leven en daden van Doorl. Zeeh.* bl. 161; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 126; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 919 en 920; *Biogr. Univers;* de Jonge, *Nederl. Zeew.* D. I. bl. 363 en 532, D. II. St. I. bl. 330, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Jan van Brakel]

BRAKEL (JAN VAN), zeer waarschijnlijk een zoon van Johan van Brakel en van Hendrika Millink, werd geboren te Rotterdam in 1618, en door den Edelen aard van zijne voorzaten bezield, trad hij met zijn twee-en-twintigste jaar in dienst van den lande ter zee.

Ten jare 1665 ontmoet men hem het bevelvoerende over een brander, in de vloot van den Admiraal de Ruiter bestemd om de Oost-Indische retourschepen uit Bergen in Noorwegen af te halen. In 1666 was hij, aan boord van het brandschip *Rotterdam*, tegenwoordig in den vierdaagsche zeeslag tegen de Engelsche, op 11, 12, 13 en 14 Junij, vervolgens op den brander *'t Lammetje Queek* geplaatst zijnde, woonde hij den 4den Augustus van het zelfde jaar het vijfde zeegevecht bij, bij welke gelegenheid hij blijken gaf van dien onversaagden moed en dat kloek beleid, welke hem altoos in ruime mate zijn bijgebleven; want in het hevigste van het gevecht plaatste hij zich tusschen de beide Admiraalschepen van de Ruiter en Monk en had het ongeluk dat zijn schip in den grond werd geschoten, en zonk; doch Brakel verloor hier den moed niet, maar zich met zijn volk in de sloep hebbende gered, roeide hij onverschrokken naar eenen Engelschen brander, dien hij bespeurde, dat het op den Admiraal Willem Josef van Gent aanzette, om diens schip in brand te steken, dan de Bevelhebber van dezen brander, onze zeeheld zoo stoutmoedig ziende naderen verliet zijn vaartuig na het in den brand te hebben gestoken, en ontkwam het nevens zijne manschap met de vlugt. Deze dappere daad van van Brakel was door de Vlag-Officieren opgemerkt, en bleef niet onbeloond doordien hem in het volgende jaar 1667 het bevel werd opgedragen over het oorlogschip *de Vrede* van 40 stukken. Met dat schip werd hij in 1667 onder het eskader van den Luitenant-Admiraal van Gent geplaatst, die kort daarna met eenige schepen, waaronder ook dat van van Brakel, naar de Theems werd gezonden, met last om eenige aldaar liggende oorlogs- en koopvaardijschepen, aan te tasten en te vermeesteren.

Van Gent, den 20sten Junij tot voor de Medway of rivier van Rochester afgezakt zijnde, gelastte den Kapiteins Jan van Brakel, Pieter Magnuszoon en Jan du Bois om zich met hunne schepen digt onder het fort Sheernes te voegen, werwaarts het gros van het

eskader hen volgen zou, en zoo veel doenlijk op het gezegde fort te kanonneren, terwijl de soldaten zouden landen en het aantasten. Een koningsfregat en eenige andere schepen en branders voor het fort ten anker liggende, kapten terstond hunne kabels en liepen de Medway op; waarop de drie voornoemde schepen, inzonderheid van Brakel, die maakte de voorste te zijn, zoodanig het fort beschoten, dat de soldaten gemakkelijk landen kouden en de Engelsche bezetting hare sterkte verliet, welke vervolgens uitgeplunderd en verwoest werd. Des anderen daags werd van Brakel op last van Cornelis de Witt, die als Gemagtigde van den Nederlandschen Staat den togt bijwoonde, in hechtenis genomen, omdat hij, tegen het verbod van den vorigen dag, zijne sloep met eenig volk aan wal had gezonden. Maar des te heerlijker maakte hij dezen misslag tegen den middag weder goed. Een weinig beneden het kasteel van Upnor waren zes vijandelijke schepen geplaatst. Voorts hadden de Engelschen twee groote schepen en vijf branders doen zinken, om er de vaart te versperren, terwijl zij ook een dikke ijzeren ketting, of liever onderscheidene aaneen gehechte kettingen, aan, in den bodem der rivier geslagen, masten vastgemaakt, zoodanig gespannen hadden, dat de rivier er als geheel door afgesloten was. Lang hadden eenigen der voorste Nederlandsche schepen tegen de zes gemelde Engelsche geschoten zonder dat een het waagde nader door te dringen, hetgeen ook zeer gevaarlijk was, vermits de rivier door het doen zinken der gezegde schepen, zoodanig vernaauwd was, dat er slechts een schip te gelijk kon doorvaren. Brakel, door zijnen koenen moed geprikkeld en belust om bij deze gelegenheid zijnen beganen misstap uit te wisschen, bood aan om, indien men hem wilde ontslaan, met zijn ligt gemonteerd fregat, *de Vrede*, de anderen voorbij te stevenen, het voorste der Engelsche oorlogschepen aan boord te leggen en de branders aan te voeren. De Witt nam zijn aanbod dadelijk aan, liet hem weder op zijn schip overgaan, waarmede hij terstond, niettegenstaande het hevig vuur van den vijand, onversaagd vooruit zeilde, zonder een eenig schot te doen, tot dat hij omtrent tot op een musketschot den vijand genaderd was; wanneer hij het Engelsche fregat *Unity*, van 44 stukken en bemand met 150 koppen, de volle laag gaf, eensklaps aan boord klampte en in een oogenblik slechts met verlies van 2 of 3 dooden en weinige gekwetsten, veroverde. Door het veroveren van de *Unity* gaf van Brakel gelegenheid om de over de rivier gespannen ketting te bereiken en te breken. Want hij was niet over de ketting gezeild maar de Commandeur Jan Danielsz. van den Rijn zeilde die later met zijnen brander *Pro Patria* aan stukken, en opende de rivier alzoo verder voor de Nederlandsche schepen.

Brakel, deze weergalooze heldendaad bedreven hebbende, had wel zijne sloep en boot doch geenszins zijnen moed verloren, dies stapte hij in de sloep van Kapitein Naelhout, en voer naar het vijandelijke schip de *Carolus Quintus*, van 60 stukken, dat,

reeds door twee branders aangevallen, smeulde, en met een gedeelte van zijn volk bij boeg en valreep opklimmende, vond hij de Engelschen in de wapenen staan; maar deze, hem ziende, riepen om kwartier en gaven zich over, terwijl de Kapitein, die het met zwemmen zocht te ontkomen, gevangen genomen werd, en eindelijk het schip in den grond werd gehakt. Ook bragt van Brakel het vuur der forten, tot bescherming der ketting gebouwd, tot zwijgen, joeg er de vijanden uit en deed er een magazijn verbranden. Den 28sten van die zelfde maand werd van Brakel met twee veroverde schepen *de Royale Charles* en *Unity* naar Goereede gezonden en vervolgens door de Algemeene Staten, wegens zijnen betoonden heldenmoed, onversaagdheid en bewezen diensten, beschonken met eene gouden keten en gedenkpenning ter waarde van 1200 gulden, en te zamen met zijn bootsvolk boven het genomen schip, met 12000 guldens.

Het schijnt dat hij de vlag van het verbrande schip *Carolus Quintus* onder zich gehouden heeft, althans in December 1668 leverde de Engelsche Ambassadeur William Temple te 's Gravenhage een klagt tegen hem in, alsof hij op onderscheidene plaatsen, voornamelijk te Genna, Livorno en Santen, die vlag met groote bespotting en verachting onder de Hollandschen vlag had geheschen; waarop de Algemeene Staten goed vonden van Brakel ernstig aan te schrijven, dat zij de gezegde daden, indien zij door hem gepleegd waren, ten sterkste afkeurden, en hem ten strengste bevolen, zich in het toekomende daarvoor te wachten, wilde hij zich niet Hunner Hoogmogenden ongenade op den hals halen, terwijl tevens aan het Collegie ter Admiraliteit op de Maze werd aangeschreven, die vlag van hem op te eischen en ze aan Hunne Hoog Mogenden toe te zenden.

Aan van Brakel werd daarna als Kapitein het bevel gegeven op een nieuw groot oorlogschip, genaamd *Wassenaar* van 54 stukken, en bemand met 210 matrozen en 35 soldaten; hiermede ging hij in 1671, met 's Landsvloot, onder het eskader van den Admiraal de Ruiter in zee, doch op dien togt viel weinig van belang voor.

Ten volgende jare 1672 werd van Brakel weder als voorheen in dienst genomen, en aan hem het bevel over het schip *Groot Hollandia*, van 60 stukken en bemand met 300 koppen toevertrouwd; en geplaatst onder het eskader van den Luitenant-Admiraal van Nes. Toen den 21sten Mei 's Lands vloot zes mijlen westelijk van het Noord-voorland, ten anker gekomen was, kreeg van Brakel bevel, om met zes schepen als buitenwacht en van de Duinkerksche banken tot het Noord-voorland toe, tot den 24sten der maand, op kondschap van de vijandelijke Fransche en Engelsche vloten te kruissen.

Eene doorslaande proef, hoeveel vertrouwen de Ruiter in van Brakel stelde, bleek den 16den Junij daaraanvolgende, wanneer uit ieder eskader van des Admiraals vloot twee oorlogschepen, benevens

twee branders, benoemd werden, om, als men den vijand genaderd was, een weinig vooruit te zeilen, en onder begunstiging van de kracht en rook van hun geschut, en van dat der andere schepen, de gemelden branders wel te besteden; want toen werd uit het eskader van den Luitenant-Admiraal v a n N e s hij, benevens Kapitein P i e t e r T h o m a s z . Z i t t e r, daartoe bestemd. Hij voerde ook den volgenden dag, toen men met de vijanden slaags raakte, een daad uit, waarin onversaagde stoutmoedigheid en tevens schrander beleid doorstraalde; eene daad, die, ofschoon eenigzins tegen het aan hem gegeven bevel aanloopende, door hare gelukkige uitkomst, niet alleen verschooning, maar zelfs lof verdiende. Ingevolge het beraamde ontwerp en de aan hem gegeven orders moest hij tegen de roode vlag van de Fransche en Engelsche slaan; maar bespeurende, dat hij voordeeliger kon handelen en den vijand meerder afbreuk doen, deinsde hij in het begin van den strijd ter regterhand af, verzeld van den brander, waarop D i r k d e M u n n i k het bevel voerde, zette zijn koers om de Noord, naar den Admiraal der Blaauwe vlag, M o n t a g u e, Graaf v a n S a n d w i g h, en zeilde regt op hem aan, zonder een enkel schot te doen, hoe verwoed ook eenige Engelsche schepen op hem schoten. Ook vuurde M o n t a g u e, om hem af te weren, zoo aanhoudend en vreeselijk op hem, dat het kogels scheen te regenen en de zee door het vallen van kogels en bouten zoodanig opstoof alsof er een aantal walvisschen aanwezig was. Maar v a n B r a k e l niettegenstaande er veel volk van hem werd doodgeschoten, wachtte met vuren, tot dat hij het schip van M o n t a g u e, *de Royal James*, hetwelk al zijn geschut had gelost, aan boord had geklampt; dit gelukt zijnde, gaf hij hem de volle laag, met zoodanigen uitslag, dat er een menigte manschap in sneuvelde, en de lucht weergalmde door het hartbrekend jammeren van nog grooter aantal gekwetsten. Hier ontstond toen een gruwzaam gevecht tusschen ongelijke partijen, doordien v a n B r a k e l s schip, bij dat van M o n t a g u e, slechts eene boot geleek, want hij voerde slechts 62 stukken en 300 man, terwijl den Engelschen Admiraal 104 stukken kanon en ruim 1000 koppen aan boord had. v a n B r a k e l lag hem intusschen anderhalf uur op zij, schoot verwoed en zonder ophouden, en bragt zijn vijand in zulk eenen benarden toestand, dat hij zijn schip zou hebben overgegeven, indien v a n B r a k e l eene vlag gevoerd had. De Engelschen trachtten, intusschen, door overmagt van volk, dat hun telkens met sloepen versch werd aangevoerd, v a n B r a k e l te overmeesteren, en hadden ook al onderscheidene keeren het bovenschip in; doch onze Zeeheld verweerde zich met zijn volk zoo dapper, dat zij niet verder konden komen; met dit al was zijn schip en want zoodanig doorboord dat hij langer geen zeil kon voeren; en het zou denkelijk ten ergste met hem zijn afgeloopen, had niet M o n t a g u e, eenige andere Nederlandsche schepen op zich ziende aankomen, v a n B r a k e l s schip laten loshakken, dat reddeloos wegdreef, waarop kort daarna M o n t a g u e s schip, dat reeds door

van Brakels geschut deerlijk was geteisterd; door het brandschip *de Vrede*, van den Kommandeur Jan Danielsz. van der Rijn, werd aan boord geklampt, en in brand gestoken, zoodat het volk, om het vuur te ontgaan buiten boord sprong; en den Admiraal Montague, benevens zijn zoon, zich zoekende te redden, door middel van eene sloep, welke door de menigte van het volk te gronde ging, jammerlijk verdronken. van Brakels schip, intusschen zoo reddeloos geschoten, dat het lag te dobberen zonder verder iets te kunnen uitvoeren of voort te komen, werd tegen den middag, door het fregat van den Kapitein van Aerssen, uit de vloot en verder naar Zeeland gesleept. van Brakel, die zelf gewond was, had 150 zoo dooden als gekwetsten aan boord, welke laatste met hem naar Schoonhoven werden gezonden, om genezen te worden en voorts dat stadje te bewaren.

Ten jare 1673 werd van Brakel op nieuw in dienst gesteld, en aan hem het bevel over het schip de *Voorzigtigheid*, van 84 stukken en 480 man, zoo matrozen als soldaten, opgedragen. Hij kweet zich weder manhaftig, in het gevecht tegen de Vereenigde Fransche en Engelsche vloten, den 7den Junij des gemelden jaars, bij Schooneveld, onder het bevel van den Admiraal de Ruiter.

Geen minder moed liet hij in den daaropvolgenden zeeslag blijken waarin zijn schip zoo reddeloos werd geschoten, dat hij verpligt was eenigzins achteruit te deinzen, om zijne zeilen en loopend want te herstellen; hierin slaagde hij zoo gelukkig, dat hij den 19den Junij daaraanvolgende, onder de vlag van den Schout bij Nacht de Haan, nevens elf andere oorlogschepen, twee branders en vier advijsjagten, naar de rivier van Londen gezonden werd, om, door het opzenden van advijsjagten met bekwame personen tot in de gemelde rivier, nader kennis te nemen van de sterkte en gelegenheid der vijandelijke vloten, en om tevens met de daad te doen blijken, dat 's Lands vloot nog in staat en het volk nog gemoedigd was, om zich met zulk eene kleine magt op de vijandelijke kust te vertoonen.

Den 21sten Augustus daaraanvolgende gaf hij weder blijken van zijn onverschrokken moed, in den toen geleverden zeeslag, want, zich in 't heetste van 't gevecht en nevens den Admiraal de Ruiter houdende, werd zijn schip zoodanig geteisterd, dat hij, even als die, waarover de Lt. Admiraal Tromp, de Schout bij Nacht de Haan en de Kapitein de Jong het bevel voerden, opgezonden werd om binnengaats hersteld te worden.

Toen de oorlog door het sluiten van de vrede een einde genomen had, deed van Brakel eenen kruistogt in de Middellandsche zee tegen de Barbarijsche zeeroovers. Op dezen togt had hij een hevig gevecht met eenen Algerijnschen roover, dien hij op de vlugt sloeg, en die, volgens van Brakels eigen vermoeden, waarschijnlijk later is gezonken. Hij werd sedert tot Schout bij Nacht, bij het Collegie der Admiraliteit op de Maze, verkozen. Ook was het in deze hoedanigheid, dat hij den togt van Willem

III, Prins van Oranje, naar Engeland, in 1688, bijwoonde, ten einde diens schoonvader Jacobus van den troon te bonzen.

Het jaar 1690 was noodlottig voor van Brakel, want in het zeegevecht bij Bevesier, op den 10 Julij van dat jaar voorgevallen, tusschen de Staatsche en Engelsche gecombineerde vloten en die der Franschen, verloor onze Schout bij Nacht het leven.

Zijn lijk werd te Rotterdam in de Groote of St. Laurenskerk ter aarde besteld, waar zijn beeldtenis in wit marmer is uitgehouwen, en onder hetwelk men onder anderen leest:

> Door Ketens, Donder, Lood en Stael en Blixemstraelen
> Te vliegen, en een roof op 's vijands grond te haelen,
> Was Brakels werk, die zijn triomf trok uit den brand,
> Zijn Naem en Krijgsdeugd ciert zijn Graf en Vaderland.

Hij was in 1669 gehuwd met Maria Louisa van Liere en won bij haar eenen zoon Willem Frederik van Brakel.

Zijn portret gegraveerd door Reinier Vinkeles naar de teekening van Jacobus Buys, komt voor in Kok, *Vaderl. Woordenb.* en in de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

Zie Aitsema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. VI. bl. 440; Valkenier, *'t Verwerd Europa*, D. I. bl. 448; Swinas, *Engelsche en Nederl. Krakeelen* bl. 29 en volg.; (Brandt en Centen), *Beschrijv. van Enkhuyzen*, D. II. bl. 261, 263, 287; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 414, 469, 476, 509, 511, 566, 568, 574, 583, 630, 652, 670, 671, 785, 812; Samson, *Histoire de Guillaume III*, Tom. II. pag. 175; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 47; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 554, D. III. bl. 56; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 261, D XIV. bl. 25, D. XVI. bl. 112; *Levensbes. der Nederl. Vorsten*, *Helden en Verm mannen*, St. II. bl. 371-382; te Water, *Verb. der Edelen*, St. IV. bl. 239; Kok, *Vaderl. Woordenb.; Levensbes. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. I. bl. 282-293; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Verkorte Geschied. der Nederl.*, D. II. bl. 53; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 268, 269, 268; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 287 en 288; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IX. bl. 180, 215; *Biogr. Nation.; Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. door* G. Nieuwenhuis; *Biogr. Univers;* de Jonge, D. II. St. II. bl. 424, 427, 434, 436, 447, en vooral wat de wapenfeiten van van Brakel op de rivier van Rochester aangaat bl. 493-529 voorts D. III. St. I. bl. 101, 127-137, 248, 404, St. II. bl. 234, 239, 241, 422, D. IV. St. I. bl. 177; 193, 196, 216.

[Cornelis van Brakel]

BRAKEL (CORNELIS VAN), zoon van den hier boven vermelden Pieter van Brakel en van Geertruida van Salingen, geboren den 16den November 1661, werd Extra-Ordinaris Kapitein bij de Admiraliteit van de Maze, den 15den Mei 1689, en diende als zooda-

nig op *de Wassenaar* van 60 stukken, in de magtige vloot van den Luitenant-Admiraal Philips van Almonde[1], in 1691. Hij had in 1697 het Opperbevel over vier schepen van oorlog, naar de Noordzee gezonden, ter bescherming der Oost-Indische retourvloot, tegen de stoute daden van Jean Bart. In 1700 was van Brakel als Kapitein aan boord van de *Veluwe* van 64 stukken, bij het eskader van Almonde op den togt naar den Sont en bij het bombardement van Koppenhagen. Onder het bevel van den Schout bij Nacht Jan Gerrit Baron van Wassenaer, was hij mede uitgezonden om de Spaansche galjoenen te onderscheppen, en was het Nederlandsche eskader van 10 schepen te dien einde met een Engelsch onder den Vice-Admiraal Benbow vereenigd. De togt mislukte, toen, op het berigt, dat de galjoenen reeds in de havens waren, de Engelsche Vice-Admiraal met zijne schepen naar West-Indië zeilde. van Brakel was tegenwoordig bij het gevecht van den 4den Julij 1702 tegen eenige Fransche galeijen, waarbij het schip van den Kommandeur Gerrit Nieustadt, die te ver was vooruitgezeild, door de galeijen veroverd werd, hetgeen de Nederlandsche schepen, wegens windstilte niet konden verhinderen. Gelukkiger waren de onzen in 1704, toen de Schout bij Nacht Andries de Boer[2], Kapitein Cornelis van Brakel en Kapitein Dirk Roos den aanval van vijf Fransche galeijen uit Ostende kloekmoedig afweerden en den vijand deden vlugten.

Hij overleed den 31sten Mei 1717 en was gehuwd te Haarlem, den 13den December 1690, met Cornelia Steyn, weduwe van Steven Geraerds, bij wie hij verwekte eene dochter, die jong overleed, en eenen zoon Cornelis Pieter van Brakel, Schepen, Raad en Secretaris der stad Haarlem, Gecommitteerde Raad en Hoogheemraad van Rijnland.

Zie de Jong, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. I. bl. 567, St. II. bl. 78, 191, 241, 349, 549 uit partikuliere berigten aangevuld.

[Nicolaas van Brakel]

BRAKEL (NICOLAAS VAN) deed zich als beoefenaar der Nederduitsche Dichtkunst kennen, door een werk getiteld:

De Lydende en Verheerlykte Christus in rym. Leyd. 1711.

En door andere hier en daar verspreide gedichten, die echter allen geen grooten dunk van zijne kunsttalent doen opvatten.

Zie van Abkoude en Arenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Witsen Geysbeek, *Woordenb. der Nederd. Dicht.*

[Jakob Baron van Brakel]

BRAKEL (JAKOB BARON VAN) was Generaal Majoor, en volgde in het jaar 1745 den Generaal Majoor Baron van Dorth, die de stad Doornik aan de Franschen had moeten overgeven en in het kasteel was teruggetrokken, in het bevel over die sterkte op, toen van Dorth door eene beroerte was overvallen.

(1) Zie over dezen ons eerste deel bl. 189-192.
(2) Zie over dezen hiervoor bl. 719 en 720.

Hij verdedigde den hem toevertrouwden post met groote onverschrokkenheid, ofschoon hij door 9 mortieren en omtrent tachtig stukken zwaar geschut, hevig werd aangetast. Den 19den Junij echter, toen alles bijna tot eenen puinhoop gemaakt, de zieken en gekwesten, die niet meer konden geborgen worden, ten getale van 1170, in de natte gaanderijen opgepropt lagen, en men het niet doenlijk oordeelde, den algemeenen storm af te wachten, besloot de bezetting tot de overgave der vesting, indien er een eerlijk verdrag te bedingen was: waarover men spoedig in onderhandeling kwam. Daar de Franschen terstond eischten, dat de bezetting tot in Januarij 1747 niet tegen den Koning of zijne Bondgenooten zou dienen, wezen de onzen dit, in het eerst, als hard en onaannemelijk, van de hand en zonden, tot tweemalen toe, naar den markgraaf d e V a u d r e u l l om hierin eenige verzachting te bekomen. Dan, na dat deze, op zijn woord van eer, verklaard had, dat de Koning hierin geen verandering maken en zelfs niet dulden zou, dat men er hem verder over sprak, besloot de meerderheid van den Krijgsraad, uit hoofde der onmogelijkheid van zich langer te verdedigen, in 's Konings voorwaarden te berusten; van welk gevoelen echter de Bevelhebber v a n B r a k e l, de Generaal-Majoor L e w e en de Luitenant-Kolonel M a c k a y verschild hadden.

Zie *Bijvoegs. en Aanm. op* W a g e n a a r, bl. D. XX. bl. 5 en 6; B o s s c h a, *Heldend. te Land.*, D. II. bl. 583.

[Reinhard van Asewijn, Heer van Brakel]

BRAKEL (REINHARD VAN ASEWIJN, Heer VAN). ASEWIJN (REINHARD VAN).

[Wilhelmus à Brakel van der Kluit]

BRAKEL VAN DER KLUIT (WILHELMUS à). Zie KLUIT (WILHELMUS à BRAKEL VAN DER).

[Lieven Brakelman]

BRAKELMAN (LIEVEN). Zie BRACKELMAN (LIEVES).

[Richard Brakenburg]

BRAKENBURG (RICHARD), bij anderen verkeerdelijk REINIER BRAKENBURG geheeten, was een Kunstschilder die in 1650 te Haarlem het eerste licht aanschouwde. Volgens sommigen was bij een leerling van zijnen stadgenoot H e n d r i k M o m m e r s, hoewel andere A d r i a a n v a n O s t a d e als zijnen meester opgeven en dit met te meer waarschijnlijkheid, daar B r a k e n b u r g in de manier van O s t a d e, binnenhuisjes en burger- en boerengezelschappen zeer fraai schilderde. Zijne stukken, meestal klein van omvang, onderscheiden zich door eene levendige en natuurlijke kleur, eenen geestigen penseelstreek, en doordien zij tot in de kleinste bijzonderheden en altijd naar de natuur bewerkt zijn; maar hoewel zijne stukken geestig van zamenstel waren, bragt hij er dikwijls de zelfde personen op en zij waren niet altijd met smaak geteekend. Men weet niet veel meer van hem, dan alleen dat hij veel geld met schilderen won, lang in Friesland woonde en op het laatst van zijn leven aan den drank verviel, waarin hij echter niet alles verteerde, want bij zijn overlijden, den 28sten December 1702, bleef er nog zoo veel over, dat zijne vrouw te Leeuwarden, waar zij geboren

was, in een Proveniershuis, haren kost kon koopen en in rust hare dagen eindigen.

Op het Koninklijk Museum te Amsterdam treft men van hem aan:

Een gezelschap vrolijke boeren.

Ook beoefende hij de Nederduitsche Dichtkunst, zoo als blijkt uit een

Nieuwjaarsdigt door het Konstgenootschap de Witte Angieren te Haarlem 1 *Januarij* 1697.

Zijn portret komt voor in van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. tegenover bl. 144.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* C. de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 190 en 191, die verkeerdelijk zijne geboorte in 1641 stelt; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Nederl. Schilderk.*, D. I. bl. 87; *Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univers.; Aanwijz. der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam*, bl. 10; Wonder, *Alphab. lijst van Oude Nederl. Kunsts*. enz., die, even als Immerzeel, abusivelijk 1605 als zijn geboortejaar opgeeft.

[Brakman]

BRAKMAN was Kapitein op eenen Commissievaarder (een kaperschip) en veroverde in de Lente van 1706, met Kapitein Janssen, twee Spaansche kapers, en bragt ze te Lissabon op.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.* D. IV. St. II. bl. 474.

[Abraham Josua Brakonier]

BRAKONIER (ABRAHAM JOSUA), zoon van Abraham Brakonier en van Maria de Colenaar, geboren den 8sten October 1670 te Amsterdam, waar zijn vader koopman was, had even den ouderdom van tien jaren bereikt of verloor beide zijne ouders, genoegzaam gelijktijdig, want zijne moeder stierf op het oogenblik dat het lijk van zijnen vader stond opgenomen te worden, om ter begraafplaats gedragen te worden. Abraham geraakte dus onder het opzigt van voogden. Hij doorliep de Latijnsche scholen met veel vlugheid, en studeerde vervolgens nog vijf jaren aan de Doorluchtige school te Amsterdam. In 1689 bezocht hij de Akademie te Franeker, toefde aldaar twee jaren, waarna hij nog een jaar te Utrecht en een jaar te Leiden verbleef, ten einde zijnen akademischen loop met de lessen van de hoogleeraar Trigland en Perizonius te besluiten.

In 1697 werd hij in de Classis van Amsterdam tot Proponent aangenomen, en in Januarij 1698 te Lisse bij Haarlem als Predikant beroepen, doch door de Ambachtsvrouw geimprobeerd. Hierop verviel Brakonier, in een langdurige en kwijnende ziekte, die hem, door eene overgeblevene zwakheid, gedurende vierdehalf jaar, belette den Predikstoef te beklimmen; doch zijne krachten allengskens terug bekomen hebbende, ging hij op verzoek van den Kerkeraad van de Kaag bij Leiden op die vakatuur prediken, en gaf aldaar zoo veel genoegen, dat hem het beroep door den Kerkeraad werd aangeboden; doch hij schijnt niet naar den smaak van den Ambachtsheer geweest te zijn, doordien ook deze hem improbeerde.

Dus bleef Brakonier nog Proponent tot op den 14den October 1703, toen hem het beroep van Nijmegen werd opgedragen, vervolgens den 26sten November 1705 te Dordrecht beroepen, gaf hij aan deze roepstemme geen gehoor, maar bedankte; volvaardiger was hij om het beroep den 1sten Maart 1706, te Utrecht op hem gevallen te aanvaarden en hier verbleef bij tot aan zijnen dood toe, welke voorviel den 30sten Maart 1736.

Den 30sten Maart 1708 zich in het huwelijk begeven hebbende met Catharina de Wilde, die wij later mede, als Dichteres, zullen aantreffen, verwekte hij bij haar eenen zoon, die zijnen vader heeft overleefd.

De letterarbeid die van Brakonier is in het licht gegeven bestaat in:

Lijkrede op Ds. de Ruiter. 4°.

Uitgelezene Bijbelstoffen. Utr. 1743. 4°.

Onderwijs in de Grondwaarheden des Christendoms volgens den Catechismus Utr. 1744. 8°, waarvan in 1755 een derde druk verscheen.

Uitgelezene Predikatien uit het Oude en Nieuwe Testament, *waarin de stoffen ontleedt volgens de grondtaal nagespeurt*, *uitgebreid*, *en op de gemoederen toegepast worden; uitgegeven onder het opzicht en met een Voorreeden van Gijsbertus Matthias Elsnerus*. Utr. 1750. 4°.

Uitgezogte Keurstoffen. Utr. 1758. 4°.

Vervolg van uitgezogte Keurstoffen. Utr. 1771. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III, IV en VI; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Catharina Brakonier]

BRAKONIER (CATHARINA). Zie WILDE (CATHARINA DE).

[Leonard Bramer]

BRAMER (LEONARD), Kunstschilder, geboren te Delft in het jaar 1596, begaf zich, door reislust aangespoord, reeds met zijn achttiende jaar op weg naar Atrecht, in het land van Artois; van daar toog hij naar Amiens, Parijs, Marseille, Genua en eindelijk naar Rome, waar hij zich eenige jaren ophield, en ijverig en naarstig zijne kunst naar zoo vele heerlijke voorwerpen voortzette, waardoor hij een zeer verdienstelijk Schilder werd, zoo als uit een menigte van zijne kunsttafreelen blijkt.

Hij was aan onderscheidene Italiaansche Hoven zeer gezien, inzonderheid bij Maria Farnese Hertog van Parma en van Piacenza, voor wien hij vele zoo groote als kleine werken heeft geschilderd, voorts bezocht hij Venetië, Florence, Mantua enz. Voornamelijk heeft hij zich beroemd gemaakt, door *eene opwekking van Lazarus*, zeer woelig van ordonnantie, wel geteekend en geestig van dag en schaduw. Voorts door eene *Verloochening van Petrus*, en eenige anderen, en, doordien hij meer op eenen beroemden naam dan op geld gezet was, legde hij er zich inzonderheid op toe, om zich door geheel Italië vermaard te maken; vervolgens keerde hij naar zijn Vaderland terug, ten

einde daar mede zijne kunst te doen zien. Hier werd zijn werk naar verdiensten gewaardeerd, onder anderen deden Prins Frederik Hendrik en Graaf Johan Maurits van Nassau hem schilderijen voor zich vervaardigen. Men ontmoet veeltijds onder de kunstbeminnaars kleine historiestukken, door hem op koper geschilderd, die fraai van vinding en kunstig gedacht zijn. Ook muntte hij bijzonder uit in het schilderen van gouden en zilveren vazen, drinkbekers en meer gelijksoortige dingen. Schetsen, welke doorgaans ruw en oppervlakkig zijn, komen dikwijls voor.

In 's Rijks Museum te Amsterdam treft men van hem aan:

Het Portret van den Historieschrijver en Dichter Pieter Cornelisz. Hooft.

Bramer overleed in 1650. Zijne eigen beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door Aart van der Does, 4°, en eene navolging daarvan komt voor bij Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 164.

Zie, behalve dat werk te dier plaatse, Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univ.; Aanw. der Schild. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam* bl. 10; Wonder, *Alphab. Naaml. der Nerderl. Kunsts*.

[Karel le Bran]

BRAN (KAREL LE), afkomstig van Oudenaarde, was te Bergen in Henegouwen Advokaat, en deed later meermalen de dienst als Hervormd Predikant voor de Vlaamsche kerk in Engeland. Ook werd hij naar Geneve gezonden tot wegruiming van eenige geschillen in de Vlaamsche gemeente ontstaan.

In 1568 was hij in het gevolg van Christoffel van Leefdaal, die den togt van Willem van Oranje bijwoonde; vroeger had hij dezen reeds te Aken als Hofmeester gediend. Na den aanval van Oranje op Luik, toen zijn leger moest aftrekken, werd le Bran, te gelijk met den Predikant Cornelis de Laserne of Lesenne, gevangen genomen en opgehangen. Bij hunne dood riep een toeschouwer ‘wat men er aan had zoo tegen onschuldigen te woeden.’ Een Edelman, Marbais genaamd, doodde den medelijdende op de plaats zelve. Een hevige opschudding brak wel uit onder de Luikenaars, maar zij werd door den Burgemeester der stad gestild.

Zie *Historie der Martelaren*, bl. 448, waar le Bran, eenvoudig Karel van Oudenaarde wordt genoemd; *Gids* 1844, Mengelw. bl. 228.

[Jan Jansz. Brand]

BRAND (JAN JANSZ.) BRANT of BRANDT werd den 9den November 1559 om het navolgen van Christus en het Evangelie, te Geervliet in Zuid-Holland, gevangen genomen en bleef, toen hij van de Geleerden onderzocht werd, volstandig bij zijn geloof, hetwelk hij vrijmoedig beleed, zeggende: ‘Dit is de regte weg tot het eeuwige leven, die van zoo weinige gevonden en nog van minder bewandeld wordt, want hij is hun te eng en zou hun vleesch al te

zeer smerten.' Om deze en dergelijke andere woorden, werden zij zoo op hem verbitterd, dat hij, na een maand te hebben gevangen gezeten, verwezen werd om in eenen zak verdronken te worden, welk vonnis dan ook aan hem volbragt is.

Zie v a n B r a g h t , *Martelaersspiegel der Doopsgez*. D. II bl. 242 en 244.

[Marinus Brand]

BRAND (MARINUS) of BRANDT, geboren in het later geheel ondergevloeide Land van Saeftinge, in Zeeuwsch Vlaanderen, van waar zijn geslacht en misschien hij zelf reeds naar Vere gekomen is, was een der meest beroemde Watergeuzen, bij welke hij zich echter niet vroeger dan in het laatst van 1570 gevoegd heeft, als wanneer hij met zes anderen te Middelburg op 's Gravensteen gevangen zat, en van daar uitbrak. Op den beroemden 1sten April 1572 had B r a n d , met A d a m v a n H a r e n , den voortogt, en lieten zij beide het eerst hunne ankers voor Brielle vallen. B r a n d hielp daags voor Paschen de gewonnen stad verdedigen en zette verder, met rusteloozen ijver, zijne pogingen tot bevestiging der vrijheid voort. In de volgende week nam hij, met W i l l e m v a n L u m e y Graaf v a n d e r M a r c k , Delfshaven in, en was in Junij bij de vloot van B a r t h o l d E n t e s v a n M e n t h e d a , die Dordrecht voor O r a n j e verzekerde. Van daar zeilde hij met een gedeelte der vloot naar Gorinchem en kwam zonder eenigen tegenstand binnen die stad. Op de markt vergaderde hij de burgerij, en deed ze, onder het geroep van *Vive les Gueux!* A l v a af- en O r a n j e en den Koning trouw zweren. Doch het kasteel, waarop de Geestelijkheid, met eenige Roomsch Katholijke burgers, gevlugt was, moest met geweld worden aangevallen, zoodat de bezetting in den Blaauwen toren (het binnenste gedeelte van het slot) teruggedrongen, genoodzaakt was zich op te geven. Sommigen willen dat ze levensbehoud bedong: anderen dat zij op genade en ongenade zich overgaf. Hoe het zij; B r a n d deed zijne ongenade gelden, hing twee burgers, D i r k B o m m e r en A r n o u t d e K o n i n g , openlijk op de markt op, en liet de overigen vrij; maar de Geestelijkheid moest, na zware mishandelingen, in nog erger handen vervallen en werd door B r a n d naar Brielle gezonden, waar L u m e y hen jammerlijk liet ombrengen en zij zijn het die in de geschiedenis bekend zijn onder den naam van de *Martelaren van Gorinchem*. Nadat het krijgsvolk, dat Loevestein bezette, uit vrees verloopen was, nam B r a n d die sterkte in bezit, ook veroverde hij het Huis te Liesveld, tegenover Schoonhoven, bij nacht.

Aangezien B r a n d bijzonder onder het bevel stond van E n t e s werd hij in Augustus 1572 naar Zeeland gezonden, en had het bevel over een gedeelte der twee duizend man, die door L u m e y aan H i e r o n y m u s T s e r a e r t s werd ter hulp geschikt, om Goes te bemagtigen. Door M o n d r a g o n van voor die stad met eene geweldige nederlaag teruggeslagen zijnde, hadden T s e r a e r t s en E n t e s het gewaagd, met het overschot van hun volk, Arnemuiden

aan te grijpen. Ook in dezen togt, door Brand bijgewoond, leden zij de nederlaag. Entes vlood naar Lumey, Brand begaf zich naar Delfshaven. Hij is evenwel spoedig teruggekeerd, want in September van het zelfde jaar dreef hij, met den Admiraal Ewoud Pieterszoon Worst, tien Spaansche schepen, met achthonderd koppen bemand, terug. Deze vloot was met levensmiddelen en buskruid voor het belegerde Goes bestemd. Later trok hij met Lumey Holland in.

In 1573 was hij Admiraal van 's Prinsen schepen op het Haarlemmermeer, op welke zich de Heer van Batenburg als Overste over het Krijgsvolk bevond. Van voornemen zijnde eenen slag te wagen, stevende zij den 28sten Mei op de vijandelijke vloot onder Maximiliaan d'Hennin, Heer van Bossu, aan, doch deze sterker, of beter op hare hoede vindende dan zij verwacht hadden, namen zij, nog eer het gevecht begonnen was, de vlugt. Bossu zette hen na, en veroverde twee en twintig vaartuigen; de overigen bergden zich in de Kaag of in de Oude Wetering. Tot hunne verontschuldiging mag gezegd worden, dat hunne schepen in slechten toestand, klein en weinig bemand waren, terwijl die van Bossu rijkelijk van alles waren voorzien, doch al hadden zij den slag gewaagd, het verlies had bijna niet grooter kunnen wezen, en Cornelis Dirksz. toonde later op de Zuiderzee, wat men met moed en beleid, zelfs met kleinere schepen, ter zee tegen de Spanjaarden vermogt.

Na deze nederlaag begaf zich Brand weder naar Zeeland, diende daar te water in het beleg van Middelburg, en werd den 24sten Januarij 1574, van boord gegaan terwijl hij voor Arnemuiden op stroom lag, met Kapitein Evert Hendriksz. door de bezetting dier plaats gevangen genomen. Ofschoon zij beiden eenige dagen later tegen den Kapitein van de Middelburgsche bezetting, Trenchant, uitgewisseld werden, heeft Brand daarna het Vaderland geen dienst van eenig belang meer bewezen: want in den nacht van den 23sten Junij 1575 liet hij, met Hendrik Fransz. Cruytdaen, die aangesteld was om bootsvolk te werven, Swartgen van Gorinchem, Pieter van Hoorn en nog twee Kapiteins, die niet genoemd worden, zich van Dordrecht naar de Zwaluwe overzetten en liep tot den vijand over, zonder dat men kan bevroeden wat aanleiding tot deze trouwelooze daad kan gegeven hebben. Zoo eindigde de loopbaan van Marinus Brand in schande. Zijn naam werd niet meer genoemd, en zijn leven nutteloos voor het Vaderland, zoo al niet in vijandelijke aanslagen tegen dat Vaderland doorgebragt. Zijn geslacht bleef nog in Zeeland bestaan en het is mogelijk dat de Kaper-Kapitein Brandt uit den eersten Engelschen oorlog een zijner nakomelingen was.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 365 (265), 380 (276), 381 (277); van Meteren, *Nederl. Hist.* D. II. bl. 22; Hooft, *Nederl. Hist.* bl. 243, 306; (de Beanfort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 261; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 342, 367, 422; 's Grave-

s a n d e , *Tweede eeuwgedachtenis der Middelburgsche vrijheid*, bl. 174, 381, 401; K o k , *Vaderl. Woordenb.* D. VIII. bl. 929; *Bijvoegs. en Aanm. op* W a g e n a a r , D. I. bl. 287; C. d e K o n i n g , *Tafer. der stad Haarlem* D. II. bl. 98; v a n G r o n i n g e n , *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 177-180; S c h o t e l , *Kerk. Dord.* D. II. bl. 56; S w a l u e , *de daden der Zeeuwen*, bl. 28 noot l.

[Pieter Brand]

BRAND (PIETER), een Koopvaardij-Kapitein, verdedigde zich moedig tegen de Franschen, toen hij in 1704, onder geleidde der vloot, onder den Engelschen Admiraal G e o r g e R o o k e en den Nederlandschen Schout bij Nacht F i l i p s v a n d e r G o e s , naar de Middellandsche zee stevende en dit eskader onder de Franschen verviel.

Zie d e J o n g e , *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. I. bl. 426.

[Johan Arnold Brand]

BRAND (JOHAN ARNOLD), zoon van Mr. C a r e l F r e d e r i k B r a n d , Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, Raad en Rekenmeester der Domeinen en van B a r t h o l o m e a H e r m a n n a B r a a t , geboren in 1786 te 's Gravenhage, genoot in zijne vroege jeugd reeds eene beschaafde opvoeding, werd al spoedig voor de hoogere studiën bestemd en opgeleid, en begaf zich in het begin dezer eeuw naar de Leidsche Hoogeschool, ten einde zich in de Regtsgeleerdheid te bekwamen; ofschoon dan ook dit het hoofddoel zijner studiën was en bleef, zoo betoonde hij zich tevens een ijverig beminnaar en beoefenaar der schoone letteren en fraaije wetenschappen. De vriendschap en omgang met zijnen jeugdigen vriend A b r a h a m L e n s , later als Predikant te 's Gravenhage meer bekend, vuurde zijnen lust in de studie der oude talen en geschiedenis grootelijks aan, en was hem daarbij bevorderlijk, terwijl de welwillende en hem zoo vriendelijk te gemoet komende ontvangst, ten huize van den Hoogleeraar S e b a l d u s J u s t i n u s B r u g m a n s , en diens leerrijke gesprekken en raad, hem al spoedig tot de beoefening der Natuurkundige Wetenschappen en Wijsbegeerte bragten; alles met het gelukkig gevolg, dat hij ten jare 1810, bij het verlaten der Hoogeschool, bij twee publieke promotiën op éénen dag, werd bevorderd tot Leeraar in de Vrije Kunsten en Meester der Wijsbegeerte, na het verdedigen van eene *wijsgeerige verhandeling*, *bevattende eenige* (75) *uitgelezene stellingen uit onderscheidene wetenschappen uit het gebied der wijsbegeerte*[1] en tot Meester in de beide Regten, na het verdedigen van eene *Regtsgeleerde verhandeling*, *gevende eenige* (mede 75) *stellingen getrokken uit sommige wetenschappen: welke tot de Regtswetenschap behooren*[2]. Zoo gevormd en toegerust trad B r a n d ,

(1) *Specimen philosophicum*, *theses aliquot continens ex variis quae ad philosophiam pertinent disciplinis*, *selectas*, L.B. 1810.
(2) *Specimen juridicum*, *theses aliquot exhibens ex nonnullis*, *quae ad jurisprudentiam faciunt*, *disciplinis depromptas*. L.B. 1810.

in het werkdadig leven op, en oefende te 's Gravenhage als Advokaat de praktijk uit, en menige doorwrochte en welsprekende pleitrede getuigde van zijne regtskennis, scherpzinnigheid, taalkennis en wetenschappelijke vorming. Na achttien jaren alzoo werkzaam te zijn geweest, trad hij in 1828 als Officier bij de voormalige Regtbank van eersten aanleg te Leiden op; werd in 1833 tot Raadsheer in het voormalig Hoog Geregtshof benoemd; was daarna als zoodanig werkzaam bij het Provinciaal Geregtshof in Holland; verbleef in 1839 bij de splitsing van dat gewest als Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof in Zuid-Holland; werd in 1842 tot Vice-President en eindelijk in Mei 1844 tot President daarin bevorderd. De vervulling van alle deze dikwerf moeijelijke betrekkingen nam zijnen meesten en besten tijd weg; hij vervulde die toch met grooten ijver, kracht en lust en onverdeeld; hij vervulde ze met ernst, scherpzinnigheid, vastheid van karakter, onkreukbare trouw en eerlijkheid.

Doch zijne levendige en werkzame geest bepaalde zich niet alleen tot den Regtsgeleerden werkkring, de beoefening der wetenschappen en letteren waren zijne uitspanning. Vele verhandelingen en voorlezingen, zoo van letterkundigen aard, als over geschiedenis en natuurkunde, door hem in de Maatschappij *Diligentia*, en in het Departement 's Gravenhage der Maatschappij *tot Nut van 't Algemeen* gedaan en gehouden, gaven daarvan de gunstigste blijken, en eene daarvan, behelzende een antwoord op de door deze laatste Maatschappij uitgeschreven prijsvraag: *een nadrukkelijk betoog van de voortreffelijkheid van den mensch*, werd in hare algemeene Vergadering in Augustus 1813 met de gouden medailje bekroond. Niet vreemd dan ook, dat het Natuur- en Scheikundig Genootschap te Groningen hem in 1814 het honorair lidmaatschap opdroeg en hij mede het Lidmaatschap der Hollandsche Maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen en in het jaar 1829 dat van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde verwierf.

Inmiddels arbeidde hij aan een onderwerp, gekozen uit de Vaderlandsche Geschiedenis, en dit, voltooid zijnde, onderwierp hij, vóór de uitgave, aan de beoordeeling van het Koninklijk Nederlandsch Instituut van Wetenschappen, Letteren en schoone Kunsten, welks tweede klasse hem, onder toezending van een vereerend getuigschrift, tot de uitgave aanspoorde; daardoor bemoedigd, gaf hij dan ook in het licht:

Hulde aan Michiel Adriaanszoon de Ruiter, *Hertog Ridder enz. Luitenant-Admiraal-Generaal van Holland en West-Vriesland enz.* 's Grav. en Amst. 1827, een werk met algemeen genoegen en gunstig ontvangen en getuigende van zijne warme liefde voor de Vaderlandsche letteren en geschiedenis.

De beoefening zijner geliefkoosde studiën, verhinderde hem intusschen evenmin als de waarneming van zijne beroepsbezigheden, om ook op andere wijze nuttig te zijn, zoo wijdde hij in 1815, bij den toenmaals gevoerden vrijheidsstrijd, als Luitenant bij het

korps Kavallerie der Haagsche Schutterij, zijnen arm aan het vaderland, en was diensvolgens mede vereerd met de gedenkpenning voor degenen, die op den 17den November 1813 de herleving der Nederlandsche vrijheid gewapenderhand hebben helpen bevorderen. Ook stond hij de stad zijner inwoning, gedurende onderscheidene jaren, en wel tot in 1828 als Lid van den Stedelijken en van den Militie-Raad, ten dienste, welke betrekkingen hij met naauwgezetheid, ijver en eere vervulde. Daar hij nu bij zijne dikwerf zware taak noch krachten nog gezondheid spaarde, legde dit de zaden der ongesteldheid, welke hem den 19den Augustus 1849 ten grave sleepte.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1828, D. II. bl. 371; doch vooral de *Handel. der Jaarl. Algem. Vergad. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden gehouden den* 20 *Junij* 1850, bl. 92-95, die wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Gerard, Kaspar en Johannes Brand]

BRAND (GERARD, KASPAR en JOHANNES). Zie BRANDT (GERARD), BRANDT (KASPAR) en BRANDT (JOHANNES).

[Simon Brand van Someren]

BRAND VAN SOMEREN (SIMON). Zie SOMEREN (SIMON BRAND VAN).

[Jan van den Brande]

BRANDE (JAN VAN DEN) of JOHAN PIETERSSE VAN DEN BRANDE, zoon van Pieter van den Brande (die zich denkelijk aldus schreef naar den naam van het adellijke huis den Brand bij Breda) en van Johanna de Witte van Bloys, was eerst Rentmeester van het huis van Bergen in Braband, dan in 1574 om de godsdienst gevlugt en door de Spanjaarden van zijne bediening beroofd, zette hij zich te Bergen op Zoom en later te Tholen neder, alwaar hij welhaast tot Burgemeester verkozen werd, en den 23sten Mei 1582 wegens die stad aangesteld tot Gecommitteerden Raad van Zeeland. Hij was een man van deugd, moed en beleid, en werd hierom door de Staten van Zeeland in 1588 gezonden naar Bergen op Zoom, ten einde den Bevelhebber Thomas Morgan, bij de belegering door den Hertog van Parma, met zijnen wijzen raad bij te staan. Loffelijk kweet hij zich van dezen last, zoodat de Hertog eerlang genoodzaakt werd het beleg op te breken.

Hij overleefde dit genoegen niet lang, en stierf den 25sten November 1589 te Middelburg, alwaar hij in de oude Kerk begraven werd. Hij was gehuwd met Sophia van Reezen, bij wie hij vier kinderen verwekte. Zijne zinspreuk was: *Adversa erudiunt* (Leed leert). Er bestaat eene afbeelding van hem in folio gegraveerd door Reinier van Persyn, waaronder men leest:

> Zie hier het regte beeld van een opregte Vader
> Des Vaderlands, verdrukt door Spaansche tirannij,
> Hij werdt van 't Zeeuwsche Hof gekozen tot een rader,
> Om door zijn wijzen raad te houden Bergen vrij.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Johannes van den Brande]

BRANDE (JOHANNES VAN DEN), een Vlissinger van geboorte, legde zich aan de Hoogeschool te Franeker op de Godgeleerdheid toe, en deed, na volbragte studie in 1618, eene reis door Frankrijk, van daar in 1620 teruggekomen, werd hij kort daarna Proponent. Eerst was hij Predikant te Neuzen, waar hij in 1621 beroepen werd en daarna sedert 1625 te Vlissingen. Hier stelde men groot vertrouwen in zijne hekwaamheid in kerkelijke zaken, waarom hij in 1638 afgevaardigd werd op het Zeeuwsch Synode gehouden te Tholen, en in 1651 tot den Coetus te Middelburg, ten einde te beraadslagen over de zaak van Adrianus Bruynvisch, die te Elkerzee beroepen was, doch welke beroeping door de Classis van Schouwen was onwettig verklaard.

Hij overleed den 6den December 1656 en was gehuwd met Elizabet Biscop, bij wie hij onder anderen eenen zoon verwekte. Bij uitersten wil had hij een legaat van 1000 gulden aan de Vlissingsche armen vermaakt.

Zie Vrolikhert, *Vlissings. Kerkhemel*, bl. 104-107.

[Cornelis van den Brande]

BRANDE (CORNELIS VAN DEN), een kleinzoon van Jan van den Brande en van Sophia van Reezen en zoon van Johan Jans Pietersse van den Brande, Schepen en Raad der stad Vlissingen en Rentmeester der geestelijke goederen in Walcheren, en van Petronella van Borssele van der Hooge; omhelsde de krijgsdienst en diende met veel roem in Brazilië. Zoo onderscheidde hij zich als Kapitein bij de verovering van Kaap St. Augustijn onder Lichthart en Johan Gijsseling, terwijl in 1640, toen hij reeds Overste was, zijne stoutmoedigheid bij den togt naar de Allerheilige baai heerlijk uitblonk.

Maar vooral behaalde hij veel roem ten jare 1648, toen hij als Kolonel van een regiment infanterie en Bevelhebber over het leger in den slag van Guarapes of Garacapes eene luisterrijke overwinning behaalde. Later was hij wegens de West-Indische Kompagnie, Kommandant van Hamapacca, Paraiba, Los Marcos enz. Hij overleed den 28 Februarij 1652 na tweemalen gehuwd te zijn geweest. Zijne eerste vrouw, Maria de Meijer, schonk hem twee kinderen; de tweede Maria de Looper, weduwe Daniel Rademacher, bleef kinderloos. Zijne zinsprenk was: *Sonder Godt is 't ydelheidt*.

Op zijn graf in de nu gesloopte oude kerk te Middelburg werd voor hem een eereteeken opgerigt, waarop zijne laatste heldendaad vermeld was. Zijne afbeelding gaat in plaat uit in het koper gebragt door Reinier van Persyn in 4°. Daaronder zijn de volgende dichtregelen geplaatst:

> Dit Adelyck gemoet, in Deughden opgewassen
> Past op geen vyandts list noch laat zich niet verrassen,
> Soo dat bleeck in Brasil, daer hy den vyandt sloegh,
> Op Guarapes bergh en uyt den velde joegh.

Zie de la Rue, *Staatk. en Heldend. Zeel.* bl. 142 en 143; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Swalue, *de daden der Zeeuwen*, bl. 310, 320, 323, 328 en 329; *Algem. Konst- en Letterb. voor* 1846, D. I. bl. 6.

[Jan Pieter van den Brande]

BRANDE (JAN PIETER VAN DEN), Ridder Heer van Cleverskerke, zoon van Cornelis van den Brande en van Maria de Meijer, werd spoedig ter bezorging van 's Lands belangen geroepen. Hij bekleedde namens Middelburg, waar hij Burgemeester was, vele stads- en staats-ambten, en werd later gewoon Afgevaardigde ter vergadering der Staten-Generaal. In 1694 trok hij als Ambassadeur naar Engeland, en werd door den Koning met den titel van Ridder Baronet van het rijk vereerd.

Hij stierf den 28 December 1712 en was tweemaal gehuwd geweest, eerst met Cornelia van der Graaf, en daarna met Aletta Maria de Geer, Wed. van G. Crommon.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 157, D. II. bl. 570.

[Mr. Filips van den Brande]

BRANDE (Mr. FILIPS VAN DEN), zoon van Mr. Filips van den Brande en van Catharina Veth, geboren te Rotterdam, had in 1672 veel van het gemeen te lijden. Destijds toch bevond zich bijna geheel Zeeland in rep en roer, door de vrees dat de Franschen eene landing in dat gewest mogten ondernemen. Zoo als het doorgaans in onstuimige tijden van oorlog en beroerten gaat, werden vele Regenten beschuldigd als met den vijand te heulen. Van den Brande deelde in ruime mate in die verdenking en had zich inzonderheid den haat van de te hoop geloopen Walchersche boeren op den hals gehaald, doordien deze aan van den Brande de schuld toeschreven, dat het wachtwoord, sedert eenige dagen, hun naar gewoonte niet gegeven was. Hij werd door eenige wijven uit zijn huis gehaald, en door de Burgers naar het stadhuis gebragt. De Boeren, die hem den verrader noemden, dit ontwaar geworden zijnde, trokken derwaarts. Bij hunne komst vertoonde hij zich, benevens den Baljuw, aan de puije van het Raadhuis. De muitende hoop, geen gehoor aan de redenen van den Baljuw gevende, drong, in weerwil van de burgerij, die de wacht voor het stadhuis hield, door, en haalde van den Brande gewapenderhand naar beneden. Slepende en slaande voerde men hem, benevens zijne Raadsvrienden, de Burgemeester Le Sage, Brouwer, Vrijbergen, den Pensionaris en den Secrelaris Reigersbergen, tot buiten de poort, in eene bierkroeg, bekend onder den naam van *Nadorst*. Toen zond men om Gemagtigden uit de Burgerij, ten einde, nevens hen, de gevangenen te onderzoeken; dit geschiedde op eene ruwe en onbehoorlijke wijze en zeker zou het leven van die mannen groot gevaar hebben geloopen, had niet de Heer van Odijke, door het uitdeelen van eenige penningen onder den dronken hoop, de gemoederen eenigzins tot bedaren gebragt; zoodat men toestond, dat de gevangenen binnen de stad in verzekerde bewaring werden

gebragt, vanwaar zij daarna onder borgtogt ontslagen werden. De oproerigen lieten zich echter niet bevredigen, vóór dat Prins Willem III eenige verandering in de Regering gemaakt had, waardoor velen, onder anderen ook van den Brande, uit het Bewind geraakte[1].

Na het overlijden van Willem III, den 19den Maart 1702, ontstond er weder eene hevige beroerte te Middelburg, die niet dan met veel moeite gestild werd. De Kiezers in deze stad, die deel plagten te hebben in de jaarlijksche aanstelling der Wethouderschap, toonde zich zeer gebelgd, dat deze aanstelling in 1702 geschied was zonder hen naar behooren te kennen. Na vele vergeefsche pogingen, om in hun vermeend regt hersteld te worden, besloten zij eindelijk een vertoog, tot staving van hunne voorregten, aan de Stedelijke Regering in te leveren. En toen nu dit den 26sten Januarij geschiedde, waren zij nog niet lang op het Raadhuis, of men ontwaarde daarvoor een geweldige oploop, met het doel om de nieuwe Regering af- en de oude weder aangesteld te krijgen. Het volk binnen dringende geraakte de zaal van het Raadhuis al spoedig vol. Burgemeester van den Brande, ziende wat er gaande was, scheidde onmiddellijk de vergadering, waarop de hollende gemeente zich van het Raadhuis meester ziende, de Regering naar haren zin veranderde, zonder evenwel thans de zoo lang beweerde benoeming der Kiezers te vorderen. Inmiddels had de naar huis gegane Burgemeester van den Brande de meeste burgerij in de wapenen gebragt, onder wier geleide de vroeger van het Raadhuis gewekene Regeerders eerlang met slaande trom weder derwaarts trokken; doch zekere Versluis die tot Raad en Pensionaris aangesteld was, zocht hen dit te beletten; bragt ook zijnen aanhang in het geweer, en maakte zich bovendien met geweld meester van eenige vendels der schutterij. Van den Brande wist intusschen te bewerken, dat de kompagniën door hem in de wapenen gebragt, van de gewekene Regenten, schriftelijk last ontvingen, om, op elk die hun tegenstand bood met scherp te schieten. Aan het hoofd der burgerij tot bij het Raadhuis genaderd, ontmoette hij aldaar een vendel schutters, hetwelk de zijde der herstelde Regenten scheen te houden, doch, ofschoon daartoe gelast, weigerden op hunne medeburgers te schieten. De geweken Regenten, de meeste manschap bij zich hebbende, deden het Raadhuis, hetwelk gesloten was, terstond beklimmen en overweldigen, verdreven de anderen, die omtrent drie uren geregeerd hadden, en namen hunne vorige plaatsen weder in.

(1) Dit oproer is door den hiervoor (bl. 136 en 137) door ons vermelde dichter Petrus Johannes Bevonicius, in een komiek heldendicht in 2 zangen bezongen, getiteld: *Georgarchontomachiae sive expugnatae Messopolis libri duo*, *carmine epico extemporaneo conscripti; Auctore N. Autopte*, waaruit blijkt, dat de Dichter zelf aanschouwer van het oproer geweest is.

Ook wisten zij zoodanige heilzame maatregelen te nemen, dat het oproer beteugeld en eerlang de rust hersteld werd.

Van den Brande overleed waarschijnlijk in 1639, bij zijne echtgenoote Apollonia Roubergen nalatende twee zoons.

Zie Valkenier, *Verwerd Europa*, bl. 756-758; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 416-418; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. IV. bl. 414 en 415; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 218 en 219, D. XVII. bl. 246-250; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Johan Jacob van den Brandeler]

BRANDELER (JOHAN JACOB VAN DEN), zoon van Mr. Johan van den Brandeler, Hoofd-Officier der stad Dordrecht en Baljuw van de Beijerlanden, en van Alida Petronella van Nievelt, geboren te Dordrecht den 6den December 1791, werd reeds vroegtijdig onderwezen in de gewone wetenschappen, welke eene meer geletterde opvoeding plegen vooraf te gaan, en ook hieronder beoefende hij met goed gevolg de Fransche, Engelsche en Hoogduitsche talen. In het jaar 1806 werd hij naar de Latijnsche scholen zijner geboortestad gezonden, waar hij zich met vlijt op het aanleeren der Grieksche, maar vooral der Latijnsche taal toeleide, en van waar hij in 1810 naar de Leidsche Hoogeschool werd bevorderd. Hier wijdde hij zich met grooten lof onder de Hoogleeraren Dionysius Godefridus van der Keessel, Nicolaas Smallenburg, Jan Melchior Kemper en Hendrik Willem Tydeman, aan de beoefening der Regtsgeleerde wetenschappen, en werd, na het verdedigen van eene wel bewerkte en destijds zeer geroemde *Verhandeling over den oorsprong, de lotgevallen en de pligten der Regtsgeleerden*[1], tot Meester in de beide Regten bevorderd. Nu vestigde hij zich als Advokaat in zijne geboortestad, in welken werkkring hij bleef volharden tot dat hij in 1829 tot Regter in de Regtbank van eersten aanleg te dier stede benoemd werd; het was vooral in deze betrekking, dat hij door grondige regtskennis en onkreukbare regtvaardigheid uitblonk. Doch door het hevig toenemen van eene zenuwachtige miltzucht (*hypochondria nervosa*) welke hem reeds vroeger had aangetast, zag hij zich genoodzaakt in 1837 een eervol ontslag uit dien post te verzoeken. Eene plotselijke en hevige beroerte maakte den 24sten September 1847 een einde aan zijn leven, dat weinig vreugde had gekend, dat vol was van teleurstelling en lijden en dat gekenmerkt was door echt Christelijke deugd. Bij zijne echtgenoote Antonetta Wilhelmina Vriesendorp, met wie hij den 4den Maart 1818 gehuwd was, had hij geene kinderen verwekt.

Behalve de Regtsgeleerdheid beoefende hij ook de Latijnsche en Nederduitsche Dichtkunst, in welke laatste hij reeds van jongs af eene groote vaardigheid bezat.

(1) *Dissertatio Juridica inauguralis de origine, fatis et offioiis Jurisconsultorum.* L.B. 1814.

Vele zijn dan ook de gedichten die hij heeft nagelaten; doch slechts twee werden door den druk gemeen gemaakt, namelijk:

Uitboezeming bij het afsterven van den Wel-Eerw. en Zeer Gel. Heer Ewaldus Kist, *in leven Predikant te Dordrecht*, *overleden den* 20*sten Maart* 1822. *Uitgegeven ten voordeele van de Nederd. Gereformeerde Armen*. Dord. 1822 en

Tranen en bloemen op het graf van mijnen vriend den Wel-Edel geboren Heer Mr. Hendrik Melchior Vockestaert, *in leven Officier bij de Arrondissements Regtbank te Dordrecht*, *overleden aldaar den* 25*sten Febr.* 1840. Dord. 1840.

In welke beide stukken een zoo echt dichterlijk gloed doorstraalt, dat het te betreuren is er niet meer dichtvruchten van den bekwamen man zijn in het licht verschenen. In het Letterkundig genootschap *Diversa sed Una* te Dordrecht, waarvan hij in 1816 tot werkend Lid verkozen was, heeft hij aanvankelijk zeer dikwijls uitvoerige stukken voorgedragen; maar later werd hij door zijn gestel verhinderd in dezen kring werkzaam te zijn, gelijk hij ook voor de Leidsche Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde, die hem in 1827 het Lidmaatschap had aangeboden, mogt gerekend worden verloren te zijn.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode voor* 1827, D. II. bl. 178 en vooral *Handel. der Jaarl. Algem. Vergad. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden gehouden den* 15*den Junij* 1848, bl. 30-32, welke wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Johan van Brandenburg]

BRANDENBURG (JOHAN VAN)[1], vermoedelijk iemand uit het geslacht van dien naam, dat in de zestiende eeuw in Braband en Vlaanderen in bloei was, vindt men vermeld als Teekenaar van het Verbond der Edelen. Hij werd in 1566 opgeroepen als Afgevaardigde van Namen, om den 4den April van dat jaar te Brussel te komen, ten einde, het verzoekschrift tot afschaffing der Inquisitie der Landvoogdes aan te bieden, doch weigerde om zich naar de zamenkomst van St. Truijen te begeven. Deze weigering geschiedde evenwel niet, omdat hij van de goede zaak afvallig werd; integendeel beloofde hij zijnen bijstand en was ook in 1568 in het leger van den Prins v a n O r a n j e , van waar men hem meende tot bijstand van Graaf L o d e w i j k te zenden. Doch in Augustus werd hij door den Graaf v a n H o o g s t r a t e n tot zijne hulpe geroepen. Meer schijnt er niet van hem bekend te zijn.

Een andere, doch waarschijnlijk van het zelfde geslacht, was P h i l i p p e d e B r a n d e n b o u r g , die onder de voornaamste rebellen wordt genoemd en wiens goederen in 1569 waren verbeurd verklaard.

(1) Daar hij eenen brief aan L o d e w i j k v a n N a s s a u onderteekende J o . d e B r a n d e n b o u r g , vermoeden wij dat zijn voornaam J o h a n zal geweest zijn.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 278; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Groen van Prinsterer, *Archiv.* Tom. II. pag. 59, 63, 154, Tom. III. pag. 243, 280; Gachard, *Corr. de Philippe II*, Tom. I. pag. 458, Tom. II. pag. 99; Le Mêême, *Corr. de Guill. le Taciturne*, Tom. III. Préf. pag. VII.

[Johan Bernard Brandhof]

BRANDHOF (JOHAN BERNARD), geboren te Ham in het graafschap Mark in 1738, kwam nog jong zijnde naar de Nederlanden en genoot er het onderwijs in de Schilderkunst van Tako Hajo Jelgersma. Vervolgens zette hij zich als Sieraad- en Behangselschilder te Haarlem neder en vervaardigde vele teekeningen met zwart krijt en Oost-Indischen inkt; doorgaans landschappen voorstellende, met boerenwoningen, schuren en landlieden in hun bedrijf of bij hun vee, onder welke men er aantreft, welke in het geheel niet onverdienstelijk naar de natuur bewerkt zijn.

Hij overleed te Haarlem den 17den Februarij 1803.

Zie de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 199; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 275; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Gerrit Brender à Brandis]

BRANDIS (GERRIT BRENDER à). Zie BRENDER à BRANDIS (GERRIT).

[Laurens Brandligt]

BRANDLIGT (LAURENS) geboren te Amsterdam, was Schipper in de beurt van Amsterdam op Rouaan, Bremen en Hamburg in deze betrekking had hij meer dan iemand anders gelegenheid de gronden en stroomen waar te nemen en te leeren kennen. Later werd hij Kapitein in de vaart op Suriname, waarna hij met zijnen zoon Coenraad Brandligt een Reederskantoor oprigte onder den firma Laurens Brandligt en zoon. Een aantal jaren woonde hij te Haarlem als Rentenier en was aldaar zeer geacht en werd ook te Amsterdam als een zeer kundig zeeman erkend. Als vruchten zijner opmerkingen zond hij in het licht:

De Yespiegel waarin de gebrekkigheid van het Ye, *de noodzakelijkheid van het Redres en middelen daartoe wordt aangewezen*, Amst. 1778, met eene kaart.

Een ander werkje van Brandligt getiteld:

Scylla en Charybdis, *behelzende een Project ter verbetering der zeegaten en het vaarwater van Texel en aanwinning van eenige duizend morgen land*. Amst. 1780. 8°, met kaarten, werd van zoo veel belang geacht, dat men den 20sten April 1781 eenen brief bij de Staten van Holland inzond, met den voorslag, om het ontwerp van Laurens Brandligt reeds voor eenigen tijd in het licht gegeven, ten einde het Nieuwe Diep en het vaarwater aldaar tot eene bekwame leg- en bergplaats voor oorlog- en koopvaardijschepen te maken, in werking te brengen. Ten zelfden dage nog werd de Stadhouder, Willem V, gemagtigd, om, met aanneming van eenige Heeren uit de Staten alsmede uit Gecommitteerde Raden, het noodige onderzoek daaromtrent te doen, en zulks geraden vindende, het ontwerp in uitvoer en de

geheele zaak tot stand te brengen. Hetwelk dan ook later schijnt te hebben plaats gehad en waardoor dus de eerste grondslag is gelegd der later aan het Nieuwe Diep aangelegde kollossale maritime werken.

Hij overleed te Haarlem éénen zoon en ééne dochter nalatende.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken; Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXXVIII. bl. 254 en 255; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 146 en 147, uit familiepapieren aangevuld.

[Johannes Brando]

BRANDO (JOHANNES), geboren te Hontenisse in Zeeuwsch Vlaanderen, was Monnik der Cistencienser orde in de abdij van Duins, bij Brugge, waar hij den 13den Junij 1428 overleed.

Hij heeft geschreven een groot werk in drie dikke deelen, getiteld:

Chronodromon a mundi exordio usque ad annum Domini MCDXIV, het welk Aegidius de Roya, een Franschman en Monnik uit de zelfde abdij, verkort heeft. Deze verkorting werd in 1620 door Franciscus Sweertius, onder den titel van

Annales Belgici, opgenomen in zijne *Rerum Belgicarum Annales*. Ook heeft Jakob Meyerus van het werk van Brando veel gebruik gemaakt in het zamenstellen van zijne *Annales Flandriae*.

Zie Sweerti, *Athen. Belgic.*, pag. 162; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 83 en 84.

[Jan Hendrik Brandon]

BRANDON (JAN HENDRIK), een Kunstschilder, herkomstig uit Frankrijk, die waarschijnlijk om de geloofsvervolging zijn Vaderland had verlaten, zette zich te 's Gravenhage neder. Hij werd in 1696 Lid van het Kunstgenootschap en was er in 1703 Bestuurder der Schilder-Akademie. Hij was een goed portretschilder, die de afbeeldsels van vele aanzienlijke lieden heeft geschilderd. Zoo prijkte de voormalige Treveskamer op het Binnenhof te 's Gravenhage, waar tegenwoordig de Eerste Kamer der Staten-Generaal hare zittingen houdt, met vier uitmuntende schilderstukken van zijne hand, zijnde de afbeeldsels van Willem I, Maurits, Frederik Hendrik en Willem II, gevolgd naar de originelen, welke op de voormalige besognekamer der Staten-Generaal hebben opgehangen. Doch de fortuin moet hem in de hofplaats niet gunstig genoeg naar zijnen zin zijn geweest, want in 1708 begaf hij zich met der woon naar Utrecht, waar hij in 1716 overleed, eene zeer gebrekkige dochter nalatende.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Konsts.*, D. I. bl. 293 en 294; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Arnolous Brands]

BRANDS (ARNOLOUS), BRANDTS of BRANTS, van Delft, kwam in 1700 als Predikant te Batavia en werd nog in het zelfde jaar naar

Ternate beroepen, waar hij zich bijzonder op het aanleeren van het Maleisch toelegde, zoodat hij zich in 1704 in staat vond, in het laag Maleisch te prediken. In 1703 en later nog eens in 1705 werd hij afgezonden om de kerken en scholen op de Noordereilanden te visiteren, en deed dat, inzonderheid de laatste reize, met veel vrucht. In 1709 naar Amboina vertrokken, bleef hij aldaar tot in Februarij 1719, toen hij werd beroepen naar Batavia in de Nederduitsche gemeente, doch bij het openvallen van eene plaats in de Maleische kerk moest hij tot die gemeente overgaan, zoo als dan ook reeds in Mei van dat zelfde jaar geschiedde. Wegens zijne bedrevenheid in de Maleische taal was hij een der medewerkers ter verbetering en vermeerdering van M e l c h i o r L e y d e k k e r s *Maleisch Nederduitsch Woordenboek*, en maakte ook deel uit van de Vereeniging ter vertaling van den Bijbel in het Hoog Maleisch.

Zie V a l e n t y n , *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. St. II. bl. 420, 421, 425, D. III. St. I. bl. 102, 105, D. IV. St. II. bl. 88, 112; T e e n s t r a , *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 942, waar echter abusivelijk het jaartal 1822 in plaats van 1722 staat.

[Pieter Brandsma]

BRANDSMA (PIETER). Zie BRANTSMA (PIETER).

[Marinus Brandt]

BRANDT (MARINUS). Zie BRAND (MARINUS).

[Jan Jansz Brandt]

BRANDT (JAN JANSZ.) Zie BRAND (JAN JANSE.)

[Henricus Brandt]

BRANDT (HENRICUS), werd omtrent het midden van 1578 tot vasten Leeraar beroepen te Goes, waar hij de eerste openbare Predikatie hield in het Kruisbroeders-klooster, den 28sten September van dat jaar, doch na er omtrent drie maanden gepredikt te hebben, werd hij door de Regering, op aanraden van de Geestelijkheid, met nog eenige leden ontboden, en eerst met schoone woorden, doch daarna met bedreigingen aangemaand om het prediken na te laten, waaraan hij evenwel niet gehoorzaamde, ofschoon hij zich overigens gematigd en voorzigtig gedroeg, zoo in het verzoeken, om eene kerk voor de Gereformeerden, als in zijne lofwaardige pogingen om allen opstand te dier stede te weren en de beeldenstorming te beletten, waarin hij evenwel bij het volk geen gehoor kreeg.

In de eerste Classikale vergadering van Zuid-Holland, gehouden te Kapelle den 4den Mei 1579, komt hij voor als eerste Predikant van Kruiningen, aan welke gemeente hij schijnt geleend te zijn van de kerk van Middelburg, waaraan hij verbonden was, niet als een gewoon Leeraar, maar misschien als Proponent. Hij was een hoofdig en eigenzinnig man en stond te Kruiningen weinig tot genoegen, en naar zijnen zin, waarom hij alles aanwendde, om van de dienst dier kerk ontslagen te worden. Zonder wettige oorzaak onttrok hij zich aan de Classis, voor de eerste maal in Zuid-Beveland gehouden; nam voor eene reis naar Holland te doen, en, niettegenstaande de Classis hem verzocht dit uit te stellen, opdat door zijne afwezigheid zijne toehoorders niet verachteren

zouden, volbragt hij evenwel zijn voornemen, zonder toestemming der Classis, zonder order op zijne dienst te stellen of zonder iets aan zijne kerk te schrijven. Diensvolgens en wegens de gedurige nalatigheid in zijne dienst, niettegenstaande alle vermaningen, werd hij, met advies der kerk van Middelburg, afgezet, en op hoop, dat hij met meer naarstigheid en vrucht op andere plaatsen de kerk Gods zou mogen bedienen, vond men raadzaam hem een behoorlijk getuigschrift te verleenen, waarin zoowel zijne lof, als de reden waarom men hem afzette, werd opgegeven. Dit getuigenis bleef niet zonder goede uitwerking, want kort daarna, namelijk in 1580, werd hij te Zierikzee beroepen. Hij verscheen wegens de Classis van Schouwen op de Synode te Vlissingen, gehouden in het jaar 1581, waar hij Schriba was, en werd in 1586 gezonden naar de Nationale Synode te 's Gravenhage. Nogmaals was hij Lid der Synode van Zeeland, vergaderd te Middelburg, den 1sten Februarij 1591, waar toen de Kerkeordening van Zeeland is opgesteld; even als hij ook naderhand Voorzitter is geweest op de Synode te Tholen, den 20sten November 1602, en weder is gezonden op die van Vere, den 17-27 Mei 1610, alwaar hij, na verslag gedaan te hebben van zijne verrigtingen als een der Gedeputeerde der Synode van Tholen, voor zijne getrouwe diensten is bedankt. Eindelijk werd hij tot Praeses verkoren op de Coetus te Goes in 1615, waar de zaak van Filips van Lansbergen behandeld werd. Hij moet derhalve in kerkelijke zaken, zoowel als in het Predikambt wel bedreven zijn geweest, en tot in zijnen hoogen ouderdom in groote achting zijn gebleven.

Hij heeft in het licht gezonden:

Collatio scripto habita Hagae Comitum A^{o} 1611. Zirixeae. 1615. 4°.

Daar hij boven anderen in kundigheid uitmuntte werd hij te Zierikzee eerst aangenomen tot Rector, naderhand tot superintendent van de Latijnsche scholen.

Zie te Water, *Kort verhaal der Reformatie van Zeel.*, bl. 221, 225-228, 234, 235, 262, 265, 273, 303.

[Cornelie Brandt]

BRANDT (CORNELIE), oorspronkelijk geen Hollander, maar die aldaar zijne opvoeding genoten had, was een Krijgsman, die in den oorlog tegen Spanje de Staatsche partij koos, en ‘om den winter niet met slapen en hoesten door te brengen zich met de poezij bezig hield en de dichtkunst beoefende.’ Hij zond in het licht:

Himne en l'honneur de la Ville de Leyden. Leyd. 1594, welk hoogst zeldzaam stukje voornamelijk betrekking heeft op het beleg en ontzet der stad Leiden in 1574.

Himne ofte Lofsanck van Hollandt in Duytsch ende Franchoys. Leyd. 1595.

Beide stukken hebben weinig dichterlijke waarde.

Zie Roemer, *het Vijfde halve eeuwfeest wegens het Ontzet der stad Leyden*, bl. 226; *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Geeraert Brandt]

BRANDT (GEERAERT), misschien wel een kleinzoon van den voorgaande, was de oudste zoon van Geeraert Brandt en van Baike Jaspers, wie hij geboren werd te Middelburg den 2den October 1594. Hij vestigde zich als Horologiemaker te Amsterdam en was een zeer vernuftig werkman, die mede zonnewijzers en andere mechanische werktuigen en aardige kunststukken vervaardigde, welke zoo ver boven die van anderen uitmuntten, dat de schrandere Renatus Descartes kennis met hem maakte, waardoor Brandt ook vele nuttige onderrigtingen in het beoefenen zijner kunst van dezen Wijsgeer bekwam. Het was door het verkeer met en het onderwijs van dien Wijsgeer, dat Brandt, gedeeltelijk heeft uitgevonden om de klokken, in plaats van met touwen, zoo als vroeger, met eenen ketting te doen bewegen. Ook was hij een der hoofden van den Amsterdamschen Schouwburg en een ijverig beminnaar en kenner van de Nederduitsche Poezij.

Hij overleed den 4den Februarij 1659 en was twee malen gehuwd geweest; eerst den 27sten Augustus 1623 met Neeltje Jeroens, bij wie hij acht kinderen verwekte, van welke de meeste jong zijn overleden, doch een zoon, Geeraert Brandt, die volgt, hem overleefde. Na deze vrouw den 17den December 1644 verloren te hebben, hertrouwde hij in November 1645 met Maretje Ster, die hem geene kinderen schonk.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 373; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 479 en 480; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 230 en 231; de Chalmot, *Biogr. Woordenb*

[Geeraert Brandt]

BRANDT (GEERAERT), een zoon van den voorgaande en van Neeltje Jeroens, geboren te Amsterdam, den 25sten Julij 1626, leerde in zijne jeugd het horologiemaken hij zijnen vader, doch gaf reeds vroegtijdig blijken, dat hij grooten lust voor de beoefening der Teeken- en Dichtkunde had. Naauwelijks zeventien jaren oud, vervaardigde hij een treurspel *de Veinzende Torquatus*, hetwelk met veel toejuiching ten tooneele gevoerd werd, zoodat daarvan in 1664 eene vijfde druk het licht zag en later nog onder anderen een in 1733. Door dit stuk kwam de jonge Dichter in kennis met den geleerden Kaspar van Baerle[1], die het met een lofdicht vereerde. Brandts, treurspel, dat in onderwerp eenige overeenkomst heeft met Shakespears Hamlet, is, nogthans hoewel krachtig van stijl en uitdrukking, ten uiterste woest, buitensporig, bloedig en ontuchtig, en werd naderhand zelf door den Dichter verworpen. Hij vervaardigde sedert nog eenige andere gedichten, doch trok, nog geen twintig jaren oud zijnde, de algemeene aandacht tot zich, door het opstellen van eene Lijkrede op den Ridder Pieter Cornelisz. Hooft, welke, daags na de begrafenis, den 28sten Mei 1647, door den beroemden tooneelspeler Adam Karelsz. van Zjermes op het schouwtooneel werd uitgesproken. Joost van

(1) Zie over dezen hiervoor bl. 28-33.

Vondel, Constantijn Huygens, Reinier Anslo[1] en Kaspar van Baerle, die deze redevoering hadden gehoord, waren opgetogen van verwondering over de zuiverheid en kracht van taal welke er in uitblonken.

In het volgende jaar zong Brandt eenen korten Treurzang op het overlijden van van Baerle, wiens dochter Suzanna, die in verstand en deugd uitmuntte en bovendien eene lief hebster der Dichtkunst was, hem sedert eenigen tijd bekoord had, terwijl zij hem ook niet ongenegen was. Doch Brandts beroep, het horologiemaken, stond haar tegen. Om haar te behagen, leerde hij de Latijnsche taal en oefende zich vervolgens, drie jaren, in de Godgeleerdheid, aan de kweekschool der Remonstranten te Amsterdam, onder den Hoogleeraar Stephanus Cureellaeus. In 1652 werd bij tot Leeraar der Remonstranten te Nieuwkoop beroepen, waarop Jan Vos deze vier regels maakte:

> De Liefde maakte van Quintyn de smit een schilder;
> Maar hier aan d'Amstel toont de Min zijn kracht nog milder,
> Van een' tooneelpoëet maakt hij een Predikant.
> Zo raakt Suzann', hoe kuisch en koud van hart, aan Brandt.

Reeds vroegtijdig maakte Brandt zich als een ijverig voorstander van zijne gezindte bekend, door een werkje uit te geven, onder den titel:

Verlaat uwe eigene vergadering niet. Amst. 1657. 8°, waarin de vraag of een Remonstrant, bij eenen Contra-Remonstrant ter kerke en ten avondmaal mogt gaan, ontkennend werd beantwoord.

In 1660 werd Brandt naar Hoorn beroepen, en zeven jaren daarna naar Amsterdam. In de herfst van 1685 werd hij te Rotterdam zijne kinderen bezoekende door koorts en buikloop aangetast, die hem den 12den October van dat jaar uit het leven rukte.

Hij was tweemalen gehuwd geweest eerst met Suzanna van Baerle, bij wie hij, drie zonen en twee dochters in leven had. Zijne zonen waren Kaspar Brandt, Geeraert Brandt en Joannes Brandt, die allen hier volgen. Zijn oudste dochter Cornelia Brandt, huwde met Frans de Haes, den vader van Joan de Haes, die in 1740 te 's Gravenhage een Levensberigt van hem in het licht zond, en zijn andere dochter met Jacob van Merken, den grootvader der beroemde Dichteres Lucretia Wilhelmina van Merken.

In 1657 begon hij te arbeiden aan de *Historie der Reformatie* waarvan hij eerlang een kort begrip in het licht gaf, onder den titel van:

Kort verhael van de Reformatie en Oorlog tegen Spanje in en omtrent de Nederlanden, *tot den jare* 1630, *uit verscheide*

(1) Zie over dezen ons eerste deel bl 318 en 319.

geloofwaardige Geschiedboeken, *en Oorsprongelijke stukken onpartijdelijk bijeen gesteld*, den tweeden druk verbeterd en vermeerderd. Amst. 1658. Rotterd. 1660, terwijl in 1663 eene vierde druk verscheen, *Daer nog is bijgevoegd*, *het Onpartijdigh Chronyxhe der Nederlandsche Geschiedenissen so kerkelijk als burgerlijke t' zedert dat jaar* 1600 *tot* 1689. 8°, terwijl in 1730 nog eene vijfde druk het licht zag.

Dit werk was een voorlooper van een grooter over het zelfde onderwerp, waarvan de tien eerste boeken, welke tot aan het jaar 1600 loopen, in 1663 in 8° het licht zagen, onder den titel van:

Verhaal van de herstelling der Godsdienst in en omtrent de Nederlanden met eenige Aanteekeningen. Amst. 1663, doch deze, die slechts het eerste deel moesten uitmaken kwamen in 1671 in 4° te voorschijn, onder den titel van:

Historie der Reformatie en andere Kerkelijke Geschiedenissen in en omtrent de Nederlanden met eenige Aenteekeningen en Aenmerkingen nader oversien, *merkelijk vermeerderd en vervolgd tot het jaar* 1600. Amst. 1671, met pl. en werden drie jaren later van een tweede deel gevolgd, hetwelk de *Historie der Reformatie*, tot aan het jaar 1618 en de beginselen van de scheuring tusschen de Remonstranten en Contra-Remonstranten bevatte. De Noord-Hollandsche Synode viel, over dit tweede deel, klagtig bij 's Lands Staten, ‘als behelsde het scherpe en hoonende uit drukkingen, tegen verscheide Predikanten niet slegts, maar zelfs tegen de Prinsen v a n O r a n j e , en daarenboven eenige valschheden.’ Zij verzochten niets minder dan dat de stukken welke van B r a n d t s *Historie* reeds het licht zagen, bij plakkaat mogten verboden worden, het verleende octrooi ingetrokken, en het uitgeven der verdere deelen verboden; dan de Staten vonden alleen geraden het octrooi, hetwelk zij op het werk verleend hadden, in te trekken, en den schrijver te bevelen: ‘zig in het schrijven en ‘uitgeven van het vervolg zijner Historie, van alle aanstotelijkheid, zo omtrent de Regeringe als omtrent de Kerk, te onthouden.’

De twee volgende deelen, die de geschiedenis der Dordsche Synode bevatten en in het jaar 1623 eindigen, zijn eerst lang na des schrijvers dood in het jaar 1704 uitgekomen.

Bovendien zien nog van B r a n d t het licht:

Inleiding tot de beschrijving der VI middelste vertoningen van de opkomst der Batavieren, *door last der E.E. Borgermeesteren der stadt Amsterdam*, *op de afkondiging van den eeuwigen vrede*, *vertoont*. Rotterd. 1649. 8°.

Het sluiten der eeuwige vrede tusschen de Doorluchtige Hoogmogende Heeren Staten der vrije Vereenigde Nederlanden en zijne Majesteit van Spanje. Rott. 1649. 8°.

Historie der vermaarde Zee- en Koopstadt Enkhuisen, *vervaetede haere herkomste*, *en voortgangh. Mitsgaders verscheide gedenkwaerdige Geschiedenissen*, *aldaer voorgevallen uitgege-*

ven met goedvinden van de Ed. Achtbaere Burgemeesieren en Wethouderen der selve stede, *door Egbert van den Hoof*. Enkh. 1666, 4°. met pl., welk werk, dat in 1747 *met een vervolg vermeerdert door Sebastiaan Centen* voor de tweede maal het licht zag, zeer dikwijls, hoewel ten onregte, gehouden wordt voor het werk van Egbert van den Hoof, die evenwel slechts de uitgever van den eersten druk was.

Verantwoording ter sake van sijne Historie der Reformatie, *tegen de beschuldigingen van D. Hendriks Rulaeus Predikant te Amsterdam*. Amst. 1676. 4°.

Historie van de Regtspleging gehouden in den Jaere 1618 *en* 1619 *ontrent de dry gevangene Heeren Mr. Johan van Oldenbarnevelt*, *Mr. Rombout Hoogerbeets*, *Mr. Hugo de Groot*. Rott. 1708. 4°, derde druk Rott. 1723.

Het Leven en bedrijf van den Heere Michiel de Ruiter Hertog, *Ridder etc. L. Admiraal Generaal van Hollandt en Westvrieslandt*. Amst. 1687. folio met pl.

Dagwijzer der Geschiedenissen. Amst. 1689. 4°.

Poëzij. Amst. 1725. 3 deel. 4°.

Ook bezorgde hij eene nieuwe uitgave van

P.C. Hoofts Nederlandsche Historie en andere werken en van

Vondels Poëzij. 2 deelen 4°, welke uitgaven hij onder anderen deed vergezeld gaan van de levensbeschrijvingen dier vermaarde mannen.

Men heeft Brandt altijd onder de beste Nederlandsche Geschiedschrijvers gerangschikt zoo ten aanzien van zijnen vloeijenden stijl, als van de uitlokkende wijze van verhalen. Niet zelden overtreft zijn stijl, dien van Hooft, welken hij zich ten voorbeeld nam, in deftigheid, sierlijkheid en kracht, en heeft niets van dat stijve paristische en gedrongene, hetwelk de lezing van Hoofts werken wel eens minder welgevallig maakt. Doch werd Brandt vloeijender en duidelijker, er ging ook wel een deel der kracht en beknoptheid verloren, die het onderscheidend kenmerk van Hoofts stijl uitmaakten; en er heerscht in Brandts geschriften zekere wijdloopigheid, die wel eens van den echten, deftigen Historische stijl afwijkt, om in min belangrijke bijzonderheden uit te weiden. Dus is bij voorbeeld het eerste deel zijner *Historie der Reformatie* doorgaans zeer goed geschreven; doch de drie volgende deelen, waarin de geschillen tusschen Arminius en Gomarus, het Dordsche Synode enz. zeer wijdloopig behandeld worden, vervallen wel eens tot drooge Godgeleerde verhandelingen en twistredenen. Ook is het zeer zigtbaar tot welk Kerkgenootschap hij behoorde en bij zijne beoordeeling van zaken en personen, waar het de kerkelijke twisten in ons Vaderland, bijzonder de jaren 1618 en 1619 geldt, is het wel noodig wat hij boekt aan een onpartijdige historische kritiek te onderwerpen. Hooger vlugt nam zijn stijl in de Levensbeschrijvingen van de

Ruiter, Hooft en Vondel, die dan ook ten huidigen dage nog onder ons in hooge achting staan. Zijne dichtstukken, en daaromder zelfs de zoo genaamde gelegenheidsgedichten, zijn krachtig, deftig, zinrijk, en, ofschoon hij uit de schriften der ouden en die zijner beroemde tijdgenooten naauwkeurig opteekende, wat hem bijzonder behaagde, toch oorspronkelijk. In het bijschrift muntte hij voornamelijk uit, zoodat men vaak niet wist, wat daarin meer te bewonderen of het zoetvloeijende der woorden, of het zinrijke der gedachten. Niettegenstaande hij, hoewel minder dan Huygens, door den geest zijner eeuw medegesleept werd, om het valsch vernuft ook zijnen tol te betalen in beuzelachtige naam- en woordspelingen, komt hem evenwel eene eervolle plaats toe onder de Nederduitsche dichters van den eersten rang.

Zijn portret gaat onderscheidene malen in plaat uit, onder anderen eens door Pieter van Gunst en eens door Pieter Schenck, beide in 4°, ook treft men het aan in Pars, *Naamr. der Batav. of Holl. Schrijvers*, bl. 220. Onder het eerste leest men de volgende regels van Arnold Moonen:

> Wat man verbeeldt dees prent? den Kerkhistorischrijver
> Met zijn geslepen brein en zedigheid en ijver;
> Den Vrededichter die ten dienst van 't vrye landt
> De vlugge veder voert: den arbeidsamen Brandt.

Zijne zinspreuk was: *Omnibus* (voor allen).

Zie *Négociations de M. le Comte d'Avaux*, Tom. I. pag. 51 et 52; Pars, *Naamr. der Bat. of Holl. Schrijv.*, bl. 220-224, 405-409; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 373, 374; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, St. I. bl. 674, St. III. bl. 228-230; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars IV. pag. 520 et 521; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 931-940; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 71-74; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. I. bl. 342-346, 388-392, 407; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. III. bl. 39 en 40, A. 262 en 263, D. IV. St. I. bl. 74 en 75, St. II. bl. 211 en 212, 463, 665 en 666, D. V. bl. 209; *Biogr. Nation.;* Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, I. bl. 7, A. bl. 142; *Biogr. Univ.; Algem. Konst- en Letterbode voor* 1845, D. I. bl. 50; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 100, 101, 229, 249, 298, 367; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Johan Arnold Brandt]

BRANDT (JOHAN ARNOLD), geboren te Deventer, doch opgevoed te Kleef, trok, na zijne studien volbragt te hebben in 1673 met het keurbrandenburgsche gezantschap naar Moscovië. Bij zijne terugkomst in 1680 werd hij Hoogleeraar in de regten te Duisburg, alwaar hij den 26 Mei 1691 overleed, hebbende, naar men wil, door al te ijverig studeren zijn leven verkort.

Van hem heeft men:

Purgatio veteris juris.

Henricus Christianus Hennin heeft na zijnen dood zijne *Muskovische Reisbeschrijving* Utr. 1703 en 1707 in 2 deelen 8°. in het licht gezonden.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb*.

[Karssten Brandt]

BRANDT (KARSSTEN), een Hollandsch scheepstimmerman, werd in of vóór het jaar 1668 door Czaar Alexis naar Rusland gelokt en bouwde met anderen aan de Oca schepen. Daarna werd hij naar Astracan gezonden, om aldaar of elders voor de vaart op de Wolga en de Kaspische Zee meerdere schepen te vervaardigen; doch ongelukkig geworden door den opstand der Donsche Kozakken, keerde hij alleen naar Moskow terug, waar hij als Schrijnwerker den kost won, later werd hij door Peter de Groote, naar Petersburg ontboden, ten einde eene door dezen op het lusthof Ismaëlof gevonden en vroeger door Brandt vervaardigde boot voor het varen gereed te maken en dan te besturen. Hij kalefaterde dit scheepje, bragt er mast en zeil in, tuigde het verder op, en zeilde en laveerde daarmede in de Jauza voor het oog van den verwonderde Prins, die spoedig in de boot sprong en eerlang het roer ter hand nam.

Van die tijd af legde Peter er zich vooral op toe, om den scheepsbouw in zijn land aan te moedigen, ten welke einde hij eene nieuwe werf deed aanleggen en onderscheidene scheepstimmerlieden uit Holland naar Rusland ontbood. Hoewel Brandt reeds in Junij 1691 overleed, bragt dit daarin echter geene verandering te weeg en het herstellen en optuigen van die kleine boot was dus de eerste kiem, waaruit Ruslands zeemagt eindelijk is voortgekomen, waarom Peter haar dan ook te regt in latere jaren noemde: *de kleine grootvader van vele groote nakomelingen*.

Zie Scheltema, *Peter de Groote in Holl. en Zaand*. D. I. bl. 37-42, D. II. bl. 97.

[Kaspar Brandt]

BRANDT (KASPAR), oudste zoon van Geeraert Brandt en van Suzanna van Baerle, werd geboren te Nieuwkoop, den 25 Junij 1653. Toen zijn vader van hier naar Hoorn verplaatst was, oefende hij zich aldaar in de Latijnsche taal en verdere letterkunde, onder het opzigt van den Rector Johannes van Briemen; hetwelk hij met geen minder ijver te Amsterdam voortzette, toen zijn vader aldaar in 1667 van de Remonstrantsche gemeente tot haren Leeraar geroepen was. Bij den Conrector Johannes Pontinus geplaatst, kweet Kaspar zich met zulk eene naarstigheid, dat hij, na verloop van negen maanden, met den eersten prijs in de hoogste schole onder opzigt van den Rector Hadrianus Junius overging, en in de lente van het volgende jaar 1669, uit die school tot de oefening van verhevener wetenschappen en het hoo-

ren der Akademische lessen bevorderd werd. Waarop hij zich, onder den Hoogleeraar Filips van Limburg, aan de Kweekschool der Remonstranten, in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid oefende, tot dat hij, ten jare 1675, na een behoorlijk examen, bekwaam geoordeeld werd, om het predikambt uit te oefenen.

Kort daarna werd hij tot Predikant in de Remonstrantsche gemeente te Schoonhoven beroepen; van waar hij, na er drie jaren zijne bediening met groote stichting en getrouwe vlijt waargenomen te hebben, in 1678 naar Hoorn werd verplaatst. Hier verbleef hij tot in October 1679, toen hij zich liet overhalen om de gemeente van Warmond te bedienen; waartoe hij te gereeder overging, uithoofde hij te Hoorn aanhoudend ziek was. Van Warmond werd hij in 1682 naar Alkmaar en, na aldaar slechts weinige maanden verbleven te zijn, in September 1683, met eenparige stemmen te Rotterdam beroepen. Eindelijk gaf hij, na eerst in November 1685 voor eene beroeping naar Amsterdam bedankt te hebben, in Julij des volgenden jaars aan het verlangen van die gemeente gehoor, en bediende zijn ambt, voor zoo verre het zijn zwakke ligchaamsgesteldheid toeliet, in alle opregtheid, met kracht en ijver de menschen tot deugd en geloof aansporende, tot het einde zijn levens, zijnde den 5den October 1696.

Driemalen was Brandt getrouwd. Zijn eerste vrouw was Sara Zwaardekroon, met wie hij den 11 Augustus te Warmond huwde, en die hem vier kinderen schonk. Zij overleed den 23 Julij 1688 te Rotterdam. In 1686 trad hij ten tweedemale voor het echtaltaar te 's Gravenhage met Leonora Tongerloo, welke den 9den December 1689 te Amsterdam stierf, nadat zij hem eenen zoon gebaard had. Zijne derde vrouw, die hij den 5den Maart 1691 te Amsterdam huwde, was Agatha Taats, bij wie hij geen kinderen heeft verwekt.

Kasper Brandt was een man van diepe geleerdheid, zachtzinnig van aard en van een gezellig verkeer. Hij was een uitmuntend Prediker; kenners roemen nog zijn leerredenen als tot voorbeelden kunnende strekken van eene oordeelkundige predikwijze voor godsdienstleeraren, die den arbeid van vroegere Godgeleerden dienstbaar weten te maken aan den behoeften van de tegenwoordigen tijd. Ook muntte hij als geschiedschrijver uit en hij heeft groote eer ingelegd met zijne Nederduitsche gedichten, meest uit gelegenheidsverzen bestaande, doch waarin, vooral in zijne Lijk- en Grafdichten, de regte toon heerscht. In zijne *Christelijke Bespiegeling van 't laatste oordeel* treft men vele stoute en krachtige uitdrukkingen aan. Als Latijnsch dichter verhief hij zich echter niet boven het middelmatige. Zijne uitgegevene werken zijn:

Vijfendertig Predikatien, Rott. 1680 in 4°.

Eenentwintig Predikatien, Amst. 1705 in 4°.

Bede en Boetstoffen in XI Predikatien Amst. 1707 in 4°.

Het volmaakte Gebed des Heeren in X Predikatien, Amst. 1709 in 4°.

Historia vitae Jacobi Arminii, Amst. 1724. 8°.

Poezij, Amst. 1708. 8°, later herdrukt met die van zijnen broeder Joannes Brandt, Amst. 1724 en 1726. 2 deelen 4°.

Leven van Huig de Groot, *vervolgd door Kattenburg*, Amst. 1730. 2 deelen met platen, folio.

Zijne afbeelding gaat in plaat uit gegraveerd door Pieter Gunst en een ander gegraveerd door Houbraken.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Saxe, *Onomast. Liter.* pars V. pag. 228; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.* D. II. bl. 135-138; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.* D. I. bl. 379, 380, 386; Collot d'Escury, *Holland's roem*, D. IV. St. II. bl. 213; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.* Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 53, 141, 209, 210, 229, 242, 249, 368; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Geeraert Brandt]

BRANDT (GEERAERT), een broeder van den voorgaande en derde zoon van Geeraert Brandt en Suzanna van Baerle, werd geboren te Nieuwkoop den 6den April 1657. Reeds vroeg vertoonden zich in hem de blijken van een wakker verstand en bevatbaren geest, hetwelk zijne ouders aanspoorde om hem eerst te Hoorn, werwaarts zijn vader in 1665 beroepen was, en naderhand te Amsterdam, waar hij zich in 1667 heen begaf, ter Latijnsche school te bestellen. Hij bevlijtigde zich daar zoodanig, dat hij reeds in 1670, dus nog slechts 13 jaren oud zijnde, bekwaam was om de Akademische lessen bij te wonen. Hierna oefende hij zich omtrent acht jaren in de Kweekschool der Remonstranten te Amsterdam, onder den beroemden Filips van Limburg, in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid, ten einde zich tot het predikambt bekwaam te maken; terwijl hij bij de kennis der Latijnsche ook die der Hebreeuwsche, Fransche, Italiaansche en Engelsche talen voegde, zonder evenwel zijne moedertaal te verwaarlozen; want op het voetspoor van zijnen broeder Kaspar Brandt wendde hij alle vlijt aan in het Nederduitsch zijnen stijl in het spreken en schrijven, naar de beste Nederduitsche schrijvers te rigten en te beschaven. Ten einde zich nu daarin te beter te oefenen, zette hij zich aan het vertalen van eenige Latijnsche, Fransche en Engelsche verhandelingen, onder anderen van het werk van Petrus Heylin, Kapellaan van Karel I Koning van Engeland,

Historie van de vijf artykelen, *of een verklaring van 't gevoelen der Westersche Kerken*, *en in 't byzonder van de Kerk van Engelandt in de vijf verschilpunten*, *hedendaagsch overgehaelt onder de naam van Arminianery*.

Weinige jaren daarna ondernam hij, om zich nog beter in de Nederlandsche stijl te oefenen en om aan veler vrienden verzoek te voldoen, de geschiedenis zijns vaderlands van 1674 en 1675 en gaf die onder de Letters V.T.V. in het licht onder den titel van:

Tweejarige Geschiedenissen, *voorgevallen in de jaren MDCLXXIV en MDCLXXV*, Amst. 1678. 4°, welk werk door alle liefhebbers van waarheid en vrijheid, met bijzonder veel genoegen, gelezen werd.

In het jaar 1678 werd hij, na behoorlijk onderzoek, tot de kerkdienst bekwaam geoordeeld en hij liet alom zijne predikgaven hooren, die zoo behagelijk waren, dat hij binnen twee maanden na zijn examen tot Predikant te Schoonhoven beroepen werd, welk beroep hij aannam onder voorwaarden, dat hij, volgens een aloud gebruik bij de Remonstrantsche broederschap, nog drie of vier maanden, ten dienste der curatele blijven zou om de herderlooze gemeenten ten dienste te staan en alleen Proponentstraktement zou genieten, tot dat zijn eerste dienstjaar om was. Het duurde ook niet lang, of hij werd verpligt aan deze voorwaarden te voldoen, want daar de Remonstrantsche gemeente te Dockum toen herderloos was, kreeg hij bevel, om haar gedurende den winter te bedienen. In Maart 1679 in zijne gemeente van Schoonhoven gekomen, trad hij aldaar in bediening en nam zijn ambt met groote ernst en zedige vrijmoedigheid waar, zoo dat hij er groot genoegen gaf en veel toeloop kreeg, welke naderhand nog vermeerderde te Rotterdam, werwaarts hij in 1680 met eenparige stemmen beroepen werd. Niettegenstaande die van Schoonhoven in de vergadering van Mei 1680 daar tegen opkwamen, dewijl B r a n d t nog geen drie jaren in hunne gemeente gestaan had en deze daardoor groote schade zou lijden, werd dat beroep door de Broederschap toegestaan en hij vertrok naar Rotterdam. Hij bezat eene buitengewone welsprekendheid, welke ook welhaast in vele andere steden beroemd werd en alle soorten van menschen en gezindheden onder zijn gehoor lokten, zonder dat zulks hem in het minst tot hoovaardigheid verleidde, want hij bleef bij zijne gewone nederigheid en zedigheid. In Augustus 1683 werd hij uitgenoodigd wekelijks eene Theologische onderwijzing te doen. Hij nam dit aan en wegens den grooten toeloop moest dit weldra in de groote kerk geschieden. Niet lang echter was het hem vergund daarmede voort te gaan, want hij overleed reeds den 21 December van dat zelfde jaar, bij zijne echtgenoote E l i s a b e t h V e r d u i n twee kinderen nalatende, die hunnen vader niet lang overleefden.

Behalve de reeds hier boven genoemde werken, zien van hem het licht:

Twee en dertïg Predikatien, Rott. 1685. 4° tweede druk 1698. 4°

Een en twintig Predikatiën, Rotterd. 1694. 4°.

Tien Predikatiën over verscheide texten der Heilige Schrifture, Rotterd. 1764. 4°.

Ook werden in 1724 nog *twee Predikatiën* van hem gedrukt, achter de *Lijkrede van Johannes Minnaeus* op hem.

Voorts werden nog zijne *Theologische lessen*, die hij in het latijn had geschreven, uit zijn eigen handschrift in het Nederduitsch vertaald en door den druk gemeen gemaakt.

Behalve door zijne werken, werd zijne gedachtenis vereeuwigd door eenen ter zijner eer geslagen penning, welks voorzijde met zijn borstbeeld prijkt. Bovendien gaan er drie afbeeldingen van hem in prent uit, als: één zonder naam in folio; één door J. van Munnickhuysen in 4°, en één door A. van Buysen mede in 4°, onder een daarvan leest men de volgende zes regels van Joachim Oudaan.

Soo siet men Gerard Brandt, den tweeden van dien naam,
Een naam met liefde in 't hert, met eer in alle monden:
Hoewel den eeren-prijs, die haaren roem bestaan,
Onmooglijk nae verdienste op Aarde werd gevonden:
En schoon men trof hem min in omtrek, dat's geen nood;
Men heeft zijn schaduw zelfs gedoodverwt na den dood.

Zie van Loon, *Nederl. Historip.* D. III. bl. 186 en 187; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Saxe, *Onomast. Liter.* Pars V. pag. 228; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens*. D. I. bl. 379, 380, 386; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* Tideman, *de Remonstr. Broeders.* bl. 53, 141, 142, 298, 369; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 165.

[Johannes Brandt]

BRANDT (JOHANNES), de jongste broeder der beide voorgaanden, geboren te Nieuwkoop den 6 Julij 1660, moet reeds in zijne jeugd blijken van goeden aanleg tot de studie hebben gegeven, want in de Groote vergadering der Remonstrantsche Broederschap van 1674 werd zijn vader verzocht, ‘hem als een jongman van zeer goede hope mede in de Theologie op te trekken, met presentatie, om hem als alumnus aan te nemen; terwijl die van Amsterdam, ter vergelding van 's vaders goede en groote diensten in het schrijven van de *Historie der Reformatie*, presenteerden hem tot hunnen alumnus aan te nemen.’ Na met lof zijne studie voleind te hebben, werd hij in 1781 bij de Remonstrantsche Broederschap tot Proponent aangenomen. Eerst nam hij bij leening de predikbeurten te Tiel ruim zeven weken waar, doch werd in het volgende jaar te Warmond, in 1683 te Hoorn, in 1684 te 's Gravenhage en eindelijk in 1696 te Amsterdam beroepen, waar hij den 13 Januarij 1708 overleed. Hij was gehuwd met Wilhelmina Klopper, bij wie hij acht kinderen verwekt had, en onder anderen eene dochter Suzanna Wilhelmina Brandt, die den 1sten Julij 1716 huwde met Jakob van Merken, waardoor hij de grootvader was van de beroemde dichteres Lucretia Wilhelmina van Merken.

Van Johannes Brandt zien de volgende werken het licht:

Leven en dood van Maria Stuart, *Koninginne van Engeland*, *met de Lijkreden*, Amst. 1695. 4°.

Vier Predicatiën, ieder bijzonder gedrukt, Amst. 4°.

Predicatie over 't Jubeljaar, 1700 Amst. 1700. 4°.

Mengeldichten, Amst. 1701. 8°, met die van zijnen broeder K a s p a r, bij elkander gedrukt, Amst. 1724 2 deelen 4°.

Clarorum virorum Epistolae centum ineditae, *de vario eruditionis genere; ex musaeo Jani Brandt*, Amst. 1702. 8°.

Brieven en gedichten gewisselt met A. Moonen, 4°.

Verantwoording tegen Leydekker, Amst. 1705. 4°.

Leven van den Apostel Paulus of twee en dertig Predikatien over het voornaamste werk van zijn Apostelschap, Amst. 1724. 4°.

Ook J o h a n n e s B r a n d t oogstte als kerkelijk redenaar roem in. Zijne gedichten, hoewel minder verdienstelijk dan die zijns broeders, hebben op sommige plaatsen natuurlijke en fraaije dichterlijke schilderingen. Er bestaan onderscheidene portretten van hem als door P i e t e r v a n d e n B e r g e en P i e t e r S c h e n k in folio, door H o u b r a k e n en M(a r i a d(e) W(i l d e) in 4°. Zijne spreuk was *Non inferiora secutus* (Niet het mindere moet nagevolgd worden).

Zie van H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* L u ï s c i u s, *Algem. Hist. Woordenb.;* S a x e, *Onom. Liter.* Pars V. pag. 458; K o k, *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* d e V r i e s, *Proene eener geschied. der Nederd. Dichtk*. D. II. bl. 135-138, W i t s e n G e y s b e e k, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters;* v a n K a m p e n, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens*. D. I. bl. 379, 380, 386; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* A b b i n g, *Geschied. der Stad Hoorn* B. bl. 93; *Algem. Konst- en Letterbode* 1846. D. I. bl. 356; T i d e m a n, *de Remonstr. Broeders*., bl. 65, 229, 249, 369; G l a s i u s, *Godgel. Nederl.*

[Jonkheer Hermanus Franciscus van den Brandt]

BRANDT (Jonkheer HERMANUS FRANCISCUS VAN DEN). Zie BRANT (Jonkheer HERMANUS FRANCISCUS VAN DEN).

[Albertus Jonas Brandt]

BRANDT (ALBERTUS JONAS), zoon van J a n H e n d r i k B r a n d t en van M a r i a C h a r l o t t a W o l f g a n g, geboren te Amsterdam, den 22sten November 1787, was tot zijn twintigste jaar bezig in den Boekhandel en Boekbinderij van zijnen vader, doch ontving inmiddels onderwijs in het Teekenen van den Bloemschilder J a n E v e r t M o r e l, en toen deze in 1808 overleden was, kwam B r a n d t, die de Schilderkunst boven het beroep zijns vaders verkoos, als leerling bij den uitmuntenden Bloem- en Fruitschilder G e o r g i u s J a c o b u s J o h a n n e s v a n O s, onder wiens opzigt en geleide hij, ongeveer twee jaren, naar het leven teekende. Nadat zijn Meester zich in 1810 naar Frankrijk begeven had, zocht B r a n d t zich verder door eigen oefening te bekwamen en zette zijne studiën vlijtig voort en wel met dat gevolg, dat hij op de Tentoonstelling te Amsterdam in 1813 eene teekening naar een Meesterstuk van J a n v a n H u y s u m leverde, dat de algemeene bewondering wekte. In het volgende jaar ondernam hij het schilderen met olieverw en behaalde toen bij de Maatschappij *Felix Meritis*, den gouden Eerepenning,

wegens eene schilderij met *onderscheiden dood wild levensgroot* en in 1816 eene dergelijke prijs medaille wegens een *Fruitstuk*. Daar zijn talent nu gevormd en naar verdienste bekend werd, beijverden de kunstlief hebbers zich om hunne kabinet en kunstboeken met schilderijen en teekeningen van zijne hand te verrijken. Doch slechts kort mogt hij het genot van zijnen verworven roem hebben, want eene uitteerende ziekte maakte in Februarij 1821 reeds een einde aan zijn wel besteed leven.

In 's Rijks Museum te Amsterdam is van hem:
Eene vaas met een aantal bloemen,
en in het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage:
Een Bloem- en Vruchtenstuk, waarmede hij in 1816 den gouden eerepenning behaalde.

Zijn portret komt voor in het *Studie-Prentenboek van* J.E. Marcus.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1814. D. II. bl. 414, 1817. D. I. bl. 14, 1821, bl. 147; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk*. D. II. bl. 286 en 287; Immerzeel, *Levens en werken der Nederl. Kunsts*.

[Anna van Brandwijk van Blocklandt]

BRANDWIJK VAN BLOCKLANDT (ANNA VAN), meestal onder den naam van Anna van Bloklandt voorkomende, was de oudste dochter van den Dordschen Burgemeester Pieter van Blocklandt, en zeer ervaren in de Muzijk. Haar huwelijk met Mr. Cornelis Boy, Advokaat-Fiskaal en Procureur-Generaal van Holland, Zeeland en Friesland werd door de voornaamste Dichters van dien tijd bezongen.

> Nicolaas Ruysch zeide aangaande dit huwelijk:
> Als Anna wierd de Bruyt met aller Mannen-bloem,
> En Boy wierd soet gehecht aen aller Maeghden-roem,
> Wiert my de Geest vervoert, om twee volmaeckte menschen
> Met eenigh soet gedicht volmaeckte vreughd te wenschen:
> Maer 'k dacht, waertoe gedicht? 't is best u rijm gespaert
> Terwijl Apollo selfs nu met Minerva paert.

Johan van Beverwijk droeg haar het eerste hoek zijner *Wtnementheyt des Vrouwelicken Geslachts* op.

Zie dat werk bl. 3-8, 280 en 281; de la Rue, *Gelett. Zeel*. bl. 289 en 290; Scheltema, *Geschied. en Letterk. Mengelw*. D. III. bl. 74; Schotel, *Letter- en Oudheidk. Avondst*. bl. 146 en 147.

[Cornelis Ignatius Branger]

BRANGER (CORNELIS IGNATIUS), werd kort na de omwenteling van het jaar 1795 gekozen tot Lid van de Vergadering der Provisioneele Representanten des volks van Holland, en spoedig daarop benoemd tot Lid der Commissie ter overweging of er eene heerschende Godsdienst zijn zou. Later geplaatst in het Committé van Koophandel en Zeevaart deed hij, als zoodanig in 1796 een voorstel, strekkende ten betoog van de noodzakelijkheid om middelen uit te denken, tot herstel van 's Lands koophandel en zeevaart en toonde zich daarin eenen bijzonderen voorstander van den

vrijen handel. Na de omwenteling van 22 Januarij 1798 was hij een der 23 leden der Nationale vergadering die vrijwillig hun afscheid namen, doch na die van 12 Junij van dat zelfde jaar kwam hij op de nominatie waaruit de vijf Leden van het uitvoerend Bewind moesten gekozen worden, en in 1802 werd hij Lid van het Departementaal Bestuur van Holland.

Zijn portret, gegraveerd door Reinier Vinkeles, komt voor in het *de Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXXVII. bl. 8.

Zie dat werk D. XXXI. bl. 256, 259, 268, D. XXXV. bl. 90, 112, 134; D. XXXVII. bl. 8, D. XXXVIII. bl. 311; D. XXXIX bl. 135; D. XL. bl. 141, D. XLIV. bl. 263; van der Aa, *Geschied. van den Oorl*. 1793-1802 D. VI. bl. 31.

[Jan Jansz. Brant]

BRANT (JAN JANSZ.) Zie BRAND JAN JANSZ.)

[Jonkheer Hermanus Franciscus van den Brant]

BRANT (Jonkheer HERMANUS FRANCISCUS VAN DEN) of VAN DEN BRANDT, door sommigen verward met Gerardus Hermans van den Brande, heeft zich doen kennen als Tooneeldichter door:

Bela, *Prins van Hongarijen*. treursp. Amst. 1678. kl. 8°.

Het verwarde Sothuys van Antwerpen. Amst. 1678. kl. 8°. met ééne pl.

Hellevaart van den Grooten Vizier, klucht. Amst. 1684. kl. 8°.

Korte Beschrijving van den Triumph-Arken enz. 1685. 8°.

Eertijds, *Maer en Tegenwoordig*, klucht. Amst. 1689, herdrukt door F.A. Snellaert in Willems *Museum*.

Brant behoorde tot de Fransche school, doch zijne verzen zijn stroef en bijna onverstaanbaar. Zijne kluchtspelen verdienen de voorkeur.

Zie *Naemr. Tooneelspel door Mr. J. van der Marck*, *N°*. 819-821; *Catal. van de Bibliotheek der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden* D. I. bl. 65; *Bijvoegsel tot die Catal*. bl. 35; *Belgisch Museum*, *voor* 1845, bl. 309, 310, 351-353; uit partikulieren berigten aangevuld.

[Willem van Branteghem]

BRANTEGHEM (WILLEM VAN) zoon van Jan van Branteghem, Baljuw en Ontvanger van Borssele in Zeeland, geboren te Aalst, op het einde der vijftiende eeuw, werd Monnik in het Karthuiser klooster te Kiel, bij Antwerpen en stierf waarschijnlijk omtrent het midden der zestiende eeuw. Hij heeft door den druk gemeen gemaakt:

Eenige tweeregelige verzen aan het hoofd van de *Viola animae* van Pieter Dorlandt, in 1533 te Antwerpen in 12°.

De preparatione ad Mortem. Lovan. 1542 12°.

Een gheestelijck Boomgaert van dije oude ende nieuwe vruchte der Bruyt Christi; met sommighe figueren van dat beghiensel der werelt ende gheheel dat leven Christi met bediedinghen bij elke figuere ghestelt. Item nogh andere figueren van diversche Sanoten ende Sanctinnen bekend toegeschiet,

geroepen, *gerechtverdicht*, *ende eerlyck ghemaekt van Gode met andere materiën een Christenmensche aengaende*, *met lofseggingen*, *bedingen; en andere goede informatien daertoe dienende wt die heylighe schriftuere getrocken*. enz. Antw. 1535. 12°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Glasins, *Godgel. Nederl.*

[Brantigam]

BRANTIGAM. Zie BRAUTIGAM.

[Henrick Willem Brantsen]

BRANTSEN (HENRICK WILLEM) zoon van Henrick Brantsen en Alida Everwijn, geboren in 1704, werd in 1722 aangesteld tot Secretaris van Arnhem. Het nuttig gebruik van zijne bekwaamheden veroorzaakte dat hij in 1740 tot Secretaris van het kwartier Veluwe bevorderd werd, waarbij in 1751 gelijke bediening bij de Gedeputeerde Staten van het zelfde kwartier aan hem werd opgedragen.

Bijzonder vele diensten bewees hij aan het kwartier ten opzigte van de geldmiddelen, en lag den grond, om die uit den deerlijk vervallen toestand, waarin zij in 1748 waren, te brengen tot den voordeeligen staat, waardoor dit kwartier later boven anderen van Gelderland uitstak.

Hij overleed den 29sten November 1789 en was gehuwd aan Johanna Elisabeth de Vree.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Mr. Gerard Brantsen]

BRANTSEN (MR. GERARD), vermoedelijk een zoon van den voorgaande, Burgemeester van Arnhem en wegens Gelderland zitting hebbende in de Algemeene Staten, werd in 1782 als Minister Plenipotentiaris naar het Fransche Hof gezonden, om, nevens den Ambassadeur Matthijs Lestevenon van Berkenrode, de aanstaande vredesonderhandelingen bij te wonen. Zij sloten dan ook te Fontainebleau, den 10den November 1784, een verdrag met het Fransche Rijk en den 8sten November 1785 met den Keizerlijken Gezant de Graaf de Mercy Argenteau. Eerst deelde hij een wijl in de gunst der Patriotten, doch geraakte later bij hen in verdenking alsof hij geheime kunstenarijen in het werk stelde ten einde de Koning van Frankrijk en de Staatsdienaren te misleiden, en hun onregtmatige denkbeelden van 's Lands regeringsvorm en de ware bedoelingen der Patriotten te geven, waardoor Frankrijk draalde met ons, volgens zijne belofte, bijstand te verleenen. Na de omwenteling van 1787 uit Frankrijk herwaarts opontboden, werd hij in 1794 met Mr. Ocker Repelaer, Lid van den Oud-Raad der stad Dordrecht, in Gezantschap afgevaardigd, eerst naar 's Hertogenbosch, om, met de Commissarissen en den Generaal van het Noordelijke leger, inmiddels eene schorsing der vijandelijkheden te bewerken en vervolgens naar Parijs te trekken, ten einde met het Fransche Staatsbestuur over den Vrede te handelen, waarin zij echter niet naar wensch slaagden; door de daarop gevolgde revolutie in het begin van 1795 verviel geheel het doel hunner zending en zij kwamen later herwaarts terug.

Brantsen werd voorts in 1801 tot Lid van het Staatsbewind gekozen, in de Commissie van Binnenlandsche Zaken geplaatst, en in 1803 met Jan Bernd Bicker en M. van der Goes naar Brussel afgevaardigd om den Eersten Consul van Frankrijk bij diens komst aldaar te begroeten, van wien hij in 1804, toen de Consul Keizer geworden was, de Ridderorde van het Legioen van Eer ontving. Later was hij weder Extra-Ordinair Envoyé en Minister Plenipotentiaris te Parijs, en in 1806 een der vijf Afgevaardigden tot de onderhandeling om Lodewijk Napoleon tot Koning van Holland te verheffen, welke Vorst in 1808, toen er eene uitw sseling van decoratiën tusschen Beijeren en Holland plaats had, een der Beijersche Ridderorden voor Brantsen bestemde.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. IV. bl. 19, 322, D. V. bl. 256, D. VI. bl. 5, 25, D. VIII. bl. 213-222, D. IX. bl. 307, D. XV. bl. 106, 108, D. XX. bl. 74, D. XXVII. bl. 332, D. XXX. bl. 99, D. XLIV. bl. 120, 132, D. XLV. bl. 220, D. XLVI. bl. 15, 17; Zillesen, *Geschied. der Vereen. Nederl.* D. III. bl. 110; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl*. 1793-1802, D. II. bl. 257; Lodewijk Bonaparte, *Geschiedk. Gedenkst*. D. I. bl. 107, 203, D. II. bl. 221; Stuart, *Vaderl. Hist*. D. IV. bl. 420, 520, 535; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl*. D. XII. bl. 262.

[Pieter Brantsma]

BRANTSMA (PIETER), ook wel abusivelijk BRANTSMA gespeld, zoon van Gerardus Samuel Brantsma en van Everdina Vigeri, geboren te Dockum, den 10den October 1751, werd, na zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Regtsgeleerdheid te hebben toegelegd, bij gelegenheid van het tweede eeuwfeest, met bijzondere plegtigheid, of, zoo als men het noemt, met den Kap, tot Meester in de beide Regten bevorderd, na het verdedigen van eene verhandeling *ten betooge*, *dat het regt van de Hooge Regering en van enkele burgers alleen ten gevolge van nalating van het te gebruiken niet verjaart*[1]. In 1780 tot Raadsheer in het Hof van Friesland gekozen, overleed hij den 15den December 1788, bij zijne echtgenoote Anna Catharina Odilia van Bronkhorst, nalatende een zoon Gerardus Samuel Brantsma, in leven Regter ter Instructie bij de Regtbank van eersten aanleg te Leeuwarden, aldaar overleden den 30sten Maart 1823.

Brantsma was een zeer geleerd man en ondersteunde Petrus Wierdsma mede in de uitgave der *Oude Friesche wetten*, *met eene Nederduitsche vertaling en ophelderende aanteekeningen*. Kamp. en Leeuw. 1782 2 deelen 4°.

Zie *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XIV. bl. 275; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. I. bl. 42; de Wal, *de Clar. Fris. Jurec*. pag. 420; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 807-311, uit familiepapieren aangevuld.

(1) *Dissertatio inauguralis*, *De jure summorum Imperantium et Civium singulorum per solam usus intermissionem non pereunti*. L.B. 1775.

[Adriaan Bras]

BRAS (ADRIAAN), Kapitein ter Zee, te Enkhuizen thuis behoorende, had deel in den togt naar Gibraltar onder den Admiraal H e e m s k e r k in 1607, en had bevel om met den Vice-Admiraal A l t e r a s den Spaanschen Vice-Admiraal aan te grijpen. Beiden evenwel kwamen te laat, en de Spaansche Vice Admiraal werd door andere schepen in den brand geschoten.

In 1617 was hij een der Nederlandsche Zeehelden, die, volgens zijne Instructie hem te Hoorn gegeven, de Algerijnsche zeeroovers beletteden de Nederlandsche koopvaarders te benadeelen; nemende en verbrandende, onder het Opperbevel van M o o i L a m b e r t, onderscheidene Algerijnsche vaartuigen. Later schijnt hij zich aan de Zeedienst te hebben onttrokken, alihans in 1665 komt hij voor als Koopman te Hoorn, en wordt genoemd als iemand in de zaken van het Zeemanschap en oorlog te water zeer ervaren, waarom hij in aanmerking kwam om tot zeeraad benoemd te worden.

Zie B r a n d t, *Leven van de Ruiter*, bl. 398 en 399; (B r a n d t) en C e n t e n, *Hist. van Enkhuizen; Nassausche Laurenorans* bl. 207 en 208; K o k, *Vaderl. Woordenb.*;; B e e l o o, *Noordholl. en de Noord-hollanders* bl. 384.

[Willem Brassemarij]

BRASSEMARIJ (WILLEM), met den bijnaam van S t r i j k e r, was een Schilder, die alleen bekend is door een schoorsteenstuk, hetwelk op de voormalige Assurantiekamer van het stadhuis, thans Paleis, te Amsterdam gevonden werd en in 1657 geschilderd is. Het stelde voor:

Theseus het garenkluwen, *dat hem uit den Doolhof van Minos geholpen had*, *teruggevende*.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n, *Geschied. der Vaderl. Schilderk*. D. I. bl. 52; I m m e r z e e l, *Levens en werken der kunsts*.

[Govert Brasser]

BRASSER (GOVERT), zoon van W i l l e m B r a s s e r, werd in 1574 Schepen en in 1578 Burgemeester der stad Delft, welke waardigheid hij ook in 1579 en van 1586-1591 bekleedde, wordende het volgende jaar tot Thesaurier aangesteld. In 1595-1598 was hij weder Burgemeester en in 1599 Weesmeester. Ook diende hij den Staat in onderscheidene opzigten, en was in 1580 een van die Regenten, aan welke de handeling tot de opdragt der Grafelijkheid aan W i l l e m I werd toevertrouwd. Vervolgens geraakte hij in den Raad van State, en behield zijnen lof als van een zeer verdienstelijk man, tot aan zijn overlijden in 1600. Hij was gehuwd met L e e n t g e n H u b r e c h t s, welke later om hare Vaderlandsliefde zal vermeld worden, en verwekte bij haar onder anderen een zoon, D i r k G o v e r t s B r a s s e r, die mede, onderscheidene stadsambten heeft waargenomen.

Zie B o r, *Nederl. Oorl*. B. XV. bl. 181 (197), B. XIX. bl. 459 (7), B. XXXVII. bl. 689 (68); *Beschrijving van Delft* bij R. B o i t e t, bl. 131 en volg.; S c h e l t e m a, *Staatk. Nederl.*

[Govert Brasser]

BRASSER (GOVERT), een kleinzoon van den vorige, en zoon van Dirk Brasser en van Adriana van Ylemburg, was Pensionaris van Delft en diende den Staat in zeer vele betrekkingen, onder anderen als Buitengewoon-Afgezant in Engeland, in 1625, om de zoo netelige zaak van Amboina, kon het zijn, te vereffenen.

Met eenige Heeren van Holland, droeg hij, den 21sten Maart 1631, ter vergadering van Hunne Hoog Mogende voor zeker concept van eenige partikuliere kooplieden dezer landen, dienende tot nadere beveiliging van de Noordzee, mits, de onkosten van equipage als anderzins daarop vallende, zouden voldaan worden uit de premiën, die de ongemonteerde schepen gehouden waren te betalen.

Voorgeschikt in 1636 om als Ambassadeur naar Frankrijk te gaan, had dit geen voortgang; hij bedankte op het vermoeden, dat zijne benoeming niet aangenaam zou zijn aan de Algemeene Staten.

In het zelfde jaar tot Thesaurier-Generaal der Unie bevorderd, bleef hij in die gewigtige bediening tot aan zijn overlijden, hetwelk voorviel den 29sten April 1653. Intusschen vergezelde hij, benevens vier Leden der Vergadering van de Staten-Generaal en twee van den Raad van State, den Stadhouder Willem II in de zoo vermaarde bezending aan de Hollandsche Steden in 1650. Hij was gehuwd aan Lydia Teding van Berkhout en liet twee kinderen na.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. I. bl. 1293, D. III bl. 917; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 25; Kok, *Vaderl-Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 159 en 160, D. II. bl. 570.

[J.R. Brasser]

BRASSER (J.R.) moet een bekwaam Wiskundige zijn geweest, waarvan hij blijken gaf in het door hem uitgegeven werk getiteld:

Regula Cos of Algebra. Amst. 1663. 4°, waarvan in 1673 eene tweede druk verscheen.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken;* van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*.

[Leendert Brasser]

BRASSER (LEENDERT) was een Teekenaar en Etser, die onderscheidene Landschappen met Bijbelsche onderwerpen vervaardigd heeft. Men weet niet juist in welken tijd hij geleefd heeft.

Zie Immerzeel, *Levens en werken der Kunsts*.

[Jacobus Jaspersen Brasser]

BRASSER (JACOBUS JASPERSEN), vestigde zich, na den 9den September 1757 te Leiden zijne Regtsgeleerde studiën te hebben volbragt, als Advokaat te Vlissingen, en deed zich, na de omwenteling van het jaar 1787, kennen als een hevig aanhanger van het Huis van Oranje. Nog Student zijnde, trad hij als Nederduitsch Dichter op met:

Afscheidsgroet van het Nederduitsch Schouwburg, aen - Heeren Regeerders der roemrugtige Koopstad Leiden, enz.

gedaen by het sluiten van zijne Toneelen op den 30 *November* 1754.

De vrolykheid, *voorspel op den Nederduitschen Schouwburg ter eere der doorluchtige jaarfeestvieringe van - Wilhelmina Carolina*, *Princesse van Oranje en Nassau*, *gevierd den* 28*sten van Sprokkelmaand* 1755. *Gedrukt voor de Liefhebbers*. gr. 8°.

Voorts is hij bekend als schrijver van:

Het Regt der Bloedverwanten in het stuk van versterf, *boven de gemeene zaak of Graeflijkheid van Zeeland*. Leid. 1777. 8°.

Geschied- en Rechtkundige verhandeling van de Week- en Jaarmarkten, *mitsgaders van de zo genaamde Kermissen bijzonderlijk in Zeeland; opgesteld*, *beschreven*, *en met de noodige Bewijzen*, *nopens derzelver Benaming*, *Oorsprong*, *Vryheden*, *en Voorrechten; zo uit de Romeinsche Rechten; als uit de Vaderlandsche Handvesten*, *Placaten*, *Statuten*, *en Keuren*, *gestaafd*. Leyd, 1792. 8°, welk laatste werk na de dood des schrijvers is in het licht gekomen.

Zijne zinspreuk was: *Per haec majora quaeramus* (Laat ons door dit naar hooger trachten).

Zie *Vaderl. geschied. ten vervolge op* W a g e n a a r, D. XVIII. bl. 392; v a n A b k o n d e en A r r e n b e r g, *Naamreg. van Nederd. Boeken*; v a n d e r M a r k, *Naamr. van Tooneelsp.*, N°. 487 en 882; d e J o n g, *Alphab. Naaml. van Boeken;* W i t s e n G e y s b e e k, *Biogr. Woordenb.; Catal. van de Bibliot der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. bl. 65; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1849. D. II. bl. 261.

[P.M. Brasser]

BRASSER (P.M.), een Middelburger, was een bekwaam Vogelschilder, die mede traaije en welgelijkende portretten in crayon vervaardigde. Ook moet hij zeer bedreven geweest zijn in het opzetten van vogelen.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n, *Geschied. der Vaderl. Schilderk*. D. II. bl. 217; I m m e r z e e l, *Levens en werken der Kunsts*.

[Jakobus Brassica]

BRASSICA (JAKOBUS). Zie COOL (JAKOB).

[Johannes Braun]

BRAUN (JOHANNES) of BRAUNIUS, geboren te Keizerslautren in 1628, verloor nog maar zeven jaren oud zijnde, zijnen vader, die Burgemeester van de stad was, ten tijde dat deze door de Keizerlijke krijgsbende werd veroverd en deerlijk uitgeplunderd. Hij ging toen naar Mentz en gewende zich zoodanig aan het Fransch spreken, dat hij bij zijne terugkomst, genoodzaakt was, op nieuw het Hoogduitsch te leeren, het geringe onderwijs dat hij had genoten bragt te weeg, dat hij de letteroeteningen verliet, om zich op den koophandel toe te leggen; met dat inzigt begaf hij zich naar Leiden en bleef aldaar een jaar op een kantoor. De Hoogleeraar C o n s t a n t i n u s l ' E m p e r e u r, intusschen eene gunstigen aanleg

tot het beoefenen der fraaije letteren in hem ontwarende, haalde hem over, om zich weder tot de studie te begeven.

B r a u n verwierf welhaast door zijne noeste vlijt de achting van C o c c e j u s, onder wiens leiding hij zich op de Godgeleerdheid toelegde. Na vijf welbestede jaren aan de Leidsche Hoogeschool te hebben doorgebragt, verdedigde hij onder C o c c e j u s eene verhandeling: *over het vermogen der Schrift*(1). Vervolgens ging hij aan het reizen; bezocht eerst Frankrijk, en hield zich eenige tijd te Parijs en te Saumaise op; in 1655 reisde hij in Duitschland en Zwitserland. In de Nederlanden teruggekeerd, werd hij door de Fransche synode, eerst naar Zeeland, en vervolgens naar Delft gezonden, om de aldaar zijnde Leeraren in hun dienstwerk te ondersteunen. In 1661 beriep men hem tot Predikant in de Waalsche gemeente te Nijmegen, terwijl hij tevens tot Hoogleeraar in de Hebreeuwsche oudheden en Oostersche talen aan de doorluchtige Hoogeschool aldaar werd aangesteld. Toen de Franschen zich in 1672 van die stad meester hadden gemaakt, stond B r a u n er aan verregaande mishandelingen ten doel, en men noodzaakte hem, onder ijdele voorwendselen, eene zware geldboete te betalen. In 1680 verliet hij deze stad, om het hem opgedragen Hoogleeraarsambt in de Godgeleerdheid en Hebreeuwsche taal te Groningen, waarbij men nog dat van Akademieprediker gevoegd had, op zich te nemen. Hij aanvaardde die betrekking met eene redevoering over de *wijsheid der oude Hebreën tot aan de Babylonische gevangenschap*(2).

Achtentwintig jaren was hij met veel roem en getrouwheid te Groningen werkzaam, en overleed aldaar in 1708. B r a u n was zeer geleerd en bij uitstek werkzaam, bijzonder vlug en scherpzinnig van oordeel, ook was hij grootelijks bedreven in de gewijde letterkunde, zoowel als in de Joodsche en Rabbinische oudheden, zonder echter die van Rome en Griekenland te verwaarloozen. Hoewel hij aan de Hoogeschool te Leiden, in geene andere dan de peripatetische en scholastieke wijsbegeerte was onderwezen, werd hij, nadat hij de werken van D e s c a r t e s gelezen had een groot aanhanger van dien Wijsgeer, en volgde in de Godgeleerdheid meest den leertrant van C o c c e j u s, waardoor hij zich het ongenoegen van zijnen ambtgenoot J o h a n n e s à M a r c k op den hals haalde, die zoo zeer op hem verbitterd was, dat hij B r a u n van onregtzinnigheid beschuldigde en van Sabellianisterij verdacht zocht te maken; B r a u n ging echter deze beschuldiging in onderscheidene schriften te keer en verdedigde zich mannelijk; doch ten laatste bevolen de Heeren Staten van Stad en Lande, de Curatoren der Hoogeschool de zorg aan, ‘dat geene stellingen der Godgeleerdheid strijdig tegen de vastgestelde formulieren van eenigheid, op deze Akademie gedisputeerd werden.’

(1) De *Potentia Soripturae*.
(2) *De sapientia veterum Hebraeorum usque ad captivitatem Babylonicam*.

Ook wederlegde Braun met eene fiksche en doeltreffende hand, zelfs nog in hoogen ouderdom, de beide werkjes van den Predikant bij de Waalsche Gemeente te 's Gravenhage, Pierre de Joncourt. De volgende werken zijn door Braun in het licht gezonden:

La véritable Religion des Hollandais; avec une Apologie pour la Religion des Etats Generaux des Provinces Unies; par Jean Brun, *contre le Libelle diffamatoire de Stoope*, *intitule: Religion des Hollandois. De plus*, *le conseil d'Extorsion*, *ou la volerie des François exercée en la ville de Nimègue etc*. Amst. 1675. 12°.

Vestitus Sacerdotum Hebraeorum, *Sive Commentarius amplissimus in Exodi Cap. XXVIII ac XXIX*, *et Levit. Cap. XVI*, *aliaque loca S. Scripturae quamplurima; cum Indicibus locupletissimis*, *et Tabulis aeneis elegantibus* L.B. 1680 II. vol. 4°. secunda editio auctior et emendatior Amst. 1698 II vol. 4°. tertia editio Amst. 1701. II. vol. 4°.

Necessaria Defensio contra Protestationem et Narrationem Apologeticam Johannis Marckii etc. Gron. 1687. 4°.

Responsio ad Appendicem Narrationis apologeticae Joh. Marckii, Gron. 1687. 4°.

Doctrina Foederum, *sive Systema Theologiae Didacticae et Elencticae*, *perspicua atque facile methodo*. Amst. 1688. 4°, welk werk in het Nederduitsch vertaald is onder den titel van:

Leer der Verbonden, Amst. 1723. 4°.

Selecta Sacra, *libri V*, *cum Indicibus completissimis et tabulis elegantibus*, Amst. 1700. 4°.

Commentarius in Epistolam ad Hebraeos; cum Indicibus Completissimis et quibusdam tabulis aeneis, Amst. 1705. 4°.

Avertissement nécessaire aux Eglises sur les Entretiens de Mr. Joncourt, *Ministre à la Haye*, *contre Coccejus et les Coccejens*, *et sous leurs noms*, *contre les Voetiens*, *et tous les plus excellens Théologiens de l'Eglise Reformée etc.* Amst. 1708. 12°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 378; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 320 en 336; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 382, D. III. bl. 181-183; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. V. bl. 275 en 276; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 74; *Biogr. Univers.;* Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. I. bl. 265 en 266; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Johannes Fredericus Braun]

BRAUN (JOHANNES FREDERICUS), geboren te Jena den 9den Januarij 1722, trad eerst in Oostenrijksche en daarna in Nederlandsche krijgsdienst, waaraan hij zich later onttrok, ten einde zich te Langen-Salza aan de boekoefeningen toe te wijden. Hij overleed aldaar in 1799 in de grootste armoede. Men heeft van hem een zeer geacht werk:

Histoire des Maisons électorales de Saxe, originaires de Thuringue et de Misnie 1778-1781. 3 vol. 4°.

Zie *Biogr. Univers*.

[Catharina Braun]

BRAUN (CATHARINA). Zie BROUWER (CAEHARINA).

[Brautigam]

BRAUTIGAM[1] een Klavierfabrikant die omstreeks het jaar 1762 te 's Gravenhage leefde en den naam had, van een ervaren Kunstenaar te zijn.

Zie E.L. Gerber, *Lexicon für Tonkünstler* S. 494.

[Jacob de Brauw]

BRAUW (JACOB DE), Ridder, Heer van de Ketel, zoon van Jan de Brauw en Martina Huyssen, geboren te Tholen in 1604, zette zich, na aan de Hoogeschool te Leiden tot Meester in de Regten te zijn bevorderd, als Advokaat te Rotterdam neder, waar hij grooten roem inoogstte en veel geld won. De belangen van het huis van Oranje toegedaan, werd hij in 1672 Lid der Vroedschap en in 1676 Burgemeester der stad zijner inwoning. Hoe hoog bejaard ook, was hij destijds aldaar een man van groot gezag en invloed, en werd in onderscheidene staats-commissiën tot binnenlandsch bestuur gezonden. Vroeger was hij door den Koning van Engeland Ridder geslagen.

Hij overleed in 1680 en was gehuwd aan Philippota Muys van Holy bij wie hij twee zonen en drie dochters verwekt had.

Zijn geslachtswapen bestoud in een schild van sinopel, met een wiel van goud; op het schild een vooruitstaande helm, gekroond, geboord, getralied en gesierd van keel en tot helmteeken de kop en hals van een hert, in zijne natuurlijke kleur, geplaatst en fasce; voorts met zijn helmdekken van Sinopel en goud.

Zie Scheltema, *Staatk Nederl.*, D. I. bl. 160, D. II. bl. 570; uit familiepapieren aangevuld.

[Cornelis de Brauw]

BRAUW (CORNELIS DE), zoon van Daniel de Brauw, Luitenant-Generaal in dienst van de Republiek der Vereenigde Nederlanden, en van Hester Stavenisse, geboren te Zierikzee, den 16den Mei 1728, werd na reeds zeer vroeg de Latijnsche scholen zijner geboortestad doorloopen te hebben voor den krijgsmansstand opgeleid, en trad in 1744 als Kadet bij de Infanterie in dienst. In 1748 tot den rang van Vaandrig bevorderd, lag hij te Bergen op Zoom in bezetting, toen die vesting door de Franschen belegerd en veroverd werd. Met het overige garnizoen krijgsgevangen genomen, werd hij naar Frankrijk vervoerd, alwaar hij ongeveer acht maanden te Bar sur Seine verbleef.

(1) Gerber heeft Brantigam, doch dit is vermoedelijk eene drukfout.

Omstreeks het jaar 1760 nam hij, als Kapitein der Infanterie, deel aan de expeditie naar de toen nog Nederlandsche Kolonie Berbice, waar een opstand onder de slaven was uitgebroken. Hier, waar hij zich door moed en vastberadenheid onderscheidde, werd

hij in de bosschen in het been gekwetst, door eenen pijl, die weldra bleek niet vergiftigd te zijn geweest, hoewel men er in den aanvang voor bevreesd was. Al spoedig weder in staat zijne dienst te verrigten, bleef hij aldaar met ijver en trouw werkzaam tot in het jaar 1763 toen hij naar het vaderland terugkeerde.

In het jaar 1772 werd hij, die toen den rang van Kolonel bekleedde, benoemd tot Lid van den Hoogen Krijgsraad, te 's Gravenhage. In 1787 tot Generaal Majoor aangesteld, werd hem in 1793 tijdens den oorlog met Frankrijk het bevel over de Landmagt in de provincie Zeeland en het verdedigen van het vaderland aan de landzijde toevertrouwd. In 1793 tot Luitenant-Generaal bevorderd, sloot hij als Kommandant der troepen, op last van de Staten dier provincie, in Januarij 1795, met den Franschen Brigade-Generaal Michand de kapitulatie, waarbij Zeeland aan het overwinnende Fransche leger werd overgegeven. Kort daarna gepensionneerd zijnde, leefde hij ambteloos eerst te Montfoort, daarna te Utrecht, en overleed den 31sten Augustus 1804 te Zierikzee, waar hij zich om familiezaken bevond.

Bij zijne echtgenoote Alida Charlotta Albertina Paris had hij verwekt Daniel de Brauw, geboren te Hulst, den 14den September 1768, overleden den 2den September 1842 als gepensionneerd Kapitein der Infanterie; Mr. Willem Maurits de Brauw, die volgt; Cornelia Maria de Brauw, geboren te Hulst den 12den Junij 1773, die gehuwd was met den Luitenant-Admiraal Otto Willem Gobius en den 3den Junij 1843 overleed; Cornelis Stavenisse de Brauw, geboren te Hulst, den 2den Februarij 1775 en overleden den 22sten Augustus 1837 als Kolonel bij de Infanterie en Lid van het Hoog Militair Geregtshof; Izaäk de Brauw, geboren te 's Hertogenbosch den 10den November 1784, thans nog in leven, als oud Burgemeester der stad Woerden, Vice-President der Commissie van Administratie over het huis van Reclusie en tuchtiging en Practiserend Geneesheer aldaar.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXV. bl. 438; D. XXVI. bl. 13; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl.* 1793-1802, D. I. bl. 362; de zelfde, *Leven van Willem den V*, bl. 343, uit familiepapieren aangevuld.

[Jonkheer Mr. Willem Maurits de Brauw]

BRAUW (Jonkheer Mr. WILLEM MAURITS DE), een zoon van den voorgaande, geboren te Hulst, den 23sten April 1772, legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Regtsgeleerdheid toe en werd, na tot Meester in de beide regten bevorderd te zijn Schepen en Raad te Zierikzee. In 1795 van dat ambt ontzet, week hij in 1799 naar Duitschland, en werd vervolgens Kadet-Sergeant bij de Hollandsche brigade in Engeland. In 1802 in het vaderland terug gekomen, werd hij in 1803 weder Lid der Regering te Zierikzee; vervolgens Rentmeester der Geestelijke goederen en daarna Fiskaal van de middelen te water. Daar deze laatste post met de inlijving in het Fransche Keizerrijk vernietigd was, werd hij aangesteld

tot Ontvanger der Registratie en Domeinen en Conservateur der Hypotheken te Zierikzee en bleef dit tot in 1813, als wanneer hij, niet zonder levensgevaar, krachtdadig medewerkte om de stad zijner inwoning van het Fransche juk te verlossen, waartoe hij zich aan het hoofd van den opstand plaatste. Kort daarna, en wel in het jaar 1814, tot Directeur der Registratie, Zegel en Hypotheekregten in Zeeland bevorderd, zag hij zich in 1816 met het lidmaatschap van het Zeeuwsch genootschap van wetenschappen vereerd en werd in het jaar 1826 tot Directeur der Koninklijke Nederlandsche Loterij aangesteld, in welke betrekking hij, den 28sten November 1841 te 's Gravenhage overleed; bij zijne echtgenoote, Eva Maria van Breugel, verwekt hebbende vier zoons en drie dochters. Onder zijne zonen is Jonkheer Mr. Willem Maurits de Brauw, Lid van de Arrondissementsregtbank te 's Gravenhage en van de Tweede kamer der Staten Generaal.

Zie Konijnenburg, *Nation. Gedenkb. der Hernieuwde Nederl. Unie*, bl. 594-596; H. Bosscha, *Geschied. der omwent. in* 1813, St. II. bl. 62-68; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 221-214; *Algem. Konst- en Letterbode* 1816, D. I. bl. 94, uit familiepapieren aangevuld.

[J.F. Brauwenaar]

BRAUWENAAR (J.F.) zie BROUWENAAR (J.F.)

[Adriaan Brauwer]

BRAUWER (ADRIAAN), naam, onder welken de vermaarde schilder Adriaan Brouwer meestal bij Fransche schrijvers voorkomt. Zie BROUWER (ADRIAAN).

[Marijn Brauwer]

BRAUWER (MARIJN) gaf, de volgende bundels geestelijk Liedekens, op wereldlijke wijze, ten dienste van zijne geloofsgenooten de Doopsgezinden in het licht:

De Schalmeye inhoudende vele geestelgke liederen, Haarl. 1611.

Liedboexke, *genaamd het Otterken*, Haarlem 1616, in welke werkjes hij echter geen groot bewijs van zijne dichterlijke verdiensten geeft.

Zie *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Jaarb. voor de Doopsgez. Gem.* 1837, bl. 64.

[Salomon de Bray]

BRAY (SALOMON DE), geboren te Haarlem in 1597, werd onder de bekwaamste schilders van zijne tijd gerangschikt en bijzonder geprezen, wegens het loffelijk aankweeken van die kunst in zijne drie zonen, Dirk de Bray, Jacob de Bray en Jan de Bray, die hij, door zijne schrandere leiding, gedurende eene reeks van jaren ten gids heeft verstrekt. Salomon de Bray heeft meest uitgemunt als beestenschilder, zijne teekeningen met zwart en rood krijt zijn, naar het oordeel van kenners, zeer uitvoerig en kunstig. Hij was mede een bekwaam bouwmeester, naar wiens teekening en houten model de Nieuwe kerk te Haarlem gebouwd is. Ook tokkelde hij niet ongelukkig de Nederduitsche lier, zoo als blijkt uit:

Minnezuchtjes uytgedrukt in liedekens, *klinckvaersen en andere Rymen*, daarachter *Bygezochte Minne-tochten*, Amst. 1627.

De Bray overleed den 11 Mei 1664. Drie jaren na zijn overlijden kwamen van hem in het licht:

Bedenkingen over het uitleggen en vergrooten der stad Haarlem, Haarl. 1667, aan welk werkje was toegevoegd een fraai door zijnen zoon Dirk de Bray in hout gesneden portret van den autheur, waarna gevolgd is dat, hetwelk voorkomt in Houbraken, *Schouwb. der Schild. en Schilder*. D. I. tegen over bl. 164.

Zie voorts dat werk, D. I. bl. 175-177; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* C. de Koning, *Tafereel der stad Haarl.*, D. IV. bl. 156 en 157; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 399 noot 1; *Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univ.; Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; Wonder, *Alphab. Lijst der Nederl. Kunsts*.

[Dirk de Bray]

BRAY (DIRK DE), de oudste zoon van den voorgaande, legde zich eerst op het boekdrukken toe, en kwam in het jaar 1656 in het Boekverkoopersgild te Haarlem, daarna werd hij een goed schilder en figuursnijder, en was vele jaren Sekretaris van St. Lucasgild te Haarlem, doch eindelijk vertrok hij naar Braband, waar hij Monnik werd. Hij heeft in handschrift nagelaten:

Onderwijs van 't Boekbinden, versierd met teekeningen, voorstellende de onderscheidene bedrijven der Boekbinders in hunne werkplaatsen of winkels en de gereedschappen hiertoe behoorende. Op de Titelteekening, waarop eenige bijbels en boeken zijn afgebeeld, staat het jaartal 1658.

Op 's Rijks Museum te Amsterdam ziet men eene schilderij van hem en zijnen broeder Jacob de Bray, die volgt, voorstellende:

Portretten van de Overlieden van het St. Lukasgilde te Haarlem in het jaar 1675, Dirk de Bray schilderde daarop zijn broeder Jacob de Bray en deze wederom zijn broeder Dirk de Bray, benevens den Deken G. Mulraet; een ander der leden, de Gildeknecht en het bijwerk; terwijl deze ook de ordonnantien van het geheel maakte; de overige leden van dit bestuur schilderden zich zelven, bestaande het geheele gezelschap uit zeven personen.

Onder den houtsneden van Dirk de Bray zijn bekend:

Christus aan het kruis.

Een portretje.

Een opvliegende Arend.

Ruine van het kasteel Brederode.

Zie C. de Koning, *Tafereel der stad Haarl.*, D. IV. bl. 157; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Nederl. Schilderk.*, D. I. bl. 399-402; *Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Aanwijz. der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam*, bl. 11.

[Jacob de Bray]

BRAY (JACOB DE), een broeder van den voorgaande, geboren te Haarlem, was een bijzonder bekwaam schilder, die zich wel op het naakt verstond. Zijne teekeningen zijn op papier en perkament konstig en uiterst uitvoerig, met zwart en rood krijt door elkander gebruikt. Hij overleed in April 1764. Zijne beeldtenis komt voor op de schilderij, voorstellende de overlieden van St. Lucasgilde te Haarlem, dat in 's Rijks Museum aanwezig is.

Te Haarlem zijn van dezen meester nog eenige goede stukken voorhanden; als in het weeshuis der Hervormden:

Het opnemen der kinderen in dat huis.
Een Regentenstuk.
Een Regentessenstuk.
Op het stadhuis:
Prins Frederik Hendrik.
Seleucus zich een oog latende uitsteken in plaats van zijnen zoon en
De Cyclopen het wapentuig van Vulkaan smedende.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 176; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 221 en 222; C. de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 157; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 399 noot 2; *Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Aanwijzing der Schilder. berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam*, bl. 11.

[Jan de Bray]

BRAY (JAN DE), een broeder van beide voorgaanden, was de vervaardiger van een *concept-contrefeytsel* van eenige Heeren van den krijgsraad, hetgeen vroeger te Haarlem in den Oude Doelen hing.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 104 noot.

[Nicolaas de Bray]

BRAY (NICOLAAS DE), waarschijnlijk uit het zelfde geslacht als de vier voorgaanden, was een zeer bekwaam plaatsnijder en teekenaar, zoo als blijkt uit eene prent, voorstellende *Judas de Machabeër*, met veel lofwerk omgeven.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Theodorus de Bray]

BRAY (THEODORUS DE), die ook vermoedelijk tot hunne maagschap behoorde, was mede een bekwaam plaatsnijder en teekenaar, waarvan hij bewijs gaf in eene prent, uitvoerig geteekend en gegraveerd, welke tot model voor den deksel van eenen beker gediend heeft.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Pierre, volgens andere Charles de Breaute]

BREAUTE (PIERRE, volgens andere CHARLES DE), ook wel verkeerdelijk B r i a u t é gespeld, zoon van A d r i e n d e B r e a u t é, Ridder, slotvoogd van Néville, Heer van Port de Navarre en Calleville, Baron van Bouffey, Erfburggraaf van Hotot-en-Auge, Heer

van Herondeville, Heribal, la Meurdraguere, Damphilippes en Laguzelière, Raadsheer des Konings in zijnen geheimen raad, Ridder van zijne orde, Gewoon edelman van zijne kamer, Kommandant en Baljuw van Gisors en andere plaatsen, Kolonel-generaal voor den Koning in het gezegde land en in het Hertogdom Normandië, overleden in 1605, en van Susanne de Monchy, was een jong, buitengemeen dapper Edelman, en Kapitein over vijf compagniën ligte ruiterij in Fransche dienst. Hij kwam na het sluiten van den vrede, in 1598 in rouwgewaad ten Hove. De Koning vraagde hem waarover hij in den rouw was, daar er toch niemand zijner bloedverwanten was overleden? ‘Sire!’ gaf hij ten antwoord, ‘ik ga in den rouw, omdat door den gemaakten vrede met Spanje, mij de gelegenheid benomen is, om verdere blijken van mijnen moed te geven, en eer, door brave daden te verwerven.’ ‘Is het anders niet,’ hernam de Koning, ‘leg dan uw rouwgewaad maar ten eerste af: ik zal u eenen brief van voorschrijving aan den Prins van Oranje medegeven, die zal u dan wel eene eerlijke bediening bezorgen, waardoor gij gelegenheid zult vinden om eer te behalen.’ Breauté, daarover zeer verheugd, vertrok met eenen aanbevelingsbrief met eenige andere jonge lieden, die hun fortuin in den oorlog zochten, naar de Nederlanden, waar hem, op aanbeveling van Prins Maurits, eene kompagnie ruiters werd toevertrouwd. Hij liet zijn beleid en moed bij onderscheidene gelegenheden blijken, en moet in een gevecht gekwetst zijn geweest, doch naauwelijks van zijne wonde genezen zocht hij eene andere gelegenheid om met den vijand handgemeen te worden, waartoe hij zich naar Doetichem bij Prins Willem Frederik, Stadhouder van Friesland, begaf, doch te vergeefs. Later had zijn Luitenant het ongeluk van geslagen te worden door een detachement uit het garnizoen van 's Hertogenbosch dat zwakker was dan zijne onderhebbende manschap, terwijl hij zelf gevangen genomen en naar 's Hertogenbosch gebragt werd, van waar hij aan zijnen Kapitein schreef, met dringend verzoek, om zijne vrijheid te bewerken. Breauté antwoordde hem, dat hij lieden, die zich door een minder aantal vijanden hadden laten slaan, niet langer voor zijne krijgsknechten wilde erkennen, dat zij zich niet hadden moeten laten slaan, al waren zij twintig tegen veertig vijanden geweest, zoo als hij aannam met twintig der zijnen veertig dergelijke schurken te slaan. De Gouverneur der vesting, Antony Schets van Grobbendonk, volgens gewoonte, dezen brief gelezen hebbende, voor dat die aan den gevangenen werd ter hand gesteld, deelde die ook mede aan zijnen Luitenant Gerard Abrahams[1], welke daarop eenen brief zond aan de Breauté, hem aanbiedende om hem tot een gevecht uit te dagen, waarbij van wederzijde evenveel ruiters elkander bestrijden zouden. Dit met gretigheid aangenomen zijnde, kwam men overeen, om den 5den Februarij 1600, op de Vughtsche heide, nabij 's Hertogenbosch, met 22 tegen 22 ruiters te vechten.

(1) Zie over hem ons eerste deel bl. 31.

Ter bestemder tijd en plaats gekomen zijnde, waren de ruiters van G e r a r d A b r a h a m s zwaar gewapend, maar het volk van B r e a u t é had de voordeeligste plaats ingenomen. G e r a r d A b r a h a m s, zijne ruiters aanvurende, werd in den eersten aanval gedood, ook werd het paard van d e B r e a u t é onder hem doodgeschoten, terwijl er bij dezen eersten aanval zes en twintig paarden sneuvelden, waaruit op te maken is hoe hevig het gevecht was. B r e a u t é, nu te voet zijnde, verloor geenszins zijnen moed, maar zeer dapper door zijne soldaten bijgestaan, liet hij niemand hem naderen, of hij moest zijne dapperheid ordervinden, sprong spoedig weder op een ander paard, en hervatte het gevecht met grooten moed; doch ook van de andere zijde, werd, niettegenstaande het verlies van den Luitenant A b r a h a m s en zijnen broeder A n t h o n i e A b r a h a m s, zeer dapper gestreden, zoo dat men zes ruiters van B r e a u t é achter elkander vallen zag, terwijl het tweede paard onder hem werd doodgeschoten, hierdoor nog zijnen moed niet verliezende vocht hij met zijn rappier en trachtte zich zoo veel mogelijk te verdedigen, doch nu sloegen eenigen van zijn volk op de vlugt, waarop d e B r e a u t é, dit ziende, zich gevangen gaf, op voorwaarde dat men hem het leven zou laten, zoo als mede deden drie van zijne ruiters wier paarden insgelijks gedood waren; een vierde, die nog in den zadel zat, vocht nog zoo lang tot ook hij eindelijk werd gevangen genomen. Hierop werd B r e a u t é door de ruiters van A b r a h a m s naar 's Hertogenbosch geleid, maar alzoo hij zwaar in de dij gekwetst was en daardoor niet gaan kon gaf men hem een hunner paarden. Toen zij alzoo naar de stad reden kwamen drie of vier ruiters onder welke J a n v a n M i l, Cornet van G r o b b e n d o n c k, met grooten haast uit het dorp Vught aanrennen, roepende, ‘onze Luitenant is dood zij moeten allen met hem sterven,’ waarop v a n M i l het regt op B r e a u t é aanzette en hem vroeg: ‘zijt gij 't die B r e a u t é heet,’ en hierop ‘ja’ ten antwoord bekomen hebbende, zeide hij, ‘handen neer, slaat dood, slaat dood’ trok zijn rappier en gaf B r e a u t é daarmede eenen stoot, dat deze van het paard ter aarde viel, terwijl hij tevens nog eene houw in zijn aangezigt bekwam. Hierop zeide B r e a u t é, ‘Mijnheer, vermoord mij niet als eenen schelm, maar geef mij mijne wapenen terug en laat mij toe mij dood te vechten, ik heb den naam niet eenen lafaard te zijn.’ Desniettegenstaande viel v a n M i l en de andere ruiters, die mede in het gevecht geweest waren, op B r e a u t é en zijne medgezellen aan, zoo dat zij allen op de plaats dood bleven, behalve een korporaal, die behouden werd, door een der ruiters, die hem achter de andere gevangenen omleidde. Het lijk van B r e a u t é werd later teruggegeven, naar Normandië vervoerd en aldaar begraven. B r e a u t é werd door de zijnen meer beklaagd dan geprezen, zijnde men algemeen van gevoelen, dat zijne jeugdige drift hem in een noodeloos gevaar had gebragt. Ook hield men het voor onbetamelijk, dat hij, die van eene voorname geboorte was, zich in een lijfge-

vecht gewaagd had, met volk, hetwelk grootendeels, door het verraden van Geertruidenberg eerloos geworden was.

Breauté was getrouwd met Charlotte de Harley, dochter van Nicolaas de Harley, Baron van Sansy, eene vrouw, even deugdzaam als schoon, die zoodanig getroffen was door het rampspoedig uiteinde van haren man, dat zij, ofschoon naauwelijks 20 jaren oud, en tot onderscheidene voordeelige huwelijken aangezocht, aan de vermaken der wereld vaarwel zeide, zich in een klooster begaf en Non werd.

Hunne zoon Adrien Pierre de Breauté, in 1624 zijns vaders dood willende wreken, werd mede in een tweegevecht, voor het destijds door Spinola belegerde Breda, door den Luitenant van den jongen Grobbendonck dood geschoten.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXXVII. bl. 601 (4); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. VII. bl. 319-323; van Reydt, *Hist. der Nederl. Oorl.*, bl. 411; Bor, *Gelegenh. van 's Hertogenb.*, bl. 68-71; de Groot, *Nederl. Hist.*, bl. 404 en 405; Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. I. bl. 334 en 335; van Hoogstraten en Bouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.; Oudheden en Gestichten van 's Hertogenb.*, bl. 40-46; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 159 en 160; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 72 en 73; *Levensbeschr. der Nederl. Vorsten*, *Helden enz.*, St. II. bl. 65-68; van Heurn, *Hist. der Stad en Meyery van 's Hertogenb.*, D. II. bl. 237-240; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hermans, *Bijdr. over Noord-Braband*, D. I. bl. 399-474.

[Jan van Brecht]

BRECHT (JAN VAN) of VAN BREGHT, een der Teekenaars van het Verbond der Edelen, uit een edel en aanzienlijk geslacht, hetwelk voortsproot uit eenen natuurlijken zoon van eenen der Hertogen van Braband, kan geweest zijn Jan van Brecht, Ridder, Heer van Haaghoirt en Longpré, Hoogschout van 's Hertogenbosch, die gehuwd was met Isabelle van Hennenberg. Misschien ook was het diens zoon mede Jan van Brecht geheeten, of wel Jan van Brecht, Heer van Didegem, gehuwd met Catharina van der Noot. Hieromtrent kan men niets in het zekere bepalen.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 279 en 280, St. III. bl. 489.

[Anthonij van Brecht]

BRECHT (ANTHONIJ VAN) of VAN BREGHT, mede een der Teekenaars van het Verbond der Edelen, was uit het zelfde geslacht als de voorgaande en waarschijnlijk een zoon van den in het vorige artikel vermelde Hoogschout van 's Hertogenbosch.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 379; Kok, *Vaderl. Woordenb*.

[Gery van Brecht]

BRECHT (GERY VAN) of VAN BREGHT, Edelman van 's Konings huis. Deze of een der beide voorgaanden mag het geweest zijn, die met twee andere der Verbonden Edelen, in 1566, met den Bis-

schop van Luik den avondmaaltijd houdende, onder elkander begonnen te roepen: *Vivent les Gueux!* De Bisschop gelastte hun te zwijgen of de tafel te verlaten. Zij deden het laatste en van Brecht zeide, bij het heengaan, tot den Bisschop, dat, indien de zaken naar wensch gingen, hij aan hem gedenken zou, er bijvoegende, dat de Prins van Oranje en de Graaf van Egmond tot het Verbond behoorden.

Zie Gachard, *Corr. de Phil. II*, Tom. I. pag. 434.

[Karel van Brecht]

BRECHT (KAREL VAN) of VAN BREGHT teekende in het jaar 1577, de Unie van Brussel, als Burgemeester van Brussel, met welke waardigheid hij, even als met die van Schepen en Thesaurier, reeds meermalen in die stad was bekleed geweest. Hij overleed in het jaar 1595 in hoogen ouderdom.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 193; Kok, *Vaderl. Woordenb*.

[Klaas van Brechten]

BRECHTEN (KLAAS VAN). Zie HAERLEM (CLAIS VAN).

[Paulus Hendrik Brecker]

BRECKER (PAULUS HENDRIK), vermoedelijk een Duitscher, was in 1572 Grietman van Wonseradeel en tevens Dijkgraaf van Oosten Westdongeradeel. Een ijverig Roomschgezinde en voorstander der Spanjaarden zijnde, behoorde hij onder hen, die in 1567 te Leeuwarden zich verklaarden tegen het voorstel van de Regering, dat men aan de Hoplieden der Burgerij last en magt zou geven, om met den Raad der stad te handelen over hetgeen men tot nut van het Gemeenebest oorbaar zou achten. Sjoerd Lieuwes van Beyma[1] bragt bij het Hof sterke beschuldigingen tegen hem in; doch door tusschenkomst van vermogende vrienden, welke hij in die vergadering had, en wegens zijne trouw aan den Keizer en de Roomsche Godsdienst werd hij vrijgesproken. Niet van partij willende veranderen en weigerende naar der Staten zijde over te gaan, werd hij afgezet en gebannen, en overleed te Groningen in 1581, bij zijne vrouw, Baukje Montzima, twee zonen en eene dochter nalatende.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 67; Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 67.

[Guillaume Marcoureau de Brecourt]

BRECOURT (GUILLAUME MARCOUREAU DE), een Hollander van geboorte, trad in 1658 als Tooneelspeler in den troep van Molière en ging in 1664 in die van het Hotel de Bourgogne over. Hij bleef er bij toen die beide troepen zich in 1680 vereenigden. Vooral speelde hij goed in de helden uit het treurspel. Zijn spel was levendig en belangwekkend. Ook deed hij zich als Tooneeldichter kennen en zijn treurspel Timon willende doen slagen, spande hij zich zoodanig in, dat er een ader bij hem barstte, aan welk toeval hij in 1685 overleed. Hij was gehuwd met Etienne des Urlis,

(1) Zie over deze hiervoor bl. 505 en 506.

die mede het tooneel betrad tot in 1680, toen een pensioen van 1000 livres bekwam en den 22 April 1713 overleed. Men heeft van hem:

La feinte Mort de Jodelet en vers. 1660.
La Noce de Village, en vers. 1660.
Le Jaloux invisible, en trois actes et en vers. 1666.
l'Ombre de Molière. 1674.
La Régale des cousins de la cousine, Comèdie en vers. Franef. 1674.
Timon tragédie 1684.
l'Infante Salicoque, dat niet gedrukt maar in 1667 ten tooneel gevoerd is.

Alle deze stukken zijn in vergetelheid geraakt, zoo als zij zulks trouwens ook verdienen.

B r e c o u r t , in 1678, te Fontainebleau met L o d e w i j k XIV op de Jagt zijnde, verdedigde zich tegen een everzwijn, dat op hem aanviel, met zooveel kracht, dat hij het den degen tot aan het gevest in het lijf stak. De Koning, voor wien hij nooit met meer luister zijnen rol vervuld had, vroeg hem ot hij niet gewond was en zeide dat hij nimmer eenen zoo hevigen degenstoot had zien geven.

Zie *Biogr. Nation; Biogr. Univers*.

[Claes Hugensze van Breda]

BREDA (CLAES HUGENSZE VAN), in 1454 Ouderman van het Smidsgild te Utrecht geworden, koos in de twist tusschen D a v i d v a n B o u r g o n d i ë en G i j s b e r t v a n B r e d e r o d e de zijde van eerstgenoemde, en werd daarom, toen laatstgemelde in 1456 de overhand had en hij met anderen naar Amersfoort gevlugt was, ingedaagd om binnen acht dagen zich te komen verantwoorden op verbeurte, indien hij niet verscheen, dat zijne vrouw en kinderen de stad zou ontzegd worden, en alle zijne goederen ten behoeve der stad worden aangeslagen, welke bedreiging, aangezien hij niet ter verantwoording verscheen, dan ook nagekomen is.

Zie B u r m a n , *Utrechtsche Jaarb.*, D. II. bl. 232 en 913.

[Gerardus van Breda]

BREDA (GERARDUS VAN), dus genaamd naar zijne geboortestad Breda, alwaar hij waarschijnlijk op het laatst der vijftiende eeuw ter wereld kwam, begaf zich in de orde der Karthuizers, in het konvent van onze Lieve Vrouwe kapelle bij Adingen (Enghien) in Henegouwen, waar hij, na dit huis door de zuiverheid zijner zeden, zijne vermaningen en zijne schriften gesticht te hebben, den 17den April 1474, overleed, het getuigenis nalatende, dat hij voorbeeldig godvrugtig, diep geleerd en uitnemend welsprekend was.

Hij heeft geschreven:

Vita Domini nostri Jesu Christi, *rythmo*.
In Psalmum LXVII, *Exurge Domine*.
De Religiosorum Professione.
De Septem horis canonicis.
De Sacramento Altaris, *seu Eucharista*.
En nog eenige andere handschriften.

Zie v a n G o o r , *Beschrijv. van Breda*, bl. 804; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a t m o t , *Biogr. Woordenb.;* H e r m a n s , *Onomast. Liter.*, pag. 3; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*

[Jacobus van Breda]

BREDA (JACOBUS VAN), een geleerd Boekhandelaar te Deventer, heeft veel dienst aan de Letteren bewezen door de uitgave te bezorgen van onderscheidene nuttige letterkundige werken, die van 1493-1518 bij hem in het licht verschenen.

Zie R e v i u s , *Daventr. Ill.*, pag. 191 et 192; S a x i i , *Onom. Liter.*, Pars VII. pag. 309.

[Johan van Breda]

BREDA (JOHAN VAN), Secretaris van Kampen, reisde in 1520 naar Deventer, om de Regering van die stad voor zijne Meesters te winnen, bij het ontstaan van den twist tusschen Kampen en Zwolle over den tol op het Zwarte water, welke eerlang tot openbare vijandelijkheden uitbarstte.

Aanmerkelijk was zijn aandeel in de onderhandelingen van die tijd, over de onderwerping van Overijssel aan den Hertog v a n G e l d e r , of aan den Keizer, toen de Vorst des Lands, F r e d e r i c u s v a n B a d e n , de zeven en vijftigste Bisschop van Utrecht, de ingezetenen niet kon beschermen. Hij trok onderscheidene malen naar den Bisschop om dezen van den stand der zaken te overtuigen; later trok hij naar den Hertog v a n G e l d e r , wiens zijde die van Kampen en Deventer eenigzins meer gekozen hadden dan die van Zwolle, die den Bisschop getrouw bleven. In 1524 volgde echter eene vereeniging met Zwolle, om zich aan den Bisschoppelijken stoel van Utrecht te onderwerpen, welke vereeniging B r e d a wegens Kampen teekende.

Na dat de onderhandelingen met den Hertog v a n G e l d e r tot onderwerping in 1527 waren afgebroken en de oorlog feller ontvlamd was, werd hij met anderen naar Schoonhoven gezonden, om de oppermagt van Overijssel aan Keizer K a r e l V aan te bieden. Hij volgde eerlang dat gewigtige Verbond, waarbij Overijssel, den 25sten Februarij 1528, bij de Staten van den Keizer, als Hertog van Braband en Graaf van Holland, gevoegd werd.

Zie S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.*

[Rutger van Breda]

BREDA (RUTGER VAN), een achterkleinzoon van den voorgaande, had tot moeder M a r i a d e W a a l e , eene dochter van den beroemden A n t o n i u s W a l a e u s , en werd den 18den Augustus 1628 geboren te Kampen, waar zijn vader Secretaris was. In zijne jeugd bekleedde hij hetzelfde ambt, hetwelk zijn vader, grootvader en overgrootvader bediend hadden en werd in het jaar 1658 als Secretaris toegevoegd aan eene commissie tot onderzoek naar den staat der geldmiddelen van Overijssel.

Bij de gebeurtenissen in 1672 en later leed hij veel, en werd bovendien bij den aftogt der Franschen, benevens eenige andere voorname burgers, als gijzelaars voor de uitgeschreven brandschatting naar Arnhem vervoerd, doch eerlang geslaakt.

In het zelfde jaar werd hij Secretaris van de provisionele Regering van Overijssel, die na de ontruiming van het gewest de zaken waarnam. Vervolgens tot Griffier der Staten en tot Ontvanger van den vijftigsten penning gekozen, bleef hij, Secretaris honorair der stad. In alle bedieningen verwierf hij zich veel lof door bekwaamheid, trouw en ijver.

Hij overleed in 1693 en liet, uit zijn huwelijk met Margaretha Aymery, twee dochters na, zoodat hij het laatste mannelijk oir van zijn geslacht was. Zijn naam is vervolgens aangenomen door eenen zoon van eene zijner dochters, die gehuwd was aan Casper Hendrik Lemker, van welk geslacht eene tak sedert den naam en het wapen voerde van Lemker van Breda. In de Groote kerk te Kampen is een deftig gedenkteeken voor hem opgerigt. Arnold Moonen heeft zijnen lof vermeld in het volgende grafschrift.

De vlugge en trouwe tolk der staetgeheimenissen
En raetsbesluiten, al zijn rampen doorgestreên,
Breda, de rechte hant van Ridderschap en Steên,
Die zijn besnede pen te vroeg, t' ontijdigh missen.
Rust hier. De Kamper Kerk, te zwaer geschokt door splissen,
Voor tweemael veertigh jaar, gesmolten in geween
En traenen, zijgt flaeu neer met Raethuis en Gemeen,
Nu haer dees zuil begeeft, den twist gewoon te slissen.
't Vernieude Raethuis der aeloude Burregstadt
Treurt met twee Torens, die, voor 't spatten ondervat,
Den tijt braveeren, al de boukunst tot een wonder.
Wat baet nu godtsvrucht, wat geslepen staetbewint
En zangkunde en de gunst, die men ten hove vindt?
In 's Lants Griffier gaen dees' gestarnten tevens onder.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. IV. bl. 228, 352; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Michiel van Breda]

BREDA (MICHIEL VAN), heeft zich als Tooneeldichter doen kennen door

Lubbert Lubbertsz. kluchtspel.

Krispijn Poëet en Officier. kluchtsp. Amst. 1685. kl. 8°.

Themistocles. treursp. Amst. 1686 kl. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catalogus van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk*. D. I. b. bl. 66.

[J. van Breda]

BREDA (J. VAN), nopens wien wij volstrekt geene levensbijzonderheden geboekt vinden, heeft geschreven:

Over 't Werkverbond. Rott. 1728. 8°.

Verantwoording tegen Aletophilus Orthodoxus. Rott. 1730. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I.

[Adriaan van Bredehoff]

BREDEHOFF (ADRIAAN VAN), werd in het jaar 1646 Stedehouder van Albert Sonk, Schout van Hoorn, en verving deze in het Schoutsambt, hetwelk hij tot in het jaar 1674 waarnam. Hij was in die zeer moeijelijke tijden zeer nuttig voor stad en land. Zoo was het grootendeels aan zijnen ijver en beleid te danken dat de dijk ten westen der stad, die bij den hoogen watervloed van 4 en 5 December 1665 dreigde door te breken, behouden bleef.

Bij de plundering van het huis des Oud-Burgemeesters en Ontvanger der Gemeenelandsmiddelen Reinier Langewagen, drong hij met veel moeite door het graauw heen, zette zich rustig in het Landskantoor neder en beveiligde het voor plundering.

Den 3den Februarij 1673 werd hij tot Kolonel verkoren over de schutters van de steden Hoorn, Enkhuizen, Edam, Monnickendam, Medemblik en Purmerende, met 3 vaandelen van welke hij in Mei daaraanvolgende de stad verliet, om te Muiden in bezetting te liggen en het geweld der Franschen, die reeds te Muiderberg lagen, te helpen keeren.

Hij liet bij zijne echtgenoote Elizabeth eenen zoon na, François van Bredehoff, die volgt.

Zie Velius en Centen, *Lijst der Regeringsleden* achter de *Chron. van Hoorn*, bl. 40-46; (Brandt) en Centen, *Hist. van Enkhuisen*, D. II. bl. 365, 383; (Feyken Rijp), *Chron. van Hoorn*, bl. 229 en *Lijst der Burgem. en Schepenen* achter die Chron. bl. 66-77; Abbing, *Geschied. der stad Hoorn*, V. bl. 93, 128, 140, 144.

[Mr. François van Bredehoff]

BREDEHOFF (Mr. FRANÇOIS VAN), Vrijheer van Oosthuizen, Heer van Etershem enz. zoon van den voorgaande, geboren in 1648 te Hoorn, volgde zijnen vader in 1675 als Hoogschout op, welk ambt hij bleef bekleeden tot in 1699 toen hij door zijnen zoon Mr. Adriaan van Bredehoff vervangen werd, *behoudens sijn rang en functie bij indispositie of absentie van sijn Ed. soon*. In 1700 werd hij Gecommitteerde Raad; in 1688, Lid zijnde ter vergadering van de Staten-Generaal, werd hij naar den Keurvorst van Brandenburg tot gewigtigen handel afgevaardigd.

Hij verwierf door ondervinding en trouw veel invloed in de Staatscollegiën, en bleef onafgebroken in het bewind tot aan zijn overlijden, den 4den Mei 1721. Op zijn graf in de kerk te Oosthuizen is eene fraaije tombe van zwart en wit marmer geplaatst. Hij was driemalen gehuwd geweest, eerst met Johanna Humel, daarna met Cecilia de Jonge van Ellemeet en eindelijk met Magteld van der Graaf. Bij zijne eerste vrouw had hij behalven den reeds genoemden Mr. Adriaan van Bredehoff, Mr. François van Bredehoff, die volgt.

Zie Velins en Centen, *Lijst der Regeringsleden* achter de *Chron. van Hoorn*, bl. 46-52; (Feyken Rijp), *Lijst der Regeringsleden* achter zijne *Chron. van Hoorn*, bl. 77-87; Scheltema, *Staatk. Nederl.; Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.* D. VIII. bl. 547; van

K a m p e n , *Vaderl. Karakt.* D. II. bl. 496 en 497; A b b i n g , *Geschied. der stad Hoorn*, V. bl. 178 noot.

[François van Bredehoff]

BREDEHOFF (FRANÇOIS VAN), Heer v a n P i j l s w a a r d , zoon van den voorgaande en van diens eerste vrouw J o h a n n a H a m e l , geboren te Hoorn, werd in 1730 Lid der Vroedschap in zijne geboortestad, had gedurende eenige jaren aldaar veel bewinds en was ook Lid der Staten van Holland. Toen er in 1742 bij die Staten besloten werd, tot eene bezending naar Dordrecht en Brielle, ten einde deze beide steden over te halen, om in te willigen, dat men de Koningin van Hongarijen, met twintig duizend man zou ondersteunen, was B r e d e h o f f een der vier Staatsleden, die naar Brielle gezonden werden. Doch als in 1749 Prins W i l l e m IV de Regering te Hoorn veranderde, werd hij, behoudens eer en goeden naam, van het Vroedschapsambt verlaten, en bleef voorts ambteloos tot aan zijnen dood.

Zie V e l i u s en C e n t e n , *Lijst der Regeringsleden* achter bunne *Chron. van Hoorn*, bl. 69; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.* D. IX. bl. 360; A b b i n g , *Geschied. der stad Hoorn*, V. bl. 307, 315.

[Joan van Bredehoff]

BREDEHOFF (JOAN VAN), Vrijheer v a n O o s t h u i z e n , vermoedelijk een neef van den voorgaande en zoon van diens broeder Mr. A d r i a a n v a n B r e d e h o f f , werd reeds spoedig tot de zaken der Regering geroepen en was een groot voorstander van al wat tot heil van stad en burgerij kon strekken; zoo nam hij, in 1777, bij de oprigting eener Vaderlandsche Maatschappij van Reederij en Koophandel, voornamelijk ten doel hebbende, om zoo mogelijk de armoede te verminderen, gewillig den zwaren last van Mededirecteur dier Maatschappij op zich.

Toen in September 1787 het Noord-Hollandsch Burgerlegertje voor Hoorn kwam, werd B r e d e h o f f als een aanhanger van het Huis van Oranje als Vroedschap afgezet, doch kort daarna bij de omwenteling van dat jaar weder daarin hersteld, en hij bleef nu in die bediening tot aan zijne dood.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. I. bl. 164. D. XVI. bl. 368.

[Curistoffel Bredenbach]

BREDENBACH (CURISTOFFEL), ook wel STOFFEL VAN BREDENBACH, was in de Saksische tijden Accijnsmeester te Slooten in Friesland, waar hij in 1515 door de Gelderschen, die zich meester van dat stadje maakten, werd gevangen genomen. Bij zijne slaking beloofde hij onder eede nooit tegen de Gelderschen te zullen dienen. Desniettegenstaande voerde hij later, van wege de Bourgondische Vorsten, bevel op de Zuiderzee, ten einde te beletten dat er geene schepen naar de Geldersche havens zouden varen. Nu geschiedde het in Mei 1520 dat hij een schip met bier nam. Hij en al zijn manschap dronken daarvan naar lusten en daardoor beschonken geworden zijnde, legde hij zich te slapen, na eerst den Stuurman last te hebben gegeven het steven naar Enkhuizen te wenden, maar deze, hetzij door de duisternis misleid, of om hem te verraden, bragt het

schip op de Geldersche kust, en zette het op strand. Bredenbach en de zijnen, 's morgens ontwakende, zochten te vergeefs het schip vlot te krijgen, en werden alzoo door de Gelderschen omsingeld, gevangen genomen, en ten getale van 26 naar Slooten gebragt, waar Bredenbach en een zijner gezellen, wegens het schenden van den vroeger gedanen eed, onthoofd en elk op een rad gezet werden; doch de overigen bragten er het leven af.

Zie Slichtenhorst, *Geldersche Geschied.*, bl. 355; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 600.

[Johannes Bredenburg]

BREDENBURG (JOHANNES), van Rotterdam, is bekend door eene verhandeling tegen het Goddelijke aan de Natuur toegekend, welke hij in die stad in 1675 in 4° uitgaf. Hij had het in het Nederduitsch opgesteld, doch deed het, daar hij ongeletterd was en de taal der geleerden niet verstond, in het Latijn vertalen onder den titel:

Enervatio tractatus theologico-politici, *unà cum demonstratione geometrico ordine disposita*, *Naturam non esse Deum; cujus effati contrario*, *praedictus tractatus unice innititur.* Dit boekje, hetwelk eene wederlegging van Spinoza behelst, is zeer zeldzaam en waardig gelezen te worden. Het heeft dat zonderlinge, dat de schrijver, even als Spinoza, wiskundig te werk ging, dan nu gebeurde het, dat Bredenburg, zich altijd met zijn betoog bezig houdende, ten laatste er geen behagen in schepte, en bevond dat het mank ging; hij stelde dus zijn betoog in den omgekeerden zin, waardoor hij, zonder het te willen den schijn had, van een verdediger van Spinoza te worden. Hij vertrouwde het handschrift aan een onbescheiden vriend toe, die het buiten weten van den schrijver liet drukken, waaruit eenen vrij bitteren pennenstrijd ontstond, in welke zich Gijsbert Kuipers, Isaac de Castro Orobio en eenige andere Godgeleerden mengden. De geschriften welke hierdoor in de wereld kwamen zijn in het vergeetboek geraakt en naauwelijks wordt er in de werken van dien tijd gewag van gemaakt. Zeker gaat het dat Bredenburg altijd leefde en ook gestorven is als een opregt aanbidder van den Zaligmaker en diens openbaring.

Nog bestaan er van hem:

Praetjes over Tafel, *behelsende consideratien over den Vredehandel*. Amst. 1671.

Ook heeft Bredenburg eenige Brieven gewisseld met den Remonstrantschen Hoogleeraar Philippus van Limburg, welke het licht zagen onder den titel van:

Schriftelijke onderhandeling tusschen den Heer Philippus van Limborg, *Professor der Remonstranten*, *en Johannes Bredenburg*, *rakende 't gebruik der Reden in de Religie*. Rotterd. 1686. 4°.

Waarop zijn gevolgd:

Eenige Consideratien enz.

en eindelijk:

Johannes Bredenburg, *Korte aanmerkingen op de Brieven van P. van Limburg aan P. Smout en N.N. enz.* 1686. 4°.

Almede heeft B r e d e n b u r g zich als beoefenaar der Nederduitsche Dichtkunst doen kennen door

Scherm voor de stekende zon der Amsterdamsche Mennisten, dat opgenomen is in de *Nederduitse en Latijnse Keurdigten*, doch even als een enkel ander stukje, dat wij elders van hem aantreffen, geen grooten dunk van zijne dichterlijke bekwaamheden geeft.

Zie v a n A b k o u d e, *Naamreg. van Nederd. Boeken* D. I. St. III; C o l l o t d ' E s c u r y, *Holland's Roem*, D. V. bl. 278; *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dicht. ten vervolge op* W i t s e n G e y s b e e k; *Biogr. Nation.; Biogr. Univ.;* B l a u p o t t e n C a t e, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.*, *Zeel. enz.*, D. I. bl. 264 en 265.

[Gerbrant Adriaansz. Bredero]

BREDERO (GERBRANT ADRIAANSZ.) of BREDEROO, doch niet BREDERODE zoo als men hem na zijne dood genoemd heeft, was gehoren te Amsterdam den 16den Maart 1585, waar hij zich in zijne jeugd meer of min aan de Letteroeteningen overgaf. Het schijnt dat hij zich verder op de Schilderkunst hebbe toegelegd om daaruit zijn bestaan te vinden; doch verder weet men weinige bijzonderheden van zijn leven dan dat hij Vaandrig van de Burgerij te Amsterdam is geweest. Hij was een werkzaam Lid van de Rederijkerskamer *In Liefde bloeyende*, welke in zijne tijd reeds begon in verval te geraken. Voor het Tooneel dezer Kamer vervaardigde hij onderscheidene treur- en blijspelen, waarin veel natuurlijk en oorspronkelijk vernuft doorstraalt. Tusschen de ernstige tooneelen der treurspelen voegde hij, naar den smaak van zijnen leeftijd, eenige boertige in. Maar meest muntte hij uit in blij- en kluchtspelen, waarin hij de Amsterdamsche zeden van zijnen tijd, in de platte en eigenaardige taal van het gemeene volk, op eene levendige en naïve wijze wist voor te stellen, en dit droeg bij zijne tijdgenooten zulk eene goedkeuring weg, dat bij het vertoonen zijner blijspelen en kluchten, het tooneel en alle de zitplaatsen van het vrolijk gejuich, handgeklap en onophoudelijk geschater der aanschouwers weergalmden. Men wil zelf dat hij, om grondige kennis van de taal, spreekwijzen en zeden van de laagste volkklasse te bekomen, meermalen de visch- en andere markten bezocht, om de taal en spreekwijzen van snappende en kijvende wijven, en keuvelende praters te beluisteren; ja dat bij ten zelfden einde zich ook wel in de gemeenste kotten en kroegen begaf, om er in zijne blijspelen gebruik van te maken, zoo als hij in *het Moortje* en in *den Spaanschen Brabander* ruimschoots gedaan heeft. Geen wonder dat er dan ook vele uitdrukkingen in voorkomen, die den toets der kieschheid en eerbaarheid niet kunnen doorstaan, waaromtrent hij zich in de opdragten zijner tooneelstukken verdedigt op gronden, die in zijne tijd voor geldig werden gehouden.

B r e d e r o , die geheel verstoken was van de kennis der zoogenaamde geleerde talen, had geen andere gids dan zijn natuurlijk vernuft, geene andere voorbeelden dan de dichters, zijne tijdgenooten, met wie hij vriendschappelijk omging, doch die, hoe beroemd ook naderhand, toen nog den regten smaak in de poëzij niet hadden. Zoodat het niet te verwonderen is, dat zijne verzen even als alle rederijkersgedichten eene hinderlijke hardheid en stroefheid hebben; maar hij was een vijand van den barbaarschen wansmaak der bastaardwoorden, waarmede men in zijnen tijd de refereinen opvulde. Lezenswaardig is zijn brief dienaangaande aan de Amsterdamsche Kamer geschreven. Ware hij niet zoo vroeg gestorven en had zijn geest de noodige beschaving erlangd, hij had waarschijnlijk eenen gemakkelijken en bevalligen dichttrant aangenomen; de kiemen daartoe lagen reeds in sommige losse stukjes. Jammer dat hem geen langer leven is ten deel gevallen, om zijne kunstoefening te volmaken, misschien had hij dan wel als een ster van de eerste groote geschitterd. Genoeg echter heeft hij getoond wat hij vermogt. Zijne dichterlijke voortbrengselen verdwijnen niet in den glans der kunstgewrochten van het guldentijdperk onzer Letterkunde. Met onderscheiding zal hij leven zoo lang eerbied voor de grondleggers en handhavers der Nederlandsche Letteren in de harten onzer landgenooten huisvest.

B r e d e r o overleed in zijne geboortestad den 23sten Augustus 1618. Behalve op den titel van alle zijne *Spelen* en in *van de Cappelles Bijdragen tot de Geschied. der Wetens. en Letter. in Nederl.*, bl. 225, bestaan er portretten van hem door H e n d r i k G o l t z i u s in 8° en 12° door J o h a n n e s d e F r e y , in 4° door J a n W i l l e m C a s p a r i , in 8° en twee zonder naam in 8° en 12°. Zijne zinspreuk *'t kan verkeeren*, heeft aanleiding gegeven tot het spreekwoord *het kan verkeeren zegt Bredero*. V o n d e l heeft het volgende grafschrift op hem vervaardigd:

> Hier rust B r e r o , heenghereist,
> Waer de boot geen veergelt eischt,
> Van den Geest, die met zijn kluchten
> Holp aen 't lachen, al die zuchten.

Van hem zien het licht:

Apollo, *of Ghesangh der Musen*, *wiens lieflijkke stemmen meerendeels in vrolycke en eerlyche gheselschappen werden ghesonghen*. Amst. 1615. langw. 4°, met pl.

Boertigh Liedthoeck. Amst. 1622. langw. 4°, met pl.

De Groote Bron der Minnen. Amst. 1622. langw. 4°, met pl.

Aendachtigh Liedt-boeck. Amst. 1622. langw. 4°, met pl.

welke drie werkjes ook te gelijkertijd te zamen in het licht verschenen onder den titel van:

Boertigh, *Amoreus en Aendachtigh Groot Lied-boeck van G.A. Bredero Amsteldammer*, *vercierd met vele Klinckers*,

oock Bruyds-lof en Klaeg-Dichten. Door-mengeld met sinrijcke Beeltenissen. Alles tot vermaeck en nut der leughet, *sampt allen Lievers der Rijm-konst*. Amst. 1622. langw. 4°, met pl.

Nederduytsche Poëmata, *als oock het lof van Ryckdom en Armoede*, *met verscheyden Brieven*, *soo in en buyten Rym; ende vele dergelijcke sin-rijcke Ghedichtselen meer*, *by hem beschreven*, *waer van eenige noyt voor desen in Druk zijn gheweest*. Amst. 1632. 4°.

Treurspel van Roddrick en Alphonsus op de reghel. De Vrunden moghen kijven Maar moeten Vrunden blijven. Amst. 1637. 4°.

Griane op syn Spreuck. Het kan verkeeren, *Eerst ghespeelt t' Amstelredam Sondaghs voor Kermis*, *'t jaer* 1612. *doch ghedruckt vier Jaren nae dat 't ghespeelt is*. Amst. 1638. 4°.

Overghesette Lucelle ghespeelt op de Nederduytsche Academie op het woordt: Schijn bedrieght. Amst. 1638. 4°.

Moortje, *waarin hy Terentii Eunuchum heeft naeghevolght; En is ghespeelt op de oude Amsterdamsche Kamer*, *Anno MDCXV. Ende op 't Scherm-school*, *Anno MDCXXXVII Binnen Amstelredam*. Amst. 1638. 4°.

Spaanschen Brabander Ierolimo. Ghespeelt op de Eerste Duytsche Academie. Amst. 1638. 4°.

Stommen Ridder. Ghespeelt op de Nederduytsche Academie 1618. *En op nieu herspeelt op d'Amsterdamsche Kamer ghelyck het in syn leven by hem is ghemaeckt* 1635. Amst. 1638. 4°.

Angeniet, *vertoont op d'oude Kamer*, *In liefd' bloeyende*, *den XXII Octob.* 1623 *in Amstelredam*. Amst. 1638.

Schyn-heylich op den Regel: Onder een schyn van Heyligheyt, *soo wort den mensch veeltijts verleyt*. Amst. 1637. 4°.

Spel, *op 't oud Liedt Het daget uyt den Oosten*, *op den Reghel*, *Die quaet doet*, *quaet ontmoet. By hem in sijn overlyden onvolmaeckt ghevonden*, *en voort ghemaeckt door een Liefhebber der Poesye*. Amst. 1638. 4°.

Kluchten: *als van de Koe*, *Symen sonder Soetigheydt*, *den Molenaer ende den Quacksalver*. Amst. 1638. 4°.

Welke vier laatste kluchten ook afzonderlijk voorkomen onder den titel:

Klucht van de Koe. Amst. 1633. 4°.

Klucht van Symen sonder Soeticheydt. Amst. 1637. 4°.

Klucht van den Molenaer, *Gherijmt in 't Iaer* 1613. Amst. 1637.

Klucht van den Hoogdvytschen Quacksalver. Amst. 1637. 4°.

Alle deze *Tooneelstukken*, benevens de *Nederduytsche Poemata* en de *Lykdichten op Bredero* zijn tevens bijeen uitgegeven onder den titel:

Alle de Wercken so Spelen, *Gedichten*, *Brieven en Kluchten van den Gheestenrijcken Poëet Gerbrand Adriaensz. Bredero*, *Amsterdammer*, *verbetert en daer by ghevoeght*

eenighe die noyt voor desen ghedruckt sijn gheweest. Amst. 1638, waarvan mede een druk bestaat Amst. 1644. 8°, terwijl zij ook allen voorkomen onder den titel:

Alle de Spelen Werken en Brieven van Gerbrand Adriaensz. Bredero Amsterdammer. Amst. 1638.

Zie van Loon, *Beschrijv. der Nederl. Historip*. D. II. bl. 499; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.* D. I. bl. 168; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb*. B. bl. 381; Wagenaar, *Beschr. van Amsterdam*, St. III. bl. 243 en 244; Kok, *Vaderl. Woordenb*. D. VIII. bl. 1041; van Ollefen, *Leven van Vondel*, bl. 166 noot; de Chalmot, *Biogr. Woordenb*. D. IV. bl. 277 en 278; J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichters* D. I. bl. 124-126; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters;* van Cappelle, *Bijdragen tot de Geschied. der Wetens. en Letteren in Nederl.* bl. 225-272; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. III. A. bl. 258 en 259, D. IV. St. II. A. bl. 464; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. bl. 233, b. bl. 65; *Biogr. Univ*.

[Willem IV van Brederode]

BREDERODE (WILLEM IV VAN), een zoon van Alphert van Brederode en Beatrix van Hoorn, stond in groote achting bij Willem II, Graaf van Holland en Roomsch Koning, die hem tot Maarschalk van Holland verhief en onder wiens onmiddelijk gevolg hij zich meestal bevond. Ook was hij een van hen, die het voorregt door Koning Willem aan die van Utrecht verleend, onderteekenden en met hun zegel bekrachtigden. Om hem te grooter achting te doen bewijzen, maakte de Graaf hun beider namaagschap openlijk kenbaar in onderscheidene brieven, welke hij deed uitgaan. Willem van Brederode bewees van zijnen kant den Roomschen Koning belangrijke diensten in het beleg van Keizerswaard in 1248 en 1249.

In 1255 betrouwde Koning Willem bij zijnen togt tegen de West-friezen van Brederode en Dirk van Lijnden een deel van het leger toe, hetwelk de Drechterlanders ten Zuiden van Medemblik moest bestrijden; terwijl hij zelf het andere deel gebood dat naar de zijde van Hoogwoude zou oprukken. Brederode behaalde de overwinning op de Drechterlanders maar Koning Wilem sneuvelde met omtrent 500 Edelen. Na diens overlijden stond Brederode in geen minder gunst bij Graaf Floris V, die bij opene brieven van 3 Mei 1283 zijne heerlijkheden in Zuid-Holland voor vrije heerlijkheden verklaarde. Hij overleed in 1285 en liet bij zijne gemalin Hillegonda van Voorne, een zoon na Dirk van Brederode die volgt.

Bij allen die van hem gewagen vindt men hem beschreven als een man van uitstekenden moed en groote ervarenheid.

Het wapen van hem en zijn geslacht bestaat uit een veld van goud met eenen klimmenden Leeuw van keel, bedekt met een baarnsteel van azuur.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl*. bl. 120; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 886; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. III. bl. 569; Eikelenberg, *Alkmaar en zijne*

Geschied. bl. 81; K o k , *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 988 en 989; B i l d e r d i j k , *Geschied. des Vaderl.*, D. II. bl. 151 en 152; A r e n d , *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. I. bl. 236, 258; v a n L e n n e p en H o f d i j k , *voorm. kasteelen in Nederl.* bl. 55-57.

[Dirk of Diederyk IV van Brederode]

BREDERODE (DIRK of DIEDERYK IV VAN), een zoon van den voorgaande, was een dapper krijgsman onder F l o r i s V, Graaf van Holland, en had den bijnaam van d e G o e d e , welken hij verkreeg wegens zijnen minzamen aard, want hij trachtte alle oneenigheden, zoo ver zulks de eer van eenen Edelman en eenen held toeliet, in der minne en vooral zonder bloedstorting te vereffenen.

Toen in 1279 Graaf F l o r i s V, op den dag der instelling van Sint-Jacobs Broederschap, zich reeds vroeg in den morgen, aan het hoofd van twaalf Ridderen en Heeren, in plegtigen optogt naar de kapel van het Binnenhof begaf, om de feestelijkheden met eene godsdienstige handeling aan te vangen en te wijden, bevond zich onder dat uitgelezen getal ook D i r k v a n B r e d e r o d e en werd ook, even als de anderen, door den Graaf met eenen vergulden, met vijf schelpen versierden halsketen omhangen, waaraan een beeld van Sint Jakob prijkte, wegende anderhalf mark zilvers. Onder de feesten te dier gelegenheid gegeven, was ook een prachtig tournooi, door den Graaf zijnen nieuwen Ridderen aangeboden; en als eerste Kampvechter vinden wij in de tournooiboeken der Graven van Holland, D i e d e r y k , Heer v a n B r e d e r o d e , dragende op zijn gulden schild den bloedrooden Leeuw, met blaauwe tong en klaauwen; zijn wapenkreet was: *Holland!* Doch niet alleen bij Ridderspelen toonde hij zijnen heldenmoed; in den veldtogt tegen de Friezen in 1272, zoowel als in die tien jaren later, volgde hij den krijg.

Op last van gezegden Graaf begaf hij zich in 1287, met eenige welbemande koggen langs de Zuiderzee, naar Westfriesland, hetwelk hij zonder moeite tot onderwerping bragt, aangezien de Friezen, wier dorpen meest op hoogten gesticht zijn, door den in December 1286 en in Februarij daaraanvolgende ingevallen watervloed, vaneen gescheiden waren, en zich alzoo geheel buiten staat vonden, om een leger bijeen te brengen. Ook hadden zij geene koggen bij de hand, om hem te water te kunnen bestrijden. B r e d e r o d e stevende diensvolgens met zijne vloot van dorp tot dorp en deed den Graaf alom voor Heer van Friesland erkennen.

Later voegde hij zich in 1289 bij de misnoegde Edelen, die tegen den Graaf opstonden, doch werd in 1290 weder in genade aangenomen, onder zoodanige voorwaarden evenwel, die voor hem niet al te voordeelig waren, want hij werd onder anderen gedwongen te bekennen, dat hem en zijnen nakomelingen, met goed regt alle hunne landen zouden mogen worden afgenomen, zoo wanneer zij in eenige de minste zaak hunne belofte te buiten gingen.

In 1292 deed hij eene landing in het Land van Kadzand, en niettegenstaande de Vlamingen het geheele strand met krijgsvolk bezet hadden, zette hij onverschrokken voet aan wal, dreef den vijand erug en legde het land wijd en zijd in de asch.

Twee jaren later was hij een der medeteekenaars van het verbond tusschen Floris V, Graaf van Holland, en Filips IV, Koning van Frankrijk.

Na den moord van Graaf Floris rustte hij op eigen kosten vaartuigen uit, en stak daarmede naar Engeland over, om Graat Jan I, als de wettige opvolger zijns vaders, van daar te halen. Dan de gunst, waarin hij bij den Graaf stond, stak Wolfert van Borssele, wiens heerschzucht niemand nevens zich dulden kon, zoodanig in den krop, dat dezen hem uit 's Graven dienst ontsloeg. Later weder in eer hersteld, moet hij, tijdens den inval der Vlamingen in Holland, in 1304, zich bijzonder onderscheiden hebben. In 1311 kwam hij Wijt van Avesnes, den twee en veertigste Bisschop van Utrecht, met zijn volk tegen de Friezen te hulp en deed dezen het beleg van Vollenhoven opbreken. Daarna schijnt hij zich der landszaken onttrokken te hebben, althans hij ging in hedevaart naar Jeruzalem en stierf op zijne terugkomst te Reims in Frankrijk den 16den December 1318.

Hij was gehuwd met Maria van der Leek, bij wie hij twee zonen won, Willem van Brederode en Dirk van Brederode en eene dochter Jutta of Judith van Brederode, die in het huwelijk trad met Jan van Persijn.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 120; Vossius, *Hist. Jaerb.*, bl. 887, 191, 194, 220, 316; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 886 en 887; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 43, 109, 204; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 989 en 990; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. II. bl. 214, 229, 275; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. I. bl. 354, 355, 357, 359, 363, 388, 389, 392.

[Dirk V van Brederode]

BREDERODE (DIRK V VAN), een kleinzoon van den voorgaande en zoon van Willem van Brederode en van een dochter des laatsten Heer van Teilingen, was een goed voorganger van zijne zonen, om hen tot den oorlog op te leiden, daarvan gaf hij blijken in den togt van Willem den Goede, Graaf van Holland tegen de Vlamingen. In den geduchten veldslag van Casselberghe, den 24sten Augustus 1328, waar de Hollandsche en Zeeuwsche adel onder dien Vorst aan de zijde der Franschen streed, was de Graaf, op een vurig paard gezeten, te digt in de Vlaamsche benden gekomen; door de overmagt uit den zadel geworpen, zou hij het slagtoffer van zijnen moed geworden zijn, zoo niet Brederode met Johan van Arkel, Filips van Wassenaer en zijne zonen waren toegeschoten en zijn leven tegen de Vlamingen hadden beschermd. Geen minder trouw bewees hij daarna aan 's Graven dochter Margaretha; hij stelde zich tot een hoofd der Hoekschen, met en benevens Willem van Duivenvoorde, Jan van Polanen, Jacob en Herbaren van Binchorst en anderen.

Aan den slag, den 22sten Mei 1351, tusschen Arnemuiden en Vere geleverd, waar de Bevelhebbers van de moeder op den zoon

de overwinning behaalden, nam hij een werkdadig deel. Het geluk, dat hen hier gediend had, was echter van geen langen duur, want de Kabeljaauwschen behaalden op hunne beurt de overwinning op de Hoekschen, in den slag, welke den 4den Julij op de Maas, nabij Briele en Zwartewaal, voorviel. Brederode wilde, zoo lang hem zulks mogelijk was, de beslissing van den slag in het onzekere laten, doch toen de vlugt der Gravin de moed der haren deed zinken, was de edele held, van de zijnen verlaten, genoodzaakt zich gevangen te geven, hetwelk hij evenwel niet deed zonder grooten wederstand te bieden. Bij den zoen, welke den 7den December 1354 tusschen Margaretha en haren zoon getroffen werd, kwam hij weder op vrije voeten. Hij overleed in het jaar 1377 en werd te Haarlem begraven. Bij zijne echtgenoote Beatrix van Valkenburg had hij verwekt Reinout van Brederode, die volgt, Walraven van Brederode, Catharina van Brederode, getrouwd met Jan van Persijn, Dirk van Brederode, Ridder, die in 1387 overleed, en Willem van Brederode, Heer van Waalwijk, overleden in 1389.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 121; Heemskerk, *Batav. Arcadia*, bl. 204; Vossius, *Hist. Jaerboeken*, bl. 389, 399; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 387; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 174, 178, 186; van Lennep en Hofdijk, *voorm. kasteelen in Nederl.* bl. 59 en 60.

[Reinoud I van Brederode]

BREDERODE (REINOUD I VAN), de oudste zoon van den voorgaande bragt er niet weinig toe bij om Aalbrecht van Beijeren tot Ruwaard te doen verheffen, en werd dan ook tijdens diens bestuur onder de Eerste Edelen des lands geteld. Hij was, even als zijnen vader der Hoeksche partij toegedaan, en zijn onverschrokken moed bragt den Kabeljaauwschen niet weinig nadeel toe, waarom deze onderscheiden aanslagen tegen zijn leven maakten. Door Hertog Aalbrecht, in 1358, in plaats van Jan van Blommenstein, een Kabeljaauwsch Edelman, tot Baljuw van Kennemerland aangesteld, viel hij in October in de duinen van Castrikum in eene hinderlaag, hem door de Kabeljaauwschen gespannen. Reinoud, niets wetende van hetgeen de Kabeljaauwschen deden, kwam met een klein gevolg ter plaatse, waar zijne vijanden verborgen lagen; zoodra de vloekverwanten dit zagen, sprongen zij van alle kanten uit hare lagen op; doch Reinoud, ziende dat ze van alle zijden kwamen aanzetten, en daaruit wel vermoedende wat er gaande was, gaf zijn paard de sporen en vierde het den ruimen teugel, niet eer zijne vaart stuitende voor hij de kerk van Castrikum bereikt had, waar hij zich als in eene heilige plaats veilig waande. De Kabeljaauwschen, hem in zijne snelle vlugt niet kunnende achterhalen, stortten nu hunne verbolgenheid op zijne dienaren uit, van welke zij drie achterhaalden en dood sloegen. Dit scheen hun nog te weinig toe om hunnen moed te koelen, daarom vlogen zij kerkwaarts, ten einde Brederode van het altaar te rukken

en te vermoorden. Maar de Castrikummers achtten het onbetamelijk, dat de kerk, waar zelfs de boosdoeners altijd vrij geweest waren, door de geweldadige handen van die baldadige menschen zou geschonden en ontheiligd worden; waarom zij fluks de wapens aanschoten, op de Kabeljaauwschen aanvielen, en hen dwongen van hun voornemen af te zien.

Als na het overlijden van Reinoud III, Hertog van Gelder, er in 1371 een oorlog uitbarstte tusschen zijne zusters Machteld, de kinderlooze weduwe des Graven van Kleef, en Maria, aan den Hertog van Gulick gehuwd, wien zij eenen zoon had geschonken, koos Reinoud de zijde van de eerstgenoemde en men hield zich zoodanig van zijne veldheers bekwaamheden overtuigd, dat hem in 1372 het beleid van den oorlog grootendeels werd opgedragen. Na vele mannelijke daden in dezen krijg te hebben bedreven, in welke hij eene menigte Edelen bij Wageningen gevangen nam, overleed hij in 1390.

Door zijn huwelijk met Jolente, erfdochter van den Graaf van Gennep, voerde hij ten titel van Graaf van Gennep en werd door Willem, Graaf van Gelder en Zutphen, *Lieve Neeve* genoemd. In dat huwelijk had hij vier zonen verwekt, Dirk van Brederode, die zich in het klooster der Karthuizers te Diest in Braband begaf en in 1387 overleed; Jan van Brederode, Walraven van Brederode en Willem van Brederode die allen volgen.

Reinoud vermeerderde zijn wapen met dat van Valkenburg hetwelk aan zijne moeder toebehoorde.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl*. bl. 121; Heemskerk, *Batav. Arcadia*, bl. 205 en 206; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 887; Vossius, *Hist. Jaerboeken*, bl. 420 en 421, 434-437; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 295; Kok, *Vaderl. Woordenb.; Kabinet van Nederl. en Kleefs. Outh.*, D. I. bl. 274; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 351, 355, 358, 365, 366; van Lennep en Hofdijk, *voorm. kasteelen in Nederl.* bl. 60 en 62.

[Jan van Brederode]

BREDERODE (JAN VAN), een zoon van den voorgaande, bewees Frederik van Blankenheim, den een en vijftigsten Bisschop van Utrecht, in 1395 belangrijke diensten in den Drenthschen oorlog. Eveneens was hij Hertog Aalbrecht, die toen Graaf van Holland was, behulpzaam in het beteugelen der Friezen, op welke hij in 1396 en 1398 den Graaf van Oostervant de zege hielp bevechten. Daarna deed hij, in de Vasten van 1399, eene reis naar Ierland, om, op het eiland Ulton nabij Donegal het hol van St. Patricius, bekend onder den naam van Sint Patrius-Vagevuur te bezoeken; van daar teruggekomen stichtte hij aan de Zandpoort, tusschen Velsen en Haarlem, eene kapel ter eere van gemelden Heilige, in welke kapel de misdadigers, vóór het ontvangen hunner straf, de laatste mis plagten te hooren. Nadat dit verrigt was stichtte de vrouw van van Brederode, Johanna

van Abcoude, dochter van Willem Heer van Abcoude en Wijk bij Duurstede, een Nonnenklooster te Wijk bij Duurstede, waarin zij, na, met onderling goedvinden, van haren man te zijn gescheiden, den sluijer aannam. Heer Jan volgde haar voorbeeld en begaf zich bij de Karthuizers buiten Utrecht, waar hij zich bezig hield, met het maken van geestelijke rijmen. Ook vertaalde hij in 1409 uit de Walsche taal in het Nederduitsch: *la somme le Roy ou la somme des vices et des vertus*, in het jaar 1279, door Broeder Laurens, van de orde der Predikheeren, zamengesteld op bevel van Filips III, bijgenaamd den Stoute, Koning van Frankrijk. Deze Nederduitsche overzetting is getiteld: *Hier beghint een bouc dat men hiet summe le Roy*, *of Conincs summe. Ende leert hoe datmen die sonden biechten sal*. Aan het slot van het werk leest men: *Ende is geprent tot Haerlem in Hollant in* 1484 *op ten lesten dach van Meye*, doch er bestaat ook eene vroegere druk (Delft 1478) van, zoodat dit een der eerste Nederduitsche boeken is, welke gedrukt zijn geworden.

Niet lang was Brederode evenwel in het klooster of hij, vernomen hebbende, dat zijn vrouws vader overleden was zonder anderen kinderen na te laten, hing, in 1407, zoo hij voorgaf met pauselijk verlof, den kap op den tuin, en haalde zijne vrouw met geweld uit het klooster, met meening, haar voortaan bij zich te houden, en de haar aanbestorven heerlijkheid te regeren. Doch de Bisschop van Utrecht, niet kunnende gedogen, dat zijn geestelijk en wereldlijk regtsgebied zoo verregaande geschonden werd, viel met eenig krijgsvolk in Wijk bij Duurstede, bemagtigde de woning van Jan van Brederode, voerde de Non weder naar het klooster, en leverde haren man gevangen aan Jakob van Gaesbeeck, eenen neef hares vaders en na haar de naastgeregtigde op diens heerlijkheden.

Deze hield hem tot aan den dood van Johanna, den 10den Januarij 1411 voorgevallen, in hechtenis. Toen liet hij hem los, en bleef als naaste erfgenaam in het bezit van Abkoude en Wijk bij Duurstede. Jan van Brederode keerde evenwel niet naar het klooster terug, maar nam eerst deel in den oorlog tegen Willem van Arkel en daarna in dien, welke tusschen de Engelschen en de Franschen was uitgebarsten en voegde zich bij de laatstgemelden, doch sneuvelde, met vele Ridders en Grooten, in den veldslag welke, den 14den October 1415, bij Azincourt in Picardië, tusschen de beide legers geleverd werd.

Zie Goudhoeven, *de Oude Chronycke van Holl.*, D. I. bl. 121; Vossius, *Hist. Jaerboeken*, bl. 553, 554, 558; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 887; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. IV. St. I. bl. 80; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 331, 339, 393; Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. I. bl. 86, 87, 130; Kok, *Vaderl. Woordenb.; Naleez. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. I. bl. 200; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr.*

Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op Witsen Geysbeek; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 305; van Hall, *Hendrik Graaf van Brederode verdedigd*, bl. 67, 68, 78; van Lennep en Hofdijk, *voorm. kasteelen in Nederl*, bl. 62 en 63.

[Walraven van Brederode]

BREDERODE (WALRAVEN VAN), Graaf van Gennep, broeder van den voorgaande, was de eerste Edele van het land en tevens ook de rijkste. Op bevel van Hertog Aalbrecht van Beijeren, in het jaar 1400 mede opgetrokken zijnde ter beteugeling der Friezen, die zich weder tegen het Grafelijk gezag verzet hadden, werd hij, den 8sten September tot Burggraaf van Stavoren aangesteld, terwijl hij vijf dagen daarna last kreeg, om alle de Friezen aan te tasten en teregt te stellen, die eenige Hollandsche kooplieden genomen of beschadigd hadden. En om hem tot het uitvoeren van dien zorglijken last te bereidwilliger te maken, werd hem, door eenen brief van den 17den October, uit naam van den Hertog en den Graaf van Oostervant beloofd, dat men de stad, ingeval van belegering, spoedig zou ontzetten. Het leed ook niet lang of Stavoren werd door de vrijheidsgezinde Friezen belegerd, doch Brederode hield de belegeraars zoo lang bezig dat Hertog Aalbrecht tijd had, om hem meer krijgsvolk toe te zenden. Eerlang kwam dan ook Arnold van Egmond, Heer van IJsselstein, met eenig volk aan, waarop de Friezen het beleg opbraken. De schans te Molkwerum was nog in hunne handen, en werd met eene sterke bezetting voorzien. Doch eenigen tijd daarna besloot Brederode, aan het hoofd der bezetting van Stavoren, eenen aanslag te wagen, om die vesting te verrassen. Dit werd den Friezen door eenen overlooper bekend gemaakt, welke alzoo hunne vijanden in slagorde afwachtten. De Hollanders bestormden de werken met groote dapperheid, doch werden door de Friezen met geen minder kloekmoedigheid afgewacht. De aanvallers verloren veel volk en Brederode zwaar gewond, en door de zijnen niet genoegzaam ondersteund werd door de Friezen gevangen genomen. Nadat hij genezen was, werd hij, mits borg stellende, voor eenen tijd in vrijheid gesteld, na verloop van welke hij beloofde weder te komen, zoo als hij ook getrouwelijk nakwam, doch zoodra de borgen ontslagen waren, wist Walraven, op aanraden van eenen Frieschen Monnik de wacht verschalkende, het te ontvlugten met zich door een venster af te laten, en kwam weder binnen Stavoren bij zijn volk.

Daarna bevond hij zich, in 1402 met Willem VI, Graaf van Holland, in de belegering van Gorinchem, als wanneer hij door Jan van Arkel, bij eenen uitval, werd gevangen genomen. Gedurende zeven jaren bleef hij in diens magt, dit zou waarschijnlijk nog langer geduurd hebben, had van Brederode niet door list weten te ontkomen. In vrijheid zijnde was zijn grootste streven zich op van Arkel te wreken, hetgeen hem ook, nadat hij tot eerste van 's Graven Raden was aangesteld, gedeeltelijk gelukte door het Land van Arkel te verwoesten en Heer Jan gevangen te nemen, wien hij vervolgens noodzaakte, zich onder 's Graven magt te stellen.

Hoe hoog Walraven in achting stond bij Willem VI, Graaf van Holland, blijkt daaruit, dat die Vorst, toen hij in 1415 Keizer Sigismund naar Parijs vergezelde, hem met den Heer van Culemborg tijdens zijne afwezigheid het bestuur des Lands toevertrouwde.

Toen, na de dood van gezegden Graaf, zijne dochter, Vrouwe Jacoba, aan het bewind kwam, staken de Kabeljaauwschen het hoofd weder op, en namen met eenen zaamgeraapten hoop volks IJsselstein in, doch Walraven van Brederode, die door Vrouw Jakoba tot Stadhouder van Holland was aangesteld en van Montfoort verzamelden spoedig eenige manschap en sloegen, gesterkt door eene menigte Utrechtschen, wie zij den stad ten buit beloofde, het beleg voor de pas veroverde vesting, welke eerlang voor dat geweld bukte en bij verdrag overging.

Kort daarna hernam Jan van Arkel en zijn zoon Willem met behulp van de Dortenaren de stad Gorinchem, doch stieten hun hoofd voor het Slot. Walraven begaf zich met eenen aanzienlijken magt, ter behouding van het kasteel, derwaarts. Hier gekomen, trachtte hij de stad te bemagtigen en meende na den eersten storm er binnen te komen; Willem van Arkel, zijnen vijand niet schromende, trok hem tegen; doch, onaangezien hij zich dapper verweerde, verhinderde dit van Brederode niet de belegerden allengs meer te benaauwen, zoodat hij eindelijk den 1sten December, door een gesloopt stuk muur eenen zoo hevigen aanval deed, dat van Arkel met omtrent 1000 aanhangers sneuvelde. Door drift vervoerd trok van Brederode nu, zonder genoegzaam van de zijnen gevolgd te worden, ter stad in, en liep den dood te gemoet, want hij werd na eenen hevigen tegenstand omgebragt. Ofschoon Vrouw Jakoba de zege behaalde en Gorinchem weder in handen kreeg, beklaagde zij zich meer over het verlies van haren getrouwen van Brederode, dan zij zich over de overwinning verheugde.

Gehuwd zijnde met Jenne of Johanna erfdochter van Henrik Heer van Vianen, Ameide en Herlaar, bragt hij daardoor die heerlijkheden aan het huis van Brederode. Uit dit huwelijk werden geboren Reinoud van Brederode, en Gijsbert van Brederode, die volgen, alsmede eene dochter Walravina van Brederode, die trouwde met Gerard van Amerongen, Heer van Amerongen en Broekhuysen.

Walraven van Brederode was de eerste die het volle wapen van Holland, doch gequartilleerd met dat van Valkenburg, heeft aangenomen.

Zie van Goudhoeven, *Oude Chron. van Holl.*, D. I. bl. 121; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 224; Vossius, *Histor. Jaerboeck.*, bl. 525, 582; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 887; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. I. bl. 18, 19; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XIII. bl. 565 en 566; Burman, *Utrechts*, *Jaarb.*, D. I. bl. 130, 131, 208; Kok, *Vaderl. Woordenb.;*

D. VIII. bl. 993 en 994; S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.; Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. X. bl. 635; A r e n d , *Algem. Geschied. des Vaderl*, D. II. St. II. bl. 317, 322, (waar verkeerdelijk gezegd wordt dat W a l r a v e n v a n B r e d e r o d e in 1402 gesneuveld is, hij werd toen slechts gevangen genomen), 436, 454, 464; v a n L e n n e p en H o f d i j k , *Voorn. Kasteelen in Nederl.*, bl. 63-67.

[Willem V van Brederode]

BREDERODE (WILLEM V VAN) Heer v a n M e r w e d e en S t e y n , een broeder van den vorige, nam na het sneuvelen van zijnen broeder in 1427 de voogdij over zijne onmondige kinderen op zich, en was een der voornaamste Hoeksche Edelen. Hij bleef Vrouw J a c o b a getrouw, werd door haar Ridder geslagen, en verklaarde in April 1420, met F r e d e r i k v a n B l a n k e n h e i m , den een en vijftigsten Bisschop van Utrecht, en anderen den oorlog aan J a n v a n B e i j e r e n , terwijl zij onmiddellijk de vijandelijkheden begonnen en eenige sloten der Kabeljaauwsche Edelen aanvielen en vernielden. Doch in 1426 plunderden en verwoesten eenige moedwilligen uit Haarlem van F i l i p s en der Kabeljaauwsche zijde de huizen Brederode, Heemstede en Assendelft, hetwelk geen kleine verbittering veroorzaakte, want W i l l e m v a n B r e d e r o d e kwam, als Hoofd der Hoeksche benden, de Gravin terstond met de Kennemers ter hulp, en vernielden tot weerwraak het slot te Heemskerk, waardoor de partijwoede hoe langer hoe heviger werd en zelfs zoo zeer aangroeide, dat de Hoekschen, die Vrouw J a c o b a 's zijde hielden, in 1427, eene vloot tegen F i l i p s v a n B o u r g o n d i ë uitrustten. B r e d e r o d e kruistte daarmede in de Zuiderzee en wist Texel in het belang van Vrouw J a c o b a over te halen, dan terwijl hij bezig was Wieringen mede in dat verbond op te nemen, werd hij door de gewapende vaartuigen, door de West-Friesche steden met Haarlem en Amsterdam tegen hem uitgerust overvallen. Als hij nu zag, dat hij door hen omsingeld was, besloot hij te trachten er door te slaan, deed zijn volk scheep gaan en belastte hen zich tot den strijd gereed te houden. Toen de ebbe begon, gebood hij daar de wind hun tegen was, al roeijende wakker op den vijand af te gaan, want hij hoopte dat de schepen der Kabeljaauwschen, die grooter waren dan de zijnen, bij het vallen van het water op het droog zoude blijven zitten en alzoo in het gevecht geen voordeel doen, hetgeen ook ontwijfelbaar zou gebeurd zijn, indien de andere Hoekschen zich even dapper gekweten hadden, als hij; maar die bleven op de reede liggen en zagen toe, welk eenen uitslag het gevecht hebben zou, terwijl anderen, die met hem uitliepen eer de slag begon, het hazenpad kozen. B r e d e r o d e hoewel van weinigen gevolgd, ontzag zich niet den vijand onder de oogen te zien, doch werd door de menigte meer overvallen dan overwonnen en na mannelijk gestreden te hebben ten laatste met een groot deel der zijnen gevangen genomen en naar Enkhuizen gevoerd, waar wel vier en tachtig het met den hals moesten boeten. B r e d e r o d e zelf werd, om zijne hooge geboorte ter naauwernood verschoond.

Brederode, ziende dat hij tegen de overmagt der Kabeljaauwschen, die het geluk in alles medeliep, niets vermogt, vond raadzaam zich aan het gevaar te onttrekken; hij begaf zich derhalve met zijne gemalin, de erfdochter van den Heer van Werven in Vlaanderen, in 1450 naar Rome, ter bijwoning van het jubelfeest, en overleed kort na zijne terugkomst, in zeven en vijftigjarigen ouderdom, aan de pest, in zijn huwelijk geene kinderen verwekt hebbende.

Zie Velius, *Chronyk van Hoorn*, bl. 50; van Goudhoeven, *de Oude Chron. van Holl.*, bl. 121; Heemskerk, *Batav. Arcad.*, bl. 214; (Brandt en Centen), *Hist. van Enkhuisen*, D. I. bl. 21; Vossius, *Hist. Jaerb. van Holl. en Zeel.*, bl. 581, 598, 662, 682-684; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 887; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* van Mieris, *Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 40; Boomkamp, *Alkmaar en zijne Geschied.*, bl. 13-15; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 439, 442, 483; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 73, 106; Sprenger van Eyk, *de Fakkel*, 14e Jaarg. bl. 19; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 458, 474, 479, 510, 515.

[Reinoud II van Brederode]

BREDERODE (REINOUD II VAN), oudste zoon van Walraven van Brederode en Johanna van Vianen en Ameide, was de eerste van zijn geslacht, die geteld wordt onder de Burggraven van Utrecht. Niet vrij zijnde van de bijgeloovigheid dier tijden, ondernam hij eene reis naar het Heilige Land en werd aldaar Ridder van Jeruzalem. Na zijne terugkomst verhief Filips van Bourgondië hem tot Ridder van het Gulden Vlies. Aangezien Reinoud tot de Hoeksche partij behoorde, stiet deze bevordering den Kabeljaauwschen grootelijks, die alle pogingen in het werk stelden om den luister van zijn geslacht, welk zij niet vernietigen konden ten minste te doen tanen; te dien einde zochten zij den Hertog in den waan te brengen, dat het Brederode niet geoorloofd was, het wapen van Holland te voeren en dat het moest gebroken worden. Doch Filips, die regt wilde doen zonder in dezen aan partijschap gehoor te geven, deed de zaak te 's gravenhage onderzoeken; en van de onwaarheid van hetgeen hem berigt was overtuigd zijnde, hing hij, met eigen handen, Reinoud de gouden keten om den hals, en bewees hem alle eer, welke hem met regt, ingevolge zijne hooge geboorte, toekwam.

Filips, de magt der landzaten behoevende, om de wederspannige Gentenaars weder onder zijne gehoorzaamheid te brengen, riep derhalve Reinoud en diens broeder Gijsbrecht, destijds Domproost van St. Maarten en St. Salvator te Utrecht, nevens die van anderen in, en verzocht hun dat zij hem 1000 gewapende mannen zouden leveren, met belofte, dat hij ze bezoldigen zou, zoodra zij uittrokken. De beide broeders voldeden niet alleen aan 's Hertogs verzoek, maar zij trokken nevens andere Edelen mede te velde en hielpen Filips eene volkomene zege op de Gentenaars behalen, zoodat deze zich moesten onderwerpen. Doch slecht was de belooning, welke zij hiervoor ontvingen. Want toen Gijsbrecht in

1445 met eenparige stemmen tot Bisschop van Utrecht verkozen was, wist Filips bij Paus Calixtus III te bewerken dat de Paus deze verkiezing afkeurde en David van Bourgondië, den bastaardzoon van Filips, aanstelde. De Brederoden wilden zich echter in dezen niet aan 's Pausen beslissing onderwerpen, maar zochten met geweld Gijsbrecht in het bezit van den Bisschopszetel te houden, doch niet tegen de magt van Filips opgewassen, zagen zij zich in 1456 genoodzaakt tot een vergelijk te komen, waarbij Gijsbert aan David van Bourgondië den Bisschopszetel inruimde, doch Aarts-Diaken en Proost van St. Salvator bleef en tot Proost van St. Donaas te Brugge zou worden verkoren. Toen in dat zelfde jaar Filips van Bourgondië tegen Deventer optrok en Bisschop David zich naar het Kasteel ter Horst begaf, bevolen zij de bewaring en besturing van de stad Utrecht Reinoud en zijnen broeder den Domproost aan.

Reinoud leende in het begin van 1459 aan Bisschop David, die zeer verlegen was om geld, 400 Rijnsche guldens; en schoot hem bovendien nog 100 postulaat en 50 Rijnsche guldens, waarvoor Bisschop David hem, de heerlijkheid van Hagestein en het Schoutambt aan de Vaart verpandde, onder voorwaarde van hem, noch zijne erfgenamen, daarvan niet te ontzetten, ten zij alvorens, aan hem de uitgeschoten en geleende penningen terug gegeven waren. Van dit regt deed Reinoud echter in 1465 afstand, ten behoeve van zijnen natuurlijken zoon Walraven.

Aangezien Reinoud, in de geschillen met de stad Amersfoort, de stad Utrecht veel dienst had bewezen, en groote kosten gemaakt, besloot de Raad der Stad Utrecht in 1461 hem toe te leggen 1000 Rijnsche guldens, te betalen uit hetgeen wegens het mergengeld voor stads aandeel toekwam. Bij Karel den Stoute, Hertog van Bourgondië, stonden de Brederodes mede in hooge gunst, want zoowel Reinoud als zijn broeder de Domproost vindt men vermeld onder de aanzienlijke gasten die, in 1468, tot 's Hertogs bruiloft genoodigd werden. Ook verzelde Reinoud den Hertog in dat zelfde jaar, naar Zeeland, toen deze aldaar tot Graaf werd ingehuldigd en in 1473 bij het bezoeken van de aanzienlijkste Hollandsche steden.

Doch niet bij voortduring mogten de Brederodes voorspoed genieten. Bisschop David niet dan met lede oogen kunnende aanzien den invloed, welke zij in de stad Utrecht hadden, en waardoor dikwijls zijne verderfelijke voornemens, om zijn gezag willekeurig uit te oefenen, werden verijdeld, had reeds lang getracht zijnen verborgen haat en wraaklust aan hen te koelen; te dien einde liet hij beide broeders op Vrijdag en Zaturdag na Pinksteren van het jaar 1470 gevangen nemen. Reinoud des Vrijdags morgens te Wijk bij Duurstede gekomen zijnde, verzocht den Bisschop, die zich daar mede bevond, te mogen spreken, doch daar deze dit onder eenig voorwendsel tot na den middag uitstelde, begaf Reinoud zich ter bepaalder tijd naar het slot Duurstede, waar de Bisschop zijn ver-

blijfhield; hier werdhem, na eenigen tijd toevens, zijn zijdgeweer afgenomen, en naar sommigen willen, door den Bisschop zelven het ordeteeken van het Gulden Vlies van den hals gerukt. Voorts op eenen bovenkamer gebragt en des anderen daags in eenen toren opgesloten. Hierop vertrok de Bisschop naar Utrecht en nam insgelijks Gijsbert van Brederode gevangen, die eveneens naar Wijk bij Duurstede gevoerd, en in het Bisschopsslot bewaard werd. De vier bastaardzonen van Reinoud, ten Hove ontboden zijnde, werden mede in hechtenis genomen, doch na eenige dagen weder ontslagen, uitgenomen Walraven, die naauw bewaard werd. Ten einde eenen glimp van regtvaardigheid aan deze eerlooze daad te geven, strooide des Bisschops vrienden, inzonderheid de Kabeljaauwsgezinden, uit, dat de gebroeders Brederode met hunnen aanhang eenen aanslag hadden gesmeed, om niet alleen Bisschop David gevangen te nemen, maar zelfs Hertog Karel de Stoute uit Holland te verdrijven, en dat zij eerstdaags dat voornemen zouden ten uitvoer gebragt hebben, indien de Bisschop, hiervan in tijds onderrigt, hun niet was voorgekomen. Zelfs zijn er schrijvers die beweren dat de Heeren van Brederode met den Aartsbisschop van Keulen, den Koning van Frankrijk, en Adolf van Gelre een heimelijk verbond hadden aangegaan tegen Karel de Stoute, Hertog van Bourgondië, Johan, Hertog van Cleef, en Bisschop David, en, om dit verdichtsel geloof te doen vinden, voegen zij er bij, dat eene Kleefsche dienstmaagd, wonende bij eene aanzienlijke vrouw te Nijmegen, hiervan kennis gekregen hebbende, het den Hertog van Kleef zou hebben ontdekt, door wien Hertog Karel en Bisschop David van dit verbond zouden zijn verwittigd. Dus werd de goede naam dezer Edellieden, die zich nooit aan ontrouw jegens hunne Landheeren hadden schuldig gemaakt, met groven laster bezwalkt, en zij tot een offer van 's Bisschops wraaklust bereid. Deze niet te vreden met het in verzekering nemen van die aanzienlijke Heeren, zocht ook hunne aanhangers in hechtenis te nemen, doch dit mislukte hem omtrent allen, behalve omtrent Jan Taets van Amerongen, Schout van Utrecht, wien men, zoo als wij zulks reeds vroeger[1] gezien hebben, even als aan Walraven van Brederode, door de gruwelijkste pijnigingen eene bekentenis afperste van misdaden, welke zij nimmer begaan hadden.

De Bisschop, nu meenende reden genoeg te hebben om zijn gedrag te regtvaardigen, en om den ruimen teugel aan zijnen wraaklust te kunnen vieren, zond een afschrift dezer bekentenis aan Karel van Bourgondië, in verwachting, dat deze, na die gezien te hebben, onmiddellijk bevel zou geven, hen met den dood te straffen. Doch hierin bedroog hij zich, want, ofschoon Karel de beschuldiging geloofde, werkte zij niets anders bij hem uit, dan dat hij gehoor weigerde aan de gemalin van Brederode,

(1) Zie hiervoor D. I. bl. 245-247.

die hem kwam verzoeken, dat haar gemaal, als een Ridder van de orde van het Gulden Vlies, uit zijne gevangenis te Wijk bij Duurstede mogt worden overgebragt naar 's Hertogen Hof, ten einde, ingevolge de voorregten aan die orde verbonden, voor de Ridders daarvan te worden teregtgesteld en gevonnisd.

Bisschop D a v i d intusschen in zijn boos opzet, om de Heeren v a n B r e d e r o d e te gronde te rigten, volhardende, liet Heer R e i n o u d voor zijne Raden brengen, en daar hij ontkende schuldig te zijn aan de misdaden, met welke zij hem betigtten, werd hij op de pijnbank gebragt en half dood zijnde, voor een warm vuur gelegd, en, na wederom krachten te hebben bekomen, andermaal gefolterd, zonder dat hij iets bekende. Dan wederom met pijniging gedreigd wordende, en zich niet in staat bevindende, met zijn zwak en door smarten afgemat ligchaam, langer hunne wreedheid te verduren, verzocht hij, dat de Bisschop bij hem wilde komen, met belofte van hem alles te zullen zeggen, wat hij wist, doch deze weigerde zulks, en eischte, dat hij op het papier zou stellen, wat hij hem te zeggen had, doch R e i n o u d , door de uitrekking zijns ligchaams niet in staat zijnde de pen op het papier te brengen, drong des Bisschops Raden ten sterkste aan, dat hij hun zou mededeelen, hetgeen hij voornemens was den Bisschop te zeggen. Hierop smeekte hij, dat men hem niet meer wilde pijnigen, met aanbieding van gewillig een of twee jaren in hechtenis te zullen blijven, en alle zijne goederen te verbeuren, indien gedurende dien tijd iets wezenlijks ten zijnen laste naar waarheid werd bevonden. Ja zelfs, dat hij bereid was, indien hij schuldig werd verklaard aan de misdaad, met welke hij betigt werd, te zullen verliezen, niet alleen alle zijne landgoederen, maar zelfs alle zijne eigen bezittingen, en dat zijn ligchaam werd gehouwen in zoovele stukken, als hij leden aan zijn lijf had. Doch deze onbarmhartige menschen, geen gehoor willende leenen aan dat aanbod, belastte den Scherpregter toestel te maken, om hem te doen bekennen hetgeen zij hem voorhielden. R e i n o u d geene verdere pijnigingen kunnende verdragen, werd dus gedwongen hun eenig genoegen te geven; doch eenige dagen daarna betuigde v a n B r e d e r o d e aan den Kastelein, dat alles wat hij beleden had onwaar was en slechts door hem gezegd was, om de zware pijnen, met welke hij gedreigd was te ontgaan, met verzoek, dat hij zulks den Bisschop wilde hekend maken. Dit gaf weder nieuwe gelegenheid aan de wreede Raden om hunne woede te volgen, en hem scherpelijk verwijtende, dat hij hen bespot had, deden hem wederom ter paleije brengen, met bedreiging van hem in het vervolg op die wijze, al duurde het twee jaren te zullen behandelen, tot dat hij bekende. Hij werd alzoo genoodzaakt zijne vorige belijdenis te bevestigen, en daar hij nu verzekerde, daarbij te volharden, werden de houten, op zijne schenen gewoeld, losgemaakt, en hij vervolgens boven in den grooten toren gebragt, waar hij met twee zware boeijen aan zijne beenen, eene maand lang, dag en nacht, gekluisterd bleef.

Na deze ongehoorde, onmenschelijke en tegen alle regt strijdende misbandeling hem aangedaan, werd eindelijk door eene onverwachte gebeurtenis zijne onschuld in het helderst daglicht gesteld. Walraven van Brederode namelijk wist op eene zonderlinge wijze zijne kerker te ontkomen; deze op vrije voeten zijnde, bewerkte, dat de mishandelingen, hem en de anderen aangedaan, Hertog Karel ter ooren kwamen. De Hertog riep hierop zijne Raden bijeen, om te overleggen, wat men met Reinoud van Brederode doen zou, en deze waren eenparig van gevoelen, dat hij moest worden overgebragt tot den Hertog, ten einde te beter overtuigd te worden van de waarheid, tegen hem ingebragt. Diensvolgens gaf Hertog Karel bevel aan Johan, heer van Bergen, en Johan Halewijn om zich naar Wijk bij Duurstede te begeven, en Reinoud, nevens Jan Taets van Amerongen naar zijn hof te vervoeren. Deze, te Wijk gekomen zijnde, hebben hem eerst met eenen zwaren eed doen zweren, dat hij hun de waarheid zou ontdekken, en daarna twee dagen achtereen, in het bijzijn van 's Bisschops Raden, scherpelijk ondervraagd. Den derden dag bezochten zij hem weder, en trachtten, zoo door bedreigingen als door beloften, hem tot bekentenis te brengen, en daar hij bij de betuiging zijner onschuld bleef volharden, deden zij den Scherpregter met de bank en al het gereedschap tot de pijniging noodig op de kamer komen, gelastten Brederode, dat hij zich zou ontkleeden en op de pijnbank zetten. Doch Brederode den eed, aan hen zoo onlangs gedaan, heiliglijk willende nakomen, ontkende volstandig schuldig te zijn aan de hem ten laste gelegd wordende misdaden. Deze aanhoudende standvastigheid bewoog den bovengenoemden Heeren, die, naar alle waarschijnelijkheid, op het verzoek van den Bisschop de scherpe ondervraging en bedreiging van op de paleije te brengen in het werk gesteld hadden, de pijniging niet te doen plaats hebben. Vervolgens voerden zij, in het begin van Februarij 1471, Brederode en Jan van Amerongen over Bergen op Zoom naar Kortrijk; dan aangezien Hertog Karel tegen den Koning van Frankrijk was te veld getrokken, werden beide gevangenen op het slot Rupelmonde overgebragt, waar zij nog omtrent een jaar verbleven.

In het volgende jaar deed Hertog Karel openlijk indagen, al, wie eenige beschuldiging tegen Reinoud van Brederode wilde inbrengen, om op zekeren bepaalden dag te verschijnen voor zijne Raden en de Ridders van de orde des Gulden Vliezes. Niemand verscheen op den bestemden tijd als aanklager; alleen kwamen er eeige Raden van Bisschop David, die eischten, dat men Brederode aan hen zou overleveren, ten einde de tegen hem, voor den Bisschop, begonnen regtspleging voort te zetten, doch dit verzoek werd, zoo als wel te denken is, afgeslagen. Reinoud verscheen, in Mei, welgemoed, voor zijne Regters, vergezeld van Engelbert Graaf van Nassau, Johan Heer van Crequi, Simon van Lalain, Heer van Montigny, en andere voorname

me Edellieden, nevens eene voorspraak, welke laatste hem zoo mannelijk verdedigde en zoo duidelijk de valschheid der betigtingen aantoonden, dat de Hertog, even als de Regters, hem vrij, zuiver en onschuldig verklaarden aan alle betigtingen hem ten laste gelegd; ook was de Hertog sedert zoo overtuigd van zijne onschuld, dat hij hem, tot aan het einde van zijn leven, in het volgende jaar 1473, in groote eer, aanzien en achting heeft gehouden.

Men vindt verhaald, dat Reinoud te Haarlem onverwacht ziek is geworden, door het drinken van slechten wijn, en dat alle, die met hem ter maaltijd hadden aangezeten door braking het ligchaam hadden gezuiverd; doch dat Brederode het niet kunnende kwijt geraken, zich naar Vianen had laten vervoeren, en elf dagen daarna is overleden, waaruit velen een vermoeden hebben opgevat, dat hij door vergiftigden wijn was van kant geholpen.

Reinoud van Brederode liet den roem na van een opregt, goedertieren en vredelievend man te zijn geweest. Hij was gehuwd met Jolante van Lalain, bij wie hij verwekt had twee zonen en vijf dochters; de zonen waren: Walraven II van Brederode, die in 1531 overleed en Frans van Brederode die volgt. Bovendien had Reinoud nog vijf bastaardzonen, onder welke Walraven van Brederode, die mede volgt.

Zie van Goudhoeven, *d'Oude Chron.*, bl. 121, 488, 489; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 889; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 62, 117; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 4, 8, 12, 13, 38, 57, 129-135; Burman. *Utr. Jaarb.*, D. II. bl. 295, 317-319, 328, 393, 419, 420, 480, 515, D. III. bl. 3, 11, 18-20, 23-25; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot. *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.; Biogr. Nation.;* Bilderdijk, *Gesohied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 148, 150, 157, 201-203; J.P. Sprenger van Eyk, *de Fakkel*, veertiende jaarg. bl. 5-52; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 14, 16, 17, 22, 25, 26, 40, 50, 85-91, 92, 97, 98, 101-106; *Biogr. Univ.;* van Lennep en Hofdijk, *Voorm. Kasteelen in Nederl.*, bl. 67-71.

[Frans van Brederode]

BREDERODE (FRANS VAN), de tweede zoon van den voorgaande, volgens sommigen geboren den 4den Februarij 1465, volgens anderen den 21sten Maart 1466, werd, toen hij twaalf jaren bereikt had, naar de Hoogeschool te Leuven gezonden, waar hij, gedurende 10 jaren zich in alle ridderlijke wetenschappen oefende. Toen hij nu twee en twintig jaren bereikt had, haalden Jan van Naaldwijk en eenige andere Hoeksche hoofden hem in April 1488 van daar af, en bragten hem als algemeen Opperhoofd der Hoekschen binnen Sluis in Vlaanderen, nadat zij hem, die er vele bondige bedenkingen tegen opperden, overreed hadden om in deze gewigtige en gevaarlijke betrekking op te treden. Al wat tot de Hoeksche partij behoorde stroomde naar hem toe; hij begon den kleinen oorlog ter zee te voeren en wendde voor alleen de wapenen te dragen ten dienste van den destijds onder voogdij van zijnen vader, Maximiliaan van Oostenrijk, staande jongen Hertog Filips de Schoone, veelal Philippe Monsieur genaamd. Hij begaf

zich naar Sluis in Vlaanderen, toen de algemeene verblijsplaats der Hoekschen en Vlaamsche ballingen. Van daar schuimde hij langs de Zeeuwsche en Vlaamsche stroomen op de Hollandsche koopvaarders, en bemagtigde gedurende dien zomer, onderscheidene vaartuigen der Leidenaren, met wol- en schapenvellen geladen. Doch in den herfst bragt hij eene vloot van 48 schepen in gereedheid, bemande die met omtrent 2000 Hollanders en Vlammgen, en stevende den 18den November door een onbevaren diep, sedert naar hem Jonker-Fransen-gat genaamd naar den mond der Maas. De toeleg was Rotterdam te bemagtigen; doch alzoo men met de vloot niet verder komen kon dan tot Delfshaven, stapte B r e d e r o d e met 850 man aan land, trok langs den Schiedamschen dijk regt op Rotterdam aan. De Schiedamsche poort werd door eenigen, die over de bevroren gracht den muur beklommen, welhaast overweldigd. B r e d e r o d e , met de overige manschap binnengeaten zijnde, maakte zich des nachts van den 19den November in een oogenblik, naar het schijnt zonder bloedstorting, van de geheele stad meester. De Hoekschen en Vlamingen, die scheep gebleven waren, kwamen des morgens mede allen in Rotterdam, alwaar B r e d e r o d e terstond orde op de Regering stelde. Ook deed hij onmiddellijk arbeiden aan het versterken der stad; hetwelk met zooveel spoed voortging, dat men in het begin des volgenden jaars het geschut op de nieuw aangelegde werken planten kon. De Hoekschen vloeiden middelerwijl van alle kanten naar Rotterdam, dat opgepropt werd van volk. B r e d e r o d e liet zijn volk het platte land alom en tot de voorpoorten der steden stropen, op een dezer strooptogten geraakten zij in een gevecht met de Schiedammers, sloegen er zes dood, en keerden met twaalf gevangenen, nevens den buit op de ongelukkigen landlieden behaald, terug. Later echter leden zij eene gevoelige nederlaag door den Hoofdman W i j t e n h o r s t , die met eene bende krijgsvolk te Schiedam in bezetting lag en hen had aangevallen, terwijl zij in den omtrek roofden en plunderden. In December kwam F r e d e r i k v a n Z e v e n d e r , Baljuw van Schoonhoven, door de Kabeljaauwschen van zijn ambt ontzet, te Rotterdam, en haalde B r e d e r o d e over tot het ondernemen van eenen aanslag op Schoonhoven. Men bemande terstond tien rijnschepen, negentien kromstevens, zeventien roeijagten en zes buizen, met omtrent 1000 man, die, onder bevel van J a n v a n N a a l d w i j k , de Lek opzeilden, en in den donkeren avond voor Schoonhoven aan land kwamen, doch van de burgers zoo wel ontvangen werden, dat zij, met verlies van meer dan 200 man, moesten aftrekken, en, met achterlating van het meeste stormgereedschap en eenige vaartuigen, naar Rotterdam keerden.

De Hoekschen wreekten zich kort daarna door het in brand steken van Delfshaven en Schoonderlo. Ook bemagtigde J a n v a n M o n t f o o r t het slot te W o e r d e n , destijds voor den sleutel van Holland gehouden. A r e n d v a n I J s s e l s t e i n bewaarde dit slot; doch liet het uit gierigheid, slechts door eenen wachter bewaken,

waarom het verrassen aan Montfoort weinig moeite kostte; doch een aanslag, om zich te water meester van Gouda te maken en de Wethouders en anderen van het leven te berooven, in tijds ontdekt zijnde, liep te loor en kostte twee ingezetenen het leven. Rotterdam, Woerden en het slot te IJsselmonde, dat insgelijks overrompeld was, waren de wapenplaatsen der Hoekschen, uit welke zij Holland en Utrecht, met moord, brand en verwoesting vervulden. De steden namen talrijke bezetting in, versterkten zich en hielden scherpe wacht tegen deze roofzuchtige benden welke alom schrik en vrees verspreidden. Men trachtte met Brederode in onderhandeling te treden, maar zijne buitensporige eischen maakten elke poging daartoe vruchteloos.

De toenmalige Graaf van Holland en Roomsch Koning Maximiliaan kwam hierop in 1489 te Leiden, waar de Staten, den 18den Januarij, beschreven en vergaderd waren, en bewoog hen tot het belegeren van Rotterdam; een aanzienlijk leger werd te Delft verzameld, meest uit burgers der Kabeljaauwsche steden bestaande; de zorg van het beleg was toevertrouwd aan 's Konings Opperstalmeester Maarten van Polhain, Heer van Baarland en ter Nisse, thans Kapitein van Holland, en aan 's Graven Stadhouder Jan van Egmond, terwijl Maximiliaan den uitslag der onderneming te Dordrecht ging afwachten.

Brederode, dit beleg voorziende, had Rotterdam uit de de omliggende dorpen ruim van mondbehoeften verzorgd, de verdedigingswerken versterkt, de wachten verdubbeld en de stad in staat van beleg gesteld. Ook deed hij van tijd tot tijd uitvallen, die evenwel door de waakzaamheid der Schiedammers ongelukkig uitvielen. Zoo mislukte de aanslag, welken hij den 14den Februarij tegen Schiedam ondernam. In deze stad lagen, behalve vele Hollandsche Poorters, ook Kleefsche huurknechten in bezetting, onder welke Brederode heimelijk verstand hield. De Poorters en krijgsknechten lagen gedurig onderling overhoop, en Brederode vuurde den tweespalt aan, hetwelk ten gevolge had, dat eenige krijgsknechten zich verbonden, hem de stad in handen te leveren, indien hij zich, op zekeren bepaalden tijd, derwaarts begaf. De afspraak bleef geheim genoeg; doch de toeleg liep te loor, doordien de vreemde krijgsknechten, misleid door zeker geschreeuw, hetwelk zij voor het beraamde teeken hielden, een uur te vroeg hunne mede-bezettelingen aantastten, die hen, welke te vergeefs naar hulp van Brederode uitzagen, onder beleid van Willem van Boshuizen en na eene hevige schermutseling, overvleugelden, doodden, gevangen namen of op de vlugt dreven. Brederode toen, Schiedam naderende, vernam ras, wat er gaande was, en keerde onverrigterzake naar Rotterdam terug.

Den volgenden dag zouden twee gevangen Hoeksche bevelhebbers, Joris van Brederode en Andries Lepeltak, uit Schiedam naar Delft gevoerd worden. Om hen te ontzetten, werden uit Rotterdam zeven honderd man afgezonden, welke, in een bloedig gevecht,

aan de Schie nabij Delft, op de talrijker benden van Egmond de zege behaalden, zonder evenwel hun doel te bereiken, want Joris van Brederode en Lepeltak waren in den nacht, langs eenen omweg, naar Delft gebragt.

Wat later trad Brederode ook in heimelijke onderhandeling met eenige burgers van Gouda, die hem beloofde de stad over te leveren. Doch de Stadhouder Egmond, hiervan de lucht gekregen hebbende, deed eenige burgers van het kerkhof ligten, alwaar zij hoopten veilig te zijn, en vijf hunner openlijk onthalzen, waarmede deze onderneming insgelijks te loor liep.

Inmiddels was Rotterdam steeds enger ingesloten, men wilde de stad uithongeren en sneed deze toevoer zoo te land als te water af; doch de vier groote schepen, welke te dien einde voor de haven lagen, moesten eerlang voor het geschut der belegerden wijken, en den 6den Maart gelukte het Brederode Overschie te bemagtigen, alwaar de belegeraars zich sterk verschanst hadden en eene talrijke bezetting hielden. Des anderen daags stelde Brederode 's Gravenhage en Haag-ambacht op eene brandschatting van 200 Rijnsche guldens ter maand. Dergelijk lot trof ook Delfland. Zelfs verkocht hij tot in Rijnland toe, brieven van vrijwaring. Voor het einde van Maart werden tusschen Egmond en de Hoekschen, in het dorp Kapelle, over een verdrag gehandeld, hetwelk echter op niets uitliep.

Jan van Naaldwijk, Jan van Kroonenburg en Frederik van Zevender, met achthonderd man afgezonden, verrasten kort hierna Geertruidenberg, van waar zij de omstreken van Breda, doch niet altijd straffeloos, plunderden en brandschatteden. Eerlang echter ontruimden zij weder de stad tegen tweeduizend schilden, die hun, eer zij vertrokken, door de burgers van Breda voldaan werden. In Mei poogden de Rotterdammers andermaal Schiedam te verrassen; doch de Schiedammers bij tijds kennis van den toeleg gekregen hebbende, trokken hun met zoo veel kloekheid tegen, dat zij genoodzaakt werden, te wijken. Op den terugtogt liepen zij het land van Voorne en Putten af, en legden het fraaije dorp Abbenbroek in de asch, omdat de inwoners weigerden het geroofde graan met hunne wagens te vervoeren. Over Geervliet en Vlaardingen, welke op brandschatting gesteld werden, werd het koorn waaraan men te Rotterdam gebrek begon te krijgen, binnen gebragt. Hierdoor aangemoedigd weigerde Brederode met Egmond in onderhandeling te komen; doch Woerden en Montfoort, waar gebrek heerschte, sloten, den 11den Mei, te Bodegraven, een bestand voor drie maanden met den Stadhouder. Egmond, over den tegenstand der Rotterdammers verbitterd, zocht de stad den 2den Junij te overrompelen. In stilte deed hij de schepen, welke op de Maas lagen en den stroom bezetteden, bijeenrukken, en tastte met groot geweld en magt van volk en schepen, het blokhuis, nevens het hoofd gelegen, aan; maar werd tot tweemalen toe mannelijk afgeslagen. Terwijl men intusschen hier streed,

maakten de Rotterdammers, alle schepen, jagten, en andere vaartuigen, welke tegenweer bieden konden en voor de hand waren, ijlings ten oorlog gereed, en kwamen er mede de haven uit, en den vijand onder de oogen, waarop een scherp gevecht ontstond, in hetwelk de Rotterdammers de overhand behielden, eene vijandelijke buis met volk namen en in de haven sleepten en twee roeijagten in den grond boorden. Het geschut, op het blokhuis en langs de wallen staande, speelde en donderde zoo onophoudelijk op de Kabeljaauwschen, dat Egmond zich genoodzaakt zag, met verlies van eene menigte gesneuvelden en gewonden, den aftogt te blazen en naar Schiedam vlugtende afdreef.

Daar intusschen de leeftogt onder de burgerij te Rotterdam langs hoe schaarser begon om te komen, besloot Jonker Frans eenen scheepstogt langs de Lek te doen, om mondbehoeften te halen. Acht en twintig groote kromstevens en rijnschepen, twaalf roeijagten en buizen, bemand met veertien honderd man staken den 3den Junij van Rotterdam af. Jan van Naaldwijk, Frederik van Zevender, Jan van Kroonenburg en onderscheidene anderen hadden er het bevel over. De Oostenrijksche schepen, die, hieromtrent de stroomen bewaarden, te weinig in getal zijnde om deze vloot aan te tasten, zonden naar beneden om hulp, en kwamen met zes groote oorlogschepen en onderscheidene anderen den volgenden morgen op de Rotterdammers, die bij Streelkerk voor anker gekomen waren, af. Hier ontstond een hevige scheepsstrijd, in welken de Rotterdammers, overmand door het grof geschut van den vijand, de nederlaag kregen. Naaldwijk raakte met 350 man, niet zonder gevaar, aan land, en nam de wijk naar Montfoort. Een groot deel der andere manschap sneuvelde of werd gevankelijk naar Dordrecht gevoerd; waar men zich de grootste eer der overwinning toeschreef. De meeste Rotterdamsche schepen raakten insgelijks verstrooid of vielen in 's vijands handen. Deze ramp werd van anderen gevolgd. De Rotterdammers, eenige vaartuigen met granen van Woerden, door de veenen, naar huis willende voeren, werden weinige dagen later te Kortenöord, bij Moordrecht, door vierentwintighonderd Oostenrijkschen, aangetast en geheel geslagen, Jan van Naaldwijk en Frederik van Zevender werden bij deze gelegenheid gevangen genomen. Van twaalfhonderd man, die uit Rotterdam getrokken waren, kwamen er niet meer dan driehonderd terug; waarom Brederode besloot de bezetting uit Overschie naar Rotterdam te doen komen. Naaldwijk, te Dordrecht gebragt, werd eerlang tegen een gering losgeld ontslagen, mits hij beloofde zijn best te zullen doen, om Rotterdam, bij eerlijk verdrag, in 's Konings handen te doen overleveren. Zijne pogingen, daartoe bij Brederode aangewend, werden ondersteund door de gemagtigden der Hollandsche steden, die den last van dezen verderfelijken binnenlandschen oorlog te dragen hadden. Het verdrag werd eindelijk geteekend, nadat het beleg 6 maanden geduurd had. De Stad-

houder E g m o n d , trok den 25sten Junij 1489, met 600 man de stad binnen, welke B r e d e r o d e den volgenden dag met 1050 verliet, scheep gaande naar Sluis, waar hij onderscheidene aanzienlijke Hoekschen vond en wederom spoedig eene vloot van acht en dertig schepen met 1200 man bijeenbragt, over welke hij zelf, onder den eigendunkelijk aangenomen titel van Algemeen Stadhouder van Holland, Zeeland en Friesland in dienst van den jongen F i l i p s , het opperbevel voerde.

Den 2den Julij zeilde hij uit de haven van Sluis, deed eerst eene landing op de eilanden Overflakké en Duiveland, daarna in het Land van Strijen, alwaar eenige dagen met plunderen en blaken werden doorgebragt, hierna wendde hij het naar Goedereede, welke stad, nevens de geheele heerlijkheid van Voorne, vrijwaringsbrieven van hem verkregen had. Dan doordien hij begreep, dat hij, het Land van Voorne, met de steden Brielle en Goedereede, in zijne magt hebbende, de vaart der Hollanders en Zeeuwen aanmerkelijk kon belemmeren, deed hij eerst Goedereede, ten behoeve van den jongen Graaf F i l i p s opeischen. Die van binnen gaven ten antwoord, dat zij zelven in staat en gereed waren, om de stad voor den Graaf te bewaren. Toen deed B r e d e r o d e terstond het geschut en het stormgereedschap voor de stad brengen, en beschoot haar zeven uren achtereen. Maar de heldhaftigheid der burgers en bovenal de moed der vrouwen, welke de bestormers met kokende pek, teer en brandende hoepels van de muren afweerden, zegevierden eindelijk en de Hoekschen moesten met een aanmerkelijk verlies van volk aftrekken. Oudorp werd toen door hen geplunderd; ook staken zij in den Zwijndrechtschen Waard en digt bij Dordrecht, onderscheidene huizen aan brand, waarna zij naar Schouwen vertrokken.

De Stadhouder E g m o n d berigt gekregen hebbende van de vijandelijkheden der Hoekschen, deed te Dordrecht eene aanzienlijke vloot Hollandsche en Zeeuwsche schepen bijeen brengen; met welke hij den 21sten Augustus naar Schouwen afstak. In het Gat van Brouwershaven raakten de vloten, den 23sten, aan elkander. De Hoeksche vloot was ver de minste in getal van schepen en manschap, desniettemin werd er van wederzijden fel gevochten, tot dat er met het vallen van het water zestien Hoeksche schepen aan den grond raakten, en onbekwaam werden om dienst te doen. B r e d e r o d e gaf evenwel den moed niet op; maar sprong met een goed deel volks, omtrent Serooskerke, aan land, en verweerde zich dapper tegen de Kabeljaauwschen, die hem, op den voet gevolgd waren en steeds versterking ontvingen. B r e d e r o d e aan het hoofd en in een zijner beenen gewond, werd voor dood door het volk weggedragen, dat nu aan het vlugten slaande, afgemaakt of gevangen genomen werd. J a n v a n N a a l d w i j k , die den scheepsstrijd nog eenigen tijd aan den gang hield, ontweek eindelijk, met negen schepen en omtrent 400 man naar Sluis. B r e d e r o d e , gevangen genomen zijnde, werd naar Dordrecht ge-

voerd en op Puttokstoren gezet, alwaar hij, den 11den Augustus 1490, aan zijne wonden overleed. Hij werd in de Augustijnenkerk zonder eenige statie begraven. De jeugdige held verdient zeker een medelijdend aandenken, daar de ongelukkige uitslag van zaken toch nimmer kon strekken tot vermindering zijner verdiensten, in de betrekking waarin hij was opgetreden.

Zie *de Nederlaag van Frans van Brederode*, opgenomen in de *Nieuwe werken der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. St. II. bl. 147-182; Velius, *Chron. van Hoorn* bl. 142 en 143; van Goudhoeven, *d'Oude Chron. van Holl.*, bl. 541-544, 546; Heemskerk, *Batav. Arcad.*, bl. 256-266; Boxhorn, *Chron. van Zeel.*, D. II. bl. 318, 326, 327; Balen, *Beschr. van Dord.*, bl. 801 en 802; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 888; Commelin, *Beschr. van Amsterd.* bl. 919 en 920; van Spaan, *Beschr. van Rotterd*. bl. 127-136; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 212, 217, 227; Lois, *Beschr. van Rotterd*. bl. 64-71; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 246-266; Kok, *Vaderl. Woordenb.; Bijvoegs. en Aanm. op* Wagenaar, D. IV. bl. 68; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 52-59; *Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. IV. bl. 272-278, 286-288; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 259-270; *Biogr. Univ.* en vooral Alkemade, *Jonker Fransen Oorlog*, Rott. 1724.

[Walraven van Brederode]

BREDERODE (WALRAVEN VAN), Drost van Hagestein, een natuurlijke zoon van Reinoud II van Brederode en alzoo een halve broeder van den voorgaande, was, toen zijn vader berigt ontvangen had, dat een Schotsch schip, geladen met wol, gestrand was bij Zandvoort in de heerlijkheid Brederode, op diens bevel derwaarts vertrokken, om zijn regt aldaar te handhaven, doch Lubbrecht van Raephorst, Schout te Haarlem, Nikolaas van IJperen en Gerrit van Noordwijk, vergezeld van eenige Haarlemsche schutters, haalde de gestrande wol, in weerwil van Walraven en onder toevoeging van vele spijtige en onhebbelijke woorden, van daar en bragten die te Haarlem. Walraven, deze overmagt niet kunnende wederstaan, nam voor zich van dit ongelijk te wreeken, waartoe de gelegenheid zich niet lang daarna aanbood; want in 1457 kennis bekomen hebbende, dat de Regering van Haarlem den Burgemeester Nicolaas van IJperen, den Schepen Gerrit van Noordwijk en den Secretaris Willem Paeds naar Amersfoort tot den Bisschop gezonden hadden, om van hem te verzoeken accijns te mogen vorderen van de geestelijkheid, overviel Walraven hen, toen zij aan de Bilt bij het Steenenkruis gekomen waren, en benam den beiden eerstgenoemden, zonder voorweten van zijnen vader, het leven. Reinoud nam hem dit zoo euvel, dat Walraven, eenen geruimen tijd niet in zijne tegenwoordigheid mogt komen.

Kort nadat zijn vader in 1470 door David van Bourgondië, den vijf en vijftigsten Bisschop van Utrecht, in hechtenis

was genomen, werd ook W a l r a v e n ten Hove ontboden en gevangen gehouden. Voor des Bisschops raad gebragt, werden hem de volgende vraagstukken voorgehouden, ten eerste: of hij den bovenvermelden doodslag niet had begaan, met wil en toestemming van zijnen vader; ten tweede: of hij geen kennis had van het Verbond, gemaakt door zijnen vader en zijnen oom met A d o l f v a n G e l d e r tegen Hertog K a r e l d e n S t o u t e en den Bisschop? ten derde: of zijn vader en zijn oom geen hulp hadden bewezen aan de Gelderschen in het verbranden van IJsselstein; en ten vierde: of hij niet wist, dat zijn vader en zijn oom voornemens waren de Regering der stad Utrecht te verzetten? Op de eerste beschuldiging antwoordde hij, dat zijn vader daarvan niets geweten had, ja zelfs dat hij om die manslag eenen geruimen tijd den toorn en gramschap van zijn vader had moeten ondergaan, en dat die doodslag reeds verzoend was. Op de verdere vraagstukken verklaarde hij ten eenemale onkundig te zijn, van de gevallen zoo even vermeld. Op deze en meer andere stukken van minder gewigt werd hij onderhouden, en zoo door bedreigingen als door beloften aangezet om naar den zin van des Kerkvoogds goddeloze Raadslieden te antwoorden. W a l r a v e n , volstandig zijne onbewustheid betuigende, werd op de pijnbank gebragt, en zoo onmenschelijk gehandeld dat men twijfelen mag, of er wel voorbeelden in de geschiedenis van dergelijke onchristelijke en wreede regtspleging te vinden zijn. Men goot hem het lijf vol water en sprong er dan op om hem tot de bekentenis van nooit bedreven misdaden te brengen. Dit folteren werd, zonder hem eenig getuigen, bewijs, of schijn van waarheid, voor te leggen, eenige dagen achtereen, tot drie of vier keeren daags en in het geheel wel veertig of vijftig malen, met zooveel geweld herhaald, dat hij, zijne levenskrachten bijna verloren hebbende en de afgrijzelijke pijnen niet langer kunnende verdragen, al zeide wat men goedvond. Deze afgeperste belijdenis bragten de wreede Raden in geschrift en wilden hem noodzaken, die met zijne hand te onderteekenen, doch, wat moeite zij ook aanwendden, hij bleef zulks volstandig weigeren. Eindelijk gelukte het hem uit zijne gevangenis te ontkomen. Dikwerf versch stroo verzocht en verkregen hebbende, stak hij met de hardste halmen het slot der boeijen, waarmede hij gekneveld was open en langs den muur, waaruit hij eenige steenen gebroken had, klom hij, in eenen donkeren nacht, bij zeer onstuimig weder tot aan een dakvenster; maakte daaraan een snoer, dat hij van zijne gescheurde kleederen gevlochten had, sterk met gedraaid stroo vast, en liet zich zoo naar beneden af. Naauwelijks stond hij op den grond of er kwam een van 's Bisschops dienaars naar buiten, doch W a l r a v e n zich stil houdende, werd wegens de duisternis niet ontdekt. Nadat de dienaar weder binnengegaan was, zwom W a l r a v e n over de gracht, en nog een water moetende doorwaden, vond hij daarin vele zwanen, welke, gestoord in hunne rust, door hun geklapwiek veroorzaakte, dat eenig volk met licht voorzien zich naar buiten be-

gaf, om te vernemen naar de oorzaak van het buitengewoon gewoel dezer dieren. Daar W a l r a v e n echter het hoofd slechts even boven het water hield en zich niet verroerde, werd hij niet gezien en het volk, denkende dat die dieren onder elkander vochten, keerden spoedig weder naar het slot. W a l r a v e n , door het licht, waarmede men was buiten gekomen, den naasten weg naar den dijk ontdekt hebbende, begaf zich daar op. Doch hier zich niet veilig achtende, sprong hij in het water, en trachtte de Lek over te zwemmen, in het midden dier rivier gekomen, kon hij echter, wegens den sterken stroom zijn voornemen niet volvoeren en was genoodzaakt naar den zelfden oever, van waar hij afgezwommen was, terug te keeren. Nu ging hij, zoo nat als hij was, nog een uur ver in dien winderigen gracht langs den slibberigen dijk, tot dat hij door hulp van eenen veerman, te Hagestein gebragt werd. Daar zich van drooge kleederen voorzien hebbende, begaf hij zich naar Vianen, een heerlijkheid van den huize v a n B r e d e r o d e , waar hij zich in veiligheid bevond.

Hij was gehuwd met G e e r t r u i d a v a n A l p h e n en overleed zonder kinderen na te laten.

Zie v a n G o u t h o e v e n , *d'Oude Chron. van Holl.*, bl. 122; S c r e v e l i u s , *Beschr. van Haarlem*, bl. 52 en 53; v a n L e e u w e n , *Bat. Ill.*, bl. 88; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 181-133, 134, 125; B u r m a n , *Utr. Jaarb.*, D. II. bl. 347, D. III. bl. 11, 16, 17, 21, 22; K o k , *Vaderl. Woordenb.*, Eerste tafel der Natuurl. afstamm. der *Brederoden;* B i l d e r d i j k , *Geschied. van Haarl.*, bl. 52 en 53; A r e n d , *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 96, 103, 105; v a n L e n n e p en H o f d i j k , *Nederl. Kasteelen*, bl. 70 en 71.

[Joris van Brederode]

BREDERODE (JORIS VAN), een natuurlijke zoon van G i j s b e r t v a n B r e d e r o d e , den vier en vijftigsten Bisschop van Utrecht, stond in 1479 zoozeer in gunst en vertrouwen bij W o l f e r t v a n B o r s s e l e , Stadhouder van Holland, dat deze bij zijn vertrek naar Zeeland aan zijne zorgen de stad Rotterdam overliet. Bij de komst van den Aartshertog M a x i m i l i a a n aldaar, in 1480, bood J o r i s hem de slentels van Rotterdam aan, en die Vorst bevestigde hem aanvankelijk in het Opperbevel over die stad, doch op aandrang der Kabeljaauwschen ontzette hij hem weldra van dat ambt. Nu werd J o r i s v a n B r e d e r o d e Slotvoogd van Vianen en Batestein, doch vervoegde zich later bij de Hoeksche uitgewekenen te Sluis en met zijnen neef F r a n s v a n B r e d e r o d e , in het jaar 1488, weder in Rotterdam gekomen, zakte hij den 6den Februarij, met D a n i e l L e p e l t a k , aan het hoofd van 300 wakkere gasten en negen roeijagten, den Maasstroom af tot regt voor Schiedam, en stapte in het Overmaassche aan wal, waar zij de dorpen Roon en Poortugaal alsmede het huis Valkestein, zijnde een jagthuis der Hollandsche Graven, plunderden, en de landlieden dwongen, om den geroofden buit met paard en wagen, door de diepe wegen, naar hunne vaartuigen te voeren, in het wederkeeren de woningen en schuren der boeren in brand stekende, doch de

Schiedammers, met een goed gedeelte van het krijgsvolk, dat in hunne stad in bezetting lag, de Maas overgestoken zijnde, trokken hen te gemoet, raakte weldra met hen slaags en sloegen hen, die de zwakste in getal waren, op de vlugt, waarbij Joris van Brederode gevangen geraakte. Na het overgaan van Rotterdam aan den Stadhouder Jan van Egmond, in 1489, werd hij te Delft onthoofd, terwijl men zijn hoofd naar Schoonhoven zond, en aldaar op eenen hoogen staak boven de poort stelde. Hij was gehuwd met Maria Ruigrok.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 122; Heemskerk, *Batav. Arcadia* bl. 236, 238, 263; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 888; van Spaan, *beschr. van Rotterd.* bl. 118, 136; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 154; van Alkemade, *Jonker Fransen Oorlog*, bl. 124-126, 249; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, le tafel van Natuurl. afstamm. der Brederoden; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. bl. 54, 57; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. IV. bl. 232; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 71, 73, 261, 267.

[Reinoud III van Brederode]

BREDERODE (REINOUD III VAN), Burggraaf van Utrecht, Vrijheer van Vianen, Heer van Brederode, Ameide, Haverincourt enz., oudste zoon van Walraven II van Brederode en van Margaretha van Borssele, geboren in 1493, was Burggraaf van Utrecht, Raadscheer en Kamerheer van Keizer Karel V, Opperhoutvester van Holland enz.

Hij staat te boek voor een onverzaagd en hoogmoedig man, zoo als hij dan ook toonde te zijn door het weder aannemen van eenen titel, welke hij oordeelde hem toe te behooren, namelijk die van geboren Graaf van Holland. Hij nam diensvolgens de baarnesteel uit zijn wapen weg; en deed, zelfs in tegenwoordigheid van Keizer Karel V te Gent, op alle hoeken der straten aanslaan; Reinoud, Graaf van Holland; hetwelk door den Keizer niet anders kon aangemerkt worden, dan dat hij naar het Graafschap stond, terwijl deze zich verbeeldde, alleen Graaf te zijn, en zulks te moeten blijven. Door dit bedrijf geraakte hij in ongunst van eenen Vorst, die hem anders zeer genegen was, en hem tot grootere waardigheid had verheven dan hij vroeger bezat. De Keizer, hiermede in zijne eer getast, beval den Koninklijken Heraut zijn regt tegen van Brederode te handhaven en hem aan te klagen. Reinoud, die volgens het regt van geboorte meer regt tot het Graafschap had dan de Keizer, werd diensvolgens aangeklaagd, en naar den zin des Keizers, den 16den Januarij 1531, ter dood veroordeeld; maar de Keizer verzachtte het vonnis, schonk hem het leven en daarna ook alle zijne goederen terug; doch hij ontving het bevel van nimmer het volle wapen van Holland aan te nemen, of den titel van Graaf, welke Zijne Keizerlijke Majesteit alleen toekwam, te voeren. Men verbood hem evenwel niet te schrijven, *Oorspronkelijk door wettige successie geboren van de Graven van Holland*. Ook werd hem door Keizer Karel, den 11den Mei 1534,

vergund, het wapen, welke door zijne voorouders gebruikt waren, weder te mogen voeren, zijnde dat van Holland gebroken; ja, de Herauten en 's Keizers zuster verklaarden zelven de wettigheid van zijne afkomst uit de Hollandsche Graven; en om die afkomst nader te bevestigen, deed hij naderhand uitgeven zijne genealogie van Graaf Dirk af. Ook schroomde van Brederode niet, nadat gemelde vonnis was voorgelezen, een protest te doen. Hierna geraakte hij weder in gunst van den Keizer en werd bovendien vereerd met den titel van Ridder en Deken der orde van het guldenvlies.

In de vrouwelijke linie was hij van hoog adellijk Friesch bloed. Hij stamde af van Gosse Ludinga, den zesden Potestaat van Friesland, wiens dochter Tet Ludinga, met den zoon van Arnoud, Graaf van Holland, die naar Stavoren en tot hem gevlugt was in het huwelijk trad. Deze omstandigheid nam hij te baat om der Friezen nationaal gevoel te streelen en tevens hunne zucht en hunnen handel en zeevaart nog meer uit te breiden aan zijne bijzondere belangen dienstbaar te maken. Met dat oogmerk stelde hij der Regering van Leeuwarden in 1556 eene onderneming voor, welke voor den Frieschen handel en scheepvaart hoogst gewigtig was, namelijk, dat door zijne heerlijkheid Vianen een kanaal zou worden gegraven, waardoor de Friesche schepen naar de bovenrivieren de Waal en de Maas zouden kunnen varen, zonder de stad Dordrecht te behoeven aan te doen en alzoo daar te ontschepen. De Regering van Leeuwarden aarzelde niet om dit plan in overweging te nemen, en op haren voorslag had er reeds den 12den Augustus 1556 eene bijeenkomst der Regeringen van alle Friesche steden plaats, waar gemagtigden benoemd werden, om met Reinoud in onderhandeling te treden; doch, zoo uit hoofde van het kort daaropvolgende overlijden van Reinoud, als van de beroerte in de Nederlanden ontstaan en het allengskens toegenomen verval van Frieslands handel en scheepvaart op de Waal en de Maas, is aan de zaak zelve geen gevolg gegeven. Doch de bedijking van het Bergermeer is waarschijnelijk door Reinoud begonnen en voltooid.

Hij overleed den 28sten September 1556, na bij zijne echtgegenoote Filippine of Philipote van der Mark verwekt te hebben vijf zonen en vijf dochters. Onder zijne zonen was Hendrik van Brederode, die volgt. Reinouds afbeelding gaat in plaat uit, gegraveerd door Reinier Vinkeles in 8°.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 123; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 889; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst*. D. III. bl. 24; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, D. IV. bl. 140; de Feller, *Diction. Hist.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1005-1008; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl*. D. V. bl. 117; van Hall, *Hendrik, Graaf van Brederode verdedigd*, bl. 168-172; van Lennep en Hofdijk, *voorm. Nederl. kasteelen*, bl. 73 en 74.

[Hendrik van Brederode]

BREDERODE (HENDRIK VAN), zoon van den voorgaande, geboren te Brussel in December 1531, was toen hij den ouderdom van 25 jaren bereikt had, een der mededingers naar de waardigheid van Coadjutor in st. Baafsabtdij te Gent, doch zij werd aan den beroemden Wigle van Aytta van Zwichem opgedragen. Hij zocht zich aangenaam bij den Koning te maken en zulks gelukte hem; ook gaf Filips hem, ten jare 1559, het bevel over eene bende van Ordonnantie. Doch kort daarna, eenen weerzin krijgende aan de dwingelandij in het burgerlijke en in de godsdienst, voegde hij zich aan de zijde van Oranje en anderen die den Kardinaal de Granvelle openlijk wederstonden.

Hij kwam vrijmoedig uit voor de leer der hervormden, zelfs door onderteekening van hunne geloofsbelijdenis, welke hij ook openlijk onder zijn gebied liet prediken en trachtte zooveel in hem was de volgelingen van Luther met die van Calvijn te vereenigen. In het begin van 1566 hield de Landvoogdes Brederode nog voor goed Catholiek, ofschoon er een Boekdrukker te Vianen was, die kettersche boeken drukte en twee of drie Predikanten, welke die boeken maakten; terwijl Alonzo del Canto haar berigtte, dat alle de kettersche boeken, welke door deze landen verspreid werden, van Vianen uitgingen.

Toen, in het jaar 1566, de Nederlandsche Edelen een Verbond aangingen tegen de Spaansche dwingelandij en de invoering van de inquisitie, was van Brederode een der eerste die dit Verbond en het Smeekschrift ter verkrijging van vrijheid van godsdienst teekenden en onderschraagden, ja, al wat hem dierbaar was daarvoor opzetteden. Hij woonde dus niet alleen alle de zamenkomsten der Verbondene Edelen bij, maar hij was het ook, die het Smeekschrift den 5den April 1566 der Hertogin overhandigde, en daarbij het woord voerde. Hij was te dien einde den 3den April te Brussel gekomen, en men verhaalde, dat hij zou gezegd hebben: ‘zij dachten dat ik te Brussel niet zou durven komen; welnu, ik ben er en zal er misschien op eene andere wijze uittrekken.’ Den 10den April trok hij er uit aan het hoofd van 150 ruiters. In het Huis van Kuilenburg te Brussel rigtte hij een groot gastmaal aan, op hetwelk verschenen allen, die tot het Verbond behoorden en reeds tot 300 Edelen waren aangegroeid. Op dit gastmaal namen zij, zoo als sommigen berigten, den naam van Geuzen, dat is Bedelaars, openlijk aan, doch Brederode noemden zij den Hersteller der verloren vrijheid.

Van hier begaf hij zich naar Antwerpen, waar meer dan vier duizend burgers zich verzamelde voor het huis, in hetwelk hij zijnen intrek had genomen. Met eenen vollen beker in de hand vertoonde hij zich aan het venster en sprak de zaamgevloeide schare aldus aan: ‘Mannen van Antwerpen, ik ben hier met gevaar van mijn goed en leven, om u te beschermen en van het onmenschelijke geloofsonderzoek en de bloedbevelen te bevrijden. Wilt gij hiertoe met en onder mij medewerken

neemt dan de teug aan, welke ik u toebreng, en steek tot teeken uwer toestemming, de handen omhoog.' Daarop dronk hij, en aller handen vlogen onder een oorverdoovend gejuich in de hoogte. Kort daarna verliet hij onder het uitgeleide der menigte de Scheldestad en bevond zich den 23den April reeds weder te Vianen. Den 5den Julij verscheen B r e d e r o d e met eenige andere der Verbonden Edelen en een groot gevolg weder te Antwerpen, waar hij veel aanhang en naloop bij het volk vond, terwijl het verblijf van den Graaf v a n M e g e n aldaar en de verwachtte komst van den Graaf v a n A r e m b e r g bij de Hervormden het vermoeden deed ontstaan, dat beide last hadden, met behulp van de Regering, in het geheim krijgsvolk in de stad te brengen. Hij koos partij tegen M e g e n , doch begunstigde geenszins de scheurmakers. Intusschen drong de overheid bij de Landvoogdes zoo op zijne verwijdering als op die van den Graaf v a n M e g e n aan. De laatste vertrok, doch B r e d e r o d e bleef, aangezien eene partij hen met geweld aldaar houden wilde, ofschoon hij aan Graaf L o d e w i j k v a n N a s s a u schreef, 'wij zijn hier in den muil der wolven; ieder oogenblik zijn wij in gevaar dat men ons den keel komt afsnijden.' Het doel van zijn verblijf te Antwerpen was blijkbaar, om, tot aan de komst van den Prins v a n O r a n j e , de orde te handhaven, want nadat hij den 13den Junij 1566 dien Prins, welke door de Landvoogdes derwaarts gezonden was, met eenen grooten stoet had ingehaald, verliet hij den volgenden dag die stad, en begaf zich op 's Prinsen verzoek naar St. Truijen, waar de Bondgenooten door hunne hoofden beschreven waren tegen den 14den Julij, zekerlijk om middelen te beramen tot het verkrijgen van hetgene de Landvoogdes hun beloofd had, doch, onder schijn van te beraadslagen over het antwoord, dat zij haar zouden geven op den brief, waarbij zij den bijstand der Edelen, tot verstoring van de openlijke vergaderingen der zoogenaamde ketteren, met vleijende woorden inriep.

Later doorreisde hij zelf onderscheidene steden van Holland, om onder de hand aanhang te maken en het Verbond bij de voornaamste inwoners goedkeuring te doen wegdragen. Onder anderen kwam hij te Hoorn, waar hij met zijne gemalin zeer feestelijk onthaald werd. Onder den maaltijd hing hij den Burgemeester W i l l e m P i e t e r s z . E n k h u i z e n , terwijl deze eenigzins beschonken was, half met half tegen diens wil, eenen gouden geuzenpenning om, waarover die Burgemeester des anderen daags zeer verlegen was, en niet zonder reden, want na de komst van den Hertog v a n A l v a kostte hem dit een goed deel zijner middelen. Ook schijnt B r e d e r o d e met D u c o v a n M a r t e n a werkzaam geweest te zijn, om Friesland voor de goede zaak te winnen.

In het begin van 1567 stelde B r e d e r o d e , uit naam zijner Bondgenooten, nog een smeekschrift op aan de Landvoogdes, en zond het van Antwerpen naar Brussel, alzoo hem verboden was aldaar te verschijnen; doch toen ook daarmede niets gewonnen

werd en integendeel de tijdingen uit Spanje nog dagelijks ongunstiger werden, en de Gouvernante zich sterk ten oorlog toerustte, begonnen de Bondgenooten ook volk te werven.

Een bewijs dat B r e d e r o d e voor de vrijheid van godsdienst alles veil had, is dat hij, het smeekschrift aan den Koning, waarbij 30 tonnen schats voor het bekomen van die vrijbeid werd aangeboden, niet slechts teekende maar zich zelfs voor 10000 kroonen aansprakelijk stelde. Geen minder warme ijver bezielde hem voor het behoud van de burgerlijke vrijheid, want hij verbond zich naderhand tot het opbrengen van 12000 Karelsgulden, indien de Nederlanders zich in staat wilde stellen, om het juk der dwingelandij door geweld van wapenen af te schudden. Bij zulke aanbiedingen en als men, niettegenstaande de uitgestrekte bezittingen van B r e d e r o d e , in aanmerking neemt, dat zijn jaarlijksch inkomen in eene opgave van de inkomsten der voornaamste Heeren in de Nederlanden slechts op 8140 gulden begroot wordt, toonde hij met de daad door het versterken van zijne sloten Ameide en Vianen, en door het aanwerven van krijgsvolk, dat de zaak hem regt ernst was; en dat ofschoon het hem aan magt mogt ontbreken, het hem echter nimmer aan goeden wil zou feilen, om tot een medehelper ter verlossing van het verdrukte Nederland te verstrekken. Het weigeren om den nieuwen eed te doen was mede een onloochenbaar blijk, dat hij het geweld van F i l i p s niet schroomde; hierdoor viel hij ook in de hoogste ongenade bij de Landvoogdes, wier gunst hij naderhand nooit meer winnen kon. Zij ontnam hem, evenwel eerst in April 1567, zijne bende van ordonnantie, wegens zijne alles te bovengaande stoutheid. Of hij echter gezocht hebbe, zich met haar en den Koning te verzoenen, zoo als men wil, is onzeker. Zoo veel gaat vast, dat hij, in het begin van 1567, met onwrikbaar besluit, zich voor de Hervorming verklaarde, gelijk hij weinige maanden vroeger de beelden uit de kerken in het Land van Vianen had laten wegnemen, naar men verhaalde, onder het muziek van trom en fluit.

De Hertogin gemagtigden naar 's Hertogenbosch gezonden hebbende, om de burgerij aldaar onder eenen nieuwen eed te brengen, trachtte, toen dit niet gelukte, op eene listige wijze den Graaf van M e g e n met eenig krijgsvolk binnen den stad te krijgen; doch de gemeente hiervan kennis bekomen hebbende, vaardigde H e r m a n d e R u i t e r aan B r e d e r o d e af, die, in Februarij 1567, A n t o n i e v a n B o m b e r g e n derwaarts zond. Men liet hem met zijn volk binnen, doch hij hield het er niet langer dan tot in April, wanneer hij, gedrongen door de Landvoogdes, die de personen en goederen der ingezetenen, alom deed aanslaan, de stad verliet, welke, sedert Spaansche bezetting innam. M e g e n zijne aanslag op 's Hertogenbosch aldus verijdeld ziende scheepte met een regement voetvolk, uit de Landen van Heusden en Altena de rivier over naar den kant van Gorinchem; maar de burgers dier stad, onder welke B r e d e r o d e aanmerkelijken aanhang had, en waar hij dikwijls met de Verbonden Edelen

hijeen kwam ten huize van Pieter Janszoon van Grootveld in de Roos, hielden, beducht dat Megen ook iets tegen hunne stad in den zin had, in groote menigte wacht aan de poorten om hem buiten te houden. Hij trok daarop de stad voorbij, en voegde zich in Liesveld bij den Hertog van Brunswijk, met wien vereenigd hij Ameide, overviel, hetwelk door hem genoegzaam werd uitgeplunderd. Door de Landvoogdes onderrigt, dat Brederode, die omtrent Vianen meer dan 3000 krijgslieden bijeen had, Utrecht dacht te verrassen, rukte Megen derwaarts, bezette het slot Vreeburg en rigtte tot verzekering van het gewest een blokhuis op te Vreeswijk aan de Vaart, waardoor het volk van Brederode zich den aanvoer van leeftogt uit Holland en het Sticht zag afgesneden. Zijne knechten dus verstoken van de hoop om Utrecht in te krijgen, koelden hunnen moed aan het klooster Marienwaard, dat geplunderd werd. Sedert doorliepen zij het platte land van Utrecht en Holland, beroovende onderscheidene kerken en kloosters.

Brederode zelve had zich, middelerwijl geworpen binnen Amsterdam, ter gelegenheid van eene nieuwe beroerte, aldaar in den aanvang des jaars ontstaan en waaruit hij hoopte eenig voordeel voor de gemeene zaak te zullen bewerken. Hij begaf zich, op den avond van den 27sten Februarij, te paard naar Ouderkerk, en ging van hier, slechts door twee Edellieden vergezeld, te voet tot digt bij de stad, alwaar hij Clement Volkertsz. Coornhert bij zich in de herberg ontbood, ten einde met dezen te overleggen, op wat wijze hij best in de stad zou kunnen geraken; dit was bezwaarlijk, want aan de poorten werd te dier tijde, scherpe wacht gehouden en niemand vreemds ingelaten, dan die zijnen naam en zijne woonplaats opgaf; ook was het aan alle vreemdelingen ontzegd door de boomen binnen te komen. Maar Coornhert hem, alleen, door zijne beide Edellieden vergezeld, in eene open schuit hebbende doen treden, deed hen, zonder zich aan het roepen der wacht te storen, snel door den Amstelboom roeijen en bij de Turfmarkt aan wal zetten. Naauwelijks was Brederode binnen Amsterdam, of hij werd gevolgd door zijne echtgenoote, de Gravin Amelia van Nieuwenaar, eene vrouw zoo edel van hart als aanzienlijk van geboorte, welke niet schroomde het lot van haren gemaal met hem in trouwe liefde te deelen; zij kwam in de stad, verkleed in het gewaad eener landvrouw. De Regering, kort hierop vernemende, dat Brederode, wien zij *het hoofd van alle Geuzen* noemde, in de stad was, stond niet weinig bedremmeld, wijl zij geloofde, dat hij door de Onroomschen ontboden was; ofschoon zulks in de *Gedenkschriften van* Laurens Jakobszoon Reaal ontkend wordt. De onroomschen waren met dit al zeer in hunnen schik met de tegenwoordigheid van zulk een aanzienlijk hoofd. De voornaamsten lieten zich dagelijks in zijn gezelschap vinden. Ook begaven zich vele Edelen en voorname burgers uit Braband, Artois, Henegouwen, Vlaanderen, Holland,

Friesland en het Sticht naar Amsterdam, waar zij, vermomd als kooplieden, schippers of boeren, den wachters aan de poorten valsche namen opgaven; onder deze Edelen warenSjoerd Beyma Hartman Galama, Lancelot van Brederode, Willem van Blois,gezegdTreslong, Gijsbert van Duivenvoorde, Albrecht van Huchtenbroek enJosua van Alveringen.Detoevloed van zoo veel volks gaf gelegenheid tot het vernieuwen van eene scherpe keur op het bewaken der stad en op het toezigt aan de poorten, welke den 3den Maart afgekondigd werd, en onder anderen behelsde, ‘dat alle vreemdelingen, die binnen drie weken in de stad gekomen waren, binnen de tijd van vier en twintig uren gehouden waren te vertrekken, op eene boete van zes Karelsguldens, ten ware de Wasrden of Waardinnen dier vreemdelingen, binnen die tijd, bij den Schout kwamen, en zich borg stelden voor het goed gedrag en de getrouwheid hunner gasten.’

Intusschen was men te Brussel niet minder beducht, dat de komst van Brederode en van zoo velen der Verbonden Edelen te Amsterdam iets euvels brouwen mogt; en de kommer vermeerderde, toen men vernam dat er, omtrent Vianen, eenig krijgsvolk bijeen trok. De Landvoogdes vond derhalve geraden Jacob de la Torre, Secretaris van den Geheimen Raad, die zich destijds te Utrecht bevond, aan de Regering van Amsterdam te zenden, met eenen brief, waarin zij haar vermaande, ‘om den Heer van Brederode, door overreding of uitgedrukt bevel, de stad te doen ontruimen, waartoe zij zich des noods ook van de troepen des Graven van Megen bedienen mogt.’ Toen la Torre van twee Schepenen verzeld, aan Brederode zijnen last ontvouwde, verklaarde deze ongehouden te zijn, zich aan het bevel der Landvoogdes te gedragen zoo lang het hem niet getoond werd, zich te gelijk met hooge woorden beklagende, ‘dat men zijne verdediging ten Hove niet had willen hooren, daar hij 's Konings getrouwe dienaar, en zelfs bereid was, tegen de wederspannelingen te paard te zitten; tevens had zij bevel gegeven, om de bolwerken van Vianen met groote kosten daargesteld, te slechten, opdat hij alzoo eene prooi zou worden, van den eersten vijand die zich opdeed. Ook werden op haar bevel zijne stad door Hertog Erik van Brunswijk belegerd en zijne dorpen uitgeplunderd.’ Burgemeesteren zonden daarna Adriaan Pauw, Herman Rodenburg en anderen, van hunnen Pensionaris of Secretaris vergezeld, om Brederode tot vertrekken te bewegen, doch het was vruchteloos. Hij antwoordde, ‘dat hij doen zou, zoo als hij het verstond.’

De gemeente middelerwijl duchtende, dat zijn persoon niet veilig was, bewaakte 's nachts zijne herberg, waar *de Prins van Oranje* uithing, met omtrent honderd man. Ook was daarvoor hij dag een groote toevloed van menschen, onder welke, de kreet van *vive les Gueux?* dikwerf gehoord werd; al hetwelk den Raad zoo be-

ducht maakte voor opschudding, dat men besloot den gewoonlijken ommegang met het sacrament, welke anders op die tijd in de Vasten plaats had, niet te laten voortgaan. Doch hierbij bleef het niet, want eenige Friesche en andere Edelen, en onder dezen L a n c e l o t v a n B r e d e r o d e , een bastaardbroeder van H e n d r i k , bestonden, met voorweten van B r e d e r o d e , op den 17den Maart d e T o r r e , in zijne herberg en kamer op den Dam, te overvallen, en hem aldaar, tot 's anderen daags, als in gijzeling te houden; terwijl zij zijne papieren doorsnuffelden, hem een koffertje met de gewigtigste stukken en daaronder het verbaal zijner verrigtingen ontnamen, en aan B r e d e r o d e bragten. Waarop de Secretaris van den Geheimen Raad, voor erger duchtende, in allerijl de stad verliet. De Hervormden hadden dien zelfden morgen een verzoekschrift bij de Regering ingeleverd, waarbij zij verlangden, dat nog vierhonderd knechten, alle uit de burgerij te kiezen, zouden aangenomen worden; en alzoo er niemand in de stad was, die bijzondere ervarenheid in den krijgshandel bezat, werd tevens verzocht, dat B r e d e r o d e , een ingeboren Heer en Vassal des Konings, zich toevallig hier bevindende, zou worden aangesteld tot Generaal en Overste-Kapitein dezer knechten, om de stad te beschermen, ten nutte der inwoners en tot dienst van zijne Majesteit. Dit alles evenwel bij voorraad en tot de tijd toe, dat eenige gemagtigden de toestemming van den Prins, als Stadhouder en Kapitein Generaal van Holland, daarop verkregen hadden. Burgemeesteren, bevreesd, willigden zulks in, onder voorwaarde, dat men er alvorens des Prinsen goeddunken op zou verstaan. Hierop verklaarde B r e d e r o d e , ‘dat hij den opgedragen last en titel, ten dienste des Konings en tot bevordering der ruste in de stad, aanvaardde, zonder dat hij het begeerde te doen tegen hetgene bij den Prins zou worden goed gevonden.’ Zijne aanvaarding van dit ambt bragt de gemeente, die vrij wat aan het gisten was, weder tot bedaren. De Prins bewilligde sedert in alle de verlangde punten, uitgenomen in dat van het Opperbevel van B r e d e r o d e , terwijl hij beloofde dezen zijne meening door eenen bijzonderen bode te zullen laten weten. O r a n j e voorzag duidelijk, dat de magt te gering was, om den Koning het hoofd te bieden, als mede dat de Regering van Amsterdam, niets dan gedwongen ten voordeele van de Onroomschen deed, en er dus geen de minste staat op haar was te maken. B r e d e r o d e , uit eenen Edelman, van wege den Prins aan hem afgezonden, berigt bekomen hebbende, hoe alles in het riet liep, terwijl de Prins zelve op zijn vertrek naar Duitschland stond en hem als vriend liet vermanen, ook op eigen veiligheid te denken, begon mede op eenen aftogt bedacht te zijn. Hij, die intusschen op zijn verzoek, reeds van een getuigschrift voorzien was, dat hij zich altoos stil gedragen had, liet zich dan verluiden, dat hij geneigd was de stad te ruimen, indien men hem eene matige som, op zekere zijner landen bedijkt in het Berger- en Kleimeer, verstrekken wilde, ter bestrij-

ding zijner achterstallige schulden. De Wethouderschap wilde gaarne den nieuwen Overste slijten, doch vreesde voor misnoegen van het Hof, indien zij hem penningen opschoot; om dit te ontgaan bewogen zij Herman Rodenburg en Adriaan Pauw, om hem 8000 gulden op hunnen naam, doch voor rekening van de stad, te schieten. Het geld werd aldra zijner Rentmeester behandigd en in dien zelfden nacht vertrok hij ten elf ure, met zijne gemalin, Amelia Gravin van Nieuwenaar, en eenen aanzienlijken stoet, niet zonder groote aandoening zijner vrienden, en bijzonder van de Hervormden. Men had gezorgd dat de sleutels bij den boom waren, en twee karveels op stroom, benevens een waterschip, door hem met geschut en volk voorzien, en dienende tot zijn geleide tot in het Vlie. Brederode's toeleg was echter, Amsterdam, door verstandhouding van binnen, dien nacht door zijne krijgsbenden, onder het bevel van Gijsbert en Dirk van Bronkhorst, bij verrassing in te nemen, hetgeen ongetwijfeld gelukt zou zijn, indien zij tijdig genoeg gekomen waren. Den geheelen nacht van zijn vertrek bleef hij met zijn schip voor *Jaap Hannes*, een gehucht ¾ uurs ten Oosten van Amsterdam, aan den Zeedijk, liggen, en eerst na het mislukken van den aanslag stevende hij naar het Vlie, van waar hij zich met de zijnen naar Emden, voorts naar Bremen begaf, waarna hij op de heerlijkheid van Graaf Joost van Schauwenburg eene schuilplaats vond; voedende even als Oranje de hoop op eenen gunstiger keer van zaken.

Den 24sten Augustus 1568 deed de Hertog van Alva Brederode openlijk indagen. De beschuldigingen welke men tegen hem inbragt waren; ‘dat hij, onaangezien 's Konings gunste, de zijde van Oranje hield; en het hoofd der verbonden Edelen was. Hier van had hij blijk gegeven, zoo door andere verrigtingen, te voren reeds gemeld, als door het gebruiken der benden van ordonnantie tegen 's Konings dienst; het ligten van brandschattingen; de verwoesting van kerken en kloosters; gevangenneming van 's Konings onderdanen; zich meester van Zeeland willen maken die van Nijmegen te ontraden, krijgsvolk binnen te laten; de Landvoogdes te bedriegen, indien zij hem en de zijnen geen genoegen wilde geven enz.’ Op deze indaging niet verschenen zijnde, volgde vier maanden later een gestreng vonnis tegen hem. Hij werd balling en al zijn goed verbeurd verklaard. De Koning stelde naderhand iemand aan tot Ontvanger der heerlijkheden, die eertijds aan Brederode toebehoorden, en nu aan hem vervallen waren. Dan Brederode, beleefde dit vonnis niet, want eer het over hem geveld werd, was hij reeds, den 16den Februarij 1568, op het slot Harnhof of Harenburg, in de veste Reckelinghuisen, overleden, aan eene kortstondige doch hevige ziekte, welke zijne vijanden aan onmatigheid in het drinken, doch anderen, die mede geenzins tot zijne vrienden behooren, aan het zijdewee (*pleuris*) hebben toegeschreven. Volgens een schrijven van den Graaf van Hoog

straten, was zijn einde zeer schoon geweest en geheel het tegengestelde van hetgeen zijne lasteraars verklaarden. Van ligtzinnigheid en dronkenschap schijnt hij evenwel niet geheel vrij te spreken, al nemen wij de aantijging van Viglius, dat hij zijn verdriet door dronkenschap verzette niet voor waarheid aan. Buitensporige seesten en drinkgelagen behoorden tot die tijd en weinigen waren er, die zich altijd van de verleiding vrij hielden. De zonderlinge geschiedenis met Polyxene de Mansfelt heeft Brederode met menigen vuilen laster bezwaard. Deze Polyxene, de dochter van Brederode's zuster, had eenen liefdehandel aangeknoopt met Palamedes van Chalon, een natuurlijken zoon van René de Chalon. Om dien liefdehandel tegen te gaan had men de Jonkvrouw aan Brederode overgegeven, die haar in eenen toren gevangen hield. Zij ontvlugtte echter met haren minnaar. Bij deze gelegenheid werd hij zelf van verboden omgang met zijne nicht beschuldigd en zijne vijanden zeiden zelfs, dat dit niet de eerste noch tweede bloedschande was, waaraan Brederode zich schuldig maakte. Doch het blijkt volstrekt niet, dat hij ooit dergelijke ongeregtigheden bedreven heeft, en zij mogen veilig aan den bitteren haat van zijne vijanden worden toegeschreven. Het verdient zelfs opmerking, dat hij, tegen de gewoonte der Edelen van die tijd, geene bastaardkinderen schijnt te hebben nagelaten; want Lancelot van Brederode en Sara van Brederode, die als zoodanig wel eens worden opgegeven, waren kinderen van Reinoud III van Brederode en dus zijne broeder en zuster.

Hendriks weduwe, bij welke hij geene kinderen verwekt heeft, hertrouwde, niet lang na zijn overlijden, met Frederik III, Keurvorst van den Paltz; en zij werd, volgens de voorwaarden der Gentsche bevrediging, hersteld in de verbeurde goederen van haren man, voor zoo ver deze daaromtrent geene andere beschikkingen gemaakt had; want de meesten moesten, volgens zijnen uitersten wil, komen aan zijne zuster Johanna van Brederode, vrouw van Hunnepel, aan wier dochter Geertrui alle de allodiale goederen werden toegewezen, aangezien hare moeder reeds in 1573 overleden was.

Zijn afbeeldsel gaat op onderscheiden wijze in prent uit, als zonder naam in folio en in klein 4°; door Jacobus Houbraken in 8°; door Jan Punt in 8°. voorkomende in de 8°. druk van van Meteren, *Nederl. Hist.;* in klein folio op staal door J.F.C. Reckleben in Arend, *Algem. Geschied. des Vaderlands*, en gesteendrukt door Mensing en Last, in 8°, in P. Scheltema, *Hendrik van Brederode in Amsterdam*. In zijne jeugd had hij tot zinspreuk: *Peut-être* (misschien); in latere leeftijd: *Heere! bewaar ziel en eed*. Nog voerde hij tot devies een zwijnshoofd met vuurvlammen, waaronder twee brandende laurierstokken met de spreuk: *Etsi mortuus urit* (hoewel dood brandt hij), welk devies ook gevonden wordt op de legpennin-

gen van 1565 en 1566 voor Vianen, op welker voorzijde de hand van M u c i u s S c e v o l a en het opschrift *Agi aut pati fortiora* (doen of nog meer lijden). B r e d e r o d e was lang van gestalte, rosachtig van aangezigt, met blond gekruld haar, welgemaakt van lijf en leden, zeer beleefd en milddadig, goed van verstand en begrip, onversaagd en kloek ter wapenen, maar heethoofdig en stijf op zijn stuk staande. 'Hij was' zegt een allezins bevoegd regter[1], 'fier op zijne afkomst, vurig, ondernemend; rusteloos. Zijne grootmoedigheid, die tot zelfopoffering kon stijgen, zijne stoutmoedigheid, die tot roekeloosheid kon overslaan, zijne opregte volksgezindheid, die hem de harten der menigte opende, zijne bespraaktheid, zijne gevatheid, zijne ijdelheid zelve, zoude hem in eenen tijd als dien, waarin hij optrad, onderscheiden hebben, indien niet zijne hooge rang hem noodzakelijk zijne plaats had aangewezen aan het hoofd der verbondene Edelen. Men beschuldigt B r e d e r o d e van geneigdheid tot drank, van oploopendheid, die hem de heerschappij over zich zelven deed verliezen. Dat er grond voor beide beschuldigingen is kan niet ontkend worden. Maar de bewijzen ontbreken, dat de eerste ondeugd op zijne handelingen, als hoofd van het verbond, eenige invloed hebben uitgeoefend; de gevaarlijke strekking der laatste werd vaak krachteloos gemaakt door zijne innige verkleefdheid aan den Prins van O r a n j e . Gewoon zijne eigene inzigten aan die van dezen voortreffelijken Staatsman te onderwerpen, volgde hij met gedweeheid diens ingevingen, en zou niet geschroomd hebben van overijlde stappen terug te treden binnen het pad, door de voorzigtigheid en gematigdheid van dezen gebaand. Wel verre van met V i g l i u s voor een goed deel op B r e d e r o d e de schuld te werpen van de jammeren, die in 1568 en de daaropvolgende jaren ons Vaderland hebben getroffen, houden wij staande, dat, hadden alle Edelen, die het Verbond teekenden, voor de uitbreiding daarvan zoo krachtig geijverd, hadden zij met evenveel schranderheid voor de uitvoering van dat Verbond gewaakt, en tot het uiterste toe den geest daarvan zoo getrouw gehandhaafd als B r e d e r o d e deed, de bange jaren van A l b a 's tyrannij zouden welligt nimmer zoo verderfelijk op Nederland hebben gedrukt. De fiere houding van den Nederlandschen Adel zou òf den Koning tot toegeeflijkheid gedwongen en hem strikt verbonden hebben gehouden aan het eenmaal ingewilligde, òf het pleit, wie in Nederland heerschen zou, eene Spaansche Inquisitie of eene Natie, in hare belangen behoorlijk door hare hoofden vertegenwoordigd, ware vroeger in het open veld, en, wat ook de uitslag had mogen zijn, roemrijker voldongen geworden.'

Er bestaan van B r e d e r o d e eene menigte brieven in de *Archives* van G r o e n v a n P r i n s t e r e r, die wel niet van bijzondere netheid van stijl en taalkunde getuigen, maar de overgegevenheid

(1) De Gids voor 1845. D. I. bl. 551 en 252.

van zijn hart aan de zaak der Hervorming en der vrijheid duidelijk doen zien.

Zie de Kempenaer, *Vlaemsche Kronyk*, bl. 43; Bor, *Nederl. Oorl.* B. II. bl. 58, (40), 59 (41), 73, (52), B. III. bl. 147-151, (103-106), 160-168, (112-119); van Meteren, *Nederl. Hist.* D. I. bl. 408 en 409; Velius, *Chronyk van Hoorn*, bl. 298, 299, 304; Strada, *Hist. de la Guerre des Pays-Bas*, Tome I. pag. 49, 270, 236-297, 314, 317, 318, 376, 378. Tome III. pag. 2, 4, 28, 36, 46-48; van Gouthoeven, *d'Oude Chron. van Holl.*, bl. 124; de la Pise, *Hist. des Princes et Princip. dé Orange*, pag. 332, 348, 368; Pers, *d'ontstelde Leeuw*, bl. 50, 94-96, 109, 110, 116; Hooft, *Nederl. Hist.* bl. 74-78, 126-135; de Groot, *Nederl. Jaerb.* bl. 20, 21, 27; Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 723, 724, 743; Brandt, *Histor. der Reform.*, D. I. bl. 294-298, 319, 362, 436, 438, 440, 444-446, 455-456, 468; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 891 en 892; Commelin, *Beschr. van Amsterd.*, bl. 1006, 1010-1016; van Loon, *Beschr. der Nederl. Historip.*, D. I. bl. 74-86, 90, 97, 98, 103, 105; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 167; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. I. bl. 336, 372, 451, 453, 459, 471, 543, 566, 584, 600-603. D. II. bl. 29, 34, 82; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. III. bl. 143; Le Clerc, *Geschied. der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 17; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 7, 12, 45, 86, 125, 133-142, 154, 164, 166, 174, 189, 199, 211-230; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 294, 295, 299-305; *Levensbes. der Nederl. Vorsten*, *Helden enz.*, St. I. bl. 390 en 391; te Water. *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. I. bl. 14, 50 noot b, 93-95, 282-293, 310, 314, 370, 371, St. II. bl. 77, 84-86, 91, 280-297, St. III. bl. 433, 445, 446, 456, 490, 491, St. IV. bl. 250-253, 402; de Feller, *Dict. Hist.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1008-1017; *Bijvoegs. en Aanmerk. op* Wagenaar, D. VI. bl. 63 en 64; *Levensbes. van Vaderl. Mannen en Vrouwen*, D. X. bl. 58 en volg.; de Chalmot, *Biogr*, *Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* D. I. bl. 165-167, D. II. bl. 570; Ypeij en Dermont, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 180, 214, 217; van Kampen, *Verkorte Geschied. der Nederl.*, D. I. bl. 287, 289; Collot d'Escury, *Holland's roem*, D. II. bl. 42-44, A. 106-111, D. V. bl. 99, noot; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 139; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. VI. bl. 46-79; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 136, 137, 140; *Biogr. Univers.;* Groen van Prinsterer, *Archiv. de la Maison d'Orange Nassau*, Tom. I. II et III passim; zie *de tables de matières et des lettres dans le recueil. Archives*, *de la maison d'Orange* op het woord Brederode; Mr. M.C. van Hall, *Hendrik Graaf van Brederode verdedigd*, Amst. 1844; Groen van Prinsterer, *Antwoord aan Mr. M.C. van Hall*, Leid. 1844; Mr. M.C. van Hall, *wederwoord aan Mr. G. Groen van Prinsterer*, Amst. 1845; de Gids voor 1845, D. I. bl. 267-552; P. Scheltema, *Hendrik van Brederode in Amsterdam* 1567, Amst. 1846; Arend, *Algem. Geschied des Vaderl.* D. II. St. IV. bl. 171, 201, 236-249, 267, 268, 271, 280, 281, 290-293, 297, 299, 314, 325, 326, 451-483; Gachard, *Cor-*

resp. de Phil. II. Tom. I. pag. 389, 393, 406, 408, 411, 430, 474, 500, 503, 508, 510, 512, 517, 532, 534, Tom. II. pag. XXXVII, 17, 108, 116; van Lennep en Hofdijk, *voorm. Kasteelen in Nederl.* bl. 74-76.

[Lodewijk van Brederode]

BREDERODE (LODEWIJK VAN), Heer van Ameide, zoon van Reinout III van Brederode en broeder van den voorgaande, sneuvelde dapper vechtende in den slag van St. Quentin den 10den Augustus 1557, zijnde verstikt van de hitte van zijn helm. Hij was ongehuwd.

Zie van Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.*, bl. 123; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 889; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. III. bl. 405; Kok, *Vaderl. Woordenb.* 2e tafel van het gesl. Brederode.

[Lancelot van Brederode]

BREDERODE (LANCELOT VAN), Heer van Veenhuizen, een natuurlijke zoon van Reinout III van Brederode en alzoo een halve broeder van beide voorgaanden, werd met Floris van Montmorenci, Baron van Montigny, voor de twee schoonste mannen der Nederlanden gehouden. Waarschijnlijk woonde hij buiten Haarlem op het Huis te Kleef, dat aan het geslacht van Brederode toebehoorde. Een vurig voorstander der Hervormde leer, was hij een der voorstanders van de prediking op het open veld, bij zijne woonplaats gehouden; en stemde in alle de maatregelen zijns broeders, wien hij volgde tot hij met hem vlugtte in 1567. Als Willem van Zonneberg aan de Pastoren, onder Brederode's jurisdictie, het opzeggen der Mis en het prediken in hunne koorkleederen verboden had, zal dit wel niet zonder Lancelots toestemming zijn geschied. Hij had met vele andere Edelen de hand geleend aan het berooven der papieren van den Secretaris des geheimen Raads, de la Torre, te Amsterdam.

Lid van het verbond der Edelen werd hij in 1567 voor Commissarissen van den Hove gedagvaard tot aflegging van den Eed van trouw aan den Koning, doch verscheen niet. Niettegenstaande hij, bij vonnis van den Bloedraad van 21 Mei 1568 gebannen werd, bleef hij aan zijne beginselen getrouw en hield goeden moed, toen alles hem tegen liep, zoo als blijkt uit de verbindtenis met nog eenige Edelen, den 15den Augustus 1569, gesloten, waarin de zuivere Evangelie-verkondiging als het grootste doel zijner pogingen en zijns strijds voorkomt.

Prins Willem I, met wien hij vertrouwde briefwisseling bleef onderhouden, stelde hem aan tot een der Bevelhebbers op de vloot der Watergeuzen, onder welke hij, bij vriend en vijand als een der beroemdsten erkend werd. Hij kweet zich naar behooren in zijnen post en nam, door anderen bijgestaan, tien groote hulken en eenige mindere schepen in het Vlie, waardoor zij groote schade aan de Nederlandschen kooplieden toebragten. In 1570 had hij den voortogt, toen het op Enkhuizen los ging, maar hij ontkwam naauwelijks het gevaar van schipbreuk te lijden, doordien

hij door het grondijs bezet was, en moest met de meeste schepen in de Eems wijken. Ook bij he innemen van Brielle toonde hij zijnen moed en ijver. Bij alle de aanslagen was hij een der eersten, en had eenige tijd met Ad aan Menninck het opperbevel over de vloot der Watergeuzen die op de Ooster- en Wester-Eems lag.

Weinig tijds daarna was hij Kapitein binnen Haarlem. Toen deze stad na eene langdurige belegering, aan de Spanjaarden was overgegaan, werd Lancelot, den 20sten Julij 1273, te Schoten buiten Haarlem, op last van Don Frederik, onthoofd. Hij was gehuwd met Adriana van Treslong, bij wie hij vijf zonen en vier dochters verwekte. Onder zijne zonen was Reinoud van Brederode, Baron van Wezemberg, Heer van Veenhuizen, die later volgt.

Zie Bor, *Nederl. oorl.*, B. V. bl. 289 (208), B. VI. bl. 421, (308); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 156; Strada, *Guerre des Pays-Bas*, Tom. II. pag. 200; Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.*, bl. 123; (Brandt en Centen), *Hist. van Enkh.*, D. I. bl. 105; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. I. bl. 157, 179, 182; Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 59 en 60; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 126, 166, 220, 221, 308, 322, 345, 431; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, St. II.-bl. 298 en 299, St. III. bl. 494 en 495; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, I Tafel van Natuurl. Afstamm. der *Brederoden;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 247; d'Yvoy van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verbond der Edelen*, bl. 79; van Groningen, *de Watergeuzen*, bl. 181 en 182; van Hall, *Hendrik*, *Graaf van Brederode verdedigd*, bl. 145.

[Erasmus van Brederode]

BREDERODE (ERASMUS VAN), een afstammeling van Jan van Brederode, die een natuurlijke zoon was van Reinoud II van Brederode, was een zoon van Jan van Brederode, die zitting had in de Staten van Holland, en diende als Adelborst onder Hopman Willem Lievens. Bij den terugtogt van Sonoy langs den Diemerdijk, in 1573, door den linkervoet geschoten zijnde, trachtte hij naar het IJ te komen, om liever, indien het zoo wezen moest, in het water dan smadelijk aan eenen galg te sterven. Met een slagzwaard gewapend, struikelt hij daarover, valt van den dijk af, voorover, en blijft met het hoofd in den modderigen grond eener sloot steken. Een zijner makkers hem aldus ziende liggen, en wanende dat het een vijand is, steekt naar hem, zonder hem evenwel groot letsel te veroorzaken, maar den spies in den paardenharen wambuiswrong, zoo als men te dier tijd droeg om de broek op te houden, verward geraakt zijnde, rukt bij het terug trekken den drenkeling naar boven, die naauwelijks adem kon scheppen of hij duwde zijnen makker toe: ‘Wat voor een martelaar ben je, dat je een regtschapen borst niet kunt van kant helpen.’ Zijne makkers, nu ziende, dat hij het was, riepen: ‘het is Brederode, laat ons hem helpen.’ Al kruipende op den dijk geraakt, kwam hij met de anderen te Uitdam aan, van

waar hij naar Monnickendam werd gebragt, en, na lang aan zijne wonde te hebben geleden, toch eindelijk daarvan genezen. Daar hij zonder kinderen overleed, stierf die tak der Brederoden met hem uit.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. VI. bl. 437 (321); Velius en Centen, *Chron. van Hoorn*, bl. 370 noot 585; Pers, *Ontstelde Leeuw*, bl. 222; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 301; Crommelin, *Beschr. van Amsterd.*, bl. 1046.

[Floris van Brederode]

BREDERODE (FLORIS VAN), Heer van Cloetingen, zoon van Reinoud IV van Brederode en van Maria van Doorne, wordt geroemd als een dapper en ervaren krijgsman, die van jongs af den oorlog volgde, en reeds in 1581 Kapitein moet geweest zijn, want toen behoorde een gedeelte van zijne kompagnie tot de bezetting van Breda. Doch het schijnt, dat hij ook niet onervaren in staatszaken was, want in 1588 maakte hij deel van het Gezantschap, dat naar Christiaan IV, Koning van Denemarken, werd gezonden, ten einde rouw te beklagen over het overlijden van zijnen vader Frederik II en hem geluk te wenschen met zijne komst tot den troon. Bij het beleg van Steenwijk in 1592, dat hij als Overste over een Regement Infanterie bijwoonde, vinden wij hem met eere vermeld. In het volgende jaar was hij Bevelhebber van het fort Crevecoeur, toen de Graaf van Mansveldt daar voor kwam, die echter door Maurits, welke door Brederode van Mansveldts komst verwittigd was, spoedig genoodzaakt werd af te trekken. In 1594 werd hem, nevens Jonker Arend van Groeneveldt door Maurits, toen deze optrok om Koevorden te ontzetten, opgedragen om in den Bommelerwaard te blijven, ten einde van die zijde tegen eenen vijandelijken inval te waken. Ofschoon hem in het jaar 1594 tevens het gouvernement der stad Heusden en onderhoorige forten, die men destijds voor den sleutel van Holland hield, was opgedragen liet hij echter niet na jaarlijks mede te velde te trekken. In 1595 lag zijn regement voor Geertruidenberg, en in den veldtogt van 1597 was hij daarmede steeds vooraan en bij het beleg van Reynberk tegenwoordig, waarschijnlijk ook bij dat van Meurs, Grol, Lingen en andere plaatsen in dat jaar door Prins Maurits ingenomen.

Hij overleed in 1599 te Heusden, tot groote droefheid der ingezetenen die hem als hunnen vader beminden, en werd te Vianen begraven. Zijne gemalin Dorothea van Haeften, had hem drie zonen en drie dochters geschonken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXIV. bl. 296 (107), B. XXX. bl. 698 (21), B. XXXI. bl. 798 (16), B. XXXIII. bl. 180 (15); van Gouthoeven, *d'Oude Chron. van Holl.*, bl. 124; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 891 en 892; *Nassausche Lauren-orans*, bl. 85, 92, 118; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 147, 148; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1019; Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land.*, D. I. bl. 306, 336.

[Pieter Cornelis van Brederode]

BREDERODE (PIETER CORNELIS VAN), in de laatste helft der zestiende eeuw, schijnt niet te zijn voortgesproten uit het adellijke geslacht van dien naam, en zou volgens Scaliger de zoon eens tinnegieters zijn geweest, welke spottenderwijze dien naam zou hebben aangenomen. Hoe dit zij, hij was een man van buitengemeene bekwaamheden en vertegenwoordigde, in het begin der zeventiende eeuw, de Nederlandsche republiek bij eenige Duitsche Vorsten, vooral te Heidelberg, en was daar zoodanig Hendrik IV, Koning van Frankrijk, in den weg, dat deze, even als zijn Ambassadeur te 's Gravenhage, de Buzanval, alle pogingen aanwendde, om hem te doen terugroepen, doch Brederode bleef in Duitschland.

Hij was bovendien ook een bekwaam Regtsgeleerde, zoo als blijkt uit de volgende werken, door hem in het licht gezonden:

Thesaurus Sententiarum, *Regularum et Dictionum Juris Civilis*, *ex universo Juris corpore*. Lugd. 1585 folio, *door Franciscus Modius* vermeerderd en in het licht gegeven onder den titel:

Repertorium sententiarum et Regularum, *itemque definitionum dictionumque omnium ex universo juris corpore collectarum*. Lugd. 1607 folio; Francof. 1664 4°.

Loci communes in Bartolum. Francof. 1587 folio.

Novum Specimen de verborum significatione et de sententiis ac regulis juris. Genev. 1588. folio.

Eurematica, *sive cautelarum* libri III, *quorum primus contractium*, *secundus testamentorum*, *tertius judicialium*. Basil 1590. 8°.

Tractatus de Appellationibus, *cum admixtis suis locis Germaniae Galliae et Belgicae ordinationibus*. Francof. 1592 folio, Francof. 1660.

Analysis, *seu Resolutio dialectica*, *IV Libri Institutionum Imperialium*. Arg. 1634. 8°.

Schneidewin, *Commentarius ad Institutiones*, *cum annotation bus*.

Zijn portret gaat uit in 8°. zonder naam van graveur. Zijne zinspreuk was: *Loyal à jamais* (altijd regtschapen).

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. III. bl. 769; Kok, *Vaderl Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 51, D. II. bl. 644 en vooral Mr. G.W. Vreede, *Pieter Corn. Brederode* in Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.*, D. III. bl. 266-272.

[Walraven III van Brederode]

BREDERODE (WALRAVEN III VAN), zoon van Reinoud IV van Brederode en van Maria van Doorn, werd in 1586 door den Graaf van Leycester in den Raad van State gekozen. Hij verzette zich tegen dezen omtrent het oprigten der kamer van geldmiddelen en de aanstelling van Jacob Reingoudt tot Thesaurier-Generaal. In 1594 werd hij met Jakob Valke, aan het hoofd van vele Edelen

naar Schotland gezonden, om uit naam der Staten te staan over den doop van den oudsten zoon des Konings Jakob VI, en vernieuwde en bevestigde met dezen de bestaande verbonden van vriendschap. Toen die Koning in 1603 de Engelsche troon beklom ging Brederode, met Prins Frederik Hendrik, Johan van Oldenbarneveld en Jakob Valcke, derwaarts, ten einde hem als zoodanig te begroeten en hem voor den Staat te winnen. Door de Algemeene Staten in 1608 tot de handeling van het twaalfjarig bestand benoemd, hielp hij dit in 1609 sluiten. In het volgende jaar werd hij met Cornelis van der Myle en Jakob van Maldere in statelijk gezantschap naar Frankrijk gezonden.

Hij overleed in 1614 en had ter vrouw Gulielma van Haeften, bij wie hij geene kinderen verwekte.

Zie Gouthoeven, *d'oude Holl. Chron.* bl. 125; de Groot, *Nederl. Jaerb.*, bl. 112, 113, 454, 455; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 892; van Loon, *Nederl. Historip.* D. I. bl. 451; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII. bl. 115, 157, 203, 400, D. IX. bl. 154, 156, 321, D. X. bl. 38; Scheltema, *Staatk. Nederl.* die hem echter met zijnen bierna volgenden neef van den zelfden naam verward en van beide slechts eenen persoon maakt; van Hall, *Hendrik*, *Graaf van Brederode*, *verdedigd*, bl. 196 en 197.

[Reinoud van Brederode]

BREDERODE (REINOUD VAN), Baron van Wezemberg, Heer van Veenhuizen, Spanbroek, Oosthuizen, Etershem en Hobrede, een zoon van Lancelot van Brederode en van Adriana van Treslong, geboren in 1567, werd in 1615, met Albert Joachimi en Dirk Bas, benoemd om naar Zweden en Rusland te vertrekken, ten einde den Vrede tusschen dat rijk en Rusland te bemiddelen. Zij vertrokken in Augustus met een oorlogschip van den Staat, op Nerva. Na vele wederwaardigheden bij het reizen door landen of onbewoond of door den wreedsten oorlog en burgerkrijg, geheel verwoest, hadden zij met onbedenkelijk veel tegenspoed te worstelen. Er werd wel een vredehandel te Diderina, niet ver van Groot-Novogorod, begonnen, dan deze liep alleen uit op het sluiten van eenen wapenstilstand, slechts voor den tijd van drie maanden. Vervolgens trokken de Gezanten naar Zweden, werden aldaar door den Koning met geschenken en titelen van eere, zoo als Brederode met de baronie van Wezemberg, begiftigd en reisden vervolgens genoegzaam onverrigter zaken naar het Vaderland terug, waar zij in Augustus 1616 aankwamen. Van dit gezantschap bestaat een relaas onder den titel:

Journael der legatie in Moscovie gedaan in de jaren 1615 *ende* 1616. *door Anthonis Goeteeris*. 's Grav. 1619 in klein breed 4°. met platen.

Vervolgens werd Brederode Voorzitter in den Hoogen Raad, en werd als zoodanig gemagtigd, om bij eene geweldige beroerte te Alkmaar de Regering te veranderen.

In zijn eerste huwelijk verbonden aan Geertruid van Oldenbarneveld, dochter van 's Lands-Advokaat Johan van Oldenbarneveld, volgde hij diens begrippen bij het uitbarsten der Staats- en Kerktwisten. Na het gevangennemen van zijnen schoonvader, stelde hij alle pogingen in het werk, om dezen te doen ontslaan, later om diens leed te verzachten. Hij deelde vervolgens in den rampspoed van dat geslacht. Men beschreef hem niet langer onder de Edelen van Holland en weerde hem alzoo uit de Staatsvergadering. Hij bleef echter Voorzitter in gemelden Raad.

Toen hij in Januarij 1633 te 's Gravenhage overleden was, waren de driften in zoo verre bekoeld, dat de Staten van Holland geen zwarigheid maakten, om aan de gewoonte der tijden te voldoen en staatswijze, zijne begrafenis te verzellen. In het koor der kerk te Veenhuizen is eene prachtige tombe voor hem opgerigt, waarop zijne beeldtenis levensgroot, in wit marmer, op een zwart marmeren bed ligt.

Hij was viermalen gehuwd, eerst met Geertruid van Oldenbarneveld, daarna met Maria van Duivenvoorde, vervolgens met Anna van Lynden en eindelijk met Maria van Hinjossa, Vrouwe van Zaanden. Bij zijne tweede vrouw won hij twee dochters.

Zie Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 123; Brandt, *Histder Reform.* D. II. bl. 647, 665, 842, D. IV. bl. 74; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 890; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 96, 258, 390; *Bijv. en Aanm. op* Wagenaar, D. XI. bl. 72 en 73; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 171 en 172, D. II. bl. 571; de zelfde *Peter de Groote in Holl. en te Zaand*, D. II. bl. 131 en 132; *Aardr. Woordenb. der Nederl.* D. XI. bl. 552, en vooral Mr. H. Beijerman, *Bijzonderh. rakende een gezantschap door onze Republiek in* 1615 *naar het Noorden afgevaardigd*, in *Vaderl. Letteroef.* 1844, Mengelw. bl. 457-481.

[Walraven van Brederode]

BREDERODE (WALRAVEN VAN), Heer van Cloetingen, een neef van den voorgaande en zoon van Floris van Brederode en van Dorothea van Haeften, werd, na het overlijden van zijnen oom Walraven van Brederode, ook Heer van Vianen, Ameide en Noordeloos.

In 1618 in de Ridderschap beschreven, volgde hij de zijde van Prins Maurits en werd van wege de Ridderschap op de Synode van Dordrecht gezonden, waar hij, onder de politieke Gecommitteerden een der hevigsten tegen de Remonstranten was. In Januarij of Februarij 1620 viel hij met zijn paard op het ijs en stierf van dien val, aan het koud vuur. Hij was gehuwd geweest aan Margaretha van Daun, Gravin van Broek en Valkestein, doch liet geene kinderen na.

Zijne zinspreuk was: *Bien ou rien* (goed of niets).

Zie Gouthoeven, *d'oude Chron. van Holl.* bl. 125, Brandt, *Hist. der Reform.* D. III. bl. 290, 291, 400, 433, 525, D. IV. bl. 157; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 892, *Naemr. van de Ghecomm. opt. Nation. Syn.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 282; van

Hall, *Hendrik Graaf van Brederode*, *verdedigd* bl. 197, 198; *Algem. Konst- en Letterb.* 1846. D. I. bl. 5.

[Lancelot van Brederode]

BREDERODE (LANCELOT VAN), een kleinzoon van Reinoud III van Brederode en zoon van Artus van Brederode, die in 1592 als Raadsheer te 's Gravenhage overleed, en van Adriana van der Laan, was een voornaam Regtsgeleerde en ijverig liefhebber der vrijheid. In het jaar 1613 werd hij tot Raad van den Hove van Holland aangesteld, door of namens de Ridderschap, dit ontmoette eenigen tegenstand bij de steden. Hij nam het ambt waar met grooten lof, doch geraakte in 1619 in merkelijke ongeegenheid. De Remonstranten te vervolgen stond hem tegen. Hij wilde dus hiertoe geenszins medewerken, men schorste hem in zijne dienst, en ontsloeg hem later in 1620 geheel en al.

Brederode was mede zeer ervaren in het stuk der Godgeleerdheid; waarschijnlijk was hij daarin onderwezen door Dirk Volkertszoon Coornhert, die gehuwd was aan de zuster van zijns vaders moeder.

Zie Brandt, *Hist. der Reform*. D. III. bl. 765, 770, 771. D. IV. bl. 202-209; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 391 en 392; Kok, *Vaderl. Hist.*, eerste tafel der natuurl. afstamm. der Brederoden; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Nikolaas van Brederode]

BREDERODE (NIKOLAAS VAN), een bastaard, tot het aloude Hollandsche adellijke geslacht van dien naam behoorende, bevond zich in 1615 als Edelman bij het Gezantschap, hetwelk van wege den Staat naar Rusland en Zweden gezonden werd; terwijl de Gezanten bezig waren om te Diderina, niet ver van Groot-Novogorod, over den vrede te onderhandelen, werd Brederode door hen naar den Czaar van Moscovië gezonden, ten einde dien uit naam van den Staat te begroeten, op welken togt hij in alles als een spion en meestentijds als eenen gevangene behandeld werd.

Later schijnt hij in krijgsdienst te zijn overgegaan, althans nadat in 1622 Steenbergen aan de onzen was overgegeven trok hij, als Kapitein, aan het hoofd eener kompagnie die vesting binnen en werd er Kommandant van. In 1633 toonde hij zich een wakker krijgsman in het beleg van Maastricht, en in 1645 maakte hij zich meester van de schans Nassau en van eenige andere schansen in de nabijheid van Hulst, waardoor het gemakkelijk viel die stad te belegeren.

Zie (de Rycke, Vay en du Rieu), *Beleger. van Bergen op Zoom*, bl. 319; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 155, 393; Scheltema, *Peter de Groote*, *in Holl. en Zaand*. D. II. bl. 132.

[Joan Wolfert van Brederode]

BREDERODE (JOAN WOLFERT VAN). Heer van Cloetingen, Haeften en Herwijnen, zoon van Floris van Brederode en van Dorothea van Haeften, geboren den 12den Junij 1599, werd van zijne jeugd af onderwezen in zoodanige wetenschappen en ligchaamsoefeningen, welke dienstig geacht werden om een bekwaam krijgsbevelhebber te vormen. Ook trad hij zeer jong in dienst,

was eerst Vaandrig, werd in 1618 met eene kompagnie voetknechten begiftigd, en bekwam twee jaren later eene kompagnie Kurassiers. Bij de belegering van 's Hertogenbosch, in 1629, voerde hij het Opperbevel over een regement Nederlanders, uit 14 vaandelen bestaande, en betrok aldaar met 26 compagniën het hoofdkwartier bij de Pettelerschans. Gedurende den loop van het beleg kweet hij zich voortreffelijk van zijnen pligt en werd den 23sten Julij naar de Veluwe gezonden, doch was bij de overgave der stad in het leger teruggekeerd en nadat de stad was ingenomen werd hij tot Gouverneur over de vesting aangesteld. In 1633 werd hij Kolonel van een regiment voetvolk, bij beschikking der Staten-Generaal van 3 Junij 1636 Meester-Generaal der Artillerie, en in 1641, in plaats van zijnen behuwdbroeder Graaf Willem van Nassau, *Veldmaarschalk over het volk van oorloge te peerde ende te voet*, met de eervolste betuigingen door de Staten-Generaal.

Kort voor deze laatste verheffing gaf hij, met drie schepen naar Engeland zeilende, een wakker bewijs van zijnen heldenaard. Onverwachts door vijf Duinkerker kapers aangevallen, spoedde hij zich, ongewapend en nog in zijnen slaaprok naar het dek en gaf zijne bevelen met zoo veel beradenheid en onverschrokken moed, dat de roovers, niettegenstaande hunne overmagt, na een hevige gevecht van ongeveer vier uren, zich gedrongen zagen, af te houden en hem zijnen togt ongehinderd te laten voortzetten.

Doch niet slechts in krijgszaken was hij den Lande nuttig ook als Staatsman stond hij het ten dienste, want in 1640 werd hij met François van Aarssen, Heer van Sommelsdijk, Joan van der Kerkhoven, gezeid Polyander, Heer van Heenvliet, nevens der Staten gewonen Gezant Albert Joachimi, naar Engeland gezonden, om de Prinses Maria voor Willem II ten huwelijk te verzoeken, en toen deze Prinses, met de Koningin hare moeder, in 1642 herwaarts kwam, werd Brederode aangeschreven, dat hij zonder uitstel zich naar Rotterdam moest begeven, om beide Vorstinnen bij hare aankomst uit naam van Hunne Hoog Mogenden te verwelkomen en voorts met de binnenjagten naar 's Gravenhage te geleiden; doch, hij inmiddels ziek geworden zijnde, werden de Heeren Cornelis van Terestein en Caspar van Vosbergen daartoe in zijne plaats gemagtigd.

Toen, na de dood van den Stadhouder Willem II, in 1650, de Staten van Holland besloten eene bezending te doen naar de overige gewesten, ten einde ze te bewegen tot het zenden van Gevolmagtigden naar 's Gravenhage, met behoorlijken last voorzien, om over zaken de Unie, de religie en de militie betreffende, gezamenlijk te raadplegen en te besluiten; werd Brederode, benevens Cornelis de Beveren, Heer van Strevelshoek en Hieronymus van Beverningk, Schepen van Gouda, te dien einde naar Utrecht gezonden. Te dier zelfder tijd wendde Brederode alle pogingen aan, om eenigen der ambten van den overledenen Prins te bekomen.

Als in 1654 de vrede gesloten werd met het Engelsche Rijk, waarover Cromwel destijds Protector was, en deze aandrong om den jongen Prins Willem III van het Stadhouderschap uit te sluiten, was de Veldmaarschalk Brederode, ofschoon de aangetrouwde oudoom van den jongen Vorst zijnde, de eerste onder de Edelen, toen dit belangrijk ontwerp ter vergadering van Holland ter sprake kwam, die voor de uitsluiting stemde; waardoor hij niet weinig bij velen in achting daalde; doch naar men verzekert, dorst hij niet anders handelen, dewijl de bekrompen staat zijner geldmiddelen hem niet toeliet, zich te kanten tegen de inzigten van hen, die destijds het gezag in handen hadden. De overlevering der akte van uitsluiting, door Cromwel geëischt, geschiedde in Junij 1654, en hiermede kreeg de geslotene vrede met Engeland eerst haar volle beslag; ofschoon hij reeds den 27sten Mei in Holland was afgekondigd en met eenen plegtigen dankdag en eenige vreugdeteekenen gevierd. Brederode, die, door voor de akte van uitsluiting te stemmen, bij het gemeen en bij het krijgsvolk in haat was gekomen, zocht weder in gunst te geraken, door ter gelegenheid van het vredefeest eenige okshoofden wijn ten beste te geven, doch weinigen wilden zijnen wijn proeven, en niemand gaf eenig teeken van genoegen toen hij zich bij het krijgsvolk vertoonde.

Uit voorzorg werden er ten jare 1655 twee Hollandsche veldlegertjes op de been gebragt, waarvan het eene uit 58 vendelen voetvolk en 30 kornetten paarden bestond, en langs of omtrent den IJssel gelegerd stond, hierover was het bevel aan Brederode toevertrouwd, doch uit hoofde van eene onpasselijkheid, die hem aangreep, niet in staat zijnde omdat bevel op zich te nemen, liet hij zich naar Spa brengen, ten einde de wateren aldaar ter zijner genezing te gebruiken; deze deden hem echter zooveel nadeel, dat men aan zijne herstelling wanhoopte. Hij liet zich vervolgens naar Petershem, bij Maastricht voeren, waar hij, den 3den September 1655, overleed. Zijn lijk werd naar Vianen gevoerd en aldaar in de begraafplaats zijner voorouders ter ruste besteld.

Hij was tweemalen gehuwd geweest; eerst met Anna Gravin van Nassau, bij wie hij tien kinderen heeft verwekt. Van welke nog vijf dochters bij haar overlijden in leven waren. Nadat deze in 1630 overleden was, hertrouwde hij met Louisa Christina van Solms, die hem drie zonen en vijf dochters baarde, onder zijne zonen was Wolfert van Brederode, geboren den 18den November 1649, ongehuwd overleden den 21sten Julij 1679, die het laatste wettig mansoir van het geslacht van Brederode was. Door zijn tweede huwelijk was hij een zwager van Frederik Hendrik, Prins van Oranje.

Zijne afbeelding gaat in plaat uit door Pieter Soutman, folio en zonder naam in 4°. Zijne spreuk was: *Antas meurti que mutado* (Eer dood dan veranderd).

De Dichter J e r e m i a s d e D e c k e r voerde hem aldus sprekende in:

Waer heeft Vorst F r e d e r i c k oyt Leger neergeslagen
Dat ick niet trouwelijck en hebbe bygewoont,
Daer ick niet vromelijck mijn lijf heb derven wagen,
En van mijn dapperheyd geen proef en heb getoont?
Al voel ick 't Graefflijck bloed noch door mijn aeren ryen,
Ik hebbe niettemin den Nederlandschen Staet
Van 't Graeffelijcke jock kloeckmoedig helpen vryen,
En hem bey met rappier gehandhaeft en met raed[1].

Zie C o m m e l i n , *Freder. Hendr. van Nassauw*, D. I. bl. 53, D. II. bl. 1; v a n L e e n w e n , *Bat. Ill.* bl. 892; A i t s e m a , *Saken van Staet en Oorl*. D. II. bl. 341, 450, 535, 606, 709, 848, 866, 867, D. III. bl. 333, 798, 1192-1194; v a n L o o n , *Nederl. Historip*. D. II. bl. 180, 401-403, waar een gedenkpenning ter zijner eere voorkomt; *Het leven van Freder. Hendr. Prins van Oranje*, D. II. bl. 419; *Het leven van Willem den II*, *Prins van Oranje*, D. I. bl. 50 en 51; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 299, 306 en 307, D. XII. bl. 130, 322, 330, 331, 391, 412 414; v a n H e u r n , *Hist. van 's Hertogenb.*, D. II. bl. 456, D. III. bl. 43; *Bijvoegs. en Aanm. op Wagenaar*, D. XI. bl. 95-97; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 167 en 168, D. II. bl. 571; B i l d e r d i j k , *Gesohied. des Vaderl*. D. IX. bl. 37, 88, 98, 106; B o s s c h a , *Neerl. Heldend. te Land;* D. I. bl. 443, 455, 492; v a n H a l l , *Hendrik*, *Graaf van Brederode verdedigd*, bl. 144, 167, 168, 197, 200; de zelfde, *Wederwoord aan Mr. G. Groen van Prinsterer*, bl. 59-62; *Algem. Konst- en Letterb*. 1846. D. I. bl. 5; *Militaire Spectator*, 1849, bl. 442 en 443; *Geschiedk. Aanteek. over het jaar* 1629 bl. 59, 87-90; v a n L e n n e p en H o f d i j k , *Voorm. Kasteelen van Nederl.*, bl. 76 en 77.

[Adam van Brederode]

BREDERODE (ADAM VAN), van wien wij niet vinden, hoe hij met de voorgaande vermaagschapt was, diende het Vaderland ter zee. Wij vinden hem het eerst genoemd onder de Kapiteinen ven de groote vloot onder den Luitenant-Admiraal J a c o b v a n W a s s e n a e r O b d a m , in 1665, en hij woonde den slag bij, in welken genoemde Luitenant-Admiraal sneuvelde. In 1666 ontving hij met A n s k e F o k k e s bevel om eenige Engelsche koopvaardijschepen, op de Elve liggende te bestoken. B r e d e r o d e en F o k k e s begaven zich den 3den September met 2 schepen en jagten van oorlog derwaarts, staken den Engelschen Admiraal en drie groote en rijke schepen in brand en namen er drie met zich; de winst zou echter grooter geweest zijn indien de jagten beter hunnen pligt gedaan badden, doch deze hadden hun niet genoeg ondersteund, waardoor een gedeelte der Engelsche schepen de wijk kon nemen. In October van het zelfde jaar ontving hij bevel om van Amsterdam, waar

(1) J. d e D e c k e r , *vervolg der Rijm-oeffeningen* B. II. bl. 74 en 75.

hij toen lag, met den zelfden Fokkes te zeilen naar het eskader onder den Kommandeur van der Zaan op het Zant kruisende, ten einde eene vloot van Engelsche koopvaarders, onder convooi van vier oorlogsschepen op te wachten.

In 1667 kwam hij met zijn fregat *Leyerdorp* van 26 stukken bij de vloot van de Ruiter en hielp daarmede de Engelsche kust verontrusten. Voorts voerde Brederode, onder het bevel van den Luitenant-Admiraal de Ruiter, in 1676, in de Middellandsche zee, het bevel op het schip *de Vrijheid*, van 50 stukken en 250 koppen, en streed met moed in de twee zeeslagen, welke den 22sten April en den 2den Junij geleverd werden, doch had het ongeluk, dat zijn schip, even als de *Leyden* (volgens Sylvius *de Eendracht*) van 36 stukken, Kapitein Jonkheer Jan van Abkoude, in de Baai van Palermo, door het brandende schip van Kapitein Pieter van Middellandt werd in vlam gezet, met dat gevolg, dat deze drie schepen in de lucht vlogen. Waarschijnlijk was Brederode voor dat zijn schip sprong, ontkomen, en moet hij, nog op dien zelfden ongelukkigen togt, Bevelhebber op een ander schip zijn geworden, want in den nacht tusschen 22 en 23 Augustus 1676, werden, volgens berigt van Kapitein Callenberg, de bram- en groote steng van Brederodes schip, in de Baai van Napels liggende, door den bliksem getroffen en gescheurd, en zijne groote mast voor de helft afgeslagen. Hij schijnt behouden te zijn thuis gekomen, maar zijn naam wordt verder niet meer genoemd.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, B. XLVI. bl. 849, 982; Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 579, 594, 595, 598, 911, 975, 992; d'Estrades, *Lettres*, *Memoires et Negociat*. Tom. IV. pag. 377, 383; *Nalez. en Aanm. op Wagenaar*, D. XIII. bl. 102; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 274 en 275.

[Hendrik Lodewijk Petrus Brederode]

BREDERODE (HENDRIK LODEWIJK PETRUS), zoon van Lodewijk Pieter van Brederode, Heer van Bolsward en Aarlanderveen, Ridder der orde van Christus in Portugal, Kapitein ter zee in dienst des Konings van dat Rijk, en van Margaretha Urzula van Zeller, geboren te Lissabon den 15den Mei 1737, was Kommandant ter zee, in dienst van den Staat. In 1759 zijn ontslag bekomen hebbende, begaf hij zich naar Portugal, doch werd naderhand weder als Kolonel hier te lande in dienst gesteld. Hij was in 1760, gehuwd met Cornelia Maria Catharina Andrioli, bij wie hij verwekte een zoon, jong gestorven, en een tweeling Karel Alexander Thadé Reinoud, overleden den 2den December 1830, en Alexander Karel Bartholomeus Lodewijk, overleden den 3den September 1832, met wien de mannelijke afstammelingen van dezen tak van hun geslacht uitgestorven zijn.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, Eerste tafel der Natuurl. afstamm. der *Brederoden;* te Water, *Verbond der Edelen*, D. IV. bl. 146 en 147; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 377, D. III.

St. I. bl. 124; van Hall, *Hendrik Graaf van Brederode verdedigd*, bl. 240 en 241.

[Willem Dirksen bijgenaamd Brederode]

BREDERODE (WILLEM DIRKSEN bijgenaamd). Zie DIRKSEN (WILLEM).

[Gerbrand Adriaansz Brederoo]

BREDEROO (GERBRAND ADRIAANSZ.). Zie (BREDERO GERBRAND ADRIAANSZ)

[Henricus of Franciscus Bredius]

BREDIUS (HENRICUS of FRANCISCUS), werd in het jaar 1588 tot buitengewoon Hoogleeraar der Redekunst aan de Hoogeschool te Leiden aangesteld. Bij de oprigting van het Staten Collegie, in het jaar 1592, werd hem mede den post van Schaftmeester (*Oeconomus*) daarin opgedragen; waarvan hij echter, in 1594, als, naar het schijnt, der jeugdige losbandigheid te veel toegevende, ontzet werd. Hij bleef evenwel als Hoogleeraar werkzaam tot aan zijne dood, welke in 1622 plaats had.

Zie Soermans, *Akadem. Regist.*, bl. 91; Siegenbeek, *Gesohied. der Leidsche Hooges.*, D. II. T enB. bl. 73.

[François van Breedehoff]

BREEDEHOFF (FRANÇOIS VAN). Zie BREDEHOFF (FRANÇOIS VAN).

[Quiryn Breekelenkamp]

BREEKELENKAMP (QUIRYN). Zie BREKELENKAMP (QUIRYN).

[François Breekpot]

BREEKPOT (FRANÇOIS), zoon van Mr. Willem Breekpot en van Johanna Ruit, geboren te Zierikzee den 29sten Februarij 1756, werd op twee en twintigjarige leeftijd aan 's Lands Hoogeschool te Leiden, tot Meester in de beide Regten bevorderd, en vestigde zich toen als Advokaat in zijne geboortestad, waar hij later Pensionaris en Secretaris werd, en in 1787 door de Regering dier stad met Samuel Boeye en Albertus van der Schatte ter staatvergadering werd afgevaardigd. Bij hunne aankomst te Vere, den 30sten Junij van dat jaar, vernemende dat er een oproer te Middelburg was uitgebarsten, besloten zij dien nacht te Vere te blijven, doch hier stonden zij den volgenden dag aan de mishandelingen van het gemeen ten doel, zoo als wij dit op het art. Boeye [(1)] omstandig hebben vermeld.

Na de omwenteling van het jaar 1787 werd Breekpot, die zich, kort na de plundering, welke te Zierikzee had plaats gehad, om zich aan verdere mishandeling te onttrekken, naar Antwerpen had begeven. Uit zijne ambten ontslagen, doch bij die van 1795 tot Secretaris der Municipaliteit aangesteld, en later tot Representant van het Bataafsche volk gekozen. Breekpot heeft zich mede als schrijver doen kennen door eene

(1) Zie hiervoor bl. 757-760.

Verhandeling over de oogenschijnlijke wanorde in sommige natuurlijke verschijnselen. Zier. en Bergen op Zoom 1793. 8°.

Hij overleed den 3den April 1801, bij zijne echtgenoote J e a n n e t t a M a r g a r e t h a A g r o n , nalatende twee zoons en eene dochter. Zijne zonen waren W i l l e m B r e e k p o t , Agent van de Thielsche Brandwaarborgmaatschappij te Breda, en F r a n ç o i s

B r e e k p o t , Majoor kommanderende een Bataljon Infanterie, in dienst van het Rijk.

Zie d e K a n t e r , *Chron. van Zierikzee*, bl. 266-274, 360, 382; *Vaderl. Hist. ten vervolge op* W a g e n a a r , D. XVIII. bl. 361-363, 395-398, D. XXII. bl. 145 en 146, D. XXIX. bl. 127, D. XXXI. bl. 51, D. XXXVII. bl. 173; uit familiepapieren aangevuld.

[Dirk van Breemen]

BREEMEN (DIRK VAN) of VAN BREMEN was in 1566 Onderschout en Stokhouder of Cipier te Amsterdam. Doch, P i e t e r J a n s z . K i e s , die, beschuldigd was van de hand te hebben in het plunderen van het Minderbroeders-klooster, hiervoor in hechtenis gezet was, uit de gevangenis hebbende laten ontsnappen, was hij gevlugt en den 2den Maart 1569 openlijk ingedaagd, doch hij verscheen niet, zoo als ligt te wachten was, en hield sedert de zijde des Prinsen van Oranje. Hij was dan ook een der eersten, die op last van dien Vorst zich tot de kaapvaart toerustten, en slaagden daarin met veel geluk op onze Noorderkusten, tot dat hij, voor Emden geankerd, op last van den Graaf van Oost-Friesland, misschien wel op uitdrukkelijk aanschrijving van den Hertog v a n A l v a , werd gevangen genomen, kort nadat hij storm en vloed van 1 November 1570 was ontworsteld. Hoewel hij na verloop van eenige tijd weder geslaakt werd, schijnt hij den lust tot vrijbuiten daarna te hebben verloren, want later vindt men hem niet meer vermeld.

Zie B o r , *Nederl. Oorl.*, B. V. bl. 289 (208); H o o f t , *Nederl. Hist.*, bl. 198, 206; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 308; de zelfde, *Beschrijv. van Amsterd.*, bl. 281, 318, 320.

[Daniel de Breen]

BREEN (DANIEL DE) of DANIEL BRENIUS, geboren te Haarlem in 1594, was Proponent bij de Remonstranten en een leerling van E p i s c o p i u s , van wien de Remonstranten zich bedienden, gedurende de Dordsche Synode, tot het copiëren hunner schriften en brieven. Te Haarlem werd hij, bij het storen van eene Remonstrantsche vergadering, in 1621, gevat, en tusschen Schout en Dienaars naar het tuchthuis gebragt; den 24sten November, vijf dagen na zijne gevangenneming, ondervraagde hem de Pensionaris dier stad, G. d e G l a r g i s , en vergde van hem den naam van den Predikant te noemen; waartoe men hem na gedane weigering, twee dagen tijds van beraad gunde.

Na verloop daarvan werd hij op nieuw door Burgemeesteren ondervraagd; d e B r e e n zocht zich te verontschuldigen met te zeggen: ‘dat het plakkaat, waarop hij gevangen was, naar de letter genomen meer van den mensch vorderde dan hij kon nakomen en dan God toeliet; doch dat het naar den zin daarvan eigenlijk ingerigt was tegen de zulke, die factie zochten aan te regten, 't welk door hem nooit geschied was, dat hij zijne onschuld met plaatsen uit den Bijbel wilde verdedigen, maar dat hem niets werd voorgehouden, dan menschelijke wetten en willekeur.’ Eenige dagen daarna werd hij, zonder betalen van boete, onder handtasting ontslagen, met vermaninge de verbodene vergaderingen te mijden;

waarop hij antwoordde: ‘zich te zullen gedragen, zoo als hij het voor God meende te kunnen verantwoorden.’

Naderhand ging hij tot de Doopsgezinden over, en zou nog later, naar men wil, een verdediger der Socinianen zijn geworden en tot diegenen behoord hebben, welke met Adam Boreel en anderen zeer zonderlinge gevoelens koesterden over den staat der zigtbare kerk en over eenige leerstukken, die geoordeeld worden af te wijken van de begrippen, welke tot daartoe bij de Doopsgezinden den meesten ingang vonden. Zeker is het, dat hij deel maakte van het Collegie der Propheten in het jaar 1646 te Amsterdam opgerigt.

De Breen stierf in 1664, hij heeft veel geschreven en onder andere de volgende werken door den druk gemeen gemaakt:

Examen tractatus a magistro Simone Episcopio conscripto an liceat Christiano magistratum gerere, welk geschrift hij zijnen vroegeren Hoogleeraar toezond, die niet weigerde er op te antwoorden; intusschen beviel het den schrijver zelven, bij nader onderzoek, zoo weinig, dat hij wenschte het niet geschreven te hebben en het verbrandde.

Tractatus de regno ecclesiae glorioso, *per Christum in terris erigendo*, ook in het Hollandsch vertaald en onderscheidene malen herdrukt, zoo in het oorspronkelijke als de vertaling.

De qualitate regni Domini nostri Jesu Christi: quodque illud totum in spirituali dominio constat, hetwelk in 1640 in het Hollandsch werd uitgegeven en vervolgens nog het licht zag onder den titel:

Van de hoedanigheyd des ryks Christi, *de tweede druck. Daer is bygevoegt: Verklaringhe van de gewichticheyd des geschils*, *of*, *in hoe verre het een Christen past de Wereldlycke heerschappye te bedienen; gesteld in twee brieven van Daniel van Breen. Item eene korte verklaring over het V*, *VI en VII capittel van Mattheus. Item Verklaringhe over Luk VI vs* 17 *tot het eynde des capittels*. Amst. 1641. 8°, derde druk 1657. 8°.

Amica disputatio adversus Judaeos, *continens examen scripti cujusdam Judaici L. Lusitanico in latinum versi et responsionem ad quaestiones inibi Christianis propositas*, in het Hollandsch overgebragt door J. Oudaan onder den titel:

Vriendelycke disputatie tegen de Jooden. Rott. 1664.

Breves in Vetum et Novum Testamentum annotationes.

Dialogus brevissimus de Veritate religionis Christianae cui ob affinitatem materiae annexa est brevis demonstratio religionis Christianae Veritatis, hetwelk mede in het Hollandsch vertaald het licht zag onder den titel:

Over de Christelijke Religie. Amst. 1664. 4°.

Alle deze en andere schriften van de Breen werden door Frans Kuiper gezamenlijk in het licht gezonden onder den titel:

Daniel Brenii, *Opera theologica*. Amstel. 1664.

Buiten dien hundel zond hij nog in het licht:

Christelycke deugden-spiegel. Amst. 1630.

Over den Zendbrief van Judas. Amst. 1658. 8°.

Verklaringen over het boeck des H. Jobs en der Openbaaringe Johannes door Frans Kuyper uyt het Latijn vertaalt. Amst. 1666.

Compendium theologiae Erasmica. Rott. 1677, door J. de Haas vertaald en uitgegeven onder den titel:

Kort begrip van Erasmus godgeleerdheid. Rott. 1677. 12°.

Voorbereyding tot het H. Avondmaal. 12°.

Geestelijke wandelpligt. Amst. 1711. 12.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 619-626; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 384; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 137; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, St. II. bl. 194, 204; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1043; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* C. de Koning, *Tafer. der stad Haarl.*, D. IV. bl. 27 en 28; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 142; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 131; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 3; Glasius, *Godgel. Nederl*.

[Claas van Breen]

BREEN (CLAAS VAN), een Graveur die in het midden der zeventiende eeuw in de Nederlanden bloeide, en zinnebeeldige voorstellingen naar Karel van Mander, Marten Heemskerk en anderen in prent bragt. Zijne manier zweemt naar die van Jacob de Gheyn. Hij overleed in 1660.

Zie *Dictionn. Biogr. Univ. et pittor.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Nederl. Schild*.

[Gillis van Breen]

BREEN (GILLIS VAN), misschien wel een bloedverwant van den voorgaande, geboren in 1584, werd in 1604 Predikant te Hasselt in Overijssel; ging van daar in 1605 naar Jisp, kwam daarna in 1610 te Beverwijk, waar hij in 1655 Emeritus werd. Hij overleed in 1662.

De Breen heeft zich verdienstelijk gemaakt door het vertalen en in het licht zenden van:

Petrus Gillis, *Kerckelijcke Historie van de kercken in de Valeyen van Piedmont genaamt Waldensen*. Amst. 1658. 4°, herdrukt 1663.

[Joost van Breen]

BREEN (JOOST VAN) schijnt in het midden der zeventiende eeuw Onderwijzer in de Stuurmanskunst te zijn geweest, althans wij vinden hem vermeld als schrijver van:

Kunst der Stuurlieden. 's Gravenh. 1662. 4°.

Ook ziet van hem het licht:

Triumpherend Rijk. Amst. 1666. 4°.

Bovendien deed hij zich als Tooneeldichter kennen, door de volgende klugtspelen:

De Bedroge Jalouzy, *kluchtswys gemaeckt*. Amst. 1652, 4°, Leyd. gedrukt voor de Liefhebbers kl. 8°.

De Klucht van 't Kalf, voor de Liefhebbers. Amst. 1656.

Klucht van Jean de la Roy, *of D'ingebeelde Rijke*. Amst. 1665.

De ziende Blindeman, kluchtsp. (uitgegeven door J.C. M a r c u s met Titelv. *Paulatim parva crescunt*). Amst. 1748:

De Swarte Minnaers. kluchtsp. (Al Rollende) voor de Lielhebbers (met Titelv. *de Min vindt middel*).

Zie v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamreg. van Nederd. Boeken;* W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.; Catalogus van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. b. bl. 66.

[Barthel Breenbergh]

BREENBERGH (BARTHEL), geboren te Utrecht, omstreeks het jaar 1614, was een Kunstschilder, van wien men niet weet, wien hij tot eersten Leermeester gehad heeft, noch wanneer hij naar Italië vertrok, waar hij de bouwvallen, de heerlijke landschappen in den omtrek van Rome en de kunstwerken der groote meesters, zoo in het historiele vak als in het landschap, bestudeerde en zich eene goede manier eigen maakte. Hij heeft ook met veel smaak geëtst. Zijne fraaiste schilderijen zijn van een beknopt bestek, en bestaan uit Italiaansche landschappen, uitvoerig en keurig bewerkt. In den beginne deed de zucht om P i e t e r v a n L a a r na te volgen hem eenen zwaarmoedigen toon aannemen, maar zijne latere stukken zijn schoon van koloriet. Zijne aangename penseeltoets heeft al het karakteristieke der Hollandsche kunst.

De figuren, die hij in zijne schilderijtjes bragt, zijn veelal van geschied- of fabelkundigen aard. Zijne stukjes doen zich veelal kennen door bouwvallen en prachtige gebouwen. Wanneer hij groote stukken wilde schilderen, bleet hij altijd beneden zijne kabinetstukjes; maar hij was verstandig genoeg om er zich zelden aan te wagen. Somtijds liet hij door een ander de figuren in zijne stukjes schilderen, zoo bestaat er een van hem, voorstellende de

Heilige familie in rust, waarin de beeldjes door C o r n e l i s P o e l e n b u r g geschilderd zijn, en losser dan B r e e n b e r g h ze zou geschilderd hebben.

Zijne meeste schilderijen zijn in Frankrijk, waar hij, even als in Italië beter bekend is, onder den naam van B a r t h o l o m é i . Het Koninklijk kabinet van schilderijen bezit van hem:

Een Landschap met figuren.

Het werk van dezen meester bestaat uit 26 prentjes, waaronder een stel van 17 stuks getiteld:

Verscheyden gebouwen, *so binnen als buyten Romen*, *gheteykent en gheëtst door Bartholomeus Breenbergh*, *schilder*, *ghedaen in 't jaer* 1640.

Drie andere prentjes zijn *hoofden van fantasie* naar J a c o b d e G h e y n .

Zie H o u b r a k e n , *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 368; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Nederl. Kunsts.; Biogr. Univers.;*

Notitie der Schilder. van het Koninkl. Kabin. te 's Gravenh., bl. 3; W o n d e r , *Alphab. Lijst der Nederl. Kunsts.*, die even als I m m e r z e e l zijn geboortejaar abusivelijk in 1620 stelt.

[Frans van der Breggen Cornelisz]

BREGGEN (FRANS VAN DER) CORNELISZ. zoon van C o r n e l i s v a n d e r B r e g g e n en van E l i s a b e t h K o n i j n e n b u r g , geboren te Leiden den 1sten November 1783, waar zijn vader Koopman in Drogerijen was, werd, na de Hoogeschool in zijne geboortestad te hebben bezocht den 19den April 1806 tot Doctor in de Geneeskunde bevorderd, na het verdedigen van eene verhandeling over *het veelvuldig gebruik der braakmiddelen in de geneeskunde*(1).

Nu vestigde hij zich als Geneesheer te Amsterdam, doch werd, den 29sten September 1817, tot Hoogleeraar in de Geneeskunde aan de Doorluchtige school aldaar aangesteld, welken post hij aanvaardde met eene redevoering *Over den eenigen weg*, *dien men*, *naar de tegenwoordige vorderingen der Geneeskunde*, *behoort in te slaan*, *zoowel om den geschikten Kunstenaar te vormen*, *als om de kunst zelve uit te breiden*(2). In 1837 werd hij bovendien benoemd tot Lid der Provinciale Commissie van Geneeskundig Toevoorzigt in Noord-Holland, zitting houdende te Amsterdam, doch weinige jaren later gevoelde hij zich door eene slepende ongesteldheid aangetast, die zoodanig toenam, dat hij zich in 1842 genoodzaakt zag zijne geneeskundige praktijk neder te leggen.

Het genoegen dat hij mogt scheppen uit de menigvuldige blijken van deelneming aan den dag gelegd toen hij, den 24sten November van dat jaar, den vijf en twintigsten verjaardag der aanvaarding van zijn Hoogleeraarschap mogt vieren, was dan ook van korten duur, want reeds den 3den Februarij daaraanvolgende was hij ontslapen.

Hij had bij zijne echtgenoote, W i l h e l m i n a A u g u s t a C a t h a r i n a Baronesse L o c h m a n n v o n K o n i g s f e l d t , twee zoons en twee dochters verwekt.

Een waardig leerling uit de school van N i c o l a a s P a r a d i j s zijnde, toonde hij reeds vroeg, dat hem de uitbreiding zijner wetenschap in Nederland na aan het hart lag. Ofschoon hoogen eerbied voor den geest der Hippocratische school hem door zijnen grooten leermeester ingeboezemd, in zijne schriften en in de praktische uitoefening van zijne kunst onmiskenbaar doorstraalde, zoo was hij evenwel steeds bereid nieuwe stelsels te onderzoeken, welke bij onze naburen werden gesticht. Hij deelde ze te gepaster tijd aan zijne landgenooten mede, en hield daardoor velen terug van zich blindelings over te geven aan hetgeen schitterde, maar niet altijd proefhoudend bleek te zijn.

(1) *Specimen Medicum inaugurale de multiplici emeticorum in medicina usu.*
(2) *Oratio, de unâ atque solâ viâ, pro hodiernis artis Medicae inorementis, tum ad artificis solertiam, tum ad artem ipsam amplificandam, rite ineundâ.*

Toen in het begin van zijne loopbaan het Brownianisme ook tot onze vaderlandsche artsen was doorgedrongen, waarschuwde hij tegen die onbesuisde stelselzucht, welke den weg afsluit der ervaring, waarop wij aan den hand der natuur zoo weldadig geleid worden. Met dat oogmerk gaf hij de inleiding van een grooter werk van Hecker, *die Kunst, Krankheiten zu heilen* uit, onder den titel:

De Geneeskunde op hare wegen tot zekerheid, of de theoriën, stelsels en geneeswijzen der artsen, sedert den leeftijd van Hippocrates tot in onze dagen. Amst. 1809 8°, een werkje, dat zeker nut gesticht heeft en in 1829 eene tweede uitgave mogt beleven, *vermeerderd met de nieuwste stelsels in de geneeskunst, beoordeeld door G.A. Richter, uit het Hoogduitsch vertaald door A. van Erpecum.*

Later deelde hij met het zelfde doel, uit het Fransch, eene verhandeling mede getiteld:

Broussais, zijne leer, hare gevolgen en het eindelijk lot, dat haar te wachten staat. Amst. 1829. gr. 8°.

Bij dat onderzoek van de onderscheidene stelsels in de Geneeskunde keurde hij alle stelselzucht en het verlangen, om daaraan alles op te offeren, ten sterkste af In dien geest was het ook, dat van der Breggen gaarne aan zijne landgenooten mededeelde wat hij goeds op vreemden bodem vond. Onderscheidene kleine schriften werden zoo door hem met aanteekeningen en aanmerkingen vergezeld, afzonderlijk medegedeeld of in Tijdschriften geplaatst. Nog op het laatst van zijn leven gaf hij met eene inleiding uit:

R. d'Amador, de ontleedkundige ziektekunde, hare strekking en grenzen en den algemeenen invloed dien zij op de geneeskunde uitgeoefend heeft. Amst. 1839. gr. 8°.

Het meeste evenwel trokken hem de schriften aan, waarin de geest van Hippokrates doorstraalde. Nog in zijne laatste levensjaren, toen reeds zijn door langdurige ongesteldheid ondermijnd ligchaam hem noodzaakte de geneeskundige praktijk, die hij zoo lang en met zoo veel ijver had uitgeoefend, vaarwel te zeggen, toen was het, dat hij, bij gelegenheid van zijne vijf en twintigjaren volbragte dienst als Hoogleeraar te Amsterdam, in de Nederduitsche taal, in het licht gaf:

De inwijdingsrede van Herman Boerhave, ter aanprijzing van de beoefening der Hippocratische leere, als een dankbaar offer, zoowel aan den Vader, als aan den Hervormer der geneeskunde. Amst. 1843. gr. 8°.

De zelfde man, die van elders tot ons bragt, wat hij voor Nederland nuttig oordeelde, handhaafde ook onze eer bij vreemden. Daarvan was de plegtige rede getuigen in 1813 door hem te Amsterdam gehouden ter vereering van de nagedachtenis des alom beroemden Andreas Bonn[1]; en hoe hij Neêrlands eer bij vreem-

(1) Franc. van der Breggen Corn. Fil., *Memoria* Andreae Bonn. Amst. 1819. 4°.

den wenschte te handhaven bleek nog kort voor zijn overlijden in zijn *Schreiben an Dr. Oppenheim*, *Herausgeber der Zeitschrift für die gesammte Medicin in Hamburg:* welk opstel door hem in het Hoogduitsch tegen zekeren V a r r e n t r a p gerigt was, die onze geneeskundige en daarmede verwante inrigtingen, op eene reis naar Engeland, Holland en België, met die oppervlakkigheid had beoordeeld, waarmede dit doorgaans pleeg te geschieden.

Behalve de hierboven reeds door ons vermelde geschriften zagen nog van zijne hand het licht:

A.F. Hecker, *De Natuur en geneeswijze der rotkoortsen beschouwd en over de geneeswijze der koortsen in het Algemeen; uit het Hoogduitsch*, Amst. 1810. 8°.

A.F. Hecker, *de Zenuwkoortsen beschouwd*, *zoo als zij in Berlijn in* 1807 *heerschten*, *naar het Hoogduitsch*. Amst. 1810. 8°.

A.F. Hecker, *Onderzoek omtrent de raauwheid*, *koking en ziektescheiding in den geest der Ouden*, *uit het Hoogduitsch*. Amst. 1812. 8°.

Feestviering ter huldiging van E. Jenner en verheffing der Koepokinenting den 4*den Mei* 1823. Amst. 1823. 8°, met het portret van J e n n e r .

Brief aan A. Capadose. Amst. 1823. 8°.

Bedenkingen over het zien der Slaap- of nachtwandelaren, *alsmede over het dierlijk magnetismus*. Amst. 1828. 8°.

Overzigt der geneesmiddelen, *gerangschikt naar derzelver natuurlijke*, *en voor de praktijk meest geschikte verdeelingen*. Amst. 1830.

Bijdragen tot bevordering van de kennis aangaande den aard der verschijnselen, *de vóórkoming en de behandeling der cholera*. tweede druk. Amst. 1831. 2 stukken. 8°.

Bijvoegsel op die *Bijdragen*. Amst.

Wenken voor het niet geneeskundig publiek, *met opzigt tot de cholera*. Amst. 1831. 8°.

Aanteekeningen over de scarlatina door J.A. Wendt getoetst aan eigen ervaring. Amst. 1837. 8°.

Geneeskundige bijdragen van gemengden inhoud. Amst. 1842. 8°, eerste gedeelte.

Over het onwettige en op het Akademisch praerogatief inbreuk makend voorstel, *om in de vakken der geneeskunde gegradueerde of gepromoveerde Doctoren aan een nader examen door eene daartoe aan te stellen Staats-Commissie te onderwerpen*, *gepaard met eenige andere aanmerkingen briefsgewijze medegedeeld aan Dr. J.A. Arntzenius*. Amst. 1842. 8°.

Ook deed v a n d e r B r e g g e n zich als een voornaam voorstander der kunsten kennen, door het met vlijt bijeen brengen van eene uitgebreide verzameling van moderne schilderijen.

Geen wonder, dat dusdanig een man door onderscheidene geleerde genootschappen werd uitgenoodigd om hun Lidmaatschap

te aanvaardden, zoo werd hij in 1830 Lid van het Geneeskundig genootschap te Brussel; en in 1839 van het genootschap *ter bevordering der Heelkunde* te Amsterdam, en in 1842 van het Provinciaal Utrechtsch genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Zijn portret gaat in prent uit gegraveerd door H.J. Backer in folio, door W. van Senus in 8°.

Zie D.J. van Lennep, *Ill. Amstel. Athenaei Memor.*, pag. 222, 258, 285; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*, bl. 82-237; het supplement op dat werk, bl. 21, 54; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.;* (Brinkman), *Alphab. Naaml. van Boeken*, bl. 19, 101; *Algem Konst en Letterb.* 1817, D. II. bl. 387, 1830, D. I. bl. 177, 1837, D. II. bl. 385, 1839, D. II. bl. 300, 1842, D. I. bl. 194-198, D. II. bl. 386, 430, 1843, D. I. bl. 31 en 82 en vooral *Programma van het Provinc. Utr. Genoots.* 1843, bl. 12-15, dat wij hier grootendeels gevolgd zijn.

[Pieter van der Breggen Paauw]

BREGGEN PAAUW (PIETER VAN DER), zoon van Frans van der Breggen en van Neeltje Krook, geboren den 1sten October 1761 te Brielle, waar zijn vader Remonstrantsch Predikant was, genoot aan de kweekschool dier gezindte te Amsterdam het onderwijs van den Hoogleeraar Abraham Arent van der Meesch, en werd, na volbragte studie, den 30sten April 1786 naar Leiden beroepen, voor een derde van de dienst van Michiel van der Meersch, doch aanvaardde den 1sten Februarij 1790 de geheele dienst. In het zelfde jaar werd hij door den Heer Jan Paauw en diens echtgenoot, geboren van Oudgaarde, welke te Leiden woonden, na het overlijden van hun eenig kind als hunnen zoon aangenomen; terwijl op hun verlangen de naam van Paauw, bij zijnen geslachtsnaam gevoegd is.

Na voor een beroep te Rotterdam bedankt te hebben, vertrok hij in 1793 naar Amsterdam, waar hij verbleef tot in 1804, toen hij naar 's Gravenhage beroepen werd. Hier staande werd hij in 1805 uitgenoodigd, ook de gemeente van Delft om de 14 dagen te bedienen, waarmede hij bleef voortgaan, tot dat hij in het begin van 1829 Emeritus werd. Hij liet aldaar den roem na, van als getrouw herder, veel tot opbouw en instandhouding der gemeente te hebben toegebragt; met loffelijken ijver, en zonder zich door den afwisselenden invloed van personen of omstandigheden te laten afschrikken noch belemmeren, het Evangelie steeds te hebben verkondigd, zoo als het, naar zijne meening, opgevat en toegepast behoorde te worden.

Behalve door zijne prediking heeft bij de Remonstrantsche broederschap ijverig gediend, zoowel in zijne veeljarige betrekking van Curator van het Seminarium, als in die van Lid der Commissie ter behartiging van de belangen der Broederschap in het algemeen. In de stad zijner inwoning was hij een ijverig voorstander van alles wat de welvaart, de verlichting en zedelijkheid van zijnen medeburgers bevorderen kon, waarvan de vele commissiën, die zijne medewerking verlangden, ten getuige verstrekken.

Van der Breggen Paauw overleed te 's Gravenhage den 8sten April 1849. Hij was driemalen gehuwd geweest, eerst met Jacoba Cornelia Maas, daarna met Gornelia Anna Nozeman en eindelijk met Emmerentia Cockuyt en had vier zonen die allen vóór hem zijn ten grave gedaald en vier dochters.

Hij was een welsprekend redenaar, die mede de volgende werken in het licht zond:

De aanwijzing van de godsdienstige denkwijze der Remonstrantsche Broederschap. Leyd. 1807. 8°.

Vier brieven aan M. Stuart. Leyd. 8°.

Nog schreef hij met Martinus Stuart:

Joseph in Leerredenen. Amst. 1799, 3 deel. 8°, in welke leerredenen een diep indringen in het onderwerp, een zinrijke stijl en groote menschenkennis doorschitteren.

Zie van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 526; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 65, 70, 88, 230, 375, uit familiepapieren aangevuld.

[Anthonij, Gery, Jan en Karel van Breght]

BREGHT ANTHONIJ, GERY, JAN en KAREL VAN). Zie BRECHT (ANTHONIJ VAN), BRECHT (GERY VAN), BRECHT (JAN VAN) en BRECHT (KAREL VAN).

[Quirijn van Brekelenkamp]

BREKELENKAMP (QUIRIJN VAN) of van Breekelenkamp, een Kunstschilder uit het midden der 17e eeuw, die sommigen voor eenen leerling van Dou houden; zeker gaat het, dat hij den smaak van dien Meester gevolgd heeft, in zijne voorstellingen van kluizenaars en biddende Hermieten, ook wijzen de jaartallen 1660 en 1668, welke men op eenige schilderijen van Brekelenkamp aantreft, uit, dat hij eenen tijdgenoot van Dou is geweest.

Behalve in biddende of in godsdienstige aandacht peinzende kluizenaars, bestonden de onderwerpen welke Brekelenkamp behandelde in binnenhuizen, welke hij op eene geestige wijze met welgeteekende en fiksch geschilderde beeldjes, meest uit den middenstand en de arbeidende klasse bevolkte, en hij drukte zijn gevoel voor het ware en beminnelijke van het vergenoegde Hollandsche leven, of de nijvere bezigheid van den Nederlandschen handwerksman, op het natuurlijkste uit; door eene naauwkeurige teekening, die dikwijls de uitvoerigheid van Dou nabij komt, en door eene vlugge penseelsbehandeling. De schikking van licht en bruin is door hem niet gezocht, maar ook niet verwaarloosd en zijne schilderwijze is krachtig en niet verwächtig; dan zijne schaduwen zijn somtijds zwart, en het geheel wat steenachtig; minder dun, warm en edel dan de werken van den alom vermaarden Dou. Ook is zijn koloriet niet altijd gelukkig, als weleens naar het zwaarmoedige hellende.

's Rijks Museum te Amsterdam bezit van dezen Meester:

Een Binnenhuis, *waarin een grijsaard aan het spinnewiel;* een visscher schijnt binnen te treden en zich met hem te onderhouden.

Een Binnenhuis, *waarin een man*, *eene kruik in de hand hebbende*, *bij het vuur zit*, *en een tweede persoon*, *die zijne pijp aansteekt*.

In het Museum B o y m a n s te Rotterdam treft men van hem aan:

Een bejaard man, *die zijne pijp aansteekt*.

Zeldzaam worden er teekeningen van hem aangetroffen, maar onderscheidene zijner schilderijen zijn door de voornaamste plaatsnijders in prent gebragt. Hij teekende somtijds zijne schilderijen met de voorletters van zijnen naam A.B. en somtijds in schrijtletters voluit. Zijn portret door hem zelve geschilderd, door T a c o J e l g e r m a naar die schilderij geteekend en door J.E. M a r c u s in het koper gebragt, komt voor in v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.;* en gesteendrukt in I m m e r z e e l, *Levens en werken der Kunsts*.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n, *Geschied. der Vaderl. Schilderk*., D. I. bl. 142-144; I m m e r z e e l. *Levens en Werken der Kunsts.; Aanw. der Schild. op 's Rijks Museum te Amsterd*., bl. 11; W o n d e r, *Alphab. Lijst van Kunsts.; Catalogus van Schilderijen enz. in het Museum te Rotterd*., bl. 10.

[Cornelis Brem]

BREM (CORNELIS), was een vroom vergevorderd Christen, die daardoor tot het schrijven over het praktisch Christendom gedreven werd. Hij heeft in het licht gezonden:

Aanmerkingen over de beginselen en wijze van beoeffening van die Godsdienst, *welke het Euangelium leert en voorhoud*, Utr. 1771. 8°.

Cardiphonia of gemeenzame brieven van Johan Newton; uit het Engelsch door M. van Werkhoven, *uitgegeven met eene Voorreden van C. Brem*. Rott. 1783-1794, 3 deelen 8°.

De eer en leer der Hervormde kerk gehandhaafd, *tegen eenige misvattingen in het werkje: Dagboek mijner goede werken enz*. Rotterd. 1790. 8°.

Brieven en gesprekken over belangrijke waarheden van de Hervormde godsdienst, Rott. 1792. 2 stukk. 8°.

De kracht der waarheid in de bekeering van T. Scott, Amst. 8°.

Vertoog over de liefde van den H. Geest in het werk der verlossing, Rott. 1798. 8°.

De beginselen en wijze van beoefening van de Evangelische godsdienst, Rott. 1799. 8°.

Verslag van de merkwaardige gebeurtenissen, *opzigtelijk de verlevendiging van de godsdienst in Europa en andere werelddeelen*, Rott. 1803. 8°.

B. Dutton, *Gods genade verheerlijkt in eene zaligmakende bekeering tot God en Christus*, *en verdere bevestiging in den weg des geloofs*, *enz. uit het Engelsch door C. Brem*, *met eene voorrede en aanteekeningen van P. Rutgers*. Nieuwe uitgave, Amst. 1836. 3 deelen. 8°.

Brem stierf hoog bejaard te Rotterdam den 17den Februarij 1803.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*.

[Daniel van Bremden]

BREMDEN (DANIEL VAN), een Teekenaar en Graveur, die omtrent het jaar 1630 te 's Gravenhage leefde, graveerde onderscheidene stukken voor de werken, welke door Adriaan van de Venne zijn uitgegeven, gelijk mede portretten naar verschillende meesters van de Hollandsche school.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Dirk van Bremen]

BREMEN (DIRK VAN). Zie BREEMEN (DIRK VAN).

[Johannes Cz. Bremer]

BREMER (JOHANNES CZ.), was een zoon van Conradus of Koenraad Bremer, die den 7 April 1668 als Predikant bij de Remonstranten te Leiden overleed, na eerst te Brielle (1660) Schoonhoven (1660) Nieuwkoop (1662) te hebben gestaan. Johannes was een zeer geacht Leeraar onder de Remonstranten, eerst sedert 1688 te Amersfoort, daarna sedert 1694 te Hoorn en en eindelijk sedert 1699 te Rotterdam waar hij den 17den Julij 1713 overleed. Hij was getrouwd met Remberta Zittart, bij wie hij verwekte twee zoons Johannes Bremer en Koenraad Biemer, die beide volgen. Hij is de vervaardiger van een niet onbevallig dichtstuk, getiteld *Amerfoortse Tempe*, en geplaatst voor het werk van den Hoogleeraar A. Matthaeus:

Rerum Amerfortiarum Scriptores duo inediti etc. Lugd. 1693. 4°. welk dichtstuk tot motto heeft: *Ille terrarum mihi praeter omnes Angulus ridet*. (Deze hoek der aarde lacht mij boven alles toe).

Bovendien heeft hij nog in het licht gezonden:

Lijkpredikatie uit 2 *Reg. XX vs*. 1, *op het eynde, over den Heer Hermannus Hiller, leeraar in de Remonstrantsche gemeente te Hoorn*, Hoorn 1695.

Het Christelijk jubelfeest en daaropvolgende eeuwgety, gevierd in twee predikatiën, uitgesproken in de vergadering der Remonstranten te Rotterdam, Rott. 1701, tweede druk. Amst. 1703. 8°.

Zijne zinspreuk was *Nosce te ipsum* (ken u zelven).

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Nieuw Biogr. Woordenb. der Nederl. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Tideman, *de Remonstr. Broeders*., bl. 54, 87, 101, 141, 203, 249, 263, 369, 371; *Algem. Konst- en Letterb*. 1849, D. I. bl. 19; Glasius, *Godgel. Nederl*.

[Johannes Bremer]

BREMER (JOHANNES), een zoon van den voorgaande, geboren te Hoorn den 8sten April 1694, werd door zijne ouderen van jongs af opgeleid tot de predikdienst. Met zijn 14den jaar was hij reeds de Latijnsche scholen te Rotterdam doorgestreefd, en werd toen naar Amsterdam gezonden om in de kweekschool der Remonstranten, onder de vermaarde Johannes Clericus en Adri-

anus van Cattenburg, zich in de wijsbegeerte en godgeleerdheid te oefenen, en zich tevens in de Hebreeuwsche, Fransche en Engelsche talen, en andere nutte wetenschappen te bekwamen. In het jaar 1715, dus ruim 21 jaar oud, werd hij Proponent der Remonstrantsche Societeit, die hij ook gedurende vijf jaren met alle vlijt diende, terwijl hij bijna in alle hare gemeenten predikte. Doch daar hij altijd eene bijzondere geneigdheid tot de Doopsgezinden had, zoo aanvaardde hij in 1720 de aan hem opgedragen leeraarsplaats in de gemeente van die belijdenis te Leiden. Na hier ruim acht jaren het hem aanbetrouwde dienstwerk, met veel ijver en stichting te hebben waargenomen, werd hem den 17den October 1728 te gelijkertijd te Amsterdam en te Haarlem, de leeraarsplaats in de gemeenten zijner geloofsbelijdenis opgedragen; hij aanvaardde het beroep in de eerstgenoemde stad. Hier nam hij, gedurende 28 jaren, het hem opgedragen ambt, met al die vlijt en getrouwheid waar, welke een regtschapen Evangeliedienaar kenschetsen, tot dat hij na een kortstondige ziekte, den 20 Februarij 1757, zacht en zeer christelijk is ontslapen.

Johannes Bremer bezat vele bekwaamheden in het prediken, zijne taal was net, zijn stijl vloeijende, zijne leere was schriftuurlijk; sprekende niet alleen, zooveel doenlijk was, met de woorden der schrift, waarin eene kracht Gods is, maar ook de waarheid leerende meer uit het woord Gods dan uit de reden. Behalve zijne bekwaamheid en stichtelijkheid in het prediken; behalve het onderwijs aan de opwassende jeugd, dat hij met eenen bijzonderen ijver heeft waarnam, was hij ook een groote voorstander van den bloei van zijn kerkgenootschap, en behoorde onder hen, die op het aanstellen van eenen eigen Hoogleeraar bij de Doopsgezinden aandrongen en in 1733 Tjerk Nieuwenhuis voor die gewigtige betrekking aanbevalen; terwijl hij ook met al zijn vermogen, de goede orde en gemeentelijke inrigtingen zocht te handhaven. Zedig en onopsprakelijk was zijn wandel, en hij kon daarbij zeer vriendelijk zijn in zijnen omgang. Gaarne bezocht hij zijne gemeente, en bij de kranken was hij zeer aandoenlijk en troostrijk.

De werken door hem in druk uitgegeven, zijn:

Lijkreden op J. de Goede, Amst. 4°.

Grondbeginsels van de Leere der waarheyt, *die naar de Godzaligheid is*, *by wyze van Vragen en Antwoorden*, *opgestelt voor de Doopsgezinden*, Amst. 1743. 8°. tweede druk. Amst. 1754. 8°. vierde druk Amst. 1790. 8°.

Handleyding tot Waarheid en Deugd, *tot onderwijs van kleine kinderen*, *onder de Doopsgezinden*, Amst. 1745. 8°, tweede druk Amst. 1767. 8°.

Ninive met den ondergang gedreigt; maar om zijne Bekeering en Boetvaardigheid gespaard en behouden, *ten spiegel en ter waarschouwinge voorgestelt aan de Inwoonders van*

Nederland in eene Predikatie over Jona III. vers 1 tot 10 Amst. 1748, 4°.

Kort begrip van Godgeleerde verhandelingen tot oeffeningen en onderwys in de Gronden van de Christelyken Godtsdienst, *volgens de Belydenis der Doopsgezinden*, Amst. 1748, 8°. tweede druk 1754.

Het verloste Nederland, *opgewekt tot een betamelyke Lofen Dankbetuyging aan den Allerhoogsten God door den geschonken Vrede*, *in een Predikatie over Psalm CXLVII vers* 12, 13 en 14 *op den Dank- en Bededag over den vrede den* 11 *Juny* 1749, Amst. 1749. 4°.

XXXII Predikatiën over uitgelezene texten der Schriftuur, Amst. 1754. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Blaupotten Cate. *Geschied. der Doopsgez. in Holl. en Zeel*. enz. bl. 135; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Koenraad Bremer]

BREMER (KOENRAAD), een broeder van den voorgaande en zoon van Johannes Bremer en Remberta Zittart, werd in 1715, Predikant bij de Remonstranten te Gorinchem, van waar hij werd beroepen te Nieuwkoop in 1723. In 1731 naar Waddinxveen vertrokken, stond hij aldaar naauwelijks een jaar of hij werd in de aanzienlijke gemeente van Amsterdam begeerd. Die roepstemme opgevolgd hebbende, stond hij van zijne dienst af in 1752 en woonde vervolgens te Utrecht, waar hij den 23 Januarij 1766 overleed.

Terwijl hij te Amsterdam stond gaf hij zonder zijnen naam te noemen het werk van een toen reeds overleden ambtgenoot met vijf verhandelingen van zijne hand, in het licht, onder den titel:

Bedenkingen over den christelijke waterdoop, *nevens vijf verhandelingen over den kinderdoop*, Amst. 1740. 8°, welk boekje eene felle strijd over den kinderdoop ontstak, waaraan van de zijde der Doopsgezinden Jan Wagenaar, Simon Schijn en Abraham Verduin deel namen. Bremer beantwoordde nu zijne tegenschrijvers weder nameloos met een werkje getiteld:

Bedenkingen over den Christelijken waterdoop, *verdedigd tegen het onderzoek over de oudheid en schriftmatigheid van den kinderdoop*. Amst.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.*, *Zeel. enz.*, bl. 30-32; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 102, 193, 214, 367.

[Theodorus à Brenck]

BRENCK (THEODORUS à) of à BRENK werd in het jaar 1655 beroepen tot Predikant te Eck-en-Wiel; van daar vertrok hij in het jaar 1657 naar Zoelen, waar hij in 1673 overleed.

Hij schreef eene lijkrede op Arend Vijgh, Heer van Zoelen en Lid van hun Hoogmogenden, welke onder zijne pen tot een traktaatje van zestien kapittelen uitdijde, zij heeft tot titel:

Davids doodt en begraafenisse. Tiel. 1666 8° en behoort tot de zonderlinge voortbrengselen van deze soort.

Zie *H. de Jongh*, *Naaml. der Predikanten van Gelderl.*, bl. 267; C o l l o t d ' E s c u r y , *Holland's Roem*, D. IV. A. bl. 739-741.

[Gerrit Brender à Brandis]

BRENDER à BRANDIS (GERRIT), geboren te Leiden den 21sten Maart 1751, was Leermeester in de Wis- en sterrekunde en examinator van Stads maten en gewigten en wijnroeijer te Amsterdam. Doch na de omwenteling van 1795 zag hij zich benoemd tot Secretaris der Municipaliteit van Amsterdam, en tot Lid van het Commité van Justitie, welke beide posten hij tot aan zijn overlijden den 23 Junij 1802 heeft waargenomen; terwijl hij tevens algemeen Secretaris van de Maatschappij *tot Nut van het Algemeen*, en van de Amsterdamsche Afdeeling der Bataafsche Maatschappij van taal- en dichtkunde alsmede Lector van de Amsterdamsche Maatschappij *Felix Meritis* was. Ook keurden de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, het Zeeuwsche en het Utrechtsche genootschap van Wetenschappen hem overwaardig om onder hunne leden geteld te worden. Zonder eigenlijk geleerde van beroep te zijn, bezat de werkzame man ongemeene kundigheden in onderscheidene wetenschappen, met name de wijsbegeerte, geschiedenis, wiskunde en fraaije letteren, en was aanhoudend werkzaam in deze vakken van wetenschap. Ook als dichter maakte hij eenigen naam, niet zoo zeer door zijne dichtstukken, die zich zelden boven het middelmatige verheffen, als wel door zijne theoretische kennis van de dichtkunst, waaromtrent hij onderscheidene goede voorschriften aan de hand gaf. Zijn werkzame aard en verkregen kundigheden maakten hem geschikt tot het aanvaarden van onderscheidene posten in de burgerlijke zamenleving, geacht bij onze Vaderlandsche maatschappijen van kunsten en wetenschappen en bekwaam tot het uitgeven van velerlei werken, als daar zijn:

Koopmans Rekeningen van A. van Lintz alsmede J. van der Boon en H. Ramaken, *Bouwkunstige Rekeningen uitgewerkt met eene beschrijving der V ° ordens*. Amst. 1778. 4°.

Gronden van het Italiaansch Boekhouden. Amst. 1778. 8°.

Rekenkundige Regelen om de Thermometers van Fahrenheit, *de l'Isle en Reaumur met elkander te vergelijken*. Amst. 1780. 8°.

Verhandeling over den aart en het gebruik der Almanachen. Leid. 1780. 8°.

De Schilderkunst in III zangen. Amst. 1780. 8°.

Lierzang aan de Britten, *bij gelegenheid dat zij op den* 1*sten Januarij* 1780 *het Hollands convooy onder 't bewind van den Schout bij Nacht Grave van Byland aanrandden*. Amst. 1780. 8°.

Brief aan een vriend in Leiden. Amst.

Inleiding tot de Weereldgeschiedenis voor kinderen. Amst. 1780. 8°.

Het vonnis naar wensch, *Blijspel naar het Fransch van Sedaine*.

Rekenkundige Regelen, *om de Astronomische*, *Fransche*, *Engelsche*, *Rijnlandsche en Amsteldamsche Meetschalen der Barometers met elkander te vergelyken*. Leid. 1781. 8°.

Verhandeling over de dichtkundige vergelyking. Amst. 1781. 8°.

De ware Heilgezant, *den Professor G.J. Nahuys toegezongen*. Amst. 1781. 8°.

Abraham op Moria, *Godsdienstig zangspel*, *naar het Hoogduitsch van A.H. Niemeyer*.

Taal- Dicht- en Letterkundig Kabinet of verzameling van Verhandelingen de Taal-, *Dicht- en Letterkunde betreffende; benevens eenige Dichtstukken; ten nutte onzer dichtlievende landgenooten*, *byeenvergadert en uitgegeven*. Amst. 1781-1784. 6 deelen 8°.

Jean Calas, treursp. *met deszelfs geschiedenisse; naar het Hoogduitsch van C.F. Weisse*. Amst. 1782. 8°.

Philotas, treursp. *naar het Hoogduitsch van G.E. Lessing*. Amst. 1783. 8°.

De eerste Schipper. Amst. 1783. met pl. 8°.

Het Oorlog. Amst. 1783. 8°.

Aan Burgemeester Huyghens. Amst. 1783. 8°.

De rechtschapen Burgervader. Amst. 1783. 8°.

De vernederde en verheerlijkte Heiland. Amst. 1783. 8°.

Aan Amstels Burgerij. Amst. 1784. 8°.

Taal- Dicht en Letterkundig Magazijn. Amst. 1785-1787. 2 deelen 8°.

Vaderlandsch kabinet van Koophandel en Zeevaart. Amst. 1786. 3 stukken met pl.

De Gouden Bruiloft van Kloris en Roosjen, blijsp. met zang. Amst. 1791.

De Ouderliefde, zangsp. naar het Fransch van C.A. D u m o u s t i e r . Amst. 1799.

Het vernietigd verdrag, zangsp. naar het Fransch van M a r s o l l i e r . Amst. 1799.

Proeven van Geschied- en Letterkundige Oefeningen; zowel den Koophandel en de Scheepvaart als de Dicht- en Letterkunde betreffende. Haarlem 1801. 8°.

Lijkrede op Martinus Nieuwenhuizen, *eerste Secretaris der Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen*.

Het ware doel der Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen.

Ook treft men nog van hem in de werken der Maatschappij van Nederl. Letterkunde aan:

Onderzoek of Amsterdam het regt harer maten en gewigten aan een Privilegie van Hertog Aalbrecht van Beijeren verschuldigd zij.

Zijn portret naar eene schilderij van de L e l y gegraveerd door C. J o s i staat voor zijne *Proeven van Geschied. en Letterk*.

Oefening. Zijne zinspreuk was *studio crescit sapientia* (door oefening neemt de wijsheid toe).

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken; Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXXI. bl. 245, 247, 262, D. XXXIV. bl. 36, D. XXXVII. bl. 55, D. XLI. bl. 359; J.W. te Water, *Aanspraak in de jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden den* 8 *Oct*. 1803, bl. 20-22; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. II. bl. 291 en 292; *Algem. Konst- en Letterbode* 1849, D. II. bl. 261.

[Ludolt Adriaan Simon Brender à Brandis]

BRENDER à BRANDIS (LUDOLT ADRIAAN SIMON), zoon van Charles Christoffel Brender à Brandis en van Adriana Cornelia de With, geboren te Leiden den 12 December 1780, trad in dienst als Kadet bij het regement Oranje-Karabiniers, den 12den April 1792, van hetwelk hij den 26sten September 1796 werd overgeplaatst bij het regement Saksen-Gotha. Den 5den Augustus 1800 tot Luitenant bevorderd bij het regement van Waldeck, maakte hij in die betrekking alsmede in die van Eerste Luitenant, waartoe hij in 1806 benoemd werd, in dat jaar den veldtogt in Duitschland mede. Na in 1807 en 1808 ook den veldtogt in Pruissen te hebben bijgewoond, trok hij in het laatstgemelde jaar als Eerste Luitenant bij het 2de Bataljon van het 2de Regement Infanterie van Linie naar Spanje, onderscheidde zich vooral in den slag bij Mesa d'Ibor den 17den Maart 1809, in dien bij Ocaña den 19den November van dat jaar, en in die bij Alcazar den 31 Junij 1810, waar hij met eenen kogel in het regterbeen gewond werd, na daags te voren, wegens de door hem gedurende dien veldtogt bewezene diensten bij keuze tot Kapitein te zijn bevorderd. Bij de inlijving van ons Vaderland in het Fransche Keizerrijk, in 1810, werd hij Kapitein bij het 23sten regement Infanterie met hetwelk hij in Spanje bleef, tot in 1814 toen hij den veldtogt in Frankrijk mede maakte; doch in dat jaar zijn ontslag uit Fransche dienst verzocht en zich naar zijn Vaderland begeven hebbende, werd hij den 26sten Julij van dat jaar Kapitein bij het 3den Bataillon Infanterie van Linie, van hetwelk hij den 20sten April 1815 werd overgeplaatst bij het Bataillon Nationale Militie N°. 41 in welke betrekking hij nog diende toen hij den 20sten September 1819 overleed.

Zie Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 331, 329, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Daniel Brenius]

BRENIUS (DANIEL) zie BREEN (DANIEL DE).

[Theodorus à Brenk]

BRENK (THEODORUS à). Zie BRENCK (THEODORUS à).

[Hendrik Brenkman]

BRENKMAN (HENDRIK), geboren te Rotterdam, omstreeks het jaar 1680, doch van Duitsche afkomst, oefende met goed gevolg de regtsgeleerde praktijk te's

Gravenhage uit. Verwonderd over de wanorde, welke er in de Pandecten van Justinianus heerschte, vormde hij reeds

vroeg het ontwerp om de uittreksels uit oude Regtsgeleerden, waaruit die uitgebreide verzameling bestaat, weder in hare oorspronkelijke orde te brengen; maar hij begreep, dat men moest beginnen met zich van de zuiverheid des tekst te verzekeren, en nam zich voor noch kosten, noch moeiten te sparen om daartoe te geraken. Na de meest geachte uitgaven met elkander te hebben vergeleken en alle de verschillende lezingen te hebben opgeteekend, vertrok hij in 1709 naar Toskanen, en zag zich, op voorspraak van H e n d r i k N e u w t o n , zaakgelastigde van A n n a , Koningin v a n E n g e l a n d , bij den Groot-Hertog, toegang verleend tot de Bibliotheek der M e d i c i s . Hierdoor viel het hem zeer gemakkelijk zijne verzameling van onderscheidene lezingen met het vermaarde oorspronkelijke manuscript der Pandecten te vergelijken. Deze lastige arbeid hield hem veertien maanden bezig, en zijne geheele reis door Frankrijk en Italie duurde vier jaren. In Holland teruggekeerd, vestigde hij zich in het dorp Heenvliet, om, met minder afleiding, zijn grootsch ontwerp te kunnen ten einde brengen; maar door te veel te werken verkortte hij zijne dagen, en hij overleed in April 1736. Zijne handschriften had hij den geleerden B y n k e r s h o e k vermaakt, die hem beloofd had het af te werken en in het licht te zenden; maar nadat deze, weinige jaren later mede overleden was, zonder dit groote werk te kunnen voleindigen, viel het handschrift in handen van G e o r g e C h r i s t i a n G e b a u e r , Hoogleeraar te Gottingen, die het in 1743 op de verkooping der bibliotheek van B y n k e r s h o e k kocht. Men heeft daarvan gebruik gemaakt bij de uitgave der *Pandecten*, door S p a n g e n b e r g , te Gottingen in 1776 in 4°.

De werken door B r e n k m a n in het licht gezonden zijn:

Dissertatio de legum inscriptionibus. Leyd. 1705. 4°.

Pandectae juris civilis auctoribus suis et libris restituti. Speciminis loco hic prodit Alfenus Varus. Amst. 1709. 8°. Zijnde eene proeve van zijn groote werk, hetwelk alle de wetten bevat afkomstig van A l f é n u s V a r u s , gerangschikt in de orde, waarin zij moesten voorkomen in het werk van dien oude Regtsgeleerde. Hij gaf deze soort van prospectus uit voor hij naar Florence vertrok, ten einde het gevoelen van het publiek over zijn groote werk te polsen. Men ziet dat zijn ontwerp uitgebreider, misschien minder nuttig maar veel moeijelijker om ten uitvoer te brengen was dan dat hetwelk P o t h i e r sedert zoo gelukkig volbragt heeft.

Voorts bestaat nog van hem, behalve eenige kleine geschriften:

Societas litteraria, *seu Leges societatis à se instituenda*, in 12°. zonder dagteekening: doch in 1713 in het licht verschenen.

Epistola de consulibus quorum in Pandectis sit mentio 1715, hetwelk voorkomt in de *Appendix fastorum consularium van Hadrianus Reland*.

Historia Pandectarum, *seu fatum exemplaris Florentini; accedit gemina dissertatio de Amalsi*. Utr. 1722. 4°.

Epistola ad Franciscum Hesselium. Utr. 1735. 4°. waarin hij twee brieven van G u i G r a n d i en C.G. S c h w a r z over de Pandecten behandelt.

Zie *Biogr. Nation.; Biogr. Univ*.

[Guido de Bres]

BRES (GUIDO DE), geboren te Bergen in Henegouwen, en van beroep een glasschilder, was in zijne vroege jeugd met hooge ingenomenheid voor de Roomsch Katholijke geloofsleer vervuld, doch naauwelijks viel hem een Bijbel in de handen of hij begon dien te onderzoeken, hechtte zich weldra met geheel zijn hart aan de leer der Hervorming en trachtte zoo veel in hem was zijne betrekkingen en vrienden tot eenen vromen wandel en tot het onderzoeken der H. Schrift op te wekken. Zich genoodzaakt ziende, het Vaderland te ontwijken, ten einde de vervolging te ontgaan, begaf hij zich naar Engeland, waar hij gelegenheid vond om zijne kennis uit te breiden en zich in zijn geloof te versterken. Nu besloot hij zich geheel aan de verkondiging van het Euangelie te wijden. Te dien einde reisde hij naar het Vaderland terug, waar de hitte der vervolging toen eenigzins verminderd was. Eerst trok hij het land rond predikende het Evangelie, eenvoudig maar hartelijk, overal, waar hij toehoorders vond. Daarna vestigde hij zich te Rijssel, waar de Hervorming een aanzienlijk aantal vrienden had, die, in weerwil van alle gevaren, in het geheim bijeen kwamen. Hij vond aldaar eene belangrijke werkkring, maar geraakte er ook in strijd met de Doopsgezinden, destijds door het vooroordeel veelal Wederdoopers genoemd, tegen welke hij een werkje schreef dat eerst na zijne dood, in het licht kwam, onder den titel:

De Wortel, *den Oorspronck ende het fondament der Wederdooperen of de Herdooperen van onzen tijt*. 1570.

Toen in 1550 F i l i p s II tot Heer der Nederlanden was gehuldigd en de vervolging tegen de Hervormden op nieuw begon te woeden, was Rijssel een der eerste gemeenten, welke den haat der Spanjaarden moesten bezuren. D e B r e s ontweek nu het gevaar te Gent, waar hij een werkje schreef ter versterking van zijne medebelijders getiteld:

Staf des Geloofs.

Na zich vervolgens te Lausanne en te Geneve meer in de wetenschappen geoefend te hebben, keerde hij naar het Vaderland terug, waar hij beurtelings de gemeente van Doornik, Rijssel en Valencyn bezocht, ja, alle gemeenten in Vlaanderen vertroostte. Door het toenemen der vervolging zich genoodzaakt ziende ten derde male te wijken, beijverde hij zich ten nutte der Protestanten in Frankrijk, bijzonder te Amiens en te Montdidier, en schreef omtrent dezen tijd de *Nederlandsche Geloofsbelijdenis*, zoo als zij nog achter de Psalmberijming der Hervormden gevonden wordt. Dit stuk in 1559 voltooid hebbende, werd door hem ter goedkeuring aan andere Hervormde Godgeleerden, zoo buiten als binnen Europa, gezonden, en wel in de eerste plaats aan A d r i a a n S a r a v i a

en door tusschenkomst van dezen aan J o h a n n e s C a l v i n u s. Laatstgemelde Godgeleerde roemde het opstel, maar raadde het te laten liggen, omdat men, zijns oordeels, zich wel kon vergenoegen met de Fransche belijdenis, welke toen zeer onlangs, nog in dat zelfde jaar, te Parijs, in eene kerkvergadering aangenomen was. D e B r e s liet zich dien raad welgevallen, ofschoon zijn doel met die geloofsbelijdenis een geheel ander, dan dat der Franschen met de hunnen was. 's Mans bijzonder doel was zijne godsdienstgezindte, in de Nederlanden verspreid, te zuiveren van de lasteringen der Roomschen, waarmede men haar bij het Spaansche Hof, zoo langen tijd reeds had zwart gemaakt, alsof zij grootendeels het zelfde volk waren, als voorheen de muitende Wederdoopers waren geweest. Dan in het jaar 1561 werd d e B r e s opgewekt door den geleerden G o d f r i e d v a n W i n g e n om het opstel aan de Emdensche Leeraren te zenden, die het met hunne volkomen goedkeuring vereerden. Vervolgens liet d e B r e s het opstel lezen door onderscheidene Nederlandsche Predikanten, die binnen- en buitenlands verstrooid waren, ook door de Nederlandsch Duitsche en Waalsche Predikanten te Londen en elders in Engeland. Deze allen keurden het, over het algemeen genomen, insgelijks volkomen goed, hier en daar slechts iets bijvoegende of iets wegnemende, en, zoo ter verbetering als ter beschaving, het hunne mede toebrengende. In 1562 verscheen het nu in de Fransche taal, waarin het oorspronkelijk was geschreven, in het licht; maar nog in het zelfde jaar in het Nederduitsch als *Belydenisse des geloofs*, *ghemaeckt met een ghemein accoort door de gheloovighen*, *die in de Nederlanden overal verstrooit syn*, *ende na de suiverheit des heiligen Evangeliums onses Heeren Jezu Christi begeeren te leven*. Nog in 1562 werd het, met eenen geteekenden hoogst merkwaardigen brief, aan den Koning van Spanje gezonden. In een algemeene Synode, te Antwerpen, gehouden in het jaar 1566, overzag men de geloofsbelijdenis met alle naauwkeurigheid, veranderde hier en daar, iets niet zoo zeer in de zaken als wel in de woorden, en bekortte haar op deze en gene plaats, vooral in het zestiende artikel, handelende *van de eeuwige verkiezing Godts*. Vervolgens werd zij aan de broederen te Geneve gezonden, met verzoek om, indien deze haar goedkeurden, haar dan ook te doen drukken, zoo als dan ook werkelijk in de Fransche taal plaats had; doch in het zelfde jaar kwam zij ook dus verbeterd en bekort uit in de Nederlandsche taal, en van dat oogenblik af aan is zij, als *formulier van eenigheid*, de tolk van het geloof der Nederlandsche Hervormde kerk geworden.

Dikwerf moest d e B r e s, opdat wij na dezen uitstap tot zijne levensbijzonderheden terugkeeren, nog van woonplaats verwisselen, en hield zich onder anderen te Sedan, waar hij eenigen tijd voor den Hertog v a n B o u i l l o n predikte, en ook te Antwerpen op. Eindelijk vestigde hij, die intusschen gehuwd was, en zijnen echt met een talrijk kroost gezegend zag, zich als Predikant

der Hervormden te Valencyn, waar hij den braven Peregrin de la Grange tot ambtgenoot had. Met rijke vrucht waren deze beide mannen hier werkzaam en hun ijver werd nog meer aangevuurd, toen het jaar 1566 der Nederlandsche provinciën meer vrijheid scheen te belooven. Ook te Valencyn maakten zij zich van twee kerkgebouwen meester, en wijdden die aan de Hervormde eeredienst. Doch niet lang duurde die rust. Op bevel der Landvoogdes, rukte Filips van Noircarmes, Gouverneur van Henegouwen, met zijne krijgsbenden derwaarts, en nam de stad, hoe moedig ook verdedigd, in Maart 1567, in. Reeds den 13den van die maand werden de Gouverneur en zijne zonen met vier en dertig anderen omgebragt. De beide Predikanten waren wel in den aanvang het dreigend gevaar ontkomen, maar te Saint-Amand in handen hunner vervolgers gevallen, werden zij met ketenen beladen naar Valencyn gevoerd, en de Bres, den 31sten Mei 1567, door ophanging van het leven beroofd.

Zie *Historie der Martelaren*, bl. 422-434; Brandt, *Hist. der Reform*. D. I. bl. 253, 254, 371, 448, en 449; W. te Water, *Tweede eeuwget. van de Geloofsbel. der Geref. kerken van Nederl.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist*. D. VI. bl. 209; van Abkoude *Naamr. van Nederd. Boeken;* 's Gravezande, *tweede Eeuwged. der Middelb. vrijh*. bl. 30, 90, 91; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Ypeij en Dermont, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 206, 304, 323, 326, 444-450; *Jaarb. der Doopsgez*. 1838 en 1839 bl. 127; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Filips de Bresille]

BRESILLE (FILIPS DE), zoon van Jacob de Bresille, vermoedelijk de zelfde, die in 1546 tot Kastelein van het kasteel te Vilvoorde werd aangesteld, en van Helena van Hinckart, was een der teekenaars van het Verbond der Edelen en werd, in het jaar 1567, door Alva en zijnen Raad schuldig verklaard aan gekwetste Majesteit, deswege gevonnisd en gebannen. Gehuwd met Catharina van Mepsche uit Groningen, verwekte hij bij haar twee kinderen, Jan de Bresille en Catharina de Bresille.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.* D. I. bl. 440, die hem verkeerdelijk Bregille noemt; te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 299 en 300, St. III. bl. 495; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Martyn de Bresser]

BRESSER (MARTYN DE) of MARTINUS BRESSERUS, geboren te Boxtel in 1585, begaf zich in de orde der Jezuiten en gaf later, in de school van zijn kloostercollegie te Leuven, onderwijs in de Godgeleerdheid. Na nog vele andere collegiën van zijne orde te hebben bestuurd, overleed de Bresser den 31sten December 1635.

Hij liet een werk in druk na over de zedelijke Godgeleerdheid.

Zie (A. van Gils), *Kathol. Meyer. Memorieb.*, bl. 262 en 263; Hermans, *Conspect. Onom. Liter.*, pag. 14.

[Mr. de Breton]

BRETON (Mr. DE), een der teekenaars van het Verbond der Edelen, kan een zoon geweest zijn van Jan Breton, Heer van Biarne, die in het jaar 1501 veradeld is; of wel oorspronkelijk uit een ander geslacht, dat den zelfden naam draagt.

Zie te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 300.

[Jacques le Breton]

BRETON (JACQUES LE), een dapper Kaper-Kapitein, die in 1782 voor Zierikzee uitvoer, was een geboren Franschman, waarschijnlijk uit de Zeeprovincie la Brétagne.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew*. D. VI. bl. 158.

[Gerardus van Breuckelaar]

BREUCKELAAR (GERARDUS VAN) of VAN BROEKELAAR, een Arnhemmer van geboorte, Priester van St. Catharina-kerspel te 's Hertogenbosch, voer in het jaar 1579 hevig tegen de Hervormden uit, zeggende onder anderen, ‘dat die genen welke naar de nieuwe Predikanten liepen, om hunne duivelarij te hooren, eeuwig verdoemd waren. Zij die zulks toestonden, hetzij hooge of lage Overheden, zouden kwalijk varen.’ De Regering hiervan onderrigt, ontbood den Priester, en bestrafte hem. Hij ontkende zijne gezegden niet, maar voegde er bij, ‘dat, ofschoon hem dit zeggen verboden werd, hij zulks geenszins laten zou, alzoo hij niet maar de geest Gods het was, die sprak.’ Ook onderteekende hij zelf hiervan eene verklaring ten overstaan van de Schepenen Jonkheer Johan Monincx en Reinier van Everwijn. Maximiliaan van Hoorne, Heer van Lokeren, Bevelhebber der stad, bij het teekenen van deze verklaring tegenwoordig, deed hem, om zijne oproerige taal, met toestemming van Schepenen, door zijne Hellebaardiers, ter stad uitzetten; doch de Hoofdschout Jonkheer Jakob van Brecht, bragt hem, met bewilliging van eenige Roomsch-Katholijken, weder daar binnen. In dezen stand van zaken vreesde men voor een algemeen bloedbad, dat zeker zou hebben plaats gehad, indien niet eenige burgers tusschen beide waren gekomen, en het gelukkig wederhouden hadden.

Breuckelaar was vrij wel in de Hebreeuwsche, Grieksche en Latijnsche talen bedreven, ook een liefhebber der Latijnsche dichtkunde. Hij heeft geschreven en door den druk gemeen gemaakt:

Victoria Turris Davidicae contra Turram Babylonicam, *pro Venerabili Sacramento Altaris etc. accedit Tessera Reformatae Religionis*. Sylvaed. 1580. 8°.

Prodromus Pacis. Sylvaed. 1580. 8°.

Oda Triumphalis civium Sylvaeducensium. Sylvaed. 1588. 4°.

Zie Bor, *Beschr. van 's Hertogenbosch*, bl. 42 en 43; v(AN) H(EUSSEN) en v(AN) R(HIJN), *Kerk. Outh*. D. II. bl. 433; van Heurn, *Hist. der Stad en Meijer. van 's Hertogenb.* D. II. bl. 116 en 117; Kok, *Vaderl. Woordenb*. D. VIII. bl. 1078; de Chalmot, *Biogr. Woordenb*. D. IV. bl. 310; Hermans, *Comm. Onom. Liter.* pag. 10.

[Pieter Breugel]

BREUGEL (PIETER) of BREUGHEL, geboren te Breugel, een dorp niet ver van Eindhoven, waarvan hij en zijne nakomelingen den naam aange-

nomen hebben, zag in 1530 het levenslicht. Hij was volgens Florent le Comte, die Breda als zijne geboorteplaats opgeeft, uit een adellijk en aanzienlijk geslacht, doch volgens Descamps de zoon van eenen boer. Zich op het Schilderen toeleggende, leerde hij die kunst bij Pieter Coucke of Coecke van Aalst en toen hij dezen verliet ging hij werken bij Jeronimus Koek en reisde vervolgens naar Frankrijk en van daar naar Italië. De penseelbehandeling van Jeronimus Bos aangenomen hebbende, volgde hij dezen zeer natuurlijk na en maalde, even als deze spokerijen en potsigheden, waarom hij van velen den naam van Pier den Drol bekwam. Om zijne voorstelling van boerentafereelen als: Bruiloften, Kroegen, Kermissen enz., werd hij de Boeren Breugel genoemd; terwijl anderen hem ter onderscheiding van de latere Breugels ook wel den Ouden Bruegel noemen. Weinige stukken zijn er van hem voorhanden, welke men zonder lagchen beschouwen kan, of die ten minste de stemmigsten en stuurschsten niet doen meesmuilen en grimlagchen. Op zijne reizen schetste hij vele gezigten naar het leven, welke hij naderhand op zijne schilderijen overbragt, zoodat men zeide, dat hij in de Alpen zijnde, alle bergen en rotsen ingezwolgen, en thuis komende die weder op de doeken en paneelen uitgebraakt had.

Van zijne reizen teruggekeerd, vestigde hij zich te Antwerpen, waar hij na het jaar 1551 in het Gild of de Schilderskamer kwam. Veel arbeidde hij voor zekeren koopman Hans Frankert, een hupsch man, die gaarne in Breugels gezelschap was en dan ook dagelijks zeer gemeenzaam met hem verkeerde. Met dezen Frankert ging Breugel dikwijls buiten bij de boeren ter kermis en ter bruiloft, verkleed in boerengewaad, wanneer zij ook onder schijn van aan de bruid of den bruidegom vermaagschapt te wezen, giften en geschenken deden. Bij dusdanige gelegenheden schepte Breugel vermaak in het boerenbedrijf, hun eten, drinken, dansen en springen, vrijaadjen en andere boerterijen, te beschouwen; al het welk hij daarna, zoo in water- als olieverw, klugtig en aardig wist na te bootsen. De boeren en boerinnen kleedde hij eigenaardig en beeldde het dom en onhandig bedrijf der huislieden in hun gaan, staan of andere bewegingen zeer natuurlijk af.

Toen hij nog te Antwerpen woonde, hield hij huis met eene dienstmaagd, die er wel uit zag, en met wie hij ook in het buwelijk zou zijn getreden, indien hare leugenachtige geaardheid hem geen afkeer voor haar had doen opvatten. Om dan van haar ontslagen te worden, ging hij met haar een akkoord aan, dat hij het tal harer leugens op eenen kerfstok zou snijden waartoe hij zich eenen vrij langen aanschafte en dat indien die stok binnen zekeren tijd vol werd, niets van het huwelijk worden zou, zoo als ook eerlang het geval was. Daarna verliefde hij op Maria Coucke de dochter der weduwe van zijnen eersten meester Pieter Coucke, die met hare moeder te Brussel woonde en door hem dikwijls op den arm gedragen was. Hij trouwde haar, en bleef met zijne vrouw te Brussel

wonen, ten einde alzoo het dienstmeisje te eerder uit zijne zinnen te stellen. Bij deze vrouw verwekte hij twee zonen: Pieter Breugel, veelal, om hem van zijnen vader te onderscheiden, Pieter Pietersz. Breugel genoemd, en Johan Breugel, die beide volgen. Hij overleed in 1569, zij in 1578 en beide liggen te Antwerpen onder eene zerk begraven.

De Onde Breugel was een stil en geschikt man, niet zeer spraakzaam maar ongemeen grappig in gezelschappen, niet zelden de lieden met eenig gespook of vreemd gedruis vervaard makende.

Het Museum Boymans te Rotterdam bezit van hem twee stukken, ieder voorstellende:

Een dorp aan een water gestoffeerd met vele beeldjes.

Vele zijner vreemde en kluchtige verbeeldingen worden in prent gezien, zoo in hout gesneden als geëtst. Hij zelf sneed in hout:

De Historie van Ourson en Valentijn,

en etste in 1553

Eenige *Rijngezigten*.

Door andere voorname Plaatsnijders, zijn vele prenten naar zijne teekeningen in koper gesneden; als:

Veertien groote *Landschappen* door Jeronimus Koek.

Twee Rijngezigten door Kornelis Kort.

Het vrouwtje in overspel door Pedro Perret.

Het sterfbed van Maria.

De vette en magere keuken.

De zeven Deugden en zeven Ondeugden.

De keisnijder.

Eenige *Boerenbruiloften*, *Spokerijen* en veel meer andere vreemde en kluchtige onderwerpen.

Breugel moet eene menigte net en zuiver behandelde teekeningen met eenige schriften daartoe betrekkelijk hebben nagelaten.

Zijne afbeelding ziet men in van Manders *Leven der Nederl. Schilders*, plaat I, bovendien gaat hij in prent uit gegraveerd door E. Sadeler en geëtst door Antony van Dyck, beide in folio.

Dominicus Lampsonius spreekt Pieter Breugel dus aan

Quis novus hie Hieronymus Orbi
Boschius, ingeniosa Magistri
Somnium peniculoque stiloque
Tanta imitarier arte peritus;
Ut superet tamen interim et illum?
Macte animo, Petre, maetus ut arte;
Namque tuo, veterisque Magistri
Ridiculo, salibusque referto
In graphices genere inclita laudum
Praemia ubique; et ab omnibus ullo
Artifice haut leviora mereris.

Hetwelk wij aldus vertaald vinden:

Vergis ik mij, of is J e r o e n weêrom gekomen?
Neen; 't is een ander, wiens penseel
En hand zijns Meesters geest en snakerige droomen
Vol geestig nabootst op 't paneel,
Ja zelfs te boven streeft, Uw vindingrijke greepen,
O P i e t e r, staan der wereld aan,
Uw geest, door 's Meesters geest op boert en klucht geslepen,
Bevlijtig' zich staag voort te gaan:
Zoo wordt geen minder roem dan andren u gegeven,
Zoo hoort ge uw' naam alöm op aller tongen leven.

Zie v a n M a n d e r, *Leven der Nederl. en Hoogd. Schild.* D. I. bl. 184-191; d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*; N i e u w e n h u i s, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* I m m e r z e e l, *Levens en werken der Kunst.; Biogr. Univers.;* W o n d e r, *Alphab. Lijst van Nederl. Kunsts.; Catalog. van Schilder. in het Museum* B o y m a n s, te *Rotterdam* bl. 10.

[Pieter Breugel]

BREUGEL (PIETER) of PIETER PIETERSZ. BREUGEL, ook wel P i e t e r B r e u g e l d e J o n g e genaamd, om hem van zijnen vader te onderscheiden, en om de onderwerpen, welke hij behandelde meestal de H e l s c h e B r e u g e l geheeten, werd geboren te Brussel. Hoewel met eene losse hand behandeld en goed van koloriet, is zijn werk ver van behagelijk, daar hij bij voorkeur zoodanige voorstellingen verkoos, waarin hij heksen en duivels kon te pas brengen, zoo als:

Orpheus, *Pluto en Proserpina bezoekende om Euridice te verlossen*, dat vol is van allerlei afschuwelijke verschijnselen en gedrochten;

De Verzoeking van St. Antonius en dergelijke.

De wereldberoemde *toren van Babel* in het Keizerlijk Kabinet te Weenen is mede van zijne hand.

Zie I m m e r z e e l, *Levens en werken der Kunsts*.

[Johan Breugel]

BREUGEL (JOHAN), om de fijnheid en zachtheid van zijn penseel bekend onder den naam van d e F l u w e e l e B r e u g e l, een broeder van den voorgaande, geboren te Brussel in 1568, leerde, bij zijne grootmoeder de weduwe van P i e t e r C o u c k e te Aalst wonende, de behandeling der waterverw, en werd in het schilderen met olieverw, onderwezen door P i e t e r G o e k i n d, een kunstoefenend liefhebber te Antwerpen, wiens kabinet van goede voorbeelden wel voorzien was. Eerst legde hij zich uitsluitend op het schilderen van bloemen en vruchten toe, waarin hij bijzonder slaagde. Naar Italië gereisd en verrukt door de schoone natuur, welke die schoone streken hem aanboden, viel zijn smaak op land- en watergezigten, en bediende hij zich van zijne bekwaamheid in het schilderen van bloemen, vruchten en wat tot veld- en tuingewassen behoort, om er zijne landschappen mede te stofferen; doch als hij met zijne figuren zich op

het gebied der geschiedenis begaf, dreef hij de dichterlijke vrijheid wel eens wat ver in de voorstelling der landstreken en wat verder tot het kostuum behoort. Eene menigte kleine stukjes van zijne vernuftige hand zijn, ten bewijze van zijne naarstigheid, in de meeste kunstkabinetten voorhanden, onder welke velen, waarin eene molenhof, een dorpje of een gehucht aan den kant van een riviertje of ander water is afgebeeld, het welk hij dan verder heeft opgesierd met kleine zeil- en roeischuiten en op het land met karren, wagens, paarden en allerhande beeldjes, welke hij bij uitnemendheid kunstig en uitvoerig wist te schilderen. Hierom werd hij ook wel door Jodocus Momper en andere zijner tijdgenooten, gebruikt, om hunne landschappen met beeldjes, paardjes enz. op te sieren; terwijl Pieter Paulus Rubbens, die hem om zijne talenten en deugden hoogachtte, daarentegen, wel eens behagen vond om de kunstig geschilderde landschappen van Breugel te stofferen. Ook strekt, al wat men van hem ziet, ten bewijze, dat hij een groot meester in de kunst was. Nadat hij uit Italië was teruggekeerd ging hij te Antwerpen wonen, waar hij met Isabella de Jode in den echt trad en in 1602 een der Dekens van St. Lucasgilde was. Zijne tweede vrouw was Catharina van Marienburg. Hij overleed in het jaar 1625, twee dochters nalatende. Breugel was een man van heuschen omgang en godvruchtigen wandel, die de achting en vriendschap van aanzienlijken en kunstenaars genoot. Hij was ook zeer in aanzien bij Keizer Rudolf en de Aartshertogen Albert en Isabella, die hem onder hunne Hovelingen opnam.

's Rijks Museum te Amsterdam bezit van hem:

Een boomrijk landschap, *waarin men Latona ziet*, *de boeren in kikvorschen herscheppende*.

Een Landschap met figuren en beesten.

Een Landschap met eenige vreemde reizigers, *aan den kant van eene rivier*.

Een Boschgezigtje, *gestoffeerd met eene rust in Egypte*.

Het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage:

De Doop van den Moorman.

De Ontmoeting van David en Abigaël.

Het Paradijs (de figuren zijn van Rubbens), wordende dit voor een der uitmuntendste stukken van Breugel gehouden.

Het Museum Boymans te Rotterdam:

Christus en Maria in den hof (de beelden zijn geschilderd door Jan Baptist Franken).

Het Museum van Brussel:

De Prediking van St. Norbert.

Zijne beeldtenis komt voor bij Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 84 plaat E. en bij Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

Zie, behalve die beide werken, van Mander, *Leven der Schild.*, D. I. bl. 189 en 190; Saxe, *Onom. Liter.*, Pars VI. pag. 224; van

Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.; Biogr. Nation.; Aanw. der Schilder. van het Museum te Amsterd.; Notitie der Schilder. van het Koninkl. Kabin. te 's Gravenh.; Catal. van Schilderijen enz. in het Museum te Rotterdam;* Wonder, *Alphab. lijst van Kunsts. en Beeldh.; Algem. Konst- en Letterb*. 1854, D. I. bl. 178.

[van Breugel]

BREUGEL (VAN) of BREUKEL, een Nederlander, die op het laatst der zeventiende eeuw Overste der Ingenieurs in Rusland was, ondernam het grootsche en groote plan om de Wolga met de Don te vereenigen, hetwelk gemakkelijker werd gemaakt, doordien de riviertjes de Ilawa en de Kamschinskin elkander naderden. In het eerst werd de doorgraving door 20000 man begonnen, dan daar de Gouverneur van Astrakan verklaarde het misdadig te beschouwen, om den door God bepaalden loop der rivieren te willen veranderen, moest van Breugel den arbeid staken, en de voortzetting werd naderhand toevertrouwd aan den bekwamen Engelschen Ingenieur Perry, die door de Bojaren en door den Zweedschen oorlog mede belet werd deze gewigtige onderneming te voleindigen.

Zie Scheltema, *Peter de Groote*, *Keizer van Rusland in Holl. en Zaand.*, D. I. bl. 79.

[Willem van Breugel]

BREUGEL (WILLEM VAN), zoon van Pieter van Breugel, afstammende uit een oud en adellijk geslacht, President van Oirschot en van Agnes van Ameyden, geboren te Oirschot, omstreeks het jaar 1538, vestigde zich te Brussel en verkreeg, na, gedurende tien jaren, als Advokaat voor het Souverein Hof van Braband te zijn werkzaam geweest, in het jaar 1572, de waardigheid van 's Konings Raad in het Hof van Braband. Zijn ijver voor de Katholijke godsdienst en zijne gehoorzaamheid aan den Koning berokkenden hem den haat der Staatsgezinden, die hem verbanden en zijne goederen en inkomsten verbeurd verklaarden. Hij begaf zich intusschen, met de andere Raden van Braband, naar Maastricht en Leuven, van waar hij niet in Brussel terugkwam dan in 1585, toen die stad weder onder de gehoorzaamheid van den Koning was gebragt. Hij stierf den 9den Junij 1603, van de tien kinderen, die hij bij zijne echtgenoote, Maria Copius, verwekt had, gaven slechts twee gehuwde dochters hem kleinkinderen, zoodat deze tak der van Breugels is uitgestorven.

Het geslacht van Breugel heeft tot wapen een schild van keel met drie molenijzers van zilver, gedekt met eenen helm van zilver, getralied en gesierd van goud, hebbende helmdekken van keel en zilver, waarop eene kroon met fleurons van goud, en daaruit tot helmteeken den kop van eenen dog in natuurlijke kleur, met eene kroon van goud tot halsband, tusschen eene vlucht van zilver en keel; en tot wapenspreuk *In Trinitate Fortitudo* (Sterkte in de Driëenheid).

Zie van Halmael, *Geslachtreg. der Friesche familiën*.

[Peter van Breugel]

BREUGEL (PETER VAN), geboren te 's Hertogenbosch, uit hetzelfde geslacht als de voorgaande, was een zeer geleerd Geneesheer, die Professor Primarius te Leuven is geweest en aldaar in het jaar 1577 het *Collegium Medicum Breugelianum* heeft gesticht.

Zie van Halmael, *Geslachtreg. der Friesche familiën*.

[Mr. Jan Festus van Breugel]

BREUGEL (Mr. JAN FESTUS VAN), uit hetzelfde geslacht als de beide voorgaande, en zoon van Mr. Johan Festus van Breugel, Schepen, Raad en Pensionaris van 's Hertogenbosch en van Judith du Peyrou, geboren in 1707 te 's Hertogenbosch, gaf, na zijne bevordering tot Meester in de beide Regten, geen gehoor aan het vereerend aanzoek, bij hem door de Regenten zijner geboortestad gedaan, om zich aldaar neder te zetten, ten einde zijnen vader en grootvader in het Pensionaris-ambt dier stad te kunnen opvolgen, maar gaf de voorkeur aan den loopbaan, welke 's Gravenhage hem, door de aldaar gevestigde Hooge Regering, Collegiën en Geregtshoven, aanbood. Zijne uitgebreide kundigheden en in den pleitzaal verkregen roem, deden hem weldra, niet alleen door de meeste Hooge Staats- en andere Collegiën en door de belangrijkste steden des Lands tot hunnen Advokaat bij de in voorzegde stad gevestigde Hoven, maar ook daarna door de Staten-Generaal tot 's Lands Advokaat, gelijk later door de Prinses Gouvernante tot haren Raad-Advokaat, aanstellen.

Hij schreef het zeldzaam voorkomende zonder naam van den Schrijver uitgekomen, werk:

Het Hooge Geregtshof van Holland, *mitsgaders Braband en Vlaanderen den huyzen van Bourgondiën toegekend*. Delft. 1740. 8°, voornamelijk gerigt tegen den, in het jaar 1717 uitgekomen: *Brief*, *behelsende twee Preuven*, *dat het Hof van Holland vóór den jaare* 1429 *is opgerecht*, *geschreven aan H. Z V.A.R.D.J.M. door E.L.E.O.D.H.O.*[1], en waarin hij, naar getuigenis van bevoegde beoordeelaars blijken gegeven heeft, zoo van zijne geleerdheid en kunde in de Vaderlandsche Geschiedenis, als van zijn juist oordeel en zijnen goeden betoogtrant.

Van Breugel overleed in 1763 en was gehuwd met Eva Maria Burman, bij wie hij vier zoons en drie dochters verwekte. De zoons waren: Jan Festus van Breugel, Jonkhr. Mr. Casper, Baron van Breugel, die beide volgen; Jonkhr. Jan van Breugel, gezegd de Rovere van Breugel, geboren in 1757 en overleden in 1829, na Fiskaal te Bantam, Raad in de Vroedschap der stad Utrecht, Ontvanger der Belastingen aldaar en Lid van de Ridderschap van Utrecht te zijn geweest, en Jacques Fabrice van Breugel, die mede volgt.

(1) Door deze letters, waarvan men de eerste van achteren af aan Mr. J.D. enz. moet lezen, worden aangeduid: *Mr. Ja*cob *De Ri*emer *Ad*vokaat *Voor De*n *Ze*lven *Ho*ve en *E*en *L*iefhebber *E*n *O*nderzoeker *D*er *H*ollandsche *O*udheden, namelijk Mr. Frans van Limburch, 's Lands Advokaat.

Zie v a n H a l m a e l , *Geslachtreg. der Friesche familiën*.

[Herman Gerard van Breugel]

BREUGEL (HERMAN GERARD VAN), zoon van H e n d r i k v a n B r e u g e l , Griffier van Maasland en Secretaris der stad en Vrijheid van Oss, en van M a r g a r e t h a v a n B r o e k h u i s e n , geboren den 17den Junij 1729 te Oss, stamde af uit hetzelfde oud adellijk geslacht als de drie voorgaanden en werd, nadat hij zijne studiën te Leiden volbragt had in 1755 Predikant te Berchem-en-Nistelrode in de Meijerij van 's Hertogenbosch, van waar hij in 1758 te Ameide-en-Tienhoven werd beroepen. Hier had hij naauwelijks een jaar met allen ijver de Heilige dienst waargenomen of hij vertrok naar Dordrecht, waar hij arbeidde tot in 1786, toen hij, ten gevolge van eene zware ligchaamskwaal zijn Emeritaat verkreeg. Van dien tijd af tot zijn overlijden, hetwelk den 7den Augustus 1814 plaats had, hield hij zich onafgebroken bezig, met het schrijven van nuttige werken in verschillende vakken van wetenschap, want niet alleen de Godgeleerdheid en Zedekunde, maar ook de Natuurkundige wetenschappen, de Geschiedenis en de Penningkunde vonden in v a n B r e u g e l eenen beoefenaar; ook bespeelde hij van tijd tot tijd de Nederduitsche en de Latijnsche lier, de eerste echter met geen gelukkig gevolg. Zijne Latijnsche verzen, ofschoon door velen geprezen, moeten echter in zoetvloeijendheid en juistheid van uitdrukking voor die van v a n B r a a m en V e r b e e k onder doen. Ook was v a n B r e u g e l zeer bekend met de Ouden, had de meeste Latijnsche Classici oordeelkundig gelezen en zich op de Critiek toegelegd. De Grieksche schrijvers waren hem mede niet onbekend gebleven en hij waagde zich zelfs aan de critiek van sommige hunner. Zoo bragt v a n B r e u g e l met het beoefenen van verschillende Kunsten en Wetenschappen, den avond van zijn leven door en trachtte, ofschoon door ligchaams kwalen aan zijne kamer gebonden, zijnen land- en stadgenooten nuttig te zijn. Algemeen was hij om zijne buitengewone zachtzinnigheid en menschlievendheid, hulpvaardigheid en nederigheid geacht. Zijne geleerdheid deed hem tot Curator der Latijnsche scholen benoemen. Bij zijne echtgenoote M a r i a A d r i a n a L u y c x M a s s i s verwekte hij eenen zoon en vijf dochters.

Door hem zijn de volgende werken in het licht gezonden:

Veranderingsgronden en lotgevallen van den Heer Nicolaas Schmidt, *voorheen Roomschgezind Professor en laatst Gereformeerd Proponent onder de Classis van Schieland*, *den* 5 *Dec.* 1783 *te Dordrecht overleden*. Dordr. 1784. 8°.

Zestal zeer stichtelijke leerredenen, *nagelaaten door den Eerw. Heer Nic. Schmidt*. Dord. 1784. 8°.

ὕμνος Simeonis χαρισήσιος *ad novam revocata examen*, *veraeque menti restituta*. Dord. 1792. 8°.

Dankgebed tot God, *den Almagtigen*, *in de zo ongehoorde als onrechtvaardige en plotselingsche aanranding van Nederlandsch vreedzaam gemeenebest door de krijgsbenden des Franschen volks*, *in Sprokkel- en Lentemaand* 1793 *toegewijd aan Dordrechts Hervormde Kerkgemeente*.

Nasporingen aangaande de Oönlogie of Eijerkunde en de Oorspronkelijke voortteeling van menschen en beesten. Dord. 1793. 8°.

Physiologische Verhandelingen over het leerstelsel der ontwikkeling en dat der bijgeboorte; Dord. 1796. 8°, zijnde een aanhangsel van het voorgaande.

De Geordende en gelukkige huishouding, *aangewezen en aangeprezen in acht zedekundige leerredenen*. Dord. 1794. 8°.

De Ouderdom, *of de zaak der bejaarden in XIII gesprekken*. Utr. 1797. 8°.

Zedekundige Leerredenen. Dord. 1798. 8°.

Zedekundige Verhandelingen, *over den aanstoot en ergernis*, *als over de daartegenovergestelde zedelijke stichting in X gesprekken*. Rott. 1729.

Beschrijving van een aanmerkelijk gedenkstuk, *betreffende de Nederlandsche Geschiedenissen*, *in de jaren* 1560-1566, medegedeeld in J.W. te Water, *Historie van het Verbond en de Smeekschriften der Nederl. Edelen*, St. IV. bl. 340-343.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Jong, *Alphab. Naaml. van Boeken;* Hermans, *Conspect. Onom. Liter.*, pag. 25; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 195, 443-457; *Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Jan Festus van Breugel]

BREUGEL (JAN FESTUS VAN), zoon van den bovenvermelden Mr. Jan Festus van Breugel en van Eva Maria Burman, geboren te 's Gravenhage in 1750, werd den 14den Julij 1792 tot Majoor bij het 2e Regiment Oranje-Nassau Infanterie, bevorderd en woonde als zoodanig het vermaarde beleg van Sluis in 1794 bij. Na de omwenteling van 1795, toen hij reeds Luitenant-Kolonel was, schijnt hij de krijgsdienst te hebben verlaten, althans na 1812 was hij Ontvanger der Directe Belastingen te Tiel.

Hij overleed in 1832 en had bij zijne echtgenoote Maria Constantia Falck, geene kinderen verwekt.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 112 noot; van Halmael, *Geslachtreg. der Friesche familiën*, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Casper van Breugel]

BREUGEL (CASPER VAN), een broeder van den voorgaande, geboren te 's Gravenhage den 11den Maart 1752, vestigde zich, na te Utrecht den 31 Mei 1771 tot Doctor in de beide regten te zijn bevorderd, in 's Hertogenbosch, en werd in 1781 aangesteld tot Secretaris dier hoofdstad en kort daarna in dat zelfde jaar door den Raad van State tot 's Lands Ontvanger der gemeene Middelen in twee kwartieren der Meijerij van 's Hertogenbosch, namelijk in de kwartieren Oisterwijk en Maasland. Zijne vertoogen, over de noodzakelijkheid van eene herziening der Lands lasten en taksen in de Meijerij, bragten te wege, dat hij, in het jaar 1790, door den Raad van State met de revisie daarvan belast en daar bij benoemd werd tot extraordinair Leenman of Lid van de Leen- en Tol-kamer

te 's Hertogenbosch. Van deze vierjarige commissie kweet hij zich door het uitbrengen van eene zeer uitgebreide *Memorie en Beschreven Staat der vier kwartieren van de Meijerij*, waaraan, door de kort daaropvolgende staatsomwenteling van 1795, wel geen gevolg is gegeven, doch welk werk als geschiedkundig overzigt der taksen en belastingen in Braband van de oudste tijden af, en tevens als een volledige statistiek van die kwartieren op dat tijdstip eene steeds blijvende waarde heeft.

Bij het naderen van het leger der Franschen in het jaar 1794 en nadat zij reeds 's Hertogenbosch hadden ingenomen, spande v a n B r e u g e l alle zijne krachten in, om door het bevorderen van een verdrag met Frankrijk het verder voortrukken van dat leger en de verovering van zijn Vaderland te verhoeden; voegende zich zelfs te dien einde bij de, door hem daartoe bewerkte, geheime zending in December van G e r r i t B r a n t z e n en O c k e r R e p e l a e r naar Parijs, zoo als men zulks omstandig geboekt vindt in de door hem uitgegeven

Mémoires sur ce qui s'est passé de remarquable après la capitulation de Bois le Duc relativement aux négociations entamèes entre la France et la Hollande et la commission de Mrs Brantzen et Repelaer à Paris en 1794. Amst. et la Haye 1821.

Daar v a n B r e u g e l s anti-revolutionaire beginselen hem niet toelieten de nieuwe gezagvoerders in de Bataafsche Republiek te dienen nam hij, nadat de omwenteling in 1795 zijn volkomen beslag had gekregen, zijn ontslag als Ontvanger, terwijl hij reeds vroeger van zijn Secretarisambt en het lidmaatschap der Leen- en Tolkamer verlaten was. Sedert leefde hij te 's Hertogenbosch ambtdoch niet werkeloos. In 1798 benoemd tot Scriba van de Hervormde Kerkelijke Commissie te dier stede, had hij een werkzaam aandeel in de pogingen, als toen aangewend, om het eigendomsregt der Hervormde gemeente aldaar op hare kerkgebouwen te verdedigen en die voor de gemeente te behouden. Hij was als zoodanig de steller der *Historische deductie van derzelver regt van eigendom daarop*, den 12den September 1799 aan de Municipaliteit van 's Hertogenbosch overgegeven. Die pogingen hadden zoodanig goed gevolg dat de Hervormden te 's Hertogenbosch werkelijk, gedurende het bestaan van de Bataafsche Republiek in het bezit hunner kerken bleven, terwijl gezegde Deductie is uitgegeven onder den titel:

Het regt en eigendom der Hervormde gemeente te 's Hertogenbosch op derzelver Kerkgebouwen tegen het Roomsch Kerkgenootschap verdedigd uit oorspronkelijke stukken. 's Bosch in 1800, waarvan de bijlagen bestaan uit, voor de Geschiedenis zeer belangrijke, onuitgegeven stukken, betrekking hebbende tot de belegering en inneming van 's Hertogenbosch in 1629, en daaronder een gedeelte van twee dagboeken of *Diaria obsidionis urbis Sylvaeducensis* waarvan een door een lid der Magistraat, het andere door den Bisschop gehouden.

Nadat de verdreven Erfstadhouder, bij circulaire Missive van 26 December 1801, aan de ambtenaren die na de omwenteling van 1795 hadden geweigerd hunne posten te behouden had aangeschreven, dat zij zich niet aan de dienst van het Vaderland moesten onttrekken, wendde v a n B r e u g e l pogingen aan om in de eene of andere Lands betrekking te 's Hertogenbosch geplaatst te worden, doch hierin niet slagende, besloot hij, in het najaar van 1803 die stad te verlaten en zich te 's Gravenhage te vestigen.

Aldaar gaf hij dadelijk nieuwe bewijzen van zijne werkzaamheid door het vertalen van het Engelsche werk van G e o r g e C r a u f u r d *the doctrine of equivalents; or an explanation of the nature*, *value and power of money*. Rott. 1803. 8°. welke vertaling met een voorberigt en bijvoegsel vermeerderd het licht zag onder den titel van:

G. Craufurd, *De leer van het gelijkwaardige*, *of verklaring van den aard*, *de waarde en het vermogen van het geld*, *toegepast op de inrigting van de publieke finantiën; uit het Engelsch vertaald door* Mr. C. v a n B r e u g e l, 's Gravenhage 1804. 2 deelen 8°, welk werk v a n B r e u g e l ter zake van de mogelijke toepassing op de finantiën in ons Land, in aanraking bragt met onderscheiden Staats- en regeringsleden.

Men begreep dan ook al spoedig nut te kunnen trekken van zijnen werkzamen ijver, en stelde hem den 11den Mei 1804 aan tot Lid der Algemeene Armen-Commissie van Holland, waarvan de te 's Gravenhage van 1805-1807 in 3 deelen in druk verschenen *Handelingen der Algemeene Armen-Commissie in Holland* en het door haar in 1805 vertaald uitgegeven *Reglement van het Armenbestuur te Hamburg* in twee stukken de blijken dragen; terwijl hij een nieuw bewijs gaf van zijne belangstelling in al hetgene voor de zaak zijner arme natuur- en landgenooten nuttig kon wezen door de uitgave van

Eenige berigten van het hulpgenootschap te Zurich, 's Hage 1807, van welk genootschap hij den 16 Junij 1805 tot Honnorair Lid benoemd was, zoo als hij reeds den 27sten Junij 1805 was aangesteld tot Lid der Hoofd-Commissie tot daarstelling eener Armen-inrigting te 's Gravenhage, welke op dit oogenblik nog bloeit als eene der heilzame vruchten van de werkzaamheden dier commissie, gelijk van de zijne.

Na eerst in 1804 tot Griffier van den Hove te zijn benoemd, zonder evenwel de aanstelling van dien post te hebben mogen erlangen, werd hij in 1806 van zijne belanglooze werkzaamheden afgetrokken door eene benoeming tot President der Hoofd-commissie voor de zaken der Verponding. In 1808 door een van 's Konings Ministers aangezocht om zich de benoeming tot Landdrost van Oostfriesland te laten welgevallen, verkoos hij, dit eervol aanbod zediglijk afslaande, zijne aanvaarde betrekking te behouden, welke, na de inlijving van Holland in het Fransche Keizerrijk, vervangen werd door die van Keizerlijke Commissaris voor het Kadaster in

de Hollandsche Departementen. Ook deze verviel bij de invoering der Fransche belastingswetten in het jaar 1812 en werd verwisseld met eene aanstelling als Directeur der Directe Belastingen in Friesland, welken laatsten post hij heeft waargenomen tot dat hij in 1819 eervol en met 's Konings betuiging van tevredenheid, wegens den ijver voor 's Lands belangen, ontslagen en met een aanzienlijk pensioen begunstigd werd.

Zijne woonplaats uit Leeuwarden naar Haarlem overgebragt hebbende, hield hij zich aldaar onledig met de beoefening van en onderzoekingen in verschillende vakken van wetenschap, waarvan hij de vruchten niet altijd aan de geleerde wereld onthield, blijkens zijne *Brieven over den Runen-Staf*, opgenomen in de *Algemeene Konst- en Letterbode* van 1822 N°. 14 tot 17, en zijne *Verhandeling over de in* 1818 *ontdekte Drentsche Veenbrug*, opgenomen in het 3e deel 1e stuk van het *Oudheidkundig tijdschrift* van Westendorp en Reuvens. Na in 1824 door den Koning tot Lid van den Raad der stad Haarlem te zijn benoemd behaagde het Zijne Majesteit hem in 1826, bij eervolle onderscheiding en tot erkenning zijner verdiensten, den titel van Baron te verleenen. Hij overleed te Haarlem den 30sten Mei 1833 en was gehuwd aan Mary Douglas, dochter van den Luitenant-Generaal in dienst van Hun Hoog Mogenden Robert Douglas, broeder van den Admiraal in Engelsche dienst, Sir James Douglas, Baronet van Springwoodpark in Schotland, en daarbij vader van den Baron Mr. Robert van Breugel, Lid van den Raad van State.

Zie behalve de hier bovengenoemde *Memoires*, Hermans, *Conspect. Onomast. Liter.* pag. 28; van Halmael, *Geslachtreg. der Friesche familiën*, uit familiepapieren aangevuld.

[Jacques Fabrice van Breugel]

BREUGEL (JACQUES FABRICE VAN), een broeder van de beide voorgaanden, geboren te 's Gravenhage in 1759, nam dienst als Vaandrig bij het 2e Regement Oranje-Nassau Infanterie in het jaar 1774; klom vervolgens bij het zelfde Regement op tot Luitenant, in het jaar 1779; tot Kapitein den 28sten Julij 1783, en bevond zich mede onder de dappere verdedigers van Sluis in Vlaanderen in 1794. Hij overleed in 1799 en liet bij zijne echtgenoote, Catharina Jacoba van Breugel, eene dochter van den bovenvermelden Herman Gerard van Breugel, zes kinderen na, onder welke vier zonen, als Jonkheer Mr. Jan Festus van Breugel, geboren te Brielle in 1792, thans Ontvanger der Registatie-Regten enz. te Nijmegen; Jonkheer Jan Eliza van Breugel, gezegd du Peyrou van Breugel, geboren te Culemborg in 1796, overleden in 1824, na eerst Luitenant bij de Infanterie en daarna Resident op Java te zijn geweest; Jonkheer Gaspard Philippe Charles van Breugel, gehoren te Culemborg in 1798, eerst Controleur, nu Ontvanger der Directe Belastingen te Haarlem, en Jonkheer Jacques Fabrice Herman van Breugel, gezegd Clifford Kocq van Breugel, geboren te Culemborg in 1799, Ridder der Orde van den Nederland

schen Leeuw, eerst Luitenant ter zee, daarna, Z.M. Consul te Tripoli.

Zie B o s s c h a , *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 112 noot; v a n H a l m a e l , *Geslachtreg. der Friesche familiën*, uit familiepapieren aangevuld.

[Pieter en Johan Breughel]

BREUGHEL (PIETER en JOHAN). Zie BREUGEL (PIETER) en BREUGEL (JOHAN).

[Jean Tronchin du Breuil]

BREUIL (JEAN TRONCHIN DU). Zie TRONCHIN DU BREUIL (JEAN).

[van Breukel]

BREUKEL (VAN). Zie BREUGEL (VAN).

[Hendrik Breukelaar]

BREUKELAAR (HENDRIK), geboren te Amsterdam den 4den Julij 1809, legde zich op de school der Maatschappij *tot Nut van 't Algemeen* op het teekenen toe, en werd, omtrent zeventien jaren oud zijnde, een leerling van C o r n e l i s K r u s e m a n en toen deze kort daarna zich te 's Gravenhage vestigde van den bekwamen portret- en historieschilder J a n A d a m K r u s e m a n , bij wien hij nog een jaar werkzaam bleef, alvorens hij, op zich zelven staande, het schilderen ter hand nam. Het *tableau de genre* was het vak, waaraan zijn penseel gewijd was, en waarvoor hem zijne zachte en gevoelige ziel bijzonder stemde. In 1830 behaalde hij bij de Maatschappij *Felix Meritis* den gouden eerepenning voor de best gekeurde in olieverw geschilderde moderne groep van twee beelden[1] en tweemalen mogt hij, bij gelegenheid van den tentoonstelling van den Koning eene gratificatie tot aanmoediging ontvangen. Blijken van zijn kunsttalent zag men op de Amsterdamsche tentoonstelling in 1838, in een *Boerengezelschap op het ijs* en in den *Tyroler met vrouw en kind;* op eene vroegere had zijne schilderij *de wees van Speyk voor het graf van de Ruiter* een goed onthaal genoten, als eene voorstelling vol poëzij, en die blijk droeg dat hij geheel doordrongen was van het onderwerp, dat hij behandeld had. Aan de Koninklijke Akademie van beeldende kunsten te Amsterdam, strekte bij voor zijne medeleerlingen tot een voorbeeld, niet alleen in getrouwe beoefening der kunst, maar ook door braafheid van gedrag. B r e u k e l a a r overleed den 6den Junij 1839.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1830. D. II. bl. 395; 1839. D. I. bl. 387; I m m e r z e e l , *Levens en werken der Kunsts*.

[Jacob Breukeland]

BREUKELAND (JACOB), geboren te Naarden, in 1666, legde te Goes, werwaarts hij met zijne ouders vertrokken was, de eerste gronden zijner letteroefeningen, welke hij later te Utrecht en te Groningen voortzette. In het jaar 1689 werd hij beroepen als Predikant te St. Anna ter Muiden, in 1696 te West-Souburg en in 1704 te Middelburg, waar hij met alle getrouwheid het leeraarsambt waar-

(1) I m m e r z e e l zegt bij vergissing, dat hij eenen zilveren gedenkpenning voor het best gekeurd Akademiebeeld ontving.

nam tot aan zijn overlijden den 19den Januarij 1724. De door hem uitgegeven werken zijn:

Geestelijke Melk. Middelb. 8°. meermalen herdrukt.
Leere over 't Genade verbond na den draad der Heydelbergsche Catechismus 8°. waarvan de vijfde druk in 1740 te Amsterdam het licht zag.
Tegen de Hebreën. Midd. 1704. 8°.
Kort verhaal van de handeling met den Heer G. van Buitendijk enz. Middelb. 1712.
Wedervaren der Kerk en Leeraren. Middelb. 1719. 8°.
Nuttige en noodige Tijdbestedingen. Utr. 1723.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. Aant. bl. 142 (442).

[Adam Brey]

BREY (ADAM), een Lid der Gorcumsche Rederijkkamer, 't Zegelbloemken, met de zinspreuk: *vernieut uyt liefde*, leverde ook dichtstukken in het *Vlissings Redens-Lusthof*, dat in 1672 is uitgegeven. Zijne verzen zijn in het geheel niet de minsten uit dien bundel en men stuit daarin ook niet gestadig op bastaardwoorden, zoo als in vele daarin voorkomenden van anderen. Zijne zinspreuk was: *Rust baert lust*.

Zie *Biogr. Woordenb. ten vervolge op Witsen Geysbeek; Algem. Konst- en Letterb.* 1846. D. I. bl. 356.

[Wijnand van Breyll]

BREYLL (WIJNAND VAN) werd door Willem I, Prins van Oranje, in verschillende zaken tot welzijn van het Vaderland gebruikt, en toonde een man te zijn van veel voorzigtigheid, trouw en moed; ten dien einde stond hij meermalen in correspondentie met de Graven Jan en Lodewijk van Nassau en behartigde de zaak der vrijheid met geheel zijn hart. Zoo had hij in 1573 eene zamenkomst met Petrus Dathenus en zekeren Dr. Souderman, over zaken van welke Dathenus getuigde dat zij voor Oranje duizend daalders waard waren. Hij had Gilain van Fiennes, Heer van Lumbres, in diens bitteren nood, met het verzochte geld ondersteund, en was met hem in het begin van 1574 naar Aken gereisd, om den weg te bereiden tot eenen aanslag ter verrassing van Maastricht. tot welk oogmerk reeds ruim 1500 ruiters waren verzameld; hij zelf zou met Lumbres alles naauwkeurig onderzoeken. In 1576 werd hij door Graaf Jan van Nassau naar Johan, Graaf van Oostfriesland, afgevaardigd en had ten dien einde zijne werkzaamheden bekend gemaakt aan Hajo Mamiga en Poppo Ufkens, die hem van veel hulp konden zijn. Doch, na lang wachten, kon bij niet veel uitwerken, ofschoon hij meende den Graaf reeds te hebben gewonnen. Desgelijks was hij bij Hendrik van Saksen-Lauenburg, Bisschop van Bremen, geweest, waarschijnlijk om zijne medewerking in te roepen, opdat Ernst van Beijeren, van wien Oranje en de zijnen niet veel goeds verwachtten, niet

tot Bisschop van Munster zou worden benoemd. De Spaansche Landvoogd Don Louis de Requesens schijnt de handelingen van van Breyll sterk te zijn in den weg geweest. Wij vinden nog enkele brieven van dien vrijheidsvriend aan Graaf Jan van Nassau en den Prins van Oranje, waarin hij hun aangaande verschillende zaken berigt geeft. In 1579 bevond hij zich te Arnhem aan het Hof van Graaf Jan, toen Stadhouder van Gelder, dien hij waarschijnlijk als Raad gediend heeft, en van wien hij een bijzonder vertrouwde was, zoowel als van zijnen broeder Willem. Na diens dood werd aan van Breyll een jaargeld benevens wijn en ossen toegelegd, tot belooning voor bewezene diensten. Hij wordt somtijds van Briel, somtijds van Breyll genoemd. Hij zelf teekent zich Winandt von Breyll.

Zie Groen van Prinsterer, *Archivee de la Mais. d'Orange*, Tom. IV. pag. 234, 332, Tom. V. 179-188, 274. Tom. VI. pag. 212, Tom. VII. pag. 489, Supplem. 151. Zie verder *Table de Matieres et Lettres* der genoemde *Archives* op zijnen naam.

[Jacques Brez]

BREZ (JACQUES), geboren in 1771, te Middelburg, woonde eenige tijd te Utrecht, trad als Predikant in dienst bij de Fransche gemeente te Middelburg den 19den Junij 1796, en overleed aldaar den 26sten Julij 1798. Men heeft van hem:

Flore des insectophiles, *précédée d'un discours sur l'utilité de l'étude de l'insectologie*. Utr. 1791. 8°.

Voyages interessans pour l'instruction et l'amusement de la jeunesse, *dans le goût du receuil de M. Campe*. Utr. 1792. 8°. hetwelk de beschrijving der Pelew-eilanden bevat, terwijl Brez in 1795 voornam dit boek te laten herdrukken en er twee nieuwen uit te geven; doch wij weten niet of hij dit ontwerp heeft ten uitvoer gebragt.

Histoire des Vaudois, *habitant les Valléés occidentales du Piemont*. Lausanne et Utr. 1796. 2 vol. 8°. welk werk met warmte, orde en duidelijkheid geschreven is. Onder de stukken welke hij bij zijne geschiedenis gevoegd heeft, merkt men op brokken uit een dichtstuk van het jaar 1100 in de taal der Waldenzen en de Catechismus der Waldenzen, opgesteld door hunne *Barbes* (leeraars) in het begin der twaalfde eeuw.

Zie *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.*, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Theophile Briatte]

BRIATTE (THEOPHILE) zoon van Baptiste Briatte en van Susanna Jolie Chambaud, geboren te Kadzand den 7den Augustus 1775, trad in 1788 in dienst als Kadet bij de Infanterie en werd in 1794 tot Vaandrig bevorderd. In welken rang hij in dat en het volgende jaar den veldtogt in Braband en Holland bijwoonde en in 1797 met de expeditie Hoche werd ingescheept. In het volgende jaar tot Luitenant bij den staf bevorderd, maakte hij in 1799 den veldtogt in Noord-Holland mede en werd den 19den September in den slag bij Bergen gewond. In 1800 tot

Kapitein Aide de camp benoemd stond hij bij de reserve armee en maakte in 1806 en volgende jaren, als Luitenant-Kolonel bij den Generalen staf met het Hollandsche leger den veldtogt in Duitschland mede; vervolgens, in 1810, met het geheele leger in Franschen dienst, als chef d'escadron bij den Generalen staf, overgegaan, woonde hij den veldtogt in Rusland bij, werd in November 1812 bij de Berezina gekwetst. Na hiervan hersteld te zijn, deed hij in 1813 dienst bij het Fransche leger in Westphalen en Saksen en bekwam weder eene wonde in den slag bij Bautzen, den 21sten Mei. In 1814 zijne demissie bij het Fransche leger hebbende genomen, werd hij den 19den Augustus van dat jaar tot Kolonel van den Generalen staf bij het Nederlandsche leger benoemd, den 21sten April 1818 tot Generaal-Majoor en later gepensionneerd met den rang van Luitenant-Generaal. Den 21sten December 1826 tot Lid van het Hoog-Militaire Geregtshof aangesteld, overleed hij te Utrecht den 11den Mei 1844. Hij was gehuwd geweest met Wilhelmina Henriette Gockinga, uit Groningen, uit welk huwelijk geene kinderen zijn gesproten.

Briatte was een edel en gedienstig man en tot blijk van zijnen moed, versierd met de ridderorden van het legioen van eer en van den Nederlandschen leeuw.

Uit partikuliere berigten bijeengebragt.

[Pierre of Charles Briauté]

BRIAUTÉ (PIERRE of CHARLES). Zie BREAUTÉ (PIERRE OF CHARLES).

[Wynand van Briel]

BRIEL (WYNAND VAN). Zie BREYL (WYNAND VAN).

[Hendrik van Brienen]

BRIENEN (HENDRIK VAN), Heer van Sinderen, zoon van Hendrik van Brienen en Andrea van Harderwijk, gesproten uit een adellijk Geldersch geslacht van Franschen oorsprong, was van 1576 tot 1619 Lid van de Ridderschap van Gelderland, en bewees het Vaderland belangrijke diensten. Lid van het collegie tot de nadere unie en later van den Raad van State zijnde, nam hij, wegens dien Raad, vele en moeijelijke bezendingen waar; zooals in 1590 over de onzijdigheid van Rijnberk; in 1595 nevens Joachim Alting en Adriaan Junius met den Franschen Afgevaardigden de Tuileries over het leveren van mond- en krijgsbehoeften aan dat rijk, en in het zelfde jaar met eenige anderen naar Kleef, om aldaar met vertrouwde personen te handelen. In het volgende jaar vertrok hij met Adrianus Junius, Alleman en Foock naar Leeuwarden ten einde de gelijkheid *soo de contributiën*, *als de gemeene Regieringe ende Directie van den Oorloge* te bevorderen; in 1597 werd hij met Pancratius Castricum en Jonker Vitus van Camminga andermaal naar Friesland en tevens naar Groningen gezonden, om de toestemming dier provinciën, tot het in het veld brengen van een leger, uit te lokken. Met Johan Rengers tot Helm vertrok hij, nog in dat zelfde jaar, naar Middelburg om de oude raden der Admiraliteit uit hunne eed te ontslaan en den nieuwen dien af te nemen; en in 1600 reisde hij met Johan van Mathenes, Heer van Riviere,

andermaal derwaarts, ten einde de Staten van Zeeland aan te manen tot aanneming van den staat van oorlog.

Hij onderscheidde zich van Hendrik van Brienen die volgt door bij zijnen naam de Altste te voegen. Twee malen was hij gehuwd; eerst met Anna van Lijnden en daarna met Agnes Seraerts, en liet, bij zijn overlijden, in 1620, kinderen na.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XXVII. bl. 503 (9). B. XXXII. bl. 143 (115) 146, 147 (117, 118), B. XXXIII. bl. 267 (81), B. XXXIV. bl. 326 (28), 391 (72), B. XXXVII. bl. 685 (66), Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Hendrik van Brienen]

BRIENEN (HENDRIK VAN), Heer van den Latmeer, een neef van den voorgaande en zoon van Wolter van Brienen en van Gerritje van Wijnbergen, bleef van 1586 tot 1619 in de Ridderschap van Gelderland, en bediende in en van wege dat gewest onderscheidene ambten. In 1593 werd hij Rekenmeester, later was hij Afgevaardigde ter vergadering der Staten Generaal, alwaar hij zich, in 1618, bijzonder verzette tegen het bijeenroepen van de Nationale Synode, en het doordrijven daarvan tegen de stem van Holland. Hij beschouwde zulke vergaderingen als geenszins geschikt ter vermijding, maar wel ter vermeerdering van scheuring en deed daaromtrent zeer ernstige verklaringen in de Registers van Staat aanteekenen. Hij beleefde den uitslag van de Synode en de bevestiging van zijne vooruitzigten niet, maar stierf in 1620, vermoedelijk den 11den Februarij, en liet bij Beatrix van Lijnden van de Mussenberg vele kinderen na, onder welke Wolter van Brienen, die volgt.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.* D. II. bl. 634, 636, 637; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 177, 199; Scheltema, *Staatk. Nederl*.

[Wolter of Walter van Brienen]

BRIENEN (WOLTER of WALTER VAN), zoon van den voorgaande, geboren te Harderwijk, was beschreven in de Kleefsche Ridderschap en in 1622 Kapitein van eene kompagnie voetknechten, waarmede hij het garnizoen van het toen belegerde Bergen op Zoom hielp ersterken. Hij, die een dapper krijgsman moet geweest zijn, werd tot Gouverneur van Emmerik benoemd, en overleed in 1630.

Zie (L. de Rijcke, N. Vay en J. du Rieu), *Bergen op Zoom beleghert op den* 18*den Julij* 1622 bl. 153; *Aardrijksk. Woordenb. der Nederlanden*, D. V. bl. 144, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Abraham van Brienen]

BRIENEN (ABRAHAM VAN), geboren te Utrecht in 1606, begaf zich, na de lagere scholen te hebben doorloopen, naar Keulen, om zich op de hoogere wetenschappen toe te leggen. Vervolgens de kerkelijke wijdsels ontvangen hebbende, werd hij Pastoor te Langeraar en in 1640 van St. Geertruidakerk te Utrecht. Hij was voorts Bijzitter der Vikarissen, Onder-Vikaris en een kloekmoedig helper der Bisschoppen. Een ijverig voorstander van zijne kerk en van de regten harer geestelijkheid

zijnde, werd hij in 1638 door den Pausselijken Vicaris Filips Roveen, met Jacob de la Torre, naar Rome gezonden, om aan het Pausselijke hof verslag te doen van den toenmaligen toestand der Hollandsche zending en tevens eenen medehelper voor den grijzen Vikaris te verzoeken. De zelfde reis ondernam hij nogmaals in 1655 insgelijks in gezelschap van de la Torre. Op eene deze reizen werd hij tot Doctor der Godgeleerdheid en Pausselijke Pronotaris verheven. Toen Johannes van Neercassel in 1662 tot Pausselijk Vikaris werd aangesteld, werd hij tot zijnen Raadsheer verkozen. Hij overleed te Utrecht den 19den September 1683. Van Brienen was zeer nederig van aard, en als Johannes van Neercassel op van Brienen's jubeljaar predikte zeide hij dat een oud Pastoor, bij dusdanig eene gelegenheid, niet zoo zeer zijne juichtoonen moest doen hooren als zijne misslagen beweenen.

Onder den versierden naam van Abraham van der Mat heeft hij in de Nederduitsche taal onderscheidene Meditatiën geschreven als: *over den Advend*, *over het lijden des Heeren*, *over het Sakrament des Outaars*, *en over de tegenwoordigheid Gods*, welke na meer dan eens gedrukt te zijn geweest allen bij elkander te Leiden in 1709 zijn uitgegeven.

Ook heeft hij in handschrift nagelaten eene *Geschiedenis der Pastoors van St. Geertruidakerk te Utrecht*.

Zijne afbeelding gaat in prent uit naar eene schilderij van Gio(rgius) Wijckersloot, gegraveerd door van Dijck in folio.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. I. bl. 417, 438, 440; D. II. bl. 83; Burman, *Traj. Erudit.* bl. 33 et 34; Hoynck van Papendrecht, *Hist. der Utrechts. Kerken*, bl. 20, 22, 23; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers.;* Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Johan of Jan van Brienen]

BRIENEN (JOHAN of JAN VAN), een zoon van Gijsbert van Brienen en van Geertruid Vonck van Lynden, was in 1704 buitengewoon Raad in den Hove van Gelderland en Burgemeester van Arnhem, en werd mede betrokken in de geschillen, waardoor dat gewest sedert den dood van den Stadhouder Willem III geschokt werd.

Hij was een der voornaamste tegenstanders van Dirk Reinier van Bassum en Willem Adriaan Bouwensch [1], en werd in de tijd dat deze den boventoon hadden, van zijn schepensambt ontzet en week uit de stad, doch eerlang daar weder binnen gekomen zijnde, werd hem gelast die te ontruimen; waarna hij zich op zijne landhoeve, buiten het schependom, onthield. Na verloop van ruim twee jaren namen de zaken echter eene andere keer en van Brienen werd eerlang door de burgerij van Arnhem in zijne waardigheid hersteld.

(1) Zie over die beide hiervoor bl. 162 en 163, 1116 en 1117.

Van Brienen overleed den 30sten Junij 1715, na bij zijnen echtgenoote, Janna Elisabeth de Beyer, 4 zonen en 5 dochters te hebben verwekt.

Zie van Loon, *Beschrijv. der Nederl. Historip.* D. IV. bl. 416-418; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVII. bl. 242 en 243; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. XI. bl. 16.

[Willem Jozef van Brienen]

BRIENEN (WILLEM JOZEF VAN) Heer van den Groote Lindt, Dordtmondt en Stadt, kon, daar hij de Roomsch Katholijke godsdienst beleed, onder het voormalige bewind der Republiek tot geen openbare betrekking benoemd worden. Hoewel deze ambtsonbevoegdheid door de omwenteling van het jaar 1795 had opgehouden, bleef van Brienen niet te min tot in 1803 als eenvoudig burger leven, doch werd toen in het Stadsbestuur van Amsterdam geroepen, aan welke roepstem hij destijds meende te moeten gehoor geven, daar de schuddingen der omwenteling voorbijgegaan waren, en de tijden, indien al niet zekerder, dan toch kalmer waren geworden. Hij onderscheidde zich in zijne betrekking door het onbevangene zijner beschouwingen en leefde voor regt. Tijdens de verheffing van Lodewijk Napoleon tot den Hollandschen troon, werd hij als Adjunct den Burgemeester der hoofdstad des Rijks toegevoegd; terwijl men hem ter zelfder tijd de eerste betrekking ten Hove aanbood, welke laatste hij echter bij herhaling weigerde. Niettegenstaande deze weigering versierde Koning Lodewijk hem met het Kommandeurskruis van de orde der Unie en verbond hem zeer aan zijnen persoon, door hem tot Kamerheer te benoemen, en aan de Regering, door hem als honorair Lid in den Staatsraad te roepen. Bij de inlijving van Holland in het Fransche Keizerrijk was van Brienen een der Leden van de Commissie, die naar Parijs geroepen werd, om zijn gevoelen mede te deelen over de punten, die door een organiek besluit behoorden te worden geregeld. Hij wist in deze moeijelijke en teedere zending, de algemeene achting te verwerven. Te Amsterdam teruggekeerd werd hij tot Maire dier stad benoemd, welke belangrijke betrekking hij gedurende al den tijd, dat deze stad een deel van het Fransche Keizerrijk uitmaakte, vervulde; terwijl hij zich daarin door zijne vastberadenheid, zijne voorzigtigheid en zijne wijsheid onderscheidde. Van de eene zijde gelast gestrenge en met den volksgeest strijdende maatregelen ten uitvoer te leggen en van eenen anderen kant de belangen dier groote stad, waarmede de belangen zijns Vaderlands nog zamenliepen, moetende behartigen tegen den geest van overheersching en de onderdrukking van vreemden, wist hij eene houding te bewaren, die hem de welwillendheid zijner Opperhoofden verzekerde en voor zijne onderhoorigen een groot deel hunner instellingen, waarop zij het meeste gesteld waren, in stand te houden, terwijl hij hun nog vrijwaarde voor vele willekeurigheden, waarmede zij bedreigd werden. Toen b.v. Napoleon in 1811 zijne intrede in Amsterdam deed, verwierf van Brienen

de gunst, dat de stad niet door troepen als overstroomd zou worden; dat hare schulden behouden bleven; dat de gelden van de Weeskamer, die van de Kamer der onbeheerde nalatenschappen en andere, er voor behoed bleven, om in de Amortisatiekas te worden verzwolgen. Het gelukte hem ook de Amsterdamsche Bank, een gedenkstuk van den handelsbloei dier stad, te behouden, alsmede andere instellingen, waarop de ingezetenen prijs stelden. Dikwerf verzachtte hij uit eigene middelen de nadeelen, die de algemeene hervorming, noodzakelijk geworden door de nieuwe orde van zaken, aan een groot getal Ambtenaren der stad had veroorzaakt. Zijn ijver voor zijne geadministreerden, deed hem intusschen niet in het minste nadeel bij het Hoofd van den Staat, dat hem, om hem voor zijne diensten te beloonen tot Lid van het Legioen van Eer en tot Baron van het Keizerrijk verhief. Tijdens de gebeurtenissen in 1813, vermeende v a n B r i e n e n geenszins, gelijk zoo vele anderen, het bloed en het leven zijner medeburgers te moeten aanbieden, maar hij was veeleer van oordeel, dat men de Regering den ongelukkigen toestand van het Hollandsche volk moest onder het oog brengen. Zijn gevoelen, de algemeene goedkeuring van het Plaatselijk Bestuur verworven hebbende, begaf hij zich met A n t h o n i u s W a r i n, Lid van het Gemeentebestuur naar Parijs, om het Algemeene Bestuur met dien toestand bekend te maken. Daar de inhoud van het adres was uitgelekt, werd v a n B r i e n e n niet ten gehoore toegelaten; zijn verblijf te Parijs werd verlengd, en hij bevond zich aldaar nog, toen de omwenteling in Holland een aanvang nam. Hoezeer hij zich in de Fransche Hoofdstad in eenen zeer moeijelijken toestand bevond, hield hij niet op zich aldaar voor het welzijn van het land en zijne landgenooten bezig te houden. Bijzonder nam hij het lot ter harte van de ongelukkige gijzelaars, die de Franschen uit de stad Utrecht hadden medegevoerd. Hij mogt het genoegen ondervinden, dat hun de vrijheid werd wedergegeven. Eerst na de gebeurtenis van den 31sten Maart 1814, werd het v a n B r i e n e n vergund naar zijn Vaderland terug te keeren. Hij werd aldaar in het zelfde jaar, tot Lid van de Staten der provincie Holland benoemd en in de Ridderschap opgenomen. In 1814 werd hij door Koning W i l l e m I tot Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal benoemd, eene betrekking, welke hij tot aan zijne dood, den 10den October 1839, vervulde, en in welke hij, door zijne openhartigheid en onafhankelijkheid, zoo veel dit in zijn vermogen was, de belangen zijner medeburgers heeft voorgestaan en behartigd. Bij Koninklijk besluit van 6 October 1825 werd hij erkend af te stammen van het oud adellijk geslacht v a n B r i e n e n. Bij den geweldigen watervloed in ons Land, in dat zelfde jaar, schonk hij eene som van 100,000 gulden en gaf alzoo aan alle waarlijk edelen en deugdzamen een schoon voorbeeld en eenen prikkel tot de uitoefening der zoo schoone deugd van weldadigheid. - Hoe hooggeplaatst, was hij steeds nederig, voorkomend, en kenmerkte hij zich door hulpvaardigheid, waar die werd ingeroepen.

Van Brienen was gehuwd met Margaretha Thimothea Baronesse Ram van Schalkwijk, uit dit huwelijk is overgebleeen zoon, Arnold Willem van Brienen van de Groote Lindt, Kommandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw, Ridder met de Ster van de orde der Eikenkroon, Officier van de orde van het Legioen van Eer van Frankrijk, Ridder van de Koninklijke Orde der beide Siciliën, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Zie Lodewijk Napoleon, *Geschiedk. Gedenkst.*, bl. 190, 227; Konijnenburg, *Nationaal Gedenkb.*, bl. 65 en 66; *Biogr. Nation.; Algem. Handelsbl.*, 12 October 1839, uit partiknliere berigten aangevuld.

[François Willem Brienen van Oostrum]

BRIENEN VAN OOSTRUM (FRANÇOIS WILLEM). Zie OOSTRUM (FRANÇOIS WILLEM VAN BRIENEN VAN).

[Gijsbert Carel Rutger Reinier van Brienen van Ramerus]

BRIENEN VAN RAMERUS (GIJSBERT CAREL RUTGER REINIER VAN), geboren te Amersfoort den 28sten October 1771, werd onder Koning Lodewijk Kolonel der Nationale garde te Amsterdam, welken post hij nog bekleedde toen in 1813 de omwenteling te Amsterdam uitbarstte, bij welke gelegenheid hij al de geestkracht van zijn edel karakter aan den dag legde. Onmiddelijk nadat, den 15den November van dat, jaar de laatste Fransche troepen, onder de bevelen van den Franschen Generaal Molitor, Amsterdam verlaten hadden, stond het volk op. Men rukte de onder de voeten of stookte er vreugdevuren van; men stak de douanenhuisjes langs den buitenkant in brand, zette de Oranjekokarde op, en hief in alle straten de oude vaderlandsche deunen aan, zoodat al wat Fransch was zich verborg of de vlugt nam. In dien vegen oogenblik vertoonde zich de Kolonel van Brienen aan het hoofd van zijn korps, ten einde, voor zooveel noodig was, de orde in de stad te bewaren, zonder de edele geestdrift te onderdrukken, welke het volk aanzette, om het vreemde juk af te werpen. De hoofden, die deze beweging met bekwaamheid bestuurden, gevoelden, dat men zich wel wachten moest om de opgewondenheid van het volk, welke in de eerste oogenblikken eener omwenteling een zoo krachtige hefboom is, tegen te gaan; maar dat men tevens waken moest, dat die Vaderlandslievende geestdrift niet overging in eene bandeloosheid, welke de veiligheid der inwoners kon in de waagschaal stellen. Daar de Commissarissen van politie en de dienders zich niet meer durfden vertoonen, konden de volksbeweging heillooze gevolgen naar zich hebben gesleept, had de nationale garde zich in deze oogenblikken niet op den voorgrond geplaatst: niet slechts zorgde zij om de orde te bewaren, maar van harentwege werd eene nieuwe regering bijeengeroepen, als de eerste daad der onafhankelijkheid, waarnaar geheel Nederland haakte. De Kolonel van Brienen en de wakkere Kapitein Anthon Reinhard Falck waren de ziel van al wat er te dier gelegenheid te Amsterdam, de eerste stad die het Fransche juk afschudde, voorviel. Van Brienen onderscheidde zich in deze hagchelijke om-

standigheid zoodanig door zijnen ijver, zijne onverschrokkenheid, zijn vastberadenheid en zijne ervarenheid, dat hij de meest lofwaardige vermelding in 's lands geschiedboeken verdient. Koning Willem I benoemde hem dan ook tot loon zijner verdiensten tot Kommandeur der Militaire Willemsorde, bevorderde hem tot Generaal; terwijl de algemeene achting zijner medeburgers deze Vorstelijke gunsten vergezelden. Bij Koninklijk besluit van 27 September 1817 werd hij erkend van het oud adellijk geslacht van Brienen af te stammen. Van Brienen overleed den 8sten September 1821 en had bij zijne echtgenoote Geertruida Elisabeth de Graeff, drie zoons Jonkheer Jean Anne van Brienen van Ramerus, die volgt; Jonkheer Gijsbert Carel Rutger Reinier van Brienen van Ramerus, Adjndant van den Generaal-Majoor van het wapen der Infanterie, Ridder der Militaire Willemsorde 4de klasse en van den Nederlandschen Leeuw; en Jonkheer W.D. van Brienen van Ramerus, Eerste Luitenant bij het 5de regement Infanterie.

's Mans portret geteekend door H. Langerveld en gegraveerd door W. van Senus, komt voor in Konijnenburg, *Nation. Gedenkb.* tegenover bl. 132 en geteekend door Hendrik Willem Caspari en gegraveerd door Jacob Ernst Marcus voor het 4de stuk van H. Bosscha, *Geschied. der Nederl. Staatsomwentel.* in 1813.

Zie Konijnenburg. *Nation*, *Gedenkb.* bl. 68, 70, 97, 103, 108-110, 140, 141; H. Bosscha, *Geschied. der Nederl. Staatsomw.* D. I. bl. 125, 130-132, 162-164; *Galerie Histor. des Contemp; Biogr. Nation.*

[Jonkheer Jean Anne Brienen van Ramerus]

BRIENEN VAN RAMERUS (Jonkheer JEAN ANNE), zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 26sten October 1800, was in 1815 Kadet op de Genieschool te Delft, werd den 2den Julij 1818 Tweede Luitenant-Ingenieur en den 11den Maart 1825 Eerste Luitenant, den 20sten Maart 1831 Kapitein en den 16den April 1853 Majoor bij dat zelfde wapen. Bij het uitbarsten der onlusten in België, in 1830, was hij te Bergen op Zoom en heeft daar ijverig medegewerkt tot het in verdedigbaren staat brengen van die vesting. Van 1839-1843 was hij in Commissie gesteld tot het onderzoek en opmaken der ontwerpen met betrekking tot de bevestiging van een gedeelte van het Oostelijk frontier enkel bij Zwolle, en overleed als eerst aanwezende Officier der Genie te Nijmegen, den 21sten Junij 1854. Hij was gehuwd geweest met Anna Maria Jeannette Georgine van Essen, die zonder kinderen na te laten overleed. Een man van groote verdiensten zijnde, prijkte zijne borst niet ten onregte met de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw. Door zijne veelvuldige onderzoekingen en nasporingen met betrekking tot de verdediging van ons Land, heeft hij bij zijn leven eenen schat verzameld, die naar men verneemt, na zijn overlijden, op zijn verzoek, aan het Rijk zijn geschonken, om daar, waar noodig, van

dienst te kunnen zijn. Het is, te oordeelen naar de naauwgezetheid waarmede hij zijn Vaderland diende, niet te betwijfelen of deze verzameling van stukken, waarvan vele door hem zijn opgesteld, zal, met betrekking tot de verdedigingsmiddelen van ons Land, eene blijvende waarde hebben. Niet minder om zijne regtschapenheid dan om zijne kunde was van Brienen algemeen geacht en bemind.

Zie *Algem. Handelsbl.*, 24 Junij 1854, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Matthijs Bril]

BRIL (MATTHIJS), geboren te Breda in 1550, begaf zich in vroegen lecftijd naar Rome, alwaar hij in het Paleis van het Vaticaan, onderscheidene gallerijen en zalen met landschappen in fresco beschilderde. Voorts maalde hij zeer kunstig allerlei bloemen en fruit en heeft zeer vele stukken van dien aard vervaardigd, welke nog in de kabinetten van sommige liefhebbers gevonden worden.

Hij overleed in 1580.

Zie van Mander, *Leven der Schilders*, D. II. bl. 150 en 151; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 306; de Feller, *Diotion. Hist.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.;* Wonder, *Alphab. Lijst der Kunsts.*

[Paulus Bril]

BRIL (PAULUS), een broeder van den voorgaande, geboren te Antwerpen in 1566, genoot eerst onderwijs van een gemeen Schilder Damiaan Oortelmens. Hij schilderde in den beginne deksels van klavecimbalen en dergelijke in waterverw, en moest daarmede, toen hij 14 jaren oud was, den kost verdienen, doch daar het eene zeer sobere kostwinning opleverde, begaf hij zich naar Breda, om te beproeven of de fortuin hem aldaar gunstiger was, hierin echter mede niet slagende, keerde hij naar Antwerpen terug, alwaar hij echter ook niet lang vertoefde, want hij vertrok in den ouderdom van twintig jaren naar Frankrijk, waar hij zich eenige tijd te Lyon ophield; van daar vertrok hij naar Rome, genoot er het onderwijs van zijnen broeder, en maakte zeer groote vorderingen in de kunst, inzonderheid in het schilderen van landschappen, waarvan hij er vele voor den Paus en de Kardinalen vervaardigden. Ofschoon zijne stukken doorgaans van grooten omtrek waren, heeft hij ook kleine tafereelen vervaardigd, zoo op doek als op koper, welke onder de liefhebbers verspreid zijn.

In 's Rijks Museum te Amsterdam is van hem:

Een Landschap, met eene menigte reizigers, die schijnen te rusten.

In het Museum te Antwerpen:

Een landschap, met eene kudde zwijnen.

Bril overleed te Rome in 1626. Zijne afbeelding gaat in plaat uit, gegraveerd door Hendrik Hondius, 4° en komt mede voor bij van Mander, *Leven der Schilders*, D. II. Plaat G.G. N°. 3; op die in den druk van dat werk van 1618 staan deze regels:

Castella et Silvas, sata laeta, boumque labores
Et montes Pictor B r i l l i u s exhibuit.
Gratior ideirco, sacro qui vertice primus,
Pontifici, et claris murice qui Tyrio.

Welke wij aldus vertaald vinden:

't Bezaaid, beploegde Veld, ook Sloten, Bosschen, Haagen
En steile Bergen zijn door P a u l u s hand gemaald;
Des hem het Heilig Hoofd met zijne gunst bestraalt,
En hij ook de achting wint van hun, die 't Purper draagen.

Zie v a n M a n d e r, *Leven der Schilders*, D. II. bl. 151-152; d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.;* I m m e r z e e l, *Levens en Werken der Kunsts.; Aanw. der Schilder. van 's Rijks Museum*, bl. 12; W o n d e r, *Alphab. Lijst der Nederl. Kunsts.*

[Jakob Bril]

BRIL (JAKOB), geboren te Leiden den 21sten Januarij 1639, uit geringe ouders, zoodat hij in zijne jeugd op het wolspoelen besteld werd, gaf van zijne jeugd af blijken van zulk eenen godsdienstigen zin, dat hij niets onbeproefd liet om in de kennis van het Christendom toe te nemen en ook Katechizeermeester bij de Hervormden werd. Dan tot rijper jaren gekomen klaagde hij menigmalen aan zijne meest vertrouwde vrienden, dat hij, ofschoon in de gronden der Gereformeerde Godsdienst opgevoed, daarin geen voldoening voor zijn geweten kon vinden; alsmede niet in de stellingen van eenige andere gezindheid, weshalve hij zich in het vervolg ten eenemale afzonderde, en hoegenaamd geen openbare godsdienstoefening bijwoonde.

Sommigen waren van gedachten, dat zijne bijzondere denkwijze uit wezenlijke overtuiging voortkwam, anderen dat men die aan warzucht en laatdunkendheid moest toeschrijven. Hoe dit zij B r i l s gevoelens, in zijne schriften verspreid, komen hierop neder: ‘De eehte Christen staat, als een nieuw mensch in het Goddelijk licht, hetwelk in zijn binnenste brandt, en een helderder schijnsel geeft, dan dat der goddelijke openbaring. Christus kent hij in den geest, en niet meer naar het vleesch. Hij is als Christen geheel geestelijk, levende in de liefde, nederig, klein, lijdelijk. Zelfverloochening is het doel zijns strevens; hij streeft er naar, om in zijn eigen *niet* weg te zinken, om, als een nieuw, hooger wezen der natuur van God deelachtig te worden, om één te zijn met God, om in God verzadigd te zijn.’

Hij was eerst een Voetiaan, werd later een Coccejaan, en eindelijk een aanhanger van P o n t i a n u s v a n H a t t e m en als zoodanig een voorstander van het mystische Pantheisme of Spinozisme. Door zijn streven naar den C h r i s t u s in ons, verloor hij de Historische persoonlijkheid van C h r i s t u s geheel uit het oog; door zijne verheffing van de Openbaring in de natuur (uit het inwendige licht) verachtte hij het Christendom.

Zijne schriften waren:

De weg des vredes.

De waare en valsche kennis van Kristus.

Geloofsbekentenis.

Het vermakelijk leeven.

De naaste weg tot God.

Het inwendig leeven.

Het pad des vredes enz., welke allen gezamenlijk zijn in het licht gezonden onder den titel:

Werken van de Hoogverlichten Jakob Bril, klaar en grondig aanwijzende het pit en merg van de ware wezentlijke en dadelijke Godgeleerdheid: zeer nut en dienstig voor alle gezindheden. Met des Autheurs leven. Amst. 1705. 4°.

Hij overleed in zijne geboortestad in 1700, den lof nalatende van eenen voorbeeldigen wandel te hebben geleid en met alle teekenen van een welgemoed Christen te zijn gestorven. Zijne beeldtenis staat voor zijne werken.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 294 en 295; *Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Poinet, *Hist. mystic. selecta;* Herzog, *Real-encyclop. für Protest. Theologie und Kirche*.

[Johannes Brill]

BRILL (JOHANNES), een zoon van Johannes Brill, laatst Predikant te Middelbert in de provincie Groningen en van Anna Winter, geboren den 14den Augustus 1740 te Oldersummergast in Oost-Friesland, waar zijn vader toen Predikant was, genoot zijne opleiding aan de Hoogeschool te Groningen, en verliet die Akademie in 1760, na het openlijk verdedigen van eene verhandeling *over de Kerkvergadering te Ephesus zoogenoemd de Struikrooversvergadering*(1), onder voorzitting van den beroemden Hoogleeraar Leonardus Offerhaus. Hij werd vervolgens in het jaar 1763 beroepen tot Predikant te Scherpenzeel, provincie Gelderland, ging van daar in 1775 naar Sliedrecht, voorts in 1779 naar Rijswijk bij 's Gravenhage, waar hij eene beroeping naar Bergen op Zoom ontving, voor welke hij echter bedankte. Hij overleed te Rijswijk den 2den December 1801, en was gehuwd met Elizabeth de Marre, die hem eenen zoon en twee dochters schonk.

Onderwijl hij te Sliedrecht stond heeft hij in druk uitgegeven:

Leerrede op het afsterven van den Hoogwelgeboren Baronesse C.C. Collot d'Escury, geboren van Zanen. Dord. 1777. 8°.

De Praktijk van het Christendom, in eenige Predikatien voorgesteld. Dord. 1778. 4 stukjes 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken* uit familiepapieren aangevuld.

(1) *Dissertatio de Synodo Ephesina, dicta ληϛρικη*.

[Wijt van Brimeu]

BRIMEU (WIJT VAN), Heer van Humbercourt, was Luitenant van Karel de Stoute, Hertog van Bourgondië, en nam in 1467 de stad Luik bij verdrag voor hem in. In 1468, zich te Tongeren bevindende, werd hij door de Luikenaars gevangengenomen, doch, eer zij te Luik kwamen, werd hij weggebolpen door zekeren Ridder Guillaume de Ville, die vreesde, dat hij te Luik komende door het gepeupel zou vermoord worden. In 1473 was hij Gezant van wege den Hertog bij Lodewijk IX, Koning van Frankrijk.

Later Raadsman van Maria van Bourgondië zijnde, werd hij door haar in 1477 met Willem Hugonet, Kanselier van wijlen Hertog Karel den Stoute, Lodewijk van Gruithuizen, Stadhouder van Holland, en Wolfert van Borssele, Heer van Vere, in plegtig Gezantschap nogmaals aan Lodewijk afgevaardigd, ten einde met hem te onderhandelen. De beide laatsten hielden zich stipt aan hunnen last, doch Hugonet en Brimeu beloofden den Koning de behulpzame hand te leenen tot het bewerken eener echtverbindtenis van de Hertogin met den Dauphyn en het bekomen van een gedeelte der stad Arras, la Cité genoemd. Om dezen handel werden zij, uit Frankrijk in Gent teruggekeerd, op aanzoek van den Raad der vier landen, Vlaanderen, Braband, Henegouwen en Holland en Zeeland, die als de voornaamste gewesten alle de Nederlanden vertegenwoordigden, en, op last van Vrouwe Maria, aan een geregtelijk onderzoek onderworpen, aan landverraad schuldig verklaard en openlijk door beulshanden onthoofd.

Zie *Les Memoires de Messire Phil. de Commines*, Tom. I. pag. 84-89, 101, 187, 310-324; Barante, *Hist. des Ducs de Bourg.*, Tom. IX. p. 151-171; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 62 en 65 noot 4.

[Karel van Brimeu]

BRIMEU (KAREL VAN), Graaf van Megen, Vrijheer van Humbercourt, Vrijheer tot Housdaing en Esperlecq, een kleinzoon van den voorgaande, en zoon van Eustachius de Brimeu, Graaf van Megen, en van Barbe de Hille of Hillery, werd in 1555 door Koning Filips II tot Ridder van het Gulden Vlies geslagen. Ook benoemde hem, onder anderen, de Koning tot Lid van den Raad van State. Daarenboven werd hem het bevel opgedragen over een Regement voetvolk, om een wakend oog te houden op de bewegingen der Franschen; hij had daarmede post gevat in het Land van Luxemburg. Nog hooger klom zijn aanzien, toen, na het vertrek van Filips II naar Spanje, bij de aanstelling van onderscheidene Stadhouders, hem in 1559 het Stadhouderschap over Gelder en Zutphen werd opgedragen. Bij het langzamerhand veldwinnen der Hervorming in Gelderland, betoonde hij zich een ijverig Roomsch Katholijk, ofschoon men zijne bedoelingen ten deze wel eens miskend heeft. De openbare prediking, vooral te Nijmegen, werkte hij tegen, meer door gematigdheid en waakzaamheid, dan door geweld; want hij scheen niet in te

stemmen met de strenge maatregelen van het Spaansche Hof. Zeker gaat het ten minste, dat toen de Prins van Oranje, en de Graven van Egmond en Hoorne zich tegen den Kordinaal van Granvelle verklaarden, Brimeu nevens anderen, hunne zijde koos en deel namen in een geheim Verbond, hetwelk plegtig bezworen werd. Ook dacht hij zeer ongunstig over de Inquisitie en de Bloedplakkaten en verklaarde, nevens andere Stadhouders, ronduit aan de Landvoogdes: ‘dat zij even ongezind als onmagtig waren, om de Plakkaten uit te voeren en de hand te leenen aan de Inquisitie; alsmede, dat, indien de Koning en de Landvoogdes daarop bleven aandringen, zij zich liever van hunne ambten wilde ontslaan.’

Hoewel Brimeu geen deel nam aan de bemoeijingen der Verbonden Edelen in 1566, woonde hij toch hunne bijeenkomsten bij, waarin de maatregelen, ter bewerking der vrijheid, beraadslaagd werden. Waarschijnlijk deed hij dit, om, na kennis bekomen te hebben van de ware bedoelingen der Edelen, hun verzoek te gereeder ingang te doen vinden; zoo als schijnt te blijken, zoo uit het verslag, hetwelk Megen ten Hove deed, als uit den raad, welke hij later der Landvoogdesse gaf. Na zijne wederkomst te Brussel, in den Raad verschenen zijnde, verhaalde hij aldaar: ‘hoe eenige voorname Heeren en Edelen, uit de groote menigte ketters, welke de Nederlanden overstroomden, vijf en veertig duizend man, zoo te paard als te voet, in gereedheid gebragt hadden, die binnen kort zouden optrekken, om het Land alomme af te loopen, indien men hun geen vrijheid van Godsdienst toestond, welke zij binnen weinige dagen, ten getale van duizend of vijftienhonderd, allen gewapend te Brussel zouden komen verzoeken.’ Opdat zijne opgave, of hij zelve, deswege, geen achterdocht mogt verwekken, gaf hij voor, de gemelde bijzonderheden vernomen te hebben van eenen vreemden Edelman, onder plegtige belofte van den naam des verhalers niet te zullen noemen. De Landvoogdes niet weinig verzet over deze berigten, vraagde de leden om goeden raad. Toen vatte Brimeu weder het woord op, en staafde het bovenvermelde vermoeden omtrent zijne goede gezindheid jegens den Vrijheidszonen. Hij zeide, dat er maar drie middelen waren ter wering van het kwaad, hetwelk het Land bedreigde: ‘Men moest terstond de wapens opvatten, hetwelk echter niet buiten 's Konings last kon geschieden, en dan nog als het reeds te laat was, en de anderen reeds lang op de heen zouden wezen. Of men moest bewilligen in het verzoek der Edelen, hetwelk, meende hij, den Koning niet zou behagen. Of men moest eindelijk, eenige verzachting vergunnen in het stuk der plakkaten en der Inquisitie, benevens vergiffenis van begane misdaad.’ Hij voegde er bij: ‘dat men de Stadhouders en eenige andere Heeren moest ten Hove roepen, voor dat de Edelen hun verzoek inleverden, en voorts van alles kennis geven aan den Koning, zonder op diens herwaarts komst aan te dringen.’ Zon-

der zich voor alsnog omtrent het overige te verklaren, gedroeg zich de Landvoogdes naar het laatste gedeelte van den raad, welke ook die van den Graaf van Egmond was.

In 1566 werd Megen door de Landvoogdes naar Antwerpen gezonden, om het volk, dat daar aan het gisten was, tot bedaren te brengen. Weinig rigtte hij er echter uit, en men was er zoo tegen hem ingenomen, dat de stad niet tot stilte kwam, voor dat hij ze weder verlaten had. In December kwam hij voor Harderwijk, dat hij door verstandhouding van binnen dacht in handen te krijgen, hetgeen echter door de waakzaamheid der burgers mislukte.

Verschillende van het dus lang gehouden gedrag was dat van Brimeu, sinds de zaken der Edelen verliepen en de naam der Hervormden geschandvlekt werd door het baldadige beeldstormen. Reeds in 1567 stelde hij orde in zijn Stadhouderschap, om de openbare preek der Onroomschen te doen staken, kwam met die van Elburg in accoord, dat zij het preken zouden nalaten, en alles wat in de kerken gebroken was, weder opmaken; ook bragt hij Nijmegen en Harderwijk bij verdrag tot stilte en schafte daar de predikatiën af. De Landvoogdes, met de verdeeldheden der Onroomschen haar voordeel willende doen, gaf last tot het ligten van eenig krijgsvolk, en Megen kreeg bevel over een gedeelte daarvan. Ook deed hij nevens Filips van Croy, Hertog van Aarschot, den Graaf van Egmond en anderen den nieuwen eed, door de Landvoogdes ontworpen, waarbij alle Wethouders en Ambtenaars moesten beloven, het Roomsch Katholijke geloof te zullen handhaven, de beeldstormers te straffen en de ketterijen uit te roeijen.

Van toen af gedroeg Brimeu zich meer openlijk voor Spanje. Hij was tegenwoordig bij het beleg van Valencyn in 1567 en bleef sedert der Geuzen schrik. Zoo versloeg hij, kort na de overgave van Valencyn, bij Medemblik eene groote bende Geuzen, Walen en Duitschers. Met een deel van het krijgsvolk, over het welk hij bevel voerde, kwam hij in 1567 voor 's Hertogenbosch, meenende zich van die stad te verzekeren; doch dit mislukte, maar hij voorkwam Hendrik van Brederode, die eenen aanslag op Utrecht in den zin had en het onvoorziens dacht te verrassen; in allerijl trok Megen met een Regement derwaarts op, en verzekerde zich van de stad; om te beletten, dat die van Vianen, waar de Heer van Brederode zich onthield, niet van leeftogt mogten voorzien worden, wierp hij te Vreeswijk een blokhuis op, en toen het krijgsvolk van Brederode, na diens vertrek uit het land, op de vlugt toog, trok Brimeu het na, en nam er onderscheidene gevangen, die later werden opgehangen. Op last van den Hertog van Alva trok hij in 1568, aan het hoofd van 400 Ruiters en 1500 knechten, op tegen Graaf Lodewijk van Nassau. Aan het gevecht evenwel, hetwelk kort daarop, den 23sten Mei, bij Heiligerlee tusschen Graaf Lodewijk en Jan van Ligne, Graaf

van Aremberg, geleverd werd, had hij geen deel, omdat hij te laat kwam. Ten einde dit nadeel te vergoeden, trok hij binnen Groningen, en verdedigde die stad tegen Graaf Lodewijk, welke, kort na het evengemelde gevecht, het beleg om die stad geslagen had. Gedurende dit beleg poogden Graaf Lodewijk van Nassau en Anthonie van Lalaing, Graaf van Hoogstraten, wegens zijne vroegere deelneming aan de zaak der Edelen, hem tot hunne zijde over te halen, waarop een weigerend antwoord volgde. Bij eenen uitval werd hij zwaar gewond waarvan hij nimmer herstelde. Door Alva ontzet, had Megen, in den slag van Jemmingen, het bevel over de voorhoede van het Spaansche leger tegen den Prins van Oranje tijdens diens inval in Zuid-Nederland. In het begin van 1572 verliet hij uit ontevredenheid over het heffen van den tienden penning met Karel Baron van Barlaymont en Filips van St. Aldegonde, Heer van Noircarmes, Brussel, en weinige dagen later, den 6den Januarij, overviel hem eene beroerte ten gevolge waarvan hij, den 8sten dier zelfde maand, overleed. Hij was nimmer gehuwd geweest, en liet zijn Graafschap Megen na aan zijns broeders dochter Maria van Brimeu, eerst gehuwd met Lancelot van Barlaymont, Heer van Hierges en daarna met Charles de Croy, Prins van Chimay. Te Megen, waar Karel van Brimeu begraven werd, is in 1852 zijn graf ontdekt, en in het volgende jaar een standbeeld ter zijner eere opgerigt. Hij liet den roem na van een dapper krijgsoverste te zijn geweest, die den Koning zeer was toegedaan, maar den Spanjaarden niet zeer genegen. Men zeide zelfs, dat hij, ten einde de Nederlanders uit de slavernij en den zielendwang te redden, het voornemen had, om den Hertog van Alva, onder voorwendsel van belangrijke staatszaken, naar Nijmegen te lokken en hem dan gevangen te nemen, hebbende reeds vroeger eenige brieven gereed gemaakt, waarin hij dit zijn bedrijf bij den Koning zou hebben verschoond. Zeker gaat het, dat hij, wegens zijn verzet tegen Granvelle, Alva zeer vreesde, zoo als blijkt uit zijne brief aan d'Assonville [1] tevens een proefje van slechten stijl en spelling. Hij schijnt evenwel zeer wijfelend in zijne gevoelens te zijn geweest, want in eenen brief aan de Landvoogdesse schrijft hij, dat hij niet te Brussel op de zamenkomst der Ridders van het Gulden Vlies wilde komen, omdat hij, ter hunner veiligheid zijn leven niet wilde opofferen, en hij in geen stad van Braband kon komen, voor dat dit onweder was overgedreven, want hij was van alle kanten gewaarschuwd, dat men zijne dood wilde, en zijn grootvader[2] was hem tot waarschuwing, om zich niet aan de genade van het verwoede volk over te geven. In 1568 was hij ook tot Stadhouder over Friesland, Groningen,

(1) Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange*, Tom. III. pag. 320.
(2) De in het voorgaande artikel vermelde Wijt van Brimeu.

Overijssel en Lingen aangesteld, en kreeg bevel om de Inquisitie en de Bisschoppen in Friesland in te voeren, doch door zijne wankelende gezondheid kon hij zich weinig met dat gewest bemoeijen, ofschoon de harde maatregelen van den Hertog van Alva, de watervloeden van 1570 enz. aldaar grooten nood en veel onrust en beweging veroorzaakten.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. I. bl. 22 (16), B. II. bl. 37 (52), B. III. bl. 145 (102), 147 (104), 151 (106), 152 (107), 169 (119), B. V. bl. 260 (187), 332 (240), B. VI. bl. 357 (259); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 39; Strada, *Guerre des Pais Bas*, Tom. I. pag. 48, 222, 272, 275, 366, Tom. II. pag. 3, 4, 27, 46, 48, 142; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 71, 72, 128, 136, 165, 166; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, bl. 500, 516, 522; de Groot, *Nederl. Jaerb.*, bl. 25; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 76, 91, 97; Schrassert, *Beschr. van Harderw.*, D. II. bl. 97-99; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 6, 7, 9, 31, 42, 86, 134, 135, 208, 212, 214, 222, 273-275, 369; Sjoerds, *Algem. Beschr. van Friesl.*, D. I. bl. 860; 's Gravesande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijh.*, bl. 99, 122; te Water, *Verb. der Edelen*, St. I. bl. 14, 114, 115, 139, 151, 152, 167, 168; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXIII. bl. 14-17; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* J. Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 137, 153, 154, 161; Nijhoff, *Bijdragen voor de Vaderl. Geschied. en Oudheidk.*, D. III. bl. 29-49, 184-196, D. IV. bl. 29-56, 215-224, D. V. bl. 208-229, D. VI. bl. 57-73, 264-270, D. VII. bl. 48-57, 262-270; Eekhoff, *Beknopte Geschied. van Friesl.*, bl. 191, 494; *de Navorscher*, Tweede jaarg. bl. 140, 198, 353; *Astrea*, 1ste jaarg. bl. 346, 2de jaarg. 226, 227; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, Tom. II. et III passim zie de *Tables de matières et lettres* in dat werk op het woord Brimeu; Gachard, *Corr. de Phil. II*, Tom. I. p. 442, Tom. II. p. 221; Lemême, *Corr. de Guillaume le Taciturne*, Tom. II. p. 455-472, 488-506; Le mème *Corr. du Duc d'Albe*, *sur l'invasion du Comte Louis de Nassau en Frise*, waarin eene menigte brieven van Brimeu voorkomen; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. IV. bl. 436, 437, 483, St. V. bl. 75-86, 112, 161.

[Ernst Brinck]

BRINCK (ERNST) of BRINK, ook wel als Egbert Brinck voorkomende, zoon van Alphert Brinck, geboren in 1581 te Harderwijk, waar zijn vader Burgemeester was, deed in vroegere leeftijd vele buitenlandsche reizen, en bevond zich onder anderen van 1602 tot 1604 te Parijs, waar hij gediend heeft onder de gardes van den Koning van Frankrijk, en was waarschijnlijk ingeschreven bij de Universiteit. Van daar begaf hij zich naar Zwitserland. In 1606-1608 hield hij zich meest te Leiden op, denkelijk als student, doch deed intusschen in 1607, vermoedelijk gedurende de vacantie, eene reis naar Engeland, bij welke gelegenheid Johannes Izaäk Pontanus hem, in eenen brief, aan William Camden aanbeval, en hem beschrijft als een edelaardig en geleerd jongeling, die, onderschedene streken en Akademiën van Duitschland, Frankrijk en de Nederlanden bezocht hebbende, nu ook wenschte met

Engeland en de geleerden van dat rijk kennis te maken. Van 1612-1615 moet hij Secretaris van het Nederlandsch Gezantschap te Konstantinopel zijn geweest. Naar zijne geboortestad teruggekeerd, was hij reeds in 1618 Bibliothecarius van de boekerij der Veluwsche kwartierschool, en bekleedde achtervolgens onderscheidene stedelijke waardigheden, onder anderen in 1634 en meermalen die van Burgemeester. Ook wordt hij in 1641 vermeld als opgetreden Lid van den Schoolraad. Hoe dikwijls hij echter te voren reeds dien post bekleed had, is bij gebrek van aanteekeningen dien aangaande niet te bepalen.

Hij heeft den *Atlas van* Mercator, door Hondius vermeerderd, in het Nederduitsch overgebragt en te Amsterdam bij Js. Jansonius in 1628 in langwerpig 4° uitgegeven, met eene zeer merkwaardige opdragt of voorrede van zijne hand aan Prins Frederik Hendrik. Almede schreef hij de voorrede voor den *Atlas* bij Blaauw. Amst. 1630.

Ook bestaat er van hem eene

Beschrijving van Harderwijk, medegedeeld door Blaauw in het *Tooneel der steden*.

Wegens de belangrijke diensten, welke hij aan Pontanus, bij het vervaardigen en uitgeven der Geschiedenis van Gelderland, bewezen had, gaven hem de Staten van dat gewest 600 gulden ten geschenke. Ook verklaart Wilhelmus Baudartius in zijne *Memorijen* dat hij de meeste bijzonderheden van zijn verhaal der Turksche Ambassade aan Brinck te danken heeft.

Hij was een der geleerdste en uitstekendste mannen van zijne tijd, die men mede als een liefelijk dichter vermeld vindt en overleed, den 4den December 1649, kinderloos, hebbende bij zijne huisvrouw Jella van Keppel, die in 1623 huwde, een zoon Lodewijk Brinck verwekt, die tot peet gehad heeft Vorst Lodewijk van Anhalt, doch, voor den vader, jong gestorven is.

Op zijne herhaalde reizen heeft Brinck meer dan eenen vriendenrol aangelegd, welke allen in eene groote verzameling te 's Gravenhage berusten. Brieven door hem en Pontanus geteekend zijn medegedeeld door G. van Hasselt[(1)]; zij betreffen de boekerij der Geldersche Hoogeschool.

Zie A. Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder*, bl. 102; Pars, *Naamr. van de Batav. en Holl. Schrijvers*, bl. 173; Vonck, *Voorr. voor Huygen Beschr. van Doesb.*, bl. LXIX en LXX, die hem verkeerdelijk ten Brinck noemt; *Nieuw Biogr. Woordenb. der Nederl. Dioht. ten verv. op* Witsen Geysbeek, waar hij abusivelijk Egbert Brinck heet; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 117, D. II. bl. 647; Harderwijk, *Levensschets van Mr. Cornelis Haga*, *medegedeeld in het Jaarboekje voor de stad en het kant. Sohiedam* 1848. bl. 32 en 33.

[Hendrik Brinck]

BRINCK (HENDRIK) of BRINK, zoon van Christianus Brinck, geboren den 24sten September 1645 te Franeker, werd, na zijne stu-

(1) *Geldersch Maandw.*, D. I. bl. 273-276.

diën, zoo op de lage als Hoogescholen, in zijne geboortestad volbragt te hebben, in 1667 Proponent en een jaar later tot Predikant te Buitenpost en Lutkepost beroepen. In 1677 benoemde Gedeputeerde Staten van Friesland hem uit een dubbeltal tot Predikant bij het leger, slechts kort was hij aldaar in dienst of hij werd, reeds in het volgende jaar, verroepen naar de Joure, waar hij een der voornaamsten was, die zoo met mond als pen het Cocejanisme en de Cartesiaansche wijsbegeerte bestreden. Voornamelijk had hij het geladen op Johannes van der Waeijen, Hoogleeraar te Franeker, en David Flud van Giffen, Predikant te Sneek, die hij verduisteraars der oude lieve waarheid noemde, welke zij, door dwalende en kerkberoerende gevoelens, poogde te vermeesteren, terwijl zij het met de Remonstranten, Socinianen, Papisten en Atheïsten heimelijk hielden, en geen verdere verbetering des levens vorderden van de geloovigen dan die bij de ongeloovigen werd aangetroffen. Ten jare 1678 werd hij gelijktijdig met van Giffen Lid der Classis van Zevenwouden, en van dien oogenblik aan, matigde hij zich het meesterschap in de Classis over zijne broeders aan, welke meest alle voor hem moesten bukken. Terwijl Brinck te Joure stond, werd hij weder, in 1683, tot Veldprediker van den Luitenant-Generaal Hans Willem van Aylva benoemd. In 1687 naar Utrecht beroepen, bleef hij aldaar tot aan zijn overlijden, den 9den Junij 1723, niettegenstaande hij in 1689 naar Rotterdam beroepen was. Te Utrecht was hij mede Scholarch van de Hyeronimiaansche school en medebestuurder van de Beurs, ingesteld bij Testament van den Hoogleeraar Petrus van Mastricht, tot alimentatie van eenige Studenten in de Godgeleerdheid. Brinck was tweemalen gehuwd, eerst met Anna Hellinga, die hem geene kinderen naliet; daarna met Agatha Helt, die weduwe bleef, met 3 zoons en 4 dochters. Zijn oudste zoon Cornelis Brinck was eerst Predikant te Haskerdijken, daarna te Gorredijke en vervolgens te Sloten bij Amsterdam, waar hij in November 1744 emeritus werd. Hij overleed te Amsterdam den 20sten Julij 1756. Zijn tweede zoon Fredericus Brinck werd in 1721 Leeraar te Kockengen-en de Haar en stierf aldaar den 16den April 1726.

Hendrik Brinck heeft geschreven:

Waarschouwing aan de Vriesche kerken.

Goede zaak en goede trouw, welke beide werkjes door hem op last der Classis van Zevenwolden geschreven, zonder zijnen naam bet licht zagen.

Ontschakelinge van het genaamde keten der Prophetische Godgeleertheit of Schriftmatige verdediging der oude uitleggers enz., *tegen de Nieuwigheden en ongerijmtheden van Johannis Coccejus en Henricus Groenewegen*. Leeuw. 1683. 2 deel. 4°, in welk werk de Coccejanen honderd en vier vreemde gevoelens werden te laste gelegd, ‘dog bij deze multiplicatie, kan wel een substractie plaats hebben’[(1)].

(1) Columba en Dreas, *Naaml. der Predik. van Dokkum*, bl. 37 en 38.

Toetsteen der Waarheid en der Dwalingen. 2 deelen 8°.

Over de Openbaring van Johannes. 4°.

Lijkrede op Anna Gravin van Solms. 4°.

Keten der Zaligheit. 4°.

Schriftuurlijk berigt over de zekere of min zekere tijd des Antichrist. Amst. 1688. 8°.

Coccejaansche en Cartesiaansche verschillen.

Moetgeving aan de treurige Zions. Amst. 1686. 8°.

Geestelijk Huwelijk. 12°.

Brieven tegen Willem Deurhof.

Zie, behalve het in de noot aangehaalde werk, van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* van Abkonde, *Naamr. van Nederd. Boek.*, D. I. St. I en III; Engelsma, *Volgl. van Predik. onder de Classis van Zevenwolden*, 124, 132, 133, 234; Voet, *Naamr. der Predik. van Utr.* bl. 18; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. II. bl. 516, 522, 523, Aant. bl. 339 (617), 342 (620), 346 (622), D. III. Aant. bl. 2 (6).

[Johannes Brinckerinck]

BRINCKERINCK (JOHANNES), geboren te Zutphen, was een der meest geliefde leerlingen van Geert Groote, wiens medgezel hij veelal was op diens bekeeringreizen. Na diens dood verbleef hij in het Fraterhuis te Deventer onder het bestier van Florens Radewijns, waar hij de Priesterwijding ontving en bij de broeders verbleef tot in het jaar 1392, toen hij, na de dood van den beroemden Prediker en Biechtvader Johannes de Gronde, in diens plaats aan het hoofd van het Zusterhuis te Deventer gesteld werd. Daar het getal der hier te zamen levende maagden ras toenam, liet Brinckerinck eerst de gebouwen van het Zusterhuis vergrooten, en stichtte weldra buiten de stad het klooster te Diepenveen, werwaarts hij eenige zusters uit Meester Geertshuis plaatste, die den regel der Reguliere Kanunniken van Windesheim aannamen. Gedurende ruim 25 jaren bestierde hij beide instellingen met grooten ijver, tot dat hij in 1419 ontsliep, na eerst aan den Prior van Windesheim te hebben opgedragen, hem eenen waardigen opvolger te kiezen.

Vooral echter als Prediker verdient hij onze aandacht; Thomas à Kempis, die hem twee keeren hoorde, spreekt met grooten lof van hem en meldt, dat de devoten van die tijd hem gaarne hoorden, maar dat de wereldgezinden tegen hem morden, omdat hij hunne gebreken scherp gispte.

In de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage is een handschrift zijner *Collatien* (korte Preken), waaruit van Vloten fragmenten mededeelt[1].

Het leven van dezen merkwaardigen man, van wien wij slechts weinig konden berigten, verdient wel eene opzettelijke bewerking

(1) Zie van Vloten, *Verzamel. van Nederd. Prozastukken*, bl. 129 enz.

en het is te hopen, dat de verdienstelijke levensbeschrijver van Johannes Brugman spoedig in staat moge zijn zijne belofte dienaangaande te vervullen[1].

Zie Thomas à Kempis, *de Vitis discipul. domini Florentii*, Cap. III.; Dumbar, *Analecta I*,; de zelfde *Kerkel. en Wereldl. Deventer*, D.I.; Busschius, *Chron. Windesh.*

[Christoffel de Bringues]

BRINGUES (CHRISTOFFEL DE) of BRINGES, gesproten uit een geslacht, dat oorspronkelijk was van Oranje bij Avignon[2] en een zoon van Charles de Bringues, Kapitein van eene kompagnie Fransche troepen in dienst dezer Landen, die in 1664 de Dijlerschans hielp belegeren, en als Kommandant van Zwartsluis overleed, en van Margaretha van Balveren, werd geboren in 1656. Hij werkte in 1702, als Luitenant-Kolonel, krachtdadig mede om het weerlooze kasteel van Middelburg in Vlaanderen, twee dagen, tegen eenen aanval van 12000 Franschen met 14 stukken geschut, te verdedigen en Staats-Vlaanderen tegen 's vijands aanvallen te beveiligen. Later was hij Kolonel van een Regiment te voet en Gouverneur van Hulst en onderhoorige forten; hij overleed den 23sten Augustus 1723 en had bij Sophia Adriana Bernaige onderscheidene kinderen verwekt, als: Jan Gosuin de Bringues, geboren in 1682 en gesneuveld als Kapitein in het beleg van Keizerswaard in 1702; Benjamin Cornelis de Bringues, geboren in 1684, gesneuveld als Ingenieur in het beleg van Rijssel in 1708; Alexander Christoffel de Bringues, geboren in 1687, overleden als Kapitein in dienst van den Staat in 1722; Bernard de Bringues, geboren in 1699, die in 1740 Schepen der stad Breda werd en als Burgemeester dier stad overleed, en drie dochters.

Christoffel de Bringues had twee broeders, Bernard de Bringues en Charles de Bringues, welke beide, de eerste als Kapitein, de andere als Kapitein-Luitenant, in ééne nacht bij de belegering van Namen in 1695 sneuvelden.

Het wapen van het geslacht de Bringues is een veld van goud, met een springend hert van keel.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. V. bl. 5, 420, D. VI. bl. 158; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 246; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 312, uit familiepapieren aangevuld.

[Albertus Brink]

BRINK (ALBERTUS), geboren in December 1755 te 's Gravenhage, werd, na volbragte studie in het jaar 1782, Predikant te Vuren en Dalem, waar hij bleef tot in 1785, toen hij naar Velsen beroepen werd. Van hier vertrok hij in 1786 naar Delfshaven,

(1) W. Moll, *Johannes Brugman en het Godsdienstig leven onzer Vaderea in de XV eeuw*.
(2) Men zie over dit geslacht de la Pise, *Tableau de l'Hist. des Princes et Principautlé d'Orange*, pag. 555-582.

welke standplaats hij in 1789 verliet, om zich naar Leeuwarden te begeven, aldaar staande werd hij in 1800 te Dordrecht beroepen. Het beste gedeelte der gemeente van Leeuwarden, 's mans Evangeliedienst, op hoogen prijs schattende, verzocht hem, met sterk dringende redenen, om bij hen te blijven. Hetgene hem, gedurende zijn beraad, deed neigen tot vertrekken, verklaarde hij, was de moeijelijkheid van het openbare predikwerk. Dadelijk toonde men zich bereid, indien het geschieden kon, dat bezwaar uit den weg te ruimen. De leden der gemeente werden zamengeroepen, om daarover te raadplegen. Daar de bijeengekomenen, het niet eens, velen er tegen, de meeste er voor waren, dreef echter de meerderheid haar voorstel derwijze door, dat er in eene der kerken, waar van oudsher elken Zondag, door éénen Predikant, des voor- en des namiddags beurten werden waargenomen, voortaan op dien dag slechts eenmaal zou gepredikt worden. Aangezien nu dit voorstel een besluit der bijeenkomst werd, vond B r i n k zich verpligt, om het beroep der gemeente van Dordrecht dankzeggende van de hand te wijzen. Hij bleef alzoo te Leeuwarden, maar tot groot misnoegen van velen dergenen, die hunne stem tegen het gemelde voorstel hadden uitgebragt, inzonderheid van de zoodanigen, die eene plaats in de bedoelde kerk hadden, als zijnde die nu tot op de helft der waarde gedaald. Straks openbaarde zich onder die menschen een geest van nog sterkere ingenomenheid tegen B r i n k , die men wenschte dat maar vertrokken ware. Hem hield men voor de voornaamste oorzaak, dat er jaren achter elkander niet zulk een levendig godsdienstwerk in de gemeente meer bespeurd werd, als voorheen; dat de glans van geloof en heiligheid, welke te voren over de gemeente verspreid lag, verdwenen was, en de wijzen alzoo in gevaar waren, van eerlang met de dwazen in slaap te vallen. Om dit voor te komen, besloten deze ijveraars eene bijzondere gemeente te vormen, welke ruim twee jaren bloeide, doch toen, ten gevolge van eene resolutie van het Departementaal bestuur van Friesland van 23 December 1802, uiteen stoof.

B r i n k overleed te Leeuwarden den 22sten Maart 1810. Hij dien wij als een achtenswaardig en geleerd Evangeliedienaar geroemd vinden, heeft zich als zoodanig mede doen kennen door de volgende geschriften:

Handleiding voor mijne Leerlingen. Leeuw. 1797. 8°, welke eene bevallige ontwikkeling behelst van de leer der Hervormde kerk, zonder inmenging van menschelijke begrippen.

Onderwijs in de Bijbelsche Geschiedenissen van het Oude en Nieuwe Verbond. Leeuw. 2 stukjes.

Het afscheid van Jezus van zijne leerlingen en zijne bede tot den Vader. Leeuw. 1803. gr. 8°.

Over den eersten brief van Joannes. Amst. 1806. gr. 8°.

Godsdienstige opwekking bij het doen der belijdenis. Leeuw. 1807. gr. 8°.

Het eenvoudig onderwijs in de Godsdienst gemakkelijk gemaakt. Leeuw. 1808. 8°.

De leer en leerwijze van Jezus ontwikkeld. Leeuw. 1812. gr. 8°.

Aanmerkingen over de dichtkundige boeken des Ouden Testaments. Leeuw. 1817. 3 stukk. 8°.

Aanmerkingen over de Profetische boeken. Leeuw. 1821. gr. 8°. 1e stukje.

Ook behaalde hij in 1793, met Thomas Hoog, Predikant te Rotterdam, de gouden medaille bij het Haagsche Genootschap ter verdediging van de Christelijke godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche bestrijders, met een verhandeling *Over de voortreffelijkheid en nuttigheid van het Leeraarsambt*.

Zijn portret gaat in plaat uit gegraveerd door Jan Willem Caspari in 8°. met vierregelig vers van J. Weldijk.

Zie Ypeij, *Geschied. der Christ. Kerk in de* 18e *eenw*, D. VIII. bl. 267, 268, 458; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. IV. bl. 225-227, 273; van Kampen, *Geschied. der Letteren en Wetens. in de Nederl.*, D. III. bl. 252.

[Jan ten Brink]

BRINK (JAN TEN), zoon van Barendten Brink, en van Hilletje Tromp, geboren den 8sten September 1771, waar zijn vader hoedenmaker was, begaf zich, na de Latijnsche scholen in zijne vaderstad te hebben doorloopen en er de lessen van den geleerden Richeusvan Ommeren te hebben genoten, naar de Hoogeschool te Leiden, ten einde zich in de Godgeleerdheid te oefenen. Tot de Hervormde Kerk behoorende, ontdekte hij weldra, dat hij met zijne vrije denkwijze en ingeschapene natuurdrift om voor zijne gevoelens, zonder eenige bewimpeling, rondborstig uit te komen, zich, bij hare toenmalige gesteldheid, weinig bevordering voorspellen mogt, en, daar hij met eene blakende zucht voor de beoefening der oude letteren bezield was, besloot hij zich voortaan geheel aan die beoefening toe te wijden, doch van toen af moest hij, wien vroeger eene studiebeurs was toegelegd, welk voorregt destijds alleen Studenten in de Godgeleerdheid genoten, geheel in eigen onderhoud voorzien, hetgeen hem ook, door het mededeelen aan anderen van zijne bereids verworvene kundigheden, op eene loffelijke wijze gelukte. In de beoefening der oude letteren had hij de uitmuntendste leidslieden in de beroemde Hoogleeraren David Ruhnkenius en Johannes Luzac, aan welken laatsten hij zich bijzonder hechtte, onder wien hij, den 16den Junij 1792, diens *Observationes in loca Veterum*, *praecipue quae sunt de Vindicta Divina*, met tien daarbij gevoegde theses, verdedigde, en die hem wederkeerig groote achting en genegenheid toedroeg. Ook in den geleerden kenner en beoefenaar der oude letterkunde, den smaakvollen en kundigen handhaver der Latijnsche dichtkunde, Louw van Santen, die, ambteloos voor de letteren te Leiden levende, zijn huis gaarne voor jeugdige Letteroefenaars openstelde, vond hij een ijverig begunstiger en getrouwen leidsman zijner studiën. Doch eer hij die voltooid had, werd hij door den

dwarrelwind der onrustige tijden van 1794 en 1795 in eene loopbaan gerukt, welke hij gelukkig tijdig genoeg verliet, om niet de vruchten zijner letteroefeningen voor hem zelven en de maatschappij grootendeels te zien verloren gaan. Door het onderwijs van den vurigen vrijheidsvriend v a n O m m e r e n, de lezing van de schriften der Ouden en andere opwekkingen met eene blakende liefde tot vrijheid bezield, en die sedert de omwenteling van het jaar 1787 hier te lande schandelijk verdrukt wanende, liet hij zich door de levendigheid van een driftig gestel, gepaard aan onverschrokkenheid van geest, te onbedacht wegslepen, om aan de bevordering van den intogt der Franschen een werkzaam deel te nemen. Daar zijne indrukwekkende voordragt en zijne welsprekendheid bekend waren, droeg men hem, den 15den Junij 1795, den last op, om te Leiden in de Pieterskerk eene, op de toenmalige omstandigheden toepasselijke, volksrede te houden; welke redevoering daarna in druk verscheen, algemeene goedkeuring verwierf en door bevoegde beoordeelaren beschouwd werd, als zich van vele op dien zelfden dag gehouden redevoeringen bijzonder gunstig te hebben onderscheiden. In dat zelfde jaar komt hij insgelijks voor als Lid van den Provisionelen Raad der Gemeente van Leiden; gelijk mede als Lid van verschillende committé's. Doch naauwelijks was er een jaar verloopen, of de blinddoek werd, door het ontdekken van heersch- en baatzucht in eenige hoofdleiders der omwenteling, in zoo verre van zijne oogen gerukt, dat hij besloot eene loopbaan te verlaten, waarin, bij zijne rondborstige eerlijkheid en waarheidsliefde, voor hem geen heil te wachten was.

Nog vóór het einde des jaars 1796 verwisselde hij met blijdschap den post van Dagbladschrijver der Nationale vergadering, welke hem een zeer ruim bestaan opleverde, met dien van onderwijzer bij de Latijnsche scholen te Harderwijk, en het strekt hem tot eer, dat hij zich liever met het onbeduidend Praeceptors inkomen wilde vergenoegen, dan de gunst van voorname volksmenners gebruiken om een voordeelig staatsambt te verkrijgen, waartoe hem, vooral na den 22sten Januarij 1798, een ruime deur geopend was. Naderhand gevoelde hij zich gedurende vele jaren, door bekrompenheid van huisselijke omstandigheden neêrgedrukt, en moest dikwijls, om den huisvaderlijken pligt te vervullen, letterarbeid verrigten, die hem van zijne hoofdstudie afleidde. In 1799 tot Rector der Latijnsche scholen te Schiedam beroepen, bedankte hij voor dien post, doch werd kort daarop Rector aan het Gymnasium te Harderwijk. Deze betrekking aanvaardde hij met eene redevoering *over de studie der Grieksche en Romeinsche schrijvers ook bij het tegenwoordig licht der wijsbegeerte van de grootste waarde*[1], welke in 1801 door eene tweede werd gevolgd, *voor de studie der Grieksche taal*[2]. T e n B r i n k voldeed zoodanig aan de

(1) *Oratio de Graecorum Romanorumque scriptorum studio kac etiam philosophiae luce praestantissimo*. Harder. 1799. 4°.

(2) *Oratio pro Graecae linguae studio*. Harder. 1801. 4°.

gunstige verwachting, die men van hem gekoesterd had, dat hij in 1804 tot Hoogleeraar der Historiën, Welsprekendheid en Grieksche Letterkunde aan de Geldersche Hoogeschool werd benoemd.

Gedurende zijn verblijf te Harderwijk baarde de strijd, dien D a n i e l W i j t t e n b a c h, in het begin dezer eeuw tegen J o h a n n e s L u z a c en diens leerlingen voerde, veel onaangenaamheid en nadeel aan t e n B r i n k, wiens hart het tot eere verstrekt dat hij de nagedachtenis van zijnen voortreffelijken Leermeester zocht te verdedigen; hoewel hij voorzigtiger zon gehandeld hebben door geen scherp gepunte beoordeelingen de wraak van den hooggezeten Letterkoning uit te tarten; doch dusdanige koelzinnige berekeningen konden in den vurigen en vooral wat goed en edel was kloppenden boezem van t e n B r i n k niet opkomen. Na reeds bijna een jaar te gelijk met het schoolbestuur zijne akademische bediening te hebben waargenomen, hield hij openlijk eene schoone rede *over het Grieksche treurspel*[1], even geschikt om de beoefening daarvan den hoorderen aan te prijzen, als om des sprekers bevoegdheid voor den post, welke hij aanvaardde, te staven. Dan dit stuk is ongedrukt gebleven, zoowel als de rectorale redevoering, waarin hij twee jaren daarna de nagedachtenis van R u d o l p h F o r s t e n vereerde. Na reeds vroeg op de gewone wijze tot den post van Geheimschrijver des Senaats te zijn geroepen, werd hij daartoe andermaal, aanstonds na de inlijving van ons Vaderland in het Fransche Keizerrijk, benoemd door den provisionelen Raad van Regentschap van het Koningrijk Holland. De vernietiging der Geldersche Hoogeschool kort na de inlijving, in 1812, maakte zijne huisvaderlijke zorgen nog drukkender en deed hem eenen aandoenlijken klaagzang ontboezemen; doch spoedig zag hij zich eene aangename vergoeding voor het verlies van het Hoogleeraarsambt bereid in de opdragt, nog ten zelfden jare, van het Rectoraat der Latijnsche scholen te Haarlem. Na de herstelling onzer onafhankelijkheid werden zijne verdiensten, in den jare 1815, op eene waardige wijze erkend en beloond door zijne benoeming tot Hoogleeraar der oude letterkunde aan de Hoogeschool te Groningen, welke post hij tot zijn overlijden met grooten lof bekleedde.

Aan grondige kennis der oude letteren, een helder verstand, zuiveren smaak en gelukkige voordragt parende, wist hij de liefde tot die letteren bij zijne leerlingen op te wekken, en hen den regten weg tot de vruchtbare beoefening er van aan te wijzen. Voor edele en leergierige jongelingen stelde hij zich altijd toegankelijk, en was hun tot eenen raadsman en vaderlijken vriend. Dan niet slechts door zijn voortreffelijk onderwijs, ook door de uitgave van belangrijke schriften handhaafde hij den aloude roem der Nederlanderen in het vak der oude letterkunde. Getuigen zijn de keurige en getrouwe vertalingen van stukken van S a l l u s t i u s, C i c e r o, X e n o p h o n, D e m o s t h e n e s en anderen, met welke

(1) *De Tragoedia Graeca*.

de vaderlandsche letterkunde door hem verrijkt en de zucht tot beoefening der oude letteren opgewekt werd.

De dichtkunst, voor welke hij eenen juisten smaak en levendig gevoel bezat, beoefende hij, zijn geheele leven door, met gelukkig gevolg beide in de Latijnsche en moedertaal. Vooral schitterde zijn dichtvuur heerlijk wanneer het door vrijheids- en vaderlandsliefde, of ook door eene edele verontwaardiging ontstoken werd. Hij reciteerde tot op het einde zijns levens, met veel vuur en eene welluidende stem, schoone plaatsen uit onderscheidene treurspelen, welke zijn gelukkig geheugen zich herinnerde. Declamatie en gebarenspel waren alsdan zeer verdienstelijk. Als mensch, had het goede, ja voortreffelijke zoo verre in hem de overhand, dat hij met regt tot de edelen van ons geslacht geteld mag worden. Door de natuurlijke driftigheid van een opvliegend gestel, welke hij in zijne jeugd niet genoeg had leeren bedwingen, werd hij, bij hartstogtelijke opwellingen, wel eens buiten de grenzen van bescheidenheid en gematigdheid vervoerd; doch deze vlagen van gemelijkheid en drift, welke gewoonlijk slechts voorbijgaande waren, werden in het oog van allen, die hem van nabij kenden, overschaduwd, ja geheel verdonkerd door den luister van zijne onkrenkbare regtschapenheid, zijne vurige waarheidsliefde, zijn diepen afkeer van alle snoodheid en huichelarij, zijne goedhartigheid, menschenliefde en onwankelbare vriendschapstrouw.

Geen wonder dat een man van zoo veelzijdige kunde en geleerdheid, zich met het lidmaatschap van de voornaamste geleerde Maatschappijen en genootschappen van ons vaderland vereerd zag; zoo was hij sedert 1801 Lid van het Zeeuwsche genootschap der Wetenschappen; sedert 1804 van de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde te Leiden; sedert 1809 van de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem; sedert gemelde jaar was hij ook corresponderend lid der Tweede en Derde Klasse van het Koninklijk Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten, en sedert 1820 Lid van het Provinciaal Utrechtsch genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Ook viel hem van wege den Senatus Academicus te Harderwijk de onderscheiding ten deel van den 18den Maart 1805 *honoris causa* tot Doctor in de beide Regten, bij gebreke van een doctoraat in de Letteren, verklaard te worden. Tweemalen was hij gehuwd, eerst, den 14den Augustus 1797, met H e l e n a W i j v a G l a s i u s, uit welke echtverbindtenis hij negen kinderen geboren zag, van welke vijf hem hebben overleefd, vier dochters namelijk en eenen zoon, B a r e n d t e n B r i n k, die, door zijnen naarstigheid en ongemeene vorderingen in het vak der oude letterkunde, hem groote vreugde schonk, en dien hij het genoegen had als Rector der Latijnsche scholen te Appingedam geplaatst en aan eene voordochter van zijne tweede echtgenoote gehuwd te zien. Deze laatste echtgenoote J o h a n n a v a n S t a d e n, weduwe van A l h e r t J a n G l a s i u s, die hij den 12den Augustus 1828 huwde werkte inzonderheid, door verstandig huisbestuur en liefderijke

verzorging, krachtig mede om zijne laatste levensjaren grootelijks te veraangenamen. Met dankbaarheid en geestdrift gedenkt hij zulks in eenen dichterlijken brief getiteld: *de waarde van het tegenwoordige leven*, in 1835 voor vrienden gedrukt.

T e n B r i n k overleed, ten gevolge van eene pijnlijke kwaal, welke hem een groot jaar, bij wijle hevige smarten deed lijden en zijn anders sterk gestel langzaam ondermijnde en ten laatste geheel sloopte den 2den October 1839.

Zijne beeldtenis treft men aan voor den *Muzen Almanak* voor 1837, gegraveerd door J o h a n n e s P h i l i p p u s L a n g e in 12°; in den Aardbol D. III. bl. 281 in houtsnede door E. V e r m o r c k e n 4°, ook bestaat er nog een portret van hem in schaduwbeeld door F u c h s in 8°.

Van t e n B r i n k 's hand zien de volgende werken het licht:

Redevoering gehouden in tegenwoordigheid van de Provisioneelen Raad en de gemeente van Leyden in de St. Pieterskerk aldaar, *op den* 17*den Junij* 1795. Leyd. 1795.

Bedenkingsn tegen het voorstel van den burger C.L. van Beyma, *gedaan in de Nationale Vergadering*, *op Woensdag den* 20*sten September* 1797; *om door ambtenaren af te doen leggen den eed van haat aan het Stadhouderschap*, *de Aristocratie en de Regeringloosheid*. Amst. 1797.

C r i s p u s S a l l u s t i u s , *over de zamenzwering van L.S. Catilina*, *benevens vier redevoeringen van Cicero*, *over hetzelfde onderwerp*, *uit het Latijn vertaald met aanmerkingen*. Amst. 1798. 8°.

D u p a t y , *Brieven over Italië*, *in het jaar* 1788, *uit het Fransch vertaald*. Gron. 1799. 12°.

Krijgstogt van Cyrus door X e n o p h o n ; *uit het Grieksch vertaald*, met eene kaart en aanteek. Amst. 1809. 8°.

Medea, *treurspel van* E u r i p i d e s , *uit het Grieksch vertaald*. Amst. 1813. 8°.

Nieuwe Fransche Tiranny, *bijzonder onder de regering van Napoleon*, *ten gebruike der scholen*. Amst. 1814. 8°. met pl.

Cyropedie, *of over de opvoeding en het leven van den ouden Cyrus*, *door* X e n o p h o n , uit het Grieksch vertaald, Amst. 1814. 2 deelen 8°.

Kort betoog dat de verbondene mogendheden geregtigd en verpligt zijn om Napoleon Bonaparte van den Franschen troon met geweld van wapenen te verdrijven. Amst. 1815. welk stuk van de vurige vaderlandsliefde des schrijvers getuigde en in eenen zeer schoonen stijl is opgesteld.

X e n o p h o n , *Gedenkwaardigheden van Socrates*, *uit het Grieksch vertaald*. Gron. 1819. 8°.

E. J o u y , *de Zedekunde op de Staatkunde toegepast*, *uit het Fransch vertaald en met aanmerkingen opgehelderd*. Gron. 1823 en 1824. 2 deelen 8°.

Gedichten. Amst. 1824. 8°.

Met zijne vrienden Herman Bosscha en Johan Melchior Kemper ondernam ten Brink, in 1802, de uitgave der

Bibliotheek van oude letterkunde, van welke echter destijds door de tijdsomstandigheden slechts een deel het licht zag, doch later mogt hij, bij gunstiger omstandigheden, daar nog één deel bijvoegen.

Voorts leverde hij onderscheidene bijdragen aan het *Vaderlandsche Magazijn van wetenschap, kunst en smaak*, waarvan hij eene geruime tijd Redacteur was; in het *Tijdschrift van kunsten en wetenschappen* en in *de Recensent ook der Recensenten*.

Nog bezorgde hij de uitgave van de

Nagelaten Gedichten van J.F. Helmers. Haarl. 1814 en 1815, 2 deelen met portr. 8°.

Nagelaten Gedichten van M. van Heyningen Bosch. Grun. 1824 met portr. 8°.

Zie Saxe, *Onom. Liter.* Pars VIII. pag. 452; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1805. D. I. bl. 387, 1806. D. I. bl. 385, 1809. D. I. bl. 410, 1815. D. II. bl. 290, 1820. D. II. bl. 120, 1828. D. II. bl. 242, 1832. D. II. bl. 34, 1833. D. II. bl. 274, 1839. D. II. bl. 258, 274, 322, 1840, D. II. bl. 293; *Galerie Histor. des Contemp.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens*. D. II. bl. 555, 561; *Biogr. Nation.;* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*, bl. 87, 159, 527, 747; *Supplem. op dat werk*, bl. 13, 22; *Nieuw Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht.*, *ten vervolge op* Witsen Geysbeek; *Catalogus van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letteren te Leiden*, bl. 191, 192, 200; en vooral B.H. Lulofs, *Ann. Acad. Gron.* 1838-1839, pag. 215, 225, seq.; *de Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden, gehouden den* 18*den van Zomermaand* 1840. bl. 18-25; *Levensschets van Mr. Jan ten Brink*, (door zijnen zoon), *in de Algem. Konst- en Letterbode*, 1841. D. I. bl. 87-92, 98-102, 118-122, 132-138, 150-152; H. Bouman, *Geschied. van de Gelders. Hooges.* D. II. bl. 543-546, welke drie laatstgenoemden wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Cornelius Brinkman]

BRINKMAN (CORNELIUS), geboren te Meppel, werd na volbragte studiën in 1753 Predikant te Ingen, vertrok in het volgende jaar naar Alblasserdam, in 1772 naar Oude Tonge, in 1774 naar Dirksland, werd emeritus in 1790 en overleed te Leiden den 8sten Junij 1799.

Hij heeft in het licht gezonden:

Ophelderingen over het Nieuwe Testament. Utr. 1776. 4 deelen 3°.

Twaalftal van Leerredenen, Zwolle 8°.

Biddagswekker, Utr. 1784. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Brinkman]

BRINKMAN was, in de laatste helft der achttiende eeuw, tooneelspeler aan den Amsterdamschen schouwburg en had vele boedanigheden, waarmede men, zoo hij zich in eenen reizenden

troep bevonden had, hoog zou geloopen hebben; maar hem ontbrak die beschaafdheid en die bevallige zwier, welke men op het Amsterdamsche tooneel gewoon was te zien, des niettegenslaande stelde hij onderscheidene personaadje, in treur- en blijspelen uitmuntend voor. Zoo als den *Pharnaces*, in *Mithridates;* den *Ulisses*, in *Achilles*, en naar veler oordeel beter dan P u n t ; den *Herodes*, in het treurspel *Herodes en Mariamme* door K a t h a r i n a L e s c a i l j e uit het Fransch van T r i s t a n l ' H e r m i t e vertaald; den *Vetlasoepe*, in L a n g e n d i j k s blijsp. *Don Quichot op den bruiloft van Kamacho;* den *Karel*, in het blijsp. *Beslikte Zwaantje;* de *Eenzinnigheid*, in het aardige zinnespel *de Mode* van B e r n a g i e ; *den Dobbelaar* en *den Glorieus* in de blijspelen van die namen. B r i n k m a n was ook Tooneelmeester; hij werd als zoodanig het slagtoffer van zijnen ijver en kwam jammerlijk om in den brand waardoor de Amsterdamsche Schouwburg den 11den Mei 1772 werd in de asch gelegd. Zijne huisvrouw, K a t h a r i n a ....., was eene niet onverdienstelijke Tooneelspeelster.

Zie *Levensbeschr. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. IX. bl. 32; W a g e n a a r , *Beschrijv. van Amsterd.* St. IV. bl. 491; v a n H a l m a e l , *Bijdr. tot de Geschied. van het Tooneel*, bl. 35-37.

[N.C. Brinkman]

BRINKMAN (N.C.) huwde met C. v a n S t r e e k , die haar, als weduwe achterliet. Zij zelve overleed bij 's Gravenhage den 4den Julij 1828 en was eene zeer verdienstelijke vrouw, die zich door onderscheidene schriften, zoo vertaalde als oorspronkelijke in proza en poëzij, bij het Nederlandsche publiek gunstig bekend maakte zoo als blijkt uit de volgende lijst haren werken:

Lijkzang op den Acteur Roos.

Lijkzang op den Dichter Fokke.

Dichtregelen aan den Raadpensionaris.

Dichtregelen op den ramp te Leyden.

Brieven tusschen Eduard en Charles, Amst. 1791. 8°.

Liefde en gevoel, *eene verzameling van karakteristieke stukjes*. Amst. 1793 8°.

Zedelijke verhalen, *fabelen en vertellingen voor de jeugd*, Zalt-Bommel 1794. 8°. met pl.

De Triumph der vryheid, *tooneelspel* Amst. 1795. 8°.

Grootheid en zwakheid van den mensch. Gron. 1795. 8°. met pl.

Philippine en Georgette, *zangsp. naar het Fransch*. Amst. 1796. 8°.

De Echtscheiding, *tooneelsp. naar het Fransch van* D u m o u s t i e r . Amst. 1798. 8°.

Uitstapje naar Brussel bij Bonapartes komst en verblijf aldaar en hulde aan hem. 1803. 8°.

De Veldeling of de Fransche landgedichten van J. D e l i l l e *in Nederduitsche verzen gevolgd*. Gron. 1803. 8°.

Karakters en Lotgevallen van Adelson, *Heloïse en Elius in brieven*. Amst. 1805. 2 deelen 8°. met pl.

Julius en Amalia, *of de gevaren van een al te gevoelig hart*. 's Hage 1806. 8°.

Bibliotheek voor de schoone sekse, 's Hage 1807. 8°. met eene pl.

Raonl Blaauwbaard, *zangspel naar het Fransch*. Amst. 1807. 8°.

De Aeneas van V i r g i l i u s *in Nederduitsche verzen gevolgd*, 12 zangen Amst. 1809, 6 stukk. 8°. uit welke vertolking ten duidelijkste blijkt, dat de dichteres V i r g i l i u s niet begrepen heeft, met wiens meesterstuk hare kunstvrienden, zoowel als D e l i l l e 's vertaling, haar hadden bekend gemaakt.

Het juichend Nederland, dichtstukje Amst. Amst. 1814. 8°.

Het geluk in 3 *zangen*. 's Hage 1820. 8°, welk dichtstuk met zorg bewerkt en goede trekken heeft. Zelfs heeft zij hare krachten beproefd tot het vervaardigen van dichtregelen in de Fransche taal, met een opdragtvers van hare *Veldeling* aan D e l i l l e .

Zie *Algemeene Konst- en Letterbode*, 1828. D. II. bl. 19 en 20; *Aanh. op het Algem. Woordenb. van Kunsten en Wetens*. van G. N i e u w e n h u i s ; (d e J o n g), *Alphab. Naaml. van Boeken; Nieuw Biogr. Woordenb. der Nederd. Diohters ten verv. op* W i t s e n G e y s b e e k .

[Hendrik Brinxma]

BRINXMA (HENDRIK), was Hervormd Koster en Schoolleeraar te Hoogebeintum in Friesland en deed zich kennen door eenen scherp geschreven en ten jare 1786 door den druk gemeen gemaakten

Eerste Brief aan Petrus Hofstede, Hoogleeraar en Predikant te Rotterdam, waarin B r i n x m a dien Hoogleeraar zeer onzacht aanklampte over zijne verregaande onverdraagzaamheid en huitensporige liefde voor het Huis van O r a n j e . H o f s t e d e hield zich wel, als of hem die aanval geen smart verwekte, al het hem aangedane verklarende voor spotternij, sophisterij, woordverdraaijing, liegen, lasteren, vloeken. Maar B r i n x m a gaf hem straks een meesterlijk antwoord in zijnen

Tweede brief, op welks titel hij zich ook nu weder, even als op dien van den *Eerste brief*, Schoolmeester en Dorpregter te Hoobeintum in Vriesland noemde, en waarin hij het in zijn oog buitensporige van H o f s t e d e 's liefde voor het Huis van O r a n j e met nog sterker verwen zocht te kleuren. Te zelfder tijd kwamen mede in het licht: *Onpartijdige aanmerkingen over den Eersten Brief van H. Brinxma*, door eenen ongenoemden, doch kennelijk een vriend van H o f s t e d e . Ook werd te dier tijde een klein geschrift, ter verdediging van B r i n x m a , gemeen gemaakt, hetwelk ten titel had: *Dionysius Comma*, *Schooldienaar te sint Nikolaasga*, *aan zijnen ouden goeden vriend H. Brinxma over de uitgave van deszelfs Eersten brief aan P. Hofstede. enz.*

Zie Y p e i j e n D e r m o u t , *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 661.

[Louis Brion]

BRION (LOUIS), geboren den 6den Julij 1782, op Curaçao van Amsterdamsche ouders, werd als aankomend jongeling ter opvoeding naar Amsterdam gezonden en aldaar op een Koopmanskantoor geplaatst. Toen de Engelschen, in het jaar 1799, in Noord-Holland geland waren, nam hij dienst als vrijwilliger bij het 2e Batailjon Bataafsche Jagers, onder het bevel van den Luitenant-Kolonel D a v i d H e n d r i k C h a s s é , en onderscheidde zich luisterrijk gedurende den veldtogt in Noord-Holland. Men wilde hem tot Officier bevorderen, maar zijne ouders riepen hem naar Curaoao terug, vermoedelijk vreesden zij, dat hij smaak voor de krijgsdienst mogt opvatten. Doch het levendige karakter van B r i o n kon zich niet met het stille koopmansleven vereenigen; hij verzocht dus zijnen vader verlof om te mogen reizen, dit werd hem onder zekere voorwaarden toegestaan. Eerst begaf hij zich naar de Vereenigde Staten van Amerika, waar hij zich op de zeevaart toelegde, doch weldra ontving hij aldaar het berigt dat zijn vader overleden was, die hem een aanzienlijk vermogen naliet. Nu vierde bij zijnen lust tot reizen bot, kocht een schip en bezocht onderscheidene landen. Zijne eerste ondernemingen slaagden naar wensch; in 1804 vestigde hij zich als Koopman op Curaçao, waar hij tot Kommandant der schutterij werd aangesteld.

Toen in 1805 de op dat eiland gelandde Engelschen den Kabritenberg, die het fort Beekenburg beheerscht, bezet hadden, en op het punt stonden om zich van die sterkte meester te maken, nam B r i o n het stoute besluit, om, aan het hoofd der schutterij, den berg om te trekken en den vijand de gemeenschap met de zee af te snijden, ofschoon het getal troepen, waarover hij te beschikken had niet sterker was, dan dat der gelande Engelschen, bedragende ongeveer 760 man van wederzijden. De Engelschen de schutterij ziende aanrukken, begonnen geweldig te vuren, hetgeen echter, doordien het geschut te hoog stond geen schade deed, daar de kogels hun over het hoofd vlogen. B r i o n nu den voet van den Kabritenberg genaderd zijnde, was geheel buiten het bereik van het hooger geplaatste geschut, en trok den westkant van dien berg langs. Verbaasd over deze moedige en krijgskundige onderneming, en vreezende van hunne vaartuigen te zullen worden afgesneden, verlieten de Britten in allerijl den berg, met achterlating van hun geschut, benevens vele andere krijgsbehoeften, en vlugtten, door de schutterij gevolgd, naar het strand, waar zij hals over kop in de sloepen tuimelden, of in zee sprongen, terwijl velen hunner door het vuur der schutterij gedood of zwaar gekwetst werden. Zoodat men destijds aan het beleid en den moed van B r i o n het behoud van het eiland Curaçao te danken had.

De handelsbelangen van B r i o n stemden bijzonder goed overeen met zijne zucht tot reizen. In de volgende jaren bezocht hij de Kusten van Venézuéla en Guaira; hij begaf zich naar Caracas, waar hij vrij lang verbleef, en betrekkingen aanknoopten met aanzienlijke familiën, onder anderen met de familie M o n t i l l a , van

welke de oudste zoon M a r i a n o zijnen bijzonderen vriend werd. Het was juist in die tijd dat Venézuéla zich van het Spaansche juk zocht te ontslaan. De gebeurtenissen van 1808, 1809 en 1810 wekte in de hoogste mate B r i o n s belangstelling op. Hij was de zaak der onafhankelijkheid met geestdrift toegedaan; ondersteunde de Independenten; rustte op eigen kosten een oorlogsvaartuig voor hen uit; vocht in de jaren 1813, 1814 en 1815, waarin de onafhankelijkheid van Venézuéla weder verloren ging, met waren leeuwenmoed en maakte zich ten schrik van de Spaansche kruisers.

Vervolgens Opperbevelhebber der Columbiaansche zeemagt en Kapitein-Generaal des legers geworden zijnde, bragt hij tot de onafhankelijk dier Republiek veel toe. Hij ondersteunde B o l i v a r met 250,000 daalders, welke hij uit zijn eigen vermogen overge houden had, hielp te Aux Cayes op Haïti eene nieuwe uitrusting gereed maken; wist te bewerken dat B o l i v a r tot Kapitein-Generaal van Venézuéla en Nieuw Grenada erkend werd; stevende in Maart 1816 naar Margarita, en hielp het eiland, door de ingezetenen ondersteund, veroveren, waardoor de Independenten nu weder een vast punt hadden en hun moed begon te herleven. Het zeegevecht van den 2den Mei 1816 bekroonde de wenschen der Indepenten en bewees dat B r i o n een even bekwaam Bevelhebber als dapper soldaat was: het Spaansche eskader werd geheel geslagen. Het gevolg daarvan was, dat het beleg van het fort Pampatar, hetwelk sedert een jaar belegerd was, werd opgebroken. De togt ging vervolgens op Carupano: B r i o n stevende naar de Eilanden Onder den Wind, om de gemeenschap tusschen de Koningsgezinden in de Kolonie en van het moederland af te snijden. Gedurende al de tijd dat de oorlog tegen de Spanjaarden gevoerd werd, was hij allernuttigst voor de zaak der vrijheid, en maakte het eiland Margarita tot entrepot en wapenplaats der Independenten. Door B r i o n geleid, was het Amerikaansche vlootje de schrik der Spanjaarden. B r i o n nam in 1817 deel aan de vermeestering van Guayana door P i a r, welke de onderneming tegen Venézuéla ten gevolge hadden. Bijgestaan door den Franschen Kapitein D e b o u i l l e, kwam hij in den mond van de Orenoco ten anker, stevende, niettegenstaande het verschrikkelijk vuur van het Spaansche eskader, de rivier op, vernielde 30 schepen, nam er 8 weg en veegde alzoo de rivier schoon. Na in 1819 eene verzoening tusschen B o l i v a r en M a r i n o M o n t i l l a bewerkt te hebben, vormde hij in het volgende jaar met dezen laatsten het ontwerp om St. Martha en Carthagena te bemagtigen. St. Martha viel hem den 11den November in handen en Carthagena zou spoedig gevolgd zijn, indien niet een wapenstilstand de vijandelijkheden geschorst had. B r i o n mogt echter de geheele bevrijding van Zuid-Amerika niet beleven. Tijdens zijn verblijf te Savanilla had hij de tolregten van 33 op 25 percent verminderd; toen B o l i v a r dit vernam, werd hij woedend en deed bij trommelslag bekend maken, dat van dien dag af de tolregten op den ouden voet moesten geheven worden. B r i o n,

hooghartig van aard, kon eene dergelijke handelwijze niet geduldig verdragen. Hij werd ziek, zoodat hij zich genoodzaakt zag zijn eskader te verlaten en keerde in het begin van 1821 naar Curaçao terug; overstelpt van ligchaamssmarten, afgemat door zielelijden, een tegenzin hebbende in het leven en zoo arm dat hij 16 dubloenen moest leenen van den Kaper Kapitein, die hem naar de plaats zijner bestemming overbragt, waar hij den 20sten September 1821 overleed. Met zijne gezondheid had hij ook zijn vermogen bij den bevrijdingsoorlog opgeofferd, en na zijn overlijden, vond men niets bij hem, dan eene slecht voorziene klederkas, ofschoon hij een groot vermogen had bezeten en evenzeer in de gelegenheid was geweest om zich een gedeelte van den buit toe te eigenen, als P a e z , M a r i n o en andere hoofden der Independenten. De schuldvordering, welke zijne erven op de Republiek Columbia hadden, beliep een half millioen Spaansche daalders, waarvan die Staat echter niet meer dan 400,000 daalders erkende. Op eenen kleinen heuvel, in den tuin, van het buitentje Rozentak, ten Noordwesten van het Schottegat, op Curaçao, treft men het eenvoudige graf van B r i o n aan. Het is met geele tigchelsteenen bevloerd, zonder eenig opschrift.

Zie T e e n s t r a , *de Nederl. West-Ind. Eiland.*, D. II. bl. 126-128; de zelfde, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 701, 902-905.; *Biogr. Univers*.

[Gezine Brit]

BRIT (GEZINE), geboren te Blokzijl in Overijssel, was eene niet onverdienstelijke Dichteres uit het laatst der zeventiende eeuw, wier gedichten in onderscheidene werken verspreid zijn, onder anderen in A r n o l d H o u b r a k e n , *Zinnebeelden*, ook komt in H o u b r a k e n , *Schoub. der Nederl. Konsts.* een vrij lang dichtstuk van haar voor getiteld,

Koridon, *Harderszang op de Papiere Snijkonst van Juffrouw Joanna Koerten huisvrouw van den Heer Adriaan Blok*.

Het eenige dat zij, zooveel wij weten, afzonderlijk heeft uitgegeven is:

Uiterste wil van een moeder aan haar kind. 1698. met pl.

Zie H o u b r a k e n , *Schoub. der Nederl. Kunsts.*, D. III. bl. 296-305; W a g e n a a r , *Beschr. van Amsterd.*, St. III. bl. 254; v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamreg. van Nederd. Boeken;* W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters*.

[Brixius Gerrits]

BRIXIUS GERRITS, een beroemd Oudste bij de Vlaamsche Doopsgezinden, nadat in het jaar 1569 de scheuring tusschen deze en de Friesche Doopsgezinden had plaats gehad. Hij was woonachtig in de provincie Groningen, en hoogst waarschijclijk in de stad van dien naam zelve. Althans hij bezat aldaar bij de gemeente grooten invloed.

Ook werd hij in 1583 op bevel der Roomsch Katholijke Overheid met de Stadsdienaren uit Groningen geleid en gebannen. Overigens was hij in West- en Oost-Friesland, maar vooral in

Groningen zeer ijverig werkzaam ter verspreiding en verdediging van het Doopsgezind geloof. Op het vermaarde dispuut te Emden, in 1578, tegen Hervormde Leeraars gehouden, was Brixius na van Ceulen de beste spreker van de Doopsgezinde zijde. Hij verstond niet alleen Latijn, Grieksch en Hehreeuwsch, een zeer ongewoon verschijnsel in die dagen, bij de Doopsgezinden, maar was ook in andere wetenschappen zeer ervaren. Terwijl het dispuut nog hangende was, schreef hij, gemeenschappelijk met negen andere Vlaamsche Leeraars, eenen brief aan de Friezen, om hen tot eene zamenkomst van deze beide partijen uit te noodigen. In het stuk van den Ban behoorde hij eerst tot de strengere zijde, maar naderhand werd hij veel rekkelijker, zoodat hij zelf, zoowel als van Ceulen, volgens sommigen, door de Vlamingen zou gebannen zijn en tot de zijde van Lubbert Gerritz., de zachte of slappe Friezen, zou zijn overgegaan. Bij het Emder dispuut gaf hij als beginsel der Doopsgezinden aan: ‘wij staan alleen op het fondament der Apostelen en Profeten, waarvan Christus de hoeksteen is, gelijk Efez. 2e cap. staat.’ Hij gaf evenmin om het gezag van Belijdenissen en andere menschelijke bepalingen, als om dat van den Paus en versterkte steeds zijne geloofsgenooten in dit gevoelen.

Zie Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 110; de zelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Gron. enz*, D. I. bl. 55-57, 81, 275, D. II. bl. 11 noot, 91, 117, 123.

[Benedictus Brixius]

BRIXIUS (BENEDICTUS), in de wandeling Pater Plank genoemd, was een Minderbroeder uit Vlaanderen, die in de zeventiende eeuw eerst door onderkruiping Pastoor te Abkoude werd, daarna wist hij zich, tegen alle regel en regt, in de Pastorie van Amersfoort in te dringen, en deed Jakob Verhaar, Pastoor van Culemborg, die hem de bevelen van Jacobus, Aartsbisschop van Efezen, kwam brengen, in de gevangenis zetten. Door alle welke handelingen hij zich bij zijne geloofsgenooten gehaat maakte.

Zie v(an) H(eussen) en v(an R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. II. bl. 197; Kok, *Vaderl. Woordenb*.

[Cornelis Brize]

BRIZE (CORNELIS), een Kunstschilder, die omstreeks 1635 geboren was, slaagde bijzonder gelukkig in zoogenaamde stillevens, inzonderheid helmen, harnassen, muziekinstrumenten, brieven, papieren enz. Zoo vervaardigde hij voor de voormalige Thesaurie op het stadhuis te Amsterdam eene schilderij, waarin papieren, rekeningen, perkamenten en andere brieven, schetsen enz., als aan een notenboomenschot ophangende, voorgesteld zijn, waarop de groote Vondel dit volgende bijschrift gemaakt heeft:

Men riep, de Drukkonst en de Schrijfkonst zal verwildren
Nu Holland ons verbied 't gebruik van Fransch papier.
Ontsla u van dees zorg, sprak Amstels Trezorier
Brizé bestelt papier, als hij zich zet tot schild'ren.
Bezie dat Tafereel; wat ziet gij daar omhoog?
Papieren, bul en brief: of schijn bedriegt ons oog.

Niet minder kunstig en natuurlijk, zijn de door elkander gevlogten speeltuigen geschilderd, waarmede het kleine orgel in de Oude kerk te Amsterdam prijkt; alsmede het stilleven in twee groote stukken in het Oudemannenhuis te dier stede, waar het eene voorstelt *de verarmde Ouderdom*, *die van de Nijd voortgetrokken wordt*, *en door het Geluk verlaten schijnt*, van welk stuk de beelden door A. de Grebber doch de harnassen en het overige door Brizé geschilderd zijn;

In het andere komt *de Ouderdom bij Amsteldam door eene Maagd verbeeld*, *die den overvloed bij zich heeft enz*.

Het tijdstip van zijn overlijden vinden wij niet opgeteekend, doch in 1670 was hij nog in leven.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 341 en 342; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb;* Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. II. bl. 19, 100; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation; Algem. Woordenb. der Zamenlev.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univers.;* Meijer, *Convers. Lexicon*.

[Jakob Brocardo]

BROCARDO (JAKOB), een Venetiaan van geboorte, die in de zestiende eeuw leefde, verliet zijn Vaderland, kwam in Holland, omhelsde het Protestantsche geloof, werd een ijverig tegenstrever van het Pausdom, en gaf onderscheidene boeken in het licht, waarin hij beweerde, dat de bijzondere gebeurtenissen, in de zestiende eeuw, voorgevallen door de Propheten voorspeld waren. Na de Godspraken der Schriftuur, ingevolge zijne hersenschimmige denkbeelden, op reeds gebeurde zaken toegepast te hebben, ging hij eenen grooten stap verder, en nam de vrijheid, om die op toekomende gebeurtenissen toe te passen en voorzeide, uit kracht van deze of gene schriftuurteksten, dat dit of dat den Prins van Oranje, den Koning van Spanje, de Koningin van Engeland, den Keizer enz. zou overkomen. De kerken der Vereenigde Nederlanden vreesden, niet zonder rede, dat zij zouden beschuldigd worden van die droomerijen goed te keuren, indien zij hieromtrent een diep stilzwijgen bewaarde; om dit nu voor te komen veroordeelde de Synode Nationaal van Middelburg, in 1581, deze wijze van de H. Schrift te verklaren en gaf last aan Lambert Daneau, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Leiden, en aan Martinus Lydius, Predikant te Amsterdam, om Brocardo op het ernstigste over zijne droomerijen te onderhouden en het ongerijmde daarvan voor te stellen; men verzekert, dat deze laatste, onbekwaam, om de zwarigheden op te lossen, welke men tegen zijne leerstelsel aanvoerde, de belofte deed, om voortaan van die zoogenaamde prophetiën af te zien.

Intusschen had deze Dweeper, zekeren Franschen Edelman, die ijverig Protestantsch was, Jacob Segur-Pardaillan, genaamd, zoodanig weten in te nemen en te beguichelen, dat hij hem deed gelooven, men welhaast een Vorst van hunne belijdenis zou zien opdagen, die de Pausselijken zetel omverwerpen en het hoofd der Christelijke

vereening zijn zou. Pardaillan was een ijverig dienaar van Hendrik IV, Koning van Navarre; hij dacht dat die Koning door den Hemel voorbeschikt was tot zulk een roemwaardig doel, en geheel vervuld met die hoop, stelde hij hem voor, om een gezantschap aan de Protestantsche Vorsten te zenden, en bood zich zelven aan, om dat gezantschap te bekleeden. Doordien zijn voorstel niets behelsde dat tegen de middelen streed, welke men te dier tijde, tot begunstiging van zijne partij dacht te moeten aanwenden, werd dat voorstel aanvaard, en hij in 1583 als Gezant aan die Vorsten gezonden. Men spotte niet weinig met hem, toen men de ware drijfveer ontdekte, die hem in beweging had gebragt en aangespoord, om de onkosten te dragen van het drukken der werken van zijnen Propheet.

Verder weet men weinig meer nopens Brocardo, dan dat hij zich in 1589 of 1590 naar Neurenberg begaf, alwaar hij voorstanders vond, die hem zeer liefderijk goede diensten bewezen. Het blijkt niet wanneer hij gestorven is, doch den 23sten November 1594 was hij nog in leven.

De schriften, van hem door den druk gemeen gemaakt, zijn:

Interpretatio et Paraphrasis libri Apocalypseos. L.B. 1580. 8°, editio secunda. L.B. 1610. 8°.

Interpretatio mystica et profetica in Genesin et Leviticum; libri duo, *quorum alter ad Christianos de Phrophetia*, *alter ad Hebraeos de primo et secundo adventu Messiae*. L.B. 1580 et 1584 4° editio auctior et emendatior Bremae. 1585. 4°, It. 1593. 4°.

De Anti-Baptismo jurantium in Papam, *et Ecclesiam Romanam*, *deque eorum Idolozeli*. L.B. 1580. 8°.

Interpretatio mystica en profetica Cantici-Canticorum, *Haggaei*, *Zachariae et Maleachi*. L.B. 1583. 8°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Michiel de Brodatt]

BRODATT (MICHIEL DE) was een der Teekenaars van het Verbond der Edelen, van wien men echter niets verder weet.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 300.

[Pieter van den Broeck]

BROECK (PIETER VAN DEN) heeft in het licht gezonden eene berijmde genealogie, getiteld:

De Doorluchtigheit van Brederode, *uyt den Graeflycke Huyse van Hollandt*. Amst. 1657 4°, welke als dichtstuk geen, doch ter opheldering van de vaderlijke geschiedenis misschien eenige, waarde heeft.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*.

[Jan Broeck]

BROECK (JAN). Zie BROEK (JAN).

[Johan van den Broeck]

BROECK (JOHAN VAN DEN), zoon van Nikolaas van den Broeck en van Maria Volkward, geboren den 18den October

1648 te Amsterdam, waar zijn vader Koopman was, verloor dezen toen hij nog een kind was, en bezocht de Latijnsche school zijner geboorteplaats, waar toen de beroemde Adrianus Junius Rector was. Hij verliet die school, tegelijk met Petrus Francius en Jan van Broekhuizen, met het houden eener Redevoering. Daar zijn moeder later, in 1661, hertrouwde met Johannes Christenius, Hoogleeraar in de Regtsgeleerdheid aan de Doorluchtige school te Amsterdam, werd hij door dien stiefvader en door de Leidsche Hoogleeraren Albertus Rusius en Adriaan Beeckerts van Thienen onderwezen. Na volbragte studie, den 15den Maart 1669, op het verdedigen eener Verhandeling *Over de verpligtingen welke als uit eene overeenkomst voortvloeijen*(1), tot Doctor in de Regten bevorderd zijnde, vestigde hij zich als Advokaat te 's Gravenhage. Na hier twee jaren verbleven te zijn vertrok hij naar Amsterdam, waar hij in 1684 Lector der Regtsgeleerdheid werd, twee jaren daarna Buitengewoon Hoogleeraar en in 1690 Gewoon Hoogleeraar, na inmiddels voor een beroep naar de Hoogeschool te Harderwijk bedankt te hebben. Hij aanvaardde het Hoogleeraarsambt te Amsterdam den 7den Junij 1690 met eene Verhandeling *over de bekwame en ware beoefenaar van het regt*(2), welk ambt hij naarstig en getrouw heeft waargenomen tot in 1729 toen hij, behoudens eer en inkomen, zijn ontslag bekwam. Zijn Lofredenaar de Hoogleeraar in de Oostersche talen Cornelis Hugo Vonck geeft hem den roem na, dat hij zich, door het gestadig lezen van Cicero's schriften, eenen sierlijken Latijnschen stijl had eigen gemaakt, welke hem tot in gevorderden ouderdom bijbleef, doch Petrus Burmannus Secundus noemt hem, in een in handschrift nagelaten *Historia Literaria: een droogen en in geenendeele door de studie der fraaije letteren beschaafden Hoogleeraar van het Regt*. Nog omtrent 10 jaren mogt hij in rust leven, waarna hij den Isten Maart 1739, overleed. Hij was gehuwd met zijne volle nicht Catharina van Tol, die hem negen kinderen schonk, van welke slechts één zoon en twee dochters den vader overleefd hebben. Hoewel hij geenen schriften in druk heeft uitgegeven, heeft hij zich toch bijzonder verdienstelijk gemaakt door het vormen van voortreffelijke kweekelingen. Ook was hij bijzonder vlijtig in het lezen van den Bijbel.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* D.J. van Lennep, *Ill. Amstel. Athen. Memorabilia*, pag. 44, 135; Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. I. bl. 162, 234.

[Willem Broecke]

BROECKE (WILLEM), een Zeeuw, was de derde Prior van het Roodeklooster bij het Soniënbosch, ten Zuiden van Brussel, het welk hij van 1396-1405 met lof bestuurd heeft. Deze Klooster-

(1) *Dissertatio inauguralis de Obligationibus, quae quasi ex contractu nasuntur.*
(2) *Oratio Inauguralis de idoneo et vero juris studioso.*

voogd, bij die van zijne gezindheid in eene reuk van beiligheid overleden, was in zijn leven, wegens zijne voorbeeldige godsvrucht, zoozeer bij den Bisschop van Kamerijk geacht, dat die, uitgelokt door het gerucht van zijne uitmuntende hoedanigheden, Brussel dikwijls verliet, om hem de kerkdienst te zien verrigten, hem achtende voor den geheiligsten Priester van geheel Braband.

Zie de la Ruc, *Geletterd Zeel.*, bl. 537.

[Pieter van den Broecke]

BROECKE (PIETER VAN DEN), geboren te Antwerpen in 1575, deed, na behoorlijk zijne dienst voleindigd te hebben, bij den Amsterdamschen koopman Bartholomeus Moor, als Onder-Commies zijne eerste reis naar Cabo Verde, met een schip van Dordrecht, dat den 10den November 1605 uitzeilde, en kwam den 3den October 1606, in het Vaderland terug. Sedert deed hij nog in de zelfde hoedanigheid eene reis naar Angola en later nog twee naar de zelfde Kust, als Oppercommies, een in 1609 en de tweede in 1611. Hij was in den koophandel met de Afrikaansche volken zoo gelukkig geslaagd en had zoo veel beleid en ijver betoond, dat de Gouverneur-Generaal Gerard Reynst dringend verzocht, hem als Opperkoopman naar Oost-Indië mede te nemen. Den 3den Mei 1613 stak hij met het schip *Nassau* in zee, als Raad van den Gouverneur Generaal, en was de eerste die van wege de Oost-Indische Kompagnie naar de Roode zee werd gezonden, waar hij te Aden den grond legde, tot eenen uitgebreiden handel. Van daar vertrok hij naar Bantam en werd door den President Jan Pietersz. Koen naar de Molukken gezonden; ook was hij een der Bevelhebbers onder Adriaan van der Dussen, die met eene vloot en 900 man op Poeloe Ay een kasteel veroverden, doch, er door de Bandanezen werden uitgedreven, bij welke gelegenheid van den Broecke zich zeer dapper kweet. Na eenige verdere verrigtingen, op de ellanden in de nabijheid van Ternate, werd hij door Koen op nieuw naar de Roode zee gezonden. Op reis daarheen, veroverde hij op de hoogte van Colombo een Portugeesch schip, met kaneel geladen, ankerde den 13den Januarij 1616 voor Mokka, en werd door den Bassa aldaar treffelijk onthaald en met een eerekleed omhangen. Bij het verhaal van dezen togt voegt hij eene vrij uitvoerige beschrijving van de geheele Turksche heerschappij in Europa, Azië en Egypte, die van zijne kennis en wetenschap eene goede getuigenis geeft. Op de terugreis naar Bantam, waar de Gouverneur Generaal Koen resideerde, deed hij Suratte aan, vestte aldaar den handel en een kantoor, niettegenstaande de Engelschen hem poogden te weeren; veroverde een nieuw Portugeesch fregat, op den togt naar Calcutta en vernieuwde aldaar het handelsverbond, door den Vorst van dat land vroeger met den Admiraal Pieter Willems gesloten. Te Bantam teruggekeerd, ontving hij van Koen commissie om als Commandeur over de schepen *Middelburg* en de *Duif* naar Mauritius, Madagaskar, de Roode zee en Suratte te zeilen, tot bevordering van den handel en om afbreuk

te doen aan de Portugezen. Nadat hij, den 8sten Maart 1617 vertrokken, Mauritius had aangedaan en van daar had medegenomen wat er nog uit de vier kostbare schepen van den Admiraal B o t h , gestrand en gebleven, te redden was, deed hij Madagaskar aan, maar kon, wegens de onstuimigheid van het weder, en de lekheid van zijn schip de Roode zee niet bezeilen, maar stevende naar Suratte. Ook deze stad kon hij echter niet bereiken. Hij verloor in de nabijheid van de Portugesche stad Damman beide zijne schepen, met behoud echter van al het volk en het grootste deel der lading. Daar hij zich in de nabijheid van vijandige volken bevond, rigtte hij een fort op, waartoe hij onder anderen de waterleggers, met nagelen en specerijen gevuld, gebruikte. Hij noemde dit fort de Baricade ten Broecke. De lading zijner schepen en zijn fort aan de Nederlanders verkocht hebbende, wenschte hij zijn volk op eenige Engelsche schepen naar Bantam te vervoeren, doch dit werd hem geweigerd. Ten einde dus der Compagnie geene buitengewone kosten te veroorzaken, neemt v a n d e n B r o e c k e het stoute besluit om van Suratte, dwars door Hindostan, naar Masulipatnam te trekken. Hij trok op met 103 Nederlanders en 29 Indianen, allen welgewapend, sloeg onderweg onderscheidene benden voetvolk der Raspaten, en eens eene troep ruiterij van 300 man, met groot verlies op de vlugt, en kwam ofschoon onderweg eenige gekwetsten achtergelaten hebbende, met de meesten der zijnen te Masulipatnam aan. De togt had een maand en 25 dagen geduurd. Van Masulipatnam toog hij naar Paliakatte en voerde aldaar op het kasteel Geldria, eenige tijd het bevel. Naderhand kruistte hij met den Nederlandschen Bevelhebber te Masulipatnam, d e H a a s , op de Portugezen, doch zonder gunstigen uitslag, en keerde dus naar Masulipatnam terug, ook hier betoonde de Mohhammedaansche Landvoogd zich in den handel ongemeen gunstig voor v a n d e n B r o e c k e , die van daar over Atsjin en Djambi op Sumatra, naar Djakatra vertrok en den 7den November 1618 weder bij K o e n te Bantam aankwam. Hier vond hij de Compagnie in hevigen oorlog met de Bantammers, door de Engelschen ondersteund, die een Nederlandsch schip, *de Zwarte Leeuw*, met verraad hadden genomen. Dit deed v a n d e n B r o e c k e , reeds weder onder zeil naar Suratta, naar Djakatra terugkeeren. Daar werd hem bevel gegeven de Nederlandsche loge tot een fort in te rigten, hetgeen met veel beleid en ijver volvoerd werd. In de Engelsche loge hadden de Javanen eene batterij gemaakt, en de Engelschen konden of wilden dit niet beletten. Zij toonden zich ook bijzonder vijandig tegen de Nederlanders, en kwamen welhaast, met eene vloot van 11 schepen, in de nabijheid der onze voor Bantam.

V a n d e n B r o e c k e , intusschen tot Kapitein-Majoor aangesteld binnen het Nederlandsche fort, deed onderscheidene uitvallen met vrij goed geluk, maar de bezetting was gering en bestond slechts uit 240 man. K o e n liep met de Hollandsche vloot uit om de

Engelschen te verjagen, doch had geen geluk en was dus genoodzaakt naar Amboina te zeilen om versterking. In dien tusschentijd werd het Nederlandsche fort te lande door de Javanen en ter zee door eene Engelsche vloot van 18 schepen belegerd; van den Broecke was gedwongen, uit gebrek aan amunitie, met de Javanen te handelen en deed het op redelijke voorwaarden. Doch terwijl hij zich met een geschenk naar het Hof van den Koning begaf, werd hij, met den Geneesheer de Haan, vijf soldaten en een jongen, die hem verzelden, verraderlijk gevangen, en aan handen en voeten in een blok gesloten. Men bood losgeld voor hem aan, doch te vergeefs. Het was den Engelschen en Javanen om het bezit van het kasteel te doen, dat de moedige bezetting dadelijk, bij van den Broeckes gevangen nemen, gesloten en versterkt had. Toen voerden hem de Engelschen met zich, en streng gehouden, met den strop om den hals, werd hij door de Javanen op de wal van de versterkte Engelsche loge gevoerd, met bevel dat hij de Nederlanders tot de overgaaf zou aansporen, onder bedreiging, dat anders het fort bestormd en allen aan de vernieling zouden worden prijs gegeven. De getrouwe held deed niets anders dan tot volbarding en moed aan te manen, tot de teleurgestelde Javanen hem achterover ter aarde trokken en weder langs den grond naar het koninklijk Hof heensleepten. Door blijvend gebrek en door de Engelschen hard gedrongen, besloot eindelijk de bezetting liever het kasteel aan hen over te geven, dan aan de bloedgierige Javanen, en kwam men daarover met hen in onderhandeling. Koen had bij zijn vertrek, indien het niet anders kon, daartoe last gegeven, hij had zeker vier maanden noodig, eer hij met den noodigen bijstand van Amboina kon terugkeeren. Het verdrag was reeds gemaakt en gedeeltelijk uitgevoerd, toen eenen opstand onder de Javanen door den Pangeran aangestookt, die den Koning bedreigde en verdreef, de geheele zaak veranderde. Van den Broecke, hoewel nog in de gevangenis, werd echter beter onthaald, het kasteel op nieuw bevestigd, en Batavia genoemd. Koen kwam eindelijk met eene vloot van 17 schepen, veroverde Djakatra, verwoestte de stad, eischtte de gevangenen op, die spoedig volgden, doch met van den Broecke kostte het meer moeite. De Pangeran, die anders niet kwaadwillig tegen hem was, zond hem eindelijk, op herhaalden aandrang van den Generaal Koen, naar dezen terug. Den dag nadat hij in vrijheid gesteld was, ging hij met de vloot naar Batavia, en werd er door allen wel onthaald uit blijdschap over zijne verlossing. Slechts korte tijd vertoefde hij aldaar, toen hij op nieuw met eene vloot uitgezonden werd om de Bantammers te beoorlogen en ‘om te halen wat zij bekomen konden.’ In December 1619 teruggekomen, werd hij al dadelijk als Commandeur over 6 schepen naar Straat Soenda gezonden, om op de Engelsche schepen te passen, maar vernam uit een aangehaald Engelsch schip, dat men den vrede gesloten had; den 9den Junij 1620 werd die vrede plegtig afgekondigd en het vredefeest gevierd. Ein-

delijk vertrok v a n d e n B r o e c k e als Commandeur over het schip *het Wapen van Zeeland*, en als Directeur over de Handelkantoren in Arabië, Perzië en Indië te Suratta, den 16den Junij 1640, naar Aden, waar hij den 22sten Augustus, na het uitstaan van vele stormen, aankwam. Van Aden, waar hij de zaken op goeden voet bragt, vertrok hij naar Suratte; hij landde, na Socotara te hebben aangedaan, aldaarden 1sten October 1620 aan; bezocht en ordende voorts de verschillende Nederlandsche kantoren in Hindostan, en vestigde zich te Suratte. Hier had hij al zijn beleid en wijsheid noodig om met de inlanders vrede te houden; vooral toen het Nederlandsche schip *de Samson* uit Maaka aankwam, dat eenige schepen had genomen, toebehoorende aan de verschillende Vorsten van Indië, en toen de Engelschen den Koning, uit deze zeerooverijen, want dat was het waarlijk, krachtig betoogden dat zij de waarheid hadden gezegd als zij zeiden, ‘dat de Nederlanders dieven en geene kooplieden waren.’ Hij wist zich nogtans te redden, en wist de goede verstandhouding met de naijverige Engelschen zoo te bewaren, dat deze soms in de expeditiën der Nederlanders deelden, en de Admiraal J a c o b D e d e l op de reede van Suratte, met hulp der Engelschen, drie groote Portugeesche kraken vernielde. Hij vertoefde te Suratte tot in 1626, altijd met moedigen en voorzigtigen ijver het belang van den Nederlandschen handel behartigende, geacht en vereerd door de inlanders en hunne Vorsten en in goede verstandhouding met de Engelschen, gelijk hij zich ook van hunne schepen deed vergezellen, toen hij, door een Gezant van den Koning van Perzië uitgenoodigd, zich met eene vloot van 12 schepen naar Gamron en Ormus begaf, ook daar hoog begunstigd en vereerd. Ofschoon zijne diensttijd in 1626 ten einde was, bleef hij, op dringend verzoek van Gouverneur en Raden van Indië, nog eenige tijd te Suratte. Doch na zijne terugkomst met eene rijkgeladene vloot van Ormus en Gamron in 1628, werd hij eindelijk van zijne getrouwe dienst, van 9 jaren en 7 maanden, in April 1629 ontslagen; zeilde met een cargazoen van 12 tonnen gouds naar Batavia, gevolgd door de achting en droefheid over zijn vertrek van alle de inwoners van Suratte. Hij vond Batavia door 80000 Javanen belegerd, doch had het genoegen te zien hoe dit beleg werd opgebroken; hoe wel hij met geheel de Oost-Indische Kompagnie het verlies van den Gouverneur K o e n betreuren moest, die den 20sten September 1629 te Batavia ontsliep. Als Admiraal eener rijke retourvloot, heesch hij zijn vlag op het schip *Utrecht* en ging, den 17den Deecember 1629, met 9 schepen onder zeil naar het Vaderland. Op die reis ging het schip *Dordrecht* door brand verloren, maar de overige 8 kwamen den 6den Julij 1630 behouden binnen. Hij schijnt later weder naar Indië te zijn teruggekeerd, althans wij lezen dat hij in 1640 en 1641 als Kommandeur Malakka hielp belegeren en in het laatstgenoemde jaar in het leger voor die stad, aan eene uitterende ziekte en ten gevolge van het ongemak, het welk hij daar leed, overleden is.

Uit alles blijkt dat van den Broecke een man geweest is van veel beleid, moed en getrouwheid. Zijne daden door hem zelven in alle eenvoudigheid verhaald, zijn een sprekend bewijs dat hij juist geschikt was voor de aanzienlijke, maar altijd moeite- en arbeidvolle posten hem toevertrouwd. In het bijzonder wist hij met de Magtigen en Regenten der volken met welke de Nederlanders handel dreven, zeer beleefd en verstandig om te gaan, en genoot aller achting, gelijk hij daarvan menigvuldige bewijzen ontvangen heeft. Hij was een man die der Oost Indische Kompagnie groote diensten bewezen heeft, en die meer dan anderen tot haren bloei heeft toegebragt, een wel berekende handelaar, een moedig Commandeur, een stout en dapper Krijgsman.

Zijn portret gaat uit gegraveerd door Adriaan Matham in 4° en door Izaäk Ledeboer in klein folio. Onder het eerste leest men:

> Dit is die van den Broeck die Parssen deed verwonderen,
> Die n eerst den Batavier op 't Roode Meyr quam donderen,
> Die bij den Arabier en Indies vasteland,
> Het eerst voor 't Hollandsch volck den handel heeft geplant.

Zijne sprenk was: *Een uer betaelt het al*.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost Indië*, D. I. b. bl. 247, D. II. b. bl. 38, D. III. b. bl. 80, D. IV. a. bl. 444-491, D. V. a. bl. 184, 232, 233, 341; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 233-259, 368, 370, D. II. bl. 358; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 336; *Algem. Konst- en Letterbode* 1846, D. I. bl. 6; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 122, 617-620; maar vooral de *Historische en Journaelische aanteyckeningh van 't gene Pieter van den Broecke op syne Reysen*, *soo van Cabo Verde*, *Angola*, *Gunea en Oostindien* (*aenmerckenswaerdigh*) *voorghevallen is;* door v.d. Broecke zelven beschreven, hetwelk wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Johan van den Broecke]

BROECKE (JOHAN VAN DEN), Raad in de Vroedschap der stad Dordrecht, was een geleerd man en Latijnsch Dichter, blijkens zijne dichtstukken in die taal, na zijne dood, uitgegeven door Johannes Jensius te Dordrecht, in 1741. 4°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Albert ten Broecke Hoekstra]

BROECKE HOEKSTRA (ALBERT TEN). Zie HOEKSTRA (ALBERT TEN BROECKE).

[Johan Pieter Broeckhoff]

BROECKHOFF (JOHAN PIETER), geboren te Keken tusschen Zevenaar en Kleef, onthield zich in zijne jeugd te Amsterdam op, om den handel te leeren, waar hij smaak voor de Nederlandsche Dichtkunst opvatte, die hij met ijver bleef beoefenen, sedert hij zich als koopman te Emmerik gevestigd had.

Van hem bestaan:

Dicht- en zedekundige Zinnebeelden en Bespiegelingen. Amst. 1770. 4°, met pl.

Bovendien vindt men in de Nederduitsche uitgave der *Fabelen van* Gellert de vertalingen van eenige fabelen door hem; ook is hier en daar nog wel een afzonderlijk dichtstuk van hem opgenomen. Hij vertaalde mede, uit het Hoogduitsch, onder meer andere verzen: *de zeven woorden van Jezus aan het Kruis* en plaatste die in *de Mensch*. Amst. 10 deelen 8°.

In 1773 behaalde Johannes Le Francq van Berkhey de gouden, en hij de zilveren medaille, met hunne dichtstukken: *de Lof der Dankbaarheid* bij het Kunstgenootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt*, en waren dus de eersten, die, voor het beantwoorden van eene prijsvraag, door eenig dichtgenootschap in ons Vaderland met het eeremetaal bekroond werden.

Zie de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dicht.*, D. IV. bl. 104 en 105; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Jacob van Broeckhoven]

BROECKHOVEN (JACOB VAN). Zie BROEKHOVEN (JACOB VAN).

[Adam, Benjamin, Hendrik, Johan, Reyer van Broeckhuysen]

BROECKHUYSEN (ADAM, BENJAMIN, HENDRIK, JOHAN, REYER VAN). Zie BROEKHUIZEN.

[J. Broedelet]

BROEDELET (J.), waarschijnlijk te Utrecht geboren was een Graveur, die onderscheidene zwarte kunstplaten naar de schilderijen van Gerard Hoet, Nicolaas Verkolje en andere meesters in het koper heeft gebragt, ook heeft hij vele boekplaten geëtst en gegraveerd. Hij overleed vermoedelijk in 1722.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Nederl. Schilderk.*, D. I. bl. 254; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Cornelia Broedelet]

BROEDELET (CORNELIA) beoefende de Nederduitsche Dichtkunst. Men vind van haar gedichten in de *Godgeleerde oefeningen* en in de *Boekzaal*. Ook schreef zij:

Vruchten van stille eenzaamheit, in zich behelzende eenige Goddelijke stoffen en aanmerkingen over sommige plaatsen der H.S. Utr. 1777. 8°.

De leer der ellende, verlossing en dankbaarheid ontvouwd. Utr. 1787. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boehen;* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. II. bl. 403.

[Bernard Broedelet]

BROEDELET (BERNARD), geboren te Utrecht den 28sten Mei 1770, begon op zijn tiende jaar, zonder hulp van anderen de muziek te beoefenen, en ontving op zijn twaalfde jaar slechts een twintigtal lessen op het klavier van zekeren Zorhagen destijds Trompetter. Ook beoefende hij het vioolspel, waardoor hij zich later in staat

zag als violist in de concerten op te treden. Zijne muziekale ontwikkeling werd echter meer volmaakt door zijn verkeer met den toenmaligen Organist der Domkerk F. N i e u w e n h u y z e n ,

die hem in theorie en orgelspel onderrigt gaf. Daar B r o e d e l e t eigenlijk tot Schoolonderwijzer opgeleid was, bekleedde hij reeds op zijn zeventiende jaar den post van Gouverneur bij de zonen van den Baron v a n P a l l a n d t v a n E e r d e in Overijssel. In 1795 vestigde hij zich als Schoolonderwijzer in zijne geboortestad, werd Organist der Jacobi-kerk en gaf tevens onderrigt in het Pianospel. Hij nam zijnen Organistpost, gedurende 53 jaren, met veel ijver en bekwaamheid waar, en, als een blijk van tevredenheid over de getrouwe waarneming van zijnen post, werdhem, op den dag van zijne vijftigjarige dienst aan de zelfde kerk, door Heeren Kerkvoogden een geschenk tot aandenken aangeboden. Hij beminde de toonkunst ongemeen en was mede niet onervaren in de Teeken- en Schilderkunst. Tot in 1839 stond hij aan het hoofd eener leerschool, die hij toen heeft laten varen. Ten gevolge van een verval van krachten overleed hij den 11den Februarij 1849. Hij was den 4den Mei 1800 gehuwd met A r n o l d a v a n d e r L i n d e , bij wie hij zes zonen verwekte, van welke vier mede de muziek beoefenden; zijnde H e r m a n u s B r o e d e l e t , Schoolonderwijzer en Organist te Maarssen; M a r i n u s B r o e d e l e t , Piano-fabrikant, daarna Organist der Walekerk en later Muziekonderwijzer en Organist in de Jacobi kerk te Utrecht; W i l l e m B r o e d e l e t , die volgt, en B e r n a r d B r o e d e l e t , overleden alsStafmuzijkant.

Zie C a e c i l i a , *Muziekaaltijds*. 1849, bl. 83.

[Willem Broedelet]

BROEDELET (WILLEM), een zoon van den voorgaande, geboren te Utrecht den 8sten September 1810, speelde als kind van vijf jaren, op het gehoor af, dikwijls het een en ander op de Piano-forte na. Op zijn zevende jaar begon hij eigenlijk zijne muziekale studie, en ontving toen onderwijs op de piano van zijnen vader. Ook leerde hij een weinig viool spelen. Reeds met zijn tiende jaar gaf hij bewijs van eenigen aanleg voor de compositie te bezitten, en gaf toen reeds een muziekstuk in het licht. In de theorie werd hij mede door zijnen vader onderwezen, terwijl hij in het pianospel eene aanzienlijke hoogte bereikte. Zijn spel bezat voortreffelijke hoedanigheden: het was net, gevoelvol en bevallig. Zijn aanslag was uitnemend, en met de grootste gemakkelijkheid en kalmte kon hij de moeijelijkste stukken voordragen. De Muziek beminde hij vurig, en hij was naauwelijks tien jaren oud, of men hoorde hem reeds, met grooten bijval, in het concert te Utrecht, later in Felix Meritis te Amsterdam, ook met zijnen broeder M a r i n u s B r o e d e l e t in het stads en andere concerten te Utrecht. Overal vielen hem vele toejuichingen ten deel. Tot zijn zeven en twintigste jaar hield hij zich met lesgeven op de piano bezig. In 1836 werd hij benoemd tot Organist in de Waalsche kerk te Utrecht, zonder vooraf daartoe een examen te hebben moeten afleggen. Dien post heeft hij acht jaren waargenomen en hij kweet zich in die hetrekking verdienstelijk. In 1836 rigtte hij eene Pianofabriek op, en twee jaren later ontving hij eene bestelling van een piano

voor het Hof, welke zoo volkomen aan de verwachting beantwoordde, dat hem daarvoor door den Koning een brevet werd uitgereikt, om het Koninklijke wapen te mogen voeren. De bewerking zijner piano's geschiedde naar het model van Broadwood en Collart à Collart. In 1837 verkreeg hij den titel van Pianist van Z.K. Hoogheid den Kroonprins, en in 1839 dien van Hoffabriekant. Dikwijls deed hij zijne gaven op het Hof te Soestdijk als ook te 's Gravenhage hooren. Den 6den October 1843 werd hij door eene bloedspuwing overvallen, waarna eene slepende ziekte den 16den Maart 1844 een einde aan zijn leven maakte. Bij Mejufvrouw Eilshemius Schrikker, met wie hij zich in 1836 in de echt had begeven, verwekte hij drie zonen.

De titels der door hem gecomponeerd en in druk gegeven muziekwerken zijn:

Aan eene Roos, gedicht van Feith.

Le Bouquet, Romance.

Afscheidsgroet aan het Vaderland, van J.P. Heye.

Grand Rondo Brillant pour le Piano forte sur la Barcarolle de Fiorella d'Auber, Pauvre Napolitain, la mer est belle, *composé et dedié à son Altesse Imperiale et Royale Madame la Princesse d'Orange*.

Galop Brillant pour le Pianoforte, *dedié a Mademoiselle Octavie Volkhemer*.

Six Marches célèbres de l'Armée Neêrlandaise pour le Pianoforte, *dediés à son Altesse Royale le Prince d'Orange*.

Marche triomphale d'inauguration de Sa Majesté Guillaume II. Amst. chez Theune et Co.

Zie Caecilia, *Muziekaaltijds*. 1845, bl. 17.

[Jacob Willemsz. Broeder]

BROEDER (JACOB WILLEMSZ.) streed in de verschillende zeegevechten van den tweeden Engelschen oorlog als Bevelhebber, eerst op het schip *de Dom van Utrecht*, van 46 stukken, bemand met ruim 200 koppen, daarna op *de zeven Provincien*, moedig tegen 's Lands vijanden, en woonde de meeste zeeslagen met eere bij. Even dapper gedroeg hij zich in den derden Engelschen oorlog waarin hij het fregat *Edam*, van 32 stukken, bemand met 100 koppen, aanvoerdde. Na den vierdaagschen zeeslag werd hij echter met drie andere Kapiteinen, in eene boete van *f* 2000 verwezen, schoon zij als helden hadden gestreden. Men beschuldigde hen, dat zij, zonder genoegzamen nood, met hunne schepen nit de vloot naar Texel waren geloopen. Maar Broeders groote steng was afgeschoten, zijn schip was reeds eenmaal genomen geweest, en weer ontzet, doch zeer geteisterd. Hoe het zij, hij bleef in dienst, woonde den togt naar Chattam bij, was onder de Kapiteinen, die de Ruiter op zijnen laatsten togt naar de Middellandsche zee verzelden en had het geluk met zijn schip van daar behouden weder te keeren.

In 1692 geleidde hij, met Frederik Bontemantel, eene talrijke koopvaardijvloot naar Portugal en Spanje, toen beide op de kust van

Biscaye door drie Fransche oorlogschepen en twee kapers werden aangegrepen. Beiden verdedigden zich met moed, maar met dat ongelukkig gevolg, dat eerst B o n t e m a n t e l sneuvelde en zijn schip zonk, en het schip van B r o e d e r weldra volgde. Na twee uren op een stuk van het wrak te hebben rondgedreven, terwijl uit een Fransch voorbij zeilend schip, dat hem en zijne lotgenoten niet wilde redden, zelfs nog op hen geschoten werd, had B r o e d e r het geluk van door een ander Fransch oorlogschip, onder bevel van den Ridder d e S a n g r i s , te worden ingenomen, dat hem te St. Jean de Luz opbragt. Hij had het genoegen te zien, dat slechts eene ledige buis van alle de koopvaarders genomen was, terwijl ook het grootste der Fransche oorlogschepen doornageld was te gronde gegaan, en de twee anderen zich niet dan met moeite boven water konden houden.

Uit zijne krijgsgevangenschap teruggekeerd, werd hij benoemd tot Bevelhebber van het schip *Grijpskerke*, van 40 stukken, waarmede hij onderscheidene koopvaardijvloten geleidde. Doch op eene reis met 90 koopvaarders uit de Soud vertrokken met H o g e n h o e c k en d u P o n , werd hij op de hoogte van Doggersbank, den 15den November 1692, door vier Fransche Koningsschepen, onder J é a n B a r t aangetast. B a r t legde B r o e d e r zelf aan boord, doch werd zoo ontvangen dat hij moest afhouden. De beide andere Kapiteinen hielden zich even kloek en de koopvaarders weerden zich, zooveel zij vermogten. Den volgenden dag werd het gevecht hervat, ofschoon het enteren den vijand werd belet, werd het schip van d u P o n , door het verlies van zijnen Kapitein, en een hevigen brand tot de overgave gedwongen. B r o e d e r hield zich even dapper tot bij zelf door een kogel getroffen omkwam. Maar zijn Luitenant W i l l i n c k wist het schip te behouden en de vijand af te weeren; Kapitein H o o g e n h o e c k kweet zich getrouw van zijnen pligt en de vijand kon slechts tien of twaalf koopvaarders magtig worden, de overige kwamen veilig binnen.

Zie B r a n d t , *Leven van de Ruiter*, bl. 407, 435, 469, 509, 565, 593, 686, 714, 911, 933, 974; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. XVI. bl. 177; *Bijvoegs. en Aanm. op* W a g e n a a r , D. XVI. bl. 65 en 66; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*; E n g e l b e r t s G e r i t s , *Neêrl. Heldend. ter zee*, bl. 296-238, 300-302.

[Nicolaas den Broeder]

BROEDER (NICOLAAS DEN), geboren te Brielle den 10 Junij 1781 en van beroep Landbouwer te Oostvoorne, was een dergenen, die in 1813 krachtdadig medewerkten om Brielle van het Fransche juk te ontslaan. Hij bevond zich den 1sten December van dat jaar tot het verkoopen van koorn in die stad, toen de Franschen met twee met schroot geladen veldstukken en klein geweer ieder belette de markt te genaken. Ziende dat dit eene doodelijke schrik door de stad verspreidde, liet B r o e d e r wagen en paard in den loop, spoorde eerst drie of vier burgers aan, om met hem handen aan het werk te slaan, en kreeg weldra een twintigtal aan zijne zijde, en onder dezen ook den Magazijnmeester L u x , op wiens voorstel men zich in allerijl

naar de kazernen der Kustkanonniers begaf, die, na gedane belofte, dat men hun den noodigen voorraad van kruid en lood nit het magazijn zou bezorgen, zich weldra bij hen voegden, waarna de Franschen al spoedig door de burgers tot overgave gedwongen werden en deze laatste de stad in hunne magt kregen.

B r o e d e r overleed den 24sten November 1831.

Zie H. B o s s c h a , *Geschied. der Omwent. in* 1813, St. II. bl. 53 en 54; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 202 en 203; *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. II. bl. 744.

[Broeder Cornelis]

BROEDER CORNELIS. Zie ADRIAANSZ. (CORNELIS).

[Nikolaas Broederse]

BROEDERSE (NIKOLAAS), in de eerste helft der vorige eeuw Roomsch Katholijk Priester te Delft, maakte zich eenen naam door het ontwikkelen van zijne meening over het nemen van renten, een onderwerp dat destijds een vraagstuk voor de zedeleeraars van zijne kerk uitmaakte. In eene verhandeling, in 1743 door hem geschreven,

De Usuris licitis et illicitis, werd door hem beweerd, dat het den Christen geoorloofd was rente te nemen, maar dat het vorderen van te hooge rente of van woeker verboden was. Paus B e n e d i c t u s XIV verzette zich, in 1745, in eene bulle uitdrukkelijk tegen de leer van B r o e d e r s e en verbood elken woeker.

Zie G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*

[Ulrich Graaf van Broek]

BROEK (ULRICH Graaf VAN). Zie VALKESTEIN (ULRICH VAN).

[Jan Broek]

BROEK (JAN) VALENTIJNSZ., een inwoner van Amsterdam, die in de Spaansche tijden blijken gaf, dat hij een warm voorstander van de Hervorming was. Zelfs ging zijnen ijver wel wat te ver, want hij was een dergenen, die in 1566, het gemeene volk, door belofte van geld, overhaalden om het Minderbroeders-klooster te plunderen. B r o e k , hiermede niet vergenoegd, vertoonde zich in het volgende jaar in het openbaar als een tegenstrever van de Regering, en wel bijzonder in het geval met den Burgemeester J o o s t B u i k , die onder verdenking lag van Krijgsvolk in de stad te willen doen komen, het welk alles in oproer bragt en zulk eene verbolgenheid baarde, dat elk: *wapen! wapen!* riep en zich in allerijl toerustte. J a n B r o e k deed op de Nieuwe brug met de trom omslaan, ‘dat elk, wie lijf, goed, vrouw en kinderen lief had hem nu volgen zou.’ Op deze wijze een groot aantal menschen bijeen verzameld hebbende, liet hij de brug met 33 man bezetten; trok met de overigen langs den Zeedijk, door de Warmoesstraat en sleepte eene ongeloofelijke menigte volks met zich, ieder met het geweer voorzien dat hij bij de hand had. De uitzigten werden daardoor allerakeligst, want daar ieder zijne partij koos, trok de vader tegen den zoon en de broeder tegen den broeder op. De partij van B r o e k , als zijnde de wakkerste, bezette alle de uitgangen in de Warmoesstraat en op den

Nieuwendijk. Vervolgens trok J a n B r o e k , met eenen aanzienlijken hoop, den Zeedijk langs, nam drie bussen, welke hij

voor de deur van eenen Smid vond, mede, en zakte vervolgens af naar het Bushuis; ten einde voor te komen dat de schans aan de Varkenssluis overweldigd en het Bushuis vervolgens ingenomen mogt worden. Doch aldaar vernemende dat de Roomschen in aantogt waren, om de Regulierspoort, den Stadstuin, het Halfrond en het Bushuis te bemagtigen, rukte hij voort tot op de tegenwoordige Doelenbrug, waar hij met der haast eene schans van balken en ander hout deed opwerpen, die hij met de gemelde bussen voorzag, als waren zij welgeladen, ofschoon hij inderdaad kruid noch lood had. De Schout en Burgemeesters, hierover niet weinig ontzet, verzochten J a n B r o e k buiten zijne verschansing te mogen spreken; aan welk verzoek hij echter niet voldeed, zonder alvorens om meer onderstand naar de Warmoesstraat te hebben gezonden. Buiten de verschansing getreden, vraagde hij Burgemeesteren: ‘wat hen met pijp, trom en vliegend vaandel derwaarts dreef?’ waarop Burgemeester E l b e r t M a r k u s antwoordde: ‘Het was om zich met kruid, schut en scherp, uit den Stadstuin en het Halfrond, tegen hunne vijanden te wapenen.’ B r o e k vroeg vervolgens: ‘wie die vijanden waren?’ en toen daarop gezwegen werd, voer hij voort, ‘dat hij het kruid en lood hun niet wilde laten volgen, maar het ten dienste van Zijne Majesteit en den welstand der stad bewaren zou.’ Ook zeide hij ‘zoo wel voor de poorten te zullen zorgen, dat de Graaf v a n M e g e n met zijn krijgsvolk daarvoor het hoofd zou stooten.’ Terwijl zij dus in gesprek waren, kwamen 200 man, onder het vaandel, dat door J a n K i e s gedragen werd, hem ter hulp; waarop Schout en Burgemeesteren terugkeerde, en J a n B r o e k de gemelde posten deed bezetten; tevens den Schutmeester bevelende, noch aan de eene, noch aan de andere partij eenig wapentuig te verschaffen. Gelukkig werd kort daarna, op den Vijgendam, een verdrag getroffen, waarmede de onlust, die eene verschrikkelijke uitkomst spelde, gestild werd, zonder dat er een droppel bloeds gestort was.

Na het vertrek van B r e d e r o d e zich te Amsterdam niet meer veilig achtende, verliet B r o e k het Vaderland en behartigde de zaken van Graaf L o d e w i j k v a n N a s s a u in Groningerland en te Emden, werwaarts de Graaf hem zond, om te onderzoeken, hoe veel beter en gemakkelijker hij den voorraad van meel (voor het leger in de Ommelanden) hield dan die van beschuit. Uit welke omstandigheden men bijna zou opmaken, dat hij van beroep een koornkoper of bakker was. L o d e w i j k s leger werd verslagen, zijne volgelingen vloden naar Emden en rustte zich ter zee uit. Onder hen was J a n B r o e k een ijverig voorvechter. Dit maakte de haat der Regering van Amsterdam nog grooter tegen hem, en deed die zoo hoog klimmen, dat de Vroedschap eene premie van 200 gulden beloofde aan hem, die J a n B r o e k levende in de stad bragt en 100 guldens aan die hem zou dood slaan; terwijl tevens in beraad werd genomen een ligt scheepje tegen hem uit te rusten; om hem gevangen te nemen, of van voor de zeegaten weg te drij-

ven. B r o e k ontzag zich inmiddels niet van zijnen lastbrief te buiten te gaan en had de dwaasheid van zelfs schepen der vrienden van O r a n j e weg te nemen. De schepen der Hamburgers en Bremers werden geplunderd en gerantsoeneerd, terwijl de eigenaars dier bodems openlijk weigerden geld te leenen aan A l v a en zijne dienaren, tot vernieling van O r a n j e s magt. J a n B r o e k geraakte in handen der Hamburgers, die hem als een zeeroover het hoofd deden afslaan.

Zie B o r , *Nederl. Oorl.*, B. V. bl. 139 (208); v a n M e t e r e n , *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 529 en 530; H o o f t , *Nederl. Hist.*, bl. 124; (B e a u f o r t), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 158, 161; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 217-219, 308, 310; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 287, 298, 318; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*; v a n G r o n i n g e n , *Geschied. der Waterg.*, bl. 183 en 184; A r e n d , *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl.. 82, 143.

[Pieter Jansz. Broek]

BROEK (PIETER JANSZ.), een der vier Remonstrantsgezinde matrozen, die den aanslag op het leven van M a u r i t s , Prins v a n O r a n j e , in 1623 aan den dag bragten. Zij waren door H e n d r i k S l a t i u s aangenomen, om hem in eenigen aanslag ten dienste van het land, bij te staan, waarin zij bewilligden, zonder te weten waartoe, doch de geheimhouding, welke men jegens hen in acht nam, deed hen vreezen, dat er onder dien onbekenden aanslag welligt iets kwaads mogt schuilen; terwijl misschien ook het mild geven en rijkelijk beloven hen tot achterdenken bragt. Waarop zij besloten de zaak den Prins bekend te maken; was de aanslag goed, dan, meenden zij, zou de Prins er kennis van hebben en zij mogten het geld behouden en verdienen: was zij echter kwaad, dan hadden zij voor het ontdekken loon te wachten, of die niet omdekkende straf te vreezen. Hierop begaven twee hunner zich terstond naar het Hof, doch daar vernemende dat de Prins te Rijswijk was, gingen zij derwaarts en maakten hem bekend wat zij wisten. Waardoor dien roekelooze aanslag gelukkig werd verijdeld.

B r o e k werd, even als zijne drie medemakkers, door de Staten-Generaal, tot loon voor het aanbrengen, met zes honderd gulden beschonken, en een gagie van vijftien gulden ter maand, met verder voorschrijven aan alle Collegiën der Admiraliteit, dat men, uit hoofde van hunne dienst den Lande bewezen, ze voor alle anderen zou voorzien met de eerste scheepsambten, die open kwamen en waartoe zij bekwaam waren. De Prins schonk aan elk daarenboven eene medalje van goud, met zijne beeldtenis en wapen, waardig omtrent 80 gulden, met een verzilverd rapier.

Zie B r a n d t , *Hist. der Reform.* D. IV. bl. 911, 930, 942; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 456, 459 en 460.

[Johan Jakob le Sage ten Broek]

BROEK (JOHAN JAKOB LE SAGE TEN), geboren te 's Gravenhage in 1742, werd, na volbragte studie aan de Hoogeschool te Groningen, den 5den Junij 1765 Doctor in de Wijsbegeerte en kort daarna

Proponent. Nog het zelfde jaar Predikant te Lippenhuizen geworden, bleef hij daar slechts eenige maanden als wanneer hij in 1766 naar Werkendam en de Werken beroepen werd, van waar hij in 1769 als Hoogleeraar in de Wijsbegeerte naar Groningen vertrok, welke bediening hij aanvaardde met het houden eener Latijnsche redevoering *over de menschelijke rede niet genoegzaam om het ware geluk aan te wijzen en te verkrijgen*(1). Van daar werd hij in 1778 beroepen als Predikant naar Rotterdam. Bij de Staatsomwenteling van 1787 werd hij, bij resolutie van 22 October van dat jaar van zijne dienst vervallen verklaard en hem den predikstoel binnen die stad ontzegd, doch deze resolutie werd den 20sten Mei 1795 door de toen veranderde Regering vernietigd en hij in allen deele in zijne betrekkingen hersteld. Hij werd den 26sten Februarij 1822 emeritus, en overleed den 20sten Januarij 1823, bij zijne echtgenoote Mejufvrouw v a n H o u w e n i n g e n nalatende twee zoons: J o a c h i m G e o r g e l e S a g e t e n B r o e k, die volgt, en H e n d r i k W i l l e m l e S a g e t e n B r o e k, die eerst Predikant was te Odijk, later te Haamstede en daarna te Noordgouwe, waar hij in 1827, wegens voortdurende ziekte emeritus werd; van toen af woonde hij te Zierikzee, was daar onderscheidene jaren Lid van den Raad en had er vele andere betrekkingen. Hij overleed den 7den Februarij 1845.

Onder de beroemde Godgeleerden van zijnen tijd bekleedde J o h a n J a k o b l e S a g e t e n B r o e k eene niet onaanzienlijke plaats. Zijn naam is bekend geworden in de Kerkelijke geschiedenis van ons Land, niet alleen door dat hij een der eersten was, die de gebrekkige predikwijze van zijne tijd vaarwel zeiden, en eene geheel nieuwe predikmethode volgden, maar ook door zijn verschil over het borgtogtelijke lijden des Zaligmakers, hetwelk hij met zijne ambtgenooten J o h a n n e s H a b b e m a en P e t r u s H o f s t e d e, gevoerd heeft en zoo veel onrust in de Vaderlandsche kerk te weeggebragt, maar vooral aan t e n B r o e k zooveel leed veroorzaakt heeft.

Van hem zijn in druk uitgegeven:

Zedige en vrijmoedige verantwoording aan de Hervormde kerk.

Vier Memoriën aan den eerwaarden Kerkenraad van Rotterdam gepresenteerd.

Provisioneel antwoord op het verhaal en opgave van J. Habbema.

Memorie aan de eerwaarde Klassis van Schieland.

Afgeperst antwoord.

D. van de Wijnpersse, *Onderwijs in de Redekunde met aanmerkingen van J.J. le Sage ten Broek*. Rotterd. 1780. 2 deelen, 8°.

Bundel Kerkelijke Redevoeringen. Rotterd. 1783. 3 st. 8°.

Redevoering over de verdraagzaamheid. Rott. 1796. 8°.

(1) *Oratio, de ratione humana ad veram salutem indicandam et impetrandam haud suffioiente*.

Redevoering over de Philosophie. Rott. 8°.

Getuigenis der Waarheid. Rott. 1802. 8°.

Redenen en gronden voor het geven en nemen van Kerkelijke acte van indemniteit bij de Hervormde gemeenten. Rott. 1802. 2 stukjes. 8°.

Zijne afbeelding ziet het licht door Claassens in 4°, en door Waldorp in 8°. Het laatste met het volgende bijschrift:

> Een vriend der deugd, wars van verkeerdheid,
> Niet slaafs gehecht aan schoolgeleerdheid,
> Een man, wiens hart geen valschheid kent,
> Vertoont de kunst in deze prent.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*, bl. 91, 588; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 567-579; *Supplement op* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* van Harderwijk, *Naaml. der Predikanten te Rotterdam*, 97-98; Glasius, *Godgel. Nederl*.

[Joachim George le Sage ten Broek]

BROEK (JOACHIM GEORGE LE SAGE TEN), een zoon van den voorgaande, geboren te Groningen in 1775, werd Notaris te Naaldwijk. Terwijl hij hier woonde ging hij in het jaar 1806 tot de Roomsch Katholijke kerk over, legde vervolgens in het jaar 1829, uit hoofde hij met volslagen blindheid bezocht was, zijn Notariaat neder, en wijdde zich nu geheel aan de beoefening van en het schrijven over zijne nieuwe geloof. Vestigde zich voorts met der woon te Grave, waar hij in 1847 overleed. Bij zijne huisvrouw Wilhelmina van Lil, die, hoewel Protestant zijnde en volstandig in haar geloof volhardende, echter hem steeds bijbleef, liet hij geene kinderen na. In 1840 vereerde hem Paus Gregoris XIV met de Ridder orde van de gouden spoor.

Hij heeft geschreven:

Dichtproeve. Rott. 1808. 8°.

De voortreffelijkheid van de leer der Roomsch Katholijke kerk geschetst. Amst. 1816. 12°.

Vruchteloosheid der aanvallen op de leer der Roomsch Katholijke kerk aangetoond. Amst. 1816. 12°.

Goede trouw der Protestanten tegen eene verdenking der Roomsch Katholijken verdedigd. Amst. 1819. 8°.

Ware aanbidding in Geest en in Waarheid. Rott. 1823. 12°, 2e druk.

Verdediging van den staat en de vrijheden der Katholijke kerk enz. 1826. 8°.

Brief aan Mr. I. da Costa. 's Hage 1829. 8°.

Brief aan Mr. W. Bilderdijk. 's Hage 1829. 8°.

Tweede Brief aan Mr. W. Bilderdijk. 's Hage 1830. 8°.

In 1818 nam hij de Redactie van het Tijdschrift *de Godsdienstvriend* en in 1835 die van het Weekblad de *Catholijke stemmen* op zich.

Zie (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Supplement* op dat werk, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Ulrich Daun Graaf van den Broek]

BROEK (ULRICH DAUN Graaf VAN DEN) Zie DAUN (ULRICH).

[Abraham van den Broek]

BROEK (ABRAHAM VAN DEN), was in 1608 van wege de Nederlandsche Oost-Indische Maatschappij, Koopman op Djohor, en werd in Januarij 1609, toen de vloot onder Pieter Verhoeven aldaar voor anker lag, door dien Zeevoogd op het schip *de Roode Leeuw met de Pijlen* geplaatst, en belast met dat schip en *de Griffioen* aldaar te blijven, tot den 1sten Julij en dan over Patani en Borneo, naar de Molukkos bij de vloot te komen. Hij schijnt echter, volgens een nader bekomen bevel, reeds vroeger van daar te zijn vertrokken, althans hij kwam reeds den 2den Julij te Firato of Firando in Japan aan. Van daar werd hij, met Jakob van Groenewegen en Nikolaas Puyes (bij anderen verkeerdelijk Jacques Puik genoemd), naar den Keizer van Japan gezonden om met hem een verbond en verdrag over den handel aan te gaan. Aan die drie mannen werd het derhalve toevertrouwd eenen handel aan te vangen met een Rijk, waar de Nederlanders, hoezeer door de Portugezen belasterd, niet ongunstig bekend waren. Hun was opgedragen, de vijandige uitstrooisels der Portugezen, als waren de Nederlanders slechts een hoop zeeschuimers, te ontzenuwen en te logenstraffen, door te bewijzen, dat zij eerlijke handelaren en beschaafde menschen waren. Lofwaardig kweten zij zich van hunne taak, en Nederland heeft daarvan de vruchten geplukt. Zij reisden zoo van Firato de geheele lengte van Japan door, naar de nieuwe hoofdstad Jeddo, waar zij door den Keizer ontvangen werden, en bij hunne wederkomst te Firato werd Jacob Specx als Opperkoopman te Nagasaki gelaten.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. I. a. bl. 198, D. III. b. bl. 28, D. V. a. bl. 338, c. bl. 26; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 180, 182; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 635; Lauts, *Japan*, bl. 168.

[Jan van den Broek]

BROEK (JAN VAN DEN), geboortig uit Westphalen, Klerk ter Finantie van Holland, was in het jaar 1623 de uitvinder van het gezegeld papier, waarvoor hem eene belooning van 3000 gulden werd toegelegd.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Johan van den Broek]

BROEK (JOHAN VAN DEN). Zie BROECK (JOHAN VAN DEN).

[J. van den Broek]

BROEK (J. VAN DEN), een Wiskundige die in het laatst der zeventiende eeuw, naar het schijnt in Friesland, leefde, heeft geschreven:

Mathematische Doolhof. Leeuw. 1694. 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*.

[Pieter van den Broek]

BROEK (PIETER VAN DEN). Zie BROECKE (PIETER VAN DEN).

[Elias van den Broek]

BROEK (ELIAS VAN DEN), geboren te Antwerpen, was eerst een leerling van den beroemden bloemschilder Jan David de Heem

daarna te Amsterdam van Ernst Stuven. Hij schilderde zeer los en geestig allerhande bloemen, kruiden, slangen, hagedissen enz. waartoe hem de bloemhof, die hij bij zijn huis op het Molenpad, buiten de Utrechtsche poort der stad Amsterdam, had, goede gelegenheid verschafte. Hij overleed in 1711.

Op het Museum Boymans te Rotterdam treft men van hem aan:
Verschillende bloemen op eene steenen plint.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 378 en 379; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Catal. van Schilderijen enz. in het Museum te Rotterd.*, bl. 10.

[Lambertus van den Broek]

BROEK (LAMBERTUS VAN DEN), die zich Paludanus noemde, tokkelde in het begin der achttiende eeuw de Nederduitsche lier en zond in het licht:

Mindate, blijeind. treursp. Amst. 1682. kl. 8°.

Beleg en Ontzet van Weenen, blijeind treursp. Amst. 1684. kl. 8°.

Bijbelstoffen en Zangen. Amst. 1709. 8°.

Lombardyn of de bedriegelijke Procureur, blijsp. *uit het Fransch vertaald*. Amst. 1714. kl. 8°.

De verraderse Medeminnaars, *of 't gelukte Huwelijk door Bedrog*. blijsp. Amst. 1715. kl. 8°.

De Vryer Kamenier en de Knecht Minnemoer of de gelukte Liefdelist. Amst. 1720. kl. 8°.

De Triompherende Liefde, blijsp. *naar het Fransch van* F.A. d(e) V(oltaire). Amst. 1740.

Miltons Paradys verloren, *uyt het Engelsch overgebragt*. Amst. 1740. 8°.

De dood des Admiraals van Coligni, treursp. *naar het Fransch van* F.A. d(e) V(oltaire) *opgedragen aan Jonkheer W. van Haren*. Amst. en Alkm. 1743. 8°.

Zijne gedichten verheffen zich echter niet boven het middelmatige,

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III. bl. 35, 141; de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III. bl. 94; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters; Catalog. van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. bl. 67 en 68.

[Cornelis van den Broek]

BROEK (CORNELIS VAN DEN), zoon van Reinier van den Broek en van Ida den Broeder, geboren den 17den November 1734, te Breda, werd in het jaar 1764 Predikant te 's Prinsenhage, waar hij den 21sten November 1793 overleed, bij zijne echtgenoote Petronella Boom nalatende vijf zonen, die allen Predikanten zijn geworden, zijnde: Reinier van den Broek, Cornelis Adrianus van den Broek, die beide volgen; Laurens Boom van den Broek, geboren te 's Prinsenhage, den 12den Augustus 1779, overleden den 25sten Junij 1803, als Predikant te Sprang; Christiaan Leonard van den Broek, die mede volgt, en Petrus Wilhelmus van den Broek, geboren den

2den October 1786 te s' Prinsenhage, thans Predikant te Rotterdam.

Cornelis van den Broek was een zeer geleerd man en heeft daarvan blijk gegeven door het in licht zenden van:

Verhandeling over de Demonische Bezetenen in het Nieuw Verbond tegen Hugh Farmer. Utr. 1782. 8°.

Israels val en opstanding in Leerredenen. Utr. 1787. 8°.

Salomo's Hooglied naar de Letterlijke opheldering van J. van Nuys Klinkenberg vergeestelijkt. Utr. 1791. 8°.

Benevens eenige andere Godgeleerde verhandelingen en gelegenheidsleerredenen.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Aardr. Woordenb. der Nederl.*, D. II. bl. 698, uit familiepapieren aangevuld.

[Reinier van den Broek]

BROEK (REINIER VAN DEN), de oudste zoon van den voorgaande, geboren te 's Prinsenhage den 1sten September 1769, werd, na volbragte studie aan de Hoogeschool te Leiden, in het jaar 1792 Predikant te Ginneken; in 1796 van daar beroepen naar 's Prinsenhage, vertrok hij in 1802 naar Besoyen en in 1818 naar Zevenbergen, waar hij den 4den December 1838 overleed, bij zijne echtgenoote Johanna Maria Brandt verwekt hebbende twee zonen en twee dochters. Zijne zonen waren: Cornelius Jan Maurits van den Broek, thans Predikant te Breda, en Reinier Laurens van den Broek, overleden te Axel in 1847.

Reinier van den Broek gaf van zijne geleerdheid en uitgebreide kennis blijk in onderscheidene stukken en verhandelingen, door hem in verschillende tijdschriften medegedeeld.

Zie *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. IX. bl. 276, uit familiepapieren aangevuld.

[Cornelis Adrianus van den Broek]

BROEK (CORNELIS ADRIANUS VAN DEN), de tweede zoon van Cornelis van den Broek en alzoo een broeder van den voorgaande, geboren te 's Prinsenhage den 4den December 1771, studeerde aan de Leidsche Hoogeschool, werd, Proponent zijnde, in 1795 Predikant in 't Woud, in 1797 te Sprang, in 1803 te Oud-Beijerland, in 1806 te Hoorn, van daar beroepen te Rotterdam, waar bij den 3den April 1808 bevestigd werd. Hij overleed den 3den September 1811 en was gehuwd met Elizabeth Henrietta Hollert, bij wie hij geene kinderen naliet.

Van hem zagen het licht:

De Christus-Regering zigtbaar in de gesteldheid en geschiedenis der zeven Aziatische gemeenten, *voorgesteld in zeventien Leerredenen*. Rott. 1812. stukk. 8°.

Verhandeling over de regte betragting des doods, welke in 1806 bij het Genootschap ter verdediging *van den Christelijken Godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche bestrijders*, met zilver bekroond werd.

Reeds vroeger had hij twee zilveren medailjes behaald bij het gezelschap, onder de zinspreuk: *Tot vermeerdering van kunde op*

Godsdienst gegrond te. Amsterdam, voor het best beantwoorden der Prijsvragen:

Daar de Christelijke Godsdienst voor den Mensch, in de kommerlijkste en zieltreffendste omstandigheden, de beste middelen aan de hand geeft, tot waare troost en stille onderwerping aan den Wil van God: Van waar komt het, dat de Menschen, in het algemeen, en de gemeene Man in het bijzonder, in gezegde omstandigheden verkeerende, zulk eenen Weêrzin betoonen, om tot die heilzame middelen toevlucht te nemen; en door welke uitlokkende drangredenen, zou men hen daartoe kunnen aansporen? en

Hoe komt het, dat, in onze donkere, en veruitziende kommervolle tijden, de ongevoeligheid zoo groot, en eene regte opmerkzaamheid op Gods oordeelen en tuchtigingen zoo weinig kenbaar is? En welke middelen zijn het geschiktst om zoodanig eene verre ongevoeligheid tegen te gaan.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1805, D. II. bl. 249, 1806, D. II. bl. 35, 36, 167; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. IX. bl. 276, en vooral van Harderwijk, *Naaml. der Predikanten te Rotterd.*, bl. 111.

[Michiel van den Broek]

BROEK (MICHIEL VAN DEN), zoon van Nicolaas van den Broek en van Adriana Joly, geboren in Maart 1776 te Dordrecht, waar zijn vader kuiper was in de brouwerij de Sleutel, leerde de eerste beginselen der Schilderkunst bij Ary Lamme; vervolgens werd hij een der leerlingen van diens schoonzoon Jan Baptist Scheffer, gedurende des laatsten verblijf te Dordrecht; voorts oefende hij zich naar de natuur en de werken der beste meesters. Voornamelijk viel zijne keus, zoo voor schilderijen in olieverw, als voor teekeningen met mom- en sapverwen, op het landschap, doch bijzonder legde hij zich toe op het zoogenaamd restaureren of herstellen van beschadigde schilderijen, hetwelk hem veel werks opleverde en in welk vak hij als zeer bekwaam bekend was. Het is daaraan ook ten deele toe te schrijven dat de tint, dien in zijn eigen schilderwerk wordt waargenomen, eenige overeenkomst met dien der vroegere meesters heeft.

Hij overleed den 17de April 1853, bij zijne echtgenoote, Maria Stütz, geene kinderen nalatende.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 234; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Christiaan Leonard van den Broek]

BROEK (CHRISTIAAN LEONARD VAN DEN), geboren den 30sten November 1783, te 's Prinsenhage, was de vierde zoon van Cornelis van den Broek en diensvolgens een broeder van Reinier van den Broek en Cornelis Adrianus van den Broek. Op aandrang van zijnen oom Laurentius Boom, destijds Predikant te Brouwershaven, werd de opvoeding van zijne eerste kindschheid aan dezen toevertrouwd,

maar de dood van dien waardigen man, in 1791, bragt hem in het ouderlijke huis terug.

Niet lang na het overlijden van zijnen vader, in 1793, moest hij met zijne moeder en broeders de vlugt nemen, wegens de komst der Franschen, en tegen den zomer van 1795 begaven zij zich met der woon naar Leiden. Aldaar bezocht hij de Latijnsche school en werd in April 1799, nog geen 16 jaren oud, tot de Akademische lessen toegelaten. Hier legde hij zich met vollen ijver op de studiën toe. De eerste jaren bragt hij door onder de leiding van de Hoogleeraren Daniel Wijtenbach, Dionysius van de Wijnpersse en Sebald Fulco Jean Rau. Later woonde hij de lessen in de Godgeleerdheid bij van de Hoogleeraren Johannes van Voorst, Carolus Boers en Jona Willem te Water, bij welke allen hij onder de meest geliefde en ijverigste leerlingen gerekend werd. In September 1805 legde hij zijn examen af voor de Classis van Dordrecht, waar hij tot Proponent werd bevorderd. Daar hij toen nog geen 22 jaren oud was, kon hij niet beroepen worden. Zoodra hij echter in 1806 die leeftijd bereikt had, ontving hij twee beroepingen, eene naar 't Woud en eene naar Berkenwoude, welke laatste hij aannam. Na negen weken verblijf aldaar, ontving hij reeds eene nieuwe beroeping naar Oud-Beijerland. Hij vond zich verpligt haar in te volgen en ging in October 1806 derwaarts. Tot in 1811 bleef hij dáár werkzaam, wanneer hij ook deze gemeente moest verlaten, uit hoofde eener beroeping naar Dordrecht. Van hier werd hij, na een driejarig verblijf, tot ruimeren werkkring geroepen in de gemeente van 's Gravenhage, welke hem ruim 35 jaren mogt bezitten.

In de eerste tijd lieten zijne menigvuldige werkzaamheden in de gemeente hem niet toe zich met andere zaken bezig te houden. Later vond hij echter meer tijd tot het voortzetten zijner studiën, en ook voor andere bezigheden, waartoe hij van tijd tot tijd geroepen werd. Zoo ontving hij in 1822 eene benoeming als Mededirecteur van het Haagsch genootschap tot verdediging van de Christelijke godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche bestrijders, bij hetwelk hij, na de aftreding van Ds. Noordink, tot Quaestor en Bibliothecaris werd verkozen. Ook trad hij op in 1829 als Lid van het Provinciaal Kerkbestuur van Zuid-Holland, van welk bestuur hem, later het Secretariaat werd toevertrouwd. Verder was hij nog in vele andere betrekkingen werkzaam, te weten als Lid van het Collegie van Toezigt op de kerkelijke administratie in Zuid-Holland, als Bestuurder van de Protestantsche Maatschappij Ring 5, als Bestuurder van het Bijbelgenootschap en van de Maatschappij voor slaven en kleurlingen, als Lid der Commissie voor de Indische Kerkzaken, enz. enz.

In alle deze betrekkingen was hij steeds met de meeste naauwgezetheid en onvermoeiden ijver werkzaam. Hij onderscheidde zich daarbij, even als in zijnen geheelen openbaren wandel en in den huisselijken kring, door gematigdheid, nederigheid, opregtheid,

toegeeflijkheid, doch tevens door standvastigheid, door helderheid van verstand en uitgebreide kundigheden. Het was dus niet ten onregte dat hij zich door Z.M. den Koning benoemd zag tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw. Van de schoone gaven van zijnen geest, en van zijnen welgevormden en geoefenden smaak getuigden zijne Leerredenen, die door verstandigen met ongemeenen bijval werden gehoord, en daar zij zoo min de vatbaarheid der menigte te boven gingen, als zij tot het middelmatige afdaalden, volkomen berekend waren, om onder alle standen van menschen wezenlijk nut te stichten. In het najaar van 1840 werd hij, bij ongesteldheid van den Hofprediker D e r m o u t, uitgenoodigd den H. Doop te bedienen aan den Erfprins v a n O r a n j e, en de rede, bij die gelegenheid in de Kloosterkerk te 's Gravenhage gehouden, is het eenige, wat van hem het licht heeft mogen zien.

Eene plotselinge ongesteldheid noodzaakte hem op den 30sten April des jaars 1848 zijn Predikwerk te staken. Langzamerhand moest hij nu ook achtervolgens zijne andere werkzaamheden opgeven, en was eindelijk geheel aan het ziekvertrek gebonden, weshalve hij in Julij 1849 eene eervolle rust bekwam, die hij echter niet lang mogt genieten, want, na een langdurig en smartelijke beproeving, maar met volkomene onderwerping en in vaste hoop, ontsliep hij den 17den Augustus daaraanvolgende. Hij was eerst gehuwd met K a t h a r i n a B o n n e t, die hem weldra, met het kind, dat hem uit haar geboren was, door eenen vroegtijdigen dood werd ontrukt. Later huwde hij met M a r g a r e t h a C a r p, die, na een bijna vijfentwintig-jarige echtverbindtenis, den 23sten Augustus 1842, te Langen Schwalbach, in het Hertogdom Nassau, overleed. Uit dit laatste huwelijk heeft hij nagelaten eenen zoon J a n J a k o b v a n d e n B r o e k, thans Predikant te Oegstgeest, en 7 dochters.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1849, D. I. bl. 161-163, uit familiepapieren aangevuld.

[Berend ten Broeke]

BROEKE (BEREND TEN), bekend onder den naam van B e r n a r d u s P a l u d a n u s, geboren te Steenwijk, den 28sten October 1550, werd in 1580 Doctor in de Wijsbegeerte en Geneeskunde te Padua en verkreeg van Keizer K a r e l den trotschen titel van *Comes Palatinus* of Paltzgraaf. Ook draagt hij in aan hem gerigte brieven den titel van Ridder van Jeruzalem. Na groote reizen door Europa, Azië en Afrika te hebben gedaan, legde hij een kunstkabinet van aldaar gevondene merkwaardige naturaliën aan, het welk bij zijn overlijden tot eene uitmuntende verzameling van voorwerpen uit de drie rijken der natuur was aangegroeid. Hij vestigde zich eerst te Zwolle en daarna als Stads-Doctor te Enkhuizen, werwaarts zijn kabinet vele vreemdelingen lokte, om iets, hetwelk toen nog zoo bij uitstek zeldzaam was, te zien. In 1591 werd hij op gunstige en vereerende voorwaarden naar Leiden beroepen, ten einde de verdere toerusting van den Akademischen Kruidhof te verzorgen, en tevens het onderwijs der

Plantenkunde op zich te nemen, reeds had hij dit beroep aan genomen, toen de aandrang van zijne stadgenooten hem deed besluiten er voor te hedanken. Groote Geleerden en aanzienlijke Vorsten wisselden brieven met hem, en verrijkten zijne verzameling met hunne bijdragen. Hij heeft niets in druk gegeven dan opheldernde aanteekeningen op de reis van L i n s c h o t e n , die in 1596 het licht zag.

T e n B r o e k e overleed den 3den April 1633. Zijne kinderen en erfgenamen hebben in de Zuiderkerk te Enkhuizen te zijner eer een grafteeken opgerigt, waarop men onder anderen leest:

Hen lubricas mortalium nimis vices!
Qui cuncta Ponti, qua vel Indicum quatit
Nereus, vel Afrum littus, aut Aegyptium,
Qui cuncta Terrae atque Aetheris solus suis
Congesta thecis clauserat miracula,
Nunc ipse coeco saxeoque huic carceri,
Non ultimum orbis clauditur miraculum.

Hetwelk wij door G e e r a e r t B r a n d t aldus vertaald vinden:

Hoe ongestadig sijn de menschelijke dingen,
Hoe werdt men omgevoerd door hun veranderingen!
Die al de wonderen der Indiaensche see,
Van 't Alricaensche strandt en van Egyptens reê,
Die al de wonderen der aerd' en locht vergaerde,
En in sijn kisten sloot, werdt eind'lyk in dees' aerde,
Daer hij ons selfs weleer een Wonder had verstrekt,
Door zijne Kist en sark besloten en bedekt.

Zijne afbeelding komt voor in B r a n d t s *Beschrijving en Lof der stad Enkhuisen*, met een Grieksch onderschrift van zijnen schoonzoon den geleerden G. v a n N i e u w e n h u i s e n , Rector der Latijnsche scholen te Enkhuizen; terwijl de Haarlemsche Predikant S a m u e l A m p z i n g een Latijnsch lofgedicht op zijne afheelding vervaardigd heeft.

Zie B r a n d t , *Beschr. en Lof der stad Enkuisen*, achter diens *Hist. van Enkhuisen*, bl. 25-29; v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. III. bl. 119 en 120; C o l l o t d ' E s c u r y , *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 167, D. VII. bl. 302-304; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. bl. 67 en 68; K l i j n s m a , *Geschiedk. Herrinn. van Steenwijk*, *Kuinre en Blokzijl*, bl. 165.

[Albertus ten Broeke Hoekstra]

BROEKE HOEKSTRA (ALBERTUS TEN). Zie HOEKSTRA (ALBERTUS TEN BROEKE).

[Ulrich Daun Graaf van den Broeke]

BROEKE (ULRICH DAUN Graaf VAN DEN). Zie DAUN (ULRICH).

[Christiaan van den Broeke]

BROEKE (CHRISTIAAN VAN DEN), een Kunstschilder geboren te Antwerpen, omtrent het midden der zestiende eeuw, heeft lang in

Holland gewoond en is ook aldaar overleden. Hij was zeer vindingrijk, schilderde ongemeen fraai naakte beelden, en was bovendien een kunstig Bouwmeester.

Zijn portret komt voor bij v a n M a n d e r, *Leven der Schild.*, plaat B.B. N°. 2.

Zie behalve dat werk D. II. bl. 230; d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*

[Gerard van Broekelaar]

BROEKELAAR (GERARD VAN). Zie BREUCKELAAR (GERARDUS VAN).

[Johan Pieter Broekhoff]

BROEKHOFF (JOHAN PIETER). Zie BROECKHOFF (JOHAN PIETER).

[Jacob van Broekhoven]

BROEKHOVEN (JACOB VAN), geboren in 1577 te Leiden, waar hij acht malen Burgemeester was, was mede eene geruime tijd Rentmeester van Rijnland en Lid der Gecommitteerde Raden. In 1618 en 1619 was hij een der vier-en-twintig gedelegeerde Regters over O l d e n b a r n e v e l t, d e G r o o t en H o g e r b e e t s en niet alleen een ijverig tegenstander maar zelfs een vervolger der Remonstranten; hetwelk hij toonde in 1619 te Alkmaar, toen hij, benevens F r a n s v a n d e r B u r g h, door Gecommitteerde Raden naar die stad werd gezonden, om het prediken der Remonstranten, hetwelk buiten de stad geschiedde, te beletten; den 23sten Mei namelijk trok B r o e k h o v e n, benevens den Schout, twee Burgemeesters en een vendel soldaten, met geladene musketten en brandende lonten, op de vergadering der Remonstranten los; bij hen gekomen, die bezig waren hunne godsdienst te oefenen, werd het volk op bevel van B r o e k h o v e n, door de soldaten met hun ontbloot geweer dadelijk geslagen en uit malkander gejaagd. In 1629 was hij onder de Gecommitteerden van de Staten-Generaal om Prins F r e d e r i k H e n d r i k bij het beleg van 's Hertogenbosch te vergezellen.

Hij moet zeer milddadig geweest zijn. Zoo vindt men dat hij in 1631 6000 gulden aan de Leidsche Hoogeschool schonk tot bevordering der studiën van minvermogende, doch met eenen goeden aanleg bedeelde jongelingen. Ook besprak hij bij zijn uiterste wil, geschreven den 17den Februarij 1631, de stichting van een hofje te Leiden, voor oude arme weduwen of gehuwde lieden zonder kinderen, doch nog bij zijn leven in of omstreeks het jaar 1640 deed hij zelve dit reeds bouwen. Zijne huisvrouw E m e r e n t i a B a n n i n g stichte mede een hofje voor vier weduwen.

Hij overleed den 16den Junij 1642, zijne huisvrouw den 19den Mei 1668, zoo als blijkt uit eene koperen plaat ter hunner nagedachtenis in de St. Pieterskerk te Leiden tegen den muur geplaatst.

Men vindt verhaald, dat hij, bij zijn afsterven buitengemeen ontroerd was en tegen de omstanders zou hebben uitgeroepen: ‘Ik heb vele vijanden, maar ik ben verzekerd, dat als zij mijn lijden zagen of wisten, zij met mij nog medelijden zouden hebben.’

Zie B r a n d t, *Hist. der Reform.* D. III. bl. 762, 902; de zelfde, *Hist. van de Rechtspleg.*, bl. 51, 199, 200, 202; W a g e n a a r, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 341; v a n M i e r i s, *Beschr. van Leyden*, D. I. bl. 58, 308-311; F a b r i t i u s, *Redev. over het derde Jubelj.*

der Akad. van Leyden, bl. 21 noot 3; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. bl. 155 en 156; *Geschiedk. Aant. omtrent Frederik Hendrik*, bl. 109.

[Reyer of Reinier van Broekhuizen]

BROEKHUIZEN (REYER of REINIER VAN) of BROUKHUYSEN, zoon van Gerrit Heer van Waardenburg van Ammerzoden en Broekhuizen, en van Walraven van Brederode, was een Geldersch Edelman en dapper Krijgsman. Toen in 1473 Nijmegen door Hertog Karel *den Stoute* belegerd werd, voerde Broekhuizen het bevel daar binnen. Om de stedelingen en krijgslieden te meer aan te moedigen, zette hij den nog geen negenjarigen zoon van den gevangen zittende Adolf, Hertog van Gelder, met een harnas aan, en met eenen stalen boog in de vuist, te paard, en geleidde hem overal langs de wallen en straten, terwijl hij het volk zoo ernsthaftig toesprak, dat ieder een onverschrokke moed en lust tot tegenweer werden ingeboezemd; hetgeen in den aanvang gewenschte gevolgen had, want ofschoon het vreesselijk geschut der vijanden weldra de poorten, torens en muren grootendeels had vernield en omvergeworpen, verweerden zich evenwel de belegerden met onverschrokken dapperheid. Bij een der veelvuldige aanvallen sneuvelden vijf of zeshonderd Engelsche hoogschutters, wier banieren door de Nijmegenaars als zegeteekenen op den muur geplant werden. Het strenge beleg had nu omtrent drie weken geduurd; alle uitzigt op eenig ontzet was vervlogen, en eene nieuwe bestorming moest onvermijdelijk de verwoesting der stad ten gevolge hebben. De belegerden zagen zich alzoo genoodzaakt middelen tot verlossing te zoeken; waartoe zij zich bedienden van de tusschenspraak van den Hertog van Kleef, die de stad aan de overzijde van de Waal besloten hield, en zich zoodanig van dezen last kweet, dat de vrede eerlang getroffen werd. In het volgende jaar diende Broekhuizen onder Hertog Karel in het beleg van Nuits.

Door zijne vrouw, Johanna van Brederode, aan het Huis van Brederode vermaagschapt nam hij weldra na de dood van Hertog Karel een werkzaam deel aan de vernieuwde woelingen der Hoekschen, daarom betwistte hij, met zijnen broeder, Walraven van Ammerzoden, Jolenta van Lalaing, weduwe van zijnen zwager Reinout II van Brederode, die eene zuster was van den Kabeljaauwschgezinden Joost van Lalaing, de voogdij over hare kinderen en in 1477 de stad Vianen bemagtigd hebbende, noodzaakten zij haar, zich met hare kinderen op het slot Batestein te begeven. Niet lang echter bleven zij meester van de stad, want Walraven van Haeften, met eenige manschap, de weduwe te hulp gekomen zijnde, deed de onwettige inbezitnemers Vianen verlaten. Na het sneuvelen van Hertog Karel begaf Jolenta zich met hare kinderen naar Gent, om die aan de Landvrouw Maria van Bourgondië aan te bieden, en droeg, gedurende haar af-

wezen, het bestuur over de stad en het Land Vianen aan Zweder van Vianen op. Ammerzoden en Broekhuizen, meenende nu geschikte gelegenheid te hebben, om hetgeen te voren mislukt was ten uitvoer te brengen, kregen, met behulp van eenige oproerige burgers en den Bastaardzoon van Brederode, Vianen weder in, waarna Broekhuizen door het volk tot Ruwaard werd aangesteld. De weduwe, van Gent teruggekomen, nam haar verblijf te Schoonhoven. Middelerwijl er door tusschenkomst van eenige Heeren over het sluiten van een verdrag werd gehandeld, liet zij zich door den Graaf van Horne en Johan van Hemert bepraten, om haren oudsten zoon Walraven aan hen mede te geven, ten einde zich te Vianen te vertoonen, onder plegtige toezegging op hun ridderlijk woord, van hem weder bij haar te zullen brengen. Broekhuizen, zeer verblijd dien Jonkheer zoo gemakkelijk in zijne magt te krijgen, belette van Horne en van Hemert om hunne gedane belofte en verbindtenis te volbrengen, en weigerde hem weder te laten vertrekken. Hij wist den jongen Brederode er toe over te halen of liever te dwingen, hem als voogd te erkennen en zich op zekere voorwaarden onder zijn bewind te stellen. Weinige dagen daarna zond de weduwe hare twee dochters Jodoca, ook Joeste genaamd, en Johanna, om te vernemen naar den welstand van Walraven, doch ook deze werden beide te Vianen gehouden. De moeder, bedroefd over het gemis van hare kinderen, begaf zich naar Utrecht, om met hare vrienden aldaar te raadplegen. De gevangen kinderen, in het vervolg wat meer vrijheid bekomen hebbende, dan in den beginne, hadden met hulp van eenigen, die hun gunstig waren, overleg gemaakt, om hunne moeder weder in het bezit van het slot Batestein te doen komen, en haar daarvan kennis doen geven; doch aangezien een waakzame hond, op het slot, hun zeer in den weg was, en in de uitvoering van den aanslag zeer hinderlijk zijn zou, verzochten zij hunne moeder hun vergif te willen toezenden, ten einde daarmede den hond te vergeven, aan welk verzoek Jolenta, voldeed; terwijl zij er een brief bijvoegde. Toen op de bepaalde tijd het volk van de Vrouw van Brederode Vianen naderde, waren die van binnen niet gereed, weshalve het onverrigter zake weder moest aftrekken. Broekhuizen, vernemende dat er iets tot zijn nadeel gebrouwen werd, ontbood eenige ruiters in Vianen en deed naauwkeurig onderzoek naar hetgeen hem eenig kwaad vermoeden veroorzaakte. Eerst verzette hij de wakers op het slot; daarna deed hij de koffers der Jonkvrouwen ontsluiten en doorzoeken, waarin den evengemelden brief van de weduwe met het vergif gevonden werd. Aanstonds gaf hij daarvan kennis aan de Regering van Utrecht en aan den Burggraaf van Montfoort, voorgevende dat de Vrouw van Brederode hem daardoor had trachten van kant te helpen. De Raad der stad Utrecht, aan deze beschuldiging geloof slaande, gelastte Jolenta de stad te ruimen, die, dit bevel gehoorzamende, zich in het klooster Jeruzalem buiten de stad

begaf, doch op Zaturdag voor Lichtmis werd haar, op verzoek van den Burggraaf van Montfoort, vergund weder in de stad te komen, onder beding, van het verschil met Broekhuizen en de stad te Vianen te zullen verblijven aan de uitspraak van hare vrienden en maagschap en de stad Utrecht, welke voorwaarden zij aannam, terwijl ook Broekhuizen, nevens die van Vianen, mede bewilligden in het noemen van zekere Zegslieden, die het geschil beslissen zouden. Hierop volgde de uitspraak, den 3den Junij, binnen Montfoort, waarbij onder anderen bepaald werd, dat het Ruwaartschap aan Broekhuizen tot op St Severijnsdag van het jaar 1480 zou verblijven, doch de goederen van Jonker Walraven van Brederode aan zijne moeder teruggeven; ofschoon Broekhuizen, zich verbonden had, de beslissing van de gekozen Regters na te leven, weigerde hij zich naar deze uitspraak te schikken en hield de goederen van Jonker Walraven in het bezit tot in het jaar 1480.

In Januarij 1481 ondernam hij, aan het hoofd van niet meer dan 135 Hoekschen, meest Utrechtschen, Leiden te verrassen. Den 20sten dier maand door hulp van het ijs over de vesten geraakt zijnde, heklommen zij des morgens ten zes ure in stilte de muur der stad; allen gelukkig binnen geraakt zijnde, begonnen zij te roepen *Breêro! Breêro! Montfoort*, *Montfoort*, en trokken onder dit getier naar het stadhuis, hetwelk welhaast bemagtigd werd, doch weinige uren later voor een gedeelte, door het vuur vatten van het buskruid, hetwelk in de onderste verdieping bewaard werd, in de lucht sprong, waarbij omtrent veertig menschen van beide aanhangen het leven verloren. De voornaamste Kabeljaauwschen dus onverhoeds overvallen, werden gevat en gevangen gezet. De Hoekschen de stad ten eenemale in hun geweld hebbende, stelden order op de Regering en telden de weerbare manschap, welke zij omtrent 6000 sterk bevonden. Het leed echter niet lang, of de Kabeljaauwsche steden, Haarlem, Delft en Amsterdam, klaagden ten Hove zoo sterk, over het gebeurde te Leiden, dat de toen regerende Vorst, Maximiliaan van Oostenrijk, den Stadhouder Joost van Lalaing bevel zond om de stad te belegeren. Ook maakte zijn volk zich eerlang van eenige sloten om Leiden meester; waardoor de stad zeer benaauwd werd. Broekhuizen, nu alle hoop om Leiden te behouden opgevende, verliet in eenen donkeren nacht met zijn volk de stad, en trok in alle mogelijke stilte naar Woerden en van daar naar Montfoort. Maximiliaan, hiervan kennis krijgende, joeg hem in allerijl na, en eischte, dat men de poorten van Montfoort voor hem opende, en Broekhuizen met zijn volk aan hem overgaf, doch die binnen waren, weigerende aan dien eisch te voldoen, verdedigden zich dapper en schoten onder het volk van den Aartshertog, wien zij zelven bijna met den kogel uit een slangenstuk troffen; zoodat hij genoodzaakt werd naar Holland af te zakken. Te 's Gravenhage gekomen, deed hij Reinier van Broekhuizen, Jan Burggraaf van Montfoort, Hendrik van Nijevelt en meer anderen,

uit alle zijne landen en heerlijkheden bannen, met verbeurdte van alle hnnne goederen, welke zij onder zijn beheer bezaten.

In 1489, in stilte met 300 ruiters van Woerden binnen Rotterdam gekomen, deed Broekhuizen van daar eene poging om Gouda te overrompelen, doch daar de aanslag ontdekt werd, keerde hij met zijn gevolg naar Woerden, alwaar hij met Jan van Naaldwijk den Burggraaf van Montfoort en Hendrik van Brederode weder eenen aanslag op Leiden smeedde. Met dit opzet en van duizend uitgelezene manschappen gevolgd, kwamen zij den 13den Julij voor Leiden. Niet ver van de Zeilpoort, geraakten velen, begunstigd door de duisternis over de vesten, grachten en muren, zijnde de voorsten, reeds onder het geschreeuw van *Brederode! Montfoort!* in de stad gedrongen voor de stedelingen het ontdekten. Deze hadden, toen men hen door brieven tegen de onderneming waarschuwde, het wel den Stadhouder Jan van Egmond, die er tegenwoordig was, bekend gemaakt, doch het stuk verder als verdicht, onachtzaam in den wind geslagen; doch nu zochten zij dat verzuim te herstellen, door het verdubbelen van den ijver en trouw, met welke zij elkander, zoo in het verweeren der muren, als in het verdrijven der aanvallers, derwijze ondersteunden, dat de Hoekschen, na het sneuvelen van onderscheidene hunner spitsbroeders, gedrongen werden de vlugt te kiezen. Dus afgeslagen rukten zij in het wederkeeren voor het huis te Poelgeest in het dorp Koudekerk, hetwelk hun door Gerard van Poelgeest dadelijk werd overgegeven. Waarop de Hoekschen het van alle kanten versterkten en daaruit die van Leiden geen geringe schade toebragten. De Hollandsche Stadhouder deed het diensvolgens met een groot aantal krijgsknechten belegeren en met zwaar geschut zoodanig beschieten, dat de bezettelingen het slot eerlang aan den Stadhouder inruimden, die het ten gronde toe deed slechten. Broekhuizen kwam echter spoedig met Hendrik van Brederode en omtrent 500 zoo soldaten als Rotterdamsche schutters weder binnen Rotterdam. Na het overgaan van die stad vertrok hij naar Gelderland, om daar de zaak der Hoekschen voor te staan.

Zie Velius, *Chron. van Hoorn*, bl. 122; van Gouthoeven, *Chron. van Holl.*, bl. 496, 497, 521; Heemskerk, *Bat. Arcad.*, bl. 235; 240, 245; van Alkemade, *Jonker Fransen Oorlog*, bl. 214-221, 248; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. I. bl. 118, 157, 158, 216; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. IV. bl. 194, 195, 197; Burman, *Utrechts Jaarb.*, D. III. bl. 203-210, 218-230, 497, 500; Smetius, *Chron. van Nijmegen*, bl. 105, 107; *Aardr. Woordenb. der Nederl.*, D. II. bl. 763; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 73, 180, 264, 265, 268.

[Daniel van Broekhuizen]

BROEKHUIZEN (DANIEL VAN), een Gouwenaar van geboorte, vinden wij vermeld als een vermaard Geneesheer uit de zestiende eeuw.

Zie Walvis, *Beschr. van de Goude*, D. I. bl. 227; Kok, *Vaderl. Woordenb.*

[Hendrik van Broekhuizen]

BROEKHUIZEN (HENDRIK VAN), een Gelderschman, zwager en Luitenant van Diederik van Sonoy, waarschuwde, in Maart 1573, die van Alkmaar om op hunne hoede te zijn tegen de Spanjaarden. Later lag hij nog in het zelfde jaar in de schans te Schellingwoude, toen deze den 14den September door de Spanjaarden onder Bossu belegerd werd. Door de vloot der zijnen verlaten, verdedigde Broekhuizen eenige tijd met dapperheid, de hem toevertrouwde schans, doch toen de vijand van alle kanten met geweld kwam opzetten, zag hij zich ten laatste genoodzaakt de schans te ruimen en naar Monnickendam te wijken.

Toen in 1574 de Baron de Chevreaux, met 300 man, eenen inval in Noord-Holland deed, lag Broekhuizen met twee Vendelen in Oost- en Westzanen, de huislieden dit vernemende, wilden hunne goederen in tijds bergen, doch Broekhuizen belette hun dit, zeggende het dorp wel te zullen beschermen en liet voorts den trommel roeren, ten einde zijn volk bijeen te krijgen, even alsof hij voornemens was den vijand te gemoet te trekken; doch naauwelijks had hij zijn volk bij elkander, of hij trok dadelijk af, en liet de dorpen den vijand in handen; zoodat de huislieden, die te voren hun goed gemakkelijk hadden kunnen in veiligheid brengen, nu alles moesten achterlaten, behalve hetgeen zij in der haast konde medenemen. Broekhuizen kwam niet lang na dit ongeluk te Hoorn, alwaar de burgers, die de gezegde dorpen hadden zien in brand staan, te zamen liepen en hem nariepen, ‘hang op den weglooper, den ouden dief en den verrader;’ onder anderen was er zekere schutter, Oud Herman genaamd, die Broekhuizen, toen hij hem op de trappen van het stadhuis tegenkwam, zeer smadelijk aansprak, waarop Broekhuizens dienaren, hunnen meester willende verdedigen, van leer trokken; doch Herman, die als schutter zijn rappier op zijde had, kwam hun voor, en sloeg Broekhuizen met het plat zoodanig op het hoofd dat hij nederstortte, en weerde voorts de dienaren af. Nu liepen de burgers te hoop en, vernemende wat er gaande was, zouden zij ongetwijfeld Broekhuizen en zijne dienaren omhals gebragt hebben, indien deze zich niet, met hulp van de Regering, op het stadhuis geborgen hadden. De Burgemeesteren wisten de gemeente tot rust te brengen, en hielpen Broekhuizen uit de stad, waar hij daarna zoo weinig mogelijk weder inkwam. Later in het Collegie der Staten geroepen, werd hem gevraagd; ‘waarom hij gevlugt was?’ Hij antwoordde, ‘dat hij om leening kwam en noch kruid noch lonten had.’ Als de Heeren zeiden: ‘dat hij die reeds ontvangen had,’ zeide hij ‘dat ze het logen,’ trok zijn zwaard en begon geweldig te razen en te tieren. Men nam hem zijn geweer af, en vermaande hem zich naar zijn volk te begeven, om order te stellen dat de vijand geen verder nadeel deed. Hij wilde niet gaan voor dat hij geld had, begaf zich in zijne herberg, liet zijne wonde verbinden, schreef aan zijnen zwager Sonoy over de onbeleefdheid hem aangedaan en leidde de schuld op de Gevolmagtigden

der Staten, omdat ze hem in vijf weken geen leening hadden gegegeven, verzoekende eenen geleibrief om dit den Prins aan te dienen, hetwelk hem echter belet werd.

In 1575, nog als Overste in dienst zijnde, bezette hij het Barndegat tegenover Amsterdam, toen de vijand kwam opdagen. De vrijbuiters lieten de schans en hare bezetting aan hun lot over en vlugtte op het gerucht van de aankomst der Spanjaarden met 50 vaartuigen vol gewapenden. B r o c k h u i z e n meldde zijn nood aan S o n o y , ook dat zijne schans, nog onvolbouwd, bij gebrek aan werklieden niet kon voltooid worden. S o n o y niet in staat om hem te ontzetten, gaf hem bevel bij nacht en in stilte de schans te verlaten, en zoo veel mogelijk het geschut te redden. B r o e k h u i z e n volgde dit bevel op en week uit de schans, die terstond door den vijand bezet werd. Tot zijnen lof wordt vermeld, dat hij L a z a r u s M u l l e r , eenen zijner vrienden, uit de handen der Spanjaarden verloste.

Zie B o r , *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 455 (335), B. VII. bl. 487 (10 en 11); P e r s , *d'Ontstelde Leeuw*, bl. 233; S o e t e b o o m , *Saanl. Arcadia*, bl. 486, 488; V e l i u s en C e n t e n , *Chron. van Hoorn*, bl. 391, 407-409; B o o m k a m p , *Alkm. en zijne Geschied.*, bl. 196, 197, 199; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* A r e n d , *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl. 359, 360; B e e l o o , *Noord-Holland en de Noord-Holl.*, bl. 179, 199, 200.

[Benjamin van Broekhuizen]

BROEKHUIZEN (BENJAMIN VAN) of VAN BROEKHUYZEN, beoefende de Wijsbegeerte en werd Meester in de Vrije Konsten, waarna hij zich op de Geneeskunde toelegde, en na tot Doctor in die Wetenschap te zijn bevorderd, eerst als Chirurgijn-Majoor in het Leger van den Staat diende en vervolgens Stads-Doctor te 's Hertogenbosch werd, waar hem ook de verzorging der Krijgslieden die in de gasthuizen gebragt werden, werd toevertrouwd. Door de Edelmogende Raden in 1677 tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aan de Illustre school te 's Hertogenbosch zijnde aangesteld, vertoonde hij den 26sten Mei van dat jaar zijne aanstelling aan de Regering dier stad, welke oordeelde dat daardoor der stadsregten benadeeld werden, en diensvolgens herhaalde besluiten nam, om deze aanstelling buiten werking te houden. Het is ook waarschijnelijk, dat dit gelukt zij, want eerst den 9den April 1682 werd B r o e k h u i z e n door de Regering van 's Hertogenbosch zelve tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aangesteld, en wel onder voorwaarde dat hij nooit iets ten laste van de stad zou mogen vorderen.

Het schijnt dat hij omstreeks het jaar 1686 overleden is.

Men heeft van hem in druk:

De Oeconomia Corporis Animalis; seu Cogitationes succinctae de Mente, *Corpore*, *et utriusque conjunctione*, *juxta methodum Philosophiae Cartesianae deductae*. Noviomag 1672. 12°, Amstel. 1683. 4°, ook onder den titel:

Rationes Philosophico-Medieac, *Theoretico-Practicae etc.* Hagae 1687. 4°.

Zie V e l i n g i u s , *Redenv. over de Illustre schoole van 's Hertogenbosch*, bl. 58-61; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* H e r m a n s , *Consp. Onom. Liter.*, pag. 20; J o c h e r , *Allgem. Gelehrten Lexioon; Biogr. Univ.; Suppl. op* (d e J o n g), *Alphab. Naaml. van Boeken*.

[Johan van Broekhuizen]

BROEKHUIZEN (JOHAN VAN) JANUS BROEKHUSIUS, BROUCHUSIUS, of BROUKHUSIUS, was de oudste zoon van G e r a r d v a n B r o e k h u i z e n en van E v a V o s , die aan de aanzienlijke huizen van W i t s e n en H u d d e vermaagschapt was. Hij zag het levenslicht te Amsterdam, den 20sten November 1649. Vroeg zijnen vader, die eerst Hoedenmaker van beroep daarna Klerk ter Secretarie der Admiraliteit was, verliezende, geraakte hij onder de voogdij van diens broeder J o h a n v a n B r o e k h u i z e n , die eene ongemeene vlugge geest, veel vernuft en groote leeslust in zijnen neef bespeurende, hem aan de leiding van den beroemden A d r i a n u s J u n i u s , destijds Rector van de Latijnsche scholen in zijne geboortestad, toevertrouwde, onder wien hij ongemeene vorderingen, zoo in de geleerde talen als in de beginselen der Fraaije Wetenschappen, maakte; inzonderheid was hij begaafd met een stalen geheugen, zoodat hij zich in staat zag de hem opgelegde taak, met een paar maal overlezen van buiten te leeren, ja zelfs de lessen van oudere leerlingen door het enkel aanhooren in zijn geheugen te prenten. Men vermeldt van hem, dat hij vijftig of meer Latijnsche verzen, nadat hij die eens gehoord of gelezen had, van buiten kon opzeggen, doch daarentegen de regels der Logica of Redeneerkunde nimmer in het geheugen drukken kon. Daar hij nu, boven het opgeleide werk, zich thans nog vrijwillig in andere zaken oefende, die tot geleerdheid leiden, kon het, bij den grooten smaak dien hij in het beoefenen der Letteren vond, niet missen of hij moest met reuzenschreden op de baan der wetenschappen voortsnellen, zooals hij dan ook eerlang boven alle zijne medescholieren uitmuntte. Terwijl hij zich nog op de Latijnsche school bevond, openbaarde zich reeds zijne zucht en aanleg tot de dichtkunde, waarvan zijne Leermeester eene merkwaardige proef zag, bij gelegenheid, dat hij van zijne leerlingen vorderde, dat zij te huis hunnen geest zouden inspannen om een Latijnsch gedicht te vervaardigen, ten einde dit aan G i l l i s V a l k e n i e r , bij zijne verheffing tot de Burgemeesterlijke waardigheid, aan te bieden. B r o e k h u i z e n wachtte niet tot hij thuis kwam, maar maakte op staande voet, binnen een half uur, een gedicht, hetwelk den volgenden dag het best van allen gekeurd en waardig geacht werd, om door den jongen dichter den Burgemeester te worden aangeboden.

De Latijnsche scholen dus roemrijk met eene snelle vlugt doorloopen hebbende, verlangde hij niets vuriger dan om aan eene Hoogeschool zijne zoo geliefde Letteroefeningen verder voort te zetten; doch zijn oom wilde hem tot Apothekar opleiden en bestelde hem, om zich in dat vak te bekwamen, bij den Apothekar H e r m a n A n g e l k o t , een zeer braaf man, die liefhebberij in de wetenschappen had. Na eenige tijd in dit beroep te zijn werkzaam ge-

weest, gedurende welke hij zich nogthans vlijtiger oefende in de oude Latijnsche dichters, dan in het nasporen van de krachten der kruiden en geneesmiddelen, werd hij er zoo wars van, dat hij de krijgsdienst verkoos en kadet bij de Infanterie werd. Hij gedroeg zich zoo voorbeeldig, dat hij weldra tot Vaandrig werd bevorderd, en vervolgens tot Kapitein-Luitenant in het Regement van den Kolonel van Weede. Hij woonde den noodlottigen veldtogt van 1672 bij, en gaf, bij meer dan eene gelegenheid bewijzen van zijne dapperheid. Ten jare 1674 werd hij met zijn Regement naar Amerika gezonden, en woonde eenen zeetogt onder den doorluchtigen zeeheld Michiel Adriaansz. de Ruiter bij; op het schip *Jupiter*, gevoerd bij Kapitein Willem van Ewijck, doorkruiste hij de Amerikaansche zeeën, en bezocht onderscheidene eilanden en volkeren, onder het verduren van vele ongemakken, eigenaardig aan het zeemansleven verbonden. Doch te midden der schuimende golven en loeijende winden, vergat hij de Muzen niet, maar besteedde de tijd, die zijne bezigheden als krijgsman hem overliet aan de Letteroefeningen, inzonderheid aan de door hem zoo geliefde dichtkunst; want voor het eiland Dominica ten anker liggende, vertaalde hij den *XLIV Psalm* in Latijnsche dichtmaat, en vervaardigde den Zeezang, *Celadon of verlangen naar het Vaderland*, welke beide stukken hij aan zijnen ouden Meester en vriend Herman Angelkot te Amsterdam zond. Ook vereerde hij de nagedachtenis der soldaten, welke in die gewesten door het lot des oorlogs gesneuveld waren. In den herfst van dat zelfde jaar keerde hij met de vloot naar het Vaderland en vervolgde als te voren zijne dienst te lande, zoo in de Nederlanden als in Duitschland, en woonde onderscheidene veldslagen en belegeringen bij.

Na het sluiten van den Nijmeegschen vrede in 1678 kwam Broekhuizen met zijn Regement te Utrecht in bezetting, waar hij eene gunstige gelegenheid vond om met lieden van Letteren te verkeeren; hij maakte er onder anderen kennis met den beroemden Hoogleeraar Johannes Georgius Graevius, en leide er de eerste gronden van duurzame vriendschap met dien geleerde, welke gedurende zijn geheele leven onophoudelijk heeft stand gegrepen.

Het was mede te dier stede, dat Broekhuizen, in het jaar 1679, in eene allerrampspoedigste zaak werd ingewikkeld; hij, anders vredelievend en zachtzinnig van aard, liet zich in een niet wel beraden oogenblik, door den schijn van het zoo kwalijk begrepen punt van eer overrompelen; hij gat namelijk gehoor aan het verleidend verzoek voor eenen krijgsman, om eenen vriend tot seconde te dienen bij een tweegevecht, tegen iemand, dien hij waande dat hem bloedig beleedigd had. Hunne beide tegenstrevers werden op de plaats van het gevecht doodgestoken, zijn vriend gevaarlijk gekwetst en Broekhuizen zelve zoo deerlijk mishandeld, dat hij er ter naauwernood het leven afhaalde. Het duelleren was in de Republiek der Vereenigde Nederlanden op doodstraf verboden, en er was niemand dan alleen de Stadhouder, die daarvan gratie kon

verleenen. Graevius schreef onmiddellijk ten zijnen voordeele aan Daniel Heinsius, een groot gunsteling van Willem III, Prins van Oranje, bij wien hij zooveel wist uit te werken, dat Broekhuizen brieven van kwijtschelding verkreeg.

Gedurende zijn verblijf te Utrecht oefende hij zich vlijtiger dan ooit in de oude Latijnsche dichters, en Propertius inzonderheid vergezelde hem overal, waar hij zich bevond. Hij vertaalde eene Verhandeling van den geleerden Jezuit Renatus Rapin, in welke Homerus en Virgilius met elkander vergeleken, en hunne deugden en gebreken ter toetse gebragt worden Ook gaf hij omtrent deze tijd eene verzameling zijner Latijnsche gedichten in het licht, die van de kunstminnaars met toejuiching ontvangen werden.

Terwijl Broekhuizen aldus zijne tijd op het nuitigst doorbragt, werd hem, op aanbeveling van den Burgemeester Joannes Hudde, die van zijne maagschap was, eene Kapiteinsplaats over een der vendelen van de stadsbezetting te Amsterdam opgedragen. Hij kwam diensvolgens te dier stede wonen, waar hij vlijtig arbeidde aan eene verbeterde uitgaaf van Propertius en andere werken. Ook werd hij aldaar Lid van een Kunstgenootschap, hetwelk eens ter week bijeen kwam, en waarvan Joan Hulst, Joan Huidecoper, de Wachtmeester Dirk Heinck, de Secretaris Dirk Geelvinck, de Hoogleeraar Petrus Francius en andere lieden van aanzien en geleerdheid leden waren, en welks voorname bedoeling was de beschaving van Taal- en Dichtkunde.

Terwijl hij te Amsterdam in bezetting lag, had Broekhuizen, bij gelegenheid van het uitspreken der Latijnsche Lijkrede in verzen op de Ruiter door Francius, de wacht aan de Nieuwe kerk, ten einde de overgrooten toevloed der menigte te beletten, die, uit achting voor de Ruiter, of uit nieuwsgierigheid om den beroemden Francius te hooren, derwaarts stroomde. Hij nu ziende dat het gebouw de geheele zaamgevloeide menigte niet zou kunnen bevatten, en tevens willende zorgen dat zijn vriend geene paarlen voor de zwijnen zou werpen, dacht een zeer gepast middel uit, om hierin eene billijke keuze te kunnen doen; hij sprak namelijk ieder, die wilde binnen gaan, in het Latijn aan; zij nu, die hem in die taal antwoordden, werden doorgelaten, maar die dit niet konden werden teruggezonden. En waarlijk het gedicht van Francius was te fraai, om het voor te lezen, aan hen, die ten minste niet eenigzins in de Latijnsche taal ervaren waren.

Na het sluiten van den Rijswijkschen vrede in 1697, werd bij de Regering van Amsterdam besloten het grootste gedeelte van het krijgsvolk, hetwelk aldaar in bezetting lag, af te danken; en Broekhuizen kreeg, met andere Hoplieden, zijn ontslag, met behoud van eene behoorlijke jaarwedde. Van toen af ontweek hij het stadsgewoel, en hield zijn verblijf in eenen gehuurden tuin onder Amstelveen, waar hij zijn leven in stille rust en vrede doorbragt, ontvangende genoegzaam geen bezoek dan alleen van eenige weinige uitgelezene

vrienden, waarom bij zijne woning, zijne *hermitagie* noemde. In de laatste jaren van zijn leven legde hij zich meest op de stichtelijke poëzij toe, en vond het grootste genoegen in de aanspraak van geleerde en godvruchtige mannen. In dezen toestand, overleed hij, na omtrent drie jaren met ligchamelijke zwakheden geworsteld te hebben, den 15den December 1707.

Broekhuizen tokkelde met eene meesterlijke hand zoowel de Latijnsche als de Nederduitsche lier, en de schilderachtigheid zijner dichtstukken deed hem met regt den naam verwerven van Nederlandschen Propertius. Zijne uitgegeven Latijnsche gedichten, zijne aanteekeningen, alles draagt uitnemende bewijzen van het ware kunstgevoel. In hem wordt teregt geroemd eene bijzondere naarstigheid, leerzaamheid en vlugheid, waardoor het hem geen moeite was, als voor de vuist gedichten te vervaardigen, en echter bedwong hij zich hierin zoozeer, dat hij zelf getuigde, dat de minste zijner verzen hem veel moeite kostte; kracht, bevalligheid en smaak versieren de gedichten van Broekhuizen. Daar hij echter in den trant van Hooft dichtte, rollen zijne Nederduitsche verzen op enkele plaatsen weleens niet gemakkelijk, maar doorgaans is alles zacht en vloeijend. Doch ofschoon de dichtkunde wel zijne hoofdstudie uitmaakte, was hij ook zeer ervaren in de letterkundige geschiedenis, waarvan zijne nagelaten geschriften getuigen. Uit enkele letterliefde, en niet om den broode, werkende, bleef hij somtijds, indien zijn krijgsberoep dit toeliet, weken, ja, maanden, in huis, van alle gezelschap afgezonderd, om zich geheel aan zijnen letterarbeid toe te wijden.

Zestig jaren na zijne dood, namelijk in den herfst van 1767, is in de kerk te Amstelveen, waar hij begraven ligt, op kosten van Mr. Abraham Calkoen, Heer van Kortenhoef, ter nagedachtenis van Broekhuizen, een net grafteeken opgerigt, bestaande in eene aloude lijkbus van blaauwen arduinsteen, rustende op een dergelijk voetstuk, voor hetwelk op eene wit marmeren zerk, het volgende grafschrift van den kernvolle, Petrus Burmannus Secundus gelezen wordt.

D.M. Jani Brovkhvsii.
Defuncti anno CI□I□CCVII.

Sparge sacro lauros myrtumque hederasque sepulcro,
Piëridas quisquis, Pallada quisquis amas.
Callimachum numeris referens Broukhusius umbram
Hie Amstelveniâ conditus aede jacet.
Ut, post Gradivi partas in pulvere palmas,
Otia qua coluit docta, quiescat humo.
Laude sua pietas, cineri nunc prestita, gratae
Nobile in exemplum Posteritatis eat;

Quae male neglectis et honore carentibus umbris,
Lustra suum reddit post duodena decus;
Sint licet ingenii monumenta perennia tanti,
Busta sede Pario marmore caesa ruant.

dat vrij vertaald aldus luidt:

**Ten gedachtenis van Johan van Broekhuizen.
overleden in het jaar 1707.**

Strooi laauwren, mirth en veil op dit gewijde graf,
Gij die u Pallas wijdt of aan den God der snaren.
Hij die Propertius in zang kon evenaren.
Lei hier in Amstelveen het stoflijk hulsel af,
Opdat hij rusten mogt op 't zelfde plekje grond,
Waar hij in 't letterperk geëindigd heeft zijn streven.
De Erkentlijkheid zij des verdienden lof gegeven,
Want toen, na zestig jaar, hier geen gedenkzuil stond,
Heeft zij, ten voorbeeld van den nazaat, in dees kerk,
Broekhuizens assche dit gesteente willen wijden,
Dat wel in puin verzwindt, na lang verloop van tijden,
Maar dan nog leeft zijn naam in zijn onsterfllijk werk.

De volgende werken zijn door Broekhuizen in het licht gezonden:

Carmina. Utr. 1684. 12°, welke uitgave weinig beteekent, in vergelijking van die, welke door David van Hoogstraten is bezorgd onder den titel van: *Jani Broukhusii*, *Poëmatum libri sedecim*. Amstelod. 1711. 4°.

Acti Sinceri Sanazarii, *Neapolitani Viri Patricii*, *Opera Latina omnia et integra; accedunt. notae ad Eclogas*, *Elegias et Epigrammata. Item trium Fratrum* Amaltheorum, Hieronymi, Joannis Baptistae *et* Cornelii *Carmina*. Amst. 1689. 12°, voor welken druk Broekhuizen zijnen naam niet geplaatst heeft, doch men vindt die voor den volgenden in 1727 te Amsterdam in 8°, *ex secundis curis* Jani Broukhusii. *Accedunt* Gabrielis Altilii, Danielis Cereti *et Fratrum* Amaltheorum *carmina*, *vitae Sanazarianae et Notae* Petri Vlamingii.

Aonii Paleari Verulani *Opera*, *ad illam editionem*, *quam ipse Autor recensuerat et auxerat*, *excusa*, *nune novis accessionibus locupletata*. Amst. 1696. 8°, voor welke uitgave mede de naam van Broekhuizen niet voorkomt, waardoor sommigen die ten onregte aan Johannes Georgius Graevius hebben toegeschreven.

S. Aurelii Propertii *Elegiarum Libri IV: ad fidem veterum Membranarum sedulo castigati; accedunt Notae et*

terni Indices. Amst. 1702. 4°, voor welk werk de Uitgever zijnen naam niet geplaatst heeft, welke echter voor den tweeden druk in het jaar 1727 door P i e t e r V l a m i n g bezorgd, met eenige aanmerkingen van B r o e k h u i z e n bijgevoegd is.

A l b i i T u b u l l i, *Equitis Romani*, *quae extant*, *ad fidem veterum Membranarum sedulo castigata; accedunt Notae cum Variarum lectionum libello*, *et terni Indices*, *quorum primus omnes voces Tibullianas complectitur*. Amst. 1701. 4°.

Gedichten met het leven des dichters door D. v a n H o o g s t r a t e n. Amst. 1712. 8°, derde druk. Bruss. 1822. 18°.

Meer dan eens is B r o e k h u i z e n afgebeeld, onder anderen door den beroemden Zeeschilder L u d o l f B a k h u i z e n. Het facsimile zijner handteekening vindt men in het *Vereenigd Nederland* van M a r t i n e t.

Zie v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* L u ï s ï u s, *Algem. Hist. Woordenb.; Tegenw staat der Vereen. Nederl.*, D. VIII. bl. 168; W a g e n a a r, *Beschr. van Amsterd.*, St. III. bl. 251; S a x e, *Onom. Liter.*, P. V. pag. 334 et 335; F e l l e r, *Dict. Hist. in voce Broukhusius*; K o k, *Vaderl. Woordenb.; Levensb. van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. IX. bl. 264-274; d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*; d e V r i e s, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 12 en 124; H o e u f f t, *Parnasus Latin. Belg.*, pag. 193 et 194; N i e u w e n h u i s, *Woordenb. van Kunsten en Wetens.*; v a n K a m p e n, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 366, 367, 417, D. III. bl. 122; W i t s e n G e y s b e e k, *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters;* P e e r l k a m p, *de Poëtis Latin. Nederl.*, pag. 446, 447, 455-460; C o l l o t d'E s c u r y, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 44, 45, Aant. 14, 15, 260, 262, 263, St. II. bl. 183, 184; *Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.; Biogr. Univers*.

[Godofridus van Broekhuizen]

BROEKHUIZEN (GODOFRIDUS VAN), geboren te Engelen, waar zijn vader H e n d r i k v a n B r o e k h u i z e n, Predikant was, trad als Predikant in dienst te Hekelingen, in het jaar 1618, werd emeritus in 1729 en overleed in 1731. Hij heeft in het licht gezonden:

Leven van R: Descartes. Amst. 1700. 4°.

Over de Tien Geboden, *met Geestelyke en Wereldlyke Historien en Voorbeelden verrykt*. 8°.

Nieuw bereisde Weereld of Beschryving van Europa. Amst. 1729 met pl. 4°.

Over de Proportiën. 4°.

Historie van het Keizerryk. 2 deelen 4°.

Zie v a n A b k o u d e, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III. en IV; v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g, *Naamreg. van Nederd. Boeken*.

[Adam van Broekhuizen]

BROEKHUIZEN (ADAM VAN) of VAN BROECKHUIZEN, zoon van J a n v a n B r o e c k h u y s e n, een verdienstelijk Krijgsman, die na vele veldtogten bijgewoond te hebben, den 3den Augustus 1692,

bij Steenkerken sneuvelde, en van Justina Elisabeth de Beveren, geboren in 1682, vermoedelijk te Breda, werd den 19den October 1715 Luitenant, en den 17den November 1730 Luitenant-Kolonel en Kapitein der Gardes te voet. Hij diende het Vaderland in de oorlogen met Frankrijk tusschen 1700 en 1748 gevoerd. In 1706 had hij deel aan de zegepraal door Ouwerkerk en Marlborough bij Ramillies behaald en in 1709 was hij in den slag bij Malplaquet. Later woonde hij eenige veldtogten, onder anderen die van 1746, onder den Prins van Waldeck bij. Na in 1748 zijn compagnie, onder zekere voorwaarden, aan Frederik Christoph, Grave van Degenfelt Schonburg, overgedragen te hebben, overleed hij, naar het schijnt ongehuwd, in November van dat zelfde jaar.

Broeckhuysen was een man van veelzijdige bekwaamheid; als geschied- en oudheidkundige deed hij zich kennen door zijne in handschrift nagelatene

Beschryving van het slot Develstein.

Beschryving des aelouden Graafschap van Stryen en der Stad en Lande van Breda, en vele andere dergelijke opstellen.

Ook was hij bedreven in de geslacht- en wapenkunde, was een goed miniatuurschilder, muntte uit als mechanicus, wis- en natuurvooral als vestingbouwkundige, en hanteerde mede de Nederduitsche lier, doch zijne dichtstukjes missen losheid, natuurlijkheid en eenvoudigheid, maar munten in netten en beschaafde uitdrukking en vloeijende versmaat uit. Zij dragen blijken, dat ook Broeckhuysen zich onder het juk der theoriën van Aristoteles en Pels begeven heeft, en zijn bijna allen in den genootschappelijken geest van dien tijd.

Broeckhuysen heeft behalve de beide reeds genoemde nog de volgende prosaschriften in handschrift nagelaten:

Aanteekeningen betrekkelijk de Geslachten en Wapenkunde.

Explicatio veterum verborum ex notis Arnoldi Buchelii s.c. in Hedam.

Verzameling der onverstaanbaare woorden, *die men in de oudste Diplomata of Lateinse Machtbrieven vind met de verklaaring daarbij gesteld*, *om dezelve in haeren regten sin te kunnen verstaen*.

Inleydinge tot de Miniatuurschilderkonst.

Verhandeling over het maken en gebruyk der gecouleurde Cryonnen.

Memorie om allerley beesjes en insecten op te setten en te bewaren, *dat se lange jaren sonder bederven goet blyven*, *dienstig om deselve op alle tyden na het leven te kunnen schilderen*.

Krijgskundige memoriën, van welke het te bejammeren is, dat zij even als onderscheidene kunststukken, plannen en kaarten, treffende blijken van 's mans kunde en arbeidzaamheid, verloren geraakt zijn.

Het eenige, dat door hem in het licht gezonden schijnt te zijn, is:
Aanteekeningen op de Verzameling van alle de orders, omtrent hetgeen de troepen van den Staat in 't Campement van Oosterhout hebben gedaan. 's Hage. 1732.

Zie S c h o t e l , *Geschied-*, *Letter- en Oudheidk. Uitsp.*, bl. 71-73; de zelfde, *Kerkel. Dordr.*, D. II. bl. 605 noot; *Nieuw Biogr. Woordenb. ten verv. op* W i t s e n G e y s b e e k ; H e r m a n s , *Bijdragen over Noord-Braband*, D. I. bl. 233, 311-313.

[George Hendricus Broekhuyzen Jr.]

BROEKHUYZEN JR. (GEORGE HENDRICUS), zoon van den verdienstelijken Muziekliefhebber en bevorderaar der Toonkunst G.H. B r o e k h u y z e n , werd geboren te Amsterdam den 25sten Februarij 1818. Als knaap van tien jaren gaf hij reeds blijken van eene buitengewone vlugheid van geest, een voorbeeldeloos geheugen en eene levendige verbeelding. Weldra begon men nu ook bij hem eene meer dan gewone neiging voor de Toonkunst te ontwaren, en dien ten gevolge werd hij bij de oprigting van het Instituut tot Zangonderwijs van den Heer G. F o e k tot het onderwijs toegelaten. Na drie jaren studie, werd hij een der beste kweekelingen, en maakte zoodanige vorderingen, dat hij weldra in staat was bijna alles *a prima vista* te zingen. Hierbij leerde hij de Piano bespelen van den bekwamen, doch te vroeg gestorven onderwijzer S o m m e r , wiens geduld tot les geven verwonderlijk was, en die onzen vurigen knaap het mekaniek van dat instrument voorbeeldeloos deed eigen worden. Door zijnen bijzonderen aanleg maakte hij snelle vorderingen; alles wat men van het onderwijs van beiden Toonkunstenaren en van eenen zoo leergierigen leerling verwachten kon, werd vervuld. Hij begon thans ook met gelukkig gevolg zelf muziekstukken te componeeren. Bij vele muziekuitvoeringen in huisselijke familiekringen was hij werkzaam, zoo aan de Piano als in den zang. Weldra liet hij zich als Dilettant op verschillende concerten niet alleen als Zanger, maar ook als Componist hooren. Toen 13 jaren oud, vervaardigde hij reeds een Vaderlandsch lied met Orkest, ook na de bestorming der Citadel te Antwerpen, eene driestemmige Cantate voor mannenstemmen, mede met Orkest, waarvan voor beide de woorden vervaardigd waren door zijnen oom G e r a r d u s H e n r i c u s B r o e k h u i j z e n . De bijval, dien hij van alle kanten verwierf was onbesehrijfelijk, en had eenen zoo jeugdigen kunstenaar ligtelijk tot laatdunkenheid en verachting van anderen kunnen vervoeren, maar zijne goede inborst beschermde hem, en hij beschouwde de hulde, welke men hem in zoo ruime mate bewees, slechts als een middel, om hem tot verderen ijver aan te sporen, daar hij zelf zeer wel wist, wat hem nog overbleef te verrigten, om den naam van kunstenaar ten volle waardig te worden. Van nu af aan vestigde hij zijnen werkzamen geest op de studie der theorie en genoot van den hoogst verdienstelijken Toonkunstenaar J a n G e o r g e B e r t e l m a n , onderwijs in de regelen der Compositie. Om regelmatig

en ten gezetten tijde de lessen te kunnen bijwonen, werd hij toegelaten op de Koninklijke Muziekschool te Amsterdam, waar genoemde kunstenaar tot Hoofdonderwijzer was aangesteld. Door dit voortreffelijke onderrigt, vlijt en volharding, bereikte hij hierin zijn doel, en de vruchten van zijnen scheppenden geest werden reeds aanvankelijk in onderscheidene liederen, Cantates, Walsen enz. bewonderd. Zoo bewandelde hij het uitgestrekte veld der kunst; zijne onderzoekende geest kon zich niet met eene oppervlakkige kennis vergenoegen maar drong verder door; en het gelukte hem dien graad van volkomenheid te bereiken in de Compositie en in het kontrapunt, waardoor hij met regt als kunstenaar verdiende gekroond te worden. Bij het jaarlijksche openbare examen van genoemde Muziekschool verkreeg hij drie jaren achtereen den hoogsten prijs van zijne klasse. In de concerten van *Felix Meritis* viel hem de eer te beurt, om in het bijzijn van Z.M. onzen Koning en diens gezin te zingen. Als Altzanger blonk hij uit door zijne bijzonder reine intonatie en uitmuntende smaak; zijne schoone, klare en buitengewone stem hoorde men met algemeen genoegen; jammer, dat bij de verwisseling der stem, eene heesch- of dofheid is ontstaan (welligt dat hij te lang gezongen heeft) waardoor het melodieuse of klankrijke op het laatst van zijn leven was verloren gegaan. Als Klavierspeler bezat hij veel vaardigheid en was een uitmuntend Zangaccompagnateur; hij paarde daarbij energie en teederheid van uitdrukking aan eene smaakvolle voordragt en de meeste duidelijkheid. Als Componist had hij reeds eene aanmerkelijke hoogte bereikt en verwierf veel bijval. Onder zijne geliefkoosde werken behoort de Muziek van het Ballet *de Schoone Slaapster in het Bosch*, voor den Stads-schouwburg geschreven, welke meer dan veertig malen is uitgevoerd, onder den toevloed eener menigte toehoorders en tot de laatste maal met de meeste toejuiching is bekroond geworden; ook zijne *Melancholie-Wals* die hoogst origineel en eigenaardig is geschreven en de *Post-Galop* waarvan eene derde uitgave het licht zag.

Tot dusverre de kunstproducten en verrigtingen zijner jongelingsjaren. Dewijl hij echter niet bepaald in het kunstvak was opgeleid, verkoos hij thans eene bestemming of handelsbetrekking en werd als compagnon in eene zaak opgenomen, welke hij later *alleen* bleef uitoefenen. Niettegenstaande de menigvuldige werkzaamheden daaraan verbonden, bleef hij zich aan de Toonkunst wijden. Als hij nu den mannelijken leeftijd was ingetreden, huwde hij in 1844. Ook sedert dien tijd heeft hij zich in zijne ledige uren bezig gehouden met de Muziek, en wijdde zich aan den klassikeren stijl, schreef Kwartetten voor Strijkinstrumenten, en mannenstemmen en laatstelijk een Kwintet waarvan het finale niet is afgewerkt. In deze heerscht eene diepe ernst en fijn gevoel; zij zijn in Contrapuntischen stijl geschreven en aan de voornaamste Amsterdamsche kunstenaars opgedragen, die hem daarvoor welverdienden lof en achting hebben toegekend.

In den bloei zijner jaren werd hij door den dood weggerukt, daar hij op den 23sten Januarij 1849 overleed, nalatende eene bedroefde weduwe en een dochtertje van drie jaren. Zijn stoffelijk overschot werd op eene plegtige wijze ter aarde besteld in de Gereformeerde Oude kerk; vele vrienden en vereerders van den ontslapenen volgden het lijk naar zijne laatste rustplaats, waar de Liedertafel *Eutonia*, onder leiding van den Direkteur C.A. B e r t e l m a n , een door die Kunstenaar vervaardigden Lijkzang, het Orkest van den Heer J. E d u a r d S t u m p f f een' treurgalm zijner nagedachtenis toewijdden, terwijl de Heer t e n B r o e k e , Organist dier kerk, bij het intreden en verlaten der kerk het orgel toepasselijk bespeelde.

De door hem gecomponeerde muziekstukken zijn:

64 *Liederen*, *Romances*, *Gelegenheidsstukken*, *voor* 1 *en* 2 *Stemmen met Piano-forte*.

4 *Cantates*, *voor Solo en Koorstemmen met groot Orkest* als:

Herdenken aan de Citadel, woorden van G.H. B r o e k h u y z e n , *voor* 3 *Mannenstemmen en Koor*.

De Toonkunst, woorden van H.H. K l i j n , *voor Solo*, *Sopraan-Alt*, *Tenor*, *Bas en Koor*.

Op het 40*jarig bestaan van het Muziekgezelschap: Vriendschap en Toonkunst*, woorden van S. R o n d e a u , *voor* 4 *Mannenstemmen en Koor*.

Kenau Simonsz. Hasselaar, woorden van H.H. K l i j n , *voor Koor*.

14 *Vokaal Kwartetten voor Mannenstemmen*.

2 *Vokaal Kwartetten voor Mannenstemmen met Orkest voor de Maatschappij V.W.*

De schoone Slappster in het Bosch, *ballet in* 4 *bedrijven*.

Zephyrus, *ballet in* 3 *bedrijven*.

Het bad der Nymphen of het Driekoningenfeest te Keulen, *ballet in* 3 *bedrijven*.

Het feest der Nederlanders, Allegorische voorstelling, woorden van Mr. v a n ' s G r a v e n w e e r t *met Solo zang*, *Koren en Ballet* (in dertien dagen vervaardigd).

Pantalon Koffijhuishouder. (Het Finale voor het Ballet).

Pas de deux met Obligaat-Viool.

40 *Walzen voor groot Orkest*.

19 *Galoppen voor groot Orkest*.

6 *Françaises voor groot Orkest*.

Fantaisie voor Fagot.

Treurmarsch op den dood van W.J. Holtrop.

1 *Bolero*.

1 *Polka*.

1 *Sonate voor Piano en Viool*.

Variatiën voor Viool en Piano.

2 *Liederen met Obligaat Violoncel en Piano*. en

5 *Kwartetten voor twee Violen*, *Alt en Violoncel*.

Kwintet voor twee Violen, *Alt en twee Violoncellen;* waaraan het finale ontbreekt.

Zie C a e c i l i a , *Muziekaal Tijdschrift* 1849, bl. 65.

[Johannes Broen]

BROEN (JOHANNES) werd den 28sten December 1694 tot Lector in de Geneeskunde aan de Hoogeschool te Leiden aangesteld, doch maakte van de vergunning tot het houden van openbare lessen niet lang gebruik, daar hij, kort na zijne aanstelling, naar Engeland vertrok en aldaar overleed.

Hij was een der hevigste bestrijders van het stelsel van F r a n ç o i s d e l e B o e S y l v i u s en heeft onderscheidene werken geschreven, welke bijeen verzameld zijn onder den titel van:

Opera Medica. Rotterd. 1703. 4°.

Zie v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 50; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. II. T en B. bl. 274; *Biogr. Univers*.

[Willem de Broen]

BROEN (WILLEM DE), een Amsterdamsch Plaatsnijder uit de achttiende eeuw, heeft eenige fraaije boerengezelschappen, naar A d r i a a n v a n O s t a d e in het koper gebragt, en, behalve dat hij een der medehelpers was aan H o e t s Bijbelplaten, heeft hij ook eenige boekplaten vervaardigd, van welke eenige naar zijne eigen ontwerpen.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n , *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 269; I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[C. de Broen]

BROEN (C. DE), vermoedelijk een bloedverwant, misschien we een broeder van den vorige, was mede een Hollandsch Plaatsnijder die omstreeks 1720 bloeide en zich meestal bezig hield, met het graveren van portretten voor Boekverkoopers.

Zie I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Broer Cornelis]

BROER CORNELIS. Zie ADRIAANSZ. (CORNELIS).

[Mattheus Broerius van Nidek]

BROERIUS VAN NIDEK (MATTHEUS). Zie NIDEK (MATTHEUS BROUËRIUS VAN).

[Broers]

BROERS, een Schilder uit de zeventiende eeuw, van wien geene levensbijzonderheden bekend zijn, schilderde Brabandsche boeremarkten, waarin

hij doorgaans rijke stoffaadje te pas bragt en de boeren naar hunnen aard geschikt en gekleed zeer natuurlijk voorstelde, terwijl hij ze in geestige groepen verdeelde en alles luchtig en los penseelde.

Zie H o u b r a k e n , *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 63; I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Pieter Rutger Broers]

BROERS (PIETER RUTGER), zoon van J u r r i a a n B r o e r s en van W o u t e r i n a v a n O m m e r e n , geboren in 1770 te Amsterdam, begaf zich den 2den Julij 1790 in krijgsdienst als Vaandrig bij het Re-

gement Nassau Usingen. Vervolgens tot Tweede Luitenant opgeklommen, woonde hij als zoodanig den veldtogt in 1794 in Vlaanderen bij en werd bij Megen gewond. Na de omwenteling van 1795 bij de 7e Halve Brigade overgeplaatst, werd hij den 8sten Julij van dat jaar tot Eersten Luitenant bij de 6e Halve Brigade bevorderd en had in 1799 bevel op het eiland Schiermonnikoog, toen de Engelschen aldaar den 15den Augustus van dat jaar landden. Alle de verdedigingsmiddelen, die op dat eiland aanwezig waren, bestonden in 2 drieponders en 26 man. De landing geschiedde met gewapende sloepen, onder bedekking van het vuur eener Bataafsche brik, vier dagen te voren door de Engelschen genomen. Broers bevond zich met zijne schamele verdediging op het strand, om den vijand af te wachten; maar toen, bij het eerste schot, de burgers, die hem als voerlieden dienden, met paarden en caissons de vlugt namen, moest hij voor de overmagt van het vijandelijke vuur wijken, en koos eene voordeelige stelling voor het dorp. Hier wilden de ingezetenen hem dwingen, om van eene verdere verdediging af te zien, maar onder bedreiging van veeleer het dorp te zullen in brand steken, stelde hij zich zoo dapper te weer, dat de Engelschen moesten afdeinzen. Ongelukkig kon dit manmoedig gedrag geen hulp toebrengen aan de weerlooze waartuigen in de haven, negen tjalken, door het volk verlaten, werden door de Engelschen medegevoerd en een tiende door hen in brand geschoten, terwijl twee anderen nog bij tijds ontkomen waren.

Broers werd, tot belooning van deze daad, den 26sten September 1799 bevorderd tot Kapitein bij de 6e Halve Brigade, was in 1806 bij het Koninklijk Hollandsche leger Kapitein bij het 5e Regement Infanterie en overleed te Rhenen, den 24sten Maart 1808, eenen zoon nalatende, Christiaan Gerard Broers, die zich bij de belegering der Citadel van Antwerpen in 1830 zoozeer onderscheidde, dat hij tot loon van zijnen betoonden moed door den Opperbevelhebber David Hendrik Chassé, met het Kruis der Willemsorde werd vereerd. Hij overleed te Bergen op Zoom in 1835.

Zie Vonk, *Landing der Engels. in Noord-Holl.*, D. I. bl. 28; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. I. bl. 162 en 163, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Jacobus Cornelis Broers]

BROERS (JACOBUS CORNELIS), zoon van Jacobus Cornelis Broers en van Francina Sophia de Rochefort, geboren den 17den Februarij 1795 te Utrecht, werd door zijne ouders reeds vroeg voor de wetenschappen opgeleid. Na zich aan de Latijnsche scholen zijner geboortestad op de voorbereidende wetenschappen te hebben toegelegd, begaf hij zich naar de Hoogeschool dier stad om zich in de Geneeskunde te oefenen. Terwijl hij zich aldaar bevond, werd ons Vaderland in 1815 met eenen inval van de Franschen bedreigd, Broers snelde, met andere muzenzonen, te wapen, ten einde het bedreigde Vaderland te helpen verdedigen. Toen

het gevaar geweken was, weder tot de studie teruggekeerd, behaalde hij in 1817 eene gouden medaille voor zijn antwoord op eene Akademische Prijsvraag, nopens een belangrijk punt uit de Algemeene ziektekunde, aldus luidende: '*Dewijl in de leer van Gaubius* de morbis solidi vivi, *hoewel zeer gewigtig*, *nu nog veel gevorderd wordt*, *zoo als uit de waarnemingen blijkt*, *die omtrent de levenskracht na hem gedaan zijn; vraagt men*, *wat die waarnemingen hebben bijgebragt*, *om die leer zoo uit te breiden als te volmaken*.' Den 10den November 1818 werd hij tot Geneesheer bevorderd na het verdedigen eener Verhandeling over *de redenen waarom bij beleedigingen aan het hoofd welke in den aanvang niet gevaarlijk schenen*, *dikwerf later hevige toevallen plaats hebben*, *welke somtijds met de dood eindigen*[1]. Kort hierop begaf hij zich met zijne vrienden Christiaan Bernhard Tilanus en Petrus Isaïcus Jacobus, de Fremery naar Parijs, waar hij met bijzonderen ijver de lessen van Guillaume Dupuytren, Lisfranc en Jean Jacques le Roux waarnam, waardoor zeker de kiem in hem werd gelegd, tot zijne latere meer bijzondere voorliefde voor de Heel- en Ziektekunde. Daarna bezocht hij nog eenige Duitsche Hoogescholen, en vestigde zich toen als Geneesheer te Zeyst, vanwaar hij in 1826 als Hoogleeraar in de Heel- en Verloskunde naar de Hoogeschool te Leiden beroepen werd, welke betrekking hij den 2den December van dat jaar aanvaardde met eene Redevoering *Over de noodzakelijkheid om beschaafdheid en menschlievendheid met de beoefening der Heelkunde te paren*[2]. Hij bekleedd zijn ambt aan de Leidsche Hoogeschool met grooten ijver tot aan zijn overlijden den 23sten November 1847.

Gedurende ruim twintig jaren mogt de Leidsche Hoogeschool zich alzoo in zijn bezit verheugen en daarop teregt roem dragen, daar hij steeds met voorbeeldigen ijver en groote naauwgezetheid het hem opgedragen Hoogleeraarsambt waarnam. In het bijzonder had hij zich altijd toegelegd op het praktische gedeelte der ziektekundige ontleedkunde, getuige de belangrijke verzameling van daarop betrekking hebbende voorwerpen, die hij met zoo veel kennis had aangelegd en door Buitenlandsche Geleerden zoo dikwijls bewonderd werd. Gelijk hij bij voortduring deelde in de achting en vriendschap zijner ambtgenooten, die evenzeer zijnen nuttigen en aangenamen omgang, als zijnen belangrijken werkkring op prijs stelden, zoo werden hem bovenal de meest doorslaande bewijzen van eerbied en liefde betoond door de studerende jongelingschap, die zijn door helderheid en beknoptheid gekenmerkt onderwijs, zijne rijke prak-

(1) *Specimen medicum chirurgicum de causis*, *our Laesionibus Capitis*, *quae initio haud periculosae videbantur*, *frequenter sero symptomata gravia*, *in mortem desinentia*, *accedunt*.

(2) *Oratio de Chirurgiae studio cum cultu et humanitate conjungenda*.

tische ervaring en zijn uitmuntend voorbeeld, zoo wel in technische vaardigheid en bekwaamheid, als in zorgvuldige en doelmatige hulpbetooning wist te waarderen. Bij zijne stadgenooten blijft mede zijne vaak betoonde anatomische hulp in zegenend aandenken.

Ook beijverde zich eenige Vaderlandsche Maatschappijen om hem het Lidmaatschap op te dragen; als: in 1822 het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen; in 1831 het Genootschap ter bevordering der Heelkunde te Amsterdam; in 1839 de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem terwijl het Genees- en Heelkundig Genootschap te Brugge hem in 1840 tot Corresponderend Lid benoemde.

Slechts een werk bestaat er van zijne hand, namelijk:

Observationes anatomico-pathologicae. L.B. 1839. folio, doch dit eene is voldoende om blijk te geven van zijne grondige geleerdheid en diepe kennis van het vak, waarop hij zich bijzonder had toegelegd.

B r o e r s was tweemalen gehuwd geweest eerst met G e e r t r u i d a v a n P e s c h , die hem negen kinderen naliet, daarna met C o r n e l i a M a r g r e t a M a c q u e l y n , die hij als weduwe achterliet.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1818. D. I. bl. 177, 178, 274, D. II. bl. 354, 1822, D. II. bl. 118, 1826, D. II. bl. 227, 385, 1831, D. I. bl. 99, D. II. bl. 283, 1834, D. I. bl. 83, 1840, D. I. bl. 97, 1847, D. II. bl. 369 en 370; *Leidsche Cour.* 1847, N° 42; en vooral C o h e n , *Statist. Geneesk. Jaarboekje* 1848, bl. 187-190, dien wij hier voornamelijk gevolgd zijn, en uit partikuliere berigten hebben aangevuld.

[Wigbold van Broersma]

BROERSMA (WIGBOLD VAN), een Edelman uit de Groninger Ommelanden, diende eerst een tijd lang Prins F r e d e r i k H e n d r i k als Edelman van de Kamer, werd vervolgens Kapitein, voorts Overste Luitenant, daarna Kolonel en eindelijk in 1657 Gouverneur van Koevorden. Doch aangezien men, tijdens den inval der Franschen en hunne bondgenooten, in 1672, eenig vermoeden had, dat B r o e r s m a heimelijk verstand hield met den Bisschop van Munster, maakten de Staten-Generaal zwarigheid, om eene vesting van dusdanige aangelegenheid, in geval van belegering, aan hem toe te vertrouwen. Zij zonden hem derhalve bevel om zich in het leger van den Prins v a n O r a n j e , aan den IJssel, te vervoegen en daarbij als Kolonel te dienen. Hij verzocht zeer dringend, dat zijn zoon, die Ritmeester was en te Groningen in bezetting lag, in zijne plaats, als Kommandant van Koevorden mogt worden aangesteld; maar dit werd afgeslagen en dat bevel, gedurende de afwezigheid van B r o e r s m a , aan den Luitenant-Kolonel J a n v a n B u r u m opgedragen.

Toen Deventer den 14den Junij van dat jaar door de Munsterschen werd aangetast, bevond B r o e r s m a zich met 9 compagniën van zijn regement mede daar binnen, en bragt er niet weinig aan toe om die vesting den vijand in handen te spelen, waarna hij zich werkelijk in dienst van den Bisschop schijnt te hebben bege-

ven, althans toen die Vorst, nadat Koevorden aan hem was overgegaan, den 11den Julij zijnen intogt in die stad deed was hij van Broersma vergezeld. Hierop werd hij, bij vonnis van den 11den Augustus 1672 voor een verrader van zijn land verklaard, van alle zijne waardigheden en bedieningen ontzet, en zijne goederen verbeurd verklaard; voorts dat hij ook, indien hij t' eenigertijd in handen van de Jastitie geraakte, met den zwaarde zou gestraft worden, dat er de dood na volgde. Doch wij vinden nergens, dat men hem ooit is magtig geworden, of hoe lang hij nog geleefd heeft. Alleen weet men dat het in gevolge zijnen raad was dat de Bisschop later het beleg van Groningen ondernam.

Zie Picardt, *Chron. van Covorden*, bl. 302; Valkenier, *'t Verwerd Europa*, D. I. bl. 543-561, 605, 616, 788; Sylvius, *Saken van Staet en Oorl.*, St. I. bl. 331; Samson, *Hist. de Guill. III*, Tom. II. pag. 356, 364; Montanus, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 235-244, 276 en 277; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.; Levensbes. der Nederl. Vorst. en Helden enz.*, St. II. bl. 300-302; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Petrus Broes]

BROES (PETRUS), geboren den 9den Julij 1726 te Amsterdam, waar zijn vader Koopman was, werd, na volbragte studiën aan de Leidsche Hoogeschool, in 1751, Predikant te Velp bij Arnhem, in 1758 te Nieuw-Loosdrecht, in 1762 te Vlissingen, in 1765 te Haarlem en eindelijk in 1770 te Amsterdam, waar hij den 26sten October 1797 overleed, bij zijne echtgenoote, eene dochter van den Amsterdamschen Predikant Brouërius Brouwer, nalatende drie zonen en twee dochters. Twee zijner zonen hebben der Nederlandsche kerk tot sieraad verstrekt, zijnde Brouërius Broes, die volgt, en Willem Broes, geboren te Haarlem, thans rustend Predikant van Amsterdam.

Van Petrus Broes ziet een werk het licht, getiteld:

De Peinzende Christen of bundel van stichtelijke gedagten voor de eenzaamheit. Amst. 1784. 4 st. 8°, hetwelk in 1817 te Amsterdam, op nieuw met platen werd uitgegeven en vooral wegens den hoogst ernstigen, christelijken, gemoedelijken geest, die er in heerscht, het zonderlinge maar ook regtmatige lot ten deel viel, van onder de praktikale schriften der laatste zeventig jaren alleen in honderde huisgezinnen der Nederlandsche kerk op den duur gelezen en nog dagelijks aangekocht te worden.

Broes was ongetwijfeld aan de leer van zijn Kerkgenootschap gehecht en mogt in dit opzigt een regtzinnig Godgeleerde genoemd worden. Dit ontnam hem echter de lust niet om zelf te onderzoeken en van hetgeen door hem aanvankelijk zelf eenigzins steil gedacht was, allengskens met vrijmoedigheid tot vrijer denkbeelden over te gaan. Hij had ook een aanzienlijk deel aan de omkeering, bij welke in de Hervormde kerk onder de Coccejaansche Leeraars, de zeer drooge tot stichting weinig geschikte Leerredenen, door eene hoogst nuttige, het hart meer roerende voordragt, vervangen werden, gelijk hij dan ook ten gevolge daarvan, bijzonder te Haar-

lem van het jaar 1765 tot 1770, en ook tot zijne dood toe te Amsterdam, niet alleen grooten opgang maakte, maar ook buitengemeene werking deed.

Zijne beeldtenis gaat onderscheidene malen in prent uit, als gegraveerd door Reinier Vinkeles in folio, door J.G. Visser in 8°, door Daniel Veelwaard in 8°, en door ongenoemden in 8°. en 12°, ook in schaduwbeeld zonder naam van den vervaardiger in 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Aanh. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. door* G. Nieuwenhuis; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Naaml. der Nederd. Geref. Predik. te Amsterdam*, bl. 41 en 42; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Brouërius Broes]

BROES (BROUËRIUS), zoon van den voorgaande, geboren te Velp bij Arnhem in 1757, legde zich aan de Hoogeschool te Leiden eerst op de Wijsbegeerte en daarna op de Godgeleerdheid toe, en werd, na ook te Amsterdam nog van het Godgeleerd onderwijs van den Hoogleeraar Curtenius te hebben gebruik gemaakt, in het jaar 1779 Proponent en in het zelfde jaar Predikant te Vuren en Dalem, van waar bij in 1780 naar Vlissingen werd be roepen. Terwijl hij daar stond werd hem in 1784 den post van Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Leiden opgedragen, welke bij den 14den Junij aanvaardde, met eene Redevoering *over de beoefening der Heilige Schrift den voornamen pligt van den Godgeleerde*(1). Hiermede overeenkomstig wijdde hij, volkomen bekend met de echte gronden der taalkunde en kritiek, alsmede met de ware regels der uitlegkunde, zijn geheele volgende leven voornamelijk aan die Bijbelstudie toe, en ging de akademische jeugd daarin voor. Hij was de eerste Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, die aan de Leidsche Hoogeschool over de schriften van het Nieuwe Verbond uitlegkundige lessen hield. Hij werd dan ook, hoewel eerst in het laatst van zijn leven, tot Hoogleeraar der Uitlegkunde van het Nieuwe Testament benoemd.

Wie zou het immer gedacht hebben, dat een man als Broes van onregtzinnigheid zou zijn beschuldigd! en evenwel was dit zoo. In 1790 schreet hij eene Voorrede voor de *Leerredenen over den Heidelbergschen Katechismus* van zijnen voormaligen Leermeester Petrus Curtenius, weleer Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Amsterdam. Onder het schrijven van die Voorrede verblijdde hem het invallende denkbeeld aan menigerlei triomf over het rijk der onverdraagzaamheid en des vooroordeels reeds behaald. En dit denkbeeld spoorde hem aan, om aan het publiek zijn helder uitzigt mede te deelen op de tijden van eene nog aangenamere verbetering: ‘tijden, naar welke ook het verlichtste deel des menschdoms

(1) *Oratio de Literarum Sacrarum studio*, *praecipue Theologi munere*. L.B. 1784, in het Nederduisch overgezet door J. Veldwijk en uitgegeven onder den titel: *Over de beoefening der H.S. de taak der Godgeleerden*. Leid. 1784.

met uitgestrekten halze uitzag; tijden, waarin de groote Insteller van onzen Godsdienst met al de Majesteit des oneindigen Wereldbeheerschers den *Slagboom der veroordeelen*, die den voortgang eener verlichte deugd onder het menschdom zoo jammerlijk stuitte, voor het oog der volkeren verbrijzelen zoude[1].' In deze woorden meende men verregaande ketterij te ontdekken en nu werd B r o e s hiervan in een aantal geschriften beschuldigd. De Hoogleeraar gaf echter eene ronde en mannelijke verklaring, eerst in de algemeen gelezen *Boekzaal der geleerde wereld* voor October 1790, en daarna in een *Nader Berigt aan de Hervormde kerk van Nederland*, *behelzende nadere verklaaringen van eenige uitdrukkingen voor het* 1*ste stukje der Catech.-Leerredenen van Professor Curtenius*, *geschikt tot eene Voorrede voor het* 2*e stukje. Hierbij is gevoegd de Voorrede van het* 1*e stukje en de Bekendmaking in de Boekzaal van October* 1790. Amst. 1791. gr. 8°, waarin hij aanwees in de bedoelde voorrede, geene dogmatische, maar praktikale onderwerpen bedoeld te hebben. Aan de Geloofsleer der Nederlandsche Hervormde kerk betuigde hij niet gedacht te hebben. Ook zag de verstandige, die den zamenhang raadpleegde, waarin de, met zulk eene zwarte kool geteekende, woorden voorkwamen, geen den minsten grond, om aan de opregtheid van 's mans betuiging te twijfelen. De vooringenomenheid tegen B r o e s moest dus daardoor hare geheele sterkte verliezen. En de uitkomst leerde dat zij die verloor.

Bij de aftreding van B r o e s als Rector der Hoogeschool in 1792, hield hij eene Redevoering *over de voornaamste schoonheden der welsprekendheid van Jezus*[2], welke het grootelijks te bejammeren is, dat zij niet in het licht is gegeven. Niet zeer lang mogt zich de Leidsche Hoogeschool in het licht van dien verdienstelijken man verheugen. Hij stierf, in de kracht van zijn leven, den 24sten Februarij 1799. Waarschijnlijk was zijne gezondheid ondermijnd door al te groote werkzaamheid; welligt ook door het gevoel van de onwaardige wijze, waarop men hem van onregtzinnigheid had beschuldigd.

B r o e s wordt teregt geprezen als een man in wiens onderwijs, grondige kennis, kiesche smaak en eene vrije en edele denkwijze zich vereenigden, terwijl hij de geletterde wereld in het algemeen met onderscheidene fraaije en belangrijke schriften verrijkt had. Van hem toch zagen, behalve het reeds vermelde, het licht:

Systema theologiae theoreticae. editio secunda. L.B. 1788. 8°.

Aanmerkingen over het Evangelie van Mattheus. Leyd. 1798, 11 stukjes 8°.

Niet gering, ofschoon hij het weinig aankweekte, was ook zijn talent voor de Latijnsche en Nederduitsche Dichtkunst; van het laatstgenoemde getuigt zijn, door het Haagsche Dichtgenootschap

(1) Voorrede voor C u r t e n i u s , *Leerreden over den Katech.*, bl. 5.
(2) *Oratio*, *de praecipuis orationis Jesu virtutibus*.

met zilver bekroonde Dichtstuk: *Over den heilzamen invloed der Dichtkunst op de Godsdienst*, alsmede zijn fraai gedicht over de *liefde tot de vijanden*, te vinden in de derde proeve over het Evangelie van Mattheus bladz. 4 en volg.; terwijl nog een ander schoon bewijs van 's mans dichtvermogen op bladz. 42 van die zelfde proeve gevonden wordt. Afzonderlijk ziet van hem het licht:

Eeuwzang op het 200*jarig feest der Leidsche Hoogeschool*, *gevierd den* 8 *van Sprokkelmaand*. 1775. 8°.

Zie Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 674-678; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 318, 362, 363, 424, D. II. T en B bl. 226 en 227; *Aanhangs. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. door* G. Nieuwenhuis; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 617 noot (1); *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; Glasius, *Godgel. Nederl.; Bijvoegs. op de Catal. der Bibl. van de Maats. der Nederl. Letterk.*, bl. 94.

[Elizabetu Jeanne Broes]

BROES (ELIZABETU JEANNE), eene broeders dochter van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1795, bragt hare jeugd, van 1804 tot 1814, meest te Parijs door en huwde in het jaar 1819 met J.C. Wylep, Nederlandsch Consul-Generaal in Brazilië. Zij, die den 3den Julij 1853 te Rio-Janeiro overleed, was reeds in jeugdige leeftijd eene uitstekende Virtuose op de Pianoforte en Componiste voor dat instrument. Niettegenstaande Mevrouw Wylep later eene vrij talrijke familie had, maakte zij toch altoos nog veel werk van het van jongs af door haar als liefhebster behandelde speeltuig.

Zie Schellings, *Universal Lexicon der Tonkunst; de Navorscher*, 4e jaargang bl. 188.

[Philips de Broide]

BROIDE (PHILIPS DE) komt voor onder den titel van Licenciaat in de Regten. Hij was Raad en Pensionaris van Douay en teekende in 1577 de Unie van Brussel, doch behoorde tot de Afgevaardigden van Fransch-Vlaanderen, welke, in 1579, het verdrag van verzoening met Parma teekenden en werd in 1600 door den Aartshertog Albertus tot den adelstand verheven.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 122.

[Joseph le Bron de Vexela]

BRON DE VEXELA (JOSEPH LE), zoon van Laurens Marie le Bron de Vexela en van Anna Hennebert, geboren te Nijmegen den 10den Maart 1793, trad in dienst als Kadet der Infanterie den 1sten Maart 1799, en kwam in 1807 als Elève op de Militaire school te Honsholredijk. Bij de inlijving van ons Vaderland in het Fransche rijk in 1810 ging hij als Adjudant-Onder-Officier over bij het 123 Regement Infanterie, werd den 9den Junij 1811 aangesteld tot Tweede Luitenant en in het volgende jaar tot Eerste Luitenant bevorderd. In dien rang maakte hij in 1812 den veldtogt in Rusland mede; werd in den slag bij Wilna door een geweerkogel in de linkerhand en eene bajonetsteek in de

regterzijde gewond en krijgsgevangen gemaakt. Den 30sten Augustus 1814 uit krijgsgevangenschap ontslagen, werd hij als Eerste Luitenant bij de Infanterie aangesteld en den 6den Augustus 1815 tot Kapitein bevorderd. Op zijn verzoek overgeplaatst bij het Oost-Indische leger, vertrok hij in het jaar 1823 naar Java, waar hij aan de meeste belangrijke krijgstogten deel nam en overal door moed en vastberadenheid uitmuntte. Zoo onderscheidde hij zich in de eerste jaren van zijn verblijf in Indië in de binnenlanden van Padang, op de Westkust van Sumatra tegen de Padries en werd den 8sten November 1824 tot Majoor bevorderd; nam in dien rang deel aan de Makassarsche expeditie in 1825, bij welke hij zijne gewone onverschrokkenheid aan den dag legde, maar ook bijna het slagtoffer van de trouweloosheid der Celebezen werd.

Aan het hoofd eener kolonne van Bonthain naar Boelekomba oprukkende, nam hij den 8sten Maart eene vijandelijke benting, met verlies van slechts vier man, in, en liet twee dagen later, op een uur afstand van het vijandelijke, aan B o n i onderworpen, Kadjang, halt houden. Naauwelijks was hij hier gekomen, of er meldde zich een Hoveling des Konings van Goa aan, die den Majoor, in naam van zijnen Vorst, de vergunning verzocht, om met eenige ruiters naar Kadjang te mogen gaan, ten einde onderhandelingen aan te knoopen, waartoe - zoo hij voorgaf - Krain Kadjang genegen was. Dit verzoek toegestaan zijnde, kwam kort daarna de afgevaardigde, met Krain Kadjang - een reeds bejaard man, doch van een kloek voorkomen - terug, medebrengende een karbauw voor de troepen. De Krain werd na zijne kampong teruggezonden, met de verzekering, dat de Kommandant der kolonne, in naam van den Opperbevelhebber der Nederlandsche krijgsmagt op het eiland Celebes, de onderwerping der Kadjangers had aangenomen; en dat zij op de bescherming hunner eigendommen konden rekenen, indien zij getrouw de voorwaarden vervulden, welke de Kommandant hun persoonlijk zou bekend maken. De Krain was reeds bewust, dat die voorwaarden gemakkelijk te vervullen waren.

De geheele zamenloop van dit kleine oponthoud had de zonderlingste vermoedens bij den Majoor l e B r o n en zijne Officieren doen ontstaan, en riepen als van zelve, een voorzigtig gedrag in. De Eerste Luitenant H e g i werd dan ook met een peloton Infanterie vooruit gezonden, om eene stelling te kiezen, waarin de troepen zouden kunnen uitrusten, zonder gevaar te loopen van overvallen te kunnen worden. De kolonne volgde langzaam tot aan de plaats, die door den evengenoemden Officier was opgespoord, en die, behalve dat zij eene terreinverhooging had, daarenboven met eenen sterken pagger omzet was. De troepen marcheerden daar ter plaatse in carré op, om in dien vorm te rusten, terwijl de zieke manschappen, de munitie en andere bagaadje, in het midden van het carré gelegerd en geplaatst, in veiligheid waren. De handmortieren werden, uit voorzorg, tegen Kadjang in batterij gezet.

De Majoor le Bron gaf nu, na de opgenoemde voorzorgen genomen te hebben, het kommandement der troepen, tijdelijk aan den Kapitein Roser over, vast besloten, om de geheime oogmerken van Krain Kadjang te doorgronden, en te zien wat hij eigenlijk in zijn schild voerde.

Alleen door zijnen tolk vergezeld, wandelde hij naar de kampong en naar de woning van den Krain, die hem aan den voet van den trap opwachtte. Bovenkomende om aan het schijnbaar minzame verzoek van dit dorpshoofd te voldoen, en het huis binnentredende, was hij niet weinig verwonderd, zeven manspersonen van eene krachtige gestalte en met overdekte krissen (tegen 's lands gebruik) gewapend in het vertrek te zien. Deze mannen werden voorgesteld, als zonen en verdere leden van het huisgezin des Krains. Zonder den minsten zweem van argwaan te doen blijken, zette de Majoor zich in hun midden en naast den Krain neder. Een zoodanig bewijs van vertrouwen moest toch wederkeerig vertrouwen inroepen, vooral toen le Bron zich zeer gemeenzaam met hen onderhield, over hunne belangen, en over den marsch en de positie des vijands sprak. De onrustige blikken zijner toehoorders, noch hunne verdachte gebaarden ontsnapten zijne opmerkzaamheid. Het vertrek, waarin zij gezeten waren, rondziende, even als of hij eenig voorwerp tot verdere voortzetting van het gesprek zocht viel de Majoor den Krain eensklaps stout in de rede, met te zeggen, dat het hem voorkwam, dat zij niet dat vertrouwen in hem stelden, als de Krain wel wilde doen gelooven. Immers zijne woning had eer het voorkomen van een geplunderd huis, dan van den dalam van een Bonisch Volkshoofd. Deze inval scheen de familie een weinig van haar stuk te brengen; doch de Krain, niet het minst verlegen, gaf ten antwoord, dat de Koning van Goa, reeds vieren-twintig uren vroeger, een zijner Officieren met een veerligtal ruiters gezonden had, om zich te onderwerpen, waartoe hij zeer genegen was. Die zelfde zendeling had hem den raad gegeven, om, zekerheidshalve, zijne vrouwen, kinderen, vee, goederen en kleinodiën, en die van zijn volk, in het gebergte en in de bosschen te brengen; daarbij voegende, dat dit alles niet ver van huis behoefde gezonden te worden, vermits onze troepen niet gewoon waren, zich ver van den weg te verwijderen, en eindelijk, dat zij hunne wapens konden behouden. Hier begon de draad eener dubbelzinnigheid van den kant des Konings van Goa te voorschijn te komen, te belangrijk welligt om nader gekend te wezen, dan dat le Bron eene poging zou verzuimen, haar verder te ontdekken. Op dat oogenblik trad echter de Eerste Luitenant de Witt van de achttiende afdeeling, binnen, die, ongerust over het lang wegblijven van den Kommandant, hem, op eigen gezag, opzocht, om te zien, waar het haperde; - le Bron zondt hem eenigzins stuursch naar het bivouac terug, om daardoor het vertrouwen van zijn inlandsch gezelschap nog meer te winnen, en hen te overtuigen, dat een Bevelhebber, die gedurende meer dan een uur zich

alleen midden onder acht gewapende vijanden begaf, om over hunne belangen te spreken, zooveel achterdocht niet verdiende.

De Luitenant de Witt intusschen op het bivouak teruggekomen, deed verslag van hetgeen hij gezien had; middelerwijl waren de hulptroepen insgelijks opgemarcheerd en Krain Bonthain, een ons getrouw gebleven Inlandsch Opperhoofd, met zijne troepen aangekomen. Zoodra de laatste vernam, dat e Bron bij den Krain Kadjang aan huis was, riep hij verschrikt: ‘dan moeten wij hem redden!’ en snelde ijlings naar Kadjang. De Luitenants Hegi, Ulps, Rutten, van Aken, en de Officier van Gezondheid Tythof volgden hem op de hielen, zoodat alle deze personen bijna gelijktijdig het vertrek binnentraden, waarin le Bron nog steeds onderhandelde. Krain Bonthain trad dadelijk op le Bron toe, hem buiten adem en met afgebroken woorden toeroepende: ‘Mijnheer Majoor, gij moet niet onder dit volk blijven; - gij zijt onder slechte menschen en verraders.’ Le Bron poogde hem echter gerust te stellen, met te zeggen, dat hij reeds meer dan één uur tijds verwijld had; doch op het zelfde oogenblik rapporteerde de Luitenant van Aken, dat hij in eenen gang van het huis een groot getal wapens, als: bussen, donderbussen, geweren (meest alle geladen), krissen, kruid en lood gevonden had. Dit veranderde de zaak en den toon des Kommandants, die nu zeer ernstig het Kadjanger Opperhoofd rekenschap vorderde van het groot aantal zich daar bevindende geladen wapens. Een der Kadjangers sloeg de hand daarop aan zijne kris en trok haar half uit, hetgeen Krain Bonthain niet ontsnapte. Den schijn aannemende alsof hij zulks niet gezien had, maakte laatstgenoemde den Majoor opmerkzaam, dat het met de overoude gewoonten, gebruiken en instellingen streed, dat Vorsten en volken, welke tot onderwerping kwamen en om genade smeekten, zich gewapend in de tegenwoordigheid van een Nederlandsch Krijgsbevelhebber vertoonden, en dat zulks geenszins als bewijs van onderwerping of goede meening konde opgenomen worden.

De waarschuwing van Krain Bonthain was te gegrond, om in den wind geslagen te worden, zoodat le Bron, aan zijnen tolk de last wilde geven, dat de Kadjangers hunne krissen zouden afleggen; door Krain Bonthain werd hij daarin echter teruggehouden, met de woorden: ‘Laat mij dat zeggen; daartoe behoort eene zekere manier, om dat gepast voor te dragen.’ Ter naauwernood had hij die bijzondere voordragt begonnen, of een der Kadjangers deed eene oorverdoovenden kreet hooren, en sprong, zijne kris trekkende, schuimbekkende op le Bron toe. Krain Bonthain kwam hem echter voor, dekte met zijn ligchaam en zijnen linkerarm den Majoor, dien hij met den regteram hevig terugstiet, ten einde hem van eene zekere dood te redden. De brave Krain ontving daarbij eene menigte wonden in den linkerarm. Op het zelfde oogenblik sprongen de Bonthainers toe, en sleepten den Majoor uit het gedrang en uit de naauwe toegangen van het huis.

Iedereen redde zich zoo goed mogelijk, zich met den degen eenen weg banende, door een groot aantal gewapende Kadjangers, die zich tot dat tijdstip toe verborgen gehouden hadden. De Bonthainers dekten moedig den terugtogt der Officieren, en hadden het gepleegd verraad reeds op menigen Kadjanger gewroken. L e B r o n, buiten komende, en den redder van zijn leven niet ziende, trok nu voor het eerst den degen, en stortte in het huis, waar hij den edelmoedigen en dapperen Krain, met een zijner vijanden worstelende en reeds doodelijk gewond, aantrof. Zijne tegenpartij neêr te stooten en zijnen redder vechtende naar buiten te dragen, was het werk van een oogenblik. Nu bespeurde hij echter, dat zijn chacot, waarin zijne brieventasch geborgen was, in het huis was gebleven. Nogmaals drong hij binnen het vertrek, waar Krain Kadjang, met eenigen der zijnen lag te zieltogen; zijn chacot was gevonden; doch de terugtogt was moeijelijker, en moest met den dood van eenen Kadjanger gekocht worden. Het huis was echter nog sterk bezet, daar er uit onderscheidene openingen op het detachement onzer troepen, dat inmiddels het huis omsingeld had, werd geschoten, waardoor eenige Onder-Offlcieren en soldaten gewond werden, en een kind en een paard sneuvelden. Door het werpen van brandende zunders, had men den dalam spoedig in brand, en daar alle toegangen bezet waren, moesten de nog levende bewoners (naar gissing ruim zestig) in de vlammen omkomen. Vier hunner poogden te ontsnappen, doch vonden hunnen dood op de spitsen der bajonetten. De geheele kampong, waaruit nog vele verborgene Kadjangers gevlugt waren, werd in de asch gelegd. Krain Bonthain, doodelijk in den onderbuik en door vele andere minder gevaarlijke krissteken gewond, overleefde zijne edele zelfsopoffering slechts weinige dagen, diep betreurd door allen die hem hadden leeren-kennen en hoogschatten.

Aan den oorlog tegen D i p o N e g o r o in 1826-1829 nam l e B r o n mede krachtdadig deel. Onder anderen had er in Junij 1829 onder hem eene expeditie naar het Zuidergebergte, in de residentiën Soerakarta en Djocjokarta, plaats, welke niettegenstaande zij gepaard ging met alle de moeijelijkheden, onafscheidbaar van eene beweging in dat bezwaarlijk te begane terrein ten gevolge had, dat de vijand uit onderscheidene positiën verdreven werd. Inmiddels den 8sten Mei 1827 tot Luitenant-Kolonel benoemd, werd hij in 1828, wegens het gedrag bij de Makassarsche expeditie gehouden, tot Ridder der Militaire Willemsorde vierde klasse benoemd en, voor zijne bewezene diensten in den oorlog op Java, den zelfden dag tot Ridder dier orde van de derde klasse bevorderd. In 1830 met verlof uit Indië in Nederland aangekomen, bood hij zijne diensten in het moederland aan en werd, in Junij 1831, tot Kommant der troepen in het vijfde distrikt Zeeland en Bevelhebber van de 1e Afdeeling mobiele Overijsselsche schutterij aangesteld. Welke betrekkingen hij met bijzonderen lof waarnam tot den 16den April 1836, toen hij op de meest eervolle wijze, met de betuiging der

tevredenheid over zijn gehouden gedrag van Koning Willem I, daaruit ontslagen werd, na reeds in 1831, voor de diensten aldaar bewezen, tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw en in 1834, voor de in Indië bewezene diensten, tot Kolonel benoemd te zijn. In dien rang in 1837 weder naar Indië vertrokken, werd hij aldaar Bevelhebber der Tweede groote militaire afdeeling. Als zoodanig den 23sten Mei 1841 gepensionneerd, kreeg hij kort daarna den titulairen rang van Generaal-Majoor. In het Vaderland teruggekomen, vestigde hij zich met der woon te Maastricht, waar hij den 13den November 1853 overleed. Zijne roemvolle loopbaan, zijn dapper en moedig gedrag, zoowel in de Javasche oorlogen als in Staats-Vlaanderen, deden hem rangschikken onder de verdienstelijke Officieren van het Nederlandsche leger.

Zie A.J. van der Aa, *Nieuwe Herinn. uit het gebied der Geschied.*, bl. 16 noot; Rijneveld, *Veldtogt der Nederl. op het eil. Celebes*, bl. 131, 206, 213, 217, 218, 221-228, 229, 237, 238, 239, 261, 276, 288, 289; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 299, 474, 478, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Bronchorst]

BRONCHORST.} Zie BRONKHORST.

[Bronckhorst]

BRONCKHORST.} Zie BRONKHORST.

[Albertus Brondgeest]

BRONDGEEST (ALBERTUS), geboren den 2den December 1786 te Amsterdam, gaf reeds in kindsche leeftijd blijk van zucht tot de Teekenkunst, welke nog aanmerkelijk werd opgewakkerd toen hij, vijftien jaren oud geworden, gelegenheid kreeg om het uitgebreid kunstkabinet van Cornelis Ploos van Amstel Jacobus Corneliszoon te beschouwen. Niet zonder tegenstribbeling van de zijde zijner ouders, die zich echter door den raad van den ijverigen kunstminnaar Jean Bernard daartoe lieten overhalen, verkreeg hij de vergunning om zich in die kunst te oefenen en kwam onder de leiding van den verdienstelijken Veeen Landschapschilder Pieter Gerardus van Os. Na een paar jaren onderwijs van dezen Meester te hebben genoten, kreeg hij Landschapstudiën van Jan Hulswit onder het oog, en begon toen, in stilte en geheel op zich zelve naar de Natuur te teekenen. Wenig tijd daarna geraakte hij in kennis met onderscheidene voorname kunstenaars en kunstminnaars en daaronder met Wouter Joannes van Troostwijk met wien hij weldra in de vertrouwelijkste vriendschap verkeerde. Op raad van dezen uitmuntenden kunstvriend ondernam hij dan ook in 1809 het schilderen met olieverw, en aangezien hij daarin gelukkig slaagde, bleef hij er ijverig mede voortgaan en legde zich tevens bij Herman Numan gezet op de Doorzigtkunde toe. Hoezeer de kunst ijverig naar de natuur blijvende beoefenen, maakte hij de Nederlandsche school van de zeventiende eeuw, tot een onderwerp van onophoudelijk onderzoek en nasporing, waartoe hij zoo ruimschoots gelegenheid vond, aangezien onderscheidene aanzienlijke kabinetten destijds voor hem geopend stonden. Gunstig werkte bovendien tot bereiking van dit

oogmerk mede, dat hij, in 1817 als Makelaar in kunstvoortbrengselen aangesteld, weldra de uitgebreidste binnen en buitenlandsche betrekkingen verkreeg en daardoor tevens de gelegenheid bekwam, om de kunstvoortbrengselen der voornaamste Meesters, die telkens onder zijn oog afwisselden, te bestuderen, te vergelijken en te waarderen. Later doorreisde Brondgeest een gedeelte van Duitschland, Frankrijk en Engeland, alwaar hij door vroeger aangeknoopte kennis met de voornaamste Kunstschilders en liefhebbers, toegang verkreeg tot al wat dáár in het gebied der Kunst schoons en uitmuntends gevonden werd. Intusschen beoefende Brondgeest de kunst als liefhebber en bepaalde zich tot in 1828 uitsluitend tot het Landschap. Daarna door meerder verband van zaken minder gelegenheid vindende om een gedeelte van den zomer in dat vak naar het leven te studeren, bepaalde hij zich vervolgens niet alleen tot Land- maar ook tot Stroomgezigten, van welke men op onderscheidene openbare tentoonstellingen de proeven zag. Toen in 1814 de Maatschappij *Felix Meritis* te Amsterdam eenen gouden Eerepenning had uitgeloofd voor de beste schilderij, voorstellende *Een gezigt binnen eene Nederlandsche stad*, *bij zonnedaglicht*, *met behoorlijke stoffaadje*, dong Brondgeest daarnaar mede en behaalde het Eermetaal. Ook werd hem in 1839 door het Stedelijk Bestuur van 's Gravenhage eene zilveren medaille toegewezen voor zijne op de tentoonstelling aldaar gebragte schilderijen. Ook de schetsen en teekeningen van Brondgeest, doen zijne meesterlijke hand, geestigheid en smaak kennen. Hij was Lid van het Koninklijk Nederlands Instituut, en van de Koninklijke Akademiën te Amsterdam en te Antwerpen. Hij liet bij zijne echtgenoote Anna Barbara Ratelband, met wie hij in 1828 gehuwd was, drie zonen en drie dochters na.

Zijne beeldtenis komt voor bij Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

Zie, behalve dat werk, *Algem. Konst- en Letterb.* 1814, D. I. bl. 26, 1839, D. II. bl. 350; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 272-274, 280.

[Titia Brongersma]

BRONGERSMA (TITIA), geboren te Dockum, woonde te Groningen en liet aldaar drukken:

De Bron-swaan, *of Mengeldigten*. Gron. 1686, en

Hemelsche-Orgeltoonen.

Onder de *Eer-gedichten*, die de *Bron-swaan* voorafgaan, komen een paar Latijnsche voor van Nicolaas Blancardus, Hoogleeraar te Franeker, die haar zelfs boven Virgilius, Horatius, Seneca en Juvenalis stelt, en een van Johannes Mensinga, Hoogleeraar te Groningen, die haar insgelijks met kwistige hand lof toezwaait, ook het oordeel van Ludolf Smids over deze dichteres is mede allergunstigst; doch wanneer men hare gedichten leest, blijkt het dat die Heeren meer galant dan kenners zijn geweest.

Titia's *Bron-swaan* bevat meest gelegenheidsverzen, dankbetuigingen, bijschriften op afbeeldingen en dergelijke, doorspekt met

aanhalingen uit de oude godenleer. Tot een proefje diene het volgende op het portrait van Juffer S.T.

Pallas heeft U uyt-gebroedt,
En Apollo opgevoedt,
Iuno heeft U pap geschonken
En g' hebt Lunaas sog gedronken,
Venus heeft U toe gedekt,
Cupido weer opgewekt,
Hermes heeft U leeren praten,
Jupiter U lopen laaten
Flora heeft U hooft vercierdt,
Fama U belauwerierdt,
En Euterp U leeren speelen
Op Cimbalen, Fluyt, en Feelen,
Dies sijt gy in alles rijk
En een Pandora gelijk.

In dat vrij onbeduidende bundeltje komen van Titia's maaksel ook nog verzen in het Fransch en Friesch voor.

Aan hare zucht tot oudheidkunde en naauwkeurig onderzoek heeft men de eerste kennis te danken wegens de gesteldheid van den grond onder de zoogenaamde Hunnebedden in Drenthe. Want in de Pinksterdagen van 1685 eenige vrienden te Borger bezoekende, beschouwde zij die steenhoopen niet alleen met groote opmerkzaamheid, maar deed onder een daarvan graven, en ontdekte dus weldra, dat het grafsteden van vroegere bewoners waren.

Zie Smids, *Schatkamer der Nederl. Oudh.*, bl. 359; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Willem van Bronkhorst]

BRONKHORST (WILLEM VAN), zoon van Gijshert van Bronkhorst, was Heer van Bronkhorst en ontving met zijne gemalinne Johanna van Batenburg, de heerlijkheid Batenburg, waarmede hij in 1317 door Keizer Lodewijk van Beijeren beleend werd, terwijl hij in dat zellde jaar regt van tol en munt bekwam. Hij, die een dapper krijgsman was, hield de zijde van Reinald, oudsten zoon van Gelder tegen diens vader, en was getuige van Jonkheer Reinald, bij de bevestiging der privilegiën van Zutphen in 1324. In 1328 bezegelde hij, als Ridder en Raad van Graaf Reinald II, met hem den landbrief van het Nijbroek en sneuvelde in dat zelfde jaar, in den slag bij Hasselt, waarin de oproerige Luikenaars, met wie de Brabanders zich vereenigd hadden, door Graaf Reinald verslagen werden.

Hij liet na Gijsbert van Bronkhorst, die volgt; Diederik van Bronkhorst, wien hij de deeling van 1328, na zijns moeders dood, Batenburg ten deel viel, doch die jong en ongehuwd, overleed, en Baldewijn van Bronkhorst, Heer van Batenburg, die in 1344 in dienst van Reinald II, Hertog

van Gelder, in den slag van Hamont tegen de Luikenaars sneuvelde. Van der Chijs zegt[1] geene munten van hem te hebben kunnen opsporen.

Het wapen van Bronkhorst is een veld van keel, met eenen klimmenden Leeuw van zilver, geharnasseerd van goud.

Zie, behalve het in de noot vermelde werk, van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïsius, *Algem. Hist. Woordenb*, die beide aan Willem van Bronkhorst en diens broeders abusivelijk tot vader geven Jan van Bronkhorst en tot moeder eene erfdochter van Anholt; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 184 en 185.

[Jan van Bronkhorst]

BRONKHORST (JAN VAN), tweede zoon van Gijsbert van Bronkhorst, en een broeder van den voorgaande, was Proost van St. Salvatorskerk te Utrecht, toen hij, in 1322, met eenparige stemmen tot Bisschop van dat stift werd verkoren. Jan III, Hertog van Braband, Willem III, Graaf van Holland, en Reinald II, Graaf van Gelder, zonden Jan van Diest, Proost van het Kapittel te Kamerijk met eenen brief naar Avignon, om te verzoeken, dat Paus Johannes XXI de gedane keuze niet zou goedkeuren, maar gezegden Jan van Diest met den mijter wilde begunstigen. De Paus willigde niet slechts dit verzoek in, maar wijdde met eigen handen Jan van Diest tot Bisschop, die, te Utrecht terugkomende, den Bisschopszetel in bezit nam, zonder dat Jan van Bronkhorst of iemand zijner partij er zich tegen aankantte.

Nadat Jan van Diest in 1340 overleden was, werd Bronkhorst andermaal tot Bisschop gekozen, doch weder te vergeefs, hoewel hij nu de Graaf van Gelder op zijne zijde had; want daar Willem IV, Graaf van Holland, mede groote moeite deed, om zijnen neef, Jan van Arkel, met die waardigheid bekleed te zien, begiftigde Paus Benedictus XII daarmede eenen zijner gunsteingen, Nicolaas Capuchi; zoodat Jan van Bronkhorst, na tweemalen tot Bisschop gekozen te zijn geweest, toch als Proost en ongemijterd overleed den 26sten Julij 1346. Hij werd begraven in eene door hem gestichtte kapel van St. Salvatorskerk te Utrecht.

Zie Slichtenhorst, *Tooneel des Lands van Gelder*, bl. 76 en 77; Vossius, *Histor. Jaerb. van Holl. en Zeel.*, bl. 359; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. I. bl. 262, 265; Le Long, *Reform. van Amsterd.*, bl. 187; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 283.

[Gijsbert van Bronkhorst]

BRONKHORST (GIJSBERT VAN), volgens sommigen een broeder van de beide voorgaanden, was een dapper krijgsman, die onder

(1) *Munten der Heeren* (*Dynasten*) *en steden van Gelderland*, bl. 133.

Aalbrecht van Beijeren diende en in het jaar 1359 in het beleg van Delft sneuvelde. Hij was gehuwd met Johanna van Voorne. Zijne nazaten vestigde zich in Holland en werden Heeren van Schoot.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 892; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*

[Gijsbert van Bronkhorst]

BRONKHORST (GIJSBERT VAN), Heer van Bronkhorst, Ridder, was als Raad van Reinald II, Hertog van Gelder, in 1348, getuige bij de Privilegiën van Harderwijk. Hij verklaarde Jan van Arkel, den zeven-en-veertigsten Bisschop van Utrecht, den oorlog, en legde, geholpen door Reinald II, Hertog van Gelder en Margaretha Gravin van Holland, Goor aan kolen, waarop de Bisschop in zijne heerlijkheid Bronkhorst viel, en alles te vuur en te zwaard verwoestte.

In dezen krijg stonden Gijsbert van Bronkhorst als vijand, en Frederik van Hekeren als bondgenoot des Bisschops gewapend tegenover elkander. Indien niet reeds vroeger, zoo als zeer waarschijnlijk is, tusschen hunne geslachten wier uitgestrekte goederen aan elkander grensden, wrok en naijver heerschten, die slechts op eene gelegenheid wachtten, om in openbare veete uit te barsten, kan deze omstandigheid alleen den grond tot eenen onverzoenlijken haat gelegd hebben en de naaste oorzaak geweest zijn van die binnenlandsche onlusten, welke juist uit dien hoofde reeds bij de tijdgenooten, onder den naam van de *Partijschap der Hekerens en Bronkhorsten* bekend waren. Het groot en steeds toenemend aanzien van Gijsbert van Bronkhorst, de beslissende invloed, welke hij dikwijls en bijzonder in de laatste tijd op het bestuur der zaken uitoefende, en bovenal de ontwaakte zucht in den jongen Vorst, om eens zelfstandig en naar eigen inzigt te handelen, waren ongetwijfeld de drijfveren welke den zeventienjarigen Reinald III aanspoorden, bij het eerste uitbarsten der onlusten tusschen de Hekerens en de Bronkhorsten, zich tegenover de laatsten aan de zijde der eerste te plaatsen, ten einde alzoo de magt eener partij te fnuiken en zich voor altijd aan hare leiding te onttrekken, aan welke hij zich steeds met weerzin onderworpen had. Onmiddelijk ontwaart men de uitwerkselen van dit besluit. De Hertog voor wien Bronkhorst en de hem genegen Edelen, naauwelijks twee maanden geleden, zich nog voor eene schuldvordering te zijnen laste borg gesteld hebben, roept nu tot gelijk doel de hulp van andere Edelen, voorstanders der Hekerens, in. De afgunst, welke reeds tusschen hem en Frederik van Hekeren plaats had, werd daardoor nog meer aangestookt en ging in eenen fellen haat over. Ten einde zich wraak te verschaffen, vielen de Bronkhorsten Hertog Reinald af, en kozen de zijde van zijnen jongeren broeder Eduard, die staatkundig genoeg was, om hunne partijschap aan te stoken, doordien hij begreep, dat zulks zijn voornemen zou kunnen begunstigen, om na-

nielijk zijnen broeder te beoorlogen en ware net mogelijk hem den Hertogelijken zetel te ontweldigen. Dit waren de eerste beginselen van een twistvuur, dat ruim twee eeuwen gebrand heeft, en waardoor geheel het Hertogdom Gelder in twee partijen verdeeld was, die waar zij konden, elkander dood sloegen en beroofden.

Gijsbert van Bronkhorst overleed in 1356. Uit zijn huwelijk met Catharina van Leefdael, die hem vele goederen in Braband ten huwelijk bragt, zijn gesproten Willem van Bronkhorst, Landdrost van het Graafschap Zutphen; Dirk van Bronkhorst, Heer van Batenburg, en Gijsbert van Bronkhorst, Heer van Borculo, die beide volgen; Rodiger van Bronkhorst, Heer van Hilvarenbeek, Domheer en Dombussener te Keulen, die in 1395 te vergeefs naar het Bisdom Utrecht dong; Johan van Bronkhorst, Hofmeester van den Graaf van Kleef, en Elizabeth van Bronkhorst, gehuwd met Allard, Heer van Buren en Beusichem.

Zie Slichtenhorst, *Gelders. Geschied.*, bl. 137 en 138; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 285 en 286; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 198-200, 218-224.

[Diederik van Bronkhorst]

BRONKHORST (DIEDERIK VAN), Heer tot Batenburg, de tweede zoon van den voorgaande, bezegelde nog knaap zijnde, in 1359, den vrede tusschen Gelre en Kleef, en onderteekende in 1377 de huwelijksche voorwaarden van Willem, Hertog van Gelder, die hem zijnen lieven Neef noemde en wiens Raad hij was, met Catharina van Beijeren. Ook verbond hij zich, in het volgende jaar, met dien Hertog tegen Jan van Blois en Vrouw Mechtild. In 1391 voerde hij, met den Graaf van der Mark, krijg tegen Arnoldus van Horne, den negen-en-vijftigsten Bisschop van Utrecht, en verklaarde het geheele Bisdom voor zijnen vijand. Om geen tijd te verzuimen zond hij, eer hij zijne geheele krijgsmagt bijeen had, eenen toomeloozen en buitensporigen hoop bij Markelo in het Oppersticht - thans Overijssel - die er zoo onbezonnen te werk ging, dat de boeren, tot wanhoop gebragt, ziende dat het grootste gedeelte vooruit naar Holten trok, besloten zich aan de achtergeblevenen, die in twee deelen verdeeld waren, te wreeken, al moest het hun het leven kosten. Te dien einde kwamen zij des nachts bijeen, overvielen onverwachts het eene gedeelte, dat zich in eene boerenwoning met drinken bezig hield en maakten ze allen af. Van daar spoedden zij zich met de wapenen der verslagenen voorzien, naar den anderen daar gebleven hoop, om dien mede van kant te helpen, die echter, betere wacht hondende, kloekmoedig den aanvallende boeren wederstond, eenigen kwetsten, de overigen afwees en eindelijk in den vroegen morgenstond naar de vooruitgetrokkene, bij Holten gelegerden week. Daar gekomen werd er krijgsraad gehouden om te beraadslagen of men zon terugtrekken, en zich terstond aan die van Markelo wreeken,

dan of men het naar Deventer zou wenden; waartoe de gelegenheid gunstig scheen, als hebbende die van Deventer bij Holten den slagboom verlaten, terwijl er ook nog een groot getal van de tegenpartij in het veld was. Ingevolge de meerderheid van stemmen, welke zich voor het laatste verklaarde, braken zij des nachts op uit hunne legerplaats bij Holten, den weg nemende naar Deventer; maar vervielen omstreeks Bathmen in eene hinderlaag van des Bisschops krijgsknechten en stedelijke schutters, die er eene groote slagting onder maakten en de overigen, na luttel tegenstand, de vlugt deden nemen naar Goor, waar inmiddels hunne hulptroepen waren aangekomen. Die van Goor, voor eene belegering be ducht, zonden heimelijk iemand naar Deventer, om kennis te geven van hunnen slechten toestand en met verzoek om spoedigen bijstand, dien ze dan ook bekwamen. Want op deze tijding verlieten de te Deventer aangekomen Bisschoppelijke krijgsknechten Deventer, voegden zich bij die, welke tusschen Holten en Bathmen verschanst lagen, en trokken den volgenden dag gezamelijk regt op Goor aan, om den vijand slag te leveren, doch bij Holten komende, vernamen zij, dat de krijgsbenden van Bronkhorst, van hunne aankomst verwittigd, reeds het land uit waren geweken; onder de bedreiging van spoedig met eene veel grootere magt te zullen terugkeeren. Nadat het Bisschoppelijke leger nog eenige tijd omtrent Goor had gelegen, zonder iets van eene nieuwe aannadering van die van Bronkhorst te hebben vernomen, brak het naar Deventer op, met achterlating van eenige Bisschoppelijke soldaten en Deventersche schutters, die te Goor in bezetting bleven tot in de maand Augustus, toen Diederik van Bronkhorst zich genooddrongen zag om vrede te verzoeken. In 1402 bezegelde hij mede de opdragt van Koevorden aan Florentius van Wevelinkhoven, den vijftigsten Bisschop van Utrecht. Men vindt eene munt van hem bij van der Chijs[1].

Hij overleed in 1408, en had bij Elizabeth van Utenhoven verwekt eenen zoon, Gijsbert van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Anholt, die hieronder volgt.

Zie Dumbar, *Kerkel. en Wereltl. Deventer*, D. I. bl. 621; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, bl. 309 en 310.

[Gijsbert van Bronkhorst]

BRONKHORST (GIJSBERT VAN), Heer van Borculo, een broeder van den voorgaande - dien Willem van Gulick en Maria van Gelder, hunnen Raad en lieven Neef noemen, als zij in 1372, namens hunnen zoon, de Privilegiën van Doesborgh bevestigden - hielp in 1372 Arnhem voor Hertog Willem winnen, en was, in 1374, in verbond met Herberen, Heer van Putten, tegen Kampen en in het zelfde jaar bij het verdrag der factiën in Gelderland. Hij was in 1384 Landdrost van het Graafschap Zutphen. In 1395 leefde hij in vijandschap met Deventer en spande met anderen tegen haar zamen, omdat deze stad de verheffing van Gijsbrechts

(1) *Munten der Heeren en steden van Gelderl.*, Pl. VIII.

broeder, Rodiger van Bronkhorst, tot Bisschop van Utrecht had tegengewerkt, doch zoodra Frederik van Blankenheim. de een-en-vijftigste Bisschop van Utrecht, hun had doen te kennen geven, dat ingeval zij iets tegen Deventer of hare burgers en inwoners ondernamen, hij zulks zou aanzien als eene vredebreuk met hem, zag men haast een einde van deze onlusten. Met zijne Neven van Bronkhorst was hij bondgenoot van Reinald, Heer van Koevorden, en werd in 1307 begrepen in den zoen met Bisschop Frederik van Blankenheim. Ten laatst genoemden jare kocht hij de heerlijkheid Borculo van zijnen zwager, Godard van Borculo, geheeten van Doodingweerde, en overleed voor 1402, bij zijne vrouw, Henrica van Borculo, geheeten van Doodingwerde, geene kinderen nalatende.

Zie Dumbar, *Kerkelyk en wereltlyk Deventer*, D. I. bl. 625 en 626; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 236-288.

[Gijsbert van Bronkhorst]

BRONKHORST (GIJSBERT VAN), een zoon van Diederik van Bronkhorst en van Elizabeth van Utenhove, wordt nog zoon genoemd in 1390 en 1399, *Filius de Batenburg*. Hij was Raad van Hertog van Gelre in 1402, en verpandde in 1408 met zijne vrouw de heerlijkheid Batenburg aan zijnen broeder, Johan van Berlaer, Heer van Helmond en Keerbergen, zoo als hij die van zijnen vader geërfd had, voor 3600 Fransche schilden, bezegelde in 1411 den brief, waarbij Frederik van Ulft zijn slot Ulft tot open huis van den Hertog van Gelre maakt. In 1412 verpandde Johan van Berlaer, Heer van Helmond, de heerlijkheid Batenburg aan den Hertog van Braband, doch op voorwaarden van lossing door Gijsbert van Bronkhorst, zijnen halven broeder, die in 1432, voor het kwartier Nijmegen, aan het hoofd van den verbondbrief tusschen de ridderschap en de steden des lands van Gelre en Graafschaps van Zutphen was. Hij overleed in 1432 en was gehuwd met Margaretha van Gemen, Vrouw van Anholt, dochter van Heer Herman van Gemen en had tot zoon Diederik van Bronkhorst, die in 1451 overleed.

Van der Chijs deelt[1] zes verschillende munten van hem mede.

Zie behalve het in de noot vermelde werk, van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 310; Nyhoff, *Gedenkwaardigheden*, D. III. bl. 317, 324, 367, 368, D. IV. bl. 30.

[Otto van Bronkhorst]

BRONKHORST (OTTO VAN), Heer van Bronkhorst en Borculo, tweede zoon van Gijsbert van Bronkhorst en van Hedwig van Teckelenburg, volgde zijnen broeder Willem van Bronkhorst, waarschijnlijk in 1431, op als Baanderheer.

Hij bezegelde het Verbond van 1418 als tweede Gedeputeerde uit het Graafschap Zutphen; werd in 1420 met Borculo beleend;

(1) *Munten der Heeren en steden van Gelderl.*, Pl. VIII, waar ook zijne te Batenburg geslagene munt afgebeeld wordt.

was in 1423 Raad van Arnold V, Hertog van Gelder; werd in 1431 verkoren tot scheidsman tegen den Heer van Buren; maakte in 1435 zwarigheid om op de dagvaart te Nijmegen te komen; bezegelde het verbond van 1436; maakte in 1448 een verbond met eenige Edelen en de vier kleine steden op de Veluwe; was in 1450 uit het Graafschap Zutphen gemagtigd tot de Regering, gedurende de afwezigheid van den Hertog bij eene reis naar Rome, en deed zich in 1534, met Joachim, Heer van Wisch, verbonden, kennen als vijand van de stad Vreden.

Zijn sterfjaar wordt niet vermeld, maar in 1458 was hij reeds overleden. Hij heeft twee vrouwen gehad, de eerste was Agnes van Solms, die hem baarde Gijsberta van Bronkhorst, getrouwd met Everwijn, Graaf van Bentheim; Heylweg van Bronkhorst, gehuwd aan Otto, Graaf van Diepholt, en Agnes van Bronkhorst, Abdisse van Elten. Zijne tweede vrouw was Elizabeth, eene dochter van Johan, Graaf van Nassau, Heer van Bielstein, uit welk huwelijk gesproten zijn Gijsbert van Bronkhorst, Heer van Bronkhorst, Borculo, Homoet en Wisch; Frederik van Bronkhorst, Heer van Bronkhorst en Borculo, en Cunegonde van Bronkhorst, getrouwd met Hendrik, Heer van Homoet en Wisch.

Zie van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 292 en 293; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 178, D. II. bl. 571.

[Diederik van Bronkhorst]

BRONKHORST (DIEDERIK VAN), Heer van Anholt en Batenburg, hetwelk bij in 1453 kocht van zijnen zwager Willem, Bastaard van Gelder, was een zoon van Gijsbert van Bronkhorst en Margaretha van Gemen, en werd in 1424 met Johan Scheilart van Obbendorp, door Arnold V, Hertog van Gelder, aan den Hertog van Kleef gezonden, om een Verbond te sluiten. Tegelijk met zijnen vader teekende hij in 1429 het verdrag tusschen Hertog Arnold en Frederik van Blankenheim, den een-en-vijftigsten Bisschop van Utrecht, en hezegelde mede uit Nijmegen, in 1436, het Verbond des Landschaps Zutphen. Oijen en Dieden verkreeg hij in 1440 in pandschap van Hertog Arnold en met Batenburg werd hij in 1442 door Keizer Frederik III beleend; doch in 1448 werd hij door Hertog Arnold onder anderen beschuldigd, dat hij, toen hij hem in zijne jeugd tot Raad gegeven was, meer zijn eigen voordeel dan dat van den Hertog gezocht had. Hij reisde met den Graaf van Horne naar Venetiën, waar zij zich vervoegden bij Hertog Johan van Kleef, die inmiddels mede aldaar gekomen was, en namen te zamen den weg naar Jeruzalem, waar Diederik, in 1450, door den Hertog tot Ridder geslagen werd. Van hem komen twee te Antholt geslagene munten voor bij van der Chijs[1], zij zijn van rood koper; verder nog vijf schil-

(1) *Munten der Heeren en steden van Gelderl.*, bl. 142.

den van slecht zilver, welke te Batenburg geslagen zijn[1]. Hij overleed te Nijmegen, in 1451, en was gehuwd met Catharina Gronsveld, vrouw van Gronsveld en Lymborg, bij wie hij verwekte Gijsbert van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Anholt, die volgt; Hendrik van Bronkhorst en van Batenburg, die getrouwd was met Catharina van Alpen, en van wien afstammen de Heeren van Bronkhorst-Batenburg, Graven van Gronsveld, Lymborg en Alpen, alsmede de Heeren van Hönnepel en Nedermormter; Johan van Bronkhorst, Domproost te Utrecht; Margriet van Bronkhorst, getrouwd met Goossen Ketteler tot Assen; Herburg van Bronkhorst, gehuwd aan Johan Dickbier, Graaf van Megen, Heer van Mierlaar; Catharina van Bronkhorst, getrouwd met Johan, Heer van Alpen en Hönnepel; Herman van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Anholt, en Raad van Hertog Karel, die in 1556 overleed, en van wien een goudgulden is afgebeeld bij van der Chijs[2], en Dirk van Bronkhorst, Heer van Vronenbrouck, gebuwd met Elizabeth van Goor, van wien de Graven van Bronkhorst, Heeren van Bahr en Lathem, Anholt, Mylendonck en Meyland afstammen.

Zie Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 311-314.

[Gijsbert van Bronkhorst]

BRONKHORST (GIJSBERT VAN), Heer van Batenburg en Anholt, een zoon van den voorgaande, stond in 1459, wegens het kwartier van Nijmegen, over het verdrag van Arnold, Hertog van Gelder, met diens zoon Adolf en was in 1467 Gezant van Hertog Adolf op eene conferentie te Kleef. Hij en Heer Wijnand van Arnhem, Ridder, waren met 300 paarden te Wageningen, in dienst van Hertog Adolf. Namens het kwartier van Nijmegen bewilligde hij, in 1470, in de aanstelling van Vincent, Graaf van Meurs, tot Stadhouder van Gelderland voor Prins Adolf, die gevangen zat, en was in 1472 de eerste der acht Heeren, die Hertog Arnold niet in genaden wilden aannemen, maar zich voorbehielden te straffen. Door Catharina van Kleef, vrouw van Hertog Arnold, werd hij in 1473 naar het Hof van Bourgondië gezonden, doch moet kort daarna gestorven zijn. Hij was getrouwd met Agnes van Wisch, uit welk huwelijk zijn gesproten: Jakob van Bronkhorst, die volgt, en Ermgard van Bronkhorst, van wien men niets weet.

Van bem wordt eene koperen munt beschreven door van der Chijs[3].

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 314-316.

(1) *De Munten der Heeren en steden van Gelderl.*, Pl. VIII en IX.
(2) Het zelfde werk, P. IX.
(3) Het zelfde werk, Pl. VIII.

[Jacob van Bronkhorst]

BRONKHORST (JACOB VAN), Heer van Batenburg en Anholt, een zoon van den voorgaande, was, in 1489 wegens Nijmegen, bij het tractaat, tusschen Adolf, Graaf van Nassau, Stadhouder van Gelderland, en Willem, Hertog van Gulick en Bergh, en, in 1494, bij dat van Karel van Gelder en Graaf Frederik van Buren. Nadat Albert van Saksen, Landvoogd der Nederlanden, in 1497 Batenburg had ingenomen, werd Bronkhorst mede begrepen in den vrede, dien Karel, Hertog van Gelder, met de Hertogen van Saksen, Beijeren, Gulick en Kleef, onder bemiddeling van den Koning van Frankrijk, sloot. Hij geraakte in 1500 in onmin met Hertog Karel, en verzocht, in 1501, aan het Landschap Zutphen zich voor den Hertog te mogen verantwoorden; doch werd in het volgende jaar Karels openbare vijand en hield de zijde van den Hertog van Kleef. Door Hertog Karel, in 1503, uit Batenburg verjaagd en gevangen genomen, moest hij 1500 gulden losgeld betalen en verloor ook Anholt. In 1505 was hij Stadhouder van Gelderland, namens den Koning van Castiliën en in 1506 Raad van dien Koning in Gelderland. Bij den Vrede te Utrecht gesloten in 1513 kwam hij weder in het bezit van Batenburg.

Van hem komt eene biljoen munt voor bij van der Chijs[1].

Hij overleed in 1516. Zijne vrouw was Agnes, Gravin van Bentheim, bij wie hij eenen zoon verwekt heeft, Gijsbert van Bronkhorst, Heer van Batenburg, die zonder kinderen overleed en aan wien van der Chijs eenen goudgulden toeschrijft[2].

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.* D. I. bl. 316 en 317.

[Freberik van Bronkhorst]

BRONKHORST (FREBERIK VAN), Heer van Bronkhorst en Borculo, was eerst Domheer te Keulen en Luik, en noemde zich in 1488 *Broeder te Bronkhorst;* doch erfde in 1489 de heerlijkheid Bronkhorst van zijnen broeder Gijsbert van Bronkhorst, en verbond zich met eenige Zutphensche Edelen, om David van Bourgondië, den vijf-en-vijftigsten Bisschop van Utrecht, te helpen tegen de kinderen van Jan, Heer van Wisch. In het zelfde jaar was bij, wegens het Graafschap Zutphen, bij het verdrag tusschen Adolf, Graaf van Nassau, Stadhouder namens den Aartshertog Maximiliaan en Willem, Hertog van Guliek en Bergh. Hij werd door den Bisschop van Munster, in 1490, met Borculo beleend; was bij Karel, Hertog van Gelder, toen die, in 1492, gehuldigd werd, en ontving van hem het Drostambt van de Veluwe. Met dien zelfden Hertog teekende hij, in 1492, de gifte van de voogdij Gelder, aan Jonkvrouw Catharina, zijne tante. Ook was hij, in 1494, tegenwoordig bij het verdrag van Hertog Karel met Graaf Frederik van Buren; werd, in het zelfde jaar, door de

(1) *Munten der Heeren en steden van Gelderl.*, Pl. IX.
(2) Het zelfde werk, Pl. IX.

hoofdsteden tot een Hoofdman met 53 paarden aangenomen, en, in 1499, door den Hertog tot den Vrede met de Hertogin van Gulick en Kleef gevolmagtigd. Als Bannerheer zegelde hij in 1500 de bieraccijns aan Hertog Karel, alsmede de obligatiebrieven aan den Hertog van Lotharingen en het Verbond van het Landschap Zutphen. Met Hertog Karel in geschil geraakt, brak hij in 1501 ten eenemale met hem; onderwierp zich aan den Aartshertog Maximiliaan, en was in 1506 Raad van den Koning van Castiliën in Gelderland. In dat zelfde jaar zag hij zich verpligt met Hertog Karel te verzoenen. Zijn sterfjaar vindt men niet vermeld.

Zijne vrouw was Metta, eene dochter van Oswald, Graaf van den Bergh. Uit dit huwelijk is gesproten een zoon: Joost van Bronkhorst, Heer van Borculo, die door Keizer Karel V tot den Gravenstand verheven werd en in 1553 overleed en eene dochter, wier voornaam onbekend is, doch die in 1523 Hofjuffer van de Hertogin van Gelder was.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 296-298.

[Willem van Bronkhorst]

BRONKHORST (WILLEM VAN), Heer van Batenburg en Stein, oudste zoon van Herman van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Anholt, en van Petronella van Praet van Moerkerken, was met groote zucht voor de vrijheid en s Lands welvaren bezield en had ook beloofd het Verbond der Edelen te teekenen, doch schijnt tot het volbrengen daarvan, door het misnoegen van zijnen moeder, wederhouden te zijn. Den Prins van Oranje op zijnen eersten togt tegen Alva, in 1568, vergezeld hebbende; werd hij, in 1572, door dien Vorst naar Zeeland gezonden om orde te stellen, en in het volgende jaar tot Luitenant-Gouverneur en Bevelhebber van het Leger tot ontzet van Haarlem benoemd. Eerst trachtte hij den 28sten Mei, met Marinus Brand, den vijand op het Haarlemmermeer te bestoken, doch 's vijands vloot onder Maximiliaan d'Hennin, Heer van Bossu, sterker of beter op haar hoede vindende dan zij verwacht hadden, namen zij, eer het op een slaan ging, de vlugt, en werden door Bossu achtervolgd, die 22 vaartuigen veroverde. Bronkhorst begaf zich voorts naar Ouderkerk, welk dorp hij na eenige schermutselingen innam, waarna hij het versterkte, doch alzoo de vijand zich op het kerkhof zeer sterk verschanst had, kon hij daar ook weinig uitrigten, en noch hij, noch Sonoy, zagen zich te dier tijde in staat, den toevoer naar het leger voor Haarlem te beletten. Men besloot dus eene poging tot ontzet van de benaauwde stad te wagen. Te dien einde trok Bronkhorst, den 8sten Julij, tegen den avond uit Sassenheim op, aan het hoofd van 4000 knechten, grootendeels burgers uit Gouda en Delft, onder welke laatsten zich mede bevond de naderhand, als Advokaat van Holland, zoo beroemde Joan van Oldenbarneveld. Voorts had Bronkhorst 600 ruiters, onder Gaspar van der Noot, Heer van

Karlo, 7 veldstukken en 400 wagens met krijgs- en mondbehoeften bij zich, en ten einde 's vijands verschansingen te veiliger te kunnen genaken, had hij zich voorzien van borstweeringen van musketschootvrije planken, die, op wielen, voortgeschoven konden worden, en van gaten voorzien waren, waar het geschut door spelen kon. Een optogt met zoo veel volks en omslag kon niet verholen blijven voor den Bevelhebber van het vijandelijk leger voor Haarlem, Don Frederik de Toledo, die er daarenboven kennis van kreeg uit de briefjes, welke hij aan twee duiven, in de vlugt geschoten, had gehecht gevonden. Nog vernam hij, dat de belegerden een gordijn doorsneden hadden, om door de breuk uit te vallen, zoodra het ontzet zich opdeed. Dus dubbel gewaarschuwd, doet hij, in den zelfden nacht, eenen groote hoop nat stroo in brand steken, regt over de genoemde breuke, waardoor hij den belegerden verhinderde het teeken te zien, dat het ontzet naderde, hetwelk door middel van vuur moest gegeven worden. Achter het smenlende stroo plaatste hij 5000 man van zijn beste voetvolk; een dergelijk getal knechten en 500 ruiters werden naar den duinkant gezonden, onder Jan Baptist del Monte, die last had, om, op zeker teeken van het geschut, het leger van Bronkhorst in de linkerzijde te vallen. Zes regementen onder Juliaan Romero en anderen moesten, te zelfder tijde, oostwaarts, over de besnijdingen springen, en de gelegenheid waarnemen, om Bronkhorst aan de regterzijde aan te tasten. Het overige van het leger stond binnen de verschansing in slagorde. Bronkhorst, die, tot middernacht, te Noordwijkerhout verbleven was, kwam tegen drie ure des morgens aan het Manpad, waar hij post vatte om' zijne borstweringen op te werpen. Doch terwijl hij hiermede bezig was, begon het Spaansch geschut te bulderen; waarop hij onvoorziens, van de eene en de andere zijde, aangevallen werd. Zijne voorhoede, uit ruiterij bestaande, was middelerwijl binnen de verschansingen geraakt, waar zij door eenen veel sterker hoop ontvangen en teruggejaagd werden, tot aan het Manpad. Hier stort zij op haar eigen voetvolk, dat, van drie kanten overvallen, zulk eenen zwaren schok niet wederstaan kon, maar eerst begon te wijken en eindelijk op de vlugt ging. Hierdoor was de geheele onderneming mislukt, en er bleef 700 man op de plaats. Bronkhorst viel onder het strijden van zijn paard, waarop hij gevangen genomen werd, en overleed twee dagen daarna aan zijne wonde. Dit blijkt uit eenen brief van Prins Willem I aan zijnen broeder, Graaf Jan, waarin hij deze verzoekt de overblijvende weduwe te troosten.

Ter gedachtenis aan deze gebeurtenis en aan het verslaan der Vlamingen door Witte van Haemstede, den 26sten April 1303, is door Mr. David Jacob van Lennep, Hoogleeraar aan het Athenaeum te Amsterdam, in 1817, op den hoek van de Manpadslaan en den straatweg van Haarlem op Leiden, een gedenkteeken opgerigt, bestaande uit eenen naald van 14 voet op een voetstuk van 5½ voet hoog, dat 2 voet boven den grond is gesteld, beide van blaauwen arduinsteen bearbeid.

Op het naar den straatweg gekeerden vak leest men:

TER EERE VAN
WITTE VAN HAEMSTEDE

EN VAN

DE BRAVE BURGEBS VAN HAERLEM

DIE MET HEM

DE VREEMDE MANNEN LANGS DIT PAD

VERDREVEN D. XXVI APRIL MCCCIII.

EN TER EERE VAN HEN

DIE TOT ONTZET VAN HAERLEM

BIJ DIT MANPAD HUN LEVEN WAAGDEN
D. VIII Julij MDLXXIII.

's Mans zes-en-vijftig verschillende gouden en zilveren munten zijn afgebeeld bij van der Chijs[1].

Willem van Bronkhorst was tweemalen gehuwd geweest; eerst met Johanna van St. Omer, weduwe van Halewijn van Boringen, bij wie hij geene kinderen verwekte. Zijne tweede vrouw was Erica van Manderscheydt, weduwe van den Graaf van Isenburg, die hem schonk, Herman Dirck van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Stein, in 1612 ongehuwd overleden, wiens zes munten mede bij van der Chijs[2] voorkomen, en Willem van Bronkhorst, die jong stierf.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 431 (316), 439 (322), 440 (323); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 152; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 290, 306, 308, 311, 312; van Someren, *Beschr. van Batavia*, bl. 234, 235; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 163 en 164; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 399, 422-429; te Water, *Verb. der Edelen*, St. I. bl. 259 en 260, St. IV. bl. 433; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 221, 222; Brouërius van Nidek en le Long, *Kabinet van Nederl. en Kleefs. Outh.*, D. II. bl. 71 72; van Spaen, *Inl.* tot *de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 321-324; de Koning, *Tafer. der stad Haarl.*, D. II. bl. 104-106; *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. VII. bl. 637; Groen, *Correspondance*, Tom. III. pag. 291, Tom. IV. pag. 170; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V. bl. 271.

[Karel van Bronkhorst]

BRONKHORST (KAREL VAN), Heer van Westbarendrecht en Obbicht, tweede zoon van Herman van Bronkhorst en Petronella van Praet, en diensvolgens een broeder van den voorgaande, was mede een sterk ijveraar

(1) *De Munten der Heeren en Steden van Gelderland*, Pl. IX-XV.
(2) Het zelfde werk, Pl. XV.

voor de vrijheid en wars van allen gewetensdwang. Dat hij ook het Verbond der Edelen

geteekend en in alle opzigten de belangen van den Staat heeft helpen bevorderen, blijkt uit eenen brief, aan zijne moeder geschreven uit Obbicht, den 20sten April 1566. Hierin verklaart hij ronduit, ‘dat hij, drie maanden te voren, zich aan Grave Lodewijk van Nassau verbonden en onder hem verteekend hadde. Hadde zijn moeder hem daarover ondervraagd, toen hij te Batenburg was, hij zou het gezegd hebben; doch nu had hij verzwegen, wel wetende, dat zij onvergenoegd was op zijnen broeder, wegens de onderteekening van het Verbond. Hij zond haar een afschrift van het verzoek door Brederode aan de Hertogin overgeleverd, in het bijzijn van 300 Edelen. Dit smeekschrift had de Landvoogdes gunstig ontvangen, bespeurende, dat het niet tegen 's Konings en 's Lands welvaren aanliep. Indien het gewetensonderzoek en de plakaten zouden doorgaan, wilde hij liever onder de Turken wonen, dan onder den Koning. Vreeze voor berooving der goederen en zelfs van verbrand te zullen worden ter oorzake van het Goddelijk Woord had hem bewogen, in die verbindtenis deel te nemen; te meer, omdat hij, in zijn gebied, het Euangelie klaar en rein deed prediken; en de heillooze misse, een Duivels werk, liet varen.’ Wijders vermaant hij zijne moeder, ‘het Woord van God te Batenburg en Stein te laten prediken; en zich niet te laten aftrekken van het goede beginsel, hetgene zij aangenomen had, nog te vreezen voor eenige bedreigingen, naardien de Heere allen, die hem hartelijk liefhebben, zal bijstaan en nooit verlaten, die om zijnen naam lijden.’ Eindelijk betuigt hij in dien brief, zijn vast voornemen, om aan het ‘ware, regte Christelijke geloof te blijven vasthouden.’

Karel van Bronkhorst verloor zijn leven door de moorddadige hand van eenen Spanjaard te Keulen, in 1580. Bij zijne echtgenoote, Alverade van Flodorp, die hertrouwd is met Filips Bentink tot Aller, liet hij eenen zoon na, Maximiliaan Graaf van Bronkhorst, Heer van Batenburg, Stein en Barendrecht, die, Spaanschgezind zijnde, in 1582 als vijand van het Vaderland verklaard werd en in 1641 overleed.

Zie van Someren, *Beschr. van Batavia*, bl. 234-237; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist*, *Woordenb.;* te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 300-303; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Dirk van Bronkhorst]

BRONKHORST (DIRK VAN), meestal onder den naam van Dirk van Batenburg voorkomende, was de derde zoon van Herman van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Anholt, en van Petronella van Praet van Moerkerken en alzoo een broeder van de beide voorgaanden. Hij teekende het Verbond der Edelen op aandrang van Jan van Marnix, Heer van Tholouse; verzocht schriftelijk den Gentschen Predikant Hermanus Moded, dat hij het ontslag van een gevangen Advokaat, die Hervormd was, wilde bevorderen en van den President des Raads van Vlaanderen

begeren, dat hij niemand, ter oorzake van de Godsdienst, in hechtenis zetten zou. Na de vergadering te St. Truijen te hebben bijgewoond, hegaf hij zich in dienst onder Hendrik van Brederode en wierf eenig krijgsvolk aan; in 's Hertogenbosch hield bij heimelijk verstand met den Kapitein Anthonivan Bombergen.

Met zijnen broeder Gijsbert van Bronkhorst, die hier onder volgt, kwam hij te Amsterdam, daags nadat Brederode van daar vertrokken was. Veel moeite spilden zij, doch te vergeefs, om binnengelaten te worden; want zelfs de Onroomschen hadden besloten hen buiten te houden. Van daar voerden zij hun volk over het IJ, naar West-Friesland, en te Hoorn komende, namen de Bronkhorsten, ziende hoe hachelijk de zaken stonden, het besluit, om naar Friesland over te steken en voorts te trachten naar Emden te komen; doch zij werden door den schipper, die hen overvoerde, verraden en aan Ernst Mulart, Schout te Hasselt, en Kapitein van Johan van Ligne, Graaf van Aremberg, overgeleverd, te Harlingen opgebragt, van daar naar Vilvoorden en eindelijk naar Brussel gezonden, waar zij den 1sten Junij 1568 op een schavot onthoofd werden.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door Hubert Goltzius en daarna door Houbraken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. III. bl. 169 (119), B. IV. bl. 238 (169); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 409; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 136, 167; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 120 en 121; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Boomkamp, *Alkmaar*, bl. 153; Wagenaar, *Vaderl. Geschied.*, D. VI. bl. 125, 211, 231, 277; te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 304; St. IV bl. 431-433; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 220, 221; *Bijvoegs. op dat Woordenb.*, D. I. bl. 202 en 203; de Chalmot *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 127 en 128; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 321; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. bl. 44 en 45, Aant. bl. III; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*, Afd. I. bl. 139 en 140.

[Gijsbert van Bronkhorst]

BRONKHORST (GIJSBERT VAN), meestal in de geschiedenis onder den naam van Gijsbert van Batenburg bekend, was de vierde zoon van Herman van Bronkhorst, Heer van Batenburg, en Anholt, en Petronella van Praet van Moerkerken, en diensvolgens een broeder van de drie voorgaanden. Hij teekende het Verbond der Edelen, ten huize van Floris van Pallandt, Graaf van Culemborg, twee dagen na het overleveren van het Smeekschrift; was in de vergadering te St. Truyen; nam de Onroomsche Kooplieden en Leeraars in bescherming; trad in dienst onder Hendrik van Brederode; wierf zelfs eenig volk aan, en maakte een valsch alarm aan de eene stadspoort van Amsterdam, met den toeleg, om, door eene andere poort binnen te komen; doch dit mislukt zijnde, vond ook hij raadzaam naar Friesland over te steken, en had voorts het zelfde lot als zijn broeder Dirk van Bronkhorst.

Zijne beeldtenis is in het koper gebragt eerst door Hubert Goltzius, en daarna door Houbraken.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. III. bl. 169 (119), B. IV. bl. 238 (169); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 409; Hooft, *Nederl. Hist.*, bl. 136, 167; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 120 en 121; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Boomkamp, *Alkmaar en zijne Geschied.*, bl. 153; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 125, 211, 231, 277; te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 304, St. IV. bl. 431-433; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. V. bl. 220 en 221; *Bijvoegs. op dat Woordenb.*, D. I. bl. 202 en 203; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 127 en 128; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Gelderl.*, D. I. bl. 321; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. bl. 44 en 45, Aant. bl. 111; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*, Afd. I. bl. 139 en 140.

[Joost van Bronkhorst]

BRONKHORST (JOOST VAN), Heer van Honnepel, zoon van Dirk van Bronkhorst en Batenburg, Heer van Honnepel en Nederwormter, en van Elizabeth van Limburg Styrum, was een der teekenaars van het Verbond der Edelen en woonde in zijne heerlijkheid Honnepel buiten Kalkar in het Land van Kleef, toen hij uit kracht van een mandament, den 28sten Mei 1568, te Antwerpen verleend, gedagvaard werd, om voor gemagtigden van Alva, binnen die stad te verschijnen. Niet verschenen zijnde, werd hij, bij vonnis van Alva, den 30sten September daaraanvolgende gebannen. Wat hij later ten voordeele der vrijheid verrigt heeft vindt men niet opgeteekend.

Hij had in huwelijk Johauna van Brederode, bij wie hij slechts eene dochter verwekte, Geertruid van Bronkhorst.

Zie van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 890 eu 891; Marcus, *Sententiën van Alva*, bl. 128-130; te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 305, St. IV. bl. 433; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Dirk van Bronkhorst]

BRONKHORST (DIRK VAN), Heer van Nederwormter, een broeder van den voorgaande, nam vermoedelijk ook deel aan het Verbond der Edelen. In 1572, door Graaf Willem van den Bergh, voorloopig tot Stadhouder over Friesland en Groningen aangesteld, nam hij terstond 10 of 12 Kapiteins aan en had in korten tijd 3 of 4 vendels krijgsvolk aangeworven, met welke hij de Kuinder aanviel, waar eenige Walen in eene sterke schans in bezetting lagen, die terstond verliepen. Hierdoor nog meer moed krijgende viel hij in Friesland en deed eenige steden omslaan, onder welke Franeker, Bolsward en Sneek, waar hij in handen der vijanden viel. Hoe hij daaruit geraakte vindt men niet vermeld, doch in het zelfde jaar werd hij, uit 's Prinsen naam en uit dien der Staten van Holland, Zeeland en West-Friesland, met Johan van der Does, Heer van Noordwijk, Willem van Nijeveld, Heer van Arendsberg, Mr. Lieven Keersmaker, Burgemeester van Zierikzee, en Doctor Adrianus Junius naar Engeland gezonden, ten einde Koningin Elizabeth om onderstand in volk en geld te verzoeken. Later was hij,

van 's Prinsen wege. Overste der stad Leiden, waar hij blijken van dapperheid gaf, doch hij overleed, gedurende het beleg, den 6den September 1574.

Zie Bor. *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 382 (277), 424 (310), B. VII. bl. 507 (25), 532 (42), 552 (56); (Beaufort). *Leven van Willem I*, D. II. bl. 338; Zonhoven, *Beleg en Ontzet der stad Leiden*, bl. 48, 61, 77, 126; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 466, 483; Sjoerds *Beschr. van Friesl.*, D. II. bl. 712, 713; 's Gravenzande, *Tweede Eeuwged. der Middelb. Vrijh.*, bl. 288 en 289; te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 305 en 306, St. IV. bl. 433; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Frans van Bronkhorst]

BRONKHORST (FRANS VAN), Ridder, wordt niet gevonden op het geslachtregister der Bronknorsten van Batenburg, doch zal vermoedelijk tot eenen anderen tak van dit huis behoord hebben. Hij was een dergenen, die, ingevolge eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1566 door Commissarissen van den Hove geroepen werd om te verklaren: ‘wat affeetie ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning hadden; ende of zij gezind waren het met Zijne Majesteit te houden, en denzelven tegens een ieder te dienen, en hetgeen hun wegens Zijne Majesteit zal worden bevolen te gehooren, alles ingevolge de verpligting van hunne Leenen en van den Eed, alsmede om te renuncieren van alle Verbonden, Confederatien en Obligatien ter contrarie.’

Het schijnt, dat hij werkelijk voor Commissarissen verschenen is en zich verantwoord heeft.

Zie d'Yvoy van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verbond der Nederl. Edelen*, bl. 2, 64, in welk werkje mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

[Nicolaas van Bronkhorst]

BRONKHORST (NICOLAAS VAN), Heer van Bleiswijk, zoon van Andries van Bronkhorst en van Wendelmont van Boschhuysen, was een der teekenaars van het Verhond der Edelen. Hij werd mede voor Commissarissen van den Hove ter verantwoording geroepen, en schijnt ook verschenen te zijn en zich verantwoord te hebben.

Hij was gehuwd met Jacquemyn van Poelgeest, bij wie hij verwekte, Gerardina van Bronkhorst, gehuwd met Jan van Mathenesse van Wibisma, overleden in 1571, Nieolaas van Bronkhorst, Heer van Stad aan 't Haringvliet, overleden in 1579.

Zie van Gouthoeven, *Chron. van Holl.* bl. 160; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 894; Te Water, *Verb. der Edelen*, St. II. bl. 306, 307, St. III. bl. 496; d'Yvoy van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verb. der Nederl. Edelen*, bl. 71, in welk werkje mede het facsimile van zijne handteekening voorkomt.

[Pieter van Bronkhorst]

BRONKHORST (PIETER VAN), een broeder van den voorgaande, insgelijks voor Commissarissen van den Hove geroepen zijnde,

schijnt zich mede verantwoord te hebben. In 1570 werd hij Heemraad van Delfland.

Hij was tweemalen gehuwd, eerst met Geertruid van Sonneveld en daarna met Maria van Heerjansdam. Zijne eerste vrouw schonk hem Andries van Bronkhorst, Heer van Vliet; Jozina van Bronkhorst, gehuwd met Joris van Schoonhoven; Wilhelmina van Bronkhorst, getrouwd met Mr. Lodewijk du Rio, Lid van den Raad der Beroerte. Bij Maria van Heerjansdam verwekte hij Pieter van Bronkhorst; Willem van Bronkhorst, en Geertruid van Bronkhorst, eerst gehuwd aan Arend Serclaas en daarna aan Hendrik van der Werve.

Zie van Gouthoeven, *Chron. van Holl.*, bl. 160; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 894 en 895; d'Yvoy van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verb. der Nederl. Edelen*, bl. 52.

[Gijsbert van Bronkhorst]

BRONKHORST (GIJSBERT VAN), Heer van Schoot, zoon van Andries van Bronkhorst en van Wendelmont van Boschhuizen, was een dergenen die, ingevolge eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1566, voor Commissarissen van den Hove van Holland geroepen werd om te verklaren: ‘wat effecten ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning hadden; ende of zij gezind waren het met Zijne Majesteit te houden en den zelven tegens een ieder te dienen, en hetgeen hen wegens Zijne Majesteit zal worden bevolen te gehooren, alles ingevolge de verpligting van hunnen Leenen en van den Eed, alsmede om te renuncieren van alle Verbonden, Confederatiën en Obligatiën ter contrarie.’

Het schijnt dat hij werkelijk voor Commissarissen verschenen is zich verantwoord heeft. Hij overleed in 1576 en was gehuwd met Levina de Bryaarde, bij wie hij verwekte Lambert van Bronkhorst, Heer van Schoot; Levina van Bronkhorst, getrouwd met Jacob Sandelyn, Heer van Heerenthoute, en Geertruid van Bronkhorst, gehuwd met Anthonis van Vliet, Heer van der Coulster.

Zie van Gouthoeven, *Chron. van Holl.*, bl. 160; van Leeuwen, *Bat. Ill.*, bl. 895; d'Yvoy van Mydrecht en Beeldsnijder, *Verb. der Edelen*, bl. 79, in welk werkje mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

[Jan van Bronkhorst]

BRONKHORST (JAN VAN), geboren in 1494 te Nijmegen, en daarom ook onder den naam van Johannes Noviomagus bekend, studeerde, na zijne letteroefeningen volbragt te hebben in de Wijsbegeerte en maakte daarin zulke aanzienlijk vorderingen, dat hij reeds in 1512 te Rostok tot Meester in die wetenschap werd verheven; vervolgens werd hem een leerstoel in de Mathesis aan die Hoogeschool opgedragen, waarvoor hij echter eenige tijd daarna bedankte, om het Hoogleerambt in de Wijsbegeerte te Keulen aan het Collegie *Montanum* genaamd, te aanvaarden. Hij nam deze

bediening in 1539 waar, toen hij L a u r e n s S u r i u s de muts als Meester der Vrije Kunsten opzette, welke zelfde plegtigheid hij in het volgende jaar ten aanzien van P i e t e r C a n i s i u s verrigtte. Na aan die Hoogeschool den graad van Licentiaat in de beide Regten te hebben bekomen, keerde hij naar Nederland terug en werd tot Rector der destijds zeer beroemde Latijnsche school te Deventer aangesteld. In het jaar 1552 begaf hij zich in het huwelijk met C l a r a d e C o s t e r, eene dochter van J a n d e C o s t e r, Burgemeester van die stad. Eenige tijd hier na brak de Reformatie te Deventer door, en B r o n k h o r s t, die reeds voor lang de leerstellingen van J o h a n n e s C a l v i n u s aankleefde, maakte nu langer geen zwarigheid om er uiterlijk voor uit te komen. In 1566 woonde hij openlijk met alle de andere Leeraren de preken van K a s p a r K o o l h a a s bij; waarschijnelijk waren het de beroerten die hierdoor ontstonden, welke B r o n k h o r s t bewogen om Deventer te verlaten. Hij overleed te Keulen in 1570, en was een bij uitstek geleerd man, zeer ervaren in de Wijsbegeerte, Fraaije Letteren en Wiskundige wetenschappen. De talrijke werken, die van hem het licht zien, getuigen evenzeer van zijne uitgebreide kennis als onvermoeide arbeidzaamheid, zij zijn:

De Astrolabii compositione. Colon. 1533. 12°.

Apologia pro identitate Auctoris librorum de coelesti Hierarchia cum Dionisyo Areopagita, *de quo Paulus in Acti Apostolorum Caput XVII*, *accedit S. Dionysii Areopagitae Martyrium*, *latine versum*. Col. 1536. 8°.

Scholia in Dialecticam Georgii Trapezunti, *adjecto Gysberti Poretani libello de Principiis*, *Interprete Hermolao Barbaro*, *et suis ad eum scholiis*. Col. 1536. 8°, Paris. 1537. 8°, Lugd. Batav. 1537. 8°.

Bedae, *Presbyteri etc. Opuscula completa de Temporum ratione diligenter castigata: atque illustrata Veteribus quibusdam Annotationibus*, *una cum Scholiis in obscuriores aliquot locos*, *Authore Joanne Noviomago*, *nunc primum inventa et in lucem emissa*. Colon. 1537. fol.

De Numeris libri duo, *quorum prior Logistica*, *et Veterum numerandi consuetudinem; posterior Theoremata Numerorum complectitur*. Paris. 1539. 12°. It. *nunc recens ab ipso Auctore recogniti*. Col. 1544. 12°.

C. Ptolomaei Alexandrini, *Philosophi et Mathematici praestantissimi*, *libri VIII de Geographia*, *è Graeco denuo traducti*, *Nominibus Graecis è regione appositis*, *atque in Indicem quam locupletissimum redactis*, *nunquam antea visum commoditate simili*, *Joannis Noviomagi opera nunc primum in lucem editi*. Colon. 1540. 12°.

Etymologia Grammaticae Latinae, *in usum Scholae Daventriensis*, *Auctore Jo. Noviomago*, *denuo recognita*. Dav. 1550. 12°.

Joannis Ludovici Vivis, *ad Sapientiam introductio*, *cum Praefatione Joannis Noviomagi*. Davent. 1588. 12°.

Zie Sweertius, *Athen. Belgie.*, pag. 457; Revius, *Davent. Illustr.*, pag. 367; Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder.*, bl. 38; Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Dumbar, *Kerk. en Wereltl. Deventer*, D. I. bl. 307; de Feller, *Dict. Histor. in Voce: Noviomagus;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Algem Woordenb. der Zamenl.; Biogr. Univ.*, Tom III. pag. 168; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 68 en 69.

[Everard van Bronkhorst]

BRONKHORST (EVERARD VAN), een zoon van den voorgaande, in 1554 te Deventer geboren, maakte eenen aanvang met zijne Letteroefeningen in de zelfde stad, onder het bestuur van zijnen vader en de beide broeders Basilius en Lammert Pythopaeus. Doch toen de ontstane beroerte zijne ouders noodzaakten het land te ruimen en zij zich in 1569 naar Keulen begaven, verloor de jonge Bronkhorst hier in het volgende jaar zijnen vader. Intusschen bleef hij zich op de kennis der Fraaije Letteren toeleggen, en ging vervolgens tot de beoefening der Regtsgeleerdheid over, waarin hij zulke aanmerkelijke vorderingen maakte, dat hij zich weldra in staat bevond, om die wetenschap aan anderen te onderwijzen. Hij verklaarde, in bijzonder daartoe aangelegde lessen, den titel van het Romeinsche Wetboek, handelende *de diversis Regulis Juris antiqui*. Na verloop van eenige tijd verliet hij Keulen, met voornemen om eenige andere Hoogescholen te bezoeken, en misschien ook uit vrees voor vervolging, doordien hij de leer der Hervormden had omhelsd. Wat hiervan moge zijn, hij bezocht de Akademie van Marburg, Erfurt en Wittenberg en maakte gebruik van de lessen van Valentyn Förster, van Nikolaas Weigelius en inzonderheid van Mattheus Wesenbecius. Ook verklaarde hij aan zijn huis de Instituten en eenige regels van de Pandecten. Van hier reisde hij naar de Hoogeschool van Bazel, waar hij in 1579 de Doctorale muts uit handen van Samuel Grynaeus ontving. Naar Wittenberg teruggekeerd, gaf hij daar een jaar lang lessen in de Regtsgeleerdheid; het zellde deed hij de volgende twee jaren te Erfurt als openbaar Hoogleeraar. De zucht om zijne vaderstad weder te zien, deed hem in 1582 naar Deventer terugkeeren, waar als toen de beroerten gestild waren. Hier trad hij in het huwelijk met Adelaide van Middelborgh, eene dochter van Gerard van Middelborgh, Burgemeester te Zwolle. Bronkhorst zelf werd in 1586 tot Burgemeester van Deventer verkoren; dan toen deze stad, in het volgende jaar, door het verraad van den Overste William Stanley aan de Spanjaarden overgegaan was, zag hij zich voor de tweedemaal genoodzaakt haar te verlaten. Hij nam met de zijnen de wijk naar Leiden, en werd, nog in dat zelfde jaar, door Curatoren tot gewoon Hoogleeraar in de Regten aangesteld. Vele jaren achtereen bekleedde hij dien post met grooten lof, niet alleen door zijn onderwijs vele voortreffelijke kweekelingen vormende, maar ook door de uitgave van verschillende schriften de roem der Hoogeschool, met zijnen eigenen, verbreidende. Later nogthans, door aanhoudend sukkelen, ter waarneming van zijne ambtspligten minder ge-

schikt zijnde, verkreeg hij, in het jaar 1621, van Curatoren gereedelijk een eervol ontslag. Hierdoor meer tijd voor zich zelven bekomen hebbende, verkeerde hij dagelijks gemeenzaam met de Hoogleeraren in de Godgeleerdheid, en schepte zelfs behagen om de collegiën van Vossius, Heinsius en eenige anderen bij te wonen. In Mei 1627 kreeg hij eenen aanval van koorts, die hem den 27sten dier maand in het graf rukte. Hij liet drie kinderen na, waarvan de meest bekende is geweest Gerard van Bronkhorst, die volgt.

Everard van Bronkhorst heeft door den druk gemeen gemaakt de volgende werken, welke voor de Regtsgeleerde Archaeologie nog van veel nut zijn:

Ἐναντιοφανῶν *Centuriae duae*, *juxta seriem Pandectarum dispositae*, *et Concilationibus earundem*. Lugd. Bat. 1595. 4°. *Centuria III et IV*, met de beide voorgaande Hanov. 1607. 8°, terwijl de vier Centuriën onderscheidene malen te zamen herdrukt zijn; ook met de verhandeling: *de Privilegiis studiosorum*. Harder. 1653. 8°.

Controversiarum Juris, *centuriae duae*. L.B. 1602 et 1610. 8°, Hanov. 1615. 8°, nog met de voorgaanden, onder den titel:

Ἐναντιοφανῶν *Centuriae sex*, *et Conciliationes earundem; ab ipso Authore recognitae et amplius quam tertia parte auctae et locupletatae; accessit brevis tractatus de Privilegiis Studiosorum. Professorum et Doctorum*, *eodem Authore*. L.B. 1621. 4°, *editio nova prioribus emendatior*, *cui accedit Viri Clarissimi Petri Cunaei Oratio funebris de vita et morte Auctoris*. Fancq. 1695. 8°.

In Titulum Digestorum de diversis Regulis Juris antiqui Enarrationes. Francof. 1607, waarvan onderscheidene drukken bestaan, de laatste Amst. 1686. 12°.

Methodus Feudorum, *cui adjectae sunt Orationes duae*, *una de studio Juris instituendo*, *altera de laudibus Juris prudentiae*. L.B. 1613. 8°. Item met Aanteekeningen van Cypr. Regn. ab Oosterga. Utr. 1652. 8°, Amst. 1695. 12°, in welk werk Bronkhorst zich inzonderheid bepaalt tot de gebruiken der Nederlanders en die van Frankrijk; terwijl hij in dit leerstelsel ook eene korte nitlegging van het Overijsselsche Landregt geeft.

Aphorismi Politici et Militares ex diversis Authoribus Graecis et Latinis per Lambertum Danaeum collecti, *ab Everhardo Bronckhorst exemplis illustrati*. L.B. 1623. 12°. It. *Quibus in hac Editione accessere sexcenta fere alia ex recentioribus Historiographis Germanis*, *Gallis etc. excerpta*. L.B. 1638. 12°.

Zijne afbeelding komt voor in de *Icones Profesf.*, in 4° en in de verzamel. van van der Aa folio. Zijne spreuk was: *Beata gens cui Jehova Deus* (Gelukkig is het volk wiens God Jehova is).

Zie Sweertius, *Athen. Belgio.*, pag. 234; Revius, *Daventr. Ill.*, pag. 668-670; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek,

Groot Algem. Hist. Woordenb.; L u ï s c i u s , *Algem. Hist. Woordenb.;* S a x e , *Onom. Liter.*, B. IV. pag. 17, 566; v(a n) H(e u s s e n) en v(a n) R(h i j n), *Kerk. Outh.*, D. IV. bl. 507; d e F e l l e r , *Dict. Hist.;* K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* S i e g e n b e e k , *Gesohied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 53, 69, 81, 131, 210, D. II. T en B bl. 72 en 73; *Biogr. Univ.;* B o u m a n , *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. I. bl. 69; *Algem. Konst- en Letterb. voor* 1815, D. I. bl. 50; *Overijss. Alman. voor Oudh. en Letteren voor* 1844; *Nieuwe Reeks van Werken der Maats. van Letterk.*, D. VII. St. I. bl. 87.

[Gerhard van Bronkhorst]

BRONKHORST (GERHARD VAN), zoon van den voorgaande legde zich te Leiden op de Regtsgeleerdheid toe, waar hij tot Meester in de Regten bevorderd werd en om zijne voortreffelijke gaven en geleerdheid in zoo hooge achting stond, dat, als aldaar eene Regtsgeleerde katheder was opengevallep, de Curatoren niemand anders dan hem zouden gezocht hebben, om dien te vervullen. Zijn roem ook naar elders overgewaaid zijnde, werd hij den 30sten Mei 1628 tot Hoogleeraar der Regten en der Zedeleer aan de kwartierschool te Harderwijk aangesteld. In die betrekking kweet hij zich dan ook zoo loffelijk dat velen hem in 1631 op den openbaren leerstoel der Regten te Leiden wenschten geplaatst te zien; en veelligt is die wensch alleen door zijne vroegtijdige dood onvervuld gebleven. Althans men vindt hem later niet meer vermeld. Waarom het waarschijnlijk is, dat hij te kort geleefd heeft, om zijnen naam nieuwen luister bij te zetten.

Zie B o u m a n , *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. I. bl. 71; D. II. bl. 645.

[Pieter van Bronkhorst]

BRONKHORST (PIETER VAN), geboren te Delft, den 16den Mei 1588, legde zich op de Schilderkunst toe, bezocht in zijne jeugd Frankrijk, en vorderde daar ongemeen in die kunst, zoodat hij toen hij in zijne geboortestad terug kwam, een goed meester was, die uitnemende perspective schilderde, en inzonderheid tempels, kerken en andere gebouwen van binnen, met vele beeldjes en gewoel, hetwelk buitengemeen aardig en zinrijk geordonneerd was. Onder anderen ziet men eene schilderij van hem op het stadhuis te Delft voorstellende:

Koning Salomo zijn eerste vonnis uitsprekende.

Hij overleed den 21sten Junij 1661.

Zie v a n B l e y s w y c k , *Beschr. van Delft*, bl. 857; H o u b r a k e n , *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 135 en 136; v a n H o o g s t r a t e n en B r o u ë r i u s v a n N i d e k , *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* L u ï s c i u s , *Algem. Hist. Woordenb.; Beschr. van Delft bij* B o i t e t , bl. 784; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* N i e u w e n h u i s , *Woordenb. van Kunst. en Wetens.; Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 168.

[Jan van Bronkhorst]

BRONKHORST (JAN VAN), of zoo als hij zich ook wel teekende, J a n G. B r o n k h o r s t , misschien wel een bloedverwant van den vorige, geboren te Utrecht in 1603, was naauwelijks elf jaren oud toen hij bij

den Glasschilder J a n V e r b u r g h besteed werd, om de grondbeginselen der teekenkunst te leeren, bij wien hij zich anderhalf jaar met veel naarstigheid oefende; voorts bragt hij nog zijne eerste leeftijd bij twee andere gemeene Glasschilders door, tot dat hij in 1620 zich voornam Frankrijk te bezoeken, ten einde zich daar verder in zijne kunst te bekwamen. Hij nam de reis over Braband, doch Atrecht doortrekkende, kwam hij toevallig bij den bekwamen Glasschilder P e t e r M a t h i j s, bij wien hij omtrent anderhalfjaar verbleef, gedurende welke tijd hij vele fraaije werken hielp maken. Van daar reisde hij naar Parijs, waar hij een zeer bekwaam meester in het glasschilderen aantrof, C h a m u s genaamd, bij wien hij eenigen tijd bleef, waarna hij naar zijne geboortestad terugkeerde, en aldaar zijne kunst op eene loffelijke wijze voortzette, doch hij zelf was ontevreden over zijnen arbeid, vooral nadat hij in kennis was geraakt met C o r n e l i s P o e l e n b u r g en diens werk gezien had. De aangename en bevallige werken van diens kunstenaars penseel verrukte hem dusdanig, dat hij besloot tot het schilderen met olieverw over te gaan. Doch het liep nog eenige tijd aan eer hij dit besluit ten uitvoer bragt, ja, hij draalde er zelfs mede tot dat P o e l e n b u r g naar Engeland vertrok. In 1637 was hij dus nog aan het glasschilderen, maar hij liet dit in 1636 ten eenemale varen en legde zich met noeste vlijt op het schilderen met olieverw toe, waarin hij, zonder het onderwijs van eenigen meester, zoo zeer vorderde, dat hij eenen onsterfelijken roem verwierf en onder de voornaamste Schilders eene plaats verdient.

De Nieuwe kerk te Amsterdam bezit drie kunstig beschilderde glazen van B r o n k h o r s t, voorstellende hoe de Vrede onder de gedaante van eene Maagd, den Oorlogsgod Mars boeit, kluistert en den alvernielenden krijg met zijnen aanhang vertreed; hoe de welvaart van zeevaart, koophandel en landbouw bloeit, wanneer twist en tweedragt verbannen worden. Ook ziet men op de vier deuren, waarmede het orgel kan gesloten worden, door het kunstpenseel van B r o n k h o r s t afgebeeld:

De zegepraal van David over Goliad.

De Zalving van Saul tot Koning.

David voor Saul op de harp spelende.

Op het Paleis te Amsterdam treft men mede kunstwerken van hem aan. Zoo is het gewelf in de Groote Salon door hem met acht vierkante zolderstukken beschilderd, waarin kindertjes, zijn afgebeeld, die palmtakken, eikenkransen, en andere dergelijke zinnebeeldige voorwerpen dragen. In eene andere Salon is van hem een schoorsteenstuk, voorstellende:

De oude Jethro, *zijnen schoonzoon Mozes raadgevende*, *zeventig oudsten nevens zich te kiezen*, *om Israël te rigten*.

Ook is het zolderstuk op de pnije door B r o n k h o r s t geschilderd, zijnde in drie afdeelingen onderscheiden; in het midden is *de tijd*, in het zuidelijke *het loffelijk gerucht* en in het noordelijke *het schandelijke gerucht* op eene zinnebeeldige wijze afgebeeld.

Men heeft ook nog van dezen Meester 24 prenten, meerendeels naar schilderijen van Poelenburg, ten deele uitvoerig met het graveerijzer voltooid, ten deele slechts luchtig geëtst.

Op het Museum Boymans te Rotterdam treft men van hem aan:

Een grootsche bouwval in een Italiaansch landschap bij een water.

Bronkhorst was een voortreffelijk etser, waarin hij zijnen tijdgenoot Rembrand van Rijn op zijde streefde. Doch zijn werk is hoogst zeldzaam, iets waarvan de oorzaak in het duister ligt. In de laatste jaren is er van zijn etswerk nog al wat opgespoord geworden. Want terwijl Bartsch (zie onder) zijn werk tot 24 bladen brengt, heeft Weigel (zie mede onder) zulks tot 33 stuks doen klimmen; en nog zijn er meer bijv. een, nergens dan bij Fr. Muller[1] beschreven folioportret van J. van Asch van Wijck, Kanunik te Utrecht. Het uitvoerigst werk is: *Het beleg van Breda in Julij* 1637, in zes bladen, waarop ook een geëtst portret van Prins Frederik Hendrik voorkomt.

Hij overleed omstreeks 1680.

Zijne beeldtenis komt voor bij Houbraken, *Schoub. der Schild en Schilders.*, Plaat L. en is ook gegraveerd door Balliu in 4°.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 231-233, van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woor denb;* Wagenaar, *Amsterd. en zijne Geschied.*, St. II. bl. 18, 19, 22, 24 en 112; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Nederl. Kunsts.; Biogr. Univers.*, Tom. III pag. 168; Wonder, *Alphab. Lijst van Nederl. Kunsts.;* Bartsch, *Peintre Graveur*, Tom IV. pag. 53-70; Nagler, *Künstler-Lexicon*, Th. II. S. 148, 149; Weigel, *Supplem. à Bartsch*, 1843. pag. 151-156.

[Johannes van Bronkhorst]

BRONKHORST (JOHANNES VAN), geboren te Leiden in 1648, verloor zijnen vader toen hij slechts dertien jaren oud was, en werd toen, door zijne moeder besteld bij eenen neef van haar, die Pasteibakker te Haarlem was, ten einde dat handwerk te leeren en er vervolgens den kost mede te verdienen. Van zijne jeugd af aan had Bronkhorst lust om teekenen en schilderen te leeren; doch hij kon dien lust geen bot vieren, voor hij zich in 1670 met der woon naar Hoorn begeven had en daar gehuwd was. Toen echter besteedde hij, zonder daarom zijne kostwinning te verwaarloozen, met zoo veel ijver zijne ledige uren aan het teekenen en schilderen, dat hij, zonder eenig onderwijs, het zoo ver bragt, dat hij met regt onder de bekwame Kunstschilders in waterverw gerekend werd. De onderwerpen, die hij behandelde, waren meestal vogelen, en ook somtijds tam gedierte. Tot in een hoogen ouderdom oefende Bronkhorst alzoo de schilderkunst als eene uitspanning en het pasteibakken als kostwinning.

(1) *Catalogus van* 900 *Portretteu*, bl. 28.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 242-244; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Nederl. Kunsts.; Biogr. Univ.*

[Anthonie van Bronkhorst]

BRONKHORST (ANTHONIE VAN), werd in November 1649 Opperhoofd op Decima en vertrok nog in dat zelfde jaar, met Andries Frisius, in Gezantschap naar Jeddo, ten einde den Keizer van Japan tot zachtere maatregelen te bewegen. Het Gezantschap kwam den 18den Januarij 1650 ten Hove, alwaar het slechts bij eene Kommissaris des Keizers werd toegelaten en in 1650 kwam er eene Keizerlijke Ordonnantie zoo hard van bepalingen, dat men het geduld der Nederlanders bewonderen moet. Het doel schijnt echer geweest te zijn, om de Nederlanders van hun verblijf in Japan door zware kluisters in eene volslagene gevangenis wars te maken en Japan te doen verlaten; dan de aanzienlijke winsten van den Japanschen handel verzoette deze vernederingen.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. V. c. bl. 90; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 638.

[Mr. Vincent van Bronkhorst]

BRONKHORST (Mr. VINCENT VAN), was een der moedige Amsterdamsche Regenten, die in 1672 er niet toe te bewegen waren om met Frankrijk te onderhandelen; maar veeleer besloten dat Rijk met alle magt wederstand te bieden. Hem werd dan ook met Cornelis Graafland het toezigt over het doorsteken van den Diemermeer opgedragen.

In 1677 tot Raadsheer in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland aangesteld zijnde, werd hij, in 1687, ter gelegenheid van een geschil tusschen dien Raad en het Hof van Holland - over het in regten betrekken van Adriaan Bouwman, Predikant te Alphen - met Cornelis Hop naar Alphen gezonden, ten einde de bevelen van den Hoogen Raad ten uitvoer te brengen, doch zij werden hierover in persoon voor het Hof gedagvaard; waarop Burgemeesteren van Amsterdam zich de zaak hunner burgers aantrokken, en Hop en Bronkhorst hierop genoegzame vergoeding ontvangen hebbende voor den hoon, hun aangedaan, begaven zich weder naar 's Gravenhage, tot het waarnemen van hun beroep.

Zie Valkenier, *Verwerd Europa*, D. I. bl. 647; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 693 en 694; van Kampen *Vaderl. Karakt.*, D. II. bl. 255; *Jaarboekje van de Regterl. Magt voor* 1839, bl. 48; Sypestein en de Bordes, *de Verded. van Nederl. in* 1672 *en* 1673, D. II. bl. 91.

[Lodewijk Brooman]

BROOMAN (LODEWIJK), zoon van Jakob Brooman en van Cornelia van Helleweghe, geboren te Brussel in 1527, verkreeg, ofschoon blindgeboren, de waardigheid van Meester in de Vrije Konsten en Licentiaat in de Regten, en maakte zich eenen naam door zijn vernuft en zijne bedrevenheid in de muziek. Hij

overleed in 1597 te Brussel, waar zijn grafschrift nog in de Franciskanerkerk te zien is. Hij verwekte bij zijne echtgenoote Geertruid Keysers, twee zoons en drie dochters. Zijne zoons waren: Jakob Brooman, die ongehuwd overleed en Karel Brooman, die bij Maria van Gindertalen, de vader was van Lodewijk Brooman, die zich als Latijnsch en Nederduitsch Dichter onderscheidde, zoo als blijkt uit een heldendicht getiteld:

Serenissimo Principi Ferdinando Austriaco S.R.E. Cardinali, felicissimum in aulam oppidumque Bruxellense ingressum adgratulatur L. Broomannus. Brux. 1635. 4°, en uit

De Brieven van P. Ovidius Naso, ghenaemt in 't Latijn Epistolae Heroidum, *overgheset in onse Nederduytsche taele, ende met uytlegginghen versiert, door J.B.* Antwerp. 1662. 8°.

Zie Vossius, *de Natura Artium*, Lib. I. Cap. IV.; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Gerber, *Lexicon fur Tonkünstler*, S. 521; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters*.

[Jacob van Brosterhuysen]

BROSTERHUYSEN (JACOB VAN) was een Dichter uit de zeventiende eeuw en een gemeenzame vriend van Pieter Cornelisz. Hooft, Constantyn Huygens, Kasparvan Baerle, Anna en Maria Tesselschade Roemer Visscher en andere Dichters van zijne tijd, in wier werken men proeven van zijn dichtvermogen aantreft.

Zie J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 65 noot; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht*.

[Willem van der Rijt Heer tot Brouchem]

BROUCHEM (WILLEM VAN DER RIJT Heer TOT). Zie RIJT (WILLEM VAN DER).

[Janus Brouchusius]

BROUCHUSIUS (JANUS). Zie BROEKHUIZEN (JAN VAN).

[Ulrich Daun Graaf van den Brouck]

BROUCK (ULRICH DAUN GRAAF VAN DEN). Zie DAUN (ULRICH).

[Pieter van den Brouck]

BROUCK (PIETER VAN DEN). BROECKE (PIETER VAN DEN).

[Mattheus van den Brouck]

BROUCK (MATTHEUS VAN DEN). Zie BROUK (MATTHEUS VAN).

[Janus van den Broucke]

BROUCKE (JANUS VAN DEN) of JOHAN VAN DEN BROUCKE, hierboven op BROECKE reeds kortelijk vermeld, zag het levenslicht te Dordrecht den 10den Augustus 1693, en was een leerling van den geleerden J o a n n e s J e n s i u s , destijds Rector der Latijnsche school aldaar, onder wiens leiding hij van 1702 tot 1709 schijnt geweest te zijn. In rijperen ouderdom was hij Raad in de Vroedschap zijner geboortestad, waar hij den 29sten October 1737 overleed.

Hij was een geleerd man, die met gunstig gevolg de Latijnsche lier hanteerde, zoo als blijkt uit de na zijne dood door J e n s i u s in het licht gezonden.

Poemata. Dord. 1741. 8°.

Ook heeft hij geschreven:

Paraphrases Odarum Horatii.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hoefft, *Parnasus Latino Belg.*, pag. 212 et 213; Hoffman Peerlkamp, *de Poëtis Latin. Nederl.*, pag. 472-476; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 333.

[Brouerius van Nidek]

BROUERIUS VAN NIDEK. Zie NIDEK.

[Jacobus de Brouk]

BROUK (JACOBUS DE) DE BROUCK of DE BROUGERCK, Nederlandsch Contrapuntist uit de zestiende eeuw, waarschijnlijk van Brugge, heeft in druk uitgegeven:

Contiones. Antw. 1579. De gezangen zijn vijf- en achtstemmig. In de Bibliotheek te Munchen treft men nog een exemplaar aan. In de dertiende bundel (manuscript) van Commers, *Collectio Operum musicorum Batavorum soeculi XVI* komen twee zesstemmige compositiën van hem voor.

Carole qui Cato en

Qui rebus claris.

Zie Gerber, *Lexikon fur Tonkunstler*, S. 523; *Catalogus der Muziek- en Boekwerken van de Maats. tot bevorder. der Toonkunst*.

[Mattheus van den Brouk]

BROUK (MATTHEUS VAN DEN) of VAN DEN BROUCK, een zoon van Mattheus van den Brouk en van Catharina Cruidenier, geboren te Dordrecht, begaf zich in 1636 naar Brazilië, waar hij, gedurende 10 jaren, ten dienste van den Lande in onderscheidene ambten werkzaam was. Van daar teruggekeerd begaf hij zich naar Oost Indië, waar hij mede in onderscheidene betrekkingen der Oostindische Maatschappij dienstbaar was. Zoo werd hem, in 1651, opgedragen om als Koopman de belangen dier Maatschappij, te Kalekoelang op de Malabaarsche kust, voor te staan, en hij werd in 1660 Extra-Ordinaris en in 1663 Ordinaris Raad van Indië, welke waardigheid hij bleef bekleeden tot hij in 1669, na twee-en-twintig jaren in Indië te zijn verbleven, als Opperbevelhebber over eene vloot van 19 zware schepen naar het Vaderland terugkeerde. Op zijne terugreis vond hij aan de Kaap de Goede Hoop eenen brief van den 9den Mei 1669, waarbij de Bewindhebbers hem zeer ernstig verzochten dit jaar nog in Indië te blijven; hetwelk hij, had hij dien brief in Batavia ontvangen, zeker, om die Heeren genoegen te geven, zou gedaan hebben, doch nu was het te laat. Hij kwam den 1sten Julij 1670 behouden in het Vaderland aan, met eene rijkere lading dan immer te voren in één jaar uit Oost Indië herwaarts was gekomen, hebbende de verkoop wel 15 millioen guldens opgebragt, waarom hij dan ook door de Bewindhebbers der Oost-Indische Maatschappij, voor zijne zorg en beleid met eenen gouden ketting en afhangenden gedenkpenning vereerd werd. Voorts verzocht men hem in 1671 dringend om zich weder in dienst der Maatschappij, tot eene der hoogste ambten in Oost Indië te laten benoemen, om welk verzoek nader aan te dringen vier der Bewindhebbers zelven naar Dordrecht kwamen. Daar van den Brouk echter voorgenomen had, na ongeveer 33 jaren uitlandig te zijn geweest, zijne overige dagen in het

Vaderland te slijten, was hij daartoe niet te bewegen. Waarop hij daags nadat hij dit verzoek had van de hand gewezen, tot Bewindhebber der Oost-Indische Kompagnie ter Kamer van Amsterdam werd aangesteld. In het volgende jaar zag hij zich benoemd tot Schepen en in 1672 tot Oud Raad en in 1677 tot Burgemeester zijner geboorteplaats en Hoogdijkheemraad van den polder Oud-Bonaventura. Meermalen werd hij gecommitterd ter vergadering der Staten van Holland en West-Friesland. Hij overleed in 1685 en werd op eene prachtige wijze ter aarde besteld.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit naar eene schilderij van Godfried Schalken 4°.

Zie Balen, *Beschr. van Dordr.*, bl. 343, 344, 348, 887 en 888; Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. IV. a. bl. 369, 371, D. V. c. bl. 30, f. bl. 128; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 46, 778.

[Janus Broukhusius]

BROUKHUSIUS (JANUS). Zie BROEKHUIZEN (JOAN VAN).

[Jan François Brouwenaar]

BROUWENAAR (JAN FRANÇOIS), zoon van François Adriaan Brouwenaar en van Anna Maria Drubbels, geboren te Vlissingen den 25sten Julij 1815, legde zich op de Beeldhouwkunst toe, waarin hij groote vorderingen maakte, zoodat aan zijnen *Soranus* in 1849 bij de Akademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam de groote Eereprijs werd toegekend, doch toen hem die onderscheiding te beurt viel was het reeds te laat; overspanning en teleurstelling hadden hem op het ziekbed nedergeworpen en zijne geestvermogens ontsteld. Hij overleed den 24sten September 1849 te Amsterdam.

Hij, die aan de boetseerbank geen mededinger vreesde en ook de schilderkunst beoefende, woonde eenige jaren te Brussel, gedurende welke tijd, hij niet onverdienstelijk de Nederduitsche lier hanteerde en zijne medewerking aan de onderscheidene Nederduitsche Tijdschriften, in Vlaamsch België verschijnende, niet onthield. Zoo plaatste hij in die Tijdschriften de vertaling van Byrons *Manfred*, een gedeelte van Tasso's *Verlost Jeruzalem*, en van eenige Fransche en Hoogduitsche gedichten. Hij vervaardigde ook een uitgebreid oorspronkelijk gedicht getiteld:

Lodewijk XIV in de Nederlanden, waarvan een fragment in het *Nederd. Letterk. Jaerb. voor* 1847 voorkomt.

Zie *Nederd. Letterk. Jaerboekje voor* 1850, bl. 181; *Astrea*, 2e jaarg. bl. 228, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Dirk Jansz. Brouwer]

BROUWER (DIRK JANSZ.) was een zoon van Jan Groot Albertszoon, Burgemeester van Enkhuizen, die zich, ter voorkoming van vervolging, om het geloof zeer menschlievend en stoutmoedig gedragen had. Bij het toenemen der vervolging was Brouwer, benevens zijnen broeder Kornelis Jansz. Brouwer en een aantal anderen, genoodzaakt hunne geboortestad en Vaderland te verlaten en

elders eene veilige verblijfplaats te zoeken, ten einde de bloeddorstige handen te ontwijken van den Enkhuizer

Schout Reynier Feyntsz., eenen man, die ijverig Roomschgezind en daarbij bitter vervolgziek was. Twee dezer uitgewekenen verstoutten zich echter om, in 1572, weder binnen de stad te komen, en werden door Dirk Jansz. Brouwer en eenige anderen gevolgd. Zij waren tegenwoordig toen sommige andere ingezetenen de Burgemeesters, die genoegzaam allen Spaanschgezind waren, op eene moedige wijze aanspraken; zeggende zekere Kornelis Pieterszoon Rietlus tegen hen: 'zie dáár een,' tevens op Dirk Brouwer wijzende, 'die lang in ballingschap heeft moeten zwerven.' Vervolgens vergaderden eenige Prinsgezinden en vrijheidsminnende burgers ten huize van gemelden Brouwer, ten einde te zamen te overleggen, op welk eene wijze men het best het Spaansche juk zoude afschudden. Het eerst, dat er in het werk gesteld werd, was Burgemeesteren met aandrang te verzoeken, of de wachten mogten versterkt worden; ten einde geen krijgsvolk van buiten binnen te laten sluipen, Dirk Jansz. Brouwer, Jakob Erikszoon en Pieter Luitjesz. Buiskes, die schriftelijke last van den Prins hadden, gedagteekend den 20sten April, om Enkhuizen te doen omslaan en de vijandelijke schepen, welke voor de stad lagen, werden meermalen, ter bereiking van dit oogmerk, naar Burgemeesteren gezonden, ten einde hun de begeerte der burgerij voor te dragen, en vooral te eischen, dat het geschut weder op de wallen geplaatst werd. 'Daar was zijne plaats,' meende men 'zou de bezetting, met welke men de stad belasten wilde, buiten gehouden worden.' Doch de Regering, te sterk op den onderstand van hunne Amsteldamsche vrienden en van Bossu steunende, gaf hier geen gehoor aan en ten antwoord: 'dat het hier niet op aankwam, dat de Graaf van Bossu begeerde, dat men den Hertog van Alva getrouwheid zweren zou, of de stad verlaten.' Brouwer en de anderen verklaarden zich ongezind tot een van beide; en zoodra was deze tijding niet onder het volk gekomen, of de kreet ging op, dat Buiskes nu zijnen last in het werk en de stad in vrijheid stellen moest; het duurde dan ook niet lang na den middag - het was nu elf uren - dat men de stadstrommelslager, hiertoe door Dirk Janszoon Brouwer of iemand anders omgekocht, hoorde omslaan: 'dat al wie den Koning van Spanje en den Prins van Oranje lief had, gewapend, op het Zuider- en Noorder-Spui zou hebben te vergaderen.' De Burgemeesters ontboden hierop hunne bezoldigde burgers voor het stadhuis, werwaarts Dirk Brouwer twee stukken geschut slepen deed, maar onderweg bejegenden hem drie van de laatstgekozen Hoplieden, welke hem baden, 'dat men elkanderen toch zoude verdragen, zoo als dit vrienden en burgers betaamde.' Doordien men aan deze geen gehoor gaf, schoolden de voornaamste vrouwen bijeen en bezetteden de straat, ten einde, ware zulks mogelijk, door hare tusschenkomst het plengen van burgerbloed voor te komen; zij vielen met roepen en schreijen de mannen om den hals, en baden: 'dat ze toch niet verder, maar geduldig naar huis wilden trekken, en

elkanderen in het vriendelijke verstaan.' Doch Dirk Brouwer zoodanig voorstel mistrouwende, riep met dreigende woorden, en het geweer in de vuist: 'fluks van hier, loopt en blijft in uwe huizen, want wat wij op de straat vinden zullen wij op het lijf smijten.' Hierop verstoven de vrouwen en men trok voort. Intusschen schoot Jan Frederiksz. Flutske zijn roer los op Albert Riemerszoon, een der driftigste Spaanschgezinden en aanhangers van Alva; het schot miste, doch verwekte zulk eenen grooten angst onder de Spaanschgezinde schutters, dat zij het op een loopen stelden. Toen sloot de Wethouderschap het stadhuis; doch Dirk Brouwer deed er het geschut op losbranden, en vervolgens de deuren met eene balk op den vloer loopen. Men nam de Burgemeesters gevangen, en liet terstond het Oranjevaandel van de muren, poorten en torens waaijen, zich te gelijk voor den Prins en tegen Alva verklarende. Dit gebeurde den 21sten Mei 1572.

Kort daarna werd Brouwer door Sonoy naar Medemblik gezonden, ten einde met de Regering te handelen, dat zij zich onder den Prins van Oranje zouden begeven en de Spanjaarden buiten sluiten. Het laatste, dat men van hem vermeld vindt, is dat hij toen de zeeslag tegen Bossu op de Zuiderzee geleverd werd, aan het hoofd van vele vrijwilligers uittrok, om de vrienden der vrijheid bij te staan en hun volk te ververschen.

In 1575 en 1577 werd hij tot Schepen van Enkhuizen verkoren.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 373-377 (271-274); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 50, 62; (Brandt), *Hist. van Enkhuisen*, bl. 100, 101, 113, 117-121, 152; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 359, 363; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1099; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 18-21; Scheltema, *Staatk. Nederl.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 47, 48, 49, 63 noot.

[Cornelisz. Jans Brouwer]

BROUWER (CORNELISZ. JANS), een broeder van de vorige, was insgelijks tijdens de vervolging uitgeweken en, in 1572 teruggekomen, werkte hij krachtdadig mede, om Enkhuizen voor Oranje te verzekeren. Toen Paulus van Loo, Drost van Muiden, eenige dagen voor het omslaan der stad, Spaansch krijgsvolk daarin wilde brengen en daarmede reeds aan den dijk voor Enkhuizen lag, wilde hij met een stuk geschut, dat op den wal lag onder de soldaten schieten. Hoewel hem dit door den Fabriekmeester der stad belet werd, trok van Loo, met zijne soldaten, toen zij dit hoorde, uit vrees terug. Zoodat men het grootendeels aan hem te danken had, dat de stad toen van krijgsvolk vrij bleef, Kort daarna belette hij Pieter Luitjesz. Buiskes, dat de Spaanschgezinden een schip naar buiten bragten, door, terwijl de fokkemast reeds door de brug was en de groote mast er nog binnen, de klep der brug neder te laten, zoodat het schip noch voor- noch achter-

waarts kon. Toen nu de Spaanschgezinde Burgemeesteren met een vendel soldaten kwamen om het schip door de brug te halen, en zij aldaar niemand vonden, dan Cornelisz. Jansz. met zijne beide neven, Jakob Dirksz. Brouwer en Jan Dirksz. Brouwer, vroeg de Burgemeester Pieter Cornelisz. hun, 'wie is er hier, die ons beletten zou, dat wij dat schip zouden door de brug brengen.' Waarop Cornelisz. Jansz., die een slagzwaard op schouder had, terwijl zijne neven ieder met een roer gewapend waren, antwoordde: 'dat zullen wij beletten of daarvoor sterven.' Hierop kwamen van alle kanten onderscheidene burgers toeschieten, om hen bij te staan, en als een der soldaten zijn roer wilde aanleggen om op Cornelisz. Jansz. te schieten, stond daar een ander burger, Aris Dirksz. bij, die zeide: 'schiet gij een van de burgers, dan steek ik u terstond in de ribben.' Waardoor hij belette, dat de soldaat losbrandde; en als er nu meer en meer burgers bijeen kwamen, keerde de Burgemeesters, hun oogmerk belet ziende, naar het stadhuis terug.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 372 (270), 373 (271); (Brandt), *Beschr. van Enkhuisen*, bl. 100, 103, 111, 117; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 357; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 42-45.

[Jakob Dirksz. Brouwer]

BROUWER (JAKOB DIRKSZ.), een zoon van Dirk Jansz. Brouwer en alzoo een neef van den voorgaande, had even als zijn broeder Jan Dirksz. Brouwer, met hunnen vader en oom stad en land verlaten, ten einde de vervolging te ontgaan en daarna waren beide, zoo als wij reeds in de voorgaande artikelen gezien hebben, onder de voornaamsten die Enkhuizen hielpen omslaan. Inzonderheid werkte Jakob Dirksz., die met Pieter Luitjes Buiskes door het volk tot Hopman verkozen was, zeer veel mede om zijne vaderstad van het drukkende juk der Spaansche tirannij te verlossen; nemende hij, onder anderen, met eenige burgers den Zuider- of Engelschen toren in. Hij overleed den 18den Maart 1635.

Zijn afbeeldsel, door N. Bary in het koper gesneden, komt voor in (Brants) *Historie van Enkhuisen* en door Reinier Vinkeles in Kok, *Vaderl. Woordenb.* en de Chalmot, *Biogr. Woordenb*. Onder het eerste leest men:

> Myn yver trad op 't spoor van Vader, Oom en magen,
> Ik hielp het Spaensche jok van lijf en siel verjagen.
> Elk burger slae nu op den grondt by ons geleidt,
> En wacht sich, met den Staat, voor nieuwe dienstbaerheit.

In het jaar van zijn overlijden werd in het Doophek der Sint Pankras- of Zuiderkerk te Enkhuizen, ter zijner gedachtenis, een gedenkteeken geplaatst waarop men leest:

Epithaphium ter gedenck van den eerweerdigen vromen ende godsaligen J.D.

Begraven leyt hier 't lijf diens geest nu onbedwongen
Van 's ligchaems banden losgemaeckt
En in de vryheid vry geraeckt.
Roept uit het waerden lof van d' Heiligen gesongen.
O Groot en welgeluckig lot,
Ghy, o getrouwen patriot,
O waert en vromen helt, u daet u naem zal blijven;
Maer wat is dat? dit, dit is 't al
Dat in der Saligen getal
U loon voor eeuwig vast en seker zal beklijven.
Ach! 's menschen doen, wat is 't hier doch?
Al woelt en werkt hij vele noch,
Wat kan het eyndlijk sijn als moeijelyk beswaren!
Siet hier den man, zoo haest verplant
Die voor de stad, het vaderland
En Godes waerheit streed by vier-en-tachtig jaeren,
d'Achtiende Maert 't jaer dertich vijf
Volendt hij dit seer cort verblijf;
Rust, salich in den Heer! by hem wy haest vergaeren.

1635
J.H. C r a e c h Scripsit.

Zie B o r , *Nederl. Oorl.*, B. VI. bl. 373 (271), 374 (271), (B r a n d t), *Hist. van Enkhuisen*, bl. 117, 120, 121; W a g e n a a r ; *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 359; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* S i e g e n b e e k , *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 45, 48, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Cornelis Brouwer]

BROUWER (CORNELIS), was gedurende het beleg van Leiden in 1572, Lid van den Raad der Stad, en een dergenen die het graauw aanhitsten om de welmeenenden en Staatsgezinden den voet dwars te zetten, hunner Mederaadsleden standvastigheid tegen te werken en tegen alle heilzame raadsbesluiten aan te druischen.

Zie v a n Z o n h o v e n , *Beleg en Ontzet van Leiden*, Voorber. en bl. 123, 124, 140; *Nieuwe reeks van Werken der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. VI. bl. 28 en 29.

[Kristoffel Brouwer]

BROUWER (KRISTOFFEL) of CHRISTOPHORUS BROWERUS, zoon van G e r a r d B r o u w e r en J a c q u e l i n e N...., geboren te Arnhem, omstreeks het jaar 1560, ging na de lage scholen te Nijmegen bezocht te hebben, in het Collegie der drie Kroonen te Keulen de Wijsbegeerte beoefenen, en werd aldaar den

3den Maart 1580 tot Meester in de Vrije Kunsten bevorderd. Negen dagen later, juist 20 jaren oud zijnde, trok hij het Jesuitenkleed aan. Zijn proeftijd afgeloopen zijnde, onderwees hij gedurende eenige jaren de Talen en Wijsbegeerte te Trier. Van daar zond men hem naar Fulda, alwaar hij, met den post van Rector belast, alle zijne snipperuren doorbragt met het vervaardigen der *Jaarboeken van Fulda en van Trier*. Zijn ongemeene ervarenheid in de kerkelijke en burgerlijke oudheden, bezorgde hem de achting van onderscheidene geleerden, en in het bijzonder die van den Kardinaal B a r o n i u s , welke in het tiende deel zijner *Jaarboeken* met lof van B r o u w e r gewaagt. Door zijne Oppersten in 1612 naar Trier teruggeroepen, nam hij aldaar ook den post van Rector waar, en voltooide er zijn groot werk, te midden onder de snerpende smarten van jicht en steen, welke ongemakken, hij aan zijn zittend leven en aanhoudenden duurzamen arbeid moest toeschrijven. Hij leed die echter met een voorbeeldig geduld en eene nederige onderwerping, tot dat eene zieltogende slaapziekte, welke twee dagen duurde, hem den 2den Junij 1617, uit het leven rukte.

Reeds voor lang had hij door de aanvaarding der vier geloften zich op het naauwst aan zijne Orde verbonden. Twee dagen voor zijn dood gevraagd zijnde, of niets hem moeijelijkheid veroorzaakte, riep hij met een soort van vervoering uit: ‘Aanbiddelijke Voorzienigheid! wat valt het genoegelijk als lid van de Broederschap te sterven.’

B r o u w e r heeft door den druk gemeen gemaakt:

Venantii Honorii Clementiani Fortunati Italici Presbyteri, *Episcopi Pictaviensis*, *Opera*, *seu Carmina*, *Epistolae et Expositiones; additi*, *praeter supplementa*, *libri IV de vita S. Martini. Omnia ad veterum exemplarium fidem castigata*, *et notis illustrata*, *studio et labore Chr. Broweri*. Mogunt. 1603. 4°.

Het zelfde werk onder den titel:

Venantii H.C. Fortunati Opera ex editione Christoph. Broweri. Mogunt. 1630. 4°, ook voorkomende in de *Bibliotheca Patrum*. edit. Colon. Tom. VI, en in de *Maxima Bibliotheca Patrum*. Lugd. Tom. X.

Fuldensium Antiquitatum libri IV. Antv. 1612. 4°.

Sidera illustrium et Sanctorum Virorum, *qui Germaniam praesertim magnam*, *olim rebus gestis ornarunt*, *è Mss. in lucem eruta*. Mogunt. 1616 4°.

Venantii H.C. Fortunatii Opera Poètica aucta. Accessere Hrabani Mauri, *Fuldensis Archiepiscopi Mogontini*, *Poëmata sacra*, *nunquam edita. Omnia recens notis variis illustrata*, *studio Christ. Broweri*. Mogunt. 1617. 4°.

Deze gedichten van R a b a n M a u r zijn herdrukt onder den titel van:

Hrabani Mauri, *ex Magistro et Fuldensi Abbate*, *Archiepiscopi Moguntini*, *Poëmata de diversis*, *nunc primum*

vulgata et scholiis illustrata, *studio R.P. Christ. Broweri*. Col. 1626. fol.

Antiquitates Annalium Trevirensium et Episcoporum Treirensis Ecclesiae suffraganeorum, *ut Metensium*, *Tullensium et Verdunensium*. Colon. 1626. fol., aan welk werk hij dertig jaren had gearbeid, doch toen men het na zijnen dood wilde uitgeven, stelde de Keurvorst van Mentz het in handen van beoordeelaars, die er vele veranderingen in maakten en het aldus te Keulen lieten drukken. Maar voor dat het het ficht zag, werd de uitgave nogmaals gestremd, omdat er de regten der burgers tegen den Aartsbisschop en het Kapittel van Trier te veel in begunstigd werden. Men belastte diensvolgens Jacobus Massenius om het werk van zijnen ordesbroeder te herzien. Deze bezorgde er dus eenen tweeden druk van, vermeerderd met twee boeken, welke deze geschiedenis, die Brouwer tot 1600 beschreven had tot 1652 voortzetten, onder den titel:

Antiquitatum et Annalium Trevirensium, *libri XXV*, *auctoribus RR. PP. Christ. Brouweri*, *Gueldro Arnheimensi*, *et Jacobo Masenio*, *Juliaco-Dalensi*. Leod. 1670. II vol. fol. cum fig.

Dissertatio Christ. Broweri, *de veteris Populi Trevirorum lingua*, *desumta ex ejusdem Annalium Trevirensium. Proparasceues*, *Cap. X*.

Dit is gevoegd bij eene kleine verzameling getiteld:

Miscella antiquae lectionis, *cujus IV monumenta..... in publicum lucem reduxit.... Simon Paulli*, *Bibliopola*, Argent. 1664. 12°.

Zie Sweertii, *Athen. Belg.*, pag. 176; Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder.*, bl. 100; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.*, D. II. St. II. bl. 154; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. II. bl. 427, 432; Saxe, *Onom. Liter.*, Pars IV. pag. 154; de Feller, *Diction. Histor.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 149 et 150; *Biogr. Univers.*, Tom III. pag. 178; Glasius, *Godgel. Nederl*.

[Hendrik Brouwer]

BROUWER (HENDRIK), de achtste Gouverneur-Generaal van Neêrlands Indië, wiens oorsprong en afkomst onbekend zijn, ofschoon men gist dat hij te Amsterdam geboren was en wel omstreeks het jaar 1580, moet, nog zeer jong zijnde, naar Oost-Indië gevaren zijn, doordien hij in 1613 reeds over een vloot van onderscheidene schepen het bevel voerde. Ten minste leest men in het oorspronkelijk relaas van van den Broecke ‘dat de Generaal Reynst in November van dat jaar onderweg onder Ilha de Brava, een van de Zoute eilanden, het anker wierp, om te vernemen of de Kommandeur Hendrik Brouwer daar ook brieven had achtergelaten.’ Op dien togt legde hij den grond van onzen handel met Siam. In het zelfde jaar komt hij als tweede Opperhoofd in Japan voor, doch in het

volgende werd bij, in het begin van September, opontboden en men vindt sedert die tijd van hem geen melding voor het jaar 1617, wanneer men hem als Bewindhebber der Oost-Indische Maatschappij ter Kamere Amsterdam ontmoet, welken post hij daarna nog 15 jaren bekleed heeft; want in 1632, werd hij van wege de Maatschappij naar Londen gezonden, om over hare verschillen met de Engelschen betrekkelijk Poeloe-Rhun, in onderhandeling te treden, bij welke gelegenheid de Engelschen hem van kwade trouw beschuldigden, en dringende klagten ten zijne laste aan de Bewindhebbers overzonden.

Hoe weinig gehoor men aan deze klagten verleende, blijkt, doordien hij, onmiddelijk na zijne terugkomst uit Engeland, tot Gouverneur-Generaal van Neêrlands-Indië werd aangesteld, welken hooggewigtigen post hij aannam, onder de zelfde voorwaarden, die zijn voorganger, J a n P i e t e r s z . K o e n , had bedongen, met deze bij voeging evenwel, dat hij niet langer dan voor drie jaren zou verbonden blijven, en daarbij den titel van Bewindhebber ter Kamer Amsterdam behouden; in dier voege, dat wanneer hij in het Vaderland terugkeerde, en het getal daarvan mogt volledig zijn, hem dan als overtallig lid, zitting zou vergund worden, zonder echter in eenige voordeelen te deelen, tot er door het overlijden van een Lid, eene plaats openviel, waarin hij terstond zou moeten opvolgen. Deze voorwaarden aangenomen zijnde, en wederzijds bekrachtigd, legde B r o u w e r den eed af, in handen der Algemeene Staten, en ontving eenen lastbrief, beide onder het zegel van M a u r i t s , Prins v a n O r a n j e , en de vergadering van Zeventienen, en hetgeen opmerking verdient is, dat hij de laatste Gouverneur-Generaal is geweest, die in een tijdvak van 110 jaren, namelijk van 1632 tot 1742, uit het Vaderland vertrok, voorzien van eenen lastbrief van hun Hoog Mogenden, en van den Stadhouder.

Met het schip *Zutphen*, gevoerd door Kapitein N i c o l a a s B r a u n , ging hij, in Maart 1632, onder zeil, in gezelschap van de schepen *Delftshaven* en de *Leeuwin*, en kwam den 5den September gelukkig te Batavia aan. B r o u w e r was met loffelijken ijver bezield voor de belangen der Maatschappij, onder anderen vaardigde hij een Gezantschap af naar Bali, dat evenwel geen voordeeligen uitslag had. Ook trachtte hij den Koning van Atsjin op Sumatra te bewegen om de hooge regten op de peper te verminderen, en hij zond versterking van krijgsvolk om in het gouvernement Amboina, waarin onlusten gerezen waren, de rust te herstellen. Na den post van Gouverneur-Generaal, gedurende drie jaren, drie maanden en vier-en-twintig dagen, waargenomen, en dus de bepaalde tijd, waartoe hij zich verbonden had, met genoegzame algemeene goedkeuring uitgediend te hebben, leide hij het belangrijke ambt, den laatsten December 1635 of eersten Januarij 1636, neder; en vertrok den 4den daaraanvolgende, met het schip *Nieuw Amsterdam*, een van de acht, welke de retourvloot uitmaakten, die hij

zonder aanmerkelijke tegenspoeden binnen zijn Vaderland terugbragt. Bij zijne komst te Amsterdam, opperde men vele zwarigheden, om hem weder als Bewindhebber zitting te verleenen; hij zag er ten laatste van af; en na alle zijne eischen aan de vergadering der Kamer van Zeventienen opengelegd te hebben, werd hem de som van 24000 guldens toegestaan, henevens twee ten houderd, die hem van de prijzen op de vijanden genomen, toekwamen.

In 1641, zond hem de West Indische Maatschappij met den zelfden rang van Gouverneur-Generaal naar Amerika, waar hij met vijf schepen en 360 man, van Brazilië afgevaren, in 1643, eenen togt naar Chili ondernam. Hij had in last door de Straat van Le Maire te zeilen, zich zoo veel mogelijk te wachten van door de weste winden naar de Straat van Magellaan te worden gedreven, voorts naar het eiland Chiloe en de tegenover liggende kust te zeilen, de inwoners (de Araucaniers) tot opstand tegen Spanje aan te moedigen, en eene naauwkeurige kennis van hunne zeden en nijverheid te bekomen. Hij verliet dan het Recif en zeilde zuidwaarts, het Staten Eiland ten Oosten om, naar Kaap Hoorn. Deze zee, de eerste weg, dien de Nederlanders naar de Zuidzee niet door engten gevonden hadden, werd door de zeelieden de Brouwerszee genoemd. Van daar kwam men aan het eiland Chiloë. Doch elke poging, om met de inboorlingen in vriendschappelijke aanraking te komen, was vruchteloos. Toen gaf B r o u w e r , volgens zijnen gestrengen en barschen aard, last om, na de verovering van de sterkte Karelmappa, de geheele Spaansche bezetting, zestig man sterk, over de kling te jagen, van daar een onverdelgbare haat der ingezetenen, welke hun de stad Castro met eigen handen deed in brand steken. B r o u w e r , in plaats van te blusschen, voltooide het werk der vernieling. Alles vlood nu naar de binnenlanden; nogthans gelukte het eindelijk eenige Spanjaarden, zoowel als Chiloëzen, op te vangen, door welke men eenige narigten nopens het land opdeed. Een dier wilden, wiens haat tegen de verdrukkers van zijn vaderland men poogde op te wekken, gaf, door de vertooning van een reeds half vergaan hoofd eens Spanjaards, te kennen, dat hij nimmer met eene zoo gehate Natie vriendschap zou sluiten, maar bijstand aan hare vijanden zou verleenen. Men hoopte dus op den bijstand van een aantal dier inhoorlingen om zich den weg naar Valdivia, en het zuiden van Chili te banen, toen B r o u w e r onverwachts den 7den Augustus 1643 aan eene ziekte bezweek, en te Valdivia begraven werd.

B r o u w e r was een man van grooten moed, en meer gevreesd dan bemind bij de zijnen. Zijne Reisbeschrijving is in 1646 uitgegeven.

Zijne beeldtenis komt voor in V a l e n t y n , *Oud en Nieuw Oost-Indie*, geteekend door M a t t h i j s B a l e n , gegraveerd door D i r k J o n g m a n en i n d u B o i s , *Vies des Gouverneurs Generaux*, door J a c o b u s v a n d e r S c h l e y , voorts bestaat er nog ezne afbeelding van hem door I z a ä k L e d e b o e r in kl. fol.

Zie V a l e n t y n , *Oud en Nieuw Oost-Indië*, D. IV. a. bl. 292 en 293, D. V. c. bl. 26; *het Leven van Frederik Hendrik Prins van Oranje*, D. II. bl. 472; d u B o i s , *Vies des Gouvern. Gener.*, pag. 103-115; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Levens van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. VII. bl. 341; v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. I. bl. 329; de zelfde, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 308 en 309; de zelfde, *ae Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 340-345, 447-449; *Biogr. Univers.;* T e e n s t r a , *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 627, 636.

[Adriaan Brouwer]

BROUWER (ADRIAAN), zeer waarschijnlijk te Haarlem, in het jaar 1608, geboren, uit eerlijke doch door de fortuin schraal bedeelde ouders, was van der jeugd af aan een geestige knaap. Zijn vader vroeg verloren hebbende, leerde hij, door eigen vernuft, naar modellen, allerlei rankwerk, bloemen en vogeltjes op lapjes linnen zeer aardig met eene losse vlugge hand teekenen, die zijn moeder dan met de naald overstikte, en daaruit borstlappen en mutsen naaide, welke zij aan de boerinnen verkocht. Eens dat de Schilder F r a n s H a l s , het huis, waar B r o u w e r woonde, voorbij ging, zag deze hem voor het venster zitten teekenen, dit trok zijne aandacht; hij loerde door het glasraam, en werd zoodanig bekoord door de onbedwongene en bevallige behandeling van den jongeling, dat hij, door kunstdrift vervoerd, binnen trad, en, na A d r i a a n eenige oogenblikken te hebben zien teekenen hem vroeg: ‘of hij wel zin zou hebben om Schilder te worden, en die kunst bij hem te leeren?’ B r o u w e r bedacht zich niet lang, maar antwoordde: ‘dat hij daartoe zeer genegen was, doch dit niet kon doen, zonder toestemming van zijne moeder.’ Hierop vervoegde H a l s zich tot de weduwe B r o u w e r , die er geredelijk in toestemde, doch onder voorwaarden dat A d r i a a n zou voortgaan, met voor haar patronen op linnen te teekenen, en dat H a l s verpligt zou zijn, haren zoon van kost, kleederen en verdere benoodigdheden te voorzien. De Schilder beloofde dit met gullen mond, doch voldeed er slecht aan.

De jongeling nam, onder leiding van H a l s , zoo zeer in de kunst toe, dat het te verworderen was; dit had ten gevolge, dat zijn Meester hem alleen, afgescheiden van de andere leerlingen, op een zoldertje plaatste. Doch zijne makkers, door nieuwsgierigheid gedreven, om de reden van die afzondering te weten, klommen nu en dan sluipswijze naar boven, daar zij met de grootste verwondering zagen, dat die ongeachte jongen een bekwaam Schilder was geworden, die de onderwerpen zoo geestig en grappig op het paneel bragt, dat zij ter naauwernood hunne oogen durfden betrouwen. Een hunner besteedde hem ter sluik de *Vijf Zinnen* voor een dubbelije het stuk, hetwelk hij zoo kluchtig ordonneerde en uitvoerde, dat een tweede makker hem de *Twaalf Maanden*, voor den zelfden prijs, aanbesteedde; en deze vielen ook zoo gelukkig uit, en waren zoo geestig en lustig geschilderd, dat zij hem aanapoorden, om er wat langer over te zitten, met belofte om het

loon te verhoogen. Doch B r o u w e r werd zoo onvermoeid door F r a n s H a l s nagespoord en aan het werk gehouden, dat hij weinig uren over had, om voor zijne makkers het penseel te behandelen; daarbij was de keuken van F r a n s door de vuige gierigheid zijner vrouw zoo ongemeen schraal, dat B r o u w e r er honger leed en zoo mager werd, dat men door de schamele plunje, welke zijne leden bedekten, bijna zijne ribben kon tellen Aldus onophoudelijk moetende werken en weinig te eten krijgende, besloot hij, op aanraden van zijne medeleerlingen, van welke A d r i a a n v a n O s t a d e wel de grootste opruijer was, zijn meesters huis te verlaten en elders zijn fortuin te gaan zoeken. Dien ten gevolge, sloop hij stilletjes de deur uit, maar nadat hij de stad doorkruist had, niet wetende, waar te zullen belanden, want zijne moeder was reeds overleden en hij had vriend noch kennis, liep hij, bij het vallen van den avond, naar de kerk, en zette zich onder het orgel, dat des winters avonds tot vermaak der burgers bespeeld wordt, bedroefd en radeloos neder; het duurde eehter niet lang, of iemand die hem meermalen aan het huis van H a l s gezien had, en hem herkende, kreeg hem in het oog, en bespeurende dat de tranen langs zijne wangen biggelde, vroeg hij wat hem deerde. B r o u w e r verhaalde hem openhartig in welk eenen benarden toestand hij zich bevond, hem tevens toonende, hoe weinig hij om en aan had, en betuigende dat het van binnen nog schraler met hem gesteld was, om welke reden, hij zijnen Meester was ontloopen, doch dat hij nu niet wist werwaarts zich te begeven, en echter niet weder durfde te huis te komen, uit vrees van een pak slagen te krijgen. De goede man, met den jongen verlegen, bood zich tot bemiddelaar aan, en bewoog hem onder zijn geleide weder naar het huis van zijn Meester te gaan, die reeds de geheele stad door naar hem had laten zoeken, om hem weder tot zich te lokken, doordien hij reeds groot voordeel van hem trok; want de liefhebbers waren gretig om eene schilderij van dien vreemden Meester te hebben, zoo als H a l s den maker noemde. B r o u w e r alzoo schoorvoetende weder in huis komende, werd door H a l s niet weinig bekeven en dadelijk weder naar zijn zolderkamertje gezonden. Nadat B r o u w e r s leidsman H a l s had laten uitbulderen, bragt hij dezen onder het oog, dat de behandeling die hij den jongeling aandeed, allerwreedaardigst en ongeoorloofd was; waarop H a l s beloofde, dat hij den jongen van beter voedsel en kleeding zou voldoen. Ook begaf hij zich des anderen daags met B r o u w e r naar de Voddenmarkt, kocht hem aldaar een zeer ouwerwetsch pak kleederen, hetwelk hem veel te groot was, met bijvoeging dat het hem stond, alsof het aan zijn lijf geschilderd was. A d r i a a n , door deze plunje wat te vreden gesteld en ook eenigzins beter van voedsel voorzien wordende, begon weder naarstig te schilderen en H a l s vulde rijkelijk zijne beurs met de winsten, die hij van des jongelings penseelwerk bekwam, want hij schilderde aardig, en de stukken die hij vervaardigde, waren bijzonder grappig en ongemeen wel gekleurd,

zoodat vele liefhebbers bijzonder gretig waren, om schilderstukken van dien nieuwen Meester, waarvan H a l s alleen de bezitter was, te bekomen.

Doch dit was van geen langen duur, want sommigen zijner medeleerlingen, den geheimen handel ontdekt hebbende, dien H a l s met B r o u w e r s stukken dreef, en den prijs, dien hij er voor trok, bliezen hem dagelijks de ooren vol, zeggende: ‘dat hij een groote zot zou zijn, indien hij zich langer door H a l s liet ringelooren en om den tuin leiden; dat hij te groote Meester in de kunst was, en te rijkelijk voordeel aanbragt, om zoo slecht behandeld te worden;’ zij rieden hem dierhalve, om op nieuw zijne slavernij te ontvlieden, en zich naar Amsterdam te begeven, alwaar zij wisten dat zijne schilderstukken voor eenen hoogen prijs verkocht werden. B r o u w e r reeds aan het wankelen, werd door de gestadige aansporingen van zijne medgezellen overgehaald, om zijnen Meester in het geheim te verlaten; hij nam hiertoe zijnen slag waar, - terwijl deze, volgens gewoonte, in de eene of andere kroeg zat te drinken - en voer met de trekschuit naar Amsterdam. Hier gekomen, zonder eenig adres aan den eenen of anderen kunstminnaar te hebben; vernam hij bij een kruijer, of deze niet eenen kunstkooper wist of iemand die handel dreef in schilderijen. De man, tot wien hij zich gewend had, bragt hem bij zekeren v a n Z o m e r e n , destijds Kastelein in het Schild van Frankrijk, die in zijne jeugd de kunst had beoefend, en een zoon had, H e r m a n v a n Z o m e r e n genaamd, een vrij bekwaam schilder van historiën, landschappen en bloemen. Deze nam hem in huis, en zette hem aan het werk. Hier kreeg B r o u w e r een vetter keuken dan hij bij F r a n s H a l s gewoon was; ook duurde het niet lang of hij leerde de regte waarde van zijn penseelkunst schallen.

Meestal schilderde B r o u w e r kleine stukjes, en zulks met grooten lust en ijver, zijn huiswaard ziende, dat hem dit zoo gemakkelijk van de hand ging, maakte daaruit het besluit op, dat hij tot groote ondernemingen bekwaam was. Daarna raadde hij hem iets van meer beslag op een koperen plaat te schilderen, om daarmede te doen blijken, wat hij in de kunst vermogt. Hij volgde dezen raad, en schilderde een gevecht tusschen boeren en soldaten, ontstaan zoo het scheen, door het spelen met de kaart, waarvan de bladen over den grond verstrooid lagen. Op den voorgrond slaat den een den anderen met een bierkan op het hoofd, en daar nevens ligt er een op den grond geslagen, die de doodverf reeds op het gelaat hebbende, zich echter door zijnen degen wil wreken, welke hij onder het worstelen tracht uit de schede te trekken; verder komt er een in vollen gramschap, met het mes in de vuist van zijn stoel oprijzen, als wilde hij tusschen de kampioenen indringen; in het verschiet ziet men er een in alle haast met eene tang in de hand den trap afkomen enz. Alles was zoo natuurlijk naar den aard der hartstogten in de wezenstrekken verbeeld, en zoo verwonderlijk vast

geteekend, en met eenen lossen zwier geschilderd, dat het wel tot een proefstuk van zijne kunst kon verstrekken.

Intusschen had zich het gerucht reeds verspreid, dat B r o u w e r die nieuwe Meester was, wiens kunstigen arbeid een tijd lang door F r a n s H a l s was uitgevent, en dat die van hem weggeloopen jongeling zich te Amsterdam ophield, de liefhebbers van de schilderkunst maakten nu weldra jagt, om op te sporen, in welken hoek der stad hij zich mogt onthouden; en ontdekten weldra zijn verblijf. De Heer V e r m a n d o i s , een keurig liefhebber, die sterke begeerte had om een stuk van hem te bezitten, kwam hem aldra opzoeken, en het gemelde kunststuk ziende, beviel hem dit zoo ongemeen, dat hij terstond naar den prijs vroeg. B r o u w e r s huiswaard had hem reeds berigt, dat er zulk een Heer, die ook al onderscheidene malen was komen vragen om iets van hem te mogen zien, komen zon, en dat hij 100 ducatons voor het gemelde stuk moest eischen; hij deed dit schoorvoetende, niet kunnende gelooven, dat iemand hem zoo veel geld voor eene schilderij zou geven; waarom bij ook toen gemelde Heer hem naar den prijs vroeg, eene lange wijl als bedremmeld stond, zijne knevels opstreek, en bij herhaling zeide: ‘ik heb er veel moeite en werk aan ten koste gelegd,’ en het kwam er al stotterende uit, dat hij er 100 ducatons voor moest hebben, welke eisch V e r m a n d o i s hem terstond inwilligde; terwijl hij hem verzocht mede naar zijn huis te gaan, om den gevraagden prijs in ducatons te ontvangen. B r o u w e r stond vreemd op te kijken, denkende dat die Heer met hem spotte, doch v a n Z o m e r e n knikte hem toe, waarop hij, het schilderstuk onder den arm nemende, V e r m a n d o i s vergezelde, die hem het geld, ongemeen vergenoegd over zijnen koop, terstond toetelde. Dit stuk is naderhand gekomen in het vermaarde Kabinet van Dusseldorp. B r o u w e r niet gewoon zooveel geld te handelen, wist van blijdschap niet, hoe hij spoedig genoeg met den buit zou gaan strijken, snelde naar huis, stortte het geld uit op zijn bed, en ging zich in de schijven omwentelen. Eindelijk verzamelde hij ze weder bijeen, en ging daarmede de deur uit, zonder dat men in huis wist, werwaarts hij zich begeven had. Na verloop van negen dagen, kwam hij zingende en fluitende weder in zijn Logement stappen, en door zijnen hospes gevraagd zijnde: hoe hij zoo vrolijk was, en of hij zijn geld nog had? gaf hij ten antwoord: ‘Neen, van dien ballast heb ik mij ontslagen.’ Op deze wijze leefde hij doorgaans, en het was hem niet mogelijk, als hij geld had, zich van drinken, zwelgen en boertige snakerijen te onthouden.

Nadat B r o u w e r eenige jaren te Amsterdam had gewoond, en aldaar zijn penseelkunst met veel roem uitgeoefend had, bekroop hem de lust, om zijne kunstgenooten te Anterpen te gaan bezoeken; er niet aan denkende dat de Staat met Spanje in oorlog was, begaf hij zich op reis zonder van eene pas voorzien te zijn. Dit was oorzaak, dat hij, Antwerpen binnenkomende, door de soldaten, die hem voor eeuen spion aanzagen, werd aangehouden, en

op het kasteel gevangen gezet. B r o u w e r heklaagde zich over zijn noodlot, en verwenschte het uur, waarin hij Amsterdam verlaten had. De Hertog v a n A r e m b e r g zat ter zelfder tijd ook op het kasteel gevangen, hoewel met die vrijheid, dat hij binnen de vestingwerken, door twee soldaten vergezeld, mogt gaan waar hij wilde. Deze kort nadat B r o u w e r er gebragt was, voorbij de trahën van het vertrek wandelende, waar de Schilder was opgesloten, werd, in den waan, dat hij de Gouverneur van het kasteel was, om zijne verlossing gesmeekt, met de betuiging dat de vrager aldaar onschuldig gevangen zat. De Hertog vroeg dezen hierop, wie en van waar hij was, en wat hij in Braband kwam doen; en bekwam tot antwoordt, dat hij een schilder was, en van Amsterdam was gekomen om zijne kunst verder te beoefenen: ‘Het eerste,’ antwoordde de Hertog: ‘moet ik gelooven, maar van het laatste de proef nemen, en te dien einde zal ik u verw en al hetgeen daar meer toe noodig is bezorgen.’ Met deze belofte was B r o u w e r zeer in zijn schik, en vatte de hoop op, dat dit tot een middel van zijne verlossing zou kunnen strekken, in welke verwachting hij zich dan ook niet bedroog. De Hertog, die dagelijks door de aanzienlijkste lieden werd bezocht, telde onder zijne vrienden den grooten P e t r u s P a u l u s R u b b e n s, het geval wilde nu, dat deze hem nog dien zelfden middag kwam bezoeken; en hem gaarne zijn verzoek inwilligde, om hem door een zijner leerlingen schildergereedschappen te bezorgen, ten einde onzen gevangen schilder aan het werk te stellen, en tot vermaak van den Hertog, het een of ander te laten vervaardigen. Des anderen daags, vroeg in den morgen, bezorgde R u b b e n s den noodigen toestel, welke er tot schilderen vereischt wordt; toen draalde B r o u w e r ook niet lang om zich aan het werk te zetten; en het geval was hem gunstig in het bezorgen van voorwerpen, die hij tot modellen kon bezigen; want eenige Spanjaarden zetteden zich in eenen hoek neder, om met de kaart te troeven, en plaatsten zich juist zoo, dat zij volkomen in B r o u w e r s oog vielen, hetwelk hij te baat nam, om er op staande voet eene schets naar te teekenen; voorts zette hij zich aan het schilderen, en wist door zijn penseel zoo naïf den winzuchtigen ijver van die geldelooze spelers en hunne verschillende hartstogten af te malen, dat het verwonderlijk schoon was, en de natuur genoegzaam evenaarde. Onder anderen had hij op dit stukje eenen ouden schralen Spanjaard afgebeeld, die op zijne hurken gezeten, achter die spelers zijn gevoeg zat te doen, waarin het drukken, als wilde het zich niet gemakkelijk ontlasten, zoo natuurlijk en grappig vertoond was, dat men het niet zonder lagchen kon aanschouwen. Dit kunstig tafereel had hij in weinige dagen voltooid, en het beviel den Hertog uitnemend, die zich niet kon verzadigen, met die zoo natuurlijk getroffene, magere, getaande Spaansche troniën te bezigtigen. Toen kort daarop R u b b e n s den Hertog een bezoek kwam geven, was hij nieuwsgierig om te zien, wat die arme drommel van een schilder had uitgevoerd; de Hertog toonde hem hierop het stukje, het-

welk R u b b e n s naauwelijks gezien had of hij riep uit: ‘Op mijn ziel het is van B r o u w e r!’ en bood er den Hertog dadelijk 600 gulden voor; doch deze wilde het niet missen, maar ter gedachtenis aan deze zonderlinge gebeurtenis bewaren.

R u b b e n s vervoegde zich hierop terstond naar het vertrek van B r o u w e r, dien hij door de traliën sprak en troostte met de belofte van hem zoodra mogelijk zijne vrijheid te bezorgen; te dien einde ging hij op staande voet naar den Gouverneur, en verhaalde hem, dat er een bekwaam Kunstschilder uit Holland, enkel op vermoeden dat het een spion was, door de soldaten was aangehouden en in de gevangenis opgesloten; dat dit vermoeden zeer ten onregte tegen hem was opgevat; dat hij alleen te Antwerpen was gekomen om zijne kunst te oefenen, en hij dus verzocht, dat de onschuldige man mogt ontslagen worden. De Gouverneur willigde dadelijk het verzoek van R u b b e n s in, en gaf bevel om B r o u w e r uit de gevangenis te ontslaan. R u b b e n s maakte er zich een genoegen uit om zelf hem het berigt zijner in vrijheidstelling te brengen, nam hem met zich mede naar huis, gaf hem huisvesting en tafel, liet hem fatsoenlijk kleeden, bezorgde hem in een woord alles waaraan hij gebrek had, betoonde hem alle mogelijke achting, en bragt hem in de aanzienlijkste gezelschappen. Doch zulk eene ordelijke en regelmatige levenswijze strekte B r o u w e r tot eenen drukkenden last en kwam hem voor eene veel erger gevangenis te wezen dan waaruit hij verlost was. Daarom ontweek hij R u b b e n s, sleet zijne tijd meerendeels in kroegen en kitten, en volgde in alle opzigten het oude spoor van zijne ongebondene levenswijze.

Het duurde niet lang, of hij verliefde op de vrouw van zekeren broodbakker, J o o s t v a n G r a a s b e e k genaamd, die zich met ter woon uit Brussel naar Antwerpen had begeven. Met dezen G r a a s b e e k, die een kunstminnaar was en ook handel in schilderijen dreef, ging hij een akkoord aan, dat die hem vrije huisvesting en tafel zou geven, mits B r o u w e r hem in de penseelkunst onderwees, hetwelk ook zoo wel gelukte, dat de bakker, die veel lust en ijver voor de kunst bezat, binnen kort door B r o u w e r s hulp een vrij goed Schilder werd. Doordien nu deze beide snaken vogels van de zelfde vederen waren, voerden zij te zamen menige klucht uit, welke echter somtijds van dien aard waren, dat B r o u w e r, vreezende hierover in aanraking met den Hoofd-Officier te zullen komen, Antwerpen verliet, en voorts naar Frankrijk reisde, van waar hij, na eenige tijd te Parijs en elders rondgezworven en zijne tijd in gestadige ligtmisserijen van allerlei aard gesleten te hebben, met eene berooide beurs en ziek ligchaam, naar Antwerpen terugkeerde, hier werd hij in het Gasthuis opgenomen, waar hij, na verloop van twee dagen, overleed, en voorts bij de lijken in den pestput met stroo en kalk gedekt werd geworpen. Dit viel voor in 1640, toen hij bijna den ouderdom van 32 jaren bereikt had.

Een leerling van R u b b e n s, bij toeval het overlijden van B r o u w e r hoorende verhalen, maakte dit terstond aan zijnen Meester

bekend, die zijn jongste lot niet zonder ontroering en tranen kon aanhooren. Door zijne edelmoedige inborst tot medelijden bewogen, ofschoon het voorwerp daarvan zich des onwaardig had gemaakt, gaf hij dadelijk last, dat op zijne kosten het doode ligchaam zon worden opgegraven, in een kist gelegd en in de kerk der Karmeliten begraven. Ook verzekert men, dat Rubbens voornemens was, ter gedachtenis van dezen grooten kunstenaar, een aanzienlijk grafteeken te doen oprigten, hetwelk echter is achtergebleven door het spoedig daarop gevolgd afsterven van dien beroemden man.

Men heeft van Brouwers hand in 's Rijks Museum te Amsterdam.

Twee stuks *Vrolijke*, *drinkende en vechtende Boerengezelschappen*.

Zijne afbeelding komt voor bij Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, op plaat O; bij Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, en gaat in plaat uit gegraveerd door Schelte van Bolswaard, in fol.

Zie Schrevelius, *Beschr. van Haarl.*, bl. 455-466; Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 318-333; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* de Feller, *Diction. Histor.* in voce Brawer; *Levens van Nederl. Mannen en Vrouwen*, D. I. bl. 185-190; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Koning, *Tafereel der stad Haarlew*, D. IV. bl. 158-160; Nieuwenhnis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.; Biogr. Nation.*, Tom I. pag. 134-136; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Algem. Woordenb. der Zamenl.*; *Biogr. Univers.*, Tom III. pag. 122; *Aanw. der Schild. op 's Rijks Museum*, bl. 12; Wonder, *Alphab. Lijst van Kunsts*.

[Regnerus Brouwer]

BROUWER (REGNERUS) werd in het jaar 1682 Predikant te Grootenbroek waar hij in 1699 overleed.

Van zijne hand heeft men:

De Koning behouden. 4°.

Over Gods beeld in den Mensch. 8°.

De Weldaden van Christus. Leyd. 1698. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III., uit partikuliere berigten aangevuld.

[Fredericus Brouwer]

BROUWER (FREDERICUS), misschien wel een zoon van den voorgaande, werd in het jaar 1699 aangesteld tot Adjunct te Schellingwoude, waar hij in 1703 vaste Predikant werd en in 1714 overleed; terwijl hij aldaar stond werd de kerk te Zunderdorp in 1710 door onweder in brand gestoken en bijna geheel vernield, doch in het volgende jaar weder opgebouwd. Brouwer zond te dier gelegenheid in het licht:

Over het verbranden van de kerk te Sunderdorp. 8° en

Sunderdorps kerkherstelling. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III., uit partikuliere berigten aangevuld.

[Brouërius Brouwer]

BROUWER (BROUëRIUS), een zoon van P i e t e r B r o u w e r , Ontvanger-Generaal van Rauwerderhem, die, volgens de overleve-

ring van de Doopsgezinde tot de Hervormde kerk overging, en van Uilkje Velda, geboren den 13den November 1701 te Leeuwarden, studeerde eerst te Franeker, waar hij onder den jongen Vitringa, eene door hem zelven opgestelde verhandeling verdedigde; daarna zich nog te Leiden in de Godgeleerdheid geoefend hebbende, werd hij in 1723 Predikant te Dronrijp en in 1725 te Hindelopen, waar hij in 1730, een beroep naar Bolsward ontving, hetgeen hij niet aannam, in het zelfde jaar volgde hij echter den wensch van die van Harlingen in, en vertrok derwearts. Na aldaar vier jaren met vrucht het Leeraarsambt te hebben waargenomen, werd hij in 1734 door de gemeente van Amsterdam begeerd, welke gemeente hij nog twee-en-twintig jaren met leer en wandel stichtte, tot hij den 23sten Mei 1757 overleed. Hij was tweemalen gehuwd geweest, eerst den 2den Mei 1730, met Wilhelmina Boonen, die hem, bij haar overlijden den 11den Februarij 1742, twee zonen en vier dochteren naliet. De oudste zijner zonen was Petrus Brouwer, die later volgt; terwijl zijne eene dochter gehuwd was met den door ons reeds vermelden Amsterdamschen Predikant Petrus Broes[1] en eene andere met Abraham Jacob Drrijfhout, Hoogleeraar te Harderwijk. Den 15den December 1744, hertrouwde Brouwer met Clara Constantia van den Burch.

Brouwer gaf in het licht:

Verklaring van Psalm LXVIII. Amst. 1752.

De Gangen van Vorst Messias in het Heyligdom, vertoont in eene schriftmatige verklaring en toepassing van den LXVIIIsten Psalm, waar agter gevoegt is eene korte uitbreiding van dat liedt. alsmede eene Kerkelijke Redevoering over Thimoth. IV vs. 2, 3 *en* 4, *gedaan bij de bevestiging van Winold Budde*. Amst. 1753, 4°.

Na zijne dood is nog van hem in druk uitgegeven:

Over den tweeden Brief van Petrus. Utr. 1760. 4°.

Over den Brief aan de Galateren. Utr. 1762. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. V; Greydanus, *Naaml. der Predik. in de Class. van Fruneker*, bl. 18, 54; van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 483; *Naaml. der Geref. Predik. te Amsterdam*, bl. 37 en 38, uit familiepapieren aangevuld.

[Petrus Brouwer Bz.]

BROUWER Bz. (PETRUS), zoon van den voorgaande en van Wilhelmina Boonen, geboren den 8sten October 1732 te Harlingen, waar zijn vader destijds Predikant was, legde zich, zoo aan het Amsterdamsche Athenaeum als aan de Hoogescholen te Utrecht en te Leiden, op de Godgeleerdheid toe, en verdedigde, ter laatstgenoemde plaatse, eene verhandeling om te onderzoeken

(1) Zie hiervoor bl. 1383.

van waar Mozes het in het boek Genesis beschrevene wist[1], waarna hij in 1754 Predikant te Oudkerk en Roodkerk in Friesland, in 1756 te Barneveld op de Veluwe, in 1762 te Zalt-Bommel en in 1764 te Dordrecht werd. In deze stad bleef hij onafgebroken werkzaam, en was hij een zegen voor de gemeente, die hij door prediking, schriften en wandel stichtte tot het jaar 1797, toen ligchaamszwakte hem dwong om zijn emeritaat te vragen. Vijf jaren later (den 9den Junij 1802) ontsliep hij, bij Anna Geertruida van Limburg, met wie hij den 5den Mei 1761 te Amsterdam gehuwd was, vier kinderen nalatende; twee zoons; van welke de oudste Abraham Henricus Brouwer, Lid van den gewezen Aziatischen raad, voor zijne kinderen den moederlijken naam van Limburg aannam, de tweede, Petrus Marius Brouwer, laatstelijk Predikant te Groote-Lindt was, en twee dochters, Constantia Clara Brouwer, gehuwd met Jan Hendrik van Meteren, Koopman te Dordrecht en Theodora Cornelia Woutera Brouwer, die getrouwd was met Ewaldus Kist.

Brouwer was in zijn tijd een der meest beminde Predikanten te Dordrecht en predikte, vooral in de eerste jaren van zijne dienst steeds voor eene talrijke schaar. Zijne gaven voor den kansel moeten toen ongemeen zijn geweest. Geen wonder, dat vele gemeenten hem als Leeraar wenschten te bezitten. In 1758 bedankte hij te Zalt-Bommel voor Kampen en Zierikzee, kwam in 1763 in aanmerking bij het beroepen van eene Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Geldersche Hoogeschool en wees in 1769 te Dordrecht een beroep als Predikant te Utrecht van de hand, ofschoon aan die standplaats een Professoraat verbonden was. Van stadswege erkende men dit met hem in 1770 tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid bij het Lycaeum te benoemen. Na honoris causa te Harderwijk tot Theologicae Doctor bevorderd te zijn, aanvaardde hij, 21sten Januarij 1771, in het openbaar zijne bediening met eene Verhandeling *over de oorzaken van het afnemen der Christelijke zaak*[2]. Later werd hij Curator der Latijnsche school, maar in 1795, bij de nieuwe organisatie van het Collegie der Curatoren, na veeljarige dienst ontslagen.

Brouwer heeft vele nuttige, en toen zeer gezochte, schriften in het licht gegeven, als:

Kort ontwerp van de voornaamste waarheden der Hervormde Belijdenis. Zalt-Bomm. 1764, 1769, 1779. 8°.

Eerste beginselen ten dienste der kleine kinderen der Hervormde Belijdenis. Zalt-Bomm. 1764, 1769, 1779. 8°.

De XXVste Psalm in eene doorgaande verklaring, *alsmede Psalm LXXXIV*, *Jesaia XXXII en Lucas V in Leerredenen geopend*. Dordr. 1770. 8°.

(1) *Dissertatio Philologica*, *unde Moses res in libro Geneseos descriptas didicerit*. L.B. 1753. 4°.

(2) *Oratio de causis imminutae Christianae rei*.

Gods weldadigheid aan Dordrecht. Dordr. 1770. 4°, welke leerrede door hem werd gehouden, toen hij, voor Utrecht bedankt hebbende, zich weder aan Dordrecht verbond.

Aanprijzing tot het heilig zingen, *ter gelegenheid van de vergadering der Psalmberijming in de Hervormde Gemeente van Nederland op hoog gezag bepaald*, *in eene Leerrede over Coll. III:*16*b*. Dordr. 1774. 8°.

Leerredenen over den 1*sten brief van Paulus aan Timotheus*. Dordr. 1775. 8°.

Leerredenen over II Timotheus. Dord. 1778. 8°.

Leerredenen over het Heilig boek genaamd Esther. Dordr. 1779. 8°.

Brief van E.D.P. (een Dordsch Predikant) *aan zijn zoon over het Biddagwerk bij Hervormde Belijders*. Amst. 1782. 8°.

P.B.V.D.M. (P e t r . B r o u w e r , verb. div. min.) *Verhandeling over de Voorreden van Hieronymus*, *voor de zeven algemeene Brieven van Jacobus*, *Petrus*, *Johannes en Judas*, in de *Akademie der Geleerden*, *of Uitspanningen ter opheldering van de H. Schrift*, D. II. bl. 34 volgg.

Over het opschrift en zedekundig beleid van den Goddelijken Veldzang, *Jes. V:*1-7.

Aanmerkingen over een deel van Simeons lofzang.

*Verhandeling over Psalm III:*7-14, in de *Bundel van Godgeleerde Oudheidkundige en Letterkundige Oefeningen*. D. III. St. III. D. IV. St. I, enz.

Hij schreef ook eene Voorrede voor de

Philosophische redekunde van G.F. Meijer, *Leeraar der Wereld-wijsheid*, *medelid der Koningl. Academie te Berlijn*, *vertaald door J.W. ter Haar*,

en bezorgde eene nieuwe, verbeterde, uitgaaf van het bekende werk van J o h . M a r t i n u s , in leven Predikant te Groningen, getiteld:

Geestelijke hartsterking tegen der geloovigen geestelijken strijd in hunne zwakheid, *in XV Predikatien*, *meest bij het H. Avondmaal voortijds gehouden*. Dordr. 1772, 2d. 8°.

B r o u w e r was een man van veel omvattende Theologische kunde. Zijne Oostersche geleerdheid deed hem reeds vroeg bij het Athenaeum te Amsterdam in aanmerking komen, ter vervulling van eenen openstaanden leerstoel. Ook in de Natuurkunde was hij evenmin een vreemdeling als in de Geschiedenis, Taal- en Dichtkunde. Waarvan onder anderen ten getuige strekt zijne revisie van het uitgebreide werk van den Burgemeester v a n d e W a l l , *Handvesten en Privilegiën van Dordrecht*. Schreef hij zuiver vloeijend Latijn, zijn Nederduitsche schrijfstijl was kernachtig, in navolging van den bij hem hooggeschatten, Muider Drossaart, P i e t e r C o r n e l i s z ., H o o f t . Ook was hij een vrij zoetvloeijend Dichter, waarvan zijn gedicht voor de *Dissertatio Juridico-Philosophica inauguralis de moralitate actionum hummanarum cum recentiorum*

quorundam principiis non consistente (Traj. ad. Rhen. 1755.) van A b r a h a m J a c o b D r y f h o u t, *zijn zang op het huwelijk van den Hoog Welgeb. Heer Lucas Willem Baron van Essen en Jonkvrouw van Haeften* 1774, en anderen ten bewijzen strekken. Vooral verdienen zijne bijschriften lof, ter proeve diene dat op J a c o b u s H i n l o p e n:

Geen dichter, maar volleerd in Dichtren werk te keuren,
Die Neêrlands Psalmgezang voortreff'lijk op hielp beuren;
Der vroomen boezemvriend; den schrik van 't helsche rot;
't Sieraad van Utrechts kerk; den lieveling van God;
H i n l o p e n in één woord; vertoonen deze trekken,
Die 's mans gedagtenis tot flaauw behulp verstrekken.

Bij alle gehechtheid aan de leer van zijn kerkgenoctschap was hij vrijzinnig Schriftverklaarder op het spoor der Kerkvaders, eerste Hervormers en de beste der oude uitleggers. Hij was geen slaafsch aanklever van eenige predikwijze van zijne tijd; getuige onder anderen de natuurlijke, soms luimige verhaaltrant in zijn werk over E s t h e r. Voorts was hij een man van vaste beginselen, en een zeer naauwgezet Christen, wien hooge eer naging bij zijne tijd- en ambtgenooten, niettegenstaande laatstgenoemden in openlijk geschil met een hunner collegen gewikkeld waren en bij latere tijd de Staatsgeschillen algemeen de gemoederen verdeelden.

Zie v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g, *Naamr. van Nederd. Boeken;* S c h o t e l, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 484-495; B o u m a n, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. II. bl. 293 noot, uit familiepapieren aangevuld.

[Petrus Brouwer Pz.]

BROUWER Pz. (PETRUS), een volle neef van den voorgaande en zoon van P e t r u s B r o u w e r, laatst Predikant te Welsrijp-en-Bajum, geboren te Tjallebert, werd in het jaar 1772 Predikant te Blija-en-Hoogebeintum, waar hij den 1sten Januarij 1828 emeritus werd. Hij overleed te Ternaart den 12den Mei 1830, oud ruim 81 jaren, bij zijne echtgenoote, geene kinderen nalatende.

B r o u w e r was een man, wiens uitgebreide en veel omvattende kennis, wiens helderheid en grondigheid van oordeel hem bevoorregtte, om de meest vaneen verwijderde studiën te vereenigen en met een gelukkig gevolg te behandelen. Bij zijn, hem zoo eigen diep en dieper dringen in de wetenschappen, scheen elk onderwerp, van tijd tot tijd niet alleen nieuwe gezigtspunten op te leveren, die niet zelden tot eene nadere en betere kennis der duistere plaatsen van het aanhangig onderzoek geleidden.

Hij heeft geschreven:

Proeve eener opheldering en verdediging van het Bijbelsche verhaal aangaande de Schepping der wereld enz. Leeuw. 1820. 8°.

Onderzoek naar het doel en het schrijven van Paulus in de XI eerste hoofdstukken van den brief aan de Romeinen. Leeuw. 1825. 8°.

Na zijn overlijden kwam nog in het licht:

Nasporingen betrekkelijk de Geschiedenis der voormalige Middelzee in Friesland door P. Brouwer Pz. en W. Eekhoff, met eene Voorrede en Kaart uitgegeven door W. van Peyma. Leeuw. 1831.

Zie B r o u w e r en E e k h o f f , *Naspor. betrekkelijk de Middelzee*, Voorr. bl. XII; (d e J o n g), *Alphab. Naaml. van Boeken;* S c h o t e l , *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 483; B r i n k m a n , *Alphab. Naaml. van Boeken*.

[Kornelis Brouwer Az.]

BROUWER Az. (KORNELIS), vermoedelijk een Rotterdammer, ten minste aldaar woonachtig, was Lid van het te dier stede gevestigde Dichtgenootschap: *Studium Scientiarvm genitrix*.

Hij gaf twee dichtbundels in het licht, onder den titel van:

Dichtlievende Oefeningen. Amst. 1782. 8°, en

Gods wijsheid in de Werken der natuur en andere Zedeen Mengeldichten. Amst. 1791. 8°.

Beide zijn geheel in den genootschappelijken geest van die dagen.

Zie v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamreg. van Nederd. Boeken;* W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters;* (d e J o n g), *Alphab. Naaml. van Boeken*.

[Paulus Wilhelmus Brouwer]

BROUWER (PAULUS WILHELMUS), geboren in 1760 te Arnhem, waar zijn vader Catechiseermeester was, deed reeds vroeg eenen gunstigen aanleg in zich ontwaren, waarom zijne ouders zich vele opofferingen getroostten, om hem tot het leeraarsambt op te leiden. Na alzoo in zijne vaderstad de Latijnsche scholen bezocht te hebben, begaf hij zich naar de Hoogeschool te Harderwijk, waar hij in den beroemden Godgeleerde E v e r a r d S c h e i d i u s een stadgenoot vond, die zich zijner bijzonder aantrok en, toen hij zijnen ijver en lust tot de studie bespeurde, hem zijne vriendschap schonk. In het jaar 1782 Proponent geworden, werd hij in het jaar 1784 Predikant te Sleeuwijk, in 1788 te Dreischor, en in 1797 te Maassluis, waar hij in 1831 emeritus werd en den 28sten Februarij 1834 overleed. Hij liet bij zijne echtgenoote Mejufvrouw H u g e n h o l t z geene kinderen na.

Hoewel hij zich voornamelijk op Godgeleerdheid en Wijsbegeerte toelegde, zoo dat hij met oude en nieuwe Wijsgeeren gemeenzaam was, beoefende hij toch ook andere vakken van studie en was ook geen vreemdeling op den Nederlandschen zangberg, blijkens zijne nog in handschrift aanwezige vertaling van V i r g i l i u s , en eenige gelegenheidsverzen.

Van zijne dichtvruchten zagen echter geene het licht, dan de

Feestzangen, *op het Hervormingsfeest gezongen* en gedrukt bij zijne

Korte schets van de geschiedenis der Hervorming, *voorgedragen in eene godsdienstige redevoering den 2den November* 1817. 8°, welke gretig ontvangen werd en veel opgang maakte.

Behalve deze gaf hij nog ter drukpers over:

Zestal Leerredenen over 's Heilands verzoeking in de Woeseijn. Arnh. 1823. 8°, welke, meer Wijsgerige, Godgeleerde verhandelingen dan Leerredenen zijnde, minder bijval vonden en gevolgd werden door

De Bijbelleer aangaande den persoon van Jezus Christus in het licht gebragt. Arnh. 1826, in welk werk, dat veel gerucht gemaakt heeft, en reeds in 1827 eenen 2den druk behoefde, B r o u w e r tracht te betoogen dat J e z u s C h r i s t u s een geschapen wezen was. Zulk eene leer verkondigd, door eenen Hervormden Predikant, moest wel tegenspraak vinden, en vond die dan ook, doch hier bleef het niet bij. In eene Klassikale vergadering te Rotterdam werd B r o u w e r hevig aangevallen en men wilde er eene Synodale zaak van maken, doch de Synode wees dit van de hand.

Bijna tegelijk met den tweeden druk van dat werk zag het licht:

Nadere verklaring ten vervolge van de Bijbelleer aangaande den persoon van Jezus Christus in het licht gebragt. Delfi. 1827,

en deze werd gevolgd van

Twee brieven ter toetsing van eene korte beoordeeling en teregtwijzing van het stelsel van P.M. Brouwer enz. Arnh. 1828.

Hij was een liefhebber van de Toonkunst, en verscheen om die te hooren niet zelden op openbare plaatsen, waar men hem anders niet zou verwacht hebben. In groote gezelschappen zat hij gewoonlijk peinzend neder en bemoeide zich weinig met hetgeen hem omgaf, doch bragt men het gesprek op wetenschappelijk grondgebied, dan was hij dadelijk als in zijn element, dan deelde hij. gaarne hun, die hem omringden uit den schat zijner kennis mede. Ook weetgierige jongelieden vonden in hem eene vraagbaak, welke zelden vruchteloos geraadpleegd werd.

Zie (d e J o n g), *Alphab. Naaml. van Boeken; Supplement op dat werk*, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Jan Brouwer]

BROUWER (JAN), geboren den 20sten April 1760 te Franeker, vond, tot de studie der Godgeleerdheid bestemd, na genoegzame voorbereiding op de Latijnsche scholen van zijne geboortestad, aan hare van ouds vermaarde Hoogeschool, toen door een J o a n n e s S c h r a d e r, J e a n H e n r i v a n S w i n d e n en andere beroemde mannen verheerlijkt, de schoonste gelegenheid, om zich in al die kundigheden te oefenen, welke voor den Godgeleerde noodzakelijk zijn, of hem tot nut en sieraad strekken kunnen, en maakte zich die gelegenheid op eene allezins loffelijke wijze ten nutte.

In de Godgeleerdheid genoot hij het onderwijs van den geleerden en echt wijsgeerigen H e e r e O o s t e r b a a n, die toen het Hoogleeraarsambt in die wetenschap, bij de kweekschool der Doopsgezinde te Amsterdam bekleedde, en dezen zijn geliefden en dankbaren leerling, tot aan zijne dood, onder zijne hartelijkste vereerders en vrienden tellen mogt. In 1785 tot de Predikdienst be-

[Vierde stuk]

vorderd, werd hij, nog dat zelfde jaar, door de Doopsgezinde gemeente van Leeuwarden tot haren Leeraar gekozen en maakte zich, door zijne waardige Evangelieprediking, door de getrouwe vervulling van alle zijne ambtspligten, door zijnen minzamen en leerrijken omgang en niet minder door zijn stichtelijk en opwekkend voorbeeld, bij haar evenzeer bemind als geacht. Zeven-en-dertig jaren volhardde hij in dit zijn dienstwerk, tot hij zich, in het jaar 1822, daarvan ontsloeg, ofschoon hij daarna nog meermalen, tot algemeen genoegen, voor zijne gemeente optrad, tot dat de dood hem den 11den April 1822 uit dit leven rukte.

Niet de Doopsgezinde gemeente van Leeuwarden alleen, maar ook de algemeene Vereeniging der talrijke Doopsgezinden binnen Friesland, had aan zijnen ijver ter bevordering van hare belangen en de wijsheid zijner raadgevingen de grootste verpligting; gelijk mede het bestuur der Algemeene Doopsgezinde Societeit in Nederland, van het welk hij, sedert de oprigting, tot korte tijd voor zijn overlijden, een der werkzaamste en nuttigste Leden was, van dien ijver, die wijsheid eene ondervinding had, welke zijnen naam steeds in dankbaar aandenken zal houden. Ook de gezamenlijke ingezetenen van de stad zijner meer dan vijftigjarige inwoning zagen hem, gedurende die tijd, in onderscheidene betrekkingen en, laatstelijk in die van Curator der Latijnsche scholen en Lid der Plaatselijke School-Commissie, met welwillendheid en verstandig bestuurden ijver ten hunnen nutte werkzaam, en telden hem, met regt, onder hunne verdienstelijkste medeburgers. Als Geleerde en inzonderheid als Godgeleerde en Wijsgeer, maakte hij zich bovenal met grooten lof bekend, door een vijftal Verhandelingen over onderwerpen, tot Godgeleerdheid en Wijsbegeerte betrekkelijk, welke ouder de *Werken van Teylers eerste en tweede Genootschap* gedrukt zijn, en waarvan drie met goud en twee met zilver bekroond werden. De met goud bekroonde hebben ten onderwerp de beantwoording der vragen: *Kan men met grond beweren dat de menschen immer alleen*, *door middel van hunne eigen rede of redekavelingen*, *zonder behulp van eenig regtstreeksche of meer onmiddillijk Godlijk onderwijs*, *tot de regte denkbeelden van Godlijke zaken*, *zouden hebben kunnen komen*.

Is er in den mensch geen ander beginsel van werken, *dan Eigenliefde*, *en kan men alle neigingen en hartstogten*, *die zich bij hem opdoen*, *daartoe brengen; of huisvesten er in hem ook beginselen van goedwilligheid*, *die zich door geene eigenliefde verklaren laten en volstrekt belangeloos moeten genoemd worden*?

Over het kenmerkende der XVIII Eeuw ten aanzien van verlichting en zedelijkheid, *in vergelijking der naastvoorgaande*.

De met zilver bekroonde behandelden de vragen:

Is behalve het inwendig bewijs van de Goddelijkheid van de leer van Jezus nog eenig bewijs ter overtuiging noodzakelijk?

Kunnen deugd en goede zeden, vooral in dien trap van zuiverheid en algemeenheid, waarin zij, bijzonderlijk onder een meer vrijen en republikeinschen regeringsvorm, schijnen gevonden te worden, eenen genoegzamen steun en duurzamen waarborg vinden, in de beste menschelijke voorzorgen en hulpmiddelen van wetgeving, beschaving en opvoeding, zonder eenigen hoogeren en meer krachtdadigen invloed van godsdienstige begrippen en practijken noodig te hebben? en wat heeft de dagelijksche ondervinding ender vroegere en latere volken hieromtrent geleerd?

Mede beantwoordde hij in 1796 eene door een gezelschap Godsdienstvrienden uitgeschreven prijsvraag:

Over de oorzaken van het verval in de openbare Eeredienst en de middelen tot herstel.

Bovendien bestaat er van zijne hand, hoewel aanvankelijk zonder vermelding van zijnen naam uitgekomen

Brief aan E. Kist, over deszelfs onlangs uitgegeven aanmerkingen omtrent de stelling van den Heidelbergschen Catechismus: Wij zijn van nature geneigd God en onze naasten te haten. Amst. 1796. 8°, waarin hij K i s t en alle Hervormden trachtte onder het oog te brengen, hoe zulk een Symbolisch geschrift als de Heidelbergsche Catechismus, waarin de uitdrukkingen soms zoo hard als dubbelzinnig zijn, niet zeer geschikt kon geacht worden ter bevordering van ware vrijheid in denken over de Christelijke Godsdienstleer, en toen K i s t hierop zijn *Vervolg van aanmerkingen* in het licht zond, liet B r o u w e r daarop volgen:

Iets tot wederantwoord. Amst. 8°.

Voorts gaf hij nog in het licht:

Leerrede bij het eindigen der XVIII eeuwe. Leeuw. 1809, waar hij op bl. 66 eene Naamlijst mededeelt der Persoonen, die in ons Land in de achttiende eeuw gebloeid hebben.

Nog in de laatste jaren van zijn leven, maakte hij zich bij zijne letterminnende Landgenooten verdienstelijk, door de uitgave der *Nagelatene Gedichten* van zijnen beroemden vriend S i m o n S t i j l, in II Deelen, voor het eerste van welke eene uitvoerige en hoogst lezenswaardige *Voorrede* geplaatst is. Gelijk deze Voorrede hem als een geoefend beoordeelaar der waarde van Dichtstukken en bijzonder van de vereischten der Tooneelpoëzij doet kennen, zoo gaf hij zelve menig blijk, dat hij de Nederduitsche lier niet ongelukkig wist te bespelen, ofschoon bare reine klanken zich weinig naar buiten lieten hooren, en hij alleen bijzondere vrienden daarvan kennis wilde doen dragen. - Voorts moge de stijl zijner prozaschriften zich door zekere eigenaardigheden verraden en hier en daar, door gemis van vloeibaarheid en gemakkelijkheid, iets stroefs en min behagelijks hebben; dit kleine gebrek wordt door de belangrijkheid der zaken, welke overal den man van uitgebreide kennis, den echten wijsgeer en oorspronkelijken denker aan den dag leggen, op het rijkelijkst vergoed. De daardoor billijk verkre-

gen roem spoorde reeds in den jare 1804 het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen en in 1821 de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde aan, om door de opdragt van hun Lidmaatschap aan zijne verdiensten hulde te doen. Dan Brouwer was niet enkel een man, met een helder verstand, schrander oordeel en ongemeenen schat van kundigheden toegerust; hij was tevens een even beminnelijk als achtenswaardig mensch. Verre vervreemd van gemaakte deftigheid en schoolsche pedanterie, was hij in den omgang vrolijk en opgeruimd, spreidde zijne geleerdheid nimmer ontijdig, veel min op eene voor anderen vernederende wijze, ten toon, en wist zijne gesprekken niet zelden door geestigheid en fijne, doch nooit beleedigende scherts, te kruiden. Bescheiden, minzaam, hulp- en dienstvaardig, verwierf hij zich ieders genegenheid en hoogachting. Met een dankbaar hart erkende hij de vele zegeningen, welke hem in onderscheidene betrekkingen, bijzonder ook in die van echtgenoot en vader, ten deel werden; terwijl hij de grievende slagen, welke hem door het afsterven van geliefde en veelbelovende kinderen en laatstelijk door dat zijner voortreffelijke gade troffen, met die Christelijke gelatenheid en onderwerping droeg, welke hij als Leeraar van het Evangelie, aan anderen had trachten in te boezemen.

Het facsimile van zijne handteekening komt voor achter het 2e deel van Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl*.

Zie *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XXXVII. bl. 71 noot, D. XLI. bl. 360, D. XLIII. bl. 139 noot; *Algem. Konst- en Letterbode* 1804. D. II. bl. 362-367, 391, 406, 1806, D. I. bl. 263-267, 1821, D. II. bl. 242, 1838, D. I. bl. 257 en 258; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. IV. bl. 207 en 208; *Jaarboekje der Doopsgez. gem.* 1837, bl. 120 en 121. 1838 en 1839, bl. 20; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 662 en 663; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 186, 221, 239; De zelfde, *Geschied. der Doopsgez. in Holland enz.*, D. II. bl. 18, 110, 127 en 172, en vooral *Handel. der Jaarl. vergader*, *van de Maats. der Nederl. Letterk. te Leiden gehouden den* 21*sten van Zomermaand* 1818, bl. 50-55.

[Rykend Jacob Brouwer]

BROUWER (RYKEND JACOB), geboren den 16den Januarij 1778, was in het begin dezer eeuw Apothekar te Nijkerk op de Veluwe en werd aldaar in 1814, Commissaris van Politie. Hij heeft der Vaderlandsche Landbouw zeer aan zich verpligt door het schrijven en in het licht zenden van de volgende werken:

Nieuwe leerwijze omtrent de bijen en derzelver zoogenaamde magazijnenteelt. Amst. 1809. met pl. 8°.

Verhandeling over de Landbouw-, *Natuur- en Scheikundige hulpmiddelen waardoor landen*, *die met zout*, *of zeewater overstroomd zijn tot vorige vruchtbaarheid opgewekt kunnen worden*. Amst. 1820. 8°.

Brouwer was reeds in 1802 door de *Maatschappij ter Bevordering van den Landbouw te Amsterdam*, voor een *Berigt*

van proeven met wit papaverzaad genomen, met een exemplaar van hare werken met het vignet en een loflijk getnigschrift vereerd en in het zelfde jaar voor eene *Verhandeling of Berigt behelzende het verslag van proeven genomen om uit Vlierbeziën een geestrijk vogt te stooken; gepaard met een ontwerp om door middel vun de voordeelen*, *welke de Vlierstruiken op die wijze zouden aanbrengen*, *in staat gesteld te worden*, *voordeel te trekken van vele thans onbebouwd leggende schrule gronden* tot Honnorair Lid dier Maatschappij verkozen, terwijl hem in het volgende jaar voor een nader *Berigt omtrent proeven met wit papaverzaad genomen* eenen zilveren medailje en 10 dukaten werden uitgereikt.

In 1822 bchaalde hij eenen gouden medailje bij de zelfde Maatschappij voor eene *Verhandeling over de beste wijze om op eigen grond onderscheidene houtsoorten aan te kweeken*.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1802, D. I. bl. 394 en 395, 1803, D. II. bl. 24, 1821, D. I. bl. 412, 1822, D. II. bl. 396; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken*.

[Jakob de Brouwer]

BROUWER (JAKOB DE), geboren te Hoogstraten, studeerde in de Godgeleerdheid te Leuven en onderwees die even als de Wijsbegeerte te Douay, waar men hem den 14den Julij 1620 met de waardigheid van Doctor vereerde. Het algemeene Kapittel der Predikheeren, gehouden te Milaan, verleende hem, die tot deze orde behoorde, den graad van Licentiaat in de Godgeleerdheid. Het volgende jaar trok Brouwer, op bevel van de Congregatie de *Propaganda fide*, naar Denemarken, in de hoedanigheid van Apostolischen Commissaris tot de zendingen van dat Rijk; na dat doorreisd te hebben, koos hij ijverige Geestelijken tot vervulling van die posten, en zond hen naar Hamburg en andere plaatsen. In 1624 kwam hij te Leuven terug, waar hij tot in 1626 eerste Regent over de studeerende jeugd was, zoo als hij dit eenige tijd te voren te Douay geweest was. In 1631 benoemde hem de zelfde Congregatie, benevens het Kapittel zijner orde te Douay gehouden, tot Opziener over de Zendelingen in Holland. In den avondstond zijns levens, stelde men hem tot Prior van het klooster te Antwerpen aan, waar hij den 4den November 1637 overleed.

Men heeft van hem in druk:

Eruditissimae atque utilissimae in octo libros Physicorum Aristotelis, *Sapientissimi Magistri Patris Dominici Soto*, *quaestiones. Nunc recenter a multis mendis castigatae ac illustratae*, *opera R.P.F. Jac. de Brouwer etc.* Duaci 1613. 4°.

Clavis Apostolica, *seu theologica demonstratio*, *qua dilucide ac solide concluditur Divina fide credendum*, *Paulum V esse summum maximumque Pontificum*. Duaci. 1621. 12°.

Zie F. Sweertii, *Athen. Belg.*, pag. 358; van Hoogstraten en Brouërius van Nidel, *Groot Algem Hist. Woordenb.;* de Chal-

m o t , *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 150; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 178.

[Petrus van Limburg Brouwer]

BROUWER (PETRUS VAN LIMBURG), zoon van A b r a h a m H e n r i c u s B r o u w e r , eerst Bewindhebber der Oost-Indische Compagnie, daarna Lid van den Aziatischen Raad, en van J o h a n n a S o p h i a S l a t b o o m , geboren te Dordrecht den 20sten September 1795, ontving den naam v a n L i m b u r g , naar zijne vaderlijke grootmoeder A n n a G e e r t r u i d a v a n L i m b u r g , echtgenoote van den hiervoor behandelden Dordschen Predikant P e t r u s B r o u w e r . Hij bragt zijne jeugd meestal te Amsterdam en te 's Gravenhage door, op welke laatste plaats hij het geluk had, in den geleerden discipel van W i j t t e n b a c h , B e n j a m i n P e t r u s v a n W e s e l e S c h o l t e n , Raadsheer in het Hooge Geregtshof, den vaderlijken vriend aan te treffen, die uit liefde tot de letteren, zich de oefeningen van den jeugdigen en veelbeloovenden B r o u w e r aantrok, en den eersten grondslag legde voor het geliefkoosde vak, waarin deze, na eene opmerkelijke wijziging van zijn levenslot, later heeft uitgeblonken.

In 1811 werd hij student te Leiden, waar hij, onzeker nog, welke levensbestemming te kiezen, aanvankelijk, onder W i j t t e n b a c h s leiding, tijd en krachten aan de oude letteren wijdde. Hij koos, na langdurige wijfeling, de Geneeskunde, verwierf daarin den 24sten Februarij 1816, na openbare verdediging zijner verhandeling *Over den Ouderdom*[1], met hoogen lof het Doctorschap; oefende haar eerst te Tiel, daarna te Rotterdam. Terwijl hij zich ter laatstgemelde plaats bevond, behaalde hij in 1822 twee gouden medailjes, een bij de Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen, voor het beantwoorden der vraag:

Bezitten de Nederlanders een Nationaal tooneel met betrekking tot het treurspel? zoo ja, welke is deszelfs karakter? zoo niet, welke zijn de beste middelen om het te doen ontstaan? Is het in het laatste geval noodzakelijk, eene reeds bestaande school te volgen, en welke redenen zouden eene keus hierin moeten bepalen?

en een bij het Stolpiaansch legaat met het beantwoorden der vraag:

Er wordt gevraagd, of en in hoeverre, door de Wijsgeren, die voor Socrates en Plato geleefd hebben, en door hem zelven en anderen, die vervolgens uit hunne school zijn voortgekomen, bij de vermelding of opzettelijke ontwikkeling van zedelijke grondbeginselen, het denkbeeld van het bestaan eener Godheid en Goddelijke Voorzienigheid is aangenomen, en of zij daaruit iets tot aandrang, ondersteuning en aankweeking van ware standvastige deugd ontleend hebben[2].

(1) *Dissertatio Inauguralis de Senectute.*

(2) *Quaeritur an et quatenus Philosophi, qui ante Sooratem et Platonem fuerunt, atque illi ipsi, et qui ex eorum scholis postew prodierunt, in commemorandis vel et exponendis principiis moralibus, divinae existentis naturae et providentiae Deorum notionem subinde adhibuerint, et virtutis constanter ac sincero pectore colendae incitamenta, principia atque alimenta inde deduxerint.*

Hij gevoelde spoedig, dat hij niet voor Practisch Geneesheer geboren was. De liefde voor de oude letteren namelijk deed meer en meer bij B r o u w e r hare oude regten gelden. Reeds op den 21sten Junij 1820 verwierf hij ook hierin het Doctoraat, na openlijke verdediging zijner verhandeling: *Over de wijze waarop Sophocles in zijne treurspelen gebruik heeft gemaakt van de denkbeelden der ouden over het Godsbestuur en de goddelijke regtvaardigheid ter verhooging van het tragisch genot*(1). Kort daarna werd hij Conrector te Alkmaar en daarna te Rotterdam, tot hij, in het jaar 1825, tot Buitengewoon Hoogleeraar in de faculteit der Bespigelende Wijsbegeerte en Letteren aan de Hoogeschool te Luik werd bevorderd. Deze betrekking aanvaardde hij met eene redevoering: *ten betooge dat men de overleveringen der oude Grieken voorzigtig moet aanwenden om tot de kennis der oudheid te geraken*(2). In 1831 ging hij in de zelfde betrekking naar de Hoogeschool te Groningen over, alwaar hij, in 1836, tot Gewoon Hoogleeraar bevorderd, zijne redevoering hield: *Over de Geschiedenis de geleidster en onderwijzeres der overige Kunsten en Wetenschappen*(3). Sedert mogt Groningen en de geleerde wereld zich in zijn licht, door een aanzienlijk aantal geschriften gevoed en verspreid, verheugen, tot dat hij den 21sten Junij 1847 uit dit leven werd weggerukt.

Met zijne weduwe, S u z a n n a J o h a n n a A l e i d a I p e r a W i s e l i u s, eene dochter van S a m u e l I p e r u s z o o n W i s e l i u s, wiens nagedachtenis hij op treffende wijze heeft gehuldigd, liet hij eenen éénigen zoon na, terwijl twee anderen, in vroegen leeftijd, hem door den dood waren ontnomen.

Vele Maatschappijen in ons Vaderland erkenden zijne verdiensten, door hem het Lidmaatschap aan te bieden: zoo werd hij in 1828 Correspondent der Tweede klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, welks derde klasse hem in 1833 mede tot haren Correspondent verkoos, terwijl hij in 1836 Lid van die klasse werd, in 1829 Lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, in 1833 Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap, en in 1843 van het Bataafsch Genootschap van Proefondervindelijke Wijsbegeerte. Ook buitenlands deden dit, in 1838, het Archaeologisch Genootschap te Athene en het Koninklijk Belgisch

(1) *Commentatio de ratione, qua Sophocles veterum de administratione et justitia divina notionibus usus est, ad voluptatem tragicam augendum.* L.B. 1820. 8°.

(2) *Disputatio de veterum Graecorum traditionibus ad antiquitatis cognitionem prudenter adhibendis.* L.B. 1824. 4°.

(3) *Oratio de Historia ceterarum artium ac disciplinarum duce ac magistra.* Gron. 1836.

Instituut. In 1842 vereerde Z.M. onze Koning hem met het Ridderkruis der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Den aard, inhoud en gang zijner studiën - ook zoo als hij laatstelijk de Nederlandsche Letterkunde. door meer dan ééne proeve of van humoristischen, of van romantischen aard aan zich verpligt heeft, - kan men uit eene opgave zijner schriften volgens de tijdorde leeren kennen.

Behalve de genoemde Akademische proefschriften en redevoeringen zijn het de volgende:

Proeve over de zedelijke schoonheid der Poëzij van Homerus en den invloed der denkbeelden aangaande God en Godsbestuur op dezelve. Leyd. 1825. 8°, hetwelk mede in het Fransch vertaald te Luik in 1829 in het licht verscheen

Bedenkingen over het gevoelen van Benjamin Constant aangaande de Ilias en Odyssea ontwikkeld in zijn werk 'la Religion' etc. (gedrukt in de *Derde Mnemosyne* D. II. 1831). mede in het Fransch vertaald te Luik in 1829 uitgegeven.

Proeve over de zedelijke schoonheid der Poezij van Pindarus. Amst. 1826. 8°, waarvan in 1830 te Brussel eene Fransche vertaling uitkwam.

Proeve over de zedelijke schoonheid der Poëzij van Eschylus. Amst. 1827. 8°.

Gedachten over het verband tusschen de Zedelijke en Godsdienstige beschaving der Egyptenaren. Amst. 1828. 8°.

Iets over de nasporingen van Champollion den jongeren ten opzigte van de Egyptische Godenleer. Een aanhangsel tot des schrijvers Gedachten enz. Amst. 1830. 8°.

Charicles Euphorion, *een verhaal van Clearchus den Cypriër*. Gron. 1831.

Proeve over de zedelijke schoonheid der Poëzij van Sophocles. Gron. 1832. 8°.

Proeve over de zedelijke schoonheid der Poëzij van Euripides. Gron. 1833. 8°.

Etat de la civilisation morale et religieuse der Grecs, *dans les temps heroisques*. Gron. 1833. 2 vol. 8°.

Histoire de la civilisation morale et religieuse des Grecs. Gron. 1833-1842. 6 vol. 8°.

De verloofden. Eene Milanesche geschiedenis uit de XVIIe eeuw. Naar het Italiaansch van Manzoni. Gron. 1835. 3 dn.

Verhandelingen en losse geschriften. Gron. 1836, waarin: *Beschouwing van de voornaamste denkbeelden in het Grieksche treurspel heerschende*, *met betrekking tot deszelfs doelmatige werking op het menschelijk hart. Redev. in de Maatsch. van Fr. Kunst. en Wetensch. te Rotterd*. 1818. - *Over het onderscheid tusschen den Xenophontischen en Platonischen Socrates*. 1822. - *Hulde aan de nagedachtenis van B.P.*

Wesele Scholten. 1828. - *Verhandeling over de denkbeelden der Grieken over den oorsprong van het menschdom enz*. 1832. - *Over de Kikvorschen van Aristophanes* 1833. - *Over de beoefening der Geneeskunst bij sommige oude volken*. 1834. - *Proeve over de pragmatische ea wijsgeerige geschiedenis der dieren*. 1836. - *Gryllus*.

Diophanes. Gron. 1838. 2 deelen.

Apologia Socratis contra Meliti redivivi calumniam, *sive judicium de P.G. Forchammeri eruditissimi viri sententia in libro die Athener und Socrates*, *die Gesetzlichen u. der Revolutionair*. Gron. 1838. 8°.

Proeve eener recensie door een niet recenserend schrijver; ook onder den titel van *Al weder iets over het Grieksche treurspel*. Gron. 1839. 8°.

Gesprekken der dooden. Gron. 1839.

Handboek der Grieksche Mythologie. Gron. 1841, in het Hoogduitsch vertaald door J. Z a c h e r . Breslau. 1842.

De Concordaten, *een uitvloeisel van de genadige goedertierenheid des H. Vaders. Een kloostergesprek aan gene zijde der bergen gehouden*. Gron. 1841. 8°.

Een ezel en eenig speelgoed. Gron. 1842. 8°.

Gesprek van eenen geheimen zendeling van de orde der Jezuiten met zijnen leerling, *over de zeven wijzen van Nederland*. Gron. 1843. tweede druk 1845. 8°.

Het leven van Benvenuto Collini, *Florentijnsch goudsmid en beeldhouwer*, *door hem zelven beschreveu*, *uit het Italiaansch vertaald en met eenige aanteekeningen voorzien*. Gron. 1843. 2 deelen met pl.

Overzigt van de Geschiedenis der Allegorische uitlegging van de Grieksche Mytologie, Amst. 1843. in het Fransch vertaald. Gron. 1847.

Cesar en zijne tijdgenooten. Gron. 1844-1846. 4 deelen 8°.

Redevoering over de verderfelijke gevolgen van de navolging der natuur in eenen redelijken zin genomen.

Eenige bedenkingen over de meening van Niebuhr, *dat de oudste Romeinsche geschiedenis uit heldendichten zou geput zijn*, voorgelezen in het Koninklijk Nederlandsch Instituut.

Redevoering over de beoefening der oude letteren in onze eeuw. 1845, mede voorgelezen in het Koninklijk Instituut.

Schoonheden uit de Grieksche treurspeldichters. Gron. 1845. 8°.

Het leven van Mr. Samuel Iperuszoon Wiselius. Met portret en facsimile. Gron. 1846.

Brief over de nieuwe philosophie aan eenen orthodoxen Hagenaar, *door eenen regtgeloovigen Amsterdammer*. Gron. 1846. 8°.

Het leesgezelschap van Diepenbeek. Gron. 1847, herdr. 1848.

Philologie. In den *Gron Studenten-Almanak* 1848.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1822, D. II. bl. 315 en 316, 1823, D. II. bl. 273 en 274, 1825, D. II. bl. 227, 1828, D. II. bl. 130, 1829, D. I. bl. 424, 1831, D. I. bl. 162, 1833, D. I. bl. 2, 1834. D. II. bl. 135, 1836, D. I. bl. 33, 339, 1838, D. I. bl. 401, 1841, D. II. bl. 83, 1842, D. II. bl. 289, 241-343, 1843, D. I. bl. 415, 1847, D. II. bl. 162-167, 178-187; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Supplement op dat werk;* Sehotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 484 noot (4); Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken*, en vooral Een berigt van den Hoogleeraar Mr. B.H. Lulofs in de *Prov. Gron. Cour.* 1847, N°. 50; V. v(an) B(ueren), *Ter nagedabhtenis van P. van Limburg Brouwer*, in de *Prov. Gron. Cour.* 1847, N°. 52; *Notice sur P. van Limburg Brouwer Bruxelles* 1848, medegedeeld in *Annuaire pour* 1848; C.U.J. Huber, *P. van Limburg Brouwer*, *vooral in zijnen jeugdigen leeftijd geschetst*, Gron. 1848, en *Handelingen der Jaarl. Algem. Vergad. der Maats van Nederl. Letterk. te Leiden*, *gehouden den* 15*den Junij* 1848, bl. 22-27, welke laatste wij hier grootendeels gevolgd zijn, en uit familiepapieren hebben aangevuld.

[Petrus van Brouwershaven]

BROUWERSHAVEN (PETRUS VAN), aldus genaamd naar zijne geboorteplaats Brouwershaven in Zeeland, was een voornaam Roomsch Katholijk Godgeleerde, die de navolgende stukken in het licht zond:

De Sanctissimo Missae Sacrificio.
De Meritorum Christi et Sanctorum concursu.
De Caelibatu Sacerdotum.
Quaestiones Pastorales.

welke allen gezamenlijk in 1572 te Leuven in 8° gedrukt zijn.

Zie L. Guicciardijn, *Beschr. der Nederl.*, bl. 269; de la Rue, *Gelletterd Zeel.*, bl. 345; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Christophorus Browerus]

BROWERUS (CHRISTOPHORUS). Zie BROUWER (KRISTOFFEL).

[Brown]

BROWN, een Kaper Kapitein in den Engelschen oorlog van 1780-1784 voer met zijn schip *de Vaderlander* van Maassluis uit en was de eenige Hollandsche Kaper, die iets van aanbelang verrigtte.

Zie *Nederl. Jaarb.* 1782, D. I. bl. 230, 364; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. I. bl. 149.

[William Laurence Brown]

BROWN (WILLIAM LAURENCE), geboren den 7den Januarij 1755, was Leeraar der Engelsche kerk te Utrecht, toen hij in 1787 werd aangesteld tot Hoogleeraar in de Zedelijke Wijsbegeerte en Kerkelijke Geschiedenis aan de Hoogeschool dier stad,

welken post hij aanvaardde met eene Redevoering *Over het verband der Godsdienst met de Wijsbegeerte*[1]; terwijl hem daarbij in 1790 nog het onderwijs in het Natuur-

(1) *Oratio de religionis et philosophiae societate et concordia maxime salutari.* Traj. ad Rhen. 1788.

regt werd opgedragen. Bij welke gelegenheid hij eene Verhandeling deed *ten betooge dat de verbeelding zijnen invloed moet uitoefenen op de handelingen van het leven*[1]. Bij het inrukken van het Fransche krijgsvolk in 1795, verliet hij zijnen post, en vertrok naar het land zijner geboorte, Schotland, waar hij onderscheidene jaren te Aberdeen onderwijs gaf in de Godgeleerdheid.

Hij was schrijver van:

Proeve, betreffende de natuurlijke gelijkheid der menschen. Utr. 1794. 8°, ook gedrukt in de *Verhandelingen van Teylers Godgeleerd Genootschap*, D. XIII. bl. 171-340.

Leerredenen over de teekenen des tijds. Utr. 1793. 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XXI. bl. 166, D. XXXIII. bl. 250; v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 593; (d e J o n g), *Alphab. Naaml. van Boeken; Biogr. Univers*.

[Robert Browne]

BROWNE (ROBERT), de Stichter van de secte der Brownisten, stamde uit een aanzienlijk geslacht in Rutlandsshire met den beroemden Staatsman C e c i l B u r l e i g h verwant. Hij werd in 1550 te Northampton geboren, studeerde in de Theologie te Cambridge, waar hij zich weldra door scherpe aanvallen tegen de Hierarchie en Eeredienst der Episcopaalsche kerk onderscheidde. In Norwich trad hij het eerst als Prediker op, waar hij, vooral onder de daar bloeijende Hollandsche gemeente, vele aanhangers won. Daar hij velen tevens ook bewoog uit de Engelsche kerk te treden, haalde hij zich in 1580 van den Bisschop van Norwich vele geregtelijke vervolgingen en gevangenisstraffen op den hals, welk alles hem den martelaarskroon gaf en zijn aanhang zeer deed toenemen. Op voorspraak van B u r l e i g h ontslagen, begaf hij zich met eenige zijner volgelingen, waaronder R i c h a r d H a r r i s o n , een gewezen Schoolmeester, de voornaamste was, naar de Nederlanden. Hier stichtte hij te Middelburg eene gemeente naar de grondslagen van zijn werk:

The life und manners of true Christians, dat tot Voorrede heeft *a treatise of reformation without tarrying for any*. Hierin verwierp hij elke van Staatswege voorgeschrevene Kerkhervorming, ja elk kerkbestuur, zoodat hij zoowel het Bisschoppelijke bestuur der Engelsche kerk als de Presbyteriale inrigting der Schotsche kerk bestreed. De nieuwe gemeente, in het vrije Holland thans van elke vervolging vrij, werd daardoor spoedig in zich zelven verdeeld, hetgeen B r o w n e bewoog naar Engeland terug te keeren. Hier bleef hij een onrustig leven leiden, en werd herhaalde malen gekerkerd. In 1590 deed de Bisschop van Petersborough hem in den ban, dit schokte hem zoo, dat hij schuld beleed, zich met de Staatskerk verzoende en zelfs eene Predikantsplaats in Northamptonshire verkreeg. Dit duurde echter niet lang,

(1) *Oratio de imaginatione in vitae institutione regenda*.

op nieuw gekerkerd stierf hij tachtig jaren oud in de gevangenis in 1630. Hij beroemde zich 32 maal gevangen te hebben gezeten, soms in zulke donkere holen, dat hij geen hand voor de oogen zien kon. Deze vervolgingen verschafte hem eenen invloed, dien hij door zijn ongeregeld en zedeloos leven anders nimmer verworven had.

Zie H e r z o g , *Real Encyclop. für Protest. Theol*.

[Adrien de Bruart]

BRUART (ADRIEN DE). Zie BRYARDE (ADRIEN DE).

[Walter Bruce]

BRUCE (WALTER) had, in 1622, als Kolonel het bevel over het oude garnizoen te Bergen op Zoom, en was gedurende de belegering dier vesting in dat jaar Generaal van het geschut. Hij gedroeg zich aldaar bij uitstek dapper en werd bij eenen uitval, die den 22sten Julij plaats had, gewond. Desniettegenstaande bleef hij zijnen post waarnemen, doch de krijgsraad oordeelende dat hij niet in staat was de daaraan verbonden vermoeijenissen alleen te dragen, voegde hem Kapitein G i p s o n toe, ten einde hem behulpzaam te zijn.

Zie (d e R y c k e , V a y u s en d u R i e u), *Bergen op den Zoom beeghert in* 1622, bl. 34, 62, 100.

[Johan Anton Willem Bruce]

BRUCE (JOHAN ANTON WILLEM), misschien wel een afstammeling van den voorgaande, woonde, als Kapitein in 1793 de Postenoorlog in Vlaanderen bij, en verdedigde den hem toevertrouwden post van Reningelst met zoo veel stoutmoedigheid tegen eene vijandelijke overmagt, dat zelfs de Oostenrijksche Bevelhebber in zijn legerberigt de uitstekende dapperheid der Nederlandsche troepen erkende, als hebbende deze den vijand een aanmerkelijk verlies toegebragt en hem teruggedreven.

Hij was, bij zijne echtgenoote M a r i a C a t h a r i n a C l a s e l , vader van R o b e r t B r u c e , die volgt.

Zie B o s s c h a , *Heldend. te Land*, D. III. bl. 66, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Robert Bruce]

BRUCE (ROBERT), zoon van den voorgaande, geboren te Koevorden den 10den Julij 1756, trad in 1767 in dienst als kadet der Infanterie, werd den 3den November 1777 bevorderd tot Tweede Luitenant in het Infanterie-Regement van M a c k a y , in 1781 tot Kapitein en den 30sten November 1793 tot Majoor, in welken rang hij den veldtogt van 1794 in Braband bijwoonde. Na de omwenteling van 1795 zijn ontslag uit 's Lands dienst genomen hebbende, begaf hij zich bij het rassemblement te Osnabrug en ging den 25sten December 1799 in Engelsche dienst over, waar hij werd aangesteld tot Majoor bij het 2e Regement Infanterie; in 1802 tot Luitenant-Kolonel bevorderd en in dat zelfde jaar uit de dienst ontslagen, leefde hij sedert ambteloos tot in 1814, toen hij den 25sten Januarij, weder in den zelfden

rang in het Nederlandsche leger werd opgenomen, en als Bevelhebber over het te Amsterdam nieuw opgerigte 3de bataillon Infanterie

deel nam aan de blokkade van Naarden. Nog in het zelfde jaar tot Kolonel bevorderd, werd hij den 21sten April 1815 tot Generaal Majoor Plaatselijke Kommandant van Venlo aangesteld, en bleef aldaar werkzaam tot na de overgaaf der vesting in 1830, toen hij op nonactiviteit werd gesteld. Hij overleed te Leiden, den 28sten November 1838, geene kinderen nalatende.

B r u c e was in 1824 tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd.

Uit partikuliere berigten bijeengebragt.

[Stewart Jean Bruce]

BRUCE (STEWART JEAN), een zoon van den Generaal-Majoor G e o r g e B r u c e en van E l i z a b e t h S n e l l e n , geboren te Breda den 21sten Junij 1767, trad in 1777 in dienst, als Kadet bij het Regiment van den Generaal H o u s t a n ; klom vervolgens op tot den rang van Kolonel; woonde in dien rang, in 1799, den veldtogt in Noord-Holland tegen de Engelschen en Russen bij, en onderscheidde zich zoodanig in den veldslag bij Bergen, den 19den September, dat hij tot loon van zijne diensten tot Generaal-Majoor bevorderd werd. Den 25sten Februarij 1805 tot Luitenant-Generaal aangesteld, werd hij in 1809 door Koning L o d e w i j k tot Bevelhebber van Walcheren benoemd. Tijdens de landing der Engelschen op dat eiland, in den namiddag van den 30sten Julij, bezette hij met het grootste gedeelte der Hollandsche troepen, die zich aldaar bevonden, het fort den Haak, gelegen een kwartieruur gaans van de plaats, waar de landing plaats had. Bij het naderen der landingsbooten deed B r u c e eenige kanonkogels tegen haar zenden, doch al spoedig het geschut vernielen en de ammunitie naar Vere vervoeren, werwaarts hij met de troepen aftrok. Ook deze stad verliet hij des avonds, om zich naar het Sloe te begeven, waar hij den volgenden morgen naar Zuid-Beveland overstak, van daar trok hij zich in het fort Bath, op de Zuid oostpunt van dat eiland, terug. Aldaar op den 2den Augustus aangekomen, riep hij nog dien zelfden dag eenen krijgsraad bijeen, waarin hij, zonder dat de vijand zich nog vertoond had, verklaarde, dat hij het fort voor onverdedigbaar hield en het noodig oordeelde het te ontruimen, waarop hij dien belangrijken post verliet, den laatsten in een gewest, het welk hij, door Koning L o d e w i j k zelve, bepaald gelast was tot het allerlaatste uiterste te verdedigen. Dien ten gevolge werd B r u c e van pligtverzuim beschuldigd en zelfs door sommigen van verraad verdacht. Nog voor dat de zaak aan een geregtelijk onderzoek was onderworpen, ontzette de Koning, in zijne eerste drift, B r u c e van alle Militaire charges en deed zijnen naam van de lijst der Ridders schrappen. Doch, bij sententie van de Hooge Militaire Vierschaar van den 18den December 1809, werd den Generaal B r u c e eenvoudig zijne detentie gedurende de procedure tot gedeeltelijke straf aangerekend, met toevoeging van nog 14 dagen provoost-arrest en verwijzing in de kosten. Koning L o d e w i j k , aan wien dit vonnis ter goed- of afkeuring was toegezonden, ver-

klaarde zich daarmede niet te kunnen vereenigen en verzond de zaak aan het Hoog Nationaal Geregtshof, zitting houdende te Amsterdam. Dit Hof verklaarde B r u c e , bij sententie van den 9den Julij 1810, schuldig aan pligtverzuim en disöbedientie, en diensvolgens gecasseerd van zijne Militaire charges, met verwijzing in de kosten. Sedert dien tijd woonde hij ambteloos te Deventer; doch de Souvereine Vorst (later Koning W i l l e m I) heeft, bij Besluit van den 25sten Julij 1814, het laatste vonnis herroepen, zich bij dat Besluit vereenigende met een rapport van het Hoog-Nationaal-Geregtshof, gedaan ten gevolge van een verzoekschrift door B r u c e ingeleverd. De voorname grond van deze herroeping was, dat niet het Hoog-Nationaal-Geregtshof, maar de Hooge Militaire Vierschaar de competente regter van B r u c e geweest was.

Er bestaat van hem eene:

Deductie in de zaak van den Luiténant-Generaal S.J. Bruce tegen den Prokureur-Generaal van het Hoog Militair Geregtshof. Amst. 1810.

Hij overleed den 14den Februarij 1847, nalatende eenen zoon en eene dochter. Zijn zoon was Mr. G e o r g e I z a ä c B r u c e die hieronder volgt.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XLI. bl. 228 noot, D. XLIII. bl. 21-26, D. XLV. bl. 195, 243, D. XLVI. bl. 334, 335; L o d e w i j k N a p o l e o n , *Geschiedk. Gedenkst.*, D. III. bl. 112-114; K r a i j e n h o f f , *Bijdragen tot de Vaderl. Geschied. van de jaren* 1809 *en* 1810, bl. 53-64 en Bijl. bl. 1-14; de zelfde, *Geschiedk. Beschouw. van den Oorl. op het grondgebied der Bat. Repub. in* 1799, bl. 119, 126, Bijl. bl. 55-59; B o s s c h a , *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 193, 194, 279, 283-286, uit familiepapieren aangevuld.

[David Bruce]

BRUCE (DAVID) werd den 13den Junij 1791 tot Kapitein bij de Infanterie en den 29sten Junij 1799 tot Majoor bij het 1ste Bataillon der 7de halve brigade, onder den Luitenant-Kolonel V e r h o r s t , bevorderd, in welken rang hij in 1799 den veldtogt in Noord-Holland bijwoonde, waar hij het Gallo-Bataafsche leger eene uitstekende dienst bewees, door zich tusschen Schoorl en Groet in te werpen en alzoo de Russen, die met driftige vaart op den weg naar Bergen voortstroomden, van de Brigade des Generaals M a n n e r s af te scheiden, doch later werd hij, even als de Luitenant-Kolonel V e r h o r s t , op zijne beurt afgesneden en ingesloten en moest zich met al zijne troepen aan den vijand overgeven.

Den 17den Maart 1807 tot Kolonel bevorderd, werd hij Bevelhebber van het 5e Regement Infanterie en van het Zeeuwsche Legioen, kommanderende het 4de Militaire Arrondissement Zeeland en zag zich in 1808 tot Directeur van het Zeeuwsche Genootschap verkozen. Hij bevond zich in 1809 op het eiland Walcheren, toen de Engelschen aldaar landden en werd nog in dat zelfde jaar tot Generaal-Majoor bevorderd. In hoe hoog vertrouwen

Bruce bij den toenmaligen Minister van Oorlog van het Koningrijk Holland stond, blijkt daaruit, dat hij in December 1809 een der vertrouwde en intelligente Hoofd-Officieren was, welke, volgens geheim besluit van Koning Lodewijk, op verkenning moesten gezonden worden naar de onderscheidene standplaatsen in de nabijheid der grenzen, op alle de wegen, langs welke het mogelijk zijn zou, met eene gewapende magt op het grondgebied des Koningrijks door te dringen. Bruce werd namelijk met deze kiesche zending naar Breda belast, doch reeds in Januarij van het volgende jaar ten gevolge van den zeer veranderden staat van zaken teruggeroepen. Bij de voorgenomen verdediging van Amsterdam tegen te Franschen, werd hem het bevel over het Tweede Arrondissement der Linie, Front van Muiden en Weesp, opgedragen. Ook mogt hij een nog nader bewijs van Zijner Majesteits goedkeuring ondervinden in zijne benoeming tot Ridder der orde van de Unie.

Na de omwenteling van 1813 bij het Nederlandsch leger overgegaan, werd hij den 22sten April 1815 aangesteld tot Luitenant-Generaal en was in dien rang eerst Provinciale Kommandant van Zeeland, daarna Lid van het Hoog Militair-Geregtshof, hetwelk hij bleef tot aan zijne dood, den 12den November 1823.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1808, D. I. bl. 121; Kraijenhoff, *Bijdr. tot de Vaderl. Geschied.*, bl. 209, 251, 281, 376, 380, 384; Bosscha, *Nederl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 177, 201-203; d'Anzon de Boisminart, *Gedenkschriften*, D. II. bl. 61.

[Mr. George Isaäc Bruce]

BRUCE (Mr. GEORGE ISAäC), zoon van Steward Jean Bruce, geboren te Deventer den 9den October 1803, legde zich eerst aan het Athenaeum zijner geboortestad, en later aan de Hoogeschool te Leiden op de Regtsgeleerdheid toe, en werd, den 21sten Junij 1827, na het verdedigen van eene Verhandeling over een vraagpunt uit het Romemsche Regt[1], met den hoogsten lof tot Doctor in de Regten bevorderd. Hij vestigde zich als Advokaat te 's Gravenhage; trok in 1830 als Luitenant der Overijsselsche Schutterij te velde; woonde als Ordonnans-Officier bij den Luitenant-Generaal Meijer, Bevelhebber der derde Divisie, den Tiendaagschen veldtogt bij, en werd benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4de klasse. Naar zijne haardstede teruggekeerd, werd hij, in het jaar 1838, benoemd tot Officier bij de Arrondissements Regtbank te Zwolle. In 1839 door zijne medeburgers gekozen tot Lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, werd hij in 1845, door Z.M. Willem II, tot Voorzitter dier Kamer, later in de Staats-Commissie tot regeling der zaken van de Maatschappij van Weldadigheid, en in 1847 tot Kommissaris des Konings in de provincie Overijssel aangesteld. Bij Koninklijk

(1) *Dissertatio, Inauguralis Juridica ad titulum Pandectarum de condictione causa data causa non secuta.*

Besluit van 19 November 1849 tot Gouverneur-Generaal van Neêrlands Indië benoemd, vertrok hij op het einde van October 1850 naar den Helder, om van daar de reis naar Indië te ondernemen, alwaar hij ongesteld werd, en ofschoon de toenemende ziekte het ergste deed vreezen, bleef hij aan boord van de korvet *Sumatra*, zeilree liggende in het Nieuwe Diep, op welken bodem hij den 30sten December overleed. Zijn stoffelijk overschot werd den 3den Januarij 1851 naar Deventer overgebragt en aldaar ter aarde besteld.

Hij was Kommandeur van den Nederlandschen Leeuw en Groot Kruis van de Orde der Eikenkroon, en liet bij zijne echtgenoote, Anna Agnesia Schimmelpenninck geene kinderen na.

Er bestaat een uitmuntend gelijkend steendrukportret van dezen benoemden Gouverneur-Generaal.

Hij was een man van groote kunde, die zich kenmerkte door bezadigdheid, toen hij als Voorzitter met veel talent de leiding der Tweede Kamer van de Staten-Generaal in moeijelijke oogenblikken bestuurde. Bruce was eindelijk een man van edele grondbeginselen, een waar menschenvriend, die, toen hij overleed, door duizenden werd betreurd, niet alleen om zijne regtschapenheid, maar ook als iemand, die nog zeer vele diensten aan zijn Vaderland had kunnen bewijzen, vooral in de belangrijke betrekking, welke hem was toevertrouwd.

Zie *Jaarboekje van de Regterl. Magt* 1839, bl. 94; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 956, uit partikuliere berigten en familiepapieren aangevuld.

[Johannes Brucherus]

BRUCHERUS (JOHANNES), uit de Paltz afkomstig, werd, na zich van de Roomsche Godsdienst te hebben afgescheiden, Predikant te Rees, in het Hertogdom Kleef, daarna in het jaar 1623 te Gieten in Drenthe, waar hij in het jaar 1624 overleed. Hij heeft in het licht gezonden:

Veritas Religionis Reformatae. Arnh. 1614.

Zie H.H. Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 26.

[Johannes Christophorus Brucherus]

BRUCHERUS (JOHANNES CHRISTOPHORUS), uit het zelfde geslacht als de voorgaande en zoon van Heino Hermannus Brucherus, een' zeer geacht Geneesheer, en van Ida Brugmans, geboren te Groningen den 29sten December 1698, studeerde eerst te Harderwijk, daarna te Lingen en eindelijk te Groningen, werd in 1720 Predikant te Tjamsweer, van waar hij in 1733 naar Emden vertrok. In 1744 als Predikant en Rector naar Appingedam beroepen, mogt hij daar slechts zes jaren werkzaam zijn, want reeds den 14den October 1750 overleed hij. Hij moet zich bijzonder op de Geschiedkunde hebben toegelegd, en verdedigde openlijk eene Dissertatie onder den Groninger Hoogleeraar Antonius Driessen. Gehuwd met Berendina Alberthoma, dochter van Gerhardus Alberthoma, Predikant te Appingedam, was

hij bij haar vader van H e i n o H e r m a n n u s B r u c h e r u s , die volgt en E n g e l b e r t u s B r u c h e r u s , Koopman te Appingedam, terwijl drie andere kinderen, twee zoons en eene dochter bij haar verwekt zeer jong zijn overleden. In 1733 zijne echtgenoote door den dood verloren hebbende hertrouwde hij in 1740 met A l e g u n d a E y s s o n i u s , eene dochter van den Groninger Hoogleeraar in de Geneeskunde, R u d o l p h u s E y s s o n i u s , die hem overleefde doch bij wie hij geene kinderen verwekte.

Zie *Beekzaal der Geleerde Wereld* 1751, bl. 76 en volg.; H.H. B r u c h e r u s , *Gedenkb. van Stand en Lande*, bl. 54, 79; B o u m a n , *Geschied. der Gelders. Hoogeschool*, D. I. bl. 242, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Heino Hermannus Brucherus]

BRUCHERUS (HEINO HERMANNUS), oudste zoon van den voorgaande, geboren te Tjamsweer in de Ommelanden, den 9den Februarij 1724, werd, na volbragte studie aan de Hoogeschool te Groningen, in 1748 Predikant te Lettelbert, en deed, terwijl hij hier stond, in 1749 en 1750, vrijwillig, in den zomer, nu en dan 's achterenmiddags ook dienst in de school te Enumatil. In het volgende jaar beroepen tot Predikant en Rector te Appingedam, overleed hij aldaar den 30sten Mei 1797. In 1752 trad hij in het huwelijk met J o h a n n a E b e l s , die hem reeds in 1753 door den dood ontviel.

Hij heeft zich verdienstelijk gemaakt door het schrijven van twee werken welke blijvende waarde hebben, zijnde:

Gedenkboek van Stad en Lande; in zig behelzende ene Naamlijst van Predikanten dezer Provincie, *sedert* 1594 *tot* 1792, *met enige aantekeningen en kerkelijke bijzonderheden; nevens een bericht aangaande het Christendom alhier*, *eerst onder het Heidendom*, *daarna onder het Pausdom enz.; als mede ene Historie van de Hervormde kerk en schoolen in dit gewest; met enige bijzonderheden van 's Lands Hoogeschool*, *de Bezorgers en Hoogleeraars*. Gron. 1792 8°.

Geschiedenis van de opkomst der Kerkhervorming in de provincie Groningen tot aan het jaar 1594; *gevolgd door de geschiedenis van de vestiging der Kerkhervorming in dezelfde provincie*, *tot aan de Nationale Synode van Dordrecht in* 1618 *en* 1619; *uit echte stukken zamengesteld*. Gron. 1821. 8°.

Zie *Boekzaal der Geleerde Wereld* 1797, bl. 149; B r u c h e r u s , *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 44 en 186; *Voorber. voor* B r u c h e r u s , *Geschied. der Kerkherv. in de prov. Gron.*, bl. III, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Arnoldus de Bruck]

BRUCK (ARNOLDUS DE). Zie BRUGGE (ARNOLDUS VAN).

[Joännes Bruckner]

BRUCKNER (JOäNNES), geboren in het Land van Kadzand, volmagt zijne studiën te Leiden, waar hij verkeerde met T i b e r i u s

Hemsterhuis, Lodewijk Kasper Valckenaer en Albertus Schultens. In 1753 werd hij door de Waalsche gemeente te Nordwich als Predikant beroepen, later aanvaardde hij het Herdersambt bij de Hollandsche kerk in de zelfde stad, in welke betrekking hij bleef tot zijne dood in Mei 1804.

Van hem ziet het licht:

Theorie du Système animal. Leid. 1767, waarin bij de beginselen later door Malthus ontwikkeld, voorstelde.

Criticisme on the diversions of Purley. 1790, waarmede hij eene door en door grondige en uitgebreide kennis van de Noordsche talen aan den dag legde.

Zie 's Gravesande, *Tweede Eeuwgedagten. der Middelb. Vrijh.*, bl. 439 noot; *de Navorscher*, Eerste jaarg. bl. 28.

[Arnoldus de Brucq]

BRUCQ (ARNOLDUS DE). Zie BRUGGE (ARNOLDUS VAN).

[Willem de Bruen]

BRUEN (WILLEM DE). Zie BRUIN (WILLEM DE).

[Jan van Brugge]

BRUGGE (JAN VAN). Zie EYK (JOANNES VAN).

[Lodewijk van Brugge]

BRUGGE (LODEWIJK VAN), Heer van Griethuizen, was een Vlaamsch Heer van hooge geboorte en grooten rijkdom, Ridder van het Gulden Vlies, Raadsheer en Kamerling van Filips den Goede, Hertog van Bourgondië, die hem eerst tot Stadvoogd van Brugge en daarna tot Stadhouder van Holland, Zeeland en Friesland aanstelde. Nadat hij Stadhouder geworden was beschermde hij Eduard, Koning van Engeland, gedurende diens vlugt, en ontmoette na het herstel van dezen op den troon blijken van dankbaarheid, door zich tot Graaf van Wincester benoemd te zien. Hij bestuurde de zaken met lof tot na de dood van Karel den Stoute. Alhoewel door Maria in het ambt van Stadhouder bevestigd, kon hij zich niet staande houden tegen den stroom, die zich toen tegen alle vreemdelingen verhief en moest derhalve plaats maken voor Wolfert van Borssele. Later was hij uit naam der Staten van Vlaanderen voogd over Filips den Schoone.

Hij was getrouwd met Maria van Borssele. Eene zijner kleindochters was moeder van Lamoraal, Graaf van Egmond, die hierdoor vele zijner heerlijkheden erfde.

Zie van Mieris, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 390; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 179 en 180, D. II. bl. 571.

[Arnold van Brugge]

BRUGGE (ARNOLD VAN) of ARNOLDUS FLANDRUS, bij anderen voorkomende onder de namen ARNOLDUS DE BRUCK, BRUCQ of PRUG, en zelfs ook als ARNOLDO DE PONTO

of kort af ARNOLDO, wordt met veel ophef vermeld in het werk van den Komponist H e r m a n n F i n c k : *Practica Musica*, *exempla variorum signorum*, *proportionum et canonum*, *judicium de tonis ac praedam de arte suaviter et artificiose cantandi*, hetwelk in de zestiende eeuw het licht zag. v a n B r u g g e was een der voornaamste Toonkunstenaars van het einde der vijftiende en het begin der zestiende eeuw, en als zoodanig

door geheel Europa bekend. Vooral blonk hij uit als Kontrapuntist. Van zijne geboorte is weinig of niets bekend. Hij stierf in 1536, blijkens eene medaille, in het Keizerlijk Kabinet van Munten en Oudheden te Weenen voorhanden. Deze prijkt aan de eene zijde met het borstbeeld van A r n o l d u s , en het omschrift: *EIKΩN*. ARNOLDI A BRVCK. R.(omaniorum) R.(egiae) M.(ajestatis) R(ectoris) C(apellae) CANTORUM. PRAESIDIS 1536. Onder den arm van het borstbeeld vindt men de naamcijfers N F van den graveur. Aan de keerzijde vindt men: OMNIA. I QVAE, MVNDO. I SVNT. ORNATISSIMA. CESSANT. I INGENY. - SOLUM. I STATQVE. MA. I NETQVE. I DECVS.

Van zijne menigvuldige werken kent men de volgende:

Luthersche gezangen: 1. *Kom H. Geist*, *Herre Gotte*. 2. *Gott der Vater*, *wohn uns bei*. 3. *Mitten wir im leben sind*.

Eene Cantique, voorkomende in de *Cantionale* van H a n s W a l t h e r . 1544.

Mis in Cod. Mss. Mus. n°. 47 (in de centrale Bibliotheek te Munchen).

Een motet voor 5 *stemmen: In civitate Domini*. (in de Keizerlijke Bibliotheek te Weenen).

Hymne voor 4 *stemmen*: *Gloria laus et honor*. (Bibliotheek te Weenen).

Motet voor 4 *stemmen: Grates nunc omnes*. In de *Sixti Dietrich novi operis musici*. Tom I. Vitebergae. 1545. 4°.

Hymnes voor 4 *stemmen: a. Audi benigne conditor; b. Jesu quadragenariae; c. Adesto nunc Ecclesiae* en *d. O Crux ave*, in de *Hymn. Sacror.* Lib. I. 4 voc. etc. Vitebergae 1542. 4.

Motet voor 5 *stemmen: Ascendo ad patrem*. in *Mutetarum select. a G. Forstero collect*. Tom. I. Norimb. 1540. 4. Ook in het werk: *Evangelia dominic. et festor. dierum.* 4 et plur. voc. Norimb. 1554-1556. 4. Tom. II.

Motet voor 6 *stemmen*: *Fortitudo Dei;* in *Novi et insignis Operis mus.* Tom. I. Ed. J. O t t o . Norimb. 1537. 4.

Twee motetten voor 5 *stemmen: a. Pater noster qui es in coelis. b. In civitatem Domini*. In het tweede gedeelte van het zelfde werk.

Motet voor 5 *stemmen: Rosa de spinis protulit*. in *Musica* 5 *Volum*. Venetiis 1549, zijnde eene collectie, bestaande alleen uit stukken van Vlaamsche Komponisten. Dit motet is alleen geteekend: A r n o l d o .

Twee Madrigaux voor 5 *stemmen: a. Se l'interna mia doglia; b. Rose bianch'e vermiglie*, in de *Madrigali de diversi*. a 5 voc. Lib. I. Venet. 1542. 4°.

Sancta Trinitas Antonii de Fenin, 4 voc. waarbij A r n o l d u s twee stemmen zette.

Zie *Nederlandsch Muziekaal Tijdschr.*, 6e Jaarg. bl. 173; S c h i l l i n g , *Lexicon*, Band II. S. 32.

[Adrianus Bruggemans]

BRUGGEMANS (ADRIANUS), zoon van Johannes Bruggemans en van Maria Dorffel, geboren den 13den October 1763 te Rijswijk, bij 's Gravenhage, was gedurende zeven-en-veertig jaren, op het kantoor van Boonen en van Hoogstraten te Dordrecht werkzaam en beoefende in zijne ledige uren ijverig Letteren en Talen, vooral de Fransche en Hoogduitsche, voor welke eerste hij in 1811 tot beëedigd Translateur was aangesteld. Hij overleed te Dordrecht den 6den October 1841, bij zijne echtgenoote Petronella de Koning, nalatende eenen zoon en twee dochters.

Behalve eenige vertalingen uit het Fransch en Hoogduitsch heeft men van zijne hand:

Tafereelen uit het menschelijk leven. Dord. 1805 4 deelen 8°.

Uittreksel uit de generale instructie op de conscriptie. Dord. 1812. 8°.

Lektuur voor zwaarmoedigen, *of keur van luimige en verlustigende verhalen*. Dord. 1816. 8°.

Keur van belangrijke en onderhoudende verhalen. Dord. 1817. 8°.

Afwisselende Lektuur of gemengde verhalen. Dord. 1820. 8°.

Victor en Julien, *of vriendschap en argwaan*, *een tafereel van de vervolgzucht uit de tijden der Fransche omwenteling*. Dord. 1821. 2 deelen. 8°.

Belangrijke verhalen. Dord. 1829. 8°.

Merkwaardige Levensschetsen. Dord. 1830. 8°.

Levenstafereelen. Dord. 1838.

Zijne Romantische vertalingen waren sterk gezocht en hij heeft er zeer vele tot zijnen bijna twee-en-tachtigjarigen ouderdom in het licht gegeven, ook voor het tooneel - waarvoor hij eene bijzondere voorliefde had - heeft hij onderscheidene stukjes vertaald, als daar zijn:

De Kluizenaar of het eiland Formentera. Tooneelsp.

Montonie af het Kasteel van Udolpho. Treursp. naar het Fransch van A. Duval. Amst. 1799. 8°.

Peter Alexewitz, *Czaar van Rusland*, *of de zamenzweering in Moscow*. Tooneelsp. naar het Hoogd. van J.M. Brabo. Dord. 1800.

De Beproeving of de Jonge Echtgenooten. Blijsp. (in het Fr. *Les Rivaux d'eux mêmes*) *van Pigault Le Brun*. Amst. 1801.

Van welke sommigen, zoo als *de Kluizenaar op het eiland Formentera*, nu nog met goedkeuring worden opgevoerd. Tot op het laatste oogenblik voor zijne dood was hij in het bezit van alle zijne zintuigen en vermogens, werkte nog zelve, en beoordeelde met eenen helderen blik de schriften van anderen.

Zie (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Supplement* op dat werk; Brinkman, *Alphab. Naaml. van Boeken*, uit familiepapieren aangevuld.

[Hendrik ter Bruggen]

BRUGGEN (HENDRIK TER), somtijds verkeerdelijk Verbruggen genoemd, wordt gewoonlijk opgegeven als geboren te Deventer, in

1588, doch als die opgave van zijn geboortejaar juist is, is het waarschijnlijker dat hij te Utrecht het eerste levenslicht aanschouwde, want zijn vader verliet, als ijverig Protestant, Deventer in het jaar 1587, toen de Engelsche Krijgsoverste Willem Stanley, die stad op eene verraderlijke wijze in handen van de Spanjaarden overleverde, en vertrok naar Utrecht, waar hij zich met der woon vestigde en sedert bleef. Hoe dit zij, toen Hendrik zoo ver gevorderd was om eene keuze te kunnen doen van een handwerk, ten einde met der tijd zelve den kost te winnen, toonde de jongeling zijne genegenheid voor de schilderkunst; te dien einde werd hij, om het noodig onderwijs te erlangen, bij Abraham Bloemaart geplaatst. Nadat hij de vaste gronden der kunst aldaar geleerd had, bekroop hem de reislust, en begeerte om groote Meesters op het loffelijk spoor te volgen. Hij begaf zich alzoo naar Italië, waar hij, zoo te Rome als te Napels, tien jaren verbleef, doorreisde vervolgens nog vele andere landen, overal proefstukken van zijn uitnemende kunst, in historische tafereelen, achterlatende, onder anderen te Napels een groot stuk, geplaatst boven het hooge altaar in de hoofdkerk aldaar. Bij dit stuk heeft hij geen naammerk gezet, evenmin als bij vele van zijne andere kunstwerken, doordien zijne vloeijende en wel aangelegde penseeltinten, te dier tijd genoegzaam bij een ieder bekend waren. Toen de groote Rubbens te Utrecht kwam, om aan de Kunstschilders een bezoek te geven, roemde hij bij uitnemendheid zijne kunst, in tegenwoordigheid van hen allen.

Ter Bruggen stierf den 1sten November 1629; ter zijner gedachtenis werd het volgend grafschrift vervaardigd:

Hier ligt ter Bruggen, door de dood
Verrast en overrompelt:
Van 't dierbaar levensligt ontbloot,
In 't duister graf gedompelt;
Daar 't vleesch vergaat tot stof,
Doch egter blijft de lof
Van 't geen hij heeft bedreven,
Ten spyt der afgunst leven.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 133-135; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, D. III. bl. 133.

[Johannes Brugman]

BRUGMAN (JOHANNES) werd hoogst waarschijnlijk omstreeks het einde der 14de eeuw, te Kempen, op de grenzen van het Kleefsche en Bergsche, geboren, en was dus een stadgenoot, zoowel als tijdgenoot en geestverwant van den beroemden Thomas a Kempis. Hij bragt zijne jongelingsjaren in eene kloosterschool door, waar hij Latijn leerde en eenige geleerdheid opdeed, doch weinig aan zijne zedelijke opleiding gearbeid werd. Vandaar, dat hij, na

het afleggen der kloostergelofte, in een convent opgenomen, zich aan vele in die dagen algemeene ongebondenheden, vooral aan vechterijen en ontucht overgaf, gelijk hij later van zich zelven getuigde. Eerlang evenwel keerde hij van zijnen boozen weg terug, en wijdde zich aan een naauwgezet, ernstig, naar de gewoonten der devoten van die dagen, godvruchtig leven. Waarschijnlijk woonde hij vroeger in Noord-Nederland, doch hij begaf zich, na zijne hekeering, als Minderbroeder, in het klooster der Observanten te St. Omer, welks Monniken om hunne vroomheid vermaard waren. Aldaar tot Lector in de Godgeleerdheid benoemd, schijnt hij zich bijzonder op wetenschappelijke oefeningen en vooral der H. Schrift en der werken van de Kerkvaders te hebben toegelegd. Doch zich geroepen gevoelende tot een meer werkzaam en practisch leven verliet hij St. Omer, zoo men meent in 1445, trok eerst naar Groningen, doorreisde Overijssel, Gelderland, Zuid- en Noord-Holland, als een gestreng Volksprediker en verwierf zich den roem eener uitmuntende welsprekendheid. Zoo trok hij, gedurende een tijdperk van 20 jaren de gewesten van ons Vaderland door, onvermoeid en onverdroten, niettegenstaande zijne ligchamelijke zwakheid, vermanende tot bekeering en vernieuwing des levens. Zijne ernstige en krachtige redenen waren gerigt tegen de hoofdzonden van die dagen, tegen het dobbelspel, de ontwijding der heilige dagen door dronkenschap, twisten en gevechten, en tegen de wraakgierigheid der Staatkundige partijen. Hij mag dan al niet, zoo als sommigen melden, de Hoeksche en Kabeljaauwsche twisten, door zijnen invloed, vooral te Amsterdam, geheel of gedeeltelijk hebben bijgelegd, waarheid is het dat hij in Gaasterland, in Friesland, een bloedigen burgeroorlog, door eene indrukwekkende prediking, en even treffende handeling, de voorstelling van een kind in het midden der vergaderden, ten einde bragt. Zijne predikatiën, hoewel somtijds plat en vol van zinnelijke voorstellingen, getuigen van eene vurige verbeelding, van hooge kracht, van echt practischen zin en van ware menschenkennis, en hebben hare vrucht niet gemist.

In October 1462 kwam B r u g m a n te Amsterdam, verzeld door J e l i s K r a b b e l i j n , Raad van K a r e l d e n S t o u t e , die in last had de orde der Observanten, hervormde Minderbroeders, aldaar in te voeren. In spijt van den tegenstand van Regering en Geestelijkheid, wist hij zich te Amsterdam te handhaven, en predikte ook aldaar met zulk eenen toeloop, dat het volk aan zijne lippen hing, waarvan het spreekwoord ontstaan is: ‘al kont gij praten als B r u g m a n .’ Een ander spreekwoord, waarschijnlijk een gezegde van eenen anderen monnik: ‘B r u g m a n zocht zielen en ik zoek geld;’ pleit voor zijnen belangeloozen ijver voor het heil der zielen. Het is alleen de tegenstand te Amsterdam door den ijverigen Prediker ondervonden, die zijnen naam later meer berucht dan beroemd maakte. Hij mag soms in zijnen ijver te ver zijn gegaan en tegenover zijne vijanden niet geheel onberispelijk zijn geweest,

maar de namen van een onbeschaamden monnik, schijnheiligen, oproermaker en bedrieger verdiende hij niet. De Hoogleeraar aan het Athenaeum te Amsterdam W. M o l l, heeft met oordeelkundige naauwgezetheid en ijverig onderzoek, het getuigenis der verschillende schrijvers aangaande B r u g m a n nagegaan, zoowel als wat er van zijne schriften is overgebleven, en de nagedachtenis van dezen Prediker der geregtigheid voldingend verdedigd[1].

Na een langdurig vermoeijend en zwervend leven vond B r u g m a n rust in het Convent der Observanten te Nijmegen. Hij wendde daar alle pogingen aan tot de stichting van een kapittel der St. Stevenskerk, en schreef met dat oogmerk eenen brief aan C a t h a r i n a v a n B o u r b o n, gemalin van Hertog A d o l f v a n G e l d e r, waarvan nog een gedeelte is bewaard gebleven. Of hij zijn doel bereikte wordt niet gemeld, doch genoemd kapittel was al in 1480 gevestigd. In 1470 en 1471, reeds een arm oud man en bevende van zwakte en krankheid, naar zijn eigen getuigenis, schreef hij nog twee brieven aan de Broederen des gemeenen levens te Deventer, vol van godvruchtige vermaningen en klaagredenen over den toenmaligen, treurigen toestand der Christelijke kerk. Hij stierf in 1473, te Nijmegen, gedurende het beleg dier stad door Hertog K a r e l d e n S t o u t e. Na zijne dood, werd hij hoog vereerd, en toen men het Nijmeegsche Convent binnen de stad overbragt, werd zijn hoofdschedel onder het hooge altaar in de kerk geplaatst; in het *Martyrologium der Franciskanen* komt hij voor onder de heiligen van den tweeden rang (*beati*), ofschoon de Jezuiten met dien roem den spot dreven. Bij het volk bleef zijne gedachtenis lang in eere. Sommigen zelfs, hielden hem voor een Profeet, vooral latere schrijvers, als E m m i u s, S c h o t a n u s, P o n t a n u s en S l i c h t e n h o r s t, doch deze meening is door niet één bewijs gestaafd. Een Hervormer, waarvoor hem anderen hielden, was hij niet. Met alle magt bleef hij aan de leer der Roomsch Katholijke kerk gehecht, en wat hij predikte en verrigtte is verduisterd door de groote Hervorming van leer en leven, die ruim 50 jaren na zijne dood de verstanden verlichtte en de harten heiligde. Met regt evenwel mag hij onder de beste Dichters van dien tijd worden genoemd. Getuigen zijn de twee overgeblevene liederen door hem gedicht, van welke het eene beginnende:

Mit vroechden laet ons singhen

meer bekend naar de woorden waarmede ieder couplet eindigt:

Och ewich is so lane!

later in enkele verzamelingen van gezangen opgenomen. Het tweede is door H o f f m a n v o n F a l l e r s l e b e n bewaard in zijne *Horae Belgicae*, en begint

Ic heb ghejaecht mijn leven lane.

(1) *Johannes Brugman en het Godsdienstig leven onzer Voorvaderen in de* 15*de eeuw*, *grootendeels volgens Handschriften geschetst*, *te Amsterdam*. 1854. 2 deelen 8°.

Behalve deze liederen bestaat er nog van Brugman in handschrift, een *Leven van Jezus*. Het *Leven van de H. Lidvina*, heeft hij in drie verschillende uitgaven bearbeid. Voorts zijn er nog van hem *Twee brieven aan de Broeders des gemeenen levens te Deventer*, welke hij tot aan zijn uiteinde broederlijk lief had: nog een *Sermoen over de drie tafelen*, en *Vier fragmenten van Sermoenen van Brugman*, allen door den Hoogleeraar Moll in zijn bovengenoemd werk, uitgegeven.

Zie, behalve de beide aangehaalde deelen van Johannes Brugman etc. door Prof. Moll; Sweertii, *Athen. Belg*, pag. 400; Valerius Andreas, *Bibl. Belg.;* Slichtenhorst, *Gelders. Geschied.*, bl. 254 en 255; Schotanus, *Friesche Hist.*, bl. 321; Brandt, *Hist. der Reform.*, bl. 43-49; Commelin, *Histor. Beschr. van Amsterdam*, bl. 912; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Luïscius, *Algem. Hist. Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. IV. St. I. bl. 194; Le Long, *Reform. van Amsterd.*, bl. 357-373; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, D. I. bl. 153-155; Saxe, *Onom. Liter.* Pars II. pag. 591 et 592; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. III. bl. 939; Brucherus, *Geschied. der Kerkherv. in de prov. Gron.*, bl. 2; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Algem. Konst- en Letterbode* 1818, D. I. bl. 366 en 367; Römer, *de Voorm. Abdijen in Holl. en Zeel.*, D. I. bl. 511, 512, 513, 589, D. II. bl. 74, 75, 82, 116, 148, 244-251,

[Antonius Brugmans]

BRUGMANS (ANTONIUS), zoon van Pijbo Brugmans, Predikant te Hantum-en-Hantumhuizen, in Friesland, en van Petronella Wiersema, geboren te Hantum, den 2den October 1732, stamde van 's vaders zijde uit een adellijk geslacht in den Paltz. De stamvader, aldaar gehuwd met Jonkvrouwe von Wulfink, verloor leven en goed bij den inval der Spanjaarden in dat gewest, de familie week naar Holland, waarvan een Lid zich in Friesland nederzette. Antonius begaf zich, na het voorbereidend onderrigt met ongemeene vlijt doorgeloopen te zijn, en eenen ruimen voorraad van de eerste beginselen der wetenschappen opgedaan te hebben, in veertienjarigen ouderdom, naar de Hoogeschool te Franeker, waar hij de lessen bijwoonde, zoo van andere Hoogleeraren in de fraaije wetenschappen, als in het bijzonder van den beroemden Samuel Koenig, Hoogleeraar der Wijsbegeerte. Hij maakte aldaar in twee jaren tijds zulke aanmerkelijke vorderingen, dat hij op den 25sten Mei 1748 openlijk eene Verhandeling verdedigde *Over de volstrekte noodzakelijkheid der wezens en denkbeelden en hunnen oorsprong uit het Goddelijk verstand*[1]. Een jaar daarna, en dus in het achttiende zijns ouderdoms, verkreeg hij de waardigheid van Meester der Vrije Kunsten en Doctor der Wijsbegeerte, en tevens den prijs, door de Staten van Friesland

(1) *De Essentiarum Idearumque absoluta necessitate earumque origine ex intellectu divino.*

toegezegd aan die genen, welken, op die jaren de Doctorale waardigheid verdiend hadden, en verdedigde openlijk eene Verhandeling *over een luchtverschijnsel*[1], welke naderhand, in het Fransch vertaald en met aanteekeningen van den geleerden E l i a s L u z a c te Leiden verrijkt, herdrukt is. In het jaar 1750 volgde B r u g m a n s zijnen Leermeester en vriend K o e n i g naar 's Gravenhage, werwaarts deze laatste geroepen was om in de Wijsbegeerte en het Natuurregt onderwijs te geven. Daar zijnde, gaf hij, bij gelegenheid van den vermaarden twist tusschen M a u p e r t u i s en K o e n i g , eene Verhandeling uit onder den titel van: *Proeve over de waare grondwetten der Beweging en Ruste*, *bij gelegenheit van het verschil tusschen de Heeren Maupertuis en Koenig*. Leid. 1753. 8°. Niet lang daarna werd hij door de Bestuurders der Friesche Hoogeschool tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte te Franeker beroepen. Hij aanvaardde deze waardigheid in September 1755, en hield den 10den Maart daaraanvolgende zijne inwijdings-redevoering: *Over het gezond verstand de moeder der Wiskunde en Wijsbegeerte*[2]. Gedurende 11 jaren bekleedde hij dien post met veel roem, en stelde gedurende dat tijdvak zijne uiterste pogingen te werk, om de studerende jeugd in de Wijsgeerige wetenschappen voor te lichten, en maakte in dien tusschentijd ook onderscheidene stukjes door den druk gemeen, gelijk het

Schediasma, *quo demonstratur*, *corpora perfecte dura cum principio continuitatis non consistere*, en zijne

Tentamina philosophica de materia Magnetica edita, *ejusque actione in ferrum et magnetem*, Francq. 1765. 4°, waarin hij eerst zijne nieuwe theorie van den Magneet ontvouwd heeft. Op zijn verzoek lieten ook de Bestuurders der Friesche Hoogeschool, een nieuw *Theatrum Physicum* vervaardigen, hetwelk hij den 16den Maart 1756 met eene plegtige voorlezing inwijdde. In 1766 werd hij tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte en Wiskunde, te Groningen beroepen. Hij aanvaardde dezen post, den 21sten Mei 1767 en deed bij die gelegenheid eene plegtige Redevoering: *over het uitbreiden van de grenzen der Natuurkunde*[3], welke te gelijk met zijne openlijke inwijdingsvoorlezing: *over de onbekende volmaaktheden van God*[4] is uitgegeven. Hier ging hij voort met zijne waarnemingen omtrent den Magneet, en vond langs dien weg eene naauwkeurige en gemakkelijke wijze uit, om de betrekkingen van allerlei ligchamen met den Magneet te beproeven; waaromtrent hij eerst onderscheidene stukken in de *Vaderlandsche Letteroefeningen* in het licht zond, doch naderhand een breedvoeriger werk schreef, hetwelk tot titel had:

(1) *de Phaenomeno*
(2) *De sensu communi*, *Matheseos et Philosophiae matre*.
(3) *De Proferendis Physices pomeriis*.
(4) *De Inoognitis Dei perfeotionibus*.

Magnetismus seu de affinitatibus magneticis observationes Academicae. L.B. 1778. 4°, en tegelijk met zijn vorig werk over de Magneetstoffe, in het Hoogduitsch vertaald, en door den Leipziger Hoogleeraar E s s c h e n b a c h in het licht gegeven is.

In het VIIde deel van de *Commentationes* van het Koninklijk Gottings-Genootschap van Wetenschappen, vindt men van hem eene *Proeve om de Werktuigkunde der ouden uit de nieuwere Werktuigkunde beter te verklaren*(1).

Eene door vele proefnemingen belangrijke verhandeling: *over de theorie van Newton omtrent de breking der zonnestralen*, zond hij aan de Akademie van Lyon toe. Hij had nog een groot aantal geschrevene waarnemingen in gereedheid, die hij het licht zoude hebben doen zien, zoo niet een ontijdige dood hem der geleerde wereld ontrukt had. Ook hield hij briefwisseling met de beroemdste Natuurkundigen van Europa. Kort na zijne komst te Groningen werd hij Lid van het aldaar opgerigte Genootschap *Pro excolendo jure Patrio*, waarbij hij eene Lofrede uitsprak over den geleerden E n g e l h a r d , zijnen voorganger, welke ook in het Iste deel der *Verhandelingen ter nasporing van de wetten en gesteldheid onzes Vaderlands* van gemeld Genootschap gedrukt is; gelijk hij almede daarin heeft uitgegeven eene Redevoering *over de overgeblevene blijken van verschillende veranderingen*, *welke de grond der Vereenigde Nederlanden somtijds ondergaan heeft*(2); terwijl hij naderhand nog verscheidene verhandelingen bij het zelfde Genootschap heeft ingeleverd, als *Over den eersten aanleg der Dijken*, *en 's Lands gesteldheid voor dezelve*, en *over de Maten en Gewigten*. Door de Staten van Stad en Lande geraadpleegd over de beste wijze van brandewijn en andere geestrijke dranken, van elders ingevoerd, te beproeven, vond hij eenen zeer naauwkeurigen vochtmeter (*hydrometrum*) uit, welke sedert dien tijd in die provincie voor de Tolbedienden ten wegwijzer bij hunne te nemene proeven heeft verstrekt.

Na altijd gezond en bijna zonder aanmerkelijke ziekte geleefd te hebben, kreeg hij onder aan den hals bij den rug een gezwel, uit hetwelk, zich langzamerhand vergrootende, een zeer groot vleeschgezwel (*sarcoma*) uitmaakte, dat, meer en meer verergerende en steeds grooter wordende, de krachten van het ligchaam uitputte, eene langzaam uitterende koorts veroorzaakte, en op den 27sten April 1789 een zacht uiteinde aan zijn nuttig en werkzaam leven maakte,

B r u g m a n s was begaafd met eenen echt wijsgeerigen geest, een scherp oordeel, vlug vernuft, en groote geleerdheid in alles, wat tot de Wiskunde en Wijsbegeerte betrekking had. Hij helde meer

(1) *Specimen Mechanicae veterum per mechanicam recentiorum plenius expositae*.
(2) *Sermo, de Monumentis variarum mutationum*, *quas Belgii foederati solum aliquando passum fuit*.

tot het deftige dan tot het vrolijke over, was echter zeer gemeenzaam en vriendelijk, ook opregt en godvruchtig.

Hij was getrouwd met Johanna Frederika Manger, bij wie hij vijf kinderen naliet, onder welke Sebaldus Justinus Brugmans en Mr. Pibo Antonius Brugmans, die beide volgen.

Zie Vriemoet, *Athen. Fris.*, pag. 875 et 876; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 338; Ekama, *de Frisia ingen. Mathem. inprimis fertili*, pag. 44 et 45, de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Feith en Lulofs, *het* 25*jarig feest van het Depart. Gron. der Maats. T.N.v. 't A.*, Aant. bl. 67 en 68; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunsten en Wetens.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 354; *Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Bouman, *Geschied. der Gelders. Hooges.*, D. II. bl. 313.

[Sebald Justinus Brugmans]

BRUGMANS (SEBALD JUSTINUS), zoon van den voorgaande, geboren te Franeker den 24sten Maart 1763, werd reeds vroeg tot de Mathematische en Wijsgeerige Wetenschappen opgeleid. Eerst bestemde men hem tot de Genie, doch de smaak van den jongeling strekte zich meer tot de Natuurkundige wetenschappen uit, weshalve de vader hem de Geneeskunde liet beoefenen. Reeds vroeg was hij met een bijzondere zucht tot de studie bezield. Toen hij even vijftien jaren oud was, vond zijne moeder hem in eene afgelegene plek van den tuin staan zuchten en weenen; naar de reden dezer droefgeestigheid vragende, bekwam zij tot antwoord, dat zijne neêrslagtigheid veroorzaakt werd doordien zijn vader hem niet wilde toestaan naar eenen door een Letterkundig Genootschap uitgeloofden prijs te dingen, en dat alleen uithoofde zijner jeugdige jaren. In 1781 dus naauwelijks achttien jaren oud zijnde, werd hij tot Meester der Vrije Kunsten en Doctor in de Wijsbegeerte gepromoveerd; bij welke gelegenheid hij eene Verhandeling verdedigde, getiteld: *Groninger steenkunde volgens het systema van Waller gerangschikt*[1]. In dat zelfde jaar behaalde hij eenen eereprijs bij de Akademie te Dijon, voor eene *Verhandeling over schadelijke en vergiftige planten in de weiden*[2], en in het volgende jaar eenen anderen bij die van Bordeaux, voor een *Vertoog over de kenmerken van het ophouden van den groei der eikenboomen*[3]. In het daaropvolgende jaar gaf hij eene verhandeling

(1) *Lithologia Groningana*, *juxta ordinem Wallerii digesta*, *cum synonimis aliorum*, *imprimis Linnaei et Cromstedii*. L.B. 1781. 8°. cum. fig. aenis.

(2) De vraag was: *Indiquer quelles sont les plantes vénéneuses qui infectent souvent les prairies*, *avec les moyens les plus prompts et les plus avantageux d'en substituer d'utiles*, *de manière que le bétail y trouve une nourriture saine et abondante*.

(3) Ter beantwoording was voorgesteld: *Déterminer les signes sensibles qui pourraient faire reconnaitre aux observateurs les moins exercés*, *les temps où les arbres*, *et principalement les chênes*, *cessent de croître*, *et où ils vont commencer à dépérir*.

uit over eene, te Groningen en elders in Junij waargenomene, zwavelachtige luchtverheveling, onder den titel:

Natuurkundige Verhandeling over een' zwavelachtige nevel, *den* 24 *Junij* 1783, *in de provincie van Stad en Lande en naburige landen waargenomen*. Gron. 1783.

Hij dong daarop naar den prijs, door de Berlijnsche Akademie opgehangen *over het Onkruid*[1], en won dien in het jaar 1785. Intusschen had hij zijne studie in de Geneeskunde voortgezet, en werd, in dit zelfde jaar, Doctor in die Wetenschap, op eene Verhandeling *over de Etterwording*[2], meest gebouwd op eigene en nieuwe proefnemingen. Tegen het einde van dit jaar werd hij naar Franeker tot Hoogleeraar in de Natuurlijke Wijsbegeerte beroepen. De eenige openlijke vrucht van dit beroep was de Redevoering: *over het onderzoeken van den aard des Frieschen bodems*[3]. Na slechts eenige maanden in zijne geboortestad dien post bekleed te hebben werd hij tot Gewoon Hoogleeraar der Kruidkunde naar de Leidsche Hoogeschool beroepen, welken post hij in October 1786 aanvaardde. Daar hij begreep, dat de studie der voortbrengselen van ons werelddeel te veel verwaarloosd werd, maakte hij vooral de inlandsche plantenwereld tot het voorwerp zijner nasporingen, en nam tot onderwerp van zijne inwijdingsrede: *Het hoogst aanbevelingswaardige van eene meer naauwkeurige kennis der inlandsche planten*[4]. Zijne veelomvattende kennis deed hem in het volgende jaar tot Hoogleeraar in de Natuurlijke Historie aanstellen, bij welke gelegenheid hij den 18den Junij eene Redevoering hield *Over de Natuur*, *als bewaarster der juiste evenredigheid in het Dierenrijk*[5].

De werkzaamheden, aan het onderwijs in deze twee wetenschappen verknocht, beletteden hem niet, om zich bezig te houden met het bijeenbrengen van een kabinet van vergelijkende ontleedkunde, bestaande uit voorwerpen grootendeels door hem zelven vervaardigd.

In het jaar 1791 werd hij Lid van de Geneeskundige Faculteit en vier jaren later Hoogleeraar in de Scheikunde, en toonde zich daarin even bekwaam als in de andere vakken, waarvan hem het onderwijs was toevertrouwd. In die betrekking deed B r u g m a n s , toen hij zich bewegen liet, om dit vak te blijven behouden, in het jaar 1800 eene Redevoering over *Boerhave's verdiensten in de Scheikunde*[6]. In 1796 het Rectoraat der Hoogeschool bebbende waargenomen, legde hij die waardigheid neder

(1) *De Lolio ejusdemque varia specie*, *noxa et usu*.
(2) *De Puogenia*, *sive mediis*, *quibus natura utitur in creando pure*. Gron. 1785.
(3) *De Natura soli Frisici exploranda*.
(4) *De accuratiore plantarum indigenarum notitia maxime commendanda*, met de voorgaande gedrukt onder den titel:

Orationes duae de accuratiori plantarum etc. L.B. 1787. 4°.
(5) *De Natura*, *justam inter animalia proportionem conservante*.
(6) *De H. Boerhaavii meritis in Chemiam*.

met het houden van eene Bedevoering *over eene verstandige en gematigde begeerte naar nieuwigheden*, *vooral de Geneeskunde betreffends*[1]. Intusschen was zijne bijzondere kunde op het stuk der Militaire Geneeskunde niet onopgemerkt gebleven en hij ten jare 1794 door de Staten van Holland geraadpleegd over de maatregelen, welke, ten aanzien der zieken en gekwesten in het Engelsch-Hanoversche leger, dat door Holland terugtrok, en waarvan het groote hospitaal te Leiden was, te nemen waren. Zijne belangrijke werkzaamheid ten deze was oorzaak, dat hij, na de omwenteling, benoemd werd tot ontwerper van een plan van organisatie voor den Militaire geneeskundige dienst, welk plan, door hem ingeleverd, in alle deelen werd goedgekeurd, terwijl hij, zelf met de uitvoering belast wordende, zich daarvan zoodanig kweet, dat men niet wist wat daarin meer te bewonderen, zijne menschlievendheid[2] of zijne uitgebreide kunde, zoodat zich de vreemdelingen zelfs niet onthouden den konden, hem en zijnen arbeid hoogelijk te roemen; gelijk ook het leger daaraan eene centrale Pharmacie en Chemisch Laboratorium te 's Gravenhage te danken heeft, waar de geneesmiddelen goed en zuinig worden toebereid. Zoo was hij nuttig voor een ieder en geacht door allen. Ook bij de verschrikkelijke ramp, welke Leiden den 12den Januarij 1807 trof, gaf B r u g m a n s de hartelijkste proeven van hulpvaardige menschenliefde, schrander en kloek beleid, onuitputtelijken rijkdom van geest in het uitvinden van hulpmiddelen en onvermoeide werkzaamheid. Onder Koning L o d e w i j k , die hem tot zijnen eersten consulerenden Geneesheer, met den titel van Staatsraad, benoemde, werd deze instelling ook zoo doelmatig bevonden, dat zij bleef bestaan, en B r u g m a n s werd nu Staatsraad en Directeur-Generaal gemaakt. Dezen post, bij de inlijving des Lands in Frankrijk, verliezende, ontving bij van N a p o l e o n , die zijne verdiensten kende en waardeerde, dien van Inspecteur-Generaal van de Militaire Geneeskundige dienst; tevens benoemde de Keizer hem tot Lid van het Legioen van Eer, en stelde hem, die in 1810 op nieuw met de Rectorale waardigheid bekleed was, tot Rector

(1) *De sapienti et moderato studio novitatis praesertim in Medicina*.

(2) Menschlievendheid was reeds in jeugdige leeftijd een hoofdtrek in het karakter van B r u g m a n s . Toen hij nog als jongeling bij zijne ouders inwoonde, ontmoette hij meermalen een bejaard en eerbiedwaardig man, met welken hij dikwerf over onderscheidene onderwerpen gesproken had. Naauwelijks had B r u g m a n s vernomen, dat deze man, hoewel fatsoenlijk van gedrag, door droevige omstandigheden, in eenen zeer noodlottigen staat geraakt was, en tevens bemerkt, dat hij niet onbedreven was in de Latijnsche taal, of hij rustte niet, voor dat deze ongelukkige door hem eenigen troost mogt erlangen. Hij sprak zijne ouders over hem, en gaf hun zijnen wensch te kennen, dat de oude man zijnen jongeren broeder de eerste gronden der Latijnsche taal zou leeren, ja drong hier zoo sterk op aan, dat de grijzaard werkelijk daartoe werd aangenomen, en met dankbaarheid erkende, aan den braven jongeling de leniging van zijne smarten verschuldigd te zijn.

van de Leidsche Akademie, als onderdeel der Universiteit van Frankrijk, aan, in welke betrekking hij de installatie-redevoering deed in het bijzijn van den Prins Aarts-Thesaurier, Hertog van Plaisance, benevens alle ambtenaren, zoo Franschen, als Nederlanders. Deze redevoering, van welke het jammer is, dat zij nimmer in het licht is verschenen, was een meesterstuk van overleg, en moest onpartijdigen, die de omstandigheden, waarin zij werd uitgesproken, regt wisten te berekenen, buiten twijfel zeer behagen. Door deze en andere werkzaamheden wist B r u g m a n s voor de Akademie, aan welker hoofd hij stond, voordeelen te verkrijgen en te behouden, aan welke nergens elders destijds te denken viel. Zij behield al hare oude bezittingen en eigendommen; hare schulden werden door het Gouvernement betaald, en zij kreeg eene jaarlijksche dotatie van 100,000 franken. Inwendig bestuurde hij de Akademie met eene stevige hand; deed aan en voor de andere, die gesupprimeerd waren, wat hij kon; en bleef, onder de onaangenaamheden, welke sommiger onverstand, eigenbelang of beleedigde eigenliefde hem kostten zoo wel als onder den verbazenden omslag zijner veelvuldige werkzaamheden en betrekkingen, standvastig en doorgaans opgeruimd. Voor eene poos miskend, werd hij, na de heilrijke verandering van zaken, in het jaar 1813, wederom aan het hoofd geplaatst van de Militaire Gezondheidsdienst, en werd den 14den October 1814 bij Besluit van Z.K.H. aangesteld tot Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst van het Leger te Lande; ook werd hem opgedragen de Militaire Gezondheidsdienst in de zuidelijke gewesten te organiseren. Bovendien werd hem het opzigt over die zelfde dienst voor de Marine en Koloniën, met den titel van Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst voor 's Landt Zeemagt, den 27sten Februarij 1815, toevertrouwd. Gelijk hij voorheen in 1795, naderhand in 1799, bij den Engelschen-Russischen inval, en nog later in 1809, bij den aanval der Engelschen op Zeeland, zijn Vaderland en de andere Gouvernementen uitstekende diensten had bewezen, zoo redde hij, na den roemrijken slag van Waterloo, in 1815, door zijne verbazende werkzaamheid, doordringend gezag, blakenden ijver en buitengemeene kunde, Brussel, en welligt het geheele land, van het dringendst gevaar. Die stad toch was midden in den zomer vol gekwetsten uit allerlei legers; Nederlanders, Engelschen, Pruissen, Franschen en anderen lagen, ten getale van 20,000, overal verspreid, en dreigden pest en dood: maar, door overal zelve bij te zijn, en de doelmatigste maatregelen niet alleen voor te schrijven, maar met klemmend gezag te doen uitvoeren, wist hij, met Gods hulp, allen te gelijk van al het noodige, binnen zeer korten tijd, te voorzien, en spoedige en krachtdadige genezing te doen geworden; gelijk het hem dan ook, gedurende de geheele 20 jaren zijns bestuurs, gelukt is, de hospitalen vrij te houden van besmettelijke ziekten en de hospitaal-koortsen. Over dit stuk had hij zijne gedachten ook bijzonder laten gaan; hetwelk

hem dan ook, in 1812, den prijs *over den hospitaal-brand*, door de Haarlemsche Maatschappij uitgeschreven, deed winnen[1]. Dit was, sedert eenen geruimen tijd het eenige stuk van zijne hand geweest, dat in het licht verscheen; zijne oneindig vele bezigheden beletteden hem aan het uitgeven van werken, welke zijnen naam verder zouden vereeuwigd hebben, te denken. Aan het hoofd der Commissie tot de *Pharmacopaea Batava*, in het jaar 1805, en later aan die tot de *Pharmacopaea Belgica*, deed hij de alleruitstekendste diensten. Van het eerste werk gaf hij zelve verslag in de *Jaarboeken der Wetenschappen en Kunsten in het Koningrijk Holland*, door J. M e e r m a n bezorgd[2]. Naderhand stond hij mede aan het hoofd der Commissie tot Verbetering van de Veeartsenijkunde, en deed, ook in die betrekking, aan het leger groote diensten. In 1815 door den Koning naar Parijs gezonden, om het Kabinet van Natuurlijke Historie van den Stadhouder, hetwelk de Franschen in 1795 weggevoerd hadden, weder te halen, kweet hij zich zoo nadrukkelijk, voorzigtig en wijs van dien moeijelijken last, dat het niet verminderd, maar veeleer verbeterd en opgeluisterd terug kwam, en nu, door hem zelven gerangschikt, een der voornaamste sieraden der Leidsche Akademie is, aan welke het de Koning, op den dag harer vernieuwde installatie, den 6den November 1815, op het verpligtendste geschonken heeft. In den arbeid, hier-

(1) De vraag was aldus voorgesteld: ‘daar men zeer dikwijls, vooral in den Militaire Hospitalen, die plotseling ontstaande en geweldig haastig toenemende versterving (*gangraena nosocomialis*) waarneemt, door welke zoo menigmalen alle verwondenen, die zich in eene en de zelfde zaal bevinden, op het onvoorzienst worden aangetast, en velen hunner in weerwil van de toediening der in andere soorten van gaugraena met het gelukkigst gevolg aangewendde geneesmiddelen en behandeling, evenwel uit het leven weggerukt worden; terwijl er ook nog zeer veel duisters is aangaande de oorzaken dezer versterving, zoo wordt gevraagd: *Kan de gesteldheid en zamenstelling van den dampkring*, *welke onmiddellijk tot de gemelde gangraena nosocomialis aanleiding geeft*, *door Natuur- of Scheikundige middelen worden ontdekt? zoo ja*, *welke is de gesteldheid en zamenstelling*, *en waardoor wordt dezelve voortgebragt? En door welke middelen kan het ontstaan van die gesteldheid in den dampkring worden voorgekomen*, *of plaats hebbende het best en spoedigst worden genezen?*’ Het antwoord is bekroond in het jaar 1814 en te vinden in de *Nat. Verh. van de Holl. Maats. der Wet. te Haarlem*, D. VII. St. II. en is vertaald in de Hoogduitsche, Fransche en Engelsche talen. In de eerste door den Hoogleeraar K i e s e r te Jena, 1816 uitgekomen, onder den titel: *Brugmans*, *und Delpech ueber den Hospital'brand aus dem Holländischen und Französischen uebersetzt*, *durch Dr. D.G. Kieser;* in de Fransche door J. B o s s u y t e , is zij te vinden in de *Annales de Literature Médicale etrangère et nationale*, par Mr. M. K l u y s k e n s et K e s t e l o o t , 1815; en in de Engelsche taal in de *Collectanea Medica*, *of the Medical and Physical Journal bij Fothergell and Wunt*.

(2) D. II. bl. 50 en volgende.

aan besteed, en terwijl hij in het moeijelijk vak der Mineralen nog met rangschikken bezig was, overviel hem plotseling in den nacht tusschen den 21sten en 22sten Junij 1819, in den ouderdom van ruim 56 jaren, de dood, na eene zeer korte ziekte, gedurende welke hij nog allerlei schikkingen maakte, belangrijke papieren las en teekende, en met gelatenheid het afleggen van zijn aardsche bedelaarskleed (gelijk hij het, met C l a u d i u s uitdrukking, noemde) te gemoet zag, in de hope eens beteren levens. Hij stierf in den rang van Generaal-Majoor, als Ridder van den Nederlandschen Leeuw, van de Russische St. Anna's orde 2de klasse, van den Rooden Arend van Pruissen 3de klasse en van het Fransche Legioen van Eer en was Lid van een aantal binnen- en buitenlandsche geleerde genootschappen. Bij zijne echtgenoote, C a t h a r i n a v a n D a m , liet hij twee dochters na. Als Hoogleeraar hield hij, tot aan de vacantie, in welke hij stierf, met de meeste toejuiching, zijne lessen in de Kruidkunde, Scheikunde en Natuurlijke Historie; welk laatste vak hij zoodanig wist te veraangenamen door belangrijkheid en verscheidenheid, dat niet slechts een talrijk gehoor van studenten uit verschillende vakken, maar zelfs ook van Hoogleeraren, Predikanten en andere geleerden, deze zijne lessen, vooral gedurende de vier laatste jaren van zijn openbaar onderwijs, met de grootste naauwgezetheid bijwoonde, terwijl zijne aangename, levendige en duidelijke wijze van voordragen door elk, die hem hoorde, bewonderd werd. De Kunsten en Wetenschappen, welke hij door vele nieuwe en belangrijke ontdekkingen bevorderde, vonden in hem eenen beoefenaar, die als zoodanig door geheel Europa met den meest mogelijken roem bekend was, en van wien men niet wist, of men zijne algemeene kennis, zijne bijzondere kunde in alles wat tot de Natuurkundige Wetenschappen behoort en zijnen zuiveren smaak, dan wel zijne vlugheid van bevatting en schranderheid van geest, verbazend denkvermogen en onvermoeide werkzaamheid het meest moest bewonderen. Zijne kunde, verdiensten, ijver en welwillendheid zullen hem voor leerlingen en vrienden, ja voor Akademie en Vaderland, steeds onvergetelijk doen blijven.

Merkwaardig en den man kenschetsend was het antwoord van B r u g m a n s aan N a p o l e o n , toen deze, tijdens zijne reis door Holland in 1811 op de audientie te Leiden, aan de Hoogleeraren in de Geneeskunde vroeg: *à quel système vous attachez-vous*, *de Boerhave ou de Brown* (welk stelsel volgt gij, dat van B o e r h a v e of dat van B r o w n)? *Sire! nous professeurs cherchons la vérité partout* (wij Hoogleeraren zoeken de waarheid overal).

Niet minder gevat was zijn gezegde bij zekere inspectie van het Hospitaal te Enkhuizen aan eenen Franschen Commissaris der Marine. Deze vroeg ieder der aanwezigen af, welken rang hij bekleedde, toen de een hem nu antwoordde *Inspecteur des Hopitaux*, de andere *Directeur*, een derde *Docteur en Médecine*, een vierde *Distributeur des vivres* enz., zeide de Franschman: *Inspect*eurs,

*Direct*eurs, *Doct*eurs, *Distribut*eurs, *Entrepren*eurs *tout ce qui va en* eur *est vol*eur, waarop de Inspecteur B r u g m a n s onmiddellijk hernam: *c'est comme vous dites*, *Monseign*eur.

Indien B r u g m a n s eereposten begeerd had, het zou hem niet moeijelijk gevallen zijn die te erlangen, doch hij zocht die niet; den hem eenmaal dringend aangeboden post van Minister van Oorlog sloeg hij volstandig van de hand, en toen men eens den wensch te kennen gaf, van hem in het gewaad van Inspecteur-Generaal van de Geneeskundige dienst geschilderd te zien, wees hij op zijnen Professoralen tabbaard en zeide met nadruk: 'Ik heb nimmer een ander kleed dan dit begeerd.'

Behalve de bovengenoemde geschriften heeft men nog van zijne hand:

Levensberigt en Characterschets van P. Nieuwland, medegedeeld in de *Nieuwe Algem. Konst- en Letterbode voor* 1794. St. II. bl. 178.

Berigt wegens de thans plaats hebbende Geneeskundige inrigtingen bij de Nationale Troepen der Bataafsche Republiek, *door het Bureau van Gezondheid over de Armèe en Hospitalen der Bataafsche Republiek*. Leyd. 1796.

Rapport, *wegens den staat der Veeziekte*, *waargenomen in de maand December* 1796 *in de Landen tusschen Maas en Waal en den Lande van Cuyk. Op last der Nationale Vergadering uitgegeven*. Leyd. 1797.

Aanmerkingen over de middelen, *door welke de Visschen zich bewegen*, *in het algemeen*, *en over het vermogen der uitademing*, *tot dat einde in het bijzonder*. gedrukt in *de Verhandelingen der eerste Klasse van het Koninklijk Nederlands Instituut*. D.I.

De laatste arbeid van B r u g m a n s was de beoordeeling van een ontwerp van een groot Hospitaal te Nijmegen of te Arnhem, in verband tot de linie van fortificatiën aan het Oostfront des Koningrijks. Zie K r a i j e n h o f f , *Rapport aan Z.M. over die versterking in Nov.* 1819 *uitgebragt*.

Bij zijn overlijden vereerde zijn ambtgenoot S p e y e r t v a n d e r E y k hem met een gedrukt Latijnsch Lofdicht. In de Kruidkunde, werd in den aanvang dezer eeuw door C h r i s t i a a n H e n d r i k P e r s o o n , geboortig van de Kaap de Goede Hoop, te Parijs woonachtig, een der *Datura's*, de *Datura gigantea*, eene Periaansche plant, naar B r u g m a n s genoemd; en door zijnen leerling den Leidschen Hoogleeraar C a r l L u d w i g B l u m e is na B r u g m a n s afsterven eene nieuwe soort van Javaansche plant naar hem *Brugmansia* geheeten. De Hoogleeraar J e a n B a p t i s t e v a n M o n s , te Leuven wijdde aan zijne nagedachtenis toe het vijfde deel van zijn *Abrégé de Chimie*, in 1835. Tien jaren na den dood van den Hoogleeraar B r u g m a n s heeft zijn broeder, die hier volgt, een marmeren gedenkteeken voor hem opgerigt in de St. Pieterskerk te Leiden, zijnde een voetstuk met toepasselijk opschrift,

waarboven zijn welgelijkend borstbeeld geplaatst is. Zijn borstbeeld in pleister prijkt ook in het midden van den door hem herschapen en veel vergrooten Hortus Academicus.

Zie E k a m a , *de Fris. Ingen. Mathem. fertili*, pag. 45; *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. VII. bl. 154 noot, D. XXVIII. bl. 159, D. XXX. bl. 86 en 87, D. XXXVII. bl. 38, 73, D. XLII. bl. 79 en 80, D. XLIII. bl. 91, D. XLV. bl. 358 en 359, D. XLVI. bl. 259 en 260; *Algem. Konst- en Letterbode*, 1807, D. I. bl. 129 en 130, 1808, D. II. bl. 3, 1816, D. I. bl. 17, 1819, D. II. bl. 65; S t u a r t , *Jaarb. van het Koningr. der Nederl* 1815, St. I. bl. 20, 283-288, 1816, St. II. bl. 366 en 367; *Gallerie Histor. des Contemp.;* F e i t h en L u l o f s , *het 25jarig feest van het Depart. Gron. der Maats. Tot Nut van 't Algemeen*, bl. 68; N i e u w e n h u i s , *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.; Jaar- en Zakboekje van het Amsterd. Genootsch. V.W. voor* 1823-1824; J. C l a r i s s e , *in de Latijnsche Handd. der IIIe Klasse van het Kon. Ned. Inst.*, Vol. III. pag. IX-XV; v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 607-613, D. III. bl. 258; *Biogr. Nation.;* S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 321, 351, 352, 379, 380, 386, 387, 393, 394-401, 420, 431, 432, D. II. bl. 84-86, 92-96, 107, 108, T. en B. bl. 230-232; *Biogr. Univers.; de Navorscher*, 3de jaarg. bl. 161 en 162, en vooral *de Lofredenen op S.J. Brugmans* van *H.C. van der Boon Mesch* en van *A. Capadose* in de *Werken der Hollandsche Maats. van Fraaije Kunsten en Wetens.*, D. VII. St. 2.

[Pibo Antonius Brugmans]

BRUGMANS (PIBO ANTONIUS), zoon van A n t o n i u s B r u g m a n s en alzoo een broeder van den voorgaande, geboren te Groningen den 26sten Julij 1769, toonde reeds vroeg eenen uitstekenden aanleg en werd op de Latijnsche school, maar vooral onder de leiding en door het onderwijs van zijnen voortreffelijken vader, voor de Akademie voorbereid. Aan de Groningsche Hoogeschool oefende hij zich daarop gedurende eenige jaren met den meesten ijver in het vak zijner keuze, de Regtsgeleerdheid, en vertrok later naar de Leidsche Hoogeschool, waar hij die studie voleindigde, en vooral het onder wijs van den beroemden P e s t e l genoot.

Te Groningen en te Leiden om zijne talenten en karakter geacht en geëerd, werd hij aan laatstgenoemde Hoogeschool tot Doctor in de beide Regten gepromoveerd den 19den September 1792, na het verdedigen eener Dissertatie *over de vergelijking der wetten en het gebruik daarvan bij de verklaring der wetten*[1]. Slechts weinige maanden had hij zich te 's Gravenhage als Advokaat gevestigd, toen hij, in Junij 1793, tot Tweeden Advokaat der Oost-Indische Maatschappij benoemd, naar Amsterdam vertrok, waar hij sedert dien tijd steeds gewoond heeft.

In die betrekking geplaatst, begreep hij terstond, dat hem die ondervinding en vooral die kennis van zaken, den Koophandel betreffende, ontbrak, die noch door ijverige regtskundige studie aan de Hoogeschool, noch door een juist oordeel en gezond verstand

(1) *De legum collatione ejusque usu in earum interpretatione.*

kon worden aangevuld en vervangen. Om zich die ondervinding te spoediger te verwerven, doorlas en bestudeerde hij, van den eersten dag af, met stalen vlijt en in een letterlijken zin nacht en dag werkende, alle proceduren en geschilstukken, die bij de Oostindische Compagnie van den heginne af waren voorgekomen, en had na weinige maanden het genoegen te zien, dat zijne adviezen bij voorkeur door de Bewindhebbers dier Maatschappij werden gevraagd en in den regel werden gevolgd.

De omwenteling maakte een einde aan die eervolle en door hem zeer gewaardeerde betrekking. In 1796 werd hij, gelijk zijn mede-Advokaat en alle Bewindhebbers, uit die betrekking ontslagen. Wel werd hij, ofschoon bekend als voorstander van het Huis van O r a n j e , om zijne erkende bekwaamheid, door de nieuwe Bewindhebbers, op nog voordeeliger voorwaarden uitgenoodigd, om op nieuw als Advocaat der Oost-Indische Compagnie werkzaam te zijn, maar hij sloeg dit aanhod af, tenzij ook de oude, aanzienlijke en waardige Bewindhebbers in hunne eervolle ambten werden hersteld; iets, waartoe men in dien stand van zaken niet kon noch wilde besluiten.

Van nu aan wijdde B r u g m a n s zich, gedurende meer dan 30 jaren, als Advokaat te Amsterdam, aan de uitoefening der burgerlijke praktijk en verwierf zich de algemeene achting. Van den eerbied voor zijne talenten en onbaatzuchtige werkzaamheid, die zijne medeburgers, in onderscheidene standen, te Amsterdam en elders voor hem koesterden, zag en hoorde men meermalen de ondubbelzinnigste bewijzen en getuigenissen. De stad Amsterdam erkende die door hem in 1806 tot Weesmeester, later tot haren Advokaat te benoemen. Door verschillende Vorsten, wier persoonlijke of landsbelangen hij had waargenomen, werd hij met de Ridderorden versierd: zoo zag hij zich in 1815 benoemd tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw, in 1818 tot Ridder der Burgerlijke Orde van Verdiensten van Saksen en in 1819 tot Ridder der Orde van Burgerlijke Verdiensten van Beijeren.

Daar bij in het Staatkundige een getrouw burger en een waar vriend des Vaderlands was, met onverwrikte standvastigheid gehecht aan het Huis van Oranje, was het niet te verwonderen, dat hij in den tijd der Fransche overheersching, toen zijne bekwaamheden hem voor persoonlijke terugzetting bewaarden, hoezeer ook aangezocht, voor alle ambten, eereposten en bedieningen volhardend bleef bedanken, en in 1813 een der eersten was, die de afwerping van het vreemde juk toejuichten en krachtdadig hielpen bevorderen. Zoodra te Amsterdam, op den 15den November 1813, het lang vertrapte volk zich tegen zijne verdrukkers had verzet en het noodzakelijk was geworden, bij de bestaande regeringloosheid, een ander Bestuur aan te stellen, welks Leden het vertrouwen der bur gerij in genoegzame mate genoten om de orde te stellen en moed en kunde bezaten, om tegen de Fransche krijgsmagt, die nog in de nabijheid was, de noodige maatregelen van verdediging te beramen en tot stand te brengen, was B r u g m a n s gereed om zich

aan andere goedgezinden aan te sluiten en die moeijelijke en hagchelijke betrekking te aanvaarden. Op den 10den November liet hij zich volgaarne benoemen tot Lid van het provisioneel Bestuur der stad Amsterdam, en werkte zoo mede tot versterking van de in stilte te 's Gravenhage verbondenen, die na het vernemen van den opstand te Amsterdam, op den 17den November zich tot het vormen van een provisioneel Bestuur vereenigden en de heuchelijke omwenteling krachtdadig bevorderden. B r u g m a n s nam van die betrekking zijn ontslag in 1814, zoodra het gevaar daaraan verbonden geweken was.

In het herstelde Vaderland zag hij zich weldra benoemd tot onderscheidene bedieningen en nam de werkzaamheden daaruit voortvloeijende gaarne op zich. In 1814 voor het eerst benoemd tot Lid der Provinciale Staten van Holland, werd hij telkens weder ingekozen, tot dat hij Lid der Eerste Kamer was geworden. In 1814 werd bij Houtvester in het Tweede Jagtdistrict van Noord-Holland; in 1823 Lid van het Amortisatie-Syndicaat en Lid van de Permanente Commissie bij dat Syndicaat; twee malen werd hij door de Staten van Holland benoemd tot Lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal; eerst in Julij 1819, toen hij om bijzondere redenen zich verpligt gevoelde, voor die eervolle betrekking te bedanken; daarna in Julij 1829. Deze laatste benoeming was, bij de bestaande spanning tusschen de toenmalige Noordelijke en Zuidelijke provincien des rijks, van staatkundig gewigt, zoo om de bekende beginselen van den gekozene, als om zijne erkende talenten en groote bekwaamheid. Terstond vond dan ook die keuze bij de Belgen grooten tegenstand. Om hem te kunnen verwijderen, beweerden deze, dat hij in zijne betrekking van Lid der Permanente Commissie van het Amortisatie-Syndicaat aan den Lande comptabel was en dus niet als Afgevaardigde konde optreden. Na langdurige discussiën werd hij in de Tweede Kamer, door de Belgen met eene kleine meerderheid, van 45 tegen 41 stemmen, afgewezen. Hij verzocht daarop van den Koning zijne demissie en verkreeg die den 27sten November 1829. Vier dagen later. op den 1sten December 1829, werd hij door den Koning benoemd tot Staatsraad in buitengewone dienst.

Tien jaren later, den 29sten September 1840, door den Koning, die ook vroeger in belangrijke omstandigheden hem gaarne en dikwijls raadpleegde en zijn helder doorzigt en ongemeene bekwaamheden hoog waardeerde, tot nieuwe werkzaamheden geroepen door zijne benoeming tot Lid van den Raad van State en den 28sten October 1841 tot Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, was hij in de laatste betrekking met jeugdigen ijver werkzaam tot aan de Grondwetsherziening in 1848.

Van zijne hand is, behalve zijnen dissertatie, in druk uitgekomen:

Verslag wegens de Maatschappij tot Redding van Drenkelingen in 1817. Amst. 1818. 8°, zijnde eene Feestrede gehouden

op den 24sten October 1817, bij gelegenheid van het vijftigjarige bestaan dier Maatschappij, wier Medebestuurder hij sedert October 1803 geweest was, en eene toelichting van het oud Vaderlandsche Wilhelmuslied, in

R.H. van Someren, *over het Volkslied Wilhelmus van Nassouwen*, *met eene Bijdrage van P.A. Brugmans*. Utr. 1834, in welk werkje betoogd wordt, dat Dirk Volkertz. Coornhert de Dichter van dit lied zou zijn. Dr. Schotel had echter reeds vroeger in de aanteekeningen op zijne uitgaaf van dat lied (Leyd. 1831) Aldegonde den maker er van genoemd. en wederlegde later het gevoelen van Brugmans en van Someren in zijne *Gedachten over het oude volkslied Withelmus van Nassauwen*. Leyd. 1834. Volgens Broes [1] heeft Dr. Schote het pleit beslist. Ook is het gevoelen van dezen laatste, door den geleerden Jan François Willems [2] bevestigd, uit een aanteekening van Willem de Gorter, die in de eerste helft der zestiende eeuw leefde.

Bijdrage ter teregtwijzing van een' en ander Historieschrijver omtrent voorvallen in 1572, *tijdens het overgaan van Brielle en Vlissingen*, medegedeeld in de *Algem. Konst- en Letterbode* 1840, D. II. bl. 66-72, 84 en volg., 92 en volg.

Zijne liefde voor Wetenschap en Kunst was altijd levendig en werkzaam; en, als Lid van de Tweede Klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, sedert Julij 1809, en nader bevestigd in Mei 1816; als Lid der Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen, sedert 1809; als Lid van het Genootschap voor Oudheidkunde te Bonn, sedert 1842, en als Lid van de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde, sedert 1810, toonde hij dikwijls, dat de bevordering vooral van Vaderlandsche Letteren en Geschiedenis hem grootelijks ter harte ging, terwijl nog kort voor zijnen dood in 1850 het Friesche Genootschap van Geschied, Oudheid- en Taalkunde hem met het Lidmaatschap vereerde.

Hij was inzonderheid ook voor de studie der monumentele oudheid met groote liefde bezield en volgde de nieuwe ontdekkingen op dit gebied met eene levendige belangstelling, die hem tot aan zijnen dood is bijgebleven. Hij toch was de eerste, die voor ruim 30 jaren de ontdekking der zoo zeldzame houtwegen in de Valther veenen bij de Tweede Klasse van het Instituut ernstig ter sprake bragt, en die aanleiding gaf, dat er van wege dit geleerde ligchaam eene speciale Commissie van Onderzoek benoemd werd, die hare uitkomsten bekend gemaakt heeft in de *Verslagen en Handelingen* dier klasse van het jaar 1819 en 1821. Hij was ook de eerste, die in 1842, toen de bekende opgravingen bij Wijk

(1) *Philips van Marnix aan de hand van Willem I*, D. II. St. I. bl. 184.
(2) *Belgisch Museum*, D. I. bl. 372.

bij Duurstede geschiedden, krachtig en werkzaam a n die ontdekkingen deel nam.

Behalve de studie der Oudheden behoorde tot zijne onderzoekingen, de kennis van den alouden toestand onzes Vaderlands. Overigens nam hij, zooveel hij kon, het levendigste aandeel in alles wat op wetenschap betrekking had en die hartelijke liefde voor de studiën is hem tot aan het einde zijns levens bijgebleven. Eerst laat begon bij den grijsaard het vaste en forsche ligchaamsgestel en de kracht van den geest eenigzins te verminderen. Hij overleed den 2den Mei 1851.

Uit zijn huwelijk, in het jaar 1798 gesloten met A n n a R y s e n d a a l, werden hem drie zonen en vier dochters geboren, van welke laatste drie hem in bloeijenden leeftijd tot zijne zeer groote smart door den dood ontvielen. Zijne zoons zijn: Mr. A n t o n i u s B r u g m a n s, geboren te Amsterdam, Stads Advokaat in zijne geboorteplaats; P i e t e r L o d e w i j k B r u g m a n s, geboren te Amsterdam, Burgemeester van Buiksloot, en Mr. C a r e l J o a n n e s J u s t i n u s B r u g m a n s.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1809, D I. bl. 401, 1810, D. II. bl. 178, 1818, D. II. bl. 290 en 291, 1850, D. II. bl. 225 en 226; K o n i j n e n b u r g, *Nation. Gedenkb.*, bl. 86, 93, 128; (d e J o n g), *Alphab. Naaml. van Boeken;* J a n s s e n, *Oudheidk. Mededeel.*, St. I en II; *Catalogus van de Bibliotheek der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 304, D. II. bl. 51, 146, en vooral *Handel. der Jaarl. Algem. Vergad. van de Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, *gehouden den* 19*den Junij* 1851, bl. 82-91, die wij hier voornamelijk gevolgd zijn, en uit partikuliere berigten hebben aangevuld.

[Jean Esaie Claris Rodier de la Bruguiere]

BRUGUIERE (JEAN ESAIE CLARIS RODIER DE LA). Zie RODIER DE LA BRUGUIERE (JEAN ESAIE CLARIS).

[Pieter van Bruhezen]

BRUHEZEN (PIETER VAN) of PETRUS BRUHEZIUS, geboren te Riethoven, in de Meijerij van 's Hertogenbosch, in het begin der zestiende eeuw, legde zich op de Geneeskunde toe en maakte zulk eenen beroemden naam dat E l e o n o r a, Koningin v a n F r a n k r i j k, hem tot haren Lijfarts aannam. Na die Vorstin gedurende eenige tijd ten dienste te hebben gestaan, werd hij aangesteld tot Stads-Geneesheer te Brugge. Men vindt niet opgeteekend wanneer hij overleden is, maar dat moet vóór of in 1571 hebben plaats gehad.

Er is van hem in druk verschenen:

De Thermarum Aquisgranensium viribus, *causa ac legitimo usu Epistolae duae*, *scriptae anno* 1550, *in quibus etiam acidarum aquarum*, *ultra Leodium existentium*, *facultas et sumendi ratio explicantur*. Anv. 1555. 12°.

De *ratione medendi morbi Articularis*, *Epistolae duae*, opgenomen in H. G a r e t, *Consilia variorum de Arthritide*. Francof. 1592. 8°.

De usu et ratione cauteriorum in Arthritide, in de zelfde verzameling medegedeeld.

Zie S w e e r t i i , *Athen. Belg.*, pag. 604; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* H e r m a n s , *Conspect. Onom. Liter.*, pag. 7.

[Johannes van Bruhezen]

BRUHEZEN (JOHANNES VAN), afkomstig uit een vermaard Brabandsch geslacht, en een zoon van F r a n c i s c u s v a n B r u h e z e n , geboren te Breda, den 3den Mei 1527, was Licentiaat in de Beide Regten en bekleedde te Utrecht vele aanzienlijke ambten, als onder anderen dat van pausselijk Pronotarius. Ten jare 1549 werd B r u h e z e n Domheer, en was Voorzitter van de Synode, aldaar in 1565 gehouden, ook werd hij door F r e d e r i c u s S c h e n k den een-en-zestigsten Bisschop van Utrecht benoemd, om, met een ander, die door het kapittel moest benoemd worden, de zaak van het Seminarium, dat volgens het bevel van de Kerkvergadering van Trente moest opgerigt worden, voort te zetten. In 1567 tot Thesaurier aangesteld, werd hij in 1573 Deken van het kapittel ten Dom en eindelijk ook Officiaal- en Algemeen-Vikaris der Utrechtsche kerk. Met vurigen ijver de kerkelijke regten voorstaande en verdedigende, werd hij in 1578, na het overlijden van J o h a n K n i j f , Bisschop van Groningen; doch eer hij hiervan de Pausselijke bevestiging bekwam, koos men hem tot Aartsbisschop van Utrecht. Zoowel in zijn spreken als schrijven, gaf hij doorslaande blijken, dat hij een vinnig vijand van O r a n j e en van alle de Hervormden was; hetwelk ten gevolge had, dat B r u h e z e n , toen te Utrecht de zaken eene andere keer namen, zich genoodzaakt zag die stad te verlaten. Hij begaf zich dus naar Amersfoort, waar hij twee jaren verbleef, van daar vertrok hij naar Emmerik, en vervolgens naar Keulen, alwaar zijn aanzien ten top steeg en hij ook tot zijnen dood bleef, welke den 10den September 1600 voorviel. Hij moet ook de Latijnsche lier gehanteerd hebben.

Zie v(a n) H(e u s s e n) en v(a n) R(h i j n), *Kerk. Outh.*, D. I. bl. 180, 190; D. V. bl. 293; H o y n c k v a n P a p e n d r e c h t , *Hist. der Utr. Kerk*, bl. 10, 160; B o n d a m , *Verzam. van Onuitgeg. stukken*, D. II. bl. 195 noot; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Engelbert van Bruhezen]

BRUHEZEN (ENGELBERT VAN), een broeder van den voorgaande, was Thesaurier of Schatmeester van het kapittel ten Dom te Utrecht, en werd als Vertegenwoordiger der kapittelen, van wege de Staten van Utrecht in 1576 naar Brussel gezonden, waar hij in het volgende jaar de Unie teekende. Zijne bekwaamheden waren in de vergadering der Algemeene Staten zeer geacht, hetwelk hieruit kan worden opgemaakt, dat, toen hij den 3den Augustus 1577 zijn voornemen te kennen gaf, om naar zijne Vaderstad terug te keeren, men betuigde, dat zijn vertrek niet kon geschieden zonder schade van zijn gewest. Wat hem tot dit vertrek bewoog, wordt niet gemeld, doch waarschijnlijk zal de meer en meer toenemende ommekeer van zaken in zijn vaderstad hem hiertoe hebben aangespoord. Het geslacht van B r u h e z e n toch was zeer verkleefd aan den Koning en aan de Roomsch Katholijke Godsdienst E n g e l b e r t

de vorderingen der Hervormden in zijne provincie opmerkende, zal waarschijnlijk huiswaarts gekeerd zijn, om hunne pogingen, ware het mogelijk tegen te gaan, of hij zal niet langer eene stad hebben willen vertegenwoordigen, waaruit zijn broeder de Domdeken, om geloofszaken en Spaanschgezindheid, geweken was. Misschien hebben zijne bekende gevoelens ook aanleiding gegeven, om hem terug te roepen. Voor het overige kan uit deze bijzonderheden eenigzins opgemaakt worden, waarom B r u h e z e n in de Vergadering der Algemeene Staten zoo zeer geacht was. Zijne gehechtheid aan de Roomsch Katholijke Godsdienst schonk hem de achting van velen, die de zelfde Godsdienst waren toegedaan, en zijn vertrek werd als nadeelig voor zijne provincie beschouwd, om dat men vooruit zag, dat hij vervangen zou worden door iemand, die in godsdienstige gevoelens van hem verschilde.

De tijd van zijn overlijden vinden wij niet vermeld.

Zie d e J o n g e , *Unie van Brussel*, bl. 149-151.

[Cornelis Claasz. Bruin]

BRUIN (CORNELIS CLAASZ.), was te Amsterdam Leeraar of vermaner bij de gemeente der Oude Friesche Doopsgezinden, onder den naam van Jan Jacobsz.-volk bekend, die toen hare vergaderingen in de Blomstraat hield, en later met de gemeente, welke bij het Lam en den Toren vergaderde, vereenigd is geworden. Men heeft van hem:

Leerredenen. Leeuw. 1692.

Hij was de vader van C l a a s B r u i n , die volgt.

Zie *Bijdragen tot Boeken en Menschenkennis*, D. II. St. II. bl. 99.

[Claas Bruin]

BRUIN (CLAAS), zoon van den voorgaande, geboren den 20sten Februarij 1671 te Amsterdam, heeft meer dan eens in de gemeente, bij welke zijn vader Leeraar was, den Predikstoel beklommen, en hoewel hij veel geschiktheid tot het Leeraarambt toonde, is hij nimmer Leeraar geweest, maar was tot zijnen dood toe, den 20sten December 1731, Boekhouder op een kantoor.

Reeds in zijne jeugd gaf B r u i n blijken van schranderheid; toonde smaak te hebben voor de dichtkunst, en ging tot aan zijn overlijden voort met dichtstukken te vervaardigen, die gretig door Stad- en Landgenooten ontvangen werden. Een zijner eerste proeven in dat vak had tot onderwerp *de Aardbeving*, *hier te Lande den* 18*den September* 1692 *voorgevallen;* zij kwam in October daaraanvolgende in het licht, en is later in het eerste deel zijner *Zededichten* opgenomen. Eenige jaren later gaf hij een stukje uit, genaamd:

Aandachtige Bespiegelingen, sedert mede in het eerste deel zijner *Zededigten* herdrukt. Hierop volgde

De Grondlegging der Roomsche Vrijheid, treursp. Amst. 1713, waarvan een herdruk verscheen onder den titel:

Lucius Junius Brutus, *Grondlegger der Roomsche Vrijheid*. treursp. Amst. 1716, hetwelk nog, in het midden der vorige eeuw, jaarlijks op den Amsterdamschen Schouwburg, vertoond werd, even als de volgende, die er later bijgekomen zijn:

De Dood van Johan en Garcias, *of de onzydige Regtspleeging van Cosmos de Medicis*, *Groothertog van Toskanen*. treursp. Amst. 1715.

David en Jonathan. treursp. Amst. 1713, later herdrukt onder den titel:

Spiegel van edelmoedige Vriendschap. treursp. Amst. 1737.

Aarnout en Adolf van Egmond, *Hertogen van Gelder*. treursp. Amst. 1716, tweede druk Amst. 1736.

De deugdzame Hoveling. treursp. Amst. 1720. met pl.

De verhinderde Wraak van Cajus Martius Coriolanus. treursp. Amst. 1720.

De dood van Willem den Eersten, *Prins van Oranje*, treursp. Amst. 1721.

De Grootmoedigheid van Epaminondus. treursp. Amst. 1722.

In de jaren 1713 en 1714 deed hij in het gezelschap van A n d r i e s S c h o e m a k e r en andere goede vrienden, twee speelreisjes, naar het Land van Kleef en door Zuid-Holland, die hij sedert in dichtmaat beschreef en in het licht zond, onder den titel van:

Kleefsche en Zuid-Hollandsche Arkadia, *of Dagverhaal van twee Reizen*, *in en omtrent die gewesten gedaan*, *in Dichtmaat uitgebreid*, *door Claas Bruin*, *verrykt met aantekeningen van den Heere L. Smids*. M. Dr. Amst. 1714. 8°, tweede druk vermeerderd met prentverbeeldingen Amst. 1730.

Een derde reisje door Noord-Holland, niet lang daarna ondernomen, is, na eenige jaren in het licht gekomen, onder den naam van:

Noord-Hollandsche Arcadia; verrykt met aantekeningen van den Heere Gerrit Schoemaker, *en verciert met Printverbeeldingen*. Amst. 1732. 8°.

Behalve de bovenvermelde dichtwerken heeft men van B r u i n s hand nog:

Dichtmatige uitbreiding van het Onze Vader, herdrukt Amst. 1765. 4°.

Zededigten. Amst. 1713 en 1721. 2 deelen, herdrukt in 1726 en 1741.

De zegepralende Vegt, *of de beryming van honderd van deszelfs fraaiste gezigten*. Amst. 1719. 8°, mede gedrukt in *de Vechtstroom van Utrecht tot Muiden verheerlykt door honderd gezichten enz.* Amst. 1790. fol.

Korte schets van het Leven en Sterven der Martelaren. Amst. 1720. 4°, met 152 platen, herdrukt Amst. 1730. 4°.

Honderd Leerzame Zinnebeelden. Amst. 1722. 8°.

De Lustplaats Zoelen berymt. Amst. 1723. 4°, herdrukt onder den titel:

De Lustplaats Zoelen in dichtmaat uitgebreid. Amst. 1742. 8°, met pl.

Bijbelsche tooneelpoëzij, bevattende 1. *Abrahams Offerhande*. 2. *De vlucht van Mozes uit Egipte*. - 3. *De Edelmoedigheid*

van David aan Koning Saul. - 4. *De dood van Koning Saul*. - 5. *De gestrafte Hoogmoed van Koning David*. - 6. *De Verlossing van Sadrach*, *Mesach en Abednego*. Amst. 1724. 8°, herdrukt Amst. 1735, derde druk Haarl. 1741.

Aanmerkingen op Otto van Veen, *zinnebeelden der Goddelijke liefde*. Amst. 1726. 8°, met 60 platen.

Stigtelyke Aanmerkingen over de Siektens. Amst. 1727. 8°.

Minnespiegel der Deugden. Amst. 1728. 8°, met pl.

XL Saamen en Alleenspraaken uit het N. Verbond. Amst. 1729. 8°, herdrukt Amst. 1765. 8°, met platen van Jan Luiken.

Het Leven van den Apostel Paulus in dichtmaat afgebeeld, *bestaande uit de volgende Tooneelstukken:* 1. *Het bloeddorstig voornemen van Saulus*. - 2. *de Bekeering van Saulus*. - 3. *De Bekeering van Sergius Paulus*. - 4. *Het Lyden van Paulus en Silas*. - 5. *Paulus voor Felix en Drusilla*. - 6. *De dood van Paulus*. Amst. 1734 met pl., herdrukt 1739 en nogmaals in 1743.

Bybelsche Historie. Amst. 1740. 4°, met pl.

Dichtmatige gedachten over CLVI Bybelsche Printverbeeldingen. Amst. 1740. 8°, met pl.

Verzameling der overgeblevene Bybel-Zeden en Mengelpoëzy. Amst. 1741. 8°, met het portret van Bruin.

Historie der Vrome Martelaren, *die om de Getuygenis der Euangelische Waarheid ter Doodt gebragt zijn*, *vermeerdert onder yder Printverbeelding met eene korte uytlegging in Rym*, *door Claas Bruyn*. Leyd. 1747. met pl.

Ook heeft hij met P. Langendijk in het licht gezonden:

Tafereel der eerste Christenen. Amst. 1721. 4°, herdrukt. Amst. 1741.

Bruins gedichten onderscheiden zich meer door zedelijkheid en deftigheid, dan door stoutheid en oorspronkelijkheid. Men vindt daarin weinige versieringen, waarmede de dichtkunst zich zoo gaarne bevallligheid bijzet. Losse gang, bevallige zwier en geestige val van verzen zal men er te vergeefs in zoeken. Alles heeft iets stijfs, iets gekleeds dat de beminnaar van echte poëzij terugstoot. Als taalkundige werd Bruin evenwel door Balthasar Huydecoper en anderen geprezen en aan zijne schriften niet weinig gezag toegekend.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit gegraveerd door Houbraken, waaronder Sybrand Feitama deed plaatsen:

> Dit 's Bruin, de Cebes van het Y.
> Het licht der Zedepoëzy.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. III. bl. 254; van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I, III, IV en V; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dicht.*, D. III. bl. 21

en 22; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 156; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters;* van Kampen, *Geschied. der Lett. en Wetens. in Nederl.*, D. II. bl. 101; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*; Schotel, *Beoordeel der Arcadia's van Claas Bruin*, in de *Bijdr. tot Boekenen Menschenkenn.*, D. II. bl. 98-125, D. III. bl. 1-30; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 219; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl. enz.*, D. II. bl. 162.

[Willem Bruin]

BRUIN (WILLEM), zoon van Jan Bruin en Neeltje Sas, geboren in de Rijp in Noord-Holland den 29sten April 1759, uit zeer geringe stand afkomstig, en reeds op zijn derde jaar van ouderlijke verzorging beroofd, ontving zijne opvoeding in het Weeshuis der Doopsgezinde gemeente zijner geboorteplaats. Ofschoon hij reeds op school blijken gaf van goede geestvermogens, zoo viel het echter geene zijner verzorgeren in, hem tot iets anders te bestemmen, dan waartoe geboorte en stand hem riepen, tot een nuttig ambacht. Hij werd dan ook bij eenen Timmerman en Molenmaker besteld, en de plannen en teekeningen van molens, die nog van hem voorhanden zijn, getuigen, dat hij zijn vak meer dan werktuigelijk beoefende.

Het eerste geschrift, dat hem reeds in de dagen zijner jongelingschap boeide, en waarvan de gezette lezing de rigting van zijnen geest te kennen gaf en meer bepaalde, was het guldenboek van onzen de Groot: *Over de waarheid van den Christelijken Godsdienst*. De wijze, waarop hij vervolgens aan het Godsdienstig onderwijs bij den ongestudeerden, maar bekwamen Leeraar zijner gemeente, Pieter Hartman, deel nam, maakte dezen opmerkzaam op den gunstigen aanleg, de reeds verkregen kennis en de zucht voor de Bijbelsche en Godgeleerde studie bij den jongeling. Na hem, in den Ouderdom van 22 jaren, door den doop tot de Gemeente te hebben toegevoegd, deed hij hem het voorstel, om hem aan zijnen tegenwoordigen stand en werkkring te onttrekken, en tot Leeraar op te leiden. Tegen de uitvoering van dit voorstel verzette zijnen Meester zich echter met al de kracht van voordeelige toezeggingen, terwijl zijne omstandigheden hem ook onoverkomelijke zwarigheden schenen in den weg te leggen; het ontbrak hem zoowel aan tijd, als aan geldmiddelen, om aan het gedane voorstel en zijn eigen verlangen gehoor te geven.

Er bleet dus voor Bruin niets anders over, dan door het voortgezet oefenen van zijn tijdelijk bedrijf, voor zijn levensonderhoud te zorgen, terwijl hij bij Hartman, in uitgespaarde uren, het beloofde onderwijs ontving, en door groote bezuiniging in zijne noodzakelijkste behoeften, zich de middelen tot het aankoopen van de volstrekt noodige boeken wist te bezorgen. Met vasten tred sloeg hij dezen weg in, en hij rustte niet, voor dat hij, zijn doel bereikt had. Terwijl hij lange dagen getrouwelijk in zijn beroep arbeidde, wist hij 's morgens vroeg en 's avonds laat nog tijd te vinden voor zijne letteroefeningen. Zelfs het enkel middaguur, dat den werkman

ter verpozing van vermoeijenden arbeid vergund wordt, ging bij hem niet verloren voor het doel, waarop hij steeds het oog hield; alsdan zonderde hij zich dikwijls af in de kap van den molen, waarin hij werkte, en maakte die alzoo tot zijn studeervertrek. De opleiding, die hij bij H a r t m a n genoot, kon, gelijk van zelve spreekt, slechts gering zijn; maar hij wist die op eene wezenlijk bewonderenswaardige wijze tot zijn nut te besteden, in het voorjaar van 1783, hield hij zijne eerste Leerrede in de toen vacante Doopsgezinde Gemeente van Kolhorn-en-Barsingerhorn. Het gevolg was, dat hij aldaar beroepen werd, nadat hij kort te voren door J a n t e n K a t e , Leeraar te Oost- en West-Graftdijk, en S y b r a n d M a r t e n s , Leeraar te Noordeind van Graft, ten overstaan van zijnen Leermeester geëxamineerd en tot het Predikambt was bevoegd verklaard; van daar werd hij spoedig naar Wieringen beroepen, doch ook die gemeente mogt zich niet lang in zijn bezit verheugen, want reeds in 1789 stond hij te Westzaan.

Zijne Leerredenen, die hij in eene schets ontwierp, bij overdenking uitbreidde en uit het geheugen voordroeg, onderscheidden zich door gepasten rijkdom van zaken en eenvoudige en duidelijke Schriftverklaring, door geleidelijkheid van ontwikkeling, en zedelijkheid van begrippen. Ofschoon hij de Bijbelleer als Goddelijke openbaring met geheel zijn hart eerbiedigde, en toonde, dat hij de gronden daarvoor met bekwaamheid en klem wist te handhaven, zoo was zijne Godsdienstige denkwijze nogthans door eene vrijheid gekenmerkt, die den zelfdenker te kennen gaf, maar niemand aanstoot geven kon. De zelfde loffelijke eigenschappen blonken ook uit in zijn catechetisch onderwijs, waarbij hij zich doorgaans van eigen zamenstellen bediende, waarin de leer en de geschiedenis altoos op het naauwst met elkander verbonden waren.

De stille nederigheid, welke den man zoozeer eigen was, en de praktische strekking van al wat hij dacht en verrigtte, bleken inzonderheid, toen hij zich opgewekt gevoelde, de vruchten van zijn nadenken en onderzoek door den druk gemeen te maken.

Zijn eerste werkje verscheen dan ook zonder zijnen naam, en droeg den bescheiden titel:

Het lot der menschen na hunnen dood, *of vrije gedachten over de spoedige herstelling ten eeuwigen leven*, *ter proeve voorgesteld aan mijne onderzoek- en waarheidbeminnende Medechristenen*. Haarl. 1793. Men ziet in dit stukje den onbekrompen en onafhankelijken denker, die het gevoelen wegens den zoogenoemden tusschenstaat, op geene verwerpelijke en voor hem althans nieuwe gronden, bestrijdt, terwijl hij zijne tegenovergestelde inzigten, omtrent dat onderwerp, met klemmende, wijsgeerige en Bijbelsche bewijzen handhaaft.

Hoezeer B r u i n ook in zijnen kleinen en stillen kring den loop der Godgeleerde wetenschappen naging, en de verschijnselen ter harte nam, welke op dat gebied zich vertoonden, blijkt uit zijn tweede, mede zonder zijnen naam in het licht gezonden, geschrift:

De levensgeschiedenis van Jezus niet overtollig, *maar van aangelegenheid*, *ter overtuiging van de waarheden des Christelijken Godsdienst*, *en der zedelijke verbetering van het menschdom*. Haarl. 1724. In dit boekje van weinige bladen handhaafd hij op eene waardige en nadrukkelijke wijze, het uitwendig bewijs voor de waarheid des Christendoms, tegen de Duitsche Godgeleerden van zijne dagen, die het als onvoldoende en onnoodig verwierpen, waarbij hij zich van redeneringen bedient, die hare kracht ter overtuiging nog niet verloren hebben, en nimmer verliezen zullen.

Toen ous Vaderland in de gevolgen van de groote Fransche Staatsomwenteling deelde, en men zich ook hier veelal bezig hield met het lezen en spreken over staatkundige onderwerpen, achtte hij het nuttig, zijne Landgenooten opzettelijk bij Godsdienstige waarheden te hepalen, overtuigd, dat goede Godsdienstige begrippen tot het bevorderen van het algemeene welzijn der maatschappij kunnen dienen, ja noodzakelijk zijn. Te dien einde gaf hij met zijnen naam in het licht:

Gemeenzame Beschouwingen over den Godsdienst voor ongeoefenden, *ter bevordering der Godsdienstige verlichting*. Amst. 1795. Deze Beschouwingen, in den vorm van zamenspraken gekleed, kenmerken desgelijks den helderdenkenden man, die het gemeene welzijn met warmen ijver omvat en voorstaat.

De Practische strekking van zijne werkzaamheid bleek mede door eene vrije navolging van eenen leerzamen Roman, naar het Hoogduitsch:

Het goede Kristijntje of eene Geschiedenis voor Dienstboden, *en ook voor Ouders*, *Meesters en Vrouwen*. Haarl. 1795.

In den loop van het zelfde jaar ondernam hij, naar het eermetaal te dingen, uitgeloofd door Teylers Godgeleerd Genootschap, op de beantwoording der in de toenmalige tijd zeer gepaste prijsvraag: *Kan men met grond beweren*, *dat de menschen immer*, *alleen door middel van hunne eigene rede of redekavelingen*, *zonder behulp van eenig regtstreeksch of meer onmiddelijk Goddelijk onderwijs tot de regte denkbeelden van Goddelijke zaken*, *zouden hebben kunnen komen*? Hoewel aan zijnen geleerden medebroeder, J a n B r o u w e r te Leeuwarden, de gouden eereprijs ten deel viel, zoo had B r u i n echter de voldoening, dat aan zijnen arbeid de zilveren medaille toegewezen werd.

Aangemoedigd door den gunstigen uitslag van zijne pogingen, zond hij in het jaar 1798 andermaal bij hot zelfde Genootschap een antwoord in op de prijsvraag tegen de materialitische rigting, welke door K a n t evenzeer bestreden werd, als zij door de Engelsche Wijsgeeren werd gewraakt: *Is er in den mensch geen ander beginsel van werking*, *dan Eigenliefde*, *en kan men alle de neigingen en hartstogten*, *die zich bij hem opdoen*, *daartoe brengen; of huisvesten er in hem ook beginselen van goedwillighëid*, *die zich door geene eigenliefde verklaren laten*, *en volstrekt belangeloos moeten genoemd worden*? Ook

dit stuk mogt eenen zilveren eereprijs wegdragen, terwijl de schrijver den zelfden mededinger had als vroeger, die ook nu wederom het gouden eermetaal behaalde.

B r u i n bepaalde zich in zijne letteroefeningen echter niet uitsluitend tot den kring, hem door zijn beroep aangewezen; hij beschouwde met een wijsgeerig oog, door het licht van de Godsdienst verhelderd, den loop der Staatkundige gebeurtenissen in zijne leeftijd en zocht daarin redenen tot opbeuring en bemoediging voor zichzelven en anderen. Daarvan getuigt een geschrift, met verzwijging van naam, door hem uitgegeven onder den titel van:

Godsdienstige en Wijsgeerige Beschouwingen der jongste Staatomwentelingen in Europa. Amst. 1709.

Terwijl hij zich alzoo op het uitgebreide veld van wijsgeerige beschouwingen begaf, sloot hij zijne oogen niet voor hetgeen in zijnen naasten kring gebeurde en hem als huisvader inzonderheid ter harte ging. Overtuigd, dat ouders niet met te veel wijsheid en omzigtigheid kunnen te werk gaan, wanneer het de keuze van een beroep voor hunne kinderen en het aangaan van een huwelijk door deze geldt, schrecf hij eenen Roman in brieven, waarin hij zijne denkbeelden en raadgevingen omtrent die gewigtige onderwerpen inkleedde. Dit boekje verscheen naamloos onder den titel:

Frans Edeling en Sophia Constant. Amst. 1801.

Later gaf hij nog een werkje met zijnen naam in het licht, getiteld:

Proeve over de Wijsheid van God in het Ontwerp der Euangelische Bedeeling. Amst. 1810, hetgeen van zijne grondige bijbelstudie en heldere voorstelling mede eene gunstige getuigenis geeft.

De laatste vrucht van zijne pen, die hij, met verwijging van zijnen naam, door den druk gemeen maakte, is eene verhandeling (voorkomende in het *Letterkundig Magazijn voor Wetenschap en Kunst voor* 1815, N^{o}. V, bl. 210-226): *Over den ouden oorsprong van het Huis van Nassau*, *en deszelfs vroege en duurzame betrekkingen tot ons Vaderland*.

Wanneer men, na de optelling dezer geschriften, aan de zeer geringe opleiding denkt, welke aan B r u i n ten deele viel; aan de bekrompeue huiselijke omstandigheden, die hem verboden, zich meer dan de hoogstnoodige boeken aan te schaffen; aan zijn spaarzaam verkeer met geleerden; aan zijne betrekking tot inrigtingen, buiten zijnen naasten werkkring gelegen[(1)] en aan zijne werkzame

(1) Aan den werkzamen en volhardenden ijver van B r u i n en eenige weinige zijner medebroederen, heeft men te danken, dat het reeds ter zijde gelegde plan tot de oprigting van het Fonds voor de Weduwen en Kinderen van Doopsgezinde Leeraars in de provincie Holland, is hervat en ten uitvoer gebragt. Zoo was hij jaren lang, en tot aan zijne dood, een ijverig Lid in de Commissie van Plaatselijk Toevoorzigt over de scholen. Ook maakte hij zijne vroegere bedrevenheid in het timmeren zich vaak ten nutte, door menig tusschenuur te besteden, om iets tot huisselijk gebruik te vervaardigen.

belangstelling in het welzijn van naburige Doopsgezinde Gemeenten[1], waardoor zijn tijd voor een groot gedeelte weggenomen werd, zoo staat men billijk verwonderd over de meer dan gewone ontwikkeling van geest, en de grondige kennis, welke de man in velerlei vakken van wetenschap zich had eigen gemaakt.

Bruin overleed den 22sten October 1826 te Westzaan en liet bij zijne echtgenoote Maartje Heines na 2 zoons en 5 dochters. Zijne zonen waren: Pieter Bruin Wmz., geboren te Westzaan den 28sten October 1789 sedert 1824 Predikant bij de Doopsgezinden in het Noordeinde van Graft en Jan Bruin, geboren te Westzaan den 10den Februarij 1794 en overleden den 4den November 1850, als Predikant bij de Doopsgezinden te Koogen-Zaandijk.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1826, D. II. bl. 321 en 322; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl. enz.*, D. II. bl. 127 noot, en vooral *Jaarb. der Doopsgez. Gem. in Nederl.* 1837, bl. 114-125, hetwelk wij hier grootendeels gevolgd zijn en uit familiepapieren hebben aangevuld.

[Herman de Bruin]

BRUIN (HERMAN DE), Kommandeur van het Directeurschip *de Wakende Boey*, nam den 2den April 1638 eenen Duinkerkschen Kaper; bragt hem met zijne geheele bemanning van 60 koppen, te Antwerpen op, en had slechts een man verloren. In Augustus van het zelfde jaar verjoeg hij met vier andere Kapiteins, bij Vlieland liggende, zeven Duinkerksche fregatten, doch kon ze wegens hunne welbezeildheid en den invallenden nacht niet bereiken. In October 1639 joeg hij met twee andere oorlogschepen een Duinkerker met 6 stukken bij de Holms in Jutland aan strand en schoot hem in brand, waarop de bemanning 80 man sterk zich op het land redde. Daarop ontmoette de Bruin een ander oorlogschip van Duinkerken met 12 stukken, die hem nogthans doordien er een harde wind opkwam, ontsnapte.

Zie Commelijn, *Leven van Fredr. Hendr.*, D. II. bl. 6, 7, 67.

[Cornelis de Bruin]

BRUIN (CORNELIS DE), een Koopman in Granen en Officier der Schutterij te 's Gravenhage, was een der medepligtigen van Adolf Burrebach[2], aan den aanslag, den 21sten Junij 1672, tegen het leven van den Raadpensionaris Johan de Witt gesmeed, de Bruin, die, te dezer gelegenheid, aan de hand gekwetst werd, wist zich aanvankelijk schuil te houden, doch schijnt, na het overlijden der de Witten, naar 's Gravenhage te zijn teruggekeerd en voorts ongemoeid te zijn gebleven.

(1) Gedurende een tijdsverloop van 11 jaren bediende hij, des Zondags om de 14 dagen 's namiddags, de toen vacante Doopsgezinde Gemeente van Krommenie met er te prediken, te catechiseren en geregeld Doop en Avondmaal te bedienen. Hij liet zich door weer noch wind van dit werk der liefde afhouden, waartoe zijne vaste gezondheid veel bijdroeg.

(2) Zie hiervoor bl. 940 en 941.

Hij was gehuwd met S u z a n n a H e n d r i k s z .

Zie S a m s o n , *Hist. de Guillaume III*, Tom. II. pag., 256-258; M o n t a n u s , *Leven en Oorlogsd. van Willem III*, D. I. bl. 357 en 358; v a n L o o n , *Nederl. Historip.*, D. III. bl. 85; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. XIV. bl. 68 en 69; v a n W i j n , *Bijvoegs. op* W a g e n a a r , D. XIV. bl. 53-56; K o k , *Vaderl. Woordenb*.

[Johannes de Bruin]

BRUIN (JOHANNES DE), waarschijnlijk een zoon van F l o r i s F r a n k o z o o n d e B r u i n , die uit een oud Brabands geslacht te 's Hertogenbosch afstamde, van waar hij, met zijne huisvrouw J a n n e t j e A d r i a a n z e , de wijk naar Gorinchem nam, ten einde de wreede vervolgingen te ontwijken, die de Hervormden van de Spanjaarden moesten ondergaan. J o h a n n e s werd ter laatstgemelde plaats geboren, den 25sten Augustus 1620. Hij genoot het eerste onderwijs in de Wijsbegeerte onder den Hoogleeraar A d r i a n u s H e r e b o o r t te Leiden; waarna hij zijne letteroefeningen te 's Hertogenbosch voortzette, en aldaar de achting en genegenheid won van S a m u e l D e s m a r e t s , die destijds te dier stede in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid onderwees. Na eenig verblijf aldaar, begaf hij zich naar Utrecht, waar hij met eenen vurigen ijver de lessen over de Wiskunst hoorde van den Hoogleeraar J a c o b u s R a v e n s p e r g e r , die hem bijzonder genegen was. Zijn weetlust zich nog al verder uitstrekkende besloot hij ten tweedemale Leiden te bezoeken, ten einde zich aldaar verder de lessen van de Geleerde mannen in het vak, dat hij beoefende, ten nutte te maken; hier oefende hij zich met zulk eene vlijt, dat men hem eerlang waardig keurde, om aan de jeugd lessen in de Wiskunde te geven. De Hoogleeraar R a v e n s p e r g e r te Utrecht, voelende zijn einde naderen, prees hem zoo sterk den Bestuurderen dier Hoogeschool aan, als iemand, die in alle opzigten door zijne kunde en loffelijke hoedanigheden verdiende hem op te volgen, dat hij na diens dood, in zijne plaats tot Hoogleeraar in de Natuur- en Wiskunde werd aangesteld; en doordien de Hoogleeraren van de faculteit der Natuurlijke Wijsbegeerte te Utrecht, overeen gekomen waren, dat ieder in zijn eigen huis de vrijheid zou genieten, van zoodanig deel te onderwijzen, als ieder mogt goedvinden; maakte d e B r u i n hiervan een onbeperkt gebruik, en gaf ook lessen in de Ontleedkunde, niet alleen, maar hield zelfs voor de studerende jeugd een collegie, over het onsterfelijke werk van d e G r o o t , *van het regt des Oorlogs en des Vredes*. Almede bezat hij eene bijzondere vaardigheid in het ontleden van dieren, en staafde zijne lessen door proefnemingen; ook hield hij zich onledig met Sterrekundige waarnemingen. De verhandelingen die hij heeft uitgegeven,

Over de Voedende kracht[1];

Over de zwaarte en ligtheid der ligchamen[2];

(1) *De Vi altrice*.
(2) *De Corporum gravitate et levitate*.

Over de natuurlijke kennis van God[1];

Over de oorzaken en oorsprong van het licht[2], verstrekken tot sprekende bewijzen van zijne geleerdheid.

De laatstgenoemde verhandeling gaf gelegenheid tot een twistgeding tusschen hem en Izaak Vossius, aan wien hij een brief schreef welke in het licht verscheen onder den titel van:

Epistola ad Isaacum Vossium de natura et proprietate lucis. Amstel. 1663. 4°, 68 bladzijden groot en waarin hij het werk van Vossius *de natura et proprietate lucis* wederlegt, en de stelling van Descartes over dat onderwerp, van welken wijsgeer hij een aanhanger was, ten vurigsten verdedigt; ook heeft hij tegen den Godgeleerden Reinier Vogelzang, die hem het jaar te voren was aangevallen, geschreven:

Defensio Philosophiae Cartesianae contra Vogelsangum. 1670. 4°.

De Bruin huwde, in 1652, met een koopmans dochter van Utrecht, bij wie hij twee kinderen verwekte, die slechts weinige dagen leefde. Hij zelf stierf den 21sten October 1675.

Zie Burman, *Traject. Erudit.*, pag. 36 en 37; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Florentius de Bruin]

BRUIN (FLORENTIUS DE), ook wel als de Bruine voorkomende, een neef van den voorgaande en zoon van Franco de Bruin en van Maria Verbeek, geboren in 1650 te Gorinchem, waar zijn vader Schepen was, werd vroegtijdig in de eerste gronden der letteroefeningen aan de Latijnsche scholen zijner geboortestad onderwezen, kwam met zijn veertiende jaar aan de Hoogeschool te Leiden en van daar, na gedurende eenige jaren het onderwijs in de geleerde talen en Godgeleerdheid genoten te hebben, naar Utrecht, van waar hij met uitmuntend loffelijke getuigschriften van de Hoogleeraren Franciscus Burman en Andreas Essenius naar huis keerde en den 27sten Augustus 1675, door de Classis van Gorinchem tot de predikdienst werd toegelaten. Gedurende tien maanden van het jaar 1678 diende hij als Veldprediker bij het Regement van den Grave van Hornes; werd den 21sten Februarij 1680 te Schelluinen beroepen en in 1690 te Gorinchem, waar hij, de gemeente met de vurigste liefde en godsvrucht heeft bestuurd, tot aan zijnen dood toe, welke voorviel in Julij 1724.

Hij was een diep geleerd man, want behalven zijne groote kunde in de Hebreeuwsche spraak, was hij huitengewoon ervaren in de Joodsche, Grieksche en Romeinsche Oudheden, voorts, in de Kerkelijke Geschiedenissen, Tijdrekenkunde enz.; de werken door hem nagelaten zijn:

(1) *De Cognitione Dei naturali.*
(2) *De Lucis causis et origine.*

De emendandis temporum Hebraeae linguae anomaliis enallagisve, *Dissertatio epistolaris*. 4°.

Overeenstemming der IV Euangelisten. Leyd. 8°.

Over den XLVI Psalm. Leyd. 8°.

Eeuwspelen der oude Romeinen. Amst. 1703. 8°.

Over den Catechismus. 8°.

Zijne zinsprenk was: *Nobilitas sola est atque unica virtus* (De deugd alleen is de eenige adel), of *Rien sans peine* (Niets zonder moeite).

Hij was gehuwd met Anna Eekhout, bij wie hij vader was van Franco de Bruin, geboren te Schelluinen, overleden den 26sten Januarij 1763 als Predikant te Amsterdam en Florentius Adrianus de Bruin, die van 1725-1767 Predikant te Nieuwland was.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Algem. Konst- en Letterbode* 1849, D. II. bl. 261; Glasius, *Godgel. Nederl*.

[Cornelis de Bruin]

BRUIN (CORNELIS DE) of DE BRUYN, geboren te 's Gravenhage omstreeks 1624, had van der jeugd af aan eene onverzadelijke lust, om vreemde landen te bezoeken; en verstandig beseffende, dat de teeken- en schilderkunst niet te ontberen is voor reizigers, die uit hunne togten, en voor zich zelve en voor hunne medemenschen, nut en onderrigting zoeken te rapen, met hun de afbeeldsels van steden, gedierten, gewassen en wat de natuur verder oplevert, naar de oorspronkelijke voorwerpen zelven afgemaald, te bezorgen; stelde hij onder de lessen van zijnen kundigen Meester Theodoor van der Schuur, alles te werk, om dat oogmerk te bereiken, en bragt het in korte jaren zoo ver, dat hij bekwaam was om zich met het voorgenomen doel op reis te begeven. De Amsterdamsche Burgemeester Nicolaas Witsen, een man, die, aan zijne overige uitmuntende hoedanigheden, de zucht paarde om zijne landgenooten, hij wie hij eenen goeden aanleg mogt ontdekken, de behulpzame hand te bieden, had naauwelijks de Bruin leeren kennen, of hij stelde hem in staat tot het ondernemen van zijne reizen.

Deze laatste vertrok dan den 1sten October 1674 uit 's Gravenhage, en nam zijne weg over Duitschland naar Rome, waar hij Robbert du Val ontmoette, die hem bij de Bentbroeders inleidde, van wie de Bruin den naam van Adonis verkreeg. Na zich anderhalf jaar in Rome te hebben opgehouden, en al het merkwaardigste van die groote wereldstad en hare omstreken te hebben afgeteekend, reisde hij naar Napels. Daar mede alles bezigtigd en op het papier gebragt hebbende, wat hem van eenige dienst kon zijn, keerde hij naar Rome terug, vertrok den 16den Junij 1675 van daar naar Livorno, waar hij een jaar verbleef, als wanneer hij zich naar Smirna begaf, om

vervolgens, door Klein Azië en Egypte, naar de eilanden van den Archipel te reizen. Wat ongehoorde zeldzaamheden der Oudheid, fraaije afteekeningen van steden, dieren en gewassen, nevens eene ontelbare menigte wonderen der natnur hij van daar heeft medegebragt, weten zij die het werk gelezen hebben, dat hij, in 1693, in het licht zond en hetgeen alleen in staat is om 's mans naam te vereeuwigen; ook betuigt hij aan het slot zijner voorrede dat het grootste doel, hetwelk hij met zijn werk op het oog gehad heeft, is geweest het geven van naauwkeurige afteekeningen van de steden, plaatsen en gebouwen, die hij bezocht heeft, ‘in welke’ zegt bij, ‘ik zonder vermetenheid mag zeggen, iets gedaan te hebben dat van niemand ondernomen is.’

Van zijnen togt teruggekeerd, begaf de Bruin zich naar Venetië, waar hij acht jaren woonde, gedurende welke tijd hij zich met voorbeeldigen ijver op de schilderkunst toelegde, waarin hij de lessen van den vermaarden Carlo Loth genoot. Hij reisde van hier ten jare 1693, en kwam den 19den Maart van dat jaar in zijne geboorteplaats, waar hij met het schrijven van zijn hier bovengenoemd boek vijf jaren doorbragt, waarna hem op nieuw den lust beving, om eenen tweeden togt te ondernemen, waarin hij ook weder door Witsen werd in staat gesteld en die niet minder belangrijk is geweest, dan de eerste; ook tot rijper jaren gekomen en door ondervinding geleerd, welke behoeften op zoodanige verre reize het meest benoodigd waren, voorzag hij zich van al hetgeen hem tot bereiking van zijn veruitziend voornemen van eenig nut kon zijn.

Hij vertrok den 28sten Julij 1701, nam zijnen weg door het Russische Rijk en Perzië, naar Indië, bezoekende voorts de Malabaarsche kust, het eiland Ceilon, Batavia en Bantam; alle welke landen door hem beschreven zijn in een werk, waarin de beroemdste landschappen, steden en andere zeldzaamheden, zijn afgebeeld. Op dezen togt werd hij uitnemend wel ontvangen, door den Czaar van Moscovië Peter I, die hem groote eer aandeed en met weldaden overlaadde; hij schilderde dien wereldberoemden Vorst, benevens drie Prinsessen, tot tweemalen toe levensgroot, en werd gedurende al den tijd dat hij in Rusland vertoefde, wel onthaald en rijkelijk beschonken. Op Batavia, vervaardigde hij ook de beeldtenissen van de beide Gouverneurs-Generaal, Willem van Outhoorn en Johan van Hoorn, en schilderde een groot aantal vreemde gewassen, die hij in eenige stukken bijeen schikte, en mede naar het Vaderland bragt. Van deze tweede reize kwam hij den 24sten October 1708 in 's Gravenhage terug, en hield zich vervolgens aan onderscheidene plaatsen in Holland op, doch wel het meest te Amsterdam, ten einde het drukken en graveren van zijn boek- en plaatwerk te bestieren. Den avondstond zijns levens sleet hij te Utrecht, waar hij in of omtrent het jaar 1719 is overleden.

Een fraai portret van hem is door den Ridder G o d e f r i d u s K n e l l e r geschilderd, en door den Kunstenaar G. V a l c k in koper gebragt; ook ontmoet men een afbeeldsel in het klein van hem bij v a n G o o l, door A r n o l d H o u b r a k e n gesneden. Onder het eerstgemelde, leest men een vierregelig Latijnsch vers, van den zinrijken Dichter J o h a n v a n B r o e k h u i z e n, terwijl onder het zelfde portret, voor het le deel van zijne *Reizen* pronkende, de volgende regels in het Nederduitsch, zijn geplaatst:

Wat zwier spreekt in d e B r u i n s opmerkend gelaat,
Een halve wereld doet zich voor in deze plaat,
Laat andere reizigers bekladden hun papieren.
De wijsheid kranst dit hoofd met zee- en land-laauwrieren!
Uit beter oogen ziet ons Neerland als het plag.
Deez' teekende, deez' schreef, niets anders dan hij zag.

De werken door d e B r u i n in het licht gegeven, en welke in alle opzigten op een uitnemende uitvoerlng kunnen roemen, hebben tot titel:

Reizen door de vermaardste deelen van Klein-Asia, *de eilanden Rhodus*, *Cyprus*, *Metilino*, *Stanchio*, *enz. Mitsgaders de voornaamste steden van Egypte*, *Syrië en Palestina verrijkt met meer als* 200 *kopere kunstplaten*, *vertoonende de beroemdste Landschappen*, *Steden*, *enz. Alles door den Autheur zelfs na het leven afgeteekend*. Delft 1698. fol., ook in het Fransch vertaald uitgegeven onder den titel van:

Voyages au Levant. Delft 1700 fol., Paris 1704. fol., in welken laatsten druk de Schrijver verkeerdelijk L e B r u n genoemd wordt.

Reizen over Moskovië, *door Persië en Indië; verrijkt met* 300 *kunstplaten; vertoonende de beroemste Landschappen en Steden ook de bijzondere dragten*, *beesten*, *gewassen en planten*, *die daar gevonden worden; vooral*, *derzelver oudheden*, *en wel voornamelijk heel uitvoerig die van het heerlijke en van ouds door de geheele wereld door bestaande Hof van Persepolis bij den Persianen Thilminar genaamd. Alles door den Autheur zelf met groote naauwkeurigheid na 't leven afgeteekend*, *en nooit voor dezen in het licht gebragt*. Amst. 1711. fol., tweede druk Amst. 1714. fol., van welk werk duizend exemplaren gedrukt zijn geworden[(1)]; terwijl zij mede in het Fransch zijn uitgegeven onder den titel van:

Voyages par la Moscovie en Perse, *et aux Indes*. Amst. 1718. 2 vol.

Aanmerkingen over de Printverbeeldingen van de overblijfselen van het oude Persepolis, *uitgegeven door de Heeren Chardin en Kaempfer*. Amst. 1714. 1°.

(1) Zie U f f e n b a c h, *Merkwurd. Reisen*, B. III. S. 674-677, volgens hetgeen deze uit d e B r u i n s eigen mond vernam.

Alle zijne werken zijn in het Fransch vertaald, mede gezamenlijk uitgegeven te Rouaan in 1725 in 5 deelen 4°, welke uitgave zeer geacht is omdat de Abt Banier, die met vele aanteekeningen verrijkt heeft. Ook bestaan er Hoogduitsche en Engelsche vertalingen van de Bruins werken. Zoo verscheen van zijne eerste reize eene vertaling in 1702 te Londen in fol. en van de tweede in 1720 te Londen in 3 deelen in fol.

De Bruin had het ongeluk van in verdenking te vallen, dat hij de zelfde Cornelis de Bruin was als de hierboven vermelde, die, zoo als wij gezien hebben, medepligtig was aan den moorddadigen aanslag tegen het leven van Johan de Witt. Dit denkbeeld heerschte algemeen in het Oosten; toen de Reiziger het te Smyrna ten stelligste tegensprak, wilde men hem naauwelijks gelooven; zoowel daar als te Livorno en Venetië, was hij, zonder het te weten, altijd daarvoor gehouden, en men was daarin bevestigd, doordien hij in gesprekken over de toenmalige Staatsgeschillen altijd met eenige drift de partij van den Prins van Oranje trok. Hij bewees echter, vooreerst uit het verschil van jaren, ten anderen uit het stilzwijgen van alle Hagenaars, die hem in het Oosten ontmoet hadden, nopens dit geval, en eindelijk door een getuigschrift uit zijne geboorteplaats, de valschheid dier aantijging, waaraan hij zich zooveel liet gelegen liggen, dat hij betuigde, elk, wie hem voor den zelfden persoon hield, voor geen eerlijk man aan te zien; daar hij evenwel niet bewees van een ander geslacht te zijn, is het niet onwaarschijnlijk, dat hij, zoo niet een zoon, dan toch een bloedverwant van den aanrander van de Witt geweest zij.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 112-116; Paquot, *Mémoires pour servir à l'hist. des Pays-Bas*, Tom. V. pag. 213-218; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars V. pag. 505 et 506; de Feller, *Diction. Histor.*, in voce *Bruyn* (*Corneille de*)*;* van Wijn, *Bijvoegs. op* Wagenaar, D. XIV. bl. 54 en 55; Scheltema, *Peter de Groote in Holl. en te Zaand.*, D. I. bl. 252-256; de zelfde, *Rusland en de Nederlanden*, D. III. bl. 119-130; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 79 en 80, D. III. bl. 142-144; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. III. A. bl. 402-405; *Biogr. Nation.*, Tom I. pag. 155 et 156; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. II. bl. 384-390; Immerzeel, *Levens en Werken der Nederl. Kunsts.;* Wonder, *Alphab. Lijst der Nederl. Kunsts*.

[Anna Maria Punt, geboren de Bruin]

BRUIN (ANNA MARIA PUNT, geboren DE), was eene zeer voortreffelijke Tooneelspeelster, die in 1730 aan het Tooneel kwam en in die dagen als de edelste parel aan de kroon van den Schouwburg schitterde. Zij was naar den eisch der rollen, of Venus, of Minerva, of de gulhartige Hebe; in alles volmaakt, terwijl zij zelve door eene gelukkige onachtzaamheid haar eigene voorregten scheen te vergeten. Onder anderen werden de rollen van Cornelia in *Pompejus* en Monima in *Mithridates*, zeer fraai door haar uit-

gevoerd. In het treurspel *Louis de Vargas* had zij, onder de gedaante van M a r i a d e L u x a n, op zekeren avond den Tooneelspeler J a n P u n t, die den titelrol vervulde, zoodanig getroffen, dat hij haar ten huwelijk vroeg, welk aanzoek met een gewenscht gevolg bekroond werd, doch voor weinige jaren slechts, want den 24sten Mei 1744 overleed zij, in het bloeijendste van haren leeftijd in het kraambed, hem twee kinderen nalatende.

Zelfs buiten het tooneel bezat zij alle hoedanigheden, die eene schoone vrouw heminnelijk maken. Zij paarde de levendigste verbeelding aan een gezond oordeel; haar allergevoeligst hart onderwierp zich altoos aan de reden; de lieflijkheid van haren gezelligen aard werd ondersteund door een zwier, die naar de deftigheid zweemde, zonder de minste gemaaktheid te toonen. Bij zoo vele gaven voegde zij eene kiesche deugd en eenen zorgvuldigen wandel.

Zie *Levensbes. van Vermaarde Mannen en Vrouwen*, D. IX. bl. 3-6; C o l l o t d ' E s c u r y, *Holland's Roem*, D. IV. St. II. bl. 604; v a n H a l m a e l, *Bijdr. tot de Geschied. van het Tooneel*, bl. 38.

[Maria de Bruin]

BRUIN (MARIA DE), geboren te Amsterdam, omstreeks het midden der vorige eenw, was eene dochter van den Muzijkant en Dansmeester d e B r u i n en van zekere A... de B...., die eerst op den Amsterdamschen Schouwburg en vervolgens, te Rotterdam speelde. M a r i a trad ook als Tooneelspeelster eerst te Amsterdam en daarna te Rotterdam op, waar zij, die eene zeer goede aktrice was, na het overlijden van hare onders, de Direktie van het tooneel op zich nam. Doch hierbij veel verloren hebbende, moest zij die opgeven en reisde vervolgens eenige tijd met een eigen gezelschap en eene zoogenaamde tent; daarna begaf zij zich als kostjuffer in een klooster te Antwerpen, doch ging weder daaruit en woonde vervolgens te Rotterdam, bij de weduwe P u n t, was later Kasteleinesse van den Rotterdamschen Schouwburg en ging van daar op nieuw naar het klooster, maar keerde ook weder daaruit naar Rotterdam, waar zij overleed. Zij wordt geroemd als goed in het treurspel en zeer fraai in het blijspel spelende, als redelijk dansende en zingende, keurlijk kunnende schermen, en zich in mans kleeding zeer goed voordoende.

Zie v a n H a l m a e l, *Bijdr. tot de Geschied. van het Tooneel*, bl. 101 en 102.

[J.F.B. de Bruin]

BRUIN (J.F.B. DE), Advokaat te Breda, op het laatst der vorige eeuw, heeft geschreven:

Breda verovert en herovert in 1793 *met bylage*. Breda.

Zie H e r m a n s, *Bijdragen over Noord-Brab.*, bl. 297.

[Cornelis de Bruin]

BRUIN (CORNELIS DE), geboren te Middelburg, genoot zijn eerste onderwijs aan de Teeken-Akademie in zijne geboorteplaats, en was vervolgens werkzaam in de Behangselfabriek van P i e p e r s aldaar, waar hij in 1801 overleed.

Hij teekende en schilderde niet onverdienstelijk figuren, bloemen enz.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Hollands. Schild*.

[Lodewitk Alexander Cornelis de Bruin]

BRUIN (LODEWITK ALEXANDER CORNELIS DE), woonde als Luitenant van het tweede Regiment Hollandsche Infanterie, onder de bevelen van den Kolonel Albertus Lycklama à Nijeholt, in 1806 den oorlog in Pommeren bij; onderscheidde zich, den 16den April, bij den overtogt over de Ucker, en werd tot loon zijner dapperheid tot Ridder van de Unie benoemd. Later betoonde hij in de veldtogten in Spanje zich niet minder moedig, doch, den 29sten Julij 1809, met een detachement van 2 Officieren, 105 man en eenige ruiters, ter verkenning uit Madrid naar Valdimore uitgerukt zijnde, werden zij kort voor Aranjuez door eenen vijandelijke bende overvallen, bij welk gevecht de Bruin waarschijnlijk onder 's vijands handen den dood vond.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 257 noot, 356.

[Helena Judith de Bruin]

BRUIN (HELENA JUDITH DE). Zie HILVERDINK (HELENA JUDITH).

[Gerrit Willem van Oosten de Bruin]

BRUIN (GERRIT WILLEM VAN OOSTEN DE). Zie BRUYN (GERRIT WILLEM VAN OOSTEN DE).

[Johannes de Bruine]

BRUINE (JOHANNES DE), de zoon van behoeftige ingezetenen te Balk, in Friesland, waar hij den 7den Augustus 1657 geboren werd, leerde in zijne jeugd een handwerk, doch oefende zich tevens met ongemeenen lust in de kennis der goddelijke waarheden. Eenige gegoeden sloegen de handen ineen en zonden hem op hunne kosten naar de Latijnsche school en vervolgens naar de Akademie van Franeker, waar hij onder Campegius Vitringa, Johannes à Marck, Hermannus Witsius, Johannes van der Waeijen enz. zich in de Fraaije Letteren, Wijsbegeerte en Godgeleerdheid oefende. Welhaast onderscheidde hij zich onder de leerlingen van van der Waeijen, die, bekoord door 's jongelings vlugheid, schranderheid en ijver, hem bij zich aan huis nam, en zijn leidsman werd, bij het nasporen van den waren zin en de regte beteekenis der boeken des Ouden Verbonds en vooral der Profetische schriften. Nadat hij nu, na vijf jaren aan die Hoogeschool vertoefd te hebben, den 31sten Januarij 1682 tot de Predikdienst was toegelaten, liep het gerucht - dat de gemeente van Nieuw Brongerga het oog op hem had geslagen. Dit was een steen des aanstoots voor de Broederen in de Classis van Zevenwolden, dewijl hij bij hen verdacht was de nieuwigheden te zijn toegedaan; welke men zeide dat van der Waeijen aankleefde; de Classis zond diensvolgens eene Commissie aan den Collator Daniel de Blocq van Scheltinga, Grietman van Schoterland, om te verzoeken 'dat Zijn Wel-Ed. goede agt geliefde te nemen, dat te zynder tyd in de gemeente mogte worden beroepen, een persoon gezond in leere en gevoelen.' Die pogingen waren echter vruchteloos: de Bruine werd te Nieuw-Brongerga beroepen en het beroep den 26sten April 1684 der Classis ter goedkeuring aangeboden, doch de approbatie geweigerd, 'zo

lang als het Appel van de Classis tegen de sententie der Deputaten Synodi, in de zaak van D. G i f f e n niet

was geëindigd[1].' Den 5den Julij werd het verzoek om approbatie op nieuw gedaan en toen goedgekeurd, nadat alvorens de Bruine was gewaarschuwd, zich te onthouden van alle schadelijke nieuwigheden en in het bijzonder van de 22 Artikelen, bij gelegenheid der oneenigheden met van Giffen door de Classis van Zevenwouden ontworpen en der Synode te Dockum overgeleverd. Naauwelijks was hij bevestigd en den 7den September als Lid van de Classis erkend, of hij werd weder in moeijelijke omstandigheden met de Classis gewikkeld, bijzonder spruitende uit de vrijheid, die hij, zeer ervaren in de oude talen, gebruikte in het tegenspreken en afkeuren van de nieuwe overzetting des Bijbels; doch, naar het oordeel van de Classis, zonder genoegzame reden en het ging zoo verre, dat hem in 1683 door de Synode bevolen werd, 'van alle zoodanige Stellingen en Expressien in het tauxeren der overzettinge zich te onthouden, onder bedreiginge van swaardere censure.' De oneenigheden met de Classis bleven voortduren, en verdroten hem zoo, dat hij eindelijk in 1685 der Synode te Bolsward verzocht, 'dat zij toch een heilzaam middel mogt uitvinden, tot slissing en demping der oneenigheden,' doch in het jaar 1686 werd hij naar Stavoren beroepen, voorts in het jaar 1688 naar West-Zouburg in Zeeland, en in 1691 naar Zalt-Bommel, voor welke twee laatste beroepen hij om bijzondere redenen bedankte. Beter slaagden die van Wezel, alzoo hij der roepstemme van daar op den 9den Februarij 1694 gehoor gaf, waarna hij in 1701 door die van Dordrecht en laatstelijk in 1705 door de gemeente van 's Gravenhage werd beroepen, in welke beide gemeenten, zoowel als in de vorige, hij met veel vrucht en stichting zijne bediening heeft uitgeoefend, en de achting en liefde van velen tot zich heeft getrokken; niet alleen om zijne uitnemende predikgaven, maar ook om zijnen welmeenenden ijver en godsvrucht, die tot aan zijne dood toe, welke den 4den September 1722 voorviel, vurig werkzaam gebleven is. Bij zijne huisvrouw Elizabeth Imbregts verwekte hij een zoon Samuel Koenraad de Bruine, die volgt.

Johannes de Bruine heeft door den druk gemeen gemaakt:

Euangelische Waarheden. 4°.

Afscheidpredikatie van Dordrecht, *uit Hand. XX vs.* 32 Dordr. 8°.

Voorbeeld van de pligt van een Leeraar van 't N.T., *Intreepredikatie in 's Gravenhage*. 's Gravenh. 1705. 8°.

Eerste beginselen der woorden Gods. 's Gravenh. 1707. 8°, hetwelk door de schrijvers der *Unschuldige Nachrichten von alten und neuen Theolog. Sachen*. 1707. S. 415, eene geleerde Catechismus, duidelijk en net, in vragen en antwoorden opgesteld, genoemd wordt en vijf malen herdrukt is, de laatste maal onder den titel van:

(1) Men zie over deze zaak later ons artikel GIFFEN (DAVID FLUD VAN).

Eerste beginselen der Woorden Gods, met eene belydenispredikatie; de 5e druk vermeerdert met de Afscheid- en Intreepredicatie van Dordrecht en 's Gravenhage. Amst. 1740. 8°.

Korte leydinge tot een regt begrip van de eerste beginselen der Zaligmakende Waarheid. 's Hage 1708. 8°, hetwelk zes drukken beleefde, de laatste onder den titel:

Kort begrijp van de Zaligmakende Waarheeden voor die zig tot hun Geloofsbelijdenis willen bereiden, met eene korte schets door deszelfs zoon S.K. de Bruine. Amst. 1741.

Leyding der gedagten tegen de Sociniaansche Hebreeuwen over de Drieëenheid der Godheid. 1716. 8°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.; Ordre der Feest- en Passie-teksten in de kerken van 's Graavenhaage*, bl. 178; Engelsma, *Volgl. der Predik. van Zevenwouden*, bl. 173-175; van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 110-115; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Samuel Koenraad de Bruine]

BRUINE (SAMUEL KOENRAAD DE), zoon van den voorgaande, geboren te Wezel den 11den April 1700, legde zich aan de Hoogeschool te Utrecht op de Godgeleerdheid toe en werd in 1723 Predikant te Dubbeldam, anderhalf jaar daarna bedankte hij voor eene roepstem naar Elburg doch volgde in 1726 die naar Deventer op, van waar hij in 1729 te Middelburg werd beroepen, waarvoor hij eerst bedankte, toen hij echter tevens tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid benoemd werd, ging hij derwaarts, doch vertrok in 1739 naar Amsterdam, waar hij den 30sten Maart 1748 overleed. Hij was tweemalen gehuwd geweest, eerst in 1731 met Jacoba Geertruida Scheideruit, weduwe van Ambrosius Tulleken, bij wie hij eene dochter verwekte. Haar in 1733, door den dood verloren hebbende, hertrouwde hij in 1743 met Cornelia van Nuwendorf, weduwe van Hugo Borst, bij wie hij twee zoons en eene dochter gewon en die hem overleefde.

Van hem ziet het licht:

Vier predikatien over het allerkrachtigste verband tusschen 's Heylands twee staten. Amst. 4°, welke hem in der tijd eenige vermaardheid verwierven.

Van hem bestaat een portret door Jan Maurits Quinkhard geschilderd en door Houbraken gegraveerd, met een Latijnsch vers van Isaäk Schorer. Het stelt hem op jeugdige leeftijd voor.

Zie Engelsma, *Volgl. der Predik. van Zevenwouden*, bl. 175; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 115; Glasius, *Godgel. Nederl.; Naaml. der Predik. te Amsterdam*, bl. 38, uit partikuliere berigten aangevuld.

[François de Bruine]

BRUINE (FRANÇOIS DE). Zie BRUINNE (FRANÇOIS DE).

[Jan Rudolph de Bruine]

BRUINE (JAN RUDOLPH DE), zoon van Philip Anthony de Bruyne en van Alyda Lohmeijer, geboren te Amsterdam,

den 4den September 1810, legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Godgeleerdheid toe, werd in het jaar 1833 Proponent, in 1834 Predikant te Balk, in 1843 te Vlissingen en in 1848 te Middelburg, waar hij den 27sten April 1850 overleed, bij zijne echtgenoote B e r e n d i n a A n t o n i a N i b b e l i n k nalatende 3 zoons en 2 dochters.

Hij heeft in het licht gezonden:

Godsdienstige viering van den 6*den December* 1840, *of ernstige opwekking aan Nederlands inwoners*, *tot het opzenden van het dringend*, *veel omvattend en zegenrijk gebed voor de regering van Willem II*, *op Hoogsdeszelfs eersten verjaardag na de plegtige inhuldiging als Koning der Nederlanden op den* 28*sten November* 1841, *in eene Leerreden over Psalm LXXII:*1, 2. Sneek 1840. gr. 8°.

Tweetal leerredenen, *gehouden tot afscheid en intrede te Balk en te Vlissingen*. 1843. gr. 8°.

Over de grootheid van Jezus. Vliss. 1845. gr. 8°.

De hooge waarde en het regte gebruik der Vrijheid. Leerrede ter gedachtenis van den Munsterschen Vrede. Midd. 1848. gr. 8°

Ook heeft hij op het einde van zijn leven 12 Leerredenen uitgezocht, welke op zijn verzoek na zijne dood door zijne collega's zijn uitgegeven.

Zie B r i n k m a n , *Alphab. Naaml. van Boeken*, uit familiepapieren aangevuld.

[Nicolaas Bruinincks]

BRUININCKS (NICOLAAS). Zie BRUNYNCK (NICOLAAS).

[Albert Bruinincks]

BRUININCKS (ALBERT). Zie BRUYNINGH (ALBERT).

[Gerard en J.J. Hamel Bruinincks]

BRUININCKS (GERARD en J.J. HAMEL). Zie BRUYNINCX (GERARD HAMEL) en BRNYNINCX (J.J. HAMEL).

[Hermanus Bruining]

BRUINING (HERMANUS), een zoon van R e g n e r u s B r u i n i n g , Predikant te Dantumawoude-Driezum-en-Wouterswoude, en van M a r g a r e t h a B o o s w i n k e l , geboren te Dantumawoude den 20sten Mei 1705, oefende zich in de Godgeleerdheid aan de Leidsche Hoogeschool; en werd, na in 1727 Proponent te zijn geworden, in het volgende jaar Predikant te Wijkel, in 1732 te Wirdum en in 1735 te Hoorn, van waar hij in 1737 te Rotterdam werd beroepen. In 1776 emeritus geworden, overleed hij den 2den Julij 1781. Hij was driemalen gehuwd, eerst in 1730 met R i n s k e B r u i n i n g , bij wie hij vader was van H e r m a n u s A d r i a n u s B r u i n i n g , die volgt, daarna in 1740 met C a t h a r i n a S e e l e r en eindelijk in 1748 met A d r i a n a Y s e k o e k . Hij, die een zeer geleerd man moet zijn geweest, heeft in het licht gegeven:

Afscheid van Hoorn over Thess. V vs. 23 *en Intreerede te Rotterdam over Psalm LXXIII vs.* 28 Rott. 4°.

Verhandeling over het geheele Nieuwe Testament. 4°.

Zie C o l u m b a en D r e a s , *Naaml. der Predikanten te Dokkum*, bl. 50 en 51; v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St I en III.; v a n H a r d e r w i j k , *Naaml. der Predikanten te Rotterdam*, bl. 78.

[Hermanus Adrianus Bruining]

BRUINING (HERMANUS ADRIANUS), een zoon van den voorgaande en van R i n s k e B r u i n i n g , geboren den 15den November 1738 te Rotterdam, werd, na volbragte studiën, aan de Hoogeschool te Utrecht, in 1764 Predikant te Kolhorn en in 1767 te Workum in Friesland, waar hij in April 1770 een beroep naar Bolsward ontving, waarvoor hij echter bedankte, doch in 1772 door de gemeente van Vere begeerd zijnde, vertrok hij derwaarts. In 1803 werd hij, met en benevens P e t r u s J a n s s e n , Predikant te Bergen op Zoom, wegens Zeeland, gecommitteerd tot het helpen bijeenbrengen van eenen bundel *Evangelische Gezangen* voor den openbare Eeredienst der Hervormden. Na zich van deze Commissie op eene loffelijke wijze gekweten te hebben en uit 's Gravenhage naar zijne standplaats te zijn teruggekeerd, verviel hij in eene zware ziekte, waaruit hij echter weder herstelde. Doch hij overleed den 17den Januarij 1811 en was gehuwd met A.H. B i n k e s .

B r u i n i n g was tot op zijn overlijden een der geliefdste Leeraars van de Veersche gemeente. Hij bezat uitmuntende predikgaven en was onder de eerste Predikanten in ons Vaderland, die ofschoon geene leerlingen van E w a l d u s H o l l e b e e k , nogthans van zijne preekmethode een doelmatig gebruik maakten. Een beminnaar der gewijde dichtkunst en een vlijtig beoefenaar der Nederduitsche taal zijnde, gaf hij daarvan, zonder evenwel met zijnen naam te voorschijn te komen, meer dan een doorslaand bewijs in de *Taal- en Dichtkundige Bijdragen*, welke van 1758-1762 in het licht verschenen, alsmede in de ten jare 1775 te Utrecht uitgegeven *Proeve van Outheit-*, *Taal- en Dichtkunde door het Genootschap Dulces ante Omnia Musae*, welk Genootschap hem, met M e i n a r d u s T y d e m a n , Z a c h a r i a s H e n d r i k A l e w i j n en A d r i a a n K l u i t , onder zijne oprigters tellen mogt, even als de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, tot welks oprigting hij ook, met gezegde Heeren, als Leden van het genoemde Genootschap in het jaar 1766, den grond hielp leggen. De *Nederlandsche Bibliotheek* die men in 1774 begon uit te geven, had mede aan hem eenen wakkeren medearbeider, zonder zich nogthans ook daarin met zijnen naam aan het publiek bekend te maken.

Met zijnen naam verscheen echter:

De Kerk van Nederland tot Godverheerlijkend zingen opgewekt. Middelb. 1774. 4°, zijnde een stukje van 15 bladzijden, dat vooral dienen moest om hen, die nog aan de oude Psalmberijming hingen, te doen beseffen, hoe hoog de nieuwe berijming boven de oude te schatten was.

Tweetal Biddags-Leerredenen. Veere. 1787. 8°.

Proeve van Bijbel- en Mengelpoezij. Veere 1792. 8°, uit welken bundel allezins blijkt, dat B r u i n i n g een zoetvloeijend Dichter was; terwijl er zelfs stukken in voorkomen, die met de werken van meer beroemde onder zijne tijdgenooten mogen vergeleken worden.

Ook leverde hij onderscheidene bijdragen tot de *Evangelische Gezangen*, *om nevens het boek der Psalmen bij den Openbaren Godsdienst in de Nederlandsche Hervormde Kerken gebruikt te worden*, zijnde Gez. 91, 115, 139, 142, 148 en 180 geheel oorspronkelijk door hem opgesteld.

Bovendien heeft hij ook, na het overlijden van J a c o b u s E r m e r i n s, het laatste stuk van diens *Zeeuwsche Oudheden* uitgegeven en met een keurig voorberigt voorzien.

Onder zijn portret, geteekend en gesneden door J. S c h w a r t z e n b a c h, leest men de volgende dichtregelen van Dr. J a c o b J o h a n A n d r i e s e n.

Dit 's B r u i n i n g, die op de Evangeliefluit,
Zoo lieflijk streelt het oor der Veerenaren;
Die heilheraut voor J e z u s dierbre Bruid;
Men hoor hem ook bij 't klinken zijner snaren:
Hij volgt van ver het onnavolgbaar schoon
Van D a v i d s harp op dichterlijken Toon.

Zie N i e u w e n h u i s, *Woordenb. van Kunsten en Wetens.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* (d e J o n g), *Alphab. Naaml. van Boeken;* S c h o t e l, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 374 noot; *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* W i t s e n G e y s b e e k; G l a s i u s, *Godgel. Nederl.;* R e n i e r, *Nieuwe Verbet. Naaml. der Predik. van Vere*, bl. 19, 20, 80-83, die wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Gérbrand Bruining]

BRUINING (GÉRBRAND), een achterneef van den bovenvermelden H e r m a n u s B r u i n i n g en zoon van P e t r u s B r u i n i n g en van F e d t j e A l b e r t s, geboren den 28sten Julij 1764 te Gorredijk waar zijn vader destijds Predikant was. Hij ontving het eerste onderwijs in het Latijn van zijnen vader, doch oefende zich later aan de Latijnsche scholen te Leeuwarden, waar hij zijne tijd zoo wel besteedde, dat hij reeds in 1779, dus nog geen vijftien jaren oud zijnde, naar de Hoogeschool te Franeker kon vertrekken, waar hij zich eerst in de Letteren en onder J e a n H e n r i v a n S w i n d e n in de Wiskunde, doch later in de Godgeleerdheid, oefende. Toen hij echter in 1784 zijne studie volbragt had en men verwachtte, dat hij zijn examen als Candidaat in de Godgeleerdheid zou afleggen, verklaarde hij zich bezwaard te gevoelen om de Formulieren van eenigheid te teekenen. Hij verliet dus de studie, en daar hij bij de toenmalige burgertwisten de partij der Patriotten was toegedaan, werd hij lid van het Genootschap van Wapenhandel te Wirdum, waar zijn vader destijds stond; terwijl hij inmiddels zich in de Grieksche en Latijnsche Letterkunde bleef oefenen. In 1785

Rector te Joure geworden, werd hij kort daarna als Praeceptor der Latijnsche scholen te Harlingen beroepen. In het begin van 1787 echter Luitenant geworden bij de Utrechtsche Staten-Artillerie, legde hij bet Praeceptoraat neder. Van Utrecht door de Patriotten naar Friesland teruggeroepen, werd hij tot Kapitein van eene compagnie Artilleristen aangesteld en naar Makkum gedetacheerd, hetwelk hij zich genoodzaakt zag na de omwenteling van 1787 te verlaten. Na een kort verwijl te Stavoren begaf B r u i n i n g zich, even als de overige bezetting van die plaats, naar Holland, waar hij Muiden tegen eenen aanval der Pruissen hielp verdedigen. Toen die stad bij gebrek aan krijgsvoorraad moest ontruimd worden, begaf B r u i n i n g zich naar Amsterdam, waar hij zijn ontslag als Kapitein der Artillerie bekwam. Nu geraakte hij, na veel omzwervens, te Brussel en eindelijk te St. Omer, waar hij zich bij de Nederlandsche uitgewekenen voegde. Hier verbleef hij tot op het laatst van 1789, als wanneer hij zich naar Amsterdam begaf, en zich eerst met het schrijven van geschiedkundige werken bezig hield doch daarna tot de Remonstrantsche kerk overging, bij welke hij, na een jaar aan de kweekschool dier gezindheid te Amsterdam zich in de Godgeleerdheid te hebben geoefend, in 1791 tot Proponent werd aangenomen. In het volgende jaar beroepen tot Predikant te Bleiswijk, vertrok hij in 1796 naar Berkel en van daar in 1803 als tweede Leeraar naar Nieuwkoop. Terwijl hij hier stond, zond hij bij Teylers Godgeleerd Genootschap een antwoord in op de vraag: *Van welken aart waren de zoenofferanden onder het Oude Verbond? - Heeft de dood van Christus daarmede eene genoegzame overeenstemming*, *om*, *met de daad*, *in het licht van een Zoenoffer beschouwd te worden? - zo ja - Hoe verre strekt zich die overeenstemming uit?* welk antwoord werd waardig gekeurd om als een tweede Accessit bij het bekroonde stuk te worden gevoegd. Sedert 1805 bediende hij tevens Zevenhoven, werwaarts hij, in 1808, toen die gemeente eene afzonderlijken Leeraar bekwam, als zoodanig beroepen werd. In 1811 liet B r u i n i n g zich echter uitkoopen van de dienst der Broederschap en begaf zich toen naar Leiden, waar hij zich met werken voor de drukpers onledig hield en sedert Mei 1817 Bibliothecaris der Bibliotheek van T h y s i u s was, toen hij in 1833 aldaar overleed.

Bij zijne echtgenoote, Mejufvrouw d e K e m p , had hij acht kinderen verwekt.

B r u i n i n g heeft de volgende werken in het licht gezonden:

Een nieuw gevoelen aangaande de grondvesting der Assyrische heerschappij. Rott. 1794. 8°.

Ezra, *de schrijver der eerste en der meeste andere historische boeken des Ouden Testaments*. Amst. 1798. 8°.

Dichterlijke uitweiding over den Watervloed. Leyd. 8°.

De Geschiedenis der oude godsdienstleer uit de ruïnen, *waarin Volney haar misvormd heeft*, *herbouwd*. Rott. 1802. 8°.

Ontwerp van eene volledige geschiedenis der oude Oostersche wereld. Leyd. 1807. 8°.

Rudimenta der Engelsche taal. Rott. 1807. 12°.

De algebraische voorstellen aangaande de beweging van personen en schepen enz., *die elkander achterhalen*, *tegenkomen*, *enz. ontwikkeld*, *en met veel verscheidenheid opgelost*. Leyd. 1814. 8°.

La Patrie, *ou déscription de l'Empire François*.

Premiers principes de la Théologie.

Beschrijving en geschiedenis van het Prinsdom Oranje en de Oranje-Vorsten. Leyd. 1814. 8°.

Hereeniging van het Belgische en reeds vereende Nederland, *onder het glorierijke Oranjehuis in Februarij* 1814. Leyd. 1814.

Oud Nederlandsch heugelijk herleven, *met aanteekeningen er opheldering en staving*, *en eene korte Narede van J. Scharp. S.S. Theol. Doct.* Rott. 1814. 4°.

Malte-Brun, *Tafereel van het Koningrijk Saksen*. Leyd. 1815. 8°.

F.W. Reinhard, *Zamenstel der Christelijke zedekunde*. Leyd. 1815. 8 deel. 8°.

Schediasma de Mesmerismo ante Mesmerum. Gron. 1815. 8°.

Bonaparte's laatste ondernemingen en derzelver naaste gevolgen. Rott. 1815. 6 st. 8°.

België, *het Luxemburgsche*, *Luik en andere bezittingen beschreven*. Breda 1815. 8°, met eene kaart, waarvan een tweede druk het licht zag, onder den titel:

Nieuwe volledige Beschrijving van België, *waaronder het Luxemburgsche*, *het Land van Luik*, *en de aangrenzende Fransche vestingen en andere bezittingen*, *nieuwe uitgave*. Zalt-Bomm. 1830. 8°. met eene kaart.

Geschiedenis der Nederlanden, *nopens het Zuiderdeel des Rijks*. Amst. 1815. 2 deelen. 8°.

Tableau topographique et statistique de Rotterdam, *où cette ville est décrite sous tous les rapports remarquables; suivi de quelques détails historiques et antiquaires*, *tendant à répandre un nouveau jour sur l'ancienne histoire de cette ville*, *et sur celle de son emplacement et de ses environs*. Rott. 1815. 8°. avec. fig.

Déscription succincte de la Haye et de ses environs. Rott. 1816. 8°. avec. fig.

Het verheugd Nederland, *bij de aankomst van het jeugdige Vorstenpaar*, *in de Noordelijke en Zuidelijke provincien*. Leyd. 1817. 8°, met pl.

Bijbelgenootschappen en Jezuiten-orde, *in beider nut en schadelijke strekking*. Amst. 1817. 8°.

Commentarius perpetuus in Caesaris, *Strabonis*, *Melae*, *Plinî*, *Taciti*, *Dionis*, *Ptolemaei*, *Zosimi*, *Ammiani*, *Eumeni*, *Sidoni Apollodoris*, *Eutropî*, *Gregorî*

Turonis, *Aimoini*, *aliorum tradita de rebus Belgicis*, *Batavis*, *Fricicis*, *Sicambris aliis norma*, *ab antiquissimis inde temporibus*, *ad annum aerae Christianae MCXL*. L.B. 1818. 8°.

Nederduitsche Synonimen, *of woorden*, *die elkanderen*, *somwijlen vervangen kunnen*, *doch somwijlen niet*, *taalkundig en ten deele ook etymologisch behandeld*. Rott. 1820. 2 deelen 8°.

Algemeen Aardrijkskundig Woordenboek, *naar de nieuwste berigten en landverdeelingen*. Rott. 1821. 2 deel. 4 stukken en supplem. 8°, met een vlaggekaart.

Historie der wederzijdsche geographische Woordenboeken, *die te Dordrecht en te Rotterdam uitkomen*. Rott. 1824. 8°.

De echte bewijzen van Gods aanwezen en Voorzienigheid van de onechte afgescheiden en tegenbedenkingen gestaafd. Leyd. 1824. 8°.

Ook iets over de Nederlandsche Spraakleer van Mr. W. Bilderdijk; over zeker Kort Begrip van het zamenstel onzer taal enz. Delft 1827. 8°.

Willem X..... of volkomen veilige opkweeking van kleine kinderen, *zonder moederborst of minne*, *naar de voorschriften van den Leipziger Arts en Vroedmeester F.L. Meiszner*. Gorinch. 1829. 8°, zonder zijnen naam.

De wijsheid van Pruissen in het navolgen van den Kardinaal Richelieu, *ter leering voor Nederland*, *aan het einde van* 1829 *door G.B.* Delft 1829.

Herinneringen, *met betrekking tot de omwentelingen in Staat en Kerk*, *gedurende zijn levensloop*. Dord. 1830.

Oorsprong en strekking der loodsen voor opperlieden, *metzelaars-gezellen*, *onderbazen*, *bazen of meesters enz.*, *die sinds* 1674 *aan een' tempel*, *waar een vermeend deel van Salomo's wijsheid gepredikt worden zou*, *metselen*. 's Hage 1831. 8°.

Ook was B r u i n i n g medeschrijver aan *Weilands Nederduitsch Taalkundig Woordenboek*. Dord. 1812. 11 stukken 8°, hetwelk hij van de letter O af schier geheel alleen bewerkt heeft; hij werkte mede ter aanvulling en verbetering van de *Dictionnaire portatif Français et Hollandais et Hollandais Français*. par. A. B l u s s é .

Nog had hij eenige tijd de hand in bet *Journal Politique de Leyde* en leverde menige bijdragen aan meer dan een tijdschrift.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1804, D. I. bl. 243, 244, 259; *Biogr. Nation;* v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 637, D. III. bl. 217, 278; (d e J o n g), *Alphab Naaml. van Boeken; Supplement op dat werk; Boekzaal der Geleerde Wereld*, *Maart* 1833, bl. 311-315; B i l d e r d i j k , *Geschied. des Vaderl.*, D. XIII. bl. 99 en 100; T i d e m a n , *de Remonstr. Broeders.*, bl. 69, 103, 109, 172, 183, 376; en vooral *Herinneringeu van G. Bruining met betrekking tot de omwentelingen in Staat en Kerk*, *gedurende zijnen levensloop*. Dord. 1830.

[Albert Bruining]

BRUINING (ALBERT), jonger broeder van den voorgaande, geboren te Gorredijk den 25sten Junij 1766, studeerde eerst te Franeker, daarna te Groningen, werd in het jaar 1790 Proponent en voorts in het jaar 1791 Predikant te Pietersbierum, waar hij den 12den December 1837 overleed.

Van hem zag het licht:

De leer der Verzoening met God naar den Bijbel. Amst. 1806. 8°, volgens welk geschrift men, naar het oordeel van sommigen, Bruining moest beschouwen als eenen neoloog, verder afgeweken, dan Socinus. Dit was mede het oordeel van Johannes van Assen, Predikant te Harlingen, die daar tegen uitgaf de vroeger door ons vermelde *Aanmerkingen*(1). Het geschrift van Bruining veroorzaakte, dat de Classis van Franeker, waartoe hij behoorde, hem niet alleen voor zes weken in zijne dienst schorste, maar hem daarenboven eene verklaring afvergde, dierwijze ingerigt, als verschilde, naar het scheen, zijn voorgedragen gevoelen van het meer algemeene minder in de zaak, dan wel in de woorden, waarmede het bekleed was. Nadere rekenschap gaf Bruining daarvan dadelijk aan het publiek in eenige

Aanmerkingen over den brief van J. van Assen, *over de leer der Verzoening met God naar den Bijbel*. Franek. 1807, 8°; zoodat van Assen en elk, met hem over het onderwerp gelijk denkende, daarin berusten kon en moest.

Zie Ypeij en Dermont, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. IV. bl. 434-436; G. Bruining, *Herinner met betrekking tot de Omwent.*, bl. 61, 140, 142, 143; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken;* Steenstra, *Oudheidk. Aant. omtrent de Griet. Barradeel*, bl. 52.

[Nicolaas Bruinings]

BRUININGS (NICOLAAS). Zie BRUNYNCK (NICOLAAS).

[Albert Bruinings]

BRUININGS (ALBERT). Zie BRUYNINGH (ALBERT).

[Gerard en J.J. Hamel Bruinings]

BRUININGS (GERARD en J.J. HAMEL). Zie BRUYNINCX (GERARD HAMEL) en BRUYNINCX (J.J. HAMEL).

[Daniel Bruininx]

BRUININX (DANIEL), geboren in 1724 te Rotterdam, werd eerst tot het Predikambt opgeleid en was zelfs reeds eenige tijd ter studie geweest, toen hij van voornemen veranderde en zich op het miniatuurschilderen toelegde. Ofschoon Nicolaas Juweel die hem in de teekenkunst onderwees, zelf geen voornaam Meester was, bragt Bruininx het evenwel, bijzonder door eigen oefening en vlijt, zoo ver, dat hij een Miniatuurschilder werd, die gelukkig, slaagde in het treffen der gelijkenissen, en niet onbedreven in de uitvoering was. In den beginne schilderde hij mede bladen van waaijers, waartoe hij de onderwerpen aan Antoine en Charles Antoine

(1) Zie ons Ie Deel bl. 416.

Coypel, Antoine Watteau, Nicolaas Lancret en dergelijken ontleende.
Hierin maakte

hij zoodanig eenen opgang, dat destijds, bij den opschik eener aanzienlijke bruid, een waaijer van Bruininx niet kon gemist worden, terwijl men daarvoor tot 300 guldens toe betaalde; doch dit hield op toen Frans Xavery, de zoon van den beroemden Beeldhouwer van dien naam, zich te Rotterdam gevestigd had, die insgelijke waaijers doch naar eigene ordonnantiën en veel goedkooper dan Bruininx schilderde. Deze laatste hield zich alzoo voortaan alleen bij het schilderen van miniatuur-portretten, waarin hij veel te doen had, niettegenstaande hij zich ruim liet betalen. Hij won, alzoo veel geld en kreeg, toen hij reeds zestig jaren oud was, eene rijke erfenis van eenen oom, wiens eenige erfgenaam hij was, doch had er niet lang genot van, want weinig tijds daarna overleed hij ongehuwd, in zijne geboorteplaats, den 14den Augustus 1787.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 188-190; Immerzeel, *Levens en Werken der Schild*.

[François de Bruinne]

BRUINNE (FRANÇOIS DE), van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, zond in het licht eene slecht berijmde Kronijk, onder den titel:

Opkomst, *voortgank en einde vant Wijd-Beroemde en Hoogloffelyk Huis van Oranje*, *mitsgaders der Princelyke en Koninklyke daden van Willem den Derde*, *Koning van Engeland*, *Schotland*, *Vrankrijk en IJrland*, *Hersteller en Beschermer des Geloofs*. Utr. 1702. 4°.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[J. Bruins]

BRUINS (J.) leefde in het midden der vorige eeuw, misschien te Groningen, en zond in het licht:

Onpartijdige Aanmerkingen over den Tegenwoordigen Staat van Nederland, *waarin deszelfs staat met die van Israël werd vergeleken*, *en de oorzaken van het verval in de Regeering- en Kerkstaat aangetoond enz. Met zedige Berispingen*, *vriendelijke Vermaningen en ernstige Opwekkingen tot waare Boete en Bekeeringe aan alle Inwoonderen van Nederland*. Gron. 1749. 8°.

Hij tokkelde ook somwijlen de Nederduitsche lier, doch met geen zeer gelukkig gevolg.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV; *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Reinier Bruinsma]

BRUINSMA (REINIER) of BRUITSMA, geboren te Sneek, was, in het begin der zeventiende eeuw, Geneesheer te Mechelen, in welke stad hij ook overleden is. Hij liet een talrijk kroost na, en een zijner afstammelingen, Hendrik Bruinsma, was Staatsraad des Konings van Spanje en overleed in 1703.

Reinier, die een geleerd man was en een vlug vernuft bezat, heeft in het licht gezonden:

Votum Iatricum in publicae salutis et Medicinae sanctioris tutelam ad. S.P.Q.M. Mech. 1617. 8°.

Schola Salerna novo-antiqua. Mech. 1633. Lovan. 1635. 8°.

Zie Sweertii *Athen. Belg.*, pag. 652; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Napjus, *Histor. Chron. van Sneek*, bl. 84; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers*.

[Bruinsma]

BRUINSMA was een bekwaam Beeldhouwer, die onder anderen in het jaar 1727 een gedeelte van het beeldwerk en de sieraden aan het orgel en de Groote kerk te Leeuwarden vervaardigde.

Zie van Eynden en van der Willigen *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 291; Immerzeel, *Levens en Werken der Schilders*.

[J. Bruinsma]

BRUINSMA (J.), misschien wel een bloedverwant van den voorgaande, was een beroemd Componis, die in het licht gezonden heeft:

Nieuwe en eenige bekende Melodiën, *met eigen gecomponeerde Bassen*. 1774, 2 deelen 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*.

[Adriaan Bruinsvelt]

BRUINSVELT (ADRIAAN), BRUYNSVELT of BRUNSVELT, een Kapitein in de vloot van den Luitenant-Admiraal Jakob van Wassenaer Obdam, verdedigde zich, in den slag van den 8sten November 1658, moedig met zijn schip van 28 stukken tegen twee of drie Zweedsche schepen en sneuvelde bij het enteren met den sabel in den vuist. Zijn schip werd door den vijand genomen, doch in brand geraakt, verlaten en door veertien van zijn volk nog behouden bij de vloot gebragt.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 155; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. I. bl. 250, 259.

[Hendrik Dirksz. Bruinsvelt]

BRUINSVELT (HENDRIK DIRKSZ.), BRUYNSVELT of BRUNSELTV, waarschijnlijk een broeder van den voorgaande, was in het jaar 1659, bij de vloot onder de Ruiter, Kapitein op het schip *Oostergoo* van 54 stukken, en werd in Maart 1665 tot Schout bij Nacht bij de Admiraliteit van Friesland verheven. In die hoedanigheid woonde hij op de *Princes Albertina* van 52 stukken, in het zelfde jaar, den zeeslag bij, waarin de Luitenant-Admiraal Jakob van Wassenaer Obdam in de lucht vloog. In het volgende jaar was hij, als Bevelhebber op het schip *Prins Hendrik Kasimir* van 72 stukken, gelukkiger en behoorde tot die moedige Krijgsbevelhebbers, die in

het hagchelijkste tijdstip van den Vierdaagschen zeesleg, op den vierden dag in 's vijands vloot inbraken. Bij die gelegenheid enterde B r u i n s v e l t twee Engelsche schepen te gelijk, *de Bul* van 40 en *de Essex* van 58 stukken, en veroverde beide. Doch door

te weinig volk bezet, werden ze bevrijd, maar door Kapitein P a a u w heroverd. *De Bul* zonk, maar *de Essex* werd in zegepraal binnengebragt. B r u i n s v e l t woonde mede den togt op de rivier van Londen in 1667 bij en streed met den zelfden moed in den slag bij Solebay, in 1672. Eerst laat kwam hij hij de vloot in 1673, doch nog tijdig genoeg om den slag van Kijkduin bij te wonen. In het volgende jaar was hij bij de vloot van den Luitenant Admiraal C o r n e l i s T r o m p naar Spanje bestemd. Het is bekend, dat op dien togt weinig van belang werd uitgevoerd, en een gedeelte der vloot reeds spoedig naar het Vaderland terugkeerde. Later schijnt B r u i n s v e l t niet meer in zee te zijn gegaan.

Zie B r a n d t, *Leven van de Ruiter*, bl. 160, 422, 470, 492, 509, 520, 573, 630, 659, 684, 712; l e C l e r c, *Geschied. der Vereen. Nederl.*, D. III. bl. 567; d e J o n g e, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. I. bl. 250, 259, St. II. bl. 105, 281, 282, D. III. St. I. bl. 124, 269, St. II. bl. 11; E e k h o f f, *Beknopte Geschied. van Friesl.*, bl. 253, 256, 470.

[Martinus Bruinvisch]

BRUINVISCH (MARTINUS), geboren te Zierikzee, omtrent het einde der 16e eeuw, wijdde zich van der jeugd af aan tot het leeraarsambt, welke bediening hij in het jaar 1613 te Rosendaal nabij Bergeu op Zoom, aanvaardde, vervolgens bekleedde hij die, van het jaar 1616 af te Oosterland, op het eiland Duiveland, en eindelijk van 1628 te Zierikzee, zijn geboortestad ter welker laatstgemelde plaatse hij het Evangelie heeft verkondigd tot in 1639, toen hij vermoedelijk is overleden.

Men heeft van hem in den druk:

Banier des Heeren op de victorie van den Luitenant-Admiraal Tromp bevogten tegen de Spaanschen over Psalm CXVI vs. 12, 14 *en Num. XXIV vs.* 23. Amst. 1639.

Vinger Godts. 8°.

Zie d e l a R u e, *Gelett. Zeel.*, bl. 293 en 294; K o k, *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers*.

[Adriaan Bruinvisch]

BRUINVISCH (ADRIAAN), een zoon van den voorgaande, geboren te Zierikzee den 10den Februarij 1628, volvoerde er zijne jeugdige Letteroefeningen in drie jaren, vervolgens zich te Utrecht in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid geoefend hebbende, werd hij door de Classis van Brielle onder het getal der Proponenten opgenomen; waarna hij door loting, vermits de stemmen staakten, tot Predikant te Elkerzee, op Schouwen, beroepen werd, waar hij met veel vrucht zijnen dienst waarnam, tot in Augustus 1653, dat hem het leeraarambt in zijne vaderstad werd opgedragen. Gedurende zijn verblijf aldaar werd hij, wegens zijne uitmuntende hoedanigheden, eerst te 's Gravenhage, omtrent een half jaar daarna te Leiden, en ten laatste te Amsterdam beroepen; doch niettegenstaande alle pogingen om hem tot de overkomst te bewegen, bleef hij standvastig bij zijne gemeente, welke hij tot aan het einde zijns levens, den 9den Mei 1676 bediende.

Zijn zoon Johan Bruinvisch gaf na des vaders dood, van hem in het licht:
Het heil des Heeren, *vertoond in XXI Predikatiën over de zalige Geboorte*, *heerlijke Opstanding onzes Heeren*, *en de troostelijke zending des H. Geestes enz*. 's Gravenh. 1679. 8°.

Zie de la Bue, *Gelett. Zeel.*, bl. 292 en 293; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers*.

[D. Bruist]

BRUIST (D.), van wien ons geen levensbijzonderheden bekend zijn, schreef:
Beginselen der Vestingbouw. Leyd. 1730. met pl. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd Boeken*.

[Reinier Bruitsma]

BRUITSMA (REINIER). Zie BRUINSMA (REINIER).

[Hendrik Bruman]

BRUMAN (HENDRIK) of HENRICUS BRUMANNUS, Rector der Latijnsche scholen te Zwolle en aldaar overleden in 1679, was buitengemeen ervaren in de Geschiedenis van Overijssel, maar bevond zich ook in de gelegenheid om de Archiven te raadplegen. Voor zoo ver men kan nagaan was hij dan ook de eerste, die een opzettelijk werk over de geschiedenis van dat gewest heeft geschreven. Men heeft van hem in druk:
Res Transisalanae, geschreven in 1663 en opgenomen in G. Dumbar *Analecta*. Tom. II. pag. 1-202, welk werk in 1478 eindigt en zeer oordeelkundig geschreven is.
Brevis Isalae descriptio, in het zelfde werk voorkomende pag. 203-208.
Aanmerkingen op de Consideratiën waermede 't recht der steden Deventer, *Campen en Swolle geimpugneert worden*. 1670.
Ook heeft hij de Kronijk van een onbekend schrijver uit de zestiende eeuw vertaald onder den titel van:
Bellum inter Transisalanos et Gelros, welke voorkomt in Dumbar, *Analecta*. Tom. III. pag. 503-613.
Hij moet mede de Latijnsche lier gehanteerd hebben.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Wind, *Biblioth. der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 166; *Biogr. Univers*.

[Anton Brumel]

BRUMEL (ANTON), een leerling van Ockenheim, was in de tweede helft der vijftiende eeuw, een beroemd Contrapuntist en Componist in de Nederlanden. Glareau zegt van hem: 'hij is waardig onder de voortreffelijkste Harmonisten geteld te worden, alhoewel hij grooter is door studie en wetenschap, dan door natuurgaven.' Forkel heeft in het tweede deel zijner *Geschiedenis der Toonkunst* bl. 629-647 een vierstemmig stuk *Laudate Dominicum* van zijne Compositie

medegedeeld. Overigens is dadelijk na de uitvinding der Boekdrukkunst van hem gedrukt geworden: *Liber I Missarum diversorum auctorum*, waarin ook kanonische stukken van hem voorkomen; zoo ook in *Selectae artificiosae et elegantes Fugae - collectae a Jac. Paix*. Paris

1587. Verder eenige koraalmelodiën in het *Cantionale* van H a n s W a l t e r . 1544.
Verscheidene missen van hem liggen in handschrift in de Bibliotheek te Munchen.

Zie G. S c h i l l i n g , *Encyclop. der gesammten musik. Missens.*, Band II. S. 33.

[Charles François le Brun]

BRUN (CHARLES FRANÇOIS LE), geboren den 19den Maart 1739 te Saint-Sauveur-Landelin bij Coutances, in Frankrijk, legde zich in zijne jeugd op de Letteren en de Regtsgeleerdheid toe. Toen R e n é N i c o l a s C h a r l e s A u g u s t i n d e M a n p e o u Kanselier werd, werd l e B r u n zijn Secretaris; klom door zijnen ijver en zijne bekwaamheden spoedig op tot Generaal-Inspecteur der domeinen van den kroon. Doch medegesleept in den val van zijnen beschermer, leefde hij 15 jaren in stille rust, waaraan hij door de omwenteling ontrukt werd. Een bijna prophetisch geschrift *la Voix du Citoyen*, deed hem aan zijne medeburgers kennen als hun vertrouwen waardig. Naar de Wetgevende Vergadering gezonden toonde hij er zich een gematigd Patriot, en maakte zich verdienstelijk jegens het Finantiewezen. Na de zitting tot President van het Directoire in het departement Seine-et-Oise benoemd, wist hij dit departement, waar de gemoederen, wegens gebrek aan granen, eenige tijd aan het gisten waren, weder tot rust te brengen. Gedurende het schrikbewind tweemalen gekerkerd, werd hij den 9den Thermidor weder in vrijheid gesteld, tot President van het Directoire der Seine-et-Oise aangesteld en tot Lid van den Raad der Vijfhonderden gekozen. Zijne bekwaamheden en weinig eerzuchtig karakter deden hem door N a p o l e o n B o n a p a r t e tot derde Consul verkiezen. In die hooge waardigheid, de Staatkunde aan zijne ambtgenooten overlatende, hield hij zich bij uitsluiting met het Finantiewezen bezig. Toen Frankrijk een Keizerrijk werd, werd hij achtervolgens Aarts-Thesaurier, Hertog van Piacenza en Gouverneur-Generaal der Ligurische Republiek. Na den afstand van L o d e w i j k N a p o l e o n van het Koningrijk Holland en in de dagen der onderdrukking, gedurende de inlijving van ons Vaderland in het Fransche Rijk werd hij Algemeen Stedehouder der Hollandsche departementen en hield zijn verblijf te Amsterdam, waar hij, ofschoon ligtzinniger te werk gaande, om zijne goedhartigheid, beter was gezien dan de Prefect. Toen hij bij de omwenteling van 1813 de stad moest verlaten, werd hem door de burgerij niets in den weggelegd. Onder L o d e w i j k XVIII was hij Commissaris-Generaal. Gedurende de honderd dagen had hij zitting in de Kamers der Pairs en werd bij de tweede terugkomst van L o d e w i j k XVIII daaruit verwijderd, doch na drie jaren weder daarin geroepen. L e B r u n overleed den 14den Junij 1824.

Er bestaan van hem zeer geachte vertalingen van T a s s o 's *Verloste Jerusalem* en van de *Ilias* en de *Odyssea* van H o m e r u s .

Zie v a n K a m p e n , *Geschied. van de Fransche Heers. in Europa*, D. III. bl. 299 en 300; D. VI. bl. 30, D. VII. bl. 176; *Biogr. Univers.*, Tom. XI. pag. 160 et 161.

[Janus Brunaeus]

BRUNAEUS (JANUS). Zie BRUNE (JOAN DE) DE JONGE.

[Jan Jansz. Brund]

BRUND (JAN JANSZ.), werd in 1634 als Krankbezoeker van Batavia naar Ternate gezonden, van daar teruggekomen, in 1640, na afgelegd examen, tot Predikant bevorderd, en vertrok als zoodanig naar Amboina; terwijl hij hier stond werd hij in 1645 naar Kaybobo, op het eiland Ceram, gezonden, welks bevolking den Landvoogd D e m m e r verzocht had in de Christelijke godsdienst onderwezen te worden. B r u n d , die zich bijzonder op het aanleeren van Maleisch had toegelegd, was daar van veel nut, en mogt zijne prediking met een gewenscht gevolg bekroond zien. In dat zelfde jaar nog zond hij de door hem vervaardigde Maleische vertaling van zeker vraagboekje naar Batavia, met verzoek dat het nagezien en naar het Vaderland ter drukpers mogt gezonden worden. Van 1647 tot 1649 was hij Predikant op het eiland Honimoa, doch vervolgens, een springtogtje naar Batavia gedaan hebbende, kwam hij, kort na zijne terugkomst, op Amboina te overlijden, hetgeen als een groot verlies voor het Christendom aldaar beschouwd werd, alzoo hij een zeer taalkundig en ijverig man was, die zeer veel lof door het werk zijner bediening en door zijnen ijver in het uitroeijen van de afgoderij verdiend heeft. Ook had hij, behalve het voorzeide vraagboekje, nog eenige andere vraag- en gebedeboekjes vertaald.

Zie V a l e n t i j n , *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. b. bl. 389, D. II. a. bl. 52, 53, 54, 55, 140, 141, D. IV. b. bl. 18, 20, 21, 36, 39, 40.

[Pieter de Brune]

BRUNE (PIETER DE), gesproten uit een aanzienlijk geslacht te Gent, was in 1569 en 1570 Schepen van die stad, en bevond zich in 1577 onder de teekenaars der Unie van Brussel.

Zie d e K e m p e n a e r e , *Vlaemsche Kron.*, bl. 70, 80; d e J o n g e , *de Unie van Brussel*, bl. 74.

[Johan de Brune]

BRUNE (JOHAN DE), geboren te Middelburg, in 1589 werd in 1635 Raad in zijne geboortestad; in 1638 Secretaris der Provinciale Rekenkamer; in 1644 Secretaris der Staten en in 1649 Raadpensionaris van Zeeland. Behalve zijne regtsgeleerde en staatkundige taak, beoefende hij ook met vlijt de Godgeleerdheid en Dichtkunde, en dat hij in het vak der geschiedenissen niet onbedreven was, blijkt uit zijne Latijnsche opdragt aan de Zeeuwsche Staten, geplaatst voor J. E y n d i u s , *Chronicon Zelandiae*. 1634.

Voorts treft men de volgende werken van hem aan:

Proverbia of de Spreucken van Salomon, *in alle duystere plaetsen uytgeleght en verklaert en uyt het Hebreeuwsch vertaeld*. Midd. 1619. 8°.

De Grondsteenen van een vaste Regeringe geleght en uytgestelt tot beright en nuttigheid van alle goede Patriotten en Vaderlanders. Midd. 1621. 8°, tweede druk Gorinch. 1661. 12°.

Hemelsfeest ofte Godvruchtige Roeringen; inghevallen bij gelegentheyt van de betrachtinghe van Christi heylighe Maeltydt. Midd. 1621. 4°.

Emblemata of Zinne-werck: voorghestelt in Beelden, *ghedichten en breeder uytlegginghen*, *tot uytdruckinghe en verbeteringhe van verscheydene feylen onser eeuwe*. Amst. 1624. 4°, welke druk, die zeldzaam voorkomt, voor de beste en fraaiste gehouden wordt, ofschoon men die bij J. J a c . S c h i p p e r s ten jare 1661, mede in 4° uitgegeven, eene vermeerdering heeft bijgevoegd van 351 berijmde zedespreuken.

Nieuwe Wijn in oude le'erzacken bewijzende in spreeckwoorden het vernuft der menschen ende 't gheluck van onze Nederlansche Taele. Midd. 1636. 12°.

Zielsgerechten, *toegemaeckt met Hemelsche Speceryen*, *gehaelt uyt de kostelyke Winckel der Goddelycke schriften*, *vermeerdert met Geestelyck banketwerk*. Midd. 1643. 8°, 2e druk *door den Auteur van nieuws oversien en verbetert*. Leeuw. 1660. 8°.

De CL Psalmen Davids, *uyt de Hebreeuwsche in de Nederlandsche tale van woord tot woord overgeset* (*in gemeeten. onrym*) *en met de nieuwe oversettinge des Bybels overeenkomende*. Midd. 1644. 8°, van welk werk een verbeterde druk verscheen onder den titel:

Davids Psalmen, *gedicht aen d' eene zijde door P. Dathenum*, *aen d' ander zyde door J. de Brune enz. nu met de tweede druck*, *van veers tot veers*, *geheel verbetert*, *en op een vloeyende mate*, *naer de oude wyzen gestelt*. Amst. 1650. 12°.

Salomon's Hooglied, *met verklaringhe van de historische ende letterlicke zin*. Midd. 1647. 12°.

Berymde Keurspreucken van Salomon verklaard in 't Handboek van J. de Mey. 1650.

Bankketwerk van goede Gedachten. 2 deelen 8°, van welke het 1e deel in 1657 en het 2e in 1660 te Middelburg het licht zag, in welk jaar het 1e deel herdrukt werd.

Behalve deze werken, welke niet slechts blijken van grondige geleerdheid dragen, maar in eenen goeden kieschen stijl geschreven zijn, vindt men van dit arbeidzaam vernuft nog eenige gedichten in den *Zeeuwschen Nachtegaal*, voor boeken van anderen, en elders verspreid. Alle zijne gedichten zijn kiesch van uitdrukking, vloeijend van dichttrant, en vol van geestige wendingen. Zijn zinnewerk is zedekundig en verstandig. Ook heeft hij het ontwerp gemaakt van den Gedenkpenning, welken de Staten van Zeeland na het eindigen van de groote Staatsvergadering ten jare 1651 in 's Hage gehouden, ter gedachtenis lieten slaan.

Zie Smallegange, *Cronyk van Zeel.*, D. I. bl. 327, 426, 427, 707; Aitzema, *Herstelde Leeuw*, bl. 148; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. II. bl. 362; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. IV. St. III. bl. 45, 51; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 41-46; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. IX. bl. 59; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 148; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 37; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 203; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 233 en 234; *Algem. Woordenb. der Zamenl.; Biogr. Univ.*

[Joan de Brune, de Jonge]

BRUNE (JOAN DE), DE JONGE of JANUS BRUNAEUS, uit een fatsoenlijk Zeeuwsch geslacht afkomstig, misschien wel vermaagschapt aan den voorgaande, had het ongeluk zijnen vader vroeg te verliezen. Zijne moeder Johanna Junius, vertrouwde hem nu aan de leiding van haren broeder Franciscus Junius toe, die, bijgestaan door Gerardus Joannes Vossius zich het lot van den jongen wees krachtig aantrok, zoodat hij eindelijk in de kennis der oude talen wel toegerust en ook in de nieuwere goed bedreven zich aan de Regtsgeleerdheid kon toewijden; doch hij schijnt zich meer op de beoefening der Nederduitsche taal zoo in proza als dichtmaat te hebben toegelegd Hij overleed in niet hoogen ouderdom in 1649, en heeft in het licht gezonden:

Veirzjes. Amst. 1639.

Wetsteen der Vernuften, *oft Bequaam Middel om van alle voorvallende zaken aerdiglijk te leeren spreken*. Aemst. 1644. 2 deelen 4°, 2e druk 1652, in welken druk echter in het tweede deel veel geleverd is dat niet van de Brunes hand is.

Jok en Ernst: dat is; Allerlei Deftige Hofredenen, *quinkslagen*, *Boerteryen*, *Raadsels*, *Spreuken*, *Vragen*, *Antwoorden*, *Gelikenissen*, *En al wat dien gelijkvormigh*, *met de naam van Apophthegmata verstaan wort; Gevonden en gesproken van Prinssen*, *Mevrouwen*, *Geletterden en andere Staatspersonen*, *die al 't samen dicht by onsen tyden geleeft hebben*, *of nog tegenwoordig leven*. Amst. 1644. 4°.

De Honigbye. Amst. 1644, welke drie laatste werken met bij voeging van andere gedichten en

Vragen en Bedenkingen op 't Vader onze: Geschreven in 't Engelsch door den Ridder Richard Baker, *en nu vertolkt*, *door Jan de Brune*, *de Jonge*. *Een werk strekkende tot verandering der Wijzen*, *en bericht der Eenvoudigen*, later allen bijeen zijn uitgegeven onder den titel van:

Alle volgeestige werken van Jan de Brune de Jonge. Harl. 1665. 4° en 8°, waarvan eene tweede druk bestaat. Amst. 1681. 8°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Vries, *Proeve eener Geschied der Nederd. Dichtk*, D. II. bl. 69-71; Witsen Geysbeck, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters;* Collot d'Escury,

Holland's Roem, D. IV. St. I. bl. 77 en 78; A. bl. 316-320; *Algem. Woordenb. der Zamenl.; de Navorscher*, 1e Jaarg. bl. 12, 32, 68, 131, 132, 195, 291.

[Hermes Bruneau]

BRUNEAU (HERMES), een Nederlandsch Contrapuntist uit de zestiende eeuw, van wien twee vijfstemmige motetten: *Confitebor tibi Domine* en *Deus iniqui*, voorkomen in den zestienden bundel van C o m m e r , *Collectio operum Musicorum saeculi XVI*, door de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst uitgegeven.

Zie *Catalogus der Muziek- en Boekw. van de Maats. tot Bevord. der Toonk*. 1853.

[Gerard Brunes]

BRUNES (GERARD) of BRUNUS ook GERARDUS BRUNESIUS, geboren in 1570 uit een deftig geslacht te Deventer, waar zijn vader Burgemeester was, werd Kanunnik in zijne geboorteplaats, en was een man van een uitstekend verstand, groote belezenheid en bijzonder nederige inborst. Hij overleed in het jaar 1631. Van hem zien het licht:

Praxis vitae spiritualis, *jussu Nicol. Sfondati Cardinalis et Episcopi Cremonensis. Pont. Max. Greg. XIV*. Col. 1586 en

De Confessione Adriani Adriani ê Societ. Jesu Col 1587, welke beide door hem in het Latijn vertaald zijn.

Zie J. R e v i i , *Davent. Illustr.*, pag. 688; v(a n) H(e u s s e n) en v(a n) R(h i j n), *Kerk. Outh.*, D. VI. bl. 507; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Lodewijk Brunes]

BRUNES (LODEWIJK), meer bekend als LUDOVICUS BRUNESIUS, een neef van den voorgaande, was Deken van St. Lebuinusklooster te Deventer, en daarna Overste van St. Agnesklooster te Emmerik en Ondervicaris van J a c o b d e l a T o r r e over de stad Emmerik en de naastbijgelegene oorden van Kleef. Hij was om zijne groote geleerdheid en om zijne uitstekende gaven meer dan eens tot den Myter voorgedragen, en overleed in het voornoemde klooster te Emmerik na eene twintigjarige zeer loffelijke regering in 1665.

zie v(a n) H(e u s s e n) en v(a n) R(h i j n), *Kerk. Outh.*, D. VI. bl. 450; D u m b a r , *Kerk. en Wereltl. Deventer*, D. I. bl. 339.

[Nicolaas Bruning]

BRUNING (NICOLAAS). Zie BRUNYNCK (NICOLAAS).

[Christiaan Bruningius]

BRUNINGIUS (CHRISTIAAN). Zie BRUYN (CHRISTIAAN)

[H. Bruning]

BRUNING (H.) werd, Proponent zijnde, in 1620 tot Predikant te Akersloot beroepen, waar hij in 1652 overleed. Hij schreef:

Evangeliumswaerheyt ofte verdediging van de rechtmatige zin der Evangelische texten - tegens alle oude en nieuwe dwalingen, *die in Nederlant bekent zijn*. Amst. 1648. 8°.

[David Brunings]

BRUNINGS (DAVID), geboren te Bremen den 8sten December 1704, werd, na zijne studien eerst in zijne geboortestad en daarna te Neurenberg volbragt te hebben, in 1729 Predikant te Floszheim en in 1732 te Neckarau, van waar hij onderscheidene malen naar elders beroepen werd, doch te vergeefs, tot dat hij in 1741 een

roepstemme als Hoogduitsch Predikant te Amsterdam opvolgde. Hij overleed den 16den Junij 1749, en was vader van den beroemden Waterbouwkundige C h r i s t i a a n B r u n i n g s , die volgt. In het laatst van zijn leven, geraakte hij in verdenking van de leerstellingen der Hernhutters niet ongunstig te zijn.

Hij heeft in het licht gezonden:

Betragtingen over den zevenden Zondag van de Catechismus in 3 *Predikatien*. Amst. 4°.

De drie Egte Predicatien vertaald, *betreffende het geloof*, *waarbij gevoegd de twee Pinxter Predicatien*, *gedaan te Amsterdam* 1748. Haarl. 1748. 4°.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Nederd. Boeken;* v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamreg. van Nederd. Boeken;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*; *Naaml. der Gereform. Predik. te Amst.*, bl. 38.

[Christiaan Brunings]

BRUNINGS (CHRISTIAAN), een zoon van den voorgaande, geboren te Neckarau den 8sten November 1736, kwam reeds zeer jong in Holland, zoodat hij dit steeds als zijn Vaderland beschouwde. Nog geen dertien jaren oud zijnde, toen hij zijnen vader verloor, vertrok hij twee jaren daarna naar het Gymnasium te Hennesdorff in Bohemen, vanwaar hij, na een verblijf van 2 jaren, terugkwam, doch weder in het zelfde jaar vertrok hij naar de Hoogeschool te Heidelberg, waar hij zich tot in 1754 ophield en zich in de Regten, Wijsbegeerte en Natuurkunde oefende. Na dit kort verblijf aan deze Hoogeschool, moest hij, die wegens huisselijke omstandigheden verlaten, en kwam op zijn achttiende jaar te Amsterdam terug, waar hij zich genoodzaakt zag om als klerk bij eenen Praktizijn werkzaam te zijn. Zijne bloedverwanten bestemden hem voor de Balie, doch dit was niet naar den smaak van den jongen B r u n i n g s , die meer lust had in de beoefening der Wetenschappen en vooral in die, welke betrekking hebben tot de Waterbouwkunde; waarin hij zoodanige vorderingen maakte, dat hij weldra bijzonder geschikt voor den Waterstaat geacht werd, waarom men dan ook niet aarzelde hem daaraan te verbinden, door hem in 1765 tot Toeziener van het Hoogheemraadschap van Rijnland te Sparendam, op den Spaarndamschen dijk en de sluizen bij den huize Zwanenburg, te Halfweg, aan te stellen, waar bij vervolgens tot aan zijne dood zijn verblijf hield. Vier jaren later werd hij door de Staten van Holland aangesteld, tot Inspecteur-Generaal over 's Lands rivieren. Als zoodanig bewees hij den Staat gewigtige diensten, door zijne ijverige medewerking en kundig beleid, tijdens de onderhandelingen tusschen Gelderland, Holland en Pruissen in 1770, waarin het besluit tot de herstelling der bovenrivieren tot rijpheid kwam, dat, voor zoo veel Holland aanging, volgens de onder zijn beleid ontworpen plans, ten uitvoer werd gebragt. Sedert zijne aanstelling tot Inspecteur-Generaal tot in de laatste oogenblikken van zijn nuttig leven was de kundige en verdienstelijke man onvermoeid werkzaam met het te weeg brengen

van gewigtige verbeteringen in 's Lands Waterstaat, voor welke het nageslacht nog lang 's mans nagedachtenis zegenen zal. Zoo had hij in 1773 het voornaamste deel aan de uitvoering van het zoo bij uitnemendheid wel uitgevallene Bijlandsche kanaal, en bragt voornamelijk in 1782 door eenen nieuwen mond aan het Pannerdensche kanaal de aanmerkelijkste verbeteringen aan de bovenrivier toe; terwijl gelijktijdig in 1773 en 1775 reeds de IJssel, door de doorsnijding van de Pley, volgens zijne ontwerpen, verbeterd was geworden.

B r u n i n g s had voorts een zeer werkzaam aandeel in de droogmaking der plassen onder Bleiswijk en Hillegersberg bij Rotterdam; zijne consideratiën over de voortzetting dezer droogmaking in 1776, en zijne onderzoekingen omtrent de nieuwe uitgevondene, en in 1771 voor het eerst gebruikte, hellende scheepsraden van E c k h a r d t, getuigen van zijne kunde en schrander oordeel in het gewigtige vak van den Molenbouw.

Verder was B r u n i n g s de eerste, die met andere daartoe benoemde kundige mannen, in 1781 de plaatselijke onderzoekingen deed voor het aanleggen van eene veilige haven aan het Nieuwe Diep.

Hij onderzocht in 1784 de ontworpen vervening van den Krimpenrewaard, waaromtrent hij zeer belangrijke stukken heeft geleverd, en toen in 1797 het reglement daartoe vastgesteld en de vervening geoctroijeerd was, werd B r u n i n g s eerst Consulent bij de Commissie van Superintendentie dezer vervening en in 1798 President dier Commissie, het welk hij tot aan zijne dood bleef. In 1795 was hij met d e B o c k en D a l h o f f belast om alle de toen ter verdediging van den lande gemaakte doorsnijdingen langs de rivieren te doen herstellen, waarvan hij zich naar de moeijelijke omstandigheden met goed gevolg gekweten heeft. Kort daarop werd hij benoemd in de Commissie van Superintendentie over de zeedijken en zeeweringen in Holland, in welke Commissie hij voorzat en in welke betrekking hij groot nut stichtte en met roem bekend werd.

Ook werd hij in 1797 benoemd tot medelid eener Commissie tot de droogmaking van de Nieuwkoopsche en Zevenbovensche plassen, waaromtrent hij reeds sedert 1787 met zijnen raad gediend had; in 1798 tot President der Commissie van de maritieme werken te Hellevoetsluis; in 1800 tot eerste Commissaris-Inspecteur over den Waterstaat der Bataafsche Republiek; en in 1803 tot Directeur-Generaal over 's Lands rivier- en zeewerken.

Zijne algemeen bekende en steeds nog geraadpleegde *Consideratiën over de rivieren*, van 28 Maart 1804, behooren tot zijne laatste hoofdwerkzaamheden, die hem de duurzame achting van zijne landgenooten verzekerd hebben.

De geschriften, die van B r u n i n g s, behalve eene groote menigte, in de Staatsarchieven gedrukte, rapporten, adviezen en voordragten met kaarten enz. zijn uitgegeven, zijn:

Verhandeling over de doorgraving uit het Wijkermeer naar de Noordzee. 1772, zonder zijnen naam uitgegeven.

Aanmerkingen over de waarneming van de snelheid der winden in 1772 geplaatst in de *Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem*, D. XIV.

Waarnemingen wegens de hoeveelheid van regen en uitwaseming op verschillende hoogten boven de oppervlakte der aarde; benevens eenige aanmerkingen daarover in 1780. opgenomen in de zellde *Verhandelingen* D. XIX. St. II.

Verhandeling over de toepassing op Zeeboezems, *bijzonder op het IJ*, *van zekeren algemeenen grondregel der hydrometrie*, *dat de grootste diepten steeds op de naauwste plaatsen der rivieren bevonden worden*, welke verhandeling, in antwoord op eene prijsvraag der genoemde Maatschappij, met den gouden eereprijs bekroond is en in 1784 opgenomen in hare *Verhandelingen* D. XXIV.

Verhandeling over het bepalen der gemiddelde snelheid van stroomend water, mede ter beantwoording van eene vraag door gezegde Maatschappij voorgesteld, met goud bekroond en in 1786 in hare *Verhandelingen* D. XXVI. geplaatst, welke verhandeling in 1798 in het Hoogduitsch vertaald te Frankfort werd uitgegeven.

Berigt wegens een' nieuwen hyetometer, in het zelfde deel dier verhandelingen medegedeeld.

Eenige aanmerkingen over de nuttigheid of nuttelоosheid der overstroomingen van den Slaperdijk, in 1793, geplaatst in W i e b e k i n g s *Algemeine auf Erfahrung gegründete theorelische und practische Wasserbaukunst*. Band II. S. 325-336.

Verhandeling over de onschadelijkheid der paalwerken voor de sluizen op Halfwegen. Haarl. 1796. 8°, met 1 plaat.

Verzameling van rapporten, *verbalen en andere stukken*, *betreffende de doorsnijdingen en werken*, *welke sedert* 1771 *op de bovenrivieren tusschen Emmerik en Arnhem zijn aangelegd*. 's Hage 1728. 2 deelen 8°, met 13 kaarten en 2 platen.

Van zijnen vroegeren arbeid vindt men eenige kleine stukken in de *Algemeene Oefenschool van Konsten en Wetenschappen;* terwijl eindelijk eenige Duitsche Waterbouwkundige schriften de blijken dragen van zijne medewerking.

Na een zoo werkzaam leven overleed B r u n i n g s den 16den Mei 1805 te 's Gravenhage, nadat hij dien zelfden dag oogenschijnlijk gezond van zijne woonplaats vertrokken was. Hij was in 1766 gehuwd met I d a C a t h a r i n a N o p p e n , welke echter twee jaren daarna overleed, hem eene eenige dochter nalatende.

Zijne dood werd door den Staat als een openbare ramp aangemerkt. Zijne tijdgenooten hebben zijne verdiensten gehuldigd in een eenvoudig grafteeken geplaatst bij zijn graf in de Groote kerk te Haarlem. Zijn kweekeling en opvolger F r e d e r i k W i l l e m C o n r a d behaalde met zijne lofrede op zijnen verdienstelijken voorganger in 1807 den eereprijs uitgeloofd door het Staatsbewind der

toenmalige Bataafsche Republiek; bestaande in eene gouden medailje, hangende aan eene gouden keten, ter waarde van 200 dukaten.

Het portret van Bruinings, gegraveerd door Reinier Vinkeles, komt voor in de *Vaderl. Hist. ten vervolge op* Wagenaar, D. XLV. tegenover bl. 284, ook bestaat er een van hem gegraveerd door C. Josi in 8°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. I. bl. 190, D. XXIX. bl. 219, D. XLV. bl. 285, 288, D. XLVI. bl. 133, 141; *Algem. Konsten Letterbode* 1802, D. II. bl. 195, 1805, D. I. bl. 324, 354 en 355, 1806, D. I. bl. 194-196, 1820, D. II. bl. 420 en 421; *Gal. Hist. des Contemp.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 276; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. II. bl. 356, D. III. bl. 254 en 255; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. II. bl. 602, 605, 647, 651-653, 661-663, 665, 668, 686, Bijl. 41 en 42; *Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.; Aant. op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. van* G. Nieuwenhuis; *Biogr. Univers.*, maar vooral F.W. Conrad, *Prijsverh. betreffende het leven en de verdiensten van Christ. Brunings*, 's Hage 1827.

[Christiaan Brunings Junior]

BRUNINGS (CHRISTIAAN) JUNIOR, een neef van den voorgaande en zoon van Christiaan Brunings, Predikant en Hofprediker van den Vorst van Hessen-Homburg en van Rosine Thellusson, geboren in 1757 te Homburg vor der Höhe, trad in dienst bij 's Lands Waterstaat als Toeziener van Rijnland, in het kwartier van Spaarndam, werd vervolgens als Directeur-Generaal met de droogmakerij der Nieuwkoopsche en Zevenhovensche plassen beast en klom vervolgens op tot Hoofd-Ingenieur bij 's Rijks Waterstaat en de publieke werken, belast met de dienst der Droogmakingen. Uit deze laatste betrekking op zijn verzoek, bij 's Konings besluit van 6 October 1824 eervol gepensioneerd zijnde sleet hij zijne overige dagen te Leiden, waar hij den 30sten Maart 1826 overleed, gehuwd geweest zijnde met Elizabeth de Haan.

Men heeft van zijne hand:

Verhandeling over den voordeeligsten hoek, onder welken men de puntdeuren eener sluis kan zamenvoegen. Amst. 1797. 8°.

Verhandeling over de vierdeelige molenassen door C. Brunings Junior, Directeur-Generaal der Droogmakerij van Nieuwkoop en Zevenhoven, S. Kros en D. Spruytenburg, Opzieners, aan welke verhandeling door het Bataafsch Genootschap te Rotterdam de zilveren medaille is toegekend.

Brunings was seder 1793 Lid van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem; sedert 1812 Lid van de eerste klasse van het Koninklijk Nederl. Instituut, en sedert 1820 van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1820, D. II. bl. 120, 1826, D. I. bl. 210; Lodewijk Napofeon, *Geschiedk. Gedenks.*, D. II. bl. 251; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. III. bl. 276, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Conrad Ludwig Brunings]

BRUNINGS (CONRAD LUDWIG), een broeder de voorgaanden, geboren den 15den Julij 1775 te Heidelberg, begon zijne studie op de Hoogeschool te Utrecht in de Godgeleerdheid, doch vestigde later zijne keuze op de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen, op welke hij zich dan ook aldaar onder de beroemde Hoogleeraren Jan Frederik Hennert en Johannes Theodorus Rossyn toelegde. Reeds in 1798 als student gaf hij het bewijs van zijne ongemeene vorderingen, door de hoogstverdienstelijke beantwoording van eene Prijsvraag, het jaar te voren door het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte uitgeschreven: *Over de theorie en uitwerking der staande schepradmolens*. Tot Amanuensis bij de Commissie tot droogmaking der Nieuwkoopsche droogmakerij benoemd, strekte hij in die betrekking tot groote steun van zijnen broeder, die er Directeur-Generaal bij was. Hij legde bij de theoretische kennis, die hij zich verworven had, zulk eene geschiktheid aan den dag tot het praktische gedeelte der wetenschap, waaraan hij zich had toegewijd, dat hij bij de organisatie van den Waterstaat in 1800 tot Commissaris-Inspecteur werd benoemd; terwijl hem bij de organisatiën van 1803 en 1808 de post van Inspecteur in een der rivierdistrikten werd toevertrouwd. In die onderscheidene betrekkingen gaf Brunings steeds blijken van groote bekwaamheid. Toen de Hoogleeraar van Swinden in 1800 zijne betrekking aan het Athenaeum te Amsterdam, wegens gewigtige werkzaamheden, voor eenen tijd moest verlaten, werd Brunings, wegens zijne bijzondere bekwaamheid, belast met het onderwijs, en kweet zich op eene voortreffelijke wijze van die taak. In 1809 tot Lid van het Centraal Comité van de Waterstaat benoemd, werd hij bij de inlijving van het Koningrijk Holland in het Fransche Keizerrijk, in 1810, Hoofd-Ingenieur in het departement der Monden van den Rijn, en woonde als zoodanig te 's Hertogenbosch, toen hij den 16den Augustus 1816 op eene dienstreis, aan een toeval van beroerte, te 's Hertogenbosch overleed, bij zijne echtgenoote H.L. Engelen nalatende twee zoons en twee dochters.

Brunings trad ook in het publiek als schrijver op; van hem toch vindt men:

In de *Nieuwe verhandelingen van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam*, behalve de bovenvermelde prijsvraag-beantwoording:

Over de zijdelingsche drukking der aarde en de hiernaar te regelen afmeting der muren.

Bijvoegsel tot de proeve eener nieuwe theorie nopens de staande schepradmolens.

In de werken van het Provinciaal Utrechts Genootschap:

Onderzoek nopens zeker vraagstuk uit de evenwigtkunde. Utr. 1803. 8°.

In de Verhandelingen der eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut:

Vertoog nopens den oppervlakkigen stand der rivieren in het algemeen, *mitsgaders van de Nederlandsche rivieren inzonderheid*, *voor zoo verre die stand*, *benevens alle de ten dien opzigte voorgevallene veranderingen*, *uit de deswege gedane waarnemingen blijkbaar is*.

Verhandeling over de verspreiding van den vloed uit zee opwaarts langs de onderscheidene rivieren en riviertakken.

Over de onderlinge gemeenschap der rivieren de Merwede en Lek door middel van het Kanaal het welk derzelver embouchures vereenigt en den naam van Noord draagt.

Vertoog nopens de ijswording en het ontdooijen van het gevormde ijs, *naar mate van de temperatuur*, *welke door den thermometer aangewezen wordt*.

Bijvoegsel tot dat vertoog.

Iets over de verschillende mate van digtheid der ijsstoppingen op de rivieren, *naar gelang van den onderscheiden hoogtestand der rivieren; afgeleid uit de waarnemingen ter gelegenheid van den ijsgang in Louw- en Sprokkelmaand van den jare* 1810.

Onderscheidene theorien omtrent het vermogen der Waterleidingen getoetst aan de ondervinding.

Zijne verdiensten werden ook door zijne Landgenooten erkend blijkens zijn Lidmaatschap, sedert 21 Mei 1808, van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem. Ook werd hij den 1sten Augustus 1811, onder de vleijendste betuiging nopens zijnen gevestigden roem en algemeen erkende verdiensten door het Bestuur van het Wiskundig Genootschap te Amsterdam, onder de zinspreuk: *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven*, tot buitengewoon Lid van verdiensten in het wetenschappelijke vak verkozen. Voorts was hij nog Lid van de eerste klasse van het Koninklijk Nederlands Instituut van Wetenschappen, Letteren en Schoone Kunsten.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1816, D. II. bl. 132 en 133 *Gal. Histor. des Contemp.;* v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetens.*, D. III. bl. 276; (d e J o n g), *Alphab. Naaml. van Boeken*, bl. 94, 639, 640, 641, 660; D.J. v a n L e n n e p , *Illustr. Amstel. Athen. Memor.*, pag. 273; *Biogr. Univers*, uit familiepapieren aangevuld.

[Bernardus Brunius]

BRUNIUS (BERNARDUS), bevond zich, ter zake van schulden, in het Nieuwe werkhuis te Amsterdam, toen hij op raad van Mr. N i c o l a a s B o n d t , destijds Regent van dat gesticht, in 1779, eene vertaling der *Werken van* S t e r n e in het licht zond, welke bij alle deskundigen bijzonder geroemd wordt. Gedeeltelijk uit de opbrengst van dien arbeid, gedeeltelijk uit bijdragen van anderen zag hij zich spoedig in vrijheid gesteld.

Zie Mr. M.C. v a n H a l l , *Mr. Jan Bondt en diens vader Nicolaas Bondt herinnerd*, bl. 9.

[Elias Brunmuller]

BRUNMULLER (ELIAS), Muziekonderwijzer te Amsterdam, omstreeks den aanvang der achttiende eeuw, was een Componist. Zijn eerste werk, dat aldaar in 1709 werd uitgegeven, bevatte

Vioolsolo's en *trio's voor Viool Violoncel* en eene afzonderlijken *Generaalbas*.

Vervolgens gaf hij uit:

Fasciculus Musicus. Amst. 1710. fol., welk werk bevat: 3 *Foccaten voor klavier*, 1 *hobo solo*, 1 *vioolsolo*, 1 *fluitsolo*, 3 *Italiaansche en* 1 *Duitsche arietta a canto solo e Oboe*. Verder zagen het licht:

VI Sonate a V o Hautbois solo e Continuo.

Zie E.L. G e r b e r , *Lexicon fur Tonkünstler*, bl. 538.

[Hendrik Bruno]

BRUNO (HENDRIK) of BRUNE, uit eerlijke ouders te Leiden geboren, was een leerling van den Priester en Vikaris der Deventersche kerk F l o r e n s R a d e w i j n s , en was in de vergadering der Broeders van het gemeene Leven met L u b b e r t u s B e r n e r u s . Hij overleed den 23sten Augustus 1459. T h o m a s à K e m p i s roemt zijne godsvrucht, ootmoed en zachtmoedigheid.

Zie v(a n) H(e u s s e n) en v(a n) B(h i j n), *Kerk. Outh.*, D. III bl. 864 en 865; D e l p r a t , *de Broeders. van Ger. Groete*, bl. 37.

[Henrik Bruno]

BRUNO (HENRIK) was Conrector te Hoorn, en overleed aldaar in April 1664.

Men heeft van hem:

Davids Psalmen na de nieuwe oversettinge, *op even veel versen op deselfde wijsen als van Dathenus*, *en geheel op noten gestelt*. Amst, 1656. kl. 8°.

Publii Virgilii Maronis Eclogae, *ofte Harderskouten in Nederduytsche rym vertaelt*. Hoorn. 1658. kl. 8°.

Het boek Jobs, *den Prediker*, *Spreuken en Hooghe Liedt Salomons*, *mitsgaeders de Klaegliederen Jeremiae*. Hoorn. 1658. kl. 8°.

Ovidii Wapen-twist van Ajax en Ulysses in Nederduytsche Rym vertaelt. Hoorn. 1659. kl. 8°.

Thomas Morus, *ofte Verwinninge van Geloof en stantvastigheydt*, *eerst in 't Frans buyten rijm gemaeckt door Puget de Serres*, *naederhandt in 't Nederlandts overgeset door W. V S. ende nu in rym gebraght*. Hoorn. 1660. kl. 8°.

Mengel-moes van verscheyde Gedichten. Leyd. 1666. kl. 8°, welke bundel ook Latijnsche gedichten van B r u n o bevat, die bijzonder middelmatig zijn. Ook op den Nederduitschen zangberg besteeg hij geen hoogen trap. Hij schijnt een vrolijke gast geweest te zijn; zijne invallen hebben veel overeenkomst met die van W i l l e m F o c q u e n b r o c h .

Zijn portret gaat in plaat uit, gegraveerd door R e i n i e r v a n P e r s i j n in folio.

Zie *Holl. Mercur.*, D. XV. bl. 88; v a n I p e r e n , *Kerk. Hist. van het Psalmgez.*, D. I. bl. 181 en 182; d e V r i e s , *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dicht.*, D. II. bl. 64 noot 2; d e C h a l m o t ,

Biogr. Woordenb.; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.;* Hoefft, *Parnasus Belgio.*, pag. 186 et 187; Peerlkamp, *de Poët. Latin Nederl.*, pag. 410 et 411; *Algem. Woordenb. der Zamenl.; Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 171, 196, 198, 243, b. 69; *Catal. der Biblioth. van* Mr. C.P.E. Robidé van der Aa, bl. 98.

[Alida Bruno]

BRUNO (ALIDA), misschien wel eene bloedverwante van den voorgaande, was een Dichteres uit de zestiende eeuw van wie dichtstukken voorkomen in Clioo's Kraam en andere verzamelingen van die tijd.

Zie de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichters*, D. II. bl. 124; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*.

[Adrien François Baron de Bruno]

BRUNO (ADRIEN FRANÇOIS Baron DE) kwam, den 10den Julij 1806, als Luitenant-Kolonel Aide de Camp van Lodewijk Napoleon uit Fransche in Hollandsche dienst over; werd den 27sten September Kolonel en Bevelhebber van het Tweede Regement Husaren, den 20sten December in den zelfden rang Bevelhebber der Husaren van de Garde, den 6den April 1807 Generaal-Majoor, den 2den November 1808 Luitenant-Generaal, maakte in 1809 den veldtogt in Zeeland mede. Toen Lodewijk Napoleon in 1810 afstand deed van zijnen troon droeg hij het Opperbevel zijner garde aan Bruno op, die daarop onverwijld naar Parijs vertrok en den 11den November 1810 weder in Fransche dienst terugkeerde.

Zie d'Auzon de Boisminart, *Gedenkschriften*, D. II. bl. 76, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Christianus Brunonius]

BRUNONIUS (CHRISTIANUS). Zie BRUYN (CHRISTIAAN DE).

[Konstantijn de Brunselle]

BRUNSELLE (KONSTANTIJN DE) ook DE BRUSELLE of BRUSSELLES, was een der Verbonden Edelen, die op last van Alva, den 1sten Julij 1568 van het leven beroofd zijn.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. III. bl. 307.

[Theodorus Brunsveld de Blau]

BRUNSVELD DE BLAU (THEODORUS). Zie BLAU (THEODORUS BRUNSVELD DE).

[Hendrik Dirksz. en Adriaan Brunsveldt]

BRUNSVELDT (HENDRIK DIRKSZ. en ADRIAAN). Zie BRUINSVELT (HENDRIK DIRKSZ. en ADRIAAN).

[Sixtus Brunsvelt]

BRUNSVELT (SIXTUS), BRONSVELD, BRUINSVELD of BRUINSVELT, zoon van Augustinus Brunsvelt, gehoren te Leeuwarden den 3den Januarij 1632, studeerde aan de Hoogeschool te Groningen in de Godgeleerdheid en werd Proponent te Leeuwarden. In 1656 naar de Joure beroepen, vertrok hij in 1668 naar Sneek, in 1673 naar Harlingen en in 1677 naar Leeuwarden, waar hij den 4den Julij 1683, verleed.

Hij heeft in het licht gezonden:

Spiegel der zonden Leeuw. 1662. 8°, tweede druk Leeuw. 1670.

De Levendige Christen in een Dode wereld. Leeuw. 1666. 8°.

Naauwkeurig Christendom. Leeuw. 1680. 8°.

Schoole voor leerlingen en Leeraars. 12°.

Laatste en eerste lessen. 12°.

Uitroeping van de Messias, *of over 't Lyden van den Zaligmaker*. Leeuw. 1684. 8°, tweede druk Rott. 1734. 8°, nogmaals Utr. 1768. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I. en III; Greydanus, *Naaml. der Predik. van Franeker*, bl. 48 en 49; Engelsma, *Naaml. der Predik. van Zevenw.*, bl. 122.

[Eric II *de Jonge* Hertog van Brunswijk Calenberg]

BRUNSWIJK CALENBERG (ERIC II *de Jonge* Hertog VAN), zoon van Erik I *de Oude* en van Elizabeth, dochter van Joachim Keurvorst van Brandenburg, werd in 1528 geboren en door zijne ouders in de Luthersche Godsdienst opgevoed. In 1540 volgde hij zijnen vader in de Regering zijner erfstaten op, maar woelziek van aard bezocht hij zijne Staten slechts om ze uit te mergelen en zworf de wereld door, overal in den krijg bezigheid zoekende. Ofschoon het ons niet gebleken is, wanneer of bij welke gelegenheid, zwoer hij spoedig de Hervorming af en trad in dienst van den Keizer, waarbij hij in den Schmalkaldischen krijg en later tegen Maurits van Nassau de Protestanten bestreed. Na de dood van Karel V, bleef hij in dienst van Filips II, en als zoodanig vinden wij hem in de Nederlanden, bij den slag van St. Quentin den 10den Augustus 1557. Hier had hij het geluk den Connétable Anne de Montmorency en den Maarschalk de St. André gevangen te nemen, die hij terstond naar Duitschland voerde. Filips II, die deze belangrijke personen tot elken prijs wilde in handen hebben, kocht ze voor 112000 gulden van Hertog Erik, die voor een derde van deze som het slot en de heerlijkheid Woerden in pand ontving. In 1564 vermeerderde hij zijne bezittingen in Holland door den aankoop van de heerlijkheid Liesveld. Onrustig van aard wilde hij steeds krijg voeren en wijdde dus bij de onlusten in de Nederlanden zijn zwaard aan de zaak van Spanje. Reeds in het begin van 1563 had hij vier vaandelen soldaten aangeworven, en werd toen reeds beschuldigd van het schrijven van velerlei leugenachtige berigten in de Nederlanden, opdat men zijn krijgsvolk mogt onderhouden, ook hield men het in het laatst van dat jaar voor vast, dat hij voor zekere groote ondernemingen, naar zijne gewoonte, te Brussel was. In 1564 was hij in deze landen en hield zich te Woerden op, terwijl men meende dat hij met den Kardinaal Granvelle geheim verstand had. Hij hield zich bezig om, gelijk men voorgaf 4000 ruiters en 40 vaandelen knechten aan te werven, hoewel anderen meenden, dat de Koning van Spanje, zoo veel krijgsvolk van Hertog Erik niet zou aanhouden. Men verspreidde dan ook het gerucht, dat dit krijgsvolk naar Engeland moest trekken. Tevens schijnt hij

met den Kardinaal geheime zamenkomsten in diens huis te Antwerpen gehouden te hebben, ten minsten de Prins van Oranje verzekerden in het begin van 1564, dat de Kardinaal toen nog te Antwerpen was. Beiden de Landgraaf Willem van Hessen en Prins Willem van Oranje besloten naauwkeurig acht te geven op de verbindtenis en de handelingen tusschen den Hertog en den Kardinaal. Men schijnt Hertog Erik zeer gevaarlijk te hebben geacht en hield het noodig hem naauwkeurig na te gaan, als die zich aan den Paus en aan Engeland reeds had aangeboden, en het nu toelegde op Nederlands ellende.

Oranje echter hield zich spoedig verzekerd, dat de werkzaambeden van Hertog Erik geen voortgang zouden hebben; hij had zich ook bij de Landvoogdesse verdedigd tegen het gerucht der aanwerving van troepen. Evenwel het wantrouwen bleef, en in 1565 moet hij werkelijk volk hebben aangeworven. In dat zelfde jaar verzocht hij aan Oranje met eenen brief, dat hij in het Hof des Konings te 's Gravenhage zijn intrek mogt nemen, betgene hem, met toestemming der Landvoogdesse Margaretha, werd toegestaan. Doch dit verwekte nieuwe vermoedens. Die wervingen moeten buiten de bevelen der Landvoogdesse en des Konings zelven zijn geschied, ten minsten Filips II schreef aan de Landvoogdesse (indien Filips ook hier geloof verdient), dat hij Hertog Erik geschreven had geen volk te werven, waartoe hij van hem, den Koning, nooit orders had gehad. Ofschoon Oranje nog van de aanstalten des Hertogs niets geloofde, begonnen zich echter de vermoedens, meer en meer te bevestigen en was de Hertog in den Zomer van 1566 te Deventer, Kampen en andere plaatsen, met Aremberg en Megen bezig om voor eenig krijgsvolk doortogt te vragen. Te dien einde verbleef hij een poos op het Loo, in de nabijheid van Apeldoorn, en dat den Graaf van Megen toebehoorde; somtijds was hij te Zwartsluis en te Harderwijk om te zien, van waar hij troepen over de Zuiderzee naar Holland kon zenden, volgens de berigten van Brederode, die hem naauwlettend bespiedde, en zelfs wist dat hij aan de steden Kampen en Zwolle verzocht had, dat zij zijn contant geld, 400,000 daalders, wilden in bewaring nemen, en hij zelf in het geheim in hare wallen vertoeven mogt, hetgeen hem echter werd afgeslagen. Hij hield zich toen te Lingen op, was soms te Arnhem, waar hij zamenkomsten met Megen hield. Nog in het zelfde jaar 1566 was de Hertog te Liesveld, tegenover Schoonhoven, maar welhaast begon men op nieuw het verhaal zijner wervingen voor ijdel te verklaren. Wegens de beweging te Woerden, toen de beelden uit de kerken werden genomen, in September 1566, wist hij evenwel op het slot aldaar krijgsbehoeften en soldaten te brengen, waartoe hij, met goedkeuring der Landvoogdesse, 200 voetknechten in Overijssel en Gelderland had aangeworven. In October van dat jaar was hem van wege den Koning het bevel over 1000 en aan zijn broeder Philippus over 500 ruiters

gegeven, die met andere benden gereed moesten zijn om de Nederlanden in te trekken. Het aanwerven van volk daartoe in Duitschland ging traaglijk voort. Met M e g e n en A r e m b e r g was de Hertog reeds in 1566 bestemd om Zeeland te bezetten, doch ook dit plan werd verijdeld. In 1567 diende hij bepaald onder M e g e n tot beteugeling van B r e d e r o d e , en versloeg den 27sten Februarij bij Vianen 600 van diens Walen. In Mei kwam hij met zijn volk te Vianen, Meerkerk en Ameide en wierp alle de schansen welke het volk van B r e d e r o d e aldaar had opgeworpen en verlaten had, omver. Het landvolk was voor het meerendeel reeds gevlugt, doch sommigen van degenen die achtergebleven waren werden door E r i k gevangengenomen, die ook de huizen plunderde en het huisraad vernielde. Toen nam hij ook J a n v a n R e n e s s e gevangen en plvnderde Batenstein. In 1568 had hij bevel van den Hertog v a n A l v a om met 2000 ruiters, naar Brussel te trekken, doch hij weigerde het, als tegen zijne bestelling zijnde, terwijl zijne troepen uit geldgebrek uiteen liepen. Desniettegenstaande diende hij A l v a met zijne krijgsbenden, met welken hij in Mei 1568 in de omstreken van Meppel, Rolde en Oldenzaal omzwierf, en vanwaar hij zich naar het Land van Munster begaf, waar hij de stad Rheyne tot zijne loopplaats wilde maken, hetgeen hem door de burgers belet werd, die de poorten voor hem sloten. Men verhaalde dat hij in twee zijner vaandelen een vos voerde met een vogel in den bek. L o d e w i j k v a n N a s s a u had inzonderheid van zijnen broeder in last om naauwkeurig te letten op Hertog E r i k en wat er in zijn land omging. Terwijl A l v a naar Jemmingen toog, hield hij Groningen bezet. In 1569 wierf hij hulptroepen voor K a r e l IX, Koning van Frankrijk, tegen de Hugenooten, doch ofschoon hij verzocht werd om op te trekken, was hij nog niet besloten wat te doen. Hij baarde evenwel meer schrik met de geruchten van zijne wervingen, dan dat hij werkelijk kwaad deed. Onder de Duitsche Vorsten vond hij veel tegenstand, en de Landgraaf W i l l e m v a n H e s s e n vooral was hem zoo in den weg, dat E r i k eens op zijne monsterplaats te Nordheim slechts zeventien knechten vond, en zich van knollen moest bedienen tot paarden voor zijne ruiterij. Dit gebeurde in 1572. De gemelde Landgraaf en de Paltzgraat hadden hem afgeraden om zich in dien oorlog te steken, doch hij liet zich niet overhalen, maar bleef aan de dienst van Spanje gehecht, en eischte in 1574 de steden Hoorn en Enkhuizen op, doch in plaats van aan deze opeisching te voldoen, hielden de Regeringen dier steden de trompetters gevangen en die van Hoorn lieten hem niet los, voor den 18den Junij van het volgende jaar toen zij daartoe uitdrukkelijken last van den Prins hadden bekomen. In 1575 werd er nog eene brief van den Landvoogd R e q u e s e n s aan hem onderschept. O r a n j e betreurt het bij deze gelegenheid, dat dezulken, die aan zijne zijde moesten staan, onder welke hij ook den Hertog rekende, de zijde der vijanden hadden gekozen. In 1578 moet hij op nieuw ten dienste

van Don Juan volk hebben aangeworven, het gerucht zeide tot 3000 ruiters en drie Regementen voetvolk. Daar bestond vrees, dat hij met al dit volk door het gebied van Graaf Jan van Nassau zou heen trekken en het plunderen. Wat er van dezen zijnen togt geworden is wordt niet gemeld.

Later vertrok Hertog Erik naar Italië waar hij in 1584 overleed. Door zijne gemalin Dorothea van Lotharingen, eene kleindochter van Christiaan II, Koning van Denemarken, en Isabella van Oostenrijk, was hij aan deze beide vorstelijke huizen verbonden. Daar hij bij haar geene wettige nakomelingen naliet, vervielen zijne Brunswijksche landen aan Julius, Hertog van Brunswijk-Wolfenbuttel, maar zijne bezittingen in Holland maakte hij aan zijne natuurlijke kinderen Willem en Katharina, echtgenoote van den beroemden Andreas Doria.

Zie Kempenare, *Vlaemsche Kron.*, bl. 41, 85; Bor, *Nederl. Oorl.*, B. I. bl. 42 (30), B. III. bl. 169 (119), B. VII. bl. 499 (18), B. XXX. bl. 749 (58); Strada, *de Bello Belg*. Dec. I.L.V. pag. 193, 257, 260, 272; van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorst.*, D. III. bl. 329, 405, 430, 431; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, E. bl. 142; Boomkamp, *Alkmaer en zijne Geschied.*, bl. 348; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 15, 16, 139, 186, 187, 232, 233, 280, 381, 473 en 474; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXXIII. bl. 27, 28, 30, 32 en 33; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. IV. bl. 63, 145, 218, 228. 313, 325, 436, 484, St. V. bl. 78, 81, 375; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la Mais. d'Orange*, Tom. I, II, III, V, VI et *la Table des matières* in voce *Brunswick-Calenberg;* Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Evang. Luth. Kerken*, St. III. bl. 56, 57, 59; Gachard, *Corr. de Philippe II*, pag. 39; Bakhuizen van den Brink, *Huw. van W. van Oranje met Anna van Saxen*, bl. 6.

[Lodewijk Ernst Hertog van Brunswijk wolfenbuttel]

BRUNSWIJK WOLFENBUTTEL (LODEWIJK ERNST Hertog VAN), geboren den 25sten September 1718, trad reeds ten jare 1736 in Keizerlijke dienst en streed onder bevel van den Veldmaarschalk Frederik Heno Graaf van Seckendorff, als Bevelhebber over een Regement Infanterie, gedurende drie jaren tegen de Turken, vervolgens werd hij in 1741, door zijnen broeder, wiens echtgenoote toen voor een jaar den Keizerlijken troon in Rusland bekleedde, tot Hertog van Koerland benoemd, doch nimmer werd hem die waardigheid ten deele, daar eene omwenteling in dat zelfde jaar het huis van Brunswijk in Rusland deed vallen, zoodat hij de reis naar dat Rijk te vergeefs gedaan had. Daarna ging hij weder in Oostenrijksche dienst en in 1747 door de Keizerin Maria Theresia, tot den rang van Veldmaarschalk verheven, woonde hij onder Koning George van Engeland en Prins Karel van Lotharingen de veldtogten van 1743-1746, aan den Mein, de Rijn, in Bohemen en Silezië bij. Te Sorr tegen de Pruissen strijdende werd hij gevaarlijk, gekwetst, welke wond in 1746 weder openbrak

doch te Aken door de baden volkomen geheeld werd. Na den ongelukkigen veldtogt van 1747, toen L o d e w i j k XV in Staats-Vlaanderen viel, en gereed stond om met zijne legermagt de Republiek te overstroomen, stond B r u n s w i j k met zijn legercorps bij den Oudenbosch, tot verdediging van de grenzen van den Staat. Hier maakte W i l l e m IV, Prins v a n O r a n j e, die eenige tijd te voren tot Erfstadhouder der Vereenigde Nederlanden verheven was, kennis met den Hertog, en in hem meenende den man gevonden te hebben, geschikt om den vervallen staat van het Nederlandsche Krijgswezen te herstellen, zocht hij hem aan om uit de Keizerlijke dienst in de onzen over te gaan, hetwelk de Hertog eerst van de hand sloeg doch, na drie jaren aanhouden, bij voordeeliger aanbiedingen, in 1750 aannam, waarop de Staten-Generaal hem tot Veldmaarschalk over het Leger aanstelden, op eene jaarwedde van 20,000 gulden, welke tot vergoeding van het gemis der voordeelen bij de Keizerlijke dienst genoten, jaarlijks nog werd verdubbeld, bovendien werd hem toegezegd de survivance, om bij vacature van een voegzaam Gouvernement boven andere daarmede begiftigd te worden, en het commando over het Regement Hollandsche Gardes, bij overlijden van den Generaal v a n d e r D u i n.

Na de dood van W i l l e m IV werd hem in 1752, onder den titel als vertegenwoordigende den Kapitein-Generaal, op eenen bepaalden lastbrief, het Opperbevel over het Krijgsvolk opgedragen, terwijl hij, na het overlijden der Gouvernante A n n a in 1759, tevens tot besturende voogd over W i l l e m V en diens zuster werd aangesteld. A n n a had hem als vader haren zoon aanbevolen. Hij wist de onzijdigheid der Republiek in den langdurigen oorlog van 1754, tusschen de naburige Zee- en Landmogendheden te bewaren. Ook na het afsterven van de Prinses Gouvernante was de Staat zeven jaren lang onder zijn bestuur, als voogd van den jeugdigen Prins, gerust en gelukkig. Hoewel het, gedurende die tijd niet aan bewijzen ontbrak dat de Hertog gaarne wenschte e regeren en de genen, die hij als hinderpalen zijner oogmerken aanzag, zocht te winnen of ter zijde te schuiven.

Nadat de Stadhouder in 1766 meerderjarig was geworden, verkreeg hij van de Staten van Holland, als een blijk van hunne goedkeuring over zijn bestuur als voogd, eene gifte van 200000 gulden, van de overige Staten naar evenredigheid. Door den Stadhouder werd B r u n s w i j k, bij eene akte van consulentschap tot raadsman gekozen, in alle zaken, hoe ook genaamd, aan den genoemden Stadhouder opgedragen, onder volstrekt beding, aan de zijde des Hertogs, van eene volstrekte onverantwoordelijkheid, anders dan aan den Prins. Deze akte was wel met medeweten en goedkeuring van eenige Hollandsche Regenten opgesteld, doch het tegenloopen van de krijgszaken deed de stemming ten zijnen opzigte veranderen. Zoo drong Amsterdam reeds in 1781 op zijne verwijdering aan, wegens het verval van de Zeemagt, destijds echter regtvaardigde eene resolutie der Staten-Generaal zijn gedrag

volkomen. Toen het nogthans, bij de geschillen met Keizer J o z e f II, bleek, dat de vestingen geheel buiten staat van verdediging waren, wierp men hiervan de schuld op den Hertog en nam, daar zulks niet te bewijzen was, de Akte van Consulentschap te baat. Bij resolutie van 10 tegen 9 stemmen verklaarden de Staten van Holland, dat hij door die Akte op onwettige wijze zich als Minister had opgeworpen, en dat hij daarom als gevaarlijk mensch moest worden afgezet. Terwijl de Ridderschap van Holland te vergeefs tegen dit besluit protesteerde, hing Friesland er zijn zegel aan. De Hertog, na te vergeefs verzocht te hebben niet ongehoord te worden veroordeeld, achtte het geraden het besluit der Algemeene Staten niet af te wachten, maar legde den 14den October 1784, bij eenen brief, in hunne handen alle zijne militaire waardigheden neder, en verliet de Nederlanden, zich naar Aken begevende. Hij overleed, op het slot te Vechelen in het Brunswijksche, den 12den Mei 1788.

Werkzaamheid, bekwaamheid en kunst om zich aan de Hoven staande te houden ontbraken B r u n s w i j k geenszins, ook kan men hem geen eerlijkheid ontzeggen, doch van bovenmatige eer- en heerschzucht is hij bezwaarlijk vrij te pleiten.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. XX. bl. 383; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, St. IV. bl. 408; *het Leven van Willem Karel Hendrik Friso en van Anna van Brunswijk Luneburg*, D. III. bl. 118-120, D. IV. bl. 74-76; *Vaderl. Hist. ten onmiddell. verv. op* W a g e n a a r , D. XXIII. bl. 10, 11, 17, D. XXIV. bl. 17, 19, 20, 135; *Vaderl. Hist. ten verolge op* W a g e n a a r , D. IV. bl. 77-122, D. V. bl. 53-66, D. VII. bl. 218-222. D. VIII. bl. 91, 113-171, D. IX. bl. 217 en 218, D. XI. bl. 217, 218, D. XX. bl. 101-105, D. XXII. bl. 348-350, C. v a n d e r Aa, *Leven van Willem V*, D. I. bl. 83, 122, 123, 154-169, 193-195, 220-225, 292-321, 324-362, 396-402, 430-467, D. II. bl. 541-567; v a n K a m p e n , *Verkorte Geschied. der Nederl.*, D. II. bl. 267; N i e u w e n h u i s , *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.;* S t u a r t , D. I. bl. 52, 142-144, 154-169, 263, 359, 515-526, D. II. bl. 11, 12, 228, 288-300; v a n K a m p e n , *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 650-660; B i l d e r d i j k , *Geschied. des Vaderl.*, D. XI. bl. 156, D. XII. bl. 2, 3, 21-33, 50-52, 144, 169-171; *Militaire Spectator* 1849, bl. 447.

[Jan Brunt]

BRUNT (JAN), geboren te Bodegraven, den 8sten November 1777, uit onders tot den deftigen burgerstand behoorende, gaf nog jong zijnde vele blijken van goeden aanleg tot de beoefening der zuivere Wiskunde, waarbij hem de leerboeken van A.B. S t r a b b e en P i b o S t e e n s t r a tot gidsen dienden. In het jaar 1793 aangesteld tot Ondermeester te Alphen, verwisselde hij die betrekking twee jaren later met eene soortgelijke te Linden. Drie jaren daarna als Schoolmeester te Meern bij Utrecht beroepen, werd hij in 1800 tot eerste Onderwijzer bij de Stads-Armenschool te Leiden aangesteld. Hier oefende hij zich onder de leiding van den Hoogleeraar S i m o n S p e y e r t v a n d e r E y k in de hoogere Wiskunde, bij welke studie deze zich bediende

van de beste Fransche werken, onder anderen van C r a m e r , *Introduction à l'analyse des lignes courbes algebriques*. 1750. Om van dit werk gebruik te kunnen maken, leerde hij in een half jaar zoo veel Fransch als noodig was om het voor de vuist te kunnen vertalen.

B r u n t was een ongemeen zacht, vriendelijk en minzaam man, die, vrolijk en gedienstig van aard, in de vriendschap van vele achtenswaardige geleerden deelde. De betrekking van Onderwijzer bleef hij waarnemen tot aan zijne dood, welke voorviel op den 6den Maart 1803. Gedurende 's mans werkzaam leven wist hij nog tijd te vinden tot het zamenstellen van:

Eerste beginselen der Rekenkunde, 4 stukjes, zijnde een nuttig leerboek voor de scholen, waarvan in 1806 een herdruk verscheen en dat later verbeterd door N i c o l a a s A n s l i j n N z . on derscheidene drukken beleefd heeft.

B r u n t had zich den 1sten Augustus 1800 in den echt begeven met W i l l e m i n a P a s , jongste dochter van W o u t e r P a s , sedert 1796 rustend Schoolonderwijzer te Kockengen.

Zie (d e J o n g), *Alphab. Naaml. van Boeken*, en vooral J. v a n G e u n s , *Bericht aangaande het leven van wijlen Jan Brunt*. Leyd. 1803.

[Gerard Brunus]

BRUNUS (GERARD). Zie BRUNESIUS (GERARDUS).

[Nicolaas Brunynck]

BRUNYNCK (NICOLAAS), BRUNINCX, BRUNING, BRUYNINCX of BRUININGS, was reeds in 1570 Secretaris van W i l l e m Prins v a n O r a n j e en met J o h a n B a s i u s door O r a n j e benoemd om de rekening te hooren van de gelden door D i e d e r i k S o n o y en R e i n i e r K a n t ten behoeve van het Vaderland verzameld. In dat zelfde jaar besloot O r a n j e om hem naar zekeren Italiaanschen Edelman te zenden, dien hij tot het aanwerven van krijgsbenden wilde gebruiken. Hij moet ook wegens zijne wijsheid en godsvrucht zijn geacht geweest, want R u b b e n s de deelgenoot der misdaad van O r a n j e s tweede gemalin, A n n a v a n S a k s e n verzocht dat hij of A l d e g o n d e , maar liefst de laatste tot hem komen mogt, om met hem over eene zaak van godsdienst en geweten te spreken. Hij was een man van bijzondere talenten en een der vertrouwdste vrienden van O r a n j e . Hij voerde eene uitgebreide briefwisseling met de Graven J o h a n , L o d e w i j k en H e n d r i k v a n N a s s a u over de belangen en lotgevallen des Vaderlands. Voornamelijk rustte op hem eene zware taak gedurende de ziekte van O r a n j e , in 1574, maar het bleef zijn voornemen om in deze moeijelijke omstandigheden getrouw te zijn in het volbrengen van zijne dure verpligtingen. In September van dat jaar zond O r a n j e hem naar zijnen broeder Graaf J o h a n om met hem te handelen over de zaken van Nederland en ondersteuning te vragen. Eerst laat door tegenwind en onweder opgehouden, kwam hij te Dillenburg, waar hij handelen moest over het werven van krijgsvolk; over eenen bijzonderen Raadsman uit O r a n j e s bloedver-

wanten, die des noods in zijne plaats kon optreden; over het zenden van Gezanten naar de Duitsche Vorsten; over het huwelijk van 's Prinsen dochter Maria, en andere zaken; waaruit blijkt dat Brunynck in de geheimste en gewigtigste zaken gebruikt werd. Even zoo vinden wij hem werkzaam in de zaken met den Graaf van Oost-Friesland, met Wijnand van Breil, in 1574 en 1575. Destijds hield hij zich te Keulen op en had daar gelegenheid, onderscheidene kwade praktijken te ontdekken, welke strekken moest tot aanstoking van tweedragt en twist tusschen de Duitsche Vorsten. In Februarij 1575 was Brunynck weder in het Vaderland en was met andere ook gemoeid en als getuige in de zaak van het overspel van Anna van Saksen. Later werd hij aangewezen onder degenen, die de Nederlanders, zwaarmoedig over Anjous en Oranjes verbindtenis, daaromtrent teregt kon wijzen; ook werd hij in de belangen der finantiën gebruikt. Hij werd in 1583 met Adriaan van Zwieten en Pieter de Rycke naar Utrecht gezonden, om aldaar de zaken in rust te brengen. In het volgende jaar zonden hem de Staten, nevens Paulus Buys, naar Amsterdam, ten einde die stad over te halen om den Prins de Grafelijkheid over Holland op te dragen. Later werkte hij met ijver in Zeeland om den Prins aldaar tot Graaf te doen huldigen; hij regelde grootendeels de voorwaarden en teekende die, toen de zaak naar het scheen zijn volle beslag had bekomen. 's Prinsen overlijden verijdelde echter alles. Hevig trof hem de dood van den Vorst, wien hij met ongeveinsde trouw gediend, wien hij zijn leven en werkzaamheid gewijd had. Treffend en aandoenlijk schrijft hij aan Graaf Johan over dit allertreurigst verlies in eenen brief van 27 Julij 1584. Brunynck was toen zelf krank en zwak, doch ook toen, even als vroeger onder de meest bezwarende omstandigheden, had hij al zijne hoop en vertrouwen op God gevestigd, en wenschte hij vol ijver en genegenheid met Gods hulp zijn leven te wijden aan de dienst van het nageslacht des beminden Vorsten.

Brunynck bleef ook bij Maurits in aanzien, die hem in 1588 naar Vere zond, om het krijgsvolk aan de Staten te verbinden, en hem tot zijnen Raad aannam.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XVIII. bl. 389 (25), B. XXIV. bl. 235 (65). B. XXVII. bl. 525 (24); (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. III. bl. 48, 442, 593, 655; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 431, 519; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 183; Swalue, *de Daden der Zeeuwen*. bl. 96; Groen van Prinsteren, *Arch. de la Maison d'Orange-Nass.*, Tom. III, IV, V, VI, VIII en *Table des Matières*, *in voce Brunynck*.

[Arnoldus Brusse]

BRUSSE (ARNOLDUS), woonachtig te Amsterdam, handteerde van tijd tot tijd de Nederduitsche lier, ook schreef hij en liet, zonder vermelding van zijnen naam, drukken:

Apollo of het Feest der Eendracht. kamersp., zonder plaats of jaartal. 8°.

Alcest of de beloonde Vaderliefde. tooneelsp. gedrukt voor het gezelschap (de Eendracht) Amst. 1791. 8°.

Zijne dichtstukjes, welke geen zeer hooge vlugt nemen, zijn hier en daar verspreid.

Zie *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht*, *ten verv. op* W i t s e n G e y s b e e k ; *Catal. van de Biblioth. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. b. bl. 69.

[Jan van Brussel]

BRUSSEL (JAN VAN), ook MOMBURNUS of MAMBURNUS genoemd, ontleende zijnen eersten naam naar zijne geboorteplaats. In zijne jeugd werd hij naar Utrecht gezonden, en, aldaar in de kathedrale kerk opgevoed, alwaar hij in de talen en de Italiaansche zangkunst werd onderwezen. Zijne eerste letteroefeningen ten einde gebragt hebbende, trok hij het geestelijke kleed aan en werd Reguliere Kanunnik in het beroemde klooster St. Agnetenberg, bij Zwolle. Hij werd vervolgens met onderscheidene bedieningen belast bij de Broederschap te Windesheim, waar destijds de kerkelijke tugt in eenen bloeijenden toestand en goede orde was. Vervolgens werd hij in 1497 naar Frankrijk geroepen, ten einde de Reguliere Kanunnikken van dat Rijk, die meestal een ongebonden leven leidden, en in alle ligtmisserijen als het ware verzonken waren, door zijnen gestrengen tugt te verbeteren, waarin hij ook bijzonder wel slaagde. Daarna werd hij tot Abt van Livri aangesteld, en overleed te Parijs in het begin van 1503, betreurd door ieder, bij wien godsvrucht en deugd in eere wordt gehouden. Zijn lijk werd naar de Abdij van Livri gevoerd en in de kerk aldaar begraven. Hij heeft in druk uitgegeven:

Rosetum exercitiorum spiritualium et sacrarum meditationum in quo etiam habitur materia predicabilis per totum annum circulum. Basil. 1491, waarvan naderhand nog onderscheidene drukken het licht zagen.

Zie d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Franciscus van Brussel]

BRUSSEL (FRANCISCUS VAN). Zie ROY (FRANCISCUS).

[Pieter van Brussel]

BRUSSEL (PIETER VAN) of PETRUS BRUXELIUS, hijgenaamd C r o c u r t i u s , geboren te 's Hertogenbosch, in het jaar 1612, begaf zich in de order der Jezuiten in 1636, en verbond zich sedert aan dat genootschap door de vier geloften. Zijn proeftijd geëindigd zijnde, nam hij gedurende eenige jaren het regentschap over de Latijnsche scholen waar, vervolgens ging hij naar Keulen, en was ook in die stad Hoogleeraar in de Godgeleerdheid. V a n B r u s s e l was een ijverig wederstrever der Protestanten, en wederlegde hunne leeringen, met mond en pen. Hij stierf in het Collegie van Hildesheim, den 7den Mei 1664. Zijne zinspreuk was *Ad sydera vultus*. (Het gelaat naar de sterren).

Hij heeft in het Hoogduitsch uitgegeven:

De Geestelijke opstanding, *of verdediging van een Medicijne Doktor nieuwelings tot de schoot der Kerke teruggekeerd*,

tegens de lasteringen van den Kerkenraad te Duisburg. Keul. 1649. 8°, 2e druk Keul. 1664. 12°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* (A. van Gilse), *Kath Meij. Memorieb*., bl. 186; *Biogr. Nation.;* Hermans, *Conspect. Onom. Liter.*, pag. 17; *Algem. Konst- en Letterbode* 1847, D. I. bl. 341.

[Theodorus van Brussel]

BRUSSEL (THEODORUS VAN), werd, na volbragte studiën, in het jaar 1748 Predikant te Zuid-Polsbroek, bij Schoonhoven, doch in 1765 afgezet zijnde, vestigde hij zich te Amsterdam, en beoefende mede de Oudheidkunde, zoo als blijkt uit het door hem uitgegeven

Aanhangsel tot Ludolf Smids M.D. Schatkamer der Nederlandsche Oudheden; of zaakelyk Woordenboek, *behelzende Nederlands Steden en Dorpen*, *Kasteelen*, *Slooten*, *Heerenhuizen*, *Oude Volkeren*, *Rivieren*, *Vermaarde Luiden in Staat en Oorlog*, *Oudheden*, *Gewoonten en Landswijzen*. Amst. 1778. 8°, met pl., waarin hij ook door het hier en daar inlasschen van dichtregelen van zijne hand doet zien, dat hij somtijds de Nederlandsche lier hanteerde, maar tevens bewijst, dat hij meer verdiensten als Oudheidkundige dan als Dichter bezat. Later was hij schrijver van de destijds veel gerucht makende *Diemer- of Watergraftmeersche Courant*, welke boven andere Nieuwspapieren zich door stoutheid van schrijven onderscheidde; van Brussel werd deswege in 1783 door den Fiskaal van het Hof van Justitie in 's Gravenhage gedagvaard, doch men vindt niet vermeld, wat hiervan het gevolg geweest zij.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. VI. bl. 381 en 382 *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht. ten vervolge op* Witsen Geysbeek, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Paulus Theodorus van Brussel]

BRUSSEL (PAULUS THEODORUS VAN), zoon van den voorgaande geboren den 16den Januarij 1754, te Zuid-Polsbroek, legde zich in zijne jeugd op de Schilderkunst toe, en had tot Leermeester Jan Augustini te Haarlem, bij wien hij vervolgens eenige tijd in diens behangselfabriek schilderde; daarna was hij in die van Vincent van der Vinne mede te Haarlem werkzaam, en eindelijk in die van Hendrik Meijer ter zelfder plaatse. Eene zeer aanmerkelijke bekwaamheid in het bloemschilderen verkregen hebbende, vervaardigde hij kunstrijke deur- en schoorsteenstukken, welke dikwijls tot goede prijzen verkocht werden. Ook schilderde hij kabinetstukken, die waarlijk klassiek mogen heeten. Zijne ordonnanties zijn rijk en gevariëerd; zijn koloriet is schitterend zonder bont te zijn, en zijne penseeltoets, zelfs in zijne uitvoerigte kabinetstukken, vlak en meesterlijk.

Zich te Amsterdam gevestigd hebbende, liep hij den 17den Maart 1791 bij avond in het water en kwam alzoo deerlijk om het leven.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 403-405; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Hermanus van Brussel]

BRUSSEL (HERMANUS VAN), geen bloedverwant van den voorgaande, geboren den 8sten October 1763 te Haarlem, verloor zijnen vader toen hij slechts drie jaren oud was. Zijne moeder meenende lust en geschiktheid tot de schilderkunst in hem te bespeuren, bestelde hem als leerling bij Johan Bernard Brandhoff; daarna werkte hij ook onder Christiaan Henning. Bij dit onderwijs bestudeerde van Brussel vlijtig de Natuur in de omstreken van Haarlem, en werd alzoo een zeer verdienstelijk Landschapschilder, hoewel hij ook somwijlen binnenhuisjes en stadsgezigten tot onderwerpen voor zijn penseel of teekenpen koos. In onderscheidene kunstverzamelingen vindt men van zijne schilderijen en inzonderheid van zijne teekeningen, hetzij met Oostindische inkt of met kleuren; men heeft van hem onder andere fraaije boschrijke landschappen, doch zijn werk onderscheidt zich meer door eene fiksche behandeling van penseel, dan door waarheid van koloriet en behaaglijk effekt. In het tooneelschilderen was van Brussel zeer bekwaam; zoo schilderde hij tooneelschermen voor den Amsterdamschen Schouwburg, voor eene tooneelzaal op het Vorstelijk lusthof het Loo en voor het tooneelgezelschap *Kunstliefde* te Haarlem. Ook heeft hij omtrent 40 stuks prentjes geëtst.

In 1810 of 1811 naar Utrecht verhuisd zijnde, werd hij aldaar door eene kwaadaardige zenuw-zinkingkoorts aangegrepen, die hem den 23sten Februarij 1815 in het graf sleepte. Hij liet bij zijne echtgenoote, Anna Maria Jacoba Gaussen, zeven kinderen na.

Zijn portret werd naar de schilderij van Wijnand Hendriks, door Ernst Willem Jan Bagelaar, in het koper gebragt. 8°.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode* 1815, D. I. bl. 146, 165-168; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 454-457; *Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Konstantyn de Brusselles]

BRUSSELLES (KONSTANTYN DE). Zie BRUNSELLE (KONSTANTYN DE).

[Cornelis Claasz Bruyn]

BRUYN (CORNELIS CLAASZ.) Zie BRUIN (CORNELIS CLAASZ.)

[Robert de Bruyn]

BRUYN (ROBERT DE) van Utrecht was een der innemers van Brielle in 1572 en heeft het begonnen werk helpen voortzetten, als Kapitein over een vendel voetvolk, onder Diederik Sonoy, ofschoon zijn naam zeer weinig voorkomt. In 1580 diende hij, onder den Graaf van Hohenlohe, in Friesland en de Groninger Ommelanden en lag met Johan van den Corput in bezetting te Dokkummerzijl, later ook in de schans bij Kollumerzijl. In den slag bij Noordhorn, den 30sten September 1581, waarin de Nederlanders, onder John Norrits,

door de Spanjaarden onder F r a n c i s c o V e r d u g o geslagen werden, werd d e B r u y n gevangen genomen.

Was hij de zelfde die later te Culenborg op den Havendijk woonde, dan bestaat er een vonnis tegen hem, waarin hij beschuldigd wordt, wijlen den Heer van Brederode met de wapenen tegen den Koning gediend, de kerken vernield te hebben en in Friesland een der Geuzen Kapiteinen te zijn geweest, terwijl het leger van den Prins van Oranje, onder bevel van Graaf Lodewijk, in dat land was.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. IV. bl. 365 (265), B. XV. bl. 210 (217); Schotanus, *Friesche Hist.*, bl. 858, 893; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 185.

[Christiaan de Bruyn]

BRUYN (CHRISTIAAN DE), zich in het Latijn noemende CHRISTIANUS BRUNONIUS of BRUNINGHIUS, was in de eerste helft der zestiende eeuw geboren te Utrecht, en studeerde te Leuven, waar hij zeer gemeenzaam met Justus Lipsius verkeerde en met hem zamen woonde. Hij was bijzonder ervaren in de Grieksche en Hebreeuwsche talen, daarbij beoefende hij niet ongelukkig de Latijnsche Dichtkunde en heeft onderscheidene puntdigten vervaardigd. Van hem ziet het licht:

Breviarium Philosophicae, *Barbaricae*, *carmine*, gedrukt voor O. Heurnii *de Barbarica Philosophica libri duo*. Traject. ad Rhen. 1600. 12°.

Zie Burman, *Traj. Erudit.*, pag. 34; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 70 en 71; *Biogr. Univers*.

[Willem de Bruyn]

BRUYN (WILLEM DE), zich ook wel schrijvende DE BRUEN, was in 1698 Ingenieur in dienst dezer Landen en werd bij de zamenstelling van het korps Ingenieurs den 1sten December 1702 als Ingenieur op 600 gulden 's jaars aangesteld. Den 29sten Julij 1709 werd hij Directeur van de fortificatiën, approches en loopgraven en den 7den Julij 1710 tot Directeur en Kolonel titulair benoemd. Hij heeft als Ingenieur den Lande groote diensten bewezen, zoo als in de belegering van Bethune in 1700 als Directeur der approches, en bij het leger van den Generaal François Nicolaas Baron Fagel, bij de belegering van St. Venant in dat zelfde jaar, bestuurde hij de werken tot de aanvallen. Hij is later onder anderen met de Ingenieurs Hertell en Peroteau in Spanje en Portugal geweest, en moet voor Julij 1735 overleden zijn.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 506 noot, 509; van Sypesteyn en de Bordes, *de Verd. van Nederl. in* 1672 *en* 1673, D. II. bl. 66, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Gualtherus de Bruyn]

BRUYN (GUALTHERUS DE), geboren te Amersfoort, den 1sten Mei 1618, werd in 1635 naar Utrecht ter Hoogeschool gezonden, alwaar hij eerst eenige jaren in de Wijsbegeerte studeerde en die tijd zoo wel besteedde dat hij in 1640 Doctor in die wetenschap werd, na het verdedigen van eene verhandeling: *over het kwaad en dat*, *hetgeen tegen willig en hetgeen vrijwillig geschiedt en over den*

loop der sterren[1]. Vervolgens legde hij zich op de Godgeleerdheid toe, waarin hij tot leermeesters had Gijsbert Voetius en Meindert Schotanus. In 1641 werd hij tot Predikant te Hagenstein en drie jaren later te Utrecht beroepen. Den 25sten Januarij 1653, door de Bezorgers van de Hoogeschool te dier stede, tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid benoemd, deed hij den 6den Februarij 1653 zijne Inwijdings-redevoering: *overde Zeden van eene Godgeleerde*[2], na dat drie dagen te voren aan hem volgens gewoonte, de graad van Doctor in de Godgeleerdheid was verleend; bij welke gelegenheid hij eene verhandeling in het licht gaf: *over de twee Goddelijke Verbonden*[3]. Zeer korte tijd trok de studerende jeugd nut van zijne lessen, want den 7den Julij van dat zelfde jaar daalde hij reeds ten grave; hetwelk dan ook de reden is, dat er van zijne onder handen hebbende lettervruchten, niets in het licht is verschenen dan:

Dissertationes Academicae de Scriptura Novi Testamenti adversus Simonem Episcopium.

Duae Dissertationes Academicae ad Historiam de conceptione Christi.

Zie Burman, *Traject. erud.*, pag. 34-36; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1116; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers.;* Glasius, *Godgel. Nederl*.

[Cornelis de Bruyn]

BRUYN (CORNELIS DE). Zie BRUIN (CORNELIS DE).

[Johannes de Bruyn]

BRUYN (JOHANNES DE), geboren in 1681 te Amsterdam, was een zeer beroemd Verloskundige aldaar. Hij overleed in 1753.

Zie *Biogr. Univers*.

[Andries de Bruyn]

BRUYN (ANDRIES DE) of DE BRUIN, voerde, in het jaar 1764 als Kapitein het bevel over 's Lands fregat van Oorlog *Pollux*. In zekeren krijgsraad gehouden te Amsterdam, in Maart van dat jaar over het gedrag van den Kapitein Franc van der Goes, had de Luitenant-Admiraal Cornelis Schrijver in zijn advies laten vloeijen, dat het oorlogschip *de Phenix*, gevoerd bij van der Goes, in gevaar gebragt was door de onvoorzigtige manoeuvres van Kapitein de Bruyn. Deze oordeelde zich daar tegen te moeten verzetten, door zich als partij tegen den Luitenant-Admiraal te stellen en hem in regten te vervolgen. Aan den Fiskaal van de Maas werd, op verzoek van de Bruyn, toegestaan de Vlag-Officieren en eenige Kapiteinen, onder het ressort van de Admiraliteit van de Maas behoorende, te doen beschrijven, en hun alle stukken, welke betrekking hadden op het voorgevallene tusschen de Kapiteins van der Goes en de Bruyn,

(1) *De Malo, et eo quod invitum, quodque Spontaneum est, et de motu siderum*.
(2) *De Moribus Theologi*.
(3) *De duobus Faederibus divinis*.

in handen te stellen met magtiging om gemelden d e B r u y n en zoodanige van zijne Officieren te mogen verhooren, als hij Fiskaal zou goedvinden, en den Zeeraad van hun advies berigten. De Krijgsraad, hiertoe aangesteld, sprak, met eenparigheid van stemmen, d e B r u y n van onvoorzigtigheid vrij, zoodat hij zich in zijne eer hersteld zag.

In 1774 was hij met zijn fregat *Thetis* van 36 stukken onder het smaldeel van den Kapitein Q u i r i j n D a b e n i s in de Middellandsche zee, ter bescherming der Nederlandsche Koopvaarders tegen de Marokkanen, wier kusten en havens zij zoo bezet hielden, dat geen hunner roofschepen zee kon kiezen.

In het volgende jaar, weder met de *Thetis* voor de haven van Livorno in quarantaine liggende, loste d e B r u y n een kanonschot op eenen Franschen tartaan; voor welke belediging de Koning van Frankrijk eene voldoening vorderde, geëvenredigd aan de zwaarte van zulk een vergrijp. Nadat d e B r u y n zich ook hier geregtvaardigd had, bleef deze zaak echter zonder gevolg.

Met het zelfde schip bevond hij zich nog in 1777 in de Middellandsche zee, doch toen bij het eskader van den Schout bij Nacht P i e t e r H e n d r i k R e y n s t, ten einde nogmaals de koopvaarders tegen de Marokkanen te beschermen.

Anderwerf had er over d e B r u y n, in 1778, eene onaangenaamheid met den Koning van Frankrijk plaats. Met een 's Lands fregat, komende van Gibraltar, was hij, op de verklaring, dat onder zijne manschap geen ziekte heerschte, in de haven van Toulon toegelaten; doch weldra had men bewijzen gezien, dat het schip, gedurende de reize, door ziekte was besmet geworden en dat die daarop nog plaats had. De Koning alzoo oordeelende, dat d e B r u y n de stad Toulon, willens en wetens, in het grootste gevaar had gebragt, gaf bevel, om dit schip aan te houden, in verwachting van op dit beklag bij Hunne Hoog Mogenden, een voldoend antwoord te zullen erlangen; gelijk dan ook in 's Konings naam plegtig verzocht werd: ‘dat de Kapitein en zijne medepligtigen deswege zouden worden gestraft, volgens de uiterste gestrengheid der wetten.’ Door Hun Hoog Mogenden werd wel alles ingebragt, wat d e B r u y n ter zijner verschooning en verontschuldiging in antwoord aan het Collegie der Admiraliteit, waaronder hij behoorde, had geschreven, en hetwelk allezins strekte, om de beschuldiging van eene voorbedachte valsche verklaring genoegzaam af te weren, doch zij deden niet te min d e B r u y n ten spoedigste door eenen anderen Kapitein vervangen, en gelastte hem, om zich met den Luitenant J a n W i l l e m d e W i n t e r, als de eenige, die het voorgevallene bij het doen der verklaring kon ophelderen, herwaarts te begeven, ten einde het door hen gehouden gedrag te verantwoorden. De Admiraliteit, deze zaak ten naauwkeurigste onderzocht hebbende, sprak d e B r u y n wel vrij van een misdadig opzet, maar verklaarde hem schuldig aan pligtverruim en strafbaar, omdat hij verlof had gegeven tot het heimelijk in zee werpen van drie lijken, aan de ziekte,

welke op zijn schip heerschte, gestorven; en oordeelde dat hij hierover scherpelijk moest worden berispt, twee jaren in zijn dienst geschorst, en verwezen in de kosten der regtspleging.

Toen in Julij 1781 het eskader onder den Schout bij Nacht Joan Arnold Zoutman in zee stak, bekwam de Bruyn, die zich ter reede van Hellevoetsluis bevond, bevel om met zijn onderhebbend schip den *Prins Willem* van 74 stukken, nevens een fregat en een kotter uit de Maas naar Zeeland te zeilen en aldaar de *Zuid-Beveland* van 64 stukken en de *Schiedam* van 54 stukken af te halen, gezamelijk naar Texel te stevenen en zich met het eskader van Zoutman te vereenigen; daar hij hieraan geenszins voldeed, rees er achterdocht dat die bevelen heimelijk waren ingetrokken. Zoodat de Bruyn het noodig vond die verdenking openlijk in de nieuwspapieren tegen te spreken, en door de verklaring van zijnen loods, bevestigd door zijne Officieren en door de getuigenissen van eenige koopvaardijschippers, te bewijzen, dat alleen gebrek aan gelegenheid, door wind en weder, zijn uitloopen had verhinderd, ondanks de ijverigste pogingen daartoe.

Later weder aanschrijving bekomen hebbende om zee te kiezen, ten einde zich te voegen onder het eskader van den Schout bij Nacht Willem van Braam, dat de koopvaarders, naar de Oostzee bestemd, begeleiden moest, draalde hij, onder voorgeven van geen gunstigen wind te hebben, tot den 10den September eer hij dit bevel ten uitvoer bragt, en verzeilde toen zijn schip, op klaar ligtent dag en bij schoon weder, op eene zandbank of droogte, de Zuider Haaks genaamd, welker branding zich van verre genoegzaam, zelfs bij stil weder vertoont, en zulks ondanks de seinen der oorlogschepen, welke in het Gat van Texel lagen, en hem van dit verkeerd zeilen tijdig waarschuwden; terwijl hij zelfs eene gelegenheid, welke zich daarna nog opdeed, om het te redden, verzuimde, zoodat het een prooi der golven werd, alleen met het behoud van het volk en eenig geschut en scheepsgoederen. De Bruyn werd voor den Hoogen Zeekrijgsraad ter verantwoording geroepen, en bij vonnis van 1 November, geoordeeld onvoorzigtig, onoplettend en verward te zijn te werk gegaan, en daardoor verzuimd te hebben, de seinen te zien, hem door Officieren van 's Lands schepen, in het gat ten anker, met zoo veel vaardigheid en ijver gedaan, en wier opmerking het ongeluk zou hebben voorkomen; terwijl het verder gebleken was, dat zijn gedrag na het vastraken, alle kenmerken had gedragen van verwarring, verzuim en zorgeloosheid, en dat hij die middelen tot redding van 's Lands schip of niet had in het werk gesteld of niet op die tijd, op welke het zijn pligt was geweest die in het werk te stellen; op welken grond hij werd afgezet uit de krijgsdienst dezer Landen met verwijzing in de kosten van den Hoogen Krijgsraad, alsmede in de kosten van het Regtsgeding. Hij gaf eene verdediging uit van zijn gedrag en schijnt

eenige bewijsstukken tot staving van zijne onschuld te hebben aangevoerd. Eene menigte van allerlei geschriften zagen echter over deze zaak het licht, waarin de Bruyn hevig werd doorgehaald,

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. III. bl. 319-321, 361-367; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1116-1130; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 56-61, 225, 226, 374, 375, D. IV. bl. 235, 246, 247, 271, 273, 284-294; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 382, 398, 524, 672, D. VI. St. I. bl. 3, 8.

[Gerrit Willem van Oosten de Bruyn]

BRUYN (GERRIT WILLEM VAN OOSTEN DE), zoon van Cornelius de Bruyn, die achtervolgens Predikant te Veenendaal, Amersfoort en Haarlem was, en van Elizabeth van Oosten, naar wie hij de naam van van Oosten aannam, werd geboren te Amersfoort den 17den October 1727. Reeds op dertienjarigen ouderdom zijnen vader verloren hebbende, bleef hij zich, onder het bestuur en de zorg zijner moeder, op de geleerde talen toeleggen, oefende zich daarna aan de Hoogeschool te Utrecht in de Regtsgeleerdheid, en werd in 1748, na het verdedigen van zijne verhandeling *over den Zelfmoord*(1), aldaar tot Meester in de beide Regten bevorderd. Nu zette hij zich te Haarlem neder en hoewel eigenlijk de Regtsgeleerde praktijk niet uitoefenende, was hij echter als belangloos raadgever, velen tot raad en hulp. Na dat hem reeds onderscheidene zoogenaamde eereposten waren opgedragen, werd de Bruyn bij de Staatsomwenteling van 1787 tot Raad in de Vroedschap van Haarlem benoemd, en in 1789 en 1790 Burgemeester dier stad, welke waardigheid hem echter bij de omwenteling van 1795 ontnomen werd. Hij overleed op zijn lusthuis Randenbroek bij Amersfoort, den 16den Julij 1797, en had bij zijne echtgenoote Maria Croon, zes dochters verwekt.

De Bruyn, die eene grondige geleerdheid bezat, heeft daarvan blijk gegeven in de volgende geschriften:

Discursus de patriâ potestate. Harl. 1751. 8°.

Vita Hadriani Junii Hornani, *Medici eruditissimi. Ex epistolis illius Familiaribus*, *aliisque monumentis*, *quid quid eo pertinet per otium collegitae digessit G.W. ab Oosten de Bruyn*, medegedeeld in de *Miscell. crit. Nov.* Amstel. 1751. Tom. XII. pag. 390-434.

Dissertatio de progressibus, *quos*, *per solum rationis lumen in éthicis doctrina fecere mortales*, *qui revelationem divinam prorsus ignorârunt*. Lugd. Bat. 1758. 4°, met welke verhandeling de Bruyn den gouden eereprijs behaald had, als hebbende daarmede naar eisch beantwoord eene prijsvraag in 1756, door de Bezorgers van het Stolpiaansch legaat uitgeschreven: *Welke vorderingen de menschen gedaan hebben in de zedekunde*, *alleen*

(1) *Dissertatio inauguralis de Crimine Autophoniae*. Traj. ad Rhen. 1748.

door het redelicht, *die de Goddelijke Openbaring in 't geheel niet geweten hebben*.

De stad Haarlem, *en haare Geschiedenissen*, *in derzelver opkomst*, *aanwas*, *vergrootingen en lot-gevallen*, *uit d'oudste Gedenk-stukken*, *en eigene Stads-registers*, *nagespoord en beschreeven*. Eerste deel Haarl. 1765. met pl., waarvan echter om bijzondere, onbekende redenen het volgende gedeelte, ofschoon reeds werkelijk tot in 1577 door zijne pen voortgezet, terwijl de drukkers daartoe reeds platen en afbeeldingen hadden doen in gereedheid brengen, door den schrijver is teruggehouden.

Mede leverde hij een *Elogium* in *Susannae Reginae Titsinghiae Epicedia et Elogium*, Harlemi CIↃCIↃCCLXXVIII.

Ook de Latijnsche lier werd door de Bruyn niet ongelukkig gehandteerd, waarvan hij bewijzen gaf in:

Epithalamium castissimae dilectissimaeque Sponsae suae Mariae Crooniae en in het

Epicedium op zijnen vriend, den Doopsgezinden Leeraar en Zededichter Adriaan Spinniker, achter diens leven in het *Vervolg der Leerzame Zinnebeelden van* A. Spinniker gedrukt.

Zie van Mieris en van Alphen. *Beschr. der stad Leyden*, bl. 546; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars VIII. pag. 115 et 116; C. de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. IV. bl. 80 en 81; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 359 en 360; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. IV. St. I. bl. 125, D. V. bl. 331 noot en vooral *Levensschets van Mr. Gerrit Willem van Oosten de Bruyn*, medegedeeld in *Vruchten van de Rederijkk. de Wijngaardranken*, D. II. bl. 32-93.

[Nicolaas Bruynincx]

BRUYNINCX (NICOLAAS). BRUNYNCK (NICOLAAS).

[Gerard Hamel Bruynincx]

BRUYNINCX (GERARD HAMEL) of BRUININGS, geboren te Heusden, was Schepen en Raad van 's Hertogenhosch toen hij in 1634 naar Friesland werd gezonden, ten einde dat gewest aan te manen tot spoedige voldoening van zijn bedrag in de oorlogslasten. In 1659 werd hij Resident te Keulen en vertrok in 1669 naar Weenen, met last om te onderzoeken, of aldaar iets ten nadeele van den Staat gehandeld werd en om de goede verstandhouding met het Duitsche Rijk te bevestigen. Als Resident Envoyé bij het Keizerlijke Hof, handelde hij aldaar, om den Keizer te bewegen, zich in de Oost-Friesche twisten van dadelijkheden te onthouden.

Hij overleed in 1692, was tweemaal gehuwd geweest; zijne tweede vrouw was Sara Sweerts en de hier volgende J.J. Hamel Bruyninex zijn zoon.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. II. bl. 163; Schelema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 182 en 183.

[J.J. Hamel Bruynincx]

BRUYNINCX (J.J. HAMEL) of BRUININGS, een zoon van den voorgaand geboren in 1661, was in 1697 Secretaris der Ambassadeurs van

den Staat tot den Vredehandel te Rijswijk. Drie jaren later werd hem de belangrijke betrekking van Extra-Ordinaris Envoyé aan het Hof van Weenen opgedragen, waar hem onderscheidene openingen van gewigt gedaan werden; terwijl hij er de belangen van Staat met groote vlijt en voorzigtigheid behartigde, waardoor hij het vertrouwen zijner meesters won, en tevens door beschaafdheid en gemakkelijkheid van voorstel ook bijzonder gezien was aan het Keizerlijke Hof.

Hij overleed te Weenen, aan eene borstkwaal, den 27sten Februarij 1738.

Zie *Hollandtze Mercur.*, D. XXI. bl. 140; *Bijv. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van* W a g e n a a r , D. XVIII. bl. 94-96, D. XIX. bl. 35; S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 539.

[Albert Fransz Bruyningh]

BRUYNINGH (ALBERT FRANSZ.) of BRUINING ook ALBRECHT BRUYNINCX, werd, na in het jaar 1606 Secretaris van Enkhuizen te zijn geworden, in 1618 namens gemeld stad ter dagvaart in de vergadering van Hollands Staten gezonden, toen hij den 15den November van dat jaar, benevens nog drie andere leden van de Hollandsche Staatsvergadering, met assumptie van A n t o n i e D u i k , als Fiskaal, belast werd om J o h a n v a n O l d e n b a r n e v e l d , benevens de beide andere aanzienlijke Staatsgevangenen, te verhooren. In Februarij van het volgende jaar, werd hij een der 24 Regters in die zaak, over het waarnemen van welken post hij zich, naderhand zou beklaagd hebben, met te zeggen: ‘Ik was jong en ben misleid geworden, en wenschte wel dat het nimmer gebeurd ware.’ Hij toonde mede in de bitterheid der tijden te deelen door B e r n e r u s V e z e k i u s , weleer Predikant te Echtelt in Gelderland, en als Remonstrantsgezinde geciteerd voor de Synode te Dordrecht, niettegenstaande deze vroeger zijn schoolgenoot en vriend was geweest, den 3den Mei 1621 op den weg gevangen te nemen, omdat hij boven zijn bannissement in het land was gekomen.

B r u y n i n g h was in 1621 Lid van het Statelijk Gezantschap, dat naar Engeland vertrok, om, na het einde van het bestand, de oude verbindtenissen te vernieuwen. In 1646 was hij nog Lid der Vergadering der Staten van Holland, en teekende een verdrag met die van Lubek.

Hij was de langstlevende der Regters van den Advokaat; werd op het laatst van zijn leven zeer behoeftig en stierf in armoede in November 1648, bij zijne echtgenoote J o s y n t j e J a c o b s nalatende éénen zoon en eene dochter.

Zie B r a n d t . *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 227; de zelfde, *Hist. van de Rechtspl.*, bl. 17, 51, 197, 200; C e n t e n , *Vervolg. der Hist. van Enkhuizen*, bl. 32; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 296, 341; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.*, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Adriaan van Bruyns]

BRUYNS (ADRIAAN VAN), een zeer bekwaam Zee-Officier, ging in 1715 in Russische dienst over, waar hij zeer geliefd was bij P e t e r I, en eerst tot Kapitein-Kommandeur en later tot Generaal-Equipagemeester op de werven bevorderd werd.

Zie S c h e l t e m a , *Peter de Groote in Holland en Zaandam*, D. I. bl. 326, D. II. bl. 104.

[Bruynsma]

BRUYNSMA, een Hollandsch Zeekapitein in Deensche dienst na 1675.

Zie d e J o n g e , *Nederl. Zeew.*, D. III. St. II. bl. 83.

[Huych Jacob Bruynsz]

BRUYNSZ. (HUYCH JACOB), Leenman, wonende te Delft, komt voor op eenige lijsten van teekenaars van het Verbond der Edelen en werd ook ingevolge aanschrijving der Landvoogdes den 11den Junij 1566 voor Commissarissen van den Hove geroepen om te verklaren: ‘wat affectie ende genegenheid hij tot den dienst van den Koning had; ende of hij gezind was het met Zijne Majesteit te houden en denzelven tegen een ieder te dienen in hetgeen hem wegens Zijne Majesteit zal worden bevolen te gehooren, alles ingevolge de verpligting van zijne Leenen en van den Eed, alsmede om te renuncieren van alle Verbonden, Confederatiën en Obligatiën ter contrarie.’

Het schijnt dat hij voor Commissarissen verschenen is en zich aldaar geregtvaardigd heeft.

Zie d'Y v o i j v a n M i j d r e c h t en B e e l d s n i j d e r , *Verbond en Smeekschr. der Edelen*, bl. 2, 40, in welk werkje ook het facsimile zijner handteekening voorkomt.

[Martinus Bruynvisch]

BRUYNVISCH (MARTINUS). Zie BRUINVISCH (MARTINUS).

[Adrien de Bryarde]

BRYARDE (ADRIEN DE) of BRIART, van wien ons verder geene levensbijzonderheden bekend zijn, was eene der Teekenaars der Unie van Brussel in 1577. Op de lijst der Teekenaars leest men wel: A d r i e n d e B r u a r t , daar hij echter onder de Vlamingen voorkomt is het buiten twijfel dat hij tot het Vlaamsche geslacht B r y a r d e of B r i a r t behoord hebbe.

Zie d e J o n g e , *de Unie van Brussel*, bl. 125.

[Henri de Fleury de Coulan Heer van Buat]

BUAT (HENRI DE FLEURY DE COULAN Heer VAN). Zie FLEURY DE COULAN (HENRI DE).

[Joannes Buc]

BUC (JOANNES), geboren te 's Hertogenbosch, was een zeer kunstig Glasschilder, die in het begin der zestiende eeuw bloeide. De geschilderde glazen in het Lieve-Vrouwe koor der Groote- of St. Janskerk in zijne geboorteplaats getuigden van zijne bekwaamheid.

Zie I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Gersonz Bucerus]

BUCERUS (GERSON), volgens sommigen geboren te Vere, werd aldaar Predikant in 1588, waar hij in 1615 een beroep naar Leiden en in 1619 een naar Vlissingen ontving, doch beide wees hij

van de hand. In de Nationale Synode in 1618 en 1619 te Dordrecht gehouden, werd hij, wegens zijne groote bedrevenheid in de Hebreeuwsche en Grieksche talen, nevens Johannes Bogerman en Willem Baudart, verkozen om de nieuwe overzetting van het Oude Testament te maken; ten welken einde hij, hoewel niet zonder tegenstribbeling van de Regering van Vere, den 22sten Augustus 1627 voor eenige tijd van de dienst der gemeente ontslagen werd. Hierop vertrok hij naar Leiden, waar hij, nog voor de voltooijing van het werk, den 7den Augustus 1631 overleed.

Hij heeft geschreven.

Dissertatio de Gubernatione Ecclesiae maximeque de Presbyterio et Episcopatu, *praecipuas hujus argumenti controversias placide pertractans*, *amicâ collatione institutâ cum Toctissimi Clarissimique Viri D. Georgii Dordnami S. Aheologiae Doctoris concione quondam de hoc eodem subjecto Dnglice edita*, *nunc vero in Latinum Sermonem Versâ*, *non contentionis studio*, *sed justa defensionis causa*, *ad veritatis illustrationem suscepta*. Middel. 1618. 4°, door welk werk, met het beste oogmerk geschreven, en door de Classis van Walcheren goedgekeurd, bij in den hoogsten graad het ongenoegen van den Engelschen Koning Jacob II had op zich geladen, doordien hij zich openlijk had durven verklaren tegen het Episcopale kerkbestuur, waarvoor Jacobus te dier tijd zoozeer ijverde; doch de Zeeuwsche Synode, in 1618, te Zierikzee bijeengekomen, nam zoo wel het boek als de schrijver in hare bescherming.

Hij moet ook niet onbedreven geweest zijn in de Gricksche Dichtkunst, blijkens een Bruiloftsdicht in die taal op de echtverbindtenis van Hugo de Groot met Maria van Reygersbergen.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 5, 53; Hugonis Grotii, *Poëmata*, pag. 391 et 392; de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 246 en 247; *Tegenw. staat der Vereen. Nederl.*, D. X. bl. 186; W. te Water, *Kort verhaal der Reform. van Zeel.*, bl. 169-176; Bachiene, *Beschr. der Vereen. Nederl.*, D. II. bl. 870; Ermerins, *Zeeusche Oudh.*, D. VI. bl. 187 en 188; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. II. bl. 32; Renier, *Nieuwe Naaml. der Predik. te Vere*, bl. 3, 33-37; *Biogr. Univers.*; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Johannes Buchardus]

BUCHARDUS (JOHANNES). Zie BOCARDUS (JOHANNES).

[Arend van Buchell]

BUCHELL (AREND VAN), meer bekend onder den naam van ARNOLDUS BUCHELLIUS, was afkomstig uit een aanzienlijk geslacht en een natuurlijke zoon van Arend van Buchell, Kanunnik van St. Pieter te Utrecht, en van Brigitta Evertsen, en werd geboren den 17den Maart 1565 te Utrecht. Hij legde de eerste gronden zijner letteroefeningen in zijne geboortestad; vervolgens ging hij naar de Hoogeschool te Leiden, en genoot aldaar het onderwijs in de Fraaije Letteren onder anderen van Judocus Lipsius, en in de Regtsgeleerdheid van Hugues De-

neau. Hier zijn tijd ten nutte besteed hebbende bezocht hij de Hoogeschool te Douay en deed vervolgens eene reis door Duitschland, Italië en Frankrijk, bezocht aldaar de voornaamste Hoogescholen en knoopte kennis en vriendschap met vele geleerde mannen aan, als onder anderen te Parijs, met Louis Carrion en Paulus Melesius. Tot Doctor in de Regten bevorderd zijnde, keerde hij naar Utrecht terug, en oefende er gedurende 20 jaren de praktijk als Advokaat uit. Intusschen huwde hij met Nicolaa van Voorst, weduwe van Valentyn van de Voort, bij wie hij eene dochter verwekte, die in zestienjarige ouderdom overleed. Dit verlies trof Buchell zoo diep, dat hij de pleitzaal vaarwel zeide, en zich geheel en al aan de beoefening der Fraaije Letteren en der Geschiedenis toewijdde, behalve dat hij, gedurende 2 jaren van 1619-1621, wegens Utrecht zitting had als Bewindhebber der Oostindische Compagnie. Inzonderheid legde hij zich toe, om de duistere gebeurtenissen van ons Land gedurende de middeleeuwen, na te sporen en op te helderen; te dien einde hield hij briefwisseling met onderscheidene geleerden, die hem hunne ontdekkingen in dit vak gaarne mededeelden, en hij was van voornemen om de Utrechtsche Geschiedschrijvers in het licht te geven, toen de dood hem in gemelde stad, den 15den Julij 1641, uit het leven rukte.

Buchell verstond het Grieksch en schreef vloeijend Latijn, zoowel in dichtmaat als in proza; ook was hij een goed Regtsgeleerde; en zelfs sedert hij de praktijk als Advokaat verlaten had, werd hij nog veelvuldig geraadpleegd; maar inzonderheid muntte hij uit in de Oudheid- en Wapenkunde, alsmede in de Nederlandsche Geschiedenis.

Van dezen geleerden man is door den druk gemeen gemaakt:

Descriptio urbis Ultrajectinae, quae tabulae topographicae ejusdem urbis adhaeret, editae 1605.

Descriptio Florum, Fruticum, Herbarum, etc. a Cr. Passaeo F. aeri incisorum 1614.

Nassovische Orangieboom. Utr. 1615. 8°.

Diatribe de veteri regimine provinciae Ultrajectinae, opgenomen in *Belgii confaederati Respublica Jan. de Laet*. Lugdb. 1630. 12°. p. 168-170.

Appendix Atlanti Gerhardi Mercatoris a Jacobo Hondio edito. Amst. 1630.

Novem Epistolae ad Petr. Scriverium; in *Insignium Virorum Epistolae, a Meelio editae*. Amst. 1701. 8°.

Epistolae duae ad Ger. Joh. Vossium, in *Sylloge Epistolaram* Vossii, *LXXI et CIX*, welke schoone aanmerkingen over de Grieksche en Latijnsche Geschiedschrijvers van dezen geleerden bevatten.

Variarum Copiarum Libri, welk werk uit eene verzameling van charters, schijnt te hebben bestaan en aangehaald wordt door Gijsbertus Lap van Waveren, in zijne aanteekeningen op het *Leven van Lambert Hortensius*, bl. 5.

Tractatus Singularis sive Diatribe de Durdrechto.

Ook worden er vijf Brieven van hem gevonden in de *Sylloge Epistolarum* Anthon. Matthaei drie aan Jan van Beverwijk, een aan Jan Isaak Pontanus, wien bij stukken zendt voor zijne Geldersche Geschiedenis; en nog eene andere, waarin hij aantoont, dat Muiden, Weesp en de rivier de Vecht, eertijds onder het bisdom van Utrecht behoorden.

Bovendien heeft hij nagezien de *Heroologia Anglica* H(endrici) H(ollandi), waarbij hij eenige verzen heeft gevoegd.

Na zijne dood verscheen nog door de zorg van Gijsbert Lap van Waveren:

Historia Ultrajectina, *sive* Johannes a Beka, *Canonicus Ultrajectinus*, *et* Gulielmus Heda, *Praepositus Arnhemensis de Episcopis Ultrajectinis. Recogniti et Notis Historias illustrati ab* Arnoldo Buchelio, *Batavo J.C. Accedunt Lamberti Hortensii Montfoortii Secessionum Ultrajectinarum libri et* Petri Suffredi *Frisii Appendix ad Historiam Ultrajectinam*. Ultraj. 1643. fol.

Descriptio urbis Rheno-Trajectinae excerptia ex inedito M.S. Arnoldi Buchelii *diario*. Rhen. Traj. 1801, waarvan de uitgave bezorgd is door P. van Musschenbroek.

Het portret van Buchell ziet het licht gegraveerd door Crispijn de Passe. 12°, zijn *Album Amicorum* is in het bezit van Mr. J.T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chron. van Holl.*, bl. 226; Pars, *Naamrol van de Batavise en Hollandse Sohrijv.*, bl. 41, 158; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.*, D. II. bl. 143; Burman, *Traject. Erudit.*, pag. 38-42; Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars. IV. pag. 167; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.; Utrechts Tijds*. 1835, bl. 330 en 331, 1836, bl. 404-407; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 42; Smits en Schotel, *Beschr. van Dord.*, bl. LII en LIII; doch vooral *Utrechts Tijds*. 1837, bl. 20-25, 59-64, 163-172.

[Leonardus Buck]

BUCK (LEONARDUS), geboren in 1430 te Oisterwijk, in de Meijerij van 's Hertogenbosch, begaf zich als Monnik in het klooster Corssendonk bij Oud-Turnhout, waar hij zich zeer bekend maakte door zijn stichtelijk en vroom leven. Hij schreef ook eenige godsdienstige en zedekundige werken die nooit in druk zijn verschenen, maar tot stichting en opwekking der Geestelijken bewaard en met veel vrucht gelezen werden. Buck overleed in het klooster Corssendonk in 1488.

Zie (A. van Gils), *Kathol. Meijer. Memorieb.*, bl. 466; Hermans, *Conspect. Onom. Liter*, pag. 31.

[Gulielmus Buckeldius]

BUCKELDIUS (GULIELMUS), naam, onder welken WILLEK BEUKELSZ. hij sommige Latijnsche schrijvers voorkomt. Zie BEUKELSZ. (WILLEM).

[Johannes Buckelius]

BUCKELIUS (JOHANNES). Zie BOEKELIUS (JOHANNES).

[Rutger Bucking]

BUCKING (RUTGER), Kommandeur op den *Triton*, een schip van 32 of 34 stukken, woonde daarmede in het eskader van den Schout hij Nacht Hidde de Vries, den 29sten Junij 1694, in de nabijheid van Texel, een zeer nadeelig gevecht tegen een Fransch eskader onder den bekenden Jean Bart bij. Het Nederlandsche eskader bestond uit acht schepen, en was bezig met het onderzoeken van eene Zweedsche en Deensche koopvaardijvloot, met granen naar Frankrijk bestemd, toen Bart opdaagde. Hoewel zijn eskader niet zoo sterk was als het onze, beproefde hij den aanval, enterde zelfs het schip van den Schout bij Nacht de Vries, die doodelijk gekwetst werd en genoodzaakt was zijn schip over te geven. Het zelfde lot trof den schepen van Kapitein de Veer, die *Stad en Lande* voerde, een schip van 50 a 54 stukken, en Bucking. De vijf overige Kapiteins verdedigden zich zeer flaauw en lieten hen aan hun lot over zonder eene poging tot hun ontzet te wagen, om welke redenen ook vier hunner door eenen Krijgsraad veroordeeld, beboet en van hun Krijgsbevel verlaten werden. De vijfde Cornelis Hoogenhoek schijnt minder schuldig te zijn geweest en werd op handtasting ontslagen.

De brave Bucking was nog ongelukkiger, den 18den Junij 1696, toen hij zelf als Kommandeur over vijf oorlogschepen het bevel voerde, aan boord van het *Raadhuis van Haarlem*, een schip van 38 stukken. Eene groote vloot van koopvaarders uit de Oostzee naar het Vaderland geleidende, werd hij, reeds in de nabijheid van onze kust, door eene sterker vijandelijke magt onder Jean Bart aangegrepen. Er waren berigten tot hem gezonden, om liever in de eene of andere Noordsche haven binnen te loopen, en een eskader onder Arnout Manart werd hem te gemoet gezonden, doch hij had van dit alles niets vernomen. Bucking wachtte den overmagtigen vijand moedig af, streed met dapperheid, toen Bart zijn schip enterde, en deed vele vijanden sneuvelen, doch ontving zelf eene zware wonde, waaraan hij kort daarna overleed. Alle vijf de schepen werden, na eene heldhaftige verdediging genomen, doch de koopvaarders werden voor het grootste gedeelte nog tijdig ontzet door het eskader van Manart, die te laat kwam om de brave strijders te redden, het lijk van Bucking werd door Bart in eenen Deenschen koopvaarder overgezet, en eerst naar Engeland doch vervolgens naar het Vaderland gevoerd.

Zie Sylvius, *Saken van Staat en Oorlogh*, St. IV. B. XXXVI. bl. 80, B. XLI. bl. 70; van Wijn, *Bijv. op* Wagenaar, D. XVI. bl. 82-84; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. I. bl. 491 volg., St. II. bl. 95-101.

[Charles Bonaventure de Longueval, Graaf de Bucquoi]

BUCQUOI (CHARLES BONAVENTURE DE LONGUEVAL, Graaf DE). Zie LONGEVAL (CHARLES BONAVENTURE DE).

[N. de Bucquoy]

BUCQUOY (N. DE), vermoedelijk een zoon van Daniel, Bucquoy - die in 1626 Schepen te Batavia en van 1628 tot 1637

Weesmeester aldaar was - werd in 1677 door Rijklof van Goens Gouverneur van Ceilon, als Gezant aan den Keizer van Candia gezonden, met eenen niet grooten Leeuw tot een geschenk aan dien Vorst, meenende dat dit dier den Keizer bijzonder aangenaam zijn zou, doch deze wilde het, alzoo het nog zoo jong was en met zijne verbeelding, welke hij van dit dier gevormd had niet overeen kwam, niet eens aanzien en zond den Gezant daarmede naar het Graafschap Oedepollat, wel 6 mijlen van zijn Hof, waar de Leeuw in het volgende jaar overleed. Intusschen verdroot het Bucquoy, daar zoo te blijven zitten, weshalve hij gedurig middel zocht om te ontvlugten, doch het werd hem gestadig door zijne wachters belet. Ten laatste bragt men hem in eene woning in de stad waar hij nu niet, zoo als hij verwachtte, gehoor bij den Keizer verkreeg, besloot hij met geweld voor den Vorst te verschijnen, hetgeen hij eens, bij gelegenheid dat de Keizer uitging, ten uitvoer bragt. De Keizer gelastte hierop dat men hem daar tot nader order zou staande houden; hetgeen ook zoo letterlijk werd nagekomen, dat men hem daar drie dagen op de zelfde plaats staan liet, waarna de Keizer last gaf, dat hij naar zijne woning kon terugkeeren. Ook liet de Vorst hem later wel voor zich verschijnen, doch stond hem niet toe om te vertrekken, en men vindt verder niet opgeteekend hoe het met hem gegaan of waar hij verbleven is. Misschien was Jacques de Bucquoi, die van 1676-1680 Algemeen Boekhouder der Oostindische Compagnie op Java was zijnen broeder.

Zie Valentijn, *Oad en Nieuw Oost-Indiën*, D. IV. St. I. bl. 377, 392, 399, 410, D. V. St. II. bl. 246.

[Jacob de Bucquoy]

BUCQUOY (JACOB DE) was vermoedelijk een zoon van een der beide in het vorige artikel vermelde, of van Giacomo de Bucquoy, die omstreeks het jaar 1684, Nederlands koopman te Smyrna was. Hij werd geboren te Amsterdam den 26sten October 1693, trad, na het grootste gedeelte van Europa doorreisd te hebben in 1719 als Landmeter en Kaartemaker in dienst van de Oostindische Compagnie. In November van dat jaar vertrokken zijnde kwam hij den 4den Maart 1720 aan de Kaap de Goede Hoop, waar hij als Ingenieur met het opzigt belast werd over de forten, welke men aan de Lagoa-baai, op de Oostkust van Afrika wilde aanleggen; hij ging den 12den Februarij 1721 scheep en bereikte den 3den Maart zijne bestemming. Het werk werd volbragt niettegenstaande de ongezondheid van het klimaat, welke vele arbeiders deed omkomen; maar in April 1722 werd het fort door Engelschen zeeroovers genomen en Bucquoy, toen Opperhoofd, met eenige zijner onderhoorigen, krijgsgevangen gemaakt. Na eenen langdurigen kruistogt landden de zeeroovers op de Westkust van Madagaskar, waar zij de gevangenen met een gedeelte van hun eigen scheepsvolk achterlieten. Bucquoy bragt drie jaren onder de inwoners van dit land door. Onverhoeds kwamen de zeeroovers, die er hen gebragt hadden op een scheepje terug,

daar hun groote schip vergaan was. Ook andere kapers van andere natiën kwamen aldaar aan en plunderden de Nederlanders uit. Deze laatsten, een scheepje gebouwd hebbende, zeilde daarmede naar Mozambique. Door ziekten tot een zeer klein getal versmolten werden zij naar Goa gebragt, waar B u c q u o y , naar lang wachten eindelijk een Hollandsch schip vond, met hetwelk hij in 1725 te Batavia terugkwam. Weder in de dienst der Oostindische Compagnie geplaatst, bekwam hij een gering ambt bij de belastingen, terwijl hij om zijn lot te verbeteren, les in de Wiskunde gaf. In 1731 werd hij als Boekhouder naar Lygor op de Oostkust van Siam gezonden en zag zich in 1733 tot Resident bevorderd. Kort daarna verzocht hij zijn ontslag, kwam in 1735 in het Vaderland terug, en vestigde zich te Haarlem, waar hij les gaf in de Aardrijkskunde, Stuurmanskunst enz.

Hij heeft geschreven:

Aanmerkelijke ontmoetingen in de zestienjaarige Reize naa de Indiën gedaan door Jakob de Bucquoy, waar achter gevoegd is *Bijvoegsel behelzende bedenkingen betreffende de onderhouding en bestiering der Goddelijke werken enz*. Haarl. 1744. 4°, met pl. tweede druk Haarl. 1757. 4°, derde druk Amst. 1769. 4°, van welk werk in 1771 te Leipzig eene Hoogduitsche vertaling in 12° uitkwam. De tweede en volgende drukken zijn omtrent een derde vermeerderd, en voeren den titel van:

Zestienjaarige Reize naa Indiën door Jakob de Bucquoy.

De Waterwereld, *beschouwd*, *en de bijzonderheden langs de kusten aangewezen ten nutte der koopvaardye en Zeevaart; bijzonderlijk voor de Oost- en Westindise Handel; beginnende met de Rheê van Texel*. Amst. 1752. 4°.

Zijn portret is door C o r n e l i s v a n N o o r d e naar het leven geteekend en in het koper gebragt in 1758 4°.

Zie *Biogr. Univers.; de Navorscher*, Eerste jaarg. bl. 257, 375, Tweede jaarg. bl. 352; *Algem. Konst- en Letterbode* 1851, D. II. bl. 290 en 291.

[Harmen Budde]

BUDDE (HARMEN) was Secretaris eener Commissie van 18 notabele Staatsleden van Friesland, die op den Landsdag, gehouden te Leeuwarden den 15den April 1532, gemagtigd werden om alle de Landzaken te behandelen. Waarschijnlijk uit dien hoofde en volgens de last van die 18 Gecommitteerden vervaardigde B u d d e een afschrift van het *Landboek*, het welk nog voorhanden is.

Zie d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Bernard Winold Filip Budde]

BUDDE (BERNARD WINOLD FILIP), zoon van H e n d r i k B u d d e - Koopman te Deventer en in 1798 Lid van het Intermediair Bestuur van Overijssel - is geboren in Februarij 1781 te Deventer, diende als Kadet op 's Lands oorlogschip *de Cerberus*, en liet dapper strijdende het leven in den zeeslag van 11 October 1797.

Zie d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb*.

[Reinier Budelius]

BUDELIUS (REINIER), geboren te Roermond omtrent het midden der zestiende eeuw, legde zich op de Regtsgeleerdheid toe, en verkreeg den graad van Licentiaat in die wetenschap. Hij maakte ook eene bijzondere studie van al hetgeen de fabrijk, het gewigt, de essay, het gehalte enz. van het gemunte geld betreft; hij was ongemeen ervaren in dat vak, het welk hem ook bekend maakte met E r n s t v a n B e i j e r e n , die in 1583 aan het Aartsbisdom van Keulen geraakte; die Vorst vertrouwde hem de bestiering der muntzaken, zoowel in Westphalen als in zijne Staten aan den Rijnkant gelegen. B u d e l i u s droeg in 1591 aan hem het werk op, bevattende de schrijvers welke over dit onderwerp gehandeld hebben, ten titel voerende:

De Monetis et de re nummaria, *libri II*, *quorum primus artem cudendae monetae: Secundus vero quaestionum Monetariarum decisiones continet. His accesserunt Tractatus varii atque utiles*, *nec non Consilia*, *singularesque additiones*, *tam veterum*, *quam novorum Autorum*, *qui de Monetis earumque valore*, *liga*, *pondere*, *potestate*, *mutatione*, *variatione*, *falsitate ac similibus scripserunt*, *cum summariis et indice copioso*. Colon. 1591. 4°.

Ook beoefende bij de Latijnsche Dichtkunde, zoo als blijkt uit een *Elegia* van zes bladzijden, aan het hoofd van M. E i s e n g r e i n *de Certitudine Gratiae*. Colon. 1569. 12°.

B u d e l i u s overleed in 1597.

Zie d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. IX. bl. 597, waar hij abusivelijk J a c o b u s genoemd wordt; *Biogr. Univers*.

[Adriaan de Budt]

BUDT (ADRIAAN DE), BUT of BUTZ, geboren te Saeftinge, een thans ondergevloeid dorp, bij Hulst, was Abt van het Cistercienser klooster te Brugge en voor de tijd, waarin hij leefde, een geleerd man, en niet onervaren in de geschiedenissen. Hij overleed in 1488 en heeft geschreven:

Supplementum Chronici Magistri A e g i d i i R o y a , *Religiosi Dunensis ab anno* 1463 *usque ad annum* 1478 editum cum *Chronico* A e g i d i i . Francof. 1620.

Historia Monasterii Dunensis, *ad sua usque tempora*.

Gesta Comitum Flandriae, *ab anno* 1465, *ad annum* 1478.

Tractatus de immaculata conceptione. Beatae Mariae Virginis.

Zie S w e e r t s , *Athen. Belg.*, bl. 94; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* d e W i n d , *Biblioth. der Nederl. Geschieds.*, bl. 84, 521, 522.

[Joannes Buckelius]

BUCKELIUS (JOANNES). Zie BOEKELIUS (JOANNES).

[Johan Willem Buema]

BUEMA (JOHAN WILLEM). Zie BONGA (JOHAN VAN) en BONGA (WILLEM VAN).

[Wijmeer van Buenen]

BUENEN (WIJMEER VAN) was Admiraal van de Hollanders en Friezen, en bevond zich in 1096, met Robrecht van Vlaanderen, onder de Kruisvaarders.

Zie N. Despars, *Cronycke van de Lande en Graefs. van Vlaend.*, D. II. bl. 232.

[Joost van Bueren]

BUEREN (JOOST VAN), een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen David van Bourgondië en Gijsbert van Brederode de zijde des eerstgenoemden en werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uitgebannen; terwijl daarbij tevens bepaald werd, dat hem nooit zou worden toegestaan, met eenen nieuwen Bisschop weder in te komen.

Zie Burman, *Utrecht. Jaarb.*, D. II. bl. 313.

[Geeraert Bugge]

BUGGE (GEERAERT) diende als Kornet bij de compagnie van den Ritmeester van der Well, in het beleg van Bergen op Zoom in 1622 en had den voortogt bij eenen uitval, waarbij hij den vijand aanmerkelijken schade toebragt en groote buit maakte.

Zie (de Rycke, Vayus en du Rieu), *Bergen op Zoom beleghert den* 18 *Jul.* 1622 *en ontleghert den* 3 *Oct.*, bl. 112.

[Joost Buik]

BUIK (JOOST), zoon van Sijbrand Buik, geboren te Amsterdam in het jaar 1506, bekleedde zestienmaal de Burgemeesterlijke waardigheid, en maakte zich door den invloed, dien hij in 's Lands zaken had zeer beroemd. Dat hij, nog Schepen zijnde, reeds groot gezag onder de Burgers had, bleek bij den opstand, in het jaar 1534 ontstaan, wegens het vatten van twee Herdoopers, op last van den Procureur-Generaal, en het gerucht, dat zich daarbij verspreidde als of er dien nacht nog wel twee honderd van hunne beelden zouden geligt worden. De burgers, reeds den derden nacht hierover in beweging zijnde, werden door Buik gevraagd, ‘wat zij op den Dam in zulke menigte te doen hadden, daar hun de wacht niet bevolen was?’ Waarop zij antwoordden: ‘dat zij geen kwaad in den zin hadden, maar dat zij van oordeel waren, dat het hun als goede burgers vrij stond, om, benevens anderen, te waken voor de welvaart der stad;’ met bijvoeging van het verspreide gerucht ‘hetgeen zij, als strijdende met de voorregten der poorteren niet gedoogen zouden.’ Doch Schepen Buik verzekerde hun, op het woord van eer, dat zulks niet gebeuren zou, en dat hij, met de andere schutters, onder zijn bevel staande, het zou beletten. Door deze belofte en andere goede woorden, bragt hij te wege, dat de zaamgevloeide menigte in vrede huiswaarts keerde.

In het jaar 1549 de jongste Burgemeester zijnde, nam bij Filips II, als Graaf van Holland, den eed af. Tot aan het jaar 1567 schijnt Buik bij de burgerij zeer wel gezien te zijn geweest; doch toen er in dat jaar eenig vermoeden ontstond, dat de Regering, behalve de in soldij zijnde burgers, nog 300 soldaten wilde aannemen had de gemeente het ergste vermoeden op Burgemeester Buik. Sommige burgers

begaven zich naar zijn huis, hem beleefdelijk vragende: ‘Waartoe toch dit werven tegen 's Prinsen last diende? waartoe

het trekken der soldaten op de Waag, lang voor den gewonen tijd? waartoe het ontbieden van de nachtwacht bij dage, en het bescheiden der nieuwe knechten gewapend op het Stadhuis.' Buik zwoer bij zijne zaligheid, dat er geen nieuw volk aangeworven, noch eenige zwarigheid was: zij konden gerust naar huis gaan. Maar zeker burger, Klaas Boeleszoon, bespeurende dat de Burgemeester onder zijnen nachtrok eenen maliënkolder of harnas verborgen had, rukte hem den tabbaard open, en verweet hem zijne dubbelhartigheid en zijn kwaad voornemen tegen de burgers, aangezien er reeds eenige van de aangeworvene soldaten voor de deur stonden. Buik zich verontrust vindende, schoof de schuld op de Landvoogdes. Eene menigte burgers, inmiddels voor de deur vergaderd zijnde, begon te roepen, 'dat het niet alleen hunne zaak maar die van de geheele gemeente was,' van welke er zich daar wel drie of vierhonderd bevonden; waarop Buik antwoordde: 'dat hij tegen hun getal een ander van wel zeshouderd zetten kon; zij konden hun best doen, zoo als de Regering mede doen zou.' Hierop raakte het volk aan het roepen: *Vive les Gueux!* Elk liep te wapen; en men trok bij hoopen, den geheelen nacht, door de straten, om het zamenrotten van de tegenpartij te verhoeden. Waarvan het gevolg was, dat de zaken destijds zich ten voordeele der Hervormden keerden, doch dit duurde niet lang, want met de komst van den Hertog van Alva veranderde dit weder en Buik, die nu in het bewind bleef, ging den bloeddorstigen Landvoogd aan de hand in het vervolgen der ketters; zelfs zijn zwager Pieter de Wit werd tot het zwaard verwezen, omdat bij, 'bij die Geuzen ter preeke was geweest,' zonder dat Buik eenige moeite deed om hem te redden. Toen den 26sten Mei 1578 Amsterdam ook eindelijk van Spanje afviel, behoorde Buik onder de Regeringsleden, die met de geestelijkheid ter stad werd uitgeleid. Hij begaf zich, met zijnen zoon Sijbrand Buik, die Schepen was, ter woon aan het Haagsche Schouw, bij Leiden, waar hij in 1588 overleed.

Zijne afbeelding is door Jacobus Houbraken in het koper gebragt. Zijne zinspreuk was: *Een goed geweten en een goed oogmerk is eene gewisse troost*.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. III. bl. 170 (120); van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 98; Wagenaar, *Beschr. van Amst.*, St. I. bl. 239, 296; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.; Algem. Woordenb. der Zamenleving*.

[Hendrik Buik]

BUIK (HENDRIK), een bloedverwant van den voorgaande, was een der Amsterdamsche kooplieden, die ten jare 1595 de eerste Oostindische Compagnie of Maatschappij van verre, in die stad oprigtten en vier schepen uitrustten, welke onder Cornelis Houtman in April van dat jaar in zee staken. Van welken togt, die zeer ongelukkig uitviel, Houtman in Augustus 1597 met drie schepen in Texel terugkwam.

Zie V a l e n t i j n , *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. I. St. I. bl. 172; W a g e n a a r , *Beschr. van Amst.*, bl. 408; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*

[Paulus Buis]

BUIS (PAULUS), of eigenlijk BUYS, Heer v a n V l i e t en K a p e l l e , geboren te Amersfoort in 1531, uit een aanzienlijk geslacht, was, na Parijs en meer andere beroemde Hoogescholen bezocht te hebben, tot Meester in de beide Regten bevorderd; verscheen gedurende eenige jaren als Advokaat in de Pleitzaal, en werd vervolgens in het jaar 1566, Pensionaris der stad Leiden, en wegens zijne groote kunde en bekwaamheid, tot de gewigtigste Staatszaken gebruikt; zoo in het doen van bezendingen, als in de handelingen met Prins W i l l e m I, van wien hij een der getrouwste en gemeenzaamste vrienden was. Ten jare 1569, toen de onlusten met Engeland op het hoogst, en dit, zoowel als het vorderen van de tienden penning, de gemeente gaande maakten, werd het klagen over A l v a 's strenge regering algemeen. O r a n j e , die zich destijds in Duitschland bevond, kreeg ook in het geheim, kennis van den toestand der zaken hier te Lande, door B u i s , die van de dagvaart te Brussel terugkeerende, zijne medegemagtigden vooruit liet reizen, voorwendende nog iets in Braband te doen te hebben, en over nacht en dag naar Dillenburg toog, waar hij zich slechts een etmaal bij den Prins ophield, zoodat hij niet meer dan drie dagen na de andere gemagtigden in Holland terug was. Na gedurende de gevangenis van 's Lands Advokaat Mr. J a c o b v a n d e n E i n d e en bij afwezigheid van den Pensionaris van Dordrecht, Mr. P e t e r C o r n e t , somtijds de dagvaart te hebben waargenomen, werd B u i s , toen men, na het uitbarsten van den oorlog in Holland, A l v a niet meer behoefde te ontzien, tot 's Lands Advokaat aangesteld. Hij had, sedert zijne reize naar Dillenburg, met medeweten van A d r i a a n v a n S w i e t e n en J a k o b K o p i e r , Heer v a n K a l s l a g e n , gedurig heimelijke verstandhouding met O r a n j e ; waartoe men somtijds in stilte te Alphen bijeen kwam, op een huis van K o p i e r . Het was ook voornamelijk door zijn beleid dat Leiden in 1572 aan 's Prinsen zijde overging. Toen in het jaar 1573 Prins W i l l e m I eenen raad nevens zich aanstelde, uit negen Leden en twee Secretarissen bestaande, om de zaken van Staat en Oorlog, zoowel te water als te Lande, te helpen besturen, was B u i s daar een Lid van. In 1574 gebruikte hem de Prins tot eene gewigtige zending aan de Staten van Holland, ten einde het geëischte bedrag van gelden te verkrijgen tot voortzetting van den oorlog. Men werd het eens 30000 gulden 's maands te geven in de plaats van de 45000 gulden door den Prins gevraagd, die eerst zijn eisch geheel kon vervuld zien, nadat hij de Staten met zijn vertrek gedreigd had. In 1575 werd hij afgevaardigd naar de Vredehandeling te Breda en gelast om met den Prins en anderen te beraadslagen, wegens het verzoek van bijstand aan vreemde Mogendheden, zonder de Landen van den Koning te scheiden. Nog in het zelfde jaar werd B u i s , benevens P h i l i p s v a n M a r n i x ,

Heer van St. Aldegonde en François Maelson, als Gezanten naar Engeland gezonden, met last om aan Koningin Elizabeth, onder zekere nader te beramen voorwaarden, de oppermagt over Holland en Zeeland aan te bieden. In het volgende jaar werd Buis mede tot de Gentsche Vredehandeling afgevaardigd en in 1577 met Adriaan d'Orgnies, Heer van Willerval en Dr. Andries Gaill van wege de Staten-Generaal naar den Prins gezonden, om zijnen raad te hooren over zekere artikelen van het accoord met Don Juan, dat de Staten van Holland en Zeeland weigerden te onderteekenen. Buis had in last den Prins te verzoeken, zich met het advies der Staten-Generaal te vereenigen, indien deze meenden dat het Vaderland er mede gediend was. Hij geloofde echter dat het accoord zoo goed als gesloten was, maar, dat men slechts het gevoelen van den Prins verlangde, om op hem den haat van Don Juan en de schuld van het verbreken des Vredes te werpen. Voorts werd Buis in dit zelfde jaar door den Prins van Oranje aan Maximiliaan van Hennin, Heer van Bossu, en de Staten van Utrecht gezonden, om te handelen over de Satisfactie en wist met zijn gewoon beleid deze zaak in orde en Utrecht onder het stadhouderschap van Oranje te brengen; later had hij een zeer groot deel aan het sluiten van de Unie van Utrecht. Hij teekende niet alleen de contracten der Unie, maar toen er, ten jare 1579, te Utrecht eene vergadering werd opgerigt, die magt kreeg, om op voorvallende zaken te besluiten en over gewigtige de Bondgenooten beschrijven moest, ingevolge het XIXde art. der gesloten vereeniging, van welke vergadering Graaf Jan van Nassau, bij zijns broeders afwezen het hoofd was, werd Buis Lid van den Raad, welke Graaf Jan werd toegevoegd.

Later werkte hij tot de opdragt van de Graaflijkheid aan Willem I. Hij bekleedde met Rutger van den Boetzelaar en François Maelson de Commissie naar de Hollandsche steden om de Acte van opdragt te doen teekenen. Kort na het noodlottig sneven van Willem I, in 1584, en terwijl het zich in Holland schikte tot den handel met Frankrijk, legde Buis, wien dezen handel zeer tegenstond, zijne dienst neder. In het volgende jaar ging hij over in de bijzondere dienst van de Staten van Utrecht en van hunnentwege naar Engeland, werwaarts hij vroeger met den beroemden Johan van der Does nog een ander Gezantschap dan het straksgenoemde had waargenomen. Ten jare 1586 stelde de toenmalige Landvoogd Leicester hem aan tot Lid vau den Raad van State, ook wilde hij hem Commies maken van de door hem opgerigte Kamer van Geldmiddelen, waarvan Jakob Reingoud, een vreemdeling, Thesaurier was gemaakt. Doch Buis weigerde fier Commies onder Reingoud te zijn, Leicester in het aangezigt zeggende: ‘dat hij Reingoud niet tot zijn Commies zou begeeren, zoo hij zich al bekwaam kennen mogt, tot het waarnemen van het Thesaurierschap;

zoo ver was het er van af, dat hij, als Commies, onder Reingoud zou willen dienen.' Woorden die den Graaf en Reingoud in den krop bleven steken, en Buis eerlang zuur genoeg opbraken. Want nadat Leicester den 19den Julij van dat zelfde jaar naar 's Gravenhage was vertrokken, verzeld van den Raad van State en van dien van Geldmiddelen, was hij nog naauwelijks de poort uit, of Jacques de Potter, een Vlaming, toen Schepen te Utrecht, en zekere Commies van Leicester, Thomas Webbes genoemd, gelastten den Burgerhopman Kornelis Gijsbrechtzoon van Kuilenburg, de Burgerhoplieden bijeen te roepen, aangezien zij die iets uit last van Leicester hadden voor te dragen. Toen nu de Hoplieden bijeengekomen waren, verzochten Potter en Webbes hunne hulp om Buis in hechtenis te nemen, het welk hun, zeiden zij, door den Landvoogd gelast was. De Hoplieden, zonder zelf schriftelijk bevel te vorderen, begaven zich op staande voet naar de woning eens Oud-Burgemeesters, alwaar Buis te huis was, drongen met veel rumoer in zijne slaapkamer, waar hij nog te bed lag, deden hem opstaan, verzegelden zijne papieren in eenen koffer en bragten het op hunne kamer; daarna op het Hof, in bewaring van den Graaf van Nieuwenaar, die Bevelhebber der stad was. Buis werd ook eerst naar de gemelde kamer, doch drie of vier uren later naar de Stadswijnkelder gebragt. Hier werd hij, tot op den 15den Augustus, door burgers bewaard. Toen bragt men hem op Hazenberg, de stadsgevangenis, waar hij zat tot op den 8sten November, wanneer hem vergund werd, ten huize van den Onderschout op den Plompentoren gevangenis te houden, onder borgtogt van 25000 guldens, te verbeuren zoo hij ontvlugtte. Het geweldadig vatten van Buis werd middelerwijl in Holland zoo euvel opgenomen, dat Leicester niet bekennen durfde, ja zelfs ronduit loochende, dat hij er last toe gegeven had. De bloedverwanten van Buis drongen diensvolgens bij den Landvoogd om ontslag, doch hij hield hen op den tuil. De Staten van Holland zelven zochten hem te bewegen, om Buis teregt te doen stellen, maar het baatte even weinig. Want ofschoon Buis, naar veler oordeel, Leicester in het eerst veel te veel had ingewilligd, en hem naderhand slechts scheen tegengevallen te zijn, omdat hij in alles geen doen en laten bij hem was; had hij echter, meende men, te veel aan de Landen en zelfs aan den Landvoogd verdiend, om zonder reden dus mishandeld te worden. Doch de haat van Reingoud, die Leicester de ooren vol argwaan blies, deed hem, dacht men, deze onbehoorlijke handeling ondergaan. Hij zat tot in het begin des volgenden jaars, toen de Onderschout hem ter sluik ontsloeg, op aanschrijving van Hun Hoog Mogenden, bij welken zijne familie voor 25000 gulden borg gebleven was, dat hij, des vermaand, altoos in regte verschijnen zou.

Buis had voorheen, gelijk wij gezien hebben, de hoogste ambten in Holland bekleed. Als Advokaat van dat gewest was hij

Groot-Zegelbewaarder, President in de vergadering van Holland en Zeeland, in naam des Prinsen van Oranje, Raad van Graaf Jan van Nassau en Curator van de Hoogeschool te Leiden. Hij overleed op zijn huis te Vliet, tusschen IJsselstein en Vianen, in het jaar 1594. Niettegenstaande zijne groote bekwaamheden, moet hij een vriend van goeden sier en wereldsche genoegens zijn geweest; ten minste Graaf Jan van Nassau schrijft van Buis, dat hij liever met een glas wijn, dan met zulke zaken (de zaken omtrent het Bisdom Munster) te doen had. Van losheid van zeden wordt hij ook door andere zijner tijdgenooten, onder anderen door Albada, beschuldigd. Kluit noemt hem een groot man, en hij mag dit, in spijt van zijne gebreken, waarlijk genoemd worden, als iemand in wien Vaderland en Oranje een getrouw vriend en helper vonden. Dikwijls was hij door den Koning van Denemarken en andere Vorsten genoodigd, om in hunne dienst te komen, doch overtuigd dat het Vaderland in die zorgelijke tijd zijne dienst behoefde, stelde hij voordeel en gemak aan pligt achter. Zijn roem als geleerde is ook buiten tegenspraak. Zijn afbeeldsel komt voor in de *Effigies* bij van der Aa; alsmede door Jacobus Houbraken in het koper gebragt, in Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VII. bl. 16 en door J.F.C. Reckleben op staal in Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. V, in welk werk mede het facsimile zijner handteekening voorkomt.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. V. bl. 289 (208), B. VI. bl. 450 (330), B. VIII. bl. 597 (88), 641 (118), 661 (132), B. IX. bl. 719 (174), B. X. bl. 792 (226), 802 (233), B. XIII. bl. 21 (31). B. XIX. bl. 482 (23), 495 (32), B. XX. bl. 635 (63), B. XXI. bl. 722 (31), 725 (34), B. XXII. bl. 889 (26), 890 (27), B. XXXI. bl. 806 (24); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. IV. bl. 224, 277, D. V. bl. 23; van Reyd, *Nederl. Oorl.*, bl. 80; Pers, *Ontst. Leeuw*, bl. 162; Hooft, *Verv. der Nederl. Hist.*, bl. 16, 37, 163, 165, 225; de Groot, *Nederl Jaarb.*, bl. 117; van Loon, *Nederl. Historip.*, D. I. bl. 351; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 448; (Beaufort), *Leven van Willem I*, D. II. bl. 153, 155, 558, 600. D. III. bl. 48, 442, 593; Burman, *Traject. Erud.*, pag. 56-58; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. IV. bl. 141, D. XII. bl. 18, 41, 172; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 202, 306, 307, 366, 376, 399, D. VII. bl. 29, 79 noot 4. 83, 109, 110, 268, 512, 518, 519, D. VIII. bl. 50, 90-97, 115, 120, 157, 159-164, 215; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Kluit, *Holl. Staatsreg.*, D. II. bl. 144-156; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 203-205; *Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. T en B. bl. 5 en 6; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. VI. bl. 114, 134, 145, D. VII. bl. 75, 90, 94, 117; Groen van Prinsterer, *Archives de la Maison d'Orange*, Tom. III. pag. 333, Tom. V. pag. 93, 618; Tom. VI. pag. 9, (waar een brief van hem voorkomt), Tom. VII. pag. 356, Tom. VIII. pag. 433; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. VII. bl. 80, 81, 181, 185, 289, 300.

[Paulus Buis]

BUIS (PAULUS) of BUYS, meestal BUSIUS genoemd, een zoon van Johan Buis, geboren te Zwolle, oefende zich van zijne vroege jeugd af, in de Fraaije Letteren, waarin hij ongemeen wel slaagde; tot de Hoogeschool bevorderd legde hij zich op de Regten toe, en werd weldra Licentiaat in die wetenschap, waarna hij eenige tijd de praktijk in zijne geboortestad waarnam. Den 7den September 1610 tot Hoogleeraar in de Regten te Franeker beroepen, nam hij met allen vlijt en ijver dien post waar, tot dat hij den 23sten September 1617 plotseling overleed.

Van hem zien de volgende werken het licht:

Tractatus de Annuis reditibus. Colon. 1601. 8°.

De Officio Judicis. Amst. 1604. 4°, L.B. 1610. 8°.

Commentaria in universas Pandectas, *cum differentiis Juris Canonici et Consuetudinum*. Pars I. Zwollae 1610. Pars II Franeq. 1615. 4°, Davent. 1647 et 1656. Pars II. 4°.

Subtilium Juris, *sive Dissertationum Academicarum de Jure Theorico subtiliore Libri VII*. Colon. 1604, tweede vermeerderde en verbeterde druk Franeq. 1612. 8°. Heidelb. 1665. 4°.

De Republica libri III. Franeq. 1613. 4°.

Illustres quaestiones controversae ad libros IV Institutionum, *Disputationibus XIIX in Academia Franequerae propositae*. Franeq. 1615. 4°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 446; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerkel. Outh.* D. VI. bl. 633; Vriemoet, *Athen. Frisciae*, pag. 141-144; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 204 en 205; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 169; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 287 et 288.

[Egbert Buis]

BUIS (EGBERT). Zie BUYS (EGBERT).

[Laurens Buisero]

BUISERO (LAURENS), Heer van Dussen-Muilkerk, Raad en Rekenmeester van Willem III, Prins van Oranje, werd in 1668 met Constantijn Huygens, Heer van Zuilichem, door gezegden Prins, in diens hoedanigheid van Markgraaf van Veere, naar die stad gezonden ten einde een aldaar uitgebarsten oproer te stillen. Zij bragten aldaar de zaken niet slechts volkomen in order, maar hunne handelingen lagen den grondslag tot 's Prinsen latere verheffing.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. VI. bl. 515; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 336; *Geschiedk. Aanteek. over het jaar* 1629, bl. 118.

[Diderik Buisero]

BUISERO (DIDERIK), Heer van Heeraertheiningen, uit een zeer aanzienlijk geslacht gesproten, misschien wel een zoon of neef van den voorgaande, geboren te 's Gravenhage, omtrent het jaar 1640, was Deken der Kollegiale kerk van St.

Catharina te Eindhoven, voorts Raad en Secretaris van zijne geboortestad, en vervolgens, wegens Zeeland, Raad ter Admlraliteit op de Maas te Rotterdam.

Hij was een ijverig begunstiger der Dichters, en daarbij ook zelf een beoefenaar der dichtkunst, Joost van Vondel wijdde hem zijne vertaalde *Herscheppingen van Ovidius* toe, waarvoor hij hem uit erkentenis met eenen fraaijen zilver-vergulden drinkkop beschonk. Eene warme vriendschap verbond hem aan den uitmuntenden Dichter Johannes Antonides van der Goes, wien hij tevens tot Mecenas was. Behalve een goed aantal gedichten op boeken, lijk-, trouw- en geboortedichten, schijnt zijne liefhebberij zich inzonderheid gevestigd te hebben, op het vervaardigen van tooneelstukken, en in dat vak bepaalde hij zich het meest tot vrolijke blijspelen en kluchten.

Men heeft van hem:

Heautontimorumenos of Eigenzelfkweller. Amst. 1662. 4°.
Astrate, *Koning van Cyrus*. treursp. Amst. 1670, tweede druk 1671.
Amphitruo. blijsp. Amst. 1679. 8°.
Bedriegerijen van Scapijn. kluchtsp., tweede druk 1696. 8°.
Triomferende Min. vredesp., gemengt met Zang- en Snarenspel, Vliegwerken en Balletten. Amst. 1686. 4°.
Tafelspelletje ter Bruilofte van A. Tall en B. Brasser. 1691.
Arete, *of strijd tusschen den Pligt en Min*. treursp. Amst. 1692. 8°.
De Ryswykse Vredevreugd, op muzijk. 1697. 8°.
De Bruiloft van Kloris en Roosje. kluchtsp. Leid. 1707.
De Geschaakte Gezusters. blijsp. 's Gravenh.
Gezusters of bewoge Huwelijkhaatsters. blijsp. 's Hage 1716. 8°.
De Schoonste, *of het ontzet van Scheveningen*. blijsp. 's Hage 1717. 8°.
De Min- en Wijnstrijd. hardersp. 's Hage 1719. 8°.
Arlekijn, *versierde erfgenaam*. kluchtsp. Leyd. 1719. 8°.
Arlekyn door Liefde. kluchtsp. 's Gravenh.
Verliefde Poëet. Vastenavondsp. Amst. 1721. 8°.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, in het Berigt voor den tweeden druk bl. 389 en 390; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* J. de Vries, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. II. bl. 116 en 117; Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 360; *Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.; Biogr. Univers*.

[Pieter Luitjesz Buiskes]

BUISKES (PIETER LUITJESZ.) Zie BUYSKES (PIETER LUITJESZ.)

[Buissenie]

BUISSENIE, had het bevel over de gehuurde Kotter-Brigantijn van 20 stukken, in het eskader van Jacob Pieter van Braam, waarmede hij den 29sten Aprii 1784 van Batavia uitzeilde om Malakka, door den Vorst van Riouw en andere Indische Vorsten belegerd, te ontzetten.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. I. bl. 188.

[J. du Buisson]

BUISSON (J. DU), Heer van Oisy, was meermalen Schepen der stad Bergen in Henegouwen. Hij teekende in 1577 de Unie

van Brussel en was toen Raadpensionaris der Staten van Henegouwen. In volgende jaren, ten tijde van Albert en Izabella, bekleedde hij de waardigheid van Raad in het Hof te Bergen. Hij was gehuwd met Catharina de la Croix, zuster van Jacques de la Croix, Heer van la Motte.

Zie de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 203.

[Michiel des Buissons]

BUISSONS (MICHIEL DES), Nederlands Contrapuntist uit de zestiende eeuw, van wien Commer's *Collectio operum Musicorum Batavorum*, *saeculi XVI* door de Maatschappij ter bevordering der Toonkunst uitgegeven, in haren zevenden bundel (nog in handschrift) bevat, twee vijfstemmige compositiën, *Responsum accepit* en *Ave Maria gratia*.

Zie *Catal. der Biblioth. van de Maats. ter Bevorder. der Toonk*.

[Caspar Buitendijk]

BUITENDIJK (CASPAR), Vaandrig in dienst van de Nederlandsche Oostindische Compagnie, had een voornaam deel aan het innemen van het versterkte dorp Assahoedi, op het eiland Ceram, in 1655. Dit dorp hetwelk reeds eene geruime tijd tot hoofdsterkte der opgestane Cerammers had gediend, leunde tegen eene klip, welke boven de vijandelijke sterkte uitstak. Buitendijk en eenige waaghalzen beklommen in den nacht tusschen den 28sten en 29sten Julij deze klip, met het uiterste levensgevaar, daar zij zich aan wortels van boomen moesten vasthouden; des morgens vroeg waren zij boven de sterkte en nu blies de trompetter het Vaderlandsche *Wilhelmus van Nassauwen;* het kanon der schepen gaf het sein tot den storm, doch zoodra de eilanders zich van achteren bestookt zagen, verlieten zij in allerijl de verschansingen, waardoor de Landvoogd Arnold de Vlaming zich in de gelegenheid zag die in bezit te nemen.

In October van het zelfde jaar werd hij als Bevelhebber op eene boot omtrent Tanakeke door 30 Makassaarsche vaartuigen overvallen. Hij, door het groot getal niet ontzet, stelde zich dapper te weer en schoot spoedig een der grootste vaartuigen in den grond en maakte kort daarop een ander reddeloos, doch de vijand, stout op zijne overmagt, drong er op in, waardoor een hevig gevecht ontstond; Buitendijk ziende, dat hij het ten laatste zou moeten overgeven, stak de brand in het buskruid, waardoor hij, met 24 der zijnen, maar ook zeker velen der vijanden, in de lucht vloog.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, bl. 200 en 202; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. II. bl. 37, 39; Koning, *Leven van van Speyk*, bl. 155 en 156; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 609.

[Gosuinus à Buitendijk]

BUITENDIJK (GOSUINUS à). Zie BUYTENDIJK (GOSUINUS à).

[Willem Buitenweg]

BUITENWEG (WILLEM), geboren te Rotterdam omstreeks het jaar 1600 is als Schilder bekend door zijne landschappen. In

prent heeft men van hem voorstellingen van burgerlijke bijeenkomsten, kleederdragten en landschappen, waarvan eenige door hem zelven, en andere door Cornelis Visscher en George Hendrik van Scheyndel zijn in het koper gebragt. Hij woonde naar men wil in 1640 te Amsterdam en had tot leerling Hendrik Martensz. bijgenaamd Zorgh.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. II. bl. 90; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 67; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.;* Wonder, *Alphab. Lijst der Kunsts*.

[Justus Bulaeus]

BULAEUS (JUSTUS), zoon van Jacob Bulaeus, werd in 1600 Predikant te Rijnsaterwonde en in 1603 te Warmond, vanwaar hij in 1606 naar Leiden vertrok, als zijnde daar tot Onderregent van het Staten-Collegie aangesteld; hij bleef er werkzaam tot in 1617, toen hij waarschijnlijk overleden is.

Hij heeft geschreven:

Huyspostille. Amst. 1695. 4°.

Over het Lyden van Jezus Christus. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. T en B. bl. 287.

[Nicolaas Bulius]

BULIUS (NICOLAAS). Zie BOELENS (NIKOLAAS).

[Izaak Bullart]

BULLART (IZAAK), zoon van Anthonij Bullart en Maria Wilekens, geboren te Rotterdam den 5den Januarij 1599, verloor zijn vader reeds toen hij naauwelijks elf jaren oud was, waarop hij door zijne moeder, ten einde hem van de Hervormden te verwijderen, naar Bordeaux gezonden werd, ten einde aldaar bij de Jezuiten zijne letteroefeningen te beginnen. In de Nederlanden teruggekeerd, woonde hij eerst te Brussel, en begaf zich in 1629 naar Atrecht, waar hij Bestuurder der Bank van Leening werd. Hier verwierf hij de genegenheid en gunst van Maximiliaan van Bourgondië, Abt van St. Vaast, die hem tot Rentmeester van zijn klooster aanstelde. In 1647 vereerde de Koningin Anna van Oostenrijk hem met de Ridderorde van St. Michiel. Hij overleed den 17den April 1672, en was gehuwd geweest met Anna Francisca de Bruyns.

Bullart had veel smaak voor de Fraaije Konsten en Lettergeschiedenis. Hij bragt eene rijke boekerij bijeen en verzamelde omtrent 30 jaren lang onderscheidene gedenkschriften over de levens van mannen, die door geleerdheid en schranderheid in de Staatkunde, Schilderkunst, Bouwkunde, Muzijk enz., hebben uitgemunt. Ook had hij vele portretten bijeengezameld, en onderhield, gedurende een goed aantal jaren, twee Plaatsnijders op zijn eigen kosten. Maar zijne ambtsbezigheden en gestadige ongesteldheid hinderden hem zeer in het voortzetten van zijnen arbeid, zoodat hij het genoegen niet heeft mogen hebben, om zijn werk voltooid te zien. Hij gaf het aan zijnen zoon over, die er de laatste hand aan legde en het in het licht zond onder den titel:

Académie des Sciences et des Arts, *contenant les Vies et les Eloges historiques des Hommes illustres*, *qui ont excellé en ces Professions*, *depuis environ quatre siècles*, *parmi diverses Nations de l'Europe. Avec leurs Portraits*, *tirez sur les originaux au naturel*, *et plusieurs insertions funèbres exactement recueillies de leurs tombeaux*. Paris 1682, 2 vol. folio, welk werk tamelijk naauwkeurig doch in eenen slechten stijl geschreven is. De exemplaren met het opschrift Brussel of Amsterdam 1682 en eindelijk Brussel 1695 verschillen niet met den Parijschen druk dan op den titel.

Bullart onderhield briefwisseling met vele Geleerden en Kunstenaars, en verschafte den Schilder Alexander Felibien, vele bouwstoffen voor diens *Entretien sur la vie et les Ouvrages des plus excellens Peintres anciens et modernes*. Paris 1666.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers*.

[Joost Bulter]

BULTER (JOOST), een moedig Hollandsch Zeekapitein, die in den zeeslag bij Nieuwpoort, den 12den Junij 1653, tusschen Marten Harpertsz. Tromp en de Engelschen onder Monk, dapper strijdende, het leven verloor.

Zie de Jong, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 116.

[Johannes Bulthuis]

BULTHUIS (JOHANNES), zoon van Stephanus Bulthuis en Jantjen Aling, geboren in 1730 te Groningen, werd na zich aan de Hoogeschool zijner geboortestad op de Godgeleerdheid te hebben toegelegd, in 1755 Proponent en ruim twee jaren later Predikant te Holwierda in Groningerland, vanwaar hij in 1773 naar Wirdum in Friesland vertrok. In 1775 naar Sneek beroepen, misbruikte hij den gewijden leerstoel om het vuur van twist en tweedragt aan te blazen, en in zijne plegtige aanspraken aan het Opperwezen, op de aanstotelijkste wijze zijne bitterheid uit te boezemen tegen hen die in staatkundige begrippen van hem verschilden. Hij werd diensvolgens, bij vonnis van het Hof van Friesland in dato 4 April 1786 schuldig verklaard, ‘op den predikstoel, zoo in zijne redenvoeringen als in zijne gebeden, wanneer hij den mond des volks tot God behoorde te zijn, zich te hebben uitgelaten in bewoordingen geschikt om daardoor aan de gemeente bekend te maken zijne bijzondere begrippen omtrent Staatkundige onderwerpen daartoe gebruikende onderscheidene plaatsen uit Gods Woord.’ Bulthuis werd over die uitdrukkingen, en het verachten der bevelen van zijne wettige Overheid verwezen in eene boete van 500 gulden, binnen 14 dagen te betalen, alsmede in de kosten van de processe, met bevel van zich voortaan van dergelijke buitensporigheden te onthouden, onder bedreiging van zwaarder straffen; ten welken einde, de Regering van Sneek gelast werd, om daarop een wakend oog te houden en te doen houden.

Bulthuis verliet hierop Sneek zonder afscheid te nemen en begaf zich met der woon naar Hasselt in Overijssel, hier bevond

hij zich slechts weinige weken, of hij werd te Rijzum in Oost-Friesland beroepen, waar hij den 24sten September 1786 bevestigd werd. In 1789 gaf de Stadhouder Willem V hem de Collatie van de Klundert, welke roepstemme hij niet heeft opgevolgd, maar in 1790 werd hij Predikant te Workum in Friesland, waar hij den 29sten Mei 1791 overleed. Hij was gehuwd met Debora Muller.

Zie Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 67; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XIII. bl. 133-135; D. XXIII. bl. 83; de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Jan Bulthuis]

BULTHUIS (JAN), waarschijnlijk een neef van den voorgaande, geboren te Groningen den 30sten December 1750, genoot daar eenig onderwijs in de Teekenkunst bij H. Wieringa; doch werkte daarna gedurende acht jaren te Amsterdam bij den Kunstschilder Jurriaan Andriessen. Hij behaalde bij de Stadsteeken-akademie te Amsterdam, in 1785, de gouden eerepenning, en schilderde zeer fraai onderscheidene behangsels; doch later legde hij zich op het teekenen met Oost-Indische inkt toe, en heeft alzoo op eene zeer verdienstelijke wijze een aantal Nederlandsche gezigten geteekend, welke door Karel Frederik Bendorp in het koper gebragt zijn. In P. Loosjes Az., *Beschrijving van de Zaanlandsche dorpen*. Haarl. 1794, vindt men onderscheidene gezigten door Jan Bulthuis naauwkeurig en fraai geteekend, en door de Graveurs Daniel Veelwaard, Daniel Vrijdag en C. Bogerts in het koper gebragt. Men heelt ook van Bulthuis enkele geëtste prentjes, waaronder een met drie liggende schappjes.

Door zijn jigtachtig gestel en door andere gebreken meer en meer ongeschikt wordende tot het beoefenen der kunst, werd hij, weder naar Groningen gaande, aldaar door eenige vrienden en kunstgenooten in zijne behoeftige omstandigheden ondersteund. Vervolgens naar Amsterdam teruggekeerd, overleed hij aldaar den 29sten Mei 1801 in het Buitengasthuis.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 415 en 416; Feith en Lulofs, *Redev. en Dichtreg. uitgespr. ter gelegenh. van het 25jarig feest van het Depart. Gron. der Maats. T.N.v. 't Algem.*, Aant. bl. 145; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.*, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Hotze Buma]

BUMA (HOTZE) of BONGA, van een aanzienlijk geslacht van Kollum in Friesland, was in 1568 Bevelhebber van eene Compagnie bij Heiligerlee, waarom hij door 's Konings Raad verbannen werd, met verbeurdverklaring van zijne goederen; doch keerde in 1572, op last van Diederick Sonoy, met een vaandel knechten naar Friesland terug, en kreeg het bevel over Makkum. Op de aannadering van Kaspar Robles, Heer van Billy, verliet hij die plaats vlugtende. Hij heeft ook deel gehad in het gebeurde te Bolsward in dat jaar.

Zie B o r , D. VI. bl. 382 (277); t e W a t e r , *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. II. bl. 308; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Johan en Willem Buma]

BUMA (JOHAN en WILLEM). Zie BONGA (JOHAN VAN) en BONGA (WILLEM VAN).

[Johannes Acronius van Buma]

BUMA (JOHANNES ACRONIUS VAN), zoon van J o a n n e s A c r o n i u s , geboren te Wageningen, waar zijn vader Predikant was, werd, na volbragte studie aan de Hoogeschool te Franeker, in het jaar 1659 Predikant te Loenen en in 1672 te Beekbergen, waar hij in 1705 overleed.

Hij beoefende mede de Nederduitsche en Latijnsche Dichtkunst, van hem zien het licht:

Bethlehemsche Mengelzangen, - *eenige Psalmen Davids enz.* 1681. 8°.

Christus patiens, - *Celebr. et cultus Carmine Eleg*. Daventr. 1688. 8°.

Christus in den Hof Gethsemane. (in dichtmaat).

Scenopegia super Technophio Sinonio Lojolitico ad Sedi Romanae Thronum Brittannicum partu ficto supponendum cet. Dav. 1688. 8°.

Argo Belgica, *sive de Expeditione Belgica in Africa et America*, *sub propraefectura celeberrimi Herois Michaelis Ruteri*, *carmen chronicum*, *annum congruum MDLXV literis chron. accurate designans*. Dav. 1688. 8°.

Uraniae cantus durus et mollis sive Elegiae sacrae cet. Dav. 1670. 8°.

Irenarchia Europea, *sive Forum Festivum*, *in quo Prosopopoeis poetis*, *de Belli et Pacis usu atque abusu causae dicuntur cet.* Harderw. 1678. 8°.

Hyems sesquimillesima, *centesima septuagesima nona* (1679), *genuinis sermonibus delineata*, *in Magnatum et Legatorum otium ingenuum*. Harderw. 1679. 8°.

Misselykdom of Zweerdigtjes over eenige Paapsche ongerymtheden. 4°.

Heydelbergsche Catechismus. 1716. 8°.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en III; v a n I p e r e n , *Kerk. Hist. van het Psalmgez.*, D. I. bl. 192; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 172, D. II. bl. 268 en 269.

[Johannes Buma]

BUMA (JOHANNES), zoon van N i c o l a a s B u m a , Apothekar te Leeuwarden en aldaar geboren in 1694, werd door zijnen vader toen hij de Latijnsche school verlaten had, bestemd om hem in zijn beroep op te volgen; doch zijn vader overleden zijnde, gaf een familiegeschil aanleiding tot een kostbaar proces, zoodat de Apotheek verkocht werd en hij zich toelegde op de schilderkunst en de letteroefeningen. Hij overleed den 28sten Julij 1756.

Zijn portret gegraveerd door K e y e r t komt voor, voor de hieronder vermelde *Boeren-Bruiloft;* ook bestaat er een gegraveerd door R i e n k J e l g r h u i s . 8°.

Van hem zijn in het licht gekomen:

Hof-gedachten op de vier getijden des jaars. Leeuw. 1731. 8°, tweede druk 1750.

Nassausche Lauwerkrans. Leeuw. 1748. 8°.

Israëls verdrukking in Egypten. Leeuw. 1751. 4°.

De Leerreden van den Eerw. Heer Ph. Lud. Statius Muller, *gedaan ter gelegentheid op het smertelyk verlies van zijn Hoogheid W.C.H. Friso*, *om deszelfs uytnementheid in Digtkundige Verzen gebragt*. Leeuw. 1752. 4°.

Reis door de Elizeesche Velden, *waarin zeer vele zeldzame gevallen van de Heeren van den Degen*, *Pen en Tabbaart worden gemeld*. Leeuw. 1753. 8°.

Boere-Bruiloft, *of het Huwelyk van Moddeworst en Griet Beerdberg*, *met geschiedkundige aanmerkingen en koperen platen* (*met titelvignet*) *Schrik niet. Te Knollendam*, *ten dienste der Bruilofts-Gasten*. 1767. 8°.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. V en VI; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dichters*.

[Gerlof later Gerlacus Buma]

BUMA (GERLOF later GERLACUS), zoon van W i j b b e F e d d e s B u m a en R e b e c c a J o u k e s S e l s m a , werd geboren te Sneek den 20sten Augustus 1732. Zijn vader, die aldaar tot den gegoeden handelstand behoorde en tevens een beminnaar was van Geschiedenis en Letteren, zond hem in September 1750 naar de Hoogeschool te Groningen, waar hij zich tot Junij 1755 vlijtig oefende in de Letteren, Wijsbegeerte en Godgeleerdheid. Toen echter vertrok hij in September van gezegd jaar naar de Francker Akademie, ging daar tot de Regtsgeleerdheid over en werd reeds den 15den Junij 1757 tot Juris Utriusque Doctor gepromoveerd. Den 5den Julij daaraanvolgende als Advokaat voor den Hove van Friesland geimmatriculeerd, vestigde hij zich als zoodanig te Leeuwarden. Tot Pensionaris van die stad aangesteld den 24sten September 1762, verkreeg hij aldaar den 9den Junij 1763 het burgerregt. Later werd hij mede Pensionaris van Dockum in 1765, van de Grietenijen Dantumadeel en Lemsterland in 1767, van Haskerland in 1771 en van Oost-Dongeradeel in 1777. Den 4den April 1775 benoemde het Hof hem tot Mede-Oudsten Advokaat, ook was hij veelmaals, zoo binnen als buiten de provincie Friesland, Reviseur in herzien wordende processen. Als Voogd en Rentmeester deelde hij in het Bestuur van het Old-Burgerweeshuis te Leeuwarden. Na eene vier-en twintigjarige zeer uitgebreide Regtspraktijk werd hij den 13den Februarij 1781 aangesteld tot Raad-Ordinaris in het Hof Provinciaal, doch, ten gevolge der tijdsomstandigheden, nadat door de Representanten des vrijen volks van

Friesland den 10den April 1796 was besloten, ‘dat er eene remotie in den Hove zou plaats hebben,’ bij een nader besluit van den volgenden dag te gelijk met de Raadsheeren F.J.J. van Scheltinga, U.J. Hnber en A.A. van Haersma, van zijne post ontzet. Daarop bleef hij ambteloos tot dat hij bij Resolutie van het Staatsbewind van den 7den December 1801 weder werd aangesteld tot Lid van het Hof van Justitie, waarin hij den 15den December van dat jaar weder zitting nam als Eerste en Presiderende Raad, en zulks verbleef tot aan zijn overlijden te Leeuwarden, den 28sten Augustus 1807. Uit zijn huwelijk met Botje Dorhout had hij, behalve twee jong overledene kinderen, slechts éénen zoon Bernardus Buma, die volgt.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. II. bl. 290 noot 17.

[Bernhardus Buma]

BUMA (BERNHARDUS), zoon van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 17den October 1770, legde zich aan de Hoogeschool te Franeker op de Regtsgeleerdheid toe en werd den 30sten Mei 1791 tot Meester in de Beide Regten bevorderd, na het verdedigen van eene verhandeling *over de vernietiging van openbare bekendmakingen*[1], Advokaat bij het Hof van Friesland. Van 1791 tot 1795 was hij Volmagt ten Landsdage wegens Hennaarderadeel; in 1801 Ontvanger-Generaal der Floreenen van Baarderadeel; van 1802 tot 1805 Lid van het Departementaalbestuur van Friesland; in 1808 Vroedschap van Leeuwarden, in 1811 Adjunct-Maire; twee jaren later Maire, en in dat zelfde jaar President-Burgemeester van die stad; in 1814 Luitenant-Kolonel bij den Landstorm, Lid van de Vergadering der Notabelen over de Grondwet, later van de Gedeputeerde Staten van Friesland, en in 1816 Grietman van Baarderadeel. Op zijn verzoek, in 1834, eervol van dien post ontslagen, leefde hij vervolgens ambteloos te Leeuwarden, tot zijne dood, den 14den Julij 1838. Hij had bij zijne echtgenoote Roline Maria Hora Siccama verwekt zes zoons en vijf dochters, onder zijne zoons waren: Gerlacus Buma en Wijbo Bernhardus Buma, die volgen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XLIV. bl. 264; Baerdt van Sminia, *Naaml. van Grietm. van* 1816 tot 1851, bl. 24 en 25; *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. II. bl. 291 noot 20.

[Gerlacus Buma]

BUMA (GERLACUS), oudste zoon van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 11den Julij 1793, werd, van student in de Regten te Groningen, in 1813 Controleur-Surnumerair bij de Belastingen, maar was reeds den 30sten April van dat jaar opgeschreven als *Garde d'Honneur* bij het 2de Regiment Fransche Huzaren.

(1) *Dissertatio Juridicum Inauguralis de Albo corrupto*. Franeq. 1791.

Hij toog mede naar Frankrijk, doch reeds den 27sten November daaraanvolgende onttrok hij zich, met eenige zijner gewestgenooten aan de gedwongene dienst, door zich van de voorposten bij Landau over den Rijn te begeven, en keerde met hen in December terug naar Leeuwarden, waar zij door eene groote menigte werden ingehaald. Hierop werd hij den 5den Februarij 1814 Tweede Luitenant bij het Regiment Huzaren N°. 6, en woonde als zoodanig den veldslag van Waterloo (18 Junij 1815) bij, waarin hem zijn paard onder het lijf werd doodgeschoten. Sedert klom hij op tot Majoor bij gemeld Regiment, nam deel aan den tiendaagschen veldtogt in 1831 en overleed den 19den October 1838 te Leeuwarden. Uit zijn huwelijk met Agatha Dido Cecilia Bouricius van Idema liet hij eene dochter na.

Zie *Stamboek van den Frieschen Adel*, D. II. bl. 291.

[Wybo Bernhardus Buma]

BUMA (WYBO BERNHARDUS), de jongste broeder van den voorgaande, geboren te Leeuwarden den 7den Maart 1807, studeerde aan de Hoogeschool te Groningen in de Regtsgeleerdheid en verliet die Hoogeschool in 1830 na het verdedigen van eene verhandeling *Over den aard van het bezit*, *ter verkrijging van eene landelijke dienstbaarheid door verjaring*, *na langdurig tijdsverloop*, *vereischt bij den eigenaar van den heerschenden grond*, *volgens het Romeinsche regt*[1]; vestigde zich toen als Advokaat te Leeuwarden; werd in dat jaar waarnemend Griffier van het Vredegeregt te Dronrijp, en in 1831 Griffier van de beide Vredegeregten te Leeuwarden, doch volgde in 1834 zijnen vader als Grietman van Baarderadeel op. Van 1840 tot 1844 was hij Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en werd den 6den December van het laatstgenoemde jaar, door Koning Willem II benoemd tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij overleed den 8sten April 1848 op Bornia-state te Weidum, bij zijne echtgenoote Joanna Elisabeth Baronesse van Haersolte, nalatende twee zoons en drie dochters.

Zie Baerdt van Sminia, *Naaml. van Grietm. van* 1816 *tot* 1851, bl. 24 en 25; *Stamboek van den Friesohen Adel*, D. II. bl. 292 noot 34.

[Willem Henricxsz Bunding]

BUNDING (WILLEM HENRICXSZ.) was Kapitein in het Statenleger en had als zoodanig in 1592, met Tiardt Jansz. Wederspan, het bevel in eene schans bij Koevorden, welke, den 31sten Julij van dat jaar, door de Spanjaarden bestormd werd. Bunding en Wederspan verdedigden zich dapper, doch Bunding sneuvelde met zijnen Vaandrig en 32 zijner soldaten.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXIX. bl. 634 (25).

(1) *Specimen Juridicum Inaugurale de animo possidenti ad acquirendas servitutes rusticas*, *per longi temporis praesoriptionem*, *requisito in domino praedii dominantis*, *secundum Jus Romanum*. Gron. 1830.

[Olivier Bunel]

BUNEL (OLIVIER) van Enkhuizen was onder de eerste Nederlanders die den handel met het Noorden van Rusland wilden aanknoopen. In 1595 reisde hij derwaarts en meende den weg tot eenen voordeeligen handel gevonden te hebben, door den aankoop van pelterijen, Moscovisch glas en bergkristal, doch stierf op de terugreis.

Zie Scheltema, *Peter de Groote in Holl. en te Zaand.*, D. II. bl. 129.

[Johannes en Willem Bungha]

BUNGHA (JOHANNES en WILLEM). Zie BONGA (JOHAN VAN) en BONGA (WILLEM VAN).

[Johan van Bunnik]

BUNNIK (JOHAN VAN), geboren te Utrecht in het jaar 1654, legde reeds van zijne jeugd af eene groote genegenheid tot de Schilderkunst aan den dag en werd diensvolgens in 1668, door zijne ouders, als leerling besteld bij Herman Zagtleven, bij wien hij zich zoo vlijtig oefende, dat hij, na verloop van drie jaren, in staat was eigen werk te ondernemen, het welk hij ook met lof ten einde bragt. Hierop ondernam hij een uitstapje naar Kleefsland, dat hem ruim de kost verschafte; daarvan teruggekomen begaf hij zich nog eenige tijd onder de leiding van Gerard Hoet. Vervolgens ging hij op reis, en bezocht Duitschland, Frankrijk, Zwitserland, Italië en andere streken, overal menigvuldige blijken van zijn uitstekend talent achterlatende. Te Modena nam de Hertog Franciscus II hem in zijne dienst op eene aanzienlijke jaarwedde. Na een verblijf van acht jaren aan dit Hof, waar hij onderscheidene fraaije stukken schilderde, verzocht hij zijn ontslag van den Hertog en keerde naar zijn Vaderland terug. Doch te Turyn, den Kunstschilder Ferdinand Voet ontmoetende, toefde hij eenige tijd aldaar, zich onledig houdende met het schilderen van eenige voortreffelijke stukken, waarna zij te zamen over Frankrijk en Braband naar de Nederlanden kwamen, waar Bunnik nu te Utrecht bleef wonen. Hij, die zich vooral op het landschap schijnt te hebben toegelegd, was ook onder de Schilders die hun penseel leenden, tot het versieren van het Vorstelijk lustslot het Loo. Na zich door zijne kunst een aanzienlijk vermogen te hebben verworven, had hij de zwakheid zich door zijne kinderen te laten te gronde rigten, zoodat hij in behoeftige omstandigheden in 1717 overleed.

Men vindt van hem in het Museum Boymans te Rotterdam:

Een bergachtig landschap; op den voorgrond een water dat tusschen groote rotsklompen stroomt.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 339-342; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univers.; Catal. van Schild. enz. in het Museum te Rotterd.*, bl. 10.

[Jakob van Bunnik]

BUNNIK (JAKOB VAN), een broeder en leerling van den voorgaande, wien hij op diens reis naar Italië vergezelde, oefende zich

met het gelukkigst gevolg in het schilderen van Veldslagen en dergelijke onderwerpen, waarin hij paarden te pas kon brengen. Hij overleed in 1725.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 341; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 432; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 184; *Biogr. Nation.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Biogr. Univers*,

[Johannes Buns]

BUNS (JOHANNES) was een kunstig Beeld- en Portretschilder uit de zeventiende eeuw.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 63 en 64; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Johan Friedrich Bunte]

BUNTE (JOHAN FRIEDRICH), den 15den October 1769 te Hörn, eene kleine stad in het Vorstendom Lippe-Detmold, geboren, toonde vroegtijdig neiging voor de Muzijk. Zijn vader, Stadsmusicus aldaar, gaf hem het eerste onderrigt op de viool, naderhand op nog andere instrumenten; maar de viool bleef altijd zijn lievelingsinstrument, en daarom werd de vader genoopt om zijn zoon, toen deze 14 jaren oud was, aan de leiding van den toenmaligen Vorstelijk Lippe-Detmoldschen Concertmeester Kittel toe te vertrouwen, onder wiens voortreffelijke leiding hij zulke gewenschte vorderingen maakte, dat hij zich op zijn achttiende jaar in een concert te Osnabruck met veel bijval liet hooren. Eenige jaren vestigde hij zich daar met der woon, legde lust tot de Compositie aan den dag, en vervaardigde eenige kleine muzijkstukjes, maar, aangezien het hem aan grondig onderwijs daartoe ontbrak, zoo riep hij de hulp in van den aldaar wonenden kundigen Organist Veltman, die hem in de Harmonie enz. onderwees. Door volharding en ijverige studiën wist hij zich spoedig te bekwamen, en componeerde een concert voor de viool.

In het jaar 1794 werd hij te Lippstadt in Westphalen als Muzijk-Directeur aangesteld. Gedurende zijn verblijf aldaar componeerde hij onderscheidene muziekstukken, als:

3 *Concerten voor Hobo*.
1 *Concertante voor Hobo en Viool*, voor zijnen broeder den Hoboist.
1 *Concert en Concertino voor Viool*.
2 *Kwartetten voor* 2 *Violen Alt en Bas*.
2 *Sinfonien*.
1 *Concert voor Hoorn*.
1 *Concert voor Fagot*.
3 *Concert-arias* en eenige Duitsche liederen.

In het jaar 1807 vertrok hij naar Amsterdam, waar hij onderscheidene jaren als Violist bij het Orchest van de Duitsche Opera is geplaatst geweest. Van zijne in Amsterdam vervaardigde Compositiën zijn bekend:

2 *Kwartetten voor Strijkinstrumenten*.

1 *Trio voor* 2 *Violen en Bas*.
3 *Duetten voor* 2 *Violen*.
1 *Sonate voor Piano forte*.
1 *Concertant voor* 2 *Violen*.
1 *Concertino voor de Viool*.
F e t i s vermeldt nog van hem:
Dix Variations pour Violon principal, *deux Violons et Violoncelle*, *sur l'air Allemand: Kind*, *willst du ruhig schlafen*. Opus 1. Offenbach André.

B u n t e was tot aan zijne dood, die den 9den Mei 1843 plaats had, steeds te Amsterdam gevestigd en hield zich dan ook met het geven van muzijklessen onledig, zelfs nog in de laatste jaren, toen hij stil en afgetrokken leefde. Hij was een regtschapen en helderdenkend man, bescheiden en met weinig tevreden, en in den hoogsten graad een vriend van orde, daarbij een liefderijk en zorgend vader. Als kunstenaar bezat hij eene bijzondere gaaf om Kwartetten en Kwintetten naauwkeurig en geacheveerd voor te dragen, terwijl zijne Compositiën ook niet zonder verdiensten waren.

Uit zijn huwelijk met C h a r l o t t e E l i s a b e t h V i e r e g g e, overleden den 28sten September 1800, liet hij twee kinderen na, eene dochter J u l i a B u n t e, en eenen zoon, den thans nog te Amsterdam levenden Toonkunstenaar F r e d e r i k B e r n h a r d B u n t e; bij zijne tweede echtgenoote A m e l i a S c h m i t z verwekte hij eenen zoon L u d w i g A u g u s t B u n t e, die volgt.

Zie C a e c i l i a, *Algem. Muzikaal Tijdschr.* 1845, bl. 11; F e t i s, *Biogr. Univ. des Musiciens.*, uit familiepapieren aangevuld.

[Ludwig August Bunte]

BUNTE (LUDWIG AUGUST), tweede zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 27sten Junij 1809, werd eerst door zijnen vader, en later door den beroemden Violist C. d e B e r i o t te Brussel in het Vioolspel onderwezen. Hij maakte daar in den tijd van een jaar zulke vorderingen, dat hij te Amsterdam teruggekeerd, allen door zijn spel verbaasde. Alle moeijelijkheden had hij leeren overwinnen. Aan eenen uitmuntenden stand, en eenen ronden en vollen toon, paarde hij eene mannelijke en krachtige streek, eene aangename gevoelvolle voordragt en eene uitstekende methode. Hij overleed in den bloei zijner jaren, den 20sten Augustus 1830, aan de gevolgen eener keelteering, en werd in de Luthersche Oudekerk begraven.

Zie C a e c i l i a, *Algem. Muzikaal Tijdschr.* 1845, bl. 29, uit famlliepapieren aangevuld.

[H. Bunting]

BUNTING (H.) heeft geschreven:

Reysboek der H. Schrift. Amst. 1647. 4°, tweede druk Amst. 1663. 4°.

Onderwijs in de Munten en Gewigten der H. Schrift. 4°.

Harmonie der 4 *Euangelisten*. 4°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*.

[Jacob de Buquoy]

BUQUOY (JACOB DE). Zie BUCQUOY (JACOB DE).

[Gerard en Wolterus ter Burch]

BURCH (GERARD en WOLTERUS TER). Zie BURG (GERARD TER) en BURG (WOLTERUS TER).

[Aem of Adam van der Burch]

BURCH (AEM of ADAM VAN DER) of VAN DER BURG, een welgesteld Landman in het dorp het Woud, bij Delft, reed met 12 zonen, ieder wel uitgedoscht te paard, een der Hollandsche Graven te gemoet, en bood hem die zonen als krijgsknechten aan. Toen de Graaf hierop vroeg, welk voorregt hij voor zijn dorp begeerde, gaf de oude Aem ten antwoord: '*Geen ander dan dat wij onzen eigen Pastoor vrij mogen verkiezen*' Deze gunst werd hem toegestaan en uit kracht daarvan werd na de Hervorming ook de Predikant in het Woud beroepen door de Mansledematen, zonder dat er eenige handopening of goedkeuring noodig was.

Deze Aem van der Burch was vermoedelijk de stamvader van het oude Hollandsche geslacht van der Burch, dat tot wapen had, een schild van goud met eene gebogen bande van keel.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XXXIII. bl. 120 en 121; *Algem. Woordenb. der Zamenl*.

[Anthonis van der Burch]

BURCH (ANTHONIS VAN DER) of VAN DER BURGH, vermoedelijk uit het Hollandsche adellijke geslacht van dien naam, woonde buiten de Beverwijk en was een dergenen, die, ingevolge eene aanschrijving van de Vrouwe Regentesse der Nederlanden, den 11den Mei 1565, door Commissarissen van den Hove van Holland geroepen werd om te verklaren: 'wat affectie ende genegenheid zij tot den dienst van den Koning hadden: ende of zij gezind waren het met Zijne Majesteit te houden, denzelven tegens een ieder te dienen, in hetgeen hun wegens zijne Majesteit zal worden bevolen te gehooren, alles ingevolge de verpligting van hunne Leenen en van den Eed alsmede om te renuncieren van alle Verbonden, confederatiën en Obligatiën ter contrarie.'

Het schijnt dat hij werkelijk voor Commissisarissen verschenen is en zich verantwoord heeft.

Zie d'Yvoy van Mijdrecht en Beeldsnijder, *Verbond en Smeeks. der Nederl. Edelen*, bl. 2 en 69, in welk werkje mede het acsimile zijner handteekening voorkomt.

[Adriaan van der Burch]

BURCH (ADRIAAN VAN DER), gesproten uit een oud adellijk Vlaamsch geslacht en geboren te Brugge, werd in 1547 President in het Hof van Utrecht, welk ambt hij waarnam tot in 1556 toen hij tot President in den Raad van Mechelen en Zegelbewaarder werd aangesteld.

Bij Barbara van Schore was hij vader van Jan van der Burch, Lambert van der Burch en Adriaan van der Burch, die alle drie volgen.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 437; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 131.

[Jan van der Burch]

BURCH (JAN VAN DER), een zoon van den voorgaande, was Raad van Vlaanderen en werd, met Mr. François Cortewile, door den Hertog van Alva gevolmagtigd om de goederen te beschrijven der personen van gekwetste Goddelijke en Koninklijke Majesteit beschuldigd, of pligtig aan beeldstormerij, of van geld opgehaald te hebben om kerken voor de nieuwgezinden te bouwen, of van gewapend volk te hebben verzameld tot verzekering van hunne predicatiën enz. Hij kweet zich van dezen last dan ook uiterst gestreng en werd later, ongetwijfeld tot loon voor zijnen ijver, benoemd tot President van den Raad te Mechelen en van den Geheimen Raad. Toen Mechelen in 1572 door den Prins van Oranje bemagtigd was, werd hij in den kerker geworpen, doch toen de Spanjaarden kort daarna die stad weder inkregen, geraakte hij wel weder op vrije voeten, doch zag zich gedwongen zijne eigen goederen te rantsoeneren. Franciscus van der Burch, die eerst Bisschop van Gent en later Aartsbisschop van Kamerijk werd, was zijn zoon.

Zie de Kempenaere, *Vlaemsche Kron.*, bl. 40, 47, 50, 58, 66, 73, 109; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 437; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 131.

[Lambert van der Burch]

BURCH (LAMBERT VAN DER), een broeder van den voorgaande, geboren te Mechelen, den 11den Augustus 1542, werd in het jaar 1555 Kanunnik en den 28sten April 1582 Deken van St. Maria te Utrecht. Daarop heeft hij onder de Staten der provincie Utrecht zitting genomen en wendde met zijne Medekanunnikken alle pogingen aan om de Roomsch Katholijke godsdienst, welke destijds aan het vervallen was, staande te houden; doch al zijne moeite was te vergeefs, en hij moest zijns ondanks, op bevel van het kapittel, de Unie van Utrecht onderteekenen. Ten jare 1586, werd hij benevens zijn broeder Adriaan en nog een aanzienlijk getal zoo geestelijke als wereldlijke personen, door toedoen van Leicester uit de stad gebannen. Naderhand toen het gezag van Leicester geen invloed meer had, kwam hij te Utrecht terug, waar hij zijne overige dagen in eene geletterde ledigheid doorbragt tot hij den 17den Augustus 1617 overleed, den roem nalatende van een zeer geleerd man te zijn geweest.

Van hem is in druk verschenen:

Sabaudorum Ducum, *Principumque Historiae Gentilitiae libri II*. Leid. 1599 et Antv. 1609. 4°.

Preces Rythmicae latinae ad Divam Virginem.

De Vita, *variis successibus et tristi exitu Guidonis Comitis Flandriae*. Traj. 1615. 8°.

Aedis D. Mariae Virginis in civitate Ultrajectensi admiranda origo. Traj. 1617.

Zijne zinspreuk was: *Domine quis sustinebit* (Heer, wie zal 't bestaan).

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXI. bl. 721 (32); Sweertii, *Athen. Belgic.*, pag. 509; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. II. bl. 140; Halma, *Tooneel der Vereen. Nederl.*, D. I. bl. 184 en 185; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 440 en 441; Burman, *Traj. Erud.*, pag. 46-50; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1164; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Tijdschr. voor Geschied. Oudh. en Statist. van Utr.* 1836, bl. 263; *Biogr. Univers.; Algem. Konst- en Letterbode* 1849, D. I. bl. 19.

[Adriaan van der Burch]

BURCH (ADRIAAN VAN DER), een broeder van den voorgaande, geboren te Brugge, studeerde te Padua, en werd omtrent 1572 tot Griffier in het Hof van Utrecht aangesteld, doch in 1586 benevens zijnen broeder Lambert, door toedoen van Leicester uit de stad verbannen. Intusschen werd Filips Rataller in van der Burchs plaats Griffier, die echter dit ambt den 1sten October 1588 nederlegde, en den 10den dier maand weder door van der Burch opgevolgd werd. Hij was in het jaar 1570 gehuwd met Cornelia Graphaeus en overleed in 1606.

Van der Burch was een doorgeleerd man, die ook de Latijnsche Dichtkunst beoefende, olschoon hij daarinniet bijzonder uitmuntte, zoo als blijkt uit zijne veelvuldige werken, welke zijn:

Laudes Hieronymi Columnae et Ascanii Columnae. Antv. 1582. 4°.

Epigrammatum Sacrorum Centuriae duae. Leid. 1589. 8°, waarbij de schrijver in 1590 een derde *honderdtal* voegde.

Hortulum precum, *ad Magistratum Trajectinum*.

Farrago piarum similitudinum, waar achter is gevoegd *Hymnus Paschalis*, bevattende een kort tafereel van het leven, den dood en de opstanding van den Zaligmaker.

Charites sive sylvae piorum amorum. Leid. 1595. 8°.

Fides ac Spes, *sive de duabus illis Virtutibus sententiae et exempla*. Leid 1571. 8°.

Pia Dicasticha, *seu sententiarum et exemplorum centuriae tres*. Antv. 1599. 8°.

Pii lusus, *in quibus Oscula Oculi*, *ac post illos Tristia et Funera*. Traj. 1600. 4°.

Solatia. Traj. 1602.

Piorum Hexastichon, *centuriae IV. Item de modo orandi Deum centuria*. Antv. 1603. 8°.

Ook worden onderscheidene gedichten van van der Burch gevonden in *Delic. Poet. Belg.*, Tom. I. pag. 861 et seq.

Zie Sweertii, *Athen. Belgic.*, pag. 94; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.;* van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Burman, *Traj. Erud*, pag. 42-46; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1164; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hoefft, *Parnasus Latino-Belg.*, pag. 76; Hofman

Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nederl.*, pag. 211-213; *Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.; Biogr. Univ.*

[Jacob van der Burch]

BURCH (JACOB VAN DER). Zie BURGH (JACOB VAN DER).

[Albertus van der Burch]

BURCH (ALBERTUS VAN DER), gesproten uit een aanzienlijk geslacht en zoon van Christiaan van der Burch en Margaretha Schoonhaven, geboren te Delft in 1672, leerde de Teeken- en Schilderkunst bij Johannes Verkolje, doch dien Meester door den dood verliezende, kwam hij onder het bestuur van den Ridder Adriaan van der Werf, door wiens onderwijs en voorbeeld hij tot een bekwaam Kunstschilder gevormd werd. Hij doorreisde vervolgens Braband, Duitschland en andere gewesten en werd bij die gelegenheid aan het Hof van den Kunstlievenden Keurvorst van den Paltz met veel onderscheiding bejegend, en zijn werk zeer geprezen. In zijn Vaderland teruggekomen, verkoos hij zijne geboortestad tot bestendige woonplaats. Hij schilderde even kunstig als uitvoerig fraaije historiestukken, binnenhuizen en portretten. Ten blijke van zijn kunstvermogen wordt als eene zeldzaamheid opgegeven, dat hij het albeeldsel van zijnen schoonbroeder Overschie twee jaren na diens dood, in 1704 zeer welgelijkend geschilderd heeft; alsmede dat van zekeren Heer, dien hij slechts enkele malen gezien had, negen maanden na zijn overlijden.

Zijn portret bestaat in zwarte kunst in folio.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 286; *Beschr. van Delft* bij Reinier Boitet, bl. 791-793; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 138; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*, bl. 253; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 271 en 272; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Johannes van der Burch]

BURCH (JOHANNES VAN DER), die in het begin der achttiende eeuw Schepen en daarna Burgemeester te Dordrecht was, vinden wij vermeld als een niet te verachten beoefenaar der Nederduitsche Dichtkunst; ons is evenwel niets van hem onder de oogen gekomen.

Zie Hoefft, *Parnasus Latino Belgic.*, pag. 213.

[Carel Graaf van der Burch]

BURCH (CAREL Graaf VAN DER), geboren te Escausines in Henegouwen, werd den 13den Februarij 1814, Kolonel bij de Belgische Chevaux legers, en den 6den Mei van dat jaar tot Generaal-Majoor titulair bevorderd. Van 1816 tot December 1818 was hij Provinciaal Kommandant van Zuid-Braband, stond vervolgens ter dispositie van het Departement van Oorlog, doch werd den 20sten October 1830 eervol uit de dienst ontslagen. Hij was ook Lid van de Eerste Kamer der Staten Generaal, Kommandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw en Ridder van de orde van St. Wladimir van Rusland.

Uit partikuliere berigten bijeengebragt.

[Burchardus]

BURCHARDUS, wiens afkomst men niet vermeld vindt, was een godvruchtig en vroom Priester, die in het jaar 1099 door verkiezing der Kapittelheeren en Kanunnikken tot den Bisschoppelijken stoel te Utrecht kwam en alzoo de drie-en-twintigste Bisschop van Utrecht was. Hij was van eenen vreedzamen aard, kon veel ongelijk verdragen en zocht slechts in rust met zijne naburen te leven, waardoor hij Utrecht onder zijne Bisschoppelijke Regering in eenen bloeijenden staat hield, waarin hij te gereeder slaagde, doordien Floris de Vette, Graaf van Holland, mede geen onrust zocht. Hij regeerde alzoo in ongestoorden vrede zijn bisdom gedurende 13 jaren en overleed den 18den Mei 1112[1].

Zie van Gouthoeven, *d'Oude Chron. van Holl.*, bl. 269, 273; Halma, *Toon. der Vereen. Nederl.;* v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. I. bl. 183 en 184; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XI. bl. 35; Blondeel, *Beschr. der stad Utr.*, bl. 260; Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. II. bl. 287, 307; (A. van Gils), *Kathol. Meijer. Memor.*, bl. 67 en 68.

[Justus of Joost van den Burchgraaff]

BURCHGRAAFF (JUSTUS of JOOST VAN DEN) of VAN DEN BURGGRAAF, zoon van Arnoldus van den Burchgraaff, Schepen van Gorinchem en van Sophia van der Keessel, werd aldaar geboren en is ongehuwd overleden. Hij schijnt een Waterbouwkundige te zijn geweest, althans van hem zien het licht:

Zeer langduurige en naauwkeurige Observatiën omtrent de Rivieren De Waal, *Maas*, *Merwe en Lek*. Gorinch. 1744. 8°.

Vervolg op de langduurige naauwkeurige Observatiën, *omtrent de Rivieren*, *de Waal*, *Maas*, *Merwe*, *Lek enz. In zig vervattende een Pylceel*, *van de gesteltheid der killen*, *volgens de meeting van den* 10 *Dec.* 1745, *nevens eenige Reflexien op het boekje van C. Velzen*, *tegens zijn Eerste stukje uytgegeven*, *en op het Tractaatje van S. Anemaat over den Hoek van Holland*. Gor. en Breda 1744. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III en IV; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 594.

[Daniel de Burchgrave]

BURCHGRAVE (DANIEL DE) of DE BURGGRAAF, een Vlaming van lage geboorte, die zich door kloekheid van vernuft en ijver den weg tot ambten geopend had, werd in 1580 Procureur-Generaal van den Raad van Vlaanderen, waarvan de leden dat jaar door de Staatsgezinden waren aangesteld. Nadat Gent echter in 1584 aan Parma was overgegaan, zette hij zich te Utrecht neder en maakte, in 1586, met Jakob Reingoud, een doorslepen huichelaar, en Gerard Prounink een driemanschap uit, het welk in die stad eenen aanhang maakte van vleijers van Leicester en misnoegden

(1) Over door dezen Bisschop in zijn Oversticht, en wel te Deventer, geslagene munten, zie men P.O. van der Chijs, *De Munten der Heeren en Steden van Overijssel*, bl. 37.

op de Staten, die men sedert *Reingoudisten* noemde. B u r c h g r a v e had zich door zijn laag kruipen en het bevorderen van de belangen van L e i c e s t e r zoo diep in diens gunst weten te dringen, dat hij door dezen eerst tot Buitengewoon Geheimschrijver van den Raad van State en vervolgens tot Auditeur der geldmiddelen bevorderd werd, zeer tegen den zin en het genoegen der Staten, die hem met reden grootelijks verdacht hielden. Hij drong, hoewel hij geen plaats had in den Raad van State, meestal ter zale in en lag den Graaf veeltijds redenen in den mond of diende hem voor tolk, wanneer hij zich in eene andere taal dan de Engelsche of Italiaansche moest uiten. Van zijn verder bedrijf en lotgevallen vindt men niets opgeteekend. Hij schijnt nog in stilte zijne dagen te hebben geëindigd.

Zie d e K e m p e n a r e , *Vlaemsche Kron.*, bl. 266, 315; v a n R e y d , *Hist. der Nederl. Oorl.*, bl. 144; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. VIII. bl. 146, 157, 179 en 180; K o k , *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1161; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 147; S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 188 en 189; *Algem. Woordenb. der Zamenl*.

[Hadrianus en Lambertus van der Burchius]

BURCHIUS (HADRIANUS en LAMBERTUS VAN DER). Zie BURCH (ADRIAAN VAN DER) en BURCH (LAMBERT VAN DER).

[Isaäc Burchoorn]

BURCHOORN (ISAäC) of BURGHOORN, geboren omstreeks 1600, was eerst Boekdrukker te Leiden, later te 's Gravenhage en beoefende de Nederduitsche Dichtkunst. Hij gaf, onder den eersten naam uit:

Witten Engel, *uyt-wysende het Hoofsche Mom-Aensicht* (met den spreuk) *Impia sub dulci melle venena latent*. Leyd. 1635. met houtsn. 8°.

Batrachomiomachia, *ofte den Wonderlycken Veld-slagh tusschen de Muysen ende de Kick-vorschen*. Leyd. 1636. 4°.

Vreugde sangh over de treffelycke overwinninge van de stercke stad Breda. *kloeckmoedigh* {*aangetast den* 23 *July*} 1637 *door syn*
kloeckmoedigh {*gewonnen den* 7 *October*} 1637 *door syn*
Hoogheyt den Prince van Oranjen, *Grave van Nassau etc. Opperste Veldt-Heer deser vereenigde Nederlanden etc.* 's Gravenh. 4°.

Onder den naam van B u r g h o o r n leverde hij:

Swarten Duyvel, *verthoonende Wonderlijcke Grillen des Werelts*. 's Gravenh. kl. 8°. met pl.

Nieuwe werelt vol Gecken op gepronckt met een selfs-bedriegelijck Onverstandt door den belagchelycken Duyvel enz. 's Gravenh. 1641. 4°.

Den verkeerden Hemel, *voor de Deur-waerders*, *Boere-plagers*, *Bloet-suypers*, *en andere quade Christenen; gesamentlijk in een Visioen verschenen by D.F.D.Q. Gedruckt tot voordeel van de Goede*, *ende nadeel van de Quade*, *in 't Jaer van de Rekeninge der Maenden*.

Klugthoofdige Snorre-pypen, *quacken en quinck-slagen*, *springende van den Os op den Ezel*. Eerste deel. *Gedruckt voor de geestige Liefhebbers der Hollandsche rondheyt*, *doe nien schreef hondertmael sestien en elfmael vier* (1644). Tweede deel, *wtghegeven tot verlichtingh van de schyn-heylighe Swaerhoofden*, *ende tot opweckingh van de nieuws-gierige Geestbeminners*. 4°.

Alleen met zijne voorletters J.B. zond hij in het licht:

Een Staeltjen van d'andere Werelt, *aenwijsende de gevonde Schuylplaets der vervoerde Geesten enz*. 's Gravenh. 1641. 4°.

B u r c h o o r n s versificatie toont dat hij beurtelings C a t s en H u y g e n s heeft willen navolgen, hij bleef echter ver beneden zijne modellen, en zijne anders vrij vloeijende rijmen zijn hier en daar door hoogst onkiesche uitdrukkingen ontsierd.

Zijne zinspreuk was: *Semper amans* (Altijd beminnende).

Zie *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dicht. ten verv. op* W i t s e n G e y s b e e k ; H e r m a n s , *Bijdragen over Noord-Br.*, bl. 221, 287; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leiden*, D. I. bl. 190, D. II. bl. 526.

[Nicolaas van der Burcht]

BURCHT (NICOLAAS VAN DER). Zie CASTRO (NICOLAAS DE).

[van der Burcht]

BURCHT (VAN DER) zeilde in Junij 1626, als Scheepskapitein, ten geleide van 28 schepen der visscherij de Maas uit, en ontmoette achter Schotland, drie schepen, die uit Spanje komende, met hout, olie en andere waren, naar Duinkerken wilde en van daar verder ten oorlog stonden uitgerust te worden. v a n d e r B u r c h t tastte ze onverschrokken aan, en vocht met hen van vier ure des namiddags tot 10 ure des avonds; slechts een dier schepen ontkwam bij het duister van den nacht, en van de overige boorde hij er een in den grond en het andere, voerende veertien gotelingen en twee steenstukken, bragt hij in de Maas op.

Men beschonk den braven zeeheld, bij Hun Hoog Mogenden met eenen gouden keten van 13 ons en 2 engels.

Zie v a n W i j k , *Nalez. op* W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 380.

[Louisa Sibilla Burckhardt]

BURCKHARDT (LOUISA SIBILLA), geboren BILDERDIJK, de eenigste overgebleven dochter uit Mr. W i l l e m B i l d e r d i j k s echt met C a t h a r i n a R e b e c c a W o e s t h o v e n , geboren te 's Gravenhage den 7den September 1785, was een waardige dochter harer beide onderen; maar zij deelde rijkelijk in de rampen van die beide; en de gevolgen van de verwijdering en de scheiding harer ouders verwoestte haar levensgelnk. Zij overleed den 7den Augustus 1832; nalatende haren echtgenoot W.E. B u r c k h a r d t en een zestal lieve en teederlijk door haar beminde kinderen. Zij beoefende ook de Nederduitsche Dichtkunst. Van haar heeft de Hoogleeraa

Hendrik Willem Tydeman een zeer klein bundeltje Prozaen Poëtische stukjes doen drukken, onder dén titel:

Voor de Vrienden en Betrekkingen van wijlen L.S.B., hetwelk ook herdrukt is in de *Bijlagen tot de Gedenkzuil voor Bilderdijk* en welks inhoud niet onwaard is de dochter van zulk eenen vader.

Zie *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek, en vooral *Voor de Vrienden en Betrekk. van wijlen L.S.B.*, bl. 5.

[Gottschalk Burckhart]

BURCKHART (GOTTSCHALK), een beroemd en kunstrijk Orgelmaker, in de Nederlanden geboren, leefde omtrent het midden der zestiende eeuw. Een zijner belangrijkste werken is het groote orgel in de Peterskerk te Lubeck, met 43 stemmen, 3 manualen en 1 pedaal.

Zie Schilling, *Universal Lexicon der Tonkunst*.

[Frederik Egmond Heer van IJsselstein Graaf van Buren]

BUREN (FREDERIK EGMOND Heer VAN IJSSELSTEIN Graaf VAN). Zie EGMOND (FREDERIK VAN).

[Maximiliaan van Egmond Graaf van Buren]

BUREN (MAXIMILIAAN VAN EGMOND Graaf VAN). Zie EGMOND (MAXIMILIAAN VAN).

[Otto Graaf van Buren]

BUREN (OTTO Graaf VAN), aan Jan III, Hertog van Braband, te vergeefs geklaagd hebbende, dat men het verdrag schond, voorheen met zijnen vader aangegaan, viel in 1315 gewapenderhand in diens land; dreef de burgers van Tiel, die om hem te keeren hem tegen waren getrokken, op de vlugt; drong met de overwonnenen tegelijk in de stad en verliet die niet eer dan dat hij ze had uitgeplunderd. Naderhand werd door tusschenspraak van de Graven van Holland en Gelder, een verdrag tusschen den Hertog van Braband en Otto van Buren getroffen. In 1318 viel bij met andere Heeren op last van Willem III, Graaf van Holland, met wiens bastaarddochter hij gehuwd was, in de heerlijkheid Lienden ten einde den Heer dier heerlijkheid, die kooplieden aanhield en het kasteel Dullenburg had ingenomen en in brand gestoken, voor zijnen euvelmoed te tuchtigen. Zij verwoestten het land te vuur en te zwaard, namen het kasteel te Lienden in, en dwongen te inwoners zoo veel geld op te brengen, als Dullenburg van weder optimmeren kosten zou.

Zie Vossius, *Histor. Jaer-Boeken*, bl. 323, 327; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. III. bl. 328.

[Aemilius van Buren]

BUREN (AEMILIUS VAN), ook wel VAN ASSCHE of VAN STEINFORDT, tweede Rector van het Deventersche fraterhuis, was gebroen in 1369 te Asch, nabij Buren. Uit een

aanzienlijk geslacht gesproten, begaf hij zich naar Deventer ter studie. Terwijl hij hier goede vorderingen in de Scholastiek maakte, werd hij door de welsprekendheid van F l o r e n s R a d e w i j n s bewogen zich onder de Broeders des Gemeenen Levens te begeven, waar hij door nederigheid, gehoorzaamheid en werkzaamheid uitmuntte. Toen in 1398 de pest

in Deventer gruwelijke verwoestingen aanrigtte en ook het fraterhuis aantastte, begaf Florens zich met eenige der broeders naar elders, opdat de nog zoo jeugdige stichting niet uit zou sterven. Aemilius te Deventer achtergebleven, toonde zich zoo onverschrokken in de oppassing der pestzieken dat Florens in 1399, hem niettegenstaande zijne jeugdige leeftijd tot Priester ordende en hem bij zijn overlijden, op den 24sten Maart 1400, tot zijnen opvolger in bet bestuur van het fraterhuis aanwees. De vrees van velen, dat deze instelling te niet zou gaan, daar de pestziekte bijna alle hare oudste leden gelijkelijk had weggeraapt, maakte Aemilius weldra tot schande, zoodat de Broeders hem met den vreedzamen Salomo vergeleken, gelijk zij Florens den zegenrijken David noemden. De school, in wier bestuur Reinier van Haarlem hem behulpzaam was, werd zelfs zoo talrijk bezocht, dat de kerk alle scholieren en devoten, die op feestdagen ter collatie kwamen, naauwelijks kon bevatten. Gedurende zijn bestuur werd het klooster te Diepenveen door Johannes Brinckerinck gesticht, en was hij door het zenden van Broeders behulpzaam in het oprigten van fraterhuizen te Munster en te Delft. Droeg dus zijn bestuur goede vruchten, het was slechts van korten duur, reeds in 1400 door den typhus aangetast, bleef hij, na te vergeefs in Utrecht geneeskundige hulp te hebben gezocht, voortdurend sukkelen en overleed den 10den Junij 1404, nadat hij Johannes van Haarlem tot zijnen opvolger had aanbevolen. Hij werd begraven in de St. Lebuinuskerk, naast Lubbert Berniers en Johannes Kessel.

Behalve zijn zoo genoemd testament: *Exhortatio de mutuacharitate servanda* dat bij Thomas à Kempis, *de Vitis Discipul. D. Florentii*, en Dumbar, *Anal* I 59, in verschillende lezingen, voorkomt en een geschrift van hem over Lubbert Berniers, getiteld:

Epistola de felici obitu Luberti, insgelijks bij Thomas à Kempis te vinden, is ons verder geene schriftelijke nalatenschap van hem bekend.

Zie Thomas à Kempis, *de Vitis Discipul. D. Florentii*, Cap. V, IX, X; Foppens, *Biblioth. Belg.*, p. 49; Sweertius, *Athen. Belg.*, p. 118; Delprat, *de Broeders. van Geert Groote*, bl. 40.

[Jan van Buren]

BUREN (JAN VAN), Proost van Aken en St. Maria te Utrecht, was een zeer woelziek mensch, wien beter het krijgsgewaad dan het geestelijke kleed gepast had. Zoo ondernam hij in 1421 om Brussel in den nacht te overrompelen, doch werd aldaar met 150 schildboorige mannen gevangen genomen.

Sedert in vrijheid gesteld was hij, na het overlijden van Frederik van Blankenheim, den een-en-vijftigsten Bisschop van Utrecht, mededinger naar het Utrechtsche Bisdom, doch dit hem mislukt zijnde koos hij in de geschillen tusschen Zweder van Culemborg en Rudolph van Diepholt, om den Bisschoppelijken zetel, de zijde van laatstgeneemde en nam in 1427 mede

deel aan eenen aanslag om Tiel bij verrassing in te nemen. De daartoe bestemde krijgsmagt in stilte uit Buren vertrokken kwam in den nacht voor Tiel, doch de aanslag bij tijds ontdekt zijnde, liep te niet en het krijgsvolk stak bij zijnen terugtogt den brand in de dorpen Zandwijk, Drumpt, Zoelen, Wadenoijen en Malsen en een gedeelte van het klooster Marienweerd.

Den 23sten Februarij van het volgende jaar zond Diepholt van Buren, mitsgaders eenige andere van zijne partij met eene menigte krijgsvolk, zamen omtrent 1500 man sterk, naar Culemborg, waar zij des nachts, aan de oostzijde der stad, eene brug over de gracht wierpen en de stadsmuur beklommen. De Proost kwam met 40 man binnen, en liet tot een teeken voor degenen, die nog buiten waren de trompet steken. De burgers onraad vernemende; kwamen voor den dag, terwijl de vijanden, die zich in de stad bevonden, zich naar de poorten spoedden, om ze te openen, voor degenen, die buiten waren, onderwege vier gewapende burgers doodslaande. De Culemborgers, middelerwijl in de wapenen gekomen zijnde en zich bijeen gevoegd hebbende, boden wakkeren tegenstand, en kregen den Proost, met achttien van de zijnen, gevangen, die zij aanstonds nedervelden, behalve den Proost, wien eene schandelijker en smadelijker dood beschoren was, want onder de wijven geraakt, werd hij naar de oude Vischmarkt getrokken, en aldaar op eene der vischbanken gelegd, en aan mooten gekapt. Bij overlevering of oude aanteekening, heeft men, dat de Proost digt bij de slotpoort uit een riool werd getrokken, waarin hij, uit groote vrees, en om zijn leven, ware het mogelijk te behouden, gekropen was. Ter gedachtenis aan des Proosten dood, werd een hoofd van steen, ten ruwste uitgehouwen, aan de binnenzijde van de muur der slotpoort te Culemborg, naar de straat ziende, gemetseld, verbeeldende het hoofd van dezen voorvechter, het welk aldaar nog te zien is.

Zie v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. II. bl. 331; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. II. bl. 329; Voet van Oudheusden, *Beschr. van Culemborg*, bl. 60, 64-68; Burman, *Utrechts. Jaarb.*, D. I. bl. 281, 363; Rink, *Beschr. der stad Tiel*, bl. 36-38.

[Filips Willem Graaf van Buren]

BUREN (Filips Willem Graaf van). Zie Filips Willem Graaf van Buren.

[Nicolaas van Buren]

BUREN (Nicolaas van), geboren te Amsterdam in 1570, begaf zich in 1588 in het Genootschap der Jezuiten. Tot Priester geschoren zijnde, gaf hij zich geheel over aan het beoefenen van al zulke daden, welke tot nut van zijne natuurgenooten konden strekken. Niettegenstaande zich op een-en-veertigjarigen ouderdom eene pleurisstof in zijne regterzijde gezet had, die hem voor het overige van zijn leven de rust en eetlust benam, hield hij niet af, om zich gestadig in den biechtstoel te laten vinden, en de zieken en stervenden bij te staan, bij welke hij somtijds geheele nachten

door bleef. De tijd, die hem na het plegen van deze liefdewerken overschoot, besteedde hij aan het schrijven der volgende werkjes:

Traité de la Confession et de la communion, *traduit de l'Espagnol*. 1603. 16°.

Opclimminghe des Gheests, *door de ladder der Creaturen*, *uit het Latijn vertolkt*. Antv. 1617. 16°.

Traité de la frequente Communion. Antv. 1618. 16°.

Les titres des Calvinistes. traduit du Latin. Antv. 1618. 16°.

Traité de la présence de Dieu, *traduit de l'Espagnol*. Antv. 1619. 16°.

Traité du mystère du St. Sacrifice de la Messe, *traduit de l'Italien*. Antv. 1620. 16°.

Hij overleed waarschijnlijk te Antwerpen in 1619. Ofschoon ons hier niets van bekend is zouden wij uit de titels zijner werken opmaken, dat hij de Quietistische gevoelens van de Molines en Mevrouw de la Mothe Guyon was toegedaan.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Barthout of Barthel van Buren]

BUREN (BARTHOUT of BARTHEL VAN), Baljuw van Vlaardingen, werd in December 1595 op een berigtschrift tot Landdrost over Delfland en Vlaardingen aangesteld, met last om de moordenaars, roovers, dieven, brandstichters en andere landloopers, die Delfland destijds veronttrusten, aan te tasten en te doen straffen of te verjagen. Hij was een wakker man, die goede diensten deed, niet alleen te lande, maar ook te water, als zijnde tevens Kapitein geweest op de Vlaardingsche galei, mede *de Oude*, *de Kleine* of *de Roode* genoemd, tot welke galei de Regters alle misdadigers verwezen, die niet openlijk ten voorbeelde aan de lijve moesten gestraft worden.

Zie *Merkw. der stad Vlaard.*, bl. LXII, CXIII.

[van Buren]

BUREN (VAN), een Amsterdamsch Zeekapitein, had in 1707 met de Commandeurs Cortenbosch en van Leeuwen; het bevel over een convooi van 3 oorlogschepen van 40 stukken, bestemd om eene vloot koopvaardijschepen naar Archangel te geleiden. Op dezen togt werd hij vervolgd door den Franschen Bevelhebber Claude, Graaf de Forbin, met een eskader van 8 schepen. Den 11den Augustus op de hoogte van 70° N.B. wachtte van Buren en zijne medecommandeurs manmoedig den vijand af. Deze waagde het echter niet hen aan te tasten, maar wendde zich tot de koopvaarders, van welke 8 werden veroverd en 9 andere in de onzijdige Deensche haven Wardhuis verbrand, doch van Buren bereikte met 25 koopvaarders behouden de haven van Archangel.

In 1708 had van Buren, aan boord van het schip *Kampen* van 44 stukken, het Opperbevel over vier oorlogschepen, van welke de drie anderen onder de Kapiteins Taalman, Cortenbosch en van Leeuwen stonden. Den 18den October uitgezeild, vereenigden zij zich met eene Engelsche vloot onder den Admiraal Byng. Terwijl deze de vloot van den Graaf de Forbin vervolgde, werd

het smaldeel van v a n B u r e n met zes Britsche schepen, onder den Schout bij Nacht B a k e r , naar Oostende gezonden, om eenige transportschepen met troepen naar New-Castle te geleiden, waar zij den 1sten April aankwamen. Het doel was deze troepen tot bescherming van Schotland, tegen eenen inval van F o r b i n te gebruiken. De inval mislukte en het Nederlandsche smaldeel keerde naar huis.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. XVII. bl. 316 en 317; d e J o n g e , *Nederl. Zeew.*, D. IV. St. II. bl. 457, 461.

[Joachim Johannes Christiaan Burer]

BURER (JOACHIM JOHANNES CHRISTIAAN), geboren omstreeks 1793 werd den 13den September 1799 Tweede Luitenant bij de Derde Halve Brigade Infanterie, en den 14den Februarij 1804 tot Eerste Luitenant bij het Eerste Regiment van den Staf bevorderd. Als zoodanig eerst ingescheept met de divisie D u m o n c e a u aan den Helder in 1805, woonde hij daarna den veldtogt aan den Donau, later in 1807 dien in Pommeren bij, waar hij zich bijzonder onderscheidde, onder anderen in het gevecht van Pusewalck en bij het doorwaden van de Peene en de Ucker. Diensvolgens werd hij door Koning L o d e w i j k overgeplaatst bij het Regiment Grenadiers der Garde en gedecoreerd met de orde van de Unie. Na 1814 als Luitenant-Kollonel bij het Leger in Oost-Indië overgeplaatst, overleed hij aldaar als Plaatselijke Kommandant van Soerabaja. Hij was gehuwd met J. W i t h e r s .

Zie L o d e w i j k N a p o t e o n , *Geschiedk. Gedenkst.*, D. II. bl. 109; B o s s c h a , *Neérlands Heldend. te Land*, D. III. bl. 257, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Albert en Coenraad Burg]

BURG (ALBERT en COENRAAD). Zie BURGH (ALBERT) en BURGH (COENRAAD).

[Gerard ter Burg]

BURG (GERARD TER) of BURCH, zoon van H e n d r i k t e r B u r g , geboren te Zwolle in 1608, was herkomstig uit een oud, aanzienlijk geslacht en genoot eene zeer goede opvoeding. Zijn vader, die een bekwaam Schilder was, en vele jaren de kunst te Rome had geoefend, was zijn eerste Leermeester, vervolgens was hij nog eenige jaren te Haarlem werkzaam, en zich toen in staat bevindende om op eigen wieken te drijven, bezocht hij achtervolgende Duitschland, Italië, Frankrijk, Spanje en de Zuidelijke Nederlanden, overal blijken van zijne uitmuntende penseelkunst achterlatende. In het jaar 1648 begaf hij zich naar Munster, alwaar destijds over den vrede gehandeld werd. Hier schilderde hij de portretten van alle de Gezanten, die er aanwezig waren, alsmede een groot tafereel van de vredehandeling zelve, waarin alle de vredehandelaars sprekend gelijkend zijn afgebeeld, op den oogenblik, dat zij den vrede beëedigen; ook heeft hij zich zelven daarop onder de aanschouwers geplaatst. Deze uitmuntende schilderij is door J o n a s S u y d e r h o e f in het koper gebragt en eene fraaije verkleinde kopij door S i m o n F o k k e komt voor in

Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 491. De Graaf de Pegnaranda nam ter Burg van Munster mede naar Spanje, waar hij de portretten van den Koning en van onderscheidene voorname hovelingen schilderde en door den Koning tot Ridder verheven werd, die hem eene gouden keten en gedenkpenning waarop 's Vorsten beeldtenis, benevens eenen fraaijen degen en een paar zilveren sporen ten geschenke gaf. Van Spanje stak hij over naar Engeland, waar hij met zijne penseelkunst buitengemeen slaagde en veel geld won. Vervolgens vertrok hij naar Frankrijk; ook daar schilderde hij de portretten van aanzienlijke lieden, alsmede eenige kabinetstukjes. Na alzoo eenige jaren met reizen te hebben doorgebragt, keerde hij naar Overijssel terug en zette zich te Deventer neder, waar hij vele jaren Lid van de Gezworene Meente of Vroedschap was en zulks tot aan zijn overlijden, in 1681. Ter Burg was met eene nicht van hem gehuwd, bij wie hij echter geene kinderen verwekte.

Hij was een groot kunstenaar, en wist door zijn penseel niet alleen de vaste wezenstrekken overheerlijk gelijkende te treffen, en den geheelen zwier en houding van zijn origineel levendig na te bootsen, maar was ook inzonderheid kunstig om de kleeding en bijzondere stoffen naar haren aard en bovenal satijn zoo natuurlijk, zoo dun en zoo kunstig te schilderen, dat het waarlijk satijn geleek, en dikwijls het oog bedroog.

In 's Rijks Museum te Amsterdam vindt men van hem:

Het bovenvermelde beroemde schilderij voorstellende: *Het sluiten van de Vrede te Munster* 1648.

Een deftig binnenvertrek, met eene bevallige jonkvrouw, gekleed in wit satijn, staande voor eene tafel, waaraan is zittende een heer en nog eene vrouw schijnende met elkander in ernstig gesprek. welk stuk in alle opzigten een der voortreffelijksten van dezen Meester is.

In het Koninklijk Kabinet te 's Gravenhage:

Een Officier met eenen brief, die hem een trompetter schijnt gebragt te hebben, terwijl eene Dame aandachtig toehoort.

In het Museum Boymans te Rotterdam:

Een in het zwart gekleed Heer bij eene met een rood kleed bedekte tafel; achter hem een rood fluweelen stoel.

Eene Dame in het zwart gekleed, *met een wit satijn onderkleed*.

Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. III. bl. 34-40; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.*, B. bl. 440; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; Aanwijzing der Schilderijen op 's Rijks Mus. te Amsterd.*, bl. 60; *Notitie der Schilder. van het Koninkl. Kabinet te 's Gravenh.*, bl. 4; *Catal. van Schilder. in het Mus. te Rotterd.*, bl. 44 en 45.

[Gezina ter Burg]

BURG (GEZINA TER), eene zuster van den voorgaande, was eene Kunstenaresse van welke teekeningen voorkomen, onder-

werpen der bedrijven uit den deftigen burgerstand voorstellende. Ook zijn er schilderijen door haar ontworpen en kunstig uitgevoerd in den smaak van haren broeder.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Gaschied. der Vaderl. Schilderk.*, bl. 228; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Wolterus ter Burg]

BURG (WOLTERUS TER), misschien wel een broeder der beide voorgaande, woonde te Zwolle en schreef:

Gereformeerde Bloemhof, *met Christelijke Gebeden en Gezangen*, *op ieder dagh van de week*. Zwolle 1665, hetwelk hij den 10den Januarij van dat jaar aan de Zwolsche Stadsregeerders opdroeg.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Hermanus van den Burg]

BURG (HERMANUS VAN DEN) of VAN BURG, geboren te Amsterdam den 14den December 1682 en aldaar overleden den 10den Februarij 1752, schijnt de poëzij als eene kostwinning gehanteerd en het publiek met bruilofts- en verjaargedichten geriefd te hebben, en overigens eene vrolijke, zorgelooze, losse ziel, liefhebber van Wijntje en Trijntje geweest te zijn, even als zijne tijd- en stadgenooten Jan Goeree en Robbert Hennebo met wier dichttrant de zijne ook veel overeenkomst heeft.

Men heeft van hem:

De gehoornde Schout, klugtsp. *Kanst doet meer als Arbeid*. Amst. 1712. 8°.

Herderszang op de Vrede, *Voor die 't behaagt*. Amst. 1713. 8°.

Schriftuurlijke Klinkdichten. Leyd. 1716. 4°. met pl.

De Amsterdamsche Argus. Amst. 4°.

Eerzuylen op Lodewijk den XIV.

Mengelpoëzij. Amst. 1718. 4 deelen. 8°.

Minnezangen. Amst. 1721. 8°.

Mengeldichten. Delft 1721. 8°.

De Medesche Groltrompetter. Amst. 1741. 4°.

Nagedachten op Joost van den Vondel en de Hollandsche Ragout en de slegten tijd. 8°.

Over het Geloof, *de Natuurwet Mozes en Christus*. 8°.

Zedige Byschriften op 100 *Zinnebeelden van vermakelijke Geschiedenissen*. Amst. 1744 8°. met pl.

Verzameling van uitgekozene zinspreuken en zinnebeeldige prentvercieringen. Haarl. 1743. 4°, met 840 platen.

Gedichten op de Deugden en Ondeugden der Vrouwen. Leid. 8°.

De XLIV Historise boeken van Justinus, *na de vertaling van J.N.G.*, *in Nederduitse heldenvaarzen overgebragt*. Amst. 1753. 2 deelen 4°.

Bloemhof van Gebeden. 8°.

Zijn portret gegraveerd door P i e t e r T a n j é in 4° komt voor in het tweede deel der *Historische boeken van Justinus*.

Zie v a n A b k o n d e, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I, III, V en VI; d e V r i e s, *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichth.*, D. III. bl. 74-76; W i t s e n G e y s b e e k, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichtk.; Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk. te Leid.*, D. I. bl. 202, b. 70; *Catal. der Boeken van Mr. C.P.E. Robide van der Aa*, bl. 80, 104.

[Dirk van den Burg]

BURG (DIRK VAN DEN), geboren te Utrecht in 1723, teekende en schilderde landschappen met vee gestoffeerd. Ook heeft men van hem dorpsgezigten, ridderhofsteden en dergelijke naauwkeurig naar de natuur gevolgd. Hij is in 1773 in zijne gehoorteplaats overleden.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 180 en 181; I m m e r z e e l, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Lambert van der Burg]

BURG (LAMBERT VAN DER). Zie BURCH LAMBERT VAN DER).

[Nicolaas van der Burg]

BURG (NICOLAAS VAN DER). Zie CASTRO (NICOLAAS à).

[Jacob van der Burg]

BURG (JACOB VAN DER). Zie BURGH (JACOB VAN DER).

[Johan van der Burg]

BURG (JOHAN VAN DER) werd in 1631 Extra-Ordinaris Raad van Nederlands Indië en President van de Weeskamer te Batavia, welke laatste betrekking hij bleef waarnemen tot in het jaar 1636 toen hij Gouverneur van het eiland Tayouan of Formosa werd, waar hij in 1641 overleden is.

Zie V a l e n t i j n, *Oud en Nieuw Oost-Indiën*, D. III. c. bl. 15, D. IV. a. bl. 370, 398, c. 72.

[Andries van der Burg]

BURG (ANDRIES VAN DER) van Alkmaar was Bevelhebber over de soldaten, op het schip *de Starre*, onder het bevel van Kapitein J o o s t V e r s c h u u r, toen hij den 18den April 1662 door M i c h i e l A d r i a a n s z. d e R u i t e r en diens Krijgsraad, bij manier ‘van voorraadt en tot nadere ordre der Heeren Staaten,’ tot Consul te Algiers werd aangesteld, dan naauwelijks was hij daar twee maanden geweest of hij werd in 's Konings hof gevangen gehouden, onder voorwendsel dat hij in gebreke bleef eenige Hollandsche slaven los te koopen. Toen d e R u i t e r in Junij met zijn

eskader weder voor Algiers kwam, liet men v a n d e r B u r g wel weder naar zijn huis gaan, doch men weigerde hem, zonder dat hij eenen gijzelaar stelde, zich aan boord van d e R u i t e r te begeven, ten einde met dezen te spreken en daarna tot den vredehandel over te gaan, en het duurde tot den 30sten dier maand eer hij op vrije voeten kwam, terwijl er inmiddels onderscheidene Nederlandsche slaven gelost werden, hoewel het nog tot geen vrede kwam.

Zie B r a n d t , *Leven van de Ruiter*, bl. 238, 277-283.

[Albert van der Burg]

BURG (ALBERT VAN DER). Zie BURCH (ALBEET VAN DER).

[Adriaan van der Burg]

BURG (ADRIAAN VAN DER), geboren te Dordrecht in 1693, leerde de Schilderkunst bij Arnold Houbraken, wien hij naar Amsterdam verzelde, van daar keerde hij naar zijne geboortestad terug, ten einde zich naar het leven te oefenen, waarin hij zoo uitnemend slaagde, dat hij een voortreffelijk Meester werd en een groot aantal fatsoenlijke lieden portretteerde. Hij had eene vloeijende en vaardige manier van schilderen en behandelde het penseel zonder moeite. Wanneer hij geen bezigheid met portretteren had, schilderde hij moderne kabinetstukjes. Zijne portretten zijn van goede gelijkenis, aangenaam van koloriet en van eene fiksche penseelbehandeling.

Intusschen was hij traag in het arbeiden en van eene slordige levenswijze, zoodat hij bij zijn overlijden, den 30sten Mei 1733, eene berooide vrouw en arme kinderen achterliet.

Zijne afbeelding gegraveerd door Pieter Tanjé komt voor op plaat H. in het 2e deel van van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunsts*.

Zie dat werk, D. II. bl. 212-215; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.; Biogr. Univers.;* Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Cornelis van der Burg]

BURG (CORNELIS VAN DER), regerend Burgemeester van Bolsward en Kapitein der vrijwillige schutterij, schaarde zich in de rampzalige burgertwisten na het jaar 1781 aan de zijde der Patriotten en had een aanmerkelijk aandeel in de toen plaatshebbende gebeurtenissen, hetgeen tengevolge had, dat hij na de omwenteling van 1787 veroordeeld werd ‘om bij den scherpregter op het schavot geleid, en aldaar door het gaan van het zwaard over zijn hoofd gestraft en voorts den tijd van twintig jaren uit Friesland gebannen te worden.’ Hij werd beschuldigd ‘de verklaring, ten behoeve van de minderheid der Staatsleden te Franeker vergaderd te hebben geteekend; na den 10den September te zijn gewapend gebleven, en bovenal de Staatsleden te Franeker vergaderd voor den eenigen wettigen Souverein van Friesland te hebben erkend; en dat hij, in de Vroedschapsvergadering, den 24sten van Hertstmaand gehouden, op het voorstel van Dirk van Geelkerken, geraadpleegd zijnde, of het niet beter ware, om de gedane erkentenis der Staatsleden te Franeker in te trekken, en de Staaten te Leeuwarden daarvoor te houden, en te eerbiedigen, de daar van ontvangene Publikatie te doen afkondigen en ten uitvoer brengen, het Defensieweezen der stad Bolsward, uit elkander te doen gaan, en van hunne verpligtingen te ontheffen; en voorts van dit Raadsbesluit, ten allerspoedigsten aan Hun Ed. Mog. kennis te geeven, - zich niet ontzien hadt, 't zelve in bedenking te houden.’

Van der Burg onderging zijne vernederende straffe, welke hem door de Patriotten tot eere, door zijne tegenpartij tot schande geduid werd, den 16den Mei 1789. Van 's mans verdere lotgevallen vinden wij niets vermeld.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXII. bl. 29 en 30.

[David Burger]

BURGER (DAVID), zoon van j o h a n n e s B u r g e r, werd, na volbragte studie, in 1744 tot Leger-Predikant aangesteld. Van hem zien het licht:

De niet beschamende hope op toekomende Verlossinge, *getrokken uyt voorige Ondervindingen*, *aangetoond in het voorbeeld van Paulus uyt* 2 *Corinth. I vers* 10. *Voorgesteld aan de Gereformeerde Gemeente te Rotterdam*, *op den* 17 *Maart* 1748. *Waar in na de verklaaringe van de Textwoorden aangewesen is*, *de voornaamste Lotgevallen van ons Vaderland*, *zedert* de Munstersche Vreede 1648 *tot heden toe*, *met een Verhaal hoe de ontfermende Godt; het zelve uyt alle Dooden en Nooden verlost heeft*, *en ter bemoediginge van Gods Volk aangetoond*, *de Gronden waar op zy zouden mogen hoopen*, *dat God hun ook nog verlossen zoude*. Rott. 1748. 4°.

De hartelijke Juygtaal van Israëls Koning Levi, *ter gelegentheid van den Verjaringsdag van zyn Doorluchtige Hoogheid onze Erfstadhouder*, *met veel hartelijkheid gevierd den* 1 *September dezes Jubeljaars* 1748. *En ter Gedagtenis nagelaten. Alsmede de Vorstinnen van den Heere als Zoogvrouwen der kerke voorgesteld*, *ter gelegenheid van de Geboorte Verjaringe van haare Koninglyke Hoogheid de geliefde Vorstin en Zoogvrouwe van Nederlands Kerke*, *plegtig gevierd den* 3 *November dezes Jubeljaars* 1748. Rott. 1748. 4°.

Het Allerluysterrykste Geslagt en Pronk-Juweel der Nederlandsche Helden, *in den Doorlugtigen Stam van Oranje en Nassauw*, *ontzwagtelt*, *bevattende in zig een nauwkeurige Geslagt-Rekeninge van den Oorsprong*, *Afkomst en Roemwaardige Heerlykheden der Prinsen van Oranje en Nassauw*, *beginnende met den jaare* 682 *tot op het jaar* 1752. Rott. 1752. 8°, tweede druk 1753.

Zie v a n A b k o u d e, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV en V, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Dirk Burger van Schoorel]

BURGER VAN SCHOOREL (DIRK), van wien ons volstrekt geene levensbijzonderheden bekend zijn, heeft zich als Geschiedvorscher bekend gemaakt door zijne

Chronyk van de stad Medenblik, *waarin van deszelfs eerste begin*, *opkomst en florizante staat uytvoerig wert gehandelt*, *mitsgaders van het Castelynschap*, *en wat groote Heeren het zelve hebben bedient. Beneffens ook een nette Beschryving van de verwonderlyke hoogte en swaarte van der selver Wierdyken. Als ook een nette beschryving van veele aanmerkenswaardige geschiedenissen*, *in Noorthollant voorgevallen. Mitsgaders ook een korte Beschryving van alle de Eylanden onder dit Noorder-quartier sorterende*. Hoorn 1710, tweede druk 1728, derde druk 1736. kl. 8°.

Chronyk van de gantsche oude Heerlykheydt van het Dorp Schagen; waar in vertoont wert het begin en opkomst, *en wan-*

neer het eerst bewoont is geweest, *waar dat haar naam en wapen van daan komt*, *beneffens alle hare Privilegie en Hantvesten*, *wanneer het Slot is gebouwt*, *hoe veel Heeren dit Dorp hebben geregeert*, *en van wat Heer het nog tegenwoordig geregeert wert*. Hoorn (1710) 12°, tweede druk (1767) 4°.

In beide werkjes komen rijmen van hem voor, die beneden kritiek zijn.

Zie *Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Michiel Burgers]

BURGERS (MICHIEL), een Hollandsch Plaatsnijder, die te Oxford gevestigd was en aldaar omstreeks 1693 overleed. Hij heeft eene menigte portretten, waarvan enkele naar het leven in het koper gesneden, alsmede onderscheidene platen voor boekwerken, onder anderen voor de Engelsche vertaling der *Levens van Plutarchus* en voor de te Oxford uitgegeven *Klassische Schrijvers*.

Zie Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Franco Petri Burgersdijck]

BURGERSDIJCK (FRANCO PETRI) of BURGHERSDIJCK, zich ook noemende FRANCO BURGERDICIUS, zoon van Petrus Burgersdijck - die zich in *Der Redenryckers stichtige 't samencomste te Schiedam* als beoefenaar der Nederduitsche Dichtkunst deed kennen - en van Katryna N....., zag het eerste levenslicht te Lier in Delfland, den 3den Mei 1590. Zijn vader zond hem, toen hij veertien jaren oud was, naar Amersfoort, om aldaar onder het opzigt van Jan Gesselius, in de eerste beginselen der Letterkunde, te worden onderwezen, na aldaar twee jaren te zijn verbleven en goede vorderingen in het Latijn en Grieksch te hebben gemaakt, breidde hij verder zijne kundigheden te Delft uit, onder Jacoh Lasson en Daniel Plancius, van daar begaf hij zich in 1610 naar Leiden, waar hij gedurende vier jaren de lessen over de Wijsbegeerte hoorde van Gilbert Jacchaeus, over het Grieksch van Daniel Heinsius, over de Romeinsche Oudheden en Geschiedenis van Dominicus Baudius en Pieter Cunaeus en over de Godgeleerdheid van Johan Polyander. Van Leiden begaf hij zich naar Frankrijk, met voornemen om over Duitschland naar huis te keeren; maar zich als Akademieburger te Saumur hebbende doen inschrijven en een half jaar in die stad gewoond hebbende, werd hij tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aan die Hoogeschool bevorderd. Na een vijfjarig verblijf aldaar keerde hij in 1619 naar Leiden terug, waar men hem in Maart van het volgende jaar tot Hoogleeraar in de Redekunde aanstelde. In het begin des volgenden jaars werd hem ook het onderwijs der Zedekunde, en bijna te gelijkertijd de waardigheid van Gewoon Hoogleeraar opgedragen, welken laatstgenoemden post hij in het jaar 1628 verwisselde met dien van Hoogleeraar in de Natuurkunde, dien hij, even als het Hoogleeraarschap in de Redeneerkunde, met lof bekleedde tot aan zijne dood, welke den 19den Februarij 1635

voorviel, uit zijn huwelijk met de dochter van Jakob Verboom, Burgemeester van Leiden, twee kinderen nalatende, onder welke Pieter Burgersdijck, die volgt.

Hij is bij Meursius en in de *Icones* van van der Aa afgebeeld.

De werken door hem in druk uitgegeven zijn:

Idea Philosophiae naturalis. Leyd. 1626, ib. 1652. 16°, welk werk later in het Nederduitsch vertaald is onder den titel:

Ontwerp der Natuurlijke Wijsbegeerte. 8°.

Idea Philosophiae moralis. Lugd. Bat. 1626, ib. 1629. 16°, vertaald onder den titel:

Ontwerp der Wijsbegeerte. 8°.

Institutiones Logicae. Lugd. 1626. ib. 1635. 12°, later in het Nederduitsch vertaald onder den titel:

Onderwijs of Oefening der Redekunst. 1646. 8°.

Synopsis Institutionum logicarum, in het Nederduitsch vertaald onder den titel:

Kort Begryp of Oefening der Redekunst. Amst. 1658. 8°.

De Usu logices, *liber singularis*.

Institutiones Physicae, vertaald onder den titel van:

Onderwijs der Natuur-Weetenschappen. Amst. 1649. 8°.

Collegium Physicum Disputationibus XXXII absolutum. Lugd. 1637. 12°.

Institutionum Metaphysicorum Libri II Opus posthumum, Lugd. 1640. ib. 1653. 16°.

Idea Oeconomicae et Politicae doctrinae. Opus posthumum. Lugd. 1654. 4°.

Rederyck- en Letterkonst.

Zie Bleyswijck, *Beschr. van Delft*, bl. 809 en 810; van Hoogstraten en Brouerius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Witsen Geysbeek. *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*, D. I. bl. 452; Collot d'Escury, *Holland's Rijkdom*, D. V. bl. 245-249; *Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 126, 148, 149, 198, 207, 222, D. II. T en B. bl. 107; *Biogr. Univers*.

[Mr. Pieter Burgersdijck]

BURGERSDIJCK (Mr. PIETER), een zoon van den voorgaande, geboren te Leiden, was Pensionaris zijner geboortestad en werd, toen de Staten kort na het sluiten van den vrede van Breda en het drievoudig Verbond ijverig werkten ter bevordering van den Vrede, met Jakob van der Tocht, naar het Hof van Brussel gezonden, om ware het mogelijk den nog bestaanden oorlog tusschen Spanje en Frankrijk te dempen; hunne last strekte tevens om het afdoen van het pleit, over zekere oude Brandenburgsche schuld, hangende nu voor het Geregtshof te Mechelen; om het uitwisselen van de bekragtigingen der grensscheidinge van Vlaanderen, en om eenige andere bijzondere zaken te be-

zorgen. Zij slaagden gelukkig; de Vrede werd te Aken gesloten, en Frankrijk in den loop zijner overwinningen gestuit.

Hij werd in 1670 tot Curator der Hoogeschool te Leiden benoemd en bekleedde dien post tot in 1689.

Toen in 1672 de oorlog op nieuw was uitgebarsten en de Koning van Frankrijk met groote magt tot in het hart van den Staat was doorgedrongen, was Burgersdijck een van hen, die meest aandrongen op het vertrek van Pieter de Groot om met Frankrijk te handelen. Hij bleef ook na de omwenteling in bediening en schijnt een man van groote bekwaamheden te zijn geweest, want hij werd zelfs met Nicolaas Heinsius en Adriaan Baert op het drietal geplaatst ter vervulling van het ambt van Raadpensionaris. Hij overleed in 1691.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIII. bl. 312 en 313, D. XIV. bl. 55; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. T en B. bl. 45.

[D. Burges]

BURGES (D.), van wien ons volstrekt geene levensbijzonderheden bekend zijn, heeft geschreven:

De Kunstenaars, *zijnde een Predicatie over verscheide vaarsen van Handelinge XIX*. Amst. 1733. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I.

[Philippus de Burges]

BURGES (PHILIPPUS DE), ook wel PHILIPPON genaamd, Nederlandsch Contrapuntist in de laatste helft der vijftiende eeuw.

Zie R.G. Kiesewetter, *Prijsvr. van het Kon. Nederl. Instit.*

[Daniel de Burggraaf]

BURGGRAAF (DANIEL DE). Zie BURCHGRAVE (DANIEL DE).

[Joost van der Burggraaf]

BURGGRAAF (JOOST VAN DER). Zie BURCHGRAAF (JUSTUS VAN DER).

[Albert Coenraadsz Burgh]

BURGH (ALBERT COENRAADSZ.), zoon van Coenraad Burgh Matthijsz. en Brechje Rodingh, was Geneesheer te Amsterdam, toen hij door Prins Maurits in het jaar 1618, bij de ongewone verandering in de Regering werd gesteld. In het volgende jaar werd hij Schepen en in 1638 Burgemeester. Ook was hij Curator van de Doorluchtige school in zijne geboortestad. Nog voor het overlijden van Maurits zette hij, die zelf een liefhebber der poëzij was, van Vondel aan, om een treurspel zamen te stellen, dat het omkomen van Oldenbarneveld tot onderwerp had en gaf den Dichter aan de hand om het met Grieksche namen te bewerken. Bij de plegtige inhaling van Maria de Medicis, Koninginne Moeder

van Frankrijk, en staande het luisterlijk onthaal dier Vorstinne te Amsterdam, in 1638, was hij, een der Regerende Burgemeesteren en komt in die waardigheid op de fraaije konstprent van S u i d e r h o e f voor. Doch hetgeen B u r g h het meest beroemd gemaakt heeft is zijn Gezantschap naar Moscovië, werwaarts hij ten jare 1630, met J o h a n V e l t d r i e l, Oud-Burgemeester van Dockum, gezonden werd. Men had deze Ge-

zanten voorzien van rijke geschenken voor den Grootvorst, voor zijnen zoon, en voor de voornaamste Hovelingen. Over Archangel naar Moskou vertrokken, werd hun gunstig gehoor verleend; doch zij werden spoedig ontwaar, dat dit was toe te schrijven aan eenen toeleg van den Grootvorst Michael Faederowitz, om Polen den oorlog aan te doen, en zich daartoe van de hulp der Staten te bedienen; ook sloten zij den 9den Maart 1631 eene soort van traktaat, wegens den koophandel, zij konden echter de hoofdoogmerken hunner zending, om namelijk voor de Hollanders, met uitsluiting van andere volken den vrijen koornhandel te verwerven, waartegen de vrije uitvoer van alle soorten van krijgswapenen uit Holland naar Rusland was aangeboden, en om eene groote partij rogge tot eenen lagen prijs in te koopen, wel niet bereiken; zij bedongen evenwel voor den Nederlandschen handel aanzienlijke voordeelen en verbeteringen, waarvan gelijkstelling der Nederlanders met de Engelschen in den handel op Rusland wel de voornaamste was. Veltdriel vertrok weinig tijds na het sluiten van het traktaat over Riga naar het Vaderland. Burgh wilde eerlang naar Archangel reizen, doch ontving, op weg zijnde nieuwen last van zijne Meesters, zoo om te handelen over het vervoeren van waren naar en van Perzië door Rusland, als over den inkoop van rogge en garst voor de brouwneringen. Hij keerde alzoo naar Moscow terug, doch kon aldaar niet in zijne wenschen slagen. In het Vaderland teruggekeerd ontving hij, even als Veltdriel, de goedkeuring van hunne Meesters en den dank der kooplieden. In 1629 vertrok hij met Bernard Coenders van Helpen naar Denemarken, om onregelmatigheden in het invorderen der Zondsche tolregten weg te nemen. In 1647 werd Burgh andermaal als Gezant naar den Czaar Alexis Michaelowitz gezonden, om, nu de Engelschen, na het ombrengen van hunnen Koning, alle privilegiën in Rusland hadden verloren, een vast traetaat tusschen Holland en Rusland te sluiten, doch naauwelijks te Novogorod gekomen, overleed hij aldaar den 24sten December.

Hij was vader van Mr. Coenraad Burgh, die volgt.

Zijn portret gegraveerd door Houbraken komt voor in den nieuwen druk van Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 18.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. I. bl. 849, 889, 1041-1131, D. II. bl. 629-636, D. III. bl. 218-224; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 165-167, D. XII. bl. 18; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 475, 487, 488, 534; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1159 en 1160; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 140 en 141; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* van Lennep, *Illustr. Amstel. Athen. Memor.*, bl. 79; Scheltema, *Peter de Groote in Holl. en te Zaand.*, D. II. bl. 134-139, 150; *Algem. Woordenb. der Zamenl.*, bl. 253, en vooral Scheltema, *Rusland en de Nederlanden*, D. I. bl. 124-148, 208-211.

[Mr. Coenraad Burgh]

BURGH (Mr. COENRAAD), Heer van Kortenhoef, zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1623, vergezelde als Secretaris of eerste Edelman der Ambassade zijnen vader, bij diens tweede Gezantschap naar Moscovië. Na het overlijden van zijnen vader in 1647 zond hij berigten naar het Vaderland en naar Moscow, en daar hij niet te Novogorod kon overwinteren, verzocht hij van den Czaar de vrijheid om naar de hoofdstad te mogen komen. Dit werd toegestaan en hij ingehaald, ontvangen en behandeld, alsof zijn vader tegenwoordig ware geweest; voor het overige scheen hem het ongeluk in alles te volgen. Eerst ontving hij ook het berigt van het overlijden zijner moeder; vervolgens was hij getuige van het verschrikkelijk oproer, uit haat, tegen den eersten Minister Morosow, des Vorsten schoonbroeder, en den Groot-Kanselier Tzchestoff ondernomen, een oproer, dat, hoezeer niet nieuw of vreemd in de geschiedenis van Rusland, voor den vreedzamen Hollander de verschrikkelijkste tooneelen opleverde, waarbij de angst moest toenemen, door het berigt, dat onder den dollen hoop der muitelingen verspreid was, alsof hij groote schatten bij zich had. Dit gevaar werd afgeleid, doch een ander kwam hem nog nader. Bij den grooten brand van Moscow werd ook zijn verblijf vernield, zijne bezittingen en de geschenken werden slechts met veel moeite en ten koste van het leven van vier zijner dienaren gered; en in de brandkelders geborgen. Hij bekwam verlof, om in het groote Hof der Gezanten zijn verblijf te nemen; kort hierna ontving hij de Commissie van de Staten-Generaal, om, als buitengewoon Ambassadeur, den last aan den vader gegeven, uit te voeren; dan bij het volbrengen daarvan ontmoette hij zoo vele zwarigheden, dat het hoofddoel, het sluiten van een vast traktaat, mislukte; evenwel wist Burgh zoo wei voor den Staat als voor bijzondere personen vele kleinere voordeelen te bedingen. Hij werd in het volgende jaar 1648 Schepen der stad Amsterdam, en verwierf in binnenlandsch bestuur door groote bekwaamheid zoo veel lofs, dat hij in 1666, in plaats van Hieronymus van Beverningh, tot Thesaurier-Generaal der Unie werd aangesteld, welke bediening hij met roem bekleedde tot zijn overlijden, den 9den November 1669. Hij was gehuwd aan Christiana Hooft, dochter van den beroemden Dichter en Drossaard Pieter Cornelisz. Hooft.

Zie Aitzema, *Saken van Staet en Oorl.*, D. III. bl. 218-224, 229-234; Wagenaar *Vaderl. Hist.*, D. XII. bl. 18; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, bl. 561; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* de zelfde, *Peter de Groote in Holland en te Zaandam*, D. II. bl. 151-153; de zelfde, *Rusland en de Nederl.*, D. I. bl. 208-226.

[Gerard, Gezina en Walterus ter Burgh]

BURGH (GERARD, GEZINA en WALTERUS TER). Zie BURG (GERARD TER), BURG (GEZINA TER) en BURG (WALTERUS TER).

[Adriaan, Jan en Lambert van der Burgh]

BURGH (ADRIAAN, JAN en LAMBERT VAN DER). Zie BURCH (ADRIAAN VAN DER), BURCH (JAN VAN DER) en BURCH (LAMBERT VAN DER).

[Jakob van der Burgh]

BURGH (JAKOB VAN DER), ook wel VAN BURGH of VERBURGH genoemd, vermoedelijk geboren te Amsterdam in het begin der zeventiende eeuw, was Gezantschaps-Secretaris bij Rutger Huyghens en Simon van Beaumont, toen deze in 1632 van wege dezen Staat naar Keulen gezonden waren, en in 1636 Raad van den Heer van Brederode. In 1641 ging hij met het Gezantschap het welk de Algemeene Staten benoemd hadden, om eene dochter van Karel I, Koning van Engeland, plegtig ten huwelijk te verzoeken voor den Prins van Oranje, mede in hoedanigheid van Secretaris, en schreef de huwelijksvoorwaarden. In het volgende jaar werd hij Agent van de Algemeene Staten te Luik. Eindelijk werd hij tot Secretaris van onze Afgevaardigden tot de Vredehandeling te Munster benoemd, in welke gewigtige betrekking hij groote bekwaamheden aan den dag legde. Zoo hij al de ziel niet was van hen die de vrede ernstig zochten, was hij toch hunne regterhand. Na het sluiten van dien vrede, in 1648, werd hij met eene bijzondere Commissie naar Weenen gezonden. Daarna woonde hij ambteloos te Amsterdam, waar hij omstreeks 1660 overleed. Hij was niet alleen een bekwaam Staatsman, maar tevens een schrander geleerde, die mede op onzen Vaderlandschen zangberg schitterde, en ook somtijds de Latijnsche en de Italiaansche lier tokkelde. Zijne Nederduitsche dichtstukken, slechts weinig in getal, in onderscheidene dichtbundels verspreid, zijn los, geestig en bevallig.

Nog maakte hij zich verdienstelijk door de uitgave te bezorgen van P.C. Hoofts *Dichtkundige Werken*. Amst. 4° en 8°.

Zijn portret is gegraveerd door Pieter Holsteyn in klein folio. Gerard Brandt maakte daarop het volgende bijschrift:

> Dit 's 't beelt van van der Burgh, te Luik der Staten mont,
> Hun pen te Munster. Dees schreef 't eeuwig vreê-verbont.
> Zijn schrandre dichtpen sprak gelukkig in drie talen.
> Dus kon zyn grote geest zichself naar 't leven malen.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. van Nederd. Dicht.;* Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 216 en 217; *Algem. Konst- en Letterbode* 1838, D. I. bl. 434-437.

[Anthonie van der Burgh]

BURGH (ANTHONIE VAN DER), zoon van Nicolaas van der Burgh, Commies-Collecteur de Convooijen en Licenten, studeerde 5 jaren te Utrecht, waar hij in 1703, na een twistschrift *over de Liefde*[1] in het openbaar verdedigd te hebben, tot Philosophiae Doctor et Artium Liberalium Magister bevorderd werd. Daarna begaf hij zich naar de Hoogeschool te Leiden, en hield zich daar wederom vijf jaren op. Den 17den Junij 1714 trad hij in dienst als Predikant te Oirschot en Best, en overleed er den

(1) *Disputatio Philosophica Inauguralis de Amore*. Traj. ad Rhen. 1703.

25sten October 1749, na tweemalen gehuwd te zijn geweest, eerst met Johanna Waterbeek, die hem geene kinderen schonk; daarna met Anna Hermanni, bij wie hij drie zoons en eene dochter naliet, zijnde reeds 5 kinderen uit dit huwelijk voor hem overleden.

Hij moet een bijzonder geleerd man en bij uitstek ervaren in de Oostersche talen zijn geweest, zoodat hij in 1725 toen er een Hoogleeraar in die talen aan de Hoogeschool te Harderwijk moest benoemd worden, mede in aanmerking kwam.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 113, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Everhardus Wynandus van der Burgh]

BURGH (EVERHARDUS WYNANDUS VAN DER) werd, na volbragte studie, Doctor in de Regten en vervolgens Rector, mitsgaders Hoogleeraar der Grieksche taal en Welsprekendheid te Zalt-Bommel, en overleed aldaar in die betrekking den 6den October 1786, na, wegens zijne uitgebreide geleerdheid, in 1764 te Harderwijk op het zestal te hebben gestaan bij het benoemen van eenen Hoogleeraar der Historiën, Welsprekendheid en Grieksche taal.

Zie Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 307.

[Isaac Burghoorn]

BURGHOORN (ISAAC. Zie BURCHOORN (ISAAC).

[Jakoba Helena Burghout]

BURGHOUT (JAKOBA HELENA) heeft zich bekend gemaakt als schrijfster van:

Godgeleerde Waarheden aaneengeschakeld. Amst. 1767. 4°.

De Heidelbergsche Catechismus in Vragen en Antwoorden uitgebeeld. Amst. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamr. van Nederd. Boeken*.

[Jan Gideonsz. van der Burght]

BURGHT (JAN GIDEONSZ. VAN DER) of VERBURGH kwam, den 21sten Augustus 1652, als Kommandeur, met acht oorlogschepen en vijftig koopvaarders, uit Texel en andere zeegaten, omtrent de West van Grevelingen bij de vloot van de Ruiter en woonde op het schip *Graaf Willem* van 120 koppen, den slag van den 26sten dier maand tegen de Engelschen bij. Omstreeks half December van dat jaar hadden van der Burght en Hendrik Jansz. Camp, met hunne schepen van 40 à 44 stukken, een scherp gevecht met twee Engelsche schepen van 52 à 54 stukken. Beide Kapiteins door stormweder van de vloot van Tromp gescheiden, poogden zich bij haar te voegen, toen zij bij Bevesier de Engelschen ontmoetten. De strijd was hevig en duurde van het aanbreken van den dageraad tot des namiddags te drie ure; de Engelschen werden bijna reddeloos geschoten en namen de vlugt, maar de Nederlanders waren buiten staat hen te veroveren. Van der Burght had zijnen grooten en bezaansmast verloren; Camp had 12 dooden en 22 gekwesten,

onder welken hij zelf was. Een der Engelsche fregatten werd, den dag na het gevecht, door eenen Zeeuwschen kaper genomen.

In den tweedaagschen zeeslag bij Nieuwpoort in Junij 1653 tusschen Tromp en de Engelschen, werd van der Burght, en nog twee andere Kapiteins, dapper strijdende, door de Engelschen afgesneden van de vloot, en viel na moedigen wederstand in hunne handen.

In 1658 was hij als Kapitein op het schip *Amsterdam* van 50 stukken, bemand met 150 koppen, bij de vloot van den Vice-Admiraal de Ruiter, die op de kust van Portugal kruiste. Gedurende dien togt, op last van den Vice Admiraal omtrent de Barrels of de Barlengas kruisende, ontmoette hij, in het midden van Augustus, twee Engelsche oorlogschepen, bij zich hebbende een Amsterdamsch koopvaardijschip genaamd *St. Dominicus*, en een Hamburger, welke zij genomen hadden, zeggende dat ze Spaansche en verboden goederen inhadden. Van der Burght verzocht, ten einde de waarheid der zaak te onderzoeken, aan den Engelschen Luitenant, die bij hem aan boord was gekomen, dat hij den Hollandschen schipper zelven mogt spreken, dit werd toegestaan, doch zoodra de Luitenant zijnen Kapitein dit bekend maakte, deden de Engelschen hun best om van der Burght te ontzeilen, en namen het genomen schip tusschen zich in. Van der Burght wist nogthans daar tusschen in te boren en hen vaneen te scheiden. Nu zagen de Engelsche zich genoodzaakt den schipper bij van der Burght aan boord te zenden, die echter na van hem vernomen te hebben, dat hij werkelijk verboden goederen inhad, den schipper weder naar de Engelschen terugzond. In het volgende jaar woonde hij, op het schip *Amsterdam* van 54 stukken, bemand met 225 koppen, den togt naar de Sont mede bij.

In 1665 ontving van der Burght het bevel over 15 ten oorlog toegeruste koopvaardijschepen, om daarmede, benevens eenige oorlogschepen in de Middellandsche zee den Engelschen afbreuk te doen. Hij schijnt toen reeds als Schout bij Nacht te zijn benoemd, hoewel hij in het volgende jaar eerst zijne vaste aanstelling in dien rang bij de Admiraliteit te Amsterdam verkreeg. Terwijl hij nog in de Middellandsche zee was, werd hem gelast met zeven schepen van oorlog naar Toulon te stevenen en zich aldaar met den Franschen Admiraal François de Vendôme, Hertog van Beaufort, te vereenigen, ten einde met hem de Engelschen aan te tasten; doch deze togt leverde niets van belang op.

In het volgende jaar bevelvoerende op *de Goude Leeuw* een schip van 80 stukken, bemand met 485 koppen, moest hij den 14den Junij wegens ziekte de vloot verlaten. Later moet hij in een zeegevecht dapper strijdende den heldendood zijn gestorven, waarvan eene medaillon-penningplaat bestaat.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 25, 26, 141, 148, 159, 528, 566, 567; *Bijvoegs. en Aanmerk. op* Wagenaar, D. XII. bl. 108; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. II. St. II. bl. 78, 118, St. III. bl. 167, 248, 379; *de Navorscher*, Eerste Jaarg. bl. 224, 336, op welke laatste bladz. reg. 14-20 hij ten onregte met den vroeger door ons vermelden van der Burcht verward wordt.

[Matthias Adriani Burgius]

BURGIUS (MATTHIAS ADRIANI) waarschijnlijk eigenlijk MATTHIJS ADRIAANSZ. VERBURG, was sedert het jaar 1608 Predikant te Zevenhuizen, toen hij in 1619, voor eene Regtbank uit de Zuid-Hollandsche Synode zamengesteld, beschuldigd werd, ‘dat hij hadt gelastert, noemende den Catechismus een Vleeschelyken arm,’ en zeggende, ‘dat men daerdoor den Predikanten de tong sogt uit te snijden, om te sien, of daer gort op lag; dat de Predikanten van Amsteldam, niet waerdig waeren om Christenen genaemt te worden; dat veelen, die in 't Martelaersboeck stonden, den naem van Martelaeren onwaerdig waeren; dat hij zich tegens de Nederlantsche Confessie eerder sou hebben gestelt, hadt hij se eer recht verstaen; dat hij liever wilde sijn onder 't jok van Spanje, dan C a l v i n u s leer aannemen; dat hij een lasterlijk boeksken tegen C a l v i n u s hadt helpen instellen enz.’ Ter zake nu van deze beschuldigingen werd hij afgezet en het gebruik van het H. Avondmaal aan hem verboden en voorts hem van wege de Overheid bevolen, om na het overleveren van het kerkeboek het dorp Zevenhuizen en den omvang der geheele Classis binnen tweemaal 24 uren te verlaten; en daar zonder verlof van den Hove, niet weder te komen, *op poene van arbitraire correctie*. Voor de Synode gedaagd zijnde, weigerde hij te verschijnen en zulks toen als eene wederspannigheid aangemerkt wordende, verklaarde de Synode, ‘dat hij niet alleen zou gehouden worden voor een afgezet Kerkendienaar, maar dat men, zoo hij halstarrig bleef, aan hem de kerkelijke censure zoude uitoefenen, en komen tot de excommunicatie.’

Hij was later in de vergaderingen der Remonstranten te Arnhem. Bediende de Remonstrantsche gemeenten te Utrecht in 1621 en 1624, te Rotterdam in 1632 en werd als vasten Leeraar aan de gemeente te Leiden toegevoegd in April 1632. Reeds den 27sten dier maand verzocht hij verplaatsing, wegens de verdrukking te Leiden, maar dit werd afgeslagen en men verzocht hem daar nog den zomer in dienst te blijven. Den 3den September herhaalde hij zijn verzoek, omdat de dienst van deze kerk hem alleen te zwaar viel, doch dat hij bereid was nog den winter te blijven, mits hem een tweede dienaar werd toegevoegd, en hij tegen den zomer elders werd geplaatst. Men beloofde in de aanstaande Groote Vergadering, in April 1633, op de bijvoeging van hulp te zullen letten. Daarop werd hij den 16den Junij van dat jaar naar Alkmaar verplaatst, waar hij in 1643 overleed.

Behalve een legaat, dat de kerk van Alkmaar uit zijne nalatenschap ontving, stichtte hij nog eene studentenbeurs, waaruit Alkmaar eenen alumnus kon onderhouden, zoo als dan ook van tijd tot tijd een alumniaat daaruit verstrekt is, het welk het laatst in 1806 heeft plaats gehad.

Zie B r a n d t , *Hist. der Reform.*, D. III. bl. 343, 736, 737, 916; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* T i d e m a n , *de Remonstr. Broeders.*, bl. 4, 85, 165 en 241.

[Lucas Burgvliet]

BURGVLIET (LUCAS), van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn dan dat hij in de achttiende eeuw leefde, beoefende de Nederduitsche Dichtkunst zoo als blijkt uit zijne

Stigtelyke Gedichten uitgegeven door Dirk Smits. Rott. 1753. 8°.

Ook bestaan nog van hem:

Lyktranen gestort over het smartelijk afsterven van den Wel-Edele Hooggeleerde Heer Wilh. à Brakel Theod. Fil. Leeraar in de gemeente J.C. te Rotterdam overleden den 30 *October* 1711, waarbij ook een *Grafschrift*, zamen voorkomende achter A. H e l l e n b r o e k , *Rouklagte over den Zeer Eerwaarden*, *Godvruchtigen en Geleerden Heer W. à Brakel*. Rott. 1735.

Een dichtstuk in de *Nederlandsche rouklagte over Maria Stuart*.

Zie d e V r i e s , *Proeve eener Geschied. der Nederd. Dichtk.*, D. III. bl. 135; W i t s e n G e y s b e e k , *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichtk.*, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[J. Burkman]

BURKMAN (J.), in het jaar 1761 in Beijeren geboren, had zich in het laatst der vorige of het begin dezer eeuw te Amsterdam gevestigd, en werd onder onze beste Miniatuurschilders gerekend. Zijne portretten waren niet op de gewone wijze der miniaturen behandeld, waarin de lichte partijen door het uitsparen van het ivoor gevormd worden; B u r k m a n overtintte alles en men kan zeggen, dat hij zijne miniaturen, met waterverw, inderdaad schilderde. Hij had ook eene hem bijzonder, eigene vlakke en schilderachtige manier van behandeling, geheel afwijkende van het treuzelig stippelwerk, dat anders doorgaans in dergelijk kunstwerk waargenomen wordt en het naar email doet zwemen. Het ontbrak dan ook zijn gelukkig treffend penseel aan geen liefhebbers, die hun afbeeldsel van hem verlangden.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n , *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 104; I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[G. Burlen]

BURLEN (G.), tot een geslacht behoorende, dat zich in de provincie Namen gevestig had, was een der Teekenaars van de Unie van Brussel in 1577.

Zie d e J o n g e , *de Unie van Brussel*, bl. 145.

[Wilhem Burlius]

BURLIUS (WILHEM), een oud Contrapuntist in Vlaanderen geboren, bloeide tegen het einde der zestiende eeuw, in welke tijd hij zich ook, na in Italië eenen grooten naam te hebben verworven, naar Konstantinopel begaf, waar hij in een der eerste jaren der zeventiende eeuw overleed.

Zie G. S c h i l l i n g , *Univers. Lexic. der Tonk*.

[Frans Burman]

BURMAN (FRANS), zoon van P i e t e r B u r m a n en van J o s i n a B a l d e, uit een aanzienlijk geslacht van Keulen afkomstig,

waar zijne voorouders koophandel dreven en ook Regeringsraden waren, is geboren in 1628 te Leiden, werwaarts zijne ouders op de vervolgingen der Spanjaarden te ontwijken gevlugt waren. Na het overlijden van zijnen vader, die later tot Predikant te Emmerik beroepen was, begaf diens weduwe zich met haren zoon weder naar Leiden, om dezen onder het opzigt van F e s t u s H o m m i u s te doen opkweeken, die hem dan ook van zijn twaalfde jaar af aan bestuurd heeft en eene plaats in het Staten-Collegie bezorgde, waar hij zich zoo ijverig oefende, dat hij naauwelijk 23 jaren oud zijnde, tot Predikant in de nieuwe gemeente van Hanau werd beroepen. Doch hier vertoefde hij slechts kort, en werd aangesteld tot Onder-Regent van het Staten-Collegie te Leiden. Dan deze bediening naauwelijks een jaar waargenomen hebbende, werd hij tot Gewoon Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Utrecht beroepen, welk ambt hij den 12den November 1662 aanvaardde met eene Intreerede *van de Christelijke leer*[1] In 1664 werd hem ook het predikambt, en in 1671 het onderwijs in de Kerkelijke Geschiedenis opgedragen. Tweemalen bedankte hij voor het beroep naar de Leidsche Hoogeschool. Te Utrecht vertoefde bij tot aan zijn einde den 12den November 1679, hebbende bij zijne echtgenoote M a r i a H e i d a n u s, eerder weduwe van D i o n y s C r u c i u s, Predikant te Nijmegen, eene dochter en drie zoons verwekt, onder welke P i e t e r B u r m a n en F r a n s B u r m a n, die beide volgen.

Onze Hoogleeraar was godvruchtig en vredelievend doch stijf op zijn stuk staande, het welk hem meermalen tegen zijn zijn in twisten heeft gewikkeld, niet het minste met zijnen ambtgenoot E s s e n i u s; zijne zinspreuk was: *Quid miseri sumus* (wat zijn wij ellendigen)? De stellingen van C o c c e j u s toegedaan, toonde hij zich een waardig, hoewel geenszins een slaassch navolger van dezen grooten Meester. In zijn hoofdwerk: *Synopsis Theologiae* heeft hij diens foederalistische behandelingswijze der dogmatiek vooral nader uiteengezet en ontwikkeld. Hij was buitengemeen werkzaam en heeft door den druk gemeen gemaakt.

Verklaring over de vijf boeken M o z e s. eerst 1660 in 8°, daarna Utr. 1668. 4°, in het Hoogduitsch vertaald Frankf. 1693. Kassel. 1705. 4°.

Verklaring over de Boeken Jozua, *Ruth en de Rigteren*. Utr. 1675. 4°. in het Hoogduitsch vertaald Frankf. 1695 en Kassel 1705. 4°.

Verklaring over de Boeken van Samuel. Utr. 1678. 4°.

Verklaring over de Boeken der Koningen, *Kronijken*, *Ezra*, *Nehemia*, *Esther*. Amst. 1683. 4°, in het Hoogduitsch Frankf. 1695 en Kassel 1705. 4°, welke vier werkjes later gezamenlijk zijn uitgegeven onder den titel:

(1) *De doctrina Christiana*.

Verklaring over de H. Schrift van Genesis tot Esther. Amst. 1740.

De moralitate Sabbati hebdomadalis. 1665, hetwelk vele twistschriften heeft uitgelokt.

Synopsis Theologiae et speciatim foederum Dei ab initiis seculorum usque ad consummationem eorum. Traj. 1671. 2 vol. 4°, herdrukt 1681, 1687. Geneve 1691, Bern, Amst. en Fran. 1699, Amst. 1701, het welk door Dirk Smout in onze moedertaal is overgebragt, onder den titel:

Synopsis of kortbegrip van de H. Godgeleerdheid. Utr. 1683 en 1688. 2 deel.

Ook verscheen onder zijnen naam:

Narratio de controversiis nuperius in Academia Ultrajectina motis, *et depulsio eorum*, *quae contra objecta fuerunt*, *in quibus praecipue de natura mentis humanae et congenitae vitiositatis in infantibus agitur*. Traj. 1677. 4°, het welk mede vele twistschriften voor en tegen ten gevolge had.

Exercitationes Academicae. Roterod. 1683. 2 vol. 4°, uitgegeven door Abraham van Halen, Predikant te Oude Tonge.

Tractatus de passione Christi, *cui accedit sermo inauguralis de doctrina Christianae Ecclesiae Novi Instrumenti per omnia saecula*. Herborn 1695. 4°, waarvan Johannes van Lent de uitgave bezorgde.

Orationes Academicae cum Oratione funebri Graevii. Traject. 1700. 4°, in het Nederduitsch vertaald onder den titel:

Alle zijne Oratiën, *alsmede een Lijkrede door Graevius over zijn Leven en Sterven*. Utr. 1700. 4°.

Hij is door J. van Munnickhuysen, door J. Baptist en door Andreas Vaillant in plaat gebragt.

Zie Burman, *Traject. Erud.*, pag. 50-54; van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Saxe, *Onom. Liter.*, Pars V. pag. 71, 72, 595; *Lijst der Professoren achter* A. Drakenburch, *Plechtige Redev. over het eeuwf. der Utr. Hooges.*, bl. XXXI; de Feller, *Dict. Hist.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Heringa, *Oratio de auditoris*, pag. 132, 139, 173 sqq. 185 sq. 203; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 240, D. II. bl. 521; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 497; *Biogr. Nation.;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 382; Schotel, *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 19; Siegenbeek, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. II. T en B. bl. 288; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 274; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Pieter Burman]

BURMAN (PIETER), de oudste zoon van den voorgaande, geboren te Utrecht den 6den Julij 1668, was maar elf jaren oud toen hij zijnen vader verloor. Na zijne eerste letteroefeningen aan de Latijnsche scholen zijner geboorteplaats, onder den bekwamen Rector N. Surendonk volbragt te hebben, oefende hij zich verder in de Letteren aan de Hoogeschool aldaar, onder het opzigt van

den vermaarden Johan George Graevius. Vervolgens tot het beoefenen der Regtsgeleerdheid overgaande, genoot hij het onderwijs in die Wetenschap van de Hoogleeraren Lukas van de Poll, Gerard Noodt, Johan van Muiden en Hendrik Coccejus. Hij maakte hierin binnen kort zulke aanzienlijke vorderingen, dat hij weldra, onder voorzitting van van Muiden, openlijk verdedigde eene verhandeling *over eene Romeinsche wet betrekkelijk de erfenissen*(1). Ten dezen tijde deed hij een overstap naar Leiden, en vertoefde aldaar een jaar, in welk tijdvak hij zijn nut deed met de wijsgeerige lessen van den kundigen Burchardus de Volder, tevens om zich verder te bekwamen in de spraak der Grieken en Latijnen benevens hunne Geschiedenissen en Oudheden, vlijtig de collegiën bijwonende van den vermaarden Theodorus Ryckius, die toen bezig was om Cornelius Tacitus te verklaren, en uit wiens onderwijs, hij sedert menigmalen betuigd heeft, ongemeen veel nut te hebben getrokken; alsmede uit de lessen van den beroemden Jacobus Gronovius. Dus wel toegerust en eenen rijken schat van geleerdheid opgedaan hebbende, verliet hij de Leidsche Hoogeschool, en kwam te Utrecht terug, om op nieuw het onderwijs van den door hem zoo zeer geliefden Graevius te genieten.

Ten jare 1688, het twintigste zijns ouderdoms, maakte hij een einde aan zijnen Akademischen loopbaan en erlangde in Maart den titel van Leeraar in beide de Regten, na alvorens eene verhandeling *over de overeenkomsten*(2) geschreven en in 't openbaar verdedigd te hebben. Zijne kundigheden verder zoekende uit te breiden en tevens meer bekend met zijn vak te worden, deed hij eene reis door onderscheidene deelen van Duitschland en Zwitserland. In zijne Vaderstad teruggekeerd, begaf hij zich tot de beoefening van de Regtsgeleerde praktijk, bezocht vlijtig de pleitzaal, en verdedigde onderscheidene zaken, met zulk eene kracht van welsprekendheid en regtskunde, dat groot en klein zijne voortreffelijke gaven roemden en bewonderden. Den 1sten December 1691 door de Staten van Utrecht tot Ontvanger der Bisschoppelijke of Geestelijke tienden aangesteld, lieten hem de bezigheden aan dit ambt verknocht, ruimer tijd over, om zijne aangeborene leerlust in het beoefenen der oude en latere Schrijvers, Dichtkunst en verdere wetenschappen den ruimen teugel te vieren; en stelden hem ook in staat, om na verloop van tijd de schoonste vruchten daarvan aan de geleerde wereld mede te deelen. Na eerst voor een leerstoel in de Letteren te Harderwijk te zijn in aanmerking gekomen, werd Burman ten jare 1696 door de Burgemester en verzorgers der Hoogeschool te Utrecht, tot Buitengewoon Hoogleeraar

(1) *Disputatio Juridica*, *ad Legem Juliam de vioesima Haereditatum*. Traj. 1687. 4°.

(2) *Dissertatio Juridica Inauguralis de Transactionibus*. Traj. Rhen. 1688. 4°.

der Welsprekendheid en Dichtkunst aangesteld, welke post hij aanvaardde met het doen eener redevoering: *over de Welsprekendheid en Dichtkunde*[1]. In 1698 tot Gewoon Hoogleeraar aangesteld, kreeg hij in 1703 mede den titel van Hoogleeraar in de Staatkunde. Tweemalen bekleedde hij hier de waardigheid van Rector Magnificus eerst in 1703, daarna in 1711, de eerstemaal legde hij die neder met eene Redevering *ten betooge dat het wenschelijker ware in een gemeenebest dan in een Koningrijk te leven*[2], de tweede reis met eene Redevoering *Over de Vrije Konsten*, *eertijds het eenigste sieraad der scholen en Akademiën; maar hedendaags van dat aanzien beroofd en verlaagd*[3]. De vacantie van het jaar 1714 nam hij te baat, om eene reis naar Parijs te doen, alwaar hij de tijd van zes weken, die hij er doorbragt, merendeels besteedde met het doorsnuffelen van de beroemdste boekerijen, en zoo wel gedrukte als ongedrukte boeken en schriften onderzocht, en er ten zijne nutte aanteekeningen uit maakte, met die naauwkeurigheid en dat fijn oordeel, welke hem zoo eigen waren; hij verzamelde zich daar niet alleen eenen rijken schat van geleerdheid, maar maakte ook kennis met de aanzienlijkste Geleerden, en drong zich in de gunst van den Oudheidkundigen Benedictijner B e r n a r d d e M o n t f a u c o n , wiens vriendschap sedert, altoos bij hem op hoogen prijs heeft gestaan. Te Utrecht teruggekeerd, had hij het genoegen eene talrijke schare jongelingen aan te treffen, uit velerlei oorden zamengevloeid, om zijne lessen te hooren, en zich kundig te maken in de onderscheidene takken der wetenschappen, die hij leeraarde. In het jaar 1715 werd hem door de Bezorgeren der Hoogeschool te Leiden het Professoraat in de Geschiedenissen, Welsprekendheid en Grieksche talen opgedragen, welke waardigheid hij den 2den Julij van gemelde jaar aanvaardde, met het doen eener Redevoering: *over de eigenlijke ambtspligten van een openbaar leeraar in de beschaafde Letteren*[4]. Vervolgens werd nog bij zijne taak gevoegd, het onderwijs in de Vaderlandsche Geschiedenissen en dat der Dichtkunst. Na het overlijden van den beroemden W o l f e r d u s S e n g u e r d , verkreeg hij het opzigt over de Akademische-Bibliotheek, welke post hem bijzonder aangenaam was, en die hij ten jare 1725 aanvaardde met het doen eener plegtige Redevoering: *over de openbare boekerijen en hare opzigters*[5]. Tweemalen was B u r-

(1) *Oratio de Eloquentia et Poetice*. Traj. Rhen. 1696. 4°.
(2) *Oratio de feliciori vivendi conditione in rebuspublicis*, *quam en regnis*. Traj. ad Rhen. 1704.
(3) *Oratio de Artibus Liberalitus*, *solis olim Academiarum et scholarum ornamentis*, *hodie vero ex dignitate in infimum looum dejectis*. Traj. ad Rhen. 1712. 4°.
(4) *Oratio de publici humanioris disciplinae Professoris proprio Officio et Munere*. Lugd. Bat. 1715. 4°.
(5) *Oratio de Bibliotheois publicis*, *earumque Praefectis*. Leid. 1725. 4°.

man met de aanzienlijke waardigheid van het Opperbestuur der Leidsche Hoogeschool vereerd, de eerste maal legde hij die neder ten jare 1720, met eene geleerde, sierlijke en scherpzinnige Redevoering: *over de studie der Letteren*[1]; en de tweedemaal in 1735 met eene Verhandeling *over de Letter- en Spraakkundigen*[2].

Burman was vast, sterk en zeer vlug van ligchaam, van een middelmatige statuur, doorgaans zeer gezond, welken toestand hij lang door eene goede levenswijze ongeschonden bewaard heeft. Zijn wezen was vrolijk, aangenaam, en een gulle blijheid gepaard met deftigheid, waren zijne karaktertrekken. Bij zijne vrienden was hij boertensgezind, openhartig, nimmer veinzende, altoos de waarheid sprekende, hebbende eenen innigen afschrik voor alle leugen en vleijerijen, deze openhartigheid, verzekert men, was wel eens oorzaak, dat hij de daden van sommigen in een al te ongunstig daglicht beschouwde, en in het beoordeelen daarvan zoo met pen als mond niet bedacht was zelf een mensch te zijn, dat is aan feilen en gebreken onderhevig. Dus leefde de vermaarde man tot weinige jaren voor zijne dood, tot op zijnen ouderdom toe genoegzaam trisch en gezond, tot dat hij ten deele wegens zijne hoogklimmende jaren, ten deele wegens al te groote ingespannenheid van geest, de vlugheid van zijn ligchaam allengskens begon te verliezen, terwijl evenwel de kracht van zijnen geest nog altijd even frisch, levendig en werkzaam bleef. De scheurbuik namelijk, tastte zijn ligchaam zoo geweldig aan, dat het hem duizelingen in het hoofd, vermoeidheid in de leden, en vreesselijke pijnen, inzonderheid aan de enkels veroorzaakte, welke meer en meer toenemende, zoo geweldig aan het woeden raakten, dat er eene geheele verstoring der zenuwen en pezen, en eene versterving van den regter voet op volgden; door zoo vele pijnen werd hij gefolterd tot dat hij eindelijk den 31sten Maart 1741 's morgens ten half tien ure, den jongsten levenssnik gaf. Hij was gehuwd met Eva Clotterbooke bij wie hij tien kinderen verwekte, van welke er acht vroegtijdig zijn overleden en alleen twee zoons hem overleefd hebben, namelijk Frans Burman en Kaspar Burman, die beide volgen.

Zijn afbeeldsel gaat onderscheidene malen in prent uit, men vindt het ook aan het hoofd zijner uitgaven van Phaedrus en Valerius Flaccus; in een klein rondeel door de faam op eene wolk getorst, op de titelplaat aan het hoofd van zijne *Poëmata*.

De lof van dezen grooten man werd door de Dichters van zijnen tijd zoowel in Nederduitsche als Latijnsche verzen bezongen, doch het ontbrak hem ook aan geene vijanden, die hij zich door zijn hekelend en schimpend schrijven op den hals haalde, ook liet bij geen gelegenheid voorbijgaan om de geestelijkheid innig te gispen en hij haalde zich niet weinig de haat van die lieden op den hals door het uitspreken en laten drukken van zijne *Oratio pro*

(1) *Oratio in humanitatis Studia*. Leid. 1720. 4°.

(2) *Oratio Pro Litteratis et Grammaticis*. Leid. 1735. 4°.

Comaedia in auspiciis Academicarum recitationum quibus Terentii explicantur comaediae cum Praefations; welke ook spoedig in het Nederduitsch verscheen, onder den titel van: P i e t e r B u r m a n s *Redevoering voor de Comedie*, *in 't openbaar opgezegt bij den aanvang zijner Akademische lessen*, *over den Toneeldigter Terentius*. Utr. 1711. 4°, dit stuk had niet minder dan 13 schimp- en schotschriften op hem ten gevolg. Zijn twist met den geleerden J a n l e C l e r c gaf mede aanleiding tot het wisselen van onderscheidene vinnige schimpschriften. Bovendien werd B u r m a n s goeden naam en zedelijkheid niet weinig bezwalkt door een verdrietig proces, hem aangedaan door eene Haagsche dienstmeid. Het regende schotschriften over deze ergerlijke zaak, en de Hoogleeraar, die welligt geheel onschuldig was, werd niet alleen het slagtoffer der hebzucht van een ligtvaardig vrouwmensch, maar strekte bovendien tot een voorwerp van spot der janhagel-vernuften onder het verachtelijkste gemeen.

Veelvuldig is de letterarbeid van dezen geleerden en beroemden Hoogleeraar, dien hij door den druk heeft gemeen gemaakt; want behalve de reeds vermelde Oratiën, heeft hij er nog een aantal, waaronder de *Lijkredenen* op E v e r a r d v a n W e e d e , H e r m a n v a n H a l e n , J o h a n G e o r g e G r a e v i u s en J o h a n v a n B r o e k h u y z e n , en over verschillende onderwerpen uitgesproken, die alle verzameld zijn, en met eene bijgevoegde voorrede in het licht gegeven door den schranderen Regtsgeleerden N i k l a a s B o n d t , welke verzameling deze nog met een aanhangsel van losse verzen van B u r m a n heeft verrijkt, en in 's Gravenhage ten jare 1759 in 4° doen drukken.

De uitgave van des Hoogleeraars overige dichtstukken, heeft men aan zijn broeders zoon te danken, die ze ter perse heeft overgegeven, onder den titel van:

P e t r i B u r m a n n i *Poëmatum Libri IV. nunc primum in lucem editi*, *curante* P e t r o B u r m a n n o J u n i o r e . Amst. 1745. 4°.

De voornaamste zijner werken zijn:

G u d i i e*t* S a r a v i i *Epistolae*. Ultr. 1697. 4°, Lugd. Bat. 1711. 4°, et Hagae Comitum 1714. 4°.

P h a e d r i *Fabularum Aesopiarum Libri V cum integris Commentariis*. M. G u d i i *et aliorum*. Amst. 1698, andermaal in 1718 en ten derde male Lugd. Bat. 1745. 8°.

Q. H o r a t i u s F l a c c u s , *cum* J a n i R u t g e r s i i *Lectionibus Venusinis*. Traject. Batav. 1699. 12°.

Ζεὺς καταιβάτης, *sive Jupiter Fulgurator*, Traj. Rhen. 1700. Leidae 1734. 4°.

Unum dulce Epistolium unius domini studiosi Amstelodamensis ad suum Reverend. Dom. Magistrum (h.e. M e l c h i o r e m L e i d e k k e r u m Theol. Professorem) sine anno ef loco. 4°.

Unum Epistolium Epistoliorum dulcisimorum dulcissimum unius fidelissimi discipuli et olim scholarum ad suum Magistrum. Copenhagae 1706. 4°.

Severinia Clamoribus *Epistola ad Amicum de vita*, *studiis et moribus Thomae Crenii*, *excellentissimi viri et Polyhistoris*. Amst. 1706. 4°.

Praefatio ad Jani Gruteri *Inscriptiones*, *iterum editas*. 1707. folio.

Petronii *Satyricon*, *cum integris doctorum virorum Commentariis*. Traj. Rhen. 1709. 4° et Amstelaed. 1743. 4°.

Le Gazettier Menteur où Msr. le Clerc convaincu de Mensonge et de Calomnie par Pierre Burman a Utrecht 1712. 12°.

Antiquitatum Romanarum brevis descriptio. Traj. Rhen. 1711, meermalen herdrukt.

Jo. Georg. Graevii *Orationes*, *quas Ultrajecti habuit cum Praefatione*. P. Burmanni. Lugd. Bat. 1717. 8°.

Velleji Paterculi *quae supersunt*, *cum intregris doctorum virorum scholiis*, *curante* Petro Burmanno. Lugd. Bat. 1719. 8°, andermaal ib 1744. 8°.

Phaedri *Fabularum Aesopiarum Libr. V.* (zonder aanteekeningen). Hagae Comitum 1719. 12°.

Quinctiliani *de Institutione Oratoria Libri*, *cum Declamationibus*. Lugd. Bat. 1720. 2 vol. 4°.

Justinus, *cum solis variantibus Lectionibus et Praefatione*. Lugd. Bat. 1722. 4°.

Valerii Flacci, *Argonautica*. Leidae 1724. 4°.

Sylloge Epistolarum a viris illustribus Lipsio, Heinsio, Gronovio, *scriptarum*. Leidae 1724. 5 vol. 4°.

Georgii Buchanani *Opera omnia*. Lugd. Bat. 1725. 2 vol. 4°.

Carmen Elegiacum in natalem academiae diem recitatum. L.B. 1725.

Catalogus rarissimorum et praestantissimorum Librorum, *qui in Thesauris Romano*, *Graeco*, *Italico et Siculo continentur*, *auctore* P. Burmanno, *cum Praefatione*. Leidae 1725. 8°.

Petri Cunaei *et doctorum virorum ad eundem Epistolae. Accedit Oratio in obitum Bonaventurae Vulcanii*. Lugd. Bat. 1725. 8°.

Epistola ad Claudium Capperronnerium, *Theologum Licentiatum*, *Diaconum Ambionensem*, *et Graecae linguae Professorem de nova ejus* M. Fabii Quinctiliani *de Institutione Oratoria editione*. Leidae 1726. 4°.

Ovidii *Opera omnia IV Voluminibus comprehensa*. Amstel. 1727. 4°.

Phaedri *Fabularum AEsopiarum Libri V*, *cum novo commentario* P. Burmanni. Leidae 1727. 4°.

Prodromus Animadversionum in novam editionem Poëtarum Rei Venaticae sub auspiciis viri clarissimi (i.e. Sigeberti Haverkampi) *proditam* (sine loco et anno). 4°.

Poëtae Latini Minores Gratius Faliscus, Nemesianus, Calpurnius, Rutilius Numatianus, Serenus Samonicus, *et alii*. Leidae 1731. 2 vol. 4°.

Sinceri Hollandi (i.e. Petri Burmanni) *Epistola ad Eruditos Miscellanearum Obser vationum editores* in *Miscell. Observ.* Tom. V. vol. III. pag. 129-126 et vol. VI. Tom I. pag. 227-268.

Favoriti Norici (i.e. Petri Burmanni) *Observationes ad* Nic. Hier. Gundlingii *Discursus de Republica Hollandica et* Ottocari Hammensis *Schediasma Nomico-Philologicum*, *adversus Ever. Ottonem qui per latus Gundlingii petibatur apud doctam Philyream* (sine anno) 8°.

Favoriti Norici *Appendix ad Observationes Gundlingianos Discursus de Republica Hollandica*. 8°.

Charlottae Amaliae N. (i.e. Petri Burmanni) *Epistola ad Cl. Everardum Ottonem Juris Consultum et Antecessorem data Halae Magdeburgicae*. 1735. 8°.

C. Suetonius Tranquillus *cum notis integris virorum doctorum*, *curante* Petro Burmanno, *qui et suas adnotationes adjecit*. Amst. 1736. 4°.

M. Annaei Lucani *Pharsalia*, *cum Commentario* Petri Burmanni. Leid. 1740. 4°.

P. Virgilii Maronis *Opera*, *cum integris et emendatioribus Commentariis* Servii *etc. interruptam editionis curam suscepit et adornavit* Petrus Burmannus Junior. Amst. 1746. 4°.

Cl. Claudiani *Opera*, *cum notis integris virorum doctorum*, *imprimis* N. Heinsii *et* Petri Burmanni. Amst. 1760. 2. vol. 4°.

Ook heeft onze Hoogleeraar sommige deelen van den *Thesaurus Italiae et Siciliae*, met zijne geleerde voorredens verrijkt.

Zijn portret is gegraveerd door Jacobus Houbraken.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, Pars V. pag. 466-476; *Lijst der Profess.*, achter Drakenborchs *Plecht. Redev. over het Eeuwf der Utr. Hooges.*, bl. L; de Feller, *Diction. Hist.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hoefft, *Parnasus Belgic.*, pag. 202 et 203; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 497 en 498; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 420; Hoffman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nederl.*, pag. 489-491; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. I. A. bl. 26, D. IV. bl. 45, A. 260, 261, 262; *Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Siegenbeck, *Geschied. der Leids. Hooges.*, D. I. bl. 260, 265, 272, D. II. bl. 40-42, T en B. bl. 177 en 178; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 38; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 274.

[Frans Burman]

BURMAN (FRANS), broeder van den voorgaande, geboren te Utrecht den 15den Mei 1671, werd, naauwelijks acht jaren oud zijnde, van het opzigt zijns vaders beroofd. Na zich zoo aan de Latijnsche school te Utrecht als te Alkmaar ongemeen vlijtig op de Latijnsche en Grieksche talen te hebben toegelegd, oefende hij zich in eerstgemelde stad onder Johannes Georgius Graevius verder in de Letterkunde en Oudheden, vervolgens

hoorde hij te Leiden de wijsgeerige en wiskundige lessen van den Hoogleeraar Burchard de Volder, te Utrecht de godgeleerde lessen van Hermannus Witsius en Hermannus van Halen, te Franeker die van Campegius Vitringa, *de Oude*, Johannes van der Waeijen en Hermannus Alexander Roël en in het Syrisch, Chaldeeuwsch en Rabbijns van Jakob Rhenferd, terwijl hij zich de gronden over de Hebreeuwsche taal door eigen vlijt in zijne ledige uren had eigen gemaakt. Voorts woonde hij te Groningen, de lessen van Johannes Braun te Dordrecht die van Salomo van Til en te Amsterdam die van Petrus Francius bij. Kort hierop, werd hij, nog Student zijnde, tot Predikant te Koudum, in Friesland, beroepen. In de dienst aldaar bevestigd, voldeed hij met ijver aan alle de pligten van een getrouw Leeraar, en ten einde zijne kundigheden al verder uit te breiden, ontbood hij eenen geleerden Jood van Amsterdam, dien hij eenige tijd op zijne kosten onderhield, ten einde door hem meer grondig in het Hebreeuwsch te worden onderwezen, terwijl hij voorts door eigene oefening de Arabische spraak leerde. Omtrent drie jaren te Koudum gestaan hebbende ontving hij een beroep naar Brielle, werwaarts hij in 1698 vertrok. Terwijl hij hier stond, werd hij in het jaar 1702 benoemd, om als Hofprediker de Staatsche Gezanten naar Engeland te vergezellen, welke in last hadden de Koningin Anna over hare komst tot den troon te begroeten. Hij nam deze gelegenheid waar, om vele geleerden, voorname Bibliotheken en de Hoogescholen te Cambridge en Oxfort te bezoeken. Zijn Latijnsch reisjournaal is in 1828 door Dr. Abraham Capadose in het oorspronkelijk uitgegeven.

Naauwelijks was hij weder te huis gekomen of hem werden ter zelfder tijd de beroepen van Nijmegen en Enkhuizen opgedragen; zijne keuze bepaalde zich tot laatstgemelde plaats, alwaar hij den 6den Julij 1703 werd bevestigd. Ter naauwernood twee jaren hier verbeid hebbende, werd hij als Leeraar in de gemeente van Amsterdam begeerd, alwaar hij den 10den Mei 1705 zijne intrede predikte. Nadat hij omtrent tien jaren aldaar het Evangelie verkondigd had, bood men hem het Hoogleeraarsambt in de Godgeleerdheid te Utrecht aan, hetwelk hij op den 26sten Februarij 1715, met eene plegtige Redevoering *over hetgeen*, *er vereischt wordt om een waar en volmaakt Godgeleerde te zijn*[1], aanvaardde. Zijne dienst aldaar met ongemeene waardigheid, het korte tijdvak van slechts vier jaren en omtrent zeven maanden waargenomen hebbende, werd hij, na eene korte ziekte, den 22sten September 1719, door den dood van zijnen post afgelst. Na in Maart van dat zelfde jaar het Rectoraat te hebben nedergelegd met eene Re-

(1) *Theologus*, *sive de iis*, *quae ad verum et consummatum theologum requiruntur*, *Oratio inauguralis*. Traj. 1715. 4°.

devoering *over de vervolging van Diocletiaan en hare glorierijke uitkomst*[1].

Men vindt van hem getuigd, dat hij voorbeeldig naarstig was, en in aanhoudende werkzaamheid, ook de voetstappen van zijnen vader drukte, zoodat de zon hem zeldzaam op zijne legerstede verraste. Voorts was hij schrander, vrolijk, en levendig van geest, vriendelijk in zijnen omgang en dagelijksche verkeering, daarbij aangenaam in gezelschap, maar tevens ook ernstig, waar zulks vereischt werd; een getrouw vriend, en een waar liefhebber van geleerdheid en deugd.

Hij was gehuwd met Elizabeth Thierens, uit een oud geslacht te Delft geboren, en verwekte bij haar vier zoons, Johannes Burman, Frans Burman, die beide volgen, Abraham Burman, koopman te Amsterdam, en Pieter Burman, die mede volgt. Zijn afbeeldsel is gegraveerd door Jacobus Houbraken in fol.

Burman heeft door den druk gemeen gemaakt:

Burmannorum pietas gratissimae beati parentis memoriae communi nomine exhibita, *adjiciuntur mutuae* Philippi Limburgi *et* Francisci Burmanni *Epistolae*. Traj. 1701. 8°.

Der Spinosisten hoogste goed vergeleken met den Hemel op aerde van F. van Leenhof. Enkh. 1704. 8°.

Vriendelyke uitnoodinge door twee brieven aan Fredericus van Leenhof gedaan, *om zich te zuyveren van zyne Spinosisterije*, *of*, *om daar van overtuigt*, *van dezelve opregtelijk af te staan*, *en van hem met een brief beantwoordt*, *en van de hand geweesen*. Enkh. 1705. 8°.

De Harmonie ofte overeenstemminge der vier H. Evangelisten. Amst. 1713. 4°.

Dissertatio de Terrae filiis. Traj. 1719 4°.

Francisci Burmanni V.D.M. *Itineris Anglicam acta diurna; nunc primum edidit*, *praefatus est notisque illustravit* Abrahamus Capadose, Med. Doct. Amst. 1828. 8°.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.;* Burman, *Traject. Erudit.*, pag. 54-56; *Lijst der Professoren*, achter Drakenborch *Redev. over het Eeuwf. der Utr. Hooges.*, LIX; de Feller, *Diction. Hist.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* J. Heringa, *Oratio*, pag. 144; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 498; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 240; Collot d'Escury, *Holland's Roem.* D. VII. bl. 18 noot; *Naaml. der Geref. Predik. te Amst.*, bl. 33; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 274; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Frans Burman]

BURMAN (FRANS), de oudste zoon van Pieter Burman, en van Eva Clotterbooke, geboren te Leiden, begaf zich, na in de gronden der Fraaije Letteren onderwezen te zijn, tot de

(1) *Oratio de persecutione Diocletiani eiusque exitu gloriosissimo*. Traj. 1719. 4°.

krijgsdienst, alwaar hij door zijn goed gedrag ten laatste tot Luitenant-Kolonel werd bevorderd. Hij was een geleerd man, die een vast geheugen en vele kundigheden bezat. In zijne klimmende jaren gepensioneerd zijnde, en te Utrecht wonende, had hij veel liefhebberij voor het oud Fransch, en heeft daaruit, vele Nederduitsche woorden en oudheden opgehelderd, en die in het licht gegeven onder den titel van:

Eenige aanmerkingen de Nederduitsche taal aangaande; en eenige nieuwe aanmerkingen, *de Nederduitsche taal en verscheiden Oudheden aangaande*, *door* F(r a n s) B(u r m a n) L(uitenant)-C(ollonel). Utr. 1757-1761. 2 deelen 8°.

Ook heeft hij doen drukken, doch niet in het licht gegeven:

Onderzoek aangaande Ahasueros, *die Esther ter vrouwe heeft gehad*. 8°.

Zie d e C h a l m o t, *Biogr. Woordenb.*

[Kasper Burman]

BURMAN (KASPER), een broeder van den voorgaande, geboren te Utrecht in 1696, werd van zijne jeugd af aan onder het verstandig bestuur van zijnen geleerden vader tot de Letteroefeningen opgeleid, waarin hij ook uitmuntende vorderingen maakte, terwijl hij zich inzonderheid op het vak der Geschiedenissen toelegde en wel bepaaldelijk tot dien tak, welke de oudheden en gebeurtenissen van zijn Vaderland ten onderwerp heeft. Ten gevolge van zijne verdiensten en bekwaamheid, in 1724 tot Raad in de Vroedschap der stad Utrecht aangesteld en later meermalen het ambt van Schepen en Burgemeester hebbende waargenomen, bekleedde hij sedert vele Stadsen Staats-Commissiën, zoo ten dienste, van het gewest als van het geheele bondgenootschap. Bijzonder veel dienst bewees hij door ijverig gebruik te maken van den toegang tot Stads- en 's Landspapieren.

B u r m a n overleed in Augustus 1755 en was gehuwd met A n n a M a r i a d e l a B a s s e c o u r, bij wie nij vier kinderen verwekte, twee dochters en twee zoons, van welke de oudste, J a k o b F a b r i c i u s B u r m a n, is geweest Raadsheer in het Hof van Braband en de ander Ontvanger van de Grafelijke inkomsten.

De werken die hij door den druk gemeen gemaakt heeft zijn:

Hadrianus VI. sive Analecta historica de Hadriano Sexto Trajectino, *Papa Romano etc.* Traj. 1727. 4°, welk werk vooreerst de korte schets van het leven van genoemden Paus door G e r. M o r i n g i u s bevat, waarop volgt, hetgeen de Pausselijke Geschiedschrijver P a u l J o v i u s, daarvan heeft opgeteekend; waarna men de geschiedenis van het Conclave van A d r i a a n ontmoet; vervolgens, *Itinerarium Hadriani VI*, *ab Hispaniâ Romam usque*, *ac ipsius Pontificatus eventus*, *per* B l a s i u m O r t i z i u m; en dan *Apocalypsis*, *sive visio mirabilis*, *super miserabili statu matris Ecclesiae*, *et de summa Spe ejus reparandae ex inopinata promotione Ven. D.D. Adriani*, *Trajectensis et Hispaniarum Archiepiscopi etc. Auctore* C o r n e l i o

Aurelio Goudano; voorts nog eenige andere stukjes, hetwelk een en ander vervolgens opgehelderd wordt door een goed getal aanteekeningen van onzen Schrijver.

Trajectum eruditum, *Virorum doctrina inlustrium*, *qui in urbe Trajecto*, *et regione Trajectensi nati sunt*, *sive ibi habitarunt*, *vitas*, *fata et scripta exhibens*. Traj. 1738. 4°, edito secunda ibid. 1750. 4°.

Utrechtsche Jaarboeken van de vijftiende eeuw, *vervattende het merkwaardige in het gesticht*, *en voornamentlyk in de stadt Utrecht*, *zedert den jare* 1402 *en vervolgens voorgevallen*. 1750-1754. 3 deelen. 8°.

Ook heeft hij aan het hoofd van den uieuwen druk van den Petronius zijns vaders. Amst. 1743 in 4° eene Voorrede geplaatst.

Zie Saxe, *Onomast. Liter.*, Pars VI. pag. 73; de Feller, *Dict. Hist.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 236 en 237; *Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.; Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 274.

[Johannes Burman]

BURMAN (JOHANNES), oudste zoon van Frans Burman, en van Elizabeth Thierens, geboren te Amsterdam den 26sten April 1706, was een discipel van Boerhave en werd ten jare 1728 Hoogleeraar in de Kruidkunde in zijne geboortestad. Na het uitgestrekte tijdvak van 51 jaren onderwijs in deze wetenschap gegeven en met eenen gadeloozen ijver, de kracht, hoedanigheden en eigenschappen, van een ontelbaar aantal kruiden en planten, zoo uitals inheemsche, onderzocht te hebben, overleed hij den 20sten Januarij 1779.

Burman was gehuwd met Adriana van Buuren en heeft bij haar eene zoon verwekt, Nikolaas Laurens Burman, die later volgt.

Zijn portret gaat in plaat uit, gegraveerd door Houbraken, in gr. 4°.

Van hem zien de volgende werken het licht:

Thesaurus Zeylanicus, *exhibens plantas in insula Zeylana nascentes*. Amst. 1737. 4°.

Rariorum Africanarum plantarum ad vivum delineatarum IV *Decades*. Amst. 1738. *VI Decades*. Amst. 1739. 4°.

Herbarium Amboinense Rumphii *latine a* Burmanno *redditum*. Amst. 1741. 6 Tom. fol., waarbij hij onder den titel *Auctuarium*. Amst. 1755. fol. een aanhangsel en register voegde.

Plantarum Americarum fasciculos X, *continentes plantas*, *quas olim* Car. Plumierus *detexit*, *atque in insulis Antillis ipse depinxit*, *edidit*, *descriptionibus atque observationibus illustravit* J. Burmannus. 1755-1760. fol.

Flora Malabarica, *sive Index in omnes Tomos Horti Malabarici.* Amst. 1769. fol.

Zie de Feller, *Diction. Hist.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 498; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 347; Collot d' Escury, *Holland's Roem*, D. VII. bl. 308, 309, 310; *Biogr. Nation.;* van Lennep, *Illustr. Amstel. Athen. Memorabilia*, pag. 38, 142, 227, 254; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 274.

[Frans Burman]

BURMAN (FRANS), een broeder van den voorgaande, geboren te Amsterdam den 3den October 1708, werd, na eene grondige Akademische voorbereiding, in 1732 Predikant te Katwijk aan den Rijn; in 1736 van daar naar Nijmegen beroepen, vertrok hij later naar Utrecht, waar hij in 1743 Hoogleeraar in de Godgeleerdheid werd. Hij aanvaardde dit ambt den 23sten September van dat jaar met eene Redevoering *over den pligt van eenen onderwijzer in de Godgeleerdheid*[1]. Den 28sten Maart 1746 Rector-Magnificus geworden zijnde, lag hij die betrekking neder met eene Redevoering *over de regte wijze om God te kennen en te dienen*[2]. Ook zag hij zich in 1771 het Hoogleeraarambt in de Kerkelijke Historie opgedragen en overleed aldaar den 10den April 1793.

Burman was een zeer ijverig Hoogleeraar en nog op tachtig jarigen leeftijd werkzaam. Zijn portret is door Jacobus Folkema gegraveerd in het licht gegeven.

Zie C. de Vries, *Beschr. van de* 150 *verjar. der Utr. Hooges.*, *Volgr. der Profess.*, bl. III; Heringa, *Oratio*, pag. 148; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Pieter Burman]

BURMAN (PIETER), meestal bekend onder den naam van Petrus Burmannus Secundus, de jongste broeder van de beide voorgaanden, geboren te Amsterdam den 23sten October 1713, kwam, na zijnen vader vroeg verloren te hebben, onder het opzigt van zijnen oom Pieter Burman, en volbragt zijne jeugdige letteroefeningen aan de Latijnsche scholen van zijne geboortestad; bezocht vervolgens beurtelings de Hoogescholen van Utrecht en Leiden, alwaar hij, op het voetspoor van zijnen oom en naamgenoot, inzonderheid de Fraaije Letteren en Regtsgeleerdheid beoefende, en daarin vooral geen minder roem verwierf dan deze oom. Hij werd ten jare 1734 tot Doctor in de Regten bevorderd, na het verdedigen van eene letterkundige regtsgeleerde Verhandeling *over het regt van gouden ringen te dragen*[3]. In Junij 1735, werd hij door Curatoren van Frieslands Hoogeschool, tot Hoogleeraar in de Welsprekendheid en Geschiedenissen te Franeker aangesteld en deed te dier gelegenheid in Maart van het volgende jaar, eene Redevoering *over de oordeelkundigen*[4]. In 1741, werd Burman met den titel van Hoogleeraar in de Dichtkunde

(1) *De Theologi docentis munere.*
(2) *De recte Deum cognoscendi et colendi modo.*
(3) *De Jure aureorum annulorum.*
(4) *Pro criticis.*

vereerd; en in 1742 werd hij als Hoogleeraar in de Welsprekendheid en Talen te Amsterdam beroepen en deed bij het aanvaarden van zijnen post eene Redevoering *over de Dichterlijke ingeving*(1). In 1744 werd hij mede tot Hoogleeraar in de Dichtkunde benoemd, in 1752 tot Bestierder van de Stadsboekerij, en in 1753 tot Opziener van het Gymnasium.

Na deze zijne onderscheidene posten met veel ijver en nut voor de studerende jeugd, te hebben waargenomen, overleed hij den 24sten Junij 1778, op zijn buitenplaats Sandhorst, bij Wassenaar, na dat hij een jaar te voren zijn professoraat had nedergelegd; en werd, om zijne uitmuntende geleerdheid, door alle voorstanders van Letterkunde betreurd. Hij muntte vooral uit als een Latijnsch Dichter, vol vuur en met een echten dichtgeest bezield, doch had eenigermate den scherpen aard van zijnen oom, zoo als zulks blijkt uit zijne hooggaande vijandschap met Christiaan Adolf Klotz en Christophorus Saxe Hij was gehuwd geweest met Maria Elizabeth van der Streng, die hij den 8sten Maart 1745 in het kraambedde verloor.

De volgende werken zijn door hem ter drukperse bezorgd:

Adr. Henr. Valesii *Emendationum et de Critica libri*, *quos edidit*, *cum Praefatione et Notis*. Amst. 1740. 4°.

Nic. Heinsii *Adversariorum Libri VI*. Harlingae 1742. 4°.

Oratio in obitum cl. Cornelii Sieben, *Jurisprudentiae Professoris*. Amst. 1743. 4°.

Petri Burmanni Majoris *Poëmatum Libri IV*. Amst. 1745. 4°.

Virgilii *Opera*, *cum Scholiis et variorum Notis*, *ac praecipue ineditis*. Nic. Heinsii, *Patruique sui* P. Burmanni. Amst. 1746. 2 vol. 4°.

Specimen novae editionis Anthologiae Latinae, *et Animadversionum ad Epigrammata et Catalecta Veterum Poëtarum Latinorum Prodromus*. Amst. 1747. 4°.

Oratio in obitum cl. Jac. Phil. d'Orville Hist. Elog. et Linguarum Professoris. Leid. 1751. 4°.

Petri Lotichi Secundi, *Solitariensis*, *Poëmata omnia etc.* Amst. 1754. 2 vol. 4°.

Anthologia veterum Latinorum Epigrammatum et Poëmatum, *sive Catalecta Poëtarum Latinorum*, *etc.* Amst. 1759-1773. 2 vol. 4°.

Aristophanis *Comaediae undecim*, *graece et latine*, *cum nova octo comediarum interpretatione latina*, *et notis ad singulas ineditis* Stephani Bergleri, *nec non* Caroli Andreae Dukeri, *etc.* Lugd. Bat. 1760. 4°.

Claudii Claudiani *Opera*, *a* Petro *ejus Patruo*, *recognita*, *cum curis secundis* Nic. Heinsii *et Adnotationibus* P. Burmanni Secundi. Amst. 1760. 4°.

(1) *De Enthusiasmo Poëtico*.

Ciceronis *Rhetoricorum ad Herennium Libri IV. etc. cum ineditis Animadversionibus* Johannis Georgii Graevii *et* Francisci Oudendorpii, *et praefatione editoris de auctore Rhetoricorum ad Herennium*. Lugd. Bat. 1761. 4°.

Oratio de Maecenatibus doctis validissimo Musarum praesidio. Amst. 1763. 4°.

Jac. Phil. d'Orville *Sicula*, *quibus Siciliae veteris rudera*, *additis antiquitatum tabulis illustrantur*. Amst. 1764. fol.

Elegia de Eruditionis neglectu et luxu reipublicae perniciosis. Amst. 1765. 4°.

Brederodius, *seu libertatis Batavae secularia altera*. Amst. 1766. 4°.

Analecta Belgica. Lugd. Bat. 1772. 2 vol. 8°.

Poëmata. Lugd. Bat. 1774. 4°.

Commentarius perpetuus in Sexti Aurelii Propertii *Elegiarum Libros IV*, zijnde dit werk door het overlijden van onzen Hoogleeraar onvolkomen blijven liggen, doch vervolgens te Utrecht in 1780 in 4° in het licht gegeven, nadat het door den geleerden Laurens van Santen was opgevat en gelukkig voltooid.

Burman is door Jacobus Houbraken in plaat gebragt.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiae*, pag 829-831; Wagenaar, *Beschrijv. van Amsterd.*, St. IV. bl. 554; Saxe, *Onomast. Liter.* Pars VI. pag. 533-536; de Feller, *Dict. Hist.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hoefft, *Parnasus Belg.*, pag. 221 et 222; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 640-644; Nieuwenhuis, *Algem. Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 498; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 421; D. II. bl. 258 en 259, 267 en 268; D. III. bl. 168, 170; Hofman Peerlkamp, *de Poët. Latin. Nederl.*, pag 512-516; Collot d' Escury, *Holland's Roem*, D. IV. bl. 45 en 46, A. bl. 260-262, 264; *Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* van Lennep, *Illustr. Amstelod. Athen. Memor.*, pag. 65-67, 97, 178, 192-198, 202, 209, 246-249; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 274 *et* 275.

[Nikolaas Laurens Burman]

BURMAN (NIKOLAAS LAURENS), zoon van Johannes Burman en Adriana van Buuren, geboren te Amsterdam in 1734, legde de eerste gronden zijner letteroefeningen in de Latijnsche scholen zijner geboortestad, onder den geleerden Rector Otto Arntzenius en die der Plantkunde, onder zijnen voortreffelijken vader, terwijl de rijke Kruidtuin van Amsterdam hem daartoe het schoonste oefenperk aanbood. Hij verliet de voorgemelde lagere scholen, met het doen eener Verhandeling *over de Kwakzalvers*, *de Apen der Geneesheeren*[1]. Dus wel toegerust, begaf hij zich, in 1751 naar de Hoogeschool te Leiden, oefende zich aldaar in de Natuurkunde onder Petrus Musschenbroek, en in de onderscheidene takken der Geneeskunde onder de Hoogleeraren Bernard en Bernard Siegtried Albinus, Hieronymus

(1) *Oratio in Agyrtas*, *Medicorum simias*.

David Gaubius, Frederik Winter, Adriaan en David van Roijen, bij welke beide laatsten hij in bijzondere gunst werd opgenomen. Gedurende zijn verblijf te Leiden won hij elks achting, door eene bedaarde leefwijze en vlijtige boekoefening, afgewisseld door kruidkundige wandelingen, ter bevordering en volmaking van zijne kennis en verzameling der Nederlandsche gewassen. Bij het verlaten der Hoogeschool, in 1759, gaf de jonge kruidkundige Geneesheer eene proef zijner bekwaamheid en onderzoekende plantkennis, dienstbaar gemaakt aan de Geneeskunst, door eene Akademische Verhandeling, *over het*, *door de grootste Kruidkundigen nog duister gerekend*, *en nog niet uitgewerkt*, *bloemrijk geslacht der Gerania*[1].

De uitnoodiging van den onsterfelijken Linnaes, die gedurende zijn verblijf in Holland de vriend en dischgenoot zijns vaders geweest was, spoorde hem aan om in het jaar 1760, na de dood zijner moeder, eene reize over Denemarken naar Zweden te ondernemen, op welke hij overal door de geleerde vrienden van zijn huis, met veel genoegen ontvangen werd, terwijl hij zich gedurende eenige maanden te Upsal ophoudende, door eene gemeenzame en leerzame verkeering met den Hervormer der Natuurkennis, zich diens nieuw kruidkundig leerstelsel geheel eigen maakte.

Had te voren zijn arbeidzamen vader zich een onverwelkbaren lof verworven, door de uitgave van onderscheidene schoone werken, en door zijne beschrijvingen en afbeeldingen van Afrikaansche en Ceilonsche planten; Nikolaas, door zulk een voorbeeld aangevuurd, gaf na zijne terugreize, in 1768, een doorslaand blijk zijner werkzaamheid, door het bearbeiden zijner *Indische Bloemhof*, naar het door hem aangenomen stelsel van Linnaeus gerangschikt en in het licht gezonden onder den titel van:

Flora Indiae, *accedente serie Zoophylorum Indicorum*, *nec non Prodromo Florae Capensis*. Leid. 1768. 4°.

Na zulk een bewijs van kruidkundige kennis, zich vervolgens aan de beoefening der Geneeskunst hebbende overgegeven, werd hij in 1769, door Burgemeesteren en Bezorgers der Doorluchtige school van Amsterdam, zijnen vader toegevoegd, en tot Hoogleeraar in de kruidkunde aangesteld.

Sedert zijne echtverbindtenis met Anna Maria Verkolje, ten jare 1770, vader geworden van een talrijk kroost, offerde hij voor de welvaart der zijnen, eene van tijd tot tijd wankelende gezondheid op, tot hij na herhaalde aanvallen van jicht en kolijkpijnen, zoodanig verzwakte, dat zijne kunstvrienden voor zijn behoud begonnen te vreezen. Het jaar 1793 was ook het laatste zijns nuttig doorgebragten levens, want zich aan den dringenden raad van zijne familie en vrienden overgevende, om eenige uitspanning en de verkwikking der buitenlucht, tot herstel zijner gezondheid te genieten; werd hij, met den schijn van beterschap te huis gekeerd,

(1) *Specimen Botanico-inaugurale de Geraniis*.

des anderen daags van eene beroerte overvallen en overleed, nadat alle hulpmiddelen tot zijn herstel vruchteloos waren aangewend, den 11den September van dat jaar.

Van den beginne zijner praktijk af aan, bewandelde hij het geneeskundige voetspoor zijns waardigen vaders; ook waren de inlandsche kruiden en gewassen, zijne meest gewaardeerde geneesmiddelen; terwijl bij, bij de aan zijne zorgen toebetrouwde lijderen, in het gasthuis, het verbandhuis en andere liefdegestichten binnen Amsterdam de dagelijksche gelegenheid vond, om zich op eene eenvoudiger geneeswijze toe te leggen en die uit te oefenen. Van het jaar 1781 af, in het opzigt van hetgene de medicijnen en pharmacie in Amsterdam betrof, als *Inspector-Collegii Medici* deelende, werkte hij niet weinig mede tot voltooijing van de kort na zijn overlijden uitgegevene *Pharmacopaea Amstelodamensis nova*.

Niet alleen dat Burman bij de voornaamste kruidkundigen in achting stond, maar ook de aanzienlijkste Maatschappijen rekenden het zich tot eene eer hem onder hare leden te mogen tellen. Zoo benoemde hem de Keizerlijke Akademie der Natuuronderzoekeren in Duitschland, in 1768, tot Lid; waarna hij haar, in 1770, eene vermeerderde *Flora Corsica* tot gemeenmaking toezond. In 1770 bood de Geneeskundige Societeit te Londen, en in 1779 het Gezelschap der Natuuronderzoekers te Berlijn, hem de zelfde eer aan; die hem naderhand ook door de Koninklijke Maatschappij van Wetenschappen te Madrid, en in 1791 door het Geneeskundig Genootschap te Philadelphia werd bewezen. In 1769 werd hij eveneens Lid van het Zeeuwsch Genootschap te Vlissingen; in 1773 van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem; in 1784 Lid Consulent van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam; en in 1786 Lid van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.

Burman was zeer matig in zijne leefwijze, een teederlievend echtgenoot, en zorgvuldig vader van zijn kroost, meewaardig bij zijne lijders, die hij met de grootste genegenheid en ijver bediende. Hij scheen wel eenigzins stroef in zijn voorkomen bij onbekenden, doch bij diegenen, waarmede hij een gemeenzaam verkeer onderhield, en zijne kunsthulp of vriendschap genoten, was hij allerminzaamst.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 347 en 348; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VII. bl. 308 en 309; *Biogr. Nation; Algem. Woordenb. der Zamenl.;* van Lennep, *Illustr. Amstelod. Athen. Memor.*, pag. 201, 219, 227, 255, 259; *Biogr. Univers.*, Tom. III. pag. 275.

[Frans Pietersz. Burman]

BURMAN (FRANS PIETERSZ.), zoon van Pieter Burman, den tweede, geboren in 1755 of 1756, beoefende de Latijnsche Dichtkunst met geen ongelukkig gevolg, zoo als blijkt uit:

J.H. Hoeufft et Fr. P. Burmanni, *Carmina Juvenilia*. L.B. 1778.
Appendix carminum Juvenilium. L.B. 1779.

Zie Hoeufft, *Parnas. Belg.*, pag. 249 et 250.

[Upco en Rienck van Burmania]

BURMANIA (UPCO en RIENCK VAN), waarschijnlijk twee broeders, dienden Keizer Hendrik III, eerst in Bohemen en daarna in Hongarijen en elders; werden alom wegens hunne kloekmoedigheid hoog geprezen, en kwamen na eenigen tijd, omstreeks 1045, in hun Vaderland terug, medebrengende een zeer loffelijk getuigenis van hunne dapperheid; terwijl de Keizer bovendien een bevel uitvaardigde aan alle Heeren en Vorsten, door wier landen zij moesten reizen, om ze vrij en onverhinderd te laten trekken en zoo veel noodig alle hulp en bijstand te bewijzen.

Zie Sjoerds, *Friesche Jaarb.*, D. II. bl. 202; Ferwerda, *Wapenb.*, D.I.

[Rienck van Burmania]

BURMANIA (RIENCK VAN), zoon van Upco van Burmania en van Teth Jongema, was een der voornaamste Edelen in Friesland bij het woeden der binnenlandsche twisten in de vijftiende eeuw. Hij was een vriend van orde en de eerste van die negen mannen, die toen eenige steden zich vereenigden, om aan de twisten een einde te maken met de beslissing van voorvallende zaken werden belast. Ook was hij een der Hoofdlingen in Leeuwarden en toen deze stad zich in 1492 bij het Groninger Verbond voegde, sloot hij voor zijn kasteel een bijzonder verdrag. Hij overleed in 1494 en was gehuwd met Eeck van Burmania, bij wie hij zes kinderen verwekte.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 196, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Tjaert van Burmania]

BURMANIA (TJAERT VAN), zoon van den voorgaande, was door George Hertog van Saksen tot Raad in het Hof van Friesland aangesteld, en toen deze Hertog in het jaar 1515 Friesland aan Karel V overdroeg, werd hij door den Stadhouder Floris van Egmond op nieuw in zijn ambt bevestigd, doch eerst tot Ridder geslagen. Hij trok in 1522 als Kapitein in dienst van den Keizer met eenige troepen van Mariengaarde naar Klaarkamp, en zond van daar den 17den September een vendel van 300 man over de Lauwers, waarop de huislieden zich met huisraad en vee zochten te bergen. Doch de krijgsknechten, van daar zonder tegenstand voortgegaan zijnde in Langewold tot aan Faan toe, vervulden het land met schrik door plunderen, branden en vangen waarna zij weder tot de hunnen terugkeerden. In het volgende jaar woonde hij aan het hoofd van zijne gewapende huislieden het beleg van Dockum bij, dat zich den 27sten Augustus op verdrag moest overgeven. Op den Landdag te Sneek in 1522 werden klagten tegen hem ingediend, doch doordien de Stadhouder George schenck van

Toutenburg zich wist staande te houden, bleven deze klagten buiten gevolg.
Hij overleed in 1541, en verwekte bij zijne eerste echtgenoote Tiets Unia, weduwe van Watze Roorda, vier kinderen; zijn tweede vrouw Creats Cammingha, weduwe van Wilco van Holdinga, stierf kinderloos.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 613, 618; van Mieris, *Nederl. Vorst.*, D. II. bl. 181; Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. I. bl. 864; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1170 en 1171; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 200, D. II. bl. 572.

[Douwe van Burmania]

BURMANIA (DOUWE VAN), een broeder van den voorgaande, onderteekende in 1504 voor zijnen broeder Bocko van Burmania, voor zijnen zwager Klaas van Stenstera en voor zichzelven den renversaalbrief, waarbij aan George, Hertog van Saksen de Regering van Friesland werd opgedragen. Op het register der Edelen van Hertog George staat hij onder de edellieden van Franekeradeel. In 1511 werd hij Grietman van Wonseradeel, welke Grietenij hij in 1527 verwisselde met die van Ferwerderadeel. Terwijl hij nog Grietman van Wonseradeel was, trok hij in 1515 met eenige anderen naar Bolsward, om met Goslick van Jongema en de overige Regenten aldaar te overleggen, wat men best zou aanwenden tot behoud van de stad voor den Hertog van Saksen tegen de Gelderschen, die reeds in het bezit van Sneek waren, en denkelijk spoedig ook Bolsward zouden trachten te winnen. Toen de stad, niettegenstaande hunne pogingen tot haar behoud, evenwel moest bezwijken, trachtten zij die te hernemen, en lagen met den Zwarten Hoop in Oldeklooster, om haar te benaauwen, doch hunne soldaten niet tot de bestorming kunnende bewegen, moesten zij zich vergenoegen met eenige omliggende plaatsen te plunderen. Na de overdragt van Friesland door Hertog George, teekende Burmania de akte, inhoudende den eed van getrouwheid aan Keizer Karel, en trok vervolgens met Juw van Botnia en eenige anderen, met drie vaandels soldaten, naar Bolsward, om de omliggende plaatsen ook den eed van getrouwheid te laten afleggen; doch zij werden spoedig door de Gelderschen van daar verjaagd. Burmania, een dapper krijgsman zijnde, werd in onderscheidene hagchelijke ondernemingen door den Bourgondischen Stadhouder gebruikt, en onder anderen in 1517 met Tjalling van Botnia uit Olde- en Nijeklooster, waar zij toen in bezetting lagen, naar Dockum gezonden, om deze stad en de omliggende plaatsen tegen eenen inval der Gelderschen te beschermen. Zij wilden hen in het open veld tot eenen slag uitlokken, maar uit vrees van te zwak te zijn, trokken de Gelderschen naar de Groningsche Ommelanden; en Burmania met de zijnen, het land aan dien kant van vijanden gezuiverd hebbende, legerden zich te Berlikum en in het klooster Aanjum. Ook kreeg hij in 1521 last van den Stadhouder Schenck, om vierhonderd soldaten op het Bildt aan te werven, zich met deze

te Harlingen in te schepen en naar de Kuinder te varen, ter hulpe van den Bisschop van Utrecht, die tegen de Gelderschen te velde trok en eenen inval in de Lemmer wilde doen. Met hen slaags geraakt, werden de Gelderschgezinden geheel verslagen, vele gevangen genomen, en de Lemmer met een gedeelte van Oosterzee afgebrand. Om den vijand zoo veel mogelijk te benaauwen en op eens een einde aan den oorlog te maken, werden er onderscheidene sterkten gebouwd en met bezetting voorzien. Burmania werd onder anderen met zijne krijgsbende in het Karmeliterklooster te Woudsend gelegd en voor zijne dappere daden tot Ridder geslagen. Hij was Drossaard van Harlingen en Admiraal van eene vloot op de Zuiderzee, met welke hij onderscheidene togten naar Enkhuizen en andere Hollandsche plaatsen deed. Even bekwaam in den Raad als in het oorlogsveld, was hij in 1529 medegevolmagtigde wegens het platteland van Friesland, tot opmaking van een compromis tusschen deze provincie en de steden Deventer en Kampen, wegens de tollen, en van 1539-1549 als Gedeputeerde uit de Friesche Staten in de gewigtigste Lands aangelegenheden bezig. Hij stierf te Ferwerd in 1551 en was eerst gehuwd met At Bonninga van Sjaerdema, bij wie hij zes en later met Saepk Ydtsma, weduwe van Sybren van Stenstera en Jemme van Herjuwsma, bij wie hij twee kinderen won, onder welke Gemme van Burmania, die later volgt.

Zie Schotanus, *Geschied. van Friesl.*, bl. 604; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 43-45.

[Upco van Burmania]

BURMANIA (UPCO VAN), een broeder van de beide voorgaanden, had den geestelijken stand omhelsd, en was Doctor, Kanunnik en Priester in Oldehove; dit sloot hem destijds niet uit van den Landsdag en hier was hij een van de vier Edelen, die in 1533 met bijzondere magt bekleed werden, om voor de privilegiën der Friezen te waken, en zich van dezen last wakker kweten.

Hij werd in 1539 Raad in den Hove van Friesland, hetwelk toen, behalve met zaken van regtspleging, met die van Regering belast was, en had vervolgens groot deel aan het bestuur van zaken.

Hij overleed in 1557.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.;* van Halmael en Hettema, *Stamb. van den Fries. Adel*.

[Rienck van Burmania]

BURMANIA (RIENCK VAN), een broeder van de drie voorgaanden, was Doctor in de Regten, en in zijne vroegeren leeftijd Lid van het Hof van Friesland, en als zoodanig mede belast met het toezigt op het Landboek van Martena. Later was hij Grietman van Leeuwarderadeel, welke betrekking hij nog in 1555 waarnam. Bij Karel V stond hij zeer in gunst en nam voor den Stadhouder George Schenck van Toutenburg het Stadhouderschap van Drenthe en het Drostambt van Koevorden waar. Toen na de dood van Schenck in 1646 deze beide waardigheden van elkander gescheiden werden, benoemde de Keizer Maximiliaan van Eg-

mond, Graaf van Buren, tot Stadhouder; maar bevestigde Burmania als Drost en Slotvoogd van Koevorden met een jaarlijksch inkomen van 400 Carolusgulden en ½ gedeelte der boeten, onder verpligting echter om tegen betaling van 640 goudguldens, steeds 27 behoorlijk gewapende soldaten op het kasteel te hebben. Desniettegenstaande was hij een groot tegenstander van de dwingelandij der Spanjaarden, en vooral gebeten op den Kettermeester Lindanus, die met uitgestrekte magt ten jare 1557 in Friesland gezonden werd. Hij was de eerste der gelastigden, om namens de Staten hem voor het Hof in regten te betrekken, en de stoutmoedige taal van hem en zijne mederegenten had dan ook ten gevolg, dat deze gewetensdwingeland, ofschoon door den Stadhouder Jan van Ligne, Graaf van Aremberg, beschermd, naar elders verplaatst werd. Burmania overleed in 1563, bij zijne echtgenoote Deytzen Unema, twee zonen Upco van Burmania en Jan van Burmania, nalatende.

Zie Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 24 en 25; van Lennep en Bofdijk, *Merkw. Kast. in Nederl.*, D. II. bl. 97.

[Poppe van Burmania]

BURMANIA (POPPE VAN), zoon van Bocko van Burmania en van Frouk van Heemstra, was in 1580 Grietman van Hennaarderadeel. Tegen het uitgebragt gevoelen van sommige Gecommitteerden zijner Grietenij, wier volmagt hij als onwettig verwierp, stemde hij, uit naam van de ingezetenen van Hennaarderadeel, vóór de Unie van Utrecht. In 1595 was hij nog Lid van de Staten, doch schijnt omtrent twee jaren later overleden te zijn, aangezien Ulbo van Aylva, Grietman van Baarderadeel, den 18den April 1597 door Gedeputeerden werd aangeschreven, om bij provisie het grietmansambt van Hennaarderadeel, opengevallen door het overlijden van Poppe van Burmania, als naaste Grietman, te bedienen, tot dat er, na voorafgegane nominatie, door de ingezetenen, een andere benoemd was.

Hij was gehuwd met Clara Frauwenhoven of Froenhoven, en had vier kinderen, onder welke Bocko van Burmania, die later volgt.

Zie Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 245.

[Gemme van Burmania]

BURMANIA (GEMME VAN), zoon van Douwe van Burmania en van Saapk van Ydtsma, was wegens den Frieschen Adel tegenwoordig bij den eed en hulde van Koning Filips in 1555, wanneer de Friezen staande deden hetgeen door anderen knielende geschiedde. Ofschoon zijn halfbroeder Hero van Burmania het Spaansche gebied bleef aankleven, deed hij steeds, met bezadigdheid, zijnen alkeer van dwingelandij blijken, door het bijwonen van onderscheidene Staatsvergaderingen, waarin, met vrijmoedigheid en ernst, geklaagd werd over de inbreuk op 's Lands voorregten, de vertrapping van de vrijheid en over den gewetensdwang. Hij toonde zich onafhankelijk van 's Hofs gunst en haat, die hem minder ter harte gingen, dan de rust van zijn

geweten en 's Lands welvaart. Hij nam deel aan het Verbond der Edelen. Dit een en ander bragt hem in haat bij Alva, die hem, in het jaar 1568, te Antwerpen ter verantwoording deed dagen. Wijselijk koos hij de vlugt en hield zich met zijne vrouw te Keulen op; in welke stad hij, met Aggaeus Albada en andere Friesche ballingen, buiten het bereik der Nederlandsche bloedplakaten lag, en over 's Lands beste nut kon raadplegen. Toen de zaken veranderd waren, keerde hij in zijn Vaderland terug, waar hij, den 28sten November 1602, op Juwsma-state te Ferwerd, in hoogen ouderdom overleed.

Hij was eerst gehuwd met Jouck Haarda; naderhand met Jel (Gellia of Juliana) van Aylva, die ook een vrijheidlievend hart in den boezem droeg, en bij wie hij onderscheidene kinderen verwekte, van welke hij zijnen zoon Sjuck van Burmania, uit wien alle de latere Burmania's afstammen overleefde.

Zie te Water, *Verbond en Smeeks. der Nederl. Edelen*, St. II. bl. 309-312, St. III. bl. 497; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 194 en 195, D. II. bl. 572.

[Upco van Burmania]

BURMANIA (UPCO VAN), zoon van Hero van Burmania en Frouk van Stenstera, was een der eerste onder de Friesche Edelen, die van de Roomsche eerdienst afweken, en werd sedert, hetzij om zijne jeugd, of om zijne kleine gestalte: *it lijtse Geuske* (d.i. het keine Geusje) genoemd. Later zich in het Verbond der Edelen begeven hebbende, werd hij door Alva in het jaar 1568 naar Antwerpen gedaagd, en, niet verschijnende, gebannen. In Friesland wedergekeerd, verscheen hij van tijd tot tijd in de vergadering der Staten, en was ten jare 1601, wegens de Heeren Volmagten van Oostergoo, benoemd ter beslissinge van eenen zwaren twist, in dat gewest ontstaan. Hoewel zijn vader en andere bloedverwanten, de Roomsche eerdienst aanhingen, wordt hij, nevens zijnen broeder Sijbrand van Burmania, geroemd als een verdediger van het zuivere Evangelie en 's Lands vrijheid en ook wegens zijne geleerdheid. Hij was niet alleen hulpvaardig voor hen, die 's Lands geschiedenissen poogden op te helderen; maar sloeg zelf handen aan het werk. Getuigen hiervan zijn zijne nog ongedrukte werken:

Verhandeling over den Adel, die vele blijken van opregtheid, nederigheid, groote belezenheid en christelijken zin draagt.

Geschied- en tijdrekenkundig bericht over de onderscheidene Vorsten van Friesland tot den tijd van Karel den Groote.

Vertoog over de ligginge, *grootte en verdeelinge van Friesland*.

Stamregister van de Adelijke geslachten in Friesland, eerst vermeerderd en vervolgd door zijnen kleinzoon, Upco van Burmania, in het jaar 1673 overleden, naderhand door Feijo van

Heemstra, die den 7den Maart 1690 gestorven is, van welk onschatbaar werk de Hoogleeraar te Water heeft gebruik gemaakt bij het zamenstellen van zijne *Historie van het Verbond en Smeekschriften der Edelen*.

Hij overleed te Stiens in 1615, na gehuwd te zijn geweest met Rints Roorda, bij wie hij vijf zoons en vier dochters verwekt had.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. en Smeeks. der Edelen*, St. II. bl. 312-314, St. III. bl. 497 en 498, St. IV. bl. 409-412; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 202 en 203, D. II. bl. 372; *Biogr. Nation.; Biogr. Univers.;* Eekhoff, *Beknopte Beschr. van Friesl.* bl. 181.

[Bocko van Burmania]

BURMANIA (BOCKO VAN), zoon van Poppe van Burmania en van Clara Frauwenhoven, werd in 1600 Grietman van Hennaarderadeel, den 4den Julij 1602 Dijkgraaf, en kreeg den 29sten Januarij 1614 zitting in het Collegie van Gedeputeerden. In het volgende jaar was hij wegens de Staten in de Commissie tot het introduceren en beëedigen van de nieuwe Regeringspersonen der stad Franeker. Als Lid van de Staten volgde hij, in 1620, wegens Westergoo de lijkstatie van Graaf Willem Lodewijk van Nassau. Hij was ook Lid van de Admiraliteit te Dockum; overleed in 1628 of 1629 en was gehuwd met Frau van Burmania, bij wie hij zeven kinderen won, onder welke Poppe van Burmania, die later volgt; doch deze vrouw in 1621 overleden zijnde, hertrouwde hij in 1622 met Ursel van Roorda van Genum, die hem twee kinderen schonk.

Hij gaat in portret uit, gegraveerd door Theodorus Matham, met een Latijnsch vers van A. van der Mast, 4°, waarin ook van wetenschappelijke verdiensten gewaagd wordt.

Zie Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 245 en 246, uit bijzondere berigten aangevuld.

[Rienck van Burmania]

BURMANIA (RIENCK VAN), Ridder, zoon van Gemme van Burmania en diens tweede vrouw Jel van Aylva, werd in 1614 Grietman van Ferwerderadeel en was Monsterheer van Friesland. Bij de begrafenis van Graaf Willem Lodewijk van Nassau, in 1620, volgde hij het lijk als Gecommitteerde uit de Staten wegens Oostergoo. In het zelfde jaar had hij de eer, met zijne medevolmagten den nieuw verkozen Stadhouder Ernst Casimir in eenen plegtigen optogt van zijne woning naar het Landschapshuis in de Kamer van Oostergoo te geleiden, om daar den eed aan den Lande af te leggen. In 1622 Lid van de Staten-Generaal zijnde, sloot hij met andere Gemagtigden een Verbond met den Keurvorst van Brandenburg, en werd gecommitteerd, om met de Afgevaardigden der Katholijke Nederlanden te onderhandelen. Drie jaren later vertrok

hij met Albert Joachimi en François van Aerssens, Heer van Sommelsdijk, als Ambassadeurs naar Engeland. In 1637 tot Curator der Akademie van Franeker benoemd, bleef hij dien post tot aan zijne dood met veel ijver waarnemen. Reeds eenen geruimen tijd voor zijne benoeming als Grietman Lid der Staten van Friesland zijnde, in welke betrekking hij menig gewigtig besluit hielp nemen, vindt men hem als zoodanig voor het laatst in het jaar 1637. Reeds vroeger schijnt hij afstand van zijn ambt als Grietman te hebben gedaan; althans men vindt zijnen opvolger reeds op het jaar 1636. Hij overleed den 4den Junij 1645 en was gehuwd met Ulb van Aylva van Rinsumageest, doch schijnt geene kinderen gehad te hebben.

Zie Vriemoet, *Athen. Fris.*, pag. LV et LVII.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl 223; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 50 en 51.

[Sjuck van Burmania]

BURMANIA (SJUCK VAN), zoon van Sjuck van Burmania en Cnier van Douma, geboren den 3den Februarij 1597, leide in 1620 met Aede van Eysinga het derde paard bij de lijkplegtigheid van Graaf Willem Lodewijk van Nassau, werd den 5den October 1626 tot Grietman van Wymbritseradeel verkozen. Onderscheidene jaren was hij Volmagt ten Landsdage en was een dergenen, die in 1635 doordreven, dat de steden zelve het regt verleend werd, tot bestelling harer Wethouderen, hetwelk tot hiertoe aan den Stadhouder gestaan had. Hij overleed den 20sten Junij 1650, nadat hij drie jaren te voren afstand van de grietenij had gedaan ten behoeve van zijnen zoon, Duco Martena van Burmania. Hij was gehuwd geweest met Catharina Entens, weduwe van Tonis van Aylva, bij wie hij vier kinderen had.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XI. bl. 223; Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 300.

[Poppe van Burmania]

BURMANIA (POPPE VAN), zoon van Bocko van Burmania en van Frau van Burmania, geboren in den aanvang der zeventiende eeuw, Kapitein en Hofmeester van Prins Hendrik Kasimir van Nassau, en sneuvelde den 26sten Augustus 1638 dapper strijdende in eene schermutseling aan de Niers, niet ver van Gelder. Hij huwde in 1634 Oede van Sickinge en was bij haar vader van eenen zoon.

Zie van de Sande, *Nederl. Hist.*, bl. 211, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Steven van Burmania]

BURMANIA (STEVEN VAN), van wien wij geene levensbijzonderheden vermeld vinden, was schrijver van een werk getiteld:

De Bello anglicano injusté Belgis illato. 1652. 4°.

Zie *Biogr. Nation.; Biogr. Univers*.

[Watzo van Burmania]

BURMANIA (WATZO VAN), een zoon van Sijbrand van Burmania, Houtvester van Friesland, en van Wick van Ockinga,

geboren in April 1632, trad in de krijgsdienst; woonde als Kolonel van een regiment den 11den Augustus 1674 den slag van Seneffe bij, waar hij veel moed aan den dag legde. Hij verongelukte den 27sten Februarij 1691 op zee, bij zijne echtgenoote Helena van Botnia, eerder weduwe van Douwe Aylva van Loo, geene kinderen nalatende.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. Bijl. bl. 6, 14, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Laes van Burmania]

BURMANIA (LAES VAN), zoon van Sjuck van Burmania, Grietman van Wymbritseradeel, en van Catharina Entens, geboren in 1638, deed, in het gevolg van zijnen schoonbroeder Philips van Humalda, extra-ordinair Ambassadeur in Spanje in 1661 of 1662, eene reis naar Madrid. Hij nam den 11den Februarij 1668 zitting als Lid van Gedeputeerde Staten, werd den 8sten Maart 1670 tot Grietman van Idaarderadeel en den 30sten Julij 1673 van Leeuwarderadeel verkozen, en overleed den 3den December 1691, na gehuwd te zijn geweest met Jel Agatha van Aylva, bij wie hij acht kinderen verwekt had, onder anderen Ulbo Aylva van Burmania, die later volgt.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 32 en 33.

[Poppe van Burmania]

BURMANIA (POPPE VAN), zoon van Jan van Burmania, sinds April 1603 Kapitein van eene compagnie voetvolk binnen Ostende, en van Barber van Burmania, geboren te Ostende in 1603, trad in krijgsdienst; en zag zich in 1637 tot Kapitein bevorderd. Hij werd bijgenaamd de Ostendenaar, omdat hij gedurende het beleg aldaar geboren werd; en was in 1674 Luitenant-Kolonel en Kommandant van het Lijfregiment te voet van den Erfstadhouder. Hij, die een zeer dapper Officier was, overleed den 30sten Augustus 1676, bij zijne echtgenoote Claer Andrée geene kinderen nalatende.

Zie P. Fleming, *Beleg van Ostende*, bl. 267 en 396; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. Bijl. bl. 11.

[Sjuck Gerrold Juckema van Burmania]

BURMANIA (SJUCK GERROLD JUCKEMA VAN), Heer van Camminghaburg en Oosterbroek, kleinzoon van Sjuck van Burmania en zoon van Duco Martena van Burmania, Grietman van Wymbritseradeel, en van Edwer Luts Juckema van Camminghaburg, geboren in 1652, bekwam door afstand van zijnen vader, in 1671, de Grietenij Wymbritseradeel, en werd tevens Dijkgraaf. Hij bekleedde de aanzienlijkste Commissiën, zoo buiten als binnen de provincie; onder anderen was hij in 1684, uit de Staten-Generaal, met Daniel van Wijngaarden en eenige anderen, gevolmagtigd, om het verdrag der Staten met den Franschen Gezant d'Avaux te sluiten, waarbij Frankrijk zich verbond, om Spanje tot het aannemen van het bestand te bewegen. Hij bleef vervolgens veel gezag en invloeds

oefenen in de Regering van Friesland, te gelijk met zijnen boezemvriend Sicco van Goslinga. Wegens Oostergoo werd hij in 1708 en wegens Westergoo in 1714, Curator van de Hoogeschool te Franeker, doch twee jaren later zijn Crietmans-, Dijkgraafs- en Curatorsambt aan zijnen zoon Duco Gerrold Martena van Burmania, die later volgt, hebbende opgedragen, vestigde hij zich met der woon op den huize Oosterbroek in Drenthe, waar hij in de Ridderschap beschreven en Lid werd van het Souverein Hof van Justitie in Drenthe, genaamd *de loffelijke Etstoel*. Men prijst hem als een goed Latijnsch Dichter. Hij overleed te Leeuwarden den 4den December 1720 en had bij zijne huisvrouw Josina Susanna van Welvelde vier kinderen verwekt, onder welke ook Zeino Joachim Welvelde van Burmania, die later volgt.

Zijne zinspreuk was *Nobilitas sola est atque unica virtus* (de Deugd is de eenige en ware adeldom),

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XV. bl. 243; Vriemoet, *Athen. Fris.*, pag. XCIV et XCV; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Baerdt van Sminia, *Naaml. van Grietm.*, bl. 301 en 302.

[Douwe Bothnia van Burmania]

BURMANIA (DOUWE BOTHNIA VAN), zich schrijvende DOMINICUS JUSIUS BOTNIA VAN BURMANIA, zoon van Gemme van Burmania, die eerst Dijkgraaf van Wymbritseradeel, Sneek en Ylst, en daarna Houtvester en Pluimgraaf van Friesland was en van Foeck Eysinga, was geboren den 14den Februarij 1664. Hij, die zeer ervaren was in vele wetenschappen, legde zich inzonderheid op de verschijnselen der Natuur toe, voornamelijk wat de luchtgesteldheid betreft. Door eene ondervinding van onderscheidene jaren had hij het in die wetenschap zoo ver gebragt, dat hij alle luchtsveranderingen en het weder, hetwelk zij veroorzaken, op eenen vasten grond kon voorzeggen. De vruchten, die zijne nasporingen hebben opgeleverd, heeft hij in het licht gezonden in twee platen, op groot mediaan schrijfpapier gedrukt, met eene beschrijving, welke tot titel heeft:

Nieuwe manier en onderstelling over Weer, *met een korte aanwijzinge en uitlegginge ter zake dienende*. Leeuw. 1715. plano.

Reeds twee jaren te voren had hij uitgegeven:

Epistola ad Cl. Ruardum Andala, *de methodo ratiocinandi de more caeli dubio: et quidem maxime pro situ ac climate Frisiae*, *qua Aëris motus annuus*, *praecipuae mutationum causae ac prognostica*, *breviter indicantur*, *secundum quam*, *et pro omnibus aliis regionibus*, *locis ac climatibus*, *judicium ferri potest: ad explicanda et praediscenda Caeli phenomena; ut et ad notitiam ac usum dicti Barometri*, *ut plurimum conducens*, *occasione Capsulae Tabaci sternutatorii cujus Operoulum praecipuum hypothesis partem exhibebat*, *missae ac donatac*, *conscripta*. Leov. 1713. 4°.

Hij overleed ongehuwd den 11den April 1726 op Mammemastate.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Nation.; Biogr. Univers*.

[Ulbo Aylva van Burmania]

BURMANIA (ULBO AYLVA VAN), zoon van Laes van Burmania en van Jel Agatha van Aylva, geboren te Kornjum en gedoopt den 9den Mei 1680, werd den 17den Februarij 1701 Raad in het Hof van Friesland, welk ambt hij slechts omtrent anderhalf jaar bekleedde, toen hij den 4den September 1702 de betrekking van Grietman en Ontvanger van Leeuwarderadeel bekwam. Achtervolgens Lid van Gedeputeerde Staten van Friesland en van den Raad van State der Vereenigde Nederlanden, werd hij in 1719 benoemd tot Buitengewoon Gezant bij Ulrica Eleonora, Koningin van Zweden. Hij was een leerling en vriend van Ulbo van Aylva, Grietman van Oostdongeradeel; stond bekend als een welsprekend en zeer bekwaam man, en bezat het vertrouwen van de toenmalige Regenten der Republiek, en wel in het bijzonder van Maria Louisa, Prinses weduwe van Oranje Nassau, die hem voortdurend met hare toegenegenheid bleef vereeren. Bij zijne overige bekwaamheden voegde hij die van een goed Latijnsch Dichter te zijn, blijkens eenige door hem nagelatene gelegenheidsgedichten. Negentien jaren zijnen post als Grietman met lof bekleed hebbende, droeg hij dien in 1721 aan zijnen zoon Hobbe van Burmania over, doch bleef evenwel als Substituut, denkelijk uit hoofde van diens minderjarigheid, de grietenij besturen, tot dat hij omstreeks 1727 zoodanig in zijne verstandelijke vermogens gekrenkt werd, dat de Staten van Friesland zich genoodzaakt zagen hem die waardigheid te ontnemen, en zelfs bij resolutie van 27 November van dat jaar een Deurwaarder moesten gelasten, om hem, tot voorkoming van ongelukken, des noods met geweld in zijn huis te houden. Later schijnt hij evenwel beter te zijn geworden, en is, na verder een ambteloos leven geleid te hebben, den 12den Augustus 1762 overleden.

Hij was driemalen gehuwd geweest; eerst met Anna Maria Baerdt van Sminia, bij wie hij zes kinderen verwekte, onder andere Jetzo Idzard van Burmania, die hier achter volgt; zijne tweede vrouw was Hylck van Aylva, weduwe van Zeino Joachim van Burmania, die hem twee kinderen schonk; ten derdemale trad bij in den echt met Baudewina Lucia van Eysinga, weduwe van Tjalling van Sixma, Grietman van Rauwerderhem, die mede twee kinderen bij hem had en hem overleefde.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 33-35; *de Vreije Fries*, D. V. bl. 144.

[Zeino Joachim Welvelde van Burmania]

BURMANIA (ZEINO JOACHIM WELVELDE VAN), oudste zoon van Sjuck Gerold Juckema van Burmania en van Josina Suzanna van Welvelde, geboren in 1681, werd den

10den October 1701 Grietman van Rauwerderhem en was tevens Gecommitteerde in de Rekenkamer van Friesland. In 1702 vergezelden hij den Ambassadeur Willem van Haren op zijn Gezantschap naar Engeland. In het laatst van zijn leven had hij zitting in den Raad van State der Vereenigde Nederlanden en overleed den 14den Februarij 1710. Hij was getrouwd geweest met Hylck van Aylva. Zijne weduwe hertrouwde met Ulbo Aylva van Burmania.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 165 en 166.

[Duco Gerold Martena van Burmania]

BURMANIA (DUCO GEROLD MARTENA VAN), Heer van Camminghaburg, een broeder van den voorgaande, geboren in December 1687, werd, bij afstand van zijnen vader, in 1716 Grietman van Wymbritseradeel, Dijkgraaf en Curator van de Hoogeschool te Franeker. Eene geleerde opvoeding genoten hebbende, trok hij daarvan veel nut bij de waarneming van onderscheidene ambten. Hij was gedurende eene reeks van jaren een der voornaamste Regenten van Friesland. Ook bekleedde hij de voornaamste Commissiën, zoo buiten als binnen de provincie. Hij had bij zijne huisvrouw Feddina Sophia van Goslinga geene kinderen, doch nam later den zoon van zijne zuster Sjuck Gerrold Juckema van Burmania Rengers, tot zijnen zoon aan, die hem in onderscheidene waardigheden opvolgde, en voor hem een gedenkteeken van marmer in de kerk te Ysbrechtum deed oprigten. Hij stierf den 8sten October 1746. Door dezen aangenomen zoon kwam later de naam van Burmania aan een tak van het geslacht Rengers.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 302.

[Jarich George van Burmania]

BURMANIA (JARICH GEORGE VAN), zoon van Idzard van Burmania en van Anna Dodonea of Doedje thoe Schwartzenberg, geboren in 1695, werd den 29sten Mei 1721 aangesteld tot Raadsheer in het Hof van Friesland, wegens het kwartier Zevenwouden, welken post hij in 1729 nederlegde, omdat hij tot Grietman van Oostdongeradeel benoemd was. Bij den plegtigen intogt van Prins Willem IV met zijne Gemalin te Harlingen den 10den Mei 1734, kwam hij aan het hoofd van Gedeputeerde Staten hen aldaar verwelkomen. Bij de Synode van 1735 en 1742 te Franeker en bij die van 1750 te Harlingen was hij Commissaris politiek. In 1744 afstand gedaan hebbende van de Grietenij Oost-Dongeradeel, werd hij in 1747 tot Grietman van Franekeradeel aangesteld, en behoorde in 1748 tot de Commissie uit de Staten, welke den Prins van Oranje te 's Gravenhage kwam gelukwenschen met het Erfstadhouderschap ook in de vrouwelijke linie. Hij overleed op Holdinga-state te Anjum den 17den December 1757 en was gehuwd geweest met Maria Helena van Goslinga, bij wie hij geene kinderen verwekt had.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 88 en 87

[Barthold Douwe van Burmania]

BURMANIA (BARTHOLD DOUWE VAN), een zoon van Sjuck van Burmania en Jeepk van Douma, geboren in November 1695, trad in jeugdige leeftijd in de krijgsdienst. Dan Epo Sjuck van Burmania en anderen zijne bekwaamheden leerende kennen, bragten hem weldra in de staatkundige loopbaan.

Na eerst in of namens Friesland onderscheidene Staatscommissiën bekleed te hebben, werd hem eerlang de gewigtige betrekking van Envoyé aan het Hof van Weenen opgedragen, waar hij in 1744 de verbanning der Joden uit Bohemen, waartoe de Koningin besloten had, wist voor te komen. Hij bleef onafgebroken in deze bediening tot den 24sten Maart 1766, toen hij ongehuwd te Weenen overleed. Door wijsheid en trouw verwierf hij veel roem; ook in het rijk der wetenschappen was hij, inzonderheid als Letterkundige, bekend; achter den naamrol der Raden van den Hove van Friesland vindt men eenige Latijnsche verzen van hem van vrij goeden stempel.

Zie van Wijn, *Naleez. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. II. bl. 407-409; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Gemme Onuphrius van Burmania]

BURMANIA (GEMME ONUPHRIUS VAN), zoon van Idzard van Bur-Burmania en van Anna Doed van Schwartzenberg, geboren in in 1696, trad in krijgsdienst en werd den 28sten November 1738 Kolonel der Infanterie, doch onderscheidde zich niet alleen bij het krijgstooneel, maar was bovendien Opperstalmeester van Prins Willem IV, die hem in 1738 naar Zeeland zond, ten einde met de Staten van dat gewest over het Markgraafschap van Vere en Vlissingen te handelen. Hij slaagde destijds even weinig als bij eene tweede reis in 1739, doch bij de groote omwenteling van 1747 zag hij zijne wenschen gelukken, terwijl hij toen meestal den Vorst vergezelde. Inmiddels den 1sten Januarij 1742 tot den rang van Brigadier bevorderd en Kolonel van een Friesch Regement-Infanterie zijnde, lag hij daarmede in 1746 te Namen in bezetting, toen die stad door de Franschen werd aangevallen. Met kracht verzette hij zich in den krijgsraad, welke den 30sten September was bijeengekomen, tegen den voorslag tot overgave van het kasteel, en deed nevens anderen het voorstel om den storm op het fort Oranje af te wachten en dan het oude kasteel met alle zijne toornwerken en het voorliggende Terra Nova, alle welke werken een nieuw beleg vorderden, met kracht te verdedigen, en toen dit werd van de hand gewezen, vorderden zij, dat hun dan ten minste verlof werd gegeven, om met hunne regementen een goed heenkomen te zoeken. De waterstand van de Maas bood eene doorwaadbare plaats aan, en zij hoopten, door de weinige troepen, welke de vijand op den regteroever der rivier had, heen te slaan, en zich eenen veiligen aftogt naar Luxemburg of Maastricht te banen. Ook dit voorstel werd afgeslagen, en terwijl

Burmania een schriftelijk protest tegen deze weigering inleverde, werd de capitulatie gesloten, waarbij de bezetting krijgsgevangen werd.

Burmania klom vervolgens op tot den rang van Generaal der Infanterie, werd Gouverneur van Sluis alsmede Kwartiermeester-Generaal, en bleef in hooge achting en gunst bij Willem IV, doch zag deze laatste verminderen bij diens weduwe en bij den Hertog van Brunswijk. Hij was ook zeer bedreven in de wiskunde en overleed ongehuwd den 12den Augustus 1759.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XIX. bl. 133; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 195 en 196, D. bl. 572; Ekama, *De Fris. ingen. Mathem. imprimis fert.*, pag. 40; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 598 en 599.

[Laas van Burmania]

BURMANIA (LAAS VAN), zoon van Sjuck van Burmania en Jeepk Douma, geboren in Februarij 1697, ging in zeedienst, was Kommandeur ter zee op het schip *Tombago* (misschien *Tabago*) en werd, als zoodanig den 29sten April 1725, dapper strijdende, in een gevecht tegen de Algiersche roovers gekwetst, waaraan hij twee dagen later overleed.

Zie Ferwerda, *Wapenboek*, op Burmania.

[Epo Sjuck van Burmania]

BURMANIA (EPO SJUCK VAN), zoon van Tjaard van Burmania en Remia van Douma, geboren op Martena state te Kornjum den 31sten October 1698, ontving eene geleerde opvoeding, bekwam het ambt van Ontvanger-Generaal van 's lands middelen en van Luitenant-Houtvester in Friesland. Hij werd door Prins Willem IV, die zijne bekwaamheid kende, in 1738 in werkzamer kring geplaatst, tot Burgemeester van Dockum gekozen en in de gewigtigste Staatscommissiën gebruikt; doch bij het aannemen van Regeringsposten, bedong hij, dat de Stadhouder hem nooit onverhoord veroordeelen zou. In en na 1747 was hij een der voornaamsten, die den loop der zaken bestuurden; wel hielp hij de verheffing van den Stadhouder bewerken, doch verloor daarom het belang van het Vaderland niet uit het oog. Destijds toonde hij zoo veel vrijmoedigheid en standvastige waarheidsliefde jegens den Prins, dat Simon Stijl, weinig tijds voor diens overlijden, hieromtrent schreef: dat Burmania voor Willem IV van gelijk belang was geweest als Sully voor Hendrik den Groote. Van den Stadhouder genoot hij wederkeerig de meeste vriendschap en was in 1749 een der ontwerpers van het Reglement-Reformatoir. Ook bij des Stadhouders weduwe bleef hij in hooge achting, en werd door haar tot medevoogd over haren minderjarigen zoon benoemd. Deze was echter naauwelijks meerderjarig, of schonk, door kwade raad misleid, aan eenen anderen Regent van Dockum zijn vertrouwen en schreef der Regering aan om dezen *alleen* te hooren. Bij de benoeming van nieuwe leden van het Collegie der Gedeputeerde Staten in het volgende jaar insgelijks zijnde voorbijgegaan, nam hij toen afscheid van eene Vergadering, waarin hij gedurende negen-en-twintig jaren met veel lof gediend

had, met die bedaarde vrijmoedigheid, die alleen het gevolg kan zijn van een deugdzaam gedrag en een gerust geweten.

Daarna leefde hij voor zichzelven in welverdiende rust tot aan zijn overlijden den 1sten Februarij 1775. Hij was tweemalen gehuwd geweest; eerst met Christina van Glinstra, die kinderloos overleed, daarna met Romelia Maria van Haersma, die hem een zoon, jong overleden, en twee dochters schonk.

Niet slechts als Staatkundige maar ook als Geleerde en Letterkundige verdient hij vermelding. Vooral viel zijn lust op de beoefening der geschiedenis, zoo als blijkt uit *de Schuit- en Jagtpraatjes* in 1737 en 1738 zonder zijnen naam door hem, met medehulp van Wijbrand van Ydtsma, meer met een Staat- dan Letterkundig oogmerk, in het licht gezonden. Zijne oudheidkunde, belezenheid en smaak blijkt uit de vinding van de schilderijen op de zaal van het Stadhuis te Dockum. Hij handteerde mede zoowel de Latijnsche als de Nederduitsche lier; in laatstgemelde taal zijn enkele Huwelijks- en Geboorteliederen van hem uitgegeven, doch veel zocht hij niet te schitteren.

Hij vervaardigde zijn eigen grafschrift, het welk vóór 1796 op eenen in den muur van den kerk te Kornjum gemetselden steen was uitgehouwen:

Ik heb geleefd - den loop geloopen,
Dien God my gaf, nu ga ik heen,
Daar al het menschdom komt bijeen.
De worm zal 't aardsche ligchaam sloopen.
De ziel die blyft en hoopt in God
Op zaliger en beter lot.

Zie Sjoerds, *Beschr. van Friesl.*, D. II. bl. 183; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 191-194, D. II. bl. 571 en 572; C. van der Aa, *Leven van Willem V*, D. I. bl. 168; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 92, 524; *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Blaupot ten Gate, *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 212.

[Laas Ulbe van Burmania]

BURMANIA (LAAS ULBE VAN), een broeder van den voorgaande, geboren in 1700, begaf zich mede in de krijgsdienst en zich in 1746 als Luitenant-Kolonel binnen Namen bevindende, was hij ook een der genen die zich manmoedig verzette tegen de overgave dier vesting. Klom vervolgens op tot Generaal-Majoor en overleed in 1751, bij zijne echtgenoote Juliana Unia nalatende drie zoons.

Zie Bosscha, *Heldend. te Land*, D. II. bl. 698 noot, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Jan Frederik van Burmania]

BURMANIA (JAN FREDERIK VAN), zoon van Sjuck van Burmania en van Jeepk Douma, geboren in 1700, werd den 19den September 1742
Luitenant-Kolonel bij het Infanterie-Regiment van Glinstra, 1sten Januarij 1748
Kolonel der Infanterie

en den 14den Maart 1766 Generaal-Majoor. Hij was sedert 1755 Kommandeur van Sas van Gent en overleed aldaar in Mei 1768.

Uit medegedeelde berigten zamengesteld.

[Eduard Marius van Burmania]

BURMANIA (EDUARD MARIUS VAN), zoon van Frans van Burmania en van Willemina van Tamminga, geboren te Engelum den 30sten November 1700, was in 1717 Houtvester en Pluimgraaf der provincie Friesland en in 1737 Raad-Ordinaris 's Hofs van Friesland. Ook was hij een voornaam liefhebber en onderzoeker der oudheid, aan wien de Boekhandelaar Wigerus Wigeri opdroeg het bij hem te Leeuwarden in 1755 uitgegeven *Frisia nobilis of Lijk- en Graf- sampt mengeldichten enz. op diverse Friesche Edelen*, waarin van bl. 27-52 twee-en-twintig Latijnsche gedichten ter eere van een twintigtal Burmania's voorkomen. Waarschijnlijk had deze Eduard Marius van Burmania de hand in de uitgave. Ook was hij den Hoogleeraar Jona Willem te Water zeer behulpzaam, zoo door het geven van inlichtingen ten aanzien van de voornaamste Friesche Edelen als door het verleenen van bouwstoffen voor dien *Historie van het Verbond en Smeekschriften der Edelen*.

Hij huwde met Fokel Berber van Haersolte, verwekte bij haar acht kinderen, vier zoons en vier dochters en stierf den 19den Julij 1789.

Zie Ferwerda, *Wapenboek*, op Burmania; te Water, *Hist. van het Verb. der Bdelen*, in de Opdragt; Halmael en Hettema, *Stamboek des Frieschen Adels*, uit bijzondere berigten aangevuld.

[Hobbe van Burmania]

BURMANIA (HOBBE VAN), zoon van Ulbo Aylva van Burmania en van Anna Maria Baerdt van Sminia, geboren te Leeuwarden den 25sten Februarij 1705, werd in 1721, bij afstand van zijnen vader, Grietman van Leeuwarderadeel en was tevens Lid der Gedeputeerde Staten van Friesland en Gecommitteerde in de Provinciale Rekenkamer. In de eerste betrekking had hij in 1734 deel aan de plegtigheid bij gelegenheid van de heuchelijke inkomst van Prins Willem IV en diens Gemalin te Leeuwarden. In dat zelfde jaar was hij Commissaris Politiek bij de Synode te Bolsward. Bij gelegenheid van het oproer wegens de verpachting van het gemaal enz., in 1748, haalde eene opgewondene menigte hem uit zijn huis, aan het Huizumerpad bij Leeuwarden, en dwong hem mede in de kerk te gaan en een geschrift te onderteekenen, in hetwelk Gecommitteerden benoemd werden, die in de grieven moesten voorzien, ook noodzaakte men hem de klokken te laten luiden, om de boeren te dien einde bijeen te roepen. In het zelfde jaar committeerden hem de Staten om den Prins van Oranje geluk te wenschen, dat het Stadhouderschap ook in de vrouwelijke linie was erfelijk verklaard, en hem tevens te verzoeken naar Friesland over te komen, ten einde de verontruste gemoederen tot bedaren te brengen en orde op de Regering te stellen. Hij viel door het ijs en verdronk den 12den Februarij 1765 na gehuwd te zijn

geweest met Helena Emerentia Lucia van Unia, die hem negen kinderen had geschonken.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 35 en 36.

[Duco Martena van Burmania]

BURMANIA (DUCO MARTENA VAN), een broeder van Jan Frederik van Burmania, gedoopt te Leeuwarden den 16den Julij 1710, werd den 14den Maart 1742 Luitenant-Kolonel in het Infanterie-Regiment van Schwartzenberg, den 1sten Januarij 1748 Kolonel en den 14den Maart 1766 Generaal-Majoor der Infanterie. In November 1755 werd hij Kommandeur van Breda en in 1766, in plaats van zijnen broeder Jan Frederik van Burmania, Kommandeur van Sas van Gent. Hij overleed na 1770.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

[Jetzo Idzard van Burmania]

BURMANIA (JETZO IDZARD VAN), zoon van Ulbo Aylva van Burmania en van Anna Maria Baerdt van Sminia, geboren te Leeuwarden den 15den Augustus 1710, was in 1733 Kapitein in het Lijfregiment van den Prins van Oranje, later Luitenant-Kolonel en werd den 19den September 1742 Kolonel, kommanderende het Regiment Infanterie van Glinstra. In 1746 vertrok hij met dat Regiment naar Engeland waar hij zich door moed en vastberadenheid onderscheidde, doch door de Franschen werd krijgsgevangen gemaakt. Den 16den Mei 1747 tot Generaal-Majoor bevorderd, werd hij in 1750 Groot-Majoor van Namen en later Kommandeur van Maastricht, en den 14den Maart 1766 Luitenant-Generaal.

Hij was den 14den Junij 1733 gehuwd met Juliana Lucia van Doys, die hem eenen zoon en twee dochters schonk.

Volgens medegedeelde berigten.

[Willem Frederik Schratenbach van Burmania]

BURMANIA (WILLEM FREDERIK SCHRATENBACH VAN), zoon van Edzard Hobbe van Burmania en van Johanna Wilhelmina, Baronesse van Schratenbach, geboren op Juwsma-state te Ferwerd, den 7den September 1729, studeerde te Franeker onder Christianus Henricus Trotz en Hermannus Cannegieter, en gaf in 1751 als Akademisch proefschrift ter zelfder plaatse uit een werk over de Friesche Landdagen, onder den titel van:

Tractatus juris publici federati belgii de Jure comitiorum Frisiorum, 8° aan Prins Willem V opgedragen en door deskundigen als een zeer lezenswaardig werk geroemd.

Hij, die sinds Ontvanger-Generaal der Florenen in Friesland was, was in September 1772 gehuwd met Anna Elizabeth Weytzel, en na haar overlijden in November 1794 met Alegonda Symons Romke, bij wie hij drie dochters had en stierf te Ferwerd den 15den Maart 1805, alwaar hij met zijne tweede vrouw begraven ligt.

Zie van Halmael en Hettema, *Stamb. van den Fries. Adel.*

[Ulbo van Burmania]

BURMANIA (ULBO VAN), zoon van Hobbe van Burmania en van Helena Emerentia Lucia van Unia, geboren te Leeuwarden den 15den September 1737, was in zijne jeugd Paadje bij Prins Willem IV, en werd den 12den Maart 1765 Grietman van Leeuwarderadeel. Niet onbedreven in de Friesche geschiedenis en oudheidkunde, leverde hij vele belangrijke aanteekeningen aan den Hoogleeraar te Water, bij het opstellen van diens *Historie van het Verbond en de Smeekschrijften der Edelen*, vooral betrekkelijk de Friesche geslachten. In het jaar 1795 van zijnen post ontzet, leefde hij ambteloos op zijn buitengoed Holdingaburgt te Anjum, waar hij den 18den Augustus 1816 overleed, na nog in 1815 Lid der Provinciale Staten van Friesland te zijn geweest. Hij was gehuwd met Maria Libora van Haersma, doch liet geene kinderen na. Het schijnt dat deze het laatste mannelijk oir van dit geslacht was.

Zie Baerdt van Sminia. *Nieuwe Naaml. van Grietm*. bl. 36 en 37; van Halmael en Hettema, *Stamboek des Frieschen Adels*, dat wij ook nog voor meer andere mannen van dit geslacht met vrucht nasloegen.

[Egbert Sjuck Gerrold Juckema van Burmania Rengers]

BURMANIA RENGERS (EGBERT SJUCK GERROLD JUCKEMA VAN). Zie RENGERS (EGBERT SJUCK GERROLD JUCKEMA VAN BURMANIA).

[Franciscus, Petrus, Kasparus Burmannus]

BURMANNUS (FRANCISCUS, PETRUS, KASPARUS). Zie BURMAN (FRANS), BURMAN (PIETER), BURMAN (KASPAR).

[Anna Buron]

BURON (ANNA). Zie ENDE (ANNA VAN DEN).

[Gillis Burs]

BURS (GILLIS) of AEGIDIUS BURSIUS, geboren te St. Wijnoxsbergen in Vlaanderen omstreeks 1564, woonde te Vlissingen, waar hij vermoedelijk Conrector was, althans hij gaf er onderwijs in de Latijnsche taal toen hij in 1589 tot Predikant te Middelburg werd beroepen, waar hij tevens ook Rector der Latijnsche school was en in 1634 overleed. Te vergeefs werd hij in 1589 naar Vlissingen beroepen, doch in 1619 was hij bij leening, en slechts voor eenige tijd Predikant te Utrecht. Hij was gehuwd met Geertruyd Moels; Jacobus Burs en Melchior Burs, die volgen, waren zijne zonen. Ofschoon hij een man van groote geleerdheid, veel ijver, beproefde arbeidzaamheid en buitengewone verdiensten was, heeft hij niets in het licht gezonden dan:

Herm. Faukeels *Bruiloftslied ter eere Jesu Christi ghesonghen; in den* 45 *Psalm enz.* 4°, waarbij hij eene Voorrede schreef.

Zijn portret gaat in plaat uit gegraveerd door Daniel van Bremden. Zijne zinspreuk was: *Prudenter et sincere* (Voorzigtig en opregt).

Zie H u n n i u s , *Het Statische Vlaanderen*, bl. 349; d e l a R u e , *Gelett. Zeel.*, bl. 501-503; V r o l i k h e r t , *Vliss. Kerkhemel*, bl. 34, 347 en 348; t e W a t e r , *Reform. van Zeel.*, bl. 189 en 190; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.; Algem. Konst- en Letterbode* 1845, D. bl. 50; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*

[Jakob Burs]

BURS (JAKOB) of JACOBUS BURSIUS, zoon van den voorgaande, geboren te Middelburg, was Predikant te Tholen en overleed aldaar, na gehuwd te zijn geweest met Elizabeth van Hoornbeek.

Hij heeft geschreven:

Threnos ofte Weeclaghe, *aenwysende de Oorsaken des jammerlycken stants van het Lant*, *ende de ontheyliginge des Sabbathdaeghs*, *daerin byzonderlick verhandelt worden de verschillen van het onderhouden des Sabbaths ofte Rustdaechs des Christenen*. Ghedrukt binnen Tholen, met consent van de Burghemeesters der selver stadt. 1627. 8°.

Tafel des Geloofs, *in dewelcke door sekere tegeneenstellinghe blyckelyk gemaeckt wort het onderscheit*, *dat er is tusschen de Leere der Heyliger Schrifture*, *dewelcke is de oude Catholycke Leere door de Heylighe Apostelen geleert en de Catholycke Kerck; ende tusschen de nieuwe menschelycke Leere door de valsche Leeraars in de Kercke J.C. inghevoert en den menschen geleert*. Tholen 1629. 8°.

Kort ende dienstich Berecht over de aenroepinghe der Heylighen, *Reliquien*, *Beelden ende van het Kruys*. Dord. 1640. 8°.

Vindex Coetus Zelandici ofte Beschermínghe raeckende den Coetum, *gehouden in Zeelandt in den jare* 1612*; teghen de onghegronde erghelicke beschuldinghen van Pieter Lansberghen*, *nu Medecynmeester*. Middelb. 1648. 8°.

Expurgatio Calumniarum ofte Uytsuyveringhe der Lasteringhen en fouten uytgegeven teghens den Vindex Coetus Zeelandiae. Middelb. 1648. 8°.

Goesche Stillevaegher ofte Beesem om Mr. Pieter Lansberghens Bitter-kladden af te vaegen en syne wtstekende leugenstrepen voor de derde maal oprechtelyck en naecktelyk te verthoonen. Thol. 1849. 8°.

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 46 en 47; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univ.;* Glasins, *Godgel. Nederl.*

[Melchior Burs]

BURS (MELCHIOR), een broeder van den voorgaande, geboren te Middelburg was Predikant te West-Souburg.

Hij heeft op last der Classis van Walcheren geschreven een zeer nuttig boekje tot Kerk- en Schoolonderwijs, waarvan in 1623 reeds een tweede druk het licht zag, met teksten tot bevestiging vergroot en welks derde druk, nog met eenige teksten vermeerderd, en naar de nieuwe Overzetting geschikt met eenige korte en duidelijke aanteekeningen tot nader verklaring het licht zag, onder den titel:

Kort Begrip der Christelycker Religie, *gestelt in Vragen en Antwoordeu*, *tot onderwysinge der gener*, *die haer eerst willen begeven tot het gebruyck van des Heeren H. Avondmael*, *meerendeels getrocken uyt den Nederlandschen Christelycke Catechismo. Nu meermaels naerstig oversien*, *merckelyck vermeerdert ende verbetert*, *alles naer de Nieuwe Oversettinge des Bybels*, *niet alleen dienstig den kinderen*, *maer ook*

den Meerderjarigen tot grooter ligt van de gronden der Christelycke Religie met privilegie. Middelb. 1640. 8°, na welke uitgave dit boekske nog meermalen, met octrooi van de Staten van Zeeland, herdrukt is; terwijl de Ambonsche Predikant François Valentijn het mede in het Maleisch heeft overgezet.

De zinspreuk van Burs was: *Non est mortale quod opto* (Wat ik verlang, is onsterfelijk).

Zie de la Rue, *Gelett. Zeel.*, bl. 47 en 48; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Biogr. Univers.; Algem. Konst- en Letterbode* 1849, D. I. bl. 19; Glasius, *Godgel. Nederl.*.

[François Xavier de Burtin]

BURTIN (FRANÇOIS XAVIER DE), geboren in 1743 te Maastricht, waar zijn vader Raadsheer-Kommissaris van den Prins Bisschop van Luik was, verkreeg na zijne studiën uitmuntend voleindigd te hebben graden in de Regten, de Geneeskunde en de Kunsten. In 1767 vestigde hij zich te Brussel, waar hij spoedig den titel van Raadgevend Geneesheer van den Gouverneur-Generaal, Prins Karel van Lotharingen, bekwam. Keizer Jozef II gaf hem, tijdens diens verblijf in België, het onwedersprekelijkste bewijs van het belang, dat hij in zijne bekwaamheden stelde, door hem onder anderen op te dragen om in onderscheidene provinciën van de Oostenrijksche Nederlanden, alle de nuttige voortbrengselen uit de drie rijken der Natuur op te zoeken, welke er onbekend waren gebleven, even als Linnaeus dit voor Zweden gedaan had. Wegens de menigvuldige ontdekkingen en nuttige aanmerkingen door de Burtin gedaan, maakte de Keizer hem erflijk Ridder, hem tevens benoemende tot Raadsheer Rapporteur van den Raad van het Gouvernement Generaal, welke de toen bestaande Collaterale Raden moest vervangen. Bij den opstand in Belgie in het begin der vorige eeuw bleef de Burtin zijnen weldoener getrouw; en deze edelmoedigheid, welke hem aan de vervolgingen van de bovendrijvende partij blootstelde, werd later met een aanzienlijk pensioen beloond, vergezeld van de vleijendste betuigingen van 's Vorsten goedkeuring. Zijne verwijdering uit de dienst, waardoor hij geheel over zijne tijd kon beschikken, stelde hem in staat lange reizen te ondernemen en zich geheel aan de wetenschappen en letteren toe te wijden.

Behalve eenige twistschriften in het Hollandsch, betrekkelijk de tijdsomstandigheden, heeft men van zijne hand:

De Febribus. Lovan. 1767. 4°.

De Revolutione Belgicâ, *carmen hexametron*.

De Revolutione gallicâ, *carmen distichon*.

Des bois fossiles, *découverts dans les différentes parties des Pays Bas*. Harl. 1781. 8°.

Réflexions sur les progrès de la fabrique du fer et de la'cier dans la Grande Bretagne. Londres 1783. 8°.

l'Oryctographie de Bruxelles. Brux. 1784. folio. grand format. avec 33 planches enluminées, een werk dat den Schrijver eenen hoogen rang onder de delfstofkundigen heeft doen verwerven.

Des Végétaux indigènes qui peuvent remplacer les exot ques. Brux. 1784. 4°.

Voyage minéralogique de Bruxelles, *par Wavre*, *à Cour St. Etienne*. 1788. 4°.

Mémoire sur les révolutions et l'age du globe terrestre, waarmede hij in 1790 bij Teylers tweede Genootschap te Haarlem den gouden medailje behaalde, in wiens werken deze verhandeling dan ook voorkomt met eene Nederduitsche vertaling onder den titel:

Verhandeling over de algemeene omkeeringen, *die de aarde aan hare oppervlakte ondergaan heeft enz*. met platen.

Traité des connaissances nécessaires à tout amateur de tableaux. Brux. 1808. 2 vol. 8°. avec fig.

Des causes de la rareté des bons peintres hollandais dans le genre historique, in het Fransch en Nederduitsch te vinden in de werken van Teylers tweede Genootschap. Haarl. 1809. 4°, in het Fransch herdrukt Brux. 1818. 8°.

De l'inutilité des jachères, *ou de l'agriculture du pays de Waes*. Brux. 1809. 12°.

Sur les peintres modernes des Pays Bas. Brux. 1811. 12°.

De la meilleure méthode d'opérer les polypes utérins. Brux. 8°. avec. fig.

Voorts nog onderscheidene Regtsgeleerde Verhandelingen ieder afzonderlijk gedrukt in 4°, alsmede eenige Fransche dichtstukjes en vele Verhandelingen opgenomen in de werken der geleerde Maatschappijen, waarvan de Burtin Lid was. Ook heeft hij nog onderscheidene werken in handschrift nagelaten in wier uitgave hij verhinderd werd door zijn overlijden den 7den Augustus 1818.

Zie *Galerie Hist. des Contempor.; Algem. Konst- en Letterbode*, 1818, D. I. bl. 114; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 195; *Biogr. Nation.; Biogr. Univ.*

[Leonard du Bus de Ghisignies]

BUS DE GHISIGNIES (LEONARD DU), geboren te Doornik, begon reeds vroegtijdig zijne loopbaan in het Administrative vak en onderscheidde zich eerlang door een helder inzigt in de zaken, welke hem werden toevertrouwd, en door stipte naauwkeurigheid en vlijt, in de pligten, welke hij te vervullen had. Sedert geruime tijd, was hij als een werkzaam en kundig ambtenaar bekend, toen de Belgische gewesten met den Nederlandschen Staat werden zaamgesmolten en Willem I als Koning der Nederlanden den Troon beklom. Du Bus werd dan ook door dezen spoedig onderscheiden en in het jaar 1820 tot Gouverneur der provincie Antwerpen aangesteld, van waar hij in 1823 tot de zelfde belangrijke betrekking over de provincie Zuid-Braband geroepen werd. Toen in Nederland de tijdingen nopens den ongunstigen toestand der finnantiën in Indië bekend werden, werd Du Bus, den 10den Augustus 1825, met uitgebreide magt tot Commissaris-Generaal over de Nederlandsche Oostindische Bezittingen benoemd, werwaarts hij den 28sten September vertrok, terwijl hij den 2den Februarij 1826 ter reede van Batavia aankwam. Door zijne geboorte en opvoeding vreemd

aan de noordelijke gewesten des rijks, vreemd aan den handel, vreemd aan de Oostindische Bezittingen, vreemd aan de meesten der ambtenaren, welke hij in Indië zou aantreffen, ook door zijne taal, moest du Bus wel door den Koning beschouwd zijn als schitterende bekwaamheden, eenen onbevooroordeelden geest en buitengewone zelfstandigheid in zich te vereenigen, om hem eenen zoo gewigtigen last op te dragen. Ook du Bus zelve moest wel een hoog gevoel van eigen krachten hebben, om eene zoo zwaarwigtige taak te durven aanvaarden. Hier en daar werden dan ook verkeerde bezuinigingen ten opzigte van nuttige instellingen ingevoerd, zoo als de inkrimping van het zoogenaamde Constructi-magazijn te Soerabaja; het verkoopen of buiten dienst stellen van bijna alle gewapende kruisbooten tot weering van zeeroof met goed gevolg daargesteld; het verminderen van het vangloon der tijgers enz. Ook behandelde du Bus den Luitenant-Gouverneur-Generaal de Kock niet met die openhartigheid en dat vertrouwen, waarop die hooge ambtenaar door zijne edele en regtschapen inborst en zijne bekwaamheid in Indische aangelegenheden, teregt aanspraak kon maken, welk vertrouwen ongetwijfeld den geregelden gang van zaken, in de gewesten, waar de opstand woedde, zou hebben bevorderd. Evenwel is het niet te ontkennen dat du Bus in Indië veel goeds tot stand heeft gebragt. Reeds den 26sten Februarij 1826 werd het nieuwe muntstelsel ingevoerd, en de honderddeelige Nederlandsche gulden tot standpenning aangenomen, en in plaats van 120 duiten, ontving men nu slechts 100 duiten, waardoor de tractementen en dergelijke al dadelijk ⅛ verminderd werden. De tractementen werden meerendeels in koper voldaan, en door eene te spoedige invoering van zoo veel koper geld ontstonden er bij het maken van koopacten en andere contracten voorwaarden, om de betaling in *gulden-zilver* of *gulden-koper* te doen, hetgeen niet het geval zou zijn geweest, indien de 7,200,000 gulden aan duiten, welke du Bus had medegebragt langzaam in omloop waren gekomen. Nu had deze maatregel onder de Chinesche mijnwerkers op Bangka eenige onlusten ten gevolge. Was du Bus niet altijd even gelukkig in de keus van personen, aan welke hij zijn vertrouwen schonk, het is niet te ontkennen, dat hij met moed en beleid de onaangename taak van vermindering en inkrimping van het personeel in de tractementen vervulde, en dat hij in zijne ontwerpen van bezuiniging door vereenvoudiging met vele moeijelijkheden, waaronder de voortdurende oorlog op Java niet een der minste was, te kampen had; terwijl hij ook dikwijls den onwil van andere hoog geplaatste personen ondervond. Hierdoor werden eene menigte zijner pogingen verijdeld of bekwamen eene verkeerde rigting, hetwelk eene ongunstige beoordeeling zijner handelingen ten gevolge had.

Doelmatig was het op zichzelf te noemen, dat de Commissaris-Generaal op de Westkust van Nieuw Guinea, aan de Tritonsbaai het fort du Bus deed stichten, van het welk den 24sten Augustus

1828 de Nederlandsche vlag werd geheschen; min doelmatig, dat slechts een gedeelte van een eiland als Nederlandsch verklaard werd, waar het geheel vroeger, meer dan eens plegtig was in bezit genomen. Ook behartigde du Bus de belangen van den landbouw met al zijn vermogen en onder zijn bewind werd de theecultuur en de cochenille-teelt ingevoerd, en ook met het aankweeken van den kaneelboom op Java eenen aanvang gemaakt.

Tot bevordering van den handel werd ook de Javasche Bank te Batavia opgerigt, met een octrooi van 10 jaren, met 1° Januarij 1828 aan te vangen. Groote voordeelen heeft ze den handel in de transactiën van koop en verkoop aangebragt.

Du Bus bragt de gewone uitgaven der Indische huishouding van 19 op 14 millioenen gulden; en leefde ook voor zich zelven spaarzaam en eenvoudig.

Ten bewijze van 's Konings *goedeuring* werd hij benoemd tot Minister van Staat en gaf, na zijne moeijelijke taak te hebben volbragt, het bewind op den 16den Januarij 1830 aan den nieuw benoemden Gouverneur-Generaal Johannes van den Bosch over. waarna hij zich den 6den Februarij naar Europa inscheepte, en den 16den Junij in Nederland aankwam. De Belgische onlusten, daarna uitgebarsten, deden hem besluiten, om in landelijke stilte te leven en aan de ontginning van heidegronden zijne verdere leeftijd te wijden. Hij overleed op zijn kasteel Westmalle, tusschen Antwerpen en Turnhout den 31sten Mei 1849.

Zijne afbeelding in steendruk treft men aan voor *Onze Tijd*, D. IV.

Zie van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 641, 668-677; Roorda van Eysinga, *Handb. der Land- en Volkenk.*, B. III. D. II. bl. 218-229; *Onze Tijd*, D. IV. bl. 1-8; Teenstra, *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 289, 328, 589, 861-864.

[Gerardus, Petrus en Johannes Busaeus]

BUSAEUS (GERARDUS, PETRUS en JOHANNES). Zie BUYS (GERARD), BUYS (PIETER) en BUYS (JOHANNES).

[Johannes Busch]

BUSCH (JOHANNES) bij anderen abusivelijk JAN TEN BUSSCHE geheeten, de groote Duitsche kloosterhervormer van de vijftiende eeuw, werd in het jaar 1399 te Zwolle geboren. Van zijne familie is ons weinig bekend. Zijn grootvader van moeders zijde, Alfred Gruter, was Burgemeester dier stad en vriend van den beroemden Geert Groote en diens gastheer, zoo dikwijls deze op zijne reizen Zwolle bezocht. Van dien vromen vriend haars vaders had de moeder van Busch, Margaretha Gruter, de eerste beginselen der menschelijke wetenschap en, wat meer zegt, de eerste zaden harer latere godvrucht ontvangen. Reeds vroeg vertrouwde zij de opvoeding van haren Johannes aan den godvruchtigen Johannes Cele, die mede onder de bijzondere vrienden van den reeds overleden Geert Groote had behoord en sedert jaren aan het hoofd stond der beroemde Latijnsche school van Zwolle. Onder diens voortreffelijke leiding ontwikkelde zich Busch bijzonder gunstig naar verstand en hart.

Op zijn achttiende jaar stond hij aan het hoofd der geheele derde klasse van zijne school en onderwees in die betrekking van zeventig tot tachtig scholieren in de Grammatica, Ethica en Logica. Zijne onders, hierdoor ten hoogste verblijd en vereerd, wilden hem nu naar de Hoogeschool te Erfurt zenden, opdat hij daar den Doctoralen graad zou verwerven en op die wijze mogelijk de roem van zijn geslacht worden. Maar zijn vrome Leermeester had zich altijd bijzonder daarop toegelegd, om zijne leerlingen godsdienstig te vormen en hun oog op het Eeuwige te rigten. Toen nu zijne ouders hem hunne eerzuchtige plannen mededeelden, wees hij die stellig van de hand en waren ook de tranen zijner hartelijk geliefde moeder niet in staat, zijn nu geopenbaard voornemen te veranderen, om namelijk in een goed hervormd klooster alleen voor God en de Eeuwigheid te gaan leven. Zulk een klooster vond hij in dat der Augustijner Monniken van Windesheim, waar hij nog in het zelfde jaar op aanbeveling van eenen vromen Priester te Zwolle als Nuntius werd aangenomen. Na anderhalf jaar van zeer moeijelijke proeftijd werd B u s c h , op den 6den Januarij 1419, onder hen als broeder opgenomen, en trok spoedig daarna door zijnen buitengewonen ijver de aandacht van den toenmaligen Prior, J o h a n n e s V o s s v a n H e u s d e n . Toen nu in 1424 A d o l f , Hertog v a n B e r g , eene te Bodingen bij Keulen in zijn gebied gelegen kapel, aan *de H. Maagd* gewijd, tot een klooster van Reguliere Kannniken onder het kapittel van Windesheim, wilde hervormen en daartoe de hulp der Windesheimsche Broeders inriep, werd B u s c h , met nog drie andere Broeders derwaarts gezonden en was daar met de stichting en regeling van dat klooster gedurende vier jaren werkzaam. In 1429 teruggekeerd, werd hij terstond daarop met zijnen medebroeder en vriend G o d f r i e d v a n T y e l a , die tegelijk met hem in Windesheim was opgenomen, naar Ludingekerke gezonden, om die beroemde abdij, welke op de schromelijkste wijze van de kloostertucht was vervallen, op verzoek van den Bisschop van Utrecht tot den regel terug te brengen en uit- en inwendig te hervormen. Van daar zond het Kapittel hem en G o d f r i e d v a n T y e l a naar Beverwijk, waarmede door hunne hulp twee Augustijner kloosters, één voor Monnikken en één voor Nonnen, werden opgerigt. G o d f r i e d v a n T y e l a bleef daar als Prior van het eerste achter, terwijl B u s c h naar Windesheim terugkeerde, waar hij nu eenige jaren achtereen als Broeder-Thesaurier woonde, alleen misschien een tijd van drie jaren uitgezonderd, welke hij in het bij Windesheim ingelijfde Nonnenklooster van Brunnepe bij Kampen doorgebragt, om toezigt te houden over den herbouw der kloosterkerk aldaar. In 1437 vergezelde hij als Supprior bovengenoemden G o d f r i e d v a n T y e l a naar het klooster van Wittenborgh in het sticht Hildesheim, werwaarts deze door het Kapittel was gezonden als Prior. Daar aan den Prior van dat klooster in 1435 door de Kerkvergadering van Bazel de last was opgedragen, om de hervorming in alle Augustijnerkloosters van Saksen

en Turingen in te voeren, werd dien ten gevolge B u s c h in 1439 naar de stad Hildesheim gezonden, om het nabij gelegen Sulta (*zu der Saltze*) te hervormen. Niettegenstaande het verzet der bandelooze Monniken, die hem zelfs eenige malen naar het leven stonden, was hij toch na verloop van een jaar door voorzigtige zachtmoedigheid en verstandige gestrengheid er in geslaagd, de Ordestucht in het klooster te herstellen, en werd daarop zelf tot Proost verkozen. Een paar jaren later werd het door zijne ijverige pogingen met het algemeen Kapittel van Windesheim vereenigd, waarvan het sedert een eervol Lid is gebleven. Acht jaren achtereen bekleedde B u s c h deze waardigheid (na de inlijving in het Windesheimsche Kapittel werd de titel van Proost in dien van Prior veranderd) gedurende welk tijdperk een groot aantal kloosters van beide seksen en van verschillende orden, zoowel in en om Hildesheim als in andere gedeelten van de Aartsbisdommen Mentz, Keulen en Trier, maar vooral van het eerstgenoemde, door hem werden hervormd of wel, reeds hervormd zijnde, op last van het Hindesheimsche Kapittel bezocht. Hoe groot zijn invloed ook op andere Monnikenorden was, blijkt daaruit, dat hij door de bekeering van J o h a n v o n H a g e n , Abt van het Benedictijnerklooster Bursfeld bij Minden, in 1440 veel tot de stichting van de beroemde Bursfelder congregatie bijdroeg, welke vereeniging reeds bij het leven van J o b a n v o n H a g e n behalve onderscheidene Nonnenkloosters zes-en-dertig Monnikenkloosters omvatte. In de vier laatste jaren van dit tijdperk deed hij ook jaarlijks eene reis in het Aartsbisdom Maagdenburg, om de daartoe behoorende Augustijnerkloosters, *Neue Werk* (*ad Novum Opus*) bij Halle en St. Moritz binnen die stad te bezoeken, in welke hij op verzoek van den Aartsbisschop G u n t h e r v o n S c h w a r t z e n b u r g in 1444 de hervorming had ingevoerd, en tot instandhouding daarvan een paar zijner eigene Broeders achtergelaten. In 1448 werd hij zelf als Proost van het eerstgenoemde klooster naar Halle geroepen, en hoewel ongaarne Hildesheim verlatende, nam hij die roeping ter wille der hervorming aan. Ook hier verloochende hij zijnen vromen ijver niet. Het klooster waar hij, bij zijn eerste bezoek alle Broeders '*propria habentes*, *incontinentes et inobedientes*' had gevonden, zoodat het een spreekwoord was: 'dat men daar ten minste twee of drie malen in den kerker had moeten zitten, om Prior te worden,' was weldra onder zijn bestuur, zoowel wat den Godsdienstigen geest der Broeders, als wat de waarneming der kloosterregels betreft, geheel hervormd. Maar wat vooral deze hervorming merkwaardig en belangrijk maakt, was de omstandigheid, dat tot dit klooster het Archidiakonaat behoorde over een gebied van elf mijlen in den omtrek met acht groote en kleine steden, waarvan Halle de voornaamste was, en vele vlekken en dorpen, in het kort het geestelijk opzigt over eene bevolking van 200000 zielen. Groot was de zedelijke en godsdienstige verandering, welke B u s c h dien ten gevolge door geheel dit gebied te weeg bragt. Niet alleen

dat hij de vele misbruiken onder de geestelijken beteugelde, maar ook onder de leeken wekte hij een nieuw godsdienstig leven. De verwaarloosde Zondagsviering werd hersteld; de kerkelijke inzegening van huwelijken weder verpligtend gemaakt; de in hooge mate heerschende woekerzucht en ontucht krachtig bestreden. Hij had hierbij veel dienst van eenen Prediker, dien hij zoo lang de Tien Geboden deed herhalen, tot dat hij de vruchten van zijne prediking zag. Deze waren dan ook zoo merkbaar, dat toen B u s c h , na zeven jaren de praeposituur van het klooster *Neue Werk* te hebben waargenomen, haar in 1455 nederlegde, de Prior van een naburig klooster tot hem zeide: 'In waarheid, vader B u s c h ! gij hebt hier eene nieuwe wereld geschapen.'

Toch had hij in die zeven jaren zijne werkzaamheden niet tot zijn eigen klooster en Archidiaconaat bepaald. In 1451 bezocht de Pausselijke Legaat, de Kardinaal N i c o l a u s d e C u s a , op zijne zendingsreize door Duitschland ook de steden Halle en Maagdenburg, in welke laatste hij eene Provinciale Synode bijeen riep en bij die gelegenheid aan J o h a n n e s B u s c h in vereeniging met Dr. P a u l u s , Proost van het Augustijnerklooster St. Moritz te Halle, den bijzonderen last opdroeg, om door het geheele Aartsbisdom Maagdenburg in alle kloosters de hervorming in te voeren, te beginnen met die der Augustijner orde en tevens een Provinciaal Kapittel te Neue werk in te stellen, waarop jaarlijks de belangen der kloosters dier orde in de geheele kerkelijke provincie zouden worden behandeld. Aan beide deelen van dien last werd door die twee mannen, maar vooral door B u s c h , op voortreffelijke wijze voldaan. Hen op hunne hervormingsreize door alle de verschillende bisdommen dier provincie te volgen, ligt buiten ons bestek; wij noemen slechts uit velen de steden Weimar, Leipzig, Naumburg en Halberstadt, in en om welke allen wij hen achtereenvolgens als Kloosterhervormers zien optreden. Maar vooral maken wij melding van Erfurt, waar hij de Observantie in acht van de tien daar bestaande kloosters invoerde, met name in dat der Augustijner Kanunniken, waarin 50 jaren later L u t h e r zich begaf om rust te zoeken voor zijne ziel. Binnen de zelfde muren, waar toen de groote Kerkhervormer een tijd lang althans het mogelijk achtte en hoopte den vrede des gemoeds door kloosterheiligheid te herwinnen, heerschte nu volslagen ongehoorzaamheid aan alle kloosterregels, die niet zelden grove zedeloosheid en ontucht na zich sleepte.

Door den laster van hem vijandiggezinde personen in ongenade gevallen bij den Aartsbisschop van Maagdenburg, F r e d e r i k v a n B i c h e l i n g h e , opvolger van den bovengenoemden G u n t h e r v o n S c h w a r t z e n b u r g , bij wien hij vroeger in blakende gunst had gestaan, deed B u s c h in 1455 afstand van zijne praeposituur en vertrok weder naar Windesheim. De vier navolgende jaren bragt hij, deels te Windesheim zelf, deels in het Nonnenklooster te Brunnepe bij Kampen, deels in dat te Diepenveen, in meerdere rust, hoewel niet in werkeloosheid, door. Terwijl hij namelijk in

beide laatstgenoemde kloosters als Biechtvader der zusters woonde, wijdde hij zijne overige tijd aan het schrijven van zijn kort geschrift: *De viris Illustribus Windesemensibus*, dat onder den titel van *Chronicon Windesemense* tot ons is overgekomen, zijnde in 1621 door den Jezuit H. R o s w e y d e , te Antwerpen uitgegeven. Het is voor de kennis van het Windesheimsche Kapittel, en vele andere in de kloostergeschiedenis van die tijd belangrijke zaken en personen onmisbaar.

Na deze vier nu rustig doorgeleefde jaren volgde weder een tijdperk van bijna ongeloofelijke werkzaamheid in het belang van de kloosterhervorming. In 1459 namelijk op nieuw tot Prior van zijn vroeger klooster Sulta verkozen, nam hij die roeping met vreugde aan en vatte de talrijke werkzaamheden daaraan verbonden weder op. Niet alleen, dat hij de betrekkingen met bijna alle vroeger door hem hervormde kloosters door jaarlijksche bezoeken aanhield en bevestigde, maar telkens voegde hij nieuwe veroveringen op dat gebied aan de oude toe. - Lunenburg, Bremen, Holstein, Friesland, Overijssel, Westphalen, Brandenburg, Maagdenburg, Meissen, Thuringen en Saksen, alle die gewesten zagen hem van tijd tot tijd in zijne huifkar gezeten het land doortrekken, hetzij om nog niet hervormde kloosters tot de hervorming te brengen, hetzij om vroeger hervormde daarin te bevestigen. Op velerlei wijze bevorderde hij daarenboven hunne geestelijke en wereldlijke belangen. Was er op de jaarlijksche vergadering van het algemeen Kapittel van Windesheim iets te bewerken of te verzoeken voor eenig daartoe behoorend klooster, aan B u s c h werd het opgedragen; was er twist ontstaan tusschen twee kloosters, over grondbezit of andere zaken, B u s c h trad als bemiddelaar op; wenschte men in eenig klooster, wier bewoners nog zwak waren in de jeugdige hervorming, tot voorbeeld Broeders of Zusters uit een ander goed hervormd klooster te ontvangen, men schreef aan den Prior van Sulta, en deze ontzag invloed noch moeite, om aan zulk een verzoek te voldoen. Zoo bragt hij eens in persoon drie Zusters van Brunnepe naar het Nonnenklooster van Helmstadt, en op gelijke wijze eenige Nonnen van Heyningen naar Erfurt. Allerlei merkwaardige, vaak naïve, ontmoetingen wedervoeren hem bij de menigvuldige togten en hervormingsreizen, maar ook menigmaal kwam zijn leven in gevaar. Doch B u s c h ontzag moeite noch gevaar, als hij de gelegenheid had op zijne wijze en naar zijne begrippen de eere Gods te bevorderen en aan het behoud van vele onsterfelijke zielen te werken. Ja het scheen wel, dat met zijne jaren ook zijnen ijver en zijne krachten toenamen. In 1470, dus op een-en-zeventigjarige leeftijd, zien wij hem nog eene reize van Hildesheim naar Erfurt ondernemen, om de opname van eenige nieuwelingen in het Augustijner Nonnenklooster aldaar bij te wonen en over Halle van daar naar Hildesheim terugkeeren, terwijl wij hem in het zelfde jaar nog als Visitator in het Kanunnikenklooster Segeberg bij Lubeck in Holstein aantreffen. Eindelijk evenwel

deed de ouderdom ook op hem hare regten gelden; door haar gedwongen legde de tachtigjarige grijsaard in 1479 zijn Prioraat van Sulta neder. Voor die tijd had hij nog de geschiedenis van de voornaamste zijner kloosterhervormingen opgeteekend in vier boeken. *De reformatione monasteriorum*, het welk is uitgegeven door L e i b n i t z , in zijnen *Codex scriptorum Brunsvicensium*, Tom. I en II. pag. 477-506, 806-972.

Hij stierf eenige tijd later in dat zelfde klooster, in welks kerk hij ook werd begraven. Dit laatste blijkt uit eene naamlijst van Prioren van dat klooster, waar wij achter zijnen naam dit bijvoegsel lezen: ‘een zeer godsdienstig man, zeer ijverig voor de tucht, die tot hervorming der kloosters zesduizend achthonderd mijlen voor het heil der zielen heeft afgelegd. Hier in Sulta sloeg zijn laatste uur en werd hij volgens aller gevoelen in heiligheid begraven.’

Over dezen merkwaardigen man is nog nooit opzettelijk iets geschreven. De meeste, ook uitgebreide, handboeken der Kerkgeschiedenis, gaan hem met stilzwijgen voorbij; slechts G r i e s e l e r vermeldt hem met een enkel woord. Naar onze meening is dit ten nadeele van het regt begrip der tijden, die aan de Kerkhervorming voorafgingen en haar voorbereiden. Moge B u s c h al niet eene plaats verdienen onder de eigenlijk gezegde voorloopers der Hervorming, omdat hij werkte aan de instandhouding en bevestiging eener hierarchische inrigting, het Monnikkenwezen, en omdat hij met hart en ziel gehecht bleef aan de leer der kerk - evenzeer moet het erkend worden, dat hij krachtig heeft medegewerkt om in de zoo uitgestrekte en zoo ontaarde Monnikken wereld den grond te bereiden, waarin het zaad, door L u t h e r uitgestrooid, zou kunnen worden opgenomen, opschieten en vrucht dragen, vooral daar hij op het voetspoor van G e e r t G r o o t e de lezing der Heilige Schrift in de landtaal ten sterkste aanbeval. Vele bijzonderheden in de geschiedenis van de vestiging en uitbreiding der Kerkhervorming, waarin Augustijner-Monnikken vaak een zoo gewigtigen rol speelden, zullen door de kennis en juiste waardering der werkzaamheid van deze en andere Kloosterhervormers belangrijk toegelicht, misschien wel voor het eerst verklaard worden.

Zie, behalve zijne eigen geschriften, L e i b n i t z , in *introd. Cod. script. Brunsv.* Tom. II. pag. 45; *Chronicon Hildeshemense* aldaar; T r i t h e m i u s *de Script. Eclesiast.;* F a b r i c i u s , *Bibl. med. aevi*, Tom. 1, pag. 486; B l e y s w y c k , *Beschr. van Delft*, bl. 398 en 399; *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.*, D. XVIII. bl. 101 en 102; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. VI. bl. 352; d e r F e l l e r , *Dict. Hist.;* Y p e i j en D e r m o u t , *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. I. bl. 16; *Biogr. Nation.;* D e l p r a t , *de Broeders. van Geert Groote*. bl. 67, 75, 159, 162 en 175; *Recensent der Receensenten* 1832, Mengelw. bl. 518-522; d e W i n d , *Biblioth. der Nederl. Geschieds.*, D. I. bl. 76, 520; *Biogr. Univers.*, waar hij ook A r n o l d genoemd wordt.

[Herman Busch]

BUSCH (HERMAN) of VON DEN BUSCHE, gesproten uit een aanzienlijk geslacht, en verwant aan den voor de herleving der wetenschappen zoo ijverigen Rudolf Lang, zag te Dulm bij Minden in 1468 het eerste levenslicht. Door den roem van Alexander Hegius naar Deventer gelokt, werd hij door dezen in de toen pas ontluikende studie der Classische Schrijvers ingewijd. Diens voetspoor volgende, verklaarde hij te Amsterdam in het openbaar de schriften van Plautus en Porphyrius, ook vertoefde hij eenige tijd te Alkmaar bij den beroemden Johannes Murmellius. Naar zijn vaderland teruggekeerd, stond hij in naauwe betrekking met het Munstersche Fraterhuis. Vooral is hij merkwaardig door zijne pogingen om de echte Latiniteit, sedert lang door de Scholastieken zoo gruwelijk verbasterd te doen herleven, waarin zijne boezemvrienden Rudolf Lang, Desiderius Erasmus, Jean Reuchlin en Philippus Melanchton hem trouw bijstonden.

Zijne Letterkundige kennis en de ijver, waarmede hij de studiën voorstond, het welk aan de Geestelijkheid van dien tijd mishaagde, veroorzaakten dat de Godgeleerden hem haatten en vervolgden. Hij zag zich verpligt van stad tot stad te vlugten en durfde zich nergens vestigen. De Lutherschgezinden boden hem eene schuilplaats aan; Busch nam hunne gevoelens aan en schreef ten voordeele van Luther, door wien hij aan den Landgraaf van Hessen werd aanbevolen, die hem tot Hoogleeraar in de Geschiedenis te Marburg aanstelde. De twisten met de Wederdoopers ontstaan zijnde, werd Busch naar Munster geroepen, om met hen te onderhandelen; de buitensporige gevoelens, welke hij bij die gelegenheid aan den dag legde, haalde hem de bespotting zijner tegenstrevers op den hals en hij stierf van verdriet te Dulm in 1535.

Zijne hoofdverdiensten bestonden daarin, dat hij eene nieuwe spraakkunst opstelde onder den titel van:

In artem Donati de octo partibus Orationis Commentarius. Lips. 1511. 4°, later herhaalde malen herdrukt onder anderen te Basel in 1540 welk werkje eindelijk het geheel onbruikbare *Doctrinale van* Alexander de Villa Dei mogt verdringen.

Behalve dat zagen van hem het licht, toen hij nog Roomschgezind was:

Poëmata Juvenci.

De triplici Psalterio Mariae Virginii ad Jo. Rincum. carmen.

Oratio ad Clerum Coloniensem, waarin hij de Keulsche Geestelijken vermaant, om de Heilige Schriften te lezen.

Spicilegium, *LIII illustrium Philosophorum auctoritates ac sententiae*.

Spicilegium, *Epigrammata quaedam in laudem D. Virginis*.

Oestrum in Tilemannum Heverlingium.

Carmina de morte Gulielmi, *comitis a Nova Aquila*.

De Agone Catharinae.

Ad Hermannum Comitem de Nuenaer et Martinum Oed, *Kempensem*, *gratulatoria carmina*.

Nadat hij tot het Lutherdom was overgegaan:

Decimationes Plautinae. Colon.

Epigrammatum libri tres. Colon. 1498 et Lips. 1504.

Ad Murmellium Epistola, *primam Persii Satyram explicans*. Par. et Colon.

Ars memorativa.

Vallum humanitatis. Colon.

In Silium Italicum Annotationes. Basil.

Commentarii in primum librum Martialis, *obscoenis carminibus resectis*. Colon.

Hypanticon versibus heroicis. Basil 1520.

Carmen de urbe coloniensi. Lips. 1521.

De singulari auctoritate Veteris et Novi Instrumenti sacrorum Ecclesiasticorum eorumque testimoniorum farrago in ibros II divisa. Marp. 1529.

De Paedobaptismo Disputatio Westphalica, *habita Monasterii Westphalorum*. Anno 1533.

Contra Bernardum Rotmannum et complices.

Annotationes in Persium et Juvenalem.

Gratulatorium carmen de adventu Erasmi Coloniam. Col.

Hecatosticha ad Fridericum, *Trajectensem Episcopum*, *ingredientem urbem Daventriam*. Davent.

Brevia scholia in Aeneida Virgi ii.

Lipsica, opgenomen door F r e d e r i k O t t o M e n c k e n i u s in diens *Miscell. Lips. Nov.* vol. VII. Part. III. pag. 514-552.

Uit eenige dier geschriften blijkt mede dat hij een verdienstelijk Latijnsch Dichter was.

Zie S w e e r t i i , *Athen. Belgic.*, pag. 341; R e v i u s , *Davent. Ill.*, pag. 135-137; S a x e , *Onomast. Liter.*, Pars III. pag. 23, 581; v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. III. bl. 35; H o f m a n n P e e r l k a m p , *de Poëtis Latin. Nederl.*, pag. 34-36; H a m e l m a n , *de Vita*, *studiis*, *itineribus*, *scriptis et luboribus Herm. Busschii;* D e l p r a t , *Over de Broeders. van Geert Groote*, bl. 247, 302; *Biogr. Univers*.

[Arndt Busch]

BUSCH (ARNDT). Zie BUSSCHEN (ANDEIES).

[Hendrik Busch]

BUSCH (HENDRIK), Nederlandsch zee vaarder, geboren te Hoorn hielp de ontdekking van de Behringstraat door de Russen bevorderen.

Zie *Aardrijksk. Woordenb. der Nederl.*, D. V. bl. 820.

[Hendrik Busch]

BUSCH (HENDRIK) te Leeuwarden, vond omstreeks het jaar 1690 de kunst uit, om als *in fresco* ingelegd bloemwerk op steenen tafelen te schilderen, met natuurlijke kleuren, zoo heerlijk en kunstig dat deze stukken niet zonder verbaasdheid

beschouwd werden. B u s c h is met die kunst weggestorven, maar men ziet in Friesland nog

eenige van zijne overgeblevene werken, die de gunstig beschrijving door Willem van Ranou daarvan gegeven geenszins logenstraffen.

Zie *Tegenw. Staal der Vereen. Nederl.*, D. XIII. bl. 166.

[Johan Busch]

BUSCH (JOHAN), zoon van Marcus Busch en van Johanna van Delden, geboren den 15den April 1742, te Groningen, waar zijn vader een geacht Geneesheer was, werd na de omwenteling van 1795 in zijne geboortestad in de Municipaliteit gekozen, in het jaar 1798 werd hij naar de Tweede Kamer van het Wetgevend ligchaam der Bataafsche Republiek afgevaardigd en was een der bedrijvigste Leden van dit Staatsligchaam. Onder anderen zond men hem in 1799 met drie Leden der Eerste Kamer naar het leger in Noord-Holland, ten einde de gemoederen der inwoners van die streken tot kalmte en bedaardheid aan te manen en in 1801 was hij een der twaalf Leden, die benoemd werden om de wetten door het Staatsbewind voorgedragen te onderzoeken. Hij overleed ongehuwd te 's Gravenhage den 21sten Augustus 1817.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXVIII. bl. 388, D. XL. bl. 201, D. XLI. bl. 54, 200, D. XLIII. bl. 49, D. XLIV. bl. 58, 132, 143; Vonk, *Inval der Engels. en Russen in Noordh.*, D. I. bl. 70 en 71, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Marcus Jan Busch]

BUSCH (MARCUS JAN), een broeder van den voorgaande, geboren den 23sten November 1747 te Groningen, werd door zijnen vader reeds vroeg tot de kennis der oude talen opgeleid. Op zijn vijftiende jaar bij de Hoogeschool zijner geboortestad ingeschreven, genoot hij het onderwijs van Tiberius Lambergen, Gualtherus van Doeveren en Petrus Camper; hij erlangde toen, door eene vlijtige beoefening der Ontleedkunde, de vriendschap van den laatste, welke geenszins gemakkelijk te verwerven was. In het praktische deel der Geneeskunde vond hij eenen leidsman in zijnen bloedverwant en vriend, Matthias van Geuns. Den 31sten October 1770 verwierf hij den graad van Doctor, na het schrijven en openlijk verdedigen van eene Verhandeling *Over het werktuigelijke van het orgaan der stem en hare vorming*[1], welke door den beroemden Gottingschen Hoogleeraar Johan Friederich Blumenbach met roem vermeld is.

Aangezien er destijds bij de Hoogeschool te Groningen geene inrigtingen bestonden, waar men zich praktisch in de Genees- en Verloskunde kon oefenen, begaf hij zich naar Parijs, waar hij het onderwijs van Jean Louis Baudeloque, André Levret en Antoine Louis genoot. In het Vaderland teruggekeerd, zette hij zich als Geneesheer en Vroedmeester te Winschoten neder en

(1) *Dissertatio medica inauguralis de Mechanismo organismi Vocis ejus formatione.*

leefde en werkte aldaar met eer en nut tot in het jaar 1776, toen de benoeming van Matthias van Geuns tot Hoogleeraar te Harderwijk, hem gelegenheid gaf; om in diens uitgestrekte praktijk op te volgen. In 1791 werd hij tot Gewoon Hoogleeraar der Geneeskunde en hare praktijk, alsmede der Schei- en Kruidkunde aan de Hoogeschool te Harderwijk benoemd, doch bedankte voor dien post, even als voor het hem later aangeboden hoogleeraarschap in de Geneeskunde te Franeker. De Regering van zijne geboortestad benoemde hem daarop tot Stads-Physicus en de Staten der Provincie in 1803 tot Archiater; hij bleef aldus werkzaam tot in den laten avond van zijn leven, als wanneer hij den 31sten October 1831 ongehuwd overleed.

Onberekenbaar was het nut, dat hij had aangebragt vooral door het weren der *arcana* van Lambergen en het invoeren van eene min omslagtige wijze in het voorschrijven der geneesmiddelen. Bijzondere en vele gewigtige diensten moet hij ook bewezen hebben in de volksziekte, welke Groningen van 1778-1780 teisterde.

Zijne grootste verdiensten bestonden echter in het verbeteren van de Verloskundige hulp; hij ontdekte de meest voorkomende oorzaken der moeijelijke verlossingen, de *strictura* of de krampachtige zamensnoering van den *uterus*, toen nog in geen plaats van Europa bekend, waarop de Duitschers en Franschen tien of twaalf jaren later begonnen te letten. Met eenen standvastigen ijver werkte hij tot verbetering van het onderwijs der Vroedvrouwen; hij wist eene bijzondere inrigting hiervoor te Groningen te doen daarstellen, welke gedurende vele jaren de eenige van dien aard in ons Vaderland was. Veel bragt hij bij tot het nut en genoegen zijner medeburgers door de voorlezingen, gedurende 44 jaren in het Groninger Genootschap, *pro excolendo jure patrio*, over de Geregtelijke Geneeskunde en door zijne bijdragen aan het Groninger Weekblad: *tot Nut van het Algemeen*, over zaken tot de gezondheidsleer in het belang der huisgezinnen betrekkelijk. Den warmsten lof verwierf hij in den avond van zijn leven toen te Groningen in het jaar 1826 de geweldige ziekte uitbrak, welke in drie maanden het vijftiende gedeelte der inwoners heeft weggerukt. Onvermoeid was zijn ijver om niet alleen met wijzen raad, maar ook werkelijk en met der daad, zijne ongelukkige medeburgers, bedreigd of aangegrepen door den verwoestenden geessel, bij te staan. Door zijne milddadigheid bragt hij hulp en troost bij aan zijne verarmde natuurgenooten, en hij bezocht bij voorkeur de donkerste verblijven van kommer en ellende. Onderscheidene geleerde Genootschappen erkenden, zijne verdiensten door hem tot medelid aan te stellen. Die onderscheiding viel hem te beurt van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, van het Amsterdamsch Heelkundig Genootschap, van het Provinciaal Utrechts Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, van het Genees-, Heel-, Verlos- en Scheikundig Genootschap: *Vis unita fortior* te Hoorn enz.

Ook was hij Corresponderend Lid van het Koninklijk Nederlands Instituut van Wetenschappen en Schoone Kunsten.

Zie Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelw.*, D. V. St. II. bl. 9-15; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, 503 en 504, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Benedictus Busch]

BUSCH (BENEDICTUS), zoon van Johan Caspar Busch en van Veronica Theresia Wassenaar, geboren in 1754 te Utrecht, waar zijn vader gepensionneerd Tamboer-Majoor was, werd tot Schoolonderwijzer opgeleid, doch beoefende tevens, zonder eenige opleiding daartoe te hebben genoten, de Teekenkunst met de schrijfpen. Eerst werd hij te Sluis in Vlaanderen beroepen en kwam vervolgens te Groningen, waar hij den 24sten Januarij 1827 overleed, gehuwd zijnde met Maria Gezina Wilkens, bij wie hij twee zonen verwekte, Johan Kaspar Busch, geboren te Groningen in 1788, die Kunstonderwijzer was, en Hermanus Franciscus Busch, die in krijgsdienst trad en den 15den October 1843 als Majoor-Provinciaal-Adjudant van Groningen en Drenthe overleed. Hij was door den Koning met de Militaire Willemsorde vierde klasse versierd, en bezat, even als zijn vader, de gaaf fraai met de pen te teekenen.

Benedictus Busch had eene ongemeene bedrevenheid in het kunstig vervaardigen van teekeningen met de pen, zoo portretten als landschappen en hertenjagten voorstellende.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 66 en 67; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Marcus Busch]

BUSCH (MARCUS), een neef van Johannes Busch en van Marcus Jan Busch en zoon van Izaäk Busch en van Aafje Albertiena van Trojen, geboren te Groningen den 22sten December 1769, was, toen de omwenteling in 1813 uitbarstte, Kolonel der gewapende burgermagt te Groningen en kweet zich zoo loffelijk in zijnen post, dat de rust en goede orde binnen die stad, zoo toen als naderhand, volkomen ongestoord bleven. Den 15den November van dat zelfde jaar deed Busch een Officier der Burger-kanoniers met eenige manschappen naar den Zoltkamp vertrekken, om zich van dien post meester te maken, het geschut en den krijgsvoorraad in te schepen, den Onder-Officier, die daar bevel voerde, in de dienst van het Vaderland over te nemen, en dan ten spoedigste naar Groningen terug te komen; het welk alles zoo volkomen gelukte, dat de schepen twee dagen daarna reeds in de haven te Groningen lagen, waar het geschut en de overige krijgsvoorraad dadelijk ontscheept werd, het welk bijzonder goed te stade kwam, daar de stad zoodanig van dat alles ontbloot was, dat er zelfs destijds geene scherpe patronen zouden te vinden zijn geweest, zoo niet Busch reeds vooraf ongeveer 10,000 in de huizen zijner Officieren en Onder-Officieren had verborgen gehouden. Op gelijke wijze, als op den

Zoltkamp, maakte B u s c h zich meester van eenen post te Oostmahorn in Friesland, waar de Onder-Officier met zijne kanonniers insgelijks in dienst van het Groningsche Departement werd overgenomen en het geschut met den overigen krijgsvoorraad naar Groningen gevoerd.

Den 28sten November vertrok B u s c h , met ongeveer 300 man van de Nationale Garde, benevens de kompagniën Burger-Kanonniers met vier veldstukken, naar Appingedam, ten einde tot insluiting van de vesting Delfzijl mede te werken. Waaraan hij dan ook een krachtdadig deel nam en meer dan eens blijken van persoonlijken moed gaf. Toen den 2den Februarij 1814, met onderlinge overeenstemming tusschen de hoofden van het Pruissisch krijgsvolk en den Kolonel B u s c h , alles gereed was tot het nemen van nadrukkelijke maatregelen om den vijand, ware het mogelijk, tot overgave van de vesting te noodzaken, ontving laatstgemelde op het onverwachtst van den Generaal-Majoor O t t o Graaf v a n L i m b u r g S t i r u m , die zich te Groningen bevond, bevel om met de Nederlandsche troepen, onder zijne bevelen staande, geen deel te nemen aan den voorgenomen aanval op de vesting, en slechts verweerender wijze tegen den vijand te werk te gaan. Bij dit bevel was gevoegd een brief aan den Franschen Bevelhebber te Delfzijl, om den vijand door redenen te overtuigen, dat zijn belang vorderde de vijandelijkheden te staken, en de vesting aan den wettigen Vorst der Nederlanden over te geven. Het een en ander in eene vergadering van Hoofd-Officieren medegedeeld zijnde, besloot men den brief niet af te zenden en te beproeven den Generaal tot andere gedachten te brengen. Doch deze bleef bij zijn gegeven bevel volharden, het welk ten gevolge had, dat de Bevelhebber van het Engelsche krijgsvolk dadelijk aftrok, en zich weder aan boord van de schepen begaf. De Pruissische Majoor F r i c c i u s maakte zich mede gereed om het beleg te verlaten; doch B u s c h werd den volgenden dag, nadat hij, met voorkennis en goedkeuring van den Majoor F r i c c i u s andermaal geweigerd had den voornoemden brief aan den Franschen Bevelbebber af te zenden, door den Generaal Graaf v a n S t i r u m gelast het bevel aan den Kolonel V a l k e n b u r g over te geven, en zich, hetzij te Appingedam of te Groningen, in arrest te stellen. In Maart daaraanvolgende werd echter door den Souvereine Vorst aan B u s c h weder het bevel opgedragen en den 23sten Mei mogt deze het genoegen smaken, aan het hoofd onzer troepen, het bij onderhandeling overgegane Delfzijl binnen te rukken. Voor zijnen betoonden moed in het beleg van Delfzijl ontving hij de Militaire Willemsorde 3e klasse.

Na den opstand der Belgen in 1830 ontmoeten wij B u s c h weder in de gelederen onzer dapperen, voerende in den Tiendaagschen veldtogt de 2e Brigade der Reserve divisie aan; en in 1834 ontving hij de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw. Na zich alzoo wanneer het Vaderland zich in gevaar vond in de rijen van zijne verdedigers te hebben geschaard, overleed hij den 18den

Mei 1843 te Groningen, waar hij den post van Administrateur van 's Rijks schatkist bekleedde. Hij was gehuwd met A a k e S a l v e r d a , en had bij haar ééne dochter verwekt.

Zie H. B o s s c h a , *Geschied. der Nederl. Staatsomw.*, D. I. St. I. bl. 104, St. II. bl. 125, 128-138, D. II. St. III. bl. 243, 244, 251-259; K o n i j n e n b u r g , *Gedenkb. der Unie*, bl. 357, 360; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Burgerw.*, bl. 225-238; J. B o s s c h a , *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 692.

[Busch]

BUSCH had als Kapitein, het bevel over de 7e Kompagnie Eerste Bataillon Pontonniers bij den veldtogt naar Rusland. Deze kompagnie nam met de elfde van gezegde Bataillon onder bevel van den Kapitein B e n t h i e n [(1)] meestal gezamenlijk den bruggenarbeid tot den overtogt der rivieren waar. Daar echter de beide Kompagniën van B u s c h en B e n t h i e n steeds bij elkander bleven zullen wij om hier onnoodige herhaling te vermijden, voor de door B u s c h bewezen belangrijke diensten naar het artikel B e n t h i e n verwijzen. Hij schijnt echter bij den terugtogt uit Rusland te zijn omgekomen, althans verder vindt men niets meer van hem vermeld.

Zie B o s s c h a , *Neêrland Heldend. te Land*, D. III. bl. 407, 410-412.

[Lubbert Berniers ten Busch]

BUSCH (LUBBERT BERNIERS TEN). Zie BUSSCHE (LUBBERT BERNIERS VAN DEN).

[Herman von den Busche]

BUSCHE (HERMAN VON DEN). Zie BUSCH (HERMAN).

[Jakob Buschman]

BUSCHMAN (JAKOB), geboren in 1703, werd, na volbragte studie, in het jaar 1726 Predikant te Akersloot; vertrok van daar in 1728 naar Elburg, waar hij in 1766 emeritus werd, en begaf zich toen naar Kampen, waar hij den 2den December 1773 overleed, den roem nalatende van een schrander en geleerd man te zijn geweest.

Van hem bestaan de volgende geschriften:

Ophelderingen over verscheiden stukken der Godlyke boeken. Kamp. 1750. 8°.

Oostersche Geschiedenissen wegens de opvolging der Koningen in het Chaldeesche Ryk. 1766. 8°.

Joodsche Geschiedenissen, *in en na de Zeventig Dagweken*, *voorspelt Dan. IX*:24-27. Kamp. 1770. 2 deelen. 8°.

Zie v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamreg. van Nederd. Boeken;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* G l a s i u s , *Godgel. Nederl*.

[Huibert Lauwerens Buschman]

(1) Zie over hem hiervoor bl. 328-331.

BUSCHMAN (HUIBERT LAUWERENS), zoon van Godfridus Huibertus Buschman en van Maria Bruins, geboren te Rumpt in Gelderland den 12den April 1772, werd, zich in de krijgs-

dienst begeven hebbende, den 8sten Julij 1795 benoemd tot Eersten Luitenant bij de Grenadierkompagnie van het Eerste Batailjon der Tweede halve brigade Infanterie; tot Kapitein bevorderd den 20sten Julij 1801, werd hij later als zoodanig overgeplaatst bij het 4e Regiment Infanterie en woonde in die hoedanigheid de veldtogt in 1806 in Duitschland bij. Na Nederlands bevrijding in 1813 kwam hij weder in dienst van zijn Vederland, en werd den 3den April 1836 gepensionneerd als Luitenant-Kolonel en Plaatselijke Kommandant te Hellevoetsluis.

Uit partikuliere berigten bijeengebragt.

[Jacob Petrus Buschman]

BUSCHMAN (JACOB PETRUS), misschien wel een broeder van den voorgaande, was Tweede Luitenant bij het Tweede Bataillon der Zesde halve Brigade Infanterie en behoorde bij den veldtogt der Bataven in Noord Holland in 1799 tot de Brigade van den Kolonel Stewart Jean Bruce. Hij stierf dapper strijdende den heldendood den 10den September van dat jaar, in een gevecht bij Krabbendam. Mogelijk was een broeder van hem Joost Buschman die in 1799 bij den veldtogt in Noord-Holland, bij de Brigade van den Generaal-Majoor Bonhomme stond, den 10den September van dat jaar bij St. Maarten gekwetst werd en den 10den Januarij 1801 benoemd werd tot Eersten Luitenant bij het Garnizoensbataillon.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 193 noot, bl. 195 noot, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Katharina Hendrina Buschman]

BUSCHMAN (KATHARINA HENDRINA), weduwe Johan Bernard Frederik Rebenscheidt, wonende te Smilde in de provincie Drenthe, heeft zich in den aanvang dezer eeuw als Dichteres bekend gemaakt door twee bundels getiteld:

Vr. K.H.R. *Gezangen*. Zwolle 1807. 8°.

Vr. K.H.B. wed. R. *Nagelatene Gedichten*. Leeuw. 1818. 8°.

Zij, die eene vrome vrouw was, schonk een orgel aan de kerk der Hervormden te Smilde, waar zij in 1818 overleed en waar van haar en hare familie eene eenvoudige nette graftombe bestaat.

Zie *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Letterk.*, bl. 283, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Lubbertus Berneri à Busco]

BUSCO (LUBBERTUS BERNERI à). Zie BUSSCHE LUBBERT BERNIERS VAN DEN).

[Gerardus de Busco]

BUSCO (GERARDUS DE) was, met Petrus Trajecti, schrijver van het leven van Joannes Hattem. Hij overleed in 1485.

Zie Dumbar, *Analecta*, Pars I. pag. 179-223.

[Adrianus de Veteri Busco]

BUSCO (ADRIANUS DE VETERI). Zie OUDENBOSCH (ADRIANUS VAN DEN).

[Henricus en Johannes Baptista a Buscoducis]

BUSCODUCIS (HENRICUS en JOHANNES BAPTISTA A). Zie HERTOGENBOSCH (HENRICUS VAN 's) en HERTOGENBOSCH (JOHANNES BAPTISTA VAN 's).

[Anthonius Busennius]

BUSENNIUS (ANTHONIUS). Zie BUYSEN (ANTHONY).

[Johannes Buseus]

BUSEUS (JOHANNES). Zie BUYS (JOHANNES).

[Bernardus Bushof]

BUSHOF (BERNARDUS). Zie BUSSCHOF (BERNARDUS).

[Johan Christoph Busing]

BUSING (JOHAN CHRISTOPH), legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Godgeleerdheid toe, en werd, na volbragte studie Hulpprediker te Amsterdam. Van hier vertrok hij in 1764 als Hoogleeraar der Godgeleerdheid, alsmede der Oostersche en Grieksche talen naar Bremen; in welke betrekking hij werkzaam bleef tot aan zijn overlijden in 1802; nadat hem in 1766 eershalve het Doctoraat in de Godgeleerdheid door de Geldersche Hoogeschool was aangeboden. Een vrij groot aantal geschriften van onderscheidene aard moeten door hem zijn in het licht gegeven, ons zijn slechts bekend:

H. Witsius, *Vreedelievende Aanmerkingen over de verschillen*, *die onder de Rampzalige Naamen van* Antimonianen, Wetbestrijders *en* Neomianen *Nieuw wettische*, *in Brittanjen toen zweefden*, *uyt het Latyn vertaeld door* J.C. Büsing *met eene Voorreeden van* Wilh. Peiffers. Amst. 1754. 8°.

Gods kinderen den Beelde van Gods Zoon gelykvormig of het deugdenbeeld van Christus zich openbarende in de geloovigen, *met een aanhangsel van* D. Gerardus Kulenkamp, *waarin de eygentlyke ontfangenis van den Heere Jezus in Maria*, *door de boven Natuurlyke Werking des Heylige Geestes*, *Mariaas besoek aan Elisabeth*, *en hare Lofzangen volgens Lukas I vs.* 28 *tot* 55 *letterlyk verklaard*, *en by overbrenging Geestelyk toegepast werdt*. Amst. 1754. 8°.

*Salomons Wyse lessen of XII Leerredenen over Prediker XI:*9 *en XII:*7. Amst. 1764. 8°.

Dissertatio inauguralis de clauso per tonitrua et ignem Paradiso. Harder. 1769.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken;* de zelfde en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* Bouman, *Gesohied. der Gelders. Hooges.*, D. II. bl. 418, 419 in noot.

[Nicolaus Busius]

BUSIUS (NICOLAUS), geboren te Geertruidenberg, was omstreeks 1560 Deken van het Collegie der Kanunniken te Hilvarenbeek. Hij moet een doorgeleerd man geweest zijn, en bijzonder geschikt om de jeugd eene goede opvoeding te geven.

Van hem ziet het licht:

Selectiores Sermonis Latini Phrases, *edente* Christophoro Vladeraco. Antv. 1597. 8°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Hermans, *Consp. Onom. Liter.*, pag. 5.

[Paulus Busius]

BUSIUS (PAULUS). Zie BUIS (PAULUS).

[George Maurits Busmann]

BUSMANN (GEORGE MAURITS), zoon van Friedrich Moritz Busmann von Senemunden, Ambtman te Springe bij Hannover, en van Juliane Hagemann, geboren te Hannover, den 28sten Mei 1772, trad in Januarij 1785 in Nederlandsche krijgsdienst als Kadet bij het Regiment van Z.H. later Koning Willem I, werd den 10den Junij 1787 aangesteld tot Vaandrig, en deed als zoodanig den veldtogt in Frankrijk mede. In December 1793 tot Luitenant bij hetzelfde Regiment bevorderd, woonde hij den veldtogt in Braband bij; vervolgens werd hij in Julij 1795 Kapitein bij het 3e Batailjon Jagers, in welken rang hij in 1799 den veldtogt in Noord-Holland, bij de brigade van den Kolonel Bruce, bijwoonde. In den slag van den 10den September viel hij met 300 Jagers, die aan het hoofd der kolonne zich bevonden, met weergalooze stoutmoedigheid op de vijandelijke verschansing te Krabbendam aan, zoodat de vijand zich genoodzaakt zag die te verlaten, doch Busmann werd daarbij zwaar gekwetst. Tot loon van zijnen bij die gelegenheid aan den dag gelegden moed werd hij den 23sten September tot Majoor bij het zelfde korps bevorderd. Daarna werd hij den 28sten Junij 1805 Luitenant-Kolonel bij het 2e Regiment ligte Infanterie waarmede hij deel nam aan den veldtogt in Duitschland. In October 1806 tot Kolonel bij het Regiment Garde Jagers van Koning Lodewijk aangesteld, werd hij bij de suppressie van dat Korps in November 1807 gepensioneerd, na door den Koning benoemd te zijn tot Kommandeur der Orde van de Unie. Hij kwam in April 1813 weder in dienst als Chef van het 87ste Regiment Cohorten, werd in Augustus van dat jaar Adjudant-Kommandant bij den Generalen Staf, woonde den veldtogt in Duitschland en Frankrijk bij en was Kommandant van Dresden, waar hij in November 1813 werd krijgsgevangen genomen. Later in Nederlandsche dienst overgegaan werd hij in October 1814 Luitenant-Kolonel effectiel en Kolonel titulair bij de Infanterie van linie, in Maart 1815 Kolonel effectief en den 21sten April Generaal-Majoor. In welken rang hij in dat zelfde jaar bevel had over de Indiaansche brigade van het leger te velde. Den 24sten November 1816 tot Luitenant-Generaal bevorderd werd hij in December deszelfden jaars Provinciale Kommandant van Luxemburg en Bouillon en in December 1818 gepensionneerd.

Hij overleed te Sappemeer den 10den April 1823, bij zijne echtgenoote, Wilhelmina Star Lichtenvoort, nalatende twee zoons en ééne dochter.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 193 en 194 noot, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Anthonius Busnois]

BUSNOIS (ANTHONIUS), beroemd Nederlands Contrapuntist, tijdgenoot van Ockeghem, die tusschen 1450 en 1500 leefde.

Zie R.G. Kiesewetter, *Prijsvraeg bij de Koninkl. Nederl. Instituut*.

[Busolen]

BUSOLEN, was een Hollandschen Portret- en Historieschilder, die zich onder de Regering van Koning K a r e l II in Engeland ophield en er veel naam maakte door zijne portretten van onderscheidene edelen en aanzienlijken van het Hof.

Zie I m m e r z e e l , *Levens en Werken der Kunsts*.

[Charles Bonaventure de Longeval, Graaf van Busquoi]

BUSQUOI (CHARLES BONAVENTURE DE LONGEVAL, Graaf VAN). Zie LONGEVAL (CHARLES BONAVENTURE DE).

[Hans Busschaert]

BUSSCHAERT (HANS), bijgenaamd DE WEVER, was een beroemd Leeraar onder de Doopgezinden in Friesland. Bij de rampzalige twisten tusschen de Friesche en Vlaamsche Doopsgezinden zonderde hij zich van de Friesche af en was vervolgens een der hoofden van de Vlaamsche partij en hare voornaamste spreker. 's Mans drift en onverzettelijkheid waren niet geschikt om de breuken te heelen, en toen er in 1586 eene scheuring onder de Vlamingen ontstond; waarvan wij hiervoor op B i n t g e n s [1] gesproken hebben, hield B u s s c h a e r t de partij der *Huiskoopers;* doch deze zonderden 30 jaren later nog eene partij van zich af. Er was namelijk iemand, die wegens schulden, vooral op aandrang van B u s s c h a e r t , zou in den ban gedaan worden, tegen het gevoelen van J a k o b v a n d e r M o l e n , mede een der *Huiskoopers*. De laatste werd te gelijk met den schuldenaar gebannen en hun aanhang ontving alzoo den naam van *Bankeroetiers*.

Zie B l a u p o t t e n C a t e , *Geschied. der Doopsgez. in Friesl.*, bl. 109-114.

[Jan ten Bussche]

BUSSCHE (JAN TEN). Zie BUSCH (JOHANNES).

[Lubbert Berniers van den Bussche]

BUSSCHE (LUBBERT BERNIERS VAN DEN) of TEN BUSCH, was de zoon van B e r n e r J a n s e n s , Schepen der stad Zwolle. Reeds spoedig groote vorderingen in de taalkunde gemaakt hebbende, ging hij met eenige zijner medeburgers naar de Hoogeschool te Praag, vanwaar hij na korten tijd als Baccalaureus in zijne vaderstad terugkeerde. Niettegenstaande hij zeer door geleerdheid uitmuntte, voelde hij zich door de vroomheid der Broederen van het Gemeene leven zoo aangetrokken, dat hij zich naar Deventer tot F l o r e n s R a d e w i j n s begaf, en zich hier in het Broederhuis liet opnemen. Vergeefs verzette zijn vader verontwaardigd over dit besluit zich hier tegen, en poogde hem op alle mogelijke wijzen hiervan af te brengen; L u b b e r t bleef onwrikbaar, zoodat tusschen vader en zoon eene verwijdering ontstond, die eerst bij het sterfbed van den eerste werd bijgelegd. L u b b e r t muntte weldra door nederigheid en vroomheid onder de Broeders uit. Zijn vaderlijk erfdeel stelde hij geheel ter beschikking van F l o r e n s , die hiervan de bouw van het

(1) Zie bl. 565 en 566.

fraterhuis in 1391 behartigden, in welk jaar hij met H e n r i c u s B r u n e tot Priester werd gewijd. Toen

de pest in 1398 ook de Broeders aantastte, en Florens zich met eenige broeders deswege naar Amersfoort begaf, werd van den Busssche gedurende diens afwezigheid tot Rector aangesteld. Weldra echter insgelijks door de vreesselijke ziekte aangetast, bezweek hij daaraan den 25sten Julij 1398. Aemilius van Buren die hem zorgvuldig oppaste gaf een omstandig berigt over zijn afsterven, bij Thomas à Kempis, *de Vitis discipulorum* D. Florentii, te vinden.

Den brief door Lubbert op zijn ziekbed aan Florens geschreven en dien van dezen na zijn afsterven aan de Deventer Broeders, vindt men bij Dumbar, Anal I. p. 43-45, 98-101. Lubbert had voor zichzelve opgesteld eenige exercitiën of oefeningen in de devotie, waaruit Thomas à Kempis eenige uittreksels mededeelt.

Zie Thomas a Kempis, *de Vitis discipul. D. Florentii*, IV. V, VI; Dumbar, *Anal.*, Tom. I. pag. 6, 22, 23, 42-46, 226; Foppens, *Bibl. Belg.*, pag. 822; Paquot, *Mem. Lit.*, Tom. X. pag. 316; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Outh.*, D. VI. bl. 633; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. II. bl. 370 en 371; *Biogr. Univ.*

[Andries Busschen]

BUSSCHEN (ANDRIES), ook wel verkeerdelijk ARNDT BUSCH genoemd, was Schepen te Roermond, en werd in September 1576 bestemd, om met Dedrich van Westrum naar Brussel te reizen tot bevordering van de belangen van Gelderland, hierin kwam echter eenige verandering en hij schijnt eerst later te zijn afgezonden, in het volgende jaar onderteekende hij de Unie van Brussel.

Zie Bondam, *Onuitg. stukken*, D. I. bl. 43 noot n, bl. 108 noot c; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 59.

[Meinhard Busscher]

BUSSCHER (MEINHARD), geboren den 24sten Augustus 1710 te Winschoten, waar zijn vader vijftig jaren Organist en Schoolmeester is geweest, werd, na volbragte studie aan de Hoogeschool te Groningen, in het jaar 1732 Predikant te Norch in Drenthe, en werd van daar in 1749 beroepen naar Finsterwolde, waar hij den 11den Junij 1762 overleed.

Van hem zien het licht:

Opwekking en Aanmoediging van Nederlands Volk, *om zich met Godt kloekelijk te verdedigen tegen haare Vyanden*, *over* 2 *Chron. XXXII vs.* 1-8. Gron. 1746. 8°.

Krygslisten en Regelen in 126 *Articulen voorgestelt*, *en met veele Historische Exempelen*, *zomtyds ook met Redenen opgeheldert en bevestigt enz.* Gron. 1753. 8°.

Leerrede over den dood van Stephanus Handel. VII vs. 59 *en* 60. Gron. 1757. kl. 8°, welke het licht zag ten gevolge van een daarop gemaakt paskwil.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. IV, V; Boudam; *Gedenkb. van stad en Lande*, bl. 214.

[Johannes en Hermannus Busschius]

BUSSCHIUS (JOHANNES en HERMANNUS). Zie BUSCH (JOHANNES) en BUSCH (HERMAN).

[Hermannus Busschius]

BUSSCHIUS (HERMANNUS). Zie MODET (HERMAN).

[Michiel Busschius]

BUSSCHIUS (MICHIEL), geboren in 1625 te Zanow in Pommeren, uit zeer fatsoenlijke ouders. Na zijne eerste Letteroefeningen volvoerd te hebben, bezocht hij onderscheidene Hoogescholen in Duitschland en de Nederlanden, waar hij zich in de Grieksche, Latijnsche, Hebreeuwsche en Arabische talen oefende, en zich op de Geschiedenissen, de Wijsbegeerte, de Wiskunde, de Regten en de Godgeleerdheid toelegde. In 1651 nam George Frederik Baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg hem tot Praeceptor bij zijne zonen, en belastte hem met verschillende commissiën naar Frankfort, Spiers, Wurzberg en Weenen. Busschius bragt onderscheidene jaren in Duitschland met zijne kweekelingen door en werd in 1665 tot Hoogleeraar in de Welsprekendheid en Geschiedenissen te Franeker beroepen, waarbij hem in 1667 vergund werd om disputeercollegiën te houden en bijzondere lessen over de Regten te geven. Na eene geruime tijd door de jicht te zijn gekweld overleed hij den 13den Julij 1681.

Hij is de schrijver van een klein werkje, getiteld:

De Natura ac Jure Bonorum Ecclesiasticorum Acroama, *auctore M.B.*, hetwelk hij schreef ten gevolge van eene twist, ontstaan tusschen de Regering en de Predikanten te Utrecht, over het gebruik der Geestelijke goederen, doch het zag zonder medewerking van den schrijver het licht.

Busschius heeft ook nog eenige Lijkredenen en andere redevoeringen vervaardigd, waarvan de twee volgende in druk zijn uitgegeven:

Oratio, *qua post Belli Anglo-Belgici recitatas causas ac species Pacem e coelo reducem Celsiss. Faederati Belgii Proceribus gratulatur*. Franeq. 1667. fol.

Oratio habita, *praesente et in Athenaeo Frisico ingenii cultum capessente Celsiss. et Illustriss.* Henrico Casimiro, *Nassaviae Principe*, *etc.* Franeq. 1672. fol.

Zie Vriemoet, *Athen. Fris.*, pag. 492-495; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*

[Bernard Busschof]

BUSSCHOF (BERNARD) of BUSHOF was Predikant te Oijen, in Gelderland, van waar hij naar Zoelen vertrok; in 1618 naar Utrecht beroepen overleed hij aldaar in 1639.

Hij heeft zich als Nederduitsche Dichter doen kennen door:

Nieuwe Lof-sangen en Geestelyke Liedekens, *gemaakt ende ten dienste der aendachtige lesers en sangers*, waarvan de zesde druk met nieuwe vermeerderingen in het licht kwam te Amst. 1695. langw. form. 16°.

Toen hij nog te Oijen stond gaf hij in 1615 zekeren Lofzang over *Gods verkiezing* in het licht, welke veel gerucht maakte.

Hij begon met de woorden:

Gelooft zy God die my heeft uitverkoren,

terwijl het vijfde couplet aldus luidde:

Wie sal de uitverkooren Godts verleyden?
Wie sal mij van de liefde Christi scheyden?
Wie sal mij trekken uit syn sterke handt?
Duivel noch doodt, noch doodelyke sonden,
Sal ooit soo sterk, of magtig syn bevonden
Dat se mij nemen sal dit seker pand.

Dit lied, hetwelk den meesten Contra-Remonstrant ten hoogste behaagde, werd sedert menigmalen herdrukt, en van duizenden gezongen, doch het ergerde de Remonstranten vooral uit hoofde van het aangehaalde vijfde couplet. Zij toch zagen daarin eene gevaarvolle leer en betoogden, dat, waar men beweerde, dat zelfs geene doodzonden den uitverkorenen uit Christus hand konden trekken, aanleiding werd gegeven, om des te ligter en zorgeloozer tot zonde te vervallen. Onderscheidene schriften voor en tegen dit gedicht zagen destijds het licht.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 321; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Nieuw Biogr. Woordenb. van Nederl. Dicht. ten verv. op* Witsen Geysbeek; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Joannes Wilhelmus Bussingh]

BUSSINGH (JOANNES WILHELMUS), zoon van Johannes Wilhelmus Bussingh en van Elizabeth van der Linden, geboren den 31sten October 1761 te Delftshaven, waar zijn vader Predikant was bij de Hervormde gemeente, werd insgelijks tot de Predikdienst opgeleid, waartoe hij zich aan de Leidsche Hoogeschool bekwaamde. In 1783 werd hij Predikant te Vinkeveen, in 1786 te Monster, in 1788 te Gorinchem en eindelijk in 1793 te Gouda, waar hij in 1795, wegens zijne politieke gevoelens werd van zijn ambt ontzet. Nu vestigde hij zich te Rotterdam, tot dat hij in 1802 weder in zijn ambt te Gouda werd hersteld. Eindelijk in 1824 Emeritus geworden, sleet hij te Alphen aan den Rijn zijne laatste levensdagen en overleed aldaar den 6den Julij 1628.

Bussingh was een bij uitstek bekwaam man, die zich mede als Dichter onderscheidde, en wiens lier, bij onderscheidene gelegenheden, krachtig en treffend klonk, terwijl hij haar ook dikwijls voor den zang stemde. Naauwlijks twintig jaren oud, behaalde hij reeds den gouden eereprijs bij het Haagsche Dichtgenootschap *Kunstliefde spaart geen Vlijt*, met een dichtstuk, *Lof der Weldadigheid*, In de *Gedenkzuil*, *opgericht*, *ter gedachtenis van Neêrlands Heil en Oranjes Zegepraal*, *in prijsvaarzen*, is zijn dichtstuk getiteld: *Schets van en op het Heil aan Neêrland geschonken door Oranjes wederkomst en herstel*, het tweede uit den bundel.

Vervolgens zien van hem het licht:

Gesangen voor de Gereformeerde kerk. Rott. 1797-1799. 2 deel. gr. 8° met portr.

Toepasselijke liederen, *gezongen ten voordeele van de noodlijdenden door den Watervoloed in* 1799, *door een Godsdienstig genootschap te Rotterdam*.

Gezangen ter viering van het Paaschfeest.

De Weldadigheid. Lierzang. Leyd. 1807. gr. 8°.

Feestzangen voor het Koninklijke Huis. Haarl. 1817.

Aan Nederland, *dichtstuk*, *bij het Concert*, *ten behoeve van noodlijdenden door de Overstooming*, *te Gouda den* 7*den van Lentemaand* 1825. Rott. 1825. 8°.

In proza zond hij in het licht:

Jubelreden op het tweede Eeuwgetijde van den Hervormden Godsdienst te Delfshaven. Delft 1774. 8°.

Brief over zijne remotie enz. enz. te Gouda aen J.H. v a n d e r P a l m , *rustend Predikant van Maertensdijk*, *Lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen*, *enz. enz.* Rott. 1795, waarvan in dat zelfde jaar drie drukken verschenen.

Memorie over zijne remotie en die van, *nu wijlen*, *zijnen ambtgenoot Ds.* D i d e r i c u s J o h a n n e s M e t s k e , *met bijlagen*. Rott. 1795, tweede druk 1796. met zijn schaduwbeeld.

Vervolg op zijne Memorie. 1796.

Vertoogen over onderscheidene onderwerpen. Rott. 1797. 2 deelen 8°.

Twee Leerredenen. Rott. 1802. 8°.

Redevoeringen bij Nederlands verlossing. Rott. 1815. 8°.

Kerkelijke Redevoeringen. Rott. 1819. 8°.

B u s s i n g h was Lid van het Koninklijk Nederlands Instituut en sedert 1807 van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, welke laatste mede blijken mogt ondervinden van zijnen werkzamen ijver tot bevordering van de eer der Vaderlandsche Letterkunde, in eene, ter gelegenheid van eene openbare vergadering door hem gehoudene, voorlezing: *Over den invloed der revolutiën op het taalgebruik der volken*, welke is opgenomen in *Mnemosyne* Nieuwe verzam. D. III.

Zijn afbeeldsel gaat in plaat uit zonder naam van graveur, en in schaduwbeeld door J.W. E v a n s . Zijne zinspreuk was: *Jezum amare Vita Vere Beata* (J e z u s te beminnen, is waarlijk een gelukkig leven).

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XXX. bl. 109; B u s s i n g h , *Brief aen van der Palm;* de zelfde, *Memorie* en *Vervolg op de Memorie;* v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamreg. van Nederd. Boeken; Algem. Konst- en Letterb*. 1807, D. II. bl. 199, 1828, D. II. bl. 34. 1847, D. I. bl. 341; *Handel. van de Jaarl. Algem. Vergad. der Maats. van Nederl. Lett. te Leiden*, *gehouden den* 12*den van Zomerm*. 1829, bl. 7 en 8; *Algem. Aank.*

op het Woordenb. van Kunst. en Wetens. door G. Nieuwenhuis; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Supplement* op dat werk; Schotel. *Kerk. Dord.*, D. II. bl. 420; *Nieuw Biogr. Woordenb. van Nederl. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek; *Catal. van de Bibl. der Maats. van Nederl. Lett.*, D. I. bl. 175.

[Hernando de Bustamente]

BUSTAMENTE (HERNANDO DE), een Spanjaard, was Luitenant van Caspar de Robles, Heer van Billy, en voerde voor dezen bevel in Groningerland, doch werd door de Robles, die veel vertrouwen in hem stelde, toen de zaken in Friesland slecht begonnen te staan, derwaarts geroepen en tot Drossaard te Harlingen aangesteld. Hij werd door Robles bij diens vertrek naar het leger voor Haarlem, als Luitenant-Gouverneur in Friesland gelaten. Op zijn voorstel werd in 1573 door de Regering van Leeuwarden besloten, 150 soldaten tot bewaring van hunne stad in te nemen. In het zelfde jaar werd, volgens zijn advies, eene ordonnantie gemaakt, waarbij de ingezetenen van Sneek, Bolsward en Franeker bevrijd werden van het onderhoud van de bezetting tegen betaling van een zeker stuk gelds. Vernomen hebbende, dat zich op het eiland Ameland eene groote zamenkomst van Oranje-gezinden bevond, zond hij derwaarts in onderscheidene schepen en booten eene bende krijgsvolk, hopende grooten dank bij zijnen Veldheer te zullen behalen door eene onderneming, welke, indien zij gelukkig uitviel, de zeekusten aan dien kant van eenen rusteloozen vijand zou bevrijden. Zijne soldaten streden met zoo veel dapperheid, dat zij velen versloegen en met een dertigtal gevangenen terugkeerden. In de jaren 1574 en 1575 voerde hij als Kapitein het bevel in Delfzijl en werd in laatstgenoemde jaar tot Grietman van Barradeel aangesteld. Door zijnen ijver en gehechtheid aan den Koning en zijn werkzaam deel aan alles, wat hier te lande ten behoeve van dezen voorviel, niet minder gehaat dan zijn Bevelhebber Robles, werd hij, toen de zaken eenen anderen keer namen, te gelijk met dezen, den 16den Maart 1578 gevangen genomen en met Maarten Baijert, Heer van Gantau, Grietman van Hemelumer-Oldephaert, en Feuter, Hopman te Franeker, naar Zwolle gevoerd; terwijl Robles zelf naar den Stadhouder Hierges in Gelderland werd overgebragt.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 207 en 208, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Adriaan But]

BUT (ADRIAAN). Zie BUDT (ADRIAAN DE).

[Claas Buter]

BUTER (CLAAS), NICOLAAS BUYTER of BUITER, alias GULDENHOEDT, eerst Hoedenmaker binnen Koevorden, daarna in dienst getreden onder eene Drentsche Compagnie van Kapitein Hutu Struuk, lag daarmede te Koevorden in garnizoen, toen die stad den 11den Julij 1672 aan de Munsterschen overging Vervolgens gedwongen om onder het Munstersche Regiment van den Overste Erschaadt dienst te nemen, was hij uit

Zwolle gedeserteerd, en te Groningen gekomen, waar Meindert Minnes van der Thynen hem gebruikte tot het maken van biesbruggen, die dienen moesten om Koevorden te hernemen, welk werk hij niet wel iedereen durfde toevertrouwen. Buter, die aan den drank verslaafd was, bragt echter alles wat hij voor zijnen stadgenoot deed aan zijnen baas, een Roomschgezind hoedenmaker over, zonder dat die man evenwel eenig misbruik daarvan schijnt gemaakt te hebben. Buter werd ook onderscheidene keeren naar Dalen bij zekeren huisman gezonden, die alle dagen binnen Koevorden kwam, ten einde daar berigten omtrent die vesting in te winnen, doch de laatste maal, dat hij derwaarts gezonden was, viel er, juist als Buter bij den huisman aankwam, een schot binnen Koevorden, waarvan hij zoodanig verschrikte dat hij het naar den kant van Groningen op een loopen zette en omtrent even wijs terugkwam als hij vertrokken was. Hij had het bestuur over het leggen van de biesbruggen over de grachten van het bolwerk Holland, waardoor hij krachtdadig medewerkte tot het nemen van die vesting. Na de bemagtiging van Koevorden werd Buter aldaar doodgraver. Tot loon van zijne gewigtige dienst bij de verrassing dier stad werd hij met eenen zilveren beker beschonken, waarop een Latijnsch opschrift voorkomt en welke thans nog bij de bediening van het H. Avondmaal bij de Hervormden te Koevorden gebruikt wordt.

Zie Sylvius, *Saken van Staat en Oorlog*, D. I. bl. 520, 522; Montanus en Verwey, *Leven van Willem III*, D. I. bl. 489, 491; '*t Ontroerde Nederl.*, bl. 505; Scheltema, *Geschied en Letterk. Mengelw.*, D. II. St. II. bl. 89-91, 93, 95; *Drenthsche Volks-Almanak* 1837, bl. 54 en 55.

[Butger]

BUTGER, voerde als Kommandeur het bevel over de snaauw *de Zwaluw*, van 10 stukken, die met de *Medemblik*, *Venus*. en *Spion* zich bij de koopvaarders ter bescherming hielden, gedurende den zeeslag van Doggersbank den 5den Augustus 1781.

Zie de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. V. bl. 599.

[Adrianus Butius]

BUTIUS (ADRIANUS). Zie BUDT (ADRIAAN DE).

[François Butler]

BUTLER (FRANÇOIS), Nederlandsch Consul te Gibraltar, die reeds vroeger met Marokko, waarmede Nederland sedert 40 jaren in oorlog was, onderhandeld had, werd met zijnen broeder Louis Butler in 1748 tot Gezant benoemd, met last om zoo veel mogelijk vrede met Marokko te maken. Het gelukte hun met den Pacha van Tetuan eenen wapenstilstand te sluiten, doch de vrede zelf werd telkens verschoven. Om de onderhandelingen kracht bij te zetten, werd er een smaldeel onder den Kapitein P.H. Reynst in 1751 naar de Middellandsche zee gezonden. Reynst deed wat hij kon om de pogingen der Butlers te hevorderen. De zaak evenwel vorderde niet en leed groote schade door de chipbreuk van Kapitein H.C. Steenis, die met zijn schip

het Huis in 't Bosch, van 20 stukken op de Moorsche kusten strandde, en met al zijn volk tot slaven werd gemaakt. Dit vermeerderde de moeijelijkheden, tot in het volgende jaar, eindelijk, ook door hulp der Kapiteins S. van Hoogstraten en D. Pichot, tot vervanging van Reynst gezonden, de gebroeders Butler hun oogmerk bereikten en den 21sten November 1752 tusschen Nederland en Marokko den vrede sloten.

Zie *Nederl. Jaarb. van* 1751 *en* 1752; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXII. bl. 46-51; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. I. bl. 67; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, bl. 291 en volg.

[Johan Christof Buttner]

BUTTNER (JOHAN CHRISTOF) of BÖTTNER, zoon van Johan Nicol Böttner en van Barbara Maria Mey, geboren te Grawinkel in Saksen Gotha den 20sten September 1805, werd opgeleid voor de Toonkunst en reisde in 1821 naar de Nederlanden, waar hij als Trompetter dienst nam bij de Kurassiers; vervolgens was hij stafmuzijkant bij de Jagers en gedurende den Tiendaagschen veldtogt Kapelmeester bij de Rotterdamsche schutterij te velde. Uit den veldtogt teruggekeerd vestigde hij zich als Muziekmeester te Rotterdam, waar hij steeds ieders achting genoot en in 1843 een der oprigters was van het zoo gunstig bekende harmoniegezelschap *Cecilia*.

Bij het in het water springen om een kind te redden, waarin hij gelukkig slaagde, werd hij zelf het slagtoffer van zijne onhaatzuchtige menschlievendheid, vermits hij ter herinnering aan zijne edele daad, eene vreesselijke kwaal behield, die hem zes jaren lang geheel verlamd aan het ziekbed gekluisterd hield, terwijl de geneeskundige faculteit, onmagtig tot verdrijving van het kwaad, met den besten wil van dat ziekbed eene pijnbank maakte. Eindelijk bezweek hij onder zijn lijden den 25sten Augustus 1853, bij zijne echtgenoote Agatha Catharina van de Meerendonk achterlatende twee zoons en eene dochter.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

[Adriaan Butz]

BUTZ (ADRIAAN). Zie BUDT (ADRIAAN DE).

[Johan en Willem Buuraga]

BUURAGA (JOHAN en WILLEM). Zie BONGA (JOHAN VAN) en BONGA (WILLEM VAN).

[Adriaan Buurt]

BUURT (ADRIAAN), geboren den 27sten Mei 1711 te Zalt-Bommel, gaf van zijne vroegste jeugd reeds blijken van zijne zucht tot de wetenschappen. Hij doorliep de Latijnsche scholen zeer spoedig en met veel roem, en legde zich vervolgens te Utrecht, inzonderheid onder de Hoogleeraren Hieronimus Simons van Alphen en Johan van den Honert, op de Godgeleerdheid toe. Nog student zijnde had hij reeds zulk eenen naam verworven, dat hij door de gecombineerde gemeente van Beek en Ubbergen tot Predikant beroepen werd, waar hij, na een

allerloffelijkst examen te hebben ondergaan en tot Kandidaat te zijn aangesteld,
den 11den Julij 1734 in het leeraarambt werd

bevestigd. Van deze zijne eerste standplaats werd hij in 1741 beroepen naar Ooltgensplaat, vanwaar hij in Augustus 1744 naar Hanau vertrok, om aldaar dienst te doen in de Nederduitsche Gereformeerde gemeente. Ofschoon hij aldaar algemeen bemind was en men alle pogingen aanwendde om hem te behouden, rekende hij, na een driejarig verblijf te dier plaatse, zich verpligt aan de roepstem van de aanzienlijke gemeente van Amsterdam gehoor te geven, waar hij den 25sten Februarij 1748 zijne intreerede hield, en den hem aanbetrouwden post met de grootste waakzaamheid, ijver, liefde en trouw waarnam tot aan zijn overlijden den 25sten December 1781. Buurt was een zeer braaf, godvruchtig, geleerd en zeer werkzaam man en tevens een liefhebber der Natuurkunde en bezat ook eene fraaije verzameling van natuurlijke zeldzaamheden, voornamelijk van opgezette vogelen, die zelfs door vreemdelingen bewonderd werd. Hij was gehuwd met Josina Karolina van Lynden, bij wie hij geene kinderen verwekte, doch die wij later, wegens hare buitengewone bekwaamheden, mede zullen vermelden.

Als eene bijzondere trek van edelmoedigheid verdient melding, dat Buurt, in zijner vrouws boedel, de opkomsten van eene praebende der Ridderschap van Overijssel vindende, oordeelde die met geen goed geweten te kunnen behouden en ze aan de Ridderschap teruggaf.

Hij heeft in het licht gezonden:

J.F. Buddei *Theses Theologicae de Atheismo et Superstitione*. 1737. 8°, waarbij hij vele waarnemingen en aanmerkingen voegde.

Beschouwende Godgeleerdheid. Amst. 1763. 3 deel. 8°, 3de druk 1768. 8°.

Korte verklaring van de XIX Psalm. Amst. 1777. 8°.

Verklaring over den XXVsten en XLIXste Psalm, *uitgegeven door deszelfs Huisvrouw* Josina Karolina van Lynden. Amst. 1778. 8°.

Dadelyke Godgeleerdheit. Amst. 1780. 3 stukken.

Kort verhaal van een Gesprek tusschen hem en een medepligtige aan twee Moorden. Amst. 1782. 8°.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amst.*, St. IV. bl. 550; van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. IV. bl. 62 en 63; *Algem. Woordenb. der Zamenl.; Naaml. der Predik. te Amsterd.*, bl. 39; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Jacob Buus]

BUUS (JACOB). Zie BUYS (JACOB).

[Jan Buyck]

BUYCK (JAN) was, onder het Ruwaardschap van Aalbrecht van Beijeren, zeer vermaard van wege vele overwinningen op de vijanden en voornamelijk op de Engelschen behaald. In 1387 was hij Admiraal over eene vloot Hollandsche, Vlaamsche en

Zeeuwsche koopvaardijschepen, welke met wijn geladen van la Rochelle kwam. Naauwelijks waren zij den Hoek van Doeveren voorbijgezeild of zij kregen de Engelsche vloot, onder den Graaf van Arundel, in het gezigt, die toen de onzen wat meer naderden, de ankers ligtte en op hen afkwam. Hierop werden alle de onzen, aangezien zij minder in getal waren en den wind niet mede hadden, met vrees bevangen en voor hunne koopmanschap bekommerd. Buyck alleen bleef onversaagd, en sprak hun moed in, door te zeggen: ‘dat zij niet moesten vrezen eenen vijand, die zoo dikwijls en op onderscheiden reizen van hem geslagen was. Dat hij nog die man en niet van zijne vroomheid ontaard was. Als zij hem maar moedig bijstonden, dat zij dan magts genoeg hadden, om de zege te bevechten. Dat de behoudenis van hen allen daarvan afhing. Dat hij de loef zou trachten te bekomen, en boven den wind zijnde zich daarvan zou bedienen. Dat hij bovendien soldaten genoeg had, en in vroomheid niet minder was dan de vijand. Dat men het gevecht op geenerlei wijze kon ontwijken, voor dat men in de haven was gekomen.’ Intusschen kwamen de Engelschen nader en begonnen vast schutgevaarte te houden. De Vlamingen, Hollanders en Zeeuwen door het vermanen van hun hoofd aangemoedigd en het voor schande en onbetamelijk achtende, dat zij onder een zoo kloek krijgsheld zouden wijken, deden hun uiterste best, niets onbeproefd latende, om den vijand afbreuk te doen. Eindelijk werd men handgemeen, en malkander aan hoord klampende vocht men schip tegen schip. De nacht eerst scheidde het woedende gevecht, nadat er aan beide zijden vele schepen gezonken waren. In het gezigt van Sluis liet men het anker vallen, want tot zoo ver had Buyck het al vechtende gebragt. Als het nu begon te dagen, poogden velen het Zwin binnen te loopen; hetwelk den kleinen schepen toegelaten, maar den grooten geweigerd werd, dewijl deze door hunne zwaarte en last gevaar liepen van er aan den grond te raken, en daardoor genoodzaakt werden het gevecht te hervatten. Want Ryk aart van Arundel, in getal en zwaarte van schepen veel sterker zijnde, drong geweldig op hen in, en voornamelijk op het admiraalschip, waarop Buyck het bevel had; en toen dit ten laatste, na eenen hardnekkigen wederstand te hebben geboden, vermeesterd en Buyck zelf krijgsgevangen gemaakt was, werden de anderen mede met weinig moeite genomen, aangezien velen nu den moed lieten zakken.

Zie M. Vossius, *Hist. Jaer-Boecken*, bl. 472 en 473.

[Johan Buygers]

BUYGERS (JOHAN) of BUYGIRS, zoon van Jacob Jansen van Wieringen, genaamd Buygers, in 1523 Burgemeester van Leeuwarden en van Bauck Unia, geboren denkelijk te Leeuwarden op St. Luciendag 1510, was Doctor in de Regten en Advokaat voor het Hof van Friesland, toen hij in 1535 tot Grietman van Leeuwarderadeel werd aangesteld, welk ambt hij tot in 1539 hekleedde. In de akte van den Landsdag,

gehouden door de Staten van Friesland op den 17den Januarij 1550 en volgende dagen, wegens den eed van inhuldiging aan Filips II, Koning van Spanje, als Erfheer van Friesland, ingeval van aflijvigheid van den Keizer, komt hij voor als een der vier Gecommitteerden van den Lande, die met den Stadhouder Jan van Ligne, Graaf van Aremberg en de Leden van den Raad, eene stellaadje, door de Burgemeesters van Leeuwarden op de Nieuwestad voor de Waag opgerigt, beklommen, om gemelden eed van de Stadsregering af te nemen. Het schijnt dat hij in 1542 voor eene korte tijd als Substituut de grietenij Franekeradeel heeft waargenomen. Hij overleed den 1sten April 1555 en is den 10den daaraanvolgende in de kerk van Oldehove te Leeuwarden begraven. Zijne weduwe Reynsk van Auckema hertrouwde aan Sape Wissema. Pieter Buygers, die in 1569 Grietman van Wymbritseradeel werd en den 14den Februarij 1606 overleed, was een zoon van hem.

Zie Baerdt van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietm.*, bl. 23, 189, 293, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Paulus Buys]

BUYS (PAULUS). Zie BUIS (PAULUS).

[Jacob Buys of Buus]

BUYS of BUUS (JACOB), welke voornaam hij echter uit hoofde van zijn levenslang verblijf in Italië, in GIACOMA veranderde, was afkomstig uit en geboren in de Nederlanden en van 1540 af Organist en Componist aan de St. Marcus kerk te Venetië. Vroeger had hij zich eenigen tijd in Frankrijk opgehouden, en aldaar door meerdere Compositiën eenen beroemden naam verworven. Voor zijn uitstekend talent pleit het meest de bovengenoemde aanstelling, welke slechts in zeer zeldzame gevallen aan de uitstekendste buitenlandsche Toonkunstenaars gegeven werd. Van zijne werken zijn buiten Italië vooral bekend geworden:

Ricercati da cantare e sonare d'organo e altri stromenti. Lib. I. Venet. 1547. 4° en Lib. II. aldaar 1549. 4°.

Libro I. *Delle canzone* Francesi à 5 voci. Venet. 1550. 4°.

Motetti e Madrigali a 4 *e* 5 *voci*. Venet. 1580.

Cauzoni Francesi a 6 *voci*. Venet. 1543. Onderscheidene daarvan worden in de Bibliotheek te Munchen gevonden. In den achtsten bundel van Commer's *Collectio operum musicorum Batavorum Sacculi XVI*, uitgegeven door de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst vindt men van hem een zesstemmig Motet: *Qui invenit mulierem*.

Zie G. Schillings, *Universal Lexicon der Tonkunst*.

[Gerard Buys]

BUYS (GERARD) of GERARDUS BUSAEUS, geboren te Nijmegen, omstreeks 1538, legde zich, na zijne eerste Letteroefeningen volbragt te hebben, te Leuven eerst op de Wijsbegeerte en daarna op de Godgeleerdheid toe. Na verloop van eenige jaren verkreeg hij aan die zelfde Hoogeschool de waardigheid van Licentiaat, en werd, op voorspraak van Jan Willem, Hertog van Kleef en

Berg, wiens Leermeester hij geweest was, met een Kanunnikaat in de hoofdkerk te Xanten begiftigd. Buys nam in die zelfde kerk de predikdienst waar, en verwierf daarmede veel lof, even als vroeger te Nijmegen, waar hij door zijne welsprekendheid het beeldstormen verhinderd had. Hij overleed omstreeks 1596.

Hij heeft geschreven:

eene *Catechismus* in het Hoogduitsch te Keulen in 1572. 12° gedrukt.

Responsio ad Matthiam Flaccium Illyricum de communione sub utraque specie, hetwelk, naar men zegt, door de Predikanten geheel opgekocht en daardoor zou verloren gegaan zijn.

De Eucharistiae Sacramento.

Zie Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder*, bl. 38; Sweertii, *Athen. Belgic.*, pag. 278; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 201; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 169; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 287; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Pieter Buys]

BUYS (PIETER) of PETRUS BUSAEUS, een broeder van den voorgaande, geboren te Nijmegen omtrent het jaar 1540, werd, na het volbrengen zijner eerste letteroefeningen, naar Leuven gezonden om in de Wijsbegeerte te worden onderwezen. In zijn twintigste jaar werd hij te Keulen in de Broederschap der Jezuiten aangenomen. Hij woonde eene geruime tijd in die stad en omhelsde er in 1568 de vier geloften. Zijne Oversten zonden hem vervolgens naar Weenen, waar hij de Doctorale waardigheid in de Godgeleerdheid bekwam. Men legde hem de taak op, om aan de Hoogeschool dier stad de Heilige Schrift te verklaren; ook onderwees hij te gelijker tijd het Hebreeuwsch in het collegie van zijn genootschap, doch dit verhinderde hem niet, om nog onderscheidene andere bezigheden, ten nutte van zijne natuurgenooten, waar te nemen. Hij stierf ongemeen betreurd, wegens zijne liefdadigheid en ijver den 12den April 1587.

Hij heeft in het licht gezonden:

Opus Catecheticum, *sive de Summa Doctrinae Christianae* D. Petri Canisii, *Theologi Societatis Jesu*, *praeclaris Divinae Scripturae testimoniis Sanctorumque Patrum Sententiis sedulo illustratum*, *opera* D. Petri Busae *Noviomagi*, *ejusdem Societatis Jesu Theologi*. Colon. 1569. VI vol. 4°.

Zie Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder*, bl. 38; Sweertii, *Athen. Belgio.*, pag. 585; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 202; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 169; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 287; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Jan Buys]

BUYS (JAN) of JOHANNES BUSAEUS, een broeder der beide voorgaanden, geboren te Nijmegen in 1547, begaf zich, na de lagere klassen doorloopen te hebben, nog geen vijftien jaren oud zijnde, in het genootschap der Jezuiten. Toen zijne proefjaren ten einde waren, onderwees hij de jeugd in de Talen en de Wijsbegeerte, waarna zijne Oversten hem naar hun Collegie te Romen zonden,

om in de verschillende deelen der Godgeleerdheid te worden onderwezen. Hij was meer dan twintig jaren Leeraar in de Godgeleerdheid te Mentz, waar hij den 30sten Mei 1611 overleed.

In zijne klimmende jaren door werken afgesloofd en gekweld door gestadige hoofdpijn, hield hij zich nog steeds gedurig bezig met het zamenstellen, vertalen en uitgeven van godvruchtige werkjes meestal ter verdediging van de Roomsch Katholijke leer; terwijl hij zich omtrent de kerkelijke geschiedenis niet onverdienstelijk maakte. Van hem zien het licht:

Disputatio Theologica de Jejunio et Delectu ciborum. Mog. 1581.

De persona Christi, *adversus ubiquetarios*. Mog. 1583. *Disputatio Apologetica pro Kalendario Gregoriano*, *contra Jacobum Herbrandum*, *Doctorem Lutheranum Tubingensem*. Herbip. 1585.

De descensu Christi ad inferos, *adversus Decretum libri Concordiae Lutheranorum*. Colon. 1586. 4°.

Apodixis Theologica, *pro ritu Orandi Rosarium B. Mariae Virginis*. Mog. 1587.

Rosarii Hyperaspistes sive Depulsio Cavillationum, *quibus Calvinista quidam Heydelbergensis Apodixin suam obscurare conatus est*. Herbip. 1588.

Apologeticum Disputationis de persona Christi adversus Cavillationes Stephani Gerlacii. Mog. 1588. 4°.

Responsio ad Theses Theologorum Lutheranorum Magdeburgensium, *de Missa Pontificia et Coenae Dominicae profanatione*. Mog. 1588.

Disputatio Theologica de Baptismi necessitate, *et de Baptismo Constantini Magni*. Mog. 1589.

Paradoxa XXX G a s p a r i s S c h u e n c k f e l d i i, *Haeresiarchae de toto Christo*, *Deo et Homine*, *in statera S. Scripturae*, *Sanctorum*, *Patrum et Rationis expensa*.

Refutatio duplex Cavillationum à S t e p h a n o G e r l a c h i o *objectarum*. Mog. 1591, 1594 et 1596.

De vita Christi et B. Virginis, *et Diffidentia sui ac Mortificatione*. Col. 1601.

Enchiridion piarum Meditationum in omnes Dies Dominicos. Mog. 1606.

Modum recte meditandi de rebus divinis. Mog. 1606.

Panarium, *hoc est Arca Medica adversus animi morbos*. Mog. 1609. 4°.

De Statubus Hominum, *Pontificis*, *Ecclesiasticorum*, *Laicorum etc.* Mog. 1613. 4°.

Viridiarium Christianarum Virtutum ex S. Scripturae et Patrum sententiis constructum. Mog. 1616. fol.

V i n c e n t i i B r u n i *Meditationum Tom III et de Sacramento Penitentiae*. Col. 1598. 12°.

Lucae Pinelli *Meditationes de S. Eucharistiae Sacramento*. 1600. 12°.

Fulvii Androtii *de frequenti Communione*. Mog.

Fulvii Androtii *Meditationes de Passione Domini*. Col. 1600.

Responsio Roberti Bellarmini, *ad Doctorem Theologum*, *de Censuris ad Venetos*.

Gasparis Loartis *de Mysteriis XV Rosarii*.

Francisci Ariae *Tractatus de imitatione B. Virginis*.

Anastasius Bibliothecarius, *de Vitis Pontificum Romanorum*, *quem* Marco Velsero, *Augustanae R.P. Duumviro adtribuunt*, *ex cujus locupleti Bibliotheca è codice Vaticano descripto prodiit*. Mog. 1602.

Albonis *Floriacensis Epitomen ex* Anastasii *Historia*.

Liudibrandi, *Ticinensis Diaconi*, *opusculum de ritu Romanorum Pontificum*. Mog.

Hincmari, *Rhemensis Archiepiscopi*, *Epistolae aliquot cum brevibus notis*. Mog. 1602.

Vita S. Wigberti Socii S. Bonifacii, *Archiepiscopi Moguntini*, *et B. Auperti* (*alii Ruperti*) *Bingionum Ducis*.

Opera Petri Blesensis *Bathoniensis in Anglia Archidiaconi*, *correcta et Notis illustrata*.

Joannes Trithemius *de Ecclesiasticis Scriptoribus*, *et eum Appendicibus*. Mog. 1602. fol.

Ook vertaalde hij uit het Italiaansch in het Latijn onderscheidene werken over Indische, Japansche en Chinesche zaken die te Mentz en te Keulen herdrukt zijn.

Zie Slichtenhorst, *Toon. des Lands van Gelder*, bl. 38; Sweertii, *Athen. Belgic.*, pag. 403-405; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 202; *Biogr. Nation.*, Tom. I. pag. 169; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 287; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Niklaas Buys]

BUYS (NIKLAAS), geboren in Holland in de zeventiende eeuw, was een Kunstschilder in den trant van van Mieris en Gerard Douw. Zijne vindingen zijn allergeestigs en bevallig. Inzonderheid wist hij allerlei kleeding en stoffen ongemeen gelijkend na te maken. Zijne teekening is zuiver, en zijn licht en bruin ongemeen wel geschakeerd.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Willem Buys]

BUYS (WILLEM), waarschijnlijk een bloedverwant van den Raadpensionaris of Advokaat van Holland Mr. Paulus Buis, zoon van Mr. Paulus Louwrens Buys en van Eva Buys, geboren in 1661, werd door Burgemeesteren van Amsterdam n 1693 tot Pensionaris van die stad aangesteld, welk ambt hij tot 1696 waarnam, en bevond zich ten jare 1702 in gewigtige handelingen gewikkeld, ter gelegenheid, dat het Fransche Hof geene staatkundige streken onbeproefd liet, om

den band van vriendschap, die er destijds tusschen Engeland en de Vereenigde Nederlanden bestond te verbreken; onder andere middelen, die de listige Staatsdienaars van dat Hof daartoe in het werk stelden, was inzonderheid om aan Engeland te doen gelooven, dat de Staat den oorlog moede was en Amsterdam grootelijks op den vrede aandrong; maar Buys schreef eenen brief naar Engeland, waarin hij het tegendeel beweerde en ook middagklaar bewees.

Toen in het jaar 1704 Friesland en Groningen op het sterkste bij de Generaliteit aandrongen, dat men hunnen jongen Stadhouder, Prins Jan Willem Friso, in het krijgswezen van den Staat bevorderen moest, waren inzonderheid Holland en Zeeland hier niet toe te bewegen. Om deze zaak tot wederzijds genoegen der Bondgenooten te schikken, besloten de Algemeene Staten vier Gemagtigden uit hun midden naar Friesland en Groningen te zenden, namelijk Willem Buys, wegens Holland, Joan Bekker, wegens Zeeland, Godard van Tuill van Serooskerken, wegens Utrecht en B. van Welvelde, Heer van Zalk en Veecaten, wegens Overijssel. Zij slaagden zoo wel in hunne zending dat de Staten van Friesland verklaarden: ‘te vreden te zullen zijn, zoo de jonge Prins van nu af, tot Generaal van het voetvolk werd aangesteld, mits hij dit ambt niet zou bekleeden, noch de daartoe gestelde wedde genieten, voor hij den ouderdom van twintig jaren bereikt had; alleen zou hij, van nu af zitting, doch geen stem hebben in de gewone krijgsraden,’ hetwelk hun dan ook werd ingewilligd.

Even gelukkig als hij in die bezending geslaagd was, ging het hem ook toen hij nog in het zelfde jaar, met Adriaan van der Goes, Heer van Naters. Oud-Burgemeester van Delft, en Bruno van der Dussen, Burgemeester en Pensionaris van Rotterdam, naar Gelderland gezonden werd, om de geschillen in dat gewest ontstaan, door een minnelijk verdrag uit den weg te ruimen.

In het volgende jaar werd Buys naar Engeland gezonden, ten einde eensgezindheid tusschen de beide Staten te bevorderen. Hij keerde in April 1706 van daar terug, na tamelijk wel bij de Koningin zijn oogmerk bereikt te hebben. In September 1705 had Buys eenige punten ontworpen ter bevrediging van Frankrijk en ons Gemeenebest, welke, nadat onderscheidene Regenten die goedgekeurd hadden, den Engelschen Staatsdienaren toegezonden werden, doch dezen niet geviel. Groot was verder zijn aandeel in de geheime handelingen tot vrede in 1706 en vervolgens. Hierom werd hij ook met Bruno van der Dussen, tot de bijeenkomst te Geertruidenberg in 1710 afgevaardigd. Hij handhaafde hier met ijver de belangen der Bondgenooten, en wilde Frankrijk tot het uiterste brengen, daar hij geheel in het stelsel der Engelsche Whigs deelde. Het schijnt nogthans, dat hij, zoowel als den Raadpensionaris Antoni Heinsius en Bruno van der Dussen, desnoods aan Filips van Anjou een gedeelte der Spaansche Mo-

narchie zou hebben gelaten, en niet zeer sterk aandrong op het dempen der haven van Duinkerken, een lievelingsontwerp van Marlborough, even als de volstrekte uitsluiting van Filips van Anjou. Hoe dit zij, zeker gaat het, dat had men den raad van Buys gevolgd, de vrede toen op eenen veel voordeeliger voet zou gesloten zijn dan later te Utrecht geschiedde.

Inmiddels was hij naar Engeland gezonden om een wakend oog te houden, op de bedrijven van de Koningin en hare Staatsdienaars. Zijne bekwaamheid was aldaar reeds bekend; zijne komst alzoo niet aangenaam. Ook zag hij weldra dat de Franschgezinde partij meester van het beleid der zaken was, en het was nu misschien, dat hij in zijnen grooten ijver voor de algemeene zaak, en verontwaardigd over het gedrag van Koningin Anna, die eerst eenen redelijken vrede had doen verwerpen, om daarna den Staat eenen min eerlijken op te dringen, stappen waagden, die hem in Engeland groote berisping op den hals moest halen: geheime onderhandelingen ten behoeve van het Huis van Hannover, en de herstelling van de Engelsche Whigs of der partij die den oorlog begeerde, in het Ministerie. Hij ontdekte intusschen de geheime handeling van Anna met Frankrijk, en dit was misschien de groote oorzaak zijner ongunst bij het Engelsche Hof.

In het jaar 1712 werd hij uit Engeland terugontboden, vermits hij als Gevolmagtigde tot de Utrechtsche Vredehandeling benoemd was, waar hij met Bruno van der Dussen het meest de onderhandelingen bestuurde. Hij ontwierp de vredepunten, die echter, door den afval der Engelschen, aanmerkelijk gewijzigd werden. Dadelijk na het sluiten van den Utrechtschen vrede, werden Buys en Sicco van Goslinga als buitengewone Gezanten naar Frankrijk gezonden, beiden werden, den 27sten Mei 1714, met uitstekende eerbewijzen te Versailles ontvangen. Guslinga keerde eerlang weder huiswaarts, doch Buys bleef er, tot op het einde des volgenden jaars alleen, en bevorderde de bekrachtiging van den vrede met Spanje, alsmede de vrijheid van scheepvaart en koophandel. Kort voor zijn vertrek kreeg hij eenige opening van een Verhond te sluiten tusschen Engeland, Frankrijk en den Staat, tot handhaving der bezittingen in Europa, hetwelk hij echter wist te doen uit- en eindelijk afstellen.

Toen in het jaar 1722 door eenige vrienden van den jongen Erfstadhouder van Friesland Willem Karel Hendrik Friso werd gearbeid, om hem van het Stadhonderschap van Gelderland te verzekeren, en dat stuk met zulk een voorzigtig beleid onder de hand werd bestuurd, dat men het zoo goed als in zijne magt had, eer de andere gewesten vernamen, dat men er op de aanstaande Landschaps-vergadering, over zou raadplegen, besloten de Staten van Holland hun best te doen, om de uitvoering van dit voornemen te stuiten en te dien einde eene bezending naar Zeeland, Utrecht en Holland te doen, naar welke beide laatste provinciën Buys werd gezonden, met Karel Filips van Dorp, Heer

van Maasdam, Albert Fabritius, H. Daay en de Raadpensionaris Izaak Hoornbeek. Doch welke middelen men ook in het werk stelde, om de gezegde bevordering te verhinderen, het liep alles vruchteloos af, want de maatregelen waren al te wel genomen, om het te doen mislukken.

Even vruchteloos vielen ook de handelingen van Buys in het volgende jaar, aan het Hof van Denemarken uit, alwaar hij, evenmin als Robbert Goes, iets kon uitwerken, om de reeds ten jare 1717 ontstane geschillen, zoo wegens de soldij der Deensche manschap, als wegens de onderstandgelden, door den Staat aan die Kroon beloofd, op eene minnelijke wijze uit den weg te ruimen. Hij keerde dus eerlang terug; en de Staten van Holland, de belangrijke diensten, door hem bij zoo vele gelegenheden den Lande gedaan, willende vergelden, stelden hem, in het 1726 aan tot hunnen eersten Secretaris. Bij de ziekte van den Raadpensionaris Anthony van der Heim, nam hij in 1746 gedurende eenige zeer zorgelijke tijd dit gewigtig ambt waar; weinig tijds te voren had hij nog pogingen aangewend tot behoud van den vrede. Hij behield zijnen roem tot aan zijn overlijden, den 10den Februarij 1749 en liet bij zijne echtgenoote Elizabeth Lestevenon een talrijk geslacht na, onder anderen Abraham Buys, die volgt. Zijne zeldzame verstandelijke vermogens en het nuttig en eerlijk gebruik, dat hij er van maakte, doen hem eene eerste plaats bekleeden onder die Staatsmannen, op welke ons Vaderland zich met zoo veel reden verheft.

Zijne afbeelding gegraveerd door Jacobus Houbraken komt voor in Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVII. bl. 426.

Zie van Loon, *Nederl. Historip.*, D. IV. bl. 636, 656; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. XVII. bl. 127, 209, 240, 271, 278, 289, 314, 329-334, 355, 358-372, 415, 424, 427, 437, 438, 451, D. XVIII. bl. 5, 23-25, 67, 107-116, 244, 281, 282, D. XX. bl. 46, 338; de zelfde, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 727, 728, St. III. bl. 492; *Bijvoegs. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van* Wagenaar, D. XVII. bl. 70, 71, 100, 101, 105, 106, D. XX. 113; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* Scheltema, *Staatk. Nederl.;* van Kampen, *Vaderl. Karakterk.*, D. II. bl. 463-465; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. II. A. bl. 396; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. II. bl. 451, 496.

[Abraham Buys]

BUYS (ABRAHAM), zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1699, had aan zijnen vader den besten meester in Staatszaken en maakten van diens lessen een voortreffelijk gebruik, zoodat hij veel roem verwierf in de bediening van Pensionaris van Amsterdam, welk ambt hem in 1726 werd opgedragen dat hij tot in 1733 waarnam. Weldra bleek zijne geschiktheid en lust voor finantieele zaken en dit had ten gevolg, dat men hem in 1737 de betrekking van Secretaris der Generaliteits-Rekenkamer opdroeg, waarin hij tot zijn overlijden in 1770 werkzaam bleef, den roem nalatende, dat hij een der kundigste, ijverigste en eerlijkste amb-

tenaren geweest is, die aan den Staat ten opzigte der geldmiddelen de aanzienlijkste diensten heeft bewezen.

Hij was gehuwd aan Anthonia Dierkens, en bij deze, vader van eene dochter, gehuwd aan den beroemden en geleerden Staatsman Gerrit Meerman.

Zijn portret gaat uit gegraveerd door Jacobus Houbraken, naar P.F. de la Crux met een bijschrift van Jacob Kortebrant.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, D. III. bl. 492; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 540.

[Egbert Buys]

BUYS (EGBERT) was Hofraad van den Koning van Pruissen, woonde in het midden der vorige eeuw te Amsterdam en overleed aldaar den 13den Februarij 1769.

Hij heeft in het licht gezonden:

Den Algemeenen Spectator, *zijnde* 30 *Vertogen over verscheyde onderwerpen*, *vercierd met een Register der voornaamste zaken*. Amst. 1749. 8°.

Naauwkeurige en volledige beschryving van den laatsten Oorlog in Duitschland, *Portugal*, *Oostindien en Amerika*. 's Hage. 8°.

De Weereld in het klein of de spoedige Reiziger. tweede druk 's Hage 1770. 8°.

Historie van het Huis van Brunswijk. Amst. 8°.

Volkomen Kunstwoordenboek, *bevattende eene genoegzame verklaring van alle woorden*, *ontleend van de Grieksche*, *Spaansche*, *Fransche*, *Hoogduitsche en Nederduitsche Talen*, *die men gebruikt om eenige Konst*, *Wetenschap*, *Gewoonten*, *Ziekten*, *Geneesmiddel*, *Plant*, *Bloem*, *Vrugt*, *Gereedschap*, *Werktuig enz. te benoemen*. Utr. 1768. 2 deelen 4°.

Nieuw en volkomen Woordenboek van Konsten en Wetenschappen. Amst. 10 deelen. 8°.

Zie Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. IV. bl. 550; van Abkonde en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken; Amsteld. en zijne Geschied.*, D. VI. bl. 158.

[Maria Buys]

BUYS (MARIA), van wie ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, heeft zich als schrijfster doen kennen door:

Eenige eenvoudige bedenkingen tot eer van Gods vrye genade in Christus, *sedert een tyd van ruim* 40 *jaren tot* 1771 *ingesloten*. Amst. 1772. 2 deel. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken*.

[Jacobus Buys]

BUYS (JACOBUS), geboren den 19den November 1724 te Amsterdam, werd, na eerst behoorlijk lager onderwijs te hebben genoten, op het kantoor gedaan bij den Notaris en Prokureur Beukelaar, wiens eene zoon de teekenkunst beoefende en zelfs eene kleine verzameling teekeningen en prenten had. Dit

gaf aanleiding, dat Buys ook lust kreeg in het teekenen, waarin hij de eerste lessen ontving van Cornelis Pronk. Zich met zeer veel ijver oefenende en daardoor spoedig aanmerkelijke vorderingen gemaakt hebbende, bestudeerde hij het werk van Jacob de Wit en kopiëerde daar naar. Vervolgens genoot hij nog twee jaren het onderwijs van Cornelis Troost, van wien hij inzonderheid de behandeling van het *crayon* leerde. Meester geworden zijnde begon hij dan ook met het teekenen van portretten in *crayon* en maakte er onderscheidene, over welke men in het algemeen zeer te vreden was. In het jaar 1743 werd hij Lid van de Amsterdamsche Teeken-Akademie, waar hij zich ook vlijtig in het teekenen oefende, inzonderheid naar het naakte model. Zich meer en meer bekwamende, begaf Buys zich aan het schilderen met olieverw, en vervaardigde op die wijze niet alleen een aantal portretten en familiestukken, maar ook behangsels en graauwtjes, in den trant van Jacob de Wit; alsmede kabinetstukken, waartoe hij de onderwerpen uit bekende tooneelstukken koos. Ook de Hofzaal in den ouden Amsterdamschen Schouwburg was van zijn penseel; dat werk is door Caspar Philips Jacobsz. in het koper gebragt. Doch voornamelijk is Buys bekend door zijne teekeningen van eigen vinding voor eene menigte prenten in voorname boekwerken, zoo als, onder anderen, in Kok, *Vaderlandsch Woordenboek;* Stuart, *Romeinsche Geschiedenis*, 1e-17e deel; Gellerts *Fabelen*, 150 stuks, en door kopijen naar schilderijen van beroemde meesters. Jacobus Houbraken, Reinier Vinkeles, Louis Portman en Lambertus Antonius Claesens hebben vele zijner teekeningen in het koper gebragt. Hij zelve heeft ook eenige prentjes geëtst en prentteekeningen vervaardigd.

Er zijn Redevoeringen van hem:

Over het Teekenen naar het naakte en naar antieke beelden enz. gedrukt.

Na de dood zijner eerste vrouw woonde hij eenige tijd te Mijdrecht en was aldaar Lid van het Dorpsbestuur; vervolgens naar Amsterdam teruggekeerd is hij nog tweemalen gehuwd geweest. Bij zijne eerste vrouw had hij twee zonen, van welke de oudste Cornelis Buys, hier volgt. Zijne tweede vrouw schonk hem twee dochters.

Buys overleed te Amsterdam den 7den April 1801.

Hij was een hupsch en deftig man, die een goed oordeel bezat bij een opgeruimd humeur.

Zijne afbeelding komt voor op plaat A N°. 3 in het 2e deel van van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk*.

Zie van Gool, *Nieuwe Schoub. der Nederl. Kunsts.*, D. II. bl. 372 en 373 van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 85-88; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Cornelis Buys]

BUYS (CORNELIS), een zoon van den voorgaande, geboren te Amsterdam in 1745, werd door zijnen vader tot de Schilderkunst opgeleid en daarin onderwezen. Op de Stadsteeken-Akademie, van welke hij naderhand medebestuurder was, gaf hij reeds vroeg blijk van talent door het teekenen van akademiebeelden. In het vervolg van tijd legde hij zich dan ook meer bepaaldelijk op de teekenkunst dan wel op het schilderen toe. Niet alleen teekende hij een fraai akademiebeeld maar inzonderheid ook landschappen naar de natuur en stadsgezigten, in den smaak van Jan van der Heyden; ook heeft men van hem zeer fraaije teekeningen naar schilderijen van oude meesters, die bij de liefhebbers zeer in achting zijn. Hij overleed, in 1828, te Amsterdam, waar hij zijn bestaan vond, in het lesgeven in de teekenkunst en Raad van Bestuur der Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten was.

Zijne beeldtenis wordt gevonden onder die van Kunstenaars en Liefhebbers, voorkomende in het *Studieprentenboek van* E.J. Marcus.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. III. bl. 30 en 31; *Algem. Konst. en Letterb*. 1826, D. II. bl. 261 en 262; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Gerrit Buys]

BUYS (GERRIT), zoon van Frans Buys en van Coba Schuyt, geboren den 28sten Augustus 1746, was een Landman in de Vogelenzang bij Haarlem, die zich in het begin dezer eeuw als een zeer verdienstelijk Landbouwkundige deed kennen, zoo wees hem de Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem, hare zilveren medaille toe, voor het bezaaijen van een morgen lands met Egyptische rogge, terwijl het daarbij toegevoegde berigt in hare Verhandelingen werd opgenomen. Twee jaren later behaalde hij hij de Maatschappij ter Bevordering van den Landbouw, wegens de cultuur van heul- of papaverzaad, eene dergelijke medaille en tien dukaten. In 1816 werden hem door de zelfde Maatschappij twee premiën van zes dukaten toegelegd, wegens een berigt over het wonderkoorn (*triticum compositum*); voor de cultuur van eene weinig bekende soort van garst (*hordeum hexasticon majus*), en in 1821 nog eene dergelijke premie voor de cultuur van de erwten soort lage groentjes (*the dwarf Prussian bleue*) in zandgrond. Bovendien zag hij zich vereerd met het corresponderend lidmaatschap dier Maatschappij en het opnemen van zijn berigt *over de cultuur der Wouw* in hare verhandelingen.

Hij overleed den 18den April 1836, bij zijne echtgenoote Margareta Heemskerk, twee dochters nalatende.

Zie *Algem. Konst- en Leterb*. 1802, D. I. bl. 394, 1816, D. I. bl. 393 en 394, 1821, D. I. bl. 412, 1836, D. I. bl. 305; Loosjes, *Holl. Aroad.*, bl. 243.

[Cornelis Buys]

BUYS (CORNELIS), geboren den 16den Junij 1759 te Amsterdam, waar zijn vader als Muziekmeester was gevestigd, en tevens den moeijelijken post van Torenwachter bekleedde, genoot naar alle waarschijnlijkheid reeds vroeg Muziekonderwijs van zijnen vader; dit ten minste is zeker, dat hij reeds op elfjarige leeftijd voor geldelijke belooning les gaf. Achttien jaren oud zijnde, begaf hij zich als muziekant in dienst, onder de Compagnie van den Majoor van Tengnagel, bij het korps van Jan Willem de Famars, Luitenant-Generaal, Chef van een Regiment Kavallerie, hetwelk hij, na vijf en een half jaar, in 1782, vaarwel zeide. Blijkens eenen eigenhandigen brief van den Abt Vogler, van wien hij theoretisch onderwijs ontving, die veel bij hem was en bij wien hij in groote achting stond, was hij, in het jaar 1785, Organist en Klokkenist te Kampen, waar hij gewoond heeft van 1783 tot 1791, toen hij in dezelfde betrekking naar Zalt-Bommel werd beroepen. In 1787, de dagen van partijzucht, schijnt Buys de Muzen met Mars wederom voor eenige tijd te hebben verwisseld, en, bij het beschieten van Hattem, door de Pruissen gevangengenomen en naar Wezel vervoerd te zijn, vanwaar hij half naakt ontvlugtte, zoodat hij des nachts, in de nabijheid van Deventer, bij zekeren boer, Passink genaamd, aankwam, die hem van een boerenpak voorzag, waarmede hij zijnen togt naar Kampen voortzette.

Een eerste huwelijk schonk Buys geene huisselijke genoegens, ook geene kinderen. In eene tweede echtverbindtenis met Mejufvrouw de Raedt, sleet hij genoegelijker dagen, en gewon, omtrent drie-en-vijftig jaren oud zijnde, eenen zoon, die in zijne vroegste jeugd het vaderlijk onderwijs genoot, en na eenige jaren zijnen vader als Organist te Zalt-Bommel te hebben opgevolgd, als Organist en Klokkenist naar Deventer werd beroepen, waar hij thans dien post nog waardig bekleedt.

Cornelis Buys was een man van groote verdiensten, bekwaam Organist, Pianist en Klokkenist, die hoorn en trompet blies, de viool en alt bespeelde, de concerten te Zalt-Bommel dirigeerde, zich een keurig *doigté* had eigen gemaakt, en de gaaf bezat, om met een taai geduld, op eene schier voorbeeldelooze wijze, zijne denkbeelden aan zijne leerlingen zoo duidelijk mogelijk voor te stellen. Hij was om zijn braaf en deugdzaam karakter, om zijne aangename wijze van zijn, algemeen geacht en bemind, en had door veel lectuur en den omgang met fatsoenlijke standen, eene fijne beschaving verworven. Zijne levensgeschiedenis is arm aan merkwaardige voorvallen, maar rijk in de blijken van zijnen vurigen ijver, rustelooze werkzaamheid, nederigheid en welwillendheid. Zijne eenigzins stamelende spraak schreef hij aan de schrik toe, bij gelegenheid van den brand, in den Stads-Schouwburg te Amsterdam in 1771, waarin hij zich toen bevond. Hij beminde het Orgel- en Pianospel zeer, was met het Bommelsche

orgel hoog ingenomen, en bezat de gaaf om zich van de registratuur op eene voortreffelijke wijze te bedienen. Zijn koraalspel was deftig en eenvoudig; zijne voor-, tusschen- en naspelen steeds gepast en doeltreffend. Wekelijks liet hij zich een uur op het orgel hooren en hoewel hij de werken van B a c h , H ä n d e l , V o g l e r en anderen goed wist uit te voeren, besteedde hij echter dien tijd meest aan vrije fantaisie. Hij overleed te Zalt-Bommel aan verval van krachten den 2den Maart 1831.

Zie *Nederlandsch Muziekaal Tijdschrift* 1841, bl. 150.

[Johannes Buys]

BUYS (JOHANNES), geboren den 24sten Junij 1764 te Diemen, van ouders uit den burgerstand, werd reeds in zijne jeugd door den kundigen B e n j a m i n B o s m a in de Wis- en Natuurkunde onderwezen en om zijne bijzondere vorderingen, tot medeonderwijzer aan B o s m a 's instituut aangesteld. Verder legde hij zich op den koophandel toe en werd Makelaar, doch bleef tevens zijne geliefkoosde wetenschap beoefenen en vormde door onvermoeide werkzaamheid en vlijt zich zelven zoodanig, dat zijne kennis in Natuur- en Sterrekunde hem onder de geleerden eene waardige plaats deed verwerven. Hij was, met C o e n r a a d W e r t z , de eerste hervormer der Stads-Armenscholen te Amsterdam, van welke hij 35 jaren Curator was, eene inrigting, die buiten 's Lands zelfs grooten lof mogt verwerven. Lange tijd was hij ook Hoofdbestuurder der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, aan welke hij in onderscheidene betrekkingen groote diensten bewees. Hij behaalde in 1798 eene dubbele gouden gedenkpenning bij die Maatschappij voor zijn *Natuurkundig schoolboek*, hetwelk zulk een goed onthaal genoot, dat het eenen herdruk vorderde, waarin voor zoo ver het de aanleg en aard van het geschrift gedoogden, de voortgang dier wetenschap werd in acht genomen. Drie jaren later behaalde hij bij de zelfde Maatschappij eenen zilveren eerepenning op eene prijsvraag, verlangende een

Betoog van het schadelijke der vooroordeelen, *omtrent het horoscooptrekken en planeetlezen;* terwijl de *Volksnatuurkunde*, voornamelijk door hem geschreven ter bestrijding van het bijgeloof bij de geringe volksklasse, door die Maatschappij in 1811 in het licht gegeven, hoezeer niet bekroond, B u y s tot schrijver had. In 1818 gaf de zelfde Maatschappij zijne

Gronden der Natuurkunde uit.

Ook gaf B u y s in de *Verhandelingen der Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem* eene *verklaring van den Echo te Muiderberg*, en in de *Vaderlandsche Letteroefeningen voor* 1817, N°. 9 eenen uitgebreiden brief *over het Dierlijk Magnetismus*.

Bij de Maatschappij *Felix Meritis*, nam hij ook lang onvermoeid het lectoraat in de Natuurkunde met den besten uitslag waar, en huldigde aldaar de nagedachtenis van H e n r i c u s A e n e a e , wien hij als Lector opvolgde. Ook was hij Lid der Plaatselijke

Schoolcommissie te Amsterdam. Heldere kennis, juist oordeel en de geschiktheid, om andere bevattelijk en gemakkelijk mede te deelen, wat hij zelf wist, kenmerkte hem als schrijver.

B u y s overleed op zijn buitenverblijf het Huis ten Bosch bij Maarsen den 29sten Augustus 1838.

Het ontbrak hem niet aan bewijzen van erkentenis zijner verdiensten, zoo werd hij in 1808 Lid der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem, in 1812 van het Bataafsch Genootschap der Proefondervindelijke Wijsbegeerte te Rotterdam, in 1819 van het Utrechtsch Genootschap en in 1830 van de Eerste klasse van het Koninklijk Nederlands Instituut, van hetwelk hij in 1834 het algemeen Voorzitterschap bekleedde, in welk zelfde jaar Z.M. den Koning hem de Ridderorde van den Nederlandschen Leeuw schonk. Van het Wiskundig genootschap: *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven*, was hij buitengewoon Lid van Verdiensten in het Wetenschappelijke vak.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit, gegraveerd door D i r k J u r r i a n S l u y t e r in folio.

Zie *Algem. Konst- en Letterb*. 1808, D. I. bl. 395, D. II. bl. 361, 1811, D. I. bl. 133-137, 1819, D. II. bl. 108, 1830, D. I. bl. 71, 1834, D. II. bl. 162, 1838, D. II. 177 en 178; *Galerie Hist. des Contemp.;* v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 616 en 617, D. III bl. 262; *Biogr. Nation.;* v a n W i j k , *Algem. Wetens. Woordenb.; Prooesverb. van de twee-en-dertigste vergad. van het Kon. Nederl. Instit*.

[Willem Buys]

BUYS (WILLEM), legde zich op de Regtsgeleerdheid toe, en vestigde zich, na volbragte studie, als Advokaat te Delft.

In de onrustige tijden vóór het jaar 1787 de zaak der Patriotten toegedaan, bevond hij zich, in het begin van dat jaar, op de *Lijst van veertig Vaderlandsche Medeburgeren om daaruit te benoemen een getal van vijf-en-twintig Personen*, *als Nationale Gecommitteerden tot de zaak der onderhandelingen te Parijs*, daarna was hij een der Geconstitueerden uit het ligchaam der burgerij en werd later tot Lid der Regering te Delft gekozen. Na de omwenteling van dat jaar het land hebbende verlaten, kwam hij bij de revolutie van 1795 in zijn Vaderland terug en werd Buitengewoon Gezant der Bataafsche Republiek te Parijs, vanwaar hij onmiddellijk na de omwenteling van Junij 1798 werd teruggeroepen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XV. bl. 109, D. XVI. bl. 184, 206, D. XL. bl. 55, 56, 190.

[Koenraad Buys]

BUYS (KOENRAAD), een Nederlander, bevond zich aan de Kaap de Goede Hoop, toen deze Kolonie in het laatst der vorige eeuw door de Engelschen genomen werd. Hij was een der hoofden van de Patriottische partij en onthield zich aan het Hof van G e i k a , Koning der Kaffers, bij wie hij grooten invloed bad. B u y s toch leefde in huwelijksgemeenschap met 's Konings moeder en daar G e i k a nimmer iets ondernam, zonder zijne moeder te raadplegen,

mag men zeggen dat Buys het land regeerde. Verschillend zijn de oordeelvellingen over dezen man, volgens Barrow zou hij de bewerker geweest zijn van den geheelen rampzaligen Kafferschen oorlog, doch Lichtenstein beweert in tegendeel, dat hij juist bijgedragen heeft, om het kwaad, door den oorlog verwekt, te verzachten; want toen de oorlog door kleine strooptogten der boeren van Graaf Reinet, welke ook de vreedzame Kaffers geenszins ontzagen, naar het land van deze laatsten was overgebragt, en dus de volkplanters ook van dien kant te vreezen hadden, verhinderde Buys door zijnen invloed, dat Geika de volkplanters veel benadeelde. Hij koesterde eenen onverzoenlijken haat tegen de Engelschen, die hij aan Geika voorstelde als Boschjesmannen ter zee, die den ouden Heer Compagnie zijne veeplaats (de kolonie) ontweldigd hadden. Buys bleef aan het Hof van den Kafferkoning tot na den vrede van 1802, toen hij door den Gouverneur Jansens, op diens rondreis, naar de Kaapstad mede genomen werd.

Zie van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 414, 415, 428.

[Anthony Buysen]

BUYSEN (ANTHONY) of ANTHONIUS BUSENNIUS, geboren in het begin der zestiende eeuw te Breda, waar hij zich met vlijt in de Grieksche en Latijnsche talen oefende; vervolgens legde hij zich op de Geneeskunde toe, waar hij in 1548 in die wetenschap openlijk onderwijs gaf. In 1550 vertrok hij naar Antwerpen om er den post van Stads-Doctor waar te nemen. Hij verwierf onder de geleerden van zijne tijd grooten lof wegens zijne ervarenheid in de Oostersche en andere geleerde talen; en was voorts een voorstander der Grieksche Geneeskundigen, Hypocrates, Galenus enz., doch daarentegen een hevig tegenstander van de Arabieren, welke over die wetenschappen geschreven hebben.

Men heeft van hem in druk:

Commentarius in Galenum *de Inaequali Temperie*. Lovan. 1548. Later herdrukt onder den titel:

In Claudii Galeni *Pergameni librum de inaequali Temperie Commentarii* Antonii Busennii, *Bredani*, *Medici Antverpiensis*. Antv. 1553. 12°.

Cornelis Buysen van Breda, van wien men verzen ontmoet aan het hoofd van Corn. Schylander *Medicina Astrologica*. Antv. 1569 et 1577 was misschien een zoon of neef van hem.

Zie van Hoogstraten en Brouërius van Nidek, *Groot Algem. Hist. Woordenb.* B. bl. 447, waar hij verkeerdelijk Busen heet; van Goor, *Beschr. van Breda*, bl. 304 en 305; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 203, 204, 226; Hermans, *Consp. Onom. Liter.*, pag. 6; *Biogr. Univ.*, Tom. III. pag. 287.

[Henricus Buysen]

BUYSEN (HENRICUS). Zie BUYZEN (HENRICUS).

[A. van Buysen]

BUYSEN (A. VAN), een Nederlands Graveur uit het laatst der zeventiende en het begin der achttiende eeuw, heeft, behalve

de platen door hem in het Bijbelwerk van Hoet geleverd, ook vele titels en boekprenten vervaardigd, zoo naar zijn eigen ontwerp als naar de teekeningen van andere Meesters. Het schijnt, dat hij zich eenige tijd in Engeland heeft opgehouden, vermits men in de aldaar in 1700 uitgekomen uitgave van Cowley's gedichten, eene plaat van hem vindt, voorstellende *David op zijne harp spelende*. Ook worden er zwarte kunstprenten met den naam van A. van Buysen gevonden. Volgens sommigen zouden er twee Kunstgraveerders van dien naam bestaan hebben, van welke de jongste nog in 1743 te Amsterdam leefde.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 265; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts*.

[Jan Gerritsz. Buyser]

BUYSER (JAN GERRITSZ.) of BUYZER werd in 1660 Leeraar der Doopsgezinde gemeente aan den Uithoorn, waar hij den 24sten September 1695 overleed, zoodat hij aldaar gedurende vijf-en-dertig jaren met ijver werkzaam was. Na zijn overlijden zijn van hem in het licht gegeven:

XXXII Predicatien, *waaragter zyn Lykpredicatie gedaan door* Jan Klaasz. Man. Amst. 1697. 4°.

Zie Schyn en Maatschoen, *Geschied. der Mennoniten*, bl. 656-658.

[Frans Willem Buyser]

BUYSER (FRANS WILLEM), zoon van Jacobus Buyser en van Johanna Thomasson, geboren te Delft den 13den Julij 1751 schaarde zich tijdens de onrustvolle tijden vóór 1787 aan de zijde der Patriotten; hij werd diensvolgens tot Secretaris van het genootschap van Wapenhandel in zijne geboortestad, alsmede der Commissie van Directie van dat Genootschap gekozen. Na de omwenteling van dat jaar werd hij den 22sten September, met twee Stadsbodens, op het stadhuis gebragt en na eenigen tijd verhoord te zijn, ontslagen. Later werd hij echter weder in hechtenis genomen, op de Gevangenpoort te 's Gravenhage gevangen gezet, en door het Hof voor zes jaren gebannen. Na de verandering van zaken in 1795 weder in het Vaderland teruggekomen, werd hij Ontvanger van 's Lands Indirecte Belastingen te Delft, waar hij den 29sten September 1819 overleed.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XVI. bl. 231, D. XX. bl. 376-381, uit partikuliere berigten aangevuld.

[Dirk en Laurens Buysero]

BUYSERO (DIRK en LAURENS). Zie BUISERO.

[Pieter Luitjeszoon Buyskes]

BUYSKES (PIETER LUITJESZOON) of PETER LUYTGESZ. BUYSKENS, gesproten uit een der voornaamste burgergeslachten van Noord-Holland, was onder het getal dier ingezetenen van Enkhuizen, met welke Diederik van Sonoy, op naam van

Prins W i l l e m I, in het jaar 1570, in onderhandeling trad om de stad uit de magt van A l v a te wringen en O r a n j e 's zijde te doen kiezen. Dit wilde echter

toen niet gelukken. De Regering, genoegzaam geheel Spaanschgezind, was te waakzaam en 's Prinsen magt te gering, om vooralsnog, met eenige hoop van goeden uitslag, iets van belang tot afwerping van het Spaansche juk te kunnen ondernemen. Doch in 1572 werd Buyskes door den Prins van eenen lastbrief voorzien, om Enkhuizen te doen omslaan en de vijandelijke schepen, welke voor de stad lagen, te bemagtigen. Buyskes en Cornelis Janszoon Brouwer verhinderden eenige dagen later, dat Paulus van Loo, Drossaard van Muiden, met een karveelschip vol krijgsvolk, in de stad gelaten werd. Ook bewerkte Buyskes een verdrag met de Wethouderschap, waarbij onder anderen bedongen werd, geen bezetting van de eene noch van de andere zijde in te nemen. Aan van Loo vroeg hij: ‘wat hier te doen, en waarheen met die knechten?’ De Drost stond op deze vragen als het ware bedremmeld, en wist niet te antwoorden; waarop Buyskes hem beval, ‘terstond zijne biezen te pakken, of dat hij hem beenen zou maken.’ Van Loo wachtte niet naar de uitvoering der bedreiging, maar maakte zeil ten einde een goed heenkomen te zoeken. Hoe Enkhuizen kort daarna geheel tot de zijde van den Prins van Oranje oversloeg hebben wij op de art. Dirk Jansz. Brouwer, Cornelis Jansz. Brouwer en Jacob Dirksz. Brouwer[1] gezien.

Buyskes gedroeg zich onder alle de beroerten, welke van tijd tot tijd binnen Enkhuizen voorvielen, zeer gematigd, en wist meer dan eens de burgerij, bij wien hij zeer geliefd was, tot bedaren te brengen. Op raad van Hans Kolterman nam hij 350 man in soldij en gaf elk hunner zeven stuivers op hand en wel uit zijne eigen beurs, want er werd geen geld op het stadhuis gevonden ook betaalde hij de busschieters en anderen. Doch deze waren naauwelijks acht dagen in dienst geweest, of zij kwamen op het stadhuis roepende: ‘wij moeten geld hebben, of willen de stad weer Papist maken.’ Nadat zij een en andermaal die bedreiging gedaan hadden, en zonder geld niet tot reden te brengen waren, stond Buyskes op en zeide: ‘ik zal het gaan halen,’ zoo als hij ook deed, terugkomende met zoo veel geld, als noodig was om hun voor eene week de bedongen soldij te betalen, hetwelk ten gevolge had, dat zij zoo lang tot hunnen pligt gehouden werden tot dat de Watergeuzen in de stad kwamen.

Met de verandering der Wethouderschap, die hierop volgde werd Buyskes met het volste regt het eerst onder de Staatsgezinden tot Burgemeester aangesteld. In 1587 ontving hij van Prins Maurits Commissie als Admiraal van het Vlie, in welke betrekking hij ook te water door dappere daden de zaak der vrijheid uitstekende diensten bewees.

Hij overleed in 1606 en was getrouwd met Pietertje Semeins, bij wie hij eenen zoon verwekte.

(1) Zie hiervoor bladz. 1419-1423.

Zie B o r , *Nederl. Oorl.*, B. V. bl. 323 (233), B. VI. bl. 372-374 (270-272); v a n M e t e r e n , *Nederl. Hist.*, D. II. bl. 51-66; H o o f t , *Nederl. Hist.*, bl. 231-235; B r a n d t en C e n t e n , *Hist. van Enkhuisen*, D. I. bl. 111 en 112, D. II. bl. 10; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.*, D. VI. bl. 357-360, 396; K o k , *Vaderl. Woordenb.*, D. VIII. bl. 1146-1149; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.*, D. V. bl. 105-108; S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.; Algem. Woordenb. der Zamenl.*, bl. 250; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Burgerw. in Nederl.*, bl. 42-50.

[Gerrit Buyskes]

BUYSKES (GERRIT), waarschijnlijk een zoon van Mr. P i e t e r B u y s k e s en van A r n o l d i n a A d r i a n a J o r d e n s , gedoopt den 6den December 1765 en geboren te Enkhuizen, waar zijn vader Burgemeester was, werd in September 1786 door Gecommitteerde Raden van het Noorderkwartier tot Schout en Dijkgraaf van Texel en Baljuw van het Eijerland aangesteld, en bekleedde dien post met zoo veel lof, dat men hem, ondanks zijne Patriottische denkwijze, na de omwenteling van 1787 in die bediening liet en hij, die, uit vrees van bloot te staan aan de geweldadigheden dier eilanders, van daar geweken was, in December van Gecommitteerde Raden last ontving zich weder derwaarts te begeven. Op Texel aangekomen, weigerde de Burgemeesters van de dorpen Oostereind en de Waal hem als Schout en Dijkgraaf te erkennen. Het gemeen van Oostereind, ten getale van omtrent 400 gewapenden, begeleid door zekeren L a m m e r t D i j k e , en dat van het Oude-Schild, onder aanvoering des schippers van 's Lands schuit, met eenige roeijers, kwamen in het hoofddorp den Burg, waarvan B u y s k e s de Regenten op het Raadhuis deed zamenroepen, ten einde, naar tijdsomstandigheden, een besluit te nemen. De zamengeschoolde volksmenigte, dit vernemende, bezette het dorp den Burg en het huis van den Schout zoodanig, dat er niet dan met gevaar was uit te komen. Het razen, schelden, vloeken en dreigen, werd gevolgd van houwen met den sabel, geld afpersen en besloten met het oploopen van den huisdeur, waarop B u y s k e s besloot de bijeengeroepen vergadering van Regenten weder te laten afzeggen. Dit geweld duurde tot 's avonds te 6 ure, als wanneer vier personen ten zijnen huize kwamen, zich Gecommitteerden noemende van gemelde volkshoop. Zij dwongen hem, onder bedreiging van anders niet voor het behoud van hem, zijne vrouw en huis te willen instaan, hen naar de Herberg *de Vergulde Kikkert* te vergezellen, hier werd hij gebragt voor eene vergadering van omtrent vijf-en twintig man. Gemelde D i j k e voerde het woord en vroeg: ‘op wiens orde hij heden op Texel kwam?’ Niettegenstaande hij nu zijnen lastbrief vertoonde, dwong men hem te beloven binnen driemaal vier-entwintig uren zich van het eiland te verwijderen. Eene nadere bedreiging hem den volgenden dag gedaan, deed hem besluiten Texel te verlaten en zich naar Amsterdam te begeven. Vanwaar hij eenen brief aan Gecommitteerde Raden van het Noorderkwartier

schreef, ten einde deze met het gebeurde bekend te maken. Gecommitteerden zonden hierop eene bezending naar Texel, hetwelk ten gevolg had, dat men B u y s k e s aanraadde zijnen post neder te leggen, die zulks deed, doch zich nu ook van alle middel van bestaan beroofd zag.

Na de omwenteling van 1795 werd hij echter tot Lid ter Nationale Vergadering en van het Committé van Algemeen Welzijn gekozen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XXI. bl. 101-104, D. XXX. bl. 205, D. XXXIII. bl. 144.

[Arnold Adriaan Buyskes]

BUYSKES (ARNOLD ADRIAAN), een broeder van den voorgaande, geboren den 21sten Januarij 1771 te Enkhuizen, waar zijn vader Burgemeester was, begon zijne Militaire loopbaan ter zee als Adelborst, onder de leiding van den Kapitein ter zee V a i l l a n t , en werd in 1788 bevorderd tot den rang van Luitenant ter zee. In 1796 werd op voordragt van het Comitté van Marine eene Commissie benoemd, die zich bezig hield met de verbetering van het Loodswezen; terwijl aan den Kapitein B u y s k e s , wegens zijne grondige kennis in de zeevaart, werd opgedragen de zeegaten en havens der Republiek op te nemen, nieuwe kaarten der zeegaten te ontwerpen en plannen tot verbetering der stroomen en havens in te leveren, van welke belangrijke taak hij zich met ijver kweet en in 1797 en 1798, volgens zijne gedane metingen en passingen, eene kaart vervaardigde. In het volgende jaar (1799) was hem, als Kapitein-Luitenant, het gebied over de Bataafsche zeemagt in de Zuiderzee en het kommando over de linie van defensie te water voor Amsterdam opgedragen, doch hij zag zich genoodzaakt zich aan de bevelen van den Franschen Schout bij Nacht C a s t a i g n i e r te onderwerpen, toen deze zich het oppergezag over de Bataafsche flotille aanmatigde. Destijds beschouwde men B u y s k e s , als een der ervarendste Officieren op de Texelsche stroomen, waarom men hem, bij het naderen der Engelsche vloot, raadpleegde over het al of niet doelmatige om eenige met zand en steenen geladen vaartuigen in het Gat van Texel te laten zinken, ten einde den vijand het binnenkomen te beletten, en hoezeer hij, even als alle andere deskundigen, zulks voor onuitvoerlijk en vruchteloos beschouwde, werd hem echter opgedragen, om vier snikken en een groote ligter die in het Nieuwe Diep lagen, met den meesten spoed in gereedheid te doen brengen en op de best geschikte plaats in het naauwste van het Texelsche gat te doen zinken; doch niettegenstaande alle aangewende pogingen zag hij zich door eenen allengs aanwakkerenden West-Noordwesten wind, en daardoor veroorzaakte hooge holle zee, niet in staat het werk ten uitvoer te brengen. In 1802 vertrok hij, als Kapitein op het fregat *de Eendragt* van 44 stukken, met *de Juno*, Kapitein A. M e l i s s e n , en *de Phenix*, Kapitein P. M u n t z , naar Oostindië en slaagde naar wensch in de hem opgedragen taak

van teederen aard, om als Eerste Commissaris de Moluksche eilanden van het Britsche Bestuur over te nemen. Na zijne terugkomst werd hij in Julij 1805, als Kolonel en Kapitein ter Zee, benoemd tot Adjudant-Generaal bij de Admiraal Karel Hendrik Ver Heull, kommanderende de Bataafsche flotille in Duinkerken en als Chef van den Generalen Staf, met de zorg belast, om zoo vele kanonneerbooten als mogelijk was met de meeste omzigtigheid van daar naar Calais en Ambleteuse te doen vertrekken. De trouw, de zorg, het beleid en de moed, door Buyskes bij die gelegenheid aan den dag gelegd, werden door den Admiraal hoog geroemd. In 1807 tot den rang van Schout bij Nacht verheven, en geplaatst als Eerste Aide de Camp, met den Schout bij Nacht Willem Otto van Blois van Treslong, bij den toenmaligen Koning van Holland, vertrok hij in hetzelfde jaar, met een schip onder onzijdige vlag en onder eenen vreemden naam, over Noord-Amerika naar Batavia om er de teugels van het bewind in handen te nemen, ingeval de Generaal Hendrik Willem Daendels daar niet mogt zijn aangekomen. In allen gevalle moest hij het opperbevel over 's Lands zeemagt in Oostindië op zich nemen, doch de toestand der vloot was zeer betreurenswaardig, en hij zelfs schrijft dat er van de geheele vloot onder den Vice-Admiraal Hartsinck in 1802 naar Oostindië vertrokken, niets meer aanwezig was, zijnde alle de schepen of onbruikbaar, of door den vijand vermeesterd of vernield. Hij was dus genoodzaakt, in afwachting van de zomst zijns eskaders, dat echter uit vrees voor de Engelschen niet vertrekken kon, zich eene nieuwe zeemagt zamen te stellen, om den koophandel tegen de zeeroovers te beschermen, en hield zich anderhalf jaar bezig met het bouwen en uitrusten van kleinere vaartuigen, die belangrijke diensten bewezen. Door den Gouverneur-Generaal, in April 1808, met den titel van Luitenant-Gouverneur-Generaal vereerd, was hij als zoodanig den Generaal Daendels van veel dienst, zoo in de aangelegenheden van algemeen beheer, als in de militaire zaken van defensiewezen van het eiland Java, dewijl het fort Lodewijk, thans het fort Oranje, zoo uitmuntend voor de verdediging van den Straat van Madoera gelegen, alsmede het fort aan het paalhoofd te Soerabaja, onder zijn opzigt werden gebouwd. Later schijnt er eenig misverstand tusschen den Gouverneur-Generaal en den Schout bij Nacht te zijn gerezen, maar wat hiervan zijn moge, zeker gaat het, dat de gezondheid van Buyskes zoodanig afnam, dat hij verzocht naar Europa terug te keeren en in November 1809 op eene kleine koloniale schoener derwaarts vertrok. Op zijne reis, in den Atlantischen Oceaan, den 10den Februarij 1810, door eene Engelsche brik of schoener, *de Distel*, aangetast, kon hij eerst na een allervinnigst gevecht, waarin hij zelve aan het linker dijbeen zwaar gewond werd, genoodzaakt worden de vlag te strijken. De Engelsche Kapitein huldigde zijne kloekmoedigheid, door hem met veel onderscheiding te behandelen. Als krijgsgevangene te Halifax opgebragt, werd hij, nadat het Koningrijk Holland bij

het Fransche Keizerrijk was ingelijfd, in 1811, uitgewisseld en keerde alzoo naar het Vaderland terug. Onder N a p o l e o n bleef hij den Lande dienen, voor zoo veel dit voor de Marine alstoen mogelijk was. Zijne bekwaamheid en uitmuntende hoedanigheden werden door Koning W i l l e m I op den regten prijs geschat, daar deze hem tot een der drie Commissarissen-Generaal benoemde, die de Oostindische Koloniën van het Britsche Bestuur moesten overnemen. Aldus in 1816 op Java teruggekeerd, vond hij er reeds een jaar later de gelegenheid zich te onderscheiden. Hij dempte den destijds uitgebarsten gevaarlijken en bloedigen opstand, in de Molukkos, op Honimoa en nabijgelegen eilanden, uitgebarsten, waarbij hij met even veel beleid en vastberadenheid als menschlievendheid te werk ging, zoodat het Nederlands gezag in die gewigtige bezittingen voor goed gevestigd werd. Ter belooning van zijne handelwijs in deze moeijelijke omstandigheden werd hij door den Koning met het Commandeurs-kruis der Militaire Willems-Orde heschonken. Bij zijne terugkomst naar het Vaderland, in 1819, op het linieschip *de Admiraal Evertsen*, trof hem het ongeluk dat dit schip bij het eiland Diégo Garçia zoodanig lek werd, dat men genoodzaakt was het te verlaten, waarop de Schout bij Nacht even als alle de overige opvarenden, op de gelukkig in de nabijheid zijnde Amerikaansche brik *the Pickering*, Kapitein I d e s , overgingen, die hen eerst behouden op Diégo Garçia aan land bragt en vervolgens naar l'Isle de France overvoerde, vanwaar B u y s k e s , den 29sten Julij 1819, met het Britsche koopvaardijschip *the Cadmus* naar het Vaderland terugkeerde, latende den 25sten November op de reede van Hellevoetsluis het anker vallen.

Sedert dien tijd was B u y s k e s in verschillende commissiën en betrekkingen werkzaam en diende het Vaderland door zijne raad en ondervinding. Hij stierf den 23sten Januarij 1838 op zijn landgoed Valkenbosch onder Loosduinen, bij zijne echtgenoote, E.C. v o n R o m o n d , nalatende eenen zoon, Mr. P i e t e r B u y s k e s , geboren aan den Helder den 31sten October 1794, en thans Vice-President bij het Geregtshof te 's Gravenhage.

B u y s k e s was Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw en sedert 1827 Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Zie C. v a n d e r A a , *Geschied. van den Oorl. van* 1793-1802, D. VII. bl. 428-436; S t u a r t , *Jaarb. van het Koningr. der Nederl.* 1818, St. I. bl. 339 en 340. 1819, St. II. bl. 33; *Biogr. Nation.; Algem. Konst- en Letterbode* 1827, D. II. bl. 137, 1838, D. II. bl. 217; v a n K a m p e n , *de Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 518, 519, 427-530; *Gal. Hist. des Contemp.;* Q.M.R. V e r - H e u l l , *Herinn. van eene reis naar de O.I.*, D. II. bl. 155-175, 178, 232, 243-245; '*s Gravenhaagsche Stads-Alm.* 1839, bl. 62 en 63; T e e n s t r a , *Nederl. Overz. Bezitt.*, bl. 613 en 614; d e J o n g e , *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. II. bl. 19-417, 459, 523, 531, 563, 568, 583, 690, 612.

[Willem Buyssant de Jonge]

BUYSSANT DE JONGE (WILLEM), van wien wij niets meer weten dan dat hij in 1697 te Haarlem geboren werd en aldaar in 1719 overleed, tokkelde ook wel eens de Nederduitsche lier; doch zijne *Gedichten*, na zijne dood, door zijne vrienden verzameld, kenmerken zich meer door godvruchtige beginselen dan door Poëtische verdiensten.

Zie *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters ten verv. op* Witsen Geysbeek.

[Gosuinus à Buytendyck]

BUYTENDYCK (GOSUINUS à) werd in 1585 geboren, en oefende zich in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Leiden, waar hij de bijzondere vriendschap van Franciscus Gomarus genoot. In 1610 tot de kerkdienst toegelaten zijnde, werd hij in het zelfde jaar te 's Gravenmoer en vandaar in 1616 te Dirksland beroepen. Gedurende zijn verblijf aldaar, stond Adrianus Romanus, die tot de Remonstrantsche gevoelens overhelde, te Goedereede. Buytendyck kwam van tijd tot tijd voor een gedeelte der gemeente van die plaats, die der Contra-Remonstrantsche partij was toegedaan, en in het huis van zekeren Ouderling, Gerrit Jansz., godsdienstige bijeenkomsten hield, prediken, en werd er, na dat Romanus in 1618 was afgezet, in 1619 beroepen. Terwijl bij aldaar Predikant was werd Samuel Prince, vroeger Leeraar te Baardwijk, maar om Remonstrantsche gevoelens afgezet en thans voortvlugtig, in het Land van Voorne in hechtenis genomen; volgens sommigen was hij overgeleverd of verraden door Buytendyck, die daarvoor de op het vangen van eenen Remonstrantschgezinde Predikant gezette 500 gulden ontving en bovendien voor zijnen ijver met het beroep naar Dordrecht werd beloond, maar zijne huisvrouw, eene dochter van den vreedzamen Otto Tonsor, had zulk een mishagen in die daad, dat zij eerlang van hartzeer daarover stierf.

Buytendyck werd den 10den September 1620 te Dordrecht beroepen, in 1629 tot Opziener der Boekerij en een jaar later tot Curator der Latijnsche scholen aangesteld. Ook was hij met de zorg belast voor de studenten-alumni. Hij overleed er den 4den Julij 1661, nalatende drie zonen, van welke de oudste Petrus à Buytendyck, in 1656 tot de Heilige dienst toegelaten, Predikant te Nieuw-Beijerland en in 1689 emeritus werd.

Buytendyck was een man van gestrenge zeden en denkwijze; zijne hoog ernstige predikwijze en overdrevene regtzinnigheid bevielen der gemeente te Dordrecht buitengemeen, waarom zij, toen hij in 1637 te 's Gravenhage beroepen werd, hem met alle mogelijke middelen tot blijven zocht over te halen, hetgeen dan ook gelukte. In geschriften van dien tijd wordt hij echter ook afgeschilderd als een onverdraagzaam en twistzuchtig mensch, die zich telkens ongeroepen in openbare en huisselijke twisten mengde, zoodat hij, in het oproerige jaar 1651, de partij van de Stedelijke Regering

hield, en zich bij de gilden, waartegen hij op den predikstoel hevig uitvoer, zeer gehaat maakte.

Als geleerde maakte hij eenigen naam door het uitgeven der volgende geschriften:

Harmonie van het Lyden Jesu Christi. Dat is over-eenstemminge van de vier H. Evangelisten over de Historye van het bittere lyden onzes Salichmaeckers, *gelyck deselve jaerlycks*, *in seven-en-tsestigh predikatiën*, *zal verklaert worden tot dienst der Christelycke Gemeynte alhier binnen Dordrecht*. Dordr. 1635, welk boeksken, sedert bij het verkondigen van het Lijden tot leidraad gebruikt, herdrukt werd in 1694 en 1701, met gedichten van C a t s , L y d i u s , B u s s c h o f , V o l l e n h o v e n en A l d e g o n d e , en in 1764 en 1820 met veranderingen en bijvoegselen onder den titel van:

Ordre der Texten, *uit welken ter gedagtenisse van Jezus Christus geboorte en besnydenis*, *lyden*, *sterven en begravenisse*, *opstandinge en hemelvaart*, *als mede over de uytstortinge van den Heiligen Geest gepredikt wordt*, *in de Christelyke Gemeente te Dordrecht*. Dord. 12°; terwijl de laatste druk nog heden bij de Hervormde Gemeente te Dordrecht in gebruik is.

Wonderlycke verborgenheden der Jesuyten. Dord. 1639. 12°.

De roemgierige Jesuyt, *vertoont in Pater* d e L a n d s h e e r , *Jesuyt tot Antwerpen*. Dord. 1648. 12°.

Zijne afbeelding gaat tweemalen in plaat uit; eene zonder naam van den graveur klein fol. en eens door J. W a r n i e r fol.

Zie B a l e n , *Beschr. van Dord.*, bl. 664, 668, 676; B r a n d t , *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 219; d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* Y p e i j en D e r m o u t , *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. II. Aant. bl. 186 (309); S c h o t e l , *Kerk. Dord.*, D. I. bl. 301-307; 534, D. II. bl. 761.

[Gosuinus van Buytendyck]

BUYTENDYCK (GOSUINUS VAN), een kleinzoon van den voorgaande, was een zeer ervaren Godgeleerde van den Leidschen Coccejaanschen aanhang en werd in 1701 tot Predikant te Schore en Vlake beroepen, doch de Classis van Goes meende in de beschuldiging, dat B u y t e n d y c k in het derwaarts varende schip op Zondag kaart had gespeeld, genoegzamen grond te vinden om voorloopig de approbatie op het uitgebragte beroep te weigeren. Eindelijk echter werd deze gegeven en hij in 1702 bevestigd. Gedurende de eerste twee jaren zijner bediening stond hij in hooge achting bij zijne ambtgenooten; in 1705 echter werd hij bij de Classis beschuldigd, maar de acte, welke daarop betrekking had, daarna op zijn verzoek vernietigd. Vier jaren later deed de Kerkeraad van Goes belangrijke klagten over zijn gedrag en zijne leer hooren. De Classis onderzocht de zaak, en dit had ten gevolge dat B u y t e n d y e k , den 25sten November 1711, werd afgezet, uithoofde van zijne bijzondere gevoelens, die men als hattemistisch beschouwde, gelijk vooreerst: ‘dat het licht der ware philosophie

genoegzaam het zelfde gezag had, als het licht der Goddelijke openbaring; ten tweede, dat het eenen waren Christen volstrekt onmogelijk was te liegen of te feilen, omdat hij, als een leerling van Christus, der zalving van den Heiligen Geest deelachtig was; ten derde, dat het berouw over de zonden te willen leggen tot eenen grondslag van de bekeering, eene Phariseeuwsche dwaling was, en het geloof alleen, als middel beschouwd, die grondslag was.' Volgens 's mans eigene verklaring voor den Coetus waren die stellingen zijne gevoelens. Meer andere, met de leer der Hervormde Kerk deels niet, deels al zeer strijdige, gevoelens waren hem als de hoogste onregtzinnigheden ten laste gelegd, doch van welke hij voor den Coetus *met tranen in de oogen* betuigde rein te zijn. Ofschoon men Buytendyck toen voor een Hattemist hield, is het er echter ver van daan, dat hij destijds de gevoelens van van Hattem aankleefde, aangezien hij te dier tijd de leer van dien man eene vervloekte en zielverdervende ketterij noemde, ook waren 's mans volgers of zulken die er voor gehouden werden, niet onder den naam van *Hattemisten* maar onder die van *Buytendyckers* bekend. Weldra echter kwam Buytendyck in vriendschappelijke betrekking met Marinus Adriaansz. Booms[1], die de Hattemistische gevoelens aankleefde, en nu deden zij godsdienstige sluipvergaderingen bijeenkomen, waar zij spraken, en waardoor zij veel onrust verwekten. Beide vestigden zich in 1716 met der woon te Breda, reizende dikwerf van daar naar onderscheidene, vooral Hollandsche, steden, ter voortplanting van hunne gevoelens onder de Hervormden. De Zuid-Hollandsche Synode bragt alles in werking bij de Regering van Breda, om beide Booms en Buytendyck uit die stad te doen bannen. Vruchteloos waren in het eerst die pogingen, hoe krachtig ook ondersteund door daartoe dienende geschriften van gezag hebbende Godgeleerden. Doch volgens resolutie van gezegde Regering van 18 Februarij 1726, werd eindelijk Buytendyck bevolen, om binnen den tijd van ruim twee maanden de stad te verlaten, terwijl de rust van Booms, die toen hoog bejaard schijnt geweest te zijn, niet gestoord werd. Buytendyck begaf zich, na in Utrecht en elders te vergeefs een veilig heenkomen gezocht te hebben, in 1728 naar Amsterdam; doch hier werd hem nog in het zelfde of het daaropvolgende jaar mede de inwoning ontzegd. Werwaarts hij zich toen begeven heeft, of wanneer hij overleden is vindt men niet opgeteekend.

Zie Ypeij en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk*, D. III. bl. 295-298; Kist en Royaards, *Nieuw Kerk Archief*, D. I. bl. 173, 182, D. VIII. bl. 57, 136; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Helena Buyts]

BUYTS (HELENA), die in het midden der vorige eeuw leefde, heeft zich als beoefenares der Nederduitsche Dichtkunst doen ken-

(1) Zie over dezen hiervoor bl. 873.

nen door eenige lofdichten voor de werken harer tijdgenooten. Ook bestaat er van haar eene berijmde

Korte Inhoud der Heidelbergsche Catechismus; welke tevens tot bladwijzer dient van de *Katechismus in dichtmaat* door Andreas Andriessen in 1755 uitgegeven. Later schijnt zij gehuwd te zijn met zekeren Filedt, althans op latere stukken teekende zij zich H. Buyts nu Filedt. Hetgeen wij van haar kennen is niet veel meer dan rijmelarij.

Zie Witsen Geysbeek, *Biogr. Woordenb. der Nederd. Dichters*, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Henricus Buyzen]

BUYZEN (HENRICUS) of BUYSEN, geboren te Coevorden, was Geneesheer vermoedelijk te Rotterdam, waar hij zijne werken uitgaf en misschien overleed. Hij was ook Candidaat in de Godgeleerdheid en heeft blijken van zijne bekwaamheid gegeven in de volgende werken:

Praktyk der Medicijnen. 1729. 8°, waarvan een 4e druk *vermeerdert met de Uytwerpselen van des Menschen Ligchaam*, later te Rotterdam het licht zag.

Van de Gierkoortsen door Hamilton. Rott. 1730. 8°.

Van de Uytwerpselen van des Menschen ligchaams. Rott. 1731. 8°.

H. Buyzen *en* Thom. Sydenhams *Leerwijze om zieken te geneesen*. Amst. 1733.

Zijn portret gaat uit gesneden door Jan van Vianen 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Jan Gerritsz Buyzer]

BUYZER (JAN GERRITSZ). Zie BUYSER (JAN GERRITSZ.)

[D. Bybel]

BYBEL (D.) had als Eerste Luitenant het bevel over de brik *the Crash*, een gestrande en herstelde Engelsche kanonneerbrik van 12 stukken, en lag daar mede in het zoogenaamde Friesche gat, toen hij aldaar, den 11den Augustus 1799, werd aangetast door een Engelsch korvet van 20 stukken, eene brik van 18 en twee kotters ieder van 12 stukken, die hem van drie kanten bestookten en waartegen hij zich dapper te weer stelde, doch door overmagt besprongen, moest hij de vlag strijken en zich aan den vijand overgeven.

Zie Vonk, *Landing der Engelschen en Russen in Noord-Holl.*, D. I. bl. 26, 27; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl. van* 1793- 1802, D. VII. bl. 363 en 364; de Jonge, *Nederl. Zeew.*, D. VI. St. I. bl. 450.

[Andries Pieterszoon Bye]

BYE (ANDRIES PIETERSZOON). Zie BIE (ANDRIES PIETERSZ.)

[Willem de Bye]

BYE (WILLEM DE), zoon van Jan de Bye en van Maria IJsbrantsdochter de Roover, was Hofmeester van Jacoba van Beijeren en een der weinigen, die, toen bijkans alle hare hofdienaren haar verlieten, haar getrouw bleven. Zij beloonde hem

voor haren diensten met de heerlijkheid 's Gravenpolder, bij opene brieven van 10 December 1430, en noemt hem daarin haren Meester Penthier. Hij was het dan ook, die toen de Burggraaf van Montfoort in 1432, even als de andere Hoekschen, Jacoba in verlegenheid liet, haar ried zich tot den rijken en edelmoedigen Stadhouder Frank van Borssele te wenden, welke raad na veel aarselen door haar gevolgd werd en haar huwelijk met dien Edelman ten gevolg had.

De Bye bleef niet lang in het bezit van de heerlijkheid 's Gravenpolder, daar hij die reeds in 1437 aan Frank van Borssele moest overgeven, daarentegen kocht hij den 22sten Februarij 1435 de heerlijkheid Gageldonck bij Breda, van Heer Willem van de Leek, Heer te Bergen. Hertog Filips van Bourgondië noemt Willem de Bye en zijnen broeder IJsbrant, *preux et amés écuiers* en gaf hem den 6den Augustus 1450 verlof om de goederen van Gageldonck en Hambroek te zamen te voegen om éénen laathof uit te maken, doch hij droeg die in 1459 weder over aan Jan Graaf van Nassau. Heer van Breda. Willem de Bye was gehuwd aan Johanna van de Leck en Polanen en liet bij haar eenen zoon na.

Zie F. van Mieris, *Charterb.*, D. IV. bl. 991; van der Houve, *Handv. Chron.*, D. IV. bl. 1430; van Goor, *Beschrijv. van Breda*, bl. 395-397; *Levensbeschr. van eenige voorname Mannen en Vrouwen*, D. V. bl. 350.

[Joris de Bye]

BYE (JORIS DE), zoon van Dirk de Bye Gerrit IJsbrantszoon, Burgemeester der stad Delft en van Baliana de Flory, werd in het jaar 1517 tot Schepen en in 1519 tot Thesaurier van Delft aangesteld. Hij woonde wegens die stad onderscheidene vergaderingen der Staten van Holland bij, en werd door deze in het jaar 1527 naar de Gouvernante te Brussel gezonden, in het volgende jaar hielp hij te Mechelen de Unie met Braband sluiten. Na den inval van Maarten van Rossem, kocht hij te Antwerpen op last van den Stadhouder van Hoogstraten, doch op eigen geloove, een groot aantal speren of pieken, benoodigd tot eene volkswapening; toen het gevaar geweken was, had hij veel moeite om te dier zake schadeloos gesteld te worden; eerst na zijn overlijden werd de schuld met zijne erfgenamen verrekend. Joris de Bye is vooral merkwaardig door zijne betrekking op Koning Christiaan II, wiens Raad hij was, terwijl zijn broeder Willem de Bye als Edelman van de Kamer bij dien Vorst in dienst stond. Het is waarschijnlijk dat zij met deze Hofbetrekkingen werden bekleed tijdens het verblijf van den Koning hier te Lande en niet gedurende zijne werkelijke regering, daar er geen blijk is dat zij zich immer buiten de Nederlanden hebben opgehouden. In de archiven van Koning Christiern, welke te Koppenhagen werden bewaard en, gedeeltelijk naar Stokholm overgebragt, door Eckblat zijn uitgegeven worden vele stukken betreffende Joris de Bye gevonden, onder anderen een eigenhandige brief door hem uit Delft

aan den Kanselier Nicolaus Petri geschreven van den 27sten Februarij 1523, waarbij hij kennis geeft van hetgeen de Lubekkers aan den Raad van Holland hadden berigt, aangaande de gebeurtenissen in het Noorden. Zoo ook eene procuratie door den Koning op hem verleden den 5den Junij 1523, om uit zijnen naam een accoord aan te gaan met zekeren Cornelis Wissepuyt, welk accoord den 13den Julij 1523 door Burgemeesteren en Schepen van Delft werd bekrachtigd. Verder eene Latijnsche koopbrief van den 10den September 1523 met twee bijbehoorende acten, waarbij de Bye het oorlogschip *Dansicher Holck* van den Koning overneemt en zich verbindt aan den Secretaris diens Vorsten, Lambertus Andree, te zullen uitkeeren een achtste der buit welke zijn bediende Gijsbert, onder Gods zegen, met genoemd schip zou behalen op de Franschen. Eindelijk wordt nog in gemelde archiven gevonden een zeer uitvoerig Rapport van de Bye aan den Koning, over het Muntwezen. Dit stuk is zeer belangrijk, het getuigt van 's mans grondige inzigten in een vak hetwelk in zijne leeftijd aan zoo vele veranderingen was onderhevig geweest; het is merkwaardig dat hij daarbij den Koning aanraad den gouden standaard voor den munt aan te nemen.

De Bye stierf in het jaar 1528 en was twee keeren getrouwd, eerst met Geertruid van Swieten, dochter van Arnt, Heer van Leijenburg en van Maria van Cats, daarna met Aleid Danielsdochter, uit het geslacht van de Keyzer; als weduwe kocht deze eene losrente op de stad Leiden, in welke zij met hare kinderen voorkomt.

Zie *Register van Aert van der Goes*, 1525-1529; *Grafzerkenboek op het stadhuis te Utrecht*, kwartieren van Herter de Hertoghe; *Stads rekeningen van Leyden*, op het jaar 1538-1560; *Beschr. van Delft bij* Boitet, bl. 120, 122.

[Dirk de Bye]

BYE (DIRK DE), zoon van den voorgaande, werd in het jaar 1556 Havenmeester op Delfshaven en in het jaar 1559 tot Schepen van Delft aangesteld, daarna afgevaardigd naar de Staten van Holland en ten Hove te Brussel. In de drukkendste tijden der Spaansche overheersching van 1567 tot 1572 toen 's Konings plakkaten ten strengste moesten worden toegepast, was hij Voorzitter der Schepensbank te Delft en even als de overige Regenten van dat tijdvak, belijder der Roomsche godsdienst, hij komt als zoodanig nog voor in zeker refrein *de Broertjeskermis*, na de beeldstorming in 1567 vervaardigd, alwaar de aanzienlijke Delftsche Roomschgezinden worden opgenoemd. Doch zoodra door het innemen van den Briel de Hollandsche steden gelegenheid kregen om het juk af te werpen, verklaarde de Bye zich voor de nieuwe orde van zaken zoowel in het staatkundige als in het godsdienstige en bleef daaraan getrouw. Over deze zijne verandering, welke hij gemeen had met de meeste Regenten van dat tijdstip, is hij later hevig

aangevallen, op grond dat hij in het jaar 1567 een vonnis in uitvoering der plakkaten bad helpen wijzen. In dat jaar namelijk, werd zekere boekdrukker te Delft, Herman Schinkel, door Schout en Burgemeesteren voor de Schepensbank vervolgd, wegens het drukken zonder octrooi van verbodene boeken. Hij erkende in zijne verhooren groote schade geleden le hebben en bijna te gronde te zijn gegaan, door het drukken van Roomsche Kerkgezangboeken, welke geen aftrek meer hadden, en dat hij, om die schade te herstellen, tot het drukken van Psalm- en andere boeken van de nieuwe religie was overgegaan. Hij werd voor deze boekdrukkers-onderneming volgens de bestaande plakkaten ter dood veroordeeld. Meer dan tachtig jaren daarna in 1652 verscheen een werkje onder den titel van *Delftsche Martelaar*, van zekeren Diederik Verburg, in hetwelk dit geding wordt beschreven en voor het eerst medegedeeld, dat van de zeven Schepenen er reeds zes voor de vrijspraak gestemd hadden, doch hunne stemming hadden teruggenomen, op aanmerking van den Voorzitter, Dirk de Bye, dat men zich door eene vrijspraak de toorn van den Koning van Spanje zoude berokkenen. Verder wordt daarbij gevoegd dat de Bye later de hulk naar den wind hangende van Godsdienst was veranderd en te 's Gravenhage tot de hoogste ambten verheven. In een voor eenigen tijd uitgekomen werk, worden deze beschuldigingen tegen de nagedachtenis van de Bye herhaald(1). Intusschen schijnt hij in zijn leven, bij zijne tijdgenooten, zelfs bij de grootste voorstanders der omwenteling, in vertrouwen en aanzien gestaan te hebben. Zoo vindt men dat in de bangste tijden van den oorlog de Staten van Holland alle hunne charters en staatstukken aan hem toevertrouwden, en dat hij die gedurende eenige jaren in zijne woning te Delft bewaarde. In 1572 werd hij tot Rekenmeester aangesteld, welk ambt hij onder de Hooge Overheid van den Prins van Oranje waarnam en in hetwelk hij later door Leicester op den 9den Julij 1586 werd gehandhaafd. Hij werd met Paulus Buys en Nanning van Foreest in 1576 afgevaardigd naar de Staten-Generaal te Brussel onder den Hertog van Alençon en stierf, President van de Rekenkamer zijnde, in het jaar 1591, bij zijne vrouw N. van Haeften liet hij eenen zoon na, Joris de Bye, die volgt.

Zie *Register van Adriaan van der Goes*, 1556, 1560; *Grafserkenboek op het stadhuis te Utrecht*, kwartieren van Herter de Hertoghe; Carpentier, *Hist. de Cambrai*, pag. 1041; van Leeuwen, *Batt. Ill.*, bl. 1461; *Beschr. van Delft bij* Boitet, bl. 128, 145; de Riemer, *Beschr. van 's Gravenh.*, D. I. bl. 392; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 351.

(1) *Aanteekeningen over het geslacht en de drukwerken van* Hermanus Schinkel *door* J.L.C. Jacob te 's Hage 1843. Niet in den bandel.

[Cornelis de Bye]

BYE (CORNELIS DE), zoon van Joost Jacob de Bye, Prokureur der Staten, en van Clara Booth, geboren te 's Gravenhage den 10den November 1540, nam, den 20sten April 1554 te Grenada in Spanje, buiten weten zijner ouders, de monnikskap in de order der Augustijnen aan, en vertrok in 1563 naar Mexiko, waar hij gedurende 20 jaren aan de bekeering der Heidenen arbeidde. Van daar weder naar Europa teruggekeerd, en naar Italië gereisd, werd hij Leeraar in de Godgeleerdheid en door den Generaal zijner Orde tot Vicaris over Ierland, Schotland, Engeland en de Nederlanden aangesteld. Den 26sten Augustus zond Paus Clemens VIII hem met eenen Jubile-brief naar de Nederlanden, waar hij het overige van zijn leven doorbragt en bijzonder in de gunst deelde van de Aartshertogen Albertus en Izabella. Hij overleed den 26sten Julij 1614 te Brussel, en heeft eenige Leerredenen over de Zon- en Feestdagen nagelaten.

Van hem wordt verhaald, dat hij in Amerika dikwijls op eenen dag meer dan 1000 menschen doopte, en dat hij voor meer dan 6000 toehoorders het woord voerde.

Zie Foppens, *Biblioth. Belg.*, waar ook zijn grafschrift voorkomt; v(an) H(eussen) en v(an) R(hijn), *Kerk. Hist. en Outh.*, D. III. bl. 770.

[Joris de Bye]

BYE (JORIS DE), Heer van Albrandswaard, komt abusivelijk reeds op BIE (JORIS DE) voor, doch bij het daar vermelde kunnen wij nog voegen, dat hij de zoon was van den hierboven vermelden Dirk de Bye, en van N. van Haeften. Hij sloot in 1621 met Nicolaas van den Bouckhorst en anderen een traktaat van vriendschap met den Keurvorst van Brandenburg. Ook nam bij vele en gewigtige bezendingen waar, onder anderen in 1617 naar Zeeland met Frederik van Vervou ter vereffening van de geschillen over de quota's. Hij stierf in 1628; was tweemalen gehuwd, eerst met Josina van Oudshoorn van Sonnevelt, daarna met Maria van Almmonde en had bij de eerste eene dochter en bij de laatste vier zonen en twee dochters.

Zie Carpentier, *Histoire de Cambray*, pag. 1041; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, uit familiepapieren aangevuld.

[Jonkheer Marcus de Bye]

BYE (Jonkheer MARCUS DE). Zie BIE (MARCUS DE).

[Arent of Arnold de Bye]

BYE (ARENT of ARNOLD DE), Heer van Waijestein, zoon van Jan de Bye en van Wilhelmina Greve, geboren in 1600 te Zalt-Bommel, waar zijn vader Burgemeester was, werd Burgemeester van zijne geboorteplaats, en van daar Afgevaardigd ter vergadering der Staten-Generaal. Ook had hij wegens Zalt-Bommel zitting in onderscheidene andere Staats-Collegiën te 's Gravenhage, en was aldaar gedurende eenen langen reeks van jaren een man van groot gezag en invloed, zoo zelfs, dat hij gedurende den Vrede-handel te Munster in vele opzigten de vraagbaak was

van sommigen der Ambassadeurs. Wegens zijne geleerdheid werd hij tot Curator der Hoogeschool te Harderwijk benoemd en beschonk den Koning van Frankrijk hem met den erfelijken titel van Ridder, bij diploma van 1647. Hij overleed den 25sten September 1652, na gehuwd te zijn geweest met Margaretha Bicker, bij wie hij eenen zoon en vier dochters naliet.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 209, 210, D. II. bl. 572; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. I. bl. 149, D. II. bl. 648, uit familiepapieren aangevuld.

[Johan de Bye]

BYE (JOHAN DE) van Albrantswaard, waarschijnlijk een zoon van van Jacob de Bye, die Hofmeester van Willem III. Prins van Oranie was en in 1681 overleed, was in 1672, Luitenant-Kolonel, Bevelhebber van een Regiment Infanterie zijnde, bij resolutie van H.H.M. van den 29sten April 1672 bestemd geworden om ‘in partikuliere diensten van den Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Hollandt gebruyckt te worden.’ Waarop de Gedeputeerden te velde schreven: ‘ende ofschoon sijne Hoogheyt dat respect heeft voor H.H.M. en Ed. Gr. Mog. bevelen, dat hy niettegenstaande syne particuliere interessen denselven aanstonts souden willen ontstaan: soo hebben wy onder het welnemen van H.H.M. ons niet connen geruststellen, dat wij van ons ende van de directie van onse saken omtrent de werken van den Issel soude detacheren een Officier, dewelcke hier ter plaatse byna den eenigen ende alleen is, bequaam om die waar te nemen ende te vorderen 't gene aan deselve noch te doen is, 't welck wy oordeelen te syn van de laatst importantie ende sullen derhalven onder het welnemen van H.H.M. den gemelden Luit. Col. noch ophouden tot nader ordre.’ In den slag bij Woerden den 12den October 1672 werd hij krijgsgevangen gemaakt, nadat hem den 29sten September van dat jaar de betrekking van Kolonel der Infanterie was opgedragen, hoewel hij daartoe, misschien wel uit hoofde van zijne krijgsgevangenschap, eerst den 9den Februarij 1674 door den Raad van State werd aangesteld, zijnde hem volgens zijne aanstelling bij afwezigheid van den Meester-Generaal het bevel over de Artillerie opgedragen.

In den slag van Seneffe den 11den Augustus 1674 was hij, als Bevelhebber van het Infanterie-Regiment van zijnen naam, geplaatst bij de derde brigade van de eerste linie van den linkervleugel, onder den Rijngraaf Karel Florentijn.

Aangezien hij den toenaam van Albrantswaard voerde, doch nimmer Heer van die heerlijkheid geweest is, zal hij vermoedelijk vóór zijnen vader overleden zijn.

Zie Bosscha, *Neêrlands Heldend. te Land*, D. II. bijl. bl. 6 en 14; *Militaire Spect.* 1849, bl. 503; Sypesteyn en de Bordes, *de Verded. van Nederl. in* 1672 *en* 1673, D. I. bl. 51 noot 3, D. II. bl. 150, uit familiepapieren aangevuld.

[Jacob de Bye]

BYE (JACOB DE), zoon van Michiel de Bye, Raad in de Vroedschap te 's Gravenhage envan Elisabeth van Teylingen, werd op den 26sten Januarij 1668 aldaar geboren. Hij volbragt zijne studiën aan de Hoogeschool te Leiden en vestigde zich als Geneesheer in zijne geboorteplaats, alwaar hij zijn vak met veel bekwaamheid uitoefende. Vooral is hij bekend geworden door de behandeling van vermaarde ziektegevallen van aanzienlijke personen, welke hij gezamenlijk met den beroemden Hermannus Boerhaave waarnam, als daar zijn de pestziekte, door welke de Raadpensionaris Nicolaas Heinsius werd overvallen, de ongehoorde kwalen, aan welke de Graaf van Wassenaer Twickel en de Heer de St. Auban overleden enz. In de beschrijving welke Boerhaave er van uitgaf, spreekt hij met grooten lof van Jacob de Bye en noemt hem *vir eruditissimus*, *medicus expertissimus*. Toen in de Spaansche successie-oorlog de grootste legermagt op de been gebragt werd, welke de Republiek immer had bezeten, verliet de Bye uit vaderlandslielde zijne aanzienlijke praktijk, en liet zich als Doctor bij het leger gebruiken. In het jaar 1711 werd hij door den Raad van State aan het hoofd der Geneeskundige dienst gesteld, onder den titel van Inspecteur der Legerhospitalen, eene benoeming welke hem niet alleen vereert maar ook getuigt van de zorg welke toen reeds door 's Lands Bestuur aan dit gewigtig dienstvak werd gewijd. Ook in het burgerlijk bestuur was de Bye in aanzien. In het jaar 1717 werd hij tot Schepen en in 1730 tot Burgemeester van 's Gravenhage aangesteld. Hij overleed den 20sten Maart 1745 en werd in de Kloosterkerk onder zijn wapen en kwartieren begraven. Gehuwd geweest met Petronella Quarles van Ufford, dochter van Jhr. Willem Quarles van Ufford en Emerentia de Vos, liet hij bij haar geene kinderen na, maar benoemde bij testament zijns broeders zoon Arent Herbert de Bye tot erfgenaam.

Zie Boerhaave, *Atrocis rarissimique morbis Hist.; Notulen van den Raad van State* 26 *Maart* 1711; de Riemer, *Beschr. van 's Gravenh.*, D. II. bl. 175, uit familiepapieren aangevuld.

[Pieter Jacob de Bye]

BYE (PIETER JACOB DE), een achterneef van den voorgaande en zoon van Mr. Arent Herbert de Bye, Advokaat te 's Gravenhage, en van Elizabeth Colebrant, geboren te 's Gravenhage den 11den December 1766, genoot zijne eerste Letterkundige vorming op de Laijnsche school zijner geboortestad. Hier met eene vrij goede kennis der Latijnsche en Grieksche talen toegerust, besteedde hij bij zijne komst aan de Leidsche Hoogeschool zijne eerste zorg aan de verdere beoefening dier talen, en aan die der Algemeene Geschiedenis en Romeinsche Oudheden, onder de leiding van Lodewijk Kaspar Valckenaer, David Ruhukenius en Johannes Luzac. Daarna verbond hij de beoefening der Wijabegeerte met

die der Regtsgeleerdheid en had in beide die wetenschappen de uitmuntendste leidslieden, in de Wijsbegeerte namelijk Daniel van de Wijnpersse en Christiaan Hendrik Damen en in de Regtsgeleerdheid Friedrich Wilhem von Pestel, Bavius Voorda en Dionysius Godofridus van der Keessel, aan welke allen, maar inzonderheid den laatsten, hij steeds erkende ten duurste verpligt te zijn. Den 11den December 1790 verwierf hij zich de dubbele waardigheid van Doctor in de Wijsbegeerte en de Beide Regten, en wel in de eerste met het verdedigen van een Akademisch proefschrift *over de algemeene theorie der wijsgeerige onderstellingen*(1), in de laatste met die van eene verhandeling *over de misdaad van laster in openbare regtsplegingen*(2). Vooral laatstgemelde arbeid getuigde van ongewone geleerdheid, gezonde begrippen en helderen redeneertrant. Zelfs buitenlanders waren deswege niet karig in hunnen lof.

In 1791, als Advokaat voor de Hoven van Holland en Utrecht opgetreden, opende de Bye zijne loopbaan door menige gewigtige zege in de pleitzaal; zijn onvermoeide ijver, die hem tot zijne laatste levenstijd is bijgebleven, zijne uitgebreide kunde en duidelijke voordragt waarborgden hem veel naam, en verschaften hem dien al dadelijk. Ondanks zijne jeugd, bood men hem eene plaats in het bestuur van eene der aanzienlijkste steden van Holland aan; doch hij sloeg dit aanbod af. Hij was erkentelijk voor dit blijk van onderscheiding, doch hij gevoelde zich tot ruimer werkkring geroepen. Zoo meende hij den post van Raad in de Kamer van Justitie van Vianen en Ameide, hem in 1792 door de Staten van Holland en West-Friesland aangeboden, niet te mogen weigeren, te minder daar men hem vrij liet zijne inwoning te Utrecht en de praktikale betrekkingen in die provincie aan te houden. Tot in 1796, het tijdstip der afschaffing dezer Regtskamer, zat hij er als Magistraat en spreidde aan den eenen kant de grootste inspanning ten behoeve van zijne betrekking, aan den anderen kant onafgebroken zucht tot verdere oefening ten toon. In 1804 werd hij door het Departementaal Bestuur der provincie Utrecht benoemd tot Raad in het zelfde Hof, in welks pleitzaal hij met zoo veel glans geschitterd had. Hij bekleedde ook destijds de waardigheid van Proost van het Kapittel van Oud-Munster.

Onder de Regering van den Raadpensionaris Schimmelpenninck opende zich eene nieuwe loopbaan voor de Bye daar hem, bij gelegenheid der invoering van het nieuwe stelsel van algemeene en gelijkvormige belastingen, den moeijelijken post van Advokaat Fiskaal voor de middelen te lande in de provincie Utrecht werd opgedragen, waarbij hem vergund werd, zoodra ligchaamszwakte

(1) *De Universa Hypothesium Philosophicarum theoria*. L.B. 1790.
(2) *De delictae Calumniae in publiois judiciis*. L.B. 1790.

hem daartoe dringen zou, zijne vorige plaats in het Hof te hernemen, welke dan ook, tot aan de opheffing daarvan in 1811, onvervuld bleef. Zijne werkzaamheden werden, in het jaar 1808, nog grootelijks vermeerderd door zijne benoeming tot Lid van eene Staatscommissie, aan welke door Koning L o d e w i j k de herziening van alle finantieele wetten van het toenmalige Koningrijk Holland werd opgedragen. Het verzamelen der noodige bouwstoffen tot dit belangrijk werk was de bijzondere taak d e B y e alleen aanbevolen en, tegen den afloop des genoemden jaars, door hem voleindigd. Van toen af namen de eigenlijke werkzaamheden der Commissie, van welke een goed gedeelte weder aan d e B y e te beurt viel, eenen aanvang; doch deze waren nog niet geheel voltooid, toen onze treurige inlijving in het Fransche Keizerrijk en het vooruitzigt der aanstaande invoering van de Fransche belastingwetten de Commissie bewoog, zich van het ten einde brengen van de taak, waartoe zij was uitgenoodigd, beleefdelijk te verschoonen.

Ook het Fransche Bestuur deed hulde aan 's mans uitstekende bekwaamheden en grondige Regtsgeleerde kennis, door hem tot Lid van het Opperste Geregtshof, het Hof van Cassatie namelijk, te benoemen. D e B y e verliet diensvolgens in 1811 zijn Vaderland om te Parijs zitting in dat Hof te nemen. Bij zijne installatie juichte de Procureur-Generaal de keuze des Keizers ten zeerste toe, en deed, in eenige trekken, de vroegere loopbaan van den ijvervollen, eerzamen man kennen.

Een jaar daarna tot Lid van den Arrondissementsraad van het arrondissement Utrecht verkoren, vond hij zich in de gelegenheid zijn Vaderland op nieuw ten dienste te zijn. Deze Raad welke aan de Onderprefectuur verbonden was, werd gelast om de Gemeenteheffingen te regelen. De benoeming tot Ridder van de orde der Reunie, doch bovenal de achting zijner medeburgeren en nieuwe ambtgenooten, strekte hem ter belooning, wegens de wijze waarop hij zich ook van dezen last kweet.

Gedurende zijn verblijf te Parijs werkte hij grootelijks in het voordeel zijner landgenooten; behalve dat hij zich onder anderen, met goed gevolg, zeer voor de Hollandsche gijzelaars in de bres stelde, zoo schroomde hij niet de achterdocht des Franschen Bestuurs op te wekken, door zijn, zoo veel mogelijk, verzet tegen de willekeur, waarmede de gedwongene en op zich zelve harde ligting der *Garde d'Honneurs* werd uitgevoerd. De Fransche gezagvoerders hier te Lande vreesden, dat hij, die, gedurende een verlof in Nederland, getuige was geweest van de meêdoogenloosheid in de uitvoering en dubbelzinnige uitlegging van de bepalingen nopens voornoemde ligting, daarvan naar waarheid aan het hoofdbewind berigt zou geven. Men klaagde hem daarbij aan, en het was alleen aan de achting, die hij zich verworven had, te danken, dat hij niet door de gendarmerie naar de hoofdstad gesleurd werd. Aan zijne opeisching naar Parijs terstond voldoende, regt-

vaardigde hij zich aldaar met moed en waardigheid, ruiterlijk uitkomende, voor hetgeen hij, ten aanzien der ligtingen van de Gardes d'Honneurs, bepaaldelijk te Utrecht, weswegens hij aangeklaagd was, had gedaan. Het Hoofdbewind liet hem het volste regt wedervaren, erkennende, dat een ambtenaar niet ophoudt mensch en burger te zijn. Men was het evenzeer aan den invloed van d e B y e verschuldigd, dat de Hoogeschool van Utrecht, ofschoon dan in eene school van den tweeden rang herschapen, werkelijk bestaan bleef. Den inwoners van Rhenen bewees d e B y e in 1812 eene zeer belangrijke dienst, daar hij voor hen uitwerkte dat de planting van den tabak, destijds een voorwerp van monopolie van de Regering, in hunne gemeente bij voortduring mogt plaats hebben.

De liefde voor eigen geboortegrond, welke hij in de dagen van gevaar en druk bewees, dat bij hem geene ijdele klank was, en de gehechtheid aan het oude stamhuis, deden hem geen oogenblik bedenken, toen hij, bij de eerste schokken van het Napoleontische rijk, aan de eene zijde de schitterendste belofte hoorde, en aan de andere zijde, den kans schoon zag om naar zijn weder zelfstandig geworden Vaderland terug te keeren, al mogten zijne uitzigten aldaar minder glansrijk schijnen. Hij nam zijn ontslag in Frankrijk, doch kon, uit hoofde van de afbreking der gemeenschap, niet voor den 12den April 1814 in het geboorteland wederkeeren.

In 1816 werd d e B y e door Z.M. den Koning der Nederlanden benoemd tot Lid van de Commissie tot het werk der begrooting van de Staatsbehoefte; een werk dat bij de geheel nieuwe staatsinrigting vele zwarigheden aanbood. Deze taak duurde voor d e B y e tot den 6den Januarij 1823. Inmiddels was hij ook nog tot Lid der bijzondere Commissie, voor het ontwerpen eener instructie voor de Algemeene Rekenkamer, benoemd, welke Commissie niet in werkelijke dienst trad, doch wier taak later met die der geheime Staatscommissie, bij besluit van den 1sten Augustus litt. t.t., ineengesmolten werd.

Den 12den Januarij 1816 ontving d e B y e zijne aanstelling als Referendaris der eerste klasse, eene betrekking, welke, hoe vereerend, met derdaad niet de waardigheid, welke hij vroeger bekleedde, opwoog. Intusschen gaf Z.M. hem een blijk van zijn hoog vertrouwen, door hem twee belangrijke werkzaamheden op te dragen, als ten eerste, door hem tot Scheidsregter bij de liquidatie der Staatsschulden te verkiezen, waardoor hij, gezamenlijk met den Baron F a g e l , de onderhandelingen tusschen het Nederlandsch en Fransch Bestuur deswege moest voeren; en ten andere door hem met l e C l e r q , tot Commissaris-Scheidsregter te benoemen voor de liquidatie der bijzondere vorderingen op Frankrijk. Den 2den September 1816 viel hem de eer te beurt van tot President der Algemeene Commissie der Regter-Commissarissen en Scheidsregters te worden verkozen, zijnde hij de eerste vreemdeling, die door de algemeene vergadering tot gemelde hoedanigheid benoemd werd.

Z.M. de Koning huldigde inmiddels ook de verdiensten van den volijverigen en vaderlandschen de Bye, door hem den 16den Maart 1817 tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw te benoemen. De geldelijke zaken tusschen Frankrijk en de Nederlanden afgeloopen zijnde, bleef de Bye van 1817 tot 1822 bij de Commissie van liquidatie geplaatst. Hierna werd hij belast met het beramen van het groote nieuwe stelsel omtrent de gevangenissen. De jaarlijksche vordering van eene zeer aanzienlijke som door de Regering, de verzekering van een veel beter lot aan de gevangenen, door hun gepaste bezigheid te verschaffen, waren de oogmerken, welke hij, door eene grondige kennis van zaken en door eene onverdroten werkzaamheid, ondanks vele tegenheden, wist te bereiken. Zijne bemoeijingen ten deze hadden in 1823 zijne benoeming tot Administrateur voor het armwezen en de gevangenissen ten gevolge; in welke betrekking hij zich zoo verdienstelijk maakte, dat Zijne Majesteit hem, in het jaar 1826 tot gewoon Lid van den Raad van State aanstelde. Hier vond hij de schoonste gelegenheid om zijne heldere inzigten, uitgebreide kundigheden en veeljarige ondervinding, in de behandeling der gewigtigste aangelegenheden van Staat en Kerk, luisterrijk ten toon te spreiden en ten nutte van het Vaderland aan te wenden, van welke gelegenheid hij, volgens de hem eigene zucht om nuttig te zijn, niet verzuimde ijverig gebruik te maken, tot hij den 19den December 1836 te 's Gravenhage overleed. Hij was gehuwd met Elisabeth Jacoba van der Does, dochter van Jonkhr. Mr. Jan Hendrik van der Does, President van 's Hertogenbosch, bij wie hij twee zoons en drie dochters naliet.

Levert het openbare leven van de Bye uitmuntende blijken van onvermoeide werkzaamheid, grootendeels ten algemeene nutte aangelegd, ook zijn bijzonder leven draagt daarvan niet minder getuigenis. Zoo nam hij reeds bij zijn verblijf te Utrecht een werkzaam deel aan de loffelijke pogingen der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, om, vooral door een verbeterd onderwijs der jeugd, op de verlichting en veredeling der geringere volksklasse te werken. Ook gedurende zijn oponthoud te Parijs hield dit onderwijs zijne aandacht bezig, en hij bragt eene briefwisseling tusschen de Hoofdbestuurders der genoemde Maatschappij en die der *Société pour l'enseignement mutuel à Paris* te weeg, waarvan de gevolgen even roemrijk voor de eerste, als weldadig voor de laatste waren, welke de diensten door de Bye bewezen, erkende, door hem tot *membre associé étranger* te benoemen. Ook het Genootschap tot Zedelijke verbetering der Gevangenen werd krachtdadig door hem ondersteund, en hij toonde door daden grooten prijs te stellen op het hem in 1791 opgedragen lidmaatschap van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, even als op dat van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, hetwelk hem in 1819 was aangeboden.

Behalve zijne beide bovenvermelde Akademische proefschriften bestaat er nog van zijne hand:

Register op de kostumen, *usantiën en politiën van procederen der Stad en Jurisdictie van Utrecht*.

Zie *Galerie Hist. des Contemp.; Biogr. Nation.;* van der Schaaf, *de Cannonicis Trajectinis; Algem. Konst- en Letterbode* 1836, D. II. bl. 418, 1838, D. I. bl. 146-150; '*s Gravenhaagsche Stads-Alman*. 1838, bl. 42*-49*; *Biogr. Univ.*, en vooral *Handel. der Jaarl. Vergad. van de Maats. der Nederl. Letterk. gehouden den* 15*den van Zomerm*. 1837, bl. 11-19, die wij hier voornamelijk gevolgd zijn.

[Joost Byl]

BYL (JOOST) was, in het laatst der zestiende eeuw, Conrector der Latijnsche scholen te 's Gravenhage en moet mede zeer ervaren zijn geweest in de levende talen, althans hij werd ook door de Staten-Generaal gebezigd tot het vertalen van onderschepte Italiaansche en andere brieven. Van hem ziet het licht:

Cort-Begryp van de stucken der Geschiedenissen van Antonio Perez uit het Spaensche ghetogen. 's Grav. 1594. 4°.

Zie *de Navorscher*, 2e Jaarg. bl. 214, 3e Jaarg. bl. 207, Bijbl. bl. CXXXVI

[J.J. Bylaert]

BYLAERT (J.J.) of BYLAERD, geboren den 18den Augustus 1734 te Rotterdam, zette zich te Leiden neder, en gaf aldaar les in de Teekenkunst. Verder maakte hij zich bekend door het teekenen van stads- en andere gezigten naar de natuur, waarvan eenige door den Plaatsnijder Abraham Delfos in het koper gebragt, geplaatst zijn in van Mieris en van Alphen, *Beschryving der stad Leyden*. Hij overleed te Leiden den 2den April 1809.

Er bestaat van hem een werkje getiteld:

Nieuwe manier om Plaat-Teekeningen in koper te brengen, *met een*, *twee*, *of meer kleuren*, *zoo dat zy de natuur van Teekeningen behouden*, *ofschoon dezelve op een gewoone Plaat-Pers gedrukt worden*. Leyd. 8°, welk werkje zoo veel opgang maakte, dat het in het Fransch en uit die taal weder in het Hoogduitsch vertaald werd, onder den titel:

Neue Manier Kupferstiche von Verscheidene Farben zu verfertigen, *nach Art der Zeichnungen von* J.J. Bylaert, *Maler*, *ausdem Frans. und Holländ. uberzetzt*. Leipz. 1773 mit 3 Kupfertaf. 8°.

Zie van Abkoude en Arrenberg, *Naamreg. van Nederd. Boeken;* van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. II. bl. 243 en 244; Immerzeel, *Levens en Werken der Kunsts.; de Navorscher*, 3e Jaarg. bl. 111 en 112.

[Timan Rycoutsz. van Bylair]

BYLAIR (TIMAN RYCOUTSZ. VAN) hield, in de twisten over den Utrechtschen Bisschopsstoel tusschen Zweder van Culemborg en Rudolf van Diepholt, de zijde van eerstgenoemde en had, toen van Diepholt reeds op den Bisschopszetel gevestigd

was, in 1427 deel in eenen aanslag om Utrecht op het onverwachts te overrompelen, door des Vrijdags na Kruisvinding, des morgens ten zeven ure, de Witte Vrouwepoort in te nemen en daardoor Culemborgs volk in die stad te brengen deswege werd hij, toen de aanslag ontdekt was, uit Utrecht gevlugt zijnde, voor eeuwig uit die stad gebannen, terwijl zelfs zijne vrouw en kinderen gelast werden de stad te verlaten.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarb.*, D. I. bl. 343.

[Byland of Beiland]

BYLAND of BEILAND, Koopman te Amsterdam, werd in 1638 in hechtenis genomen, als beschuldigd van vier fluiten, geladen met buskruid, musketten en pieken, bevracht te hebben ten einde die naar Antwerpen te zenden, hetwelk destijds in 's vijands handen was. Toen hij nu voor Burgemeesteren werd gebragt en onhouden werd over den handel, dien hij met den vijand gedreven had, antwoordde hij, ‘dat de Burgers van Amsterdam vrijheid hadden, om overal te handelen; dat hij er honderd noemen kon, die de Antwerpenaars bedienden; dat hij het ook deed, dat de koophandel niet kon gestremd worden, en dat hij hun wel betuigen wilde, dat zoo men om winst te doen door de hel varen moest, hij er het zengen van zijne zeilen aan wagen zou.’ De Heeren van Amsterdam oordeelden hem toen onschuldig, alzoo hij slechts Commissionair was en alleen gehandeld had voor zijne meesters, de kooplieden van Antwerpen. Prins Maurits dacht er echter anders over en gaf den Admiraal Maarten Harpertz. Tromp last, om de vier fluiten met buskruid en geweeren in Texel aan te houden en niet dan op zijn uitdrukkelijk bevel te ontslaan.

Zie d'Estrades, *Lettres*, *Mém. et Négoc.*, Tom. I. pag. 25 et 26; Wagenaar, *Beschr. van Amsterd.*, St. I. bl. 535 en 536.

[Johan van Bylandt]

BYLANDT (JOHAN VAN), zoon van Diederick van Bylandt Ridder, behoorde tot een oud en aanzienlijk geslacht uit het land van Kleef, dat ook in Gelderland onder de voornaamste Edelen gerekend werd, en aldaar de heerlijkheid Spaldorp bezat, waaraan het Erf-Maarschalksambt van Gelre verbonden was.

Reeds in het begin der dertiende eeuw wordt van dat geslacht melding gemaakt onder den naam van Doys van Bylant; deze laatste naam was ontleend van het huis of slot te Bilant aan den Rhijn, dat echter, reeds vóór 1350, met de heerlijkheden Pannerden en Millingen, aan het huis van den Bergh kwam, door het huwelijk van Sophia van den Bylandt met Willem Heer van den Bergh.

Johan van Bylandt hield, na het overlijden van Eduard, Hertog van Gelre, met de partij der Heeckeren, de zijde van Vrouwe Mechteld en van haren man Jan van Blois, en onderteekende in 1377 de Landvrede tusschen dezen en eenige Edelen en steden. Later, toen Mechteld afstand had gedaan van hare regten, komt hij voor als Raad van Hertog Willem en in

1393, onder degenen, die de overeenkomst bezegelden tusschen dezen en zijnen broeder, Reynald van Gulick.

Bylandt had bij zijne vrouw Geertruid van Doornick eenen zoon Dirk van Bylandt, die gehuwd was met Margriet van Langerack.

Zie Pontanus, *Hist. Gelr.*, pag. 312; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Geld.*, D. I. bl. 343, D. III. bl. 400 en 401, D. IV. bl. 77; van Hasselt, *Geld. Bijzonderh.*, N°. 1; te Water, *Hist. van het Verbond der Edelen*, D. III. bl. 275; de Lange van Wijngaerden, *Geschied. der Heeren van der Goude*, D. I. bl. 350; Nijhoff, *Gedenkw. uit de Geschied. van Geld.*, D. II. bl. 77, 185, 192.

[Peter van Bylandt]

BYLANDT (PETER VAN), zoon van Otto van Bylandt en van Christina van Arnhem, vergezelde in 1389 den Ridderlijken Hertog Willem van Gelre op eenen togt naar Pruissen om hulp te verleenen aan de Duitsche orde tegen de Lithauwers en sneuvelde, bij die gelegenheid, na hevigen tegenstand, te Stolpe in Pommeren. Hij had vijf kinderen, onder welke Otto van Bylandt, die gehuwd was met Elizabeth de Rode van Heeckeren.

Zie Pontanus, *Hist. Gelre*, pag. 330 en 331; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, bl. 167; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. II. bl. 387, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Otto van Bylandt]

BYLANDT (OTTO VAN), Maarschalk en Drost van Buren, kleinzoon van den voorgaande en zoon van Otto van Bylandt en van Elizabeth de Rode van Heeckeren, was zeer betrokken in de partijschappen en beroeringen, waartoe de zwakheid en de gebrekkige regering van Aarnout, Hertog van Gelder aanleiding gaven. Hij nam benevens zijnen broeder Hendrik van Bylandt, die volgt, Gijsbert van Randwijck, Wijnand van Arnhem en Cornelis van Merwijck, deel aan de gewelddadige gevangeneming van den Hertog door zijnen zoon, in 1465; terwijl de oude Hertog naar het slot te Buren werd overgebragt en aan Bylandts zorg werd toevertrouwd. Hij hielp daarna Adolf tegen den Hertog van Kleef, en onderscheidde zich in den slag bij Straelen in 1468. Hij was gehuwd in 1457 met Cunera van Lynden, bij wie hij twee dochters verwekt had.

Zie Pontanus, *Hist. Gelr.*, pag. 524, 525; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, bl. 255, 256, 260, 262, 363; Nijhoff, *Gedenkw.*, *uit de Geschied. van Gelderl.*, D. IV. bl. CI, CII; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 164 en 165, uit parikuliere berigten aangevuld.

[Hendrik van Bylandt]

BYLANDT (HENDRIK VAN), Heer van Well, Spaldorp en Halt, een broeder van den voorgaande, was, zoo als wij hierboven gezien hebben, even als dezen zeer betrokken in de oneenigheden tusschen Aarnout, Hertog van Gelre en diens zoon Adolf, die hem later tot zijnen Raad en

Kamerling aanstelde. Ook hij hielp Adolf tegen den Hertog van Kleef en werd in 1467 Burggraaf van Nijmegen. Toen op de dagvaart te Nijmegen, in Junij 1471, afgevaardigden van Bannerheeren en Ridderschap der drie beneden kwartieren met de steden te zamen kwamen, om zich naauwer te vereenigen en alzoo met meer orde, regelmaat en kracht tot handhaving der gemeenschappelijke regten te kunnen optreden, en toen zij in het volgende jaar de Hoofdmanschap des Lands gedurende Adolfs afwezigheid, aan Vincent, Graaf van Meurs opdroegen, vertegenwoordigden Gijsbert van Bronkhorst, Heer van Batenburg en Hendrik van Bylandt, het vierendeel van Nijmegen. Hij was gehuwd met Johanna van Arendael, die hem drie zoons en twee dochters schonk.

Zie Pontanus, *Hist. Gelr.*, pag. 524, 525, 527, 531, 540; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, bl. 255, 256, 258, 260, 262, 263; Nijhoff, *Gedenkw. uit de Geschied. van Gelderl.*, D. IV. bl. CI, CII, CVIII, D. V. bl. 160; Voet van Outheusden, *Histor. Beschr. van Culemborg*, bl. 118; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 164, 167, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Hendrik van Bylandt]

BYLANDT (HENDRIK VAN), zoon van Roeleman van Bylandt en van Barbara van Virmondt, was een dapper krijgsman die in 1543 met Maarten van Rossum Amersfoort belegerde. Zij bestormden de stad vijf onderscheidene malen, doch zonder grof geschut en namen haar binnen weinig dagen door verraad in.

Zie van Mieris, *Hist. der Nederl. Vorsten*, D. III. bl. 71 en 72, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Adriaan van Bylandt]

BYLANDT (ADRIAAN VAN), Heer van Well en Bergen, zoon van Otto van Bylandt en van Elisabeth Schenck van Nijdeggen, behoorde in 1523 tot de Ridderschap van het Overkwartier van Gelre en was Drost van Gennep. Hij was onder degenen, die in 1538, het verdrag bezegelden tusschen Karel van Gelre en Jan van Kleef, waarbij overeengekomen werd, dat, na het kinderloos overlijden van den eerstgemelden, de beide hertogdommen zouden vereenigd worden onder Willem van Kleef, die kort daarop in Gelderland, als toekomstig Landsheer gehuldigd werd. Toen deze later de wapenen opnam tegen den Keizer, die eischte dat hij voor altijd van Gelre afstand zou doen, bevond zich in zijn leger, onder de bevelen van Maarten van Rossum, de Heer van Well, destijds gehouden voor een man, die van den oorlog en wapenhandel groote kennis had. Hij was der Hervorming toegedaan, en werd, in 1550, met zijne vrouw Anna van Virmondt, door het Hof van Gelderland bij de Landvoogdesse aangeklaagd als niet vrij van onderscheiden heresiën, zoodat men vreesde, dat zij zich verzetten zouden tegen het in hechtenis nemen van twee Geestelijken te Well en te Bergen, die door de Inquisiteuren wegens ketterij vervolgd werden. In 1562 vergezelde hij den Hertog van Kleef naar Frankfort bij de krooning van Maximiliaan

als Roomsch Koning. Hij onderteekende het Verbond der Edelen en was later belast met het bevorderen hunner belangen in Gelderland en Overijssel. Na de komst van Alva hier te Lande is hij uitgeweken, doch in 1567 gelijk vele anderen veroordeeld met verbeurdverklaring van lijf en goed. Daarna kwam hij in betrekking en hield briefwisseling met den Prins van Oranje. Hij had eene dochter gehuwd aan Balthazar van Flodorp.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. II. bl. 53-55 (28-30); Pontanus, *Hist. Gelr.*, pag. 790; Slichtenhorst, *Geld. Geschied.*, bl. 431, 461; van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. I. bl. 440, 532; te Water, *Hist. van het Verb. der Edelen*, St. I. bl. 257, St. IV. bl. 39; Teschenmacher, *Annal Cliviae*, Tom. II. pag. 342; Nijhoff, *Bijdrag. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.*, D. III. bl. 30; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la Maison d'Orange*, Tom. II. pag. 58, 64, Tom. III. pag. 400, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Johan Bylandt]

BYLANDT (JOHAN). Zie BILAND (JAN).

[Otto van Bylandt]

BYLANDT (OTTO VAN), Heer van Rheydt en Brembt, zoon van Adriaan van Bylandt en Irmgardis Schenck van Nydeggen, komt voor onder de Ridderschap van het Overkwartier in 1555 en volgende jaren. Hij wilde de Unie van Brussel in 1577 niet onderteekenen; en ging over in dienst van den Hertog van Gulick, die hem benoemde tot Raad en Drost van Heynsberg. In 1591 werd hij door Keizer Rudolphus II tot den Rijks-Vrijheerenstand verheven als Baron van Rheydt. Hij was in het zelfde jaar een der Gezanten, door den Keizer belast, om aan de Staten-Generaal het hervatten voor te stellen van de in 1579 te Keulen vruchteloos afgeloopene vredehandeling met den Koning van Spanje. Toen de overige Gezanten, te Brussel vernemende dat de Staten hiertoe ongenegen waren, van daar terugkeerden, begaf zich de Baron van Rheydt alleen naar 's Gravenhage, om 's Keizers brieven te overhandigen, en bleef er tot in April 1592, maar ofschoon met veel onderscheiding ontvangen, kon hij de Staten niet bewegen, om aan het voorstel gevolg te geven. In 1595 handelde hij met de Gecommitteerden der Staten tot verzekering van den Hertog en het hertogdom Kleef. Hij was gehuwd met Maria van den Bongaerd, dochter van Arnold van den Bongaerd, Heer van Kintweiler; bij wie hij zeven kinderen verwekte; hunne nakomelingen bleven in Duitschland gevestigd. Hij voerde het wapen van zijn geslacht, geëcarteleerd met dat van Rheidt, zoo als men het thans nog voert.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.*, B. XXVIII. bl. 590 (48), B. XXXII. bl. 147 (118); van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. V. bl. 437; te Water, *Verb. der Edelen*, St. IV. bl. 229 en 230, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Flobens Otto Hendrik van Bylandt]

BYLANDT (FLOBENS OTTO HENDRIK VAN), zoon van Roeleman Vrijheer van Bylandt en Rheydt, Heer van Spaldorp, die in 1678 door Keizer Leopold in den Rijksgravenstand werd ver-

heven en van Margriet Judith, Vrouwe van Ooy, Persingen en Palsterkamp, was in de Ridderschap van Nijmegen geadmitteerd den 14den October 1661, en werd in 1674 aangesteld tot Kolonel van het Regiment Ruiterij van Hendrik Casimir Stadhouder van Friesland, aan het hoofd van hetwelk hij den slag van Seneffe bijwoonde. Uit zijn eerste huwelijk met Louise Gravin van Dohna, had hij een zoon, Roeleman Frederick Neomagus, gehuwd met Albertine Charlotta Baronnesse van Quadt en Wickradt, en die als Ritmeester sneuvelde in den slag van Fleurus, den 1sten Julij 1690, waar zijn lijk niet werd gevonden. Alsmede twee dochters Amalia Louisa Wilhelmina van Bylandt, gehuwd met Johan Philip van Eynatten, Heer van Newerburg en Albertina Henriette van Bylandt, echtgenoote van den Luitenant-Generaal Johan Frederik, Graaf van Dohna Terrassière, die na den slag van Denain, den 24sten Julij 1719, in de Schelde verdronk.

Zie S(ylvius), *Leven en Bedrijf van Willem III*, D. I. bl. 250; van Spaen, *Inl. tot de Hist. van Geld.*, D. IV. bl. 33; van Sypesteyn en de Bordes, *de Verded. van Nederl. in* 1672 *en* 1673; Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, bijlage bl. 5 en 13, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Frederik Christoffel van Bylandt]

BYLANDT (FREDERIK CHRISTOFFEL VAN), zoon van Johan Sigismund, Graaf van Bylandt, Heer van Halt en van Geertruid, Gravinne van Bylandt, Palsterkamp, geboren in 1680, sneuvelde in September 1706 in het beleg van Ath; terwijl van zijne dapperheid bij die gelegenheid betoond, de nagedachtenis tot aan de jongste bevestiging bewaard werd door een gedenksteen in het muurwerk der fortificatiën van Ath.

Zie Bosscha, *Neérl. Heldend. te Land*, bl. 396, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Lodewijk Graaf van Byland]

BYLANDT (LODEWIJK Graaf VAN), jongste zoon van Lodewijk Roeleman, Heer van Halt, Kleefsch-Brandenbursch Regeringsraad en van Christiana Louisa Maria Baronnesse van Heyden, geboren in 1718, deed zijne eerste reis in 1736, als Adelborst naar Curaçao, en werd in 1747 tot Kapitein benoemd. Hij had in 1756, bij een eskader van acht schepen onder den Schout bij Nacht N.W. van Wassenaar, naar de Middellandsche zee bestemd, bevel op *de West-Stellingwerf* van 20 stukken en in 1768 bij een dergelijk eskader met de zelfde bestemming, onder den Vice-Admiraal Roemer Vlacq, op *de Thetis* van 24 stukken. Zijne leermeesters waren de Luitenant-Admiralen Schrijver, Lijnslager en van Wassenaer. De eerstgemelde sprak reeds vroeg van hem met hoogen lof en toen in 1776 een eskader naar de Middelandsche zee was gezonden ter beteugeling van de rooverijen der Marokkanen, werd het bevel daarover, gedurende de afwezigheid van den Schout bij Nacht

P i c h o t, opgedragen aan v a n B y l a n d t, die destijds onder de kundigste en ijverigste Officieren gerangschikt werd. Wel mislukte voor een deel zijn aanval op twee rooversvaartuigen in eene baai in de nabijheid van Tetuan, doch deze aanval had toch het voordeel dat de Marokkanen vooreerst geen zee durfde kiezen, en toen zij zich daartoe verstoutten, door de Kapiteins M a y en J a n H e n d r i k v a n K i n s b e r g e n met moed werden aangegrepen en omstreeks half Augustus kwam de Schout bij Nacht P i c h o t bij het eskader aan en vertrok B y l a n d t weder naar het Vaderland.

Nadat hij in 1777 uit hoofde der geschillen met Groot-Brittanje over den handel met de Noord-Amerikaansche volkplantingen, ter bescherming van de Zeevaart, als Schout bij Nacht met een gewapend konvooi naar de West-Indië was gezonden, had in 1779 de noodlottige ontmoeting plaats met den Commodore F i e l d i n g, die in last had het konvooi waarover B y l a n d t het bevel voerde, te onderzoeken. Deze weigerde zulks, schoot op de daartoe afgezondene booten, kreeg daarop van drie Engelsche schepen de laag, en beantwoordde dat vuur op gelijke wijze. Overtuigd echter dat het wegens de groote overmagt niet mogelijk was het gevecht langer vol te houden, en de koopvaarders te beschermen, deed hij het sein om te strijken en zich over te geven, doch vergezelde het konvooi te Portsmouth, alwaar het opgebragt werd. Deze gebeurtenis maakte hier te Lande eenen zeer ongunstigen indruk en men beweerde, dat aan den Schout bij Nacht geheime bevelen waren gegeven, waaraan de overgave van het konvooi moest worden toegeschreven. Door den Stadhouder teruggeroepen, verzocht hij dat zijn gedrag door eenen krijgsraad zoude onderzocht worden. Dit had plaats, en na een zeer uitvoerig en omslagtig regtsgeding, gaf de Advocaat-Fiscaal te kennen, dat de Schout bij Nacht zich omtrent alle punten van bezwaar volkomen had geregtvaardigd en dat geene beschuldiging ten zijnen laste kon worden ingebragt. De leden van den Hoogen Zeekrijgsraad vereenigden zich eenparig met dat gevoelen en verklaarden, dat de Graaf v a n B y l a n d t zich in dit netelig en hagchelijk voorval als een Officier van eer, gedragen, oordeel, soldaat- en zeemanschap gebruikt, en in alle opzigten zich van zijnen pligt had gekweten, zoodat hij behoorde te worden vrijgesproken, gelijk dan ook werd gedaan. Kort na de uitspraak van dit vonnis, kreeg B y l a n d t het bevel over vijf schepen, bestemd om de koopvaarders naar Lissabon te geleiden, en was juist uit Texel gezeild, toen de oorlogsverklaring van Engeland werd vernomen. Hij bereikte intusschen gelukkig zijne bestemming, werd in 1781 tot Vice-Admiraal bevorderd en kwam in het begin van December behouden in Texel terug. In 1782 was B y l a n d t met een eskader van 11 à 12 schepen uit Texel gezeild, in afwachting van nadere bevelen van den Prins. Spoedig ontving hij bevel met zijne schepen voor Goeree en Zeeland te kruissen, ten einde het uitloopen der oorlogschepen van daar gemakkelijk te maken. Terwijl hij aan dit be-

vel voldeed, voegde zich wel een schip *de Kortenaar* en twee kotters bij zijn eskader, doch tegenwind belette hem naar Zeeland te zeilen en hij keerde naar Texel terug. Later bevond hij zich als Tweede Bevelhebber onder den Vice-Admiraal H a r t s i n c k , bij de aanzienlijke vloot van 33 oorlogschepen, die den 7den Julij 1782 uit Texel zeilde, om de Oost- en West-Indische schepen zoowel als de Oostzeevaarders onder behoorlijk geleide te doen vertrekken en de Oostindische retourvloot, die te Drontheim lag, af te halen. Een en ander doel werd geheel of gedeeltelijk bereikt, doch de uit de Oostzee terugkeerende schepen en de Oostindievaarders konden niet naar het Vaderland worden gevoerd, en de vloot zelve liep den 16den Augustus, wegens gebrek, weder binnen, zonder een der beraamde plannen te kunnen uitvoeren. In het zelfde jaar gaf een voorstel van den Franschen Gezant, om eenige schepen naar Brest te zenden, ten einde eene vereeniging en gemeenschappelijke werking (concert) der Fransche en Nederlandsche vloten te bewerkstelligen, aanleiding tot nieuwe moeijelijkheden. Niettegenstaande de bedenkingen door den Stadhouder, door de geraadpleegden Zee-Officieren en door anderen tegen de bedoelde expeditie ingebragt, besloot men om tien oorlogschepen naar Brest te zenden. De Vice-Admiraal B y l a n d t , tot Bevelhebber van het eskader benoemd, gaf te kennen, dat de uitvoering van dien last, ook uit hoofde van gebrek aan levens middelen en den slechten toestand der schepen, onmogelijk was, hetgeen bevestigd werd door de eenparige verklaring van de Kapiteinen, die voor den togt waren aangewezen en van al de Vlag-Officieren in Texel tegeuwoordig. Het schijnt overigens, dat destijds bij velen, en ook bij B y l a n d t , de vrees bestond, dat met de voorgestelde expeditie niets minder werd bedoeld, dan het Gemeenebest meer en meer afhankelijk te maken van Frankrijk, en eenen waarborg te verkrijgen voor de handelingen ten aanzien van Engeland. Intusschen was berigt ontvangen, dat in Duins een vijandelijk eskader werd verzameld, en men oordeelde mitsdien de termijn verloopen, binnen welken de schepen met gerustheid naar Brest konden worden gezonden, zoodat besloten werd, daartoe niet meer over te gaan. Zoodra het mislukken bekend werd van eene expeditie, waarvan zoo velen zich het heil van den Staat en de vernedering der gehate Engelschen hadden voorgesteld, openbaarde zich een hevig misnoegen. Niet alleen B y l a n d t maar ook de Stadhouder werd beschuldigd van nalatigheid, van Engelschgezindheid en van verstandhouding met den vijand. De toenmalige verdeeldheid der gemoederen werkte hiertoe mede en de magtige staatkundige partij, die tegen den Stadhouder en zijne aanhangers in zoo groote mate opgewonden was, maakte van de zaak gebruik, om den Prins in een ongunstig en hatelijk daglicht te stellen en eene blaam te werpen op degenen; die hem en zijn geslacht waren toegedaan.

Op voorstel der Staten van Holland werd, in December 1783, na langdurige beraadslagingen aan eene bijzondere Staats-Commissie

opgedragen, om een nader onderzoek te doen. Naar aanleiding van het ingediend verslag, werd besloten, dat door een Generaal-Collegie van Admiraliteit eene vervolging zou worden ingesteld tegen de in de zaak van Brest betrokkene Officieren. De Staten van Gelderland bragten echter bedenkingen in tegen de zamenstelling eener vierschaar van gedelegeerde regters, verboden den Vice-Admiraal daarvoor te verschijnen, en namen hem als ingezeten dier provincie in hunne bescherming. Deze poging was vruchteloos, maar de steeds toenemende onlusten beletteden de bijeenkomst der Regters en de daaropvolgende Staatsomwenteling van 1787 had ten gevolge, dat aan de zaak geen voortgang werd gegeven. Wat overigens in die oogenblikken van opgewondenheid het oordeel moge geweest zijn van hen, die in den Graaf van Bylandt vooral een trouwen aanklever van den Stadhouder en van het Huis van Oranje zagen, bevoegde tijdgenooten reeds noemden hem onder de Zee-Officieren, die door ijver uitmuntten, die ondervinding met grondige kennis vereenigde, en gewigtige diensten bewezen. Onder anderen heeft hij dit ook gedaan door de uitgave van een hoogst belangrijk werk, tot opschrift voerende:

Zeetactiek of Grondregelen der Krijgskunde ter zee. Amst. 1767. 2 deel. met pl., het eerste dat in Nederland over dit onderwerp gedrukt werd.

Bovendien ziet van hem het licht:

Memorie behelzende een voordracht van deszelfs gehouden conduites omtrent de geordonneerde expeditie naar Brest.

Later tot Luitenant-Admiraal bevorderd en tot Inspecteur-Commandant van het korps Zee-Artilleristen benoemd, overleed hij ongehuwd te Hoeven den 28sten December 1793. Hij werd in deze waardigheden door Joan Arnold Zoutman, den held van Doggersbank, opgevolgd.

Zijn oudere broeder Roeleman Ferdinand Graaf van Byland-Halt, geboren den 27sten Mei 1716, bekleedde bij het leger den rang van Luitenant-Generaal der Infanterie en is Kommandant geweest der toenmalige vesting Arnhem, hij overleed in 1790, was in 1745 gehuwd met Anna Barouuesse van Friesheim, en verwekte bij haar drie zoons en vier dochters, onder zijne zonen was Frederik Sigismund Graaf van Bylandt-Halt, die volgt.

Zie, behalve zijne hierboven vermelde *Memorie*, *Nederl. Jaarb.* 1780, D. I. bl. 130, 491, 512 enz.; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. II. bl. 168-176, 259, 260, D. IV. bl. 317-343, D. VI. bl. 155, 160-185, D. XI bl. 423 en 424; *Bedenkingen over de mislukking der expeditie na Brest*, *October* 1783; *Rapport van de Heeren door H.H.M. Gecomm. tot het onderzoek enz. wegens het verzenden van tien schepen naar Brest* 1785; Rendorp, *Memorien*, D. II. bl. 211, 218; Kluit, *Over den Engelschen Oorlog*, bl. 171; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. III bl 1070-1075; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl*. 1793-1802, D. I. bl. 75 en 76; de zelfde, *Geschied. der Vereen. Nederl.*, D. VI.

bl. 93 en volg.; de zelfde, *Leven van Willem V*, D. II. bl. 442-445; von Martens, *Erzühl. Merkw. Fülle d. neuern Europ. Volokenrechts*, Th. II. S. 15; Stuart, *Vaderl. Hist.*, D. III. bl. 226-228, 401-406, 415, 418, 431, 441-446, D. IV. bl. 6, 251, 280, 402; Collot d'Escury, *Holland's Roem*, D. VI. St. I. bl. 388; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.*, D. XII. bl. 45, 153 en 154; van Hall, *Leven van Rinsbergen*, bl. 68. 102; de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeew*, D. V. bl. 300-477, 647, 669, D. VI. St. I. bl. 21, 25, 36. 54, 69, 82-137, 326, 338; Groen van Prinsterer, *Handb. der Geschied van het Vaderl.*, D. II. bl. 878, 899.

[Alexander Graaf van Bylandt]

BYLANDT (ALEXANDER Graaf VAN), jongste zoon van Otto Roeleman Frederick Graaf van Bylandt, Heer van Spaldorp, Ooy, Persingen, Palsterkamp, Liende, Leede, Oudewaard, Marienwaard, Vuren, Dalem en Maasbommel en van Anna Baronnesse van Sevenaar, kleinzoon van den hierboven gemelden Roeleman Frederick Neomagus, Graaf van Bylandt, was den 29sten December 1743 geboren, te Nijmegen en in 1793 Generaal-Majoor der Infanterie, Adjudant-Generaal van den Stadhouder, en bij afwezigheid van den Erfprins van Oranje, Kommandant der vesting Breda. Zoodra de voorhoede van het leger van Dumourier de Noord Brabandsche grenzen was overgetrokken, had de Stedelijke Regering van Breda reeds een ontwerp van Capitulatie opgesteld, en één zijner leden daarmede naar 's Gravenhage gezonden, maar de Stadhouder keurde dit ten hoogste af, en gelaste den Bevelhebber om de vesting tot het uiterste te verdedigen, en niet over te geven dan wanneer eene bruikbare bres in den kapitalen wal zou zijn geschoten. Ondanks deze uitdrukkelijke bevelen, werden de noodige maatregelen van voorzorg niet genomen, en gaf de Bevelhebber blijken van verregaande nalatigheid en pligtverzuim, ofschoon niet ontkend kan worden, dat de vesting reeds sedert eenigen tijd in gebrekkigen staat en de bezetting van naauwelijks 1600 man veel te gering was, om de uitgestrekte buitenwerken te verdedigen. Nadat den 22sten Februarij, bij de eerste opeisching de overgave geweigerd was, werd de stad gedurende eenige uren beschoten, hetgeen, met nadruk beantwoord zijnde, de staking van het bombardement ten gevolge bad; maar toen het vuur van den vijand den volgenden morgen hervat, en eene tweede opeissching gedaan was, werd de vesting den 25sten Februarij, op voorstel van den Bevelhebber en met goedvinden van den krijgsraad, overgegeven, zonder dat aan de verdedigingsmiddelen schade was toegebragt, noch gebrek aan oorlogsvoorraad, of levensonderhoud bestond. Het gevaar van oproerige bewegingen onder de burgerij, uit hoofde van verstandhouding der tegenstadhouderlijke partij met den vijand, schijnt, bij de weinige hoop op ontzet, voornamenlijk hiertoe te hebben doen besluiten, terwijl de voordeelige voorwaarden door den vijand aangeboden insgelijks te veel in aanmerking werden genomen; de bezetting trok uit met behoud harer wapenen en alle teekenen van

krijgseer en haar werd vrij gelaten, om den Lande te blijven dienen. Intusschen verwekte de overgave van Breda groot misnoegen; de Bevelhebber werd opontboden en dadelijk naar het Provoosthuis der Generaliteit gebragt, met bepaling, dat hij voor eenen buitengewonen Hoogen Krijgsraad zoude teregt staan. Bij een vonnis door dezen, den 4den Junij 1793 uitgesproken, werd Bylandt vervallen verklaard van alle zijne militaire charges, en veroordeeld om met het zwaard over het hoofd gestraft en voorts in levenslange gevangenis te worden gehouden. De Stadhouder verleende kwijtschelding der straf van het zwaaijen met het zwaard over het hoofd.

Van Bylandt overleed in 1819 en was den 9den October 1765 gehuwd met Anna Baronnesse van der Duyn, bij wie hij vijf zoons en twee dochters verwelkt had onder zijne zoons waren: Willem Frederik Graaf van Bylandt en Jan Carel Graaf van Bylandt, die later volgen. Hij had onderscheidene broeders, die hier te Laude in hooge betrekkingen waren, als: Carel Neomagus Johan Frederik Lodewijck Graaf van Bylandt, wegens Gelderland gecommitteerd in de vergadering derStaten Generaal, daarna in de Generaliteits-Rekenkamer en later in het Collegie der Admiraliteit op de Maas, Frederik Christoffel Willem Lodewijk Graaf van Bylandt, Generaal-Majoor der Infanterie; Jacob Christoffel Otto Graaf van Bylandt, Luitenant-Generaal der Kavallerie; Sigismund Conrad Roeleman Graafvan Bylandt enHendrik Willem Graafvan Bylandt, die beiden eerst in Militaire dienst waren, en later wegens Gelderland zitting hadden in de vergadering der Staten-Generaal.

Zie *Nederl. Jaarb*. 1793, bl. 230, 346, 510, 713, 989, 1660-1717; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXV. bl. 393-402; D. XXVI. bl. 104-109; C. van der Aa, *Geschied. van den Oorl*. 1793-1800, D. I. bl. 344, 348-351; de zelfde; *Leven van Willem V*, D. IV. bl. 350-355; Bosscha, *Heldend. te Land*, D. III. bl. 16-24.

[Frederick Sigismund Graaf van Bylandt-Halt]

BYLANDT-HALT (FREDERICK SIGISMUND Graaf VAN), Heer van Halt, Keekem, Bimmen, Duffelwaard, enz., een neef van den voorgaande en zoon van Roeleman Ferdinand, Graaf van Bylandt-Halt en van Anna Cornelia, Baronnesse van Friesheim, geboren in 1749, was jong in zeedienst getreden, en tot in 1777 als Kommandeur in het gevolg van den Ridder Jan Hendrik van Kinsbergen toen deze in Junij van dat jaar een Verbond van vrede met den Keizer van Marokko sloot. Vervolgens was hij Vlag-Kapitein bij zijnen oom, den Schout bij Nacht van Bylandt, tijdens de hierboven bedoelde ontmoeting tusschen deze en den Commadore Fielding en onderhandelde met veel beleid, doch te vergeefs, met den Commodore. Toen Engeland in 1780, den oorlog aan het Gemeenebest verklaarde, en de Admiraal Rodney bevel had bekomen, om de vijandelijkheden tegen de Nederlandsche Bezittingen in West-Indië te beginnen met zestien schepen

van Linie en eenige fregatten, was te St. Eustatius slechts één oorlogschip van den Staat, *de Mars* van 36 stukken en bemand met 250 koppen, gevoerd door B y l a n d t, die, onverwachts aangevallen, na het vuur van twee Engelsche linieschepen van 80 en 64 stukken beantwoord te hebben, tot overgave genoodzaakt was. Zijn gedrag, op last van den Stadhouder door eenen hoogen Zeekrijgsraad onderzocht zijnde, werd hij vrijgesproken. In 1784 vergezelde hij den Schout bij Nacht v a n K i n s b e r g e n naar de Middelandsche zee, en mogt diens openlijke goedkeuring verwerven toen hij op het denkbeeld was gekomen, om tafels te maken ten einde den afstand der schepen te bepalen. Hij staat desgelijks genoemd onder die Zee-Officieren, welke met veel ernst en ijver op het koperen der oorlogschepen aandrong, iets dat destijds nog geen algemeenen bijval vond. Ook behoorde hij met zijnen oom, den Schout bij Nacht v a n B y l a n d t, de Kapiteins W i l l e m M a y, J a n H e n d r i k v a n K i n s b e r g e n en B a l t h a z a r C o n s t a n t i j n S m i s s a e r t, tot de Commissie bestemd om eene veilige legplaats voor de oorlogschepen, bij ijsgang te vinden, zoodat zij niet ieder najaar behoefde naar Amsterdam te worden gezonden. Men bepaalde daartoe eene plaats omtrent de Zijp, bewesten het eiland Wieringen, waar de schepen enkele winters veilig lagen. Later werd daartoe het Nieuwe Diep als geschikter aangewezen. In 1792 voerde B y l a n d t, als Kapitein op het schip *Gelderland*, in de Middellandsche zee, het bevel over een eskader van zeven oorlogschepen, waarmede hij in 1792 op de rede van Vlissingen terugkwam. In het begin van het volgende jaar lag hij op de Schelde ter bescherming van Zeeland en had met den Kapitein H a r i n g m a n het plan gevormd om de forten Lillo en Liefkenshoek te vermeesteren, hetwelk, bij gebrek aan soldaten, onuitvoerbaar bleek. Hierop werd hem in April 1793 het kommando over 's Lands zeemagt in de Noordzee opgedragen, met last om de Oostindische retourvloot naar het Vaderland te geleiden, doch daar deze om de Noord gestevend was en behouden binnen was gekomen, werd B y l a n d t met zijn vlootdeel opontboden. Daarna werd hem het gebied over eene der divisiën ter bescherming van de Zuiderzee toevertrouwd, maar toen de Stadhouder in 1795 naar Engeland vertrok, volgde B y l a n d t den Prins als Adjudant.

Reeds vroeg werd hij gerekend onder de jonge Zee-Officieren bezield met geestdrift voor hun vak, en hij behoorde later onder degenen, die ijverig medewerk en tot verbetering der Marine, inzonderheid door de herstelling van de destijds geheel verwaarloosde krijgstucht, het verbeteren der dienst, het aankweeken van eenen krijgshaftigen geest op 's Lands vloot, en door het bestrijden van vooroordeelen tegen de toepassing van nuttige uitvindingen. In een geschrift door hem naamloos uitgegeven onder den titel van:

Eenige bedenkingen over de Zeemagt van de Republiek, betoogde hij de noodzakelijkheid van het in dienst houden van

een vast korps Zee-Officieren, tot welken maatregel, eindelijk in 1792 op voordragt van den Stadhouder werd besloten.

In zijn Vaderland teruggekeerd, was Bylandt onder de Regering van Koning Lodewijk Napoleon, die hem veel achting bewees, Lid en in 1807 en 1808, Voorzitter van het Wetgevend Ligchaam. Na de omwenteling van 1813 werd hij benoemd tot Staatsraad, Vice-Admiraal en Kommandeur der Militaire Willemsorde. Gehuwd met Suzanna Theresia Maria Hartsinck is hij in 1824 kinderloos overleden.

Hij was sedert 1822 Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Zijn broeder Carel Alexander Godfried Graaf van Bylandt, geboren in 1750, was Generaal-Majoor der Infanterie, Groot-Majoor van Zutphen, Adjudant-Generaal van den Erfprins van Oranje onderscheidde zich in het gevecht bij Lannoy den 27sten Augustus 1793 en overleed te Berlijn in 1809.

Zie *Nederl. Jaarb*. 1781, bl. 787, 1783, bl. 1941, 1793, bl. 1544; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. III. bl. 239 en 240, D. XXVI. bl. 14, 16, 25, 281, 287, D. XXVII. bl. 423, 430 en 431; Hoefft, *Inval der Franschen in ons Land*, D. I. bl. 166; C. van der Aa, *Leven van Willem V*, D. IV. bl. 448; C. de Jong, *Tweede Reis naar de Midd. zee*, bl. 316; Lodewijk Napoleon, *Geschiedk. Gedenkst*., D. I. bl. 243, D. II. bl. 126, 256; Stuart, *Vaderl. Hist*., D. IV. bl. 87 en 88; *Algem. Konst- en Letterb*. 1822, D. II. bl. 117; van Kampen, *de Nederl. buiten Europa*, D. III. bl. 281; van Hall, *Leven van Kinsbergen*, bl. 61, 138; de Jonge, *Nederl. Zeew*., D. V. bl 443, 517-528, 671, D. VI. St. I. bl. 281, 389, 417, 445, 467, 498, 518, 562, uit niedegedeelde berigten aangevuld.

[Christiaan Rijnold van Bylandt]

BYLANDT (CHRISTIAAN RIJNOLD VAN), zoon van Sigismund Coenraad Roeleman, Graaf van Bylandt, Heer van Leede, Lienden en Oudenwaerd en van Maria van Wijhe van Geldermalsen, geboren in 1715, was eerst Officier bij de Hollandsche Gardes, later Kolonel der Infanterie, in welke hoedanigheid hij den posten-oorlog in Vlaanderen in 1793 bijwoonde. Toen de Franschen den 6den September van dat jaar de posten te Roncq en Messines aanvielen, was het Bylandt die hen ter eerstgemelde plaatse terugsloeg en toen de vijand den 12den dier zelfde maand hunnen aanval hervatte, waren ook de Jagers van Bylandt onder degenen die hem terugwierpen. Na de omwenteling van 1795 verwijderde hij zich uit de dienst en hij overleed ongehuwd in 1812.

Zie Bosscha, *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 73 en 75, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Willem Frederik Graaf van Bylandt]

BYLANDT (WILLEM FREDERIK Graaf VAN), zoon van Alexander Graaf van Bylandt en van Anna Baronnesse van der Duyn, geboren den 5den Junij 1771, was in 1790 Tweede Luitenant met

den rang van Kapitein in de Lijfcompagnie van het Regiment Hollandsche Gardes te voet, maakte de veldtogten van 1792, 1793 en 1794 mede en woonde de veldslagen van Werwiek, Menen, Fleurus enz. bij. Na de omwenteling van 1795 verliet hij de dienst, om zich te vervoegen bij het rassemblement van den Prins v a n O r a n j e te Bremen. Toen dit rassemblement nog dat zelfde jaar uiteen ging, begaf hij zich in Engelsche dienst en werd Escadrons-Overste bij de Jagers te paard van H o m p e s c h . Later werd hij met die Jagers naar West-Indië gezonden en bevond zich in 1797 bij den aanval op en het vermeesteren van het eiland Trinidad op de Spanjaarden, bij welke gelegenheid hij zoo vele blijken van moed en ervarenheid gaf, dat hem het Oppergezag over het eiland Antigua werd toevertrouwd. Tijdens het uitbarsten van den opstand in lerland, in 1800, werd hij tot Luitenant-Kolonel en Kommandant benoemd van het Kavallerie Regiment, waarbij hij vroeger gediend had, en ondersscheidde zich onder anderen in den slag te Balten-Mock. Bij den vrede van Amiens in 1802 verliet hij de dienst en begaf zich naar zijne goederen bij Breda. Na de omwenteling van 1813 in de gelederen van het Nederlandsche leger teruggekeerd, werd hij tot Luitenant-Kolonel van een Regiment, kort daarna tot Kolonel en den 13den Mei 1815 tot Generaal-Majoor benoemd en woonde in dien rang den slag van Waterloo, aan het hoofd van de eerste brigade der tweede divisie onder den Luitenant-Generaal Baron d e P e r p o n c h e r bij. Deze brigade was gedurende een gedeelte van dien slag, in eene vooruitspringende stelling, blootgesteld aan een zeer moorddadig geschutvuur van den vijand, dat reeds groote verwoestingen in hare gelederen had aangerigt, toen zij voor de overmagt der Franschen moest terugwijken, maar spoedig eenigermate hersteld, weder deel nam aan het gevecht, moedig aangevoerd door B y l a n d t , die daarbij eene wonde bekwam en diensvolgens zijn Regiment moest verlaten, waarbij hij echter reeds in Julij terugkeerde, terwijl hem het bevel over de geheele divisie werd opgedragen toen de Generaal Baron d e P e r p o n c h e r weder als Gezant naar Berlijn vertrok. Kort nadat hij met de divisie in het Vaderland was teruggekomen, werd hij tot Provinciaal Kommandant van Zuid Braband benoemd, in welke betrekking hij nog werkzaam was, toen te Brussel het oproer uitbrak, dat door werkeloosheid of zwakke middelen van tegenstand spoedig aangroeide, en ten gevolge waarvan, na eene vruchtelooze poging om het koninklijk gezag door gewapende magt te herstellen, deze genoodzaakt werd de stad te ontruimen, terwijl de opstand zich weldra over alle de zuidelijke gewesten uitbreidde. Den 24sten November 1830 op nonactiviteit gesteld, werd B y l a n d t in 1840 gepensioneerd. In 1843 werd hem den rang van Luitenant-Generaal vereerd.

Hij was Grootkruis van de Koninklijke Orde van de Kroon van Beijeren, Kommandeur van de Guelphenorde en Ridder der derde klasse van de Militaire Willemsorde. Eerst gehuwd met M a r y

Hughes, dochter van den Engelschen Admiraal Sir Christiaan Hughes, Baronnet, die hem vijf zoons en ééne dochter schonk; later met Aspasia Craan, voor haar huwelijk, wegens hare uitstekende schoonheid te Brussel *la belle Hollandaise* genoemd, bij wie hij twee zoons en twee dochters verwekte.

Van hem zien het licht:

Verhaal van het oproer te Brussel op den 25*sten Augustus* 1830 *en volgende dagen. 's* Hage 1830. gr. 8°.

Antwoord op de artikels van de Heeren Anthing en Everts, *en den Directeur-Generaal van Oorlog*, *wegens zijn verhaal van het oproer te Brussel. 's* Hage 1831.

Zie, behalve zijne beide genoemde werkjes, *Biogr. Nation.;* Scheltema, *Laatste Veldt. van Napoleon Buonaparte*, Bijl. bl. 10, 81, 135; Bosscha, *Neérl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 445, 461, 487, 492, 493, 496, 551-578; de zelfde, *Het Leven van Willem II*, bl. 292, 472.

[Jan Carel Graaf van Bylandt]

BYLANDT (JAN CAREL Graaf VAN), broeder van den voorgaande, geboren den 5den Januarij 1776, werd in 1792 aangesteld tot Brigadier in de Lijfwacht van den Prins van Oranje. In 1795 uit de dienst ontslagen, begaf hij zich naar Osnabruck, bij de vereeniging van gewezene Officieren onder Prins Frederik, en toen dit rassemblement, ingevolge de bevelen van Pruissen, genoodzaakt werd uiteen te gaan, bragt hij eenige tijd door aan de Hoogeschool te Leipzig.

Nadat bij onder de Regering van Lodewijk Napoleon geweigerd had weder in Militaire dienst te treden, werd hij in 1807 benoemd tot Gezant te Munchen. In 1813 voegde hij zich bij hen, die de herstelling van het Huis van Oranje bewerkten, en hielp onder anderen eene vrijwillige lijfwacht te paard oprigten. Daarna bekwam hij eene betrekking aan het Hof terwijl hij insgelijks gekozen werd tot Lid der Provinciale Staten van Holland en van het Collegie der Gedeputeerde Staten in Zuid-Holland en later benoemd is geworden tot Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Hij was gehuwd met Otteline Agnes Catharina Gravinne van Limburg Stirum, is den 27sten Julij 1841 te 's Gravenhage overleden en liet na twee zoons. De oudste Eugène Jean Alexander, Graaf van Bylandt, geboren den 1sten Julij 1807, werd in 1859, op zijn verzoek eervol ontslagen, als Commissaris des Konings in de provincie Zuid-Holland.

Zie Louis Napoleon, *Docum. Hist.*, Tom. III. pag. 227; H. Bosscha, *Geschied. der Nederl. Staatsomw.*, St. II. bl. 25; Siegenbeek, *Geschied. der Burgerw.*, bl. 242.

[Hendrik Carel van Byler of Henricus Carolinus à Byler]

BYLER (HENDRIK CAREL VAN) of HENRICUS CAROLINUS à BYLER, zoon van Johannes Carolinus van Byler, eerst Predikant te Wolvega en naderhand te Hoogezand, die den toenaam van Byler aannam, naar zijn vrouws vader Hendrik van Byler, was

voortgesproten uit een aanzienlijk geslacht, wiens afstammelingen de aanzienlijkste eerambten, onder de Ridderorde van Malta en in de Regeringen van Gelderland en Utrecht bekleed hebben, en werd geboren te Wolvega den 1sten November 1692. Hij genoot van zijnen vader het eerste onderwijs in de beginselen der wetenschappen en geleerde talen; werd vervolgens te Lingen ter schole besteld, alwaar hij, de lage klassen spoedig doorloopen zijnde, eenige tijd het onderwijs aan de Hoogeschool genoot; en van daar naar de Akademie van Groningen vertrok, van waar hij, na onder de Hoogleeraren Otto Verbruggen, Michaël Rossal en Adam Menso Isink, eenen goeden voorraad van geleerdheid opgedaan te hebben, zich naar de Leidsche Hoogeschool begaf, om aldaar de onderwijzing van Johannes à Mark, Johannes Wesselius, Franciscus Fabritius en Jacobus Perizonius te genieten.

Nadat hij den 1sten April 1715 Proponent was geworden, werd hij in 1719 Predikant te Scherpenzeel in Friesland, welk beroep hij den 6den Augustus van dat jaar aanvaardde, hier verbleef hij tot in 1722, toen hij naar Nijkerk-Oldekerk-en-Faan in Groningerland vertrok, alwaar hij stond tot in 1735, wanneer hij verplaatst werd naar Oosterhesselen in Drenthe; na hier vier jaren verbeid te hebben, kwam hij ten jare 1739, te Gieten, mede in Drenthe, alwaar hij den 23sten Julij 1756 overleed.

Byler was gehuwd geweest met Weina Overwal, bij wie hij zeven kinderen verwekt had, van welke alleen drie zoons den vader hebben overleefd, zijnde de oudste geweest Predikant te IJperen, en als emeritus den 15den Mei 1792 overleden; terwijl de tweede zich tot de krijgsdienst begaf, en de jongste Med. Doctor te Groningen is geweest.

De lettervruchten, die deze kundige Leeraar door den druk heeft algemeen gemaakt, zijn:

Somnium. Gron. 1718. 4°.

Predikatie over Maleachie IV vs 2. Gron. 1719. 4°.

Over de sterfte van het Rundvee. Gron. 1719. 4°, tweede druk 1730. 8°.

Fasciculus librorum rariorum, *acc. Cato pastoralis*. Gron. 1730. 8°.

Heylige Mengelstoffen. Gron. 1730. 8°.

Over de gruwelijke zonde van Sodoma. Gron. 1731. 8°.

H. Witzii *Schediasme Theologiae Practicae*.

G. Meyer *Weegschale des Heiligdoms*. Gron. 1731. 8°.

Libellorum rariorum partim editorum partim ineditorum fasciculus primus, *continens:*

Jos. Teixerae *de Portugaliae ortu etc. compendium*.

Friderici Henrici, *Bohemorum Regis*.

Friderici *filii*, *prosapia etc*.

Geo. Johnii *Oratio de fundatione et conservatione Academiae Heidelbergensis.*

Groningae. 1733. 8°.

Byler was een hevig ijveraar voor het Huis van Oranje. Bekend is daaromtrent deze bijzonderheid; hij kondigde den 6den October 1748 van den Predikstoel af, dat hij den volgenden Zondag (13 October) eene Redevoering doen zou: 'die nooit voorheen verhandeld was en mogelijk namaals niet weder voorgesteld zou worden.' Hij predikte dien dag over *Prediker I vs.* 16 en 17, daarbij uitbundig uitweidende in den lof van het Huis van Oranje en met geweld allen aansporende om de erfelijke verheffing in de provincie Drenthe, even als in andere provinciën tot stand te brengen, terwijl hij de andersgezinden uitkreet voor kwalijkgezinden en heerschzuchtigen. Byler bragt, zoo hierdoor als door andere middelen, in Drenthe veel toe tot de verheffing van Willem IV tot Erfstadhouder enz.

Zie Engelsma, *Volgl. van Predik. der Class. van Zevenwouden*, bl. 277; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 30, 33; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* Glasius, *Godgel. Nederl*, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Joan Bylert]

BYLERT (JOAN), geboren te Utrecht in 1603, was de zoon van eenen Glazenmaker, die tevens ook de Schilderkunst beoefende; en wij weten verders niet veel meer van hem, dan dat hij in zijne jeugd van een slordig levensgedrag is geweest, doch tot jaren van onderscheid gekomen zijnde, niet alleen bedaarde maar zelfs ten voorbeeld van naarstigheid verstrekte. Hij schilderde meestal kleine stukjes, doorgaans met een of twee beeldjes, verder met veel bijwerk gestoffeerd, en van een lieffelijk koloriet. Zijn kunstwerk trok de aandacht van de buitenlandsche Hoven, waardoor er zeldzaam schilderijen van hem in de Nederlanden voorkomen.

In het Museum Boymans te Rotterdam treft men van hem aan:
Eene vrouw, in de linkerhand eene diamanten slot houdende.
Zijn portret gaat in plaat uit, gegraveerd door Pieter Ballui.
Zie Houbraken, *Schoub. der Schild. en Schilder.*, D. I. bl. 235; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.; Catal. der Schilder. enz. in het Museum te Rotterdam*, bl. 11; Wonder, *Alphabetische Lijst van Schilders en Beeldhouwers*.

[Casparus Byleveld]

BYLEVELD (CASPARUS), zoon van Casparus Byleveld en van Susanna Maria van Heck, geboren den 20sten December 1755 te Leiden, waar zijn vader Geneesheer was, legde zich aan de Hoogeschool te Leiden op de Regtsgeleerdheid toe en werd, na in het jaar 1776 tot Doctor in die wetenschap te zijn bevorderd, den 17den Februarij 1785 Pensionaris van Purmerende en den 3den October 1786 Pensionaris van Gorinchem en was in 1787 wegens die stad Afgevaardigde ter Staats-Vergadering van Holland, toen er, uit hoofde van het aanrukken der Pruissen, werd voorgesteld om die Vergadering naar Amsterdam te verleggen. Aangezien Byleveld wegens Gorinchem alleen tegenwoordig was, vond hij om meer dan eene rede zwarigheid, om zonder uitdrukkelijken last van zijne zenders voor of

tegen dit verleggen eenen raadslag uit te brengen, en betuigd dat bij zich niet zou aankanten tegen het besluit, hetgeen in dezen mogt genomen worden, hoe dit ook zijn mogt, doch door eenen bode daarvan aan de Stads Regering kennis geven, ten einde van hare bevelen, hoe zich hierin te gedragen, te worden voorzien. Toen hij echter kort daarna de tijding ontving dat Gorinchem door de Pruissen was ingenomen, bevond hij zich in geen geringe verlegenheid doch besloot, toen de Gedeputeerden van Amsterdam aanmerking maakte over de verschijning van eenen Gedeputeerde uit eene stad die in 's vijands handen was, niet meer ter vergadering te verschijnen en begaf zich uit 's Gravenhage naar Leiden. Na de omwenteling van 1787 te Gorinchem teruggekomen, vond hij zich van zijne bediening ontslagen. Hij verdedigde in een breedvoerig vertoog, bij de Regering ingediend, zijn gehouden gedrag, en verzette zich tegen de beschuldiging, dat hij, in meer dan één opzigt, niet zou voldaan hebben aan den last hem als Pensionaris gegeven. Hij beklaagde zich voorts van niet alleen onverhoord, zonder eenige gelegenheid gehad te hebben, om zich te verdedigen, maar zelfs zonder behoorlijk onderzoek van zaken, veroordeeld te zijn. Alles vruchteloos, zijn lastbrief als Pensionaris werd ingetrokken. Nu leefde hij, ambteloos tot hij na de omwenteling van 1795 werd aangesteld tot Raad in den Hove van Justitie van Holland en Zeeland. Vervolgens werd hij in 1811 President van het Keizerlijke Geregtshof te 's Gravenhage, en in 1813 als zoodanig gecontinueerd bij het Hooge Geregtshof der Vereenigde Nederlanden. In 1814 en volgende jaren maakte hij deel uit van onderscheidene Commissiën tot het ontwerpen van eene nieuwe Burgerlijke Wetgeving. In 1817 werd hij benoemd tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Hij overleed den 5den Januarij 1820 na gehuwd te zijn geweest met E l i z a b e t h M a r i a v a n Z w i e t e n , bij wie hij zeven zoons en vier dochters verwekte. Een zijner zonen was: A d r i a a n B y l e v e l d , die hieronder volgt.

Van hem ziet het licht:

Het Gedrag van Mr. C. Byleveld, *Oud-Pensionaris der Stad Gorinchem*, *voor zoo verre hij*, *uit hoofde van 't zelve*, *door de Regeering van gemelde stad*, *van zijne Bediening is ontslagen geworden*, *verdeedigd*, *in eene Memorie*, *door denzelven aan welgemelde Regeering bij Request gepraesenteerd*. Gor. 1788.

Zie, behalve die *Memorie*, *Vaderl. Hist. ten verv. op* W a g e n a a r , D. XV. bl. 186-193, D. XXI. bl. 71, D. XXX. bl. 26, uit familiepapieren aangevuld.

[Cornelis Gerrit Byleveld]

BYLEVELD (CORNELIS GERRIT), zoon van J a n B y l e v e l d en van J a c o b a J o h a n n a G o d i n , geboren te Vere den 18den September 1765, werd, na dat de omwenteling van 1795 in Holland haar beslag had gekregen, wegens Zeeland afgevaardigd ter Algemeene Staatsvergadering, kort daarna tot Pensionaris van

Vere benoemd en nog in hetzelfde jaar tot Provisioneel Representant van het volk van Holland verkozen. Hij hielp in het volgende jaar een plan van Gewestelijk Bestuur ontwerpen. In 1797 werd hij aangesteld tot Lid van het Departement van Finantiën en onderzoek in Zeeland en in dat zelfde jaar zag hij zich benoemd in eene commissie om de vervaardigers der Staatsregeling door de sterkste drangredenen tot het bespoedigen van dat werk aan te dringen. Bij de omwenteling van den 22sten Januarij 1798 werd hij in verzekerde bewaring genomen, doch na de omwenteling van den 12den Junij van dat zelfde jaar werd hij weder op vrije voeten gesteld. Vervolgens werd hij in 1805 Lid van den Raad der Finantiën in Zeeland, in 1807 Assessor van den Landdrost in dat gewest, in 1810 Maire der stad Middelburg, in 1814 Burgemeester dier stad, in 1815 Lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal en in 1835 Lid der Eerste Kamer. Hij overleed te Middelburg den 2den Junij 1849, bij zijne echtgenoote, Vrouwe Cornelia van Goethem, nalatende twee zonen, Johannes Byleveld, Lid der Provinciale Staten van Zeeland te Middelburg en François Pierre Byleveld, Burgemeester te Nijmegen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIX. bl. 110, 125, 126, 336, D. XXX. bl. 30, D. XXXVI. bl. 36, D. XXXVIII. bl. 200, 201, D. XXXIX. bl. 119, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Adriaan Byleveld]

BYLEVELD (ADRIAAN), zoon van Casparus Byleveld en van Elizabeth Maria van Zwieten, geboren te 's Gravenhage den 12den Maart 1787, werd als Tweede Luitenant, den 29sten October 1804, geplaatst bij de 2e kompagnie van het korps Rijdende Artillerie. Als Eerste Luitenant bij de 1e kompagnie, waarover de Kapitein Hogerwaard, later van Brienen van Oosterum, bevel voerde, was hij in 1816 in het Kamp te Zeist, daarna onder de Generaals Michaud en Grandjean, behoorende tot het 8e legerkorps onder Mortier, maakte die kompagnie den veldtogt in Zweedsch-Pommeren en Pruissen mede. Den 16den April 1807, het bevel voerende over twee houwitsers van die batterij, rukte Byleveld bij Sprengvelde tegen de Zweden op. In den slag van Friedland den 14den Junij 1807, waarin deze batterij zich zoo bijzonder onderscheidde, had Byleveld weder de twee houwitzers onder zijn bevel, waarmede hij den vijand bijzonder groote verliezen toebragt, zoo als den Maarschalk Mortier zelf getuigde. De batterij werd daarop geplaatst bij de divisie Hollandsche troepen onder du Monceau, waarvan het hoofdkwartier te Hamburg was. Zij was later tegenwoordig bij het beleg van Straalsond, den 19den Augustus 1807 en nam voorts deel aan alle verrigtingen der Nederlandsche divisie onder den Generaal Gratien. Den 5den Junij 1808 werd Byleveld tot Tweede Kapitein bij de Rijdende Artillerie bevorderd en werkte in dien rang mede tot den nederlaag van den Pruissischen Majoor Schill

op den 31sten Mei 1809. In Augustus van dat jaar in het Vaderland teruggekeerd, nam hij met zijne kompagnie deel aan de verrigtingen der Hollanders in Zeeland tegen de Engelschen.

B y l e v e l d , die na de inlijving van ons Vaderland in Frankrijk in 1819 was geplaatst bij den Staf van den Inspecteur-Generaal der Artillerie d e L a u l o y werd den 18den Januarij 1811 benoemd tot Bevelhebber der batterij, vroeger genaamd N°. 3 der Hollandsche armee in Spanje, en nam, den 26sten Junij 1811 dat bevel te Guadix bij Grenada over. Met het kader van die batterij trok hij over Bayonne en Valence naar Maintz en van daar op last van den Keizer naar Silezië, waar hij den 27sten Junij 1812 met zijne geheel zamengestelde batterij werd ingedeeld bij het 2e Kavalleriekorps van den Generaal S e b a s t i a n i , en nam deel aan alle de voorname verrigtingen van dat jaar. In den slag op den Dennewitsberg, den 6den September 1813, werd B y l e v e l d door eene lanssteek in de linkerhand en de schouders gewond en gevangen genomen. Voor zijn gehouden gedrag in dien veldtogt werd hij benoemd tot Ridder der Orde van het Legioen van Eer. Uit de krijgsgevangenschap ontslagen en in Nederland teruggekeerd werd hij na 1814 weder als Kapitein bij de Rijdende Artillerie geplaatst en als Kommandant der batterij N°. 2 ingedeeld bij de Tweede divisie van het Nederlandsche leger te velde. Hij en de zijnen onderscheidden zich bijzonder bij de gevechten bij Frasnes en Quatre-Bras den 15den en 16den Junij, in den veldslag bij Waterloo stond hij met zijne batterij in de eerste linie op den regtervleugel van de Tweede divisie links van de hoeve la Haye Sainte, tegen de stelling der hoogte voor Mont St. Jean en nam een zeer werkzaam aandeel aan dien slag. Ter belooning van zijn destijds gehouden gedrag werd hij benoemd tot Ridder der Militaire Willemsorde vierde klasse. B y l e v e l d volgde met zijne batterij de Tweede divisie naar Frankrijk en trok later daarmede terug tot Antwerpen, waar de batterij Rijdende Artillerie toen was geplaatst.

Den 26sten Februarij 1819 bevorderd tot Majoor bij dat korps, bleef hij daarbij tot den 18den Julij 1824, toen hem als Luitenant-Kolonel het bevel werd opgedragen over het 3e batailjon Veldartillerie, waarover hij later als Kolonel het bevel voerde, tot dat hij den 1sten Januarij 1841 met den rang van Generaal-Majoor gepensioneerd werd. Hij overleed te 's Hertogenbosch na 1850.

Zie S c h e l t e m a , *Laatste veldt. van Napoleon Buonaparte*, bl. 95, bijl. 93; B o s s c h a , *Neêrl. Heldend. te Land*, D. III. bl. 454, 459, 460, 487, en vooral v a n S y p e s t e y n , *Geschied. van het Regem. Nederl. Rijdende Artill.*, die wij hier gevolgd zijn.

[Johannes van Bylevelt]

BYLEVELT (JOHANNES VAN), geboren te Utrecht en Eerste Pastoor of Missionaris van 's Gravenhage, werd tijdens het uitbarsten der oneenigheden tusschen den Apostolischen Stedehouder P i e t e r C o d d e en den Roomschen Stoel, hetwelk de afscheiding der Roomsch Katholijke van de Oude Clerezy ten gevolge had, belast

van wege den Staat om de dagvaardingen voor uitlandsche regtbanken te doen ophouden. Later werd hem door de Pausselijke Nuntius te Keulen opgedragen om de door C o d d e aangestelde Priesters voor zich te dagvaarden, doch deze wilden de volmagt van B y l e v e l t niet erkennen, weigerden op de gevraagde punten te antwoorden en beklaagden zich over hem aan Gedeputeerde Staten, die B y l e v e l t in Augustus 1717 voor zich ontboden, en hem geboden, den Nuntius en den Internuntius te Brussel te schrijven dat zij het dagvaarden zouden staken, onder bedreiging van anders uit de provincie gejaagd te worden. B y l e v e l t voldeed hieraan niet, maar werd den 2den October 1717 door den Paus tot Apostolischen Stedehouder over de Vereenigde Nederlanden aangesteld. Hierop werd hij door het Provinciale Hof van Holland, dat C o d d e de hand boven het hoofd hield, uit de provinciën Holland, Zeeland en West Friesland gebannen en daarenboven beslagen in de boete van 2000 gulden en in de kosten van de Justitie.

B y l e v e l t aanvaardde des niet te min de hem opgedragen waardigheid, maar vestigde zich te Utrecht en later te Arnhem.

Zie H o y n c k v a n P a p e n d r e c h t , *Hist. der Utr. Kerk*, bl. 88-92.

[Theodorus Bymholt]

BYMHOLT (THEODORUS), geboren te Groningen omstreeks 1711, werd, na volbragte studie aan de Hoogeschool te Groningen in 1738 Predikant te Noordhorn in Groningerland; in 1742 van daar beroepen naar Metslawier in Friesland, verbleef hij aldaar tot in 1743, toen hij naar Anjum vertrok; terwijl hij hier stond was hij in 1743 Scriba van het Synode te Bolsward en in 1750 van het Synode te Harlingen. Vervolgens in 1756 naar Strijen, onder de Classis van Dordrecht beroepen, werd hij in 1776 emeritus en overleed te Delft den 7den Januarij 1787.

Van hem zien het licht:

Bondel van dertien Leerredenen bij verscheide gepaste gelegentheden uitgesproken voor de Gemeente Godts te Anjum. Amst. 1757 en 1760. 2 deelen.

Leerreden over de Heiligmaking. Gron. 1775.

Zie G o l u m b a en D r e a s , *Naaml. der Predik. in de Class. van Dokkum*, bl. 21, 138; v a n A b k o u d e en A r r e n b e r g , *Naamreg. van Nederd. Boeken;* B r u c h e r u s , *Gedenkb. van stad en Lande*, bl. 194, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Anthony Bynaeus]

BYNAEUS (ANTHONY), werd te Utrecht geboren den 6den Augustus 1654. Doordien hij van zijn vroegste jeugd af aan veel geneigdheid voor de wetenschappen liet blijken, bestemden zijne ouders hem tot de studie. Na de lage scholen doorloopen en goede vorderingen in de Latijnsche en Grieksche talen gemaakt te hebben, beoefende hij de Geschiedenissen en Oudheden onder opzigt van J a n G e o r g G r a e v i u s , die, door des jongelings vlugheid en weetlust ingenomen, eene warme genegenheid voor hem opvatte, en zich buitengemeen aan zijne vorderingen liet gelegen liggen; ook zorgde deze geleerde man, dat hij reeds vroegtijdig in kennis

geraakte met D a n i e l H e i n s i u s en andere lieden van kunde-B y n a e u s zich tot de Godgeleerdheid bepaald bebbende, beoefende, onder toezigt van J o h a n L e u s d e n, de Hebreeuwsche, Syrische, Chaldeeuwsche en andere Oostersche talen, alsmede de Joodsche Oudheden; ook legde hij zich toe op de Wijsbegeerte, ofschoon hij daar minder werk van maakte dan van andere wetenschappen. In de Godgeleerdheid, zijn eigenlijk hoofdvak, genoot hij het onderwijs van den Hoogleeraar F r a n s B u r m a n. Zijn Akademischen loop voleind hebbende, verliet hij Utrecht en werd, na het ondergaan van een loffelijk examen, Proponent. In het jaar 1680 kreeg hij zijn eerste beroep te Piershil nabij Dordrecht, vervolgens in 1683 te Naarden en laatstelijk in 1691 te Deventer, in welke stad hij drie jaren later tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Oostersche talen bevorderd werd, welken post hij aanvaardde met eene Verhandeling *over den vrede in de kerk en het middel om dien te behouden*[1]. De Hoogeschool van Harderwijk benoemde hem, ofschoon afwezig zijnde, tot Doctor in de Theologie en zond er hem de Bulle van thuis, den 29sten Augustus 1694. Daags daarna boden hem die van Utrecht de zelfde eer aan, waarvoor hij, als te laat komende, moest bedanken. B y n a e u s stierf te Deventer den 8sten November 1698. Bij zijne echtgenoote J o h a n n a G a b r y verwekte hij twee zoons en vier dochters. N i c o l a a s B y n a e u s, de oudste zoon was Predikant in de Nederduitsche gemeente te Hanau, alwaar hij is gestorven.

A n t h o n y B y n a e u s had, door zijn aangename verkering, onbesproken zeden en zachtheid van karakter, de liefde van groot en klein tot zich getrokken. Dat hij onvermoeid was in den arbeid, getuigen de geleerde geschriften die hij heeft nagelaten, en waarvan slechts een gering gedeelte door den druk zijn gemeen gemaakt, als:

A n t. B y n a e i *Somnium*, *de laudibus Critices*. Traj. ad Rhen. 1675, met het volgende herdrukt in 1682 en 1695.

De calceis Hebraeorum. Lib. II. cum tabulis aeneis elegantissimis, *et indicibus uberrimis. Accedit Somnium de laudibus critices*. Dordr. 1682. 12°, veel vermeerde druk Ibid. 1695. 4°.

Naardens Burgermoort. Amst. 12°.

De Natali Jesu Christu, *libri II. Accedit Dissertatio de Jesu Christi circumcisione*. Amst. 1689. 4°, in 't Nederduitsch vertaald onder den titel:

Over de Geboorte en Besnydenis van Jezus Christus. Amst., de tweede druk vermeerderd met eene voorrede van P. Z a u n s l i f e r. Amst. 1729. 4°, 's Hage 1737. 4°, welk werk eene keurige verzameling bevat, van al het merkwaardigste dat door de geleerdste Schriftverklaarders, over de omstandigheden, welke de geboorte en besnijdenis van den Heiland verzelden, is opgeteekend.

(1) *Oratio de pace in Ecclesia ejusque oonservanda ratione.*

Den CX Psalm verklaard, *en op Jezus Christus toegepast*. Dev. 1692. 12°, herdrukt met het volgende. Amst. 1716. 13°.

Silo, *of verklaring over de voorzeggtng van Jakob*, *gen. XLIX vs.* 10. Devent. 1694. 12°.

Gekruiste Christus, *of verklaring over de geschiedenisse van het lijden*, *sterven en begrafenis onzes Heeren en Zaligmakers Jezus Christus*, *uit Joodsche*, *Romeinsche en andere Oudheden*. Dordr. 1683. 4°, herdrukt 1685. 4°, nog eens in 1688. 4°, welk werk, waarin eene uitnemende geleerdheid doorstraalt, door den Schrijver in het Latijn vertaald, en zoodanig vermeerderd is, dat het drie behoorlijke boekdeelen in 4° beslaat, en gedrukt is onder den titel:

De Morte Christi. Amst. 1691-1698.

Ook tokkelde hij somwijlen de Latijnsche lier.

Zijne beeldtenis gaat in plaat uit gegraveerd door Pieter Schenck 4°.

Zie Saxe, *Onom. Liter.*, Pars V. pag. 229 et 230; Kok, *Vaderl. Woordenb.;* de Chalmot, *Biogr. Woordenb.;* de Feller, *Diot. Hist.;* Nieuwenhuis, *Woordenb. van Kunst. en Wetens.*, D. I. bl. 341; *Algem. Woordenb. der Zamenl.;* Fransen van Eck en Bosscha, *het Tweede Eeuwget. van het Athen. Illustr. te Deventer*, bl. 102 en 103; *Biogr. Univers.;* Bouman, *Geschied. der Geld. Hooges.*, D. II. bl. 193; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Cornelis van Bynkershoek]

BYNKERSHOEK (CORNELIS VAN), zoon van Cornelis Stevensen van Bynkershoek en van Sara Remeus, geboren den 29sten Mei 1673 te Middelburg, waar zijn vader koopman was en eene uitgebreide zeilmakerij had, werd 10 jaren oud zijnde op de Latijnsche scholen geplaatst, bier maakte hij in korte tijd zulke vorderingen, dat hij genoegzaam alle zijne medeleerlingen voorbij streefde, en met de eerste prijzen aan de naarstigheid toegekend, met lof bekroond werd.

Daarna werd hij door zijne ouders naar de Hoogeschool van Franeker gezonden, met inzigt om hem tot Predikant te doen opleiden, waarop zijne moeder inzonderheid gesteld was; te dien einde leerde hij de Hebreeuwsche taal bij den Hoogleeraar Jacobus Rhenferd, woonde ook het Grieksche collegie van Nicolaas Blankaart bij, en oefende zich tot uitspanning in de Mathesis en Regten. Het tweede jaar woonde hij ook de Godgeleerde lessen bij van den Hoogleeraar Campegius Vitringa den ouden, en Herman Alexander Roëll, doch verwisselde die voorgenomene hoofdstudie weldra met die van de Regtsgeleerdheid, door een dergelijk geval als waardoor de beroemde Boerhave bewogen werd, zijn voornemen van Predikant te worden te laten varen. Bynkershoek namenlijk in zeker gezelschap zijnde, waar men op den Hoogleeraar Roëll smaalde en sommige zijner gevoelens met de grootste liefdeloosheid voor ketterij en als godloos uitmaakte, nam de partij van zijnen Meester op, en verdedigde die met al de

vurigheid aan een vlug jongeling eigen; dit was genoeg om hem zelven van onregtzinnigheid verdacht te maken, en alle bevordering in de loopbaan, die hij was ingetreden, te doen stremmen. Op raad van den Hoogleeraar Cornelius van Eek, die hem in bijzondere vriendschap had genomen, verwisselde hij nu van studie. Hoe zeer de jonge Bynkershoek hiermede in zijn schik was, bleek nog in het vervolg, toen hij zijne Verhandeling, *de Lege Rhodia de Jactu* in 't licht gaf, naderhand in zijne *Opera Minora* ingelijfd, in welker opdragt hij den Hoogleeraar van Eck, nog hartelijk dankt voor den hem gegeven raad, om de loopbaan der Godgeleerdheid te verlaten en die der Regtsgeleerdheid in te treden.

Hiertoe eens bepaald zijnde, legde hij zich met allen ijver op de studie der Regten toe, tevens de middelen tot de verkrijging van andere Letterkundige Wetenschappen niet verwaarloozende. Ook gaf hij welhaast blijken van zijne vorderingen door het uitgeven en openlijk verdedigen van zijne Verhandeling *de Fundamentis Juris Feudalis*, onder voorzitting van den Hoogleeraar Sebastiaan Schelkens. Onder den beroemden Ulrik Huber verdedigde hij menigmaal als Defendens een Akademisch Dispunt, en kwam wederom als Auteur te voorschijn met eene drieledige Dissertatie, die hij schreef over de *Lex lecta*, *necdum intellecta*, wordende met de laatste van deze drie in het jaar 1694 tot de Doctorale waardigheid gepromoveerd.

Aldus zijnen Akademischen loop voleind hebbende, begaf hij zich met der woon naar 's Gravenhage, ten einde aldaar de praktijk als Advokaat uit te oefenen. Hier verwierf hij eenen ongemeenen roem, door zijne kunde, gegrondheid in het advyseren en onkreukbare eerlijkheid in het waarnemen van deze bediening, en de roep over zijne bekwaamheid was zoo groot, dat Czaar Peter de Groote, tijdens zijne eerste verblijf in Holland in 1697, ijverige pogingen aanwendde, om hem tot zijne dienst over te halen, aan welk aanzoek Bynkershoek zou hebben toegegeven, indien het verschil van taal geen belemmering had opgeleverd. In het jaar 1704, werd hij wegens de Zeeuwsche stad Tholen, tot Raadsheer; en eindelijk in het jaar 1724 tot President van de hoogste Regtbank over Holland en Zeeland aangesteld.

Tweemalen was Bynkershoek getrouwd, eerst met Esther van Buytenheim, bij wie hij 13 kinderen verwekte, 11 dochters en 2 zoons, van welke hem alleen 6 dochters overleefd hebben. Voor de tweede maal trouwde Bynkershoek, met Gerardina Kloot, weduwe van Pieter van Hoorn, die hem geene kinderen geschonken heeft.

In den nanacht tusschen den 15den en 16den April 1743, werd deze beroemde man door eene beroerte aangetast, die hem oogenblikkelijk van de spraak, ja zelfs, naar het scheen, van alle kennis beroofde, waarop hij den volgenden nacht in den

zelfden toestand overleed, zonder een woord te hebben kunnen uiten.

Men ontmoet een keurig afbeeldsel van hem ten jare 1733 door P h i l i p v a n D i j k geschilderd, naderhand in het koper gebragt door J a c o b u s H o u b r a k e n in folio, en hetwelk aan het hoofd van zijne *Quaestiones Juris Privati* is geplaatst. Nog bestaat er een portret van hem in 4° door P i e t e r T a n j é gegraveerd.

Van B y n k e r s h o e k zien de volgende werken het licht:

Over de Contracten. 1697.

De Nieuwe oprechte Haagsche Mercuur. 's Gravenb. 1698, over welke uitgave hij naderhand berouw had, zoodat hij het duur liet opkoopen, doch in 1745 werd het te Utrecht herdrukt.

Observationes Juris Romani. 's Hag. 1710 et 1734. 2 vol.

Opuscula varii argumenti. Leyd. 1719.

Opera minora. Leyd. 1730

Quaestiones Juris Publici et Juris Privati, welk werk in het Nederduitsch vertaald het licht zag, onder den titel van:

Verhandelingen van Staats-Zaaken enz. tweede druk. Leyd. 1740. 2 deelen 8°, derde druk Leyd. 1745, vierde druk Amst. 1747. gr. 8°. en

Verhandelingen over Burgerlijke Regtzaaken, *in vier boeken*, *met veele Gewysdens der beyde Hooge Gerechtshoven doormengt*. Amst. 1747. 2 deelen gr. 8°.

Alle zijne werken werden na zijnen dood uitgegeven onder den titel van:

Opera omnia. Leyd. 1760. IV vol. 4°, herdrukt Genev. II vol. fol. en andermaal Leyd. 1766. 2 deel. fol.

Onkreukbaar was B y n k e r s h o e k in het uitoefenen van het regt, volgende in zijne advysen de wetten, en waar die niet duidelijk spraken, zijne groote kunde en ervarenheid in duistere zaken te baat nemende, en wee dengenen die het durfde wagen, pogingen aan te wenden om hem, door beloften en geschenken, in de behandeling van een proces, op zijne zijde te lokken. Een zeer aanzienlijk Heer, die een zwaar proces voor den Hoogen Raad hangende had, kwam hem eens een rijk geschenk aanbieden, indien B y n k e r s h o e k hem daarin gunstig wilde zijn. Deze laatste nam dit zoo euvel op, dat hij dien aanbieder, op eene onzachte wijze de deur uitstootte, zoodat hij op de straat tegen den grond viel; waarop hij naar zijnen buurman, die er ooggetuige van was, toetrad, en zeide: ‘Hij zocht mij te corrumperen.’ Omtrent het Staatsregt was hij een ijverig aanhanger van die partij, welke tegen het overwegend gezag der Stadhouders was gekant.

Zie S a x e , *Onomast. Liter.*, Pars V. pag. 495; v a n A b k o u d e , *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I en IV; K o k , *Vaderl. Woordenb.;* d e C h a l m o t , *Biogr. Woordenb.;* d e F e l l e r , *Diot. Hist.;* S c h e l t e m a , *Peter de Groote*, *Keizer van Rusl.*, D. II. bl. 311; v a n K a m p e n , *Geschied. der Nederl. Letteren en Wetens.*, D. II. bl. 310; *Biogr. Nation.; Algem. Woordenb. der*

Zamenl.; (de Jong), *Alphab. Naaml. van Boeken; Jaarboekje van de Regterl. Magt van* 1839, Hoogeraad bl. 55 en 56; *Biogr. Univ.;* J.H. philipse, *Oratio de Cornelio Bynkershoekio Joto egregio* in *Ann. Acad. Groning*. 1821-1822.

[Adriaan van Bynkershoek van hoogstraten]

BYNKERSHOEK VAN HOOGSTRATEN (ADRIAAN VAN). Zie HOOGSTRATEN (ADRIAAN VAN BYNKERSHOEK VAN).

[Thomas Byntgens]

BYNTGENS (THOMAS). Zie BINTGENS (THOMAS).

[Frans Byrsaeus]

BYRSAEUS (FRANS), geboren te Limburg, was Rector der Latijnsche scholen te Nijmegen en zond in het licht:

Dialecticarum Praeceptionum libri II. cum Tabulis in easdem. Colon. 1565. 4°.

Zie de Chalmot, *Biogr. Woordenb*.

[Simon Lucas Bysterus]

BYSTERUS (SIMON LUCAS), Predikant te Ingen, werd in het jaar 1618 beschuldigd dat hij zijne dienstmaagd had zoeken te verleiden; hetwelk door die dienstmaagd, welke hij belet had des Zondags 's avonds in de herbergen met het jonge volk te gaan spelen en dansen, was uitgestrooid, terwijl hij met zijne huisvrouw in Holland was. Niettegenstaande de dienstmaagd dit later in het bijzijn van twee getuigen schristelijk herroepen had, werd Bysterus door het Contra-Remonstrantsche gedeelte der Classis eerst in zijne dienst geschorst en in het volgende jaar afgezet, wel voornamelijk omdat hij de Remonstrantsgezinde gevoelens aankleefde. Dadelijk na zijne afzetting begaf hij zich dan ook tot de dienst der Remonstrantsche gemeenten, en bediende ze met groote kloekmoedigheid, niettegenstaande het verbod der Algemeene Staten. Hij waagde het in het geheim hier en daar te prediken. Toen hij dit na den 22sten Augustus 1621 te Krooswijk buiten Rotterdam gedaan had, werd hij, bij het binnenkomen der Oostpoort, gevat en ter bewaring naar de soldatenwacht gebragt. Inmiddels schoolde eene menigte Remonstranten bijeen, met voornemen om Bysterus te verlossen; doch dit had ten gevolge, dat de soldaten, op deze burgers vurende, onderscheidene kwetsten en eenige dood schoten, Bysterus werd vervolgens naar 's Gravenhage gevoerd en den 6den October door het Hof tot eene eeuwige gevangenis op het slot Loevestein verwezen. Waar zijne huisvrouw Isabella van Hattem, op haar langdurig smeeken, een half jaar later, met hare kinderen, bij hem opgesloten werd. Bysterus bleef aldaar tien jaren en wist toen met zeven anderen Predikanten, die mede aldaar gevangen zaten te ontsnappen.

In 1633 door de Remonstrantsche Broederschap tot de bediening van Leiden en Warmond gesteld, werd hij den 16den Julij 1640 te Leiden gevangen genomen en den 15den Augustus daaraanvolgende voor zijn leven lang uit de stad gebannen. Hij bleef echter in de bediening aldaar volharden tot in 1654 toen een ander in zijne

plaats beroepen werd. Later werd hij door de Broederschap als Emeritus aangenomen.

Wilhelmus Bysterus, die eerst Remonstrantsch Predikant te Frederikstad, daarna te Woerden, voorts te Brielle, vervolgens te Zwammerdam was en in 1674 overleed was vermoedelijk een zoon van hem.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV. bl. 6, 7, 9, 543-547, 551-568; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X. bl. 413; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.*; Tideman, *de Remonstr. Broeders.*, bl. 85, 117, 202, 330, 366.

[N. Byvelt]

BYVELT (N.), van wien wij volstrekt geene levensbijzonderheden weten, heeft geschreven:

Legaten der Heyligen. enz. Rotterd. 1636. 12°.

Gulde regelen van een Heylig leeven. Amst. 1625. 8°.

Formulier der Gezonde woorden. Amst. 1656. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Nederd. Boeken*, D. I. St. I

EINDE VAN HET TWEEDE DEEL.

Aanwijzing der personen in dit deel vermeld.

	blz.
Baacx (Joachim) Zie Baecx.	
Baak Hattingh (Johan)	1.
Baale (Hendrik van)	1.
Baan (Jacob de)	5.
- (Jan de)	1.
Baane (J.C.)	5.
Baar (Tiberius de)	7.
Baard (Dirk van) Zie Baerdt (Dirk van)	
Baardt (Petrus)	7.
Baarland (Adriaan van) Zie Baerland.	
Baarsdorp (Cornelius van) Zie Baersdorp.	
Baart (Pieter). Zie Baardt (Petrus).	
Baart de la Faille (Jacob). Zie Faille (Jacob Baart de la).	
Babuer (Theodorus)	8.
Baccius (Jacobus)	-
Bacherius (Petrus)	-
Bacherus (Wolfert)	9.
Bachiene (Johan Hendr.)	-
- (Philip Jan)	10.
- (Willem Albert.)	10.
Back (Abraham de)	12.
- (Jan de)	-
Backer (Adriaan)	13.
- (Jacob)	12.
- (Jan Aukes)	13.
Backhuysen (Ludolf)	14.
- (Ludolf)	16.
Bacot (Gerrit Jacob George)	18.
Baden (Frederik van). Zie Fredericus	
Badens (Franciscus)	20.
- (Jan)	-

Badon (Joannes) 21.
Badon (Klara) zie Ghyben.
- Ghyben (Jan Karel) 21.
Baecx (Joachim) 22.
Baecx van Baerlandt (Adriaan) 23.
Baecxen (Frederik van) -
Baelde. Zie Baldaeus
Baelen (Pieter Kristoffel van) 24.
Baerdt (Dirck van) geb. 1591. 24.
- (Dirck van) geb. 1619. 25.
- (Egbert van) 25.
- (Hobbe van) 1568 24.
- (Hobbe van) 1591 -
- (Petrus) Zie Baerdt Baerentsz (Willem) Zie Barentsz (Willem).
Baerland (Adriaan van). 26.
- (Hubert van) 27.
- (Hugo van) 26.

	blz.
Baerland (Michiel van)	28.
Baerle (Charles Gerardus van)	34.
- (Jan van)	28.
- (Kaspar van)	-
- (Lambert van)	33.
Baersdorp (Cornelis van)	35.
- (Filips van)	-
Baert (Adriaan)	-
- (Dirk van). Zie Baerdt (Dirk van).	
Baex (Joachim). Zie Baecx.	
Bagelaar (Daniel Otto)	47.
- (Ernst Willem Jan)	36.
- (Jan Hendrik)	37.
Baggaert (Johan)	49.
Bailloeul (Adriaan de)	50.
- (Robert de)	-
Baillin (Barend)	-
Bailly (Guislain le)	-
Baily (David)	51.
Bak (Abraham de). Zie Back (Abraham de).	
- (Pieter)	52.
Bake (Alexander Jacques Josias)	57.
- (Hermanus Adrianus)	53.
- Laurens)	52.
- (Willem Archibald)	55.
Bakhuizen (Ludolf). Zie Backhuysen (Ludolf).	
Bakker (Baptist de)	69.
- (Cornelis)	60.
- Cornelis	62.
- (Cornelis Adrianus)	59.
- (F. de)	69.
- (Frans de). Zie Artopaeus (Franciscus).	
- (Gerbrand)	63.

- (Jakob). Zie Backer (Jacob).
- (Jan) 65.
- (Jan de) 66.
- (Klaas) 59.
- (Meindert Meenwszoon) 60.
- (Pieter) 1584 59.
Bakker (Pieter) 1672 60.
- (Pieter Huizinga) 61.
Bakkerseel (Jan Casembroot Heer van) Zie Casembroot (Jan)
Balbian (Joost van) 69.
Balck (Dominicus) 71.
- (Everhardus) 70.
- (IJsbrand) 69.
- (Johannes) 71.
Baldaeus (Philippus) 72.
Balderick (Graaf van Uplade) Zie Adela.
Baldericus van Kleef 73.
Balderik Zie Balduinus.
Baldewijn. Zie Balduinus.
Baldez (Francisco.) Zie Valdez (Francisco.)
Baldrik. Zie Baldericus.
Balduinus. Graaf van Twente 75.
- I. Bisschop -
- II. Bisschop 76.
- (Franciscus.) 79.
- (Martinus.) Zie Riethovius
Balen (Godard van) 83.
- (Matthijs) -
- Jansz (Matthijs) 82.
Balfour (Henry) 83.
Baljée (Jacobus Martinus) 84.
Baliu (David) Zie Bally
Balk (Everhard.) Zie Balck.
Balling (Diderik) 85.
- (Pieter.) -

Balneavis (Henry.) -
Baltensz Frans) 88.
Balthasar (Floris) 89.
- Gérards. Zie Gérards (Balthasar.)
Bamboots. Zie Laar (Pieter van.)
Bamesbier (Hans) 90.
Ban (Franciscus du) -
- (Joan Albert) 91.
Banck (Joh. van der) 92.
- (Laurens) 91.
- (Pieter van der) 92.
Banchem (Jan van) 94.

	blz.
Banchem (Johan van)	92.
Banckert (Adriaan)	94.
- (Adriaan van Trappen gezegd)	96.
- (Adriaan van Trappen gez.)	98.
- Johannes van Trappen gez.)	-
- Joos van Trappen gez.)	95.
Bangma (Obbe Sikkes)	98.
Banheining (C.)	99.
Banjaart (Albert)	99.
- (Dirk Jansz.)	100.
- Scei	101.
Bank (Henricus van der)	-
- (Laurens) Zie Banck	
Bankert (Adriaan.) Zie Banckert (Adriaan.)	
Bankhem (Johan van.) Zie Banchem (Joan van.)	
Banning (Frans) Zie Kok	
Banningius (Johannes Bodecherus.) Zie Benningh.	
Bannius (Johannes Albertus)	102.
Baptist (J.)	-
Bara (Jan) Dichter	103.
- (Johan) Graveur Zie Barra (Jan.)	
Baratta Romanus (Laurens.)	
Barbas (Johannes.)	
Barbaz (Abraham Louis.)	104.
Barbette (Paulus)	107.
Barbeyrac (Jean.)	107.
Barbiano (Jan Jacob Graaf van)	109.
Barbiers (Barthol.) 1740	112.
- (Barthol.) 1784	114.
- (Pieter)	110.
- (Pieter Bartholomeusz)	112.
- (Pieter.) Junior	113.

- (Pieter Pieterz.) 114.
Barbonus (Johannes.) -
Barck (Arent.) -
Barckhausen (Johannes Koenraad.) -
Barclay (Robert) 115.
Bardes (Willem) 117.
- (Willem Dirckszoon.) 115.
Bare (Ferdinand de la) 118.
Baren (Albertus) 119.
Barend (Doove) Zie Dirkszoon.
Barenda (Johan.) 119.
Barenden (Jacob) 120.
Barends (Barend) -
- (Dirk) Zie Barendsen (Dirk).
- (Willem) Zie Barendsz. Willem).
Barendse (Jan) 120.
Barendsen (Dirk) 122.
- (Wijbrant) -
Barendsz. (Olphert) 128.
- (Willem) 123.
Barentsz, (Barend) Zie Barends (Barend).
Barentz (Jacob) Zie Barenden (Jacob).
Barentzoon (Wijbrand). Zie Barendsen.
Barentzonius (Nicolaas) 129.
Bargas (A.F.) -
Barkey (Niklaas) 130.
Barlaeus: Zie Baerle (van)
Barlaimont. Zie Barleymont.
Barlandus. Zie Baerland.)
Barlaymont (Claude van) 136.
- (Floris van) 134.
- (Gillis van) 132.
- (Karel van) 131.
- (Lancelot van) 134.
Barlotte (Claude la) 138.
Barlow (Lucia of Maria) 135.

Barnenda (Johan). Zie Barenda Johan.)
Barneveld. Zie Oldenbarneveld.)
Barneveld (Willem van) 139.
Barnevelt (Martinus van) 140.
Baron (Johannes Zachariasz.) 141.
Barra (Jan) -

	blz.
Barradot (Richard)	141.
Barre. (Ferdinand de la)	142.
Barre (Simon de la)	-
Barrevelt (Jonker)	143.
Barse (Jasper.) Zie Bartzoen (Jasper).	
Barselis (Jacob Jorissen)	143.
Bartelink (Anthonij)	144.
- (Jan)	-
Bartels (Clara)	-
- (Gerrit)	-
Bartholdus (Franciscus)	145.
- (Samuel)	144.
Bartjens (Willem)	145.
Bartzoen (Jasper)	-
Barueth. (Joan)	146.
Barzaeus. (Gaspar.) Zie Bartzoen (Jasper).	
Bas (Dirk)	151.
- (Maarten)	152.
Basa (Francisco)	-
Baselius (Jacobus)	-
- (Jakob)	-
Basinus (Thomas)	153.
Basius (Johannes)	154.
Basnage (Henry) de Beauval	158.
- (Jacques) de Beauval	155.
- (Samuel) de Flottemanville	159.
Basse (Maarten) zie Bas	
Bassecourt (Fabrice de la)	159.
- (Jan de la)	160.
Bassen (B van)	-
Bassenn Derck Reinier van). Zie Bassum.	
Bassery (Wilhelmus)	161.
Bassiron (Philippe)	-

Basson (Adrianus)	162.
Bassum (Dirk Reinier van)	-
- (Johan Hendrik van)	-
Bast (Pieter Jacobs)	163.
Basta (Georg Graaf van)	-
Baster (Job)	-
Bastert (Christiaan Nicolaas)	166.
Bastiaanse (Cornelis) Zie Sebastiaanszoon.	
Bastiaensz (Willem)	167.
Basting (Willem)	169.
Bastingius (Jeremias)	-
Baston (Josquin)	171.
Bastynck (Jeremias) Zie Bastingius (Jeremias.)	
Bat. Zie Battus.	
Batelier (Jacobus Johannes)	172.
Batenburg (Diderik Heer van)	-
- (Gijsbert en Dirk van) Zie Bronkhorst.	
- (Jan van)	173.
Bathem (Gerard van) Zie Battem.	
Bato	174.
Batson (Artus van)	-
Batt. Zie Battus.	
Battelier (Jacobus Johannes). Zie Batelier.	
Battem (Gerard van)	174.
Batting (Rudolf) Geneesh	-
- (Rudolf) Staatsman	-
Battus (Cornelis)	175.
- (Jacobus)	-
- (Karel)	176.
Batum (Gerard van) Zie Battem.	
Bätz (Jonathan)	176.
Baudartius (Wilhelmus)	177.
Baudius (Dominicus)	183.
Bauer (Hendricus Antonius	185.
- (Nicolaas)	186.

Bauldier (Dominique le) Zie Baudius.
Bauldri (Paul) d'Iberville 187.
Baum (Johan Christiaan) 189.
Baumhauer (Charles Mathieu von) -
- (Emile Jean Guillaume von) 193.
- (Willem Theodorus von) 191.
Baunach (Carel Frederik) 195.
Baur. Zie Bauer.

	blz.
Bavelaar (Cornelis	195.
Bavo (Dirk). Zie Dirk Bavo.	
Bax (Dirk)	207.
- (Joan)	196.
- (Johan) Heer van Herenthals)	207.
- (Paulus en Marcelis)	197.
Bayaert (Marten)	207.
Bayle (Pierre)	208.
Baza (Francisco). Zie Basa	
B'derso	213.
Beatus (Johannes). Zie Saliger (Johannes).	
Beaufort (Lieve of Levinus Ferdinand de)	213.
Beaulieu (Charles)	214.
- (Jacques de)	-
Beaumont (Abraham van)	222.
- (Dirk van)	217.
- (Jan van). Zie Henegouwen (Jan van)	
- (Philippe de)	216.
- (Simon van)	207.
- (Simon van) 1574	218.
- (Simon van) 1641	221.
Beausar (Abrah. Theod.)	222.
Beauval (Jeanne Olivier) Zie Bourguignon.	
Beauvoir (Filips van Lannoy (Heer van) Zie Lannoy (Filips van).	
Bebber Izaäk)	224.
Beca (Johannes de). Zie Beka (Joannes à).	
Becanus (Adrianus)	225.
- (Johannes). Zie Beka (Joannes à).	
- (Johannes Goropius)	225.
- (Martinus)	226.
- (Syvert)	224.

Becius (Johannes) Predikant	221.
- (Johannes) Proponent	230.
Beck (David)	233.
Becker (Bernardus)	234.
Becker (Joh. Joseph.)	234.
Beckers (Petrus Lambert.)	235.
Beckum (Maria van)	236.
Bedaulx (Joh. Hendr.)	237.
Beecerke. Zie Biggekerke.	
Beeck Calkoen (Jan Frederik van) Zie Calkoen.	
Beeckerts van Thienen (Adriaan). Zie Thienen	
Beeckman (Cornelis)	242.
- (Elias)	240.
- Isaäc	238.
- Lodewijk Justinus Wilhelmus)	245.
Beek (Adriaan van der). Zie Becanus.	
- (David). Zie Beck.	
- (Johannes Aegidius Bartholomeus ter)	245.
- (Joannes). Zie Beka	
- (Kornelis van)	244.
- (Maarten van). Zie Becanus (Martinus).	
- (Robert van)	244.
- (Willem van der.) Zie Verbeek (Wilem.)	
Beeke (Antonie van der.)	244.
- (Johannes van der)	-
Beekkerk (Harmen Wouter.)	245.
Beekman (Hermanus Johannes	246.
- (Johannes.)	-
- (Isaäk.) Zie Beeckman (Isaäc.)	
- (Lodewijk Jusstinus Wilhelmus.) Zie Beeckman.	
- (Martinus.)	245.
Beelaerts van Blokland (Gerard) Gerardszoon.	247.
- (Gerard.) Pieterszoon	-
Beeldemaker (Frans)	252.

- (Johannes.) -
Beeldsnijder van Steenbergen (Anthony) 253.
- Gerardszoon (François) 254.

	blz.
Beeldsnijder (Johannes.)	253.
Beels (Leonard)	255.
- (Maarten Adriaan.)	256.
Beelsnijder (Joost Jansz) Zie Jansz. (Joost.)	
Beeltsnijder Zie Beeldsnijder	258.
Beems (Pieter.)	-
Beens (Adriaan Blondijn)	259.
- (Jan)	258.
Beentgens (Thomas). Zie Bintgens.	
Beer (Joost de)	259.
- (Pieter van)	-
- (Pieter Leonard den)	-
- Poortugael (Jac.) Cathar. Corn. den)	260.
Beere (Arend Julianus Carel de)	261.
Beerendrecht (Jan van.) Zie Berendrecht.	
Beerestraten (Joh. van)	261.
Beerewoudt	262.
Beesten (A.H. van)	263.
Beets (Jan)	264.
- (Mr. Johan)	263.
- (Pieter)	-
- (Pieter) Pietersz	264.
- (Willem van der)	265.
Bega (Cornelis)	-
Begijn (Abraham)	266.
Behr (Freder. Ludw.)	267.
- (Johan Martin.)	270.
Beijema (Bernardus)	-
Beijer (Gerrit)	271.
- (Jan de -	
- (Samuel)	270.
Beijeren. Zie {Aalbrecht.	
Beijeren. Zie {Hendrik.	
Beijeren. Zie {Jacoba.	

Beijeren. Zie {Jan.
Beijeren. Zie {Willem.
- (Adelbert van) 273.
- (Adriaan van) 272.
- (Jan en Albert van.) Zie Schagen.
- (Willem Bastaard van.)
Beijerinck (Frederik) 273.
- (Frederik). Martinusz 274.
- (Willem) 273.
Beiling (Albrecht) 274.
Beima. Zie Beyma 276.
Beintema van Peyma (Joh. Ignat. Worp van) 275.
Beisselaar (Martinus van) -
Bek (David.) Zie Beck.
Beka (Johannes de) 275.
- (Sibert.) Zie Becanus (Syfert).
Beke (Rudolf van den) 276.
Bekerke. Zie Biggekerke.
Bekerts van Thienen. Zie Thienen.
Bekesteyn (Wouter van Heemskerk van) 277.
Bekker (Balthasar.) -
- (Elizabeth.) 286.
Bekking (Antonie.) 291.
Bel (Jean le.) -
Belcamp (Jan van.) -
- (Otto.) 292.
Belga (Gasper.) Zie Bartzoen (Jasper.)
Belgioso (Jan Jacob Graaf van.) Zie Barbiano.
Belida (Olphard Hendriksz.) 292.
Belinus -
Belkamp (Jan van.) Zie Belcamp (Jan van.)
Belkmeer (J.)
Bell (Theodorus van der.) 292.
Bellamy (Jacobus.) 293.
Belle (Jan van.) 295.

Bellegarde (Gabriel Dupac de) 296.
Bellema (Jan) 298.
Bellingen (Floris van).
Beloys van Treslong. Zie Blois.
Bemden (Aegidius van den.) Zie Bempden.
Bemme Jansz (Adriaan) 298.
- Adriaansz (Johannes) 299.
Bemmel (Abraham van) 300.

	blz.
Bemmel (Willem van)	300.
Bemmelen (Abraham van) Wiskundige	301.
- (Abraham van) Godgeleerde	303.
- (Johannes van)	300.
Bempden (Aegidius van den)	305.
Benckes, Zie Binckes.	
Bender (Joannes Pieter Visser.) Zie Visser Bender (Joannes Pieter.)	
Bendorp (Carel Frederik)	306.
- (Joh. Christ.)	307.
Benedicta	312.
Benedicti Werteloos (Georgius)	313.
Benedixius (Dominicus)	-
Benjamin (Hendrik)	314.
Benigna. Zie Benedicta.	
Beningha (Sikko)	315.
Bennet (Jean Aarnout)	317.
- (Joh. Balthazar)	315.
- (Roelof Gabriel)	318.
Benning (Dirk Simonsz)	320.
- (Jan)	-
- Jansz. (Jakob)	-
- Jansz. (Jan)	-
Benningerhof (Albrecht)	321.
Benningh (Jacob)	-
- (Joan Bodecheer)	-
- (Johannes)	-
Benningius. Zie Benningh.	
Bennink (Dirk Simonsz) Zie Benning.	
Benoist (Elie)	322.
Benoyt (Leonard)	325.
- (Quintin)	324.
Benschop (Arent van)	325.
Bent (Jan)	-
- (Johannes van der)	326.

Benthem (Christiaan Willem van) 327.
- (Everwijn Graaf van) 328.
- (Macharius van) 327.
- (Otto Graaf van) 327.
Benthien (George Diederik) 328.
Benthuizen (Jakob Oem van Wijngaarden, Heer van) Zie Wijngaarden.
Bentinck (Alexander) geb. 1548 332.
- (Alexander) geb. 1646 333.
- (Berent) 335.
- (Berend Hendrik Baron) 344.
- (Eusebius) 334.
- (Filip) -
- (Goosen Geurt) -
- (Hans Willem Baron) 335.
- (Hendrik) 332.
- (Johan) 1436 335.
- (Johan) 1503 331.
- (Karel) 333.
- (Karel Baron) 343.
- (Willem Graaf) 338.
- (Willem Gustaaf Frederik Graaf) 339.
- (Wolter Jan Gerrit) 342.
- van Kemnade 345.
Bentynck. Zie Bentinck 345.
Bentzma (Pieter Boëtius) 345.
Beranger (Pierre). Zie Berranger (Pierre).
Berch (Jorren upt.) 345.
Berchem (Henri van.) 346.
- (Jacobus) -
- (Jakob van) 348.
- (Lambertus van) 347.
- (Nicolaas van) Zie Berghem.
- (Peter van) 347.
- (Wemberich van) 347.
- (Willem van) 346.
Berchemius (Lambertus) Zie Berchem.

Berchmaker (Loef) 349.
Berck (Johan) 350.
- (Pompejus) 351.
- (W.....) 349.
Berckel Engelbert François van) 352.

	blz.
Berckel (Petrus Josephus van)	355.
- Pieter Johan van)	352.
- (Theod. Victor van)	354.
Berckelaar (Joannes)	356.
Berckenrode (Balthasar Florisz van)	357.
- (Cornelis Florisz van)	356.
Berckmans (Hendrik)	358.
Berckringer (Daniel	359.
Berendrecht (Johan van)	-
Berendreght (H.)	-
Berends (Hendrik)	-
Berensteyn (Kornelisvan)	360.
Berg (Ahazuerus van den)	366.
- Cornelis (van den)	365.
- (Frans Ernst)	362.
- (Frans Jacob Alexander)	360.
- (Gijsbertus Johannes van den)	368.
- (Jan van den)	364.
- (Johan)	360.
- (Johannes Rudolphus van den)	370.
- (Isaak van den)	365.
- (Mathijs van den)	364.
- (Otto Willem Johan)	361.
- (Theodoor Kornelis van den)	364.
- (Willem Graaf van) den) zie Bergh.	
Bergaigne (Hendrik van)	371.
- (Joseph van)	-
Bergchem (Nicolaas van) Zie Berghem.	
Berge (Pieter van den)	374.
- (Rutger ten)	372.
- (Mr. Tammo Adriaan ten)	373.
Bergen (Adriaan van). Zie Bergues.	
- (Adriaan Jansz van)	376.
- (Cornelis van)	375.

- (David van) 377.
- (Dirk van) 379.
- (Jan Heer van). Zie Glimes (Jan van).
Bergen (Jan van) 378.
- (Nicolaas van 379.
- (Willem van). Zie Bergues.
Bergenaar (Mathijs) 380.
Bergen op Zoom (Jan van Glimes Markgraaf van) Zie Glimes (Jan van).
Bergers (Catharina) 380.
Bergeyck (Arnold van) 381.
Bergh (Mej. A.G.F.) 382.
- (Frank van den) 396.
- (Frederik Graaf van den) 391.
- (Hendrik) 382.
- (Hendrik Graaf van den) 394.
- (Herman Graaf van den) 390.
- (Johannes van den) 396.
- (Oswald I Heer van den) 385.
- (Oswald Graaf van den) 393.
- (Pieter van den) 397.
- (Willem IV Graaf van den) 386.
Berghe (Paulus van den) 397.
Berghem (Jakob van). Zie Berchem (Jacob van).
- (Nicolaas) 398.
- (Wemberich van) zie Berchem.
Berghen (Paulus van.) 401.
Bergheyk (Arnold van). Zie Bergeyk.
Berghuis (Fred. Joh.) 401.
Bergius (Theodorus Cornelius.) Zie Berg.
Bergmaker (Loef). Zie Berchmaker (Loef).
Bergsma (Adrianus) 406.
- (Eiso) Godgel 403.
- (Eiso) Krijgsman 404.
- (Ennius Harmen) 403.
- (Joh. Casper) 407.

- (Petrus Adr.) 406.
- (Theod. Paulus) 405.
Bergues (Adriaan van) 407.
- (Lodewijk van) 409.

	blz.
Berk (Johan). Zie Berck.	
- (Niklaas van)	409.
- (Pompeus) Zie Berck.	
Berkel (Abraham van)	410.
- (Adriaan van)	409.
- (Engelbert François van). Zie Berckel.	
- (Jan van)	410.
- (Pieter Johan en Theodoor Victor van). Zie Berckel	
Berkenboom (Martinus)	411.
Berkenhoff (Hermanus Leonardus)	412.
- (Theodorus Albertus)	411.
Berkenrode (Adriaan van)	413.
- (Bathasar Florisz en Cornelis Florisz). Zie Berckenrode.	
- (Gerrit van)	412.
- (Matthijs Lestevenon van). Zie Lestevenon (Mathijs).	
Berkenrijs (P. van)	413.
Berkhey (Johannes le Francq van). Zie Francq van Berkhey.	
Berkheyden (Gerard en Job)	414.
Berkhout (Adriaan Teding van) Staatsman	418.
- (Adriaan Teding van) Zeeman	419.
- (Evert Corneliszoon van)	417.
- (Jacob Teding van)	419.
- (Willem van)	417.
Berkmans (Hendrik). Zie Berckmans (Hendrik).	
Berkum (Hendrik van)	419.
Berlekom (Johannes Jacobus Berdenis van)	420.
Berlikom (Andreas van)	421.
- (Boudewijn)	421.
Berlo (Denis de)	-

Bern (Diderik van) 422.
Bernaart (Nicolaas). Zie Bernard (Nicolaas).
Bernagie (Pieter) 422.
Bernard 423.
- (Daniel) Guilliamszoon 427.
- (Dirk) 423.
- (François 429.
- (Hans) 425.
- (Jacques) -
- (Jean) 429.
- (Jean Frederic) 428.
- (Johannes Stephanus -
- (Josephus Chrysostomus Bernardus) 430.
- (Nicolaas) 423.
- (Theodore). Zie Barendsen (Dirk).
Bernards (Arend) 433.
- (Balthasar) -
Berne (Theodorus van). Zie Bern (Dirk van).
Berniers van den Bussche (Lubbert) Zie Bussche.
Berninck (H) 434.
Bernoldus. Zie Bernulphus.
Bernouilli (Daniel) 436.
- (Johannes) 434.
Bernsau (Hendrik Willem) 437.
Bernulphus 439.
Bernuy (Heronymus de) 441.
Beroald.
Beronicius (Petrus Johannes) 442.
Berselle (Gille de) 445.
- (Jan de). Zie Witthem (Jan van).
Bert (Abraham de) 450.
- (Jan de) -
- (Petrus de) Pred 446.
- (Petrus de) Hoogl -
Berta. Zie Bertha.

Berteling. Zie Bertling.
Bertha 451.
Berthald. Zie Beroald.
Bertichen (Pieter Godfried) 451.

	blz.
Bertius. Zie Bert.	
Bertling (Michael)	451.
- (Wesselus)	-
Bertolf (Gregorius)	452.
Bertrada van IJsselstein. Zie IJsselstein.	
Bertram (J.T.)	452.
Besier (Augustijn Gerhard)	453.
Besoet (Jan)	454.
Best (Pieter)	456.
- (Willem)	455.
Besten (Johan Gerh. à)	457.
Bestius (Gulielmus). Zie Best (Willem).	
Beth (Jan Janszoon)	457.
Bethune (Everhart)	-
Betouw (Johannes in de)	458.
Bets (Joost)	460.
Betting (Annius Lodewijk)	460.
Beucholt (L.)	461.
Beuckelsz. Zie Beukelsz.	
Beucker Andreae (Mr. Daniel Hermanus). Zie Andreae.	
Beudeker (Christoffel)	461.
Beudt (Gijsbertus)	462.
Beukelaar (Kornelis)	-
Beukelman (Johannes)	463.
Beukelsz (Jan)	464.
- (Willem)	-
Beuningen (Gerrit van)	468.
- Geurt Dirkz. van)	469.
- (Koenr. van)	-
Beurs (Willem)	474.
Beusecom (Christianus van)	475.
Beusekamp (Hendr. van)	476.
Beusekom (Christiaan). Zie Beusecom.	
- (F. van)	516.

Bevel (Michiel Isaak Swarts) -
Beveren (Abraham de) 485.
- (Charles van) 489.
- (Cornelis de) Pietersz 481.
- (Cornelis de) Willemszoon 484.
Beveren (Johan de) 486.
- (Lambertus de) 487.
- (Pieter de) 480.
- (Willem de) Hendrikszoon 479.
- (Willem de) Jacobszoon -
- (Willem de) Corneliszoon 1556. 483.
- (Willem de) Cornelisz. 1624 486.
- (Willem Arnoud de) 485.
- (Willem Hendrik de) 485.
Beverland (Hadrianus) 491.
Beverningk (Hieronymus van) 494.
- (Melchior van) -
Beverovicius (Johannes) Zie Beverwijk.
Bevervoorde (Engelbert van) Zie Engelbert van Bevervoorde.
Beverweerd (Lodewijk en Willem van Nassan Heeren van) Zie Nassau.
Beverwijck (Vincent Dirk van) 499.
- (Jan van) 500.
Bewold. Zie Beroald
Beyema. Zie Beyma.
Beyer (Jan de) Zie Beijer (Jan de)
Beyma (Coert Lambertus van) 509.
- (Eduard Marius van) 510.
- (Jucke Jans van) 506.
- (Julius van) 508.
- (Julius Matthijs van) 510.
- (Lieuwe Sjoerd van) 504.
- (Seerp Lieuwes van) -
- (Seerp Seerps van) -
- (Sjoerd Lieuwes van) 1567 505.
- (Sjoerd Lieuwes van) 1567 505.

	blz.
Beyma (Wijtze van)	508.
Bezemer (Pieter)	512.
Bezoet (Jan.) Zie Besoet (Jan).	
Bezuijen (Cornelis)	512.
Biaeus (Alexander) Zie Bie (Alexander de).	
Bianchi (T, S.)	513.
Bibaut (Willem)	-
Biben (Abraham)	515.
- (Mr. Isaac Gerard)	514.
Bicker (Andries)	517.
- (Boel)	516.
- (Cornelis)	519.
- (Jan Bernd)	520.
- (Lambertus)	518.
- (Laurens)	516.
- (Pieter)	-
Bidloo (Govard)	522.
- (Lambert)	521.
Bie (Alexander) de	526.
- (Andries Pieterzoon)	525.
- (Joris de)	-
- (Marcus de)	-
Biel	526.
- (Johan)	527.
Bienques	-
Biens (Cornelis Pietersz.)	-
Bienville (D T de)	528.
Bierens (Abraham Dirksz)	528.
Bierman (Engelbert)	529.
- (Johannes)	-
Biese (Belin)	530.
Bieseling (Christiaan Jansz. van). Zie Biezelingen.	
Biesman (Christoffel)	530.

- (Lambert)	-
Biesten (Hendrik van)	531.
Biezelingen (Christiaan Jansz. van)	532.
Bigato (Marcus Antonius)	532.
Biggekerke (Bartholomeus van)	533.
Bik (J. H)	-
Bikker. Zie Bicker.	
Biland (Jan)	533.
Bilderdijk (Izaäk)	534.
Bilderdijk (Katharina Wilhelmina) Zie Schweickhart	
Bilderdijk (Willem)	535.
Bildt (Bauke Eisma van der)	553.
- (Jan van der)	550.
Bileveld (Antonie)	555.
Billy (Gaspar Robles Heer van). Zie Robles	
Bils. (Lodewijk de)	555.
Bilsen. (Johannes van)	556.
Bilt. Zie Bildt.	
Biltius	557.
Binchorst (Lodewijk van)	-
Binckes (Jacob)	558.
- (Jan)	561.
- (Simon)	-
Binga (Willem)	562.
Binger (Gersen Levy)	563.
Bingerden. Zie Pabst van Bingerden.	
Bingley (Ward)	564.
Binkes. Zie Binckes	
Binkhorst. Zie Binckhorst.	
Bintang (Zacharias)	565.
Bintgens (Thomas)	-
Bisbink (Barend)	566.
Bisdom (Dirk Rudolph Wijckerheld)	-
Biset (Jan Baptist)	570.
- (Karel Emmanuel)	569.

Biskop (Jan) 571.
Bisschop (Abraham) 573.
- (Cornelis) 572.
- (Jacob) 573.
- (Jan de). Zie Biskop (Joan)
- (Janus de) 573.
- (Rem. Egbertz.) 571.
- (Simon). Zie Episcopius (Simon).
Bitter (Christina) 574.
- (Jacob de) 575.
- (Pieter de) -
Blaauw (Joan) Zie Blaeu
Blaauw (Nicolaas Albertus) 576.
- (Pieter Aartze) 577.

	blz.
Blaauw (Quiryn de). Zie Blau.	
- (Willem Jansz.) Zie Blaeu.	
Blaauwhulk (Jan Simonszoon). Zie Blaeuhulk.	
Blaauwvoet (Paulus)	577.
Blad (Willem)	578.
Blaes. Zie Blasius	
Blaeu (Joan)	579.
- (Willem Jansz.)	578.
Baeuhulk (Simon)	580.
Blancardus. Zie Blankaart	
Blanchard. Zie Blansaart	
Blanckenburgh (Cornelia van.)	581.
- (Cornelis van)	581.
Blanckhof (Jan Teunisz.)	581.
Blancx (Jan Adriaanszoon)	582.
- (Nicolaas)	583.
Blankaart (Jonker Nicol	-
- (Nikolaas)	-
- (Steven)	586.
Blanken Jz. (Arie)	593.
- Jz. (Jan)	587.
Blankenburg (Quirinus van)	595.
Blankenburgh (Cornelia en Cornelis). Zie Blanckenburgh	
Blankhof. Zie Blanckhof.	
Blankenheim (Fredericus van). Zie Fredericus III.	
Blans. Zie Blancx	
Blansaert (Abraham)	596.
- (Jan)	-
Blasius (Abraham)	600.
- (Gerardus)	598.
- (Johannes)	599.
Blasiére (Jean Jaques)	600.

Blau (Hieronymus de) 603.
- (Jeronimus de) 601.
- (Quiryn de) Krijgsman 601.
- (Quiryn de) Staatsman 603.
- (Theodorus Brunsveld de) 604.
Blauw (Jacobus) 605.
Bleecker (Jan Casper) 606.
Bleek (Pieter) 608.
- (Richard) 606.
Bleeker (Daniel) 608.
- (Jan Casper). Zie Bleecker
Bleienburch. Zie Blyenburg
Bleiswijk (Dirk van) 609.
- (F.) Zie Bleyswijk
- (Hendrik van) 609.
- (Jan van) 608.
- (J.C. van) 610.
- (Klaas van) 608.
- (Pieter van) 610.
Bleker. Zie Bleeker
Bles (Hendrik met de) 613.
Blesdijk (Nicolaas Meynderts van) 613.
Bleu (François le) 614.
Bleuland (Jan) -
Bleyker (Gerard) 618.
Bleyswijk (F.) 619.
Blienborch. Zie Blyenburg.
Bliek (Daniel) 619.
Bliek (den) 619.
Blieker. Zie Bleyker.
Blijenburg. Zie Blyenburg.
Blinkvliet (M.) 619.
Blitterswijk (Steven van) -
- (Willem van) 620.
Bloccius (Petrus) -
Block (Abraham de) 622.
- (Adriaan Maartensz) -

- (Claes) 621.
- (Jacob Rengers). Zie Blok.
- (Joanna Koerten). Zie Koerten.
- (Matheus) 621.
- (Roelof) -
Blockius (Cornelis) 624.
Blocklandt (Anna van). Zie Brandwyck.
- (Cornelis van) 624.

	blz.
Bloeimans. Zie Bloeyman.	
Bloemaart (Abraham)	626.
- (Adriaan)	629.
- (Cornelis) Bouwk	625.
- (Cornelis) Graveur	630.
- (Dirk)	624.
- (Frederik)	629.
- (Hendrik)	-
Bloemen (Norbert van)	631.
Bloemendaal. Zie Blommendaal.	
Bloemevenne (Pieter)	631.
Bloeyere (Henry de)	632.
Bloeyman (Hendrik)	633.
Blois (Abraham de)	634.
- (Adriaan van)	635.
- (Casper van)	641.
- (Cornelis Johan van)	643.
- (Cornelis Yzak van)	646.
- (Hugo van)	635.
- (Jacob Arnold Bastingius van)	648.
- (Jan van)	636.
- (Jan van) gezegd Treslong	636.
- (Jasper van)	641.
- (Johan Arnold van)	643.
- (Lodewijk)	640.
- (Maximiliaan)	634.
- (Otto van)	642.
- (Willem)	637.
- (Willem Otto van)	646.
Blok (Abraham de). Zie Block.	
- (Bernardus)	650.
- (Franciscus Gualtherus)	651.
- (Jakob Rengersz)	649.
- (Johanna Koerten). Zie Koerten	652.

- (Koenraad) 648.
- (Simon) -
Blokhoven (Anna van) 652.
- (Gijsbertus van) -
Blokhovius (Pieter) -
Blokhuizen (Mr. François van) 653.
Blokland (Antony van) Zie Montfoort.
Blokland (Cornelis van). Zie Blockland.
- (Gijsbert van) 653.
- (Hendrik Story van). Zie Story van Blokland.
Blom (Antony) 657.
- (Cornelis) 654.
- (Klaas Louwerense) 653.
- (Koenraad Leonards) 654.
Blomberg (Hendrik van) 658.
Blomevenna. Zie Bloemevenne.
Blomhert (Johan) 658.
Blomhoff (Jan Cock). Zie Cock Blomhoff.
Blommaert (Dirk). Zie Bloemaert.
- (Jaques) 659.
Blommart (Samuel) 660.
Blommendaal (Jan van) -
Blommert (Nikolaas) 661.
Blommevenne. Zie Bloemevenne.
Blon (J. le) 661.
- (Michiel le) -
Blondeel (Valentijn Jan) -
Blondel (David) 662.
Blonkebijle (Jeroen) 663.
Bloote (Filips de) 664.
- (Hugo de) -
Blooteling (Abraham) 665.
Blotius. Zie Bloote.
Bloxius. Zie Bloccius.
Bloys. Zie Blois.
Blum (Johannes Erasmus) 665.

Blumenthal. Zie Blommendaal.
Blussé (Abraham) 666.
- (Abraham) de Jonge 667.
Blyenberg Laurensz (Willem van) 671.
Blyenburg (Adriaan van) geb. 1510 674.
- (Adriaan van) geb. 1532 675.
- (Adriaan van) geb. 1546 677.

	blz.
Bleyenburg (Adriaan van) geb. 1560	678.
- (Adriaan van) geb. 1589	678.
- (Adriaan van) geb. 1616	679.
- (Cornelis van) 1330	672.
- (Cornelis van) geb. 1450	673.
- (Damas van)	677.
- (Herman van) geb. 1395	672.
- (Heiman van) geb. 1509	673.
- (Soeteman van)	671.
Bocardus (Joannes)	
Bocholt. Zie Boickholt	
Bochorinc. Zie Boxhorn.	
Bochorst. Zie Bouckhorst	
Bochoven (Franciscus van)	682.
- (François van)	681.
Bochstad. Zie Bocstadius	
Bock (David)	682.
Bockel (Karel van)	682.
Böckelman	-
Bockema. Zie Bokkema	683.
Bockenberg (Pieter Corn.)	-
Bockholtz. Zie Beukelz.	
Bockhorst. Zie Boekhorst	
Bocstadius (Abraham)	688.
Bodaen. Zie Boudaen	
Bodaeus á Stapel (Johannes)	688.
Bodart (Pieter)	-
Boddaert (Pieter) Kiesh	689.
- (Pieter) Raadsh	-
- (Pieter) Geneesheer	691.
- (Pieter) Junior	692.
Bode (David Essaias)	693.
- (Matthijs)	-
Bodecheer (Nicolaas)	694.

- Benning (Johan)	695.
Bodechem. Zie Bodegem	
Bodecker	695.
Bodegem (Bartel)	695.
Bodekker. Zie Bodecker	
Bodel (Joachim)	696.
Bodemont (François)	698.
Boden (Jan)	692.
Bodimont Zie Bodemont	
Bodisco (Martinus)	700.
- (Pieter)	-
Bodijn. Zie Boyen	
Boe Sylvius. Zie Sylvius	
Boechorst. Zie Boekhorst	
Boeckelman. Zie Böckelman	
Boeckholt (Arnold van)	701.
Boeckhorst. Zie Boekhorst	
Boeckhoven (Antonij van)	702.
Boecop (Arend toe)	-
- (Arnold ten)	704.
- (Cornelis Gerardus Iman Baron van)	706.
- (Louis Theodoor Johan Baron van)	705.
Boedagen (Jan Francoysz. van)	707.
Boedeker (Balthasar)	-
Boedelhof. Zie Capelle	
Boegraven (W.)	708.
Boeijens. Zie Adriaan VI.	
Boekelius (Johannes)	708.
Boekholt (Arnold van). Zie Boeckholt.	
- (B.)	709.
- (Henricus)	-
- (Johannes) Dweeper. Zie Beukelsz.	
- (Johannes) Dichter	709.
- (Jurriaan). Zie Boekhout	
Boekhorst (Amelis van den.) Zie Bouckhorst	
- (Johannes) glasschilder	709.

- (Johannes) schilder 710.
- (Nikolaas van den.) Zie Bouckhorst
Boekhout. (B.) Zie Boekholt.
- (Jurriaan) 710.
Boel (Tobias) -
Boelema (Augustijn) -
Boelens (Albert) 711.

	blz.
Boelens (Ambrosius Ayzo van)	713.
- (Ayzo van)	-
- (Boelardus Augustinus van)	712.
- (Frans Godin Ayzo.) Zie Lijnden	
- (Jacobus)	712.
- (Nicolaas)	710.
Boelensz (Jacob)	714.
Boellaard (Hendrik)	715.
- (Jan Willem	714.
Boels (Frans)	715.
Boener (Jan)	716.
- (Matthias)	715.
Boer (Hopman)	716.
- (Allard de)	718.
- (Andries de)	719.
- (Corn. Jacobsz. de)	718.
- (Francijntje) de	724.
- Hybo Everdes de)	720.
- (Jacob de)	717.
- (Jan ten)	725.
- (Laurens Claesz. de)	717.
- (Maarten de)	719.
- (Pieter de)	720.
- (Pieter Anthonie de)	725.
Boerhaave (Abraham Kaauw). Zie Kaauw Boerhave.	
- (Hermannus)	726.
- (Jacob)	735.
- (Markus)	726.
- de Gorter (Hermannus) Zie Gorter	
Boermany. Zie Burmania.	
Boers (Carolus)	737.
- (Frederik Willem)	735.
Boes. (Nicolaas)	739.
Boest. (Filip)	739.

Boe Sijlvius. Zie Sylvius.
Boetberger. Zie Boidtbrugh.
Boëtius (Epo) Zie Epo.
- (Gellius) 740.
Boetzelaer (Benjamin Graaf van den) 752.
- (Daniel van den) 744.
- (Dirk Baron van den) 745.
Boetzelaer (Filips van den) 745.
- (Filips Jacob Grave van den) 750.
- Floris van den) 742.
- (Frederik Hendrik Baron van den) 1674 748.
- (Frederik Hendrik Baron v.d.) 1733 750.
- (Gideon Baron van den) 747.
- (Gijsbert van den) -
- (Jacob Filips Baron van den) 757.
- (Jacob Godefroy Baron v.d) 749.
- (Karel Baron v.d.) Staatsman 749.
- (Karel Baron v.d.) Krijgsman 751.
- (Lodewijk van den) 745.
- (Otto van den) -
- (Rutger van den) 1379 740.
- (Rutger van den) 1460 741.
- (Rutger van den) 1604 743.
- (Rutger van den) 1644 748.
- (Rutger Wessel van den) 745.
- (Wessel van den) 1566 741.
- (Wessel van den) 1567 744.
- (Wessel van den) 1568 745.
Boey (Cornelis) 1665 754.
- (Cornelis) 1759 757.
- (Timon) 757.
Boeye (Samuel) 757.
Boeymer (Abel) 760.
- (Frederik van) 761.
- (Pieter) 760.
Bogaard (Adam) 762.
- (Adriaan) 765.

	blz.
Bogaard (Jan Willemsz)	763.
- (Martinus van den)	765.
Bogaarde. Zie Bogaerde.	
Bogaardt. Zie Bogaard.	
Bogaart (Adam) Zie Bogaard)	
- (Hendrik)	765.
- (Jacob). Zie Bogaard).	
Bogaerde (Gasper van den)	765.
Bogaerdt (Hendrik)	767.
Bogaert (Abraham)	768.
- (Adriaan van den)	769.
- (Johannes)	767.
- (Pieter Willemsz)	-
Bogerman (Johannes) 1601	770.
- (Johannes) 1637	-
- (Reinier)	769.
Bogerts (C)	775.
Bohemus. Zie Boom.	
Boickholt (Godard van)	775.
Boidtbrugh (Cornelis van)	776.
Boie (Hendrik)	-
Boing (Dirk)	780.
Bois (Charles Marie Joseph du)	787.
- Chretien du)	781.
- (Cornelis du)	780.
- (Daniel du)	-
- (Dominicus Françiscus du)	788.
- (Elant du)	781.
- (Godfried du)	784.
- (Jacobus du)	781.
- (Jan du) Regtsgegeleerde	780.
- (Jan du) Krijgsman	784.
- (J.P.J. du)	786.
- (Otto Willem Izaac du)	786.

- (Pieter Couwenburg du) 785.
- (Simon du) 784.
- (Warnar du) 780.
Boisot (Karel van) 784.
- Lodewijk van) 790.
Boissens (Cornelis) 792.
Boitet (Reinier) -
Bojus. Zie Boey.
Bok (Jacob Dirksz. de) 793.
Bokelman (Patroclus) -
Bokelszoon. Zie Beukelsz.
Bokhoudt. Zie Boekhout
Bokkelman. Zie Böckelman.
Bokkema (Rienk) 794.
Bokkenberg. Zie Bockenberg.
Bokshoorn (Josef). -
Bokstael. Zie Boxtael.
Bol (Cornelis) 798.
- (Ferdinand) 796.
- (Hans) 795.
- (Jan van der) 798.
Bolandus. Zie Bolland.
Boletus (Hugo) 798.
Bolhuis (Joan Hugo van) 800.
- (Lambertus van) 798.
Bolius (Jakob) 803.
Bolk (Jan Roever van) 804.
- (Sweder van) -
Bolland (Sebastiaan) -
Bollius (Johannes) 804.
Bolomey (Benjamin) 806.
Bols (Alexander Arnoldus) 806.
Bolstra (Melchior) -
Bolsward (Boëtius van) 809.
- (Frans van) 808.
- (Pieter van.) 807.
- (Schelte van) 809.

- (Wiord van) 807.
Bolswina 810.
Bolt (Henricus) -
- (Jacob) -
Bolts (Willem.) 811.
Bombergen (Anthonie van) 812.
- (Cornelis van) -
- (Karel van) -
Bomble (Florentinus van) 813.
Bommel (Cornelis van) 815.
- (Cornelis Richard Antonie van) -
- (Hendrik van). Zie Bommelius.
- (Sander Wouters van) 814.

	blz.
Bommelius (Henricus)	816.
Bon (Jacob du)	818.
- (Johannes)	817.
Bonaparte (Lodewijk) Zie Lodewijk.	
Bonaparte (Napoléon.) Zie Napoléon.	
Bonadies. Zie Goedendagh.	
Boncour (Anna Charlotta Didier de)	819.
Bondam (Pieter)	-
- (Rutger)	822.
Bondt (Geraert de)	834.
- (Jakob de)	836.
- (Jan)	826.
- (Johannes de)	837.
- (Nicolaas) regtsg	823.
- (Nicolaas) kruidk	832.
- (Reinier de)	835.
- (Willem de)	837.
Bonerus (Mattheus)	-
Bonga (Johan van)	838.
- (Willem van)	842.
Bongaert (Bernt van den)	843.
- (Jan van den)	-
Bongart (A.J.)	-
- (Bernardus Jacobus	-
Bonhomme (Henry Damas)	844.
Bonifacius	845.
Boningen. Zie Beuningen.	
Bonket. (Philippus)	849.
Bonmarché (Johannes)	850.
Bonn (Andreas)	-
- (Andreas Coenraad)	851.
Bonnet (Gijsbertus)	853.
- (Gijsbertus Weijer Jan)	856.
- (Paulus)	853.

Bonnières (Jean le) 856.
Bons (Andreas de) -
Bonserus. Zie Bonzer.
Bont (Geraert de). Zie Bondt.
- (Heyn) 851.
- (Jakob de). Zie Bondt.
- (Jan) 858.
Bont (Reinier de)}{problem}Zie Bondt.
- (Willem de).}Zie Bondt.
Bonte (Hugo de) 859.
- (Jan) 858.
Bontebal (Klaas Michielsz) 859.
Bontekoe (Cornelis) 865.
- (Willem IJsbrandsz.) 860.
Bontekoning (Johanna) 866.
Bontemantel (Frederik) 867.
- (Hans) 866.
Bontius 867.
- (Gerard)}{problem}zie Bondt.
- (Gulielmus)}zie Bondt.
- (Jacob)}zie Bondt.
- (Regnerus)}zie Bondt.
Bonzer (Adriaan) 868.
- (Willem) -
Boodt (Petrus) -
Boom (Dirk) 870.
- (Filip Cornelisse) 869.
- (Johannes) 868.
- Pieter Cornelisz) 869.
Boomgaard. Zie Bongaert.
Boomgaart. Zie Bogaert.
Boomhuys (Jan) 871.
Boomius. Zie Boom.
Boomkamp (Gijsbert) 872.
Booms (Marinus Adriaansz) 873.
Boon (Daniel) -
- (Jacobus) 874.

- (Joan Michaël)	-
- (Meijert Cornelisz)	875.
- Mesch (Adrianus Leonardus v.d.)	876.
- -(Georgius Johannes v.d.)	-
- -(Hendrik Carel v.d.)	879.
Boon van Engelant (Korn.)	883.
Boonacker (Adrianus)	884.
Boonaerts (Willem)	-
Boonen (Arnold)	885.
- (Mr. Dirk)	887.
- (Jasper)	-
Boonzajer (Alard. Corn.)	889.
- (Cornelis)	888.
Booren (Elias van)	890.
Boort (Hendrik)	891.

	blz.
Boot (Aarth)	891.
- (Adriaan)	892.
- (Arnold)	893.
- (Everhard)	891.
- (Ger. Wilh.)	897.
- (Gerhard)	892.
- (Godfried)	-
- (J.)	895.
- (J. van der)	898.
- (Johannes Cornelis)	896.
- (Justus)	-
- (Willem)	894.
Bootes. Zie Boëtius.	
Booth.}{problem}Zie Boot.	
Bootius.}Zie Boot.	
Boots (Barbara)	898.
Bootsma (Epo van)	900.
- (Jan van)	898.
Bootт (Corn.) geb. 1679	901.
- (Corn) geb. 1711	-
Booyman. Zie Boymans.	
Bor (Cornelis)	905.
- (Livius)	-
- (Paulus)	-
- (Pieter Christ.)	902.
Borch (Allard Philip Reinier Carel Bar. v.d.)	905.
- (Frederik Willem van der)	-
- (Jan van der)	-
- (Willem François Emile Baron v.d.)	906.
Borchers (Albrecht)	908.
Borcht (Frederik van der)	-
Borculoo (Hermanus)	-
Bordes (Tobie Constantijn de)	909.
Bordet	910.

Bording (Klaas Klaasen) 911.
Bordus (Wilhelmus la) 912.
Boreel (Abraham) 920.
- (Adam) 918.
- (Adriaan 923.
- (Jacob) geb. 1630 921.
- (Jakob) geb. 1552 913.
- (Jacob) geb. 1711 924.
- (Joannes) 914.
- (Johan) geb. 1621 920.
- (Johan) geb. 1627 921.
- (Lucas) 925.
Boreel (Pieter Resen) 922.
- (Pieter) 913.
- (Willem) 1591 915.
- (Willem) 1675 924.
- (Willem François) 925.
Boren (Heribert van). Zie Harderbertus.
Borg (Klaas Adr. ten) 926.
Borger (Elias Annes) 926.
Borgesius (Joachimus) 935.
- (Johannes) 934.
Borgh. Zie Borg.
Borlotte. Zie Barlotte.
Borluut (Adrien) 936.
- (Josse) 935.
Bormeester (Abraham) 936.
Born (Dirk) -
- (Henricus van) -
- (Johan van) -
Bornaeus (Everhardus) 937.
Bornbergum (Antonis Folkertz van) -
Bornius (Henricus) 938.
Bornman (Henr. Gualth.) -
Bornwater (Jacob) 939.
Borre (Adriaan van der) -
- (Evert) -

Borrebach (Adolf)	940.
- (H.)	941.
Borremans (Anthonij)	-
- (Nikolaes)	-
Borrewater	942.
Borrius. Zie Borre.	
Borsalus (Wolfardus)	-
Borsboom (Hendrik)	943.
Borssele (Adolf van)	962.
- (Adriaan van)	950.
- (Adriaan van) van der Hooge	964.
- (Anna van)	961.
- (Filips van)	949.
- (Filips Jacob v.) 1735	964.
- (Filips Jacob v.) 1757	967.
- (Floris van) 1447	950.
- (Floris van) 1470	960.
- (Frank van)	953.
- (Hendrik van)	951.
- (Jacob van)	963.

	blz.
Borssele (Jan van)	961.
- (Jan van) van der Hooge	965.
- (Paulus van)	960.
- (Philibert van)	963.
- (Pieter Janszoon van)	962.
- (Wolfert van) + 1299	943.
- (Wolfert van) + 1345	948.
- (Wolfert van) + 1487	958.
Borssum (Abraham van)	968.
Borsteegh (Cornelis)	-
Borstius (Jakob)	-
Bort (Balthasar)	972.
- (Pieter)	973.
Borwinkel (Cornelis)	-
Bos (Albert van den)	980.
- (Casper van den)	-
- (Cornelis). Zie Bosch.	
- (Gaspar van den)	980.
- (Jacob). Zie Bosch.	
- (Jeronimus)	973.
- (Johannes van den). Zie Bosch.	
- (Lambert)	975.
- (Lambert van den)	978.
- (P. van den)	980.
- (Salomon)	977.
Bosbeke (Jan van)	981.
Bosboom (Dirk)	982.
- (Simon)	981.
Bosc (Pierre Thomines Sieur du)	982.
- de la Calmette (Elisabeth Machtelt)	984.
Bosch (Anthonie van den)	1013.
- (Apollonius)	986.
- (Bernardus)	988.
- (Bernardus de) Dichter	998.

- (Bernardus de) Kunstliefhebber 1006.
Bosch (Cornelis) Regtsgeleerde 984.
- (Cornelis) Godgeleerde 986.
- (Cornelis van den) 1008.
Bosch (Cornelis Jacob van den) 1019.
- (Engelbertus Batavus van den) 1024.
- (Gerardus Balthasar) 992.
- (Goris de) 1007.
- (Gregorius de) -
- (Gualtherus Jacob) 1014.
- (Hendrik de) 1000.
- (Hieronymus). Zie Bos.
- (Hubert van den) 1018.
- (Jacob) 985.
- (Jacob van den) 1009.
- (Jacobus) 987.
- (Jan van den) 1573 1009.
- (Jan van den) 1620 -
- (Jan Graaf van den) 1020.
- (Jean Louis) 990.
- (Jeronimo de) geb. 1619 997.
- (Jeronimo de) geb. 1677 997.
- (Jeronimo de) geb. 1740 1000.
- (Iman Jacob v.d.) 1011.
- (Joannes de) 999.
- (Johan van den) 1009.
- (Johannes van den) -
- (Lodewijk Jansz. van den) 1008.
- (Maria) 986.
- (Mattheus van Heyningen) 995
- (N.) 984.
- (Philippe den) 1008.
- (Pieter van den 1010.
- (Reijer van den) 1013.
- (Samuel) 986.
- (Theodorus) 985.
- (Willem Brouwer) 993.

Boschhuysen (Claas van) 1026.
- (Franc. van) 1027.
- (Jan van) 1025.
- (Krispijn Jansz. van) 1026.
- (Willem van) 1027.
Boschius. Zie Bosch.
Boschman (Nicolaas) 1029.

	blz.
Boschman (Willem Kornelisz)	1028.
Bosdijk (Jacques Franç.)	1029.
Boshamer (Johannes)	1030.
Boshuizen (Claas van) Zie Boschhuysen.	
- (François van) Zie Boschhuysen.	
- (Jakob)	1031.
- (Jan van). Zie Boschhuyzen.	
- Krispijn Jansz van) Zie Boschhuyzen.	
- (Willem van) Zie Boschhuysen.	
Bosius (Jacob) Zie Castro.	
Boskam (J.)	1031.
Boskoop (Jacob van)	1032.
- (Johannes)	1031.
Bosma (Benjamin)	1033.
Bosman (Barend)	1034.
- (Gijsbert)	1033.
- (Jan)	1035.
- (Nicolaas). Zie Boschman.	
- (Willem)	1033.
Bossaart. Zie Bosschaert.	
Bosscha (Hendrik)	1043.
- (Herman)	1036.
- (Johannes	1041.
Bosschaerts (Willibrord.)	1044.
- (Thomas Willibrords)	1045.
Bossche (H. van de)	1046.
- (Hendrik Josephsz. van den)	1045.
- (Hendrik Zas van den)	1047.
- (J. van den)	1046.
- (Jacob van den)	1047.
- (Pieter van den)	1046.
- (Zas van den)	1047.
Bosse (Frans Antoni)	-
Bossem (Matthijs van)	1050.

Bossius. Zie Castro.
Bosson (Abraham de) 1050.
Bossu. Zie Hennin.
Bossuit (Francis van) 1051.
Bosveld (G. van) 1054.
- (Paulus) 1051.
Bot. Zie Both.
Botbergen (Elbert van) 1054.
Boter. Zie Botter.
Boterkoper (IJsbrand) 1055.
Boternisse (Konstantijn van) -
Botesius (Johannes) -
Both (Andries) 1057.
- (Godert) 1055.
- (Jan) Krijgsman 1057.
- (Jan) Schilder -
- (Johan Volkertsz) -
- (Johannes de) 1059.
- (Pieter) 1056.
- (Volkert) 1057.
- Hendriksen. Zie Hendriksen.
Botnia (Duco van) 1065.
- (Feyke) 1059.
- (Jarich van) 1064.
- (Julius van) -
- (Juw van) 1062.
- (Odo) 1059.
- (Sijdts van) 1065.
- (Sikko van) -
- (Sixtus van) -
- (Tjalling van) 1062.
Botter (Hendrik) 1066.
- (Hugo) + 1144 -
- (Hugo) 1302 -
- (Levinus) -
Botterman (Epo) 1067.
Bottinga. Zie Botnia.

Böttner. Zie Buttner.
Bou (Jean de) 1068.
Boubereel (Johannes Cornelis) -
Bouchel. Zie Buchelius.
Boucholt (Jurrien) -
Bouchorst. Zie Bouckhorst.
Bouckart (Jan) -
Bouckhorst (Adriaan van den) 1069.
- (Amel. v.d.) 1071.
- (Corn. v.d.) 1069.
- (Floris v.d.) -
- (Nicol. v.d.) 1070.
Boucq (Engelbert François le) 1071.

	blz.
Boud (R.)	1072.
Boudaan (Gualtherus)	-
- (Gualtherus Petrus	1077.
- (Hendrik Jan)	1076.
- (Matthias)	1074.
- (Petrus)	1073.
Boudechon. Zie Batson.	
Boudewijn. Zie Balduinus.	
- Zie Vliet.	
Boudewijns. Zie Riethoven.	
- (Pieter)	1078.
Boudewijnszoon. Zie Eik.	
Boudins (Levinus)	1078.
Bouhon (Mejufvr.)	1079.
Bouhusen (Bernhard)	-
Bouillier (David Renaud)	-
- (Jacq. Renaud)	1080.
Boukhorst. Zie Bouckhorst.	
Bouma (Dominicus Acronius de)	1083.
- (Gellius Faber de)	1081.
- (Petrus Gellius de)	1082.
Bouman (D.)	1083.
- (Johannes)	-
- (Pieter)	1084.
Bourbon (Artur)	-
- (Charlotte van) Zie Charlotte.	
Bourg (Louis Fabritius du)	1084.
Bourgois (J.B.)	1085.
Bourgondie (Adolf van)	1089.
- (Anthonie v.) 1420	1086.
- (Anthonie v.) + 1573	1092.
- (David van). Zie David.	
- (Filips van). Zie Filips.	
- (Filips van) Heer van Beveren	1088.

- (Karel van). Zie Karel.
- (Maria van). Zie Maria.
- (Maximiliaan van) 1090.
Bourguignon (Jeanne Olivier Beauval geb.) 1093.
Bouricius (Danielde Blocq van) 1098.
- (Hector van) 1095.
- (Jacobus van) + 1618 1094.
- (Jacobus van) + 1706 1097.
- (Johannes van) -
- (Martinus van) 1098.
- (Willem Livius van) 1099.
Bourjé (Johan Pieter) 1100.
Bourignon (Antoinette de) 1103.
Bouritius. Zie Bouricius.
Bourlette (André) 1107.
Bourlotte. Zie Barlotte.
Bournon 1109.
Bournonville (Odard de) -
Bours (Pontus van Noyelles Heer van). Zie Noyelles.
Bourse (Anthonie Cornelis) 1131.
Bousquet (Jan Carel) 1112.
- (Philippe) -
Bout (Jan Janszoon) 1113.
- (Pieter) -
Boutkamp (J.) 1114.
Bouvier (Jan) -
Bouwema (Hotze). Zie Buma.
- (Willem). Zie Bonga.
Bouwens (Johan) 1115.
- (Kristiaan) 1114.
- (Reynier Leendert) -
Bouwensch (Willem Adr 1116.
Bouwensz (Geleyn 1117.
- (Leenaert) -
Bouwer (Hans Hendriksz) 1118.

Bouwinga. Zie Bonga.
Bouwmeester (Cornelis) -
Bovy (Gillis) 1119.
Bowier (Marten) -
Boxel (Mr. Hugo) -
Boxhorn (Hendrik) 1120.

	blz.
Boxhorn (Marcus Zuërius)	1122.
Boxstael (Willem van)	1127.
Boxtel (Mr. Hugo). Zie Boxel.	
- (Jan van Hoorne Heer van) Zie Hoorne.	
Boy Zie Boey,	
Boy (Cornelius Janssenius)	1127.
- (Dominic. Janssenius)	1128.
- (Leonard. Janssenius)	1129.
- (Nicolaas Janssenius)	1127.
Boyen (Peter)	1129.
Boyingha. Zie Bonga.	
Boymans (Fr. Jac. Otto)	1129.
Boys. Zie Bois.	
Boysot. Zie Boisot.	
Boyus. Zie Boey.	
Bra (Hendrik van)	1131.
Braak (Adriaan) 1704	1132.
- (Adriaan) 1765	1133.
- (Balduinus ter)	1135.
- (Joris Pietersz	1132.
Braam (Aegidius van)	1141.
- (F.T. van)	1142.
- (Jacob Pieter van)	1137.
- (Johannes van)	1135.
- (Pieter van)	1139.
- (Willem van)	1135.
Braam Houckgeest (Andreas Everard van)	1143.
Braams. Zie Braems.	
Braat (Jacob)	1144.
Braband (Jan Hertog van) Zie Jan	-
Brabant de Quercue. Zie Eycken	-
Bracht (Cornelis van	1146.
- (Hendrik van) 1591. Zie Goltzius.	
- (Hendr. van) 1715	1147.

- (Herman van) 1146.
- (Pieter van) -
- (Tieleman van) 1625 1144.
- (Tieleman van) 1719 1146.
Brachthuiser (Daniel) 1147.
Brackelman (Liven) 1149.
Bracle (George de) -
- (W. de) -
Braeck. Zie Braak.
Braeckel. Zie Brakel.
Braems (Daniel) 1149.
Braes (Aepidius) 1150.
Braeu (Nicolaas) -
Bragh t. Zie Bracht.
Brahé (Jan Jacob) 1150.
Brakel (Cornelis van) 1644 1160.
- (Cornelis van) 1717 1166.
- (Dirk van) 1160.
- (Dirk Gerrits à) 1166.
- (Jacob Baron van) 1167.
- (Jan van) 1161.
- (Johan van) 1159.
- (Johannes) 1156.
- (Nicolaas van) 1167.
- (Pieter) 1152.
- (Pieter van) 1160.
- (Reinhart van Asewijn Heer van). Zie Asewijn 1168.
- (Reinold van) 1159.
- (Willem à) 1157.
- van der Kluit. Zie Kluit.
Brakelman. Zie Brackelman.
Brakenburg (Richard) 1168.
Brakman 1169.
Brakonier (Abraham Josua -
- (Catharina) Zie Wilde.
Bramer (Leonard) 1170.

Bran (Karel le) 1171.
Brand (Ger.) Zie Brandt.
- (Jan Jansz) -
- (Joh.). Zie Brandt.
- (Johan Arnold) 1174.
- (Kasp.) Zie Brandt.
- (Marinus) 1172.
- (Pieter) 1174.
- (van Someren). Zie Someren.
Brande (Cornelis van den) 1177.
- (Mr. Filips v.d.) 1178.
- (Jan van den) 1176.
- (Jan Pieter v.d.) 1178.
- (Johannes van den) 1177.

	blz.
Brandeler (Joh. Jac. v.d.	1180.
Brandenburg (Johan van)	1181.
Brandhof (Joh. Bern.)	1182.
Brandis. Zie Brender à Brandis.	
Brandligt (Laurens)	1182.
Brando (Johannes)	1183.
Brandon (Jan Hendrik)	-
Brands (Arnoldus)	-
Brandsma. Zie Brantsma.	
Brandt (Albertus Jonas)	1196.
- (Cornelie)	1185.
- (Geeraert) 1594	1186.
- (Geeraert) 1626	-
- (Geeraert) 1657	1193.
- (Henricus)	1184.
- (Hermanus Frans van den). Zie Brant.	
- (Jan Jansz.) Zie Brand.	
- (Johannes)	1195.
- (Johan Arnold)	1190.
- (Karssten)	1191.
- (Kaspar)	-
- (Marinus). Zie Brand.	
Brandwijk van Blocklandt (Anna)	1197.
Branger (Cornelius Ignatius)	1197.
Brant (Hermanus Franciscus van den)	1198.
- (Jan Jansz.) Zie Brand.	
Branteghem (Willem van)	1198.
Brantigam. Zie Brautigam.	
Brantsen (Mr. Gerard)	1199.
- (Henrick Willem)	-
Brantsma (Pieter)	1200.
Bras (Adriaan)	1201.
Brassemarij (Willem)	-
Brasser (Govert) 1574	-

- (Govert) 1625 1202.
- (J.R.) -
- (Jacobus Jaspersen) -
- (Leendert) -
- (P.M.) 1203.
Brassica. Zie Cool.
Braun (Johannes) 1203.
- (Johannes Fredericus 1205.
Brautigam 1206.
Brauw (Cornelis de) -
- (Jacob de) -
- (Mr. Willem Maurits de) 1207.
Brauwenaar. Zie Brouwenaar.
Brauwer (Adriaan) 1208.
- (Marijn) -
Bray (Dirk de) 1209.
- (Jacob de) 1210.
- (Jan de) -
- (Nicolaas de) -
- (Salomon de) 1208.
- (Theodorus de) 1210.
Breauté (Charles de) -
- (Pierre de) -
Brecht (Antonij van) 1213.
- (Gery van) -
- (Jan van) -
- (Karel van) 1214.
Brechten (Klaas van). Zie Haerlem.
Brecker (Paulus Hendrik) -
Brecourt (Guillaume Marcoureau de) -
Breda (Claes Hugensze van) 1215.
- (Gerardus van) -
- (J. van) 1217.
- (Jacobus van 1216.
- (Johan van) -
- (Michiel van) 1217.
- (Rutger van) 1216.

Bredehoff (Adriaan van)	1218.
- (Mr. François van) geb. 1648	-
- (Franç. van) 1730	1219.
- (Johan van)	-
Bredenbach (Christoffel)	-
Bredenburg (Johannes)	1220.
Bredero (Gerbrant Adriaansz.)	1221.
Brederode (Adam van)	1268.
- (Dirk IV van)	1225.
- (Dirk V van)	1226.
- (Erasmus van)	1260.
- (Floris van)	1261.

	blz.
Brederode (Frans van)	1238.
- (Gijsbert van). Zie Gijsbert.	
- (Hendrik van)	1249.
- (Hendrik Lodewijk Petrus van.)	1269.
- (Jan van)	1228.
- (Joan Wolfert van)	1265.
- (Joris van	1246.
- (Lancelot van) 1573	1259.
- (Lancelot van) 1620	1265.
- (Lodewijk van)	1259.
- (Nikolaas van)	1265.
- (Pieter Cornelis van)	1262.
- (Reinoud I van)	1227.
- (Reinoud II van)	1233.
- (Reinoud III van)	1247.
- (Reinoud van) geb. 1567	1263.
- (Walraven van) 1400	1230.
- (Walraven van) 1457	1244.
- (Walraven III van) 1586	1262.
- (Walraven van) 1618	1264.
- (Willem IV)	1224.
- (Willem V)	1232.
- (Willem Dirksen bijgenaamd.) Zie Dirksen	
Brederoo. Zie Bredero.	
Bredius (Henricus)	1270.
Breedehoff. Zie Bredehoff.	
Breekelenkamp. Zie Brekelenkamp.	
Breekpot (François)	1270.
Breemen (Dirk van)	1271.
Breen (Claas van)	1273.
- (Daniel de)	1271.
- (Gillis van)	1273.
Breen (Joost van)	1273.
Breenbergh (Barthel)	1274.

Breggen (Frans v.d.) 1275.
- Paauw (Pieter van der) 1278.
Breght. Zie Brecht
Brekelenkamp (Quirijn van) 1279.
Brem (Cornelis) 1280.
Bremden (Daniel van) 1287.
Bremen. Zie Breemen.
Bremer (Johannes) 1281.
- (Johannes Cz.) -
- (Koenraad) 1283.
Brenck (Theodorus à) -
Brender à Brandis (Gerrit) 1284.
- (Ludolf Adriaan Simon) 1286.
Brenius. Zie Breen.
Brenk. Zie Brenck.
Brenkman (Hendrik) -
Bres (Guido de) 1288.
Bresille (Filips de) 1290.
Bresser (Martyn de) -
Breton (Mr. de) 1291.
- (Jaques le) -
Breuckelaar (Gerardus van -
Breugel (van) 1296.
- (Caspar van) 1299.
- (Herman Gerard van) 1298.
- (Jaques Fabrice van 1302.
- (Mr. Jan Festus van) geb. 1707 1297.
- Jan Festus van) geb. 1750 1299.
- (Johan) 1294.
- (Peter van) 1297.
- (Pieter) 1294.
- (Pieter Pietersz) -
- (Willem van) 1296.
Breughel. Zie Breugel.
Breuil. Zie Tronchin du Breuil.
Breukel (van). Zie Breugel (van).
Breukelaar (Hendrik) 1303.

	blz.
Breukeland (Jacob)	1303.
Brey (Adam)	1304.
Breyll (Wijnand van)	-
Brez (Jaques)	1305.
Briatte (Theophile)	-
Briauté. Zie Breauté	1306.
Briel. Zie Breyll	-
Brienen (Abraham van)	1307.
- (Hendrik van) † 1620	1306.
- (Hendrik van) † 1620	1307.
- (Johan van)	1308.
- (Walter van)	1307.
- (Willem Jozef van)	1309.
- (Wolter van)	1307.
Brienen van Oostrum. Zie Oostrum.	
Brienen van Ramerus (Gijsbert Carel Rutger Reinier van)	1311.
- - -(Jean Anne van)	1312.
Bril (Jakob)	1314.
- (Matthijs)	1313.
- (Paulus)	-
Brill (Johannes)	1315.
Brimeu (Karel van)	1315.
- (Wijt van)	-
Brinck (Ernst)	1320.
Brinck (Hendrik)	1321.
Brinckerinck (Johannes)	1323.
Bringues (Christoffel de)	1324.
Brink (Albertus)	-
- (Jan ten)	1326.
Brinkman	1331.
- (Cornelius)	-
- (N.C.)	1332.
Brinxma (Hendrik)	1333.
Brion (Louis)	1334.

Brit Gezine	1336.
Brixius (Benedictus)	1337.
- Gerrits	1336.
Brizé (Cornelis)	1337.
Brocardo (Jacob)	1338.
Brodatt (Michiel)	1339.
Broeck (Jan). Zie Broek	
- (Johan van den)	-
- (Pieter van den)	-
Broecke (Johan van den)	1345.
- (Pieter van den)	1341.
- (Willem)	1340.
- Hoekstra (Albert ten). Zie Hoekstra.	
Broeckhoff (Johan Pieter)	1345.
Broeckhoven. Zie Broekhoven.	
Broeckhuysen. Zie Broekhuizen.	
Broedelet (Bernard)	1346.
- (Cornelia)	-
- (J.)	-
- (Willem)	1347.
Broeder (Jacob Willemsz.)	1348.
- (Nicolaas den)	1349.
- Cornelis. Zie Adriaan.	
Broederse (Nikolaas.)	1350.
Broek (Abraham van den)	1355.
- (Christiaan Leonard van den)	1358.
- (Cornelis van den)	1356.
- (Cornelis Adrianus van den)	1357.
- (Elias van den)	1355.
- (J. van den)	-
- (Jan)	1350.
- (Jan van den)	1355.
- (Joachim George le Sage ten)	1354.
- (Johan van den) Zie Broeck.	
- (Johan Jakob le Sage ten)	1352.
- (Lambertus v.d.)	1356.
- (Michiel van den)	1358.

- (Pieter Jansz.) 1352.
- (Pieter van den). Zie Broecke.
- (Reinier van den) 1357.
- (Ulrich Graaf van). Zie Valkestein.
Broeke (Berend ten) 1360.
- (Christiaan van den) 1361.
- Ulrich Daun Graaf van den). Zie Daun.

	blz.
Broeke Hoekstra. Zie Hoekstra.	
Broekelaar. Zie Breuckelaar.	
Broekhoff. Zie Broeckhoff.	
Broekhoven (Jacob van)	1362.
Broekhuizen (Adam van)	1374.
- (Benj. v.)	1368.
- (Daniel van)	1366.
- (Godofridus van)	1374.
- (Hendrik van)	1367.
- (Johan van)	1369.
- (Reijer van)	1363.
Broekhuyzen Jr. (George Hendricus)	1376.
Broen (C. de)	1379.
- (Johannes)	-
- (Willem de)	-
Broer Cornelis. Zie Adriaansz. (Cornelis.	
Broërius van Nidek. Zie Nidek.	
Broers	1379.
- (Jacobus Cornelis)	1380.
- (Pieter Rutger)	1379.
Broesma (Wigbold van)	1382.
Broes (Brouërius)	1384.
- (Elizabeth Jeanne)	1386.
- (Petrus)	1383.
Broide (Philips de)	1386.
Bron de Vexela (Joseph le)	-
Bronchorst}{problem}Zie Bronkhorst.	
Bronckhorst}Zie Bronkhorst.	
Brondgeest (Albertus)	1391.
Brongersma (Titia)	1392.
Bronkhorst (Anthonius v.)	1416.
- (Diederik van) 1359	1396.
- (Died. v.) 1395	1399.
- (Dirk van) 1568	1405.

- (Dirk van) 1574 1407.
- (Everard van) 1411.
- (Frans van) 1408.
- (Frederik van) 1401.
- (Gerhard van) 1413.
- (Gijsbert van) 1359 1394.
Bronkhorst (Gijsbert van) 1356 1395.
- Gijsbert van) 1402 1397.
- (Gijsbert van) 1451 1398.
- (Gijsbert van) 1459 1400.
- (Gijsbert van) 1568 1406.
- (Gijsbert van) 1576 1409.
- (Jacob van) 1401.
- (Jan van) 1346 1394.
- (Jan van) 1570 1409.
- (Jan van) 1680 1413.
- (Johannes van) 1415.
- (Joost van) 1407.
- (Karel van) 1404.
- (Nicolaas van) 1408.
- (Otto van) 1398.
- (Pieter van) 1570 1408.
- (Pieter van) 1588 1413.
- (Mr. Vincent van) 1416.
- (Willem van) 1338 1393.
- (Willem van) 1573 1402.
Bronsveld. Zie Brunsvelt.
Brooman (Lodewijk) 1416.
Brosterhuysen (Jacob v.) 1417.
Brouchem. Zie Rijt.
Brouchusius. Zie Broekhuizen.
Brouck (Mattheus van den.) Zie Brouk.
- (Pieter van de). Zie Broecke.
- (Ulrich) Daun (Graaf van). Zie Daun.
Broucke (Janus van den) 1417.
Brouerius van Nidek. Zie Nidek.
Brouk (Jacobus de) 1408.

- (Mattheus van den) 1408.

Broukhusius. Zie Broekhuizen.

	blz.
Brouwenaaar (Jan Franç.)	1409.
Brouwer (Adriaan)	1428.
- (Brouërius)	1434.
- (Cornelis)	1423.
- (Cornelis Jans)	1421.
- (Dirk Jansz	1419.
- (Fredericus)	1434.
- (Hendrik)	1425.
- (Jakob de)	1444.
- (Jakob Dirksz	1422.
- (Jan)	1440.
- (Kornelis Az.)	1439.
- (Kristoffel	1423.
- (Paulus Wilh	1439.
- (Petrus Bz.)	1435.
- (Petrus Pz.)	1438.
- (Petr. v. Limburg)	1445.
- (Regnerus)	1434.
- (Rijkend Jacob)	1443.
Brouwershaven (Petr. v)	1449.
Browerus. Zie Brouwer.	
Brown	1449.
- (William Laur.)	-
Browne (Robert)	1450.
Bruart. Zie Bryarde	1451.
Bruce (David)	1453.
- (Mr. George Isaac)	1454.
- (Joh. Anton Will.)	1451.
- (Robert	1451.
- (Stewart Jean)	1452.
- (Walter)	1451.
Brucherus (Heino Herm.)	1456.
- (Johannes)	1455.
- (Joh. Christ.)	-

Bruck. Zie Brugge.
Bruckner (Joannes) 1456.
Brucq. Zie Brugge.
Bruen. Zie Bruin.
Brugge (Arnoldus van) 1457.
- (Jan van) Zie Eyk
- (Lodewijk van) 1457.
Bruggemans (Adrianus) 1459.
Bruggen (Hendrik ter) -
Brugman (Johannes) 1460.
Brugmans (Antonius) 1463.
Brugmans (Pibo Anton.) 1473.
- (Sebald Just.) 1466.
Bruguière. Zie Rodier de la Bruguière.
Bruhezen (Engelbert van) 1478.
Bruhezen (Johannes van) 1478.
- (Pieter van) 1477.
Bruin (Anna Maria Punt geb. de) 1492.
- (Claas) 1479.
- Cornelis de) 1672 1486.
- (Cornelis de) 1619 1489.
- (Cornelis de) 1801 1493.
- (Cornelis Claasz) 1479.
- (Florentius de) 1488.
- (Gerrit Willem van Oosten de). Zie Bruyn 1494.
- (Helena Judith de) -
- (Herman de) 1486.
- (J.F.B. de) 1493.
- (Johannes de) 1487.
- (Lodewijk Alexander Cornelis de) 1494.
- (Maria de) 1493.
- (Willem) 1482.
Bruine (François de). Zie Bruinne.
- (Jan Rudolph de) 1496.
- (Johannes de) 1494.
- (Samuel Koenraad de) 1496.

Bruinincks (Albert). Zie Bruyningh.
- (Gerard). Zie Bruynincx.
- (J.J. Hamel) Zie Bruynincx.
- (Nicolaas). Zie Brunynck.
Bruining (Albert) 1503.
- (Gerbrand) 1499.
- (Hermanus) 1497.
- (Herm. Adr.) 1498.
Bruinings (Albert). Zie Bruyningh.
Bruinings (Gerard). Zie Bruynincx.
- (J.J. Hamel) Zie Bruynincx.
- (Nicolaas) Zie Brunynck.
Bruininx (Daniel) 1503.
Bruinne (François de) 1504.
Bruins (J.) 1504.

	blz.
Bruinsma	1505.
- (J.)	1505.
- (Reinier)	1504.
Bruinsveld Zie Brunsvelt.	
Bruinsvelt (Adriaan)	1505.
- (Hendrik Dirksz.)	-
- (Sixtus). Zie Brunsvelt	
Bruinvisch (Adriaan)	1506.
- (Martinus)	-
Bruist (D.)	1507.
Bruitsma. Zie Bruinsma	
Bruman (Hendrik)	1507.
Brumel (Anton)	-
Brun (Charl. François le)	1508.
Brunaeus. Zie Brune	1509.
Brund (Jan Jansz.)	-
Brune (Joan de) de jonge	1511.
- (Johan de)	1509.
- (Pieter de)	-
Bruneau (Hermes)	1512.
Brunes (Gerard)	-
- (Lodewijk)	-
Brunesius. Zie Brunes.	
Bruning (H.)	-
Bruning (Nicolaas). Zie Brunijnck.	
Bruningius. Zie Bruijn.	
Brunings (Christiaan)	1513.
- (Christiaan) Jr.	1516.
- (Conrad Ludwig)	1517.
- (David)	1512.
Brunius (Bernardus	1518.
Brunemuller (Elias)	1519.
Bruno (Adriaan François Baron de)	1520.
- (Alida)	-

- (Hendrik)	1519.
- (Henrik)	-
Brunonius. Zie Bruyn.	
Brunselle (Konstantijn de)	1520.
Brunsveld de Blau. Zie Blau.	
Brunsveldt. Zie Brunsvelt.	
Brunsvelt (Sixtus)	1520.
Brunswijk Calenburg (Eric II. Hertog van)	1521.
Brunswijk Wolfenbuttel (Lodewijk Ernst Hertog van)	1524.
Brunt (Jan)	1526.
Brunus Zie Brunesius.	
Brunynck (Nicolaas)	4527.
Brusse (Arnoldus)	1528.
Brussel (Franc. v.) Zie Roy.	
- (Hermanus van)	1531.
- (Jan van)	1529.
- (Paul. Theod. v.)	1530.
- (Pieter van)	1529.
- (Theodorus van)	1530.
Brusselles. Zie Brunselle	
Bruyn (Andreas de)	1533.
- (Christiaan de)	1532.
- (Cornelis de). Zie Bruin.	
- (Cornelis Claasz. Zie Bruin.	
- (Gerrit Willem van Oosten de)	1536.
- (Gualtherus de)	1532.
- (Johannes de)	1533.
- (Robert de)	1531.
- (Willem de)	1532.
Bruynincx (Ger. Hamel)	1537.
- (J.J. Hamel)	1537.
- (Nicolaas). Zie Brunynck.	
Bruyningh (Alb. Fransz)	1538.
Bruyns (Adriaan van)	1539.
Bruynsma	1549.
Bruynsz (Huych Jacob)	1539.

Bruynvisch. Zie Bruinvisch.	
Briarde (Adrien de)	1539.
Buat. Zie Fleury de Colan	1539.
Buc (Joannes)	-
Bucerus (Gerson)	-
Buchardus. Zie Bocardus	
Buchell (Arend van)	
Buck (Leonardus)	1542.
Buckeldus. Zie Beukelsz.	
Buckelius. Zie Boekelius.	
Bucking (Rutger)	1543.
Bucquoi. Zie Longeval.	
Bucquoy (Jacob de)	1544.
- (N. de)	1543.

	blz.
Budde (Bernard Winold Filip)	1545.
- (Harmen)	-
Budelius (Renier)	1546.
Budt (Adriaan de)	-
Buckelius. Zie Boekelius.	
Buema. Zie Bonga	
Buenen (Wijmeer van)	1547.
Bueren (Joost van)	-
Bugge (Geeraert)	-
Buik (Hendrik)	1548.
- (Joost)	1547.
Buis (Egbert). Zie Buys.	
- (Paulus) 1594	1549.
- (Paulus) 1617	1553.
Buisero (Diderik)	-
- (Laurens)	-
Buiskes. Zie Buyskes.	
Buissenie	1554.
Buisson (J. de)	-
Buissons (Michiel des)	1555.
Buitendijk (Caspar)	-
- (Gosuinus a) Zie Buytendijk.	
Buitenweg (Willem)	1556.
Buiter. Zie Buter.	
Bulaeus, (Justus)	1556.
Bulius. Zie Boelens.	
Bullart (Izäak)	-
Bulter (Joost)	1557.
Bulthuis (Jan)	1558.
- (Johannes)	1557.
Buma (Bernhardus)	1561.
- (Gerlacus) 1732	1560.
- (Gerlacus) geb. 1793	1561.
- (Gerlof)	1560.

- (Hotze) 1558.
- (Johan). Zie Bonga
- (Johannes) 1559.
- (Joh. Acronius v.) -
- (Willem) Zie Bonga
- (Wybo Bernhardus) 1562.
Bunding (Willem Hendricxs) -
Bunel (Olivier) 1563.
Bungha. zie Bonga
Bunnik (Jakob van) 1563.
- (Johan van) -
Buns (Johannes) 1564.
Bunte (Johan Friedrich) 1564.
- (Ludwig August) 1565.
Bunting (H.) -
Buquoy. Zie Bucquoy.
Burch (Adam van der) 1566.
- (Adr v.d.) 1547 -
- (Adr. v.d.) 1572 1568.
- (Aem van der) 1566.
- (Albert van der) 1569.
- (Anthonis van der) 1566.
- (Karel Graaf van der) 1569.
- (Gerard Ter). Zie Burgh.
- (Jacob van der). Zie Burgh.
- (Jan van der) 1567.
- (Johannes van der) 1569.
- (Lambert van der) 1567.
- (Wolterus ter). Zie Burg.
Burchardus 1570.
Burchgraaf (Joost v.d.) -
- (Justus v.d.) -
Burchgrave (Daniel de -
Burchius. Zie Burch.
Burchoorn (Izaäk) 1571.
Burcht (van der) 1572.
- (Nicol. v.d.) Zie Castro.

Burckhardt (Louisa Sebilla) 1572.
Burckhart (Godschalk) 1573.
Buren (van) 1576.
Buren (Aemilius van) 1573.
- (Barthout van) 1576.
- (Filips Willem). Zie Filips Willem.
- (Frederik van). Zie Egmond.
- (Jan van) 1574.
- (Maximiliaan van) Zie Egmond.
- (Nicolaas van) 1575.
- (Otto Graaf van) 1573.
Burer (Joachim Johannes Christiaan) 1577.
Burg (Adr. v.d.) 1547. Zie Burch.
- (Adr. v.d.) 1693 1581.
- (Andries van der) 1580.

	blz.
Burgh (Albert van der). Zie Burch.	
- (Coenr.) Zie Burgh.	
- (Cornelis van der).	1581.
- (Dirk van der)	1580.
- (Gerard ter)	1577.
- (Gezina ter)	1578.
- (Herman van den)	1579.
- (Jacob van den). Zie Burgh.	
- (Johan van der).	
- (Lambert van der) Zie Burch.	
- (Nicolaas van der) Zie Castro.	
- (Wolterus ter)	1579.
Burger (David)	1582.
- Van Schoorl (Dirk)	
Burgers (Michiel)	1583.
Burgersdijck (Franco)	-
- (Pieter)	1584.
Burges (D.)	1585.
- (Philippus de)	-
Burggraaf (Daniel de) Zie Burchgrave.	
- (Joost van den). Zie Burchgraaf.	
Burgh (Adriaan van der) Zie Burch.	
- (Albert)	1585.
- (Anthonie van der)	1588.
- (Coenraad)	1585.
- (Ever. Wyn. v.d.)	1589.
- (Gerard ter)}{problem}Zie Burg.	
- (Gezina ter)}Zie Burg.	
- (Jakob van der)	1588.
- (Jan van der)}{problem}Zie Burch.	
- (Lambert van der).}Zie Burch.	
- (Wolterus ter). Zie Burg.	
Burghersdyck. Zie Burgersdijck.	
Burghoorn. Zie Burchoorn	

Burghout (Jakoba Helena)	1589.
Burght (Jan Gideonsz. van der)	-
Burgius (Matth. Adriani)	1591.
Burgvliet (Lucas)	1592.
Burkman (J.)	-
Burlen (G.)	-
Burlius (Wilhem)	1592.
Burman (Frans) geb. 1628	1593.
- (Frans). geb. 1671	1600.
- (Frans). geb. 1757	1603.
- (Frans). geb. 1793	1605.
- (Frans Pietersz)	1609.
- (Johannes)	1604.
- Kasper)	1603.
- (Nikol. Laur.)	1607.
- (Pieter) de oude	1594.
- (Pieter) de jonge	1605.
Burmania (Barth Douwe v.)	1621.
- (Bocko van)	1615.
- (Douwe van)	1611.
- (Douwe Bothnia van). 1664	1618.
- Duco Gerold Martena van)	1620.
- (Duco Mart. v.)	
- Eduard Marius van	1624.
- (Epo Sjuck van)	1622.
- (Gemme van). 1555	1613.
- (Gemme Onuphrius van)	1621.
- (Hobbe van)	1624.
- (Jan Fred. v.)	1623.
- (Jarich George van)	1620.
- (Jetzo Idzard v.)	1625.
- (Laas van)	1622.
- (Laas Ulbe van)	1627.
- (Laes van)	1617.
- (Poppe v.) 1580	1613.
- (Poppe v.) 1638	1616.
- (Poppe v.) 1676	1617.

- (Rienck v.) 1045 1610.
- (Rienck v.) 1494 -
- (Rienck v.) 1557 1612.
- (Rienck v.) 1614 1615,
- Sjuck van) 1616.
- (Sjuck Gerroldma van) 1617.
- (Steven van) 1616.
- (Tjaert van) 1610.
- (Ulbo van) 1626.
- (Ulbo Aylva v.) 1619.
- (Upco van) 1045 1610.

	blz.
Burmania (Upco v.) 1533	1612.
- (Upco v.) 1601	1641.
- (Watzo van)	1616.
- (Willem Frederik Schratenbach van)	1625.
- (Zeino Joachim Welvelde van)	1619.
- Rengers. Zie Rengers	
Burmannus. Zie Burman.	
Buron. Zie Ende.	
Burs (Gillis)	1626.
- (Jakob)	1627.
- Melchior)	-
Bursius. Zie Burs.	
Burtin (François Xavier de)	1628.
Bus de Ghisignies (Leonard du)	1629.
Busaeus. Zie Buys.	
Busch	1643.
- (Arndt) Zie Busschen.	
- (Benedictus)	1641.
- (Hendrik) Zeev	1638.
- (Hendrik) Schild	-
- (Herman)	1637.
- (Johan)	1639.
- (Johannes)	1631.
- (Lubbert Berniers ten). Zie Bussche	
- (Marcus)	1641.
- (Marcus Jan)	1639.
Busche (Herman von den) Zie Busch.	
Buschman (Huibert Lauwerens.)	1643.
- (Jacob Petrus)	1644.
- (Jakob)	-
- (Kath. Hendr.)	1644.
Busco Adrianus de Veterie). Zie Oudenbosch.	
Busco (Gerardus de)	1644.
Busco (Lubbertus Berneri à). Zie Busche.	

Buscoducis. Zie Hertogenbosch.
Busennius. Zie Buysen.
Buseus. Zie Buys.
Bushof. Zie Busschof.
Busing (Joh. Christ.) 1645.
Busius (Nicolaas) 1645.
- (Paul.) Zie Buys.
Busman (George Maurits) 1646.
Busnois (Anthonius) -
Busolen 1647.
Busquoi. Zie Longeval.
Busschaert (Hans) 1647.
Bussche (Jan ten). Zie Busch.
- (Lubbert Berniers van den) 1647.
Busschen (Andries) 1648.
Busscher (Meinhard) -
Busschius (Hermanus). Zie Busch.
- (Hermanus). Zie Modet.
- (Johannes). Zie Busch.
- (Michiel) 1649.
Busschof (Bernard) -
Bussingh (Johan Wilh.) 1650.
Bustamente (Hernando de) 1652.
But. Zie Budt.
Buter (Claas) 1652.
Butger 1653.
Butius. Zie Budt.
Butler (François) 1653.
Buttner (Johan Cristof) 1654.
Butz. Zie Budt.
Buuraga. Zie Bonga.
Buurt (Adriaan) 1654.
Buus. Zie Buys.
Buyck (Jan) 1655.
Buygers (Johan) 1656.
Buys (Abraham) 1663.
- (Cornelis) geb. 1745 1666.

- (Cornelis) geb. 1759	1667.
- (Egbert)	1664.
- (Gerard)	1657.
- (Gerrit)	1666.
- (Jacob)	1657.
- (Jacobus)	1664.
- (Jan)	1658.
- (Johann.) geb. 1547	-
- - geb. 1759	1667.
- (Koenraad)	1669.
- (Maria)	1664.
- (Niklaas)	1660.

	blz.
Buys (Paulus). Zie Buis.	
- (Pieter)	1658.
- (Willem) geb. 1661	1660.
- (Willem) 1787	1669.
Buysen (A. van)	
- (Anthony)	
- (Henr.) Zie Buyzen.	
Buyser (Frans Willem)	1671.
- (Jan Gerritsz)	-
Buysero. Zie Buisero.	
Buyskes (Arn. Adr.)	1674.
- (Gerrit)	1673
- (Pieter Luitjesz.)	1671.
Buyssant de jonge (Willem)	1677.
Buytendyck (Gosuinus à)	-
Buytendyck (Gosuinus v.)	1678.
Buyter. Zie Buter.	
Buyts (Helena)	1679.
Buyzen (Henricus)	1680.
Buyzer. Zie Buyser.	
Bybel (D.)	1680.
Bye (Andries Pietersz. Zie Bie.	
- (Arent de)	1681.
- (Arnold de)	-
- (Cornelis de)	-
- (Dirk de)	1682.
- (Jacob de)	1686.
- (Johan de)	1685.
- (Joris de)	1684.
- (Marc. de). Zie Bie.	
- (Pieter Jacob de)	1686.
- (Willem de)	1680.
Byl (Joost)	1691.
Bylaerd (J.J.)	-

Bylair (Tim. Rycoutsz. v.)	-
Byland	1692.
Byland	1692.
- Adriaan van)	1694.
- Alex. Graaf v.)	1700.
- (Christ. Ryn. v.)	1703.
- (Florens Otto Hendrik van)	1695.
- (Frederik Christoffel van)	1696.
- (Frederik Sigismund van)	1700.
- (Hend. v.) 1467	1693.
- (Hend. v.) 1523	1694.
- (Jan Carel Graaf van)	1705.
- (Johan van)	1692.
- (Johan van. Zie Biland.	
- (Lod. Graaf v.)	1696.
- (Otto v.) 1465.	1693.
- (Otto v.) 1555.	1695.
- (Peter van)	1693.
- (Willem Frederik Graaf van)	1703.
Byler (Hendr. Carel à)	1705.
Bylert (Joan)	1707.
Byleveld (Adriaan)	1709.
- (Corn. Gerrit)	1708.
- (Casparus)	1707.
Bylevelt (Johannes van)	1710.
Bymholt (Theodorus)	1711.
Bynaeus (Anthony)	-
Bynkershoek (Corn. van)	1713.
- van Hoogstraten Zie Hoogstraten	
Byntgens. Zie Bintgens	
Byrsaeus (Frans)	1716.
Bysterus (Simon Lucas)	-
Byvelt (N.)	1771.